

ca. de i. comp. de jeta de granon *Belapora*

AVTHORITATVM SACRAE SCRIPTVRAE ET SANCTORVM

38
R. 3613

PATRV, QVAE IN CA-
techismo Doctoris
PETRI CANISII THEOLOGI SOCIE-
tatis IESV citantur, & nunc primùm ex ipsis fontibus fide-
liter collectæ, ipsis Catechismi verbis subscriptæ sunt,

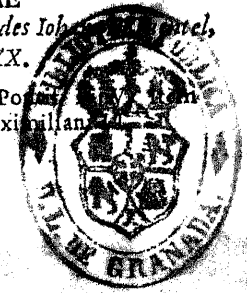
PARS QVARTA
DE ALTERA PARTE IVSTITIAE CHRIS-
tianaë, quæ in bonis consecrandis est posita, siue
DE BONIS OPERIBVS, VIRTVTIBVS,
Donis, Beatitudinibus, Consilijs & Nouissimis.

II. PETRI I.
*Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem
& electionem faciatis.*

IOANNIS V.
*Procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò ma-
la egerunt, in resurrectionem iudicij.*

COLONIAE
Apud Geruinium Calenium & heredes Ioh. Caleni,
Anno M. D. LXX.

Cum gratia & priuilegio Summi Pontificis
Roman. Imperatoris Maximilian.
in Decennium.

de la comp^{te} de jess de granada

AVTHORITATVM SACRAE SCRIPTVRAE ET SANCTORVM

38
R. 3613

PATRV, QVAE IN Catechismo Doctoris

PETRI CANISII THEOLOGI SOCIETATIS IESV citantur, & nunc primum ex ipsis fontibus fideliter collectae, ipsis Catechismi verbis subscriptae sunt,

PARS QVARTA

DE ALTERA PARTE IVSTITIAE CHRISTIANAE, quae in bonis confectandis est posita, siue

DE BONIS OPERIBVS, VIRTVTIBVS, Donis, Beatitudinibus, Consilijs & Nouissimis.

II. PETRI I.

Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.

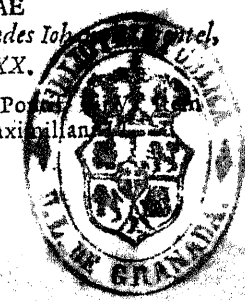
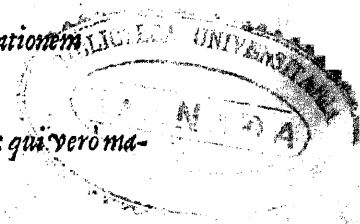
IOANNIS V.

Procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitae: qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

COLONIAE

Apud Geruunium Calenium & heredes Joh. *Antel,*
Anno M. D. LXX.

Cum gratia & priuilegio Summi Pontificis Roman. Imperatoris Maximilian. in Decennium.

PIVS PAPA V.
DILECTO FILIO GERVI-

no Calcio, Typographo Colonien.

Dilecte Fili Salutē & Apostolicam benedictionem. Cū tu, sicut accepimus, nōnullos de probatis Sanctorum historijs à Dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, nec non alios Tomos seu libros dilecti filij Petri Canisij presbyteri seu religiosi Societatis IESV de doctrina siue Institutione Christiana inscriptos, vnā cum certis Annotationibus, nondū impressos, tua impensa imprimi facere desideres: Nos tibi, quem in excudendis huiusmodi Tomis seu libris graues impensas subire necessē est, nē ex beneficio omnibus Christi fidelibus collato detrimentum aliquod sentias, opportunē prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipublice Christiane perutili proposito conseruare volētes, & à quibusuis Excommunicationis, suspensionis & interdicti, alijsq; Ecclesiasticis sententijs, censuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum presentium duntaxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolutū fore censentes: Motu proprio non ad tuam vel alicuius pro te nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia & mera deliberatione nostris tibi Tomos seu libros præfatos per te vel aliū seu alios imprimendi, & impressos ven-

**A 2 dendi

PRIVILEGIUM

deni licentiã & facultatem plenam & liberam Apostolica auctoritate per presentes concedimus: Necnō omnibus & singulis impressoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiam constitutis, in virtute sancte obedientie & sub Excommunicationis sententiae, necnō in terris sancte Romanae Ecclesiae mediatè vel immediate subiectis, sub amissionis Tomorum seu librorum huiusmodi, ac mille ducatorū auri de Camera, pro vna Camera Apostolica, et altera medietatibus tibi, tuisq; heredibus & successoribus irremissibiliter loco damnorum applicandorū pœnis, per alios absq; tuū & heredum vel successorū tuorū expresso mandato aut licentia habita excudentes, seu imprimētes, aut vendentes, toties quoties id fecerint, eo ipso incurrēdis, nè eosdem tomos seu libros infra decennium proximè futurū ab illorū impressione computandū, in quibusuis literarū characteribus, aut parua, mediocri, seu magna, vel alia quacumq; forma alicubi imprimere, neq; per alios impressos videri absq; expressa tuū vel heredum & successorū præfatorum licentia vel consensu audeāt vel psumant, & ita per quoscumq; iudices & commissarios quauis auctoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & auctoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominus Motu simili sub in-

ter-

APOSTOLICVM.

terdicti Ecclesiastici & ingressus Ecclesiarum Venerabilibus Fratribus nostris Colonienf. & quorumuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs seu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac sub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Potestatibus, & alijs quibusuis Iudicibus quibuscumque auctoritate & officio fungētibus, quatenus quoties pro parte tua, & successorū tuorum, vel alicuius eorum huiusmodi fuerint requisiti in præmissis, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant auctoritate nostra inhibitionem præfatam inuiolabiliter obseruari: ac te, tuosq; heredes & successores præfatos huiusmodi, illorumq; singulos concessione pacificè frui & gaudere: Ac impressores, librarios, mercatores, fautores, scientes & non reuelantes, quos inhibitioni præfatæ contrauenisse eis constiterit, excommunicationis & alias sententias, censuras & pœnas huiusmodi incurrisse declarent, ac pro talibus publicè nunciari mandent, & faciant, contradictores quoslibet & rebelles per easdem censuras & pœnas, appellatione postposita, cōpescēdo: innuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis: Nō obstantibus Cōstitutioibus et Ordinatioibus Apostolicis, Priuilegijs quoq; Indultis, et literis Apostolicis super imprimēdorum Tomorū facultate quibusuis personis cuiuscumque dignitatis & præeminētiæ existentibus etiam motu & sciētia similibus, ac sub quibusuis te-

PRIVILEGIUM APOSTOLICVM

noribus & formis, nec non clausulis & decretis concessis
 Quibus omnibus etiam si de illis, eorumque totis tenoribus
 specialis, specifica, expressa, et indiuidua: non aut per clau-
 sulas generales idem importantes mentio, seu queuis alia
 expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc
 seruanda foret, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum
 infererentur, presentibus pro expressis habentes, illis aliis
 in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter
 & expresse derogamus: Aut si impressoribus, librarijs,
 & mercatoribus prefatis vel quibusuis alijs, comuniter vel
 diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdicti,
 suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apo-
 stolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo
 ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus au-
 tem & eadem autoritate decernimus presentium litem
 rarum transcripta in ipsis Tomis impressa in iudicio &
 extra sufficere, & plenam fidem facere, regula con-
 traria non obstante. Datum Romae apud S. Pe-
 trum sub Annulo Piscatoris die XXIII.
 Septembris, M. D. LXIX. Ponti-
 ficatus nostri anno quarto.

Cae. Glorierius.

IN

IN COMMENDATIONEM

VIRTUTIS.

S. AVGVSTINVS libro 2. de libero arbitrio, cap. 19. Virtutes
 quibus recte vivitur, magna bona sunt. Species autem quorumlibet
 corporum, sine quibus recte vivi potest, minima bona sunt: Potentia
 vero anime, sine quibus recte vivi non potest, media bona sunt. Virtu-
 tibus nemo male vitur: Ceteris autem bonis, id est, medijs & minimis,
 non solum bene, sed etiam male quisque, vti potest. Et ideo virtute ne-
 mo male vitur, quia opus virtutis est bonus usus istorum, quibus
 etiam non bene vti possumus. Nemo autem bene vitendo male vi-
 tur.

S. CHRYSOSTOMVS homilia octava in Genesim: Nihil
 virtuti par est, charissime, quae nos & in futuro seculo e gehena eri-
 pit, & regno caelorum nobis frui concedit, & in presenti quoque seculo
 omnibus superiores constituit, qui nobis sine causa insidiantur: & non
 hominibus solum, sed & ipso salutis nostrae inimico diabolo fortiores
 efficit. Quid igitur illi par fuerit, quae non solum hominibus insidian-
 tibus, sed & demonibus superiores, sui studiosos efficit? Virtus autem
 est humana omnia despiciere, futura singulis horis cogitare, nullis
 presentibus addicti esse: sed scire omnia humana umbram esse & so-
 mnium, & si quid his vilius. Virtus est, erga negocia huius vitae non
 magis quam erga mortuum affici: & ita vitiose operationis exper-
 tem, ut ad ea quae offedere anime salutem possunt, quasi mortuus quis
 sit: vivat autem, & operetur tantum ea quae spiritus sunt: sicut & Pau-
 lus dicebat, Vivo autem, non iam ego, sed vivit in me Christus.

ET homilia sexagesima sexta in Genesim: Ne igitur operam no-
 stram in colligendas opes collocemus, quas relinquamus filijs: sed do-
 ceamus eos virtutem, & benedictionem Dei illis imprecemur. Istae
 enim, istae maxime sunt facultates. Istae sunt ineffabiles divitiae, quae
 non absumentur, quae quotidie substantiam nostram augent. Nihil
 enim virtuti par, nihil virtute potentius: etiam si mihi dicas eum qui
 re-

IN COMMENDATIONEM VIRTUTIS.

regnum habet, ac diadema gerit: nisi hanc habeat, quouis panniculo-
so paupere miserior erit. Quid enim illi prodesse poterit diadema
aut purpura, qui virtutē suā desidia perdit? Nunquid Dominus ex-
ternas dignitates spectat? nunquid personarum gloria permouetur?
Unum est illic, quod queritur, ut per operationem virtutum aper-
tas inuenire possimus ianuas fidutiæ in Christum: nam qui nihil fi-
dutiæ hinc defert, inter ignominiosos & desperantes locum habebit.
Hoc igitur omnes consideremus, & nostros filios doceamus, ut virtu-
tem rebus omnibus præferant. Theaurus enim est qui nunquam
valet consumi. Theaurus non hominum dolis, nec larronum insidijs,
non famulorum malitia, non alio quopiam imminui valens, sed per-
petuò manet: spiritualis enim est, humanus non cedens insidijs, sed
cum his qui illum accipiunt, & sobrijs esse volunt ac prudentes, in
futuram vitam migrabit, & eis æterna præparabit tabernacula.

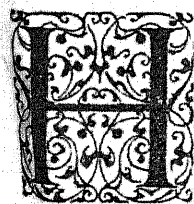
S. PROSPER libro tertio de vita contemplatiua, capite de-
cimo sexto: Omnis sancta virtus res est diuina, incorporea prorsus
atque mundissima: quam mentes inquinatæ non inquinant, sed ipsa
inquinatas emaculat: cuius participatiõe formatur infirmitas, susci-
tantur mortua, sanantur infirma, corriguntur praua, reconcilian-
tur auersa. Hanc non habet nisi Deus, & is cui dedit Deus. Quæ
in animo habitat, sed animum corpusque sanctificat, ad quam
nullus accedit inuitus, quam nullus amittit, nisi propria
voluntate deceptus. Nemo eam sibi conferre potest,
cum possit auferre: aleri autem nec conferre
præualeat, nec auferre.

DE TRI-

DE TRIPLICI
GENERE BONORVM
OPERVM.

I

Iustitia Christiana circa quæ bona versatur?

Hæc Iustitia tam^a latè patet, ut omnia bona, quæ honestè, iustè ac piè fi-
unt, in se contineat, nobisque ex-
petenda & consecranda proponat.
Vndè ita fideles Apostolus com-
monefacit: ^b Ambuletis dignè Deo, per omnia placen-
tes, in omni opere bono fructificantes: ^c prouidentes bona
non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus homi-
nibus. Hic enim nostræ vocationis, & Christianæ
iustitiæ per Christum partæ verus est vsus, ac fru-
ctus proprius, Petro teste, ^d ut peccatis mortui, Iusti-
tiæ viuamus. Hoc est, quemadmodum à Paulo ex-
plicatum est, ^e Ut abnegantes impietatem & secula-
ria desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc secu-
lo. In eundem sensum nobis proponitur Euange-
licum illud: ^f Ut sine timore, de manu inimicorum no-
strorum liberati, seruiamus illi in sanctitate & iustitia
coram ipso omnibus diebus nostris. Nam idcirco rede-
mit nos Christus ^g ab omni iniquitate, ut mundaret si-

^a Chrysof. in
psal. 4. & 14 &
homil. 23. in
Genes.

^b Coloss. 1. 6

^c Rom. 12. d.
2. Cor. 8. d
Matth. 5. b
1 Petr. 2. 6

^d 1. Pet. 2. d

^e Tit. 2. d Vi-
de Bern. ser.
2. de resurr.
Domini.

^f Luc. 1. 6

^g Tit. 2. d

a

bi

bi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.
 h Ephes. 2. b ^h *Ipsius enim Dei sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis: quæ præparauit DEVS vt in illis ambulemus.*

B Ità constanter Paulus scribit, omnesque admonet de obseruanda & colenda semper Iustitia Christiana. Proindè Ioannes etiam prudenter admonet, & absolutè definit: ^a *Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est: qui facit peccatum, ex diabolo est.* Et Iacobus constanter docet: ^b *Ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ità & fides sine operibus mortua est.* Tum idem rursus, ^c *Qui perspexerit in lege perfectæ libertatis, (siue in legem perfectam quæ est libertatis) & permanserit, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit.* Nec aliud sanè voluit Paulus, cum diceret: ^d *Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.*

h Ephes. 2. b

a 1. Ioan. 3. b

b Ia 2. d Aug
in præfat in
psal. 31. Itè de
fide & operib.
c 14 Chryso.
hò. 2. in Genè.
e Iacob. 1. d.

d Rom 2. b

S C R I P T V R A E.

A D Colossenses primo: Ideò & nos ex qua die audiimus, non cessamus pro vobis orantes & postulantes, vt impleamini agnitione voluntatis eius, in omni sapientia & intellectu spirituali: vt ambuletis dignè Deo, per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei, in omni virtute confortati secundum potenti-

am

am claritatis eius, in omni patientia & longanimitate cum gaudio gratias agentes Deo & Patri.

A D Romanos duodecimo, vt in textu.

P O S T E R I O R I S ad Corinthios octauo. Prouidemus enim bona non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus.

M A T T H A E I quinto: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videat opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.

P R I O R I S Petri secundo: Conuersionem vestram inter Gentes habentes bonam, vt in eo de quo detrectant de vobis tanquàm de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. Quia sic est voluntas Dei, vt benè facientes, obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Hæc est enim gratia, si propter D E I conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè. Quæ enim est gloria, si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si beneficientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud D E V M. In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non cõminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè. qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. cuius liuore sanati estis.

A D Titum secundo: Apparuit gratia Dei saluatoris nostri omnibus hominibus: erudiens nos, vt abnegantes impietatem et secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni D E I & Saluatoris nostri Iesu Christi. Qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate,

a 2 & mun-

& mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

L V C A E primo : Sicut locutus est per os sanctorum, qui à seculo sunt, prophetarum eius: Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos : Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti. Iusurandum quod iuravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis : Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi In sanctitate et iustitia coram ipso omnibus diebus nostris.

A D Ephesios secundo: Ipsius enim, vt in textu.

PRIMAE Ioánis tertio, Iacobi primo et secundo, et ad Romanos secundo, vt in textu.

P A T R E S.

1. **A C H R Y S O S T O M V S** in psalmum quartum, vt suprâ de peccatis, quæstione 1. A 2.

Iustitia constat ex multis virtutibus.

2. **I D E M** in psalmum decimum quartum : Iustitia constat ex multis virtutibus, & vna virtus actiua non facit iustitiam, quemadmodum nec vna tabula perficit nauigium, nec vnus lapis domum.

Iustus dicitur qui omnigenam virtutem exercet.

3. **I T E M** homilia vigesimatertia in Genesim super ea verba, Noë homo iustus : Eccè & aliam maximam præconij speciem, iustus : hac appellatione omnem virtutem complectitur. Hoc enim nomen, iustus, consueuimus dicere de his, qui omnigenam exercet virtutem.

Tit. 2.

4. **B E R N A R D V S** sermone secundo de resurrectione Domini : Apostolus ait : Sobriè, & iustè, & piè viuamus. Hæc enim tria sunt conuersationi nostræ maximè necessaria : quoniam primum debemus nobis, secundum proximo, tertium **D E O**. Nam qui fornicatur, in corpus suum peccat, magno illud priuans honore, & pauendo adijciens, pudendoq; dedecori : tollens membrum Christi, & faciens membrum meretricis. Ego autem non ab ea tantum quæ tam abominabilis est, sed ab omni voluptate carnis continentium dico. Ante omnia igitur perfectam hanc continentiam quære, quam debes tibi ipsi. Nemo enim tibi propinquior est. De-

1. Cor. 6.

hinc

hinc adde misericordiam, quam debes proximo : quia cum eo saluandus es. Deindè patientiam, quam debes Deo : quia ab eo saluandus es. Omnes enim qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur. Et per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Vide ergò nè per impatientiam pereas: sed vniuersa pro eo sustine, qui prior pro te maiora sustinuit : & apud què infructuosa patientia non erit, sicut ait Propheta: Patientia pauperum non peribit in finem.

1. Tim 3. Act. 14.

Psal. 9.

1. **B A V G V S T I N V S** in præfatione in psalmum trigessimum primum : Quid enim scriptura dicit? id est, vndè dicit scriptura iustificatum Abraham? Credidit autem Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Ergò ex fide iustificatus est Abraham.

Gene. 15. Rom. 4. Galat. 3.

Iam qui audit, non ex operibus, sed, ex fide: obseruet illam voraginem, de qua locutus sum. Vides ergò quia ex fide, non ex operibus, iustificatus est Abraham? faciam ergò quicquid volo, quia etsi bona opera non habuero, & tantum credidero in **D E V M**, deputabitur mihi ad iustitiam. Si dixit & decreuit, lapsus demersus est : si adhuc cogitat & fluctuat, periclitatur. Scriptura autem Dei verusq; intellectus, non solum periclitantem à periculo liberat, sed & demersum à profundo eleuat. Respondeo ergò tanquam contra Apostolum, & dico de ipso Abraham, quod inuenimus etiam in epistola alterius Apostoli, qui volebat corrigere homines, qui malè intellexerant istum Apostolum. Iacobus enim in epistola sua, contra eos qui nolebant benè operari, de sola fide præsumentes, ipsius Abraham opera commendauit, cuius Paulus fidem. Et non sunt sibi aduersi Apostoli. Dicit autem Abraham opus omnibus notum, Abraham filium suum immolandum Deo obtulit. Magnum opus, sed ex fide. Laudo superædificationem operis, sed video fidei fundamentum. Laudo fructum boni operis, sed in fide agnosco radicem. Si enim hoc præter fidem rectam faceret Abraham, nihil illi prodesset, qualecunque illud opus esset. Rursùm si sic teneret fidem Abraham, vt cum ei Deus imperaret offerre sibi immolandum filium suum, diceret apud semetipsum, Non facio, & tamen credo, quia me etiam contempnentem iussa sua liberat Deus, fides sine operibus mortua est, & tanquam radix sine fructu sterilis atque arida remaneret. Quid ergò? Debemus nulla opera præponere fidei, id est, vt ante fidem quisque dicatur benè operatus? Ea enim ipsa opera quæ dicuntur ante fidem, quamuis videantur hominibus laudabilia, inania sunt : ita mihi videntur esse, vt magnæ vires & cursus celerissimi

In voraginem incidunt, qui solam fidem sufficere colligunt ex Paulo.

Iacobus Apostolus scripsit contra eos qui Paulum malè intelligebat. Iacob. 2.

Rom. 4. Nò aduersantur Paulus & Iacobus Apostoli.

Iacob. 2.

Bona opera ante fidem, sunt veluti cursus extra viam.

mus præter viam. Nemo ergò cõputet bona opera sua ante fidem: ubi fides non erat, bonum opus non erat. Bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit.

2 I D E M in libro de fide & operibus, capite decimoquarto, vt suprà de peccatis in Spiritum sanctum, questione 3. B 1.

3 C H R Y S O S T O M V S homilia secunda in Genesim: Cum rectæ fidei dogmatibus vitam quoque vestram diligenter curate. Fides enim sine opibus mortua est, & opera sine fide mortua sunt. Quantunus enim teneamus dogmata, si vitam negligamus, nihil nobis ea proderunt. Rursus si vitæ curam diligentem gesserimus, in fidei autem placitis claudicauerimus, neque sic nobis aliquid lucrifuerit.

Fides sine operibus mortua est, & contrâ.

II

Quem fructum pariunt opera Iustitiæ Christianæ?

A Præclarum sanè atque multiplicem, cum in hac, tum in futura vita. Huc em̃ spectat Pauli sententia, ^a *Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ.* Tum alibi scriptum legimus, ^b *Bonorum laborum gloriosus est fructus.*

^a 1. Tim. 4. c. Prou. 11. c. 2. Paral. 15. b Matth. 10. d. 19. d Gen. 12. c. 15. a. Eccl. 12. a. 36. c. Hier. 31. c.

^b Sapient. 3. d. 10. d Malach. 3. d. 1. Cor. 15. g. Hebr. 6. b.

^c Galat. 5. a.

^d 2. Petr. 1. b. Cypri. lib. 1. epist. 1. ad Cornelium in fine.

B Primùm enim hæc opera ex viua fide, id est, per charitatem ^c operante profecta, nõ modò signa sunt Christianæ vocationis, sed eandem nobis quoq; cõfirmant, certamq; faciunt. Quamobrem Petrus Apostolus, qui ad opera bona nusquam non cohortatur, hoc etiam adiecit. ^d *Fratres, magis satagite, vt per bona opera certam*

tam vestram vocationem et electionem faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquandò.

C Secundò gratiam credentibus ^e augent, atque ^f sanctificationem perficiunt, Apostolo teste: vt hinc etiam Iacobus affirmet, quòd Fides, quæ operibus cooperatur, ^g ex iisdẽ quòque consummetur.

^e 2. Cor. 9. c. Colof. 1. b. 1. Petr. 2. a.

^f 2. Cor. 7. a. Rom. 6. d. Apocal. 22. c. Eccl. 18. c. Trident. sess. 6. cap. 10. g. Iacob. 2. d.

D Tertiò ^h fidutiam bonæ conscientiæ pariunt, magisque ad orandum & quidlibet à

^h 1. Ioã. 3. c. 1. Ioã. 4. c. Iacob. 1. d. Gal. 6. a.

DEO impetrandum animant. Scriptum est enim: ^a *Fidutia magna erit coram summo Deo electis*

^a Tob. 4. b.

mosyna omnibus facientibus eam. Et rursus: ^b Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fidutiam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Exemplum extat in Ezechia rege, qui bona conscientia fretus, ac DEI voce in hoc ipso comprobatus, dixit: ^c Obsecro Domine, memento queso, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde

^b 1. Ioan. 3. d. Ioan. 15. a. Aug. in præfat. in psalm. 31.

perfecto: & quod bonum est in oculis tuis, fecerim.

^c Esaiæ 38. a. 4. Reg. 20. a. Psal. 7. b. 16. a. d. 17. b. c. 25. a. c. 34. d. 131. a.

E Demùm id efficiunt, vt laborantes in vinea CHRISTI, ^d denarium diurnum accipiamus, hoc est, promissam æternæ vitæ mercedẽ, iustitiæque ^e coronam, quam in Ecclesia Dei

^d Matt. 20. a. Aug. tract. 67. in Ioann. & Gregor. lib. 4. dialog. cap. 35.

^e 2. Tim. 4. b. Ia. 1. b.

f Matth. 19. c
 g Ioan. 3. c 17. a
 h Eccl. 16. b Heb.
 13. c Sap. 3. a 2. The.
 1. b Apoc. 3. a Trid.
 fest. 6. c. 16. Cypr.
 de vnitate Eccl. f.
 Au. epi. 105. & 1. de
 morib. eccl. ca.
 thol. cap. 25.
 a Mat. 20. a Sap. 5. c
 b Psa. 18. c Heb. 11.
 b c Luc. 14. c Col.
 3. d Eph. 6. b 2. Cor.
 4. d Au. in psal. 93.
 c Psa. 118. a Matt.
 19. b Au. in pf. 120.
 d 2. Tim. 4. b Aug.
 h 6. 14. ex 50. l. 6. in
 psalm. 83. & 100. &
 tract. 3. in Ioan. 2.
 C6c. Araulic. c. 18.
 Matt. 5. b 6. a b 10. d
 Apocalyp. 2. b c g
 3. c d 14. c
 e Matth. 19. c
 f Ioan. 5. c Matt. 25.
 b c d Au. in pf. 49.

g Matth. 7. c

h Ap. 22. c Eccl. 18. c

i Psa. 61. b Matth.
 16. d Roma 2. b c
 1. Corinth. 3. b c
 b Gal. 6. b Eccl. 31. d
 Au. in pfa. 111 & 112.
 4. ad Dulcitium.

f mandata seruantes, g in Christo h promeremur.

Ait igitur Dominus, a *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Ait Dauid, b *Seruus tuus custodit ea, diuina scilicet præcepta: in custodiendis illis retributio multa.* Ac iterum, c *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.* Ait & Paulus: d *Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus Iudex: non solum autem mihi, sed & ijs, qui diligunt aduentum eius.* Ait denique & ipse Christus: e *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Et iterum: f *Procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.* Tum alibi: g *Qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.*

F Ex quibus fit perspicuum, quanti nostra omnium referat, si vitam æternam cupimus, diuinas obseruare voces. h *Qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc. Ecce venio citò, & merces mea mecum est, reddere a unicuique secundum opera sua.* b *Bonum igitur facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus, non deficientes.*

S C R I P T V R A E.

A PRIORIS ad Timotheu quarto: Pietas etc. vt in textu. PRO-

PROVERBIORVM vndecimo: Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autem crudelis est, etiam propinquos abijcit. Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitiam merces fidelis.

SECUNDI Paralipomenon decimoquinto: Azarias autem filius Obed, factus in se spiritu Dei, egressus est in occursum Afa, & dixit ei: Audite me Afa & omnis Iuda & Benjamin, Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quiesieritis eum, inuenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. Vos ergo confortamini, & non dissoluantur manus vestræ: erit enim merces operi vestro.

MATTHAEI decimo: Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicumque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

ET decimonono: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

GENESIS duodecimo: Dixit Dominus ad Abrâ: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quâ monstraui tibi. Faciamq; te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisq; benedictus. Benedicam benedicientibus tibi, et maledicam maledicentibus tibi, atq; in te benedicetur vniuersæ cognatione terræ.

ET decimoquinto: His transactis, factus est sermo Domini

b

mini

mini ad Abram per visionem, dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.

ECCLESIASTICI duodecimo: Benefac iusto, & inuenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certè à dño.

ET trigesimo sexto: Da mercedem sustinentibus te, vt prophetæ tui fideles inueniantur: & exaudi orationes feruorum tuorum.

HIEREMIAE trigesimo primo: Hæc dicit Dominus, Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus, & reuertentur de terra inimici.

SAPIENTIAE tertio: Bonorum laborum &c. vt in text.

ET capite decimo: Sapientia reddidit iustis mercedem laborum suorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem.

MALACHIAE tertio: Inualuerunt super me verba vestra, dicit Dominus. Et dixistis, Quid locuti sumus contra te? Dixistis, vanus est qui seruit Deo: & quod emolumentum quia custodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus tristes coram Domino exercituum? Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium: & parcam eis, sicut parcat vir filio suo seruienti sibi. Et cõuertimini, & videbitis quid sit inter iustum & impium, & inter seruientem Deo, & non seruientem ei.

PRIORIS ad Corinthios decimo quinto: Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in ope Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino.

AD Hebræos sexto: Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, & ministratis. Cupimus

au-

autem vnumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei vsq; in finem: vt non segnes efficiamini, verum imitatores eorum qui fide et patientia hereditabunt promissiones. Abrahæ nanque promittens Deus, quoniam neminem habuit per quem iuraret maiorem, iurauit per semetipsum, etc.

B AD Galatas quinto: Nos enim spiritu, ex fide, spem iustitiæ expectamus.

POSTERIORIS Petri primo: Fratres etc. vt in text.

C POSTERIORIS ad Corinthios nono: Qui administrat semen seminanti, et panem ad manducandum præstabit, et multiplicabit semen vestrum, et augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ: vt in omnibus locupletati, abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo. Quoniam ministerium huius officij non solum supplet ea quæ defunt sanctis, sed etiã abundat per multas gratiarum actiones in Domino, per probationem ministerij huius, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ in Euangelium Christi, et simplicitate communicationis in illos, et in omnes, et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

AD Colossenses primo: Vt ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, et crescentes in scientia DEI, in omni virtute confortati secundum potentiam claritatis eius, in omni patientia et longanimitate cum gaudio.

PRIORIS Petri secundo: Deponentes omnem malitiam, et omnem dolum, et simulationes, et inuidias, et omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem.

b 2 POSTE-

POSTERIORIS ad Corinthios septimo: Has habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritûs, perficientes sanctificationem in timore Dei.

AD Romanos sexto: Nunc liberati à peccato, serui aut facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, sine verò vitam æternam.

APOCALYPSIS vigesimosecundo: Qui nocet, noceat adhuc: & qui in fordibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc.

ECCLESIASTICI decimo octavo: Nè veteris vsque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in æternū.

IACOBI secundo: Vis autem scire ô homo inanis, quoniam fides sine operibus ociosa est? Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est?

D IOANNIS tertio: Omnis qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.

PRIMAE Ioannis quarto: In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, vt fidutiam habeamus in die iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

IACOBI primo: Similiter & Rahab meretrix, nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia via eijciens?

AD Galatas sexto: Si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Opus autem suum probet vnusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero. Vnusquisque enim onus suum portabit.

TOBIAE quarto, & primæ Ioannis tertio, vt in textu.

Io-

IOANNIS decimo quinto: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis.

ESAIAE trigesimo octavo: In diebus illis ægrotavit Ezechias vsque ad mortem, & introiuit ad eum Esaias filius Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Dominus, Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. Et conuertit Ezechias faciem suam ad parietem, & orauit ad dominum, & dixit: Obsecro domine, memeto quæso quomodò ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis, fecerim. Et fleuit Ezechias fletu magno. Et factum est verbum domini ad Isaiã, dicens: Vade, & dic Ezechia: Hæc dicit Dominus Deus dauid patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. ecce ego adijciam super dies tuos quindecim annos, & de manu regis Assyriorum eruam te & ciuitatem istam, & protegam eam. Hoc autem tibi erit signum à domino, quia faciet dominus verbum hoc quod locutus est: Ecce ego reuertam faciem umbram linearum, per quas descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reuersus est sol decem lineis per gradus quos descenderat.

QUARTI regum vigesimo: In diebus illis ægrotavit Ezechias vsq; ad mortem, &c. Qui conuertit faciem suam ad parietem, & orauit dominum, dicens: Obsecro domine, memento quæso, quomodò ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim, &c.

PSALMO septimo: Iudica me domine secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me.

ITEM psalmo decimo sexto: Exaudi domine iustitiam meam: intende deprecationem meam. Ego autem in iustitia

b 3

ap-

apparebo cōspectui tuo: satiabor cū apparuerit gloria tua.

ET decimosextimo: Retribuet mihi Dominus secundū iustitiam meam, & secundū puritatem manuum mearum retribuet mihi. Quia custodiui vias Domini, nec impiè gessi à deo meo: Quoniā omnia iudicia eius in conspectu meo: & iustitias eius non repuli à me. Et ero immaculatus cum eo: & obseruabo me ab iniquitate mea. Et retribuet mihi Dominus secundū iustitiam meam, & secundū puritatē manuum mearum in conspectu oculorum eius.

ET vigesimoquinto: Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: & in Domino sperans, nō infirmabor. Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei. Pes meus stetit in directo: in ecclesijs benedicam te Domine.

ET trigesimoquarto psalmo: Exurge & intende iudicio meo DEVS MEUS, & Dominus meus in causam meam. Iudica me secundū iustitiam tuam Domine Deus meus, & nō supergaudeant mihi.

ET centesimo trigesimo primo: Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius.

EMATTHAEI vigesimo: Simile est regnum cælorū homini patrifamiliās, qui exijt primo manē conducere operarios in vineam suam. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stātes in foro ociosos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam: & quod iustum fuerit dabo vobis. Illi autem abiērunt, &c. Cū serō autem factū esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis vsq; ad primos. Cū venissent ergō qui circa vndecimam horā venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem &

pri-

primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: nō solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius.

IACOBI primo: Beatus vir qui suffert tentationē: quoniā cū probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.

MATTHAEI decimonono: Et ecce vnus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam vt habeam vitā æternam? Qui dixit ei, Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata.

IOANNIS tertio: Qui facit veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.

ET decimoquinto: Ego sum vitis vera: & pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentē fructū, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plūs afferat. Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.

ECCLESIASTICI decimosexto: Omnis misericordia faciet locum vnicuique secundū meritum operum suorum, & secundū intellectum peregrinationis ipsius.

AD Hebræos decimotertio: Beneficiæ autem & cōmunionis nolite obliuisci. Talibus enim hostijs promeretur Deus.

SAPIENTIAE tertio: In paucis vexati, in multis benè disponentur: quā Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. Tanquā aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiā accepit illos, & in tēpore erit respectus illorū.

P o-

POSTERIORIS ad Theſſalonicenſes primo: Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis fratres, ita vt dignū eſt, quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſque veſtrū in inuicē mita vt & noſiſi in vobis gloriemur in eccleſijs Dei, pro patientia veſtra, & fide in omnibus perſecutionibus veſtris & tribulationibus, quas ſuſtinetis in exemplum iuſti iudicij Dei, vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini. ſi tamen iuſtum eſt apud Deum, retribuere tribulatiōem ijs qui vos tribulant: & vobis qui tribulamini, requiem nobiſcum in reuelatione domini IESV de cælo cum angelis virtutis eius.

APOCALYPSIS tertio: Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius.

MATTHÆI vigefimo, vt ſuprà.

SAPIENTIAE quinto: Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum, & cogitatio illorum apud Altiffimum: Ideò accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu domini: quoniam dextera ſua reget eos, & in brachio ſancto ſuo defendet illos.

PSALMO decimo octauo: Seruus tuus &c. vt in textu.

AD Hebræos vndecimo: Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit. Fide, Moyſes grandis factus, negauit ſe eſſe filium filia Pharaonis: magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem: maiores diuitias æſtimans, theſauro Aegyptiorum, improperiū Chriſti. adſpiciebat enim in re-

mune-

muncerationem. LVCÆ decimo quarto: Dicebat autē & ei qui ſe inuitauerat. Cū facis prandium aut coenā, noli vocare amicos tuos, neq; fratres tuos, neq; cognatos, neq; vicinos diuites: nē fortē te & ipſi reinuient, & fiat tibi retributio. ſed cū facis conuiuū, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum.

AD Colofſenſes tertio: Quodcunq; facitis, ex animo operamini ſicut Dño, & non hominibus: ſcientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis.

AD Ephēſios ſexto: Cum bona volūtate ſeruietes, ſicut Domino & non hominibus, ſcientes quoniā vnufque quodcunq; fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, ſiue ſeruus, ſiue liber.

POSTERIORIS ad Corinthios quarto: Id enim quod in præſenti eſt momētaneum & leue tribulationis noſtrę, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.

PSALMO centefimo decimo octauo: Inclinaui, vt in textu.

MATTHÆI decimo nono: Qui dixit illis: Nō omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Sunt enim eunuchi qui de matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Bonum certamen &c. vt in textu.

MATTHÆI quinto: Beati eſtis cū maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes, propter me: gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis.

ET ſexto capite: Vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito, &

c

pa-

pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua: ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

ITEM capite decimo: Qui recipit Prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. &c.

APOCALYPSIS secundo: Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesijs: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei. Nihil horum timeas que passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem ut tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ. Et qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea: dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

ET capite tertio: ecce venio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei: & foras non egredietur amplius: & scribe super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius.

ET capite decimoquarto: Et audiui vocem de cælo, dicentem mihi, Scribe, beati mortui qui in domino moriuntur. A modo iam dicit spiritus, ut requiescât à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.

MAT-

MATTHÆI decimonono & Ioannis quinto, ut in textu.

MATTHÆI vigesimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à cōstitutione mūdi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare &c.

ET capite septimo: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.

F APOCALYPSIS vigesimo secundo: Qui iustus est, ut in textu.

ECCLESIASTICI decimo octauo: Ne veteris usque ad mortem iustificari, quoniam merces Dei manet in æternū.

PSALMO sexagesimo primo: Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia: quia tu reddes unicuique iuxta opera sua.

MATTHÆI decimo sexto: Filius hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis: & tunc reddet unicuique secundum opera eius.

AD Romanos secundo: Qui reddet unicuique secundum opera eius. Ijs quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam. Ijs autem qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primum & Græci: gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primum & Græco. Non enim est acceptio personarum apud Deum: quicumque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur.

C 2

tur.

tur. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

PRIORIS ad Corinthios tertio: Qui autem plantat & quirigat, vnum sunt. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem: Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis. Vnius cuiusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vnus cuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superedificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

AD Galatas sexto: Nolite errare: Deus non irridetur: qui enim seminauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminatur in carne sua, de carne & metet corruptionem. Qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes, non deficiamus. Tempore enim suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.

ECCLESIASTICI quinquagesimo primo: Operamini opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

P A T R E S.

B CYPRIANVS libro primo, epistola prima ad Cornelium Pontificem Romanum: Hortamur planè quantum possumus frater charissime pro charitate mutua, qua nobis inuicem cohæremus, vt (quoniam prouidentia Domini monentis instruemur, & diuinæ misericordiæ consilijs salubribus admonemur, appropinquare iam certaminis & agonis nostri diem) ieiunijs, vigilijs, orationibus insistere cum omni plebe non desinamus, incumbamus gemitibus assiduis & deprecationibus crebris. Hæc sunt enim nobis arma cælestia, quæ stare & perseuerare fortiter faciunt. Hæc sunt munimenta spiritualia, & tela diuina, quæ protegent.

C C O N -

Assiduitas
bonorū ope-
rum quid p-
stet Christia-
nis.

C. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, capite decimo: Sic ergo iustificati, & amici Dei ac domestici facti, euntes de virtute in virtutem, renouantur, vt Apostolus inquit, de die in diem: hoc est, mortificando membra carnis suæ, & exhibendo ea arma iustitiæ in sanctificationem, per obseruationem mandatorum Dei & Ecclesiæ, in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt atque magis iustificantur, sicut scriptum est: Qui iustus est, iustificetur adhuc. Et iterum: Nè verearis vsq; ad mortem iustificari. Et rursus: Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & nō ex fide tantum? Hoc verò iustitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cum orat: Da nobis Domine fidei, spei & charitatis augmentum.

D. AVGVSTINVS in præfatione in psalmum trigessimum primum: Finis, inquit, præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Pro spe conscientiam posuit. Ille enim sperat, qui bonam conscientiam gerit. Quem verò pungit mala conscientia, retrahit se à spe, & non sibi sperat nisi damnationem. Vt ergo speret regnum, habeat bonam conscientiam: & vt habeat bonam conscientiam, credat & operetur: quia quod credit, fidei est: quod operatur, charitatis est. Illo ergo loco à fide cœpit Apostolus, fides, spes, charitas: Alio loco ab ipsa charitate cœpit: Charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Modò nos à medio cœpimus ab ipsa conscientia & spe. Qui vult, inquam, habere bonam spem, habeat bonam conscientiam: Vt autem habeat bonam conscientiam, credat & operetur. A medio imus ad initium & finem, credat & operetur: Quod credit, fidei est: quod operatur, charitatis est.

1. E. AVGVSTINVS tractatu sexagesimo septimo in Euangelium Ioannis: Cum audiunt, in domo patris mei mansiones multæ sunt: Si quo minùs, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum. A perturbatione recreantur, certi ac fidentes etiam post pericula tentationum se apud Deum cum Christo esse mansuros, quia etsi alius est alio fortior, alius alio sapientior, alius alio iustior, alius alio sanctior, in domo patris mei mansiones multæ sunt. Nullus eorum alienabitur ab illa domo, vbi mansionem pro suo quisque accepturus est merito: denarius quidem ille æqualis est omnibus, quem pater familiæ eis qui operati sunt in vinea, iubet dari omnibus, non in eo discernens, qui minùs, & qui ampliùs laborarunt: quo vtique denario vita significatur æterna, vbi ampliùs alio nemo

Eph. 2.
Psal. 83.
2 Cor. 4.
Coloss. 3.
Rom. 6.
Acceptæ iu-
stificationis
incrementū.

Apocal. vii.
Ecc. 18.
Iaco. 2.

1. Tim. 4.

Fidutiā bonæ conscientie parit fides, operas per charitatem.
1. Cor. 13.
1. Tim. 1.

Ioan. 14.

Mansionem pro suo quisque merito in vita æterna recipiet.
Matt. 20.
Denarius si-

22
gnificat vitam
æternam in qua
tamen diuer-
sæ sunt meri-
torum digni-
tates.

1. Cor. 15.

1. Ioann. 4.
Per charitatē
omnia fiunt
communia.

Ioan. 14.
Dispar retri-
butio in vna
vita æterna.

Dispar retri-
butiois qua-
litas per opa
diuerfa.

1. Cor. 15.

Heb. 6.

Heb. 10.
Vita æterna
benè operan-
tibus & gra-
tia & merces
est, eorū me-
ritis reddēda.
2. Tim. 4.

2. Tim. 4.
Cur & quō
opa iustorum
sunt merito-
ria.
Ioann. 15.

viuit, quoniam viuendi non est diuersa in æternitate mensura: sed multæ mansiones diuersas meritorum in vna vita æterna significat dignitates. Alia est enim gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria stellarum: stella enim ab stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum. Tanquam stellæ sancti diuersas mansiones, diuersas claritates, tanquam in cælo sortiuntur in regno, sed propter vnum denarium nullus separatur à regno: atque ita Deus erit omnia in omnibus, vt quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat, vt quod habent singuli, commune sit omnibus: sic enim quisque etiam ipse habet, cum amat in altero quod ipse non habet: non erit itaque aliqua inuidia impari claritatis, quoniam regnabit in omnibus vnitatis charitatis.

2. GREGORIVS libro quarto dialogorum, capite trigesimo quinto: Ipse propter electos in Euangelio dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Si enim dispar retributio in illa æterna beatitudine non esset, vna potius mansio quam multæ essent. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus & distincti bonorum ordines, & propter meritorum confortia communiter lætantur: & tamē vni denarium omnes laborantes accipiunt. Qui multis mansionibus distinguuntur: quia & vna est beatitudo quæ illic percipiunt, dispar retributionis qualitas, quam per opera diuersa consequuntur.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, capite decimo sexto: Hac igitur ratione iustificatis hominibus, siue acceptam gratiam perpetuè conseruauerint, siue amissam recuperauerint, proponenda sunt Apostoli verba: Abundate in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino. Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius. Et, Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Atque idē benè operantibus vsque in finem, & in Deo sperantibus, proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filijs Dei per Christū Iesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione, bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda. Hæc est illa corona iustitiæ, quam post suum certamen & cursum repositam sibi esse aiebat Apostolus, à iusto iudice sibi reddendam: & non solum sibi, sed & omnibus qui diligunt aduentum eius. Cū enim ille ipse Christus Iesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat, quæ virtus bonorum opera semper antecedit, comitatur & subsequitur, & sine qua

qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent: nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendum est, quo minus plenè illis quidem operibus quæ in Deo sunt facta, diuinæ legi pro huius vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiā tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam, verè promeruisse censeantur, cū Christus Saluator noster dicat: Si quis hiberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Itaque neque propria nostra iniustitia, tanquam ex nobis propria, statuitur, neque ignoratur aut repudiatur iniustitia Dei. Quæ enim iniustitia nostra dicitur, quia per eam nobis inharerem iustificamur, illa eadem Dei est, quia à Deo nobis infunditur per Christi meritum. Neque verò illud omittendum est, quod licet bonis operibus in sacris literis vsque ad eò tribuatur, vt etiā qui vni ex minimis suis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Christus eum non esse sua mercede cariturum, & Apostolus testetur, id quod in presenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operari in nobis: absit tamen vt Christianus homo in seipso vel confidat, vel gloriatur, & non in Domino, cuius tanta est erga homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia in multis offendimus omnes, vnusquisque sicut misericordiam & bonitatē, ita seueritatem & iudiciū ante oculos habere debet: neque seipsum aliquis, etiam si nihil sibi conscius fuerit, iudicare: quoniam omnis hominum vita, non humano iudicio examinanda & iudicanda est, sed Dei qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo, qui, vt scriptum est, Reddet vnicuique secundum opera sua.

4. CYPRIANVS de vnitæ ecclesiæ, siue in tractatu de simplicitate prælatorum: Iustitia opus est, vt promereri quis possit Deum iudicem. Præceptis eius & monitis obtemperandum est, vt accipiant merita nostra mercedem.

5. AVGVSTINVS in epistola centesima quinta ad Sixtū presbyterum: Quæ igitur sua merita iactaturus est liberatus, cui si digna suis meritis redderentur, non esset nisi damnatus? Nullane igitur sunt merita iustorum? Sunt planè, quia iusti sunt. Sed vt iusti fierent, merita non fuerunt. Iusti enim facti sunt, cū iustificati sunt, sed sicut dicit Apostolus: Iustificati gratis per gratiam ipsius. Et nonnullis interpositis: Quod est ergo meritum hominis ante gratiam, quo merito percipiat gratiam, cū omne bonum meritum

Ioan. 3.
Diuinæ legi
satisfaciunt
iusti & verè
mererit vitam
æternam.
Ioann. 4.

Eadem iustitia & Dei & nostra quod dicatur.

Retributio bonis operibus promissa.
Matt. 10.
2 Cor. 4.

Merita nostra sunt Dei dona.
Iaco. 3.

Dei seueritas & iustitia etiam ante oculos habenda.
1 Cor. 4.
Matt. 16.
Rom. 2.

Iustitia promeremur Deum iudicem.
Merita nostra mercedē accipient.

Merita iustorum.
Rom. 3.

Omne bonum meritum no-

struà gratia proficitur. Coronatur Dei dōa, eum merita coronantur. Psal. 102. Psal. 58 & 22. Vita æterna præcedentibus meritis redditur, & tamen gratia vocatur.

Nō idēō gratia datur vita æterna, quia meritis non datur. Rom. 6.

Merito iustitiæ redditur vita æterna tanq̄ stipendium. Jac. 1. 1. Cor. 4. Vita æterna iustitiæ stipendium est atque etiā gratia.

Matt. 21. Luc. 10. Vita æterna est totū præmium p̄missum, nec datur nisi dignis & promeritis. Non poscendum præmiū ante meritū.

nostrum, non in nobis faciat nisi gratia, & cūm Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronet quā munera sua? Sicut enim ab initio fidei misericordiam consecuti sumus, non quia fideles eramus, sed vt essemus: Sic in fine quod erit in vita æterna, coronabit nos, sicut scriptum est, in miseratione & misericordia. Non itaque frustra Deo cantatur: Et misericordia eius præueniet me: Et misericordia eius subsequetur me. Vndē & ipsa vita æterna quæ vtique in fine sine fine habebitur, & idēō meritis præcedentibus redditur, tamē quia eadem merita quibus redditur, nō à nobis parata sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiā, etiam ipsa gratia nuncupatur, non ob aliud nisi quia gratis datur, nec idēō quia meritis nō datur, sed quia data sunt & ipsa merita quibus datur. Vbi autem inuenimus etiam vitam æternam gratiam nuncupari, habemus apud eundem gratiæ magnificum defensorē Apostolum Paulum: Stipēdium, inquit, peccati mors est, gratia autem Dei vita æterna in Christo IESV Domino nostro. Vide, obsecro te, in quanta breuitate quā vigilanter verba posuerit, quibus diligenter consideratis quæstionis huius aliquantulū dilucescat obscuritas. Cūm enim dixisset, Stipendium peccati mors: quis non congruentissimē & consequenter addere iudicaret, Stipendiū autē iustitiæ vita æterna? Et verum est, quia sicut merito peccati tanq̄ stipendium redditur mors, ita merito iustitiæ tanquā stipendiū vita æterna. Et paulō pōst: Cui debetur vita æterna, vera iustitia est: Si autem vera iustitia est, ex te non est, defursūm est descendens à patre luminum, vt haberes eam: Si tamen habes eam, profectō accepisti. Quid enim habes quod nō accepisti? Quapropter ð homo, si accepturus es vitam æternam, iustitiæ quidem stipendiū est, sed tibi gratia est, cui gratia est & ipsa iustitia. Tibi enim tanquā debita redderetur, si ex te tibi esset iustitia cui debetur. Nūc ergō de plenitudine eius accepimus non solū gratiam, qua nunc iustē in laboribus vsque in finem viuimus, sed etiā gratiam pro hac gratia, vt in requie postea sine fine viuamus.

6 ET in libro de moribus Ecclesiæ catholicæ, capite vigesimo quinto: Diligamus igitur Deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, quicumque ad vitam æternā peruenire proposuimus. Vita enim æterna est totum præmium, cuius promissione gaudemus: nec præmium potest præcedere merita, & prius homini dari, quā dignus est. Quid enim hoc iniustius, & quid iustius Deo? Non ergō debemus poscere præmium anteq̄ mereamur accipere.

7. ITEM

7 ITEM in Psalmum nonagesimum tertium: Attendis te hinc habere laborem? sed attende qualem ille requiem pollicetur. Nunquid cogitare poteris? Si illam posses cogitare, videres te nihil laborare ad compensationem. Audi eum qui illud ex parte cernebat, qui dixit, Nunc scio ex parte. Quid ait Apostolus? Etenim quod est ad præsens temporale, & leue tribulationis nostræ, iuxta incredibilem modum, & in incredibilem modum æternum gloriæ pondus operatur nobis. Quid est, æternum gloriæ pondus operatur nobis? Quibus operatur? Non respicientibus quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Noli esse piger in labore breuiter, & gaudebis incessabiliter. Aeternam vitam tibi daturus est Deus, cogita quanto labore emenda sit. Intendite fratres, venale est. Venale est quod habeo, dicit tibi Deus, eme illud. Quid habet venale? Requiem venalem habet, eme illam. De labore intendite, vt simus in nomine Christi fortes Christiani. Attendite, quodammodo Deus proposuit venale regnum cælorum. Dicis illi, Quantum valet? Precium ipsius labor est, quomodo si diceret, precii illius aurum est. Non sufficeret hoc solū dicere, sed quæres quantum aurum. Nam si solidus aurum est, & semiuncia & libra, & tale aliquid: idēō dixit precium, nē laborares quærere quandiū huius rei precium labor est. Quantum labor est? Iam quære tu, quantum laborandum sit: nondūm dicitur tibi, quātus futurus sit labor iste, vel quātum laboris de te exigatur, illud tibi dicit Deus. Ego ostendo quāta sit illa requies, tu indica quanto labore emenda sit. Dicat ergō Deus, quanta futura sit ipsa requies. Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te. Hæc est requies sempiterna, sine fine erit requies ista, sine fine erit gaudium hoc, sine fine erit incorruptio. Vitam æternam habebis, requiem quæ non habet finem. Quanto labore digna est requies quæ non habet finem? Si verum vis comparare, & verum iudicare, æterna requies æterno labore rectē emitur. Verum hoc est, sed noli timere, misericors est Deus. Si enim haberes æternum laborem, nunquā peruenires ad æternam quietem. Semper laborans quandō peruenturus eras ad illud, quod dignē quidem potest emi sempiterno labore? Quia sempiterna requies est, æqua precium: æterno certē labore digna est æterna requies comparari. Sed si semper laborares, nunquā ad requiem peruenires. Ergō vt aliquandō peruenias ad id quod emis, non in æternum laborandum est, non quia nō valet tanti, sed

Vita & requies æterna venalis est, & labore tanquā precio comparatur.

Psal. 83.

d vt

Labore non
aeterno, sed
temporalis emi-
tur sempitern-
na requies.

* Cum vi-
uis,

Matth. 6.
Propter vitam
aeternam bona
opera faci-
enda.

vt possideatur quod emitur. Digna est quidem emi labore perpetuo, sed necesse est, vt labore temporali ematur. Certè tantus debuit esse, id est, sempiternus labor pro requie sempiterna. Decies centena millia annorum in labore quid valent? Decies centena millia annorum habent finem: quod tibi dabo, dicit Dominus, nõ habebit finem. Qualis misericordia DEI? Nec dicit, decies centena millia annorũ labora: non dicit, vel mille annos labora: non dicit, quingentos annos labora: * Cum viuis labora in paucis annis. Inde iam requies erit, & finem non habebit.

8 ET in psalmum centesimum vigesimum: Quid est, Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua? Id est, quando facis bonum opus, propter vitam aeternam fac. Nam si opus bonum in terra propterea feceris, vt terrena tibi abundant: scit sinistra tua quid faciat dextera tua, miscuisti dexteram sinistrae. Noli facere nisi propter vitam aeternam: id est fac, & securus facies: hoc enim mandauit Deus. Si propter solas res humanas, & solam vitam istam facis quod facis, sinistra sola operatur. Si autem propter vitam aeternam operaris, dextera sola operatur. Si autem habes intentionem ad vitam aeternam, sed surrepit tibi cupiditas vitae temporalis, vt attendas etiam ista quando facis opus bonum, vt hinc tibi aliquid retribuatur, miscet se sinistra operibus dexteræ. Hoc vetat Deus.

2. Tim. 4.

9 IDEM Augustinus in libro quinquaginta homiliarum, homilia decimaquarta: Nunc ergo audiamus Paulum Apostolum dicentem, cum passioni suæ appropinquaret, de corona sibi parata praesumentem: Bonum, inquit, certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui: Decetero superest mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Non solum autem mihi, sed & omnibus qui diligunt manifestationem eius. Reddet, inquit, mihi Dominus coronam iustus iudex. debet ergo, Quid reddet? Reddet ergo iustus iudex. Non enim opere inspecto potest negare mercedem qui opus inspicit. Bonum certamen certavi, opus est. Cursum consummaui, opus est. Fidem seruaui, opus est. Superest mihi corona iustitiæ, merces est: sed in mercede tu nihil agis, in opere non solus agis. Corona tibi est ab ipso, opus autem abs te, sed non nisi ipso adiuuante.

Non potest
negare mer-
cedem, qui
opus inspicit.

Opera bona
vnde sint.

10 ET in psalmum octogesimum tertium super ea verba: Misericordiam & veritatem diligit DEVS: Primò Dominus misericordiam in Apostolum Paulum praerogauit, post misericordiana veri-

veritatem. Audi illum iam exigentem veritatem. Primò ergo, inquit, misericordiam consecutus sum, qui prius fui blasphemus & persecutor & iniuriosus, sed gratia DEI sum id quod sum. Postea dicit cum passioni propinquaret, Bonum agonem certavi, cursum consummaui, fidem seruaui, superest mihi corona iustitiæ. Ille qui tribuit misericordiam, seruat veritatem. Vnde seruat veritatem? Quam reddet mihi DOMINVS in illo die iustus iudex. Indulgentiam donauit, coronam reddet: donator est indulgentiæ, debitor coronæ: Vnde debitor? accepit aliquid? cui debet aliquid Deus? Ecce videmus quia tenet eum debitor Paulus. Consecutus est misericordiam, exigens veritatem. Reddet mihi, inquit, Dominus in illo die. Quid tibi reddet, nisi quod tibi debet? Vnde tibi debet? quid ei dedisti? Quis prior dedit illi, & retribuatur ei? Debitorem Dominus ipse fecit se, non accipiendo, sed promittendo: non ei dicitur, Redde quod accepisti: sed, redde quod promisisti.

11 ITEM in psalmum centesimum: Audi quia ille cui donauit, tenet Dominum etiam debitorem. Inuenit eum donatorem tempore misericordiarum, tenet debitorem tempore iudicij. Quomodo hoc dicit, videte. Ego enim iam immolor, dixit, & tempus resolutionis meæ proximum est. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui. Hoc tempore misericordiarum: audi de iudicio, Decetero superest est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Non dixit, donat: sed, reddet. Quando donabat, misericors erat: quando reddet, iudex erit, quia delicta fecit se debitorem coronæ, ibi misericordiam consecutus sum. Misericors ergo Dominus primò, hic autem reddet mihi coronam iustitiæ. Vnde reddet? Quia iustus iudex est. Quare iustus iudex est? Quia bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui. Ideo iustus non potest nisi coronare ista. Inuenit enim ista quæ coronaret.

12 IDEM tractatu tertio in Euangelium Ioannis: Cum promerueris Deum viuendo ex fide, accipies præmium immortalitatem, & vitam aeternam: & illa gratia est. Non pro merito quidem accipies vitam aeternam, sed tantum pro gratia. Si enim fides gratia est, & vita aeterna quasi merces est fidei, videtur quidem DEVS vitam aeternam tanquam debitam reddere. Cui debitam? Fidelibus quia promeruit illam per fidem. Sed quia ipsa fides gratia est, & vita

Deus donator est indulgentiæ, sed debitor coronæ.

Deus est debitor noster, nõ accipiendo, sed promittendo.

Rom. 11.

Paulus tenet Dominum debitorem tempore iudicij.

2. Tim. 4.

Tanquam iudex reddet.

Promeretur Deum viuendo ex fide.

Vita aeterna quasi merces est fidei, videtur quidem DEVS vitam aeternam tanquam debitam reddere. Cui debitam? Fidelibus quia promeruit illam per fidem, & vita

& vita æterna gratia est pro gratia: Audi Paulum Apostolum confitentem gratiam, & postea debitum expentem. Confessio gratiæ quæ est in Paulo? Qui prius fui blasphemus & persecutor & iniuriosus, sed misericordiam, inquit, consecutus sum. Indignum se dixit qui consequeretur, consecutum tamen non per merita sua, sed per misericordiam D E I. Audi illum iam flagitantem debitum, qui primo indebitam susceperat gratiam. Ego enim, inquit, iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat: bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruavi: decetero reposita est mihi corona iustitiæ. Iam debitum flagitat, iam debitum exigit. Nam vide verba sequentia: Quam mihi reddet Dominus in illa die, iustus iudex. Vt antè susciperet gratiam, misericordem Patrem opus habebat: vt præmium gratiæ, iudicem iustum.

13 CONCILIVM Arausicanum secundum, circa tempora Leonis Papæ celebratum, capite vel canone decimo octavo: Debetur merces bonis operibus, si fiant: sed gratia quæ non debetur, præcedit vt fiant.

14 A V G V S T I N V S in psalmum quadragesimum nonum: Cōgregate illi iustos eius: Quos iustos, nisi viuētes ex fide, facientes opera misericordiæ? Etenim opera illa, iustitiæ opera sunt. Habes Euangelium: Cauete iustitiam vestram facere coram hominibus, vt videamini ab eis. Et quasi quæreretur, quam iustitiam scū ergo facis eleemosynam, inquit: Ergo eleemosynas opera iustitiæ esse significauit. Ipsos congregare iustos eius: eos congregare qui comparsi sunt inopi, qui intellexerunt super egenum & pauperem. Congregate illos, conseruet eos Dominus, & viuificet eos. Congregate illi iustos eius. Qui disponunt testamentum eius super sacrificia. Id est, qui cogitant de promissis eius, super illa quæ operantur. Ipsa enim sunt sacrificia, D E I O dicente, Misericordiam volo plusquam sacrificium. Qui disponunt testamentum eius super sacrificia. Et annuntiabunt cæli iustitiam eius. Verè hanc iustitiam D E I, cæli nobis annunciauerunt, Euangelistæ prædixerunt. Per illos audiuius futuros quosdam ad dexteram, quibus dicet paterfamilias: Venite benedicti Patris mei, percipite. Quid percipite? Regnum. Pro qua re? Esuriui, & dedistis mihi manducare. Quid tam vile, quid tam terrenum, quam frangere panem esurienti? Tanti valet regnum cælorum. Frange esurienti panem tuum, & egenum sine tecto induc in domum

1. Tim. 1.

Paulus debitum flagitat iusto iudice. 2. Tim. 4.

Bonis operibus merces debetur.

Matth. 6.

Eleemosynæ sunt opera iustitiæ. Psal. 49. & 40.

Osee 6. Matth. 9.

Matth. 25. Iusti percipient regnum pro operibus misericordiæ. Mat. 58.

domum tuam: Si videris nudum, vesti. Si non habes facultatem frangendi panem, non habes domum quod inducas, non habes vestem qua cooperias, da calicem aquæ frigidæ, mitte duo minuta in gazophylacium. Tantum emit vidua duobus minutis, quantum emit Petrus relinquens retia, quantum emit Zachæus dando dimidium patrimonium. Regnum Dei tantum valet, quantum habueris.

1 F I D E M Augustinus in psalmum centesimum vndecimum, super ea verba: Potens in terra erit semen eius: Semen futuræ misericordiæ, opera esse misericordiæ, Apostolus testis est, qui dicit, Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim proprio metemus: & iterum, Hoc autem, inquit, qui parcè seminat, parcè & metet. Quid autem fratres potentius, quam vt regnum cælorum, non solum Zachæus emat dimidio rerum suarum, sed & vidua duobus minutis, & tantundem ibi vterque possideant? Quid potentius, quam vt idem regnū & thesauris diuiti, & calice aquæ frigidæ pauperi valeat?

2 E T de octo Dulcitij quæstionibus, quæstione quarta, eadem ex hoc loco desumpta repetit.

III

Quot sunt genera bonorum operum, in quibus Iustitia Christiana præcipuè cernitur & exercetur?

A Eiusmodi sunt triplicia, sicut sacris è literis accipimus, videlicet Oratio, Ieiunium & Eleemosyna. Nam reliqua ferè benefacta, quæ ex fide viuæ proficiscuntur, & Iustitiam Christianam commendant, augent atque consummant, ad hos tres fontes facillè referuntur. Hinc illa præclara vox Angeli Raphaëlis, *Bona est Oratio cum Ieiunio, & Eleemosyna magis quam thesauros auri recondere.*

Marth. 10.
Marc. 12.
Matth. 4.
Lucæ 19.
Regnum Dei tantum valet quantum habes.
Opera misericordiæ seminis vim habent.
Galat. 6.
2. Cor. 9.
Regni cælorum quo valet ematur.
Lucæ 19.
Marc. 12.
Marc. 10.

Perrus Chrysologus ser. 43. Leo ser. 1. & 4 de ieiunio 10 messis. Bernardus in sententijs, sectione 11.

a Aug. de perfec. iustitiæ respons. 16.

b Tobie 12. b

c In psal. 42. **Augustinus** verò dilucidè dixit: Hæc iustitia hominis in hac vita, Ieiunium, Eleemosyna, Oratio.

d Matth. 6. 2 **B** De quibus Christus *d* apud Mattheum singularitè docet, additque promissiones de parata cælesti mercede ijs, qui in Ecclesia citra hypocrisin syncerè ieiunant, orant, ac eleemosynam tribunt, Hinc fidelis illa sponsio totiès repetita: *f* *Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.* Et hæc ipsa sunt, in quibus Christus, vt benè beateque viuamus, & abundare vult nostram iustitiam, & ità lucere *h* coram hominibus, vt videant opera nostra bona, & glorificent Patrem. Ad hæc præstanda in Christo *a* creati & destinati sumus, quæ nimirum præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Propter *b* hæc è charitate præstita, iusti in regnum adsciscuntur æternum: ob eadem verò neglecta, iniusti in gehennam ignis præcipitabuntur.

c Lucæ 18. b **C** Vt verò *c* pharisaicum ac vanum est, cum aliorum contemptu seipsum iustificare, & *d* suis operibus fidere: ità Christianum est atque legitimum, hominem cum sui submissione operibus bonis operam sedulam dare, & si quandò gloriari velit, *e* in Domino gloriari, vt qui operatur in nobis velle & perficere, *f* Apostolo teste.

S C R I P T V R A E.

T O B I A E duodecimo, vt in textu.

e 1. Cor. 1. d
2. Cor. 10. d
f Philip 2. b

d Rom. 10. a
Trident. Cō.
ci. sess. 6. c. 16.

b Matth. 25. d
Ioann. 5. e

a Ephes. 2. b

g Matth. 5. c

h Ibidem b

MATTHÆI sexto: Attendite nè iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in cælis est. Cùm ergò facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in Synagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: vt sit eleemosyna tua in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Et cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in Synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum: & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Cùm autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, et faciem tuam laua, nè videaris hominibus ieiunans, sed Patri tuo qui est in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

E t capite quinto: Dico vobis, quia nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm scribarum & Pharisaorum, non intrabitis in regnum cælorum. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.

Ad Ephesios secūdo: Ipsius sumus factura, creati in Christo Iesu in opibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus.

MATTHÆI vigesimo quinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnū à cōstitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis

MAT-

distis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere, Hospes eram, & collegistis me. Nudus, & operuistis me. Infirmus, & visitastis me. In carcere eram, & venistis ad me, &c. Tunc dicet & his qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare. Sitiui, & non dedistis mihi potum. Hospes eram, & non collegistis me. Nudus, & non operuistis me. Infirmus, & in carcere: & non visitastis me. &c. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

I O A N N I S quinto: Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius: & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

L V C A E decimo octavo: Duo homines ascendebant in templum vt orarent: vnus Phariseus, & alter Publicanus. Phariseus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum: raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic Publicanus, &cæ. Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo, quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

A D Romanos decimo: Testimonium perhibeo illis quòd æmulationem **D E I** habent, sed non secundum scientiam. Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.

P R I O R I S ad Corinthios primo: Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à **D E O** & iustitia & sanctificatio & redemptio: vt quemadmodum scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

P O S T E R I O R I S ad Corinthios decimo: Qui gloriatur, in

in Domino gloriatur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

A D Philippenfes secundo: Deus est qui operatur in vobis et velle et perficere, pro bona voluntate.

P A T R E S.

A P E T R V S Chrysológus Rauennensis Episcopus in sermone quadragesimotertio: Tria sunt, tria fratres, per quæ stat fides, constat deuotio, manet virtus: Oratio, Ieiunium, Misericordia. Quod oratio pulsât, impetrat ieiunium, misericordia accipit. Oratio, Misericordia, Ieiunium, sunt hæc tria vnum, dant hæc sibi inuicem vitam. Est nanque orationis anima, ieiunium: ieiunij vita, misericordia est. Hæc nemo rescindat: nesciunt separari. Horum qui vnum habet, ista qui simul non habet, nihil habet. Ergò qui orat, ieiunet: qui ieiunat, misereatur: audiat perentem, qui petens optat audiri: auditum Dei aperit sibi, qui suum supplicanti non claudit auditum. Ieiuniû ieiunator intelligat, esurientem sentiat, qui vult Deum sentire quod esurit: misereatur, qui misericordiam sperat: pietatem qui quærit, faciat: qui præstari sibi vult, præstet. Improbis petitor est, qui quod alijs negat, sibi postulat. Homo, esto tibi misericordiae forma, sic quomodò vis, quantum vis, quàm citò vis, misericordiam tibi fieri: tam citò alijs, tantum, taliter, ipse miserere. Ergò oratio, misericordia, ieiunium sint vnum patrocinium pro nobis ad Deum, pro nobis hæc aduocatio fit vna, vna hæc pro nobis oratio sit triformis. Hæc sunt, fratres, hæc sunt quæ tenent cæli arcem, quæ secretum **D E I** iudicis pulsant, quæ ante tribunal Christi causas humani generis exequentur, quæ iniustorum petunt indulgentiam, reorum veniam promerentur. Hæc cui in cælestibus non assunt, ipse non subsistit in terris: hæc cùm teneant in cælestibus principatum, in terris rerum summam moderantur, hæc regunt prospera, hæc aduersa propellunt, vitia extinguunt ista, virtutes ista succendunt, hæc reddunt casta corpora, corda pura, hæc pacem membris, mentibus dant quietem, humanos ista sensus, scholam faciunt disciplinæ: per hæc in templum **D E I** pectora humana confurgunt, hæc hominem præstant angelum, homini Deitatis deferunt hæc honorem. Hinc est, quòd fit horum suffragio Moyses Deus, & ad triumphos suos militares sibi omnia mandat elementa: iubet mare discedere, durari vndas, profunda siccari, cælum pluere dat frumenta, ventos

Tria bonorũ genera, Oratio, Ieiunium & Misericordia, qd præstent.

Hæc tria coniungi debent.

Patrocinium pro nobis ad Deum sunt.

Reorum veniam promerentur.

Vitia extinguunt, & reddunt corda pura.

Exod. 7. Exod. 14.

Exod. 16. 13. Num. 25. Exod. 24. 4 Reg. 3. Marc. 1. Sanctorum meritis applicamur per orationem, ieiunium & misericordiam. Diabolus impedit orationem. Matth. 26. Psal. 94. Ieiunij perdita recuperanda. Psal. 50. Misericordia iungenda ieiunio.

ventos spargere cogit carnes, noctem splendore solis illustrat, solem nubis temperat velamento, petram percutit, vt de recenti vulnere frigida sitientibus det fluenta: primus dat terris legem cæli, scribit vitæ normam, figit terminos disciplinæ. Per hæc Helias nescit mortem, relinquit terras, cælos intrat, commoratur angelis, conuiuit D E O: & terrenus hospes supernas possidet mansiones. Per ista Ioannes fit angelus in carne, cælestis in terra, & auditu, visu, tactu totam solus capit, tenet, complectitur Trinitatem. Et nos fratres, si volumus Moyfi gloriæ, Helix vitæ, Ioannis virtutibus, omnium sanctorum meritis applicari, insistamus orationi, vacemus ieiunio, misericordiæ seruiamus: qui in his vixerit, qui per ista fuerit communitus, iacula peccati, diaboli tela, mundi machinas, vitiorum cuneos, mala carnis, voluptatum laqueos, arma mortis, Christianus armiger, bellator Dominicus non timebit: sed nos qui ad incerta confurgimus, qui inter insidias diem ducimus, qui horarum varietates, momentorum motus, verborum lapsus, actuum pericula sustinemus, quid est quod ecclesiam manè nolumus intrare? quid est quod matutina prece totius diei custodiam nolumus postulare? quid est quod homini ad stare toto tempore libet, & D E O assistere nec puncto libet? Non est nostrum, fratres, non est nostrum: inimici est ista surreptio: decipere parat, quos non patitur orationibus communiti. Quid de aduersis queritur, qui sibi prospera non precatur? Audiamus vocem D E I monentem: Orate, nè intretis in tentationem. In tentationem vadit, qui ad orationem non vadit. Hoc sciens Propheta, cantabat: Venite, adoremus, & procidamus ante Deum, & ploremus coram Domino qui fecit nos. Putas 'ne ante Deum lachrymas fundere dignatur, qui verba non dignatur expromere? Manicemus, oremus vel humano timore, si non amore diuino, si non inuitati bonis, vel coacti malis. Mala tempora facit nobis contemptus Dei, temporum cursus non facit. Quod ergo contemptu perdidimus, ieiunij conquiramus, animas nostras ieiunij immolemus: quia nihil est quod D E O præstantiùs offerre possimus, probante Propheta, cum dicit, Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Homo, offer D E O animam tuam, & offer oblationem ieiunij: vt sit pura hostia, sacrificium sanctum, viuens victima, quæ & tibi maneat, & data sit D E O. Hoc qui non dederit Deo, excusatus non erit: quia daturus, se non potest non habere. Sed accepta vt sint ista, misericordia subsequatur: ieiun-

mium non germinat, si de misericordia non rigetur: siccatur ieiunium misericordiæ siccitate: quod imber terris, hoc ieiunio misericordia est. Quauis cor excolat, carnem mundet, eradice vitia, virtutes seruat, si misericordiæ fluenta non dederit, fructum non colligit ieiunator. Ieiunator, ager tuus misericordia ieiunante ieiunat: ieiunator, quod tu in misericordia fuderis, tibi in horreo hoc redundat. Homo ergo, nè seruando perdas, collige prorogando: homo, dando pauperi, da tibi: quia quod tu alteri reliqueris, non habebis.

2 L E O sermone primo de ieiunio decimi mensis: Tria verò sunt, quæ maximè ad religiosas pertinent actiones, oratio scilicet, ieiunium, & eleemosyna: quibus exercendis omne quidem tempus acceptum, sed illud est studiosius obseruandum, quod Apostolicis accipimus traditionibus consecratum, sicut etiam decimus hic mensis morem refert veteris instituti, vt tria illa, de quibus locutus sum, diligentius exequamur. Oratione enim propitiatio D E I quaritur, ieiunio concupiscentia carnis extinguitur, eleemosynis peccata redimuntur: simulq; per omnia D E I in nobis imago renouatur, si & in laudem eius semper parati, & ad purificationem nostram sine cessatione solliciti, & ad sustentationem proximi indefinenter simus intenti. Hæc triplex obseruantia, dilectissimi, omnium virtutum comprehendit effectus. Hæc ad imaginem & similitudinem D E I peruenit, & à Spiritu sancto inseparabiles facit: Quia in orationibus permanet fides recta, in ieiunio innocens vita, in eleemosynis mens benigna. Quarta igitur & sexta feria ieiunemus, sabbato autem apud beatissimum Apostolum Petrum vigiliis celebremus: qui & orationes, & ieiunia, & eleemosynas nostras, precibus suis dignabitur adiunare per Dominum nostrum Iesum Christum.

3 E T sermone quarto de ieiunio decimi mensis: Curandis læsionibus. &c. vt infra quæstione seq. B 13.

4 B E R N A R D V S in sententijs sectione vndecima: Et quidem tria sunt, à quibus abstinere debeant quicumque iustificari debent, quicumq; iusticari desiderant. Primò vtique ab operibus prauis, secundò à carnalibus desiderijs, tertio à curis seculi. Item tria sunt quibus debent insistere, quæ etiam continet sermo Domini in monte, eleemosyna, ieiunium, oratio. Sic enim adimpletur iustificatio, dum ab interditijs vitij abstinere, & bona quæ præcepta sunt, fideliter exercent. Opponantur ergo prauis operibus opera

Ad religiosas actiones hæc tria maximè pertinent.

Ieiunij Decembris ex Apostolica traditione manat.

Fructus horum trium bonorum operum.

Quoties Ieiunatur in ieiunio 4. temporum. Sanctorum preces.

Matth. 6. Ad iustificationem tria hæc bonorum operum genera pertinent.

miseriçordie, contra carnalia desideria adhibeantur ieiunia, & pro curis seculi, succedat amor Dei, & frequentia orationis.

5 A V G V S T I N V S de perfectione iustitiæ, responsione decimaseptima: Post hanc autem vitam merces perficiens redditur, sed eis tantum, à quibus in hac vita eiusdem mercedis meritum comparatur. Non enim ad saturitatem iustitiæ, cum hinc exierit, quisque perueniet, nisi ad eam cum hic est, esuriendo & sitiendo cucurrerit. Beati quippe qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Quando ergo peregrinantes à Domino, per fidem ambulamus, non per speciem: vnde dictum est, iustus ex fide viuit: hæc est nostra in ipsa peregrinatione iustitia, vt ad illam perfectionem plenitudinemque iustitiæ, vbi in specie decoris eius iam plena & perfecta charitas erit, nunc ipsius cursus rectitudine & perfectione tendamus, castigando corpus nostrum & seruituti subiiciendo, & eleemosynas in dandis beneficijs, & dimittendis quæ in nos sunt commissa peccatis, hilariter & ex corde faciendo, & orationibus indefinenter insistendo, & hoc faciendò in doctrina sana, qua ædificatur fides recta, spes firma, charitas pura. Hæc est nunc nostra iustitia qua currimus, esurientes & sitientes ad perfectionem plenitudinemque iustitiæ, vt ea postea saturemur. Vnde Dominus in Euangelio cum dixisset, Nolite facere iustitiam vestram coram hominibus vt videamini ab eis: nè istum nostrum cursum sine humanæ gloriæ metiremur, non est in expositione iustitiæ ipsius executus, nisi tria ista: ieiunium, eleemosynas, orationes: ieiunio scilicet vniuersam corporis castigationem significans: eleemosynis omnem beneuolentiam & beneficentiam vel dandi, vel ignoscendi: & oratione insinuans omnes regulas sancti desiderij &c.

6 I D E M in psalmum quadragesimum secundum: Hæc iustitia hominis in hac vita, ieiunium, eleemosyna, oratio: Vis orationem tuam volare ad **D E V M**? fac illi duas alas, ieiunium, & eleemosynam.

B A V G V S T I N V S sermone sexagesimo de tempore: Qui idem facit eleemosynam, vt ab hominibus se laudari desideret, etiam occultè fecerit, publicè facit, quia laudem ab hominibus quærit. Qui verò eleemosynam pro solo amore **D E I** facit, vt ad opus bonum illum reliqui imitentur, & non ipse, sed Dominus collaudetur, etiam si publicè faciat eleemosynam, absconsè facit, quia pro eleemosyna illa non hoc quod videtur, sed quod non videtur

Merces post hanc vitam non datur nisi pro meritis.

Matth. 5.
2. Cor. 5.
Abac. 2.

Iustitia Christiani hominis in bonorum operum, quæ ex fide fiunt, exercitatio consistit.

Matth. 6.
Iustitia de qua saluator ait, in tribus consistit.

Ad hæc tria omnia alia bona opera reuocantur.

Eleemosynam quis coram hominibus faciat, & quis in abscondito.

detur, desiderat, nec ab hominibus laudem, sed mercedem à **D E O** optat accipere. Hoc etiam & de ieiunio debemus accipere. Cum enim ipse Dominus dicat, Vnge caput tuum & faciem tuam laua, nè videaris ieiunans hominibus: ergò contra Christi præcepta facimus, qui publicè ieiunium indicimus, & vidente toto populo pariter cum ipso ieiunamus? Et in hoc sensu oportet intelligi, vt nemo pro laude humana, sed pro peccatorum indulgentia vel pro misericordia diuina ieiunet, & vnusquisque interroget conscientiam suam, & si pro solo Deo facit eleemosynam, securus & publicè faciat, vt quicumque viderint, imitentur. Nam & illud quod dicit Dominus, Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: ad hoc quod supra diximus, pertinere cognoscitur. In dextera enim intelligitur amor **D E I**, in sinistra vanitas vel cupiditas mundi. Si pro laude humana dederis eleemosynam, totum sinistra facit, dextera omninò nihil facit. Si verò pro remissione peccatorum & amore vitæ æternæ eleemosynam dederis, totum dextera facit. Quid est ergò? Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, nisi, quod facit amor Dei, non corruptat aut perdat vanitas vel cupiditas mundi? Et paulò post: Si quando oras Deum, & hoc ab illo petis quod vides, publicè & aperto ostio oras, quia hoc à Deo vis accipere quod videtur. Si verò pro indulgentia peccatorum & pro vita æterna volueris supplicare, etià si publicè oraueris, clauso ostio oras, quia non petis quod videtur, sed quod non videtur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.

C O N C I L I V M Tridentinum sessione sexta, capite decimosexto: Neque illud omittendum est, quòd licet bonis operibus in sacris literis vsque ad eò tribuatur, vt etiam qui vni ex minimis suis porum aquæ frigidæ dederit, &c. absit tamen, vt Christianus homo in seipso cõfidat, vel gloriatur, & non in **D Ñ o**: cuius tanta est erga omnes homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona, &c. vt supra quæst. 2. E 3.

IIII

Quid est Ieiunium?

A Non simplex huius nominis est acceptio. Magnum & generale Ieiunium^a Augustinus vo-

c 3 cat,

Matth 6.
ieiunium publicè indicit.

Ieiunadū pro peccatorum indulgentia, vel misericordia diuina.

Nesciat sinistra quid faciat dextera, quomodò intelligendum.

Eleemosyna danda pro remissione peccatorum.

Orare clauso ostio & aperto, quando dicamur. 2. Cor. 4.

Matth. 10.

Christianus non in se, sed in Domino gloriari debet.

^a Aug. tra. 17. in Ios. & I.

2. quæst. Euang. capit. 18.

b Hiero. lib. 2. aduersus Iouinianū.

c Clemēs cōstituit. Apost. lib. 5. ca. 13. 16. 19. 20. & 21. Ildor. li. 1. de Eccle. off. ca. 36. & sequētib. Rabanus de institutiōe Cle. c. 17. & sequēt. Iuo parte 4. c. 25. & sequē. Burchard. lib. 13. d Cypr. de ieiunio & tentationibus Christi. Athanas. de virgin. Chryso. hō. 1. & 2. in Gene. & ser. de ieiun. Basil. orat. 1. & 2. de ieiun. Au. de vitil. ieiunij. Amb. s. li. de Helia & ieiunio. & epi. 82. Leo in ser. de ieiunio 7. & 10. mēsis pentecostes & quadragesimæ.

cat, abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus seculi. Deindē^b Philosophicum, vt quidam vocant, ieiunium, est parsimonia illa cibi ac potūs, moralisq̄ue sobrietas, qua temperatē etiam ab Ethnicis secundū rectam rationem viuunt. Tertiō^c Ecclesiasticum est ieiunium, Vtpotē cū iuxta certum Ecclesiæ morem atque præscriptum, certis diebus & carniū esum nobis subtrahimus, & vnica duntaxat refectiōe contenti sumus.

B Cuiuscemodi Ieiunium piē & Christianē d^d suscipitur ad cultum diuinum religiosius exhibendum, ad carnem edomandam spirituiq̄ subijciendam, ad fructus pœnitentiæ dignos præstandos, ad obedientiam exercendam, ac demū ad quamlibet **D E I** gratiam consequendam.

P A T R E S.

1 A V G V S T I N V S tractatu decimo septimo in Euangelium Ioannis: Ieiunium magnum & generale est, abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus seculi, quod est perfectum ieiunium, vt abnegantes impietatem & seculares cupiditates, temperanter & iustē & piē viuamus in hoc seculo. Huic ieiunio quam mercedem addit Apostolus? Sequitur & dicit, Expectantes illam beatā spem, & manifestationem gloriæ beati Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi. In hoc ergo seculo quasi quadragesimam abstinentiæ celebramus, cū benē viuimus, cū ab iniquitatibus & ab illicitis voluptatibus abstinemus.

2 IDEM

2 IDEM libro secundo quæstionum euangelicarum, capite decimo octauo: Scriptura docet generale ieiunium, non à concupiscentiā ciborum tantū, sed ab omni lætitiā temporalium delectationum.

3 H I E R O N Y M V S libro secundo aduersus Iouinianum: Dicæarchus in libris antiquitatum, & descriptione Græciæ, refert, sub Saturno, id est, aureo seculo, cū omnia humus funderet, nullum comedisse carnes, sed vniuersos vixisse frugibus & pomis, quæ spontē terra gignebat. Perfarum regis Cyri vitam Xenophon octo voluminibus explicat, polenta & cardamo & sale ac pane cibario eos afferens vicitare. Lacedæmoniorū mensæ frugalitatis, que & supra scriptus Xenophon, & Theophrastus, & omnes penē scriptores Græciæ, testes sunt. Cheræmon Stoicus, vir eloquentissimus narrat de vita antiquorum Aegypti sacerdotum, quod omnibus mundi negocijs curis que postpositis, semper in templo fuerint: & rerum naturas, causas que ac rationes siderum contemplati sunt: nunquam mulieribus se miscuerint, nunquam cognatos & propinquos, ne liberōs quidem viderint: ex eo tempore, quo cœpissent diuino cultui deseruire, carnis & vino se semper abstinerint, propter tenuitatem sensus, & vertiginem capitis, quam ex paruo cibo patiebantur, & maximē propter appetitus libidinis, qui ex his cibis & ex hac potione nascuntur. Pane rarō vescabantur, nē onerarent stomachum: & si quandō comedebant, rufum pariter hyfopum sumebant in cibo, vt escam grauiorem illius calore decoquerent: oleum tantū in oleribus nouerant, verūm & ipsum parūm propter nauſeam & asperitatem gustus lenientiam. Quid loquar, inquit, de volatilibus, cū ouum quoque pro carnibus vitauerint, & lac? quorum alterum, carnes liquidas: alterum, sanguinē esse dicebant, colore mutato. Cubile eis, de folijs palmarum, quas baias vocant, contextum erat: scabellum accliuē, & ex vna parte obliquum, in terra pro puluillo capiti supponebāt, bidui triduiq̄ in ediam sustinentes. Humores corporis, qui nascuntur ex ocio, & ex mansione vnus loci, nimia victūs castigatione siccabant. Iosephus in secunda Iudaicæ captiuitatis historia, & in octauo decimo antiquitatū libro, & contra Appionē duobus voluminibus, tria describit dogmata Iudæorū, Phariseos, Sadduceos, Essænos: quorū nouissimos miris effert laudibus, quod & ab vxoribus, & vino, & carnibus semp abstinerint, & quotidianū ieiunium

Abstinentia Ethnicorum qualis fuerit. Perfarum.

Lacedæmoniorum.

Sacerdotum Aegyptiorū.

Essænorum.

verte.

verterint in naturam. Super quorum vita & Philo, vir doctissimus, proprium volumen edidit. Euanthes Cizycenus, Asclepiades Cyprius, ætate, qua Pygmaleon in Oriete regnabat, scribunt esum carniū non fuisse. Eubulus quoque qui historiam Mithræ multis voluminibus explicuit, narrat apud Persas tria genera Magorum: quorum primos, qui sint doctissimi & eloquentissimi, exceptam farinā & olere, nihil ampliū in cibo sumere. Apud Eleusinam etiam volucris, & piscibus, & quibusdam pomis abstinere, solenne est. Bardesanes, vir Babylonius, in duo dogmata apud Indos gymnosophistas diuidit: quorū alterum appellat Bragmanas, alterum Samanzos, qui tantæ continentiæ sint, vt vel pomis arborum iuxta Gangen fluuium, vel publico orizæ, vel farinæ alantur cibo: & cum rex ad eos venerit, adorare illos solitus sit, pacem que suæ prouinciæ in illorum precibus arbitrari sitam. Euripides, in Creta Iouis prophetas non solum carnibus, sed & coctis cibis abstiniisse refert. Xenocrates philosophus de Triptolemi legibus apud Athenienses tria tantum præcepta in templo Eleusinae reside- re scribit, honorandos parentes, venerandos deos, carnibus non vescendum. Orpheus in carmine suo esum carniū detestatur. Pythagoræ, Socratis, Antisthenis & reliquorum frugalitatem referrem in cõfursionem nostram, nisi & longum esset, & proprii operis indigeret.

4 CLEMENS pontifex & martyr Constitutionum Apostolicarum libro quinto, capite decimotertio: Post Epiphaniā seruandum est à vobis ieiunium quadragesimæ, continens memori- am conuersationis & legislationis Domini. Celebratur hoc ieiunium ante ieiunium Paschæ, quod incipiens à secunda Sabbati, desinat in Parasceuen. Post quos dies soluto ieiunio, aggredimini sanctam Paschæ hebdomadam: ieiunantes in ea omnes cum timore & tremore, orantes per eos dies pro ijs qui pereunt.

5 ET capite decimosexto: Præcepit igitur nobis, vt ieiunare- mus sex his diebus propter Iudæorum impietatem atque iniquita- tem: admonens nos, vt eos ob interitum lugeamus atque deplore- mus. Etenim ille quoque illachrymatus est, ignorantibus tempus vi- sitationis suæ. In quarta feria & Parasceue nobis ieiunium indi- xit: in illa ob prodicionem, in hac ob passionem: desinere au- tem ieiunium in septima die in gallicantu. Iussit in ipso sabbato ieiunare.

6 CAPIT E decimonono: In diebus Paschæ ieiunate, inci- pientes

pientes à secunda sabbati vsque ad Parasceuen & sabbatum dies sex, solo pane vtentes, sale atque oleribus, & aqua in potum. A vi- no & carnibus vos abstinete in ijs diebus: sunt enim dies luctuosi, non festi. Parasceuen tamen & sabbatum integrum ieiunent, qui quidem possunt, nihil gustantes vsque ad gallicantum noctis. Quod si quis non potest duorum dierum ieiunium continuare, ser- uet saltem sabbatum: ait enim quodam in loco de se Dominus: Quando discedet ab eis sponsus, ieiunabunt in illis diebus, ijs igitur diebus sublatus est à falsis Iudæis, & crucifixus est, & cum im- pijs reputatus. Qualis absti- nentia in iei- unio hebdo- madæ sanctæ.

7 CAPIT E vigesimo: Quarè monemus vos, vt ieiunetis per hos dies, quemadmodum nos etiam ieiunauimus, cum nobis ipse ereptus est, vsque ad vesperam. In reliquis verò diebus ante Para- sceuen nona hora, vel vesperi quilibet cibum capiat, vel quemad- modum quisque poterit. Marth. 9. Luc. 22.

8 ET capite vigesimoprimo, eoq; vltimo: Post festum Pente- costes celebrate vnam hebdomadam, post quam ieiunate alteram hebdomadam: æquum est enim & lætari Dei dono, & ieiunare post hilaritatem. Etenim Moyses & Helias ieiunauerunt per quadra- ginta dies, & Daniel hebdomadas dierū tres panem cupiditatum non comedit, nec caro, neque vinum in os eius intrauit. Et beata Anna, rogans Samuelem, dicebat: Vinum & omne quod inebriat, non bibi, & effundam animam in cõspectu Domini. Niniuitæ quo- que, cum per tres dies & tres noctes ieiunassent, iræ Dei periculum effugerunt. Esther quoque, Mardocheus, Judith impiorum insul- tationem, id est, Holophernis & Aman, ieiunio declinauerunt. Da- uidq; dicit, Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea im- mutata est propter oleum. Vos quoque per ieiunium supplicationes vestras Deo offerre. Post hebdomadam ieiunij, in omni quarta fe- ria & Parasceue præcipimus vobis vt ieiunetis, idq; quod à ieiunio superest, pauperibus præbeatis. Ieiunantium exempla. Exo 24. & 34. Reg. 19. Daniel. 10. 1. Reg. 1. Ionæ 3. Esther 4. Judith 9. Psal. 108. Omni feria 4 & 6. olim ieiunabatur.

9 ISIDORVS Hispalensis libro primo de Ecclesiasticis Of- ficijs, capite trigesimo sexto: Ieiuniorum tempora secundum scri- pturas sacras, quatuor sunt, in quibus per abstinentiam & lamen- tum penitentię, Domino supplicandū est: & licet omnibus diebus orare & abstinere conueniat, his tamen temporibus ampliū ieiunij & penitentię seruire oportet. Primum ieiunium quadrage- simarū est, quod à veteribus libris cõepit ex ieiunio Moyses & He- Ieiuniorum tempora. Ieiunij qua- dragesimæ.

Exod. 24.
3. Reg. 19.
Matth. 4.

Rom. 3.
Cōgruo anni
tempore ob-
seruatur.
Ex B. Aug.
epi. 119 ad Ia-
nuar. cap. 15.
Mysterium
quadrage-
narij ieiunij.

* delimitatur

Aliud my-
sterium.

Leuit. 27.
Num. 3.

Vide B Greg.
homil. 16 in
euangelia.
In Quadra-
gesima dantur
totius anni
decimæ.

* Collat. 21.
cap. 29.

Pro quibus po-
tissimū sit in-
stitutū ieu-
niū Quadrag.

liæ, & ex Euangelio, quia totidem diebus Dominus ieiunauit, mō-
strans Euangelium non dissentire à lege & Prophetis. In persona
quippe Moytis, lex: in persona Helix, Prophetæ accipiuntur, inter
quos in monte Christus gloriosus apparuit, vt euidentiū emine-
ret quod de illo dicit Apostolus: Testimonium habens ex lege &
Prophetis. In qua ergo parte anni congruentiū obseruatio qua-
dragesimæ constitueretur, nisi confinis atque contigua Dominicæ
passionis, quia in ea significatur hæc vita laboriosa, cui etiam opus
est continentia, vt ab ipsius mundi illecebris ieiunemus, in solo
manna viuentes, id est, cælestibus spiritualibus que præceptis? In
numero autem quadragenario vita ista propterea figuratur, quia
denarius est perfectio beatitudinis nostræ: creatura autem septena-
ria figuratur, quæ adhæret creatori, in quo declaratur vnitas Tri-
nitatis per vniuersum mundum temporaliter annunciata. Et quia
mundus à quatuor ventis * delineatur, & à quatuor elementis eri-
gitur, & à quatuor anni temporum vicibus variatur, denarius qua-
ter ductus, in quadraginta consummatur: quo numero ostenditur,
ab anni temporum delectatione abstinentium ac ieiunandū esse, &
castè continenter que viuendum. Licet & aliud Sacramenti my-
sterium exprimitur, quod à quadraginta diebus eadem ieiunia ce-
lebrantur. Lege enim Mosaica vniuerso populo generaliter est
præceptum, decimas & primitias Domino Deo offerre. Itaque dum
in hac sententia principia voluntatum consummationes que ope-
rum nostrorum referre ad DEI gratiam admonemur, in supputa-
tione tamen quadragesimæ, summa ista legalium decimarum ex-
pletur. Totum enim anni tempus trigintasex numero dierum de-
cimatur. Subtractis enim à quadragesima diebus Dominicis, qui-
bus ieiunia resoluntur, his diebus quasi pro totius anni decimis
ad Ecclesiam concurrimus, actuum que nostrorum operationem
DEO in hostiam iubilationis offerimus. Cuius quidem quadra-
gesimæ legibus, sicut ait * noster Cassianus, quique perfecti sunt,
non tenentur, nec exigui huius canonis subiectione contenti sunt.
Quem profectò illis, qui per totum anni spatium delicijs ac nego-
cijs secularibus implicantur, Ecclesiarum principes statuerunt, vt
vel hac legali quodammodo necessitate constricti, his saltem die-
bus vacare Domino cogentur, ac dierum vitæ suæ, quos totos
quasi quosdam fructus fuerant voraturi, vel decimas Domino
dedicarent.

CAPITE trigesimo septimo: Secundum ieiunium est, quod
iuxta

Iuxta canones post Pentecosten alio die inchoatur, secundum quod
& Moyles ait, Initium mensis hordearum facietis vobis hebdoma-
das septem &c. Deut. 16.

CAPITE trigesimo octauo agit de ieiunio septimi mensis.

CAPITE trigesimo nono & quadragesimo, de ieiunio calenda-
rum Nouembrium & Ianuariarum.

CAPITE quadragesimo primo: Triduanis autem diebus ie-
iunare, de exemplo sumptum est Niniuitarum, qui damnatis pri-
stinis vitijs, totos se tribus diebus ieiunio ac penitentia contu-
lerunt, & aperti faccis, DEVM ad misericordiam prouoca-
uerunt.

CAPITE quadragesimo secundo: Præter hæc autem legiti-
ma tempora ieiuniorum, omni sexta feria propter passionem Do-
mini à quibusdam ieiunatur, sed & sabbati dies à plerisque, pro-
pter quod in eo iacuit Christus in sepulcro, ieiunio consecratus ha-
betur, scilicet nè Iudæis exultando præbeatur, quod Christus su-
stulit moriendo. Die autem Dominico semper esse reficiendum,
vt resurrectionem Christi & gaudium nostrum gentibus prædica-
mus, præsertim cum Apostolica sedes hanc regulam seruet. Post
pascha autem vsque ad Pentecosten licet traditio Ecclesiarum ab-
stinentia rigorem prandijs relaxauerit, tamen si qui monacho-
rum vel clericorum ieiunare cupiunt, non sunt prohibendi, quia
Antonius & Paulus & cæteri patres antiqui, etiam his diebus in
eremo leguntur abstinnisse, neque soluisse abstinentiam, nisi tan-
tum die Dominico. Quis enim parsimoniam non laudet, ieiuni-
um non prædicet? Ieiunium res sancta est, opus cælestè, ianua re-
gni, forma futuri, quod qui sanctè agit, DEO iungitur, alie-
natur mundo, spiritualis efficitur. Per hoc enim prosternuntur vi-
tia, humiliatur caro, diaboli tentamenta vincuntur.

CAPITE quadragesimo tertio: Hæc & alia multa sunt, quæ
in Ecclesijs Christi geruntur, ex quibus tamen quædam sunt, quæ
in scripturis canonicis commendantur, quædam non quidem scri-
pta, sed tamen tradita custodiuntur. Sed illa quidem quæ toto
terrarum orbe seruantur, vel ab ipsis Apostolis, vel ab autoritate
principali Conciliorum instituta intelliguntur: sicut Domini pas-
sio, & resurrectio, & ascensio in cælum, & aduentus Spiritus san-
cti, quæ reuoluto die anni ob memoriam celebrantur: sed & si quid
aliud est, quod seruatur ab vniuersis, quodque se diffundit Eccle-
sia. Alia verò quæ variè per diuersa loca obseruantur, sicuti est,
quod

Ieiunium
feria 6.

Sabbati ie-
iunium.

Ieiunia extra
ordinaria ab-
prohibentur.

Ieiunij laus
eximia ab
effectu.

Ex D. A. u. epi.
118. ad Iauuar.
cap. 1. & 2.

Traditiones
apostolicæ, &
vniuersales.

De vario ec-
clesiarum vsu
tum in ie-

ieiunij, tum
in alijs.

quòd aliqui ieiunant sabbato, alij non : alij quotidie communi-
cant, alij certis diebus : alijs nullus dies prætermittitur, quo non
offeratur sacrificium : alijs sabbato tantum offertur & Dominico,
alijs tantum Dominico : & si quid aliud huiusmodi animaduerti
potest, totum hoc genus rerum, vt quibuscunque placuit sacerdo-
tibus Ecclesiæ, vel regionis cui præerant, instituerunt : nec discipli-
na in his melior est, graui prudentiq; Christiano, nisi vt eo modo
agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam fortè deuenit. Quod
enim neque contra fidem, neque contra mores bonos habetur, in-
differenter sequendum, & propter eorum inter quos viuunt, soci-
etatem seruandum est, nè per diuersitatem obseruationum schi-
smata generentur.

Conformare
nos Ecclesiæ
debemus ad
quã venimus.

10 RABANVS Maurus de institutione Clericorum libro secun-
do, capite decimo septimo: Ieiunium res est sancta, &c. ex Isidoro li-
bro primo, capite secundo, vt supra.

CAPITE decimo octauo assignat differentiam inter ieiuni-
um & stationem. Discernunt quidam, inquit, inter ieiunium &
stationem. Nam ieiunium indifferenter cuiuslibet diei est absti-
nentia : non per legem, sed secundum propriam voluntatem : sta-
tio, obseruatio statutorum dierum vel temporum : dierum, vt quar-
tæ feriæ & sextæ feriæ ieiunium, ex veteri lege præceptum, de qua
statione in Euangelio dixit ille : Ieiuno bis in sabbato, id est, in
quarta & sexta sabbati : Temporum autem, quæ legalibus aut pro-
phetis institutionibus, terminatis temporibus statuta sunt, vt iei-
unium quarti, ieiunium quinti, ieiunium septimi, & ieiunium deci-
mi : vel sicut in Euangelio dies illi, in quibus ablati sunt sponsus :
vel sicut obseruatio quadragesimæ, quæ in vniuerso orbe instituti-
one Apostolica obseruatur circa confinium Dominicæ passionis.

Ieiunij & sta-
tionis differ-
entiam iuxta
nonnullos.

Lucæ 18.

Zachar 8.

Matth 9.
Quadragesi-
ma obserua-
tur in toto or-
be ex institu-
tione Apo-
stolica.

In caput 8.

Zachar. 8.

CAPITE decimonono agit de ieiunio quarti, quinti, septi-
mi, & decimi mensis, ex Hieronymi commentarijs in Zachariam
prophetam. Sed quia, inquit, hæc ieiunia magis in veteri Testa-
mento, quam in nouo celebrata sunt, nè penitus illa prætermis-
se videremur, (quia in propheta Zacharia commemorata sunt)
breuiter adnotabimus, ad noui testamenti ieiunia exponenda
transseantes.

CAPITE vigesimo: Primum enim ieiunium quadragesimæ est,
quod à veteribus libris cœpit, &c. ad verbum, vt supra. Isidorus li-
bro primo, capite trigesimo sexto.

CAPITE vigesimo primo & vigesimo secundo agitur de iei-
unio

iuinio Pentecostes, & noni ac decimi mensis.

CAPITE vigesimo tertio : Præter hæc autem & alia legiti-
ma tempora ieiuniorum sunt : sicut est omnis sexta feria, in qua pro-
pter Passionem Domini à fidelibus ieiunatur: & sabbati dies, qui à
plerisque, propter quod in eo Christus iacuit in sepulcro, ieiunio
consecratus habetur, sicut in decretis Innocentij Papæ constitu-
tum inuenimus: scilicet nè Iudæis exultado præbeatur, quod Chri-
stus sustulit moriendo. Nam vtique constat, Apostolos biduo isto
& in mœnore fuisse, & propter metum Iudæorum se occuluisse, Ioan. 20.
quod vtique non dubium est, & ieiunasse eos biduo memorato,
quæ forma vtique per singulas tenenda est hebdomadas, propter
id quòd commemoratio illius diei semper est celebranda. Quòd
si putant, semel atq; vno tantum sabbato ieiunandum, ergò & Do-
minicum, & sexta feria, semel in Pascha erit vtique celebrandum.

Ieiunij 6 fe-
riæ & sabbati.

Innocent. 1.
epi. 1. ad De-
cretum, ca. 4.

Ioan. 20.

CAPITE vigesimo quarto: Sunt quoque & quatuor sabbata,
in quatuor mensibus, singula per singulos, in quibus specialia iei-
unia sunt constituta, & officia his diebus maiora orationum & lec-
tionum in Ecclesia celebrantur, id est, in Marrio mense, primo sab-
bato, & in secundo sabbato quarti mensis, id est, Iunij. In septimi
quoque mensis, id est, Septembris, tertio sabbato, & in quarto sab-
bato decimi mensis, id est, Decembris. Quorum primum iuxta
obseruationem quadragesimæ verno tempore celebratur, quandò
mensis nouorum apud Iudæos habebatur. Secundum autem in
Iunio post Pentecosten æstatis tempore, quandò apud Iudæos dies
primitiarum ex legis præcepto custodiebantur, id est, de frugibus
primi panis Deo offerebantur, & ocium legitimum ipsius diei co-
lebatur. Tertium est in septimo mense, Autumni videlicet tem-
pore, qui totus in lege varijs solennitatibus DEO dicatus erat, in
quo dies expiationum erat, dicente Domino ad Moysem: Decima
die mensis huius septimi, dies expiationum erit celeberrimus, &
vocabitur sanctus, affligetisq; animas vestras in eo, & offeretis ho-
locaustum Domino. Omne opus non facietis in tempore diei hui-
us, quia dies propitiationis est, vt propitietur vobis Dominus De-
us vester. Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hoc, peribit
de populis suis, & reliqua. In quo & dies scenopægiæ fuerant, id est,
tabernaculorum. Nam quintadecima die mensis huius veteres so-
lennitates Tabernaculorum celebrabant, septem diebus eandem
solennitatem exigentes. Quo quidem ieiunio vsos fuisse antiquos,
Esdræ liber meminit. Postquam enim redierunt, inquit, filij Israel

De ieiunio 4.
sabbatorum in
quatuor tem-
poribus.

Primum.
Leuit. 23.
Secundum.

Tertium.

Leuit. 23.

2. Esd. 9.

in Hierusalem, & fecerunt sibi tabernaculorum lætitiā magnam, dehinc conuenerunt in ieiunio, in saccis, & humus super eos, & steterunt, & confitebantur peccata sua, & iniquitates patrum suorum, & consurrexerunt ad standum, & legerunt in volumine legis Domini DEI sui quater in die, & quater in nocte confitebantur & adorabant Dominum Deum suum. Quartum verò est ieiunium sabbati in decimo mense ante diem Natalis Domini, quandò venturi Saluatoris salubris in sacris lectionibus prædicatur aduentus, vt fideles quique hac religione instructi, & medicamine sanctarum orationum simul cum sacro ieiunio confirmati, natiuitatem redemptoris læti expectent. Ante hæc videlicet quatuor sabbata in eadem hebdomada, semper quarta & sexta feria legitima ieiunia fieri, & canon orationum & lectionum in iisdem ferijs ad sacramentum Missarum solennia constitutus indicat, & exempla præcedentium Patrum confirmant. Sacras autem ordinationes his diebus oportere fieri, decreta Gelasij Papæ * testantur, in quibus ita scriptum continetur: Ordinationes autem presbyterorum diaconorum que, nisi certis temporibus & diebus exercere non debeant, id est, in quarti mensis ieiunio, septimi, & decimi, sed & etiam quadragesimalis initij: ac mediana quadragesimæ die, sabbati ieiunio circa vesperam nouerint celebrandas. Officia autem horum quatuor sabbatorum, vulgò duodecim lectiones vocantur, eò quòd cum lectionibus quæ leguntur, & cum psalmis qui canuntur, duodenarius numerus adimpletur, qui benè lectiones possunt vocari, eò quòd inter canonicas scripturas annumerantur.

CAPITE vigesimo quinto: Præterea unicuique licet, vt libet, ieiuniorum modum habere, seu in diem extendere, seruata præ omnibus constitutione legitimorum ieiuniorum, quæ supra memorauimus, quæ generaliter sancta & Apostolica seruat Ecclesia. Necnon & illa omnimodò custodire oportet vnumquemque, quæ communiter omnibus facere, siue pro tribulatione, siue pro gratiarum actione proprius Ecclesiæ mandat Episcopus: quia qui constituta atque demandata ieiunia seruare neglexerit, peccat: qui autem expletis legitimis, priuata superexpendit, propriam mercedem habebit. Nam leguntur aliqui Sanctorum per biduanas siue per triduanas, siue etiam per totam hebdomadam ieiunium extendere: pleriq; quòd nec vinum nec ficeram biberint, nec aliquid manducauerint, præter panem siccum & olera: alij, quòd ab omni carne se abstinerint: alij, quòd intantum se abstinerint, quòd

Quartum.

Quarta & sexta feria præcedenti etiam ieiunatur.

Ordinationes ministrorum ecclesiæ in sabbatis 4. temporum.

* In episto. ad episcopos p. Lucania & Brutios & Sicilia constitutos, cap. 13.

Officia 4. sabbatorum cæteris longiora.

De priuatis ieiunijs.

Ieiunia stata Ecclesiæ ante omnia seruanda sunt.

Itè ab Episcopo indicta.

Peccatq; Ecclesiastica ieiunia violat.

Pro priuatis ieiunijs, merces accipitur. Admiranda quorundam ieiunia.

Ciborum delictus & abstinentia mira.

quòd nec pane in cibo vsi sunt, sed paucis carycis corpus suum sustentauerint. Et alia plurima sunt genera abstinentiæ: Sed ante omnia cauere debet, qui se abstinere vult ab aliquo cibo vel potu, nè mens eius occulta cogitatio polluat, ita vt aliquam creaturam DEI damnet, Iudaica superstitione seductus, dicens, hoc licere, illud autem non: hoc mundum, illud autem immundum esse, cogitet: Quem huiusmodi cogitatio pulsar, videat Apostolum dixisse, Omnis creatura Dei munda est, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur, & Malum est homini qui per offendiculum manducat.

II IVO Carnotensis Episcopus, parte quarta decretorum, capite vigesimo quinto ex Telesphoro septimo à Petro, in primo decreto suo ad omnes Episcopos, hæc verba citat: Cognoscite à nobis & cunctis Episcopis in hac sancta & Apostolica sede congregatis statutum esse, vt septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha, omnes Clerici in sorte Domini vocati, à carne ieiuent: quia sicut discreta debet esse vita Clericorum à laicorum, conuersatione, ita & in ieiunio fieri debet discretio. Has ergò septem hebdomadas omnes Clerici à carne & delicijs ieiuent, & hymnis & vigilijs atque orationibus Domino inhærere die noctuq; studeant.

CAPITE vigesimo sexto ex Calixto Papa & Martyre, qui fuit decimus quintus à Petro, ad Benedictum fratrem suum & coepiscopum: Ieiunium quod tèt in anno apud nos celebrari didicisti, còuenientiùs nunc per quatuor tempora fieri decernimus: vt sicut annus per quatuor voluitur tempora, sic & nos quaternum solenne agamus ieiunium, per quatuor anni tempora.

CAPITE vigesimo octauo ex Innocentio primo ad Decentium Eugubinum Episcopum, capite quarto: Sabbato verò ieiunandum esse ratio euidentissima demonstrat. Nam si diem Dominicum, ob venerabilem resurrectionem Domini nostri Iesu Christi, non solùm in Pascha celebramus, verum etiam per circulos hebdomadarum, ipsius diei imaginè frequentamus, ac sicut sexta feria propter passionem Dñi ieiunamus, Sabbatù prætermittere non debemus, quia inter tristitiam & lætitiā temporis illius videtur inclusum. Nam utiq; constat, Apostolos biduo isto & in mœrore fuisse, & propter metum Iudeorum se occuluisse. Quod utiq; non dubiù est intantum eos ieiunasse biduo memorato, vt traditio Ecclesiæ habeat, isto biduo sacramenta penitus nò celebrari. Quæ utiq; forma

Nò abstinentià à cibis ex superstitione Iudaica, vel hæreticè.

1. Tim. 4.

Rom. 14.

Ieiuniù quadragesimale accuratiùs à Clero obseruandum.

Abstinentia à carnibus.

Apud Grat. dist. 76 cap. Ieiunium.

Ieiunium 4. temporum.

de cõsec. dist. 3. c. Sabbato.

Ieiuniù sabbati, vndè nostra sabbatina abstinentia perfecta videtur.

Ieiunium sextæ ferix.

Ioan. 20. Biduo ante pascha nò celebrantur sacra mysteria.

per

48
Nā officium
sabbati pas-
chalis ad no-
stem sequen-
tem pertinet
potius.

Cap. Deniq;
sacerdotes.
dist. 4.

Ecclesiastico-
rū ieiunium
quadragesi-
male citius
inchoatur.

In Quadra-
gesima ab ovis
& lacte ieiunij
abstinendum.

Ieiunium 4.
& 6. feriaz.

Quantū cri-
mē violantiū
ieiunia ec-
clesiastica.

Cap. Quadra-
gesimo de
eōsec. dist. 5.

Quadragesi-
malis ieiunij
observatio.

Infirmas
excusat.

Cur ante Do-
minicā primā
Quadragesi-
mā inchoa-
mus Quadra-
gesimale ie-
iunium.

per singulas tenenda est hebdomadas, propter id commemoratio illius diei semper est celebrāda. Quōd si putant semel atq; vno sab- batō ieiunādum, ergō Dominica & sexta feria semel in Pascha erit vtrique celebrandum.

C A P I T E vigesimo nono ex Gregorio ad Augustinum An- glorum Episcopum : Denique sacerdotes, & diaconi, & reliqui omnes quos dignitas ecclesiastici gradus exornat, à quinquagesi- ma propositum ieiunandi suscipiant, quo & aliquid ad pensum sanctæ institutionis adijciant, & eorum qui in laicali ordine consi- stunt, observantiam, sicut loco, ita & religione præcellant. Et post pauca: Par autem est, vt qui his diebus à carnibus animalium absti- nemus, ab omnibus quoq; quæ sementiam carnis trahunt origi- nem, ieiunemus, à lacte videlicet, caseo, & ovis.

C A P I T E trigesimo primo ex Elibertino concilio, capite vi- gesimo tertio : Ieiunia seu abstinentia per singulos menses placuit celebrari, exceptis diebus duorum mensium Iulio & Augusto, & hoc ob eorundem infirmitatem.

C A P I T E trigesimo secundo ex dictis sancti Apollonij : Iei- unia verò legitima, id est, quarta & sexta feria, non sunt soluenda, nisi grandis aliqua necessitas fuerit, quia quarta feria Iudas de tra- ditione Domini cogitavit, & sexta feria crucifixus est Saluator. Videbitur ergō qui in his diebus sine aliqua necessitate soluerit sta- tuta ieiunia, vel cum tradente tradere Salvatorem, vel cum cruci- figentibus crucifigere.

C A P I T E trigesimo tertio ex Concilio Saleguntadiensi, vt su- prā de præceptis Ecclesiæ, quæst. 14.

C A P I T E trigesimo quarto ex epistola Gregorij Papæ, vel libro quadraginta homiliarum, homilia decimasexta : Quadra- gesima summa observatione est observanda, vt ieiunium in ea præ- ter dies Dominicos qui de abstinentia subtracti sunt, nisi queni in- firmas impediērit, nullatenus solvatur, quia ipsi dies, decimæ sunt anni. A prima igitur Dominica quadragessimæ vsque in Pa- scha Domini, sex hebdomadæ computantur : quarum videlicet dies quadraginta duo fiunt. Ex quibus dum sex Dominici dies sub- trahuntur abstinentiæ, non plūs in abstinentia quàm triginta & sex dies remanent. Verbi gratia : Si per trecentos sexaginta quinque dies annus ducitur, & nos per triginta sex dies affligimur, quasi an- ni decimas DE O damus: & vt facer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Saluator noster suo sacro ieiunio consecrauit, qua-

quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum quadraginta dierum tolluntur, id est, quarta feria, quæ caput ieiunij subnota- tur, & quinta feria sequens, & sexta, & sabbatū. Nisi quatuor istos dies superioribus triginta & sex adiunxerimus, quadraginta dies in abstinentia non habemus. Inbentur etiam ab omnipotente Deo omnium honorū nostrorum decimas dare. Quapropter vt omnis decima à nobis Deo ritè persolvatur, tollam⁹ decimā anni, & in ea peccata nostra confitendo, corrigendo nos, ieiunando, vigilando, orando, eleemosynas dando, abstergamus, & carnem nostram de- cimemus, vt ad sanctum Pascha securi peruenire possimus.

C A P I T E trigesimo quinto & trigesimo septimo ex Concilio Moguntino, vt suprà de præceptis Eccles. quæst. 13.

C A P I T E quadragesimo ex Aurelianensi concilio, capite se- xto: Cūm exigentibus peccatis, Galliarum populi, luporum rabie acriter interimerentur, nec illius flagelli aliquod remedium inue- nire possent: congregati traduntur Galliarū Episcopi apud Vien- nam urbem, atque in commune statuerunt, vt triduanum ieiuni- um facerent. Cumq; Dominus pestem misericorditer abstulisset, hi dies in consuetudinem annuæ celebritatis venerunt, vt per Gal- liarum prouincias ante Ascensionis Domini diem celebrarentur. Agamus & nos hos dies cum summa reuerentia & deuotione, cum abstinentia carnis, & humilitate mentis & cordis, vt non solum vi- sibilium luporum rabiem euadamus, sed vt inuisibilium, id est, spirituum immundorum tentamenta vincere valeamus. Nullus autem his diebus vestimentis preciosis induatur, quia in sacco & cinere lugere debemus. Prohibeantur ebrietates & comessatio- nes, quæ fiunt in vulgari plebe. Nemo ibi equitare præsumat, sed discalceatis pedibus omnes incedant. Nequaquam mulierculæ choros ducant, sed omnes in commune Kyrieleeson decantent, & cum contritione cordis, Dei misericordiam exorent pro peccatis, pro pace, pro peste, pro cōseruatione frugum, & pro cæteris neces- sitatibus: dies enim sunt abstinentiæ, non lætitiæ.

C A P I T E quadragesimo secundo ex concilio Arausico, ca- pite secundo : Vt in sabbato sancto, hoc est, in vigilia Paschæ, ie- iunium antenoctis initium, nisi à paruulis aut infirmis, non sol- uatur.

C A P I T E quadragesimo quinto ex concilio Cabilonensi, ca- pite quinto : Solent plures qui se ieiunare putant, in quadragesi- ma mox vt signum audiērint ad horam nonam, manducare. Qui

Decimæ anni
danda sunt
in quadra-
gesima.

Vndè ieiunij
Rogationum
originem
habet.

Vide Gregor.
Turon. histo-
riæ Francorū
lib. 2. cap. 34.

Quomodo
Rogationum
ieiunia cele-
brari iussa
sunt i Gallia.

Pro quibus re-
bus crādum
in Rogationū
diebus.

Ieiunij sab-
bati paschalis

Burchardus
li. 13 c. 12 hæc
tribuit Silue-
rio Papæ.

Ante vespertinum officium manducare non licebat in quadragesima.

nullatenus ieiunare credendi sunt, si ante manducauerint, quam vespertinum celebretur officium. Concurrentum est enim ad Missam, & auditis Missarum solennibus & vespertinis officijs, largitis elemosynis, ad cibum accedendum est. Si vero aliquis necessitate confectus fuerit, vt ad Missam venire non valeat, aestimata vespertina hora, completa oratione sua, ieiunium soluat.

Ieiunia indita non sunt soluenda.

Aduersitatis tempore quibus modis exorandus & placandus Deus.

CAPITE quadragesimonono ex decretis Eusebij Papæ, capite tertio: Vt in Ecclesia à sacerdotibus ieiunia constituta sine necessitate rationabili non soluantur.

CAPITE quinquagesimo ex eisdem, capite secundo: Si euenit fames, aut pestilentia, aut inæqualitas aeris, vel alia qualiscumque tribulatio, statim ieiunijs, & elemosynis & obsecrationibus misericordia Domini deprecetur.

BVRCHARDVS Vuormatiensis Episcopus decreto- rum libro decimotertio, capite primo, ex Gregorio de obseruatione quadragesimæ, vt supra apud Iuonem, capite quadragesimo- quarto.

CAPITE secundo & quarto, vt apud Iuonem, cap. trigesimo- quinto & trigesimo septimo.

CAPITE quinto ex Concilio Gangrensi, vt apud Iuonem cap. 38. & infra quæstione seq. D 28.

CAPITE septimo de ieiunio Rogationum, ex concilio Aurelianensi, capite sexto, vt supra apud Iuonem capite 40.

CAPITE nono de sabbato sancto, ex concilio Arausico, capite secundo, vt supra apud Iuonem capite 42.

CAPITE duodecimo ex decretis Siluerij Papæ, capite primo: Solent plures &c. vt supra apud Iuonem capite 45.

Ieiunium vigiliarum.

CAPITE decimosexto ex concilio Aurelianensi, capite primo: Presbyteri cum sacras festiuitates populo annunciant, etiam ieiunium vigiliarum eos omnimodis seruare moneant.

CAPITE decimosseptimo ex dictis Eusebij Papæ, vt supra, capite quadragesimonono apud Iuonem.

CAPITE decimo octauo ex decretis Liberij Papæ, capite secundo: Si euenit, &cæ. vt apud Iuonem capite quinquagesimo.

Ieiuniorum vis & efficacia.

B CYPRIANVS de ieiunio & tentationibus Christi: Ieiunijs vitiorum sentina siccatur, petulantia marcet, concupiscentiæ languent, fugitiuæ abeunt voluptates. Extinguitur ardentis Aetnæ incendium, & flammiumi fornax Vulcani extincta intrinsecus,

secus, montes conterminos non adurit. Ieiunium si discretionè regatur, omnem carnis rebellionè edomat, & tyrannidem gula spoliatur & exarmat. Ieiunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus vagos distringit & ligat. Ieiunium si humilitate ornetur, seruos DEI, mundi efficit contemptores. Ieiunium carnes azymas mundat & solidat: & putredines quæ ex adipe prodeunt, consumit & siccatur. Ieiunium scripturarum delicijs paciscitur, contemplatione reficitur, gratia stabilitur, cælesti pane nutritur. Danieli interpretatio somniorum reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illæsi egrediuntur incendio. Moyses in monte quadraginta diebus cum Domino perseuerans, & DEI familiare colloquium, & legis ministerium ieiunio promeretur. Helias quoque eodem dierum numero abstinens, in eremo conuersatur. Vtilitas ieiuniorum temporibus Christianis clariùs patuit, & à multis frequentata, in plurimos se effudit. Quotquot viros virtutum vidimus, sine ieiunio non legimus ascendisse: nec aliquid magnum voluti sunt, nisi priùs abstinentia præcelsisset. Quoties aliquid à DEO obtinere conati sunt, ieiunijs incubuere & lacrymis, & pernoctantes in orationibus, cilicijs carni hærentibus supplices beneficia postularunt. Nec defuit proventus, vbi ad pedes Dei sacrificium contriti cordis offerens se prostravit humilitas, sed propè fuit inuocantibus se Deus, & porrexit manum naufragis, & subuenit afflictis.

Dan 2. & 3. Exo. 24. 14.

3. Reg 19. Frequens ieiunium apud Christianos, & quæta eius utilitas.

ATHANASIVS in libro de virginitate siue de meditatione: Amplectamur valdè ieiunium. Magnum enim munimentum est ieiunium, oratio item & elemosyna, quæ ex morte hominem liberent. Vt enim ob escam & inobedientiã proturbatus est Adam ex Paradiso, ita rursùm per ieiunium & obedientiam in Paradisum, qui volet, redibit. In hac virtute cultum corporis tui ornamenta quære, o virgo, & placebis cælesti sponso. Nam quæ cum mundo coalescunt & conferuntur, & vnguentis, aromatibus, & fragrantijs, & amictu precioso, & auro venustant sua corpora, vt placeant hominibus, Deo placere non possunt: Christus aut nihil horum à te requirit, nisi solum mundum, & os incontaminatum, ieiunioque liuidum. Quod si accedat aliqui, & dicant tibi, Nè frequenter ieiunes, nè imbecillior fias, nec illis credas, nec auscultes: Istos enim diabolus subornauit. Reminiscere eius quod scriptum est, quod cum Daniel & tres pueri capti essent à rege Babylonis Nabuchodonosore, & alij pueruli vnà cum illis, iustumque esset ab eo, vt de sua regia mensa comederent,

Tob. 12. & 4.

Per ieiunium reditur in paradisum.

Dissuasores frequentis ieiunij subornantur à diabolo. Daniel. 1.

rent, & de suo vino biberent, Daniele & tres pueros noluisse saturari ex mensa regia, & ad eunuchum dixisse, qui eos curabat: Da nobis de seminibus terræ, & vescemur. Quibus responsum est ab eunuchis, Timeo ego regem, qui hunc cibum vobis & potum imperavit dari, ne facies vestra regi præ cæteris pueris, qui regia mensa aluntur, appareant squalidiores, & puniat me. Cui ita responderunt, Experire id in seruis tuis plus minus decem diebus. Et dedit eis legumina ad cibum, & aquam ad potum. Et produxit eos ad regem, & visæ sunt species illorum eximia super eos, qui ex regia mensa vescabantur. Vide igitur quid faciat ieiunium: morbos sanat, distillationes exsiccat, dæmones fugat, malasque cogitationes expellit, & mentem nitidiorum reddit, & cor purgatius & corpus salubrius, & ad thronum Dei hominem sistit. Sed ne putes ista temere dici, habes eius rei testimonium in Euangelij, ab ipso Christo prolatum: Sciscitanti sunt ab eo discipuli, dicentes: Domine, declara nobis, quonam pacto immundi spiritus propelluntur? Quibus responsum est à Domino: Hoc genus non eiicitur nisi ieiunij & orationibus. Quisquis igitur ab immundo spiritu vexatur, certum habere debet, hoc phar maco, ieiunio inquam, statim spiritus malos afflictos abscedere, vim ieiunij metuentes. Valde enim dæmones oblectantur crapula & ocio corporis. Magna vis in ieiunio, & magna & præclara fiunt per illud. Alioquin vnde fieri posset, ut homines tam mirifica præstent, ut Dominus per eos vel signa faciat, vel sanitatē laborantibus donet, nisi planè ob deuotas meditationes, & humilitatē animi, & conuersationem bonam? Ieiunium enim, angelorum cibis est: & qui eo vititur, ordinis angelici censendus est. Sed ne, mi dilecta, simplex quiddam & promiscuum ieiunium putes. Non enim qui à cibis ieiunat solummodò, probè se gesserit, sed qui abstinet ab omni opere malo.

Ieiunij effectus.

Matth. 17.
Marc. 9.

Angelorum
cibus.

Remediū ani-
marum Qua-
dragesima.

Ieiunio cura-
tur peccata.

Pecudum ma-
stationes ces-
sant in Qua-
dragesima.

3 CHRYSOSTOMVS hœmilia prima in Genesim: Ea propter & ipse hodiè ingenti alacritate surrexi, vnà vobiscum lætitiæ illius spiritualis particeps futurus, & volens aduentus sanctæ Quadragesimæ, remedij, inquam, animarum nostrarum, vobis annunciator esse. Communis enim nostri omnium Dominus, veluti pater filios indulgenter amans, cupiens ea quæ vnquam peccauimus, nos abluere, hanc nobis quæ per ieiunium fit, curationem adinuenit. Nullus igitur sit mœstus &c. Hæ veræ feriæ sunt, vbi animarum salus, vbi pax & concordia est, vbi omnis huius vitæ apparatus abigitur, vbi clamor & tumultus & coquorum discursus,

fus, & pecudum maculationes è medio tolluntur, &c. Vellem etiam vos purificata vestra mente, valeatq; delicijs & voracitati dicto, matrem omnium bonorum, & pudicitia aliarumque virtutum omnium magistram, ieiunium, inquam, explicitis vestra mentis sinibus suscipere, ut & vos maiori fruamini voluptate, & illud congruam vobis suam medicinam conferat. Nam si medici, pharmaca dare volentes, ut putridum & corruptum humorem expurgent, à corporali hac voluptate abstinere præcipiunt, ita ut pharmaci efficaciam desit obstaculum, & operari, suamque vim illa declarare possint: multo magis nobis spirituale hoc remedium, hoc est, vtilitatem quæ ex ieiunio est, suscepturis, tenuitate victus nostram mentem expurgare & leuiorem reddere, conuenit, ut ne ebrietate demersa infrugiferam & inutilem vtilitatem quæ ex illo est, efficiat. Enimvero sicut crapula humano generi innumerorum malorum causa est & adductrix, ita etiam ieiunium ventrisque neglectus, omnium nobis bonorum semper causa fuit. Nam Deus quum ab initio hominem condidisset, & sciret quod hoc remedio ad animæ salutem multum haberet opus: statim & in principio hoc mandatum protoplasto dedit, dicens: De omni ligno quod est in paradiso, comedendo comedes: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas de ipso. Iam dicere, Hoc comedere, hoc ne comedas: ieiunij figura erat. Et adductis exemplis Moyfi, Heliæ, Danielis, Niniuitarum & ipsius Christi, ita subiungit: Cæterum quoniã nobis manifestum factum est, quàm magna sit ieiunij vis, & quàm multiplex ex illo vtilitas, idque per seruos ac Dominum est ostensum: proinde obsecro charitatem vestram, ut scientes, quantum ex illo sit lucrum, ne vtilitatem tantam quæ ex illo paratur, per desidiam repellatis: neque contristemini propter illius aduentum, sed gaudeate & exultate, iuxta beatum Paulum, dicentem: Quanto externus noster homo corrumpitur, tanto internus innouatur. Ieiunium enim, animæ nostræ alimentum est: & sicut corporalis iste cibus impinguat corpus, ita & ieiunium animam habiliorem efficit & valentiorum. Leues ei pennas producit, ut in sublime feratur, & summa contemplari queat, voluptatibusque & omnibus quæ in hoc mundo habentur suaui, ipsa sit superior. Et quemadmodum leuiore naues maria velocius transeunt, contra, multis oneribus grauata submerguntur: ita ieiunium quidem leuiorem reddens mentem, efficit ut facilius huius vitæ pelagus transmitat, & in cælum ac ea quæ in cælis sunt, respiciat, & nihili faciat

Ieiunium mater omnium bonorum, & magistra virtutum.

Ieiunium omnium bonorum causa.

Remedio ieiunij opus habet homo ad animæ salutem. Genes. 2.

Ieiunij vtilitas non neglenda, nec contemnenda propter eius aduentum. 2. Cor. 4.

Animæ cibus ieiunium.

Mentem eleuat.

præsentia, sed vt umbras & si quid minus, diffugere censeat.

Ieiunij laus. 4 ET homilia secunda in Genesim: Ieiunium est animarum nostrarum tranquillitas, senum decor, adolescentum pædagogus, continentium magister, quod omnem ætatem & sexum, quasi diademate quodam ornat. Nusquam hodiè tumultus, vel clamor, vel carniū concisiones, vel coquorum discursus: sed omnia illa abiērunt, & imitatur hæc ciuitas honestam quandam, continentem & sobriam matrem familiās.

Carniū concisiones cessant ieiunij tempore.

Tempus ieiunij est tēpus propitiacionis.

5 IDEM in sermone primo de Ieiunio: Propitiacionis tēpus ad est, temporis opportunitatem nē cōtemnamus: abijciendorū peccatorū tempus est, gratiam nē negligamus, sed ieiunemus à cibis, sed primū à peccatis. Bonum ieiunij lupatum, his qui diligunt ieiunij vtilitatem. Nē attēdas ad solum laborem, sed etiam ad fructum. Nisi enim ad vsum spectaret, non semetē faceret, qui ferit, vt nē reposita dispergere videretur. Respiciens autē in spem, seminavit quæ habuit, vt quæ non habuit, metat. Dolet in ieiunij caro, sed epulatur anima. Quid melius in nobis, anima vel corpus? Hæc accepit vt non doleat. Nutritur autem & hoc pulchrius & melius. Oportet nos esse in ieiunio, nec est propterea corpori corruptio, sed medicina & cura. Nam qui ieiunant, & à fluxibus corporeis liberantur: & qui se præparant, superfluitatem carniū liquefaciunt, & animam deficientem nutriunt. Nē putetis paruum quoddam lucrum esse ieiunium. Ab vno ligno si abstinuisset Adam, si ab vno ieiunasset, mortua fuisset mors, immò non fuisset mortua quæ non erat. Vides si hoc pharmaco vsum fuisset Adam, non fuisset mortale nostrum gēnus. Quantæ gratiæ fuit vsum, vt resoluatur quod inuenit Adam per intemperantiam? Quandò vides, quid mali operatum sit contrarium, hoc est quod non abstinuit ab vno ligno Adam: cognosce, quantum bonum ieiunium & abstinentia ab his, quæ licita sunt, afferat. Et adductis exemplis Moyfi, Saluatoris, & Danielis, de propheta verba faciens, qui ad Ieroboam missus, contra Dei mandatū manducauerat, & idcirco à leone occisus fuerat, ita ait: Et videre licebat de hoc triplicia mirabilia. Iacebat propheta, declarans inobedientiam: aspicebat leo, declarans obedientiam: adstabat asina, neque leonis naturam timens, neque recedens, neque aliquid à leone patiens: vt clarum esset, non propter explendum ventrem accessisse leonem, vt accesserat, sed ideò quia ieiunium non seruārat ille cui præceptum erat. Et paulò post: Ieiunium, Angelorum imitatio est pro nostra virili: contemptus præ-

Magnū ieiunij lucrum.

Genes. 3.

3. Reg. 13.

Propheta, quia ieiuniū violauit, & leōe interfecit.

Ieiuniū angelorum imitatio.

sentium, schola precum, alimonia animæ: frenum oris: & mitigat concupiscentias: sciunt qui ieiunant: & mitigat voluptates, & non ignorant qui tentarunt: mollit furorem, compescit iram, sedat fluctus naturæ, excitat rationem, claram facit animam, alleuiat carnem, fugat fœdas intemperantias nocturnas, liberat ab ebrietate, tollit capitis dolores, claros affert & colores & ad spectus. Bene compositi ieiunis sunt gestus, facilis lingua, abest risus ebriorum, recta est cogitatio: non enim effunduntur concupiscentiæ: hilaris est continentia, serenitas inualescit. Homo enim exterior ociosus est. In ebrietate ea quæ patimur, non recordamur: à quibus liberati sumus, in ieiunij habemus memoriam. Ieiunium enim & se ipsum scit, & quæ sibi sunt aduersaria: ebrietas autem & seipsum ignorat, & bona quæ ex ieiunio proueniūt. Cuius gratia occisi sunt filij Aaron sacerdotes? Nōne quia in ministerio vinum gustarunt? Quæ erat lex Nazarorum? Nōne abstinere à vino, & omnibus quæ inebriant? Daniel cum suis legumina comedebant contemneres mensam tyranni Nabuchodonosor. Ieiunavit Daniel triginta sex dierum hebdomadas: & vir ille desideriorum, quia à concupiscentijs sibi temperabat, cognomen sortitus est. Et quo modo ieiunavit nō vnum Iudaicum diem & breuem, sed triginta sex dierum hebdomadas? Et ipse præfigurabat Ecclesiæ consuetudinē. Panem, ait, delicatum nō comedebam. Alij autē pro voluptate sua aliquandò bibunt. Vinum & caro non intrauit in os meum, à quibus ieiunat Ecclesia. Vide in veteri Christianam vitam. Figuræ enim in his qui infirmi & imperfecti: in prophetis autē iam veritatis vestigia. Ieiunium sententiam Dei reuocauit. Dixit enim Deus, Subuertetur Niniue: & non subuersa est. Adhibuerunt enim ieiunium, & effugerunt. Ibidem: Ieiuna, quia peccasti: ieiuna, vt non pecces: ieiuna, vt accipias: ieiuna, vt & permaneant quæ accepisti. Hæc enim ieiunij genera sunt. Peccauit alius, ieiunavit seipsum castigans, vt effugiat pœnam. Ieiunemus, nē insurgant in nos concupiscentiæ. Vides vt ieiunium peccata sequatur, hoc est, quia peccata admissa sunt, fit ipsum propter conuersionem & pœnam. Aliud ieiunium peccata præcedit, non vt auferat peccatū quod commissum sit, sed vt tollat quod futurū, nē ieiunaretur. Aliud ieiunium, vt quæ legē quærit, legem accipiat. Etenim quæ petit, ieiunat vt Moyses ieiunavit, vt acciperet legem. Iterum alius ieiunat, vt nē amittat iure quæ affectus fuit. Ecclesia autē simul ob gratiā ieiunat, Iesu opus agnoscens, vt potē vt cū cruce, fixo crucifixæ, & vt dū patitur cū Dño, & cū Dño glorificatur.

Effectus Ieiunij.

Propter gustatū vinum filij Aaron interfecit. Leuit. 10. Num. 6. Daniel. 1. Daniel. 10.

Daniel præfigurauit Ecclesiæ ieiunium.

A carne & vino ieiunat Ecclesia.

Ieiunium sententiam Dei reuocat. Ionæ 3.

Ieiunium peccati remediū, & quas pœnæ ob causas affertur. Deut. 2.

Ecclesia ob gratiā ieiunat & vt Christo cōformetur. Rom. 8. 2. Cor. 1.

non

2. Corinth. 1. non vt Dominum lugeamus: viuit enim viuentis filius, sed dispensationis consistemus beneficium. & si lugemus quod crucifixerunt ipsum, non propter ipsum, sed propter audaciam eorum, qui ausi fuerunt: surrexit ex mortuis, stat in gloria, in qua ante cum patre fuit. Simul erat cum patre, à quo & erat. Non est luctu digna victoria Iesu: sed ieiunemus, nos ipsos curantes, operamque dantes, vt passionum eius participes simus.
- 6 I T E M sermone secundo de ieiunio: Cùm igitur ieiunium aduersarijs nostris obstat, & iugum seruitutis expellat, & ingenuitatis securitatem restituat: quid aliud argumenti est, omnium bonorum atque beneficiorum cardinem esse, nisi ieiunium constitutum? Et cùm in paradiso ieiunium pro magna comoditate indicitur, multo magis extra paradysum necessarium postulatur. Et cùm ante plagam remedium vtiliter demonstratum est, multo magis fauciatis appetendum est, vt præstet vulneribus sanitatem. Et cùm ante conflictum ad resistendum libidinosis voluptatibus, clypeus nobis abstinentiæ necessarius fuit: multo magis in ipso nostro certamine, ieiunij auxilium ad nostram victoriam flagrandum est.
- 7 B A S I L I V S Magnus in homilia prima de laudibus ieiunij: Quemadmodum vermes qui in puerorum intestinis germinant, pharmacis quibusdam vehementer acerbis & amaris excutuntur, ita peccatum in intimis secessibus habitans, excutitur, & simulatque in animam superuenerit ieiunium, ob hoc ipsum suo dignum nomine, quod inedia purget animæ viscera. Quicquid vetustate præcellit, idem venerabile est. Reuerere igitur ieiunij canitiem. Tam vetus est, vt simul cum homine condito cœperit. in paradiso præscriptum est. Primum illud præceptum accepit Adam, ne de ligno scientiæ boni ac mali ederet. Hoc autem verbum, Non edetis, ieiunij & abstinentiæ lex est. Si à ligno ieiunasset Eua, nequaquam hoc nunc ieiunio opus haberemus. Neque enim qui valent, egent medico, sed qui malè habent. In morbum incidimus per peccatum, sanemur per penitentiam. Sed penitentia sine ieiunio, ociosa & infrugifera est. Maledicta terra, spinas & tribulos progignet tibi. In tristitia viuere iussus es, non indulgere delictis. Per ieiunium satisfacito Deo. Quoniam non ieiunauimus, exulamus è paradiso. Ieiunemus igitur, vt ad illum postluminio reuertamur. Et paulò post, ostendens scripturæ exemplis ieiunij vini: Ieiunium, inquit, prophetas generat, potentibus addit robur.

Ie-

- Ieiunium legumlatoribus subministrat sapientiam, bonæ animæ custodia, copori tutus conuictor, armatura fortiter belligerantibus, athletic exercitium. Hoc tentationes depellit, hoc vngit ad pieratem, vigilia familiaris comes, sobrietatis architectus. In bellis addit fortitudinem, in pace docet quietem. Nazaraum sanctificat, sacerdotem reddit sacris idoneum. Neque enim fieri potest, vt is absque ieiunio sanctum ministerium cum fiducia peragat, non tantum in mystico horum temporum vero que cultu, verum etiam in eo qui iuxta legem in figuris peragebatur. Atque vt semel omnia dicam, reperies quotquot fuere sancti, omnes per ieiunium ad vitam DEO dignam fuisse institutos. Ieiunium restrinxit vini ignis, obturauit ora leonum. Ieiunium preces nostras subiecit in cælum, dum illis alarum vice fit, quò fursùm ferantur. Ieiunium, familiarum est incrementum, sanitatis mater, iuuentutis pædagogus, ornamentum senibus, bonus comes viatori, tutus conuictor coniugatis. Adde, quod non solum ad venturi seculi fugienda mala, & assequenda bona vtile est ieiunium, sed hinc interim ipsi carni conducibilis est. Si cupis mentem reddere validam, fac carnem domes ieiunio. Hoc enim est quod ait Apostolus, quod quantum externus homo corrumpitur, tantum internus renouatur. Item illud: Cùm infirmor, tunc potens sum. Ieiunium armatura est ad confliendum cum impijs spiritibus. Nam hoc genus non eijcitur nisi per deprecationem ac ieiunium. Tam multa bona proueniunt è ieiunio. Caue tamen, ne ieiunij vtilitatem sola escarum abstinentia metiaris. Verum enim ieiunium est, ab omnibus vitijs esse alienum. Solue omne vinculum iniquitatis, condona proximo, si quid dolet animo, remitte illi debita. Nolite ad contentiones ac lites ieiunare. Carnes non edis? sed comedis fratrem tuum. A vino abstinere, sed ab iniurijs tibi non temperas. Expectas vesperam, vt cibum capias, sed diem totum absumis apud tribunalia. Vx his qui ebrii sunt, non à vino. Ira, mentis est remulencia, eamque à sobrietate excutit, haud aliter quam vinum, &c.
- 8 E T homilia secunda: Quemadmodum oleum oblinat athletam, ita ieiunium robur addit ei qui ad pietatem exercet sese. Itaque quantum subtraxeris carni, tanto reddes animam habitudine spiritali nitidiorum. Nam robur aduersus inuisibiles hostes non superat corporis distensione, sed fortitudine spiritus, & erga afflictiones tolerantia. Ità ieiunium per omne quidem tempus vtile est ijs, qui illud spontè suscipiunt: (Neque enim assultus dæmonum

h quic-

Ieiunio purgatis angeli diligentius adfunt.

Vniuerfale ieiunium quod dragefimæ.

Angeli defcribunt ieiunantes.

Ieiunium priuati fructus.

Publici ieiunium fructus.

Sanitatis mater & bonæ habitudinis custos ieiunium.

Ieiunium à vitijs, alteri cogitandum.

quicquam audeat aduersus ieiunantem, ac vitæ noſtræ cuſtodes angeli diligentius adfunt ijs, qui ieiunio purgatam habent animam) ſed multo magis hoc tempore, quò per vniuerſum terrarum orbem vndiquè denunciatur ieiunij præconium. Nec vlla eſt inſula, nec vlla terra continens, non ciuitas, non gens vlla, non extremus mundi angulus, vbi non fit auditum ieiunij edictum. Quin & exercitus, & viatores, & nauæ, & negociatores, omnes pariter audiunt edictum, & ſummo gaudio excipiunt. Nè quis igitur ſemet excludat à numero ieiunantium, in quo omne hominum genus, omnis ætas, omnes dignitatum formæ cenſentur. Angeli ſunt, qui in ſingulis eccleſijs deſcribunt ac recenſent ieiunantium capita. Et poſt pauca: Ieiunium ſeruatur paruulos, ſobrium reddit iuuenem, venerabilem facit ſenem. Venerabilior enim eſt canities ieiunio decorata. Ieiunium ſceminis ornatus eſt congruentiſſimus: ætate ac robore vigentibus, pro freno eſt. Ieiunium, matrimonij cuſtodia eſt, virginittis nutritius. Atque hæc quidem commoda adfert priuatum ieiunium, in ſingulis ædibus in quibus colitur. At publicè vitam noſtram quomodò gubernat? Totam ſemèl ciuitatem, totum que populum ad tranquillitatem componit, conſopit clamores, ſedat lites, conuicijs imponit ſilentium. Excipite hoc pauperes contubernale vobis ac menſæ ſocium. Excipite ſerui, vt reſpirationem à perpetuis ſeruitij laboribus. Excipite diuites, quod noxæ luxu contractæ medeatur, quod que viciffitudine & nouitate vobis iucundiora reddat ea, quæ nunc ob aſſuetudinem faſtidiantur. Excipite malè valentes ſanitatis matrem. Qui bona eſtis habitudine, excipite bonæ habitudinis cuſtodem. Interroga medicos, ac dicent tibi, nihil eſſe periculoſius habitudine corporis extremè bona. Eo que qui peritiſſimi ſunt artis, per ieiunium detrahunt redundantiam, nè vis naturæ, pondere corpulentia fracta ſuccumbat. Attamen ad hoc, vt laudem promereatur ieiunium, non eſt per ſe fatiſ temperare à cibis, ſed ieiunium ieiunemus acceptabile, Deo gratum. Verum ieiunium eſt, à vitijs immunem eſſe, continentia linguæ, iræ cohibito, concupiſcentiarum appetitio, obreſtationis, mendacij, periurij. Ab his abſtinere, verum eſt ieiunium.

9 AVGVSTINVS in tractatu de vtilitate ieiunij: Si caro in terram vergens, onus eſt animæ, & ſarcina prægrauans præuolantem: quantum quiſque delectatur ſuperiore vita ſua, tantum deponit de terrena ſarcina ſua. Eccè quod agimus ieiunantes. Non vobis

vobis ergò videatur leuis res aut ſuperflua, nè quiſquam fortè hoc faciens Eccleſiæ conſuetudine, cogitet apud ſe, & dicat ſibi ipſi, vt ſuggerentem intrinſecùs audiat tentatorem: quid facis quia ieiunas? Deſraudas animam tuam, non ei das quod eam delectat, tibi ipſi ingeris pœnam? tuus ipſe tortor & cruciator exiſtis. DEO ergò placet, quia te crucias? Ergò crudelis eſt, qui delectatur pœnis tuis. Reſponde huiusmodi tentatori: Excrucio me planè, vt ille parcat: Do de me pœnas, vt ille ſubueniat, vt placeam oculis eius, vt delectem ſuauiſſimam eius. Nam & victima excruciator, vt in aram imponatur. Minùs premet mentem meam caro mea. Et tali diſſuaſori malo ſeruo ventris reſponde per hanc ſimilitudinem, & dic: Si iumento fortè inſideres, ſi equo vtereris, qui te *geſtando poſſet præcipitare: Nõne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtraheres, & fame domares, quem freno non poſſeſ? Caro mea iumentum meum eſt, iter ago in Hieruſalem, plerunquè me rapit, & de via conatur excludere: Via autem mea CHRIS TVS eſt. Ità exultantem non cohibebo ieiunio? Si quis hoc ſapit, etiam ipſo experimento probat, quàm vtiliter ieiunetur. Nunquid enim caro iſta, quæ nunc domatur, ſemper domabitur? Dum temporaliter fluitat, dum mortalitatis conditione prægrauatur, habet exultationes ſuas manifeſtas & periculoſas menti noſtræ. Caro eſt enim adhuc corruptibilis, nondùm reſurrexit. Nam nõ ſemper ſic erit, nondùm habet ſtatum proprium caeleſtis habitudinis. Nondùm enim facti ſumus æquales angelis Dei.

10 AMBROSIVS in libro de Helia & ieiunio, capite ſecundo: Magna virtus eſt ieiunij. Deniq; tam ſpecioſa militia eſt, vt ieiunare delectaret & Chriſtum: tam valida, vt ad cælum homines eleuaret. Et vt humanis magis quàm diuinis vtar exemplis, Helia ieiuni ore vox emiſſa, cælum clauſit ſacrilego populo Iudæorum. Quid eius reliqua contexam? Ieiunus filiū viduæ ab inferis reſuſcitauit. Ieiunus pluuias ore depoſuit, ieiunus ignes de cælo: ieiunus curru raptus eſt ad cælum, & quadraginta dierum ieiunio diuinam acquiſiuit præſentiã. Tunc deniq; plus meruit, quandò plus ieiunauit. Ieiuno ore ſtaruit fluena Iordanis, & redundantem fluminis alueum repente ſiccaturum, puluerulento tranſmigrat veſtigio. Meritò illū dignum cælo diuina iudicauit ſententia, vt cum ipſo raperetur corpore, quoniã caeleſtem vitam viuēbat in corpore, ac ſupernæ vſum conuerſationis exhibebat in terris.

CAPITE tertio: Quid eſt ieiunium, niſi ſubſtãtia & imago caeleſtis?

h 2 Ie-

Quid tētatori reſpōdēdum, quādō ieiunij afflictionem exaggerat.

Similitudo. *geſtando]

Nota cur ieiunio carnem affligamus.

Ieiunij magna virtus. Match. 4. 3. Re. 17. & 18.

4. Reg. 2. 3. Reg. 19. Elias plus meruit quandò plus ieiunauit. 4. Reg. 2.

Ieiunij commendatio.

Culpæ mors,
excidium de-
lictorum.

Ieiunium refectio animæ, cibus mentis est. Ieiunium vita est angelorum, ieiunium culpæ mors, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum est castitatis. Hoc ad Deum gradu citius peruenitur.

CAPITE quarto: Gula nudos facit, ieiunia operiunt & exutos. Vnde Dominus ait: Operui in ieiunio animam meam. Bonum operimentum, quod animam tegit, ne à tentatore depræhendatur, ne à tentatore nudetur. Bonum velamen, quod tegit culpam, tegit abstinentia, tegit gratia. Beati enim quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Tegit gratia, dum remittit, & omnem abolet errorem. Tegit abstinentia, dum abluit vitium, & mæsto abscondit affectu, atq; extenuat pœnitendo. Etenim ieiunium & eleemosyna à peccato liberant.

Psalm. 68.

Ieiunium culpam tegit.
Psalm. 31.

Abstinentia
abluit vitium.

Daniel. 3. 6.
Exod. 14. 17.

CAPITE septimo: Ieiunium virtutem ignis extinxit, ieiunium ora obstruxit leonum, ieiunium maris fluentia solidauit, ieiunium petram soluit in fontes aquarum. Virtute ieiunij, contra suam mutata naturam & fluctus obrigit, & petra inundauit.

Ieiunium purificatio
animæ.

Alimentum
salutis.

CAPITE octauo: Ieiunium, continentia magisterium est, pudicitia disciplina, humilitas mentis, castigatio carnis, forma sobrietatis, norma virtutis, purificatio animæ, miserationis expensa, lenitatis institutio, charitatis illecebra, senilis gratia, custodia iuuentutis. Ieiunium est infirmitatis alleuamentum, alimentum salutis.

Reconciliatio-
nis sacrificium.
Judith 8.
Esther. 4.

CAPITE nono: Est ergo ieiunium reconciliationis sacrificium, virtutis incrementum, quod fecit etiam feminas fortiores augmento gratiæ.

Psalm. 22.

CAPITE decimo: Mystica quoque mensa ieiunio comparatur. Illa mensa, de qua dicit Dauid: Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Mensa ista famis acquiritur precio, & poculum illud inebrians sobrietate, caelestium sacramentorum siti quæritur. Ergo si ad mensam illam venerabilem, ieiunia sancta nos perducunt, si hac fame, illa que sunt æterna, mercamur: quid de ijs dubitamus que in vsu humano sunt, quod etiam suauiora hæc nobis faciat ieiunium? Non autem omnis fames acceptabile ieiunium facit, sed fames quæ Dei timore suscipitur. Nemo in ieiunio culpam includat, præferat innocentiam. Ieiunium etenim, culpæ interfector est.

Mercamur
æterna.

Ieiunium
culpæ inter-
fectior.

CAPITE vndecimo: Nemo à maioribus præoptat dulciora. Dulcis voluptas videtur, amarum ieiunium. Hoc amaro illud dulce

dulce tollatur. Solent amara etiam ipsis plus prodesse corporibus. Sicut enim cum in intimis puerorum visceribus vermes ex cibi indigestione nascuntur, extinguuntur non queunt nisi cum amarior potus infunditur, aut medicamentorum vis inolefcit asperior, quorum odore moriantur: ita profundum vis inolefcit asperior, quorum odore moriantur: ita profundum animæ virtus ingressa ieiunij, culpam latentem interficit.

II **IDEM** Ambrosius in epistola octogesima secunda ad ecclesiam Vercellensem, quorundam Iouinianitarum errorem confutans: Audio homines * qui dicunt, nullum esse abstinentiæ meritum, nullum frugalitatis, nullam virginitatis gratiam, pari omnes æstimari precio, delirare eos qui ieiunijs castigant carnem suam, vt menti subditam faciant. Quod nunquam fecisset, nunquam scripsisset ad instruendum alios Paulus Apostolus, si deliramentum putasset. Glorietur itaque, dicens: Sed castigo corpus meum, & seruituti redigo, ne alijs prædicans, ipse reprobus inueniar. Ergo qui non castigant corpus suum, & volunt prædicare alijs, ipsi reprobi habentur. An quicquã tam reprobum, quã quod ad luxuriam, ad corruptelam, ad lasciuiam prouocat, quàm incitamentum libidinis, incontinentiæ fomes, incendiium cupiditatis? Quæ istos Epicureos noua schola misit, non philosophorum, vt ipsi aiunt, sed imperitorum, qui voluptatem prædicent, delicias suadeant, castimoniam nullius esse dicant vtilitatis? Fuerunt nobiscum, sed non fuerunt ex nobis. Neque enim pudet dicere quod dicit Euangelista Ioannes. Sed hic positi, primò ieiunabant, intra monasterium continebantur, nullus erat luxuriæ locus, interdicta ludibrosæ disputationis licentia. Hoc delicati non potuerunt ferre. Abierunt, deinde volentes redire, non sunt recepti. Pleraque enim audieram, quæ deberem cauere. Monueram, nihil profeceram. Efferuescentes itaque diffeminare talia cœperunt, quibus incentores essent vitiorum omnium. Miserabiles, perdidit vtiq; quod ieiunauerunt: Perdidit, quod se aliquo continuerunt tempore. Nunc itaque diabolico studio inuidet aliorum operibus bonis, quorum ipsi fructu exciderunt. Et paulò post: Quomodo igitur voluptas ad paradysum reuocare nos potest, quæ sola nos paradiso exiit? Vnde & Dominus Iesus volens nos aduersus diaboli tentamenta fortiores reddere, certaturus ieiunauit, vt sciremus quia aliter illecebras mali non possemus vincere. Denique ipse diabolus primum tentamentorum suorum spiculum de voluptate intorsit, dicens: Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Vnde ait Dominus: Non

Ex D Bassio
desumpta si-
militudo.

Culpam latē-
tē interficit.

Abstinentiæ
nullū esse me-
ritū, hæresis
antiqua.

* aliàs audio
venisse ad vos
Sarmationē &
Barbatianum
vaniloquos
hōes q̄ dicāt.
Confutatio.
1. Cor 9.

Ex Epicureo-
rum schola
profecit.

1. Ioan. 2.
Hæresis ista
ab apostatis
monachis
iniciū cepit.

Ieiunio & ab-
stinētia rede-
undum ad pa-
radysum, non
voluptatē.

Matth. 4.

in pane solo viuit homo, sed in omni verbo DE I, & noluit facere cum posset, vt magis lectionis studio quam voluptatis, intendere nos saluari præcepto doceret. Et quia isti ieiunandum negant, quia causa Christus ieiunauerit, adstruant, nisi vt nobis exemplo esset eius ieiunij. Deniq; in posterioribus docuit, nō facile malum posse nisi nostro vinci ieiunio, dicens: Hoc genus non eijcitur, nisi in oratione & ieiunio. Quid etiam sibi vult scriptura, quæ docet ieiunasse Petrum, & ieiunanti atque oranti de baptizandis gentibus reuelatum mysterium, nisi vt ostenderet etiam ipsos sanctos, cum ieiunant, tunc fieri præstantiores? Denique Moyses cum ieiunaret, legem accepit. Et ideo Petrus cum ieiunaret, edoctus est noui testamenti gratiam. Daniel quoq; ieiunij merito ora clausit leonum, futurorumq; temporum vidit negocia. Aut quæ nobis salus esse potest, nisi ieiunio eluèrimus peccata nostra: cum scriptura dicat: Ieiunij & elemosyna à peccato liberat? Qui sunt ergo hi præceptores noui, qui meritum excludant ieiunij? Nōne gentilium vox ista est, dicentium: Manducemus & bibamus? Quos bene irridet Apostolus, dicens: Si secundum hominem pugnaui Ephesi ad bestias, quid mihi prodest, si morui non resurgunt? Manducemus & bibamus, crās enim moriemur. Et quibusdam interiectis: O stultum Heliſæum qui syluestribus * ramis & amaris pascebat prophetas: Immemorem scripturarum Esdræ, qui memoria scripturas reddidit: Inspicientem Paulum, qui gloriatur ieiunij, si nihil profunt ieiunia. Sed quomodo non profunt, quibus vitia purgantur? Quæ si deferas cum humilitate, cum misericordia, vt Esaias spiritu diuino locutus est, Ossa tua pinguescent, & eris sicut hortus ebrius. Pinguescit igitur anima tua virtutesq; eius, spirituali adipe ieiunij, & fructus tui multiplicantur ab vbertate mentis tuæ, vt sit in te sobria ebrietas, sicut illud est poculum de quo ait Propheta: Et poculum tuum inebrians quam præclarum est.

12 LEO Magnus sermone primo de ieiunio septimi mensis: Obseruantiam qdem vestram, dilectissimi, ita nouimus esse deuorant, vt animas vestras, non solum legitimis, sed etiam voluntarijs ieiunij excolatis. Veruntamen adijcienda est huic studio etiam nostræ admonitionis exhortatio, vt si q sunt in hoc exercitio tardiores, in his saltem diebus communi abstinentiæ se obedienter adiungant, in quibus nos oportet sacratissimam consuetudinem attentius celebrare, vt per humilitatem ieiunij, contra omnes hostes nostros, diuinum mereamur auxilium. Res enim est præcipui operis, quam ex auctori-

Christus ideo ieiunauit, vt nobis esset exemplo. Matth. 17.

Actor. 10. Sancti per ieiunij præstantiores fiunt. Exodi 14.

Daniel. 14. 9. & 10.

Tob 4. 12. Gētilibus comparatur ij qui detrahunt merito ieiunij. 1. Corinth. 15.

* rhamnis 4. Reg. 4. 1. Esd. 8. 2. Cor. 11.

Ieiunij vitia purgantur. Esaiæ 58.

Pinguescit anima.

Psal. 22.

Ieiunia quædā voluntaria, siue priuata, quædā legitima siue indicta & coacta. Per ieiunium contra oēs hostes diuinum meremur auxilium.

thoritate indicimus, & ex charitate suademus, vt paululum edendi libertate compressa, castigationi corporum & pauperum studeamus alimoniz. Et ideo, dilectissimi, quia septimi mensis ieiunium nos celebrare conuenit, sanctitatem vestram monemus, vt quarta & sexta feria ieiunemus: sabbato verò apud beatum Petrum Apostolum pariter vigilemus, cuius suffragantibus meritis, ab omnibus tribulationibus mereamur absolui per Christum Dominum nostrum.

SERMO NE secundo: Misericordissimus rex saluberrimæ nos obseruantiz ratione informauit, præfniens nobis per temporum recursus, quosdam ieiuniorum dies, in quibus castigatione corporum victus roboraretur animorum. Huius autem remedij munus, dilectissimi, etiam in isto qui septimus est, mense dispositum est, quod nos prompta conuenit alacritate suscipere, vt præter abstinentiam, qua quisq; se peculiariter atq; priuatim secundum modum suæ possibilitatis exercet, hæc ipsa, quæ omnibus simul indicitur, animosius celebretur. Nam in omni agone certaminis Christiani, vtilitas continentiz plurimum valet, ita vt quidam sequissimorum spiritus dæmonum, qui ab obsessis corporibus nullis exorcizantium fugantur imperijs, sola ieiuniorum & orationum virtute pellantur, dicente Domino: Hoc genus dæmoniorum non eijcitur, nisi in ieiunio & oratione. Grata ergo est Deo, & terribilis diabolo ieiunantis oratio, nec latet quantum acquirit suæ saluti, quæ tantum præstat alienæ. In hac sanè obseruantia dilectissimi, quanuis nos omnes vnanimiter oporteat esse deuotos, si qui tamen sunt, quorum voluntati aliqua obstat infirmitas, laborem, qui supra vires est corporum, redimant impendijs facultatum.

SERMO NE tertio: Ad exorandam, dilectissimi, misericordiam DE I, & ad renouandum statum fragilitatis humanæ, quantum valeant religiosa ieiunia, sanctorum prophetarum prædicatione cognoscimus, q diuinæ iustitiæ commotionem, quam frequenter populus Israel merito iniquitatis inciderat, non nisi ieiunio protestantur posse placari. Vnde & Ioël propheta admonet, dicens: Hæc dicit Dominus Deus vester: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, in fletu, & planctu: & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra: & conuertimini ad Dñm Deum vestrum, quia misericors est, & patiens, & magnanimus, & multum misericors. Et iterum: Sanctificate ieiunium, prædicate curationem, congregate plebem, sanctificate Ecclesiam. Quæ cohortatio, dilectissimi, nostris

Ex auctoritate indicit PC. textus ieiunij.

Ieiunij quatuor temporum comprehendit feria 4. 6. & sabbatum. Sanctorum merita.

Stati ieiuniorum dies.

Ieiunium 7. mensis omnibus simul indicitur.

Matth. 7. Marc. 9. Terribilis diabolo ieiunantis oratio.

Ieiunij vis.

Ioel. 2.

Ibidem.

nostris quoque est amplectenda temporibus, quia huius curationis remedia, etiam à nobis sunt necessarè prædicanda, vt in obseruantia sanctificationis antiquæ, quod perdidit Iudaica præuaricatio, acquirat Christiana deuotio. Diuinarum nanque reuerentia sanctionum, inter quælibet spontaneæ obseruantix studia, habet semper priuilegium suum, vt sacratius sit, quod publica lege celebratur, quàm quod priuata institutione dependitur. Exercitatio enim continentix, quam sibi quisque proprio arbitrio indicit, ad vtilitatem cuiusdam pertinet portionis. Ieiunium verò, quod vniuersa Ecclesia suscipit, neminem à generali purificatione seiungit: & tunc fit potentissimus Dei populus, quando in vnitatem sanctæ obedientix, omnium fidelium corda conueniunt, & in castris militix Christianæ, similis ex omni parte præparatio, & eadem est vbiq; munitio. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: sabbato autem apud beatissimum Petrum Apostolum pariter vigiliæ celebremus, cuius meritis & orationibus confidimus nobis per omnia misericordiam DEI nostri esse præstandam.

ET sermone quarto: Prædicationem nostram, dilectissimi, familiaris vobis adiuuat consuetudo, & ratio temporis commendat officium sacerdotis, nè aut onerosum videatur aut arduum, quod & præceptum exigit legis, & deuotio temperat voluntatis. Quæ cum in vnum, gratia DEI auxiliante, conueniunt, non litera occidit, sed spiritus viuificat. Vbi autem spiritus Dei, ibi libertas, quæ legem non timore exequitur, sed amore. Obedientia enim mollit imperium: nec dura ibi necessitate seruitur, vbi diligitur, quod iubetur. Cum ergo vos, dilectissimi, ad quædam quæ etiam in veteri testamento instituta sunt, cohortamur, non Iudaicæ vos obseruantix iugo subdimus, nec consuetudinem vobis carnalis populi indicimus. Excellit super illorum ieiunia continentia Christiana, & si quid nobis atque illis commune est in temporibus, non concordat in moribus. Habeant illi nudipedalia sua, & in tristitia vultum ostendant ociosa ieiunia: nos in nullo ad habitus nostri honestatem dissimiles, nec à iustis & necessarijs operibus abstinentes, edendi licentiam simplici parcitate cohibemus, vt in vsu ciborum modus eligatur, non creatura damnetur. Quauis enim vnicuique nostrum liberum sit, voluntarijs castigationibus proprium corpus afficere, & nunc moderatius, nunc verò districtius, repugnantes spiritui carnales concupiscentias edomare, quibusdam

Ieiunium publicè priuato præstat.

Ieiunium 4. & 6. ferix ac Sabbati in 4. temporibus. Merita & orationes sancti Petri.

2 Cor. 3. Obedientia mollit imperium.

Alia Christianorum atque Iudeorum ieiunia.

dam tamen diebus ab omnibus oportet pariter celebrare generale ieiunium, & tunc est efficacior sanctiorque deuotio, quàm in operibus pietatis, totius Ecclesiæ vnus animus & vnus est sensus. Publica enim præferenda sunt proprijs: & ibi intelligenda est præcipua ratio vtilitatis, vbi vigilat cura communis. Teneant igitur diligentiam suam obseruantix singulorum, & contra nequitiam spiritalis insidias, implorato diuine protectionis auxilio, cælestia arma arripiat. Sed Ecclesiasticus miles, etià si specialibus prælijs possit fortiter facere, tutius tamen & feliciter dimicabit, si contra hostem palam in acie steterit, vbi non suis tantum viribus certamen ineat, sed sub inuicti regis imperio, fraternis confociatus agminibus, bellum vniuersale conficiat. Minore enim discrimine plures consilient etiam hoste, quàm singuli: nec facile patet vulnere, quem opposito scuto metendi, vbi fuerit diligentia, non sua tantum, sed etiam aliorum fortitudo defendit, vt vbi est vna omnium causa, sit vna victoria. Et paulò post: Et cum nos oporteat semper studere virtutibus, quidam tamen dies sunt ad castigationem communis obseruantix consecrati, vt anima, quæ terrenis adhuc desiderijs implicatur, & curis seculi impeditur, ex interuallo saltè ad diuina respiret, & quia portio diuini agri est, dignos cælestibus horreis adferat fructus. Ibi enim spes est metendi, vbi fuerit diligentia seminandi. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: Sabbato verò ad beatissimum Petrum Apostolum vigiliæ celebremus, sperantes nos ita eius orationibus adiuuandos, vt Deus misericordiarum, ieiunij nostri sacrificio placatur exaudiat.

SERMONE quinto de eodem ieiunio septimi mensis: Sanctum, dilectissimi, in septimo mense ieiunium, ad communis deuotionis exercitia prædicamus, fidenter vos paternis cohortationibus incitantes, vt quod fuit antè Iudaicum, vestra fiat obseruantia Christianum. Est enim omni tempore aptum & testamento vtrique conueniens, vt per castigationem mentis & corporis, misericordia diuina quegratur: quia nihil est efficacius ad exorandum Deum, quàm vt homo ipse se iudicet, & nunquam desinat à venia postulada, qui se scit nunquam esse sine culpa. Et in fine: Quod ergo & sanctificationi corporum, & reparationi proffit animarum, quarta & sexta feria ieiunemus, sabbato autem apud beatissimum Petrum Apostolum vigiliæ celebremus, eius orationibus adiuuandi, vt sanctorum desideriorum consequamur effectum.

SERMONE septimo: Apostolica institutio, dilectissimi, quæ

Ieiunium generale & publicum præferatur priuato.

Cur certa ieiuniorum tempora instituta.

Quarta & sexta feria & sabbati ieiunij quatuor temporum. Orationes S. Petri.

Ieiunij sacrificio placatur Deus.

Ieiunia vtrique testamento congruunt. Reparationi animarum prodest ieiunium.

4. & 6. ferix ieiuniorum cum sabbati vigilijs. Orationes S. Petri.

Ex veteri lege quam Ecclesia obseruata retinuit, quæ non-
 Dominum Iesum Christum ad hoc venisse in hunc mundum nouerat, vt legem non solueret: ita veteris Testamenti sacramenta distinxit, vt quedam ex eis, sicut erant condita, Euangelicæ eruditioni profutura decerneret, & quæ dudum fuerant consuetudinis Iudæicæ, fierent obseruantia Christianæ. Quauis enim varietates hostiarum, differentiæ baptismatū, & omnia sabbatorum, cum ipsa carnis circumsione cessauerint, manent tamen ex ipsis voluminibus, & apud nos præcepta plurima moralia. Quod igitur, dilectissimi, ex veteris prædicatione doctrine ad purificationem animarum corporumque nostrorum ieiunium septimi mensis adsumimus, non legalibus nos oneribus subiicimus, sed utilitatem continentia, quæ Christi Evangelio seruit, amplectimur: Quia in hoc potest super scribas & Phariseos Christiana abundare iustitia, non euacuando legem, sed intelligentiam referendo carnalem. Nec enim talia nostra debent esse ieiunia, qualia erant illorum, quibus Esaias propheta, Spiritu sancto in se loquente, dicebat: Neomenias vestras, & sabbata, & diem magnum non sustineo, ieiunium & ferias, & dies festos vestros odit anima mea. Vnde Dominus ieiunandi formam discipulis tradens: Cū ieiunatis, inquit, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Et in fine: Quarta & sexta feria ieiunemus: sabbato autem apud beatum Petrum vigiliis celebremus, cuius nobis orationes suffragabuntur & merita, vt quantumcumque fidelibus tribuitur bonum velle, tantum doneatur & posse.

SERMONE octauo: Felicius semper parca temperantia, quam profusa luxuria: maiorque est lux humilibus, quam superbis, & sublimior mens, quæ inter prohibita atque permissa certius habet sperare celestia, quam amare terrena. Vt autem in hoc prouectu animus religiosus excellat, & ius suæ donationis obtineat, subigendo corpori castigatio est adhibenda ieiunij. Quod licet generali nomine ad omnem continentiam pertinere videatur, proprie tamen ad edendi diminutionem refertur, vt profit nunc voluntate non sumere, quod ab initio contra vetitum nocuit usurpasse, vt sicut illic concupiscentia vulneri, ita hæc abstinentia fit salutis. Cui medicinæ, dilectissimi, cum omne tempus sit congruum, hoc tamē habemus aptissimum, quod Apostolicis & legalibus institutis videmus electum, vt sicut in alijs anni diebus, ita in mense septimo, spiritalibus nos purificationibus emundemus. Cōuenientibus autem in vnum propositum tribus studijs, oratione scilicet & eleemosyna atque ieiunio, præstabitur nobis à misericorde Deo & cohibitio cupiditatum, & exauditio precum,

eum, & remissio peccatorum, per Dominum nostrum IESUM CHRISTUM.

SERMONE nono: Quod dudum & traditio decreuit, & consuetudo firmavit, nec eruditio ignorat, nec pietas permittit. Sed quia sacerdotalis officij est, erga omnes Ecclesie filios curam habere communem, in id quod & rudibus profit & doctis, quos simul diligimus, pariter incitamus, vt ieiunium quod nobis septimi mensis recurrit indicit, fide alacri per castigationem animi & corporis celebremus. Et post pauca: Ideo enim continentia obseruata, quatuor est asignata temporibus, vt in idipsum totius anni redeunte decurrit, cognosceremus nos indefinenter purificationibus indigere, semperque esse nitendum, dum huius vitæ varietate iactamur, vt peccatum, quod fragilitate carnis & cupiditatum pollutione contrahitur, ieiunijs atque eleemosynis deleatur. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: sabbato verò apud beatum Petrum Apostolum vigiliis celebremus, cuius nos meritis & orationibus credimus adiuvandos, vt misericordie Deo ieiunio nostro & deuotione placeamus.

13. IDEM Leo de ieiunio decimi mensis, sermone primo: Tria verò sunt &c. vt supra questione præcedenti, A 2.

SERMONE secundo de ieiunio decimi mensis: Quid potest esse efficacius ieiunio? cuius obseruantia appropinquamus Deo, & resistentes diabolo, vitia blanda superamus. Semper virtuti cibus, ieiunium fuit. De abstinentia prodeunt castæ cogitationes, rationabiles voluntates, salubria consilia. Et per voluntarias afflictiones caro concupiscentijs moritur, virtutibus spiritus inuouatur. Sed quia non solo ieiunio animarum nostrarum salus acquiritur, ieiunium nostrum misericordijs pauperum suppleamus. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus, sabbato autem apud beatum Petrum Apostolum pariter vigilemus, cuius suffragantibus meritis, quæ poscimus, impetrare possimus.

SERMONE tertio: Enecato omni semine vitiorum, conualescat seges læta virtutum. Ad quam diligentiam omni quidem nos tempore pietatis magister adhortatur: sed in his diebus, qui huic operi sunt specialius præstituti, maior animi sollicitudo & cura est excitanda feruentior, nè quod pium est agere non indictum, impium sit negligere prædicatum. Decimi itaque mensis ieiunium, ad quod charitatem vestram religioso proposito nouimus præparatam, vnanimiter auxiliante Christo celebrantes, hortamur monentes, vt vnusquisque

one, ieiunio & eleemosyna.

Traditio & consuetudo ieiunij Septembris.

Cur 4. temporum ieiunia instituta.

Ad delendum peccata.

Feria 4. 6. & sabbati ieiunium & vigilia.

Meritis & orationibus S. Petri adiuvamur.

Nota ieiunij efficaciam.

Feria 4. & 6. ieiunium cum sabbati vigilijs.

Merita S. Petri.

Pium est agere ieiunium non indictum, sed impium negligere prædicatum.

Diabolus bene agentibus magis insidiat.

quisque secundum mensuram possibilitatis, quam accepit à Deo, in bonis operibus enitescat: quia & inimici nostri, qui nostra sanctificatione torquentur, in his diebus, quos ad maiorem obseruationem nobis dispositos esse nouerunt, vehementius sauiunt, & subtiliore insidiantur astutia, ut alijs immittendo merum inopiae de largitatis expensis, alijs immittendo tristitiam de labore ieiunij, quam plurimos à consortio huius deuotionis abducant.

SERMO NE quarto: Curandis igitur laesionibus, quas saepe incidunt, qui cum inuisibili hoste configunt, trium maxime remedium est adhibenda medicina: in orationis instantia, in castigatione ieiunij, in eleemosynae largitate. Quae cum pariter exercetur, Deus propitiatur, culpa deletur, tentator eliditur. Et ijs quidem praesidijs semper fidelis anima debet accingi, sed tunc studiosius praeparari, cum ij adsunt dies, qui proprie sunt ad hanc pietatis officia praestituri. De quorum ordine est etiam decimi huius mensis solenne ieiunium: quod non idem negligendum est, quia de obseruantia veteris legis adsumptum est, tanquam hoc de illis sit, quae inter discretionem ciborum, inter baptismatum differentias, & auium pecudumque hostias esse destiterunt. Illa enim quae rerum futurarum figuras gerebat, impletis quae significauere, finita sunt. Ieiuniorum uero utilitatem, noui Testamenti gratia non remouit, & continentiam corpori atque animae semper profuturam, pia obseruatione suscepit. Quoniam sicut permanet apud intelligentiam Christianam, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias: & Diliges proximum tuum sicut teipsum, & caetera talium mandatorum: ita quod in eisdem libris de ieiuniorum sanctificatione & curatione praecipuum est, nulla interpretatione vacuatur. In omni enim tempore omnique uita huius seculi, ieiunia nos contra peccata faciunt fortiores, ieiunia contra concupiscentias vincunt, tentationes repellunt, superbiam inclinant, iram mitigant, & omnes bonae uoluntatis affectus, ad maturitatem totius uirtutis enutriunt: si tamen in societate sibi beneuolentiam charitatis assumant, & in operibus misericordiae se prudenter exercent. Hac itaque, ut adiuuante Deo, pia deuotione curentur, quarta & sexta feria ieiunemus: sabbato uero apud beatum Petrum Apostolum uigilias celebremus, cuius orationibus adiuti, in omnibus misericordiam Dei mereamur.

SERMO NE quinto de eodem ieiunio. Huic autem operi (eleemosynarum) cum omnia opportuna sint tempora, hoc nunc precipue aptum atque conueniens, in quo sancti Patres nostri diuinitus inspirati,

Per ieiunium, orationem & eleemosynam Deus propitiatur, culpa deletur, tentator eliditur.

Praecepta caeremonialia veteris legis cur abrogata.

Quo ieiunium, quauis in ueteri lege praecipuum, ad Christianos pertineat. Ieiunij uis & energia.

Feriae 4. & 6. ieiunium cum uigilijs Sabbati.

Orationibus S. Petri adiuti, misericordiam Dei mereamur.

spirati, decimi mensis sanxere ieiunium, ut omnium fructum collectione conclusa, rationabilis Deo abstinentia dicaretur, & meminisset quisque ita uti abundantia, ut & circa se abstinentior, & circa pauperes esset effusior. Efficacissima enim pro peccatis deprecatio est in eleemosynis atque ieiunij, & uelociter ad diuinas conscendit aures talibus oratio eleuata suffragijs. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: sabbato autem apud praesentem beatissimum Petrum uigilias celebremus: qui sicut experimur & credimus, pro commendatis sibi ouibus indefinenter pastorales praestedit excubias, exoraturus deprecationibus suis, ut Ecclesia Dei, quae ipsius est praedicationibus instituta, ab omni errore sit libera, per Christum Dominum nostrum.

SERMO NE sexto de ieiunio decimi mensis: Euangelicis, sanctionibus, dilectissimi, multum auctoritatis praebet doctrina legalis, cum quaedam de mandato ueteri ad nouam obseruantiam transferuntur, & ex ipsa Ecclesiastica deuotione demonstratur, quod dominus IESVS Christus non uenit legem soluere, sed adimplere. Cessantibus enim significationibus, quibus Saluatoris nostri nunciabatur aduentus: & peractis figuris, quas abstulit ipsa praesentia ueritatis, ea quae ad regulas morum, uel ad simplicem Dei cultum, ratio pietatis instituit, in eadem apud nos forma, in qua sunt condita, perseverant: & quae utriusque testamento erunt congrua, nulla sunt commutatione uariata. Ex ijs autem est etiam decimi mensis solenne ieiunium, quod a nobis nunc est annua consuetudine celebrandum: Quia plenum iustitiae est atque pietatis, gratias agere diuinae largitati pro fructibus, quos in usus hominum secundum summam prouidentiae temperamentum terra produxit. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus, sabbato autem apud beatissimum Apostolum Petrum uigilemus, cuius orationibus nobis per omnia obtineatur diuina protectio.

SERMO NE septimo: Subegit luxuriam continentia, humilitas arrogantiis propulsauit: & qui impudicitia sorduerant, castitate nituerunt. His autem conuersionibus, dilectissimi, prouidete gratia Dei, addita sunt sancta ieiunia, quae in quibusdam diebus, ab uniuersa ecclesia deuotione obseruatione generalis exigerent. Quoniam enim pulchrum sit atque laudabile, ut singula quaeque membra corporis Christi, proprijs ornentur officijs, excellentioris tamen est actionis sacratorisque uirtutis, cum in unum propositum, pie plebis corda concurrunt: ut illi cui sanctificatio nostra supplicium est, non solum a parte,

Efficax uide fiat pro peccatis oratio.

Feriae 4. & 6. ieiunium cum uigilijs Sabbati.

S. Petri cura & intercessio pro Ecclesia Romana.

Quae obseruationes Iudeorum abrogatae, & quae non.

Ieiunium decembris.

Feriae 4. & 6. ieiunium cum uigilijs Sabbati.

S. Petri orationes.

Ieiunij generalis maior uis.

fed etiã à soliditate superetur. Cui nũc operi, dilectissimi, decimus mēsis offertur, admonēs quodãmodò pro qualitate tēporis sui, nē quisquã frigore infidelitatis obtorpeat, sed potiùs charitatis spiritu concalescat. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus, sabbato autē apud beatissimũ Petrũ apostolũ vigilias celebremus.

ET sermone octauo: Ecclesiastica ieiunia ex doctrina sancti spiritus ita p̄ totius anni circulum distributa sunt, vt lex abstinentiæ omnibus sit adscripta temporibus. Siquidē ieiuniũ vernũ in quadagesima, æstiuum in pentecoste, autumnale in mēse septimo, hyemale autē in hoc, qui est decimus, celebramus, intelligentes diuinis nihil vacuum esse præceptis, & verbo Dei ad eruditionē nostram, omnia elementa seruire, dũ per ipsius mundi cardines, quasi per quatuor Euangelia, incessabili tuba discimus, quod & prædicemus, & agamus. Cũ ergò vniuersa vitia per continentiam destruantur, & quicquid auaritia sitit, quicquid superbia ambit, quicquid luxuria concupiscit, huius virtutis soliditate superetur: quis non intelligat, quantum nobis per ieiunia conferatur, in quibus indicitur, vt nō solum à cibis, sed etiã ab omnibus carnalibus desiderijs temperetur? Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus, sabbato autē apud beatissimũ Apostolum Petrũ vigilias celebremus, qui & oratiões & ieiunia & eleemosynas nostras precibus suis dignabitur adiungere.

14. IDEM de ieiunio Pentecostes sermone primo: Hodiernam, dilectissimi, festiuitatē descensioe spiritus sancti consecratã, sequitur, vt nōstis, solenne ieiunium, quod animis corporibusq; curandis salubriter institutum, deuota nobis est obseruantia celebrandum. Repletis namq; Apostolis virtute p̄missa, & in corda eorum Spiritu veritatis ingresso, non ambigimus inter cætera cælestis sacramenta doctrinæ, hanc spiritualis continentie disciplinam de paracleti magisterio primitus fuisse conceptã, vt sanctificatæ ieiunio mentes, conferendis sibi charismatibus fierent aptiores. Ij itaque doctores, qui exemplis & traditionibus suis omnes Ecclesiæ filios imbuerunt, tyrocinũ militiæ Christianæ sanctis ieiunijs inchoarunt, vt contra spirituales nequitias pugnaturi, abstinentiæ arma raperent, quibus incertiua vitiõrum trancarēt. Et in fine: Quarta igitur & sexta feria ieiunemus, sabbato autē apud beatissimũ Petrũ Apostolum vigilias celebremus, cuius nos orationibus, & à spiritualibus inimicis, & à corporeis hostibus confidimus liberari.

SERMONE secundo: Dubitandũ nō est, dilectissimi, omnē ob-

Feriaz 4. & 6. ieiunium.

Ieiunia 4. tēporũ ex doctrina spiritus sancti p̄fecta.

Per continentiam vniuersa vitia superantur.

4 & 6. feriaz ieiunium cũ vigilijs Sabbati.

S. Petri preces.

Ieiuniũ Pentecostes ad curandas animas & corpora salubriter institutũ magisterio Spiritus sancti.

Feriaz 4. & 6. ieiunium cũ sabbatinis vigilijs.

S. Petri orationes.

obseruantia Christianã eruditionis esse diuinæ, & quicquid ab Ecclesia in consuetudinē est deuotionis receptũ, de traditione Apostolica & de sancti spiritus p̄dire doctrina, qui nũc q̄q; cordibus fidelium suis p̄sident institutis, vt ea omnes & obedienter custodiant, & sapienter intelligant. Nam cũ in die Pentecostes, quem à Pascha Dñi quinquagesimũ celebramus, p̄missus à Dño spiritus sanctus, expectantiũ mentes maiori q̄ vnq; copia & clariore p̄sentia suę maiestatis impleuerit: manifestissimè patet inter cætera Dei munera, ieiuniorũ quoq; gratiã, q̄ hodiernã festiuitatē indiuisa subsequitur, tunc fuisse donatã, vt sicut fuit concupiscentia initium peccatorum, ita sit continentia origo virtutum.

SERMONE quarto: Inter omnia, dilectissimi, Apostolicę instituta doctrinę, quæ ex diuinę institutionis fonte manarunt, dubiũ non est, influente in Ecclesię principes spiritu sancto, hanc primũ ab eis obseruantia fuisse conceptã, vt sancti obseruatione ieiunij, oĩm virtutũ regulas inchoarent, quia multũ ad præcepta Dei exequenda prodesset, si Christiana militia contra incentiua omnium vitiõrum continentie se sanctificatione muniret. Et in fine: Vnde charitatem vestrã solerter admonemus, vt p̄ castigationē corporis & p̄ opera pietatis, mundari ab omnium peccatorum sorde cupientes, quarta & sexta feria ieiunemus: sabbato autē apud beatissimũ Petrum Apostolũ vigilias celebremus, cuius meritis & orationibus ita nos p̄ omnia credimus adiuuandos, vt misericordia Dei & ieiunijs nostris adsit & votis, per Christum Dominum nostrum.

15. IDEM Leo Magnus de quadagesima sermone primo: Sciētes dæmões agere nos sacratissimos Quadagesimæ dies, in quorum obseruantia omnes præteritæ desidię castigantur, omnes negligentię diluuntur, ad hoc totam vim suæ malignitatis intendunt, vt celebraturi sanctũ Pascha Dñi, in aliquo inueniamur indigni: & vnde nobis obtinenda erat, ppitiatio, inde cõtrahatur offensio. Accedentes ergò, dilectissimi, ad Quadagesimę initiũ, i. ad diligentiam Dñi seruitutē, quia quasi ad quendam agõem sancti operis introimus, ad pugnas tentationũ animos præparemus, & intelligamus quanto studiosiores pro nostra salute fuerimus, tãto nos vehementiũs ab aduersarijs impetendos. Sed fortior est, qui in nobis est, q̄ q̄ aduersũm nos est, & p̄ ipsum validi sumus, in cuius virtute confidimus: quia ob hoc Dominus se tentari à tentatore permisit, vt cuius munimur auxilio, eiusdem erudiremur exemplo.

SERMONE secundo: Parũ religiosus alio tēpore demonstratur, In quadagesima qui

Ex traditione Apostolica quanam p̄ficiuntur.

Continentia virtutũ originis.

Ieiunij vis.

Feriaz 4. & 6. ieiunium cum sabbatinis vigilijs. S. Petri meritis & orationibus adiuuamur.

Quadagesimalis obseruatia ieiunij diluuntur negligentia.

Obtinetur propitiatio.

suma religio-
suis viuendū.

2. Cor. 6.

Quandō ma-
gis fauiat
hostis.

Obseruantia
religiosa
Quadrage-
sima.

2. Cor. 6.
Cur religio-
suis transigē-
dum Quadra-
gesimale tē-
pus.

Ad reparandā
mentū puri-
tatē certum
hoc ieiunij
tempus insti-
tutum.

Itē ad culpas
aliorū tēpo-
rum redimē-
das per ope-
ra pia.
2. Cor. 7.

in his diebus religiosior nō inuenitur. Vndē opportunē auribus nostris lectio Apostolicæ prædicationis insonuit, dicens: Ecce nunc tēpus acceptabile, ecce nūc dies salutis. Quid enim acceptius hoc tēpore? quid salubrius his diebus? in quibus, vitijs bellum indicitur, & omnium virtutum profectus augetur.

SERMO tertio: Quia dum mortali carne circumdamur, non delinit nobis antiquus hostis laqueos peccati vbiq; p̄tendere, & tūc maximē aduersus Christi mēbra s̄uire, qn̄ ab eis sunt celebranda sacratiora mysteria, meritō doctrina spiritus sancti hac eruditōe imbuit populū Christianū, vt ad paschale festū quadraginta dierū continētia se p̄pararet. Cuius purificationis ratio etiā nos ad obseruantia suā salubritatis inuitat, & diligentia nobis propositę castigatiōis indicit. Quāto enim sanctiūs quisq; hos dies inuenietur egisse, tanto p̄babitur Pascha Dñi honorasse religiosiūs. In diebus igitur sanctorum ieiuniorum pietatis opera, quibus semp studendum est, abundantius exequamur.

SERMO quarto: Prædicaturus vobis (dilectissimi) sacratissimū maximūq; ieiuniū, quo aptius vt̄ar exordio, q̄ vt verbis Apostoli, in quo Christus loquebatur, incipiā, dicamq; quod lectū est: Ecce nunc tēpus acceptabile, ecce nūc dies salutis. Quāuis enim nulla sint tēpora, q̄ diuinis nō sint plena muneribus, & semper nobis ad misericordiā Dei p̄ ipsius gratiā p̄stetur accessus: nunc tamē oīm mentes maiori studio ad spirituales p̄fectus moueri, & ampliori fidutia oportet animari, qn̄ ad vniuersa pietatis officia, illius nos diei, in quo redempti sumus, recursus inuitat, vt excellens sup omnia passiōis Dñicę sacramentū purificatis & corporibus & animis celebremus. Debeatur quidem tantis mysterijs itā ineffabilis deuotio, & continuata reuerentia, vt tales p̄maneremus in cōspectu Dei, quales nos in ipso Paschali festo dignū est inueniri. Sed quæ hæc fortitudo paucorū est, & dum carnis fragilitate austerior obseruantia relaxatur, dumq; per varias actiones, vitę huius sollicitudo distenditur, necessē est de mundano puluere etiā religiosa corda sordescere: magna diuinæ institutiōis salubritate prouisum est, vt ad reparandam mentū puritatē, quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur, in quibus aliorū tēporum culpas, & pia opera redimerent, & ieiunia casta decoquerent. Ingressuri igitur, dilectissimi, dies mysticos, & purificandis animis atq; corporibus sacratissimis institutos, p̄ceptis Apostolicis obedire curemus, emundantes nos ab omni inquinamento carnis ac spiritus: Et in fine: Secunda
igi-

igitur & quarta & sexta feria ieiunemus: sabbato autē apud S. Petri vigilias celebrem⁹, q̄ cōmendati sibi gregis curā habere nō desinēs, custodiā nobis de suis precib⁹ obrinebit, auxiliāte Deo nobis p̄ oīa gilijs.

SERMO quinto: Quandō opportuniūs, dilectissimi, ad remedia diuina recurrimus, quā cum ipsa nobis sacramenta redemptionis nostræ temporum lege referuntur? quæ vt digniūs celebremus, saluberrimē nos quadraginta dierum ieiunio p̄paremus. Non enim ij tantū, qui per mortis Christi resurrectionisq; mysterium in nouam vitam baptismo sunt regenerante venturi, sed etiam omnes populi renatorum vtiliter sibi & necessariē p̄sidium huius sanctificationis adsumunt: illi, vt quæ nondū habent, accipiant: isti, vt accepta custodiant. Dicente nanque Apostolo: Qui stat, videat nē cadat: nemo est tanta firmitate suffultus, vt de stabilitate sua debeat esse securus. Vtatur igitur, dilectissimi, saluberrimi temporis venerabilibus institutis, & sollicitiore cura, cordis nostri piacula tergamus.

SERMO sexto: Quod ergō, dilectissimi, in omni tempore vnumquēq; conuenit facere Christianū, id nūc sollicitius est & deuotius exequendum, vt apostolica institutio quadraginta dierum ieiunij impleatur, non ciborum parcitate tantummodō, sed portione maximē vinorum.

SERMO nono: In omnibus solennitatibus Christianis non ignoramus paschale sacramentum esse præcipuum, cui condignē & congruē suscipiendo totius quidem nos temporis instituta reformant, sed deuotionem nostram p̄sentes vel maximē dies exigunt, quos illi sublimissimo diuinæ misericordiæ sacramentoscimus esse contiguos. In quibus meritō à sanctis Apostolis per doctrinam Spiritus sancti maiora sunt ordinata ieiunia, vt per commune confortiū crucis Christi etiam nos aliquid in eo, quod propter nos gessit, ageremus, sicut Apostolus ait: Si cōpatimur, & glorificabimur. Certa atq; segura est expectatio promissæ beatitudinis, vbi est participatio Dominicæ passiōis.

SERMO decimo: Considerantes autem, quid per crucem Domini adepta est vniuersitas mundi, cognoscimus ad celebrandum paschę diem, meritō nos quadraginta dierū ieiunio p̄parari, vt digni possimus diuinis interesse mysterijs.

SERMO vndecimo de Quadragesima: Appropinquante autem festiuitate paschali, adest maximum sacratissimūq; ieiunium, quod obseruantia sui vniuersis fidelibus sine exceptione de-

Feria 4. & 6.
ieiun. cū Sab-
batinis vi-
gilijs.
Sancti Petri
preces.

Quadrages-
imæ ieiunium
cur ab oībus
suscipiēdum.

1 Cor. 10.

Apostolica
institio.

A sanctis apo-
stolis cur an-
te passiōem
Domini Qua-
dragesimale
ieiunium in-
stitutum.
Rom 8.
Nota.

Quadrages-
imæ ieiunium
vniuersale.

nunciat: quia nemo tam sanctus est, ut non sanctior: nemo tam deuotus, ut non debeat esse deuotior.

ET sermone duodecimo: Appropinquante, dilectissimi, solennitate paschali, sic est præcurrentia consuetudo ieiunij, ut nos quadraginta dierum numerus ad sanctificationem corporis & mentis exerceat. Suscepturi enim festorum omnium maximum festum, ea nos debemus obseruantia præparare, ut in cuius sumus resurrectione conresuscitati, in ipsius inueniamur passione commortui. Et paulò post: Continentia nutriendis atque seruandis animi & corporis bonis, & incrementa præbet, & roborat. Vnde in cælestibus Ecclesiæ disciplinis, multum utilitatis adferunt diuinitus instituta ieiunia, ut dum continentia legibus carnalis subijcitur appetitus, motus quoque interior temperetur, ut sicut corpus à cibus, ita mens ab iniquitate ieiunet.

Diuinitus institutorum ieiuniorum utilitas.

V

Quid verò his respondendum est, qui legem Ecclesiastici Ieiunij conuellunt atque contemnunt?

A Primùm admonendi sunt isti, nè falsò Catholicis affingant, quod Apostolus ^a detestatur, & Ecclesia semper damnauit in Iudæis, Manichæis & Priscillianistis: quòd videlicet aut secundum legem Mosaicam, aut ex superstitione à cibus quibusdam abstinent. Catholici enim, sicut Augustinus Fausto Manichæo ^b respondet, quòd à carnibus abstinent, edomandi corporis causa id faciunt, propter animam ab irrationalibus motibus amplius humiliandam, non quòd carnes esse immundas credant. Nec solùm à carnibus, verùm à quibusdam etiã terræ fructibus

^a 1. Timot. 4. 2. Col. 2. c. d. Deut. 14. a. b. Can. Apost. 50. & 52. Cōc. Gangrenf. can. 2. 1. Tolet. in assertione fidei Bracar. 1. canon. 14. & 34.

^b lib. 30. cōtra Faust. ca. 5. & de morib. Manich. c. 13. & 14. Cōt. Adimāt. ca. 14. Item Theodoret. in Epitome diuinarum decret. ca. de abstinent. Bern. ser. 66. in Cantica Isidor. li. 1. de Off. Ecol. ca. 44. Gene. 1. d. 2. e. 9. a. Leu. 10. b. Nu. 6. a. Iudic. 13. a. c. Hie. 35. a. b. d. Dan. 8. b. c. 10. a. Matt. 3. a. Mar. 1. a. Luc. 1. b. Acto. 15. de Rom. 14. d. 1. Corint. 8. d. 2. Tim. 5. d. Sexta syn. Cō.

ctibus abstinent, vel semper, sicuti pauci, vel certis diebus atque temporibus, sicuti per Quadragesimam feruè omnes. Sic Augustinus. Atque ante illum id ipsum etiam docet Epiphanius: ubi cōfutat Aërianam ^c heresim, quæ stata Ecclesiæ Ieiunia cuique libera esse vult, atque ad ea neminem obligari.

B Quòd autem in publicis ^d ieiunijs, sicut & in precationibus & ferijs, ratio temporis obseruatur, id ordinem & concordiam publicam in Ecclesia cōfirmat, illustrat ac promouet. Deindè priuata ieiunia non ita multum quidem imponerent sibi, utpotè naturali carnis amore ventrisque studio ad suscipienda ea impediti.

C Iam quòd magni momēti, & certi meriti sit, eiusmodi ieiunia reuerenter amplecti, seduloque obseruare, tam apertè probat Hieronymus ^e contra Iouinianum, hac de re amplius ut à nullo possit dubitari. Quibus addenda sunt, quæ suprà docuimus de præceptis Ecclesiæ obseruandis, idque ad scandalum ^f euitandum, & ob disciplinam publicam retinendam, neque modò propter iram, sed etiam propter conscientiam, ut Apostolus ^g dixit.

stantinop. can. 56. Greg. ad Augu. Anglo. Episc. teste Grat. dist. 4. & Iu. p. 4. c. 29. Athan. in vita Antonij Hiero. in vita Pauli eremite & Hilarijonis. Epiphani. in cōp. pen. doct. Ecol. Cathol.

^c Heresi 75. & August. heresi 53. Itē Damascenus de heresibus.

^d Hieron. in Epist. ad Galat. cap. 4. Leo serm. 3. & 4. de Ieiunio 7. mensis & serm. 4. de quadragesima Basil. Orat. 2. de Ieiunio.

^e Lib. 2 Augustin. heresi 82. & Ambr. epi. 82.

^f Augustin. epist. 118. ad Ianuar. cap. 2.

^g Roman. 13. b

D Constat autem, sicut omnium
 ætatum ^h scriptores comprobant,
 Ecclesię disciplinam, consuetudi-
 nem, traditiõem, sanctiõem hęc
 & esse constantem, & indè ab ini-
 tio fuisse, vt diebus quibusdã, præ-
 fertim ^a Quadragesimę, Ieiunium
 hoc Ecclesiasticum obseruaretur.
 Itã docent Canones ^b Apostolo-
 rũ & Sacrosanctę ^c Synodi. Gan-
 grensis quidem ^d Anathemate eos
 ferit, qui communia totius Eccle-
 się Ieiunia contemnunt: Toleta-
 na ^e verò communionem eos priua-
 ri iubet, qui sine inuitabili neces-
 sitate & euidenti languore carni-
 bus in Quadragesima vescuntur.
E Et singularis Patrum est ar-
 dor in commendando, vrgendo,
 & exigendo ^f ieiunio, præfertim
 Quadragesimę, quod quidem ab
 s ^g Apostolis institutum videri vo-
 lunt. Ab hoc Patrum spiritu sunt
 alieni, qui ieiuniorum legem sibi
 alijsque relaxant, & carnis licen-
 tiã, non libertati Euangelicę, pa-
 troci-

^h Augu. epist. 86. Epiphani. in cõpendiar.
 doct. Calixt. epist. 1. ad Benedictum. Leo
 ser. 1. & 2. de pentecoste. Itẽ ser. 8. & 9. de
 ieiunio 7 mensis & sermo 8 de Ieiunio
 10. mensis. Raba. lib. 2. de institut. cleric.
 capit. 24. Concil. Mogunt. cap. 34.
 Salegunst. canon. 2. Bernard. in vi.
 gil. Andrez.

^a Ignat. ad Phil. Epiphani. in cõpendiar.
 doct. Theophilus Alex. li. 3. Paschal. Ma-
 ximus in ser. de quadrag. Itẽ Ambr. Aug.
 Leo & Bernar. de eadem. Cyrill. lib. 10. in
 Leuit. Isidot. 1. Off. Ecc. cap. 36. August.
 epist. 119. cap. 15. & in psalm. 110.

^b Canon. 68.

^c Laodic. ca. 50. 2. Bracar. can. 9. 4. Carth.
 cap. 63. Tribur. cap. 35. Agath. cap. 12.
^d Ca. 19. Item Mogunt. ca. 35.

^e 8. Tolet. cap. 9. Vide Teleph. in epist.
 ad vniuersos. Theophilum Alexan. lib. 3.
 Paschal. Augustin. serm. 64. de tempore.
 Niceph. lib. 17. cap. 32. Chrysoft. homil.
 6. ad popul. Item 1. & 2. in Genes.

^f Basil. homil. 2. de ieiunio Aug. serm. 62.
 de temp. Ambros. serm. 23. 25. 34. 36. & 37.

^g Hieron. epistol. 54. contra Monta-
 num, ad Marcellam.

trocinantur. Hi ^h carnem cum vi-
 tijs & cõcupiscentijs nolunt cru-
 cifigi, ac proindè quę sunt ^a spiri-
 tus, nõ sapiunt: sed spiritum ^b po-
 tius extinguunt, aduersus doctri-
 nam Apostolicam. Deindè pa-
 lam obsistunt Ecclesię matri, im-
 mò etiam ^c Christo in Ecclesia
 sponsa ^d loquenti atque præcipi-
 enti: vndè sibi certam ^e damnatio-
 nem acquirunt, quandò sanctum
 & salutiferum, & ab Ecclesia nõ
 bis vsque commendatum ieiuni-
 orum institutum, abrogant repu-
 diant ve.

S C R I P T V R A E.

A P R I O R I S ad Timotheum quarto: Spiritus autem
 manifestè dicit, quia in nouissimis temporibus discedent
 quidam à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis
 dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, &
 cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium
 nubere, abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipien-
 dum cum gratiarum actione fidelibus, & ijs qui cognoue-
 runt veritatem. Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil
 reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. san-
 ctificatur enim per verbum Dei et orationem.

A D Colossenses secundo: Nemo ergò vos iudicet in
 cibo aut in potu, aut in parte dici festi, aut neomeniã, aut

k 3 sabbat.

^h Galat. 5. d

^a 1. Corinth. 2. d

^b 1. Thessal. 5. c. Maximus in Litanijs.

^c August. in epist. 86. ad Casulanum.

^d Lucæ 10. c. Matth. 18. c. 1. Corinth. 14. g
 1. Thessal. 2. c. Actor. 15. c. Hierem. 35. b. d
 2. Machab. 6. d. e. f. 2. a

^e Roman. 13. a. Leuit. 23. e. 1. Reg. 14. d. f
 3. Reg. 13. c. Concil. Trident. sess. vlt. Au-
 gustin. tractat. 73. in Ioann. Ambros.
 serm. 25. & 36. Chrysoft. homil. 12. in r.
 ad Timot. Raba. lib. 2. de instit. cler. ca. 25.

sabbatorum : quæ sunt umbra futurorum , corpus autem Christi. Si ergò mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam viuentes in mundo, discernitis? Nè tetigeritis, neque gustaueritis, neque contrectaueritis: quæ sunt omnia in interitù ipso vsu, secundùm præcepta & doctrinas hominum. quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

DEUTERONOMII decimoquarto: Nè comedatis quæ immunda sunt. Hoc est animal quod comedere debetis: Bouem, & ouè, et capram, ceruum & capream, bubalù, et tragelaphù, pygargum, orygem, camelopardalum. Omne animal quod in duas partes findit vngulam, et ruminat, comedetis. De his aut quæ ruminant, & vngulam nõ findunt, hæc comedere nõ debetis, camelum, leporem, choerogryllum: quia ruminant, et non diuidunt vngulam, immunda erüt vobis. Sus quoq;, quoniam diuidit vngulã, & non ruminat, immúda erit: carnibus eorú non vescemini, et cadauera non tangetis. Hæc comedetis ex oibus quæ morantur in aquis. Quæ habèt pinnulas et squamas, comedite: q; absq; pinnulis et squamis sunt, nè comedatis, quia immunda sunt. Omnes aues múdas comedite. Immúdas nè comedatis: aquilam scilicet, et gryphù, et haliaëtù, ixon, et vulturè ac miluú iuxta genus suú: et omne coruini generis, et struthionè, ac noctuã, et larú, atq; accipitrè iuxta genus suú: herodiú ac cygnú, et ibin, ac mergulú, porphyrionè, ac nycticoracè, onocrotalú, et charadriú, singula in genere suo: vpupã quoquè, et vespertilionè. Et omnè quod reptat et pènnulas habet, immundú erit, et non comedetur. Omne quod mundum est, comedite. Quicquid aut morticinú est, nè vescamini ex eo.

GENE-

GENESIS primo. Dixitq; Deus, Eccè dedi vobis oëm herbam afferentè semen super terrã, & vniuersa ligna quæ habent in semetipsis sementè generis sui, vt sint vobis in escã.

Et capite secúdo. Præcepitq; ei dicès: Ex omni ligno paradisi comede: De ligno aut scientiæ boni & mali nè comedas. In quocunq; enim die comederis ex eo, morte morieris.

CAPITE nono: Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia: Excepto, quòd carnem cum sanguine non comedetis.

LEVITICI decimo: Dixitq; Dominus ad Aaron: Vinú & omne quod inebriare potest, nõ bibetis tu et filij tui, quãdò intrabit in tabernaculú testimonij, nè moriamini: quia præceptum sempiternú est in generationes vestras. Et vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanú, inter pollutum & mundum: doceatisq; filios Israel oĩa legitima mea, quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moyfi.

NUMERORVM sexto: Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir siue mulier cum fecerint votú vt sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare: à vino & omni quod inebriare potest, abstinébunt. Acetú ex vino, & ex alia qualibet potione, & quicquid ex vua exprimitur, non bibent: vvas recentes siccasq; non comedent cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur: quicquid ex vinea esse potest, ab vua passa vsque ad acinum, non comedent.

IVDICVM decimotertio: Erat quidam vir de Saraa & de stirpe Dan, nomine Manuë, habens vxorè sterilem. Cui apparuit angelus Dñi, & dixit ad eã: Sterilis es & absq; liberis: sed concipies et paries filiú. Caue ergò nè bibas vinú ac ficerã, nec immundú quicquã comedas. Et paulopòst. Dixitq; angelus Dñi ad Manuè: Ab oibus q; locutus sum vxoritue, abstinèat se: et quicquid ex vinea nascitur, nõ comedat: vinú et ficerã

non

non bibat, nullo vescatur immūdo: & quod ei præcepi, impleat atque custodiat.

HIEREMIAE trigesimoquinto: Verbum quod factum est ad Ieremiam à Domino in diebus Ioachim filij Iosifæ regis Iuda, dicens: Vade ad domum Rechabitarum: & loquere eis, & introduces eos in domum Domini in vnam exedram thesaurorum, & dabis eis bibere vinum. Et assumpsi Iozoniam filium Ieremiæ filij Hafaniæ, & fratres eius, & omnes filios eius, & vniuersam domum Rechabitarum. Et introduxi eos in domum Domini, ad gazophylacium filiorum Hanan filij Iegedelæ hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasæ filij Selum, qui erat custos vestibuli. Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino & calices: et dixi ad eos, Bibite vinum. Qui responderunt, Non bibemus vinum: quia Ionadab filius Rechab, pater noster, præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos & filij vestri vsque in sempiternum. Et domum non ædificabitis, & sementem non seretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, vt viuatis diebus multis super faciem terræ in qua vos peregrinamini. Obediuimus ergò voci Ionadab filij Rechab, patris nostri, in omnibus quæ præcepit nobis: ita vt non biberentus vinum cunctis diebus nostris: nos & mulieres nostræ, filij & filia nostræ: & non ædificaremus domos ad habitandum: & vineam et agrum & sementem non habuimus: sed habitauimus in tabernaculis, & obedientes fuimus iuxta omnia quæ præcepit nobis Ionadab pater noster, &c. Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Pro eo quòd obedistis præcepto Ionadab patris vestri, et custodistis omnia mandata eius, et fe-

fecistis vniuersa quæ præcepit vobis: Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

DANIELIS primo: Proposuit autem Daniel in corde suo, nè pollueretur de mensa regis, neque de vino potus eius. & rogauit eunuchorum præpositum, nè contaminaretur, dedit autem deus Danieli gratiam & misericordiam in conspectu principis eunuchorū. Erat princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ cæteris adolescentibus coæuis vestris, condemnabit caput meum regi. Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Misacem & Azariam: Tenta nos, obsecro, seruos tuos diebus decem & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum: & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum seruis tuis. Qui audito sermone huiusmodi, tentauit eos diebus decem. Post dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores præ omnibus pueris qui vescabantur cibo regio. Porro Malasar tollebat cibaria, & vinum potus eorum: dabatq; eis legumina. Pueris autem his dedit deus sciētiam & disciplinam in omni libro & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum.

Et capite decimo: In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, sed neq; vnguento vnctus sum, donèc complerentur triū hebdomadarum dies.

MATTHAEI tertio: Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: Esca autē eius erat locustæ & mel sylvestre.

MARCI primo: Et erat Ioannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius, & locustas & mel sylvestre edebat.

LUCÆ primo: Ait autem ad illum angelus, Nè timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & vxor tuā Elisabet pariet tibi filium, & vocabis nōmē eius Ioannem: & erit gaudiū tibi & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt, erit enim magnus coram domino: & vinum et ficeram non bibet: et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ

ACTORVM decimoquinto: Propter quod ego iudico (ait Iacobus) non inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum: sed scribere ad eos, vt abstineant se à contaminationibus simulacrorum, & fornicatione, et suffocatis, et sanguine. Et paulopost: Visum est spiritui sancto et nobis, nihil vltra impōere vobis oneris q̄ hæc necessaria: vt abstinēatis vos ab immolatis simulacrorum, et sanguine, et suffocato, et fornicatione: à quibus custodientes vos, benē agetis.

AD Romanos decimoquarto: Itaq; quæ pacis sunt, sectemur, et quæ ædificationis sunt, inuicē custodiamus. Noli propter escam destruere opus DEI. Omnia quidem sunt munda: sed malum est homini qui per offendiculum manducat. Bonum est non manducare carnem, et non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.

PRIORIS ad Corinthios octauo: Videte autem nè fortè hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis

quis viderit eum qui habet scientiam, in idolio recubentem: nonne conscientia eius cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, nè fratrem meum scandalizem.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vttere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

CAD Romanos decimotertio: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo. quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. nam principes nō sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem nō timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est, tibi in bonum. Si autem malum feceris, time. non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, in dextera iram ei qui malum agit. Idè necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

EAD Galatas quinto: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.

PRIORIS ad Corinthios secundo: Animalis homo nō percipit ea quæ sunt spiritus Dei. stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur.

PRIORIS ad Theſſalonicenses quinto: Spiritum nolite extinguere.

LUCÆ decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos

spernit, me spernit, Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.

MATTHAEI decimo octavo: Quod si non audiërit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audiërit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunq; alligaueritis super terrâ, erunt ligata & in caelo: & quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in caelo.

PRIORIS ad Corinthios decimo quarto: Si quis videtur Propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

PRIORIS ad Thessalonicenses secundo: Ideò & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniã cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud nõ vt verbum hominum, sed (sicut est verè) verbũ Dei, qui operatur in vobis qui credidistis.

ACTORVM decimo quinto: Visum est spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris quàm hæc necessaria, &c.

HIJEREMIAE trigesimo quinto, vt supra.

SECVNDI Machabæorũ sexto: Eleazarus vnus de primoribus scribarum, vir ætate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcina manducare. At ille gloriosissimam mortem magis quàm odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad supplicium. Intuens autem quemadmodum oporteret accedere patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vitæ amorem. Hi autem qui adstabant, iniqua miseratione commoti propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secreto, rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, vt simularetur manducasse, sicut rex imperauerat, de sacrificij carnis: vt hoc factò à morte liberaretur, & propter veterem viri

viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem. At ille cogitare cœpit ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingentis nobilitatis canitiem, atq; à puero optimæ conuersationis actus, & secundum sanctæ & à Deo conditæ legis constituta, respondit citò, dicens præmitti se velle in infernum. Non enim ætati nostræ dignum est, inquit, fingere: vt multi adolescentes, arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum: & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam atq; execrationem meæ senectuti conquiram. Nam etsi in præsentis tempore supplicij hominum eripiar, sed manum omnipotentis nec viuus, nec defunctus effugiam. Quamobrem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo: adolescentibus autem exemplũ forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro grauissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar.

ET capite septimo: Contigit autem septem fratres vnã cum matre sua apprehensos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas flagris & taureis cruciatos. Vnus autem ex illis qui erat primus, sic ait: Quid quæris, & quid vis discere à nobis? Parati sumus mori magis, quàm patrias Dei leges præuaricari. Iratus itaque rex, iussit sartagine & ollas æneas succendi. Quibus statim succensis, iussit ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cute capitis abstracta, summas quoq; manus & pedes ei præscindi, cæteris eius fratribus & matre inspicientibus, &c.

AD Romanos decimo tertio, vt supra.

LEVITICI vigesimo tertio: Decimo die mensis huius septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisq; animas vestras in eo, & offeretis holo-

caustum Domino. Omne opus feruile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis est, ut propitietur vobis dominus deus vester. Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis: & quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo.

PRIMI Regum decimoquarto: Viri Israel sociati sunt sibi in die illa: adiuravit autem Saul populum, dicens: Maledictus vir qui comederit panem vsque ad vesperam, donec vlciscar de inimicis meis. Et non manducauit vnuerfus populus panem: omneque terræ vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri. Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusque applicuit manum ad os suum. timebat enim populus iuramentum. Porro Ionathas non audiērat cum adiuuaret pater eius populum: extenditque summitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis: & conuertit manum ad os suum, & illuminati sunt oculi eius. &c. Et consuluit Saul dominum, dicens: Num persequar Philistijm? si trades eos in manus Israel? Et non respondit ei in die illa. Dixitque Saul: Applicate huc vnuerfos angulos populi: & scitote, & videte per quem acciderit peccatum hoc hodiè. Viuit dominus saluator Israel, quia si per Ionathan filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo. Et ait ad vnuerfum Israel: Separamini vos in partem vnā, & ego cum Ionatha filio meo, ero in parte altera. Responditque populus ad Saul: Quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et dixit Saul ad dominum Deum Israel: Domine deus Israel, da iudicium, quid est quod non responderis seruo tuo hodiè? Si in me aut in Ionatha filio meo est iniquitas hac, da ostensionem: aut si hac ini-

iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et depræhensus est Ionathas & Saul, populus autem exiuit. Et ait Saul: Mittite sortem inter me & Ionathan filium meum. Et captus est Ionathas. dixit autem Saul ad Ionathan: Indica mihi quid feceris. Et indicauit ei Ionathas, & ait: Gustans gustavi in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior. Et ait Saul: Hæc faciat mihi deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha. Dixitque populus ad Saul: Ergone Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? Hoc nefas est, &c.

TERTII Regum decimotertio: dixitque (propheta qui habitabat in Bethel) ad virum dei de Iuda: Veni mecum domum, ut comedas panem. Qui ait, Non possum reuerti, neque venire tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto: quia locutus est dominus ad me in sermone domini, dicens: Non comedes panem, & non bibes aquam ibi, nec reuertēris per viam qua iēris. Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui: & angelus locutus est mihi in sermone domini dicens: Reduc eum tecum in domum tuam, ut comedat panem, & bibat aquam. Fefellit eum & reduxit secum: Comedit ergo panem in domo eius, & bibit aquam. Cumque sederent ad mensam, factus est sermo domini ad prophetam qui reduxerat eum. Et exclamauit ad virum dei, qui venerat de Iuda, dicens: Hæc dicit dominus, Quia non obediens fuisti ori domini, & non custodisti mandatum quod præcepit tibi dominus deus tuus: & reuersus es, & comedisti panem, & bibisti aquam in loco in quo præcepit tibi ne comederes panem, neque biberes aquam. non inferetur cadauer tuum in sepulcrum patrum tuorum. Cumque comedisset & bibisset, strauit asinum suum propheta quem reduxerat. Qui cum abisset, inuenit eum leo in via, & occi-

cídit, & erat cadauer eius proiectum in itinere: asinus autem stabat iuxta illum, & leo stabat iuxta cadauer.

P A T R E S.

1. A CANONE quinquagesimo Apostolorum: Si quis Episcopus, presbyter, vel diaconus, vel omnino ex sacerdotali numero, à nuptijs, carnibus & vino, non propter exercitationem, sed propter abominationem abstinet, oblitus quòd omnia valde bona, & quòd masculinum & foeminiuum fecit Deus hominem: sed blasphemans calumniatur opificium, vel corrigatur, vel deponatur, & ex Ecclesia eijciatur. Similiter & laicus.

2. ET canone quinquagesimo secundo: Si quis Episcopus, vel presbyter, vel diaconus in festis diebus carnem & vinum non sumit abhorrens, & non propter exercitationem, deponatur: vt qui habeat iniustam conscientiam propriam, & sit multis offensionis causa.

3. CONCILIVM Gangrense canone secundo: Si quis eum, qui carnem, præter sanguinem & idolothyum & suffocatum, cum pietate & fide comedit, condemnat, tanquam eò quòd ea vescatur, spem non habeat, sit anathema.

4. CONCILIVM primum Toletanum in assertionem fidei: Si quis dixerit vel crediderit, carnes auium seu pecudum, quæ ad escam datæ sunt, non tantum pro castigatione hominum abstinendas, sed execrandas esse, anathema sit. Si quis in errore Priscilliani sectam sequitur, vel profitetur, vt aliud in salubri baptismo contra sedem sancti Petri faciat, anathema sit.

5. CONCILIVM primum Braccarense canone decimoquarto: Si quis immundus putat cibos carniuum, quas Deus in vsum hominum dedit, & non propter afflictionem sui corporis, sed quasi immunditiam putans, ita abstineat ab eis, vt nec olera cocta cum carnibus prægustet, sicut Manichæus & Priscillianus docuerunt, anathema sit.

6. ET canone trigesimo secundo: Item placuit, vt quicumque in clero cibo carniuum non vtuntur, pro amputanda suspitione Priscillianæ hæresis, vel olera cocta cum carnibus tamè prægustare cogantur. Quod si contempserint, secundum quod de talibus sancti Patres antiquitus statuerunt, necesse est pro suspitione hæresis huius, hos excommunicatos, ab officio omnimodè remoueri.

7. AVGVSTINVS libro trigesimo contra Faustū Manichæū,

Abstinentes à cibis propter abominationem. Gen. 1.

capite quinto: Audi quod cõfiteris te non videre, qua mente & consilio hoc aduersum vos capitulum proferamus: non quòd à carnibus abstinere: nam hoc à quibusdam & primi patres nostri fecerunt, sicut commemoras: non tamen ea damnandi, sed significandi gratia, quod non intelligitis: & vndè iam quantum sufficere videbatur, in superioribus partibus operis huius locutus sum: & Christiani, non hæretici, sed catholici, edomandi corporis causa propter animam ab irrationalibus motibus amplius humiliandam, non quòd illa esse immunda credant, nõ solum à carnibus, verum à quibusdam etiam terræ fructibus abstinent: vel semper, sicut pauci: vel certis diebus atque temporibus, sicut per quadragesimam ferè omnes: quanto magis quisque vel minus seu voluerit, seu poterit? Vos autem ipsam creaturam negatis bonam, & immundam dicitis, quòd carnes diabolus operetur faculentiore materia mali ac per hoc eas, tanquam immundiora & truculentiora DEI vestri vincula, exhorrentes abijcitis. Et paulopòst: Cùm enim Apostolus dixisset, Abstinentes à cibis quos DEVS creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus: secutus, ait: Et ijs qui cognouerunt veritatem: quoniam omnis creatura Dei bona est, & nihil abijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbum DEI & orationem. Hæc sunt quæ negatis, hoc animo, hac voluntate, hac opinione ab escis huiusmodi temperatis, quòd non significatione, sed natura malæ & immundæ sint. Quam in re creatorem earum sine dubio blasphematis: hoc est quod pertinet ad doctrinam dæmoniorum. Nolite ergò mirari hoc de vobis tantò antè à sancto Spiritu prophetatum.

8 IDEM in libro de moribus Manichæorum, capite decimo tertio: Nisi fortè quòd non vescimini carnibus, & vinum non bibitis, signaculum oris mirandum & laudandum putatis. Quod quæro à vobis, quo fine faciatis. Finis enim, quòd referuntur ea quæ facimus, id est, propter quem facimus quicquid facimus: si non solum inculpabilis, sed etiam laudabilis fuerit, tunc demum etiam facta nostra, laude aliqua digna sunt: sin ille iure merito quæ culpatur, quem spectamus & intuemur, cùm in aliquo versamur officio, id quoquè officium nemo improbandum vituperandumque dubitauerit. De Catilina memoriæ proditum est, quòd frigus, sitim, famem ferre poterat. Hæc erant illi spurco sacrilegoque etiam cum Apostolis nostris communia. Vndè ergò discernitur parricida iste ab Apostolis nostris, nisi sine illo, quem diuersissimum sequeba-

1. Tim. 4.

Cur Catholici abstinere à carnibus & cæc.

Qua intentione Manichæi abstinent.

1. Tim. 4.

Quo fine quod que fiat, intuentum.

m tur?

tur? Nanque ille ista tolerabat, vt immoderatissimas & immanissimas expleret cupiditates: illi econtrà, vt eas premerent, & dominanti rationi seruire cogerent. Soletis & vos, cum catholicarum vobis virginum multitudo prædicatur, dicere: Etiam mula virgo est. Temerè id quidem, propter imperitiam Catholicæ disciplinæ, sed tamen significantes vanam esse continentiam istam, nisi ad aliquem rectissimum finem certa ratione referatur. Possunt & Catholici Christiani vestram à vino & carnibus abstinentiam, iumentis & multis passeribus, postremò etiam innumerabilibus generibus vermium comparare. Sed nè in vestram incidam temeritatem, non id præproperè faciam, sed discutiam primò, quo ista sine faciatis. Iam enim constat inter vos, vt opinor, huiuscemodi moribus nihil aliud esse quærendum. Si ergò parsimonie gratia & coercendæ libidinis, qua estis talibus & potu delectamur & capimur, audio & probo. Sed non ita est.

Abstinencia præbatur, quæ coercendæ libidinis & parsimonie causa suscipitur.

Ad comprimendam delectationem cibi aut potus.

Ad tuendam infirmitatem.

Propter scandalum.

Rom. 14.

9 ET capite decimoquarto: Apparet igitur, vt opinor, quo sine à carnibus & à vino sit abstinendum. Is finis est triplex: Ad comprimendam delectationem, quæ in his maximè cibus haberi solet, atque in tali potu vsque ad ebriositatem peruenire. Ad tuendam infirmitatem, propter illa quæ sacrificantur atque libantur. Et quod maximè commendandum est, propter charitatem, nè imbecilliorum ab his continentium offendatur infirmitas. Vos autem immunda esse obsonia dicitis, cum dicat Apostolus: Omnia munda esse, sed ei malum esse, qui per offensionem manducat. Et prorsus credo vos istis epulis inquinari, eo ipso quo immunda esse arbitramini. Ait enim: Credo & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per se ipsum, sed ei qui existimat aliquid commune esse, illi commune est. Cui autem dubium est, commune illum immundum & inquinatum vocasse?

Rom. 14.

ET in libro contra Adimantum Manichæi discipulum, capite decimoquarto: De carne autem non manducanda, & non bibendo vino, quod ait Apostolus, non quia illa immunda arbitratu est, hoc præcepit, sicut isti existimant, & errantes in errorem præcipitant, quibus talia persuaserunt: sed cum ipse posuerit causam, cur hoc dixerit, non est nobis hæc interpretanda vel exponenda sententia. Sufficit enim ipsum de Apostoli epistola torum locum huic sermoni contexere, vt & causa manifestius appareat, cur hoc Apostolus dixerit, & istorum fraus, qui particulas quasdam de

Hæreticorum fraus in citandis scripturis.

de scripturis eligunt, quibus decipiant imperitos, non connectentes quæ supra & infra scripta sunt, ex quibus voluntas & intentio scriptoris possit intelligi. Sic ergò Apostolus ait: Infirmum autem in fide recipite, non in disputationibus cogitationum, &c. Nunquid eget cuiusquam interpretatione, vt intelligatur cur hoc Apostolus dixerit: & quanta illi malitia de scripturis certa quæque discernunt, quibus circumueniant imperitos? Nam & munda esse omnia dixit Apostolus secundum fidem: & ei esse immunda, qui putat immunda: & tunc esse ab eis temperandum, cum per offensionem accipiuntur: id est, cum aliquis infirmus putat sibi ab omnibus carnibus temperandum, nè incidat in carnem immolatitiam: & id eum qui manducat, potest arbitrari in honorem idolorum id facere: & ex eo grauitè offendi, cum ipsa immolatitia caro, si ex fide à nesciente accipiatur, neminem maculet. Vnde alio loco idem Apostolus interrogare vetat, cum quid de macello emitur, vel ab aliquo infideli quisquam vocatus, in mensa eius exhibere sibi carnes videt, quas isti immundas arbitratur, non propter immolationem, sed quia carnes sunt, cum Apostolus clamet omnia munda esse, & omnem creaturam Dei bonam esse, & omnia sanctificari per verbum & orationem: & tamen temperandum ab eis, si quis forte infirmus offenditur. Et quodam loco apertissimè istos significauit, cum dicit: In nouissimis temporibus futuros quosdam, prohibentes nubere, abstinètes à cibus quos Deus creauit. Hos enim proprie designat, qui non propterea temperant à cibus talibus, vt aut concupiscentiam suam refrenent, aut infirmitati alterius parcant: sed quia ipsas carnes immundas putant, & earum creatorem Deum esse negant.

Rom. 14. Expositio ca. 14 ad Rom.

1. Cor. 10.

Rom. 14.

Tit. 1.

1. Tim. 4.

De quibus lo-

quatur Paulus in epist.

ad Tim. ca. 4.

10 THEODORETUS IN epitome diuinorum decretorum, capite de Abstinencia: A vino autem, & ab esu car-

Quæ intentione hæretici Enkratitæ, & qua Ecclesia abstinendum esse censent. Ecclesia autem nihil horum decernit: à cibus abstinent.

Monachorum abstinencia situr & vita, liberè suscipitur.

Rom. 14.

spernat: & qui non comedit, comedentem non iudicet. Et rursus: Omnia munda, sed malum est homini, qui per offendiculum comedit. Itaque ipsos impios in epistola ad Timotheum reprehendens, hæc scripsit: Spiritus autem manifeste dicit, quod in nouissimis temporibus aberrabunt quidam à fide, &c. Et Corinthiis etiam iussit, quicquid in macello venditur, comedere, nihil interrogantes propter conscientiam, & eum qui ab aliquo infideli vocatur ad conuiuium, eorum quæ apponuntur, securè participem esse iussit, nisi forte aliquis significauerit, aliqua ex obsonijs, fuisse immolata. Tantum abfuit ut diuinus ille vir carnibus vesci prohiberet. Iam verò ipse quoque Dominus de seipso dixit: Venit filius hominis, comedens & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & vini potor, publicanorum amicus & peccatorum: Et cum pascha perageret, agnum comedit, scilicet cum discipulis: & ad nuptias vocatus, non solum non prohibuit bibere, sed etiam conuiuantibus vinum admirabiliter fabricatus est. Encratitarum ergò seu Abstinentium errorem diuina etiam decreta pulchrè conuincunt. Dei autem Ecclesia aduersatur quidem fabulis hæreticorum, diuina verò decreta sequitur.

11 BERNARDVS sermone sexagesimo sexto in Cantica: Superest vt & de residuo Apostolicæ prophetiæ istos aliquantulum exagitemus. Abstinent nanque hi (vt prædixit ille) à cibis, quos creauit Deus ad percipiendum cum gratiarum actione: hinc quoque hæreticos se probantes, non sanè quia abstinent, sed quia hæreticè abstinent. Nam & ego interdum abstineo, sed abstinentia mea satisfactio est pro peccatis, non superstitio pro impietate. Num redarguimus Paulum quòd castigat corpus suum, & in seruitutem redigit? Abstineo à vino, quia in vino luxuria est: aut si infirmus sum, modico vtor, iuxta consilium Pauli. Abstineo à carnibus, nè, dum nimis nutriunt carnè, simul & carnis nutriant vitia. Panem ipsum cum mensura studebo sumere, nè onerato ventre stare ad orandum tædeat, & nè impropere etiam mihi propheta, quia panem meum comederim in saturitate. Sed nè simplici quidem aqua ingurgitare me assuescam, nè distentio sanè ventris vsque ad titillationem pertingat libidinis. Hæreticus aliter. Nempe horret lac & quicquid ex eo conficitur: Postremò omne quod ex coitu procreatur, rectè & Christianè, si non idcirco quia ex coitu, sed nè ad coitum prouocent. Cæterum quid sibi vult, quòd ità generaliter omne quod ex coitu generatur, vitatur? Suspicionem generat mihi obseruatio ista

r. Tim. 4.

1. Cor. 10.

Matth. 11.

Matth. 26.

Ioann. 2.

1. Tim. 4.

Nò abstinere, sed hæreticè abstinere, hæretici faciunt.

Abstinet Bernardus, vt satisfaciatur pro peccatis.

1. Cor. 9.

Ephes. 5.

A carnibus cur abstinere dicit Diuus Bernardus.

Leuit. 26.

Esaie 23.

A lacticijs ouis &c quomòdò Christianè abstinetur.

ista ciborum tam signanter expressa. Veruntamen si de regula Medicorum hæc profers nobis, non reprehendimus curam carnis, quam nemo vnquam odio habuit, si tamen non nimia fuerit. Si de disciplina abstinentium, id est, spiritualium medicorum schola: etiam virtutem approbamus, qua carnem domas, frenas libidinem. At si de insania Manichæi præscribis beneficentiæ Dei, vt quod ille creauit & donauit ad percipiendum cum gratiarum actione, non modò ingratus, sed & censor temerarius, immundū decernas, & tanquam à malo abstineas non planè abstinentiam collaudabo, sed execrabor malitiam & blasphemiam: te magis immundum dixerim, qui immundum quid putas.

12 ISIDORVS Hispalensis libro primo de Officijs Ecclesiasticis, capite quadragesimo quarto: Carnes autem & vinum post diluuium hominibus in vsum cõcessa sunt. Nam initidè permiffum non fuerat, nisi tantum illud, vt scriptum est, lignum fructiferum & herbam feminalem dedi vobis in escam. Postea verò per Noè data sunt in esum cuncta animalia, vini quoque tunc attributa licentia est. Sed postquam Christus, qui est principium & finis, apparuit hoc quod in principio suspenderat, etiam in temporum fine retraxit, loquens per Apostolū suum: Bonum est nò manducare carnem, & non bibere vinum. Et iterum: Qui infirmus est, olera manducet. Non igitur quia carnes malæ sunt, ided prohibentur, sed quia earum epulæ carnis luxuriam gignunt: fomes enim ac nutrimentum omnium vitiorum sunt. Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc & hanc destruet. Piscem sanè, quia eum post resurrectionem accepit Dominus, possumus manducare. Hunc enim nec Saluator nec Apostoli prohibuerunt.

13 CANON quinquagesimus sextus sextæ Synodi Constantinopolitana: Accepimus in Armeniorum regione & in alijs locis, in Sabbatis & Dominicis sanctæ Quadragesimæ quosdam oua & caseum comedere. Visum est ergò & hoc, vt omnis Dei Ecclesia, quæ est in vniuerso terrarum orbe, vnum ordinem sequens ieiunium perficiat, & abstineat sicut ab omni mactabili, sic ab ouis & caseo, quæ quidem sunt fructus & foetus eorum à quibus abstinemus. Si autè hoc non seruauerint, si sint quidem Clerici, deponantur: sin autem Laici, segregentur.

14 GREGORIVS Magnus ad Augustinum Anglorum Episcopum, teste Gratiano distinctione quarta, & Iuone parte quarta, capite vigesimo nono, vt suprà quæstione præcedenti, A 10.

Ephes. 5.

Ad demandã carnem & libidinem frenandam.

1. Tim. 4.

Manichæi cur abstinere à cibis.

Carnis esus ac vini potus quando cõperit.

Genes. 1.

Gene. 9.

Rom. 14.

Cur esus carniũ prohibetur ab Ecclesia certis temporibus.

1. Cor. 6.

Ioann. 21.

Abstinentia ab ouis & caseo, sicut ab omni mactabili, cõmunis toti Ecclesiæ in Quadragesima.

Antonij ab-
stinencia.

15 **ATHANASIVS** in vita Diui Antonij: Inedia autem & vigiliarum intantum patiens erat, vt credulitatem viribus vinceret. Pernoctabat in oratione sepius, edebat semel in die post solis occasum, nonnunquam biduo, triduoq; sic permanens, quarta demum die reficiebatur. Sumebat verò panem & sal, potumq; aquæ per paruuni. De carnibus verò & vino melius tacere puto, quam quidquam dicere, quoniam nec apud plurimos quidē Monachorum istiusmodi escæ in vsu habeantur. Ibidem: Sic Antonio impetrabilia montium, & deserti interiora captanti, orationibus etiam dedito, introeuntes fratres magnis vix precibus extorserunt, vt oliuas & legumen, & oleum, quod post menses aliquot ministrabant, dignaretur accipere, & senili modicum laxaret ætati.

Delectus ci-
borum apud
antiquos mo-
nachos.

16 **HIERONYMVS** in vita Pauli eremita: Cibum & vestimentum ei palma præbebat. Quod nē cui impossibile videatur, IESVM testor & sanctos angelos eius, in ea eremi parte, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, vidisse me monachos, de quibus vnus, per triginta annos clausus, hordeaceo pane & lutulenta aqua vixit: alter in cisterna veteri, quam gentili sermone Syri cubam vocant, quinq; caricis per singulos dies sustentabatur. Hæc igitur incredibilia esse videbuntur ijs, qui non crediderint: quia omnia possibilia sunt credentibus.

Admirabilis
abstinentia
monachorū
quorūdam, eaq;
incredibilis
ijs qui non
credunt.
Marc. 10.

17 **IDEM** Hieronymus in vita sancti Hilarionis: Erat aut tunc annorum quindecim, &c. Igitur sacco tantum membra coopertus & pellicum habens ependyten, quem illi beatus Antonius proficiscenti dederat, sagumq; rusticum, inter mare & paludem, vasta & terribili solitudine fruebatur, quindecim tantum caricas post solis occasum comedens. Et paulo post: A vicesimo primo anno vsq; ad vicesimum septimum, tribus annis dimidium lentis sextarium madefactum aqua frigida comedit, & alijs tribus panem aridum cum sale & aqua. Porro à vicesimo septimo vsq; ad tricesimum, herbis agrestibus, & virgultorum quorūdam radicibus crudis sustentatus est. A tricesimo aut primo vsq; ad tricesimum quintū, sex vncias hordeacei panis & coctum modicè olus absq; oleo in cibo habuit. Sentiens autem caligare oculos suos, & totū corpus impetigine & pumicea quadam scabredine contrahi, ad superiorem visum adiecit oleum: & vsq; ad sexagesimum tertium vitæ suæ annum hoc continentia cucurrit gradu, nihil extrinsecus aut pomorū, aut leguminis, aut cuiuslibet rei gustas. Indè cum se videret corpore defatigatum, & propinquam putaret imminere mortē, à sexagesimo quarto

Hilarionis ad-
huc adolescen-
tis abstinentia
& delectus
ciborum.
Post annū 21.

Post 27. annū.

Post 35. annū.

Ab anno sexa-
gesimo quar-
to vsque ad
octogesimū.

quarto anno vsque ad octogesimum pane abstinuit, incredibili feruore mentis, vt eo tempore quasi nouus accederet ad seruitutem Domini, quo cæteri solent remissiùs viuere. Fiebant autem ei de farina & comminuto olere sorbitiuncula, cibo & potu vix quinq; vncias appendentibus: sicq; complens ordinem vitæ, nunquam ante solis occasum, nec in diebus festis, nec in grauissima valetudine soluit ieiunium.

Nunquam
ante solis oc-
casum soluit
ieiunium.

18 **EPIPHANIVS** in compendiaria vera doctrina de fide Catholica & Apostolica Ecclesia: Sunt præterea aliq; præeinentes vitæ conuersationes, quæ in eadem sancta Catholica Ecclesia seruantur, eorum inquam, qui ab omnibus carnibus abstinent, quadrupedibusq; & volatilibus ac piscibus, ouo item ac caseo, & alia diuersa vitæ instituta. Nam vnusquisq; secundum propriū laborē accipiet mercedem. Et quidam sanè abstinent ab omnibus his, aliqui verò à quadrupedibus solū, volatilibus verò & reliquis vescuntur. Alij verò à volucris abstinent, vtuntur aut ouis & piscibus. Alij neq; ouis vescuntur, alij piscibus solis. Alij etiam à piscibus abstinent, caseo verò vescuntur. Alij aut neque caseum sumunt. Iam verò adhuc alij etiam à pane abstinent, alij etiam ab arborum fructibus duris ac nucibus, & à coctis.

Abstinentia &
delectus ci-
borū in Ec-
clesia varius.
1. Cor. 3.

19 **IDEM** Epiphanius hæresi septuagesima quinta contra Aërium: Erat Aërio sermo furiosus magis quam humanæ conditionis, & dicebat: Quid est Episcopus ad presbyterum? &c. Sed neque ieiunium, inquit, erit ordinatum. Hæc enim Iudaica sunt, & sub iugo seruitutis. Iusto enim lex non est posita, sed patricidis ac matricidis & reliquis. Si verò omninò volo ieiunare, qualemcunque eligam diem à meipso, & ieiunabo propter libertatem. Vnde apud ipsos studium est, vt potius in die Dominica ieiuent, quarta verò & profabbato edant. Sæpe verò etiam quarta ieiunant, non ex statuto, sed ex propria, vt inquit, voluntate. In diebus autem Paschatis, quandò apud nos fiunt humi dormitiones, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, vigilia, ac ieiunia, & omnes animarum salutes per sanctas afflictiones: ipsi à summo manè obsonantur, carne que ac vino venas suas explentes, cachinnantur, ridentes ac subsannantes eos qui sanctum hunc cultum hebdomadis Paschatis perficiunt. Tamen enim renunciatorum habeant hi vitæ modum, non tamen exercetur apud ipsos, sed multo plūs carnis esus & vini potus: Nisi fortasse rari aliqui in medio ipsorum ex propria voluntate hoc velint,

Certos ieiuniorum dies
oppugnat
Aëriana hæ-
resis, ijsdē ar-
gumētis qui-
bus Luterana
22 &c.Abstinentia
hebdomadæ
sanctæ.Attendant ad
patres suos,
qui in para-
discæ curant
cutem.

velint, verum plerique ipsorum magis vtuntur largis edulijis, carnis esu & vini potu, velut sæpè dixi. Hæc sunt quæ Aërius in mundum euomuit. Et paulò post confutans eius sententiã, ait Epiphanius: A quo verò non assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quòd quarta & profabbato ieiunium est in Ecclesia decretum? Si verò etiam oportet constitutionem Apostolorum proferre, quomoddò illic decreuerunt quarta & profabbato ieiunium per omnia, excepta Pentecoste, & de sex diebus Paschatis, quomoddò præcipiunt nihil omnind accipere, quàm panem & sallem & aquam, qualem que diem agere, & quomoddò dimittere in illucescentem Dominicam, manifestum est: Quis autem magis de his nouit? hic 'ne seductus homo, qui etiam nunc superest, & hucusquè in mundo versatur, aut qui ante nos testes fuerunt? Habentes ante nos traditionem in Ecclesia, qui que etiam à patribus traditum acceperunt, quemadmodum etiam hi à suis patribus didicerunt, qui ante ipsos fuerunt, quomoddò Ecclesia acceptam à patribus suis veram fidem vsque huc continet, item que traditiones. Deindè verò si non de eodem argumento quartarum & profabbatorum ijdem Apostoli in constitutione dixissent, etiam aliter vndiq; demonstrare possemus. Attamè de hoc exactè scribunt.

Assumpsit autem Ecclesia, & in toto mundo assensus factus est, antequàm esset Aërius, & qui ab ipso appellantur Aëriani. Fortassis enim & ob hoc iustissimum nomè accepit: Aërium enim spiritum habebat ex immūditia, quod ab aërijs spiritibus prauitatis, in ipso contra Ecclesiam habitauit.

Ieiunium feriarum 4. & 6.

Citat constitutiones Apostolorum lib. 5. cap. 21.

Delectus ciborum in hebdomada sancta. Ca. 19. lib. 5. Constit. Apostol.

Traditio Ecclesiastica.

Ca. 21. lib. 5.

Aëriana hæresis.

Statos ieiuniorum dies abrogat Aërius, & voluit ieiunia esse libera

20 AVGVSTINVS in libro de hæresibus ad Quod vult deum, hæresi quinquagesimatertia: Aëriani ab Aërio quodam sunt nominati, qui cum esset presbyter, doluisse fertur, quòd Episcopus non potuit ordinari, & in Arrianorum hæresim lapsus, propria quoquè dogmata addidisse nonnulla, dicens, orare vel offerre pro mortuis oblationem non oportere, nec statuta solenniter esse celebranda ieiunia, sed cum quisque voluerit, ieiunandum, nè videatur esse sub lege.

21 IOANNES Damascenus in libro de hæresibus: Aëriani ab Aërio Pontico dicti sunt. Fuit autem sacerdos Eustachij episcopi eius, cui Arianæ hæreseos crimèn obiectum est, filius. Cumq; sibi episcopatum denegatum videret, multa contra Ecclesiam docere instituit, Arrianorum nulli secūsus. Adiecit autem quædam de suo. Negat enim quicquam offerendū esse pro mortuis. Ieiunium

feria

feria quarta & sexta, & quadraginta diebus seruari, & pascha celebrari prohibet. statuta hæc damnat omnia. Carnibus & cibis omnis generis vsus est sine religione. Quòd si quis ieiunium seruare velit, id ab eo certis statisque diebus seruari negat oportere, sed quando volet. Negat enim se lege teneri, negat etiam quicquam inter presbyterum & episcopum interesse.

1. B HIERONYMVS in caput quartum ad Galatas: Dicat aliquis: Si dies obseruare non licet, & menses, & tēpora, & annos: nos quoq; simile crimen incurrimus, quartam sabbati obseruantes, & parasceuen, & diem Dominicam, & ieiunium Quadragesimæ, & Paschæ festiuitatem, & pentecostes læritiam: & pro varietate regionum, diuersa in honore martyrum tempora cōstituta. Ad quod qui simpliciter respondebit, dicet, non eosdem Iudaicæ obseruationis dies esse quos nostros. Nos enim non azymorum Pascha celebramus, sed resurrectionis & crucis. Nec septem iuxta morem Israel numeramus hebdomadas in Pentecoste: sed spiritum sancti veneramus aduentum. Et nè inordinata congregatio populi fidem minueret in Christo, propterea dies aliquot constituti sunt, vt in vnum omnes pariter veniremus. Non quo celebrior sit dies illa, qua conuenimus: sed quo quacunq; die conueniendum sit, ex conspectu mutuo læritia maior oriatur. Qui verò oppositæ quæstioni acutiùs respondere conatur, illud affirmat, omnes dies æquales esse, nec per parasceuen tantum Christum crucifigi, & die Dominica resurgere: sed semper sanctum resurrectionis esse diem, & semper eum carne vesci Dominica. Ieiunia autem & congregationes inter dies propter eos à viris prudentibus constitutos, qui magis seculo vacant quàm Deo: nec possunt, immò nolunt toto in Ecclesia vitæ suæ tempore congregari, & ante humanos actus, Deo orationū suarum offerre sacrificium. Quotus enim quisq; est, qui saltem hæc pauca quæ statuta sunt, vel orandi tempora, vel ieiunandi, semper exerceat? Itaq; sicut nobis licet vel ieiunare semper, vel semper orare, & diem Dominicam accepto Domini corpore indefinenter celebrare gaudentibus: Non ità & Iudæis fas est omni tempore immolare agnum, pētecosten agere, tabernacula figere, ieiunare quotidie.

2. LEO sermone tertio & quarto de ieiunio septimi mensis, vt suprà quæstione præcedenti, B 12.

3. ITEM sermone quarto de quadagesima, ibidè B 15.

n

4. BA-

Prohibet Aërius ieiunium 4 & 6. feriarum, ac Quadragesimæ. Abstinetiam à carnibus nihil facit. Lege teneri non vult hæreticus.

Argumentū contra certos ieiuniorum & feriarum dies. Responso vna.

Alter.

Ieiuniorum dies propter quos potissimum instituti.

4. BASILIVS in oratione secunda de ieiunio, vt quæstione præcedenti, B 8.

Ieiunia Deo grata esse, ex scripturis docebit Hieronymus.

1. C HIERONYMVS libro secundo aduersus Iovinianum: Sequar ergò vestigia propositionis exposita: & antequàm ad scripturas veniam, doceamq; ex eis Deo grata ieiunia, & acceptabilè continentiam, argumentis philosophorum argumenta componam: & probabo, non Empedoclis & Pythagoræ nos dogma sectari, qui, propter *μη μὴ φάγωμεν*, omne quod mouetur & viuit, edendum non putant: & eiusdem criminis reos arbitrantur, qui abietem quercumque succiderint, cuius parricidæ sunt & venefici: sed venerari cõditorem nostrum, qui in vsus hominum cuncta creauit. Et post nonnulla: Hæc de argumentis Philosophorum, exemplisq; disserui. nunc ad exordium generis humani, id est, ad nostra transiens, docebo primum Adam in paradiso accepisse præceptum, vt, cætera poma comedens, ab vna arbore ieiunaret. Beatitudo paradisi absq; abstinentia cibi non potuit dedicari. Quandiu ieiunauit, in paradiso fuit: comedit, & eiectus est: eiectus, statim duxit uxorem. Qui ieiunus in paradiso virgo fuerat, satur in terra matrimonio copulatur: & tamen eiectus, non protinus accepit licentiam carniū vescendarum: sed tantum poma arborum, & fruges segetis, & herbarum olera ei traduntur in cibum: vt exul quoque paradisi, non carniibus, quæ in paradiso non erant, sed similitudine frugum paradisi vesceretur. Postea verò videns Deus, quòd diligenter appositum esset ad malitiam cor hominis ab adolescentia, & spiritus eius in his permanere non posset, quia erant caro, opera carnis diluio condemnauit, & auerisimam hominū gulā probans, dedit eis licentiā comedendarū carniū: vt, dum sibi intelligunt licere omnia, non desiderent magnoperè quod licebat, nè mandatum in causam verterent præuaricationis. Quanq; & tunc ex parte imperatum ieiunium sit. Nam cum alia munda dicantur, alia immunda: & in arca Noë de immundis bina, de mundis introducuntur impura: & vtiq; immundorum esus ablati sit, nè sine causa dicerentur immunda: ex parte ieiuniū dedicatū est, docens abstinentiam omnium in quorūdam recisione. Cur perdidit Esau primogenita sua? Nonne propter cibum? impatientiamq; gulę lachrymis emendare non potuit. Eiectus de Aegypto populus Israel, & in terram re-promissionis lacte & melle manantem introducendus, Aegyptias carnes, & pepones, alliaq; desiderat. Vtinam, inquit, obissemus per-

Gen. 2.

Gen. 4.
Gen. 1.

Gen. 6.

Ibidem.

Gen. 7.

Gen. 25.

perculsi à Deo in terra Aegypti, quandò super ollas carniū sedebamus. Et iterum. Quis nos paucet carniibus? Venerunt in mentem nobis pisces, quos in Aegypto comedebamus gratis, & cucumeres, & pepones, & porri, & cepæ, & allia: at nunc anima nostra arida, nihil nisi manna oculi nostri conspiciunt. Angelorum cibū contemnentes, carnes Aegyptias suspirabant. Moyses quadraginta diebus & noctibus ieiunus in monte Sina, etiam tunc probans nõ in pane solo viuere hominem, sed in omni verbo Dei, cum Domino loquitur: populus autem satur idola fabricatur. Ille, vacuo ventre, legem accipit, scriptam digito Dei: iste, manducans & bibens, confurgensq; ludere, aurum conflat in vitulum, & Aegyptium bouem præfert Domini Maestati. Tot dierum labor, vnus horæ saturitate perit. Frangit audacter Moyses tabulas: sciebat enim Dei sermonem non posse audire temulentos. Incrassatus est, & pinguefactus, & dilatatus, & recalcitrauit dilectus, & dereliquit Dominum qui fecerat eum, & abscessit à Deo salutari suo. Vndè & in eodem Deuteronomio præcipitur: Nè, cum manducaueris & biberis, & domos optimas ædificaueris, ouibus & bubus tuis multiplicatis, & argento, & auro, extollatur cor tuum, & obliuiscaris Domini tui. Denique manducauit populus, & incrassatum est cor eius, nè videret oculis, & audiret auribus, & corde conijceret: & vultum ieiunantis Moysi, & iuxta Hebraicam veritatē, Dei confabulatione cornutum, pastus & pinguior populus sustinere non potuit. Quã-

Exod. 16.
Num. 11.Psal. 77.
Exod. 24.
Deut. 8.
Matt. 4.
Exod. 32.

Deut. 32.

Deut. 8.

Matt. 13.
Exod. 34.

Matt. 17.

Deut. 34.
4. Reg. 2.
Exod. 34.
Deut. 9.

Per ieiunium reditur ad paradysum. Exod. 17.

Iof. 10.
1. Reg. 14. ram ieiunio dimicatum est. Iesus filius Naue, stationem imperavit soli & lunæ: & inedia plus quam vnus diei, victoris exercitus protelauit. Saul, sicut in Regnorum primo libro scribitur: Maledictus, inquit, qui ederit panem vsq; ad vesperā, donèc vlciscar me de inimicis meis. Et non gustauit omnis populus eius, & tota terra prandebat. Tantiq; fuit auctoritas stationis semel Domino destinata, vt Ionathas, qui causa victoriæ extiterat, deprehenderetur sorte, & ignorantia crimen declinare non posset, patrisq; in se concitaret manū, & vix populi precibus saluaretur. Elias, quadraginta dierum ieiunio præparatus, Deum vidit in monte Oreb, & audit ab eo: Quid tu hic Elias? Multo familiarior ista vox, quam illa in Genesi: Adam, vbi es? Illa enim pastū terreat & perditum, hac ieiunanti famulo blandiebatur. Congregatum Samuel populum in Masphar, indicto ieiunio roborauit, & fecit hostibus fortio-rem. Assyriorum impetum & potentiam Sennacherib, Ezechie regis lachrymæ, foccus, & humiliatio victis, fregit, prostravit, & vicit. Et e contrariò ciuitas Niniue imminentem iram Domini ieiuniorum miseratione detorlit: quam & Sodoma placasset, & Gomorrha, si voluissent agere pœnitentiam, & lachrymas pœnitentiæ patrocinate conciliare ieiunio. Achab, rex impijssimus, vt sententiam Dei subterfugeret, & euersio domus eius differretur in posteros, ieiunio impetrauit & sacco. Anna, vxor Helcanæ, inanem cibo ventrem, filio meruit implere. Periclitantur in Babylone Magi, omnis cōiector & hariolus & haruspex cæditur. Daniel & tres pueri reuelationem merentur ieiunio, & pasti leguminibus, pulchriores sunt & prudentiores ijs, qui de mensa regis carnibus vescabantur. Deindè scriptum est, quòd Daniel tribus hebdomadibus ieiunauerit, panem suauem non manducauerit, caro & vinum non intrauerit in os eius, oleo vnctus non fit, & venerit ad eū angelus, dicens: Daniel, homo miserabilis es. Qui Deo miserabilis apparuerat, post ieiunium leonibus in lacu fuit horribilis. Quam pulchra res, quæ placat Deum, leones mitigat, dæmões terret? Mititur ad eum (licet hoc in Hebraicis voluminibus non inuenerimus) Habacuc, messorum prandium portans, talem enim discophorum inedia meruerat hebdomadis. Daud, periclitante filio post adulterium, *ἰφομολογησιν* in cinere & ieiunio facit, dicens: Quia cinerem tanq; panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebā. Et infirmata sunt in ieiunio genua mea. Et certè iam audie-

3. Reg. 19.
Gen. 3.
1. Reg. 7.
2. Para. 32.
Esa. 37.
Ion. 3.
3. Reg. 21.
3. Reg. 1.
Dan. 1.
Dan. 10.
Dan. 14.
2. Reg. 12.
Psal. 101.
Psal. 108.

dierat à Nathan: Dominus abstulit à te hoc peccatū. Samson & Samuël vinum & ficeram non bibunt. erant enim filij repromissionis, & per abstinentiam ieiuniorum concepti. Aaron & cæteri sacerdotes ingressuri templum, omne quod potest inebriare, non potant, nè moriantur. ex quo intelligimus, mori eos, qui in Ecclesia non sobrij ministrarint. Quamobrem exprobratur Israël: Potum dabatis Nazaræis meis vinum. Ionadab, filius Rechab, præcepit filiis suis, vt non biberent vinum vsque in æternū. Quibus cum offerret Hieremias vinum, vt biberent: & illi bibere nolissent: loquitur Dominus per Prophetam: Quia obedistis præcepto Ionadab patris vestri, non deficiet vir de stirpe Ionadab, filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus. In foribus Euangelij Anna, filia Phanuelis, vniuirā inducitur, semperq; ieiunans. Et Dominū virginem longa castitas longaq; ieiunia suscepere. Præcursor eius, & præco Ioannes locustis alitur, & filuestri melle, nō carnis: habitatioq; deserti, & incunabula monachorum, talibus inchoantur alimentis. Sed & ipse Dominus baptisma suum quadraginta dierum ieiunio dedicauit, & acriora dæmōna docuit non nisi oratione & ieiunij posse superari. Cornelius Centurio, vt Spiritum sanctum acciperet antè, q̄ baptisma, elemosynis meruit, crebrisq; ieiunij. Paulus Apostolus post famem & sitim, & cæteros labores suos, & pericula lacronum, naufragia, solitudines, crebra ieiunia enumerat. Et discipulo Timotheo dolenti stomachū, & infirmitates plurimas sustinenti, suadet vini modicam potionem. Iam noli, inquit, aquam bibere. Cui autem dicit, Iam noli aquam bibere, ostendit eum aquam antè potasse, quod non concederet, nisi crebre infirmitates, & dolor stomachi postulassent. Reprobat quidem Apostolus eos, qui prohibebant nuptias, & iubebant cibis abstinerere, quos Deus creauit ad vtendum cum gratiarum actione: sed Marcionem designat, & Tatianum, & cæteros hæreticos, qui abstinentiam indicunt perpetuam, ad destruenda & contemnenda, & abominanda opera creatoris. Nos autem & creaturam omnem laudamus Dei, & maciem saginæ, abstinentiam luxurię, ieiunia pferimus saturitati. Vir quippe in laboribus laborat sibi, & vim facit in interitum suum. Et à diebus Ioannis Baptiste, ieiunatoris & virginis, regnum celorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Timemus enim nè ab aduentu æterni iudicis, sicut in diebus diluuij, & euersionis Sodomæ & Gomorrhę, deprehendamus manducantes, & bibentes, & nubentes, & nuptui tradentes. nam & di-

Iud. 13.
1. Reg. 1.
Leuit. 10.
Amos. 2.
Hier. 35.
Luc. 2.
Matt. 3.
Matt. 4.
Matt. 17.
Act. 10.
2. Cor. 11.
1. Tim. 5.
Aggreditur solutionē argumentorum contra ieiunium.
1. Tim. 4.
Apostolus Paulus quos notet de ciborum abstinentia.
Matt. 11.

Luc. 17.
1. Cor. 10.
Quo iubet
Apostolus
omnia emi in
macello.
Rom. 14.
Quo mandu-
cantem iudi-
cari verat.

Meritum ie-
iunij.

Iuuium, & ignis de celo saturitatem pariter & nuptias, quas dele-
ret, inuenit. Nec mirum, si omne quod in macello venditur, Apo-
stolus emi iubeat, & comedi: cum idololatriis, adhuc in templis
idolorum, quasi idolothyta vescentibus, pro summa abstinentia
fuerit, cibis tantum abstinere gentilium. Quod si loquitur ad Ro-
manos: Is, qui manducat, non manducantem non spernat: &, qui
non manducat, manducantem non iudicat: non inter ieiunia & sa-
turitatem æqualia merita dispensat, sed contra eos loquitur, qui in
Christum credentes, adhuc iudaizabāt, & eos, qui ex gentibus cre-
diderant, monet, vt ne scandalizent illos cibo suo, qui adhuc in fi-
de infirmiores erant. Deniq; & in consequentibus hoc ipsum so-
nat: Scio, & confido in Domino Iesu, quod nihil commune per se
ipsum est, nisi ei, qui existimat quid commune esse, illi commune
est. si enim propter cibum frater tuus contristatur, iam non secun-
dum charitatem ambulat. Noli cibo tuo illum perdere, pro quo
Christus mortuus est. Non ergo blasphemetur bonum nostrum.
Non est enim regnū Dei esca & potus. Ac, ne quis putaret hoc de ie-
iunijs dici, & nō de superstitione Iudaica, statim edisserit: Alius cre-
dit manducari oīa: qui aut infirmus est, olera māducatur: Et rursūm:
Alius iudicat diē plūs, q̄ diē, alius iudicat omnē diē. Vnusquisq; in
suo sensu abundet. Qui sapit diē, Dño sapit: & qui māducatur, Dño
manducat: gratias enim agit DEO. &, q̄ nō māducatur, Dño nō man-
ducatur: & gratias agit Deo. Qui enim adhuc infirmi erant in fide, &
alias carnes mūdās, alias arbitrabātur immūdās: & inter diē & diē
esse aliqd existimabāt, verbi gratia, sanctius esse sabbatū, & neome-
nias, & scenopegiā, q̄ reliquos dies, iubentur olera māducare: q̄ in-
differēter comeduntur ab omnibus. qui verō firmioris erūt fidei,
omnes carnes & dies omnes, æquales esse credebant. Illud autē,
quod proponere aduersarius visus est, Dñm voratorem, & pota-
torem vini à Phariseis appellatum: & quia ad epulas iērit nuptia-
rum, & conuiuia non despexerit peccatorū: existimo quod nobis-
cum faciat. Ille est Dominus, vt arbitraris, vorator: qui quadragin-
ta diebus Christianorum ieiunium sanctificauit: qui beatos appel-
lat esurientes & sitientes: qui escam habere se dicit, non quam di-
scipuli suspicabantur, sed que in perpetuum nō periret: qui de die
craftino cogitare prohibet: qui cum esurisse & sitisse dicatur, & is-
se frequenter ad prandia, excepto mysterio, quod in typum suæ
passionis expressit, & probandi corporis veritate, nec gulę scribi-
tur seruasse, nec ventri: qui diuitem purpuratum propter epulas
nar-

Matt 11.
Ioann. 2.

Matt. 4.
Christus ie-
iunium qua-
dragesimale
sanctificauit.
Matth. 5.
Ioann. 4.
Matt. 6.
Matth. 26.

narrat in tartaro, & Lazarum pauperem ob inedia dicit esse in fi-
nu Abrahæ: qui, quando ieiunamus, vngi caput & lauari faciem p̄-
cipit, vt non gloriæ hominum, sed Domino ieiunemus: qui comedi-
dit quidem post resurrectionem partem piscis asis, & fauam, non
propter esuriam, & gutturis suauitatem, sed & veritatem sui cor-
poris comprobaret. nam, quotiescunq; mortuum suscitauit, iussit
ei dare manducare, ne resurrectio phantasma puraretur. Et Laza-
rus, post resurrectionem, ob hanc causam scribitur cum Domino
inisse conuiuium. Nec hoc dicimus, quod negemus pisces & cæ-
tera, si voluntas fuerit, in cibo esse sumenda: sed quo modo nupti-
is virginiratē, ita saturitati & carnibus ieiunia spiritumq; præfe-
rimus. Si autem Petrus hora sexta pransurus ascendit in cœnacu-
lum, fortuita esuries nō facit præiudicium ieiuniorum. hoc enim
modo & Dominus, quia ad puteum Samariæ hora sexta fessus re-
fedit, & bibere voluit: omnibus incumbet necessitas, velint nolint,
hoc tempore bibendi: Potuit autem fieri, vt vel sabbatum esset,
vel dies Dominicus, & post bidui, triduiq; ieiuniū hora sexta esu-
rierit. nunquā enim crediderim Apostolum, si ante vnam diem
cœnauerat, epulisq; distentus fuerat, alterius diei esurisse meridiē.
quod si cœnauit pridie, & sequenti die esuriuit ante prandium:
non existimo, quod vsq; ad satietatem comederit, qui tam citō
potuit esurire. Porro, si per Esaiam loquitur Deus, quod non tale
ieiunium elegerit, dicens, In diebus ieiuniorum vestrorum inue-
niuntur voluntates vestræ: & subiectos percutitis: & in iudicio, &
in lites ieiunatis, & cæditis pugnis: non tale ieiunium elegi, dicit
Dominus: quale elegerit, docet: Frange esurienti panem tuum, &
pauperes sine reeto, induc in domum tuam. Si videris nudum, ve-
sti: & domesticos feminis tui ne despicias. Non igitur ieiunium re-
probauit, sed, quale vellet, ostendit. Neq; enim ventris esuries ac-
cepta est Deo, quam lites & rapinæ & luxuria destruant. Si nō vult
ieiuniū Deus, quō in Leuitico p̄cipit, vt septimo mēse, decima mē-
sis, omnis populus ieiunet vsq; ad vesperā: & q̄ nō affligerit animā
suā, moriatur, & exterminetur de populo suo? Quare sepulcra con-
cupiscētiæ, vbi carnibus deditus populus ruit, vsq; hodie in solitu-
dine pseuerant, & crassus populus ortyometrā scribitur ad cho-
leram vsq; ructasse? Cur homo Dei, ad cuius prophetiā manus aru-
erat regis Hieroboā, quia manducauit contra edictū Dei, illicō per-
cussus est? & leo qui asinā custodiuit intactā, p̄phetæ leuanti se de
prandio non pepercit? Qui ieiunus miracula fecerat, pransus, illicō
saturi-

Luc. 16.
Matt. 6.

Luc. 24.

Marc. 5.
Ioann. 12.

Ioan. 4.

Esa. 58.

Apud Esaiam
non reproba-
tur ieiuniū.

Leuit. 16.

Num. 11.

1. Reg. 13.

Ioh. 2.
Ieiunium san-
ctificatur ce-
teris opibus
bonis, & cur-
ationi pec-
catorum pro-
ficet.

Exod. 7.

faturitatis poenas luit. Sed & Iohel clamitavit: Sanctificate ieiunium: p̄dicare curationē: ut mōstraretur, ieiunium sanctificari ceteris ope-
ribus, & sanctificatū ieiunium curationi p̄ficere peccatorū. Quo mo-
do autē virginitati veræ non p̄iudicat imitatio virginū diabolica: ita
nec veris ieiunijs cōforū Ifidis & Cybeles, & quorundā ciborū in
æternū abstinentia: maxime cūm apud illos ieiunium panis, sagina
carnium cōpensetur. Et, sicut signa q̄ faciebat Moyses, imitabatur si-
gna Aegyptiorum, sed non erāt in veritate: nam virga Moysi virgas
Magorū deuorabat: ita p̄ omnia, q̄ in æmulationem Dei facit dia-
bolus, non religionis nostrę superstitio, sed nostra arguitur negli-
gentia, id nolentium facere, quod bonum esse, etiā seculi homines
non ignorant.

Iouiniana
hæresis nihil
prodesse iei-
unia vel à cibis
aliquibus ab-
stinentia.

2. **AVGVSTINVS** in libro de hæresibus ad Quoduultdeum, hæresi octogesima secunda: A Iouiniano quodam monacho hære-
sis Iouinianistarum orta est ætate nostra, cūm adhuc iuuenes esse-
mus. Hic omnia peccata, sicut Stoici philosophi, paria esse dice-
bat, nec posse peccare hominē lauacro regenerationis accepto, nec
aliquid p̄desse ieiunia, vel à cibis aliquibus abstinentiam.

3. **AMBROSIVS** epistola octogesima secunda ad Vercellen-
ses, vt supra quæstione præcedenti, B. II.

4. **AVGVSTINVS** epistola centesima decima octaua ad Ia-
nuarium, capite secundo: Alia verò q̄ p̄ loca terrarū regionesq̄ va-
riantur, sicut est q̄ alij ieiunāt sabbato, alij verò non: Alij quotidie
cōmunicant corpori & sanguini Dñico, alij certis diebus accipiūt:
Alibi nullus dies intermittitur quo non offeratur, alibi sabbato tā-
tūm & dominico, alibi tantū dominico. Et si qd aliud huiusmodi
animaduerti potest, totū hoc genus rerum liberat obserua-
tiones. Nec disciplina vlla est in his melior graui prudentiq̄ Chri-
stiano, q̄ vt eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiā ad quācunq̄
fortē deuenit. Quod enim neq̄ cōtra fidē, neq̄ cōtra bonos mo-
res iniungitur, indifferēter est habendū, & pro eorū inter quos vi-
uitur, societate seruandū est. Credo te aliqui ex me audisse, sed tñ
etiā nūc cōmemoro: Mater mea Mediolanū me cōsecuta, inuenit
Ecclesiā sabbato nō ieiunantē: cœperat prurbari, & fluctuare quid
ageret, cūm ego talia non curabam: sed propter ipsam consului
de hac re beatissimæ memorię virum Ambrosium. Respondit se
nihil docere me posse, nisi quod ipse faceret, quia si melius nō-
set, id potius obseruaret. Cūmque ego putāsem, nulla reddita
ratione, autoritate sua sola nos voluisse admonere, nē sabbato

Ambrosij
sententia

to ieiunaremus, subsecutus est, & ait mihi: Cūm Romam ve-
nio, ieiuno sabbato: cūm hīc sum, non ieiuno. Sic etiam tu, ad
quam fortē Ecclesiam vèneris, eius morem serua, si cuiquam non
vis esse scandalo, nec quenquam tibi. Hoc cūm matri renunciā-
sem, libenter amplexa est. Ego verò de hac sententia etiam atque
etiam cogitans, ita semper habui, tanquā eam cælesti oraculo
susceperim.

1. **D E T** epistola octogesima sexta ad Casulanum presbyte-
rum: Quòd ergò me consulis, vtrū sabbato liceat ieiunare: Re-
spondeo, si nullo modo liceret, profectò quadraginta continuos
dies nec Moyses, nec Helias, nec ipse Dominus ieiunāset. Verūm
ista ratione concluditur, etiam Dominico die non illicitum esse
ieiunium. Et quisquis tamen hunc diem ieiunio decernendum
putauerit, sicut quidam ieiunantes sabbatum obseruant, non par-
uo scandalo Ecclesiæ. Nec immeritò: In his enim rebus de
quibus nihil certi statuit scriptura diuina, mos populi Dei, vel in-
stituta Maiorum pro lege tenenda sunt. Et post multa: Si autem
quoniam huic, quantum potui, sufficienter respondi me puto,
de hac re sententiam meam quæris, ego in Euangelicis & Aposto-
licis literis, totoq̄ instrumento quod appellatur testamentum no-
uum, animo id reuoluens, video præceptum esse ieiunium. Qui-
bus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præ-
cepto Domini vel Apostolorum non inuenio definitum. Et paucis
interiectis: Et de die quidem sabbati facilius causa est, quia & Ro-
mana ieiunat Ecclesia, & aliæ nonnullæ, etiam si pauca, siue illi
proximæ, siue longinquæ. Die autem Dominico ieiunare, scan-
dalum est magnum, maxime postquā innotuit detestabilis mul-
tumq̄ fidei Catholicæ, scripturisq̄ diuinis apertissime contraria
hæresis Manichæorum, qui suis auditoribus ad ieiundandum istum
tanquā constituerunt legitimum diem, per quod factum est, vt
ieiunium diei Dominici horribilius haberetur. Nisi fortē aliquis
idoneus sit, nulla refectioe interposita, vltra hebdomadam per-
petuare ieiunium, vt ieiunio quadraginta dierum, quantum po-
tuerit, appropinquet, sicut aliquos fecisse cognouimus. Nam & ad
ipsum quadragenarium numerum peruēnisse quendam, à fratri-
bus fide dignissimis nobis asseueratum est. Quemadmodum enim
veterum patrum temporibus, Moyses & Helias nihil contra pran-
dia sabbatorum fecerunt, cūm diebus quadraginta ieiunauerunt:
Ita qui potuerit septem dies ieiunando transire, non sibi ad ieiun-

De ieiunio
Sabbati.

Consuetudo
Ecclesiæ.

Ieiunij præ-
ceptum in
novo testa-
mento.

Ieiunium
Sabbati.

Diei Domi-
nicæ ieiunij.

Ieiunium in-
tegrorū qua-
draginta die-
rum.

nandum eligit Dominicum diem, sed in ijs eum inuenit, quos ieiunaturum se vouit plurimos dies. Ieiunium tamen etiam continuatum, si in hebdomade soluendum est, nullo congruentius quam Dominico die soluitur. Si autem post hebdomadam corpus reficitur, non utique ad ieiunandum dies Dominicus eligitur, sed in numero quem voueri placuit, inuenitur. Rursus post nonnulla: Cur autem quarta & sexta maxime ieiunet Ecclesia, illa ratio reddi videtur, quod considerato Euangelio, ipsa quarta sabbati, quam vulgo quartam feriam vocant, consilium reperiuntur ad occidendum Dominum fecisse Iudaei. Intermissio autem vno die, cuius vespera Dominus Pascha cum discipulis manducauit, qui finis fuit eius diei, quem vocamus quintam sabbati: deinde traditus est ea nocte, quae iam ad sextam Sabbati, qui dies passionis eius manifestus est, pertinebat. Hic dies primus azymorum fuit, à vespera incipiens. Sed Matthaeus Euangelista quintam sabbati dicit fuisse primam diem azymorum, quia eius vespera sequente, futura erat coena Paschalis, qua coena incipiebat azymum & ouis immolatio manducari. Ex quo colligitur, quartam sabbati fuisse, quando ait Dominus: Scitis quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Ac per hoc dies ipse ieiunio deputatus est: quia sicut Euangelista sequitur & dicit, Tunc congregati sunt principes sacerdotum & seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphaz: & consilium fecerunt, vt I E S V M dolo tenerent & occiderent. Intermissio autem vno die, de quo dicit Euangelium: Prima autem azymorum accesserunt discipuli ad I E S V M, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere pascha? Hoc ergo die intermissio, passus est Dominus, quod nullus ambigit, sexta sabbati: quapropter & ipsa sexta recte ieiunio deputatur. Ieiunia quippe humilitatem significant. Unde dictum est: Et humiliabam in ieiunio animam meam. Sequitur sabbatum, quo die caro C H R I S T I in monumento re- quietuit, sicut in primis operibus mundi requieuit D E V S illo die ab omnibus operibus suis. Hinc exorta est ista in regia illa veste varietas, vt alij, sicut maxime populi Orientis propter requiem significandam mallet relaxare ieiunium: alij propter humilitatem mortis Domini ieiunare, sicut Romana & nonnullae Occidentis ecclesiae. Quod quidem vno die quo Pascha celebratur propter renouandam rei gestae memoriam, quia discipuli humanitatis mortem Domini doluerunt, sic ab omnibus ieiunatur, vt etiam

Votū ieiunij.

Ieiunij 4 & 6 feriae cur visitatum. Matth. 26.

Ioan. 19.

Matth. 26.

Matth. 26.

Psal. 34.

Cur quaedam Ecclesiae sabbato ieiunant, quaedam non item.

Sabbatum paschale ubiq; ieiunatur.

etiam illi sabbati ieiunium deuotissime celebrent, qui caeteris per totum annum sabbatis prandent, vtrunque videlicet significantes, & in vno anniuersario die luctum discipulorum, & in caeteris sabbatis quietis bonum. Duo quippe sunt, quae iustorum beatitudinem & omnis miseriae finem sperari faciunt, mors & resurrectio mortuorum. Sed quoniam non inuenimus, vt iam supra commemoravi, in Euangelicis & Apostolicis literis, quae ad noui testamenti reuelationem proprie pertinent, certis diebus aliquibus euidenter praecipit, obseruanda esse ieiunia: & ideo res quoque ista, sicut aliarum plurimarum, quas enumerare difficile est, inuenit in veste illius filiae regis, hoc est, Ecclesiae varietatis locum, indicabo tibi quid mihi de hoc requirenti responderit venerandus Ambrosius, à quo baptizatus sum, Mediolanensis Episcopus. Nam cum in eadem ciuitate mater mea mecum esset, & nobis adhuc catechumenis, parum ista curantibus, illa sollicitudinem gereret, vtrum secundum morem nostrae ciuitatis sibi esset sabbato ieiunandum, an ecclesiae Mediolanensis more prandendum, vt hac eam cunctatione liberare, interrogavi hoc supra dictum hominem D E I. Ait ille: Quid possum, inquit, hinc docere amplius quam ipse facio? Vbi ego putaueram nihil cum ista responsione praecipisse, nisi vt sabbato pranderemus. Hoc quippe ipsum facere sciebam, sed ille secutus adiecit: Quando hic sum, non ieiuno sabbato: quando Romae sum, ieiuno sabbato: & ad quamcunque Ecclesiam veneritis, inquit, eius morem seruate, si pati scandalum non vultis aut facere. Hoc responsum retuli ad matrem, eiq; suffecit, nec dubitauit esse obediendum. hoc etiam nos secuti sumus. Sed quoniam contingit, maxime in Aphrica, vt vna Ecclesia vel vnius regionis ecclesiae, alios habeant sabbato prandentes, alios ieiunantes, mos eorum mihi sequendus videtur, quibus eorum populorum congregatio regenda commissa est.

2 E P I P H A N I V S in compendiarie vera doctrina de fide Catholicae & Apostolicae Ecclesiae: Communiones autem siue synaxes fieri ordinatae sunt ab Apostolis quarta, & pro-
sabbato, & Dominica. Quarta vero & prosabbato ieiunium statutum est vsque ad horam nonam. Nam illucescente quarta, assumptus est Dominus, & prosabbato crucifixus est. E T tradiderunt Apostoli, vt in his diebus ieiunia fierent: ita vt impleatur dictum hoc: Quum ablatum fuerit ab ipsis sponsus, Luca 5.

Ambrosij responsio de ieiunio Sabbati.

Ieiunij 4 & 6 feriae ab Apostolis institutum. Matth. 9. Marc. 2. Luca 5.

Pro peccatis
supputantur
apud Deum
ieiunia.

tunc ieiunabunt in illis diebus. Et non vt gratiam aut beneficium exhibeamus ei qui pro nobis passus est, ieiunium nobis constitutum est: sed vt confiteamur ad nostram salutem Domini passionem, quam pro nobis ipse suscepit: & vt pro peccatis nostris, ieiunia nobis apud D E V M supputentur. Et per totum quidem annum ieiunium hoc seruatur in eadem sancta Catholica Ecclesia, quarta, inquam & profabbato, vsque ad horam nonam, excepta sola Pentecoste, per totos quadraginta dies, in quibus neque genua flectuntur, neque ieiunium imperatum est. Cæterum pro communionibus, quæ quarta & profabbato ad horam nonam fiunt, in die Dominica matutinis horis communiones fiunt. Insuper verò, in quinquaginta diebus Pentecostes, de quibus dixi, non est ieiunium, neque in die Epiphaniarum, hoc est, apparitionis & aduentus, quando natus est in carne Dominus, ieiunare licet, etiam si contingat vt sit quarta aut profabbato. Verum ex bono proposito, pietatis exercitatores in ipsa Ecclesia semper ieiunant, excepta Dominica & Pentecoste, semper item vigilias agunt. At verò Dominicas omnes delicatas ducit sancta hæc Catholica Ecclesia, & communiones manè perficit, & non ieiunat. Inconsentaneum enim est in Dominica ieiunare. Porro quadragesimam ante septem dies sancti Paschatis, similiter seruare solet eadem Ecclesia, in ieiunijs perseverans, Dominicis verò omnino non, neque in ipsa quadragesima. Cæterum per sex dies ipsius Paschatis, omnes populi in siccorum esu perseverant, pane, inquam, & sale & aqua tunc vtentes ad vesperam. Sed & pietatis studiosi duplas & triplas ac quadruplas transmittunt, & aliqui totam hebdomadã, vsq; ad gallicinium Dominicæ illucescentis.

Quadragesimæ
ieiunium.

Arctior absti-
nentiã per sex
dies ante pas-
cha, & cibo-
rum delectus.

Ieiunium 4-
temporũ & cur
institutum.

Ieiunium ad
alendas ani-
mas confert.
Zach. 8.

3 CALIXTVS primus pontifex & martyr in epistola ad Benedictum Episcopum, capite primo: Ieiunium, quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, conuenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus, vt sicut annus per quatuor voluitur tempora, sic & nos quaternum solenne agamus ieiunium, per anni quatuor tempora. Et sicut replemur frumento, vino & oleo ad alenda corpora, sic repleamur ieiunio ad alendas animas, iuxta prophetæ Zachariæ vocem, qui ait: Factum est verbum Domini ad me, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitavi vt affligerem vos, quum ad iracundiam prouocasset me patres vestri, & non sum misertus: sic conuersus cogitavi in diebus istis, vt benefaciam Hierusalem & domui Iuda. Nolite timere. Hæc sunt verba

verba quæ facietis: Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, veritatem & iudicium pacis iudicate in portis vestris, & vnusquisque malum contra amicum suum nẽ cogitetis in cordibus vestris, & iuramentum mendax nẽ diligatis. Omnia enim hæc sunt, quæ odiui, dicit Dominus exercituum. Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium, & in lætitiã, & in solennitates præclaras: veritatem tantum & pacem diligite, dicit Dominus exercituum. In hoc ergo omnes nos vnanimis oportet esse, vt secundum Apostolicam doctrinam, id ipsum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata. Simus autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia, in cuius operis deuotione gratulamur dilectionem tuam esse consortem. Non decet enim, à capite membra dissidere: sed, iuxta sacræ scripturæ testimonium, omnia membra caput sequantur. Nulli verò dubium est, quod Apostolica Ecclesia mater sit omnium Ecclesiarum, à cuius vos regulis nullatenus conuenit deuiare. Et sicut Dei filius venit facere voluntatem patris, sic & vos voluntatem vestræ impleatis matris, quæ est Ecclesia, cuius caput (vt prædictum est) Romana existit Ecclesia. Quicquid ergo sine discretionem iustitiæ contra huius disciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

4 LEO Magnus sermone primo de Pentecoste: Ipse enim spiritus veritatis, facit domum gloriæ suæ luminis sui nitore fulgere, & in templo suo nec tenebrosum aliquid vult esse, nec tepidum: De qua ope atque doctrina etiam ieiuniorum nobis atque elemosynarum est collata purgatio. Nam hunc venerabilem diem sequitur saluberrimæ obseruantie consuetudo, quam vtilissimam sibi omnes sancti semper experti sunt, & ad quam sedulo celebrandam, pastorali vos sollicitudine cohortamur, vt si quid macularum proximis diebus negligentia incauta contraxerit, id & ieiunij censura castiget, & deuotio pietatis emendet. Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: sabbato autem in idipsum consueta deuotione vigilias celebremus.

5 ET sermone secundo de Pentecoste: Ad præsentem autem solennitatem etiam ista nobis est adsumenda deuotio, vt ieiunium, quod ex Apostolica traditione subsequitur, sancta obseruantia celebremus: quia & hoc inter maxima sancti Spiritus dona numeran-

1. Cor. 1.

1. Cor. 12.
Romana Ec-
clesia omniũ
aliarũ mater.

Ieiunij post
Pentecosten.

Ieiunij cõsu-
ra castigatur
maculæ pec-
catorum.

Feria 4 & 6.
ieiunij cum
vigilijs Sab-
bati.

Ieiunij post
pẽtecosten ex
Apostolica
traditione
obseruatur.

Vtilitas ieiuniorum.

Feria 4. & 6. ieiunium cum vigilijs Sabbati.

randum est, quod nobis aduersum illecebras carnis & insidias diaboli, ieiuniorum sunt collata præsidia, quibus omnes tentationes, DEO adiuuante, vincamus. Quarta igitur & sexta feria ieiunemus: sabbato autem apud beatum Petrum Apostolum vigilijs celebremus, patrocinante eodem spiritu orationibus nostris, vt in omnibus misericordiam Dei obtinere mereamur.

6 IDEM Leo sermone octauo & nono de Ieiunio septimi mensis, vt supra quæstione præcedenti, B 12.

7 ITEM sermone octauo de ieiunio decimi mensis, vt ibidem, B 13.

8 RABANVS Maurus libro secundo de institutione clericorum, capite vigesimoquarto, vt supra quæstione præcedenti, A 10.

9 CONCILIVM Moguntinum capite trigesimoquarto, Salgunstadiense canone secundo, & Bernardus in vigilia S. Andrea, vt supra de præceptis Ecclesiæ, quæstione 14.

Quadragesimæ ieiunium D. Ignatij tempore.

Ieiunium hebdomadæ sanctæ. Item 4. & 6. feria.

Qualis debeat esse Quadragesimæ obseruatio. Daniel. 5.

10 IGNATIVS in epistola ad Philippenfes: Quadragesimam verò nolite pro nihilo habere: imitationem enim continet Dei conuersationis. Hebdomadam etiam passionis nolite despiciere. Quarta verò, & sexta feria ieiunate, reliquias pauperibus porrigentes.

11 THEOPHILVS Alexandrinus libro tertio Paschali ad totius Aegypti Episcopos: Iustum est, cunctos Domini timore purgatos, dignam peragere solennitatem, continentijs quoque ac ieiunijs redimere castitatem, & dormientem sensum vigili suscitare fide, imitarique sapientissimum Danielem, de quo scribitur: Est vir in regno tuo, in quo est Spiritus DEI, & in diebus patris tui vigilantia & sapientia inuenta sunt in eo. Qui enim curam sui gerunt, vt ad meliora proficiant, habentes legem quasi fortissimum ducem, parent imperijs eius, & venientia contra se peccata subuertunt, splendore operum illustrantes Paschæ festiuitatem: & securitate conscientiarum, perturbationum iacula negligentes, spe anticipant victoriam. Qui autem horum imitatores sunt, antequam ineant prælium, desiderio virtutis palmam occupant triumphorum, coronamque victores lubricæ voluptatis in cælestibus possident reuelata facie, animo contemptantes vociferantur & dicent: Dñs Deus fortitudo mea, & ponet pedes meos in confirmatione, super excelsa statuens me, vt vincam in cantico eius. Nec putemus, fratres charissimi, certamen esse perpetuum, vt idcirco lass-

Habacuc 3.

lassetur, sed sciamus finem huius coronam esse iustitiæ, quam nulla secularum corrumpit ætas. Studium vitæ istius & certaminis, temporale est: qui autem inoffenso cucurrerint gradu, & ad calcem venerint præmiorum, nouas inuenient mansiones, victoriam canonicis demonstrantes. Itaque gratia Domini triumphos nobis de sceleratissimis dæmonibus pollicente, ieiunia ritè celebremus, vt solennitatis quoque ritè participes simus. Nequaquam diebus quadragesimæ, sicut luxuriosi diuites solent, vini poculum suspiramus: neque in procinctu & prælio, vbi labor & sudor est necessarius, carniū edulio delectemur. Qui autem legum præcepta custodiunt, ignorant vinum in ieiunijs, carniū esum repudiant, & insatiabilem auaritiā Dei timore compefcunt. Vnde ad continentem scriptura quotidie clamitat: Vinum & ficeram non bibent. Et econtrariò Iudæi ob culpam audiunt: Dabatis liberè sanctis vinum & Prophetis. Non possunt suscipere correptionem, qui luxuriæ oblectatione capiuntur, neque ventris ingluuiem ratione & consilijs refrenare amore ieiunij. Qui desidia & peritura citò voluptate studium virtutis infamant, non erubescunt vinum clam bibere, & auidis faucibus, arbitros declinantes, in cubiculis mulsa potare, vt in ediam & ieiunia, quæ vltro appetere debebant, ieiuniorum tempore luxuria & ebrietate commutent: nescientes quiddam etiam si hominum conscientiam fugiant, & clausis parietibus, vescantur carniū, atque aues atiles diebus quadragesimæ, & propinquante Pascha, immundis manibus lacerent, tristi vultu foris ieiunia promittentes, corripiat huiuscemodi Dominus, & dicat: Iniquitates magnas faciunt isti, vt recedant à sanctis meis. Non decet ieiunantes tempore agonis & prælij vesci carniū, monente scriptura: Affligetis animas vestras. Neque Phasides aues sollicito labore perquirere, & garrulas volucres, earumque pinguedinem hianti ingerere gulæ. Nec inuestigare magni precij coquos, qui ventris rabiem iure multiplici, & carniū confusione mutatis, diuersoque ciborum sapore demulceant: fumantibus pateris & nidore sui, furori gutturis blandientibus, cum in iniuriam continentiarum diuersi saporis & coloris vina quærantur. Docet nos sancti Danielis historia, & trium puerorum virtus, con-

A vino & carniū abstinere oltim in quadragesima.

Leuit. 10.

Amos. 2.

In eos qui etiam vescuntur carniū in diebus ieiuniorum.

Non decet ieiunantes vesci carniū.

Danie. 1.

Hebr. 13.

qui

Exemplo Dani-
elis & triū
puerorū do-
cet abstinē-
dum à supra-
dictis.

Machabæorū
exemplo idē
docet.
2. Mach. 7.

Conuersatio
angelica in
terris, ieiunium.
Rom. 14.

Quale ieiunium esse de-
beat, & cum
quibus ope-
ribus con-
iunctum.

Abstinētia à
carnibus.

qui tempore ieiuniorum esu carniū delectantur, imitari Sancto-
rum continentiam : qui nulla vi superari potuerunt, vt rigorem
virtutis amitterent, vt Babyloniorum imperia formidantes, capti-
uam in se ostenderent voluptatem: sed manserunt liberi, ventrisq;
desideria ratione superarunt, titillantem gulæ vicere luxuriam,
nobisq; suæ fortitudinis exempla reliquerunt, habitantes in Baby-
lone corporibus, sed sensu & fide cum angelis in cælesti Hierusalem
morantes, vt omnem deinceps ætatem docerent, ieiuniorum tem-
pore à vino & carnibus abstinendum, sumere de terra semina, &
potandam aquam, quibus comitibus vitur pudicitia. Quid me-
morem insignes Machabæorum victorias? qui nè illicitis carnibus
vescerentur, & communes tangerent cibos, corpora obtulere cru-
ciatibus: toriusq; orbis in Ecclesijs Christi laudibus prædicantur,
fortiores pœnis, ardentiores quibus comburebantur ignibus. Er-
gò qui ieiunia, id est, conuersationem angelicam imitantur in ter-
ris, meminerunt illius dicti: Regnum Dei non est cibus & potus,
sed iustitia, & gaudium, & pax, & lætitia. Isti per continentiam, bre-
ui & paruo labore magna sibi & æterna conciliant præmia: & mul-
to plus accipiunt, quàm offerunt, & futuri temporis gloria præsen-
tes angustias mitigant.

12 M A X I M V S Taurinensis Episcopus scripsit homilias qua-
tuor de ieiunio quadragesimæ, in quibus frequenter monet, vt bo-
nis operibus sanctificemus quadraginta dierum ieiunium, & non
solum à cibus, sed etiam à vitijs ieiunemus. Inter alia sic ait homi-
lia tertia: Nos verò, fratres, quibus propugnator inuictus hanc ve-
nerabilem quadragesimam dedicauit, repudiantes carnalia deside-
ria, sic castigemus membra ieiunijs, vt animas virtutibus sagine-
mus. Ieiunet in nobis perniciofa Inxuries, ieiunet omnis iniquitas,
ieiunet odiosa contentio: abstineamus ab epulis, magis abstinea-
mus à vitijs: sic nos temperemus, sic sobrijsimur à vino, vt nulla
nobis voluptatum dominetur ebrietas. Quid enim prodest, ob-
seruatione quadraginta dierum ieiunandi nos tempora custodire,
& legem non tenere ieiunij? Quid prodest vobis, vacare à conui-
uijs, & diem litibus occupare? Quid prodest, proprium non edere
panem, & victum diripere miserorum? Ieiunium Christiani, egen-
tis debet esse refectio. Ieiunium Christiani pacem debet nutrire,
non iurgia. Quale illud est autem, quod non vesceris carnibus, &
de ore tuo omni esca sordidius egreditur maledictum? Quale est,
quod sanctificatur venter ieiunio, & polluitur lingua mendacis?

Rectè

Rectè sanè, frater, frequētabis Ecclesiam, si gressus tuos lethali-
bus laqueis auida illa non implicet & inuoluat vsura. Rectè orabis Do-
minum tuum, si precibus tuis obuia tibi cordis tui non obstitat in-
uidia. Rectè contundes manibus pectus, si omnem indè furorem
malignæ voluntatis excusseris. Iuste etiā dabis denarium pau-
peri, si alij illud pauperi non tulisti. Hæc ergò est, charissimi, reli-
giosa esuries, hic fidelium pastus animarū, vt ieiunium nostrū san-
ctificet castitas, ornet patientia, benignitas foueat, misericordia læ-
tificet, commendet humilitas. His quadragesimam Christi, prout
possumus, virtutibus subsequamur, vt gemino quodam corporis
animiq; ieiunio, diuinæ nos semper gratiæ commendemus.

13. A M B R O S I V S agit de quadragesima sermōe vigesimoter-
tio & sequentibus. Quo quidem vigesimotertio sermone sic ait:
Sanctæ quadragesimæ rationem, cuius hodiè initium celebramus,
frequenter edidimus, & cur tot dierum numero ieiunemus, sæpè
docuimus. Diximus enim quod Dominus IESVS Christus hunc
eundem numerum ieiunij consecrarit, & continuatis diebus no-
ctibusq; non capiens cibum, vnum ieiunij corpus effecerit: hoc est,
licet diei ordo noctis interrupteretur aduentu, non tamen inter-
ruptus est ordo ieiunij. Vnde erant apud eum plura temporū cur-
ricula, sed abstinentiæ dies vna, ostendens nobis ita nos hunc nu-
merum integrum ieiunare debere, vt quia totam quadragesimam
complecti non possumus solido & vno ieiunio, vel quotidianis eā
dem sine intermissione ieiunijs celebremus, vt si quisquam vnam
diem abstinendo prætermiserit, totam quadragesimam violarit, &
propter modici temporis cibum, magni fructum laboris amiserit.
Et post pauca: Eodem, inquam, numero Moyses per mansiones pe-
uenit ad requiem, quo & nos per ieiunia properamus ad cælum. Ie-
iunia enim nostra mansiones quædam sunt, per quæ iter spiritua-
liter facientes, animæ virtutibus ambulamus, & diurno profectu
repromissæ nobis terræ viciniores efficimur, ita vt citius perueni-
at qui deuotius ieiunarit. Pedes enim quidam animæ pernices, sunt
fides atq; ieiunium, qui citò de humilibus ad altiora conscendunt,
citò de terrenis ad cælestia gradiuntur.

ET sermone vigesimo quinto: Sic ergò & nos propositum no-
bis quadragesima dierum iter debemus omni labore conficere, &
quibusdam quasi castris nos ieiuniorum deuotione munire. Castra
enim nobis sunt nostra ieiunia, quæ nos à diabolica oppugnatione
defendunt. Deniq; stationes vocantur, quod stantes & commo-
ran-

P

ran-

Corporis ieiunio animi ieiuniū iungendum.

Cur 40 diebus ieiunent Christiani. Matt. 4.

In Quadragesima quotidiè ieiunandū: alioquin tota violatur. Num. 33.

Per ieiunium citius peruenitur ad terram promissis.

Castris co-
parantur ie-
iunia.

Murus quida-
est Christiana-
no ieiunium
aduersus dia-
bolum.

2. Cor. 12.

Matt. 17.

Ieiunium etiã
alijs prodest.

Cur Christus
diabolũ vin-
cere voluit
post 40. die-
rum ieiunium.

rantes in eis inimicos insidiantes repellamus. Castra planè sunt ieiunia Christianis, à quibus si quis aberrauerit, à spirituali Pharaone innaditur, aut peccatorum solitudine deuoratur. Peccatorum autem solitudinem patitur, qui deserit societate sanctorum. Murus igitur quidam est Christiano ieiunium, inexpugnabilis diabolus, intransgressibilis inimico. Quis enim vnquam Christianorum ieiunauit, & captus est? Quis sobrius mansit & victus est? Temulè tum aggreditur diabolus, luxuriosum oppugnat inimicus. Vbi autem ieiunium viderit, fugit, metuit, pertimescit, terretur pallore eius, debilitatur inedia, infirmitate prosternitur. Prosternitur, inquam, infirmitate, quia Christiana infirmitas, fortitudo est. Vnde ait Apostolus: Cùm infirmor, tunc fortior sum. Sed requirit aliq, quemadmodum fortis infirmitas? Tunc est fortis infirmitas, quando caro tabescit ieiunijs, anima puritate pinguescit. Quàntum enim illi ciborum succus subtrahitur, tantum huic iustitiæ virtus augetur. Tunc igitur homo imbecillis quidem est ad secularia, sed fortis est ad diuina opera. Tunc enim magis de Deo cogitat, tunc iudicium metuit, tunc vincit inimicum. Ait enim saluator de diabolus: Hoc genus non eiicitur nisi in ieiunio & orationibus. Dicit vtiq, à diabolo energumenum non nisi ieiunijs posse purgari. Videte ergò quæ ieiunij virtus sit, quantam homini suo præstet gratiam, & tantam præstet alteri medicinam: quemadmodum proprium sanctificet hominem, quod ita purificet alienum. Mira enim res est, alter ieiunat, & alteri prodest ieiunatis utilitas. Ergò, fratres, abstinentiæ arma minimè deponamus, & quadraginta dierum ieiunia sine intermissiõe curemus. Hic est enim perfectus numerus ad vincendum. Dominus enim diabolum postea quàm quadraginta dies ieiunauit, euicit: non quod non & ante ieiunia eum vincere potuisset: sed vt ostenderet nobis, tunc nos diaboli posse esse victores, cùm per quadraginta dies victores ieiunando desideriorum carnalium uissemus. Eum autem qui hunc numerum consecratum gulæ intemperantia violasset, tanquàm imbecillum & miserum, facile eum ab inimico posse superari. Quo modo enim potest in altero diaboli improbitatem vincere, qui gulæ intemperantiam in seipso non vincit? Prius ergò homo tuus victor esto, vt possis esse victor alterius. Sunt enim intrà te proprii tibi hostes, qui quotid. è te oppugnant. Ecce enim auaritia te diuitiarum ambitione circumuenit, luxuria epularum suauitate captiuat, hæresis scientiæ peruerfite peruertit, Vince ergò inimicos proprios, vt vincere possis alienos. Non enim

enim fratres leue peccatum est, fidelibus indictam quadragesimã à Domino violare, & ieiunia consecrata ventris voracitate dissoluere. Scriptum est, Qui dicit se in CHRISTO manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Si vis ergò Christianus esse, debes, quod CHRISTVS, facere. Ille qui peccatum non habebat, Quadragesimam ieiunauit: tu non vis quadragesimam ieiunare qui peccas? Ille, inquam, peccatum non habebat, sed pro nostris ieiunauit peccatis. Qualis ergò apud conscientiam tuam Christianus es, cùm, CHRISTO pro te esuriente, tu prandes? Cùm, Saluatore pro te ieiunante, tu reficeris? Non igitur, sicut dixi, leue peccatum est, indictum violare ieiunium. Nam vt hoc exemplis breuiter approbemus, legimus in libris Regnorum, cùm Saul rex Israel bellum contra Allophylos gereret, vniuerso eum exercitui indixisse ieiunium, & abstinentibus cunctis, eum contra aduersarios pugnare cœpisse. Bonus planè rex, qui hostes suos non tam armis, quàm deuotione vincebat, & plus dimicabat religioe quàm telis. Cùm ergò Saul abstinentiam diei suis omnibus indixisset, & Ionathas eius filius præcepti nescius, inter medias hostium acies victor incedens fauum mellis intincta sceptri summitate gustasset, tanta indignatio repente commota est, vt & differretur victori regi responsum propheticum datur. Vnde intelligimus quod Saul hostes non tam virtute militum, quàm militum abstinentia superabat. Deniq, vnius culpa cunctis confertur ignauia, & vnius delicto omnibus generatur infirmitas. Deficit enim virtus in exercitu, vbi deficit in obseruatione ieiunium. Quod vt peccatum Saul ex ipsa diuinitatis offensione cognouit, statim Ionathæ dixit non esse parcendum, sed peccatum admissum effusione eius sanguinis expiandum. Videte quanta apud Saul regem fuerit religionis obseruantia, qui offensum Deum optauit etiam parricidio mitigare. Et quanta sit resoluti culpa ieiunij, quæ non nisi sanguinis effusiõe puniatur. Et si ignorans Ionathas indictum à patre ieiunium quia resoluere, morti addicitur: qui sciens indictum à Christo resoluere ieiunium, quid meretur? Ergò fratres statutum nobis custodiamus obseruatione ieiunium, vt hostes nostros spirituales carnalèsque vincamus. Habemus enim, sicut nostis, carnales hostes. Ieiunemus igitur vt eos & exercitus noster & Saul superet & obtineat. Nec in abstinentia positi declinemus ad fauum. Fauus enim quidam mundus est voluptas seu vitia, quæ, sicut scriptum est, ad tempus qui-

Non leue peccatum est indictum à Domino quadragesimale ieiunium violare.

1. Ioana. 2.

Non leue peccatum est, indictum ieiunium violare, exemplo Ionathæ declarat. 1. Reg. 14.

Pro 5.

dem impugnant fauces, nouissima amariora sunt felle.

Pro. 5.

SERMO NE vigesimo septimo in fine: Igitur & nos, fratres dilectissimi, ieiunemus continuè & deuotè hoc spatio temporis, vt propitiatur nobis dominus, pateant nobis cæli, inferna contra nos non valeant.

Ieiunandum vt propitiatur nobis Dominus.

SERMO NE trigesimo tertio: Diximus superiore Dominica hoc esse fidei nostræ opus primum, vt horum quadraginta dierum curriculo deuotissimè ieiunemus, & istam esse causam salutis nostræ, si hoc tempore abstinentiæ operam commodemus. Atq; idè fratres dilectissimi, inspicere debemus quæ sit huius forma ieiunij, vt respiciamus quanta sit eius vtilitas. Est enim interdum inutile & inane ieiunium, quod licet ventrem & omnia viscera succo saturitatis exhaurit, non tamen acceptum est Deo, quia mentem & intimos sensus minimè vinculo iniquitatis euacuat. Et pauld post: Hæc voluntas est Domini, vt ieiunemus à cibis pariter & à peccatis. Abstinentiam indicamus corpori, vt à vitijs magis animam abstinere possimus. Frenum enim quoddam est luxuriantis animæ corpus exhaustum. Et quibusdam interiectis: Hoc est enim salutare ieiunium, vt sicut abstinetur corpus ab epulis, ita & anima refrenetur à vitijs. Illud etiam fratres ad perfectionem ieiunij tacendum non est, vt qui abstinemus & minimè prandemus, hoc tempore prandia nostra pauperibus prærogemus.

Ieiunium geminum.

SERMO NE trigesimo quarto: Bonum est quidem cunctis temporibus ieiunare, sed melius, quadagesimam ieiunare cum Christo. Hanc enim Quadagesimam nobis Dominus suo ieiunio cōsecrauit. Quod dixi ieiunio, non ieiunij. Vnum enim ieiunium Domini fuit, quia continuatis quadraginta diebus & noctibus cibum omnino non sumpsit. Quisquis ergo Christianus consecratam ieiunando non impleuerit Quadagesimam, præuaricationis & contumaciæ reus tenebitur, quod legem diuinitus pro salute sua datam prandendo ipse rescindit. Rescindis enim legem, qui exemplum ieiunij Dominici non custodis. Qualis autem Christianus es, cum Domino ieiunante tu prandes? Qualis Christianus es, cum CHRISTO esuriente tu rescicis? Ille pro salute tua famem sustinet, tu pro peccatis tuis ieiunare formidas? Dicit enim mihi, interrogo vos qui in Quadagesima prandetis, si non in conscientijs vestris rei estis, quod abstinate toto populo vos soli contra præceptum Domini deuoratis: si non vobis rubor

Quadagesimam Christus suo ieiunio consecrauit.

Violator ieiunij quadagesimalis præuaricationis & contumaciæ reus tenebitur ob rescissam legem diuinitus constitutam.

rubor est cum exitis in publicum, nè quis vobis ieiunus occurrat: aut si non cogitatis cum ad Ecclesiam proceditis, quemadmodum pacem Episcopo porrigatis, nè fortè ipso spiritu osculi vestri vos reprober? Quod si hæc non cogitatis forsitan, vehementer erratis. Scire debetis, cum in quadagesimæ diebus ieiuno pransus occurrat, non bene de illo iudicat qui ieiunat. Hoc enim idè dico, quia audio complures, quod grauius est, fideles, alternis in quadagesima hebdomadis abstinere, & consecratum illum dierum numerum gula intemperanti violare, hoc est, prandere septem dierum curriculo, & septem dierum spatio ieiunare. Quibus hoc dico, cur etiam per illos septem dies fraudem sibi faciant ieiunando, cum illis ieiunium tale non proficit? Quauis enim abstineat quis certis diebus, quauis ciborum dulciora alimenta non sumat, non tamen illi acceptd fertur quadagesimæ ieiunium, quod non diebus quadraginta ieiunat. Pudet dicere, senes & aniculæ quadagesimam faciunt, iuuenes & iuuenulæ non faciunt. Omni igitur solitudine tempus sacratissimum celebremus, non prætereant nos dies absque ieiunio, non nos transeat vna hebdomada absque vigilijs. Ille enim facit quadagesimam, qui ieiunando & vigilando ascendit ad Pascha. Nam sicut reliquo anno ieiunare præmium est, ita in quadagesima non ieiunare peccatum est. Illa enim voluntaria sunt ieiunia, ista necessaria: illa de arbitrio veniunt, ista de lege: ad illa inuitamur, ad ista compellimur. Et post pauca: Bonus ergo numerus, qui semper cælum aperit. Bonus, inquam, numerus, per quem iustitia Noë saluatur, & Israel filij saginantur. Vndè & nos obseruemus hunc numerum, vt aperiantur nobis cæli, quatenus & pluuia nos gratiæ spiritualis irroret, & spiritualium sacramentorum manna reficiat.

Quadraginta diebus ieiunandum.

Voluntarijs ieiunij præmiū debetur: indicia violentes peccant.

Quadragenarius numerus Gene. 7. Iosue 5.

SERMO NE trigesimo sexto eiusdem Ambrosij: Ante dies deuotionem sanctæ quadagesimæ prædicantes, sacrarum literarum exempla protulimus, quibus approbaremus hunc quadragenarium numerum non esse ab hominibus constitutum, sed diuinitus consecratum, nec terrena cogitatione inuentum, sed cælesti maiestate præceptum. Atque idè qui constitutum numerum vna die manducando præterit, non vt vnius diei violator accusatur, sed vt totius quadagesimæ transgressor arguitur. Vndè bonum est homini, vt dictum numerum sine labore ieiunet, & totius quadagesimæ consequatur pariter sanctitatem. Hæc autem non tam sacerdotum præcepta quam Dei sunt. Atque idè qui spernit, non sacerdo-

diuinitus cōsecratus numerus quadragenarius & cælesti maiestate præceptus.

Non tñ ex sacerdoti quæ Dei pcepto quadagesimam obseruamus.

cerdotem spernit, sed Christum qui in suo loquitur sacerdote. Videamus igitur quo tempore hanc obseruantiam nobis indixerit Dominus, si non veluti per istam deuotionem cuncta elementa voluerit habere profectum. Ecce enim indicta quadragesima, constructa hyemali gelu terra resoluitur, & aquarum fluenta meatus suos glacie liquefacta recipiunt: sic quoque corporum nostrorum hoc eodem tempore contracta sceleribus peccata soluantur, & vitæ nostræ purior cursus liquefacto rigore diaboli meatum suum pristinum recognoscit. Terra, inquam, indicta quadragesima asperitatem deponit hyemis, ego indicta Quadragesima asperitatem reijcio delictorum. Illa terra aratris scinditur, vt mundanis sit congrua frugibus: mea terra ieiunij exaratur, vt cælestibus sit apta seminibus. Sicut enim redditum &c.

Tempore quadragesimæ contracta sceleribus peccata soluantur.

Quadragesimam cōsecrauit dominus.

Sacrilegū est Quadragesimæ ieiunium in totum non obseruare, ex parte violare, peccatum.

Matth. 4. Cur in deserto Christus ieiunauit.

Gen. 4.

S E R M O N E trigesimo septimo: Si benè retinet, fratres, vestra dilectio, hac superiore Dominica prædicauimus, quod sanctam quadragesimam abstinendo ipse Dominus cōsecrauerit, & tot dierum noctiumq; curriculo cibum omninò non capiens, vnum ac solidum ieiunij corpus effecerit, quod in totum non obseruare, sacrilegum est: ex parte violare, peccatum est. Hoc enim fecit causa salutis nostræ, vt rem vtilem non solum doceret verbis, sed etiam exemplis instrueret, vt iisdem vestigijs quibus ad fidem currimus, ad abstinendam graderemur. Sed videamus quæ causa steterit vt ieiunia Saluator indiceret, & ipse sibi primum, vt bonus humani generis medicus, ieiunaret. Bonus enim medicus poculum quod ægro daturus est, prior gustat, vt peritiam artis suæ antè in se ipse demonstrat, & experimentum æger accipiens, securus sit de poculo, securior de salute. Deindè, quo loci hoc ipsum tempus ieiunij procurârit. Dicit enim Euangelista, abstinuisse Dominum quadraginta diebus & noctibus in deserto. Arbitror itaque causam hanc esse ieiunij, vt quia primus Adam in paradiso constitutus per intemperantiam gulæ gloriam immortalitatis amiserat, eandem immortalitatem secundus Adam Christus per abstinendam repararet. Et quia cōtra mandatum Dei gustans de interdita arbore peccatum mortis inciderat, nunc secundum mandatum Domini ieiunans, vitæ iustitiam mereretur. Hoc enim agit Saluator, vt iisdem vestigijs quibus admissa fuerint delicta, purgentur, hoc est, vt quia homo manducando deliquerat, corrigat abstinendo: vel quia epulando mulierem cognouerat, nunc eandem ieiunando despiciat. Adam enim Euam non nisi intemperantia prouocante cognouit. Quan-

Quandiu autem mansit in illis intemerata parcitas, mansit & impolluta virginitas: & quandiu ieiunauerunt ab interdictis epulis, tandiu & à pudendis ieiunauerunt peccatis. Fames enim amica virginitatis est, inimica lasciuie. Saturitas verò castitatem prodigit, nutrit illecebram. Igitur, sicut dixi, hoc agit Dominus, vt ijs præiudicijs quibus homo obnoxius peccato fuerat, liberetur.

S E R M O N E trigesimo octauo: Propitia diuinitate ecce iam penè transegimus quadragesimæ indicta ieiunia, & præcepta Christi Domini abstinentiæ deuotione compleuimus. Superest nunc vt quemadmodum famuli eius Moyse & Helias huc sacratissimum numerum obseruando, gratiam meruerunt, ita & nos hoc ipsum tempus custodiendo mereamur, sicut similis remuneratio in perceptione præmij, quorum similis labor est in obseruatione ieiunij.

S E R M O N E quadragesimo: Legimus in Prophetis cum Niniuæ ciuitati submersio diuinitus immineret, & iuxta sententiam Dei, destruendi illam tempus ingrueret, consistentes in ea aliud non habuisse præsidium, nisi vt abieceris crapulosas epulis, ieiunia continuata susciperent, & diuinitarum ambitione seposita, humilitate se paupertatis induerent, scilicet vt exinde remedium perciperent, vnde his perditio contingebat, hoc est, vt iram diuinitatis, quam luxuriando prouocauerant, abstinendo lenirent: & offensam quam in eos superbia contraxerat, humilitas mitigaret. Et paulo post: Solent quidam homines quotiescunquè necessitatem arduam nimis patiuntur, ad proximas egentes auxiliij causa destinare legatos. Nos, quod est melius, legationem ad DEVM per ieiunia destinamus, ab ipso imploremus auxilia, ad ipsum nos corde & orationibus conferamus. Auxilium enim illi non aliunde rogando petiuerunt, sed de suis ieiunando visceribus exegerunt. Cur enim petat ab altero, qui intrâ se potest inuenire quod quærit? Quanto enim DEO vicinior: fuerimus, tanto aduersarij nostri à nobis longius repellentur. Oportet igitur proximos nos fieri Deo, quoniam dicit Propheta: Ecce qui elongant se à te, peribunt. Quod si à DEO qui longè sunt, peribunt: vtique qui sunt proximi, saluabuntur. Alter ergo proximi Deo esse non possumus, nisi ad eum ieiunij, orationibus & eleemosynis propinquemus: DEVS enim ipse misericors, ieiunus & sanctus est. Atque idè qui vult proximus Deo esse, debet imitari: hoc esse quod est DEVS. Tota igitur in tribulatione Niniuitarum ciuitas ieiunauit. Benè dixi, tota: non solum enim senes, iuuenes & infantes, sed etiam pecudes legimus ieiunasse. Mira

Indicta Quadragesimæ ieiunia ex Christi præcepto. Deut. 9. 3 Reg. 19.

Obseruatio ieiunij quadragesimalis meretur.

Ionæ 3.

Abstinendo ira Dei lenitur.

Psal. 72.

Nō nisi ieiunijs, orationibus & eleemosynis Deo propinquamus.

res,

res, ieiunant pro ciuitatis peccato, quæ peccati conditio non constringit. Vndè & nos, fratres, temporũ angustias sustinentes, omnes pariter ieiunare debemus, & misericordiam Dei cunctorum abstinentia deplorare. Nam quale sit, hoc Christianum pro salute sua non facere, quod pecudes pro hominum salute fecerunt? nisi quod stolidior pecude est, qui indicto pro se à Sacerdote ieiunio non ieiunat. Nonne enim pecus est, qui non intelligit quid illi imminet, quid incumbat? Et pecus quidem videns declinat foueam, cauet præcipitia, tu autem non vis ieiunando periculum declinare quod cernis? Desperationis enim genus est, tunc te manducare cum abstinerere debeas: tunc gaudere, cum debeas deplorare. De hac desperatione Apostolus dicit; quod à nobis auertat Deus: Manducemus & bibamus: cràs enim moriemur. Ieiunemus ergò fratres sine intermissione, vt hostes nostros orationibus & abstinentia superare possimus.

Pro salute sua quisq; ieiunare debet.

1. Cor. 15.

Matth. 17.

14. AVGVSTINVS sermone quinquagesimo quinto de tempore & multis sequentibus agit de quadragesimali ieiunio: eo verò sermone quinquagesimo quinto sic ait: Ecce, fratres charissimi, Deo propitio, tempus quadragesimæ venit: & idèd rogo dilectissimi, vt dies istos corporibus salubres & animæ medicinales ita cum Dei adiutorio sanctè ac spiritaliter celebremus, vt obseruatio sanctæ quadragesimæ non nobis iudicium pariat, sed profectum.

Dies quadragesimæ corporibus salubres & animæ medicinales.

Abstinentia, vigilia, & orationes perducunt ad paradisi delicias. Matth. 7. Luc. 13. Matth. 6.

Et post pauca: Infelix enim voluptas, infelicioꝝ cupiditas atque luxuria, per transitoriam dulcedinem præparant sempiternam amaritudinem. Abstinentia verò, vigilia, orationes atque ieiunium, per breuissimas angustias perducunt ad paradisi delicias, quia nõ mentitur veritas, quæ in euangelio dicit, Arcta & angusta via est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam.

SERMO NE sexagesimo de tempore: Vnge caput tuum, & faciem tuam laua, nè videaris ieiunans hominibus: Ergò contra Christi præcepta facimus, qui publicè ieiunium indicimus, & vidente toto populo, pariter cum ipso ieiunamus? Et in hoc sensu oportet intelligi, vt nemo pro laude humana, sed pro peccatorum indulgentia vel pro misericordia diuina ieiunet.

Ieiunandũ peccatorũ indulgentia. Solum dies Dominicũ i Quadragesima excipiuntur à ieiunio.

SERMO NE sexagesimo secundo de tempore: Rogo vos, fratres charissimi, & admoneo, vt in isto legitimo ac sacratissimo tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præsumat, nisi fortè ille, quem ieiunare infirmitas non permittit: quia alijs diebus ieiunare, remedium est aut præmium: in Quadragesima non

non ieiunare, peccatum est. Alio tempore qui ieiunet, accipiet indulgentiam: in quadragesima qui nõ ieiunat, sentiet pœnam: & tamen qui ieiunare non præualet, secretiùs sibi soli, aut si est alius infirmus, cum ipso in domo sua præparet quod accipiat, & illos qui ieiunare præualet, ad prandium non inuitet: quia si hoc fecerit, nõ solum Deus, sed etiam homines possunt intelligere, illum non pro infirmitate non posse, sed pro gula ieiunare non velle. Sufficit illi quod ipse ieiunare non præualet, & magis cum gemitu & suspirio & animi dolore manducet, pro eo quod alijs ieiunantibus ille abstinerere non potest. Pro eo tamen quod non potest ieiunare, ampliùs debet erogare pauperibus, vt peccata quæ non potest ieiunando curare, possit in elemosynis dandis redimere. Bonum est ieiunare, fratres: sed melius est, elemosynam dare. Si aliquis vtunque potest, duo sunt bona. Si verò non potest, melius est elemosynam dare.

In Quadragesima nõ ieiunantes, peccat.

Peccata ieiunando curantur.

SERMO NE sexagesimo quarto de tempore: Omne vitæ nostræ tempus, stadiũ quoddam debemus putare virtutum, & ad cæleste brauium tota virtute contendere. Sed hoc præcipuè in quadragesimæ diebus implendum est, qui abstinentiæ ac ieiunijs dedicati, tantum nobis ad virtutem animi conferunt, quantum & de corpore voluptatem decerpunt. Est autem legitimus numerus iste ieiunij, & qui in sanctis celebratur exemplis. Moyses legem accepturus à DEO, quadraginta dies ac noctes absque cibo potuq; transiit, & ad suscipiendam Domini voluntatem ieiunus præparatus est. Helias post quadraginta dierum ieiunia, curru igneo ad superna cælorum de hoc mundo translatus est. Ipse quoque Dominus ac saluator noster quadraginta diebus ieiunans, de diaboli tentatione triumphauit, vt ad prædicationem Euangelij iam victor accederet. Meritò verò etiam nos hunc dierum numerum custodire debemus ieiunijs, quem per talia exempla legimus cõsecratum. Celebremus ergò hos dies cum omni alacritate mentis & gaudio, & eos omnibus epulis & corporalibus delicijs præferamus. In his enim præcipuè diebus ad implendam Domini voluntatem accendimur, quandò maximè per abstinentiam voluptas carnis extinguitur. Sed & illa est in quadragesimæ diebus grandis vtilitas, quod dum etiam à licitis abstinemus, magis ac magis admonemur illicita vitare. Qui enim abstinemus nos à carnibus, quibus alijs diebus vti licet: qui nos abstinemus à vino, quo moderatè vti licet: qui ergò ista vitamus, quæ aliquandò licent, inprimis peccata fugiamus,

Quadragesimale ieiunium quorũ exemplis cõsecratum sit. Exod. 34. 3. Reg. 19.

Matth. 4.

Obseruandum à nobis quadragesimale ieiunium, & quo fructu.

Abstinentia à carnibus in Quadragesima & à vino.

Ieiunandū & à cibus, & à vitijs, vt mereamur operū retributione satiari.

Matth 5.

Medicinale tempus Quadragesimæ ad curanda peccatorum vulnera.

Exemplis ostendit ieiunij vim & efficaciam.

Exod. 14.

Deut. 9.

Exod. 32.

Genes. 3.

Gene. 4.

Ieiunij reducit ad paradysum.

3 Reg. 17.

Iacob. 5.

4 Reg. 1.

3 Reg. 19.

Daniel. 14.

quæ omnino nunquam licent. Itaque volumus benè ieiunare à cibus, ante omnia ieiunemus & à vitijs. Sic ergò, vt dixi, ieiunemus à cibus, vt multo magis ieiunemus à vitijs, vt sanctorum morum vbertate saturemur, vt & in futuro mereamur ipsorum operum retributione satiari, sicut in Euangelio legitur: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

S E R M O N E sexagesimo quinto de tempore: Adest nobis venerabile & medicinale tempus Quadragesimæ, charissimi, per quod ieiunantes, peccatorum nostrorum vulnera curare debemus. Quantum sit ergò bonum ieiunij, breui sermone exemplis additis differamus. Moyses primus quadraginta diebus ac noctibus cum ieiunasset, legem Domini accipere meruit, per quam populis imperaret. Impetraverunt vnus hominis ieiunia, quod totius populi saturitas desperauerat. Aduertamus ergò quanta sit inter ieiunium & saturitatem distantia, inter ventrem vacuum & pulmones epulis æstuantem. Moyses ergò quia ieiunauit, Dominum vidit: populus, quia manducauit & bibit, idola fabricatus, est. Sed quid de Moyse & Israelitica multitudine loquar? Princeps ille humani generis Adam, quandiu ieiunauit seruans mandatum, in paradiso fuit. Vbi verò comedit, eiectus est de paradiso. Et qui in paradiso DEI virgo fuerat, eiectus de paradiso, cognouit uxorem. Semper enim iuncta est saturitati lasciuia. Vicina sibi sunt venter & genitalia: & pro membrorum ordine, ordo vitiorum intelligitur. Eiecit ergò nos de paradiso cibus: reducat esuries, reducat ieiunium. Diximus ergò quid sanctus Moyses meruit ieiunando: deinde & cunctos videamus. Sancto Helix ieiunanti etiam elementa famulata sunt. Hic denique tribus annis & sex mensibus cælum clausit: Ad cuius vocem etiam supernum descendit incendium. Et cum eum Iezabel regina vellet occidere, & fessus sub arbore frondosa iaceret in solitudine, angelus ad eum mittitur, & dicit ei: Sume paululum panis & aquæ. Videte quanta sit DEI clementia erga ieiunantes, charissimi: non sufficiebat, quia angelus Dominus miserat, qui eum vt cibum sumeret, iuberet, sed etiam præcepit, vt longius fugiat persequentem. Ait ergò. Sume paululum panis & aquæ: quadraginta enim dierum ieiunio perrecturus erat per desertum vsque ad montem Sina. Nunquid enim Dominus qui cælum & terram fecerat, cuius omnis est creatura, non potuit in eremo per angelum prandium mittere, sicut Danieli in lacum leonum per Abacuc misit? Sed sciebat DEVS, prophetam suum tenta-

tema

tem diabolum aliter superare non posse, nisi ieiunij eruditus, infidiantis inimici tentamenta repelleret. Daniel quoque ille futurorum gnarus, & aduentus Domini conscius, & euerfionis Ierusalem manifestissimus prædicator, idem vir desideriorum appellatus est, qui panem desiderij non comedit, & potum concupiscentiarum non bibit, quia magis CHRISTVM quam epulas desiderabat. Ioannes quoque præcursor Domini locustis in eremo, & agresti melle nutritus, non animalium carnibus, non volucrum suauitatibus pascitur: poterat utique iuxta Iordanem positus, piscium sibi exhibere delicias: sed penitentiam prædicaturus, rigorem ieiunij exemplo suo magis debuit & factis ostendere, quam voce. In Euangelio quoque cum quidam demone plenus Domino fuisset oblatas, quem Apostoli curare nequieverant, interrogantes audiunt à Domino, istiusmodi genus non posse eiici nisi orationibus & ieiunij. Videte ergò charissimi, quanta sit ieiuniorum virtus, vt id facere ieiunia valeant, quod Apostoli nequieverant. Omitto cætera: sed vnusquisque consideret, quanta sit inter ieiunium & saturitatem distantia, inter ventrem vacuum & refertum, inter rubentem faciem & ora pallentia, inter os ieiunium & labia crapula dissoluta, inter oppressum epulis & inedia tenuitate vigilantem. Non dico hebdomadas, non duplicata, non multiplicata ieiunia, sed vel singulos dies absque ciborum nimietate transeamus. Cessent lauacra, vina vel carnes, non quod creaturam DEI iudicemus esse damnandam, sed qui toto anno nobis viximus, saltem vel paucos dies viuamus Domino. Sed ieiunia nostra vt plena sint & suffarta, misericordiarum pinguedine saginentur, demus esurientibus prandium nostrum. Nec putes ieiunia sola sufficere ad sananda vulnera peccatorum, nisi medicamento eleemosynarum recreentur. Ieiunium ergò tuum te castiget, sed laxet alterum, & ita fructuosæ erunt angustiarum tuarum, si alteri latitudinem præstent. Sic ieiuna, vt in alio manducante prandisse te gaudeas. Hilarem enim datorem diligit Deus. Nam manducante iuncta paupere de bonis tuis, prandet Christus qui se in paupere esurire testatur.

S E R M O N E sexagesimo nono de tempore: Hos sanctæ Quadragesimæ dies, fratres charissimi, debemus omnium veneratione suscipere, nec longiorem numerum huius temporis fastidire: quia quanto plures dies sunt ieiunij, tanto maior est causa remedij. Quanto prolixior abstinentiarum cursus, tanto redemptio

Cur à carnibus & abstinentiam.

Ad sananda peccatorum vulnera conducit ieiunia eleemosynis iuncta.

2 Cor. 9. Matth. 25.

Ieiunij est redemptio salutaris, medicina & remedium peccatorum.

ptio copiosior est salutis. Quanto austerior cura vulnerum, tanto medicina est salubrior peccatorum. DEVS enim, qui est nostrarum medicus animarum, congruens tempus instituit, quod & iustis satis sit ad orandum, & peccatoribus sufficiat ad rogandum. Illi requiem postulant, hi veniam deprecantes. Congruens enim tempus est quadragesimæ, nec breue est ad exorandum, nec longum est ad promerendum. Quadraginta enim dierum ieiunij, quæuis iniquitas peccatoris exorari potest, & quantuis lenitas iudicis mitigari. Illi longum & fastidiosum fortè sit tempus qui nec orat de culpa, nec sperat de venia. Desperatio enim nec confiteri de scelere, nec indulgentiam nouit sperare de iudice. Sanctus igitur & salutaris quadragesimæ cursus est, quo adducitur ad misericordiam peccator per pœnitentiam, iustus ad requiem. His enim diebus solito amplius & diuinitas miseretur, & delinquentia deprecatur, & iustitia promeretur. Patent enim omnia, & cæli ad indulgentiam, & peccator ad confitendum, & lingua ad postulandum. Salutaris, inquam, & mysticus est quadragenarius numerus. Nam primum cum mundi faciem iniquitas hominum possideret, tot dierum curriculo DEVS effusus de cælo imbris, vniuersam terram diluuiio superfudit. Vides ergo iam illo tempore mysterium in figura dispositum. Nam sicut tunc quadraginta diebus pluit ad purgandum mundum, ita & nunc quadraginta diebus miseretur ad hominem purificandum. Et paulo post: Per hos quadraginta dies separantur mali à bonis, hoc est, luxuriosus à casto, à ieiuno intemperans, à Christiano gentilis. Separatur, inquam, malus à bono, hoc est, peccator à iusto, diabolus à sancto, hæreticus à fidei.

SERMO NE septuagesimo septimo de tempore: omnia, vt supra ex sermone trigesimo septimo Ambrosij.

15 LEO Magnus scripsit de Quadragesima sermones duodecim. Vide supra quæst. præcedenti. B 15.

16 BERNARDVS habet sermones septem de Quadragesima, in quorum primo sic ait: Hodiè, dilectissimi, sacrum quadragesimæ tempus ingredimur, tempus militiæ Christianæ. Non nobis singularis est hæc obseruatio: vna omnium est, quicunque in eandem fidei conueniunt vnitatem. Quidni commune sit Christi ieiunium omnibus Christianis? Quidni caput suum membra sequantur? Si bona suscepimus ab hoc capite, mala autem quare non sustineamus? An respicere tristitia volumus, & communicare iu-

cun-

cundis? Si ita est, indignos nos capitis huius participatione probamus. Omne enim quod patitur ille, pro nobis est. Quod si in opere salutis nostræ ei collaborare piget, in quo deinceps coadiutores nos exhibebimus illi? Non est magnum si ieiunet cum Christo, qui Medetur ieiunium corporis vulneribus animi. fessurus est ad mensam patris cum ipso. Non est magnum, si comeditur membrum capiti, cum quo & glorificandum est. Et in fine: Est ergo ieiunium corporis, capitis vnctio: & carnis inedia, & affectio cordis. Quidni dixerim vnctionem, quæ & medetur vulneribus, & exasperatas conscientias lenit?

SERMO NE tertio de Quadragesima: Rogo vos, dilectissimi, tota deuotione suscipite quadragesimale ieiunium, quod non sola abstinentia commendat, sed multo magis sacramentum. Nam si deuotè vsq; modò ieiunauimus, vtique sancto hoc tempore ieiunandum nobis est multo deuotiùs. Si quid enim additur ad solitum abstinentiæ modum, nunquid non valdè indignum est; vt nobis onerosum sit, quod Ecclesia portat vniuersa nobiscum? Hætenùs vsque ad, nonam ieiunauimus solè: nunc vsq; ad vesperam ieiunabunt nobiscum vniuersi reges & principes, clerus & populus, nobiles & ignobiles, simul in vnum diues & pauper. Sed quid de his loquor, quos habemus in hac ieiunij obseruatiõe confortes, quasi non multo excellentiores habeamus in ea duces, immò & conferratores? Quanta deuotione suscipiendum est nobis quod à sancto Moyse tanq; hereditario iure traditur, cui speciali præ cæteris prophetis prærogatiua, facie ad faciem Dominus loquebatur? Quanto feruore amplectendum est, quod Helias ille commendat, igneo curru raptus in cælum? Ecce enim q̄ multa millia à diebus illis generalis conditio mortis inuasit. Helias tamen vsq; adhuc, conseruante Domino manus eius, euasit. Iam verò si commendant ieiunium præsens Moyses & Helias, quanuis magni, tamè conserui nostri: quantum commendat illud Iesus Dominus noster, qui & ipse diebus totidem ieiunauit? Qualis ille est nō dicam monachus, sed Christianus, qui minùs deuotè ieiunium suscipit, quod ei tradit ipse Christus? Deniq; tanto deuotiùs imitandum nobis est, dilectissimi, Christi ieiunantis exemplum, quanto certius est, propter nos eum ieiunasse, non propter seipsum. Et post pauca: Ergò quia toto hoc tempore misericordiæ proximis est: querite Dominum charissimi, dum inueniri potest, inuocate eum dum propè est. Veruntamen præsentem quadragesima maiore nobis est feruore querendus, quæ non solùm pars, sed & sacramentum est totius temporis huius.

Tempore Bernardi in Quadragesima ieiunabunt reges & principes, clerus & populus & vniuersa Ecclesia vsq; ad vesperam.

Deut. 9. Exod 33. 3. Reg. 19. 4. Reg. 2.

Moyses, Helias & Christus commendant ieiunium Quadragesimæ.

Matth. 4.

Esa. 55. Quadragesima designat vitæ nostræ tempus.

Ieiunare debet non sola gula, sed cetera membra. Thren. 3.

Propterea si forte diebus ceteris studia vestra aliquatenus intepuerant, dignum est vt nunc in feruore spiritus reualeſcant. Quod si gula sola peccauit, sola quoq; ieiunet, & sufficit. Si verò peccauerunt & membra cetera, cur non ieiuent & ipsa? Ieiunet ergò oculus qui deprædatus est animam: ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa. Ieiunet oculus à curiosis adſpectibus & omni petulãtia, vt bene humiliatus, coerceatur in pœnitentia, qui malè liber vagabatur in culpa. Ieiunet auris nequiter pruriens, à fabulis & rumoribus, & quæcunq; ocioſa sunt, & ad salutem minime pertinentia. Ieiunet lingua à detractiõe & murmuratiõe, ab iniuriis, vanis atq; scurrilibus verbis: interdum quoq; ob grauitatem silentij, & ab ipsis quæ videri poterant necessaria. Ieiunet manus ab ocioſis signis, & ab operibus omnibus, quæcunq; non sunt imperata. Sed & multo magis anima ipsa ieiunet à vitijis & propria voluntate sua. Etenim sine ieiunio hoc, cetera à Domino reprobandur, sicut scriptum est: quia in diebus ieiuniorum vestrorum voluntates vestras inueniuntur.

Esa. 58. Condonatur illicite peccata, per abstinentiam à licitis. Ieiunio breui ieiunia sempiterna redimuntur. Luc. 16. Exirpantur ieiunio vitia, & gratiam promeremur. Delet præterita peccata, & repellit ieiunium futura. Ieiunium quid orationi, & quod vicissim ieiunio præſtat & confert oratio. Eccl. 35. Gratia orandi promeretur ieiunium, & oratio sanctificat ieiunium.

SERMO NE quarto: de Quadragesima ait idem Bernardus: Quia ieiunij Quadragesimalis tempus aduenit, quod tota deuotione suscipere moneo charitatem vestram: dignum reor aliquatenus exponere, quo fructu & quemadmodum oporteat ieiunare. Primum quidem fratres, pro eo quod ab ipsis quoq; licitis abstinemus, ea nobis quæ prius commisimus, illicita condonantur: Quid verò est condonari commissa, nisi ieiunio breui, ieiunia redimi sempiterna? Gehennam enim meruimus, vbi nullus vnquam cibus est, consolatio nulla, terminus nullus: vbi guttam aquæ diues postulat, & accipere non meretur. Bonum ergò & salutare ieiunium, quo redimuntur æterna supplicia, dum remittuntur hoc modo peccata. Non solum autem abolitio est peccatorum, sed extirpatio vitiorum. Nō solum obtinet veniam, sed & promeretur gratiam: nō solum delet peccata præterita quæ commisimus, sed & repellit futura quæ committere poteramus. Dicam vnum adhuc quod facile capiatis, sæpius, nī fallor, experti. Ieiunium orationi deuotiõem & fiduciam donat. Et vide quemadmodum sibi inuicem ieiunium & oratio sociantur, sicut scriptum est: Frater adiuuans fratrem, ambo consolabuntur. Oratio virtutem impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiam promeretur orandi. Ieiunium oratiõem roborat, oratio sanctificat ieiunium, & Domino representat. Quid enim ieiunium nobis proderit, si relinquatur in terra? quod absit. Subleuetur

tur ergò ieiunium penna quadam orationis. Verum huic ne forte minus sufficiat, alteram quoq; necessè est sociari. Oratio iusti, ait Eccle. 35. Alæ ieiunij, scriptura, penetrat cælos. Sint ergò ieiunio nostro, vt facile cælos penetret, alæ duæ, orationis scilicet atq; iustitiæ. Iustitia verò quæ est, nisi quæ cuiq; reddit quod suum est? Noli ergò quasi solum attendere Deum. debitor enim es etiam prælatis, etiã fratribus tuis: nec vult Deus vt parui pendas, quos ipse minime parui pendit.

17. CYRILLVS Alexandrinus libro decimo in Leuiticum: Abstinerè à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratia: Iudaicè abrum actione fidelibus, & hoc facere cum ijs qui Christum crucifixerunt, acceptum esse non potest Deo. Indignati sunt aliquando Pharisei Domino, cur non ieiunarent discipuli eius, quibus ille respondit: Quia non possunt filij sponsi ieiunare, quãdiu cum ipsis est sponsus. Illi ergò ieiunant, qui perdiderunt sponsum. Nos habentes nobiscum sponsum, ieiunare non possumus. Nec hoc tamè idèd dicimus, vt abstinentiæ Christianæ frena laxemus. Habemus enim quadragesimæ dies ieiunij consecratos, habemus quartam & sextam septimanæ diem, quibus solenniter ieiunamus. Est certè libertas Christiano per omne tempus ieiunandi, non obseruantie superstitione, sed virtute continentie. Nam quomodò apud eos castitas incorrupta seruatur, nisi arctioribus continentie fulta subfidijs? quomodò scripturis operam dabunt, quomodò scientiæ & sapientiæ studebunt? nõne per continentiam ventris & gulæ? Quomodò quis seipsum castrat propter regnum cælorum, nisi ciborū affluentiam refecet, nisi abstinentia vtatur ministra? Hæc ergò ieiunandi Christianis ratio est.

18. ISIDORVS Hispalensis libro primo de officijs Ecclesiasticis, capite trigesimo sexto, vt supra quæstione præcedente, A 9. 19. AVGVSTINVS epistola centesima decimanona ad Ianuarium, capite decimo quinto: Quadragesima sanè ieiuniorū habet authoritatem, & in veteribus libris ex ieiunio Moyſi & Helie, & ex Euangelio: quia totidem diebus Dominus ieiunauit, demonstrans Euangelium non dissentire à lege & Prophetis. In persona quippe Moyſi lex, in persona Helie Prophetæ accipiuntur, inter quos & in monte gloriosus apparuit, vt euidentius emereret, quod de illo dicit Apostolus, testimonium habens à lege & à Prophetis. In qua ergò parte anni congruentius obseruatio quadragesimæ constituetur, nisi confini & contigues Dominicæ passionis? quia in ea significatur hæc vita laboriosa, cui opus est continetia, vt ab ipsius mū-

Eccle. 35. Alæ ieiunij, oratio & iustitia. I. Tim. 4. Abstinerè à cibis, Deo non acceptū. Habet Christiani Quadragesimæ dies ieiunij consecratos. Ieiunium 4. & 6. feriar. Abstinentiæ Christianæ fructus. Quadragesimale ieiunium & ex veteribus libris & ex Euangelio authoritatè habet. Tempus quadragesimalis ieiunij quod opportunè constituetur.

Quadragesima designat vitam presentem.

Vitam presentem error per Quadragesimam significatur.

Exod. 34.
3. Reg. 19.
Matt. 4.
Ieiunij quadragesimalis scepsum ex lege, Prophetis & Euangelio.
Matt. 17.

Per quadragesimam, hoc est, dies Paschales, vitam æternam designatur.

Ieiunij quadragesimæ & ferie 4. & 6. violantes.

Quadragesima integra seruanda. Abstinentia sanctæ hebdomadæ.

di amicitia ieiunetur, quæ utiq; fallaciter blandiri, & illecebrarum fucos conspergere atq; iactare non cessat. Numero autem quadragenario vitam istam propterea figurari arbitror, quia denarius & c. 20. IDEM in psalmum centesimum decimum: Sicut dies isti Paschales præteritis diebus Quadragesimæ, quibus ante resurrectionem Domini corporis vitæ huius significatur mœror, solenniter grata hilaritate succedunt: sic dies ille qui post resurrectionem dabitur plenario corpori Domini, hoc est, sanctæ Ecclesiæ, cunctis vitæ huius ærumnis atq; doloribus exclusis, pperua beatitudine succedet. Hæc autem vita de nobis exigit continentiam, vt etiam cum labore & luctamine ingemiscunt grauari, & habitaculum nostrum, quod de celo est, impurum cupientes, à secularibus delectationibus tēperemus, & significatur quadragenario numero, quo & Moyses & Helias, & ipse Dominus ieiunauerunt. Præcipitur enim nobis & ex lege & prophetis, & ex ipso Euangelio, quod testimonium habet à lege & prophetis. Vnde etiam in monte & inter vtranque personam medius Saluator effulsit, vt ab omnibus illecebris, quibus captiui homines obliuiscuntur Deum, auiditatem nostram tanq; ieiunio temperantiæ refrenemus, quandū perfectio decalogi legis, tanq; psalterium decem chordarum per quatuor eiusdem mundi partes, id est, toto orbe prædicatur, vt decem quater ducta, quadragenarium numerum signent. Quinquagenario vero numero post resurrectionem Domini, quo cantamus halleluia, non cuiusdam temporis finis & trāsitus, sed beata illa significatur æternitas, quia denarius additus quadragenario, laboratibus in hac vita fidelibus merces illa persoluitur, quam & primis & nouissimis paterfamilias præparauit æqualem.

21. CANON sexagesimus octauus Apostolorum: Si quis Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor sanctam Paschæ Quadragesimam non ieiunat, vel quartum diem, vel parasceuen, præterq; si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur: Si sit autem laicus, segregetur.

22. CONCILIVM Laodicenum canone quinquagesimo: Nō oportet: in quadragesimæ quinta feria vltimæ hebdomadæ ieiunium dissolui, & totam quadragesimam inhonorari, sed per totos hos dies ieiunare, & escis abstinentiæ conuenientibus, id est, aridioribus vti.

23. CONCILIVM Braccarense secundum canone nono: Placuit, vt postq; omnia in concilio sacerdotum fuerint ordinata, illud

Iud omnibus modis obseruetur vt superuenturum ipsius anni Pascha, quota Kalendarum die, vel quota luna debeat suscipi, à Metropolitanano episcopo nunciatur. Quod cæteri episcopi vel clerus reliquus breuiculo subnorantes, vnusquisq; in sua ecclesia, adueniente natalis Domini die, adstante populo post lectionem Euangelicam nunciunt. In cuius principio conuenientes in vni vicinæ Ecclesiæ, per triduum cum Psalmis, per sanctorum basilicas ambulantes, celebrent litanias. Tertio autem die, celebratis hora nona siue decima mensis, dimisso populo, præcipiant Quadragesimæ seruare ieiunia, & mediante Quadragesima, ex viginti diebus baptizandos infantes, ad exorcismi purgationem offerre.

24. CONCILIVM Carthaginense quartum, canone sexagesimo tertio: Clericum qui tempore ieiunij, absq; inenitabili necessitate ieiunium rumpit, minorem habendum.

25. TRIBVRIENSE concilium canone trigesimo quinto: Secundum sanctorum statuta Patrum, in hoc sancto præiudicamus concilio, vt nullus comes, nullusq; omnino secularis, diebus Dominicis vel Sanctorum in festis, seu Quadragesimæ aut ieiuniorum, placitum habere, sed nec populū illo præsumat coercere: Quia inde irascitur Deus, cum tantum suo sancto seruitio debet populus desudare, inueniatur lites & contentiones frequentare. Diebus Quadragesimæ & ieiuniorum, summa deuotione ieiunandum, & omni intentione est orandum, atq; vnicuiq; pro facultatibus suis elemosynæ tribuendæ, & nullæ lites vel contentiones habendæ.

26. GANGRENSIS synodus canone decimonono: Si quis eorum, qui exercentur, absq; corporali necessitate se insolenter gerat, & tradita ieiunia, quæ communiter seruantur ab Ecclesia, dissoluat, perfecta in eo residente ratione, sit anathema.

27. MOGVNTINVM concilium sub Carolo Magno celebratum Canone trigesimo quinto: Quod si quis indictum ieiunium subperbendo contempserit, & obseruare cum cæteris Christianis noluerit, in Gangreni concilio præcipitur, vt anathematizetur, nisi emendare se studeat.

28. TOLETANVM concilium octauum canone nono: Nouæ intentionis admonitu detecta est ingluuies horrenda voracium, quæ dum freno parsimoniæ non adstringitur, religioni cōtraire monstratur. Dicente enim scriptura, Qui spernit minima, paulatim deciderit: illi tanta edacitatis improbitate grassantur, vt cælestia & penè summa contēnere videantur. Etenim cum Quadragesimæ dies,

Indictio ieiunij quadragesimalis.

Quadragesimale ieiunium quo transigendum.

Ieiuniorum ecclesiasticorum violatores anathemate feriuntur.

Indictum ieiunium violantes anathematizantur.

Ecc. 19.

Quadragesimæ dies totius anni

us anni decimæ deputantur.

anni totius decimæ deputentur, q̄ & in oblatione ieiunij Domini consecrantur, quibus etiam saluberrimè conditio humani generis expiatur, dum à quatuor mūdi partibus ad hęc homo religionem crediturus adducitur, & ex quatuor elementis formatus, propter transgressionē decalogi quater decies conuenienter affligitur: illis qui ausu temerario hęc omnia contemnunt, nec voracitatis ingluuiem frenāt, & (quod peius est) Paschalia festa illicitorum esum pceptione prophanant, ex hoc aded acerrimè interdicitur, vt quisquis absq̄ inuitabili necessitate atq̄ fragilitate, & euidenti languore, sed etiā impossibilitate ætatis, diebus Quadragesimæ esum carnium psumpserint attentare, nō solūm reus erit resurrectionis

Contra violatores ieiunij Quadragesimalis.

Carnibus vescētes in quadragesima sine inuitabili necessitate, rei existūt Dominicæ resurrectionis.

Dispensatio sacerdotis est necessaria ijs qui cogitur vetitis cibis vti.

Clericorum abstinentia quadragesimalis, à laicorum abstinentia olim distincta.

Septē hebdomadarum à carnibus abstinentia.

Dñicæ, verūm etiam alienus ab eiusdem diei sancta communione: & hoc illi cumuletur ad pœnam, vt ipsius anni tempore ab omni esu carnium abstineat gulam, quia sacris diebus abstinentiæ oblitus est disciplinam. Illi verò, quos aut ætas incuruat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non antè prohibita violare præsumant, quàm à sacerdote permissum percipiant.

29. **TELESPHORVS** p̄tiffex & martyr in epistola ad omnes vniuersaliter capite primo: Cognoscite à nobis, & à cunctis episcopis in hac sancta & Apostolica sede congregatis, statutū esse, vt septem hebdomadas plenas ante sanctū Pascha, omnes clerici in sortem Domini vocati, à carne ieiuent: quia sicut discreta esse debet vita clericorum à laicorum conuersatione, ita & in ieiunio debet fieri discretio. Et sicut laici & seculares homines, nolunt eos recipere in accusationibus & infamationibus suis, ita nec clerici debēt eos recipere in impulsationibus suis, quoniam in omnibus discreta debet semper esse & segregata vita & conuersatio clericorum, ac secularium laicorum. Et sicut hi amplius sunt applicati diuinis cultibus, & familiares Dñi dicuntur Saluatoris, ita moribus & conuersatione atq̄ sanctitate debent esse distincti. Has ergò septem hebdomadas omnes clerici à carne & delicijs ieiuent, & hymnis & vigilijs atq̄ orationibus Dño inherere die noctūq̄ studeant.

30. **THEOPHILVS** Alexandrinus libro decimo septimo Paschali, vt supra hac eadem quæstione, D 12.

31. **AVGVSTINVS** sermone sexagesimo quarto de tempore, vt supra, D 15.

32. **NICEPHORVS** Callistus libro decimo septimo historiae Ecclesiasticæ, capite trigesimo secundo: Et quum fames Byzantij increbuisse, rerum necessariorum inopia Imperator Iustinianus

secun-

secunda statim ieiunij hebdomade, carnes in foro venales proponendas promulgauit. Et hoc quidem sic per vim actum. Populus autem, qui pietatem sibi consecrandam statuisset, neq̄ eas emebat, neq̄ edebat: mortem sibi potius aduendam esse censens, quàm vt quinquam de patrijs moribus & traditionibus mutaret.

33. **CHRYSOSTOMVS** homilia sexta ad populum Antiochenum: Consuetudo res est tam facilis & expedita, vt adueniente ieiunio, etiam millies quis exhortetur, & infinita crucient, & cogant vinum delibare, vel aliud quid, ieiunij lege non concessum gustare, omnia quis mallet pati, q̄ prohibitum tangere nutrimentum.

34. **ITEM** homilia prima & secunda in Genesim, vt supra quæstione præcedenti, B 3. & 4.

1. **E. BASILIVS** Magnus homilia secunda de ieiunio, vt supra quæst. præcedenti, B 8.

2. **AVGVSTINVS** sermone sexagesimo secundo de tempore, vt supra in hac quæstione, D 15.

3. **AMBROSIVS** sermone vigesimo tertio, vigesimo quinto, trigesimo quarto, trigesimo sexto, & trigesimo septimo, vt supra hac eadem quæstione D. 14.

4. **HIERONYMVS** in epistola quinquagesima quarta ad Marcellam aduersus Montanum: Nos vnā quadragesimā secundum traditionem Apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo, ieiunamus: illi tres in anno faciunt quadragesimas, quasi tres passi sint saluatores, non quo & per totum annum, excepta Pentecoste, ieiunare non liceat: sed quod aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre.

5. **MAXIMVS** Taurinensis Episcopus in homilia in litanijs & de ieiunijs Niniuitarum, quæ eadem est cum sermone quadragesimo D. Ambrosij, vt supra D 14.

6. **AVGVSTINVS** epistola octogesima sexta ad Casulanum presbyterum, vt supra hac eadem quæst. D 1.

7. **CONCILIVM** Tridentinum sessione vltima, quæ est vigesima quinta, in decreto de delectu ciborū, ieiunijs, & diebus festis: Insup̄ hortatur sancta Synodus, & per sanctissimum Domini nostri atq̄ Saluatoris aduentum Pastores omnes obtestatur, vt tanq̄ boni milites, illa omnia, quæ sancta Romana Ecclesia, omnium Ecclesiarū mater & magistra, statuit, necnon ea, q̄ tam in hoc cōcilio, q̄ in alijs œcumenicis statuta sunt, quibuscuq̄ fidelibus sedulo

Mortem potius adire, q̄ carnibus vesci statuit populus Christianus, etiam maxima esset annonæ caritas.

Christiani olim quiduis pati malebāt, q̄ cibis vetitis vti ieiunij tempore.

Quadragesimæ ieiunium ex traditione Apostolorū obseruatur.

Ciborum delectus & ieiunia obseruanda.

Præpositis non obtemperantes, Deum sentiant vltorem.

1 Tim. 4. Rom. 14.

Non propter cibum mors incurritur, sed propter inobedientiam contumacem aut inordinatam cupiditatem. Gen. 3. Gen. 25.

Idolothyta non maculat p se hominē, sed inobedientia.

commendent: omnique diligentia vtantur, vt illis omnibus, & ijs precipue sint obsequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt, vt ciborum delectus & ieiunia, vel etiam quæ faciunt ad pietatem augendam, vt dierum festorum deuota & religiosa celebratio: admonentes populos crebro obedire præpositis suis: quos qui audiunt, Deum remuneratorem audient: qui verò contemnunt, Deum ipsum vltorem sentiant.

8. **AVGVSTINVS** tractatu septuagesimo tertio in Euangelium Ioannis: Non est malum carne vesci, cum de hac re loquens Apostolus dicat: Omnis creatura Dei bona est, & nihil abijciendum quod cum gratiarum actione accipitur: sed quia, sicut idem ipse ait, Malum est homini qui per offendiculum manducat. Et si per hominis offensionem, quantum magis Dei? Cuius in Israelitis non parua erat offensio, repudiare quod dabat sapientia, & petere id quod inhiabat concupiscentia, quantum illi nec peteret, sed quia deerat, murmurarent: sed vt sciremus, non Dei creaturam esse culpabilem, sed inobedientiam contumacem, & inordinatam cupiditatem: non propter porcum, sed propter pomum mortem primus homo inuenit: & Esau primatus suos non propter gallinam, sed propter lenticulam perdidit.

9. **AMBROSIVS** sermone vigesimo quinto & trigesimo sexto, vt supra hac eadem questione, D 14.

10. **CHRYSTOSTOMVS** homilia duodecima in priorē epistolam ad Timotheum, in ea verba scribens: Omnis creatura Dei bona est, &c. Duo igitur capita ponit: vnum quidem, quod creatura nulla communis est: secundum, quod et si communis sit, medicamentum in promptu est. Signum illi crucis imprime, gratias age, Deo gloriam refer, & primum immunditia omnis abscessit. Num verò, inquires, & quod idolis immolatum fuerit, eadem possumus ratione mundare? Licet, si quidem nescias idolothytum esse: si verò sciens ac prudens illud percipias, immundus iam eris, non idem quia idolothytum est, sed quod, cum tibi imperatum sit non communicare demonijs, per id communicasse conuinceris. Itaque neque illud natura huiusmodi est, verum ex sententia tua atque inobedientia immundum fit. Num si illa caro immunda est? non, si cum gratiarum actione percipitur, crucisque signaculo: nec aliud quicquam immundum est. Sola quippe voluntas erit immunda, quæ gratias non exhibet Deo.

11. **RABANVS** libro secundo de institutione clericorum, capite vigesimo quinto, vt supra, questione præcedenti, A 10.

VI

VI

Quid de Ieiunio sacra scriptura tradit?

Diuina vox est, quæ per Ioëlem ad peccatores clamat: ^a *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu & planctu.* Nec multò post: ^b *Canite tuba in Sion, inquit, sanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate populum, vel sicut alij legunt: Sanctificate ieiunium, prædicate curationem: Vt hinc discamus, Ieiunium sanctificari cæteris bonis operibus, & sanctificatum curationi proficere c peccatorum, vt Hieronymus ^d interpretatur. Nam vt idem è sacris literis ^e colligit, per ieiunia Daniel ^f vir desideriorum futura cognouit: & Niniuitæ ^g iram placauerunt DEI: & ^h Elias ac ^a Moyses quadraginta dierum esurie, Dei familiaritate saturati sunt: & ipse ^b Dñs totidem diebus in solitudine ieiunauit, vt nobis solennes ieiuniorum dies relinquere: & acriora dæmonia docuit ^c non*

Indic. 20. d. 1. Reg. 7. b. 31. d. 2. Reg. 1. b. 3. g. 12. d. e. 3. Reg. 21. g. 1. Paralip. 10. d. 2. Paral. 20. a. e. 1. Esdræ. 8. d. e. 2. Esdr. 1. a.

^a Ioel. 2. c. & 1. c.

^b Ibidem. Gregor. homil. 16. in Euangel. Maximus homil. 1. de ieiunio Quadragesimæ.

^c Aug. ser. 60. 62. 69. 230. de tempore. Bernar. serm. 4. de quadrag. Hieron. in caput 6. Daniel.

^d Lib. 2. aduersus Iouinian.

^e Ibid. Vide & Aug. ser. 65. de tempore, & Chrysoft. in homil. de Iona.

^f Daniel. 9. a. fg 10. b. c.

^g Ionæ 3. d.

^h 3. Reg. 19. b.

^a Exod. 24. d. 34. d. Deut. 9. b. c.

^b Matth. & Luc. 4. a.

^c Matth. 17. c. Marc. 9. d.

r 3 nisi

nisi oratione & ieiunijs posse superari: & Apostolus frequenter^d se ieiunasse dicit, & in psalmis poenitens loquitur: ^e *Manducabam sicut cinerem panem meum, & potum meum cum fletu miscebam.* Et, ^f *Cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam.* Demum quid eo manifestius, quam quod Christus affirmat^g fore, vt cum ipse sponsus, discipulis suis maximè dilectus, ablatus sit, tunc illos, licet^h Spiritu sancto plenos, ieiunatuos esse? Itaq; Paulus fideles omnes hortatur, ^a *Exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate.* ^b *Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.*

S C R I P T V R A E.

I V D I C V M vigesimo: Cumque filij Israel altera die contra filios Benjamin ad praelium processissent, eruperunt filij Benjamin de portis Gabaa: & occurrentes eis, tanta in illos caede bacchati sunt, vt decem & octo millia virorum educentium gladium prosternerent. Quamobrem omnes filij Israel venerunt in domum dei, & sedentes, flebant coram Domino: ieiunaueruntque die illo vsque ad vesperam, & ob-

d 2. Corinth. 11. f

e Psalm. 101. b

f Psalm. 34. b

g Lucae 5. g Marc. 2. c Matth. 9. b & ibidem Hieron.

h Actor. 13. a 14. d

a 1. Corinth. 6. a Luc. 2. f Matth. 6. b Tob 3. b Iudith. 4. b c 8. a Esther 4. a d 14. a Iere. 36. b Baruch 1. a 1. Mach. 3. f 2. Machabæorum 13. e d

b Galat. 3. d

& obtulerunt ei holocausta atque pacificas victimas, & super statu suo interrogauerunt. Eo tempore ibi erat arca foederis domini, & Phinees filius Eleazari filij Aaron praepositus domus. Consuluerunt igitur dominum, atq; dixerunt: Exire vltra debemus ad pugnam contra filios Benjamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus: Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras.

PRIMI Regum septimo: Dixit Samuel, Congregate vniuersum Israel in Masphath, vt orem pro vobis dominum, Et couenerunt in Masphath: hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu domini, & ieiunauerunt in die illa, atq; dixerunt ibi: Peccauimus domino. Iudicauitque Samuel filios Israel in Masphath. Factum est autem cum Samuel offerret holocaustum, Philisthijm iniere praelium contra Israel. Intonuit autem dominus fragore magno in die illa super Philisthijm, & exterruit eos, & cæsi sunt à filijs Israel. Egressique viri Israel de Masphath, persecuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos vsq; ad locum qui erat subter bethchar. Et humiliati sunt Philisthijm, nec apposuerunt vltra vt venirent in terminos Israel. Facta est itaq; manus domini super Philisthæos cum nctis diebus Samuelis.

ET capite trigesimo primo: Quod cum audissent habitatores Iabes Galaad, quæcunque fecerant Philisthijm Saul, surrexerunt omnes viri fortissimi, & ambulauerunt tota nocte, & tulerunt cadauer Saul, & cadauera filiorum eius de muro Bethsan: veneruntque Iabes Galaad, & combusserunt ea ibi igni: & tulerunt ossa eorum, & sepeliuerunt in nemore Iabes, & ieiunauerunt septem diebus.

SECUNDO Regum primo capite: Apprehendens autem dauid vestimenta sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo. & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vsq; ad vesperam super

super Saul, & super Jonathan filium eius, & super populum domini, & super domum Israel, eò quòd corruissent gladio.

I T E M capite tertio: Dixit Dauid ad Ioab, & ad omnem populum qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra, & accingimini faccis, & plangite ante exequias Abner. Porrò rex Dauid sequebatur pheretrum. Cumque sepelissent Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vocem suam, & fleuit super tumulum Abner: Fleuit autem & omnis populus &c. Cumque venisset vniuersa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die, iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi deus, & hæc addat, si ante occasum solis gustauero panem vel aliud quicquam.

E T capite duodecimo: Et reuersus est Nathan in domum suam. Percussit quoque dominus paruulum quem pepererat vxor Vriæ, Dauid, & desperatus est. Deprecatusque est Dauid dominum pro paruulo: & ieiunauit dauid ieiunio, & ingressus seorsùm, iacuit super terram. Venerunt autem seniores domûs eius, cogentes eum vt surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum. Et paulò post: Dixerunt autem ei serui sui: Quis est sermo quem fecisti? propter infantem cum adhuc viueret, ieiunasti & flebas: mortuo autem puero, surrexisti, & comedisti panem. Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunavi & fleui: dicebam enim: Quis scit, si fortè donet eum mihi Dominus, & viuat in fans? Nunc autem quia mortuus est, quare ieiuno? Nunquid potero reuocare eum ampliùs? ego vadam magis ad eum, ille verò non reuertetur ad me.

T E R T I I Regum vigesimoprimo: Factus est igitur sermo domini ad Eliam Thesbitem, dicens: Surge, & descende in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vine-

vineam Naboth descendit, vt possideat eam: & loqueris ad eum, dicens: Hæc dicit Dominus: Occidisti, in super & possedisti. Et post hæc addes: Hæc dicit Dominus, In loco hoc in quo lixerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. Et ait Achab ad Eliam: Num inuenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inueni, eò quòd venundatus sis, vt faceres malum in conspectu Domini. Ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clausum, & vltimum in Israel. Et dabo domum tuam sicut domum Ieroboam filij Nabat, & sicut domum Baasa filij Ahia: quia egisti, vt me ad iracundiam prouocares, & peccare fecisti Israel. Sed & de Iezabel locutus est Dominus, dicens: Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. Si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eum canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli. Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est vt faceret malum in conspectu Domini: Concitauit enim eum Iezabel vxor sua, & abominabilis factus est intantum, vt sequeretur idola quæ fecerant Amorrhæi, quos consumpsit dominus à facie filiorum Israel. Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauitque, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et factus est sermo domini ad Heliam Thesbitem, dicens: Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius.

P R I O R I S Paralipomenon decimo: Arma Saul consecrauerunt in fano DEI sui, & caput affixerunt in templo Dagon. Hoc cum audissent viri Iabes Galaad, omnia scilicet
f quæ

quæ Philisthim fecerant super Saul, confurrexerunt singuli virorum fortium, & tulerunt cadauera Saul & filiorum eius: attuleruntque ea in Iabes, & sepeliêrunt ossa eorum subter quercum quæ erat in Iabes, & ieiunauerunt septem diebus.

POSTERIORIS Paralipomenon vigesimo: Post hæc congregati sunt filij Moab & filij Ammon, & cum eis de Ammonitis ad Iosaphat, vt pugnarent contra eum. Veneruntque nuncij, & indicauerunt Iosaphat, dicentes: Venit cōtra te multitudo magna de his locis quæ trans mare sunt, & de Syria, & eccè cōsistunt in Asafonthamar, quæ est Engaddi. Iosaphat aut timore perterritus, totum se contulit ad rogandum dominum: & prædicauit ieiunium vniuerso Iuda. Congregatusq; est Iudas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de vrbibus suis venerunt ad obsecrandū eum. Cumq; stetit Iosaphat in medio cœtu Iudæ & Ierusalem, in domo domini ante atrium nouum, ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cælo &c.

PRIMI Esdræ octauo: Et prædicauit ibi ieiunium iuxta fluuium Ahana, vt affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filijs nostris, vniuersæque substantiæ nostræ. Erubui enim petere regem auxilium & equites, qui defenderent nos ab inimico in via, quia dixeramus regi: Manus Dei nostri est super omnes qui quærent eum in bonitate: & imperium eius & fortitudo eius, & furor super omnes qui derelinquunt eum. Ieiunauimus autem, & rogauimus Deum nostrum pro hoc: & euenit nobis prosperè.

SECUNDI Esdræ primo: Verba Nehemiæ filij Helchiz: Et factum est in mense Casleu, anno vicesimo, & ego eram in Sufis castro. Et venit Hanani vnus de fratribus me-

is, ipse, & filij Iuda: & interrogavi eos de Iudæis, qui remanserant & supererant de captiuitate, & Ierusalem. Et dixerūt mihi: Qui remanserūt, & derelicti sunt de captiuitate ibi in prouincia, in afflictioe magna sunt, et in opprobrio: & murus Ierusalem dissipatus est, & portæ eius combustæ sunt igni. Cumq; audissem verba huiusmodi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ieiunabam, & orabam ante faciem Dei cæli. Et dixi: Quæso Domine Deus cæli fortis, magne atque terribilis, qui custodis pactum & misericordiam cum his qui te diligunt, & custodiunt mandata tua, &c.

IOELIS secundo: Nunc ergo dicit Dominus: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Et scindite corda vestra, & nō vestimenta vestra: & conuertimini ad Dominū Deum vestrum: quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia. Quis scit, si conuertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, sacrificium & libamen Domino Deo nostro? Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate populum, sanctificate Ecclesiam, coadunate senes: congregate paruulos, & sugentes vbera: egrediatur sponsus de cubili suo, & spōsa de thalamo suo. Inter vestibulum & altare plorabūt sacerdotes ministri Domini, & dicent, Parce Domine, parce populo tuo: & nē des hæreditatem tuam in opprobrium, vt dominantur eis nationes. Quare dicunt in populis, Vbi est DEVS eorum? Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo. Et respondit Dominus, & dixit populo suo: Eccè ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini eis: & non dabo vos vltra opprobrium in gentibus, &c.

ET capite primo: Sanctificate ieiunium, vocate cœtum,

congregate fenestras, omnes habitatores terræ in domum Dei vestri: et clamate ad Dominum.

DANIELIS nono: et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare et deprecari in ieiunijs, sacco et cinere. Et oravi Dominum DEUM meum, et confessus sum, et dixi: Obsecro Domine Deus magne et terribilis, custodiens pactum et misericordiam diligentibus te, et custodientibus mandata tua, etc. Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in visione à principio, citò volans tetigit me in tempore sacrificij vespertini. Et docuit me, et locutus est mihi, dixitq; : Daniel, nunc egressus sum ut docerem te, et intelligeres. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu autem animaduerte sermonem, & intellige visionem. Septuaginta hebdomades abbreviate sunt super populum tuum & super urbem sanctam tuam, ut consummetur præuaricatio, &c.

Et capite decimo: In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, et caro et vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum: donec complerentur trium hebdomadarum dies. Die autem vicesima, &c. et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum. et dixit ad me: Daniel, vir desideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens. et ait ad me: Noli metuere Daniel, quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: & ego veni propter sermones tuos. Veni autem.

tem, ut docerem te, quæ ventura sunt populo tuo in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies.

IONAE tertio: Et surrexit Ionas, & abiit in Niniuen iuxta verbum Domini: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierum. Et coepit Ionas introire ciuitatem itinere diei unius: & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur. Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt sacco à maiore usque ad minorem. Et peruenit verbum ad regem Niniue: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquid, nec pascantur, & aquam non bibant. Et operiantur sacco homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine: & conuertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate quæ est in manibus eorum. Quis scit, si conuertatur et ignoscatur Deus, et reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Et vidit DEVS opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, et misertus est DEVS super malitia, quam locutus fuerat ut faceret eis, et non fecit.

TERTII Regum decimonono: Proiecitq; se (Elias) et obdormiuit in umbra Iuniperi: et ecce angelus Domini tetigit eum, et dixit illi: Surge et comede. Respexit, et ecce ad caput suum subcineritius panis, et vas aquæ: comedit ergo et bibit: et rursum obdormiuit. Reuersusq; est angelus Domini secundo, et tetigit eum, dixitq; illi: Surge, comede. grandis enim tibi restat via. Qui cum surrexisset, comedit et bibit: et ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus et quadraginta noctibus, usque ad montem DEI Horeb.

EXODI vigesimoquarto: Cumque ascendisset Moyses, operuit nubes montem, et habitauit gloria domini super Sinai, regens eum nube sex diebus: septimo autem die vocauit eum de medio caliginis. Erat autem species gloriæ domini, quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israel. Ingressusque Moyses medium nebulae, ascendit in montem: et fuit ibi quadraginta diebus, et quadraginta noctibus.

ET capite trigesimoquarto: Dixitque dominus ad Moysen: Scribetibi verba hæc, quibus et tecum et cum Israel pepigi foedus. Fuit ergo ibi cum domino quadraginta dies et quadraginta noctes: panem non comedit, et aquam non bibit, et scripsit in tabulis, verba foederis decem.

DEUTERONOMII nono: Nam et in Horeb prouocasti eum, et iratus delere te voluit, quando ascendi in montem, ut acciperem tabulas lapideas pacti quod pepigit vobiscum deus: et perseueraui in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, et aquam non bibens. Deditque mihi dominus duas tabulas lapideas scriptas digito DEI, continentes omnia verba quæ vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi congregata est. Cumque transissent quadraginta dies, et totidem noctes, dedit mihi dominus duas tabulas lapideas, tabulas foederis. Cumque de monte ardente descenderem, et duas tabulas foederis vtraque tenerem manu, vidissemque vos peccasse domino deo vestro, et fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam eius quam vobis ostenderat: proieci tabulas de manibus meis, confregique eas in conspectu vestro. Et procidi ante dominum sicut prius, quadraginta diebus et noctibus panem non comedens, et aquam non bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra do-
mi-

minum, et eum ad iracundiam prouocastis: timui enim indignationem et iram illius, qua aduersum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudiuit me dominus etiam hac vice.

MATTHÆI quarto: Et cum ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit.

LUCÆ quarto: Iesus autem plenus spiritu sancto, regressus est à Iordane, & agebatur in spiritu in deserto, diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis: & consummatis illis, esuriit.

MATTHÆI decimosextimo: Tunc accesserunt discipuli ad IESVM secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus eicere illum? Dixit illis IESVS: Propter incredulitatem vestram, Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc: & transibit, & nihil impossibile erit vobis. Hoc autem genus non eicitur nisi per orationem & ieiunium.

MARCI nono: Et cum introisset in domum, discipuli eius secretò interrogabant eum. Quare nos non potuimus eicere eum? Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione & ieiunio.

POSTERIORIS ad Corinthios vndecimo: Ter virgis caesus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in * profundum maris fui, in itineribus sæpè, periculis * profundo fluminum, &c. in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate.

PSALMO centesimo primo: Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.

ET trigesimoquarto, ut in textu.

LUCÆ quinto: Quibus ipse ait: Nunquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere ieiunare? Venient

nient autem dies: & cum ablatu fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus.

MARCI secundo: Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt in illis diebus.

MATTHAEI nono: Et ait illis IESVS: Nunquid possunt filij sponsi lugere quandiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt.

ACTORVM decimotertio: Erant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetae & doctores, in quibus Barnabas, & Simon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Ministrantibus autem illis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi à spiritu sancto, abiierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt Cyprium.

Et capite decimoquarto: Circundantibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciuitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben. Cumque euangelizassent ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animas discipulorum, exhortantesque ut permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino in quem crediderunt.

POSTERIORIS ad Corinthios sexto, ut in textu.

LVCAE secundo: Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser. Hæc processerat in diebus multis, & vixerat

et cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et hæc virginitas usque ad annos octogintaquatuor: quæ non discederat de templo, ieiunij & obsecrationibus seruiens nocte ac die.

MATTHAEI sexto: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in celis est. Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocrite tristes, exterminant enim facies suas, ut pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis quia receperunt mercedem suam. Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua: ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

TOBIAE tertio: Eadem itaque die contigit ut Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorû, & ipsa audiret improperium ab vna ex ancillis patris sui, quoniam tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam. Ergo cum pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens: Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfestrix virorum tuorum. Nunquid & occidere me vis, sicut iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus & tribus noctibus non manducauit, neque bibit: sed in oratione persistens cum lachrymis, deprecabatur Deum, ut ab ipso improperio liberaret eam.

IUDITH quarto: Et fecerunt filij Israel secundum quod constituerat eis sacerdos Domini eliachim. et clamauit omnis populus ad Dominum instantia magna, & humiliauerunt animas suas in ieiunij et orationibus, ipsi et mulieres eorum. et induerunt se sacerdotes cilicij, et infantes prostrauerunt

uerunt cōtra faciē templi Dñi, & altare Dñi operuerūt cilicio: Et clamauerūt ad Dñm Deū Israel vnanimiter, nè darētur in prædā infantes eorū, & vxores eorum in diuisionem, & ciuitates eorū in exterminiū, & sancta eorū in pollutionem, & fierent in opprobrium Gentibus. Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus circuiuit omnem Israel, allocutusque est eos, dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in ieiunijs & orationibus in conspectu Domini. Memores estote Moyfi serui Domini, quia Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, et in curribus suis, et in equitibus suis, non ferro pugnādo, sed precibus sanctis orando deiecit. sic erunt vniuersi hostes Israel, si perseueraueritis in hoc opere quod cœpistis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, manebant in conspectu Domini, ita vt etiam hi qui offerebāt Domino holocausta, præcincti cilicijs, offerrent sacrificia Domino, et erat cinis supra capita eorum. et ex toto corde suo omnes orabant DEVM, vt visitaret populum suum Israel.

ET capite octauo: erat Iudith relicta eius vidua iam annis tribus et mensibus sex. et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: et habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter Sabbata, et Neomenias, et festa domus Israel.

ESTHER quarto: Quæ cum audisset Mardocheus, scidit vestimenta sua, et indutus est sacco, spargens cinerem capiti: et in platea mediæ ciuitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui, et hoc eiulatu vsq;

ad

ad fores palatij gradiens. Non enim erat licitum, indutum sacco, aulā regis intrare. In omnibus quoq; prouincijs, oppidis ac locis, ad quæ crudele regis dogma peruenerat, plāctus ingens erat apud Iudæos, ieiunium, vlulatus, & fletus, sacco & cinere multis pro stratu vtentibus. Et paulò post: Rursumq; Esther hæc Mardocheo verba mandauit: Vade, & congrega omnes Iudæos, quos in Susan reppereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis similiter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regem contra legem faciens, non vocata, tradensque me morti & periculo. Iuit itaque Mardocheus, & fecit omnia quæ ei Esther præceperat.

ET capite decimoquarto: Esther quoque regina confugit ad Dominum, pauens periculum quod imminabat. Cumque deposuisset vestes regias, fletibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro vnguentis varijs, cinere & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliavit ieiunijs: omniaque loca, in quibus antea lætari consueuerat, crinitū laceratione compleuit. Et deprecabatur Dominum Deū Israel, &c.

IEREMIAE trigesimo sexto: Et fecit Baruch filius Neriae, iuxta omnia quæ præceperat ei Ieremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Domini. Factum est autem in anno quinto Ioachim filij Iosiae regis Iuda, in mense nono: prædicauerunt ieiunium in conspectu Domini omni populo in Ierusalem, & vniuersæ multitudini quæ confluxerat de ciuitatibus Iuda in Ierusalem. Legitq; Baruch ex volumine sermones Ieremiae in domo domini in gazophylacio Gamariae filij Saphan scribæ, in vestibulo superiori, in introitu portæ nouæ domus DOMINI, audiente omni populo.

BARUCH primo: Et legit Baruch verba libri huius ad aures Iechoniæ filij Ioachim regis Iuda, & ad aures vniuersi populi venientis ad librum: & ad aures potentium filiorum Regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à minimo vsque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonia ad flumen Sodi. Qui audientes, plorabant & ieiunabant, & orabant in conspectu Domini.

PRIMI Machabæorum tertio: et congregatus est cõuentus, vt essent parati in prælium: & vt orarent & peterent misericordiam & miserationes, et Ierusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis eius: & sanctum conculcabatur: & filij alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio gentium: & ablata est voluptas à Iacob, et defecit ibi tibia et cithara. et congregati sunt, et venerunt in Maspha contra Ierusalem: quia locus orationis erat in Maspha antè in Israel, et ieiunauerunt illa die, et induerunt se cilicijs, et cinerem imposuerunt capiti suo: et disciderunt vestimenta sua, et expanderunt libros legis, de quibus scrutantur gentes similitudinem simulacrorum suorum: et attulerunt ornamenta sacerdotalia, et primitias, et decimas, et suscitauerunt Nazaræos, qui impleuerant dies, et clamarunt voce magna in cælum, dicentes: Quid faciemus istis, et quò eos ducemus? et sancta tua conculcata sunt, et contaminata sunt, et sacerdotes tui facti sunt in luctum et in humilitatem: et ecce nationes conuenerunt aduersùm nos, vt nos disperdant: tu scis quæ cogitant in nos. Quomodò poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus adiuues nos? **ET** capite sequenti: et exierunt de castris in prælium, et tuba cecinerunt hi qui erant cum Iuda, et congrega-

fr

si sunt, & contritæ sunt Gentes, & fugerunt in campum. Nouissimi autem omnes ceciderunt in gladio, et persequuti sunt eos vsque Gezeron, et vsque in campos Idumææ: & Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt ex illis vsque ad tria millia virorum. Et reuersus est Iudas, & exercitus eius, sequens eum.

SECUNDI Machabæorum decimotertio: Sed rex (Antiochus) mente effrenatus veniebat, nequiores se patre suo Iudæis ostensurus. Quibus Iudas cognitis, præcepit populo, vt die ac nocte Dominum inuocarent, quò sicut semper, & nunc adiunaret eos: quippe qui lege & patria, sanctoque templo priuari vererentur, ac populum, qui nupèr paululum respirasset, nè fineret blasphemis rursus nationibus subdi. Omnibus itaque simul id facientibus, et petentibus à Domino misericordiam cum fletu et ieiunijs, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Iudas, vt se præpararent. Ipse verò cum senioribus cogitauit prius quam rex admoueret exercitum ad Iudæam, et obtineret ciuitatem: exire, et Domini iudicio committere exitum rei. Dans itaque potestatem omnium **DEO** mundi creatori, et hortatus suos vt fortiter demicarent, et vsque ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, patria, et ciuibus starent: circa Modin exercitum constituit. et dato signo suis **DEI** victoriæ, iuuenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, et maximum elephantorum cum his qui superpositi fuerant, summoque metu ac perturbatione hostium castra repleuerunt, rebusque prospere gestis abièrunt.

P A T R E S.

GREGORIVS homilia decimasexta in Euangelia: Per Iohalem dicitur: Sanctificate ieiunium. Ieiunium quippe sanctificare, est adiunctis bonis alijs, dignam Deo abstinentiã carnis ostendere.

dere. Cesset ira, sopiantur iurgia. Incassum enim caro atteritur, si à prauis suis voluptatibus animus non refrenatur.

Sanctificare
ieiunium.

2 **M A X I M V S** homilia prima de ieiunio Quadragesimæ: Ieiunia nostra religiosis sanctificemus obsequijs. Quid autem est aliud, sanctificare ieiunium, nisi ieiunij causa sancta velle, iusta facere, iniqua vitare? Sanctificat ille ieiunium, cuius cor adulatio potentum, amicorum parentumque gratia, clietum etiam parua magna vemunuscula, à recti tramite non auertunt. Sanctificat ieiunium suum, cuius iustitia precio non vilescit. Sanctificat ille ieiunium, qui flammam saeuientis iracundiæ, mansuetæ mentis placibilitate restinguit. Sanctificat ieiunium, qui lasciuientes oculos, turpi ab aspectu habentis castitatis auertit. Sanctificat ieiunium, qui conuictorum iacula, scuto patientiæ repercussa, dispergit. Sanctificat ieiunium, qui litigantium tumultus pacifici sanitate sermonis, & linguæ prudentioris arte compescit. Sanctificat ieiunium, qui conflagrantes in semetipso vanarum cogitationum spinas, euangelico succicante vomere, velut quidam pectoris sui arator excidit. Sanctificat ieiunium, qui inopias egenorum pro quantitate substantiæ suæ, miserantis manus humanitate solatur. Ad primè sanctificat ille ieiunium, qui per omnia præceptis diuinæ legis intentus, diabolica à corde suo respuit tentamenta. Et idèd, fratres charissimi, si volumus **D E O** placita exhibere ieiunia, simus in fide fortes, in iudicijs iusti, in amicitia fideles, in iniurijs patientes, in cõtentionibus moderati, refugientes turpiloquia, aduersus iniqua constantes, in cõuiujs sobrijs, in voluptatibus continentes, in charitate simplices, inter subdolos cauti, condolentes tristibus, contumacibus resistentes, in suspicionibus parci, inter maliloquos taciti, inter humiles coræquales. Si huiusmodi virtutibus nostra voluerimus sanctificare ieiunia: tribuente Domino, ad festiuitatem Paschalis gratiæ, & ad gaudia cælestium promissionum indubitata fiducia, & cõscientia lætione veniemus.

3 **A V G V S T I N V S** sermone sexagesimo, sexagesimo secundo, & sexagesimo nono de tempore, vt supra quæstione præcedenti, **D 15.**

4 **E T** sermone ducentesimo trigesimo de tempore: Aduersus dæmonum nequitiam, quæ nobis Dominus arma ostendit, debemus utique retinere. Hoc, ait, genus in nullo eijcitur, nisi oratione & ieiunio. Hæc cum plena fide exercentur, pietas est. Pietas autem ad omnia utilis est, * professionem habens vitæ præsentis & futuræ. In-

Matth. 17.
1. Tim. 4.

* pmissionem

Inspiciamus ergò vtiliter orationis fructus & ieiunij, quia ipsa sunt arma aduersus improbas cogitationes. Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit. Ieiunium cor facit contritulum & humiliatum, quod Deus non spernit. Ieiunium concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis verum lumen accendit. Ieiunium verborum non amat, diuitias superfluitatem iudicat, superbiam spernit, humilitatem commendat, præstat homini seipsum intelligere, quod est infirmum & fragile, atque dum ita se intelligit imbecillum, aptiorem virtutem Dei adiutorem quærit & accipit. Quærit autem per frequentes orationes & obsecrationes.

Ieiunij vit.

Psal. 50.

5 **B E R N A R D V S** sermone quarto in quadragesima, vt supra quæstione præcedenti, **D 17.**

6 **H I E R O N Y M V S** in caput sextum Danielis, super ea verba: Et abiit rex in domum suam, & dormiuit incenatus. Quanta regis beneuolentia, vt cibum nec die nec nocte caperet, somnum oculis non concederet, sed cum periclitante propheta ipse penderet affectu. Si autem rex nesciens Deum, hoc facit pro altero, quem vult de discrimine liberari: quanto magis nos pro peccatis proprijs inedia & vigilijs debemus Deum ad clementiam flectere?

Dan. 6.

Pro peccatis
proprijs in-
edia &c. Deus
ad clementiã
flectendus.

7 **I D E M** libro secundo aduersus Iouinianum, vt in textu, & supra quæstione præcedenti, **C 1.**

8 **A V G V S T I N V S** sermone sexagesimo quinto de tempore, vt supra quæstione præcedenti, **D 15.**

9 **C H R Y S O S T O M V S** in homilia de Iona propheta: Ebrietas & luxuria stantem euerterunt ciuitatem: commotam, ieiunium solidauit. Cum ieiunio Daniel in lacum leonum ingressus est. Et paulopost: Mirare igitur ieiunium, & illud cum omni auiditate tuis amplexibus festina suscipere. Quandò enim & in flamma prodest, & in lacu leonum subuenit, & spiritus propulsat immundos, & diuinam sententiam mitigare nouit, & ad libertatem reuocare consuevit: quis huius insanitiæ reperitur, qui velit ieiunij tantorum bonorum materiam declinare? Sed dicis: corporibus exindè generatur infirmitas. Sed quantum exterior conteritur, tantum interior renouatur de die in diem. Immo si diligenter scrutari volueris, inuenies ieiunio corpora validius roborari. Et si meum sermonem respicis, medicorum te doceat disciplina: qui parcitatem salutis nominant matrem. Nam pedum dolores, capitis vertiginem, subitaneas mortes, &c. quibus febris atque languores corpo-

Ionæ 3.

Dan 6 & 14.
Ieiunij fructus.

Matth 17.
Ionæ 3.

2. Cor 4.
Ieiunio non-
anima tantum,
sed etiã cor-
pora robo-
rari.

Ex medicorũ
etiã sententiã.

ris comparantur, ex luxurijs atque voluptatibus aiunt generari, & tanquam de fonte noxio riuos ad corporum læsionem, & ad animarum perturbationem commeari testantur.

VII

Quid est oratio?

A Est^a pius nostræ mentis in Deum affectus, quo petuntur fideliter, quæcunque sunt nobis aut alijs salutaria: quo diuinam quoque gratiam & virtutem celebramus, aut qualicunque ratione coram summa & æterna illa maiestate nos^b deuotos testamur: Vt huc spectet non solum precatio, sed etiam^c adoratio, ^d oblatio seu sacrificium; ^e inuocatio, ^f laudatio, ^g gratiarum actio.

B^h Modum autem precandi & formulam singularem CHRISTVS^a præscripsit, sicut supra declarauimus. Et nullum est sanè opus magis in scriptura^b commendatum, nullum pijs sanctisque hominibus familiarius, nullum quod à pluribus & sapius, & diligentius, magisque necessariò in hac vita sit exercendù: atque

a Damasc. lib. 3. orthod. fidei cap. 24. Augustin. lib. 2. de ferm. Domini in monte, cap. 7. & ferm. 230. de temp. Basil. in lustram martyrem. Chrysostom. homil. 30. in Genes. Nyssenus in libro de oratione.

b Exod. 35. c d 2. Paralip. 29. g

c Matth. 4. b

d Malach. 1. c Esaiæ 56. c Ioann. 4. c

e Roman. 10. c

f Psalm. 17. a 145. a

g Esaiæ 56. c 1. Timot. 2. a Augustin. epistol. 59. ad Paulinum.

h Aug. tract. 73. in Euag. Ioã. Basil. c. 2. const. monast. Ber. ser. 4. & 5. in quadrag. & in ferm. de 4. modis orandi.

a Matth. 6. b Lucæ 11. a Vide supra de oratione Dominica.

b Psalm. 140. a Tob. 12. c Actor. 10. a Exodi 32. c Psalm. 105. d Jerem. 7. c 27. d & ibidem Hieron. Item epistol. 12. ad Gaudentium.

atque precatio. Verè dictum illud,

^c *Oratio humiliantis se, nubes penetrabit.*

Item, ^d *Oportet semper orare,* ardenti

scilicet cordis affectu, & citra hy-

pocrisim, & absque laudis^e huma-

næ respectu, hoc est, in^f spiritu &

veritate.

C Interim orantes, ^g externum cor-

poris gestum & habitum, ritusque

non nullos adhibent sæpè. Et rectè

quidem, vt exempla scripturæ com-

monstrant. Nam & Christus Do-

minus, nunc^h subleuatis in cælum

oculis, nunc^a elata voce, nunc in ter-

ram^b prostratus patrem orauit. Tum

^c Danielis ac ^d Niniuitarum preca-

tio, quia non sine ieiunijs, sacco &

cinere instituta fuit, magis commē-

datur. Nec frustra de Publicano^e di-

ctum est, quòd humili facie, de-

pressis oculis, pectorisque tunctione

suam in templo precationem instru-

xit. Quæ quidem licet externa vide-

antur, & ab impijs etiam fieri ac

ostentari queant, tamen hætenus

laudem illa merentur, quatenus &

c Eccl. 35. d Psalm. 101. c 36. a Iudith. 9. d

d Lucæ 18. a Eccl. 18. c 1. Thessal. 5. e

e Matth. 6. a

f Iohann. 4. c

g Tertul. in apologetico aduersus gentes cap. 30. Aug. in lib. de cura pro mortuis gerenda, cap. 5. Hiero. aduersus Luciferianos. & in vita Pauli eremite. Item de viris illust. in Iacobo.

h Iohann. 17. a 11. e

a Matth. 27. e Lucæ 23. f

b Matth. 26. d Marc. 14. d Lucæ 22. e

c Daniel. 9. a

d Ionæ 3. c d Iudith. 4. b c d 9. a 1. Mach. 3. f

e Luc. 18. c Exo. 9. f g 17. c Deut. 9. c d Num. 20. a Psalm. 87. b 140. a 2. Para. 6. b 29. f 3. Reg. 8. f Daniel. 6. c 1. Esdræ 9. b Matt. 2. b Act. 7. g 9. g 20. g 21. a Ep. 3. e 1. Cor. 11. a Damasc. li. 4. orthod. fidei c. 13. De certis orandi temporib. videatur. Aug. hæresi 57. Beda in cap. 18. Luc. Ansel. in ca. 5. epist. 1. ad Thessal. Clemens constitut. Apost. lib. 8. ca. 40. Tertul. in apologetico ca. 2. Cypr. de orat. dom. Athan. de virgin. Basil. ser. 1. de instit. monach. & c. 37. in regulis lógiorib. Chryf. hō 59. ad pop. Hier. in cap. 6. Dan. & ad Eustoch. Concil. Aquisgran. ca. 126. & seq. Psalm. 117. 5. a 74. c Daniel. 6. c Actor. 3. a 10. b 16. e

piè corpus exercent, rediguntq; in obsequiũ creatoris, & animum excitant, fulciunt ac promouent in cultu interiore. Prætereà sunt hæc testimonia quædam fidei, humilitatis atque pietatis non negligenda, vt quæ nõ solùm spectanti proximo, sed etiam Ecclesiæ adferunt ædificationem.

S C R I P T V R A E.

A E X O D I trigesimo quinto: Egressa que omnis multitudo filiorum Israel de conspectu Moyfi, obtulerunt mente promptissima atque deuota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi testimonij. Quicquid ad cultum & ad vestes sanctas necessarium erat, &c. Et paulopost: Omnes viri & mulieres mente deuota obtulerunt donaria, vt fieret opera quæ iusserat Dominus per manum Moyfi. Cuncti filij Israel voluntaria Domino dedicauerunt.

S E C V N D I Paralipomenon vigesimonono: Ezechias autem etiam hæc addidit, Implētis manus vestras Domino: accedite, & offerte victimas, & laudes in domo Domini. Obtulit ergò vniuersa multitudo hostias, & laudes, et holocausta mente deuota.

M A T T H A E I quarto: Tunc dicit ei Iesus: Vade Satana: scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

I O A N N I S quarto: Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hierosolymis est locus vbi adorare oportet. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, quia veniet hora, quando neq; in monte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus: quia salus ex Iudæis est. Sed venit hora, & nunc est, quando veri adora-

adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorēt eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.

M A L A C H I A E primo: Ab ortu solis vsque ad Occasum, magnum est nomē meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

A D Romanos decimo: Non enim est distinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum. Omnis enim quicumque inuocauerit nomen domini, saluus erit. Quomodo ergò inuocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?

P S A L M O decimo septimo: Laudās inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero.

E T psalmo centesimo quadragesimo quinto: Lauda anima mea Dominum, laudabo dñm in vita mea, psallam Deo meo quandiũ fuero.

E S A I A E quinquagesimo sexto: Adducam eos in montem sanctum meum, et lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorũ et victimæ eorum placebunt mihi super altari meo: quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis.

P R I O R I S ad Timotheum secundo: Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt: vt quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. hoc enim bonum est et acceptum coram saluatore nostro deo.

B **M A T T H A E I** sexto: Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum: & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondi-

to: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt. Putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis: scit enim pater vester quid operis sit vobis, antequam petatis eum. Sic ergo vos orabitis: Pater noster qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in caelo, & in terra. Panem nostrum substantialem da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo. Amen.

L V C A E vndecimo: Et factum est, cum esset in quodam loco orans, ut cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Iohannes discipulos suos. Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, & dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.

P S A L M O centesimo quadagesimo: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

T O B I A E duodecimo: Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

A C T O R V M decimo: Vir autem quidam erat in Caesarea, nomine Cornelius, centurio cohortis quae dicitur Italica, religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens elemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper: is vidit in visu manifeste, quasi hora diei nona, angelum Dei intro-

untem

untem ad se, & dicentem sibi, Corneli. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quis es Domine? dixit autem illi: Orationes tuae & elemosynae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.

E X O D I trigesimo secundo: Rursumque ait Dominus ad Moysen: Cerno quod populus iste durae cervicis sit: dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam. Moyses autem orabat Dominum Deum suum, dicens: Cur Domine irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de terra Aegypti, in fortitudine magna, & in manu robusta? &c. Placatusque est Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat aduersus populum suum.

P S A L M O ceteresimo quinto: Et dixit ut disperderet eos, si non Moyses electus eius stetit in confectione in conspectu eius.

H I E R E M I A E septimo: Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem & orationem, & non obfistas mihi: quia non exaudiam te.

E T vigesimo septimo: Et si prophetae sunt, & est verbum Domini in eis, occurrant Domino exercituum, ut non veniant vasa, quae derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Iuda & in Ierusalem, in Babylonem.

E C C L E S I A S T I C I trigesimo quinto: Qui adorat Deum in oblectatione, suscipietur: & deprecatio illius usque ad nubes propinquabit. Oratio humiliantis se, nubes penetrabit: & donec propinquet, non consolabitur: & non discedet donec Altissimus adspiciat.

P S A L M O centesimo primo: Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum.

E T psalmo trigesimo sexto: Delectare in Domino, &

v 3

da-

dabit tibi petitiones cordis tui. Reuela Domino viam tuā, & spera in eo: & ipse faciet. Et educet quasi lumen iustitiā tuam: & iudicium tuum tanquā meridiem: subditus esto Domino, & ora eum.

IUDITH nono: Nō enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Deus cælorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem.

LVCÆ decimo octauo: Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare, & non deficere.

ECCLESIASTICI decimo octauo: Nō impediāris orare semper, & nē veteris vsque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in æternum. Ante orationem præpara animam tuā, & noli esse quasi homo qui tentat deū.

PRIORIS ad Theffalonicenses quinto: Sine intermissione orate: In omnibus gratias agite: Hæc est enim voluntas Dei in Christo IESV in omnibus vobis.

MATTHÆI sexto: Attendite nē iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in cælis est. Et cū oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedē suā. Tu autem cū oraueris, intra in cubiculum tuum: & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi,

IOANNIS quarto, vt supra.

C IOANNIS decimo septimo: Hæc locutus est IESVS: &

& subleuatis oculis in cælum, dixit: Pater, venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te.

ET capite vndecimo IESVS autem eleuatis sursum oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi quoniam audisti me.

MATTHÆI vigesimo septimo: Et circa horam nonam clamauit IESVS voce magna, dicens: Eli, Eli, lammasabachthani? hoc est, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? IESVS autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.

LVCÆ vigesimo tertio: Et clamans voce magna IESVS, ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum.

MATTHÆI vigesimo sexto: Et progressus pusillum, pròcidit in faciem suam, orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

MARCI decimo quarto: Et cū processisset paululum, pròcidit super terram: & orabat, vt si fieri posset, transfret ab eo hora.

LVCÆ vigesimo secundo: Et ipse auulsus est ab eis, quantum iactus est lapidis: & positus genibus, orabat, dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum à me. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.

DANIELIS nono: Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum, rogare & deprecari in ieiunijs, sacco & cinere.

IO NAE tertio: Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum: & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt sacco à maiore vsque ad minorem. Et peruenit verbum ad regem Niniue: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines

mines & iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquam, nec pascantur, & aquam non bibant. Et operiantur faccis homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, &c.

IUDITH quarto: Et clamauit omnis populus ad Dominum instantia magna, & humiliauerunt animas suas in ieiunijs & orationibus, ipsi & mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes cilicijs, & infantes prostrauerunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio. Et clamauerunt ad dominum deum Israel vnanimiter, nè darentur in prædam, infantes eorum, & vxores eorum in diuisionem, & ciuitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fierent in opprobriũ Gentibus. Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus circuiuit omnem Israël, allocutusque est eos, dicens: Scitote quoniam exaudiet dominus preces vestras, si manentes permanseritis in ieiunijs & orationibus in conspectu Domini. Memores estote Moyfi serui Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, et in equitibus suis, nõ ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit. Sic erunt vnuerfi hostes Israel, si p̄seueraueritis in hoc opere quod cœpistis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini, ita vt etiam hi qui offerebant domino holocausta, præcincti cilicijs offerrent sacrificia Domino, et erat cinis supra capita eorum. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, vt visitaret populum suum Israël.

ET capite nono: Quibus ascendentibus, Iudith ingressa est oratorium suum: et induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: et prosternens se domino, clamabat ad
domi-

Dominum, dicens: Domine Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudaerunt femur virginis in confusionem, &c.

PRIMI Machabæorũ tertio: Et cõgregati sunt, & venerunt in Maspha, contra Ierusalem: quia locus oratiõis erat in Maspha antè in Israel. Et ieiunauerunt illa die, & induerunt se cilicijs, & cinerem imposuerunt capiti suo: & disciderunt vestimenta sua.

LVCAE decimo octauo: Et publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cælum leuare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori. Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.

EXODI nono: Orate Dominum, vt desinant tonitrua DEI, & grando: vt dimittam vos, & nequaquam hinc vltra maneatis. Ait Moyfes: Cùm egressus fuero de vrbe, extendam palmas meas ad Dominum, & cessabunt tonitrua, & grando non erit: vt scias quia domini est terra. Egressusque Moyfes à Pharaone ex vrbe, tetendit manus ad Dominum, & cessauerunt tonitrua & grando, nec vltra stillauit pluuia super terram.

ET capite decimosextimo: Fecit Iosue vt locutus erat Moyfes, & pugnavit contra Amalec: Moyfes autè & Aaron & Hur ascenderunt super verticem collis. Cùmque leuaret Moyfes manus, vincebat Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Amalec. Manus autem Moyfi erant graues: sumetes igitur lapidè, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autè & Hur sustentabant manus eius ex vtraque parte. Et factum est vt manus illius nõ lassaretur vsque ad occasum

solis. Fugauitq; Iosue Amalec, & populū eius in ore gladij.

DEUTERONOMII nono: Et prōcidi ante Dominum sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem nō comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata vestra quæ gessistis contra dominum, & eum ad iracundiā puocastis. Et iacui coram dño quadraginta diebus ac noctibus, quibus cum suppliciter deprecabar, nē deleret vos vt fuerat comminatus: & orans dixi, &c.

NUMERORVM vigesimo: Ingressusq; Moyses & Aaron, dimissa multitudine, in tabernaculum foederis, corruerunt proni in terram, clamaueruntq; ad dominum, atque dixerunt: Domine deus, audi clamorē huius populi, & aperi eis thesaurum tuum fontē aquæ viuæ, vt satiati, cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

PSALMO octogesimo septimo: Clamaui ad te domine tota die: expandi ad te manus meas.

ET centesimo quadagesimo: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

SECUNDI Paralipomenon sexto: Stetit ergō coram altari Domini ex aduerso vniuersæ multitudinis Israel, & extendit manus suas. Siquidē fecerat Salomon basim æneā, &c. stetitq; sup eam, & deinceps flexis genibus contra vniuersam multitudinem Israel, & palmis in cælum leuatis, ait, Domine Deus &c.

ET capite vigesimo nono: Confurgensq; diluculo ezechias rex, adunauit omnes principes ciuitatis, & ascendit in domū domini &c. Cumq; finita esset oblatio, incuruatus est rex, & omnes qui erant cum eo, & adorauerunt.

TERTII Regum octauo: Factum est autem, cū complēset Salomon orans dominū oēm orationē, & deprecatio-

tionem hāc, surrexit de conspectu altaris dñi: vtrunq; enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum.

DANIELIS sexto: Quod cū Daniel comperisset, id est, constitutā legē ingressus est domū suā: & fenestris apertis in cœnaculo suo, contra Ierusalem tribus tēporibus in die flectebat gēua sua, & adorabat, cōfitebaturq; corā Deo suo, sicut & antē facere consueuerat.

PRIMI Esdræ nono: et in sacrificio vespertino surrexi de afflictioē mea, & scisso pallio & tunica, curuaui gēua mea, & expandi manus meas ad dominum meum.

MATTHÆI secundo: et intrantes domum, inuenerūt puerū cū Maria matre eius, & p̄cidentes, adorauerūt eum.

ACTORVM septimo: et lapidabant Stephanū inuocantem, & dicentē: dñe Iesv, suscipe spiritum meū. Positis autē genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine, nē statuas illis hoc peccatum.

ET capite nono: eiectis autē omnibus forās, Petrus ponēs gēua orauit: & cōuersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit.

ET capite vigesimo: Et cū hęc dixisset (Paulus,) positus genibus suis, orauit cum omnibus illis.

ET vigesimo primo: et expletis diebus, profecti ibamus, deducētib; nos omnibus cū vxoribus & filijs vsq; forās ciuitatem: & positus genibus in littore, orauimus.

AD ephesios tertio: Propter quod peto nē deficiatis in tribulatioibus meis p̄ vobis, q̄ est gloria vestra. Huius rei gratia flecto gēua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi.

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Omnis vir orans aut prophetās velato capite, deturpat caput suū. Omnis autē mulier orans aut p̄phetans nō velato capite, deturpat caput suum: vnū enim est ac si decaluetur. Vos ipsi iudicate: decet

mulierem non velatā orare deū? Si quis autē videtur contentiosus esse: nostalem consuetudinem non habemus, neque ecclesia dei.

PSALMO centesimo decimo octavo: Memor fui nocte nominis tui domine, & custodiui legē tuam. Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustificationis tuæ. Septiēs in die laudem dixi tibi super iudicia iustitię tuę.

ET psalmo quinto: Quoniam ad te orabo domine, manē exaudies vocē meam: Manē adstabo tibi & videbo: quoniam non deus volens iniquitatem tu es.

ITEM quinquagesimo quarto: Vespere, & manē, & meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet vocem meam.

DANIELIS sexto, vt supra.

ACTORVM tertio: Petrus autem et Iohannes ascende-
bant in templum, ad horam orationis nonam.

ET capite decimo: Postera autē die iter illis facientibus, et appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora, vt oraret circa horam sextam.

ITEM capite decimo sexto: Media autem nocte, Paulus et Silas orantes, laudabant DEVM. Et audiebant eos qui in custodia erant.

P A T R E S.

- 1. ADAMASCENSVS** libro tertio orthodoxę fidei, capite vigesimo quarto: Oratio est ascensio mentis in Deū, aut decētium à Deo petitiō.
- 2. AVGVSTINVS** libro secundo de sermōe Domini in mōte, capite septimo: Primò hic responderetur, non verbis nos agere debere apud Deum, vt impetremus quod volumus, sed rebus quas animo gerimus & intentione cogitationis cum dilectione pura & simplici affectu. Sed res ipsas verbis nos docuisse Dominum nostrum, quibus memorię mandatis, eas ad tempus orandi recordaremur. Et post pauca: Fit ergò in oratione cōuersio cordis ad eum, qui semper dare paratus est, si nos capiamus quod dederit.
- 3. IDEM** sermone ducentesimo trigesimo de tempore: Oratio refe-

Oratio quid sit.

In oratione fit mentis ad Deum cōuersio.

fectio est ieiuniorū, aduocat gratiā Spiritus sancti: Oratio duritiā cordis mollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim sine potu non est plena refectio, sic & ieiunium sine oratione non potest animam perfectē nutrire. Quid autem oratio, nisi ascensio animæ de terrestribus ad cælestia, inquisitio supernorum, inuisibilium desiderium? Abeat dissensio secularium morum, quibus premitur mens humana quotidie. Oratio coniunctio Spiritus sancti, si tamen orationi intentus sit animus: sicut clamat Propheta, Sitiuit in te anima mea, quā multipliciter tibi caro mea. Quid autem sitiendum est, sequitur: Vt videat virtutem: Credite mihi, si ad videndam plenam virtutem Dei, plenē sitiant animæ humanæ substantiæ, nec fastidio victa dissimulet, replebitur adipe & pinguedine spiritali. Et sitiens illam Dei visitationem sensu proprio, cum fide clamabit: Adhæsit anima mea post te, suscepit me dextera tua. Ieiunium inertiam tollit de anima, impedimenta carnalia auferit. Oratio verò perseuerans iungit Deo, atque ita gaudens assistere se Domino gloriatur. Adhærens autem anima mea Domino, incipit securitatē habere & libertatem, nec pauores sustinet timoris. Suscepta anima tanto patrociniō dextera Dei, quomodo poterit noceri ab aliqua potestate? Sicut scriptum est, quod nemo illud rapit de manu patris, hoc præstat ieiunium, hoc præstat oratio.

4. BASILIVS Magnus homilia in martyrem Iulittam, quæ est quinta inter homilias variorum argumentorum: Oratio est boni cuiuspiam petitiō, quæ ad Deum à pijs effunditur. Sanè eiusmodi petitionem neutiquam statuimus in sola verborum præcisione. Ipsi enim credimus, Deo nihil opus esse verbis, quibus commonefiat nostræ petitiōis: magis verò dicimus eum perspicacissimè scire, quæ nobis nec petentibus etiam profutura sint. Quid ergò, quod ipsi dicimus? Nimirum, orationem non oportere nos plenē in syllabis constituere, quin potiùs ipsam suas vires plenius explicare, explere in animæ orantis libera electione ac proposito, simul & in actionibus, quæ per omnem vitam intento studio perficiuntur ad præscriptū virtutis, iuxta Paulum: Siue comeditis, siue bibitis, siue quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Accum-hens mensæ, ora: esitans panem, largitori gratiam rependito. Sufficiens firmansque infirmas corporis vires vino, eius fac memineris, qui hoc te dono impartit ad inserendam cordi tuo lætitiā, & ad multiplicium infirmitatum non mediocre solamen. Nulla tibi est sumēdi edulij necessitas: Caue, ne prætereat eius memoria,

365
Orationis vis & utilitas.

Oratio quid sit & quæ bona præstat.

Psal. 62.

Ioan. 10.

Oratio quid sit.

Oratio non solum verbis constat ac perficitur.

1. Cor. 10.
Coloss. 3.
Orationis frequentatio ante refectiōem.
Ecclesi. 11.
Prou. 11.
1. Tim. 5.

Mane post somnum in vestiendo se.

Vesperis ante somnum.

Ipsa nocte.

Tota vita oratio quaedam esse potest.

Orationis commendatio.

Oratio est colloquium cum Deo. Psal 103.

Cur deus differat ea dare quae postulamus.

Cum denegat postulata, beneficium praestat.

cuius liberali beneficio ventrem explēsti. Tunicam indueris? gratias agito benigno datori. Amiciris pallio? fac, in te augetur intentior erga DEVM charitas, qui integumenta gratuito largitus est hyemi estatiq; accommodata, quibus & vita conseruetur, & obuletur turpitudine. Tibi 'ne dies expletis abijt? Illi referto gratiam, qui solem quidem nobis nihil tale commiserit indulsit diurnae operationis ministerium: ignem verò contulit illustrandae nocti, utq; subserviat reliquis vitae commoditatibus. Ipsa rursus nox alias ad orationem suggerere possit conciliare ve occasiones. Et enim si quandò in caelum suspexeris, quum in eximiam siderum pulchritudinem oculorum aciem defixeris pressius: horum visibilium supplica Domino, vniuersorum longè optimo artificii prode Deo, & cole eum qui cuncta hæc in sapientia condidit. Sanè ad eum modum indiuisè & continenter oraueris, non quidem si verbis modò orationem expleueris tuam: veriùs vbi omnis prorsus vitae tuae ratio atque institutum diuinæ te conformarit voluntati, sic vt vita ipsa, dici & esse promereatur continens quaedam & indiuisa oratio.

5 CHRYSTOSTOMVS homilia trigesima in Genesim: Magna arma sunt preces, magna securitas, magnus thesaurus, magnus portus, refugij locus, modò sobrius & vndequaquè mente nostra collecta, inimicòq; nostrae salutis nullo aditu permisso, Dominum adeamus. Et paulò pòst: Magnum bonum sunt preces. Nam si homini quis loquatur virtute prædico, non paruum inde fructum percipiet: quantis bonis fruatur is, cui cum Deo colloquium fuerit? Oratio enim colloquium est cum Deo. Quod vt scias, audi prophetam dicentem: lucundum sit DEO eloquium meum, hoc est, sermo meus appareat DEO. An non enim præstare potest priusquam petamus? Verùm propter hoc differt & expectat, vt occasionem accipiat, qua iustè nos sua cura dignos faciat. Siue autem consequamur quod petimus, siue nò consequamur, perseveremus semper in oratione. Et non solum gratias agamus si consequamur, sed etiam si repulsam passi fuerimus. Nam cum Deus aliquid nobis denegat, non minus est quam si concessisset. Nescimus enim nos, quae nobis conducant, sicut ipse nouit.

6 GREGORIVS Nyssenus in libro de oratione, circa principium: Et quid attinet singulatim exponere, quibus rebus multipliciter, multisq; modis peccatum humanae vitae commiscetur: cuius peccati nulla alia causa est, quam quòd ad ea, quae in mani-

bus

bus habent & studiosè tractant negocia, diuinum etiam auxilium homines non simul adhibent & assumunt. Quòd si oratio negocium præcesserit, peccatum aduersus animam aditum non inueniet. Dei enim memoria in corde fixa atque fundata, irrita consilia aduersarij manent, iustitia sese mediam vbiq; controuersijs interponente. Prohibet item agricolam à peccato, oratio in exiguo agri modo fructus multiplicans, nè postea ampliùs vnà cum plus habendi cupiditate, peccatum ingrediatur: ita viator, ita qui expeditionem vel nuptias parat: ita quicumq; animum ad aliquod negocium adiecit, si cum oratione quodlibet agat, prospero atque felici successu negotiorum à peccando abducetur, nullo aduersario animam ad vitium trahente. sin autem relicto Deo, negotio totus intentus fuerit, omninò necessè est, vt à Deo remotus, cum aduersario prorsus verferetur. recedit autem à Deo, qui per orationem sese Deo non coniungit. Ergò hoc priùs oratione docendi estis, quòd semper orare & non defatigari oporteat. Per orationem enim cum Deo esse contingit. At qui cum Deo est, ab aduersario remotus est. Oratio pudicitiae præsidium atque tutamen est, iræ moderatio, superbiae sedatio atque repressio, iniuriarum tenacis memoriæ expurgatio: inuidiæ profligatio, iniustitiæ sublatio, impietatis correctio. Oratio corporum robur est, abundantia domus, recta iuris ac legum in ciuitate constitutio, regni vires, belli trophæum, pacis securitas, dissidentium conciliatio, coniunctorum cõseruatio. Oratio virginitatis sigillum est, matrimonij fides, viatoribus scutum, dormientium custos, vigilantium fiducia, agricolarum fertilitas, nauigantium salus. Oratio reorum & causam dicentium patrona, nexorum ac victorum relaxatio atque solutio, fatigatorum requies, mærentium consolatio, gaudentium animi delectatio, lugentium solatium, nuptias contrahentium corona, natalitij festi celebratio, morientium funus. Oratio, conuersatio sermocinatioq; cum Deo est: visum effugientium contemplatio: eorum, quae concupiscuntur, certa fides: eiusdem cum angelis honoris conditio, bonorù progressus & incrementum: malorum subuersio, peccatorum emendatio, præsentium fructus, futurorum representatio: Oratio, Ionæ quidem cetum domum effecit: Ezechiam verò ex portis mortis ad vitam reduxit: tribus autem adolescentibus inventum rorantem, flammam conuertit: Israelitis, aduersus A nabelchitas trophæum erexit, & centum octogintaquinque millia Assyriorum vna nocte gladio inuisibili prostrauit. Atq; sexcenta præ-

Orationis neglectio quam multorum malorù causa, in rebus etiam temporalibus.

A Deo recedit qui orationem negligit. Lucæ 18.

Orationis laus à fructu & utilitate multiplici.

Oratio est conuersatio & colloquium cum Deo.

Ionæ 2.
4 Reg 20.
Dan 3.
Exod 17.
4. Reg. 19.

ter

Oratio est petitio honoru, quæ Deo cū supplicatione offertur.

1. Tim. 2.

Locum Pauli interpretatur Augustinus de precibus quæ in Missæ sacrificio sūt.

1. Cor. 10.

ter hæc ex ijs, quæ iam acciderūt, exempla licet inuenire: quibus palam sit, nihil ex ijs, quæ per hanc vitam coluntur & in precio sunt, orationi præstare. Et postea προσευχή, id est, oratio, est petitio bonorum, quæ Deo cum supplicatione offertur.

7 AVGVSTINVS epistola quinquagesimanona ad Paulinum, quæstione quinta: Illa sanè difficilimè discernuntur, vbi ad Timotheum scribens Apostolus ait: Obsecro itaq; primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, interpellationes, gratiarum actiones. Secundùm Græcum enim eloquium discernenda sunt. Et post pauca: Multa quippe hinc dici possunt, quæ improbanda non sint: sed eligo in his verbis hoc intelligere, quod omnis vel penè omnis frequentat Ecclesia, vt precationes accipiamus dictas, quas facimus in celebratione sacramentorum, antequàm illud quod est in Dñi mēsa, incipiat benedici: orationes, cū benedicitur & sanctificatur, & ad distribuendum comminuitur, quam totam petitionem ferè omnis Ecclesia Dominica oratione concludit. Ad quem intellectum etiam verbi Græci origo nos adiuvat. Nam eam quam dicunt εὐχὴν, rarò ità scriptura ponit, vt intelligatur oratio, sed plerunquè & multo vsitatiùs votum appellat εὐχὴν: προσευχὴν, verò, quod verbum ità positum est, vndè tractamus, semper orationem vocat. Vndè hanc verbi originem, sicut superiùs dixi, nonnulli minùs eruditè inteuntes, προσευχὴν non orationem, sed adorationem dicere voluerunt, quæ potiùs προσήκοντις dicitur. Sed quia oratio interdùm dicitur, quæ vocatur εὐχὴν, adoratio putata est προσευχὴ. Porro si vsitatiùs, vt dixi, in scripturis votum appellatur εὐχὴν, excepto nomine generali orationis, ea propriè intelligenda est oratio, quam facimus ad votum, id est, πρὸς εὐχὴν. Vouentur autem omnia quæ offeruntur DEO, maximè sancti altaris oblatio, quo sacramento prædicatur nostrum aliud votum maximum, quo nos vouimus in Christo esse mansuros, vtiquè in compage corporis CHRISTI. Cuius rei sacramentum est, quòd vnus panis, vnum corpus multi sumus. Idèd in huius sanctificatione & distributionis præparatiõe, existimo Apostolum iussisse propriè fieri προσευχὰς, id est, orationes: vel, vt nonnulli minùs peritè interpretati sunt, adorationes: hoc est enim ad votum, quod vsitatiùs in scripturis nuncupatur εὐχὴν. Interpellationes autem, siue (vt vestri codices habent) postulationes, fiunt cū populis benedicuntur. Tunc enim antistites velut aduocati, susceptos suos per manus impositionem misericordissimè offerunt potestati.

Qui-

Quibus petactis, & participato tanto sacramento, gratiarum actio cuncta concludit, quam in his etiam verbis vltimam commendauit Apostolus.

1 B AVGVSTINVS tractatu septuagesimotertio in Ioannem: Magnam spem Dominus suis promittit sperantibus, dicens: Quia ego ad Patrem vado, & quodcunq; petieritis in nomine meo, hoc faciam. Sic ergò perrexit ad Patrem, vt non relinqueret indigentes, sed exaudiret petentes. Sed quid est, Quodcunq; petieritis, cū videamus plerunquè fideles eius petere, & non accipere? An fortè propterea quia malè petunt? Nam hoc exprauit Apostolus Iacobus, dicens: Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis, vt in cōcupiscentijs vestris insumatis. Malè ergò vsurus eo quod vult accipere, Deo potiùs miserante non accipit. Proindè si hoc ab illo petitur, vndè homo lædatur exauditus, magis metuendum est, nè, quod posset non dare propitijs, det iratus. An non vidimus Israelitas malo suo impetrasse, quod culpabili cōcupiscentia petierunt? Concupierant enim carnibus vesci, quibus pluebatur manna de cælo: fastidiebant quippe quod habebant, & quod non habebant, impudenter petebant: quasi non meliùs peterent, non vt cibus qui deerat, indecenti desiderio præstaretur, sed vt ille qui aderat, sanato fastidio, sumeretur. Quandò enim nos delectant mala, & non delectant bona, rogare debemus potiùs Deum, vt delectent bona, quàm vt concedantur mala. Et post pauca: Euigila igitur homo fidelis, & vigilanter audi quod illic positum est, in nomine meo. Ipsum enim quodcunq; non ait petieritis vt cunq; sed in nomine meo. Qui promittit ergò tam magnum beneficium, qui vocatur? vtiquè Christus Iesus. Christus significat regem, Iesus significat saluatorem. Non itaque nos saluos faciet quicunq; rex, sed rex saluator: ac per hoc quodcunq; petimus aduersùs vtilitatem salutis, nò petimus in nomine saluatoris: & tamen ipse saluator est, non solum quandò facit quod petimus, verum etiam quandò non facit: quoniam quod videt peti contra salutem, non faciendo potiùs se exhibet saluatorem: nouit enim medicus, quid pro sua, quid contra suam salutem poscat ægrotus: & idèd contraria poscentis non facit voluntatem, vt faciat sanitatem: quapropter quandò volumus vt faciat quodcunq; petimus, non vt cunquè, sed in nomine eius, hoc est, in nomine saluatoris, petamus. Non ergò contra nostram salutem petamus: quod si fecerit, non vt saluator facit, quod est nomen eius, fidelibus eius. Est quippe impijs & da-

Ioan. 14.

Cur orantes nò semper exaudiantur. Iacob 4.

Præstat ali. quandò non exaudiri. Num. 11.

Qui nò petite in nomine Iesu, id est, saluatoris.

Nihil contra salutem postulandum.

y mnator,

mnator, qui dignatur fidelibus esse saluator. Qui ergo credit in eum, quodcumque petierit in eo nomine, quod est illis qui credunt in eum, hoc facit, quoniam hoc sicut saluator facit. Si autem qui in eum credit, aliquid per ignorantiam contra suam salutem petit, non in nomine saluatoris petit, quia saluator ei non erit, si quod eius salutem impedit, fecerit. Unde tunc expedit potius, ut non faciendo propter quod inuocatur, faciat quod vocatur. Propterea non solum saluator, sed etiam magister bonus, ut faciat quodcumque petierimus, in ipsa oratione quam nobis dedit, docuit quid petamus, ut etiam sic intelligamus, non petere nos in nomine magistri, quod petimus præter regulam eius magisterij. Sanè quædam quavis in nomine eius petamus, id est, secundum saluatorem & secundum magistrum petamus, non tunc quando petimus facit, sed tamen facit. Neque enim quia & illud petimus, ut veniat regnum D E I, propterea non facit quod petimus, quia non statim cum illo in æternitate regnamus : differtur enim quando petimus, non negatur. Veruntamen orantes, tanquam seminantes, non deficiamus : tempore enim proprio metemus. Et simul petamus, quando bene petimus, ut non faciat quod non bene petimus, quia & ad hoc pertinet, quod in eadem oratione Dominica dicimus, Ne nos inferas in tentationem: neque enim parua est tentatio, si contra tuam sit causam tua postulatio.

2 BASILIVS Magnus constitutionum monasticarum capite secundo (vel secundum alios capite primo:) Duplex est orandi modus: quorum alter in glorificatione, adhibita animi submissione, cernitur: alter in petitione, qui quidem priori subijcitur. Cum oras igitur, nolito confestim ad petitionem accedere: quod si hoc non facis, indicio es ipse de voluntate tua, te scilicet, quod necessitate urgearis, Deo preces adhibere. Quapropter quodcumque institutis orare, coniugem, liberos, teque adeo ipsum relinquito, à terrarum procum abscedito, celumque superato, & naturas omnes tam que cerni, quam que cerni non possunt, relinquito: & ab eius glorificatione exorditor, qui omnia condidit. Cumque in eo satis fueris commoratus, non mente vaga, neque huc, illucve temere deerrante, neque (ut Græcorum mos est) fabulas garriens, sed de sacrosanctis literis carpes, quæ dicas, dic: Gratias ago tibi Domine propter incredibilem clementiam, & in ferendis hominum culpis facilitatem tuam, qui peccantem me quotidie patientia tua sustines, & ad resipiscendum omnibus nobis potestatem facis. Propter hoc enim taces, & nos su-

stines

stines Domine, ut tibi gratias agamus, qui salutem generis nostri, modo terrendo, modo leniter exhortando moderaris, quique per prophetas primo, postremo etiam per aduentum Christi tui nos visitaueris. Tu enim finxisti nos, non autem ipsi nos. tu es Deus noster. Vbi vero iam satis gratias egeris, Deumque petitis è diuina scriptura laudibus glorificaueris, tum iterum adhibita humilitate, ordire, ac dic: Equidem non sum dignus Domine, qui coram te verbum faciam, quoniam vehementer peccator sum: & licet nullius tibi culpæ conscius sis, nihilominus tamen ita te oportet dicere. Etenim cum multis in rebus offendamus omnes, maiorem tamen offensarum partem ne intelligimus quidem. Idcirco Apostolus dicebat: Nihil mihi conscius sum, sed in hoc iustificatus non sum, quod idem est ac si diceret, Multa delicta committo, quæ committere me non intelligo. Propter hanc causam etiam Propheta ait: Delicta quis intelligit? Vbi vero verbis humilitatem tuam satis ostenderit, dixerisque, Gratias ago tibi Domine, quod peccantem me tam diu patientia tua sustinuisti, & in hodiernum usque diem nullas à me peccatorum meorum penas expectasti. Equidem Domine infinita iam pridem commertus eram supplicia, dignusque eram, qui longissime à conspectu abspellerer tuo: verum tua me patientissima lenitas peccantem clementissime sustinuit. Gratias, inquam, ago tibi, tamen ad parem tuæ in me clementiæ gratiarum actionem haudquam esse me idoneum intelligo. Simulac vero ambabus hisce partibus satisfeceris, gratiarum actionis videlicet, & humilitatis, tum demum, quod petere debes, petito: non diuitias, (ut antè dixi) neque terrenam gloriam, non sanitatem corporis: (Ipse enim qui te creauit, ipsi curæ est incolumitas tua; neque non probe intelligit, quam è re cuiusque sit, vel bene valere, vel malè) sed quemadmodum iustus es, regnum cælorum pete tantummodo, & necessitatibus corporis tui ipse, (ut dixi) prouidebit. Munificentissimus est enim idem & augustissimus rex noster, & indignè fert, quandoquæ quis exiguum à se aliquid petit, quandoquæ quis nostrum de rebus ipsum minimè ipsi conuenientibus rogar. Noli igitur illum tibi oratione tua iratum facere, sed ea petito tibi, quæ digna sunt & rege & D E O. Hæc autem petens ab eo, ne prius recesseris, quam quod petis impetraueris. Hoc enim fieri oportere, in euangelio subindicans Dominus dicit: Quis ex vobis habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & car. Hoc autem

1. Cor. 3.

1. Cor. 4.

Psal. 8.

Quid sit potissimum à Deo postulandum.

Magna à se peti vult Deus.

Perseuerantia in orando.

Lucæ II.

Ex Oracione Dominica dicimus quid petendum sit.

Differuntur multa quæ petuntur, non negantur.

Orandum ut non tribuatur quod non bene petitur.

Oratio constat Dei glorificatione & petitione.

À gratiarum actione exordis oratio. Modus orandi ex D Basilij patientia.

exemplum idcirco nobis proponitur à Domino, vt in fide acres ac pertinaces esse nos doceat. Exemplum enim ab homine ad alium hominem sumit, vt intelligas nulla laboris fatigatione debere te à suscepto proposito desistere, vt videlicet quandocunque aliquid petieris, neque impetraueris, tam diu perseueres, quoad impetres: Si tamen (vt supra dixi) ea petas, quæ voluntati Dei non repugnent. Neque verò tecum tacitus dixeris: Peccator ium, & propterea non exaudior. Vt enim dissidentia ille tibi causam omnem præcideret, illud adiecit: Et si non dabit illi surgens, eò quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius dabit illi quotquot habet necessarios. Deceterò autem, etsi mensis præterijt, etsi annus, etsi triennium, etsi quadriennium, etsi anni complures, acriter perseuerato tamen, donèc impetres. sed postula cum fide, neque interea rectè vnquam viuere intermiseris. Si enim libidinibus se quis ex ignauia dederit, sequemur ipse volens hostibus suis prodiderit, hunc nullo modo DEVS neque adiuuat, neque exaudit, quippe cum prior ipse vitio suo à DEO se alienauerit. Qui enim à DEO se optat iuari, is nunquam deserit, quod se addebet, officium suum: qui autem hoc facit, is diuino auxilio nunquam destituitur. Quapropter danda in eo opera est, nè vlla in re conscientia nostra nos condemnet: tum, vbi hoc fecerimus, implorandum est diuinum auxilium: implorandum autem non lentè, non mente huc illucq; temerè oberrante. Qui enim sic facit, is (tantum abest vt impetraturus sit, quod petit) perficiet priùs vt sibi Dominus irascatur. Etenim si qui coram principe aliquo stat, & ipsum alloquitur, magno cum metu stat, & cum corporis extrinsecus, tum mentis etiam intrinsecus attentos oculos tenet, periculi metu: quanto tandem maiore cum metu trepidationeq; censendum est oportere nos stare in conspectu Dei, tota mète in illum ynum intenta, neque vsquam aliò? cum ipse non hominis partem illam modò, quæ foris apparet, vt homines faciunt, sed illam etiam quæ in tuis oculis, oculorù ad spectum fallit, clarissimè peruideat. Si igitur sic, quemadmodum decet, steteris coram Deo, & quæ in te sunt, omnia pro viribus præstiteris, persta, donèc omninò tandem impetres quod petis. Sin conscientia te tua condemnat, tanquam qui negligentius rem tractes, etsi in oratione aliud agens, animo minùs attentos fies, cum possis omnem abs te repellere distractionem, nè præfidentior ausis consistere coram DEO, nè fiat tibi oratio tua in peccatum. Si verò propterea, quod

Peccatores
an etià exau-
diat Deus.

Perseueran-
tia orationis
iungenda est
bonæ vitæ p-
seuerantia.

Evagationes
& peregrina-
tiones men-
tis in oratio-
ne vitandæ.

à pec-

à peccato debilior factus, hoc à teipso impetrare non potes, quin interim dum oras, animo & mente distrahare: innitere contra, quantum potes, & ipse tibi metipso vim affer, & coram Deo stare perseuera, mentemq; tuam in illum defixam tene, ipsamq; ad seipsam aduoca. Si ita feceris, ignoscet tibi Deus, quoniam non ex contentione, sed ex infirmitate, eo modo quo conueniret, coram Deo stare non vales. Hoc modo si tibi metipso vim feceris, neque ad omne opus bonum paraueris, nè destiteris priùs, quam illud impetres, quod rogas. Et quibusdam interiectis: At sæpè petiui, inquis, neq; impetraui tamen. Prorsus, quia non rectè petiui, videlicet aut dubitabundus, aut aliud agens, aut quæ tibi vtilia non erant futura. Quod si & quæ tibi erant vtilia, sæpè petiisti, at non tamen perseuerantiam adhibuisti. Scriptum est enim, In perseuerantia vestra possidebitis animas vestras. Et qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Et post pauca: Ea re forasè differt quæ daturus est, vt hoc modo magis te ad assiduitatè vocet, & vt intelligas, q; sit donum Dei, & vt datù diligèter custodias: Siquidè nititur vnusquisq; quod magno labore inuenit, id maiore etià quadam diligètia custodire, nè eo amisso, labores etià vnà cum eo suos multos amittat, nè ve neglecto Dei munere, æterna vita indignus efficiatur.

3. BERNARDVS sermone quarto de Quadragesima: Oratio quanto est efficacior, si fiat vt debet, tanto callidiùs impediri ab aduersario solet. Interdum enim grauiter impeditur oratio à pusillanimitate spiritus & timore immoderato. Hoc autem tunc solet fieri, cum sic cogitat homo propriam indignitatem, vt non cõuertat oculos ad diuinam benignitatè. Abyssus enim abyssum inuocat: abyssus luminosa, abyssum tenebrosam: abyssus misericordiar, abyssum miseræ. Profundum est namq; cor hominis & imperscrutabile. Sed si magna est iniquitas mea, multo maior est Domine pietas tua. Ideoq; cum ad meipsum turbata fuerit anima mea, memor sum multitudinis misericordiar tuar, & respiro in ea: & cum inroièro in potentias meas, nolo memorari iustitiar tuar solius. Veruntamen sicut periculum est, si fuerit oratio nimis timida, sic in contraria parte non minùs, immò & maius periculum est, si fortè fuerit temeraria. De his qui sic orant, audi quid loquatur ad prophetam Dominus: Clama, inquit, nè cesses: quasi tuba exalta vocè tuam, &c. Quasi tuba, inquit, quia in spiritu vehemènti increpandi sunt temerarij. Me etenim quærunt, qui seipso non dùm inuenerunt. Nec hoc dico, vt peccatoribus auferam orandi fiduciam, sed

y 3

volo

173
Distraçtio
mentis cui
proviribus
resistitur,
Deum non
offendit.

Quibus de
causis non-
nunq; nõ im-
petramus
quod peti-
mus.
Luc. 21.
Matt 10.
& 24.

Orationem
maximè im-
pedire con-
tatur Dæmon.

Oratio non
fit nimis ti-
mida.

Psal. 41.
Hier. 17.

Nec fit te-
meraria.

Esa. 58.

Luc 18.

Non fit oratio tepida.

Oratio fidelis, humilis & feruens cælum penetrat.

Tutissimum orationis refugium.

Ioan. 7.

Rom. 1.

Mar. 11.

Scribi iubet Deus orationem nostram in libro suo.

Rom. 8.

volo eos orare tanquam gentem quæ peccatum fecerit, non iustitiam. Orent pro indulgentia peccatorum suorum in animo contrito & spiritu humilitatis, quemadmodum publicanus ille: Deus, inquit, propitius esto mihi peccatori. Temeritatem enim dico, quædò is, in cuius conscientia peccatum adhuc aut vitium aliquod regnat, ambulat in magnis & mirabilibus super se: minus sollicitus pro periculo animæ suæ. Tertium periculum est, si sit oratio tepida, & non ex viua affectione procedens. Timida quidè oratio cælum non penetrat, quia restringit animum timor immoderatus, vt oratio non dicam non ascendere, sed nec pcedere queat. Tepida verò in ascensu languescit, & deficit, eò quod non habeat vigorem. Nam temeraria ascendit, sed resilit: resistitur enim ei: nec tantum non obtinet gratiam, sed meretur offensam. Quæ verò fidelis & humilis, & feruens oratio fuerit, cælum sine dubio penetrabit: Vnde certum est quod vacua redire non poterit.

4. ET sermone quinto de Quadragesima: Rogo vos fratres, vt semper ad manum habeatis tutissimum orationis refugium, de qua etiã memini me paulo ante in fine sermonis esse locutum. Veruntamen quoties de oratione loquor, verba quædam humanæ cogitationis audire mihi videor in corde vestro, quæ & ab alijs frequenter audiui, & nonnunquam expertus sum in corde meo. Quid enim est quod licet nunquam ab oratione cessemus, vix vnquam experiri videatur alijs nostram, quis sit orationis suæ fructus? Sicut ad orationem accedimus, sic redire videmur: nemo nobis respondet verbum, nemo quicquam donat, sed laborasse videmur incassum. Sed quid in Euangelio dicit Dominus? Nolite, ait, iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Quod est autem iustum iudicium, nisi iudicium fidei? quoniam iustus ex fide viuuit. Ergo iudicium fidei sequere, & non experimentum tuum: quoniam fides quidem verax, sed experimentum fallax. Quæ est ergo veritas fidei, nisi quod promittit ipse filius Dei? Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Nemo vestrum, fratres, parui pendat orationem suam. Dico enim vobis, quia ipse ad quem oramus, non parui pedit eam. Priusquam egressa sit ab ore nostro, ipse scribi iubet eam in libro suo. Et vnum indubitanter è duobus sperare possumus: quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nobis nouerit esse vtilius. Nos enim quid oremus sicut oportet, nescimus: sed miseretur ille super ignorantiam nostram & orationem benignè suscipiens, quod nobis aut omnino non est vtile, aut non tam citò dari necesse est, minimè tri-

tribuit: oratio tamè infructuosa non erit. Ità sanè, si fecerimus quod monemur in psalmo, id est, si delectemur in Domino. Ait enim sanctus Dauid: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Psal. 36.

5. IDEM in sermone de quatuor modis orandi: Propter quod fiducialiter iam postulare potest qui eiusmodi est, (id est, qui in lamentis penitentis aliquandiu perseverans, hilaritatem quandam & fiduciam concepit indulgentiæ) tantum caueat, nè forte aut postulet non postulanda, aut minus postulet quæ à Deo sunt postulanda: aut ea tepidè quærat, quæ toto affectu & omni tempore sunt querenda. Petitis, & non accipitis, (ait Iacobus) eò quod malè petatis, vtpotè in concupiscentijs vestris. Sic agit omnis qui terrena quærit ultra necessitatem, qui mundialem gloriam sectatur aut voluntatem, Tale est etiã quod solent seculares homines mortem inimicorum in orationibus postulare, cæteraque similia quæ non oportet. At verò temporalia si defuerint, petenda quidem sunt, quântum necessitas humana requirit: sed iuxta beati Gregorij sententiã, non sunt hæc nimium requirenda. In quo genere etiã illa spiritualia sunt, sine quibus nihilominus salus constare potest, vt sermo scientiæ, gratia curationum, omniaque de quibus certum non habemus quid expediat nobis: vtpotè si te fatiget tentatio, supplicandum quidem pro ea, vt auferatur à te, sed non minus obnixè, quoniam in talibus meminisse semper oportet Apostolicæ illius sententiæ: Nos enim quid oremus, sicut oportet, nescimus: & Deo magis committere, quam temerè aliquid apud nos definire. Hæc autem sunt toto affectu, & omni tempore postulanda: hæc sunt, pro quibus incessanter & obnixè poterunt, ad Deum clamare desideria tua, vt habeas gratiam eius bonam, & placere possis in oculis pietatis ipsius, & in eo viuas, & moriaris in ipso, vt gloriam eius videre, & ipso frui in perpetuum merearis. De his enim dictum est: Sine intermissione orate. Vnde & Propheta: Exquisiuit, inquit, te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Et alibi: Vnam petij à Domino, hæc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Et post pauca: Quid aliud cogitare debet frater intrans ad orationem, quam propheticum illud: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei? Omnino si quidem oportet nos orationis tempore curiam intrare cælestem, illam utique curiam, in qua rex regum stellato sedet solio, circumdante innumerabili & ineffabili beatorum spirituum exercitu. Vnde & ipse qui viderat, quia maiorem numerum non inuenit: Millia, ait, millium ministrabant ei, & decies mil-

Quæ impediunt quo minus exaudiat oratio.

Iaco. 4.

An temporalia in oratione postulanda, aut spiritualia quæ non sunt, ad salutem necessaria.

*Homilia 27. in Euangel.

Rom. 8.

Quæ semper & sine conditione postulanda.

1. Thess. 5. Luc. 18.

Psal. 16.

Ibidem.

Quò ad orationem accedendum.

Psal. 41.

Dan. 7.

liès

lièscentena millia assiscebant ei. Quanta ergò cum reuerètia, quãto timore, quanta illuc humilitate accedere debet, à palude sua pcedens & repens ranuncula vilis? Quàm tremebundus, quàm supplex, quàm deniq̃ humilis & sollicitus, & toto intentus animo maiestati gloriæ, in præsentia angelorum, in consilio iustorum & congregatione assistere poterit miser homuncio? In cunctis igitur actiõibus nostris multa opus est animi vigilantia, sed præcipuè in oratione. Etenim sicut in regula nostra legimus, *licet hora omni & omni loco oculi Domini super nos speculentur, maximè tamen in oratione. Licet enim semper videamur, sed nunc etiam præsentamus & ostendimus nos, quasi facie ad faciem cum Deo loquentes. Porro quauis vbiq̃ sit Deus, in cælo tamen orandus est, ibiq̃ orationis tempore cogitandus: vt mens nostra non oratorij tecto, non aëris spatio, non ipsa retardetur nubium densitate, iuxta eam formam quæ nobis à Christo tradita est, vbi ait: Sic orabitis: Pater noster q̃ es in cælis. Cælum enim quadam prærogatiua etiam sedes siue thronus Dei vocatur: quia ad eam comparisonem qua DEVM in cælis angeli sancti & electorum animæ vident, nos miseri & peregrini super terram vix solum nomen habere videmur. Sic igitur oret qui orat, tanq̃ assumptus & præsentatus ei qui sedet super excelsum thronum in angelis qui minimè ceciderunt, & eleuatum in hominibus quos suscitauit de puluere inopes, & erexit de stercore pauperes: sic, inquam, semetipsum consideret, & sic attendat, tanq̃ præsentatum Domino maiestatis, vt dicat cum Abraham: Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis. Et quia tuo præcepto commonitus, tua institutione formatus, id præsumo Domine fons pietatis.

6. HIERONYMVS in caput septimum Hieremiæ, in ea verba scribens: Tu ergò noli orare, &c. Nè videatur rogans propheta non impetrare quod postulat, præcipit Deus, nè pro populo peccatore, & nullam agente pœnitentiam, deprecetur. Quod autè dicit, Et non resistas mihi: illud ostendit, quòd sanctorum preces Dei iræ possint resistere. Vndè & Dominus loquitur ad Moysen: Dimitte me, vt percutiam populum istum: & faciam te in gètem magnã. Et in psalmis legitur. Et stetit Phinees, & placuit, & cessauit quasi ratio, & reputatù est ei ad iustitiam: Aaron quoq̃ arrepto thuribulo, inter ignem arsurumq̃ populù medius stetit: & Dei ira cessauit.

7. ET in caput vigesimum septimum Hieremiæ, super ea verba: Et si prophetæ sunt, & est verbum Domini in eis, occurrant Domino

In oratione
scipuè opus
est animi vi-
gilantia.
In regula
S. Benedicti
cap. 19.
Psalm. 32.
Pro 15.
Præsentamus
nos Deo.

Matt. 6.

Gen. 18.

Preces San-
ctorum Dei
iræ resistere
possunt.

Exod. 32.
Psalm. 105.

Num. 16.

no exercituum: Quod ait, occurrant mihi siue Domino exercituum: illud ostendit, verum prophetam posse Domino precibus resistere: secundum quod & Moyses stetit in percussione contra Dominum, vt auerteret iram furoris eius. Samuel quoq̃ idem fecit. Et Dominus ad Moysen: Dimitte me, ait, vt percutiam populum istum. Quando autem dicit, Dimitte me, ostendit se precibus sanctorum posse retineri.

8. IDEM epistola duodecima ad Gaudentiũ de Pacatula infantulæ educatione: Legimus Aaron pontificem esse obuiam furibus flammis, & accento thuribulo, Dei iram cohibuisse. stetit inter mortem & vitam sacerdos magnus: nec vltra vestigia eius ignis pcedere ausus est. Moysi loquitur Deus: Dimitte me, & delebo populum istum. Quando dicit, Dimitte me, ostendit se teneri posse, nè faciat quod minatus est. Dei enim potentiam serui preces impediabant.

DE EXTERNIS GESTIBVS ORATIONIS.

1. C TERTVLLIANVS in Apologetico aduersus gètes capite trigesimo: Illuc (in cælum) suspicientes Christiani manibus expansis, quia innocuis, capite nudo, quia non erubescimus, deniq̃ sine monitore, quia de pectore oramus, precantes sumus omnes semp̃ pro omnibus Imperatoribus, vitã illis prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidellem, populum probum, orbem quietum, & quæcunq̃ hominis & Cæsaris vota sunt. Hæc ab alio orare non possum, quã à quo scio me cõsecuturum: quoniam & ipse est qui solus pstat, & ego sum cui impetrare debetur, famulus eius &c. Sic itaq̃ nos ad Deum expansos vngulæ fodiant, cruces suspendant, ignes lambant, gladij guttura detruncet, bestia insiliant: paratus est ad omne supplicium ipse habitus orantis Christiani. Hoc agite boni præfides, extorquete animam Deo supplicantem pro Imperatore. Hic erit crimen, vbi veritas & Dei deuotio est.

2. AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis agenda, capite quinto: Orantes idem membris sui corporis faciunt, quod supplicantibus congruit cum genua figunt, cum extèdunt manus, vel etiam prosternuntur solo, & si quid aliud visibiliter faciunt: quantum eorum inuisibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota sit, nec ille indiget his indicijs, vt humanus ei pandatur animus: sed his magis seipsum excitat homo ad orandum gemendumq̃ humilioris

Exod. 32.
1. Reg. 8.
Precibus
Sanctorum
retineri po-
test Deus.

Num. 16.

Exod. 32.

Veteri Chri-
stianorũ ge-
stus & ritus
in orando.

Orantiũ ge-
stus externi.

Externis ge-
stibus seipsum
magis exci-

atq; feruentius. Et nescio quomodo, cum hi motus corporis fieri, nisi motu animi præcedente, non possint, eisdemq; rursus externis visibilibus factis, ille interior inuisibilis, qui eos fecit, augetur: ac per hoc cordis affectus, qui, ut fierent ista, præcessit, quia facta sunt, crescit. Veruntamen si eo modo quisq; teneatur, vel etiam ligetur, ut hæc de suis membris facere nequeat, non ideo non orat interior homo, & ante oculos Dei in secretissimo cubili ubi compungitur, sternitur.

Si verè & perfecte credemus, quibus externis exercitationibus & gestibus uteremur in oratione.

Ionaz.
Dan. 3. & 14.
Luc. 23.

Mortui Pauli Eremite cadaver officioso gestu Deum precabatur.

Sancti Iacobi genua carnerum duritiem contra xisse videbantur.

3. **HIERONYMVS** in dialogo aduersus Luciferianos. Indubitata ad Deum fides arduè reperitur. Verbi gratia dictum sit, ut, quod volumus, perspicuum fiat: ad oratione assisto: nõ orarem, si nõ crederè: sed, si verè crederem, illud cor, quo Deus videtur, mūdarem, manibus tunderem pectus, genas lachrymis rigarem, corpore inhorrescerem, ore pallerem, iacerem ad Domini mei pedes, eosq; fletu perfunderem, crine tergerem, hærerem certè trunco crucis, nec prius amitterem, q̄ misericordiam impetrarem: nõ verò creberimè in oratione mea aut per porticus deambulo, aut de scenore computo: aut abductus turpi cogitatione, etiam quæ dicta erubescèda sunt, gero. Vbi est fides? Sicine putamus orasse Ionam? sic tres pueros? sic Danièlem inter leones? sic certè latrone in cruce?

4. **ET** in vita Pauli Eremite: Introgressus speluncam Antonius, vidit genibus complicatis, erecta ceruice, extensisq; in altum manibus, corpus exanime. Ac primùm & ipse viuere eum credēs, pariter orabat. Postq̄ verò nulla, ut solebat, suspiria precantis audiuit, in flexible osculum ruens, intellexit q̄ etiam cadaver sancti, Deum, cui omnia viuunt, officioso gestu precabatur.

5. **IDEM** in libro de viris illustribus, siue in catalogo scriptorum ecclesiasticorum, de Iacobo fratre Domini: Hegeppus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans ait: Suscepit ecclesiam Hierosolymæ post Apostolos frater Domini Iacobus, cognomento Iustas. multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de utero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunq̄ attonsus est, nec vnctus vnguento, nec vsus balneo. Huic soli licitū erat ingredi sancta sanctorum. Siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis, solusq; ingrediebatur templum, & flexis genibus pro populo deprecabatur: intantū, ut camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur.

6. **DAMASCENVS** libro quarto de orthodoxa fide, capite decimo.

timotertio: Nõ simpliciter & fortuitò ad Orientè adoramus, sed quia ex visibili & inuisibili, id est, intellectuali & sensibili cõflati sumus natura, duplicem adorationem conditori nostro offerimus: vt & mente psallimus, & corporalibus labijs: & baptizamur aqua, & spiritu & dupliciter Domino vnimur, mysterijs participantes, & gratia spiritus. Quia igitur Deus est lux intelligibilis, & sol iustitiae, & Oriens in scripturis nominatur Christus: dicitur illi Oriens est ad adorationem: Nam omne præstantius magisq; bonū, Deo offerendum, à quo omne bonum benignè largitur. Dicit autem diuinus Dauid: Regna terræ cantate Deo, psallite Domino qui ascendit super cælum cæli ad Orientem. Et quia dicit scriptura: Plantauit Deus paradysum in Eden ad Orientem, vbi hominem què plantauit, posuit: quem transgredientem, exilio multauit, & e regione paradisi ipsum habitare fecit, ab Occidète videlicet. Antiquam igitur patriam requirentes, & ad ipsam suspirantes, Deum adoramus. Et Mosaicum tabernaculum ad Orientem habebat velum, & propitiatorium: & tribus Iuda, vt honorabilissima, ad Orientem castra ponebat. & in famigerato Salomonis templo, porta Domini ad Orientem statuebatur. Verum etiã & Christus crucifixus, ad Occidentem respiciebat. Et sic adoramus ad ipsum suspirantes. Et assumptus, ad Orientem ferebatur, & sic ipsum Apostoli adorauerunt. Et sic venier, quemadmodum intuebantur ipsum euntem in cælum, vt angeli dixere ad Apostolos, & vt ipse Dominus dixit: quemadmodum fulgur egreditur ab Oriente, & peruenit vsq; ad Occidentem, sic erit aduentus filij hominis. Ipsum igitur expectantes, ad Orientem adoramus. Non scripta autem est hæc Apostolorum traditio: nam multa sine scripto nobis tradita sunt.

DE CERTIS HORIS ORATIONIS.

7. **AVGVSTINVS** in libro de hæresibus ad Quoduultdeum, hæresi quinquagesima septima: Psallianorum postremam ponit Epiphanius hæresim, quod nomen ex lingua Syra est. Græcè autè dicuntur *ἰψῆραι*, ab orando sic appellati. Tantum enim orant, vt eis permittunt. qui hoc de illis audiunt, incredibile videatur. Nam cum Dominus dixerit, Oportet semper orare, & non deficere: Et Apostolus, Sine intermissione orate: quod sanctissimè sic accipitur, vt nullo die intermittantur certa tempora orandi: isti ita nimis hoc faciunt, vt hinc iudicentur inter hæreticos nominandi.

8. **BEDA** in caput decimum octauum Lucæ: Dicebat autè & parabolam ad illos, quoniã oportet semper orare, & nõ deficere. Dicit

Cur Orientè versus adoramus.

Adorandus Deus animo & corpore. Zach. 3. & 6.

Luc. 1.
Psal. 67.
Gen. 2.

Exo. 27. et 38.
Num. 2.
3 Reg. 6.
Christus crucifixus, Occidentem respiciebat.

Actor. 1.
Matt. 24.

Traditio Apostolica, adorare versus Orientè.

Semper & sine intermissione orant, quodandi tempora non intermittunt.

Luc. 18.
1. Thess. 5.

Luc. 18.

1. Theſſ. 5. & Apoſtolus: Semper gaudete, ſine intermiſſione orate. Quis autē potēſt itā ſemper orare, & ſine defectu vel intermiſſione precibus inſiſtere, vt nec alimentum ſumendi, aut dormiendi tempus habeant? Aut ergō dicendum eſt, eum ſemper orare, & non deficere, qui canonicis horis quotidie iuxta ritum eccleſiaſtica traditionis, pſalmodijs, precibusq; conſuetis Dominum laudare & rogare non deſiſtit, & hoc eſſe quod Pſalmiſta dicebat: Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Aut certē omnia quæ iuſtus ſecundū Deum gerit & dicit, ad orationem eſſe reputanda. Quia enim iuſtus ſine intermiſſione quæ iuſta ſunt agit, per hoc ſine intermiſſione iuſtus orabit, nec vnquā ab oratione ceſſabit, niſi iuſtus eſſe deſiſtat.

9. ANSELMVS Cantuarienſis Archiepiſcopus in caput quintum prioris epiſtolæ D. Pauli ad Theſſalonicenſes: Sine intermiſſione orate, id eſt, vt nullo die intermittatis certa tempora orādi. Sed & cōtinuum cordis deſiderium, continua oratio eſt. Nūquid enim ſine intermiſſione poſſumus genu flectere, corpus proſternere, vel manus leuare, vt de hoc nobis dicatur, ſine intermiſſione orate? Sed quoniam nunc vult intermittere orare, non intermittat deſiderare. Sic enim orabat Moyſes, cui tacenti dixit Dominus: Quid clamas ad me? Clamabat enim corde, quanvis nihil diceret ore. Irauge deſiderium & inceſſabilis amor, aſſidua eſt oratio Sanctorum.

10. CLEMENS pontifex & martyr libro octauo conſtitutionū Apoſtolicarum, capite quadrageſimo: Preces veſtras facite diluculo, tertia hora, ſexta, nona, veſpere, & in gallicantu: diluculo gratias agentes, quoniā illuminauit nos Dominus expulſa nocte, & inducto die: hora tertia, quoniā illa hora Dominus ſententiam Pilati accepit: ſexta, quoniā tunc crucifixus eſt: nona, quoniā oīa commota ſunt crucifixo Domino, perhorreſcentia impiorum audaciam, & non ferentia ignominiam Domini: veſpere gratias agentes, quod dedit nobis noctem diurnorum laborum requietem: in gallicantu, quoniā illo tempore nunciatur aduentus diei ad exercenda opera lucis.

11. TERTVLLIANVS in Apologetico aduerſus gentes, capite ſecundo: Plinius Secundus, cūm prouinciam regeret, damnatis quibuſdam Chriſtianis, quibuſdam gradu pulſis, ipſa tamen multitudine perturbatus, quid de cæterō ageret, conſuluit tunc Traianum Imperatorem, allegans præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud ſe de ſacris eorum comperiſſe, quā cœtus ante-

Luca-

Lucanos ad canendum Chriſto & Deo, & ad conſiderandam diſciplinam: homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cætera ſcelera prohibentes. Tunc Traianus reſcripſit, hoc genus inquirendos quidem non eſſe, oblatos verō puniri oportere.

12. CYPRIANVS de Oratione Dominica: In orationibus celebrandis inuenimus obſeruāſſe cum Daniele tres pueros in fide fortes & in captiuitate victores, horam tertiam, ſextam, nonam, ſacramento ſcilicet Trinitatis: quæ in nouiſſimis temporibus manifeſtari habebat. Nam & prima hora in tertiam veniens, conſummatum numerum Trinitatis oſtendit. Itemq; ad ſextam quarta procedens, declarat alteram Trinitatem. Et quandō à ſeptima nona completur, per ternas horas Trinitas perfecta numeratur: quæ horarum ſpatia iam pridem ſpiritualiter determinantes adoratores Dei, ſtatutis & legitimis ad precem temporibus ſeruiebant: & manifeſtata poſtmodum res eſt, ſacramenta olim fuiſſe, quōd antè ſic iuſti precabantur. Nam ſuper diſcipulos hora tertia deſcendit Spiritus ſanctus, qui gratiam Dominicæ repromiſſionis impleuit. Item Petrus hora ſexta in tectum ſuperius aſcendens, ſigno pariter & voce DEI momentis inſtructus eſt, vt omnes ad gratiam ſalutis admitteret, cūm de emundandis gentilibus antè dubitaret. Et Dominus hora ſexta crucifixus, ad nonam peccata noſtra ſanguine ſuo abluir, & vt redimere & viuificare nos poſſet, tunc victoriam ſuam paſſione perfecit. Sed nobis fratres dilectiſſimi, præter horas antiquis obſeruatas, orandi nunc & ſpatia & ſacramenta creuerunt. Nam & manè orandum eſt, vt reſurrectio Domini matutina oratione celebretur, quod olim Spiritus ſanctus deſignabat, in pſalmis dicens: Rex meus & DEVS meus, quoniā ad te orabo Domine, manè exaudies vocem meam: manè aſſiſtam tibi, & contemplanor te. Et iterum per Prophetam loquitur Dominus: Diluculo vigilabunt ad me, dicentes: Eamus & reuertamur ad Dominum DEVM noſtrum. Recedente item ſole ac die ceſſante, neceſſariò rurſus orandum eſt. Nam quia Chriſtus ſol verus, & dies eſt verus, ſole ac die ſeculi recedente, quandō oramus & petimus, vt ſuper nos lux denuò veniat, Chriſti precamur aduentum, lucis æternæ gratiam præbiturum.

13. ATHANAſIVS in libro de virginitate ſiue de meditatione: Meditare in ſacris ſcripturis: habe pſalterium, & pſalmos diſce. Oriens ſol videat librum in manibus tuis. Poſt tertiam ſynaxem conſicies, quoniā ea hora deſixum eſt lignum crucis: Sexta hora

z 3 abſol-

Canonicas horas obſeruant, ſemp orant.

Pſal. 33.

Certa orandi tempora non intermittentes, orāt ſine intermiſſiōe.

Exod. 14.

Ab Eccleſiæ exordio quæ diei horæ, orationi deſtinatæ fuerint, & quibus de cauſis

Cœtus ante-lucani ad canendum Deo.

Daniel. 6. Hora tertia, ſexta & nona iam olim ad orationē deſtinata, & quæ de cauſa.

Acto. 2.

Acto. 10.

Lucæ 23.

In noua lege plures horæ orationis in veteri. Mar. 16.

Pſalm. 5.

Oſce 6.

Quæ horæ diei oratio-

mi aut psal-
mis constituta
sint, & quibus
de causis.

absolues deprecationes cum psalmis, ploratu, & supplicationibus: quoniam hac hora pependit filius Dei in cruce. Nona hora rursus in hymnis & glorificationibus eris, cum lachrymis & confessione peccatorum tuorum Deo supplicabis, quoniam hac hora Dominus in cruce pendens reddidit spiritum tuum.

Horarum ca-
nonicarum ap-
probatio.

14 **BASILIVS** Magnus sermone primo de institutione Monachorum: qui alius est sermo quartus exercitamentorum pietatis: Cum autem ad orationem nulla non vitæ pars opportuna habenda sit: quia tamen datis quibusdam interuallis ab illa psalmodiæ genitrix flexionis acriter contentione nonnunquam est interquiescendum, is est maximè horarum modus tenendus, qui à veteribus olim sanctis viris ad orationem descriptus est. Etenim eximius ille Dauid ait: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiæ tuæ: quem sanè Paulus quoque & Silas secuti reperiuntur, cum in carcere positi, circiter mediam noctem Deum ambo collaudarent. Addit deinde idem Propheta: Vespere, manè, & meridie. Quin & Spiritus sancti aduentus circiter horam diei tertiam fuit, sicut ex Actis accepimus, quo tempore cum propter variam illam linguarum efficacem vim Pharisei discipulos irriterent, negauit Petrus eos ebrios esse, qui ea loquerentur: siquidem horam illam tertiam fuisse. Porro nona Dominicæ passionis memoriam refert, illius quæ vitæ nostræ causa suscepta est. Verum quoniam item hoc est apud eundem Dauid, Septies in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ: tempora autem illa, quæ diximus, neutiquam septenarium orationis numerum conficiunt: bipartitò diuidenda meridiana oratio est, ita videlicet, vt pars vna cibum præcedat, altera subsequatur, quò perpetua hæc nobis formula sit Deum septies per singulas dierum conuersiones laudibus celebrandi.

Cur instituta
certæ oratio-
nis horæ.

Matutinae ho-
ræ obserua-
tio quarè sit

15 **ITEM** in regulis fufius disputatis, interrogatione trigesima-septima: Neque verò tamè, quanquam hanc assidue, atque ad omnibus momentis adhiberi oportere gratiarum actionem, & lex ipsa præcepit, & nos eam vitæ nostræ necessariam esse, cum natura, tum ratione docuimus: propterea illæ statim temporibus præscriptæ orationes negligendæ veniunt, quas obseruari in conuentibus solenne est & quotidianum. Si quidem ea re à nobis necessariò huiusmodi tempora delecta sunt, quòd in eorum singulis peculiaris quædam Dei in nos beneficiorum est commemoratio. Ac matutinum quidem, vt primi animi ac mentis nostræ motus consecrentur Deo, neque vllius rei curæ antè aditum ad nos demus, quam nos in cogita-

tione

tione de **DEO** oblectauerimus, sicut scriptum est: Memor fui Dei, & delectatus sum. Neque corpus prius ad functionem muneris alicuius moueamus, quam illud fecerimus, quod dictum est: Orabo ad te Domine: manè exaudies vocem meam. Manè adstabo tibi. Tertia verò hora, vt in ea ad orationem surgatur, fratresque omnes in vnum congregentur, licet diuersis in locis, alij in alijs operibus sint occupati: idque eare, vt admoniti doni spiritus, quòd circiter hanc ipsam horam Apostolis datum fuit, vno eodemque animo cuncti illum venerentur, ab eoque petant, vt & ipsi digni sint, qui sanctificationem suscipiant: simulque vt salutaris sibi doctrinæ, & recti itineris dux esse & author velit, illum imitantes, qui dixit: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis: Nè proijcias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum nè auferas à me. Redde mihi lætitiã salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Et alio in loco: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: atque ita denudò ad intermissa opera redeatur. Quòd si fors aliquos vel propter operum, vel propter locorum naturam eo tempore abesse longius contigerit, quam vt vnà cum reliquis præstò esse possint: ij vbiunque fuerint, ea necessariò ibi exequi debent, quæ communiter statuta sunt, nihil hæsitantes omnino: Quia vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, inquit Dominus, ibi in medio eorum sum. Porro sexta hora, sanctorum exemplo, necessariam esse orationem iudicauimus, apud quos est: Vespere & manè & meridie narrabo, & annuntiabo, & exaudiet vocem meam. In qua quidem, vt liberemur ab incuri & dæmonio meridiano, nonagesimus etiam psalmus recitatur. De nona verò, quòd ea ad orationem nobis necessaria sit, id Apostoli ipsi declarauerunt in Actis, in quibus est, quòd Petrus & Ioannes ascendebat in templum ad horam orationis nonam. Còpletò verò iam die, pro ijs omnibus, quæ in eo data nobis fuerint, feliciterve nobis euenerint, gratiarum actio succedat. eorumque que vel per consensum, aut secus còtra animi sententiã præmissa sint, còfessio: ac sicubi latens delictum aliqd admissum fuerit verbis, operibus ve, aut etiã corde, p his omnibus oratione adhibita, veniã nobis à Deo còprecabimur. Si quidè ad similia peccata iterum euitanda, valde utilis est prætorum consideratio. Idcirco Dauid dicit: Que dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris còpungimini. Tū aut primis se iã noctis intendentibus tenebris, sequetur petitio, vt quies, quã sumus capturi, in offensa & ab omni perturbatione ac vitio libera sit: qua

Pfal. 76.

Pfal. 5.
Tertiaz.

Actor. 2.

Pfal. 50.

Pfal. 142.

Matth. 18.
Sextæ horæ
obseruatio:

Pfal. 54.

Pfal. 90.

Nonæ.
Actor. 3.

Vesperarum.

Pfal. 4.
Completorij.

hora

- hora etiam necessariò nonagesimus recitari psalmus debet. De tempore autem dimidiè noctis, quòd id ad oratiòem necessarium sit, traditum nobis est à Paulo & Sila in Actis: Scriptum est enim sic, Circiter autem mediam noctem Paulus & Silas laudabant Deum. Atq; hoc quidè etiam concento psalmodum confirmat, sic dicens: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiæ tuæ. Pòst autem uertendù diluculum est, & ad oratiòem surgendum, cauendumq; nè dies nos in lectulo dormientes opprimat: & ille imitandus, qui dixit: Præuenerunt oculi mei diluculum, ut meditarer eloga tua. Porrò ex his omnibus, quæ diximus, statim temporibus, nullum ab ijs prætermitti debet, quorum vitæ propositum est, ut quæ acturi sunt, omnia ad laudem Dei & Christi eius referat, Atq; utilis etiam, meo quidem iudicio, hæc in orationibus, & psalmodum decantationibus, quæ certis temporibus sunt, diuersitas est atq; uarietas, ob eam causam, quòd in perpetua similitudine & æqualitate rerum animo nescio quo modo torpedio quædam plerunq; oboritur atq; tædium, eaq; re aliud agens, ad futiles & vagas cogitationes aberrat. In uicisitudine autem uarietateq; cum psalmodiæ, tum singularum horarum orationis, & studium ipsum renouatur, & attentio instauratur.
- 16 CHRY SOSTOMVS homilia quinquagesima nona ad populum Antiochenum: Dies lucefcit, immò uerò ante diem gallus cantauit, & non sicut domi, stertit serui, ianuæ clausæ, omnes mortuis similes sunt dormientes, mulio tintinabula concutit. Ille huiusmodi nihil, sed omnes statim cum reuerètia somnum deponentes, exurgunt, excitante eos prælaro, & consistunt, sanctum constituent choros, & statim manus extendentes, sacros hymnos decantant. Et post pauca: Neq; cithara, neq; fistulæ, nec ullù aliud musicum instrumentum talem emittit uocem, qualem audire licet in profunda quiete & solitudine, sanctis cantantibus illis. At & ipsa cantica commoda, & in Deum charitate plena. In noctibus, inquit, extollite manus uestras ad Deum. Et de nocte uigilauit spiritus meus ad te Deus, quoniam lux præcepta tua super terram. Et Dauidica cantica, multos mouentia fontes lachrymarum. Quippe cum canet, dicens: Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Et iterum: Quia cinerem tanquam panem manducabam. Et iterum: Quid est homo, quia innotuisti ei: aut filius hominis, quia reputas eum? Homo uanitati similis factus est, & dies eius sicut umbra prætereunt: & Nè
- Mediæ noctis Actor 16.
Psalm. 119.
Laudum, uel auroræ.
Psalm. 118.
Ad quid prætereat cõferat ista horarum uarietas & distinctio.
Horæ ac tempora oratiõis apud monachos D. Chry sostomi tempore distributa.
Psalm. 133.
Psalm. 6.
Psalm. 101.
Psalm. 143.
Psalm. 48.

- & Nè timueris cum diues factus fuerit homo, uel cum multiplicata fuerit gloria domus eius. Et rursum: Qui habitare facit unius moris in domo. & Septiès in die laudaui te super iudicia iustitiæ tuæ. Et iterum: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiæ tuæ. Facto autem die quisque nostrum alterum uocat, egressorum ratiòem agit, in forum educit, assisit magistratui, tremiscit, & pœnas metuit. Alius in tabernaculo, ad suum alius opus. Illi uerò cum rursum matutinas orationes celebrauerint & hymno, ad scripturarum lectionem conuertuntur. Sunt autem & qui libros transcribere docti, assignatum quisque sumens habitaculum, semper agit quietem, nugante nemine, nemine quicquã dicente. Tertiam, sextam, nonam, & uespertinas orationes celebrant. Et in quatuor partes diem dispartiti, dum singulæ partes implentur, psalmodijs & hymnis Deum uenerantur.
- 17 HIERONYMVS in caput sextum Danielis: Tria autem sunt tempora, quibus Deo flectèda sunt genua: tertiam horam, sextam, & nonam, ecclesiastica traditio intelligit. Deniq; tertia hora descendit Spiritus sanctus super Apostolos. Sexta uolens Petrus comedere, ad orationem ascendit in cœnaculum. Nona, Petrus & Ioannes pergebant ad templum.
- 18 IDEM ad Eustochium de custodia uirginitatis, epistola uigesima secunda: Quanquam Apostolus orare nos semper iubet, & sanctis etiam ipse sit somnus oratio: tamen diuisas orandi horas debemus habere, ut, si fortè aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat. Horam tertiam, sextam, nonam, diluculum quoquè & uesperam, nemo est qui nesciat. Nec cibi sumantur, nisi oratione præmissa: nec recedatur à mensa, nisi referatur creatori gratia. Noctibus bis terq; surgendum, reuoluenda, quæ de scripturis memoriter retinemus. Eredientes de hospitio, armet oratio: regredientibus de platea, oratio occurrat antequàm sessio: nec prius corpusculum requiescat, quam anima pascatur. Ad omnem actum, ad omnem incesum manus pingat crucem.
- 19 A D eandem in Epitaphio Paulæ matris, epistola uigesima septima, de monasterijs uirginum, quas illa fundauerat, agens: Manè, hora tertia, sexta, nona, uespere, noctis medio, per ordinem psalterium cantabant.
- 20 A QVISGRANENSE Concilium sub Ludouico Pio Imperatore primo, capite centesimo uigesimo sexto, ex capite de-
- Tertia, sexta & nona hora orationis ex Ecclesiastica traditione. Act. 2. 10. & 3.
1. Theff. 5. Diuisas orandi horas cur habere debemus.
Horas canonicas decantabāt sacre uirgines D. Hieronymi ætate

Tertia, sexta
& nona hora
orationi cō-
secrata.
Daniel. 6.

in nono libri primi de officijs ecclesiasticis Isidori: Horam tertiam & sextam & nonam, Daniel & tres pueri supplicationibus deuouerunt, scilicet, vt ab ortu diei in tempus supplicationis tres horas porrectæ, Trinitatis nobis reuerentiam declararent, pariliter à tertia ad sextam, atque inde ad nonam, per paria lucis interualla raris dimensionibus terminata, Trinitas ter in die rogata coleretur. Illud etiam occurrit ad probationem venerabilis Trinitatis, quod Spiritus sanctus hora tertia, hoc est, suo loco & numero & tempore, descendit ad terras, impleturus gratiam, quam Christus promisit. Nam & sexta hora Christus passus, in nona patibuli cruciamenta porrexit. Tali enim sacramento legitimis ad precem temporibus, per ternas horas Trinitatis perfectio aut laudatur celebritatibus, aut precibus impetratur: & si computetur diurna celebritas, per quaternarium vsque in vespertinum officium, hoc est, quater ternis significatur: quia mundus quadrifario diuisus, in Trinitate saluatur. Siquidem & in nocte stationes & vigiliæ militares, in quatuor partes diuisæ, ternis horarum spatijs secernuntur, vt & in ipsis nocturnis mundialibusq; officijs, Trinitatis mysterium veneretur.

Vespertina
hora orationi
consecrata.

CAPITE centesimo vigesimo septimo, ex capite vigesimo eiusdem libri Isidori: Vespertinum diurni finis officium, diurnæ & alternæ lucis occasus est, cuius ex veteri testamento solennis celebratio est. Denique hoc tempore veterum sacrificia offerri, adoleriq; altario aromata & thura, mos erat. Testis est hymnicus ille, regio ac sacerdotali perfunctus officio, dicens: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. In nouo quoque testamento eo tempore Dominus & Saluator noster, cenantibus Apostolis mysterium sui corporis & sanguinis in se tradidit, vt tempus ipsum sacrificij, vespertinum ostenderet seculi. Proinde in honore ac memoria tantorum sacramentorum, his temporibus adesse nos decet Dei conspectibus, & personare in eius cultibus, orationum nostrarum illi sacrificium offerentes, atque in eius laudibus pariter exultantes. Vesperum autem nominatur à sidere, quod vesper vocatur, & decedente sole exoritur. De quo Propheta dicit: Et vesperum super filios hominum consurgere facis.

Exod. 29.

Psal. 140.

Matth. 26.
Marc. 14.
Lucæ 22.

Iob 38.

Completorium.
Psal. 134.

CAPITE centesimo vigesimo octauo, ex vigesimo primo capite Isidori: De Completis autem celebrandis, id etiam in patrum inuenitur exemplis, Dauid Propheta dicente: Si ascendero in lectum fratrum

fratrum mei, si dederō somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis, donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. Quis non stupeat, tantam in Dei amore animi deuotionem, vt somnum sibi, sine quo vtiq; corpora humana deficiunt, penitus interdixerit, donec locum ac templum Domino fabricandum in pectore suo rex & Propheta reperiret? Quæ res nos debet fortiter admonere, vt si ipsi locus Domini esse volumus, & tabernaculum eius aut templum cupimus haberi, in quantum possumus, exempla sanctorum imitemur, ne de nobis dicatur, quod legitur: Dormierunt somnum suum, & nihil inueni-

Psal. 71.

CAPITE centesimo vigesimo nono, ex vigesimo tertio capite eiusdem libri secundi Isidori: De matutinarum antiquitate & autoritate, testis est idem Dauid propheta, dicens: In matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus. Et alibi: Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua. Diluculo autem proinde oratur, quod resurrectio Christi celebratur. Matutina autem luce radiante, Dñs & Saluator noster ab inferis resurrexit, quando cepit oriri fidelibus lux, quæ moriente Christo occiderat peccatoribus. Siquidem & eo tempore cunctis spes futuræ resurrectionis creditur, cum iusti & omnes ab hac temporaria morte, quasi à somno somni resurgentes, euigilabunt.

Matutina
preces.
Psal. 61.
Psal. 118.

CAPITE centesimo trigesimo, ex vigesimo secundo capite libri primi Isidori: Antiqua est vigiliarum deuotio, familiare bonum omnibus sanctis. Esaias denique Propheta exclamat ad Dominum, dicens: De nocte vigilat spiritus meus ad te DEVS, quia lux præcepta tua sunt super terram. Item Dauid & regis & propheticæ sanctificationis unguento, ita canit: Media nocte surgebam ad confortandum tibi super iudicia iustitiæ tuæ. Hoc namque tempore vastator angelus transiens, primogenita Aegyptiorum percussit. Unde & nos vigilare oportet, ne periculo Aegyptiorum admisceamur. Ipsidem etiam horis venturum se esse, in Euangelio Saluator asseruit: vnde & ad vigilandum auditores suos exuscitans, dicit: Beati serui illi, quos, cum venerit, Dominus inuenit vigilantes. Et si vespertina (inquit) hora venerit, & si media nocte, & si in gallicantu, & inuenit eos vigilantes, beati sunt serui illi. Itaque & vos estote parati, quia nescitis, qua hora filius hominis venturus est. Siquidem nec verbis solum docuit vigilias, sed etiam confirmauit exemplo. Nam testatur

Nocturnæ
preces.
Esa. 26.

Psal. 118.

Exod. 12.

Marc. 13.

Lucæ 6.
Acto. 16.

Euangelium, quia erat Iesus pernoctans in oratione DEI. Paulus quoque & Silas in custodia publica circa medium noctis orantes, hymnum, audientibus cunctis, vinciti dixisse memorantur: vbi repente terram motu facto, & concussis carceris fundamentis, & ianuarum sponte apertarum, & omnium vincula sunt soluta. Unde oportet his horis psallendi, orandique frequentiam nos in sanctis habere officijs, finemque nostrum, vel si aduenit sub tali actu, expectare securius. Est autem quoddam genus hæreticorum, superfluas existimantium sacras vigiliis, & spiritali opere infructuosas, dicentium iura temerari diuina, qui noctem fecit ad requiem, sicut diem ad laborem. Qui hæretici Græco sermone Nyctazontes, hoc est, somniculosi vocantur.

Hæretici reprehendentes nocturnas preces siue Christianas vigiliis.

ET capite centesimo trigesimo primo: Studeant summoperè canonici prædictas horas vigilantissima cura custodire, & in his diuinum officium humiliter ac deuotè persolvere.

VIDE de horis Canonicis plura apud Rabanum libro secundo de institutione Clericorum capite primo & sequentibus: item apud Rupertum Tuitiensem libro primo de diuinis officijs, capite primo & sequentibus.

VIII

Cur in orando seduli & assidui esse debemus?

Isidor. de summo bono 13 c. 7. Aug. ser. 226. & 230 de temp. & epi. 121. Itē ser. 5. de verb. Dō. Gypr. de orat. Dō. Amb. li. 3. de virginib. & serm. 93. de Nazario & Celso. a Mat. 26. d. Marc. 13. d. Luc. 18. a. 11. a. b. 21. g. Eccl. 18. c. 21. a. Rō. 12. c. Philip. 4. b. Col. 4. a. 1. Petri. 4. b. 1. Thes. 5. c. Eph. 6. c. 1. Timot. 5. a. Hebr. 4. d. Jac. 1. a. 4. a. 5. d. b. Marc. 11. c. Matth. 21. b. 18. c. d. e. Lu. 11. b. Mat. 7. b.

Primùm, ob maximas & infinitas eorum, qui ritè precantur, vtilitates. Deindè, quòd oratio proprium & necessarium sit fidei exercitium. Habet prætereà præceptum in diuinis literis^a passim: neque modò frequentem, sed etiam eximiam plenamque consolationis & suauitatis promissionem. *Dico vobis*, inquit ipsa veritas^b Christus: *omnia quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis.* Et rursùm,^c *Ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis:*

que-

querite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui querit, inuenit: & pulsanti aperietur. Atque iterum: *Si vos cum sitis mali, nõstis bona dare filijs vestris: quanto magis Pater vester qui in caelis est, dabit bona petentibus se?* Talibus quidem dictis, vt rectè colligit Chrysostomus, ac tali spe prouocauit nos ad orandum vniuersorum Dominus. Nos verò decet obtemperantes Deo, semper omnem vitam in laudibus Dei, precibusque transigere, maiore studio curam agentes diuini cultus, quàm vitæ nostræ. Sic enim contigerit semper viuere vitam homine dignam. Hæc ille.

Ioan. 14. b. 15. a. 16. d. 1. Ioan. 3. d. 5. c. Psal. 49. c. 144. d. Pro. 15. d. 2. Par. 7. c. Eccl. 2. b. 3. a. 38. a. Leuit. 4. f. g. 5. c. d. 6. a. d. Matt. 7. b. Luc. 11. c.

e lib. 1. de orando Deum. Vide etiam lib. 2. Item hom. 5. de incomprehensib. Dei natura, & ad populum Anathoch. hom. 71. & 79. Gregor. hom. 11. 27. in Euangel. & in Psalmum 6. penitentialem.

SCRIPTURAE.

MATTHAEI vigesimo sexto: Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.

MARCI decimotertio: Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quandò tempus sit.

LVCAE decimo octauo: Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare, & non deficere, dicens: Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deum nõ timebat, & hominem non reuerbatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa: & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de aduersario meo. Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intras se: Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor: tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, nè in nouissimo veniens fugillet me. Ait autem

a a 5 Do-

Dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit: Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.

ET capite vndecimo: Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, comoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum: & ille deintus respondens, dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi. Et si ille perseverauerit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi, surgens eò quòd amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piscem: nunquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ouum, nunquid porriget illi scorpionem? Si ergò vòs, cum sitis mali, nõstis bona data dare filijs vestris: quanto magis pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?

ITEM capite vigesimoprimum: Vigilate itaq;, omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis.

ECCLESIASTICI decimo octauo: Nõ impediatis orare semper, & nè veteris vsque ad mortem iustificari, quoniam merces Dei manet in æternum.

ET vigesimoprimum: Fili, peccasti? non adicias iterum: sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur.

AD Romanos duodecimo: Orationi instantes.

AD

AD Philippenses quarto: Nihil solliciti sitis: sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.

AD Colossenses quarto: Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione, orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysteriũ Christi, (propter quod etiã victus sum) vt manifestem illud ita, vt oportet me loqui.

PRIORIS Petri quarto: Estote itaq; prudentes, & vigilate in orationibus.

PRIORIS ad Thessalonicenses quinto: Sine intermissione orate. In omnibus gratias agite. Hæc est enim voluntas Dei in Christo IESU in omnibus vobis.

AD Ephesios sexto: In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extingueri: & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, (quod est verbum DEI) per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis: & pro me, vt detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notũ facere mysterium Euangelij.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Quæ autem verè vidua est & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus nocte & die.

AD Hebræos quarto: Adeamus ergò cum fiducia ad thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiã inueniamus in auxilio opportuno.

IACOBI primo: Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluentèr, & non impropere: & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitãs. Qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mo-

uetur

uetur & circumfertur. Non ergò æstimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.

CAPITE quarto: Non habetis, propter quod nõ postulatis. Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis, vt in concupiscentijs vestris infumatis.

ET capite quinto: Confitemini ergò alterutrùm peccata vestra: & orate pro inuicè, vt saluemini. Multùm enim valet deprecatio iusti assidua. Helias homo erat similis nobis passibilis: & oratione orauit vt nõ plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex. Et rursùm orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum.

MARCI vndecimo: Propterea dico vobis, omnia quæcunq; orantes petitis, credite quia accipietis, & eueniét vobis. Et cùm stabitis ad orandũ, dimittite si quid habetis aduersùs aliquem: vt & pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis, nec pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra.

MATTHÆI vigesimoprimo: Et omnia quæcunq; petieritis in oratione credentes, accipietis.

ET capite decimo octauo: Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quacunq; petierint, fiet illis à patre meo qui in cælis est. Et paulò post: Serue nequamo. mne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me: nõne ergò &c.

LVCAE vndecimo: vt suprà, et in textu.

MATTHÆI septimo: Petite, & dabitur vobis quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Si ergò vos, cùm sitis mali, nõstis bona data dare filijs vestris: quãto magis pater vester qui

qui in cælis est, dabit bona petentibus se?

IOANNIS decimoquarto: Et quodcunq; petieritis in nomine meo, hoc faciam: vt glorificetur pater in filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

ET capite decimoquinto: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quòdcunq; volueritis petetis, & fiet vobis.

ITEM capite decimosexto: Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vsq; modò non petistis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis: vt gaudium vestrum sit plenum.

PRIMAE Ioannis tertio: Charissimi, si cor nostrum nõ reprehenderit nos, fidutiam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus.

ET capite quinto: Et hæc est fidutia quam habemus ad eum: Quia quodcunq; petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Et scimus quia audit nos quicquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiões quas postulamus ab eo,

PSALMO quadragesimonono: Immola Deo sacrificiũ laudis, & redde altissimo vota tua. Et inuoca me in die tribulationis: & eruam te, & honorificabis me.

ET psalmo centesimo quadragesimoquarto: Propè est dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate. Voluntatè timentũ se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos.

PROVERBIORVM decimoquinto: Lõgè est Dominus ab impijs, & orationem iustorum exaudiet.

SECUNDI Paralipomenon septimo: Compleuitq; Salomon domum Domini, & domũ regis, & omnia quæ disposuerat in corde suo vt faceret in domo Domini, & in do-

mo sua, & prosperatus est. Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait: Audiui orationem tuam, & elegi locum istum mihi in domum sacrificij. Si clausero cælum, & pluuia non fluxerit, & mandauero & præcepero locustæ vt deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum: conuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomē meum, deprecatus ine fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à vijs suis pessimis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum. Oculi quoquē mei erūt aperti, & aures meæ erectæ ad orationē eius qui in loco isto orauerit. Elegi enim, & sanctificauī locum istum, vt sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus, &c.

ECCLESIASTICI secundo: Respicite filij nationes hominum: et scitote quia nullus sperauit in Domino, et confusus est.

ET capite tertio: Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, et continebit se ab illis, et in oratione dierum exaudietur.

ITEM capite trigesimo octauo: Fili, in tua infirmitate nē despicias teipsum, sed ora Dominum, et ipse curabit te.

LEVITICI quarto: Adipem verò adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, et pro peccato eius, et dimittetur ei. Omnem autē adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suauitatis Domino, rogabitque pro eo, et dimittetur ei. Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet ad eum arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare incensum Domini: rogabitque pro eo et pro peccato eius, et dimittetur ei.

ET

ET capite quinto: Alterum verò in holocaustum adolebit, vt fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos et pro peccato eius, et dimittetur ei. Ipsumque quod intulit damni restituet, quintam partem ponet supra tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, et dimittetur ei.

CAPITE sexto: Qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis que faciendo peccauit.

PATRES.

I. ISIDORVS libro tertio de summo bono, capite septimo: Hoc est remedium eius, qui vitiorum tentamētis exæstuat, vt quociens quolibet tãgitur vitio, toties se ad orationem subdat, quia frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit. Tamen perseveranter intendere oportet animum nostrum orando atque pulsando, quousque importunas desideriorum carnalium suggestiones, que nostris obstrepunt sensibus, fortissima intentione superemus, ac tandem insistere, quousque persistendo vincamus. Nam negligentes orationes, nec ab ipso homine impetrare valent quod volunt. Quãdò quisque orat, sanctum ad se spiritum aduocat: At ubi aduenerit, confestim tentamenta demonū, qui se mentibus humanis immergunt, præsentiam eius ferre non sustinentes effugiunt. Oratio, cordis est, non labiorum. Neque enim verba deprecantis Deus intēdit, sed orantis cor adspicit. Quòd si tacite cor oret, & vox fileat: quanuis homines lateat, Deum latere non potest, qui conscientia præsens est. Melius est autem cum silentio orare corde sine sono vocis, quàm solis verbis sine intuitu mentis. Nunquid est sine gemitu orandum. Nam peccatorum recordatio merorem gignit. Dum enim oramus, ad memoriam culpam reducimus, & magis tunc reos nos esse cognoscimus. Ideoque cum Deo assistimus, gemere & flere debemus, reminiscentes quàm graua sunt scelera que commisimus, quamque dira inferni supplicia quæ timemus. Mens qualem se in oratione offert, talē post orationem se conferuet. Nam nihil proficit oratio, si denuò committitur, vnde iam iterum venia postuletur. Ille enim precis desideratū effectū sine dubio percipit, quod oratio ablui postulat, delinquendo non iterat. Mens nostra cælestis est, & tunc orando Deū benè contēplatur, quàm nullis terrenis curis aut erroribus impeditur. Apra est enim ad bonū in sua natura, in aliena verò turbatur. Pura est oratio, quã in suo tempore seculi nō interueniūt curæ: longè autē

Oratio remedium est tentationum.

Perseuerantia opus est.

Spiritus sanctum aduocat feruens oratio.

Cum gemitu orandum.

Alienæ curæ & cogitationes arcendæ.

est à Deo animus, q̄ in oratiōe cogitationibus seculi fuerit occupa-
tus. Tūc ergō veraciter oramus, q̄n aliundē nō cogitamus. Sed val-
dē pauci sunt qui tales oratiōes habeāt. Et licēt in quibusdā sint, dif-
ficile tñ est vt semper sint. Mens q̄ ante orationē vacans à Deo, in il-
licitis cogitationibus occupatur, dum in oratiōem venerit, conse-
ssim illi imagines rerum, quas nup̄r cogitauit, occurrunt, aditūq̄
precis obstruunt, nē se mens libera ad cæleste desiderū erigat. Pur-
gandus est itaq̄ primūm animus, atq̄ à tēporaliū rerum cogitatio-
nibus segregandus, vt pura acies cordis ad Deū verē & simpliciter
dirigatur. Nam reuerā tūc impetrāda diuina munera credimus: q̄n
simplici affectu assisimus, cū oramus. Multis modis interrūpitur
oratiōis intentio, dū se per incuriā vana mundi ingerunt in cuius-
cunq̄ orantis animo. Tūc autē diabolus magis cogitatiōes curarum
secularium humanis mentibus ingerit, q̄n orantē adspexerit. Duo-
bus modis oratio impeditur, nē impetrare quisq̄ valeat postulata:
hoc est, si aut quisq̄ adhuc mala cōmittit, aut si delinquenti sibi de-
bita non dimittit. Quod geminū malum dum quisque à semetip̄o
absterferit: p̄tinūs securus studio oratiōis incūbit, & ad ea q̄ impe-
trare precibus cupit, mentem liberē erigit. Qui læditur, nō desinat
orare pro se lædentibus: alioquin iuxta Domini sententiā peccat, q̄
pro inimicis non orat. Sicut nullū p̄ficit in vulnere medicamentū,
si adhuc ferrū in eo sit: itā nihil p̄ficit oratio illius, cuius adhuc do-
lor in mente, vel odiū manet in pectore. Tantus debet esse orantis
erga Deū affectus, vt nō desperet precis effectū. Inaniter autē ora-
mus, si spei fidutiā nō habemus. Petat ergō, vt Apostolus ait, vnus-
quisq̄ in fide nihil dubitans: nam qui dubitat, similis est vndæ ma-
ris, q̄ à vento fertur atq̄ dispergitur. Dissidentia nascitur impetrā-
di orata, si se adhuc animus sentiat circa peccādi affectiōē versari.
Nō enim potest habere precis certam fidutiā, qui adhuc in præ-
ceptis Dei pigritat, & peccandi recordatiōe delectatur. Qui à p̄ce-
ptis Dei auertitur, quod in oratiōe postulat, accipere nō meretur,
nec impetrat ab illo bonum quod postulat, cuius legi non obedit. Si
enim id quod Deus p̄cepit, facimus: id q̄d petimus, sine dubio obri-
nemus. Nam sicut scriptū est, Qui auertit aurē suā nē audiat legē,
oratio eius execrabilis erit. Multū apud Deū vtraq̄ sibi necessariō
cōmendatur, vt oratiōe operatio, & opere fulciatur oratio. Vndē
etiā Hieremias ait: Leuemus corda nostra cū manibus ad Deū. Cor
enim cū manibus leuat, q̄ orationē cū ope subleuat. Nam quicunq̄
orat & nō operatur, cor leuat, & manus nō leuat. Quisq̄ verō ope-
ratur

Dæmon ora-
tiōes nostras
impedire co-
natur.

Similia habet
Gregorius li.
10. Moralium,
capi. 17 & 18
Geminum
orationis im-
pejumentum

Matt. 5.

Si iustia im-
petrādi ad sit.

Iac. 1.
Dissidentia
causa quæ
sit.

Pro 28.
Orationi iū-
genda est bo-
na operatio.
Thren. 3.
Greg. 18 Mo-
ral cap 3 &
Hierō. in ca.
3 Thren. idē
dicunt.

ratur, & non orat, leuat manus, & cor non leuat. Sed q̄a operari ne-
cessē est & orare, benē iuxta vtrunq̄ dictū est, Leuemus corda no-
stra cum manibus ad Dominum, nē de negligentia mandatorum
corde reprehendamus, dum salutem nostram obtinere aut sola
oratione, aut sola operatione contendimus. Postquā bonum
opus agimus, lachrymæ orationum fundantur, vt meritum actio-
nis humilitas impetret precis. Culpabiliter manus ad Deum ex-
pandit, qui facta sua orando iactanter prodit, sicut Phariseus in
templo iactanter orabat, sc̄q̄ magis quā Deum de operibus ius-
tis laudari volebat. Quorundam oratio in peccatum conuertitur,
sicut de Iuda proditore scribitur. Qui enim iactanter orat, laudem
appetendo humanam, non solum eius oratio non delet peccatum,
sed etiam ipsa vertitur in peccatum. Sic Iudæi & Hæretici qui licēt
ieiunare & orare videantur, eorum tamen oratio non delet pecca-
tum, nec ad purgationis proficit meritum, sed mutatur potiūs in
peccatum. Idē interdū oratio electorum in pressuris eorū dif-
fertur, vt impiorum peruersitas augeatur. Verūm dum iusti tem-
poraliter audiuntur, pro eorum sit salute, qui eos affligunt: vt dum
illis temporali remedio subuenitur, prauorum oculi ad conuer-
sionem aperiantur. Vndē & trium puerorum frigidus ignis fuit, vt
Nabuchodonosor Deum verum agnosceret. Sicut & p̄pheta in
psalmis ait: Propter inimicos meos eripe me. Proindē tardiūs ex-
audiuntur quorundam orationes, vt dum differuntur, fortiūs ex-
citati, maioribus præmijs cumulentur, exemplo pruinarum & re-
pressionē melsium, in quibus quanto tardiūs sata semina exeunt,
tanto ad frugem cumulatiūs crescunt. Quotiēs orantes non citō
exaudimur, nostra nobis facta in oculis proponamus, vt hoc ipsum
quod differtur, diuinæ reputetur iustitiæ, & culpæ nostræ. Inter-
dū, quod perseveranter orantes, non citō exaudimur, vtilitatis
nostræ est, non aduersitatis. s̄p̄ enim multos Deus non exaudit ad
voluntatem, vt exaudiat ad salutem. Multi orantes non exaudiun-
tur, quia prouidendo illis Deus meliora quā petunt, reseruat, sic-
ut contingere solet paruulis, qui nē in scholis vapulent, Deum exo-
rant: sed non datur illis postulationis effectus, quia impeditur talis
auditio ad profectum. Non aliter quibusdam contingit electis. De,
precantur enim Deum pro nonnullis vitæ huius commodis vel ad-
uersis. Pro uidentia verō diuina temporaliter eorum desideris mi-
nimē consulit: quia meliora illis in æternum promittit. Oratio pri-
uatis locis opportunis funditur, magisq̄ obtentum impetrat, dum

Iactantia cui-
tanda in
orando.
Lucæ 18.

Psal. 108.

Dani. 3.
Psal 68.

Cur quidam
tardiūs exau-
diantur.

☞

Orare in
abscondito.

Matth. 6.

DEO tantum teste depromitur. Proprium autem hypocritarum est, offerre se in oratione videntibus, quorum fructus est non Deo placere, sed gloriam ab hominibus comparare. Non in multiloquio exaudiuntur homines à Deo, quasi plurimis eum verbis conentur inflectere. Neque enim conciliat eum multiplex orantis sermo, sed pura sinceratq; orationis intentio. Bonum est, corde semper orare: bonum etiam, & sono vocis Deum spiritalibus hymnis glorificare. Nihil est, sola voce canere sine cordis intentione: sed sicut ait Apostolus, Cantantes in cordibus vestris, hoc est, non solum voce, sed & corde psallentes. Unde & alibi: Psallam spiritu, psallam & mente. Sicut orationibus regimur, ita psalmodum studijs delectamur. Psallendi etiam utilitas tristitia corda consolatur, gratiores merites facit, fastidiosos oblectat, inertes exuscitat, peccatores ad lamenta inuitat. Nam quauis dura sint carnalium corda, statim ut psalmi dulcedo insonuerit, ad affectum pietatis animum eorum inflectit. Dum Christianum non vocis modulatio, sed tantum verba diuina, quæ ibi dicuntur, debeant commouere: nescio tamen quo pacto modulatione canentis maior nascitur compunctio cordis. Multi enim reperiuntur, qui cantus suauitate commoti, sua crimina plangunt, atque ex ea parte magis flectuntur ad lachrymas, ex qua psallentis insonuerit dulcedo suauissima. Oratio in presenti tantum vita pro remedio peccatorum effunditur: psalmodum autem decantatio, perpetuam DEI laudem demonstrat in gloriam sempiternam, sicut scriptum est: Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Cuius operis ministerium quicumq; fideliter intentatq; mente exequitur, quodammodo angelis sociatur.

Psal. 83.

2 AVGVSTINVS sermone ducentesimo vigesimo sexto: Oratio iusti, clavis est cæli. Ascendit precatio, & descendit Dei miseratione. Licet alta sit terra, altum cælum, audit tamen Deus hominis linguam, si mundam habeat conscientiam.

Oratio iusti clavis est cæli.

3 IDEM sermone ducentesimo trigesimo de tempore: Oratio refectio est ieiuniorum, aduocat gratiam Spiritus sancti. Oratio duritiam cordis mollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim sine potu non est plena refectio, sic & ieiunium sine oratione non potest animam perfecte nutrire. Quid autem oratio &c. ut supra quaestione præcedenti, A 3.

Ieiunio adesse debet oratio.

4 ET epistola centesima vigesima prima ad Probam, capite octauo: Propter hanc adipiscendam vitam beatam, ipsa vera vita beata nos

Matth. 6.

nos orare docuit non in multiloquio, tanquam eò fiat, ut exaudiamur, quo loquaciores sumus, cum eum oremus, qui nouit, sicut ipse Dominus ait, quid nobis necessarium sit, priusquam petamus ab eo. Unde mirum videri potest, quannis multiloquium prohibuerit, cur nos sic orare adhortatus sit, qui nouit quid nobis necessarium sit priusquam petamus ab eo, ut diceret: Oportet semper orare, & non deficere, viduæ cuiusdam proposito exemplo, quæ de suo aduersario cupiens vindicari, iudicem iniquum sæpè interpellando flexit ad audiendum, non iustitia nec misericordia permotum, sed tædio superatum: ut hinc admoneremur, quanto certius nos exaudiat misericors & iustus Dominus Deus sine intermissione orantes, quædò illa nec ab iniquo & impio iudice potuit assidua interpellatione contemni: & quam libens atque placatus bona desideria impleat eorum, à quibus aliena peccata nouit ignosci, si, quod cupiebat, illa peruenit, quæ voluit vindicari. Ille quoque cui amicus de via venerat, nec quod ei apponeret habebat, ab amico sibi tres panes cupiens commodari, quibus forsasè ipsa Trinitas vnius substantiæ figurata est, iam cum suis seruis dormientem petitor instantissimus & molestissimus excitauit, ut daret ei quantos volebat, magis & ipse vitando tædium, quam beneuolentiam cogitando: ut hinc intelligeremus, si dare cogitur, qui cum dormiat, à petente excitatur inuitus: quanto det benignius, qui nec dormire nouit, & dormientes nos excitat ut petamus. Hinc est & illud: Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & quærens, inuenit: & pulsanti aperietur: Aut quis est ex vobis homo, à quo filius suus panem petit, nunquid lapidem porrigit ei? Aut si piscem petit, nunquid serpentem porrigit illi? aut si ouum petit, nunquid porrigit ei scorpionem? Si ergò vos, cum sitis mali, nôstis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester cælestis dabit bona petentibus se? Cum ergò secundum tria illa, quæ commendat Apostolus, fides significetur in pifce, vel propter aquam baptismi, vel quod in huius seculi fluctibus integra est: cui contrarius est ille serpens, qui ut nõ crederetur Deo, venenosa fraude persuasit: spes in ouo, quia vita pulli nondum est, sed futura est: nec iã videtur, sed adhuc speratur. Spes enim quæ videtur, non est spes: cui contrarius est scorpionem, quoniam qui sperat æternam vitam, quæ retrò sunt obliuiscitur, & in anteriora se extendit: cui noxiu est retrò respicere: scorpionem autem ex ea parte

An repugnans semper orare, & in oratione multiloquum esse.

Luc. 18.

Explicatio parabolæ de iniquo iudice.

Lucæ 11. De amico dormiente & tribus panibus.

Matth. 7. Lucæ 11. De pane, pifce & ouo.

Rom. 8. Philip. 3.

Ca-

1. Cor. 13. cauendus est, qua venenatam & aculeatam caudam retrorsum habet. Charitas in pane. Maior enim horum charitas, & in cibis utique vincit cetera panis utilitas: cui contrarius est lapis, quoniam dura corda respuunt charitatem: siue aliud aliquid congruentius ista significent, tamen qui nouit bona data dare filiis suis, petere nos & querere & pulsare compellit. Quod quare faciat, qui nouit quid nobis necessarium sit priusquam petamus ab eo, mouere animum potest, nisi intelligamus quod Dominus & Deus noster non voluntatem nostram sibi velit innotescere, quam non potest ignorare: sed exerceri in orationibus desiderium nostrum, quod possimus capere quod preparat dare. Illud enim valde magnum est, sed nos ad accipiendum parui & angusti sumus. Ideo nobis dicitur: Dilatamini, ne sitis iugum ducentes cum infidelibus. Tanto quippe illud quod valde magnum est, quod nec oculus vidit, quia non est color: nec auris audiuit, quia non est sonus: nec in cor hominis ascendit, quia cor hominis illuc debet ascendere, sumemus capacitius quanto id & fidelius credimus, & speramus firmitus, & desideramus ardentius.

Cur Deus orari velit, cui tamen non ignoret quae sint nobis necessaria.

2. Cor. 6.

1. Cor. 2.

Cur verbis oramus, idque certis horarum intervallis.

1. Thess. 5.

Coloss. 4.

Angeli offerunt orationes nostras Deo.

CAPITE nono: In ipsa ergo fide & spe & charitate continuato desiderio semper oramus. Sed ideo per certa intervalla horarum & temporum etiam verbis rogamus Deum, ut illis rerum signis nos ipsos admoneamus: quantumque in hoc desiderio profecerimus, nobis ipsis innotescamus, & ad hoc agendum nos ipsos acriter excitemus. Dignior enim sequetur effectus, quem feruentior praecedat affectus. Ac per hoc & quod ait Apostolus, Sine intermissione orate: quid est aliud, quam beatam vitam, quae nulla nisi aeterna est, ab eo qui solus eam dare potest, sine intermissione desiderate? Semper ergo hanc a Domino DEO desideremus, & oremus semper. Sed ideo ab alijs curis atque negocijs, quibus ipsum desiderium quodammodo tepescit, certis horis ad negocium orandi mentem reuocamus, verbis orationis nos ipsos admonentes in id, quod desideramus, intendere: ne quod tepescere coeperat, omnino frigescat, & penitus extinguatur, nisi crebrius inflammetur. Unde & illud quod idem Apostolus ait: Postulationes vestrae innotescant apud DEVM: non sic accipiendum est, tanquam Deo innotescant, qui eas & antequam essent, utique nouerat, sed nobis innotescant apud Deum per tolerantiam, non apud homines per iactantiam. Aut forte etiam innotescant angelis, qui sunt apud Deum, ut quodammodo eas offerant Deo, & de his consulant, & quod eo iubete implendum esse cognouerint, sicut oportere

tere ibi cognouerint, hoc nobis vel euidenter, vel latentem apportent. Dixit enim angelus homini: Et nunc quando orabas tu & Sara, ego obtuli orationem vestram in conspectu claritatis Dei.

CAPITE decimo: Quae cum ita sint, etiam cum diu orare vacat, id est, cum alia bonarum & necessariarum actionum non impediuntur officia, quantum & in eis, ut dixi, desiderio illo semper orandum sit, non est improbum nec inutile. Neque enim, ut nonnulli putant, hoc est orare in multiloquio, si diutius ore tur. Aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam & de ipso Domino scriptum est, quod pernoctauerit in orando, & prolixius orauerit: ubi quid aliud, quam nobis praebat exemplum, in tempore precator opportunus, cum Patre exauditor aeternus? Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen breuissimas & raptim quodammodo iaculatas, ne illa vigilanter erecta, quae oranti plurimum necessaria est, per productiores moras euanescat atque hebetetur, intentio. Ac per hoc etiam ipsi satis ostendunt, hanc intentionem, sicut non est obtundenda, si perdurare non potest, ita si perdurauerit, non citò esse rumpendam. Absit enim ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseverat intentio. Nam multum loqui, est in orando rem necessariam superfluis agere verbis. Multum autem precari, est ad eum quem precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulsare. Nam plerumque hoc negocium plus gemitibus, quam sermone agitur: plus fletu, quam assatu. Ponit autem lachrymas nostras in conspectu suo, & gemitus noster non est absconditus ab eo, qui omnia per verbum condidit, & humana verba non querit.

CAPITE vndecimo: Nobis ergo verba necessaria sunt, quibus commoneamur & inspicimus quid petamus, non quibus Dominum seu docendum seu flectendum esse credamus. Cum ergo dicimus, Sanctificetur nomen tuum: nos ipsos admonemus desiderare, ut nomen eius quod semper sanctum est, etiam apud homines sanctum habeatur: hoc est, non contemnatur, quod non Deo, sed hominibus prodest. Et in eo quod dicimus, Adueniat regnum tuum, quod, seu velimus, seu nolimus, utique veniet: desiderium nostrum ad illud regnum excitamus, ut nobis veniat, atque nos in eo regnare mereamur. Cum dicimus, Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra: nobis ab illo precamur ipsam obedientiam, ut sic in nobis fiat voluntas eius, quemadmodum fit in caelestibus ab angelis eius. Cum dicimus, Panem nostrum quotidianum da nobis

bis hodiè: per id quod dicitur, Hodiè: significatur, hoc tempore: ubi vel illam sufficientiam petimus, à parte quæ excellit, id est, nomine panis totam significantes, vel sacramentum fidelium, quod in hoc tempore necessarium est, non tamen ad huius temporis, sed ad illam æternam felicitatem assequendam. Cùm dicimus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: nos admonemus & quid petamus, & quid faciamus, ut accipere mereamur. Cùm dicimus, Nè nos inferas in tentationem: nos admonemus hoc petere, nè deserti eius adiutorio, alicui tentationi vel consentiamus decepti, vel cedamus afflicti. Cùm dicimus, Libera nos à malo: nos admonemus cogitare, nondùm nos esse in eo bono, ubi nullum patiemur malum. Et hoc quidem vltimum, quod in Dominica Oratione positum est, tam latè, tamq̃ euidenter & manifestè patet, ut homo Christianus in qualibet tribulatione constitutus, in hoc gemitus edat, in hoc lachrymas fundat, hinc exordiat, in hoc immoretur, ad hoc terminet orationem. His enim verbis res ipsas memoriæ nostræ commendare oportebat.

CAPITE duodecimo: Nam quanlibet alia verba dicamus, quæ affectus orantis vel præcedendo format ut clareat, vel consequendo attendit ut crescat, nihil aliud dicimus, quàm quod in ista Dominica oratione positum est, si rectè & congruenter oramus. Quisquis autem id dicit, quod ad istam euangelicam precem pertinere non possit, etiam si non illicitè orat, carnaliter orat: quod nescio quemadmodùm non dicatur illicitè, quandoquidem spiritu renatos, non nisi spiritaliter decet orare. Qui enim dicit, verbi gratia: Clarificàre in omnibus gentibus, sicut clarificatus es in nobis, & pphætæ tui fideles inueniantur: quid aliud dicit, quàm, Sanctificetur nomen tuum? Qui dicit, Deus virtutum conuerte nos, & ostende faciè tuam, & salui erimus: quid aliud dicit, quàm, Veniat regnum tuum? Qui dicit, Itinera mea dirige secundùm verbum tuum, & nè dominetur mei omnis iniquitas: quid aliud dicit, quàm, Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra? Qui dicit, Paupertatè & diuitias nè dederis mihi: quid aliud dicit, quàm, Panè nostrũ quotidianũ da nobis hodiè? Qui dicit, Memento Dñe Dauid & ois mansuetudinis eius: aut, Dñe si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuentibus mihi mala: quid aliud dicit, quàm, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Qui dicit, Aufer à me concupiscentias ventris, & desiderii concubi-

cubitus nè apprehendat me: quid aliud dicit, quàm, Nè nos inferas in tentationem? Qui dicit, Erue me de inimicis meis Deus, & ab insurgentibus super me libera me: quid aliud dicit, quàm, Libera nos à malo? Et si per omnia precationum sanctarum verba discurras, quantum existimo, nihil inuenies quod non ista Dominica cõtineat & concludat oratio. Vndè liberum est, alijs atq; alijs verbis, eadem tamen in orando dicere, sed non debet esse liberũ alia dicere. Hæc & pro nobis, & pro nostris, & pro alienis, atq; pro ipsis inimicis sine fluctu dubitationis oranda sunt: quanuis alius pro isto, alius pro illo, sicut se habent propinquitates vel longinquitates necessitudinum, in corde orantis oriatur aut extollat affectus. Qui aut dicit in oratione, verbi gratia: Domine, multiplica diuitias meas: aut, da mihi tantas quantas illi vel illi dedisti: aut, honores meos auge: aut, fac me in hoc seculo præpotentem atque clarentem: vel, si quid huiusmodi est, & hæc dicit, eorum habens concupiscentiam, non id attendens, ut ex his secundùm Deũ profit hominibus: puto eum non inuenire in oratione Dominica, quò possit hæc vota coaptare. Quamobrè pudeat saltè petere, quæ non pudet cupere: aut si & hoc pudet, sed cupiditate vincit: quanto meliùs hoc petitur, ut etiã ab isto cupiditatis malo liberet, cui dicimus, Libera nos à malo?

CAPITE decimoquarto: Nonnullis impatientibus Dominus Deus, quod petebant, concessit iratus, sicut contrà Apostolo negauit propitius. Nam legimus, Israelitæ quid & quomodò rogauerint & acceperint: sed expleta concupiscentia, impatientia est grauius castigata. Dedit & regem petentibus secundùm cor eorum, sicut scriptum est, non secundùm cor suum. Dedit etiam quod diabolus postulauit, ut probadus eius famulus tètaretur. Exaudiuit rogantes & immudos spiritus, ut in multas sues legio dæmonũ mitteretur. Hęc scripta sunt, nè fortè se quisq; magni pendat, si fuerit exauditus, cùm aliquid impatienter petit, quod non impetrare plùs profit: aut se abijciat, & de diuina erga se miseratiõe desperet, si nõ exaudiatur, cùm fortè aliquid petit, quo accipièdo affligatur atrocius, vel à prosperitate corruptus penitèns euertatur. In talibus ergò, quod oremus sicut oportet, nescimus. Vndè si aliquid contrà, quod oramus, acciderit: patienter ferendo, & in omnibus gratias agèdo, hoc potiùs oportuisse, quod Dei, nõ quod nostra voluntas habuit, minimè dubitare debemus. Nã & huiusmodi exemplũ præbuit nobis ille mediator, qui cùm dixisset: Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste: humanã in se voluntatè ex hominis susceptione transf-

Ad septimã.
Psal. 58.

Nõ sunt alia
postulanda,
quanuis alijs
atq; alijs ver-
bis uti liceat.

Impetrare
quod petitur
nõ est semper
salutare.
Num. 11.
1. Reg. 3.

Iob 1. & 2.
Luc. 8.

¶ Rom. 8.

Matth. 26.

Rom. 5.

formans, continuò subiecit: Verùm non quod ego volo, sed quod tu vis pater. Vnde non immeritò per vnus obedientiam iusti constituantur multi.

5 IDEM Augustinus sermone quinto de verbis Domini: Si vis habere iustitiam, esto mendicus DEI, qui te paulò antè ex euangelio, vt peteres, quæres, pulsares, monebat. Mendicum suum sciebat, & eccè paterfamiliàs & magnus diues, diuitiarum scilicet spiritualium & æternarum, hortatur, & dicit tibi: Pete, quære, pulsa. Qui petit, accipit: quærens inueniet, pulsanti aperietur. Hortatur vt petas: negabit quod petis? Attende à contrario similitudinem vel comparationem, de illo diuite iniquo, hortantem nos ad orationem, quandò ait Dominus: Erat quidam iudex in ciuitate, & nec DEVM timebat, nec hominem reuerbatur. Quædam vidua interpellabat eum quotidie, & dicebat: Vindica me. Nolebat ille per tempus, illa interpellare non desinebat: & fecit tædio, quod nolebat beneficio. Sic enim à contrario nos admonuit vt petamus: Venit, inquit, ad amicum suum, cui hospes venerat, & cœpit pulsare & dicere: Hospes mihi venit, commoda mihi tres panes: respondit ille, Iam requiesco, & mecum serui mei requiescunt: ille non cessat, adstat, instat, pulsât, & tanquàm amicus ab amico mendicat. Et quid ait? Dico vobis, quia surgit, & non propter amicitiam eius, sed propter improbitatem dat illi quantos voluerit. Non propter amicitiam, quia amicus eius sit, sed propter improbitatem. Quid est, propter improbitatem? Quia pulsare non destitit, quia & cum esset negatum, non se auertit. Ille qui nolebat dare, quod petebatur, fecit, quia illa in petendo nõ defecit. Quanto magis dabit Deus bonus, qui nos hortatur vt petamus: cui displicet, si non petamus: sed cum aliquandò tardius dat, commendat dona, non negat. [Diu desiderata, dulcius obtinentur: citò autem data, vilescunt: Pete, quære, insta. Petendo & quærendo crescis vt capias.] Seruat tibi DEVS, quod non vult citò dare, vt & tu discas magnè desiderare. Indè oportet semper orare, & non deficere. Sed petitur & à nobis: mendici enim Dei sumus: vt agnoscat ille mendicos suos, agnoscamus nos nostros.

Deus monet vt petamus. Matth. 7.

Lucæ 18.

Lucæ 11.

Cur differat dare nõnquam.

Sumus Dei mendici.

Quantà vim habeat apud Deum patrem. oratio Dominica. Ioan. 16.

6 CYPRIANVS de oratione Dominica: Cum Christum habeamus apud Patrem aduocatũ pro peccatis nostris: quãdò peccatores pro delictis nostris petimus, aduocati nostri verba promamus. Nam cum dicat, quia quodcunque petierimus à patre in nomine:

mine eius, dabit nobis: quanto efficacius impetramus, quod petimus in Christi nomine, si petamus ipsius oratione? Sit autem orationibus sermo & precatio cum disciplina, quietem continens & pudorem. Cogitemus nos sub conspectu Dei stare: placendum est diuini oculis & habitu corporis, & modo vocis. Et post pauca: Quælia autem sunt, fratres dilectissimi, orationis Dominicæ sacramenta: quæ multa, quæ magna, breuiter in sermone collecta, sed in virtute spiritualiter copiosa: vt nihil omninò prætermisum sit, quod nõ in precibus atque orationibus nostris cælestis doctrinæ compendio comprehendatur: Ibidem: Nec verbis tantum, sed & factis Dominus orare nos docuit, ipse orans frequenter & deprecans: & quid facere nos oporteret, exempli sui contestatione demonstrans, sicut scriptum est: Ipse autem fuit secedens in solitudinem, & adorans. Et iterum: Exiuit in montem orare, & fuit pernoctans in oratione Dei. Quod si ille orabat qui sine peccato erat, quanto magis peccatores oportet orare? Et si ille per totam noctem iugiter vigilans continuis precibus orabat: quanto nos magis in frequentanda oratione debemus nocte vigilare? Orabat autem Dominus, & rogabat nõ pro se: quid enim pro se innocens precaretur? sed pro delictis nostris, sicut & ipse declarat, cum dicit ad Petrum: Eccè satanas expetiuit, vt vos vexaret quomodo triticum: ego autem rogavi pro te, ne deficiat fides tua. Et postmodum pro omnibus patrem deprecatur, dicens: Non pro his autem rogo solis, sed & pro illis qui credituri sunt per verbum ipsorum in me, vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint. Magna Domini propter salutem nostram benignitas pariter & pietas, vt non contentus quod nos sanguine suo redimeret, adhuc amplius & rogaret. Quando autem stamus ad orationem, fratres dilectissimi, vigilare & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis carnalis & secularis abscedat, nec quicquam tunc animus, quæ id solum cogitet quod precatur. Ideò & sacerdos ante orationem præfatione præmissa, parat fratrum mentes, dicendo, Sursum corda: vt dum respiciet plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud se, quàm da. Dominum cogitare debere. Claudatur contra aduersarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei, tempore orationis adire patiat: obrepit enim frequenter & penetrat, & subtiliter fallens, preces nostras à Deo auocat, vt aliud habeamus in corde, & aliud in voce, quandò intentione sincera Dominum debeat non vocis sonus, sed animus & sensus orare. Quæ autem segnitia est, alienari

Oratio Dominica oia alia precationum genera comprehenduntur.

Exemplo suo ad orandum Saluator nos exortauit. Mar. 1. Luc. 6.

Christus nõn pro se, sed pro nobis orabat. Luc. 22.

Ioann. 17.

Quam attento animo incumbendum sit orationi.

Sursum corda.

Inuehitur in eos, qui sub oratione pergrinantur animo.

Cant. 5. Coloss. 4.

Oratiōi opa bona iungenda sunt. Matt. 3. & 7.

Tob. 12.

Act. 10. Merita nostri operis.

Tob. 12.

Oratio fit frequens. Psalm. 118.

Matt. 26. Quibus horis quotidiē orandum.

& rapi ineptis cogitatioibus & prophanis, cum Dominum deprecaris, quasi sit aliud quod magis debeas cogitare, quā quod cum Deo loqueris? Quo modo te audiri à Deo postulas, cum te ipse non audias? Vis esse Deum memorem tui cum rogas, quando tu ipse memor tui non sis? Hoc est, ab hoste in totum non cauere: hoc est, quando oras Deum, maiestatem Dei negligētia orationis offendere, hoc est, vigilare oculis, & corde dormire, cum debeat Christianus, & cum dormit oculis, corde vigilare: sicut scriptum est ex persona Ecclesię loquentis in Cātico Canticorum: Ego dormio, & cor meū vigilat. Quapropter sollicitē & cautē Apostolus admonet, dicens: Instate orationi, vigilantes in ea: docens scilicet & ostēdens, eos impetrare quod postulant de Deo posse, quos Deus videat in oratiōe vigilare. Orantes autem, non infructuosos, nec nudis precibus ad Deum veniant, inefficax petitio est, cum precatur Deū sterilis oratio. Nam cum omnis arbor non faciens fructū, excidatur & in ignē mittatur: vitis & sermo non habens fructum, promereri Deū non potest, qui nulla est operatione fecundus. Et ideo scriptura diuina instruit, dicens: Bona est oratio cum ieiuniō & eleemosyna. Nam quod in die iudicij præmiū pro operibus & eleemosynis redditurus est, hodiē quoque ad orationem cum operatione venienti benignus auditor est. Sic denique Cornelius Centurio cum oraret, meruit audiri: Fuit faciens multas eleemosynas in plebem, & semper orās Deū: Huic circa horam nonam oranti adfuit angelus, testimoniū reddens sui operis, & dicens: Corneli, orationes tuę & eleemosynę tuę ascenderunt ad memoriam coram Deo. Citō oratiōes ad Deū ascendunt, quas ad Deum merita nostri operis imponūt. Sic & Raphaēl angelus Tobię oranti semper, & semper operanti, testis fuit, dicens: Opera Dei reuelare & confiteri, honorificum est. Nam quando orabas tu & Sara, ego obtuli memoriam orationis vestrę in conspectum claritatis Dei.

7. AMBROSIVS libro tertio de virginibus: Oratio quoque nos Deo crebra commendet. si enim propheta dicit, Septiēs in die laudem dixi tibi: qui regni erat necessitatibus occupatus, quid nos facere oportet qui legimus, Vigilate & orate, nē intretis in tentationem? Certē solennes orationes cum gratiarum actione sunt deferendę, cum ē somno surgimus, cum pdimus, cum cibū paramus sumere, cum sumpserimus, & hora incensū, cum denique cubitū pergitimus. Sed etiā in ipso cubili volo psalmos cum oratione Dominica frequenti contexas vice, vel cum euigilaueris, vel anteq̄ corpus

pus sopor irriget, vt te in ipso quietis exordio rerum seculariū cura liberam, diuina meditantem somnus inueniat. Denique etiam ille philosophiā ipsius qui nomen inuenit, quotidie priusquam cubitum iret, tibicinem iubebat molliora canere, vt anxia curis secularibus corda mulceret. Sed ille, sicut is qui laterem lauat, secularia secularibus frustra cupiebat abolere. Magis enim se oblinebat luto, qui remedium à voluptate quærebat. Nos autem terrenorū vitiorum colluione deterfa, ab omni inquinamento carnis metium interna mundemus. Symbolum quoque specialiter debemus, tanq̄ quotidianam recitatio.

Symboli quotidiana recitatio.

Quod etiam, cum horremus aliquid, animo recurrentum est. Quando enim sine militiæ sacramento miles in tētorio, bellator in plio?

8. IDEM in sermone nonagesimo tertio in natali sanctorum martyrum Nazarij & Celsi, (qui in alijs est nonagesimus secundus) Oratio quę castitatis, iustitię, eleemosynarū operibus adiuuatur, excedit mundū, penetrat paradysum, euolat vsq̄ ad ipsum summam maiestatis, angelo conferēte, conspectum, sicut quodam loco vox testatur angelica: Et cum tu, inquit, orares, ego obtuli orationē tuā in conspectu claritatis Dei. Beata anima, charissimi, cuius votū, cuius compunctionis incensum, cuius supplicationis holocaustum, nulla infidelitate fumidū, nullo carnalis illecebrę fetore pollutum, nulla sęuitia cruentum, nulla odij similitate maculatum, sed fide igneum, conscientia nitidum, sinceritate cordis odoriferum, concordia & charitate perfectum, vsq̄ ad Dei vultum per cęlestium nunciorum defertur obsequia.

9. CHRYSOSTOMVS libro primo de orando Deū: Quem Oratio lumen est animę.

admodum sol lucem præbet corpori, sic animę lumen est precatio. Proinde si cæco damnosum est, non intueri solem: quanto grauius damnus est homini Christiano, si nō assidue deprecetur, neque Christi lucem orando in animum suum inducat? Iam verò quis nō obstupescat & admiretur tantam benignitatem ac beneuolētiā, quam in nos homines declarat Deus? qui mortalibus tātum honoris largiatur, vt dignos nos habuerit, qui cum ipso colloquamur, nostręque vota apud ipsum deponamus. Nam verē pfectō cum Deo confabulamur, quotiēs vacamus deprecationi: per quam simul & angelis copulamur, & societatem, quam cum brutis animantibus habebamus, procul effugere videmur. Angelorum enim opus est, deprecatō, superans interim etiam illorum dignitatē, si tamen maius est angelorum dignitate, colloquium miscere cum Deo.

Atque

Quò ad orationem accedendum.

Honor quo afficiuntur orantes.

Quantum conferat ad vitam piam oratio.

Matt. 7.

Luc. 11.

Amens est qui orare negligit.

Atqui quòd id sublimius sit, ipsi nos docent, multo quidem cum tremore vota sua offerentes, cæterùm nobis exemplum præbètes, vnde sciamus ac discamus, quòd quisquis Deum adit, multo cum gaudio, multoq; rursùm cum tremore id facere oporteat. Tremore quidem, dum metumus, nè videamur indigni qui Deum precibus alloquamur: rursùm gaudio repleamur, reputantes honoris magnitudinem, quòd Deus mortalium genus tāta ac tali cura dignatus sit, vt a sidiuò diuino colloquio frui liceat: per quod etiam illud assequimur, vt & mortales temporarij esse desinamus, natura quidem mortales, sed colloquio conuictutq; quem agimus cū Deo, ad immortalem vitam transeuntes. Etenim si qui cum Cæsare miscnt sermones, familiariterq; cum eo versantur, & hoc honoris ab illo sunt adepti, non possunt esse pauperes: multo minùs fieri potest, vt qui Deum deprecantur, cum eo familiariter colloquentes, animas habeant mortales. Nam mors animæ est impietas, ac vita pugnās cum lege diuina. Ex quo consequitur, animæ vitam esse Dei cultum, ac vitā eo cultu dignam. Porrò vitam piā, ac Dei cultu dignam, miris modis oratio conciliat, cōciliatam auget, ac ceu thesaurum recondit animis nostris. Neq; enim fieri potest, non potest, inquam, fieri, vt qui postulat à Deo pudicitiam, iustitiam, mansuetudinem ac benignitatem, nō assequantur id quod petunt. Petite enim, inquit Dominus, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Quisquis enim petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Et rursùm alibi: Quis est, inquit, ex vobis, à quo si filius petat panem, det illi lapidem? aut si piscem postulet ille, porrigat ei serpentem? Quòd si vos cūm sitis mali, nōstis bona munera dare filijs vestris: quanto magis pater vester cælestis dabit spiritum sanctum his, qui nunc ab ipso petūt? Talibus quidem dictis, ac tali spe prouocauit nos ad orandum vniuersorum Dominus. Nos verò decet obtemperantes Deo, semper omnem vitam in laudibus Dei precibusq; transigere, maiore studio curam agentes diuini cultus, quā vitam nostrā. Sic enim contigerit, semper viuere vitam homine dignam. Quisquis enim non orat Deum, nec diuino colloquio cupit a sidiuè frui, is mortuus est, & vita carens, expertq; sanæ mentis. Nam hoc ipsum euidentissimum est argumentum amentia, non intelligere magnitudinem huius honoris, nec amare deprecandi studium, nec hoc habere persuasum, quòd animæ mors sit, non prouolui ad Dei genua. Quin insuper quod oporteat quauis morte tristius existimare, si quis depre-

precatione priuerit, pulchrè nos docet Daniel ille propheta magnus, qui maluèrit emori, q̄ triduo duntaxat arceri ab orādo. Nec enim hoc ab eo exigebat rex Persarum, vt impietatem admitteret: tantum illud obseruabat, si quis intrā triduum quicquam petere deprehenderetur ab vlllo deorum aut hominum, præterq; ab ipso. Sed propheta ne tantulum quidem temporis sustinuit ab orando cessare: propterea quòd nisi Deus propensus sit in nos, nihil omnino bonorum in animas nostras venire possit: Dei verò propensio simul adiuuat labores nostros, hostq; pulchrè subleuat, si conspexerit nos amare precandi studium, si continenter orare Deum, si viderit expectantes, omnia bona nobis illinc defluxura. Itaq; cūm videro quempiam non amantem orandi studium, nec huius rei seruida vehementiq; cura teneri: continuò mihi palām est, eum nihil egregia dotis in animo possidere. Rursùm vbi quem conspexero, insatiabiliter adhærentem cultui diuino, idq; in summis dānis numerantem, si non continenter orauerit, coniecto talem omnis virtutis firmum esse mediatorem, ac Dei templum. Etenim si vestitus hominis, si pedum incessus, si risus dentium declarat qualis sit, quemadmodum sapiens dixit Salomon: multo magis deprecatio cultusq; Dei, signum est totius iustitia, cūm sit ornatus spiritualis ac diuinus, multam pulchritudinem ac decorem concilians mentibus nostris, dum vniuscuiusq; vitam componit, nec finit quicquid fordidum aut absurdum dominari nostro animo, dum persuadet reuereri Deum, & honorem quem illi debemus præstare, dum docet vniuersam mali spiritus imposturam reijcere, turpes & absurdas cogitationes profligans: deniq; dum cuiusq; mentem constabilit in contemptu voluptatum: Nam hæc superbia sola decet eos qui Christum venerantur, videlicet, nulli seruire turpitudini, sed mentem seruare in libertate morumq; puritate. Arbitror itaque cunctis esse manifestum, quòd simpliciter impossibile sit, absque precationis præsidio cum virtute degere, cumq; hac huius vitæ cursum peragere. Etenim qui fiat vt quisq; virtutem exerceat, nisi continenter adeat, & supplex ad genua accidat ei, qui virtutem omnē suppeditat ac largitur hominibus? Rursùm qui fiat, vt aliquis concupiscat esse temperatus ac iustus, nisi lubens cum eo consuetudinem & colloquiū habeat, qui cūm hæc, tum his etiā plura exigit à nobis? Quin & illud paucis demonstrare volo, quòd etiam si nos peccatis repletos precatio deprehenderit, celeriter purgatos reddat. Quid itaq; maius aut diuinius obtingere possit, q̄ deprecatio,

Morte tristius est ab oratione arceri. Dan. 6.

Iudicium Chrysoctomi de ijs, qui precandi desiderio non tenentur.

De ijs qui amant orandi studium. Eccl. 19.

Sancta superbia seruatorum Christi.

Sine orationis præsidio impossibile est cum virtute degere.

Oratio, peccatorum remedium est.

dd cūm

Luc 18.

Matt. 8.

Matt. 7.

Sola oratio
tamen non
sufficiat ad
salutem, est
tamen bono-
rum omnium
caput & ra-
dix bonæ vi-
tæ.

Coloss. 4.

1. Thess. 5.

Eph. 6.

Similitudo.

cùm hanc animis ægrotantibus pharmacum quoddam esse liqueat? Et paulopost: Iam verò quòd animam peccatis obnoxiam deprecatio facile puram reddit, docet nos publicanus ille, qui petijt à Deo remissionem peccatorum, & impetrauit. Docet & leprosus, qui simul vt procidit ad pedes Dei, mandatus est. Quòd si Deus corpus morbo corruptum celeriter sanauit: multò magis animam, quæ morbo tenetur, humaniter sanabit. Etenim quãto preciosior est anima corpore, tanto magis consentaneum est, hãc Deo maiori curæ futuram. Quãq̃ innumera recenseri possint exempla tum vetera, tum noua, si quis velit omnes enumerare, qui deprecationis beneficio seruari sunt. Verùm aliquis forsitan ex eorum numero, qui fœcordiæ segnitiaq̃ dediti, nolunt attentè ac diligenter orare, persuasurus sit in hoc Deum illa verba dixisse: Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est. Atqui ego si crederem solam deprecationem ad salutem nostram sufficere, non iniuria sermonem hunc nobis obijceret aliquis. Nunc cùm profitear, deprecationem caput esse bonorum omnium, basim ac radicem vitæ frugiferæ, non est quod quisquam illis verbis abutatur ad excusationem suæ fœcordiæ. Neq̃ enim sola temperantia potest homini salutem adferre, si cætera desint bona, neq̃ cura pauperum, neque benignitas, neq̃ quicquam aliorum quæ cum virtute geruntur, sed oportet vt omnia simul concurrant in animas nostras. Ceterùm precatio, ceu radix & basis, omnibus cæteris substernitur. Neq̃ secùs à nauem & domum, ea quæ subtrata sunt, valida reddunt, ac nè soluantur, continent: irã nostram vitam orandi studium & continet, & vbiq̃ firmam reddit, aded vt absq̃ hoc nihil nobis boni possit contingere, neq̃ quòd ad salutem conducatur. His de causis Paulus tanto studio non cessat huc adhortari nos, dicens: Deprecationi instate, vigilantes in ea cum gratiarum actione. Atque alibi iubet, vt citra intermissionem oremus, in omnibus gratias agentes: Hæc est enim, inquit, voluntas Dei: Ac rursùs alio in loco: Orate omni tempore in spiritu, in hoc ipsum vigilãtes cum omni instantia & obsecratione. Aded multis ac diuinis vocibus ad orandum nos assiduè prouocat ille Apostolorum princeps. Decet igitur nos ab illo doctos, cum deprecatione vitæ cursum peragere, atq̃ hac mentem assiduè rigare: Siquidem hoc omnes homines nõ minùs opus habemus, quàm arbores aquarum humore. Neque enim valent illę fructus producere, nisi bibant humorem radicibus: neq̃

nos

nos preciosis pietatis fructibus poterimus esse grauidi, nisi precibus irrigemur. Quapropter oportet, & stratis relictis, diuino cultu præuenire Solis exortum, & cùm ad mēsam accedimus, & cùm nos ad nocturnam quietem recipimus: quin potiùs oportet, singulis horis vnam precationem offerre Deo, vt orandi cursus, diei cursum æquet. Ceterùm hyberno tempore decet etiam noctis maximam partem precibus impendere, ac flexis genibus, multo cum tremore instare deprecationi, hoc ipso nos beatos existimantes, q̃ Dei cultui vacamus. Dic mihi, qua fronte Solem intueberis, nisi priùs adoraueris, qui lumen illud dulcissimum oculis tuis mittit? Quò pacto fruēris mensa, nisi priùs adoraueris eum, qui tibi tantum bonorum largitur ac suppeditat? Qua spe trades te ipsum nocturno tempore, qualibus cum in somnijs putas tibi rem fore, nisi te ipsum præmunieris orando, sed incustoditus ad somnum accerferis? Nimirùm cõtemptibilem captuq̃ facilem te ipsum præbebis sceleratissimis spiritibus, qui continenter obambulant, obseruantes nos, vt si quem deprãhenderint nudatum deprecationis præfidio, protinùs abripiant. Si nos conspexerint deprecatione communitos, illicò resiliunt, non aliter q̃ prædones ac facinorosi, vbi conspiciunt militis gladium in caput suum vibrari. Quòd si contingat aliquem esse nudum deprecationis præfidio, hic auulsus deportatur à dæmonibus, & in calamitates variaq̃ mala impellitur. Oportet igitur, vt hæc omnia metuentes, precibus & hymnis semp nos ipsos circunuallemus, vt Deus omnium misertus, dignos efficiat regno cælorum per vnicum filium suum.

10. IDEM libro secundo de orando Deum, cùm multa summam repetiuiisset ex superiori libro, inter alia sic ait: Iam verò si quis dicat animę neruus esse deprecationem, mea quidem sententia, videbitur verum dicere: nimirùm quẽadmodum corpus neruis cohæret, currit, viuít, stat, & compactum est, aded, vt si neruis incidēris, vniuersam corporis harmoniam dissolueris: itidē animæ per sanctas preces sibi constant, & compinguntur, ac pietatis cursum facile peragunt. Quòd si te ipsum destitueris deprecatione, p̃indē feceris, ac si piscem ex aquis extraxeris. Vt enim pisci vita est aqua, itã tibi deprecatio: per hanc datur velut ex aquis subuolare, cælumq̃ transcendere, ac proximum fieri. Itaq̃ quæ hætenùs dicta sunt, sufficiunt ad declarandum, quanta sit vis sanctę deprecationis. Sed fortassè præstiterit, vt ad diuinas scripturas veniam, vt ex ipsius Christi verbis discamus opes, quas deprecatio comparat his, q̃

d d 2

stu-

Quibus tem-
poribus orã-
torem quoti-
diã.

Misit oratio
aduersus
spiritus ma-
lignos.

Animæ nerui
oratio.

Simile.

Animæ vita
oratio.

Luc. 18. student per omnem vitam in ea versari. Dicebat autem, inquit, eis etiam parabolam huc spectantem, quod oporteat semper orare. Si is qui nunquam cogitaret quicquam humanitatis cuiquam prestare, subito mutatus, misertus est viduę rogantis: quantam erga nos Dei sollicitudinem e cęlo deportabit deprecatio? Adhęc quantum valeat ac possit sancta precatio, vel hinc cognoscas licebit, si consideres, quatum bonorum singulis diebus, ac singulis horis accipiant hi, qui iugiter Deo supplicant. Quem enim fugit, quod solis, lunę stellarumq; lumen, quod cęli temperiem, ac variam alimętorum copiam, quod opes, quod vitam, deniq; quod alia innumerabilia bona cuncta ex æquo mortalibus largitur Deus, iustis pariter atque impijs, videlicet ob immensam suam humanitatem, qua afficitur erga nos? Porro si nec rogantes, nec postulantes, tanta quotidie misericordia prosequitur ac refocillat: quantis bonis probabile est fruituros eos, qui omnem vitam precibus & obsecrationibus vacarunt? Agę iam & illud exponamus vobis, quam multis sanctis datum sit, deprecationis pręsidio seruare non solum gętes ac ciuitates, verum etiam orbem vniuersum. Deprecatio incendiij vim exercuit, leones mites reddidit, hoc quidem in Daniele, illud verò in tribus pueris, per quos nimirum declaratum est omnibus, quod quoscunque deprehenderit in periculo constitutos, facile exurgentibus malis eripiat deprecatio, salutis causa, immortalitatis animę conciliatrix, Ecclesię murus qui rūpi non possit, munimentum inconcussum, de quib; quidem formidabile, pijs verò, nimirum nobis, salutiferum.

Orationis commendatio ab effectu.

Dan. 3. & 6.

Orationis laus eximia.

11. I T E M homilia quinta de incomprehensibili Dei natura contra Anomęos: Aptissima arma oratio est, thesaurus certę perpetuus, diuitię inexhaustę, portus quietus, occasio tranquillitatis, deniq; author, parens, fons, & radix bonorum omnium & innumerabilium oratio est, atq; etiam regia ipsa facultate potior & superior. Et paulò post: Vis orationis, vim ignis extinxit, impetum leonum cõhibuit, bella composuit, pręlia remouit, tempestates sustulit, dęmonia expulit, cęli fores aperuit, vincula mortis dirupit, languores eiecit, offensas repręsit, vrbes terręmotu nutantes firmavit, plagas cęlitus irruentes, insidias hominum, mala deniq; omnia deleuit oratio. Oratione aut, vt iterum dicę, nõ eam cõmendõ, q̄ frustra in ore habeatur, sed q̄ ab imis animi pdeat. Vt enim arbores, q̄ radicę altius miserint, quauis summũ ventorũ excipiant impetũ, nõ frangi aut euelli possint, cum plāta & firmissima stirpe in-

innitantur: sic orationes, quas animus de suo imo reddiderit, perquam tutę affixę, efferunt sese in excelsum, nullõq; peruertuntur aggressu cogitationum. Vndę propheta insignis ait: De profundis clamaui ad te Domine. Nihil penitus nos dolore afficere poterit, si orationem intentam exquisitamq; habeamus: quicquid enim acciderit, facile per orationis facultatem repellemus. Nec mirum si casus humanos tollere vires possunt orationis, quandõ & ipsam peccatorum naturam extinguunt, & compendio excidunt ac delent.

Psal. 129.

Peccata extinguunt oratio.

12. E T homilia septuagesima prima ad populum Antiochenum: At si fide quidem opus est, quid est opus ieiunio? quoniam & illud cum fide nõ modicam inducit fortitudinem: multam enim adfert disciplinam, & angelum ex homine reddit, & cum corporeis pugnat virtutibus, sed non per se: opus enim est & oratione, & oratione primò. Nam adspice, quot ex ambobus bona nascuntur. Orans enim & vt oportet ieiunans, non multis eget: qui verò multis non eget, nunquam fiet auarus, & ad eleemosynam magis est aptus. Ieiunans, leuis est & alatus, & cum solertia orat, & improbas extinguit concupiscentias, D E V M placat, & insurgentem animum humiliat. Propterea & Apostoli ferę semper ieiunabant. Orans cum ieiunio, geminas habuit alas, & ipsis quidẽ vëtis leuiores: nec enim ofscitat, & distenditur, & orans languescit, quod multi patiuntur: sed est igne vehementior, & terra superior & propterea talis, maxime dęmonibus est infestus & hostis. Nihil enim fortius homine legitime orante. Nam si sæuum principem quendam, qui neq; Deum timebat, nec hominẽ reuerbatur, placare potuit mulier: multo magis Deum alliciet, qui ei iugiter assistit, vincit ventrem, & delicias eliminat.

Non sola fide opus est, sed etiam ieiunio ac preterea oratione.

Fructuosa ieiunantis oratio.

Luc. 18.

13. I T E M homilia septuagesimanona ad populum Antiochenum: Si beatus David cum esset rex, & innumeris immerfus curis, & vndique distractus, septies in die Dominum rogabat: quam nos veniam habuerimus & excusationem, tantum habentes ocij, nec ipsi continuę supplicantes, & hęc cum tantum lucri capere debeamus? Impossibile enim, impossibile, hominem congruo precantem studio, Deoq; cõtinuę supplicantem, vnquam peccare. Et paulò post de Anna Samuelis matre loquens: Nõne poterat & sine oratione Deus præbere? nõne sciebat & ante orationem mulieris desiderium? Sed si ante petitionem dedisset, non apparuisset mulieris studium, non virtus fuisset manifesta, non inde præmium

Exemplo David ad frequẽ ter precandũ incitantur. Psal. 118.

Oratio cõtinuę peccatis. 1. Reg. 4.

Oratio ante
& post refe-
ctionem cor-
poris.

possedisset. Opus est itaque, nos & mensam petentes, & desistentes, Deo gratias agere. Ad hoc enim paratus, nunquam in ebrietatem decideret aut insolentiam, nunquam crapula disrumperetur: sed orationis expectationem pro freno sensibus habens impositam, cum debita modestia ex omnibus appositis sumet, & multa quidem animam, multa verò benedictione corpus implebit. Mensa nanque ab oratione sumens initium, & in orationem desinens, nunquam deficiet: sed fonte largius omnia nobis afferet bona. Nè tantum itaque prætermittamus emolumentum. Absurdum est enim, seruos quidem nostros, si quam appositorum partem à nobis accipiant, nobisq; gratias agere, & cum benedictione recedere: nos autem tot bonis potentes, nec tantum honoris Deo rependere. Propterea nanque multa tam in communibus, quam in priuatis rebus, præter sententiam nobis eueniunt: quoniam non circa spiritualia primùm, tum verò circa secularia studium exhibemus. Neque mihi quispiam dicat, quòd nequit homo secularis, affixus foro, continuè per diem orare, & ad ecclesiã concurrere: potest enim & quam facillimè. Nam licet in ecclesiam non sit facillè concurrere, illic ante fores constitutus, & affixus tribunali, potest orare. Si mentem nanque mundam habeas ab immundis motibus, licet in foro sis, siue in via, siue in foro constitutus, siue in mari, siue in diuerforio, siue in officina positus, siue sis vbicunque, DEO poteris inuocato petitionem obtinere. Et domi quidem orari potest: sic autem vt in ecclesia, non potest, vbi tanta patrum multitudo, vbi clamor ad DEVM vnanimiter emittitur. Non ita Dominum per te solum orans, audiris, vt cum fratribus tuis. Hic enim manus aliquid est, putà vnanimitas & consonantia, charitatisq; vinculum, & sacerdotum orationes. Propterea nanque sacerdotes præpositi sunt, vt multitudinis orationes cum sint infirmiores, hisce potentiores adiungentes, pariter cum illis in cælum ascendant. Si nanque Petrum Ecclesiæ adiuuuit oratio, & illam ex carcere columnam eduxit, quo modo tu ipsius potentiam contemnis? Sicut enim charitatis virtus interuallo non arcetur, ita nec orationis efficacia: sed sicut illa inter se distantes coniungit, itidè & hæc, & procul positos plurimùm adiuuare potest. Et paulò post: Bonum est igitur, sanctorum oratione frui: sed cum & nos simus cooperatores: quod si non adfuerit, nihil aliorum prodest auxili-um, verùm & cum illo perimus. Quid enim Iudæis profuit Iere-
mias?

Etiam extra ec-
clesiam ora-
ri potest, &
quod petitur,
impetrari.

Comodiùs &
fructuosius
oratur in ec-
clesia.

A 1 Cor. 12.

Sanctorum
orationes q-
bus potiss-
imum p'sunt.

mias? Nónne tèt ad DEVM accessit, & tèt audiuit: Nè ores, ne-
que petas pro populo isto, quoniam te non exaudiam? Quid Sau-
li profuit Samuel ad vltimum vsque diem orans, & pro eo lugens?
Quid autem & Israelitis profuit? Nónne dicebat, Mihi autem ab-
sit peccare pro vobis orare cessanti? Nónne cuncti perierunt? Nam
DEVM audi dicentem per prophetam: Si steterint Noè, Iob, &
Daniel, non liberabunt filios suos & filias: quoniam inualuit eo-
rum malitia. Quid ergò? Nihil profunt orationes? Profunt, &
quam plurimùm: sed cum nos quoquè cooperamur. Et si vis di-
scere, quantum contulerint: cogita mihi Cornelium, & Thabi-
ram: audi quoquè DEVM dicentem: Protegam ciuitatem istam
propter me, & propter Dauid puerum meum. Sed quandò? Tem-
pore iusti Ezechia. Alioquin si malorum quoquè valebant preces,
quare Nabuchodonosor regi quoquè DEVS hoc non dixit, sed
ciuitatem tradidit? quoniam inualuerat peccatum. Et hic ipse
rursùm Samuel pro Israelitis orauit, & obtinuit: sed quo tem-
pore? Cum & ipsi DEO grati fuerunt, tunc hostes in fugam verte-
runt. Et quid est, ait ille, mihi opus alienis orationibus, cum ego
gratus sim? Quid ais homo? Paulus non dixit, Mihi non est opus
oratione, licet orantes eo digni non essent: immò nec ipsi pares,
& tu dicis, Quid mihi opus est oratione? Petrus non dixit, Quid
mihi opus est oratione? ait enim: Oratio fiebat sine intermissione
ab Ecclesia ad Deum pro eo: & statim liberauit eum ex vinculis: &
tu dicis, Quid mihi est opus oratione? Propter hoc & indiges, quo-
niam indigere non te credis. Nam si Deus nostrum in orationibus
torporem & negligentiam exquirat, & quòd in eius conspectu po-
fiti & orantes, neque tantum ei præbemus honorem, quantum
dominis serui, quantum ducibus milites, quantum amicis amici:
amicum enim alloquens, hoc cum attentione facis: DEO autem
pro peccatis occurrens, pro totq; criminibus veniam petens, & ro-
gans tibi remissionem fieri, torpes, & genibus tuis humili prostratis,
circa forum & domum mentem tuam vagari frequenter dimittis,
ore tuo frustra nugante & incassum: nec hoc semel & bis, verùm
& frequenter patimur. Si hoc tantum exquirere DEVS volu-
erit, nunquid veniam habebimus? nunquid excusationem assequi
poterimus?

1+ GREGORIVS homilia vigesima septima in euangelia:
Si omne quod petimus in nomine filij, dat nobis pater: quid
ergò

Ierem. 7.

1. Reg. 15.

1. Reg. 12.

Ezech. 14.

Quibus pro-
funt.

Act. 10. & 9.

4. Re. 19 & 20.

Esaia 37.

4. Reg. 25.

1. Reg. 7.

In eos qui pu-

tant se nò in-

digere preci-
bus aliorum.

Rom. 15.

Ephes. 6.

Coloss. 4.

1. Theff. 5.

2. Theff. 3.

Hebr. 13.

Acto. 12.

Ioan. 16.

ergo est, quod Paulus ter Dominum rogauit, & exaudiri non meruit, sed dictum est illi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur? Nunquid ille tam egregius prædicator in filij nomine non petijt? Quare autem non accepit quod petijt? Quomodo ergo verum est, quia quicquid petierimus patrem in nomine filij, dat nobis pater: si auferri à se angelum satanæ petijt Apostolus in nomine filij, & tamen quod petijt, non accepit? Sed quia nomen filij, I E S V S est: I E S V S autem, saluator vel etiam salutaris dicitur: ille ergo in nomine Saluatoris petit, qui illud petit, quod ad veram salutem pertinet. Nam si id, quod non expedit, petitur: non in nomine I E S V petitur pater. Vnde & eisdem Apostolis, adhuc infirmantibus, Dominus dicit: Usque modò non petistis quicquam in nomine meo. Ac si aperte diceretur: Non petistis in nomine Saluatoris, qui nescitis quærere æternam salutem. Hinc est quod & Paulus non exauditur: quia si liberaretur à tentatione, ei non prodesset ad salutem. Ecce vidimus, fratres charissimi, quàm multi ad solennitatem martyris conuenistis, genua flectitis, pectus tunditis, voces orationis ac confessionis emittitis, faciem lachrymis rigatis. Sed pensate, quæso, petitiones vestras: videte si in nomine I E S V petitis: id est, si gaudia salutis æternæ postulatis. In domo enim I E S V I E S V M non quæritis, si in æternitatis templo importunè pro temporalibus oratis. Ecce alius in oratione petit vxorem, alius petit villam, alius postulat vestem, alius dari sibi deprecatur alimentum. Et quidem cum hæc desunt, ab omnipotente D E O petenda sunt. Sed meminisse continuò debemus, quod ex mandato eiusdem nostri redemptoris accepimus: Quærite primùm regnum D E I & iustitiam eius, & hæc omnia adjicientur vobis. Et hæc itaque à I E S V petere, non est errare: si tamen non nimis petantur. Sed adhuc, quod est grauius, alius postulat mortem inimici: eumque quem gladio non potest persequi, persequitur oratione. Et viuit adhuc cui maledicitur: & tamen is qui maledicit, iam de morte illius reus tenetur. Iubet autem D E V S, vt diligatur inimicus: & tamen rogatur D E V S vt occidat inimicum. Quisquis itaque sic orat, in ipsis suis precibus contra conditorem pugnat. Vnde & sub Iudæ specie dicitur: Fiar oratio eius in peccatum. Oratio autem in peccatum est, illa petere quæ prohibet ipse qui petitur. Hinc veritas dicit: Cum statis ad orandum, remittite si quid habetis in cordibus

tribus vestris. Quam virtutem remissionis apertius ostendimus, si vnum testimonium Testamenti veteris proferamus. Certè cum Iudæa conditoris sui iustitiam culpis exigentibus offenderet: prophetam suum ab oratione Dominus prohibet, dicens: Non assumas laudem & orationem pro eis: Si Moyses & Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istum. Quid est, quod intermissis relictis que tot patribus, soli Moyses & Samuel ad medium deducuntur: quorum mira virtus obtinendi ostenditur, dum nec ipsi posse intercedere dicuntur? Ac si aperte Dominus dicat: Nec illos audio, quos propter magnum petitionis suæ meritum minimè contemno. Quid est ergo, quod Moyses & Samuel cæteris patribus in postulatione præferunt: nisi quod hi duo tantummodò in cuncta Testamento veteris serie etiam pro inimicis suis leguntur exorasse? Vnus à populo lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus suis Dominum deprecatur. Alter ex principatu eijcitur: & tamen petitus vt exoraret, fatetur dicens: Absit à me hoc peccatum in Domino, quo minùs cessem orare pro vobis. Si Moyses & Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istum. Ac si aperte dicat: Nec illos modò pro amicis audio, quos magnæ virtutis merito, orare etiam pro inimicis scio. Virtus ergo veræ orationis, est celsitudo charitatis. Et tunc quisque quod rectè petit, adipiscitur, cum eius animus in petitione, nec inimici odio fuscatur.

15 I D E M in psalmum sextum pœnitentialem: Vult D E V S rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci. Idèd tibi dicit: Regnum D E I vim patitur, & violenti rapiunt illud. Esto ergo sedulus in oratione, esto in precibus importunus: caue ne ab oratione deficias. Si dissimulat audire quem rogas, esto raptor, vt regnum cælorum accipias: esto violentus, vt vim etiam ipsis inferas cælis. Quid hac rapina locupletius? quid hac gloriosius violentia? Bona violentia, qua Deus non offenditur, sed placatur: proximus non læditur, sed iuuatur: peccatum minuitur, non multiplicatur. Bona inquam violentia, qua non quæritur lucrû cito periturum, sed regnum acquiritur sine fine mansurum.

IX

e e

Quis

Quibus exemplis vim Orationis & fructum colligemus?

A Iacobus Apostolus, vt orationis virtutem explicaret exemplo, ita scripsit: *a Elias homo erat similis nobis, passibilis: & oratione orauit, vt non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex. Et rursùm orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum.* Pluribus exemplis Augustinus ^b rem eandem comprobat: Orante ^c Moyse & ^d Samuele, vincuntur à Iudæis hostes Amalechite & q; Philisthæi. Orans Hieremias ^e confortatur in carcere. Orans ^f Daniel inter leones exultat. Orantes ^g tres pueri in fornace tripudiant. Orans ^h de cruce Lætro, inuenit paradysum. Susanna ^a per orationem inter senes falsò accusantes defenditur. ^b Stephanus orans, in cælum suscipitur, & inter lapidantes pro Saulo exauditur.

B Quibus ^c exemplis nõ modò fructus Orationis ostenditur, sed etiam precandi studium ac sedulitas nobis commendatur. Quare Scriptura quoque Apostolica cohortatur: ^d *Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite.* Et rursùm: ^e *Orate pro inuicem vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.* Item, *Hæc est fiducia quam*

^a Iacob. 5. d. 3. Reg. 17. a. d. & 18. f. g. Lu. 4. d. Eccl. 48. a.

^b Aug. serm. 22. ad fratres in eremo.

^c Exodi 17. c. d. Iudith 4. c. d. d. 1. Reg. 7. c. d.

^e Hierem. 32. c. d. f. ^f Daniel 6. c. f.

^g Daniel. 3. c. e.

^h Lucæ 23. f.

^a Daniel. 13. e.

^b Act. 7. ^g Hieron. contra Vigilantium. Augu. serm. 1. & 4. de sanctis.

^c Gene. 25. c. Exod. 3. c. g. 9. g. 10. e. 14. c. d. 32. e. f. Nû. 11. a. 12. d. 14. c. 16. c. e. g. 21. b. 1. Reg. 1. b. d. 12. c. 4. Reg. 19. c. g. 20. a. 2. Par. 20. a. c. e. 33. c. 1. Efd. 8. e. Tob. 3. a. b. d. Iudith. 9. a. d. 13. a. Psal. 17. a. 119. a. Ion. 2. a. 1. Mach. 3. f. 4. a. b. Act. 12. a. d. 1. Thessal. 5. c. e. Iacob 5. d. f. a. Ioann. 5. c.

ba

habemus ad Deum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos. Præterea: ^g Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita.

S C R I P T V R A E.

A IACOBI quinto: Orate pro inuicem vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua. Elias homo erat similis nobis, passibilis: &c. vt in textu.

TERTII Regum decimosextimo: Et dixit Elias Thebites de habitatoribus Galaad ad Achab: Viuit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto: si erit annis his ros & pluuiæ, nisi iuxta oris mei verba. Ibidem: Et exaudiuit Dominus vocem Eliæ: & reuersa est anima pueri intrà eum, & reuixit.

ET capite decimo octauo: Et accedens Elias propheta, ait: Domine Deus Abraham &c. Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocaustum. Et paulò post: Et ait Elias ad Achab, Ascende, comede, & bibe: quia sonus multæ pluuiæ est. Ascendit Achab, vt comederet & biberet. Elias autem ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit faciè suâ inter genua sua, & dixit ad puerum suum: Ascende, & prospice contra mare. Qui cum ascendisset, & contemplatus esset, ait: Non est quicquam. Et rursùm ait illi: Reuertere septem vicibus. In septima autem vice, ecce nebula parua quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait: Ascende, & dic Achab: Iunge currum tuum, & descende, nè occupet te pluuiæ. Cumque se verteret huc atq; illuc, ecce cæli contenebrati sunt, et nubes, et ventus, et facta est pluuiæ grandis.

cc 2 LVCAE

L V C A E quarto: In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cælum annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna in omni terra: & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.

E C C L E S I A S T I C I quadragesimo octavo: Et surrexit Elias propheta quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat. Qui induxit in illos famem, & imitantes illum invidia sua, pauci facti sunt. Non enim poterat sustinere præcepta Domini. Verbo Dñi continuat cælum, & deiecit à se ignem terræ. sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis, Et quis potest similiter sic gloriari tibi?

E X O D I decimo septimo: Venit autem Amalec, & pugnabat contra Israel in Raphidim. Dixitque Moyses ad Iosue: Elige viros: & egressus, pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. Fecit Iosue, vt locutus erat Moyses, & pugnavit contra Amalec: Moyses autem & Aaron, & Hur ascenderunt super verticem collis. Cumque leuaret Moyses manus, vincebat Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Amalec. Manus autem Moyfi erant graues: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem & Hur sustentabant manus eius ex vtraque parte. Et factum est vt manus illius non lassarentur vsque ad occasum solis. Fugauitque Iosue Amalec, & populum eius in ore gladij. Dixit autem Dominus ad Moysen: Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Iosue: delebo enim memoriam Amalec sub cælo.

I V D I T H quarto: Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus circuiuit omnem Israel, allocutusque est eos, dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manen-

manentes permanseritis in ieiunijs & orationibus in conspectu Domini. Memores estote Moyfi serui Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit. sic erunt vniuersi hostes Israel, si perseveraueritis in hoc opere quod cœpistis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conspectu domini ita, vt etiam hi qui offerebant Domino holocausta, præincti cilicij, offerrent sacrificia domino, & erat cinis supra capita eorum. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, vt visitaret populum suum Israel.

P R I M I Regum septimo: Dixit autem Samuel, Congregate vniuersum Israel in Masphath, vt orem pro vobis dominum. Et conuenerunt in Masphath: Hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt ibi, Peccauimus domino. Iudicauitque Samuel filios Israel in Masphath. Et audiuerunt Philisthim qui congregati essent filij Israel in Masphath, & ascenderunt Sathrapæ Philisthinorum ad Israel. Quod cum audissent filij Israel, timuerunt à facie Philisthinorum. Dixeruntque ad Samuelem: Nè cesses pro nobis clamare ad dominum deum nostrum, vt saluet nos de manu Philisthinorum. Tulit autem Samuel agnum * lactantem vnum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino: & clamauit Samuel ad dominum ^{lactentem} pro Israel. & exaudiuit eum dominus. Factum est autem cum Samuel offerret holocaustum, Philisthim iniere prælium contra Israel: intonuit autem dominus fragore magno in die illa super Philisthim, & exterruit eos, & cæsi sunt à filijs Israel. Egressique viri Israel de Masphath, persecuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos vsque ad locum qui erat

subter Bethchar. Tulit autem Samuel lapidē vnum, & posuit eum inter Masphath & inter Sen: & vocauit nomē loci illius, Lapis adiutorij. Dixitque, Hucusquē auxiliatus est nobis Dominus. Et humiliati sunt Philisthij, nec apposuerunt vltra vt venirent in terminos Israel. Facta est itaq; manus Domini super Philisthæos, cunctis diebus Samuelis.

HI EREMIÆ trigefimosecundo: Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Ierusalem: & Ieremias propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Iuda. Clauferat enim eum Sedecias rex Iuda, dicens: Quare vaticinaris, dicēs: Hæc dicit Dominus, Ecce ego dabo ciuitatē istam in manu regis Babylonis, & capiet eā: et paulopost: et orauit ad dominum postq̄ tradidi librum possessionis Baruch filio Neri, dicens: Heu, heu, heu domine deus: ecce tu fecisti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum, &c. et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens: ecce ego Dominus deus vniuersæ carnis: nunquid mihi difficile erit omne verbum? Propterea hæc dicit Dominus &c. et nunc propter ista hæc dicit Dominus deus Israel ad ciuitatem hanc, de qua vos dicitis, quod tradatur in manus regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peste: ecce ego congregabo eos de vniuersis terris ad quas eieci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi: & reducam eos ad locum istum, & habitare eos facia confidenter. Et erunt mihi in populū, &c.

DANIELIS sexto: Quod cum Daniel cōperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum suam: & fenestris apertis in cœnaculo suo contra Ierusalem, tribus temporibus in die fletebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram deo suo, sicut & antè facere consueuerat. Viri ergo illi curiosius inquirentes, &c. et Daniel regi respōdens, ait:
Rex,

Rex, in æternum viue. Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi: quia coram eo iustitia inuenta est in me: sed & coram te, rex, delictum non feci. Tunc vehementer rex gauisus est super eo, & danielē præcepit educi de lacu, eductusq; est Daniel de lacu, & nulla læsio inuenta est in eo, quia credidit deo suo.

ET capite tertio: Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardētis, colligati. et ambulabant in medio flammæ, laudantes deum, & benedicentes domino. Stans autem Azarias, orauit sic, aperiensque os suum in medio ignis, ait: Benedictus es Domine deus patrum nostrorum, & laudabile & gloriosum nomen tuū in secula, &c. Angelus autē Domini descendit cum Azaria & socijs eius in fornacē, et excussit flammā ignis de fornace, et fecit medium fornacis quasi ventū roris flantem, et non tetigit eos omninò ignis, neq; contristauit, nec quicquam molestiæ intulit. Tunc hi tres quasi ex vno ore, etc.

LVCAE vigesimotertio: dicebat ad IESVM: Domine, memento meī cum veneris in regnum tuum. et dixit illi IESVS: Amen dico tibi, Hodie tecum eris in paradiso.

DANIELIS decimotertio: Credidit eis multitudo quasi senibus et iudicibus populi, et condemnauerunt eam ad mortem. exclamauit autem voce magna Susanna, et dixit: deus æterne, qui absconditorū es cognitor, qui nōsti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: et ecce morior, cum nihil horum fecerim quæ isti malitiosè composuerunt aduersum me. exaudiuit autem Dominus vocem eius etc.

ACTORVM septimo: Cum autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, et IESVM stantem

tem à dextris Dei. Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Iesu, suscipe spiritum meum. Positis autem genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine, nè statuas illis hoc peccatũ. Et cum hoc dixisset, obdormiuit.

B GENESIS vigesimoquinto Deprecatusq; est Isaac dominum pro vxore sua, eò quòd esset sterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.

EXODI octauo: Egressi que sunt Moyses & Aaron à Pharaone: & clamauit Moyses ad Dominum pro sponsione ranarum, quam condixerat Pharaoni. Fecit que Dominus iuxta verbum Moysi: & mortuæ sunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris. Egressus que Moyses à Pharaone, orauit Dominum: Qui fecit iuxta verbum illius, & abstulit muscas à Pharaone, & à seruis suis, & à populo eius: non superfluit ne vna quidem.

ET capite nono: Egressus que Moyses à Pharaone ex vrbe, tetendit manus ad dominum, & cessauerunt tonitrua & grando, nee vltra stillauit pluuia super terram.

ITEM capite decimo: Egressus que est Moyses de conspectu Pharaonis, & orauit dominum. Qui flare fecit ventum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam proiecit in mare rubrum: non remansit ne vna quidem in cunctis finibus Aegypti.

CAPITE decimoquarto: Dixit que dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Israel vt proficiantur. Tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & diuide illud: vt gradiantur filij Israel in medio mari per siccum. Cum que extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud dominus, flante vento vehementi & vrente tota nocte, et vertit in siccum: diuisa que est aqua, et ingressi sunt filij Israel per medium siccj maris: erat enim aqua

aqua quasi murus à dextra eorum & laua.

CAPITE trigesimo secundo: Rursum que ait Dominus ad Moysen: Cerno quòd populus iste dure ceruicis sit: dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleã eos: faciam que te in gentem magnam. Moyses autem orabat Dominum Deum suum, dicens: Cur Domine irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de terra Aegypti, in fortitudine magna, & in manu robusta? Nè, queso, dicant Aegyptij, Callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret e terra: quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui. Recordare Abraham, Isaac, & Israel seruorum tuorũ: quibus iurasti per te ipsum, dicens: Multiplicabo semen vestrum sicut stellas celi: & vniuersam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam semper. Placatus que est Dominus nè faceret malum quod locutus fuerat aduersus populum suum. Et paulopost: Facto autem altero die locutus est Moyses ad populum: Peccastis peccatum maximum: ascendam ad Dominum, si quo modo quiuero eum deprecari p scelere vestro. Reuersus que ad Dominum, ait: Obsecro, peccauit populus iste peccatum maximum, fecerunt que sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Cui respondit Dominus: Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo: tu autẽ vade, & duc populum istum quòd locutus sum tibi. angelus meus pcedet te. Ego autem in die vltionis visitabo & hoc peccatum eorum. Percussit ergò Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

NUMERORVM vndecimo: Interea ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dñm. Quod cum audisset Dominus, iratus est. Et accensus in eos ignis

Domini, deuorauit extremam castrorum partem. Cumque clamasset populus ad Moysen, orauit Moyses ad Dominum, & absorptus est ignis.

CAPITE duodecimo: Clamauitque Moyses ad Dominum, dicens: Deus, obsecro, sana eam. Cui respondit Dominus: Si pater eius spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septē diebus extra castra, & postea reuocabitur. Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: & populus non est motus de loco illo, donec reuocata est Maria.

CAPITE decimoquarto: Et dixit Dominus ad Moysen: Usquequod detrahet mihi populus iste? Quousque non credet mihi in omnibus signis quæ feci coram eis? Feriam igitur eos pestilentia, atque consumam: te autem faciā principem super gentem magnam & fortiolem quàm hæc est. Et ait Moyses ad Dominum: Vt audiant Aegyptij, de quorum medio eduxisti populum istum &c. Dimitte, obsecro, peccatum populi tui huius secundum magnitudinem misericordiae tuæ, sicut propitius fuisti egredientibus de Aegypto usque ad locum istum. Dixitque Dominus: Dimisi iuxta verbum tuum. Viuo ego, & implebitur gloria Domini vniuersa terra &c.

CAPITE decimosexto: Iratusque Moyses valdè, ait ad Dominum: Nè respicias sacrificia eorum: tu scis quòd nec asellum quidem vnquam acceperim ab eis, nec affixerim quempiam eorum. Et paulopòst: Confestim igitur vt cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersa substantia eorum: descenderuntque viui in infernum optimo humo, & perièrūt de medio multitudinis. Ibidem: Cumque iacerent in terra, dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulū,
&

& hausto igne de altari, mitte incensum desuper, perges citò ad populum, vt roges pro eis: iam enim egressa est ira à Domino, & plaga delæuit. Quod cum fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinē, quam iam vastabat incendium, obtulit thymiamam: & stans inter mortuos ac viuentes, pro populo deprecatus est, & plaga cessauit.

CAPITE vigesimoprimum: Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum, venerunt ad Moysen, atque dixerūt: Peccauimus, quia locuti sumus contra Dominum & te: ora vt tollat à nobis serpentes. Orauitque Moyses pro populo, et locutus est Dominus ad eum: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus adspexerit eum, viuet.

PRIMI Regum primo: Cum esset Anna amaro animo, orauit ad Dominum, flens largiter, & votum vouit, dicens: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus me fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederis seruæ tuæ sexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula non ascendet super caput eius. Et paulopòst: Respondens Anna, Nequaquam, inquit, Domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vinumque & omne quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini. Nè reputes ancillā tuam quasi vnā de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris & mœroris mei locuta sum vsque in præsens. Tunc Heli ait ei: Vade in pace: & Deus Israel det tibi petitionem tuam, quam rogasti eum. At illa dixit: Vtinam inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam suā, et comedit, vultusque illius nō sunt amplius in diuersa mutati.

CAPITE duodecimo: Nunquid non messis tritici est hodiè? inuocabo Dominum, & dabit voces & pluuias: &

scietis & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in cōspectu Domini, petentes super vos regem. Et clamauit Samuel ad Dñm, & dedit Dominus voces & pluias in illa die.

QUARTI Regum decimonono: Itaque cū accepisset Ezechias literas de manu nunciorum, et legisset eas: ascendit in domum Domini, et expandit eas coram Domino: et orauit in conspectu eius, dicens: Domine Deus Israel, qui sedes super Cherubim, tu es DEVS solus regum omnium terrarum: tu fecisti cælum et terram etc. Factum est igitur in nocte illa, venit angelus Domini, et percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum. Eadem habentur Isaię trigesimo septimo.

CAPITE vigesimo: In diebus illis egrotauit Ezechias vsque ad mortem: et venit ad eum Isaias filius Amos, propheta, dixitque ei: Hęc dicit Dominus Deus: Pręcipe domui tuę: morieris enim tu, et non viues, Qui cōuertit faciem suā ad parietē, et orauit Dñm, dicens: Obsecro Dñe, memeto q̄sō quomodo ambulauerim coram te in veritate, et in corde pfecto, et quod placitum est coram te, fecerim. Fleuit itaque Ezechias fletu magno, et anteq̄ egrederetur Isaias mediam partem atrij, factus est sermo Domini ad eum, dicens: Reuertere, et dic Ezechię duci populi mei: Hęc dicit Dñs Deus Dauid patris tui, Audiui orationē tuā, et vidi lachrymā tuam: et ecce, sanauit te, die tertio ascendes tēplum Domini. Et addam diebus tuis quindecim annos: sed et de manu regis Assyriorum liberabo te et ciuitatē hanc, et ptegam urbem istam ppter me, et ppter Dauid seruū meū. Eadem habentur Isaię trigesimo octauo.

SECUNDI Paralipomenon vigesimo: Post hęc congregati sunt filij Moab et filij Ammō, et cum eis de Ammonitis

tis

tis ad Iosaphat, vt pugnaret cōtra eū. Iosaphat autē timore perterritus, totū se cōtulit ad rogandū Dominum: et prędicauit ieiunium vniuerso Iuda. Congregatusque est Iudas ad deprecandum Dominum: sed & omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum. Cumque stetisset Iosaphat in medio cœtu Iudę & Ierusalem, in domo Domini ante atrium nouum, ait: Domine Deus &c. Deus noster, ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quę irruit super nos. Sed cū ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Omnis verò Iuda stabat coram Domino cum paruulis & vxoribus & liberis suis. cumque coepissent laudes canere, vertit Dominus infidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, et montis Seir, qui egressi fuerant vt pugnarent contra Iudam, & percussi sunt. Nanque filij Ammon & Moab confurrexerunt aduersum habitatores montis Seir, vt interficerent & delerent eos: cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidere vulneribus.

CAPITE trigesimo tertio: Igitur Manasses seduxit Iudam & habitatores Ierusalem, vt facerent malum super omnes gentes, quas subuererat Dominus à facie filiorum Israel. Locutusque est Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere noluerunt. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperuntque Manassen, & vinctum catenis atque compedibus, duxerunt in Babylo-nem. Qui postquam coangustatus est, orauit Dominum deum suum: et egit pœnitentiam valdè coram Deo patrum suorum. Deprecatusque est eum, et obsecrauit intentè: et exaudiuit orationem eius, reduxitque eum Ierusalem in

ff 3

re-

regnum suum: et cognouit Manasses quòd dominus ipse esset deus.

PRIMI Esdræ octauo: Ieiunauimus autem, et rogauimus Deum nostrum pro hoc: & euenit nobis prospere.

TOBIAE tertio: Tunc Tobias ingemuit, & coepit orare cum lachrymis, dicens: Iustus es Domine, & omnia iudicia tua iusta sunt: & omnes viae tuae, misericordia & veritas & iudicium. Et nunc Domine memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum, &c. Eadem itaque die contigit vt Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorum, & ipsa audiret improprium ab vna ex ancillis patris sui: Nunquid & occidere me vis, sicut iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suae: & tribus diebus & tribus noctibus non manducauit, neque bibit: sed in oratione persistens cum lachrymis, deprecabatur Deum, vt ab isto improprio liberaret eam. Factum est autem die tertia, dum compleret orationem, benedicens Dominum, &c. In illo tempore exauditæ sunt preces amborum in conspectu gloriæ summi Dei: & missus est angelus Domini sanctus Raphael, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatae.

IVDITH nono: Quibus ascendentibus, Iudith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens: Domine Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudaerunt femur virginis in cõfusione, &c. Non enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in equorum viribus

bus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. deus calorum, creator aquarum, & dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem.

CAPITE decimotertio: Stetitque Iudith ante lectum, orans cum lachrymis & labiorum motu in silentio, dicens: Confirma me Domine Deus Israel, & respice in hac hora ad opera manuum mearum, vt sicut promisisti, Ierusalem ciuitatem tuam erigas: & hoc quod credens per te posse fieri cogitavi, perficiam. Et cum hæc dixisset, accessit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli eius, & pugionem eius qui in ea ligatus pendeat, exoluit. Cumque euaginasset illum, apprehendit comam capitis eius, & ait: Confirma me Domine Deus in hac hora. & percussit bis in ceruicem eius, & abscidit caput eius, & abstulit conopœum eius à columnis, & euoluit corpus eius truncum.

PSALMO decimosextimo: In tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui: Et exaudiuit de templo sancto suo vocem meam: & clamor meus in conspectu eius, introiuit in aures eius.

PSALMO centesimo decimonono: Ad dominum, cum tribularer, clamaui, & exaudiuit me.

IONAE secundo: Et orauit Ionas ad dominum deum suum de ventre piscis. Et dixit: Clamaui de tribulatione mea ad dominum: & exaudiuit me: de ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam. Cum angustiaretur in me anima mea, domini recordatus sum: vt veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum. Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque voui, reddam

dam pro salute domino, et dixit Dominus pisci, & euomit Ionam in aridam.

PRIMI Machabæorum tertio: Et elegit Lysias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis: & misit cum eis quadraginta millia virorum, & septem millia equitum: vt venirent in terram Iuda, & disperderent eam secundum verbum regis. Et processerunt cum vniuersa virtute sua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campestri. Et audièrunt mercatores regionum nomen eorum: & acceperunt argentum & aurum multum valdè, & pueros: & venerunt in castra, vt acciperent filios Israel in seruos, & additi sunt ad eos exercitus Syriæ & terræ alienigenarum. Et vidit Iudas, & fratres eius, quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorum, & cognouerunt verba regis quæ mandauit populo facere in interitum & consummationem: & dixerunt vnusquisque ad proximum suum, Erigamus deiectionem populi nostri, & pugnemus pro populo nostro & sanctis nostris. Et congregatus est conuentus, vt essent parati in prælium: & vt orarent & peterent misericordiam & miserationes. Et Ierusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur et egrederetur de natis eius: et sanctum conculcabatur: et filij alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio gentium: et ablata est voluptas à Iacob, et defecit ibi tibia et cithara. Et congregati sunt, et venerunt in Maspha contra Ierusalem: quia locus orationis erat in Maspha antè in Israel. Et ieiunauerunt illa die, et induerunt se cilicij, et cinerem inposuerunt capiti suo, et disciderunt vestimenta sua, etc.

CAPITE quarto: Et cum dies factus esset, apparuit Iudas in campo cum tribus millibus virorum tantum: qui

tegu-

tegumenta & gladios non habebant: et viderunt castra Gentium valida, et loricatedos, et equitatus in circuitu eorum, et hi docti ad prælium. Et ait Iudas viris qui secum erant: Nè timueritis multitudinem eorum, et impetum eorum nè formideatis. Mementote qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, cum sequeretur eos Pharaon cum exercitu multo. Et nunc clamemus in cælum: et miserebitur nostri dominus, et memor erit testamenti patrum nostrorum, et conteret exercitum istum ante faciem nostram hodiè: & scient omnes Gentes, quia est qui redimat et liberet Israel. Et eleuauerunt alienigenæ oculos suos, & viderunt eos venientes ex aduersò. Et exierunt de castris in prælium, & tuba cecinerunt hi qui erant cum Iuda. Et congressi sunt: & contritæ sunt gentes, et fugerunt in campum. Nouissimi autem omnes ceciderunt in gladio, et persecuti sunt eos vsq; Gezeron, et vsque in campos Idumææ, et Azoti, et Iamniæ: et ceciderunt ex illis vsque ad tria millia virorum. Et reuersus est Iudas, et exercitus eius, sequens eum. Et sequenti anno congregauit Lysias virorum electorum sexaginta millia et equitum quinque millia, vt debellarent eos. Et venerunt in Iudæam, et castra posuerunt in Bethoron, et occurrit illis Iudas cum decem millibus viris. Et viderunt exercitum fortem, et orauit, et dixit: Benedictus es saluator Israel, qui contriuisisti impetum potentis in manu serui tui dauid, et tradidisti castra alienigenarum in manu Ionathæ filij Saul et armigeri eius. Conclude exercitum istum in manu populi tui Israel, et confundatur in exercitu suo et equitibus. Da illis formidinè, et tabefac audaciã virtutis eorum, et comoueatur contritione sua. Deijce illos gladio diligentiu te, et collaudet te oes, qui nouerunt nomè tuum, in hymnis. Et comiserunt pliu, et ceciderunt de exercitu Lysia quinque millia virorum.

gg Acto

A C T O R Y M duodecimo : et Petrus quidem seruabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo. Et ecce angelus dñi adstitit, et lumen refulsit in habitaculo. percussitq; latere Petri, excitauit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius &c.

P R I O R I S ad Thessalonicenses quinto, Iacobi quinto, Primæ Ioannis quinto, vt in textu.

P A T R E S.

A A V G V S T I N V S sermone vigesimo secundo ad fratres in eremo: Valde seruis Dei & solitarijs est necessaria ipsa oratio, per quam Deus placatur, per quam Deus ad nos inclinatur. Adorauerat enim populus Iudaicus vitulum constabilem, & ait Dominus Moyse: Dimitte vt irascatur furor meus contra eos, cui Moyse: Quæso, ô Domine, quiescat ira tua, & esto placabilis super malitiam populi tui. Et ecce placatus est Dominus. O quam grandis est ipsius orationis causa, ô quam grande mysterium. Ecce Moyse orabat in monte, & Iosue Amalech deuincebat. Per orationem Ezechias sanatur, & salutem animæ & corporis adipiscitur. Per orationem Saulus efficitur Paulus, & Doctor gentium, & prædicator orbis terræ. Et post pauca: Nec in oratione locutio tantum quaritur, quantum sensus. Ecce enim Hieremias confortatur in carcere, Daniel inter leones exultat, tres pueri in fornace tripudiant, Iob in sterquilinio nudus triumphat, paradysum de cruce latro inuenit, Susanna inter senes defenditur: Stephanus de torrente in cælum suscipitur, & inter lapidantes pro Saulo exauditur. Non est igitur locus in quo orare non debeamus, quia **D E V S** vbique est, vbique nos exaudire dignatur. Orate igitur semper, & in omni loco, vt saluemini. Non solum vnusquisque pro se, sed pro omnibus orare debemus. Nam vt ait pater Ambrosius, Si pro te tantum rogaueris, solum tuum meritum possidebis: sed si pro omnibus rogaueris, omnes pro te rogabunt. Oratio sancta, columna sanctarum virtutum, Deitatis scala, viduarum maritus, angelorum cognata, fundamentum fidei, monachorum corona, coniugarum leuamen. Beatus qui te amat, beatior qui te frequentat. Beatus qui te adstringit. Sed beatior qui in te perseuerat. Beatus qui tecum lacrymas

Orationis vis per exempla ostenditur. Exod. 32.

Exod. 17.
4 Reg. 20.
Act. 7.9.

Hiere. 20.
Dan. 3. & 6.
Iob. 2.
Lucæ 23.
Daniel. 13.
Act. 7.

Orationis laus.

mas fundit, quoniam holocaustum sanctum Deo et immaculatum offerre non dubitamus.

2 H I E R O N Y M V S aduersus Vigilantium: Si Apostoli & martyres, adhuc in corpore constituti, possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti: quanto magis post coronas, victorias & triumphos? Vnus homo Moyses sexcentis milibus armatorum impetrat à **D E O** veniam: & Stephanus imitator Domini sui, & primus martyr in Christo, pro persecutoribus veniam deprecatur: & postquam cum Christo esse cœperint, minus valebunt? Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in nauis animas condonatas: & postquam resolutus, esse cœperit cum Christo, tunc ora clausurus est, & pro ijs, qui in toto orbe ad suum euangelium crediderunt, mutire non poterit?

3 A V G V S T I N V S sermone primo de sanctis, qui est etiam primus de sancto Stephano: Olim quidem debui perdere te, sed Stephanus meus orauit pro te. Saule Saule, quid me persequeris? Sed quia insanus contra nomen meum, ego te faciam seruum meum. O Saule lupo rapax, comedisti: expecta paululum, & digeres. Dicam plane, elisus est filius perditionis. Nam si sanctus Stephanus sic non orasset, Ecclesia Paulum non haberet. Sed ideò erectus est Paulus, quia in terra inclinatus, exauditus est Stephanus. Sic ergò exauditus est sanctus Stephanus, vt eius orationibus deleretur peccatum quod commiserat Saulus. Commendemus ergò nos orationibus eius. Multo magis enim nunc exauditur pro bene oratoribus suis.

4 E T sermone quarto de sanctis, siue de sancto Stephano: Illi lapides mittebant, ille orationes præmittebat, tanquam dixisset: Domine, si istos modò occideris inimicos, quos postea facies amicos? Denique fratres, vt noueritis quatum valuerit oratio sancti martyris Stephani, recurrite nobiscum ad illum adolescentem nomine Saulum. Qui, cum sanctus Stephanus lapidaretur, omnium vestimenta seruabat, & tanquam manibus omnium lapidabat. Elisus est filius perditionis, erectus est vas electionis. Elisus est Saulus, erectus est Paulus. Nam si martyr Stephanus non sic orasset, Ecclesia Paulum non haberet. Sed ideò de terra erectus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus.

Efficacia orationis sanctorum. Exod. 32. Act. 7.

Act. 27.

Act. 9.

Nisi Stephanus orasset, Ecclesia Paulum non haberet.

Act. 7.

236 **DE ELEEMO-**
SYNA ET OPERIBVS MI-
SERICORDIAE.

X

Quid est Eleemosyna?

Vide Chryso.
 homil. 13 in
 2. Cor. & Au.
 ser. 30. de ver-
 bis Domini.

a Tob. 12 b

b De Ope &
 eleemosynis.
 Itē Petr. Chry
 solog. ser. 43.
 Leo. ser. 3 de
 ieiun. Pēteco.
 Ose. 6. c Mat.
 9. b 12. a Prou.
 21. a Philli. 4. d
 Hebr. 13. c
 c Lib. Offi. ca.
 11. Chryf. ser.
 35 ad pop. An
 tioch. Au. ser.
 76. de tēp. &
 hō 39 ex 50.
 Leo. serm. 5. &
 10 de quadr.
 Greg. Nyffe.
 de beatitud
 d Lucæ 6. f
 Psalm. 32. a
 118. h 144 b e
 e Lucæ 10 f
 f Actor. 10. f

EST beneficium seu munus, quo alterius
 miseræ ex nostro commiserationis affectu
 subuenitur. Quò spectat id, quod apud To-
 biam Raphael Angelus testatur: ^a *Bona est oratio*
cum Ieiunio & Eleemosyna: Ut intelligamus, sicut
^b Cyprianus admonet, orationes nostras ac Ieiu-
 nia minùs posse, nisi eleemosynis adiuuentur.
 Bona misericordia, inquit ^c Ambrosius, quæ &
 ipsa perfectos facit, quia imitatur perfectum Pa-
 trem. Nihil tam commendat Christianam ani-
 mam, quàm misericordia. Sic ille: ^d *Estote ergò mi-*
sericordes, sicut & Pater vester misericors est, vt sitis fi-
lij Patris vestri qui in celis est, qui solem suum oriri fa-
cit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.
 Ità Christus Saluator & Samaritanus noster, omni
 gratia & misericordia plenus, qui ^e pertransijt
 benefaciendo, & sanando omnes oppressos à
 diabolo.

SCRIPTURAE.

To-

DE ELEEMOSYNA.

237

TOBIAE duodecimo: Bona est oratio cum ieiunio: &
 eleemosyna magis, quàm thesauros auri recondere. Secun-
 dùm Septuaginta verò: Bonum est oratio cum ieiunio &
 eleemosyna & iustitia. Bonum parùm cum iustitia, quàm
 multum cum iniustitia. Bonũ, facere eleemosynam: quàm
 thesaurizare aurum.

OSEAE sexto: Quia misericordiam voluit, & non sa-
 crificium: & scientiam Dei plùs, quàm holocausta.

MATTHAEI nono: Non est opus valentibus medicus,
 sed malè habentibus. Euntes autem, discite quid est, Mife-
 ricordiam volo, & non sacrificium.

PROVERBIORVM vigesimoprimum: Facere misericordi-
 am & iudicium, magis placet Domino, quàm victimæ.

AD PHILIPPENSES quarto: Habeo autem omnia, & abun-
 do: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito q̄ misistis, odorẽ
 suauitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.

AD HEBRÆOS decimotertio: Beneficentiæ autem & com-
 munionis nolite obliuisci: calibus enim hostijs promere-
 tur Deus.

LUCÆ sexto: Sed vobis dico qui auditis, Diligite ini-
 micos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Benedicite
 maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos. Et
 qui te percutit in maxillam, præbe & alteram. Et ab eo qui
 aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli phibere. Omni
 autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ tua sunt, nè repe-
 tas. Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite il-
 lis similiter. Et si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis
 est gratia? nam & peccatores, diligentes se diligunt. Et si be-
 nefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia?
 siquidem & peccatores hoc faciunt. Et si mutuum dederit-
 tis his, à quibus speratis recipere: quæ gratia est vobis? nam

gg 3

&

& peccatores peccatoribus scenerantur, ut recipiant æqualia. Veruntamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes, & erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. Estote ergo misericordes, sicut & pater vester misericors est. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini, Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.

PSALMO trigesimo secundo: Diligit misericordiam & iudicium: misericordia Domini plena est terra.

PSALMO centesimo decimo octavo: Misericordia tua Domine plena est terra.

PSALMO centesimo quadragesimo quarto: Misericors & misericors Dominus, patiens & multum misericors: Suavis Dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius. Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos. Oculi omnium in te sperant, & tu das escam illorum in tempore oportuno. Aperis tu manum tuam, & implet omne animal benedictione.

LUCÆ decimo: Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est, &c.

ACTORVM decimo: Ait Petrus: Vos scitis quod factum est verbum per vniuersam Iudæam: incipiens enim à Galilæa, post baptismum quod prædicauit Ioannes, Iesum à Nazareth, quomodo vnxit cum Deo Spiritu sancto & virtute, qui pertransijt benefaciendo, & sanando omnes, oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

PATRES.

1. CHRYS-

1. CHRYSOSTOMVS homilia decimatertia in posteriorem epistolam ad Corinthios: Eleemosyna est, non dare opes, sed cum misericordia illas dare.

2. AVGVSTINVS sermone trigesimo de verbis Dñi: Quid est, facite eleemosynam? Facite misericordiam. Quid est, facite misericordiam? Si intelligis, à te incipe. Quomodo, enim es misericors alteri, si crudelis sis tibi? Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. Facite veram eleemosynam. Quid est eleemosyna? Misericordia. Luc. 11.

3. CYPRIANVS de ope & eleemosynis: Raphael quoque angelus paria testatur, & ut eleemosyna libere ac largiter fiat, hortatur, dicens: Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna: ga eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat peccata. Ostendit orationes nostras ac ieiunia minus posse, nisi eleemosynis adiuentur. Deprecationes solas parum ad impetrandum valere, nisi factorum & operum accessione farciantur. Reuelat angelus & manifestat, & firmat eleemosynis petitiones nostras efficaces fieri, eleemosynis vitam de periculis redimi, eleemosynis à morte animas liberari. Tob. 12. Oratori & ieiunio eleemosynæ iungendæ sunt.

4. PETRVS Chrysologus sermone quadragesimo tertio, ut supra questione tertia de bonis operibus, A 1.

5. LEO Magnus sermone tertio de ieiunio Pentecostes: Tunc deum ad animæ curationem proficit medicina ieiunij, cum abstinentia ieiunantis esuriem reficit indigentis. Quia ergo scimus apud misericordem Deum ieiunij præcellere eleemosynæ largitatem, dicente ipso Domino: Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis: si animas nostras à peccatorum sordibus cupimus emundari, eleemosynam pauperibus non negemus, ut in die retributionis ad promerendam Dei misericordiam, misericordiæ operibus adiuemur. Ieiunium si comitem habeat eleemosynam, ad animæ curationem proficit.

6. AMBROSIVS libro primo Officiorum, capite vndecimo: Bona etiam misericordia, quæ & ipsa perfectos facit, quia imitatur perfectum patrem. Nihil tam commendat Christianam animam, quam misericordia. Primum in pauperes, ut communes iudices partus naturæ, quæ omnibus ad usum generat fructus terrarum: ut quod habes, largiaris pauperi, & consortem & conformem tuum adiuues. Tu nummum largiris, ille vitam accipit. Tu pecuniam das, ille substantiam suam æstimat. Tuus denarius, census illius est. Ad hæc plus ille tibi confert, cum sit debitor salutis: Si nudum vestis, te ipsum inquis iustitiam. Si peregrinum sub tectum inducas, te ipsum inquis iustitiam. Misericordia perfectos facit. Iustitiam induit seipsum, qui nudum vestit.

tuum,

1. Cor. 9.
Iob 29.

tuum, si suscipias ege'tem, ille tibi acquirat sanctorum amicitias & æterna tabernacula. Nō mediocri ista gratia. Corporalia seminas, & recipis spiritualia. Miraris iudicium Domini de sancto Iob? mirare virtutem eius, qui poterat dicere: Oculus eram cæcorum, & pes claudorum. Ego eram infirmorum pater, velleribus agnorum meorum calefacti sunt humeri eorum. Foris non habitabat peregrinus: ostium meum omni venienti patebat. Beatus planè, de cuius domo nunquam vacuo sinu pauper exiit. Neq; enim quisquam magis beatus, quam qui intelligit super pauperis necessitatē, & infirmi atq; inopis ærumnam. In die iudicij habebit salutem à Domino, quem habebit suæ debitorem misericordiæ.

7. CHRYSOSTOMVS sermone trigesimosexto ad populum Antiochenum: Nō dixit, Si ieiunetis, similes eritis patri vestro: neq; dixit, Si suppliciter oraueritis, similes eritis patri vestro: neq; Si virginitatem illæ fam seruaueritis, similes eritis patri vestro. Nihil enim horum est circa Deum, nec horum quicquam Deus operatur. Sed quid? Estote misericordes, sicut & pater vester qui in cælis est. Hoc Dei est opus, Hoc si non habeas, quid habes? Misericordiam volo, inquit, & non sacrificium. Fecit cælum Deus, fecit terram, mare: magna hæc, & ipsius digna sapientia. Sed horum nullo tantum humanam attraxit naturam, quantum misericordia & clementia: ait enim, Hoc quidem opus est sapientiæ & potentiæ, & bonitatis, multò magis autem quòd seruus factus est. Nōne magis in hoc eum admiramur? Non in hoc magis acceptamur? Nihil ita Deum attrahit sicut misericordia. Et multa de hoc passim omnes propheta loquuntur.

8. AVGVSTINVS sermone septuagesimosexto de tempore: Facile curatur vulneribus peccatorum, qui necessitatem curauerit pauperum: & misericordiam accipiet, qui proximo pietatis nō denegat officia. Deniq; cui dare præcipitur, gaudeat quòd non ea forte natus sit vt indigeat. Sufficit ad gloriã dantis, quòd alterius miseria in paupere locuples donando existat, q̄ misericordia fœnerat Deum, quòd pascat in paupere Christum, q̄ per alterius inopiam peccatorum accipiat indulgentiam. Obiurgantis Domini vox est, Si in alieno mammona fideles non fuistis, quòd vestrum est, quis dabit vobis? Talem enim se exhibere quis pauperi debet, qualè sibi alium exhibere velle si pauper ipse fuisset. Cæterum dispendium magnum est, si Deum de Dei dono promereri nolueris, aut cum tibi Dominus ad hoc dederit vt dispenses, eius delegata non serues.

Sem-

Semper enim sua Dominus tibi dispensanda interim commendant, de re sua pauperibus te dare præcepit. Cur dantis iussa contemnis? Cur pactum destituis? Cur Dominum iubentem dare, non audis? Facile enim poterit pecuniam acceptam amittere, qui quòd accepit, in lucrum noluerit erogare. Estote misericordes, sicut & pater vester cælestis misericors est vestri. Similitudinem patris, actus indicent sobolis. Similitudo operis, similitudinem indicet generis. Actus nomen confirmet, vt nomen genus demonstret. Quòd conuulit pater, filius seruet, vt & filio pater promissa præmia representet. Patrimonium quòd habes, si operaris, tuum est: si cessas, alienum est. Pecunia quæ seruatur, casibus seruit: quæ in misericordia reseruatur, præmium futurum acquirat. Quid vereris Christo committere, quòd à latronibus vix poteris reseruare? Qui dat, inquit, pauperi, non egebit. Diuidis patrimonium tuum hæredi, & Christus est indignus de tuo aliquid tecum tollere, aliqua tecum in futura secula deportare? Quid hæredi seruas, quo si vtatur ignoras? Quid substantiam cumulas, quam forassis ingrato relinquis? forsitan illi præstabis, quicquid misericordiæ causa de eius portione detraxeris. Quare fac primò quòd iubetur, vt possis accipere quòd promittitur. Non potest vlras accipere, qui Dominum noluerit fœnerare. Qui dat, inquit, pauperibus, Deum fœnerat. Nec enim potest diuina promissa percipere, qui præcepta cælestia noluerit obseruare.

9. IDEM in libro quinquaginta homiliarum, homilia trigesimanona, exponens illud Psalmi, Beatus qui intelligit super ege'tem: Felix operarius cultor eleemosynarum, eò quòd are suo comparauerit cælum, & dans panem esurientibus, delictorum suorum presit incendium. Cui Propheta tale exhibet testimonium, & patronum habet Spiritum sanctum. In tali causa operarius felix viuit, & securus iam moritur, cum quo ambulat patrimonium in immortale horreum, in quo debitorem fecit Dominum, dum pascit alterum dando. Si accepit in se modicum panis in pera, comparauit in se vitam cælestem, se faciens hæredem in die iudicij. Nullam poterit incurrere perniciem, qui comparauerit eleemosynis pietatem. Et post pauca: Perfecta est ergò misericordia, fratres charissimi, vt antè occurrat esurienti cibus, quàm roget mendicus. Non enim est perfecta misericordia q̄ precibus extorquetur. Sed si taceret mendicus, loquitur pallor in facie, penè lassus, fessus est, cælis q̄ suspectus. Festina pietas succurrere, nē audias rogātem, nē quòd de-

h h be-

Adhortatio
ad largiendas
eleemosynas.

Luc. 6.

Pro. 18.

Psal. 40:
Felicitas eius
qui eleemo-
synas elargi-
tur.

Misericordia
promptè &
citò præste-
tur, Dei pa-
tris ex epla.

Misericordia
reddit nos
Deo similes.

Luc. 6.
Osee. 6.
Matr. 9. & 12.

Misericordia
præstando,
peccatorum
accipimus
indulgentiam.

Luc. 16.
Deum pro-
meremur de
Dei dono.

Matt. 9. berur Domino, vendices tibi. Imitare Deū tuum, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Et ecce venit tibi pluuia antequam roges, descendit vbertas nocte dū stertis, dum adhuc in lecto es, ex praecepto vigilat dies, excubāt elementa, fructus te nesciente effunduntur. Lactat calūm & parturit terra: tot cellaria messium, dum nescimus, sic accipimus, & tantas opes comedimus anteq̄ rogemus. Et tu homo, modicus est ipse panis, & precibus vendis? Nō rogauerunt quatuor millia Iesum in deserto septem panes & paucos pisces, vt infinita agmina pranderent, quo prandio vicisset saltem vsura mensuram. Qui cūm erogasset, Colligite, inquit, fragmenta, nē quid depereat: quia sanctum fuerat totum quod ipse confecerat, Redigantur septem sportae hucellarum, saturata sunt tanta millia, & nihil minoratum est. Et creuit eis cibus dum impenditur victus, sic & eleemosyna si indigētibus erogetur. Magnū opus est eleemosyna, fratres charissimi, vt faciat homo quod facit Deus, quia hos paruos esurientes in terra dimisit, q̄ vno vasculo orbem celi pascit, per quē & nobis liceat erogare. Sed si vbi quē fuisse abundans, perierat misericordia, dedit nobis Deus secundum baptismum. Quis enim sine peccato? Nam sicut aqua extinguit ignem, sic & eleemosyna extinguit peccatum. In horreis nostris habemus abundantiam, quae flammās nostras oblatiōe vnius panis extinguat: & ante fores gehēnae stat misericordia, & neminem permittit in carcerem mitti. Et quicumq; misertus fuerit, miserebitur ei: & si quis non fuerit misertus, non miserebitur ei. Da panem cūm potes, quia nemo esurit in inferno, nec habebis post mortem frumentum, nec inuenies illic aliquandō mendicum, quā non erit tempus miserendi. Bonorū enim malorumq; discretio & in suis actibus permanebit, ipso Christo Domino nostro rege ac iudice secernente agnos ab hōdis, dexteram ac sinistram sequestrās, qui esurisse & sitisse se dicit, & cetera in suis ministris perpeffum fuisse se asserit. Date ergō omnibus, dilectissimi fratres, date, praecipue ad domesticos fidei, date omnibus, nē cui non dederitis, ipse sit Christus, cuiue dederitis, ipse est Christus.

Matt. 25. **10.** LEO sermone quinto de quadagesima: Clementes & mites animos etiam largitas decet. Nihil est enim dignius, quā vt homo sit sui authoris imitator, & secundū modum proprię facultatis, diuini sit operis executor. nam cūm aluntur esurientes, vestiuntur nudi, fouentur infirmi, nōne auxilium Dei manus explet ministri, & benignitas serui, munus est Domini? Qui cūm ad effectus

Eleemosyna est veluti secundus baptisimus. **Eccī 3.**

Per largitatē fit homo sui authoris imitator.

misericiordiæ suæ adiutore non egeat, itā suam omnipotentiam temperauit, vt & laboribus hominum per homines subueniret, & merito Deo gratiæ referrentur de pieratis officijs, cuius opera viderentur in tamulis. Propter quod ipse Dominus discipulis ait: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & magnificent patrem vestrum qui est in calis.

11. ET sermone decimo de quadagesima: In pauperes quoque & diuersis debilitatibus impeditos benignior nunc largitas exoratur, vt gratiæ Deo multorum voce referantur, & ieiunijs nostris egentium refectio suffragetur. Nulla enim deuotiōe fidelium magis Dominus delectatur, quā ista, quae pauperibus eius impenditur, & vbi curam misericordiæ inuenit, ibi imaginem suae pietatis agnoscit. Non timeatur in ijs expensis defectio facultatum, quoniam ipsa benignitas, magna substantia est: nec potest largitatis deesse materies, vbi Christus & pascit, & pascitur. In omni hoc opere illa interuenit manus, quae panem frangendo auget, erogando multiplicat. Securus & hilaris sit eleemosynae distributor, quia tūc maximum lucrum habebit, quandō sibi minimum referuauerit, dicente beato Apostolo Paulo: Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum praestabit, & multiplicabit semē vestrum, & auget incrementa frugum iustitiæ vestrae in Christo IESU Domino nostro.

12. GREGORIUS Nyffenus in libro de beatitudinibus, exponens illud Christi dictum, Beati misericordes: Scio, inquit, in multis locis diuinæ scripturae, nomine misericordis sanctos viros diuinam potentiam appellare: sic Dauid in Psalmis: sic Ionas in sua propheta: item magnus Moyses in multis locis suae sanctionis nominat numen diuinum. Si ergō, misericordis appellatio Deum decet: ad quid aliud te sermo hortatur, nisi vt Deus fias, tanquā formatus & insignitus propria nota deitatis? Nam si Deus misericors à diuina scriptura nominatur: quod autem verē beatum iudicandū sit, id deitas est: perspicuum fuerit quid ex consequenti intelligatur, vide licet, si vel ex hominibus aliquis existat, qui misericors sit, beatitudine diuina dignus habeatur, quippe quū id assecutus sit, quoniam numē diuinum denominatur. Misericors Dñs & iustus, & Deus non miseretur. Qui ergō non beatum est illud & fieri & vocari hominem, quo Deus ex eo, quod facit, denominatur? Et paulo post: Vt igitur ea pars, cui deest, ad eandem commoditatē perueniat cum ea, cui quid superest: & suppleatur id quod deest, ab eo quod redun-

Imago diuinae pietatis agnoscitur in operibus misericordiae

1. Cor. 9.

Matt. 9.
Psal. 85. 10.
110. 111.
Ionas 4.
Exod. 34.
Deut. 4.
Misericordia deitatis nota est, & hominem quodammodo Deū facit.

Psal. 114.

dat: misericordiam aduersus tenuiores & inferiores hominibus p̄scribit. Nam nisi misericordia animum ad eiusmodi motū emolliuerit, non poterit alioqui quis in animum inducere & impelli, vt in calamitate proximum subleuet. ex cōtrario enim, videlicet, in humanitate, misericordia intelligitur. Vt igitur ferus, sauuus, & immitis appropinquantibus inaccessus est: ita & qui misericors est, & incommotis proximi condolefcit, affectione quasi contemperatur cum eo, qui vel rogat, vel aliqua re opus habet, ad id sese dolenti atq; sollicito accommodans, quod mens anxia molestijsq; circumuenta, requirit.

XI

Quo pacto nobis scriptura commendat eleemosinā?

a Deut. 15 b 2 Esd 8 c
Tob 4 b Psal. 40 a Prou.
11 c 14 c d 19. c 22 b 25 c
28 d Eccl 4 ab d 7. a d 12.
a 17. c 29 b Eze. 18 b c
Matt 25 d Luc. 14. c
b de opere & eleemofy
nis Vide etiam Aug. ser.
50 & 227 de tēp. Itē hom.
18. 19. 29 & 47. ex qua
Nazian de paup. amore.
Chrysof. hom. 32 ad pop.
& sequentib.
c Luc. 11 f Hierō. ad He-
dibiam quæst 1.
d Aug in Enchir. cap 75.
& 76 & ser. 30. de ver. Dō.
e Luc. 12 d 3 c Matt. 6 a c
19. c d Mar. 10. c d 1. Tim.
6 d

f Luc 16. c Aug ser. 25. &
35 de verb Domini.

g Luc 6 f 2. Cor 8. h c
9 b 1 Tim 4 c Rō. 12. c d
Iac. 1. d

h Dan 4. c Pro. 13 b Am-
bro. ser. 30. & 31. Item de
Helia & ieiunio, cap. 20.
Leo in ferm. de collectis.
Chrysof hom 25 in Act.
Apostolorum.

MULTIS^a quidem & apertis præceptis, promissionibus & exemplis. Quin Cyprianus^b docet, in Euangelio nihil præcipi frequentius, quam vt insistamus eleemosynis dandis: nec terrenis possessiōibus incumbamus, sed cælestes thesauros potius recondamus. Hinc illæ Christi sententiæ: *Quod superest, date eleemosinā: & ecce^d omnia munda sunt vobis. Vendite quæ possidetis & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis. Atque alibi: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Breuiter: *date, & dabitur vobis.* Proindè Daniel Propheta impio regi consulit: *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperū.*

Tum

Tum alibi legitur: *Ignem ardentē extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.* Neq; hominis verò, sed Angeli vox ea fuit, *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & vitam æternam.* Quin & Christus ipse pronunciat: *Quicumque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli, Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.*^d *Beati igitur misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* E contrario autem, vt Iacobus affirmat, *Iudicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam.*

SCRIPTURAE.

DEUTERONOMII decimoquinto: Si vnus de fratribus tuis, qui moratur intrà portas ciuitatis tuæ in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem deuenerit: non obdurabis cor tuū, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi, & dabis mutuū quo eum indigere perspexeris, &c. Non deerunt pauperes in terra habitatiōnis tuæ: idcirco ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra.

SECUNDI Esdræ octauo: Et legerunt in libro legis Dei distinctè & apertè ad intelligendum: & intellexerunt, cum legeretur. Dixit autem Nehemias (ipse est Athesata) & Esdras sacerdos & scriba, & Leuitę interpretantes vniuerso populo, Dies sanctificatus est Dño deo nostro, nolite lugere, et nolite flere. Fiebat enim oīs populus, cum audiret verba legis. Et dixit eis: Ite, comedite pinguis, & bibite mulsū,

hh 3 &

a Eccl 3 d Ambr.
ser. 15. Chrysof.
34. in Genesi Pro-
sper p 2. de pmiff.
& pdicatiōib. c. 7.
b Tob. 12. b 4. b
Esa 1. e Prou. 15 d
16 a 10 b 1. Petr.
4. b Iacob 5. d
c Matt. 10 d Greg.
hō. 5. in euanglia:
Ambr. in li. de Vi-
duis Leo ser 4. &
6. de quad. & ser. 6.
de Ieiun. 10. menf.

d Matth. 5. v

e Iac 2. b Pro. 21. b

& mittite partes his qui non præparauerunt sibi, quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari. gaudium etenim Domini est fortitudo nostra.

T O B I A E quarto: Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet ut nec à te auertatur facies Domini. Quo modo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna omnibus facientibus eam.

P S A L M O quadragesimo: Beatus vir qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conferuet eum, & uiuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius. Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: uniuersum stratum eius versabit in infirmitate eius.

P R O V E R B I O R V M undecimo: Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autem crudelis est, etiam propinquos abijcit. Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitiam merces fidelis. Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt. Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.

C A P I T E decimoquarto: Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit. Qui credit in Dño, misericordiam diligit. Qui calumniatur egen-tem, exprobrat factori eius: honorat autem eum, qui miseretur pauperis.

C A.

C A P I T E decimonono: Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis, & vicissitudinem suam reddit ei.

C A P I T E vigesimo secundo: Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: De panibus enim suis dedit pauperi.

C A P I T E vigesimo quinto: Si esuriërit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere: prunas enim congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi.

C A P I T E vigesimo octauo: Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

E C C L E S I A S T I C I quarto: Fili, eleemosynam pauperis nè defraudes, & oculos tuos nè trāsuertas à paupere. Animam esurientem nè despexeris: & non exasperes pauperem in inopia sua. Cor inopis nè afflixeris, & non protrahas datum angustianti. Rogationem cōtribulati nè abijcias: & non auertas faciem tuam ab egeno. Ab inope nè auertas oculos tuos propter iram: & non relinquoas quærentibus tibi retrò maledicere. Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius. exaudiet autem eum qui fecit illum. Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam: & magnato humilia caput tuum: declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde illi pacificè in mansuetudine. Libera eum qui iniuriā patitur, de manu superbi. & non acide feras in anima tua. In iudicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro matri illorum: & eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis quam mater. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

C A P I T E septimo: Exorare, & facere eleemosynam nè despicias. Pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur pro-

propitiatio, & benedictio tua. Gratia datus in conspectu omnis viuentis, & mortuo non prohibeas gratiam. Non de-
 fis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula.
 Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione
 firmaberis.

CAPITE duodecimo: Si benè feceris, scito cui feceris,
 & erit gratia in bonis tuis multa. Benefac iusto, & inuenies
 retributionem magnam: & si non ab ipso, certè à Domino.
 Non est enim ei benè qui assiduus est in malis, & eleemosy-
 nas non danti: quoniã & Altissimus odio habet peccatores,
 & misertus est pœnitentibus. Da misericordi, & nè suscipias
 peccatorem: & impijs & peccatoribus reddet vindictam, cu-
 stodiens eos in diè vindictæ. Da bono, et non receperis pec-
 catorem. Benefac humili & non dederis impio: prohibe pa-
 nes illi dare, nè in ipsis potentior te sit.

CAPITE decimo septimo: Eleemosyna viri quasi saccu-
 lus cum ipso: & gratiam hominis quasi pupillam conserua-
 bit: & postea resurget, & retribuet illis retributione, unicui-
 que in caput ipsorum, & conuertet in interiores partes terræ.

CAPITE vigesimo nono: Conclude eleemosynam in
 * corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Elee-
 mosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratia hominis qua-
 si pupillam conseruabit: & postea resurget, & retribuet illis
 retributionem unicuique in caput illorum.

EZECHIELIS decimo octauo: Et vir, si fuerit iustus, &
 fecerit iudicium & iustitiam, &c. Et hominem non contri-
 stauerit, pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit,
 panem suum esurienti dederit, et nudum operuerit vestimento:
 in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt
 faciat veritatè: hic iustus est, vita viuet, ait Dñs Deus. Quod
 si genuerit filium, qui videns oia peccata patris sui quæ fecit,
 ti-

timuerit, & non fecerit simile eis, &c. Et virum non contri-
 stauerit, pignus non retinuerit, et rapinam non rapuerit. pa-
 nem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimen-
 to: à pauperis iniuria auerterit manum suam, vsuram & su-
 perabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit, in præ-
 ceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate pa-
 tris sui, sed vita viuet.

MATTHAEI vigesimo quinto: Tunc dicet rex his qui à
 dextris eius erunt, Venite benedicti patris mei, possidete pa-
 ratum vobis regnum à constitutione mundi. Esuriui enim,
 & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere.
 Hospes eram, & collegistis me. Nudus, & operuistis me. In-
 firmus, & visitastis me. In carcere erã, & venistis ad me. Tunc
 respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quandò te vidi-
 mus esurientem, & pauimus: sitientem, & dedimus tibi po-
 tum? Quandò autem te vidimus hospitem, et collegimus te?
 aut nudum, & cooperuimus te? aut quandò te vidimus in-
 firmum, aut in carcere, & venimus ad te. Et respondens rex,
 dicet illis: Amen dico vobis, quandiù fecistis vni ex his fra-
 tribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet & his qui à si-
 nistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum,
 qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim & non
 dedistis mihi manducare. Sitiui, et non dedistis mihi potum.
 Hospes eram, & non collegistis me. Nudus, & non operu-
 istis me. Infirmus, et in carcere, & non visitastis me. Tunc re-
 spondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quandò te vidimus
 esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infir-
 mum, aut in carcere: & non ministrauimus tibi? Tunc respon-
 debit illis, dicens: Amen dico vobis, quãdiù non fecistis vni
 de minoribus his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium
 æternum, iusti autem in vitam æternam.

LVCÆ decimoquarto: Dicebat autem ei qui se inuitauerat: Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neq; fratres tuos, neq; cognatos, neq; vicinos diuites: nè fortè te & ipsi reinuient, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

LVCÆ vndecimo: Nũc vós Pharisæi quod de foris est calicis & catini, mūdatis: quod aut̄ intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nõne qui fecit quod de foris est, etiam id quod deintus est, fecit? Veruntamē quod superest, date eleemosynam: & ecce om̄ia munda sunt vobis.

ET capite duodecimo: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam, Facite vobis sacculos qui nõ veterascũt, thesaurum non deficientem in cælis: quò fur non appropriat, neque tinea corrumpit. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

ITEM capite tertio: Et interrogabant eum (Ioannem) turbae, dicentes: Quid ergò faciemus? Respondens autem, dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

MATTHÆI sexto: Attendite nè iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem nõ habebitis apud patrem vestrũ qui in cælis est. Cùm ergò facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocrite faciunt in synagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperũt mercedē suam: Te aut̄ faciete eleemosynā, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, vt sit eleemosyna tua in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt

diũt & furant̄. Thesaurizate aut̄ vobis thesauros in celo: vbi neq; ærugo, neq; tinea demolit̄, et vbi fures nõ effodiũt nec furantur. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

CAPITE decimonono: Si vis perfectus esse, vade, vende quod habes, & da pauperibus, & habebis thesaurũ in celo: & veni, sequere me. Et omnis qui reliquerit domũ, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

MARCI 10. Iesus aut̄ intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest: vade, quæcunq; habes vède, & da pauperibus, & habebis thesaurũ in celo: & veni, sequere me. Respondens Iesus, ait: Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domũ, aut fratres, aut sorores, aut patrē, aut matrē, aut filios, aut agros propter me & propter Euangeliũ: qui non accipiet centiēs tantum nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, et agros, cum persecutiõibus: et in seculo futuro vitam æternam.

PRIORIS ad Timoth. 6. Diuitibus huius seculi p̄cipe, non sublimè sapere, neq; sperare in incerto diuitiarũ, sed in deo viuo, (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum) bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam.

LVC. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: vt cùm defeceritis recipiãt vos in eterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, et in maiori fidelis est & qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est. Si ergò in iniquo māmmona fideles non fuistis: quod verũ est, quomodo credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?

ET cap. 6. Date, et dabitur vobis, mensurã bonã et confertã

& coagitatam et supereffluentē dabūt in sinum veſtrū. Eadem quippe menſura qua menſi fueritis, remeſietur vobis.

POSTERIORIS ad Corinth. 8. Et coſiliū in hoc do: hoc em̄ vobis vtile eſt, q̄ nō ſolūm facere, ſed & velle cōcepſiſtis ab anno priore: nūc verò & factō p̄ficite, vt quēadmodū promptus eſt animus voluntatis, ita ſit et p̄ficiendi ex eo quod habetis. Si enim volūtas prompta eſt, ſecūdum id quod habet, accepta eſt, nō ſecūdum id quod non habet. Non enim vt alijs ſit remiſſio, vobis autem tribulatio: ſed ex æqualitate. In præſenti tempore veſtra abundantia, illorum inopiam ſuppleat: vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, vt fiat æqualitas.

ET cap. nono: Neceſſariū ergò exiſtimaui rogare fratres, vt perueniant ad vos, & præparēt repromiſſam benedictionem hanc paratā eſſe ſic, quaſi benedictionem, nō tanquam auaritiā. Hoc autem dico: Qui parcē ſeminat, parcē & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia aut ex neceſſitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Potens eſt autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, vt in omnibus ſemper omnem ſufficientiam habentes, abundetis in omne opus bouum, ſicut ſcriptum eſt: Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in æternum. Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitie veſtræ: vt in omnibus locupletati, abūdētis in omnem ſimplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo: Quoniam miniſterium huius officij non ſolū ſupplet ea quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino.

PRIORIS

PRIORIS ad Timotheum quarto: Ineptas autē & aniles fabulas deuita: exerce autem teipſum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt: pietas autem ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ quæ nūc eſt, & futuræ.

AD Romanos duodecimo: Neceſſitatibus ſanctorum communicantes, Hoſpitalitatem ſectantes. Si eſurit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi: Hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius.

IACOBI primo: Religio mūda & immaculata apud Deū & Patrem hæc eſt, Viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum: & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo.

DANIELIS quarto: Quamobrem, rex, conſiliū meū placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperū: forſitan ignoſcet delictis tuis.

PROVERBIORVM decimo tertio: Redemptio anime viri, diuitiæ ſuæ: qui autē pauper eſt, increpationē nō ſuſtinet.

ECCLESIASTICI tertio: Ignē ardentē extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis: & Deus ſpectator eſt eius qui reddit gratiam. Meminit in poſterum, & in tēpore caſus ſui inueniet firmamentum.

TOBIAE duodecimo, vt in textu.

ET capite quarto, vt ſuprà.

ESAIAE primo: Lauamini, mundi eſtote, auferte malū cogitationum veſtrarum ab oculis meis: quieſcite agere puerſè, diſcite benefacere: quærite iudiciū, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam. Et venite, & arguite me, dicit Dominus: ſi fuerint peccata veſtra vt coccinū, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt.

PROVERBIORVM decimo quinto: Cōturbat domum ſuam

suam qui sectatur auaritiam: qui autem odit munera, viuet. Per misericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo.

ET decimosexto: Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinat à malo.

ITEM capite decimo: Odium suscitatur rixas: & vniuersa delicta operit charitas.

PRIORIS Petri quarto: Ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum.

IACOBI quinto: Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: scire debet, quoniam qui conuerterit peccatorem ab errore viae suae, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

MATTHAEI decimo, & quinto: item Iacobi 2. v. in tex.

PROVERBIORVM vigesimoprimum: Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

P A T R E S.

1. CYPRIANVS de opere & eleemosynis: Cum Dominus adueniens sanasset illa quae Adam portauerat vulnera, & venena antiqui serpentis curasset, legem dedit sano, & praecipit ne ultra iam peccaret, ne quid peccati grauius eueniret. Coarctati eramus, & in angustum innocentiae praesumptione conclusi. Nec haberet quid fragilitatis humanae infirmitas atque imbecillitas faceret, nisi iterum pietas diuina subueniens, iustitiae & misericordiae operibus ostensis, viam quandam tuendae salutis aperiret, ut sordes postmodum quas cumque contrahimus eleemosynis abluamus. Loquitur in scripturis diuinis spiritus sanctus & dicit: Eleemosynis & fide delicta purgantur. Non utique illa delicta, quae fuerant ante contracta: nam illa Christi sanguine & sanctificatione purgantur. Item denuo dicit: Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum.

Hic quoque ostenditur & probatur, quia sicut lauacro aquae salutaris gehennae ignis extinguitur, ita eleemosynis atque operibus iustis delictorum flamma sopitur. Et quae semel in baptismo remissio peccatorum datur, assidua & iugis operatio, baptismi instar imitata, Dei rursus indul-

indulgentiam largitur. Hoc & in Euangelio Dominus docet: nam cum denotaretur discipuli eius quod ederent, nec prius manus abluissent respondit & dixit: Qui fecit quod intus est, fecit & quod foris est: verum date eleemosynam, & ecce vobis munda omnia: docens scilicet & ostendens non manus lauandas esse, sed peccata & sordes intrinsecus potius quam extrinsecus detrahendas: verum qui purgauerit quod est intus, eum quoque id quod foris est, repurgasse: & emundata mente, cute quoque & corpore mundum esse coepisse. Porro autem monens & ostendens, vnde mundi & purgati esse possimus, addidit eleemosynas esse faciendas. Misericors monet misericordiam fieri, & quia seruare quaerit, quos magno precio redemit, post baptismi gratiam sordidatos docet denuo posse purgari. Agnoscamus itaque, fratres charissimi, diuinam indulgentiae munus salubre, & emundandis & purgandis peccatis nostris, qui sine aliquo conscientiae vulnere esse non possumus, medelis spiritualibus vulnera nostra curemus. Nec quisquam sic sibi de puro atque immaculato corde blandiatur, ut innocentia sua fretus, medicinam non putet adhibendam esse vulneribus, cum scriptum sit: Quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis gloriabitur mundum se esse à peccatis? Et iterum in epistola sua Iohannes ponat & dicat: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est. Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis & iustus est Dominus, qui nobis peccata dimittat. Si autem nemo esse sine peccato potest, & quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est: quam necessaria, quam benigna est diuina clementia? quae cum sciat non deesse sanitatis quaedam postmodum vulnera, dedit curandis denuo sanandisque vulneribus remedia salutaria. Nunquam denique, fratres dilectissimi, admonitio diuina cessauit, nunquam & tacuit, quo minus in scripturis sanctis tam in veteribus, quam nouis, semper & ubique ad misericordiae opera Dei populus pronocaretur, & canente atque exhortante spiritu sancto quisquis ad spem regni caelestis instruitur, facere eleemosynas iubetur. Mandat & praecipit Esaias Deus: Exclama, inquit, in fortitudine, & noli parcere: sicut tuba exalta vocem tuam, & annuncia plebi meae peccata ipsorum, & domui Iacob facinororum. Et cum peccata eis sua exprobrari praecipisset, cumque eorum facinora pleno indignitatis imperu protulisset, dixissetque eos, nec si orationibus & precibus & ieiunijs vterentur, satisfacere pro delictis posse, nec si in cilicio & cinere voluerentur, iram Dei posse leniri, in nouissima tamen parte demonstrans solis eleemosynis Deum posse

Eleemosynarum remedio indigent omnes mortales post baptismum. Pro. 20. I Ioan.

Eleemosynarum preceptum frequens in diuinis scripturis.

Esa 58.

Ioann. 5.

Eleemosynis abluuntur sordes peccatorum. Tob. 4. Pro. 15. Eccli. 3.

Eleemosynis & iustis operibus delictorum flamma sopitur.

posse placari, addidit dicens: *Propter* esurienti panem tuum, & egenos sine tecto, inducra donatum tuum. Si videris nudum, vesti eum domesticos seminatui non despicies. Tunc erumpet tempo raneum lumen tuum, & vultum tuum non orientur, & præbit ante te iustitia, & claritas. *Propter* circa da b... Tunc exclamabis, & Deus exaudiet te: dum adhuc loqueris, & ecce adsum. Remediaproficiendo Deo ipsius Dei verbis ad... quid deberent facere peccantes, magisteria divina docuerunt: operationibus iustis Deo factis fieri, misericordia meritis peccatis purgari. Et apud Salomonem legimus: Concludit eleemosyna in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Et iterum: Qui obturataures nã audiat imbecillum, & ipse invocabit Deum, & non erit qui exa udiat eum. Neque enim promereri misericordiam Domini poterit, qui misericors ipse non fuerit: impetrabit de diuina pietate aliquid in precibus, qui ad precem pauperis non miserit humanus. Quod item in psalmis spiritus sanctus in deus declarat & approbat, dicens: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, die mala liberabit eum Dominus. Quorum præceptorum memoratur Daniel, cum rex Nabuchodonosor aduerso somnio terribiter afflaret, pro auertendis malis, ad diuinam operi impetrandam remedium dedit, dicens: Propterea rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & in iustitias tuas misericordiam tuam pauperum, & erit Deus patiens peccatis tuis. Cui rex non obtemperans, aduersa quæ viderat & infesta perpessus est, quæ euadere & vitare potuisset, si peccata sua eleemosynis redemisset. Raphael angelus quoque parta testatur, & vt eleemosyna bene tractata fiat, hortatur, dicens: Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna: quia eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat peccata. *Quæ* orationes nostras ac ieiunia minis posse, nisi eleemosynis adiungantur. Deprecationes solas parum ad impetrandum valere, nisi factum & operum accessione fiant. Reuelat angelus & testatur, & firmat, eleemosynis petitiones nostras efficaciter fieri, & eleemosynis vitam de periculis redimi, eleemosynis à morte antea liberari. Nec sic, fratres charissimi, ista proferimus, vt non quod Raphael angelus dixit, veritatis testimonio comprobemus. In Actibus Apostolorum facti fides posita est, & quod eleemosynis non tantum à secunda, sed à prima morte animæ liberantur, gestæ & in illius rei probatione compertum est, Tabitha operationibus iustis & eleemosynis præstandis plurimum dedita, cum infirmata esset & manna, ad cadaver exanime Petrus acci-

Ad iustitiam & claritatem dicitur, & vultum tuum non orientur, & præbit ante te iustitia, & claritas.

Et iterum: Qui obturataures nã audiat imbecillum, & ipse invocabit Deum, & non erit qui exa udiat eum.

Quorum præceptorum memoratur Daniel, cum rex Nabuchodonosor aduerso somnio terribiter afflaret, pro auertendis malis, ad diuinam operi impetrandam remedium dedit, dicens: Propterea rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & in iustitias tuas misericordiam tuam pauperum, & erit Deus patiens peccatis tuis.

Cui rex non obtemperans, aduersa quæ viderat & infesta perpessus est, quæ euadere & vitare potuisset, si peccata sua eleemosynis redemisset.

Raphael angelus quoque parta testatur, & vt eleemosyna bene tractata fiat, hortatur, dicens: Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna: quia eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat peccata.

Quæ orationes nostras ac ieiunia minis posse, nisi eleemosynis adiungantur. Deprecationes solas parum ad impetrandum valere, nisi factum & operum accessione fiant.

Reuelat angelus & testatur, & firmat, eleemosynis petitiones nostras efficaciter fieri, & eleemosynis vitam de periculis redimi, eleemosynis à morte antea liberari.

accitus est: Mors suspenditur, & spiritus redditur: & miratibus ac stupentibus cunctis, ad hanc mundi denuo lucem rediuium corpus animatur. tantum potuerunt misericordie merita, tantum opera iusta valuerunt. Quæ laborantibus viduis largita fuerat subsidia viuendi, meruit ad vitam, viduarum petitione, reuocari. Itaque in Euangelio Dominus, doctor vitæ nostræ, & magister salutis æternæ, viuificans credentium populū, & viuificatis cõsulens in æternum, inter sua mandata diuina & præcepta cælestia nihil crebrius mandat & præcipit, quàm vt insistamus eleemosynis dandis: nec terrenis possessionibus incubemus, sed cælestes thesauros potius recondamus. Vendite, inquit, res vestras, & date eleemosynam. Et iterum: Nolite vobis condere thesauros super terra, vbi tinea & comestura exterminat, & vbi fures effodiunt & furantur. Theaurizate autem vobis thesauros in celo, vbi neque tinea neque comestura exterminant, & vbi fures non effodiunt nec furantur. Vbi enim fuerit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum: Et cum obseruata lege perfectum & consummatum vellent ostendere: Si vis, inquit, perfectus esse, vade, & vende omnia tua, & da egenis, & habebis thesaurum in celo, & veni, sequere me. Item alio loco negociatorem cælestis gratiæ & comparatorem salutis æternæ, distractis omnibus rebus suis, preciosam margaritam, hoc est, vitam æternam Christi cruore preciosam, de quantitate patrimonij sui dicit debere mercari. Simile est, inquit, regnum cælorum homini negociatori quærenti bonas margaritas. Vbi autem inuenit preciosam margaritam, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit illam. Eos denique & Abraham filios dicit, quos in iuandis alendisque pauperibus operarios cernit. Nam cum Zachæus dixisset, Ecce dimidium ex substantia mea do egenis: & si cui quid fraudauit, quadruplum reddo: respondit Iesus, & dixit: Quia salus hodiè huic domui facta est, quoniam & hic filius est Abraham. Nam si Abraham credidit Deo, & de puratū est ei ad iustitiam: utique qui secundum præceptum Dei eleemosynas facit, Deo credit: & qui habet fidei veritatem, seruat Dei timorem: qui autem Dei timorem seruat, in miserationibus pauperum Deum cogitat. Operatur enim ided, quia credit, quia scit vera esse quæ prædicta sunt verbis Dei, nec scripturam sanctam posse mentiri: arbores infructuosas, id est, steriles homines excidi, & in ignem mitti, misericordes autem ad regnum vocari. Qui & alio in loco operarios & fructuosos, fideles appellat: infructuosos verò & sterilibus fidem derogat, dicens: Si in iniusto mammona fideles non fu-

Christus nihil frequenter præcipit quàm eleemosynas.

Luc. 12. Matt. 6.

Matt. 19.

Matt. 13.

Luc. 19.

Gen. 15.

Matt. 3. Matt. 25.

Luc. 16.

Non timendum ne eleemosynarum causa, rerum necessarium penuria laboraturi simus. Pro. 28.

2. Cor. 9.

Matt. 6.

1. Tim. 6.

istis, quod est verum, quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fueritis, quod est vestrum, quis dabit vobis? Si vereris & metuis, ne si operari plurimum coeperis, patrimonio tuo larga operatione finito, ad penuriam forte redigaris: esto in hac parte intrepidus: esto securus, finiri non potest, vnde in usus Christi impeditur, vnde opus caeleste celebratur. Nec hoc tibi de meo spondeo, sed de sanctorum scripturarum fide, & diuinae pollicitationis autoritate promitto. Loquitur per Salomonem Spiritus sanctus, & dicit: Qui dat pauperibus, nunquam egebit: qui autem auertit oculum suum, in magna penuria erit: ostendens misericordes atque operantes egere non posse: magis parcos & steriles ad inopiam postmodum deuenire. Item beatus Apostolus Paulus Dominicae inspiratio gratia plenus: Qui administrat, inquit, semen seminanti, & panem ad edendum praestabit, & multiplicabit seminationem vestram, & auget incrementa frugum iustitiae vestrae, vt in omnibus locupletemini. Et iterum: Administratio huius officij non tantum supplebit ea quae sanctis desunt, sed & abundabit per multam gratiarum actionem in Deum. Quoniam dum gratiarum actio ad Deum pro eleemosynis atque operationibus nostris pauperum oratione dirigitur, census operantis, Dei retributione cumulatur. Et Dominus in Euangelio iam tunc eiusmodi hominum corda considerans, & perfidis atque incredulis praescia voce denuncians, contestatur & dicit: Nolite cogitare dicentes: quid edemus, aut quid bibemus, aut quid vestiemur? Haec enim nationes quaerunt. Scit autem pater vester quia omnium horum indigetis. Quarite primum regnum Dei, & omnia ista apponentur vobis. Eis omnia apponi dicit & tradi, qui regnum & iustitiam Dei quaerunt. Eos enim Dominus, cum iudicij dies venerit, ad percipiendum regnum dicit admitti, qui fuerint in ecclesia eius operati. Metuis ne patrimonium tuum forte deficiat, si operari ex eo largiter coeperis: & nescis miser, quia dum times ne res familiaris deficiat, vita ipsa & salus deficit: & dum, ne quid de rebus tuis minuatur, attendis, non respicis quod ipse minuaris: amator magis mammonae, quam animae tuae: vt dum times ne pro te patrimonium tuum perdas, ipse pro patrimonio tuo pereas. Et ideo bene Apostolus clamat & dicit: Nihil intulimus in hunc mundum, verum nec auferre quid possumus: habentes itaque exhibitionem & tegumentum, his contenti simus. Qui autem volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in mulcipulam, & desideria multa & nocentia, quae mergunt hominem in perditionem & in interitum. Radix enim omnium

omnium malorum est cupiditas, quae quidam appetentes, naufragauerunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Metuis ne patrimonium tuum forte deficiat, si operari ex eo largiter coeperis? quoniam factum est vt iusto possent deesse subsidia vitae, cum scriptum sit: Non occidet fame Dominus animam iustam. Helias in solitudine coruis ministrantibus pascitur: & Danieli in lacu ad leonum praedam iussu regis incluso, prandium diuinitus apparatus: & tu metuis ne operanti tibi & Dominum promerenti desit alimenterum? quoniam ipse in Euangelio ad exprobrationem eorum, quibus mens dubia est & fides parua, contestatur & dicat: Adspicite volatilia caeli, quoniam am non seminant, neque metunt, neque colligunt in horrea, & pater vester caelestis alit illa: nonne vos pluris estis illis? Volucres Deus pascit, & passeribus alimenta diurna praestantur, & quibus nullus diuinae rei sensus est, eis nec potus, nec cibus deest: tu Christiano, tu Dei seruo, tu operibus bonis dedito, tu Domino suo charo aliqui existimas defuturum? Nisi si putas quia qui Christum pascit, a Christo ipse non pascitur: aut eis terrena deerunt, quibus caelestia & diuina tribuuntur. Vnde haec incredula cogitatio? vnde impia & sacrilega ista meditatio? quid facit in domo fidei perfidum pectus? quid qui Christo omnino non credit, appellatur & dicitur Christianus? Pharisei tibi magis congruit nomen. Nam cum Dominus in Euangelio de eleemosynis disputaret, & vt nobis amicos de terrestribus lucris prouida operatione faceremus, qui nos postmodum in tabernacula aeterna susciperent, fideliter ac salubriter praemoneret, addidit post haec scriptura, dicens: Audiebant autem haec omnia Pharisei qui erant cupidissimi, & irridebant eum: Et paulo post: Quid diuitijs tuis solus incubas? quid in poena tuae patrimonij tui pondus exaggeras, vt quo locupletior seculo fueris, pauperior Deo fias? Reditus tuos diuide cum Domino Deo tuo: fructus tuos partire cum Christo, fac tibi possessionum terrestrium Christum participem, vt & ille te sibi faciat regnum caelestium coheredem. Et nonnullis interiectis, de vidua loquens quae Heliam pauperem: Et illa, inquit, nondum Christum sciebat, nondum precepta eius audierat: non cruce & passione eius redempta, cibum & potum pro sanguine rependebat, vt ex hoc appareat quantum in Ecclesia peccet, qui se & filios Christo anteponens, diuitias suas seruat, nec patrimonium copiosum cum indigentium paupertate communicat. Sedenim multi sunt in domo liberi, & retardat te numerositas filiorum, quo minus largiter bonis operibus insistas: atque hoc ipso amplius operari debes, quo multorum pignorum pater es.

Pro. 10.
3. Reg. 17.
Dan. 14.

Matt. 6.

Phariseis est: parantur qui promissionibus diuinis non credunt.

Luc. 18.

3. Reg. 17.

Filiorum multitudo non excusat parentes ab eleemosynarum largitione.

Plures sunt pro quibus Dominum deprecari: multorum delicta redimenda sunt, multorum purganda conscientia, multorum animarum liberanda. Vt in hac vita seculari alendis sustinendisq; pignoribus quo maior est numerus, hoc maior & sumptus est: ita & in vita spiritali atq; caelesti, quo amplior fuerit pignorum copia, esse & operum debet maior impensa. Sic & Iob sacrificia numerosa pro liberis offerebat: quantusq; erat in domo pignorum numerus, tantus dabatur Deo & numerus hostiarum. Et quoniam quotidie deesse non potest quod peccetur in conspectu Dei, sacrificia quotidiana non deerant, quibus possent peccata tergi. Qui studeo terrene non magis quam caelesti patrimonio, filios tuos diabolo magis commendare quam Christo, bis delinquis, & geminum ac duplex crimen admittis: & quod non praeparas filiis tuis Dei patris auxiliū, & quod doces filios patrimonium plus amare quam Christum. Esto potius liberis tuis pater talis, qualis Tobias exitit. Et post pauca: Quid potuit nobis maius Christus edicere? quo modo magis potuit iustitiae ac misericordiae nostrae opera prouocare, quam quod praestari dixit sibi, quicquid egenti praestetur & pauperi? & se dixit offendi, nisi egenti praestetur & pauperi, ut qui respectu fratris in Ecclesia non mouetur, vel Christi contemplatione moueatur: & qui non cogitat in labore atque egestate cōseruum, vel Dominum cogitet in ipso illo, quem despicit, cōstitutum. Et sub finem: Qui possessor in terris redditus ac fructus suos cum fraternitate partitur, dum largitionibus gratuitis cōmunis ac iustus est, Dei patris imitator est. Quae illa erit, fratres charissimi, operantium gloria, quam grandis & summa laetitia, cum populum suum Dominus coeperit recensere: & meritis atque operibus nostris praemia promissa contri-
buenens, pro terrenis caelestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna praestare, offerre nos patri, cui nos sua sanctificatione restituit, aeternitate nobis immortalitatemq; largiri, ad quam nos sanguinis sui viuificatione reparauit, reduces ad paradysum denud facere, regna caelorum fide & veritate suae pollicitationis aperire? Haec haereant firmiter sensibus nostris, haec intelligantur plena fide: haec corde toto diligentur: haec indefinentium operum magnanimitate redimantur. Praeclara & diuina res, fratres charissimi, salutaris operatio, solatium grande credentium, securitatis nostrae salubre praesidium, munimentum spei, tutela fidei, medulla peccati: res posita in potestate faciētis, res & grādis & facilis, sine periculo persecutionis, corona pacis, verū Dei munus & maximū, infirmis neces-

sariū, fortibus gloriosum, quo Christianus adiutus pferat gratia spiritalē, promeretur Christū iudicem, Deum computat debitorem. & AVGVSTINVS sermōne quinquagesimo de tempore: Quid sunt pauperes quibus damus, nisi laturarij nostri, per quos in caelum de terra migramus? Da, laturario tuo das, ad caelum portat quod das. Quomodo, inquis, ad caelum portat? Et video quia manducando consumit. Prorsus non tenendo, sed manducando transportat. An excidit tibi, Venite benedicti, percipite regnum, Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: Et cum vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis? Et paulopost: Quam multa posset in impios dicere, quoniam si quaerent, quare in ignem aeternum, quare quaeris adulter, homicida, fraudator, sacrilege, blasphemator, infidelis? Nihil horum, sed quia esuriui, & non dedistis mihi manducare. Video vos moueri, sicut moueor. Et verē mira res. Huius autem admirabilis rei rationem colligo ut possim, quam vos non celabo. Scriptum est: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Item scriptum est, Include eleemosynam in corde pauperis, & ipsa pro te deprecabitur Dominum. Item scriptum est: Consilium meum audi rex, & peccata tua eleemosynis redime. Et alia multa sunt diuini eloquij documenta, quibus ostenditur multum valere eleemosynam ad extinguenda & delenda peccata. Proinde illis quos damnaturus est, immod plus illis quos coronaturus, solas eleemosynas imputabit, tanquam dicens: Difficile est, ut si examinem vos, & appendam vos, & scruter diligentissimē facta vestra, non inueniam vnde vos damnem: Sed ite in regnū, Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. Non ergo itis in regnū, quia non peccastis, sed quia vestra peccata eleemosynis redemistis. Rursum & illis: Ite in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Et illi tanquam noxij, olim rei, serō trementes, attendentes peccata sua, quandō auderent dicere, immerito se damnari, immerito in se hanc depromi à iudice tam iusto sententiam? Considerando conscientias suas, considerando omnia vulnera animae suae, quandō auderent dicere, iniuste damnamur? De quibus antē in Sapientia dictum est: Traducent eos exaduersū iniquitates eorum: Sine dubio videbunt se iuste damnari pro sceleribus & criminibus suis: & quasi eis diceret, Non inde, vnde putatis: sed quia esuriui, & non dedistis mihi manducare. Si enim ab illis omnibus vestris factis auerfi, & ad me cōuersi, illa omnia crimina atque peccata eleemosynis redemissetis, ipsae eleemosynae modō liberarent vos, & à

Matth. 5. reatu tantorum criminum absoluerent. Beati enim misericordes, quoniam ipsis misericordia præstabitur. Modò autem ite in ignem æternum. Iudicium sine misericordia ei qui non fecit misericordiam. Breuiter ergò audiant homines, dignèq; considerent, quantum sit meritum, Christum pauisse esurientem: & quale sit crimè, Christum contempnisse esurientem. Mutat quidem hominem in melius pœnitentia peccatorum, sed nec ipsa videtur aliquid profutura, si ab operibus misericordiæ sterilis fuerit. Testatur hoc veritas per Ioannem, qui venientibus ad se dicebat: Generatio viperarum, quis vobis ostèdit fugere ab ira ventura? Facite ergò dignos fructus pœnitentiæ, &c. Omnis enim arbor non faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. De hoc itaque fructu superius ait, Facite fructus dignos pœnitentiæ. Quisquis itaque hos fructus non fecerit, sine causa putat per sterilem pœnitentiam se mereri veniam peccatorum. Qui sunt autè isti fructus, ipse consequenter ostendit. Nam post hæc eius verba interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergò faciemus? id est, qui sunt isti fructus quos vt faciamus hortaris & terres? Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det vnã non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Quid manifestius fratres mei? Quid certius? quid expressius? Quid ergò aliud sonat, quod superius ait, Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur: nisi quòd sinistri audituri sunt, Ite in ignem æternum: Esuriini enim, & non dedistis mihi manducare? Parùm est itaq; recedere à peccatis, si præterita curare neglexeris.

Ad pœnitentiæ fructus, pertinent opera misericordiz.

Matth. 25.

Matth. 10.

Bona voluntas sufficit, eum facultates desuat.

3 I T E M sermone ducentesimo vigesimo septimo de tempore: Sed dicet aliquis, Pauper sum, idèd eleemosynam dare non possum. Vt nullus se pauper excusare possit, Dominus & Saluator noster pro calice aquæ frigidæ mercedem se redditurum esse promissit. Dicis ergò, pauper sum. Si nihil ampliùs habes in substantia tua, quàm tibi aut in victu aut vestitu rationabili aut mediocri sufficiat, sola tibi potest bona voluntas sufficere. Sed rogo te, diligenter conscientiam tuam interroga, nè aliquotiès per ebrietatem perdas, quod per eleemosynam dare potueras, nè fortè per gulam studeas in terra consumere, quod per eleemosynam debueras in cælum recondere. Nè fortè delicias præparando, ornamenta ad luxuriam comparando, non habeas quod pro remedio animæ tuæ possis pauperibus erogare. Et cùm preciosæ vestes nostræ

à tineis soleant deuorari, pauperes nec vilia vestimenta merentur accipere. Si ergò ista omnia impedimenta non aggrauant animam nostram, & hoc solùm habemus quod nobis vel nostris sufficere possit, non apparebimus rei si eleemosynam pauperibus non erogamus. Si verò, vt iam dictum est, frequenter luxuria deuorat quod misericordia in cælo thesaurizare potuerat, corrigamur dum tempus est & quod hucusquè aut non fecimus, aut fortè minùs quàm oportuit fecimus, implere totis viribus studeamus. Et in fine: Quà diù fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis. Nène ego quæ accepi, terrena accepi? Cælestia reddam, dabo æternum præmium, & ad partè dexteram regnum. Non quia non peccastis, sed quia peccata vestra eleemosynis redemistis.

4 E T homilia decima octaua libri quinquaginta homiliarum: Nemo tibi dicturus est post resurrectionem mortuorum in regno DE I, Frange esurienti panem tuum, &cæt. In isto autem tempore, vt nouerimus, quantum nobis commendat D E V S opera misericordiæ, etiam ipsos suos sanctos egere fecit: vt cùm fiunt hic amici de mammona iniquitatis, recipiant & ipsi amicos suos in æterna tabernacula: id est, vt cùm serui DE I pij, dum iugiter D E O vacant, aliquotiès indigent, illi qui habent mundi diuitias, eleemosynas largiantur. Quomodò eos participes faciunt in terrena substantia, sic cum illis partem habere merebuntur in vita æterna. Videtis nempe, & manifestum est, quòd aliquandò serui DE I idèd non habent, vt probentur qui habent. Hic bonorum operum messem cum labore serimus, sed in futuro fructus illius cum gaudio colligemus, secundùm illud quod scriptum est, Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Illud enim pro signo factum est, non pro dono. Nam si vidua illa quòd paupuit hominem DE I, hic recepit, non est magnum quod seminavit, quia non magnam segetem messuit. Temporale est enim quod accepit, non deficientem farinam, nec diminutum oleum, quousquè daret Deus pluuiam super terram, ac sic tunc magis cœpit egere, quòd dignatus est Deus pluere. Tunc enim laboratura erat, expectatura agri fructus & collectura. Quandò autem non pluebat, victus eius facile veniebat. Signum hoc ipsum quod D E V S illi ad paucos dies præstiterat, signum erat futuræ vitæ, vbi merces nostra deficere nesciet, vbi farina nostra D E V S erit.

Matth. 15.

Esaiæ 58.

Luc. 16.

Cur aliquandò phiegea.

Retributio eleemosynæ. Psal. 125.

3. Reg. 17.

Quo.

Quomodo illa per illos non deficit dies, sic ille dies non deficiet in æternum. Talem mercedem speremus quandò bona facimus, nè fortè aliquis vestrùm tentetur tali cogitatione vt dicat, Pascam aliquem seruorum Dei esurientem, vt lagena mea non deficiat, & in cupa mea semper vinum inueniam. Noli hoc hïc quærere, Semina securus, melsis tua feruís veniet, tardiùs veniet, sed cùm venerit, finem non habebit.

In iudicio solùm opamisericordiaz quare cõmemorantur.

Quibus ad delenda peccata profint eleemosynæ.

Eleemosynæ sacrificium Christianorũ quo fit Deus peccatis propitijs. Duo eleemosynarum genera.

Lucæ 6.

2. Cor 8.

Quæ nõ dantur, ea sola pereunt.

5 I T E M homilia decimanona: Tacuit omnia mala facta iniquorum, & solam sterilitatem eleemosynæ increpandam esse iudicauit, non nisi ad nos conimonendos. Quare hoc? Quia omnia crimina eleemosynis redimuntur. Ided illam laudauit fecunditatem, istam culpauit & damnauit ariditatem. Sed audistis, omnia malefacta eleemosynis redimi, nolite sic intelligere, vt intelligunt quidam peruersè. Eleemosynæ enim possunt tibi prodesse ad delenda peccata præterita, si mores mutaueris: Si autem in eisdem malis perfeneraueris, eleemosynis tuis non corrumpes iudicium Dei. Ego dico propter illa scelera & crimina, quæ omnes modò vitare debent, qui accipiunt corpus Christi & sanguinem.

6 E T homilia vigesimanona ex eodem libro quinquaginta homiliarum: Sacrificium Christiani, est eleemosyna in pauperem. Hinc enim fit Deus peccatis propitijs. Nisi autem peccatis propitijs fiat Deus, quis remanebit nisi reus? Ab eis peccatis & delictis, sine quibus vita ista nõ ducitur, mundantur homines per eleemosynas. Quæ sunt duorum generum, erogando & remittendo. Erogando quod habes bonum, remittendo quod pateris malum. Hæc duo genera eleemosynarum Dominus magister bonus, qui verbum breuiavit super terrã, vt esset fructuosum, & non onerosum, quàm breuiter fuerit complexus: audite, Remittite, inquit, & remittetur vobis: pertinet ad ignoscendum. Date, & dabitur vobis: pertinet ad erogandum. Ex illa eleemosyna qua ignoscis homini, nihil perdis. Ecce statim veniam petit, ignouisti, nihil amisisti. Charitate amplior domum redisti. Illud aliud genus eleemosynarum, vbi iubemur erogare indigentibus, graue videtur, quia quod quisque dederit, hoc ipsum quod dabit, non habebit. Equidem & hinc securos nos facit Apostolus, qui dixit, Prout quisque habet, nõ vt alijs sit refectio, vobis angustia. Metiatur ergo vnusquisq; vires suas, non thesaurizare attendat in terra: det, non perit quod dat. Non dico, hoc non perit: sed dico, hoc solùm non perit. Alia verò quæ non dederis, & abundant tibi, aut cùm viuís, amittis: aut cùm mor-

ric-

ieris, dimittis. Deinde, fratres mei, tanta promissio quæ non horretur? Dimittite, inquit, et dimitteretur vobis: Date, & dabitur vobis. Lucæ 6. Quandò dicit, date, & dabitur vobis, attendite cui dicat: Homini dicit Deus, mortali dicit immortalis, mendico dicit tantus paterfamilias. Neque enim hoc reuocaturus est quod dedimus, inuenimus quem sceneremur. Demus in vsuram, sed Deo, non homini. Ei damus qui abundat, ei damus qui dedit quod demus, & pro modicis rebus profert nobis, pro mortalibus, pro putribilibus, pro terrenis quæ æterna sunt & incorruptibilia, & sine fine manentia. Quid multa dicturus sum? Se promittit, qui promittit. Si amas illum, eme illum ab illo. Et vt noueris te ipsi dare, audi illum dicentem: Esuriui, & dedistis mihi manducare: Sitiui, & dedistis mihi potum: Hospes fui, & suscepistis me, &c. Et dicunt illi, Quandò te vidimus in his necessitatibus constitutum, & ministrauimus tibi? Et ille, Quandò vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Dat de celo, accipit in terra. Ipse dat, ipse accipit, quasi scenus traiecitrum facis, hïc das, ibi recipis. Hic das res perituras, ibi recipis res sine fine manuras.

Matth. 23.

7 H O M I L I A quadagesima septima eiusdem libri: Remedia peccatorum, fratres, medicina eleemosyna. Eleemosyna enim à morte liberat, & non patitur hominem ire in tenebras. Patrocinatur in die iudicij homini, vt flammam æternam non timeat. Sicut Iacobus in epistola sua dicit, Superexaltat misericordia iudicij: Et iudicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam. Sed talis debet esse ipsa misericordia, fratres, quæ suscipiatur, non quæ repellatur: quæ peccata purget, non quæ animam grauet. De bono, de iusto labore, de propria facultate, non de pauperum egestate. Fratres, non vult Deus hominem à misericordia cessare, nec libenter adspicit Deus quenquam de fraudibus dantem, sicut Salomon propheta dicit: Honora Dominum Deum tuum de tua substantia, ac de iustis laboribus. De iustis laboribus iussit dari, de iniustis verò rapinis prohibuit dari. Sed cùm iudicare cõperit Deus, dicturi sunt hi qui de fraudibus viuunt, & de spolijs miserorum eleemosynã faciunt: Domine, præcepta tua seruauimus, & in nomine tuo misericordias fecimus, pauperes pauimus, nudos operuimus, & pegrinos hospitio suscepimus. Quibus diciturus est Deus, Quod dedistis dicitis, quod rapuistis non dicitis. Quos pauistis memoramini, quare non recordamini quos necastis? Quos operuistis, gaudent: quos expoliastis, plangunt. Quos hospitio recepi-

Tob. 4. In die iudicij patrocinatur eleemosyna. Iacob. 2.

De iusto labore & propria facultate dantur eleemosynæ. Prou. 3.

Qui ex rapinis eleemosynas largiuntur. Matth. 23.

stis, retinetis: & obliti estis, quantos de suis habitaculis expulistis. Ego misericordiam fieri iussi, fraudes & rapinas exerceri non mandavi. Vnus repletur panibus, quem de rapinis satiasti, & benediceret Dominus non te, sed eum quem necasti. Ille miser necatus ingemuit, & exaudiuit gemitum eius qui vidit quod feceris ei. De malo acquiris & gaudes, rapis & lataris: pauper rogat, & contristaris, prandium paras, & tales ad tuum prandium vocas, qui tibi vicem rependant. Ornas cōiuium nē quid desit, & cum amicis tuis epularis, & ante ianuam tuam rogantem pauperem non audis. Tu diuersis bonis replevis, & egenti non misereris. Multis epulis distentus, & multo vino madidus, pauperem rogantem contemnis, oblitus es dictum prophetæ, dicentis: Qui, inquit, auerterit aurem suam ab egēno, & ipse inuocabit Dominum, & non exaudiet eum. Inclina aurem tuam, audi egentis vocem & fame pereuntis, vt & tuam vocem Deus exaudiat tribulantis. Da de quo dederit tibi Deus. Ipse te diuitem fecit, idēd illi redde quod suum est. Ipse se dicit accipere quod pauperibus datur: sibi collatum conclamat, quod in corde pauperis fuerit seminatum, sicut in Euangelio dicit, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui recipiant vos in æterna tabernacula. Ecce habes Christiane æternū tabernaculum, si dederis pauperibus victū. Si quid das, illuc transmittis: tibi in futuro reponis, non vndē carnaliter fatureris, sed vndē spiritualiter gloriaris: non vndē ventrem repleas, sed vndē flammam extinguas, quia scriptura est: Eleemosyna à morte liberat, & non patitur hominem ire in tenebras. Misericordia est, fratres, quæ iram Dei auertit, & peccata dimittit, ignes futuros extinguit, sicut Salomon dicit: Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna resistit peccatis. Da ergo egenti, confer non habenti, succurre fame pereunti. Crudele est, vt de quo habes, non des ei quem scis non habere. Graue est, vt de tua abundantia non sustentas egentis inopiam. Vndē semper flagellamur in frugibus, quia benē egentibus non facimus. Reuerà si consideres homo vndē damna, vndē pericula, vndē calumniæ, nisi de sterilitate nostra. Tu non das indigenti quod potes, quod te nō grauat: venit vna calumnia, & perdes quod non habes. Ventre pleno ambulans, & vacuum pauperis ventrem non consideras. Benē est tibi de bonis Dei, nihil indiges, honestis vestibus vteris, & nudum & trementem frigore non vestis.

8 GREGORIVS Nazianzenus in oratione de pauperum amore: Si ex Pauli atque ipsius etiā Christi sententia & autoritate

ch

charitatem, vt legis & prophetarum caput, præceptorū omnium primum maximumq; cēsendum est: huius potissimam partem in eo sitam esse cōperio, vt pauperes amore & benevolentia complectamur, atq; eorum, qui nobis cognationis iure sunt coniuncti, calamitate moueamur atq; doleamus. Neque enim vlla omnino res est, quæ Dei benevolentia perindē cōciliet, ac misericordia: (quandoquidem nec quicquam est quod Deo congruentius offerri possit, vt potē quem misericordia & veritas antecedant, eiq; misericordia ante iudicium offerenda sit:) nec vlli alij rei potius, quàm humanitati & commiserationi commiseratio & humanitas ab eo rependi solet, qui summa æquitate quęq; remuneratur, atq; in lance & mensura misericordiam constituit. Et post multa: Cura, vt proximo tuo idcirco præstantior sis, quia benignior: fac calamitose sis Deus, Dei misericordiam imitando. Nihil enim tam diuinum homo habet, quàm de alijs benē mereri: tamen si ille maiora, hic minora beneficia conferat, vterq; nimirum p suis viribus. Egenti paruum aliquid dato: neq; enim paruum est ei, qui oībus rebus caret, immō ne ipsi quidē Deo, si viribus tuis parcat. Summi muneris loco alacritatē dona: si nihil habes, collachryma. Magnū est infortunato remediū, miseratio ex animo collata: ac syncerē cōdolere, calamitatē magno perē leuat. Nē sit tibi iumēto vilior homo, d homo, quod in foueā lapsū, aut oberrās erigere, ac reducere tibi lex præscribit. In quo quidē profundiusne aliquid & magis arcanū occultet, (cuiusmodi pleraq; veteris legis obscuritas sensuumq; varietas habet) nō est meū scire, verūm spiritus sancti oīa perscutatis & cognoscentis: quantū autē ipse ratione atq; intelligentia assequi possum, hoc idēd sanxit, vt nos ab humanitate, quā in rebus paruis adhibemus, ad maiorē pleniorēq; benignitatē exercent. Et quibsdā interiectis: Cæterum multo magis mandato diuino atq; exemplo moueri debemus. Quod nā porro hoc mandatū est? Ac videte quāso, quā constant sit minimēq; fucatū. Neq; em̄ hominibus Spiritu sancto afflatis fuit satis, semel atque iterum de pauperibus sermonem habuisse: nec quidam duntaxat de his rebus verba fecerunt, reliqui minimē: aut alij copiosius, alij parcius, velut de re non ita magna, nec admodum necessaria: verūm & omnes in vniuersum, & sedulo quisque, vel primū, vel in primis ad eam rem nos inhortantur, nunc admonentes, nunc comminantes, nunc exprobrantes, nonnunquam etiam eos, qui hanc virtutem assequuntur, laudibus efferentes: nimirum vt assidua commitione nos

Charitas in qua re potissimum cernatur.

Misericordia laus. Psal. 84. 22. Iacob 2.

Benē mereri de alijs, diuinum est.

Pro suis quisque viribus eleemosynam præstet qualemcunque.

Deut. 22. Exod. 23.

De eleemosyna curā crebra vbiq; mentio in sacris literis.

Pfal. 11. ad præcepti huius expletionem inflamment. Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. Quis exurgentem Dominum non extimecat? Et alio loco: Exurge Domine Deus meus, exaltetur manus tua, ne obliuiscaris pauperum. Elationem huiusmodi deprecemur, nec nobis in mentem veniat, videre velle manum illam aduersus contumaces & rebelles homines sese efferentem: quodque eo grauius est, in duros, atque præfractos immittam. Et rursus, Non est oblitus clamoris pauperum. Et, Non in finem obliuioni erit pauper. Et, Oculi eius ad pauperem respiciunt, (quod quidem palpebris melius est, & efficacius) palpebræ autem eius explorant filios hominum, id est, minor, vt ita dicam, ac secundaria inspectio. Verum dixerit fortasse aliquis, Hæc de pauperibus & egenis illis dicuntur, qui per iniuriam Iesu fuerint. Sit ita sanè, nam de hoc litem nullam mouebo. At hoc quoque tamen ad colenda humanitatis officia te extimet. Nam quorum iniuria affectorum tanta ratio habetur, quid afferri potest, quin ipsidem beneficio affectis magis oblectetur Deus? Nam cum is, qui pauperem aspernatur, ipse creatorem ad iram concitet: non dubium est, quin Creatorem honore afficiat, qui creaturam ipsius complectitur. Rursus cum audis, Pauper & diues inuicè sibi occurrerunt: vtrunque autem creauit Dominus: ne illum quidem pauperem, hunc autem diuitem ab eo creatum intelligas, ex eoque insectandi pauperis anam arripas. Neque enim constat, an à Deo huiusmodi diuisio profecta sit: verum Dei figmentum, inquit ille, vterque æquè est, tamen si quod ad res externas attinet, dispari conditione sint. Hoc te ad cõdolentiam & charitatem pudore pertrahat: vt cum cogitatio illa tibi animos extulerit, hæc eosdem dimittat, teque moderatiorem efficiat.

Prover. 12. Quid prætereà? Qui miseretur pauperis, inquit, DEO foeneratur. Quis huiusmodi debitorem recuset, æs alienum in tempore non sine foenore redditurum? Et rursus: Misericordia & fide peccata purgantur. Ergo miseratione purgemur, animique labes & inquinamenta egregia illa herba detergamus, ac dealbemus, alij vt lana, alij vt nix, pro misericordie videlicet proportionem. Atque, vt formidabilius aliquid dicam, si nulla est in te comminutio, nec liuor, nec plaga tumens, nec vlla animæ lepra, aut significationis tactus, aut candor, quæ lex prisca leuiter curabat, ac medicam Christi manum requirunt: at eum certè, salutis nostræ causa vulneribus & languore affectus est, venerare. Veneraberis autem, si te Christi membro benignum atque humanum præbeas. Quod si te fortasse animarum

Prover. 15.
Remediū peccatorum elemosyna.

nostrarum prædo ac tyrannus vel à Hierusalem in Hiericho descendentem, vel alibi vsquam intermem & imparatum nactus, vsque ad eum sauciauit, vt meritò his verbis vtique queas, Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices à facie insipientie meæ. siquidem ita es affectus, vt ne medicinam quidem postules, nec morbi curandi rationem intelligas: heu plagam sanè grauisissimam, calamitatemque altissimè grassantem. Sin autem salus tua nondum prorsus deplorata est, nec inmedicabili morbo laboras, ad medicum accede, obsecra, vulneribus per vulnera medere: idem eodem acquire, vel potius minoribus remedijs grauiores morbos depelle. Dicit animæ tuæ, Salus tua ego sum. Et, Fides tua te saluum fecit. Et, Ecce sanus factus es: atque humanissimis quibusque verbis te alloquetur: modò te afflictis hominibus benignum & clementem esse videat. Beati, inquit, misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur: Non in postremis beatitudinum partibus est misericordia. Et, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Ac rursus, Benignus vir, qui miseretur & commodat. Et alio loco: Tota die iustus miseretur, & commodat. Benedictionem arripiamus, intelligentes vocemur, benigni simus, ne vox quidem misericordie officia interrumpat. Ne dixeris, Rediens redi, & crastino die dabo tibi: ne quid interpositum tuum & beneficentiam intercedat. Vna enim est beneficentia, quæ moram non patitur. Frange esurienti panem tuum, & egenos ac tecto carentes induc in domum tuam, idque læto atque alacri animo. Qui enim miseretur, inquit ille, cum hilaritate misereatur: ac beneficij gratia promptitudine & celeritate congeminatur, nam quod incerto animo defertur, aut necessitate extorquetur, ingratum est, parumque gloriosum. Lætandum est autem, non lugendum, cum beneficium damus. Si vinculum & electionem sustuleris, inquit ille, hoc est, tenacitatem & explorationem animique dubitationem, ac querulam orationem, quid futurum est? quàm magnum & admirandum, quantaque huius rei merces? Erumpet matutinum lumen tui, & sanitas tua citò coorietur. Quis ergo est, qui lucem & sanitatem non expetat? Quin me mouet quoque Christi crumena, qua nos ad pauperes alendos exhortatur, Paulique etiam & Petri conuentio, qui ita inter se Euangelij promulgationem partiti sunt, vt pauperes interim communiter complexi sint: ac denique vitæ perfectio Adolescenti illi in eo definita & constituta, vt facultates suas pauperibus erogaret. An tu beneficentie officium tibi liberum esse, ac non necessariò præstandum existimas, ac non legis, sed consilij ratio-

Lus. 10.

Pfal. 37.

Pfal. 34.
Luc. 7.
Ioan. 5.

Matt. 5.

Pfal. 40.
Pfal. 111.
Pfal. 36.

Pro. 3.
Quo elemosyna danda.

Esa. 58.

Rom. 12.

2. Cor. 9.
Esa. 58.

Alia ad elemosynam erogandam incrementa.
Ioan. 12.
Gal. 2.
Matt. 19.

tionem habere? Hoc quoque ipse magnopere velle & existimarem: sed me sinistra illa manus exterreret, hæc di, & probra, eaque in sceleratos homines ab eo, à quo in ea parte collocati sunt, conijciuntur, non quia manus alienis bonis attulerunt, aut quia fana diripuerunt, aut adulterium admiserunt, aut aliud quiddam ex ijs, quæ interdicta sunt, perpetrarunt, hoc ordine condénati: sed quia Christum per pauperes minimè curarunt. Quocirca si quid mihi auscultandum putabitis, serui Christi, & fratres, & cohæredes, Christum, quandiu licet, inuisamus, Christum curemus, Christum alamus, Christum induamus, Christum colligamus, Christum honoremus non mensa solùm, vt quidam, nec vnguentis, vt Maria, nec sepulcro distaxat, vt Ioseph Arimathæus, nec rebus ad sepulturam accommodatis, vt ille dimidia tantum ex parte Christum amans Nicodemus, nec denique auro, thure & myrrha, vt Magi ante eos omnes, quos diximus: sed quoniã omnium Dominus misericordiam mauult quàm sacrificium, ac pinguium agnorum myriades commiseratio superat: hanc per pauperes humiliq; hodierno die prouolutos ipsi conferamus, vt cum hinc excefferimus, in æterna tabernacula nos accipiant.

9 CHRYSOSTOMVS homilia trigesima secunda ad populum Antiochenum: Vnde verò Deus ita mundum dilexit? Ex nulla quidem alia re, sed ex charitate sola. Reuereamur eius itaque charitatem, miserationis excessum erubescamus. Ipse nanq; nec vnigenito peperit propter nos, nos autem & pecunijs parimus contra nos ipsos. Ipse & legitimum pro nobis filium tradidit: nos verò nec argentum propter eum contemnimus, sed neque propter nos. Et quid dico pecunias? Nõne si innumeras haberemus animas, omnes oportuerat pro eo ponere? Seruis quidè & mulis, & equis, torques aureos circumponentes, Dominum verò nudum circumeuntem, & fores ex foribus mutantem, & semper in exitibus morantem, & manus porrigentem despicientes, frequenter autè & toruo respicientes oculo, licet & hoc ipsum propter nos patiat. Libèter enim esurit, vt tu pascaris: & nudus circumit, vt incorruptiois indumenti tibi præbeat occasionem: sed nec ita vestrorum aliquid erogatis. Sed vestimentorū hæc quidem iacent tinea: hæc autè arca sarcina, superfluatq; possidentibus cura. Qui verò ista, cæteratq; dedit omnia, nudus errat. Sed in arcam ipsa non reponitis, sed ipsi vos circumamiciantes ornami. Et quid vobis ex his amplius? vt forensium turba vos spectet? Et quid hoc? Non enim his amictum admiramur,

Adhortatio ad liberalitatis studium in egentibus.

Luc. 7. & 14.

Ioan. 12 & 19. Matth. 2.

Osee 6.

Dei misericordia imitanda.

In immiseri cordes homines.

In immoderati vestiti.

mirabuntur, sed cum qui indigentibus largitur. Itaque si vis in admiratione haberi, alios potius induens, infinitos assequeris applausus. Tunc & ipse Deus te cum hominibus laudabit: nunc autè laudabit quidem nemo, at omnes inuidebunt, corpus quidem cernetes ornatum, animam verò neglectam habentem. Hic & meritorijs mulieribus est ornatus, at & preciosiores apud eas frequentier, & pulchriores sunt vestes. Animæ verò ornatus penès eos est solus, q cum virtute viuunt. Hæc continuè dico, neque dicere desinam, non tam pauperum, quàm animarum curam gerens vestrarum:

10 ET homilia trigesima tertia ad populum Antiochenum: eademq; habentur ad verbum homilia quinquagesima tertia in Matthæum: Eia charissimi prius dicta resumamus, & hodiè ostendamus qualiter est ars omnium artium quæstuosissima eleemosyna. Si enim artis est proprium, ad aliquam vtilitatem peruenire, eleemosyna verò nihil est vtilius: clarum est profectò, quòd & ars, & omnium est artium optima. Non enim nobis conficit calceamenta, neque vestimenta contexit, nec has luteas domos ædificat: verù & æternam ministrat vitam, ex mortis manibus eripit, & in vtraq; vita claros exhibet, & mansiones ædificat in cælis, & æterna parat illa tabernacula. Hæc lampades nostras non sinit extinguì, nec sordidis indutos vestibus in nuptijs videri: sed lauat, & niue mundiores reddit. Si nanque fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur. Non sinit nos eò decidere, vbi diues ille: nec audire verba tremenda, sed in Abraham sinu deducit. Et artium quidem secularium vnaquæque vnum habet, quod accepit, meritum. Verbi gratia, Agricultura pascit, textoria vestit, immodè verò nec hoc vlla potest à semetipsa vobis conferre. Et si libet, agriculturam examinemus primam. Nam nisi cuforiam habuerit, à qua ligonem & vomerem, falcem, securim & alia plura mutuetur: & carpentariam, vt aratrum pangat, & iugum parat & plaustrum, vt spicas excutiat: & coriariam, vt & lorum faciat: & ædificatoriam, vt & arantibus tauris stabulum ædificet, & ferentibus agricolis domum: & succiforiam, vt ligna secentur: & pistoriam: post hæc omnia nusquam apparebit. Similiter & textoria, cum aliquid faciat, multas secum artes conuocat, vt proposita secum expediant: quòd si non accesserint, & manum porrexerint, hæc quoque similiter vt illa remanebit in ops. Et artium queq; alterius indiget artis. Cum autem oporteat misereri, nihil aliud nobis opus est, sed sola voluntas est necessaria. Quòd si di-

Ars omnium artium quæstuosissima eleemosyna.

Vtilitas eleemosynarum.

Esa. 7. Luc. 16.

Facilitas in conferendis eleemosynis.

Luc. 21.

Melius est hanc artem scire, quam regem esse.

Quam mira operetur eleemosyna.

Docet hæc ars Deo similem fieri.

Post mortem maximè apparet eleemosynæ vis apud tribunal iudicis.

si dicas, quid pecunijs opus est, & habitationibus, & vestimentis, & calceamentis: illa lege Christi verba, quæ de vidua dixit: & ab angustia desiste, licet valdè sis pauper, & mendicantibus pauperior, si duo minuta contuleris, totum explèsti. Et si des panem, eum habens solum, ad perfectionem artis venisti. Hanc itaq; suscipiamus artem & scientiam, & obeamus. Melius enim est hanc scire, quam esse regem, & diademate coronari. Non enim est hæc sola eius præcellentia, quòd aliarum non indiget, verùm & diuersarum rerum est expeditoria, & multarum quidem & omnigenarum. Domos enim ædificat in cælis semper mansuras, & qui se cõsecuti fuerint, docet quemadmodum immortalem fugiant mortem: & tibi thesauros donat, qui nunq; absumuntur, sed omne damnum effugiunt, tam à latronibus, quam à vermibus & tempore. Si quis circa frumentorum conseruationem hoc solum te docuisset: quid non reddidisses, vt inabsumptum multos annos posses cõseruare frumentum? Ecce autem hæc non in frumento tantum, verùm & in omnibus docet, & quo modo parat, & anima & corpus indiminuta conseruentur, ostendit. Et quid opus est omnia particulatim dicere artis huius merita? Hæc namq; te docet, quo modo possis Deo similem fieri, quod est omnium summa bonorum. Vides quo modo non vnum huius est opus, sed multa? non alterius indigens artis domos ædificat, textit vestes, inabsumptos parat thesauros, facit vt mors superetur, diabolum cohibet, Deo reddit similes. Quid igitur hac arte fuerit vtilius? Nam aliæ quidem cum dictis, & cum præsentibus soluuntur vita, & morbo laborantibus artificibus nusquam apparent, & earum opera durare non possunt, & laboris indigent & temporis multi, & aliorum mille: hæc autem cum mundus præterierit, maximè tunc apparet, cum fuerimus mortui, maximè tunc coruscet, & opera monstrat à se gesta, nec laboris indiget: nec alterius huiusmodi cuiuspiam operationis: verùm & ægrotante te fructum affert, & annis confecto, & ad futuram tecum vitam emigrat, nec vnquam te deserit. Hæc & sophistis & oratoribus te potentior efficit. Nam illi quidem in suis præcellentes artibus, multos habent æmulos: hæc autem pollentes, infinitos habent pro se orantes. Et illi quidem hominum assunt tribunalibus, iniuriam patientibus exhibentes patrociniū, at & frequenter iniuriam facientibus: hæc autem Christi adstat tribunal, non tantum patrocinians, verùm & ipsi persuadens iudici, vt reo patrociniū præster, & pro eo sententiam ferat: & licet millies peccauerit, coronat, & victorè promul-

gat:

273
Luc. 16.

gat: ait enim: Date eleemosynam, & omnia erunt munda. Et quid de futuris loquor? In præsentibus vita si homines interrogemus, quid malint, sophistas se esse magnos & oratores, an eleemosynarios & humanos? Audies eos secundum eligentes: & meritò. Sublata namq; dicendi facultate, vita nihil lædetur. Nam & ante hanc multum stetit temporis. Sed si misericordiam auferes, omnia transibunt & pierint. Et sicut mare non potest navigari, portibus & stationibus obrutis: ita nec hæc vita constare, si misericordiam & veniam tollas ac humanitatem. Quamobrem non tantum eam rationi Deus mandauit, verùm & multas ipsius partes insperfit naturæ tyrannidi. Sic & filiorum patres miserentur, ita matres, ita parentum geniti. Nec verò tantum in hominibus, verùm in omnibus brutis: ita fratrum fratres, & consanguinei, & necessarii, sic hominis homo. Habemus enim aliquid ad misericordiam inclinatum & à natura. Et propterea pro patientibus iniuriam indignamur, & iugulatos cernentes flectimur, & lugentes aliquos videntes lachrymas impèdimus. Quoniam enim id vult Deus præstari, naturam ad hoc multum cõferre mandauit, ostendens quòd hoc est sibi valdè gratum. Hæc itaq; cogitantes, & nos ipsos, & filios, & necessarios, in eleemosynæ disciplinam ducamus. Et hoc super omnia discat homo, quoniam & hoc est homo. Magnum enim homo, & preciosum vir misericors. Itaq; nisi hoc habeat, esse desijt homo. Hoc sapientes præstat. Et quòd admiraris, si hoc est Deus, & hoc homo? Ait enim, Estote misericordes, sicut pater vester. Discamus itaq; misericordes esse omnium causa, maximè quoniam & nos multè indigemus misericordiæ, & neq; viuere putemus per id temporis, quo non misereamur. Eleemosynam autem dico ab avaritia puram: nam si suis contentus, & alijs non impertiens, non est misericors: aliena rapiens, quo modo misericors? Non est misericors profectò, licet infinita largiatur. Nam si proprijs frui simpliciter, est inhumanitatis: multo magis, alios expilare.

IN eadem homilia trigesimalertia ad populum Antiochenum. Hic quidem quæcunque dederis, recipere nõ licet: illic verò cum multo rursum honore recipies, & maiora lucraberis, & spiritualiora lucra. Hæc quæ hic erogas, illic sunt repetitio, mutuum, & scenus, & debitum. Nam chirographa tibi Deus fecit. Ait enim, Qui miseretur inopis, scenerat Deo. Arrhabonem tibi dedit & vades, & hæc cum Deus sit. Quem arrhabonem? Præsentis vitæ sensibilia, spiritualia futurorum primordia. Quid itaque differs & tor-

m m

pes,

Sine misericordia vita constare nequit.

Innata est nobis & insita misericordia.

Qui misericors non est, homo esse desijt. Luc. 6.

Eleemosynarum fructus & utilitas.

Pro. 19.

Beneficia Dei in hominem.

pes, cum iam tanta receperis, & tot expectes? Quæ nanq; accepisti, sunt ista: Corpus tibi formavit, animam ipse intulit honoravit te ratione solum ex animalibus terrenis: omnium tibi visibiliũ vsum contulit, sui præstitit scientiam, pro te tradidit filium: baptismũ tot plenum bonis donavit, sacram tibi dedit mensam, regnum p-misit & arcana bona. Cũm igitur tot acceperis, tot itidem accepturus, (iterũ enim idem referam) circa pereuntes pecunias pusillanimitè agis. Et quam habebis veniam?

Dispensatio pecuniarum sumis constituti à Deo.

11 ITEM homilia trigesimaquarta ad populum Antiochenum, & homilia septuagesimaquarta in Mattheum: Tuarum es o homo pecuniarum dispensator, nõ minũs q̃ qui Ecclesiæ bona dispensat. Sicut igitur ille potestatem non habet, ea quæ propter pauperes à vobis erogantur, temerè & vt casu venit dispergendi, quoniam in pauperum data sunt alimentum: ita neq; tu tua. Etsi nanq; paternam accepisti hæreditatem, & ita possides quæcunq; tibi sunt, ita quoq; tamen Dei sunt omnia. Postea verò tu quod erogasti quidẽ, tali vis dispensari diligentia: Deum verò sua non censes maiori nõ reperiturum vehemẽtia, sed ea simpliciter passurum pereuntia? Nõ ita est, nequaquam. Hæc enim propterea tibi concessit, vt dares illis escam in tempore opportuno, egenis, esurientibus: sicut tu conferuo dispensanda dedisti, itidem & Deus te vult hæc incongrua erogare. Propterea quoque cum auferre possit, ea dimisit, vt exhibeã virtutis occasionẽ habeas, vt alterũ alterius indigẽtem cõstituens, mutuam charitatẽ redderet feruentiorẽ. Nõ enim ad hoc accepisti, vt in delicias absumeres, sed vt in eleemosynã erogares. Nũquid em tua possides? Res pauperũ tibi sunt creditæ, siue ex laboribus iustis, siue ex hæreditate paterna possideas. Nũqd enim nõ potuit tibi Deus hæc auferre? Verũ hoc nõ facit, in potestate tua ponẽs liberã in pauperes liberalitatem. Tu verò, q̃so, considera, q̃ modo p omnes parabolas non suis congruè pecunijs vtẽtes punit. Nec enim virgines aliena rapuerant, sed propria non dederunt. Neque qui rasentium in terram defodit, iniustum vsum sibi vendicavit, sed quoniam non geminavit: nec esurientem despicientes, quod aliena rapuerint, puniuntur, sed quoniam sua non disperferunt, sicut & hic seruus. Audiamus itaque quotquot ventri indulgemus, quotquot in opiparas cœnas expendimus diuitias, nihil nobis pertinentes, sed indigentibus debitas: non enim quoniam ex benignitate multa de tuis erogare iussus es, hæc idẽm putes esse tua. Tibi mutuauit, vt laudabilis fieri posses: nõ tua igitur esse putes, ei sua præbens: nec enim

Cur non auferat Deus à diuitibus opes quas possident.

Matt 25.

si cui

si cui tu mutuasses, vt abiens aliquas posset quæstum occasio. Facultates & opes nõ sunt nostræ, sed pauperum, quod ad vsum scilicet at-tinet. Via abluendi peccata post baptismum. Opera misericordie duplicem fructũ. Ab eleemosyna roboratur oratio & ieiunium. Act. 10. Quam sine necessaria opera misericordie. Qui sibi solum viuunt, superfluous est, & nec homo, nec generis nostri.

nes inuenire, illius pecunias esse diceres. Igitur & tibi Deus tradidit, vt cælum lucrari posses: ergo benignitatis excessum nõ facias ingratitude materiam. Cogita quantis dignum votis posse post baptismam viam inuenire peccata lauãtem nisi dixisset, Da eleemosynam: quot dixissent, Vtinã posset fieri vt pecuniæ darentur, & futuris malis absolueremur? Sed, quoniam hoc possibile factũ est, rursũ redditi sunt supini. Et post pauca: Ieiunare quidem, & humi cubare, & exercere virginitatem, & temperatè agere, solis hæc obeuntibus vtilitatem afferunt: quæ verò proximis à nobis exhibetur, vt eleemosyna, doctrina & charitas: hæc & nobis ipsi, & proximis, ad quos à nobis transeunt, prosunt. Has quæramus virtutes, quæ præter salutem nostram proximis quoq; plurimũ prodesse possint: tale quid est eleemosyna: tale oratio, quin potius & hæc altera fit potens, & eleuatur: ait enim, Orationes tuæ & eleemosynæ ascenderunt in memoriam coram Deo: nec verò solum oratio, verũ & ieiunium hinc neruos habet. Et si absque eleemosyna ieiunes, nec bonum opus ieiunium censetur, sed crapulante & ebrio peior est huiusmodi, & tanto peior, quanto delicias crudelitas grauior. Et quid dico ieiunium? Et si nanq; continens degas, siue virginitatem serues, charitatem non habens, extra sponsi thalamum remanes. Et quid par virginitati, quæ nec in nouo testamento propter excellentiam sub legis venit necessitatem? Et tamen expellitur, si eleemosynam non habeat. Si verò virgines excluduntur, eò quod hanc congrua non habuerint cum largitate, quis absque ea veniam assequi poterit? Nemo, sed hanc non habentem omninò perire necessarium est. Si enim in secularibus sibi viuunt nemo, verũ & artifex, & miles, & agricola, & mercator, ad communem & proximorum vtilitatem omnes operantur: multo magis in spiritualibus oportet hoc facere: hoc enim est maximè viuere. Qui nanque sibi viuunt solum, & omnes negligit, superfluous est, & nec homo, nec generis nostri.

Facultates & opes nõ sunt nostræ, sed pauperum, quod ad vsum scilicet at-tinet. Via abluendi peccata post baptismum.

Opera misericordie duplicem fructũ.

Ab eleemosyna roboratur oratio & ieiunium. Act. 10.

Quam sine necessaria opera misericordie.

Qui sibi solum viuunt, superfluous est, & nec homo, nec generis nostri.

IN eadem homilia trigesimaquarta ad populum Antiochenũ, & homilia quinquagesimaquarta in Genesim de eleemosyna loquẽs: Nõ simpliciter, quæso, animarum nostrarum pertranseamus elementum, nostrorum medicinam vulnerum. Hoc enim medicamentum, hoc maximè tantum nobis præstabit remedium, & tantum animarum nostrarum vulnera delebit, vt neque vestigium, neque

Eleemosyna talis medicinalis vulnerũ, vt nec cicatricem relinquat.

cicatrix relinquatur: quod in corporalibus fieri non potest vulneribus. Sed licet infinita quis medicorum imponat remedia, cicatricem in corpore remanere necessarium est: & merito: corpus enim est quod curatur. Hic verò quoniam est anima, cum propriam præ se tulerit gratitudinem, validam suscipit in melius mutationem: & sic omnia tolluntur vlcera, sicut vento puluis excitatus vehementi. Et his omnibus exemplis plenæ sunt nobis scripturæ. Videamus autem & huius vim mandati, & quantam potentia superabundantiam habeat liberalis eleemosyna, ut lucrum ex ea nobis conflatum agnoscentes, eam promptè transigamus. Nam forè tanta est ipsius facultas, ut non tantum peccata decergat, verum & ipsam effugiet mortem. At inquires: Quis eleemosynam exhibens, morte superior factus est? omnes enim videmus sub mortis imperio positos. Nè tumultueris amice, sed ipse ex rebus discite, quò modo eleemosynæ virtus & huius superavit imperium. Tabitha quædam mulier fuit, quæ Dorcas dicitur interpretata &c. Vidisti medicaminis virtutem? Hoc omnes nobis comparemus: nec enim preciosum est, licet tantam habeat potentiam, sed valde vili venale, nec multa opus habet impensâ. Nam eleemosynæ magnitudo non in pecuniarum multitudine iudicatur, sed in dantium promptitudine. Et propterea quæ calicem aquæ frigide dederit, factus est acceptabilis: & quæ duo minuta erogavit, ut discamus quod ubique mentem Dominus inquirat. Licet & habentem pauca, magnam exhibere largitatem, cum efficax fuerit promptitudo: & multa possidentem, pauca habentibus inferiorem videri propter mentis pusillanimitatem. Et post pauca: Et quid dico, quod ea multiplicans illa manus præbet? Non enim ea solum, verum & cum his regnum donat cælorum, & prædicat, & coronat, & infinita largitur bona, si quod ex rebus ab eo datis paruum erogare velimus. Nūquid enim graue quippiam & onerosum à nobis inquirat? Necessitatem excedentia vult nos facere necessaria, & quæ nequicquam & inutiliter reposita sunt, hæc vult bene distribui, ut hinc occasione sumpta nos coronet: festinat enim & properat, & omnia facit, ut nos his quæ pollicitus est, dignos constituat. Nè nos itaque tot bonis priuemus. Nam si circa terram laborantes, horrea exhaurientes, terræ semina mandant, & congregata dispergunt, & hoc faciunt cum voluptate, se ampliorum spe consolantes. & hæc cum sciant quod frequenter & aëris inæqualitas, & steri-

Mortem præfigat.

Astor. 9.

Eleemosynæ vis non ex magnitudine vel multitudine, sed ex promptitudine iudicatur.

Matt. 10. Luc. 21.

Retributio eleemosynæ.

Exsuperfluis vult Deus eleemosynam præberi.

sterilitas terræ, & alij multi incurfus, vel locustarum exercitus, vel rubiginis impetus ab expectatione decidere facit, bonis tamen se pascentes expectationibus, in horreis congregata terræ committunt: multo magis nos inaniter reposita in cibos pauperum dispergere congruum est, ubi nunquam accidit aberrare, nec infortunium, quod in terra fit, vereri: ait enim, Disperfit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Breui tempore distributionem fecit, & perenni ævo permanet eius iustitia. Quid hoc vniquod possit esse beatius? Propterea cohortor, per eleemosynam attrahamus iustitiam, ut & de nobis hoc dicatur: Disperfit, dedit pauperibus. Postquam enim dixit, Disperfit, nè putares quod dispersa perissent, propterea statim intulit, Iustitia eius manet in seculum seculi. Ex illis, inquit, dispersis inconsumpta manet iustitia, cum omnibus pariter seculis extensa. Et cum eleemosyna reliquarum quoque virtutum multam geramus curam, & carnis vitia corrigamus.

12 E T homilia trigesima quinta ad populum Antiochenum, & in sermone de misericordia: Amabile sanctorum omne genus, charissimum, propterea quod Paulus dicebat: Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordie, benignitatem, humilitatem. Videte verbi virtutem, & quomodo nos semper vult esse misericordes? Non enim dixit, Misereamini, simpliciter: sed, induite vos, ut sicut vestimentum semper nobiscum est, sic & eleemosyna. Nec simpliciter dixit, misericordiam: sed, viscera misericordie, ut naturalem imitemur amorem. At nos contraria facimus, & si quis unum quidem petens obolum accedat, contumeliosus & conuicijs insectamur, ac impostorem vocamus. Non horres homo & erubescis, impostorem propter panem vocans? Si verò talis & imposturam facit, propterea cui misericordia tribuatur dignus est, quod ita fame premitur, ut talem subeat personam. Quin hoc & nostræ crudelitatis est redargutio. Nam quoniam facile dare non sustinemus, innumeras coguntur artes excogitare, ut inhumanitatem nostram fallere possint, & emollire seueritatem.

13 I D E M homilia trigesima sexta ad populum Antiochenum: Magnum est & pulchrum & preciosum, eleemosyna: Donum est magnum, immo verò magnum bonum: si pecunias contemnere discamus, alia quoque discemus. Hinc enim intueri quot bona pariuntur. Dans eleemosynam, sicut oportet dare, discit aspernari diuitias: qui pecunias didicit aspernari, malorum radicem excidit:

Perennis iustitia comparatur ex eleemosyna. Psal. 111.

Coloss. 3.

In exagitantes pauperes.

7

Quam sit vile eleemosynam dare.

itaque non minus accipit quam prestat beneficium, non eò solum, quòd debitum & retributio sit eleemosynæ reposita, verum & quòd anima sapiens & alta fiat & diues. Qui dat eleemosynam, discit non admirari pecunias, neque aurum. Hoc autem instructa mente maximum in cælum ascendendi principium accepit, & innumeras contentiõis & litis & inuidiæ ac tristitiæ sustulit occasiones. Nõstis em, nõstis & vos, quòd omnia propter pecunias, & infinita propter pecunias bella: qui autem has contemnere didicit, semetipsum in tranquillitate constituit, non amplius iacturam formidat, hoc enim docuit eleemosyna, non amplius res proximi concupiscit. Quo modo nanque qui sua dispergit, & largitur? Non vltra locupletati inuidet: quo modo nanque, cum velit pauper fieri, suam purgat oculum animam? Et hæc quidem in hoc seculo: quæ verò sunt in illo, nec dicere licet quanta consequentur bona. Non extrinsecus cum fatuis manebit virginibus, sed cum prudentibus ingreditur cum sponso, arduos habens lampadas, & in virginitate tabefactis, qui nec illos quidem gustauit labores, erit melior. Tanta vis est eleemosynæ: cum multa fiducia suos introducit alumnos: est enim cæli ianitoribus, sponsalis thalami fores obseruantibus, quin & venerabilis, & quos sui cultores agnouerit, cum multa introducet libertate, & contradicet nemo, sed omnes cedent. Nam si Deum in terram deduxit, & hominem fieri persuasit, multo magis in cælum hominem poterit reducere: magna enim est ipsius potentia. Si igitur ex misericordia & clementia Deus homo factus est, & vt seruus fieret, persuasum: multo magis seruos in ipsius inducet domum. Hanc amemus, hanc diligamus, nõ vno die vel altero, sed in omni tempore, vt nos agnoscat. Si ipsa nos agnouerit, & Dominus agnoscat: si non agnouerit ipsa, ignorabit & Dominus, & dicet: Nescio vos: ait enim, Magna res, homo: & preciosa, vir misericors. Hæc maior est gratia, quam mortuos resuscitare: Multo nanque maius est, quam in nomine Iesu mortuos suscitare, esurientem pascere Christum. Nam hic quidẽ tu de Christo benè mereris, illic autem ipse de te. At merces est in benè gerendo, non in benè patiẽdo. Hic enim, in signis, inquam, ipse Deo debes, in eleemosyna verò Deum habes debitorem. Est autem eleemosyna, cum promptè prestat cum largitate: cum non dare, sed accipere te putaueris: cum tantum quam beneficium accipiens, & quantum faciens, non autem iacturam. Et paulò post: Absque eleemosyna sterilis oratio, omnia immunda absque hac, omnia inutilia, maior virtutis pars est amputata.

Matth. 25.

Eleemosyna nota est cæli ianitoribus.

Matth. 23.

Misericordia prestat: maius est, quam excitare mortuos.

In eleemosyna habemus Deum debitorem.

Sine eleemosyna sterilis oratio &c.

ta. Qui non diligit fratrem suum, inquit, Deum non nouit: tu verò quo modo diligis, neque parua hæc & vilia volens ei communicare? Si propterea rapis vt misereris, nihil hac peius eleemosyna. Cum enim ex rapina nascatur, hoc eleemosyna non est: scilicet quædam est & crudelitas, hoc est, in Deum contumelia. Si suorum deteriora Cain offerens sic offendit, aliena offerens quo modo non offendit? Oblatio non aliud est quam sacrificium, non immunditia. Et post nonnulla: Consuetudinis vis & in bonis, & in malis magna: ipsa nos trahente, laboris iam non indigebimus. Multi sunt in se signandi consuetudine confirmati, nec iam commouente opus habent: quin & mente frequenter aliò vagante, tanquam à quodam animato præceptore manus spontè trahitur ad signum faciendum. In consuetudine quidam se constituerunt, nõ iurent, & hoc neque volentes, nec inuiti patientur. Igitur & in hac eleemosynam nos ipsos consuetudine constituamus. Quot opus erat nobis laboribus, vt hoc inueniretur remedium? Dic enim mihi, nisi foret eleemosynæ subsidium, cum multis criminibus admisis nos vltionis reos stauissemus, nõne multum doleremus? nõne diceremus, vtinam per pecunias à peccatis ablueretur, & omnia daremus? Vtinam pecunijs Dei liceret iram expellere, neque rebus vllis parceremus. Nam si hoc in ægritudine facimus, & in morte dicimus: Si mors redimi posset, ille omnia sua dedisset, multo magis hoc. Et vide quanta sit Dei misericordia: temporalè redimere mortem tibi nõ concessit, sed concessit æternam mortem. Nè breuem, inquit, emas vitam hanc, sed vitam illam æternam: Illam tibi vendo, non hanc: non illudo tibi.

14 I T E M homilia trigesima septima ad populum Antiochenum: Furor est & manifesta dementia, vestibus quidem arcas parare, ad DEI verò factum imaginem & similitudinem, nudum & tementem præ gelu, vixq; stantem rectum, negligere. At inquires: Simulat tremorem & infirmitatem. Non times nõ fulmen ab hoc verbo cælitus accensum in te feratur? Disrumpor enim ab hac indignatione, parcite. Tu quidem ventre tumens & pinguis, & ad profundam potum producens vesperam, & mollibus calefcens stragulis, non te dignum dare pœnas censes, cum tam iniquè Dei muneribus vtaris: (nec enim vt inebriemur, est vinum: nec vt crapulemur, esca fuit facta: nec vt ventrem disrumpamus, cibi) pauperem verò miserum nihilo melius mortuo habentem, exquisitas exigit rationes? Nec CHRISTI times tribunal illud horrendum & terribile? Nam & si simulat, ex necessitate simulat & egestate, propter scilicet

1. IOAN 4.

Eleemosyna ex rapina, nõ est eleemosyna. Gene. 4.

Consuetudo cruce se signandi.

Consuetudo tribuendi eleemosynam paranda est.

Mors æterna redimitur eleemosynis.

In eos qui cum vestibus abscondant, pauperes nudos relinquant.

In eos qui dicunt pauperes simulare tremorem &c.

Largè, abundanter & copiosè dandū

Psal. 111.

Lucz 21.
Psal. 50.

Excusatio diuitum.

Eleemosynā deus instituit nō tam ppter pauperes quā ppter diuites & impendentes eam.

Ad perfectio nē via suprema, oīa dare pauperibus.
2. via, dare amicis oīa.

3. eleemosynas dare de suis facultatibus ex eo quod supest.
1. Cor. 8.

Lucz 3.

scuitiam & inhumanitatem tuam, quæ talibus personis supplicanti-
tibus ad misericordiam non flectitur. Quis enim tam miser & grum-
nosus, ut nulla premente necessitate, pro solo pane velit ita detur-
pari & plangere, talemque pœnam sustinere? Igitur illius simula-
tio fertur inhumanitatis tuæ præco. Et post pauca: Si parum argen-
ti dederitis, tanquam totum exolueritis, ita vos geritis: nescientes
quod non dare, sed cum copia dare, præsertim hoc est eleemosy-
na. Proptereaque Propheta non dantes simpliciter prædicat & bea-
tificat, sed copiosè præbentes. Nec enim simpliciter dixit, dedit: sed
quo modo? Disperfit, dedit pauperibus. Quid enim utilitatis, cum
tantum abundans dederis, quantum si quis ex mari cyathum hau-
serit, & neque generosum viduæ mulieris animum imitatus sis?
Quomodo verò dices: Miserere mei Deus secundum magnā mi-
sericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tua-
rum dele iniquitatem meam: cum secundum eius misericordiam
ipse nō miserearis, fortè verò neque secundum paruum? Sed solent
dicere, habent communia bona Ecclesiæ. Et quid hoc ad te? Nec
enim si ego dederò, saluaberis ipse: neque si Ecclesia præbuerit, tu
peccata tua deleueris. Nam si propterea nō erogas, quod egenis Ec-
clesia dare debeat: quoniam orant sacerdotes, tu nunquam orabis?
Et quoniam alij ieiunant, tu iugiter ebrius eris? Nescis quod non tam
propter pauperes eleemosynam Deus, quam propter ipsos impen-
dentes instituit?

15 HIERONYMVS epistola centesima quinquagesima ad
Hedibiam quæstione prima: Vis esse perfecta, & in primo stare fa-
stigio dignitatis? fac, quod fecerunt Apostoli: vende omnia, quæ
habes, & da pauperibus, & sequere saluatorem, & nudam solamque
crucem nuda sequaris & sola: Non vis esse perfecta, sed secundum
vis tenere gradum virtutis: dimitte omnia, quæcunque habes, da
filijs, da propinquis. Nemo te reprehendit, si inferiora seceris:
dummodo illam scias tibi iure prælatam, quæ elegerit prima. Di-
ces: Hoc Apostolorum est, & virorum: mulierem autem nobilem
non posse omnia vendere, quæ multis adiumentis huius vitæ indi-
geat. Audi igitur Apostolum commonentem: Non ut alijs refrige-
rium, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate, vestra abundantia
illorum sustentet inopiam: ut & illorum abundantia, vestra in-
opiæ sit supplementum. Undè inquit Dominus: Qui habet du-
as tunicas, det alteram non habenti. Quid si Scythiæ frigora sint, &
Alpinæ niues, quæ non duabus & tribus tunicis, sed vix pecudum
pelli-

pellibus repelluntur? Quidquid ergo corpori nostro sufficere po-
test, & humanæ succurrere imbecillitati, quos nudos natura pro-
fudit, hoc vna appellanda est tunica: & quicquid in præsentibus ali-
mentis necessarium est, hoc vnius diei victus appellatur. Undè
Matth. 6.
præceptum est: Non cogitatis de crastino, hoc est, de futuro tem-
pore. Et Apostolus: Habentes, inquit, victum & vestitum, his con-
renti simus. Si plus habes, quam tibi ad victum vestitumque necessa-
rium est: illud eroga, & in illo debitoricem esse te noueris.

16 AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite An sine fide
& baptismo
vel pœnitentiā
mundet ho-
minem ele-
mosyna.
septuagesimo quinto: Sanè qui sceleratissimè viuunt, nec curant ta-
lem vitam moresque corrigere, & inter ipsa facinora & flagitia sua
eleemosynas frequentare non cessant: frustra sibi ideo blandiun-
tur, quoniam Dominus ait, Date eleemosynam, & ecce omnia mun-
da sunt vobis. Hoc enim quam latè pateat, non intelligunt. Sed ut
intelligant, attendant quibus dixerit. Nempe in Euangelio sic scrip-
tum est: Cum loqueretur, rogauit illum quidam Phariseus, ut
pranderet apud se: & ingressus recubuit. Phariseus autem cepit
intrà se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandi-
um. Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Pharisei quod de foris
Luc. 18.
est calicis & catini, mundatis: quod autem intus est vestrum, ple-
num est rapina & iniquitate. Stulti, nonne qui fecit quod foris est,
etiam id quod intus est, fecit? Videre ut etiam id quod intus est,
mundum fiat. Veruntamen quod superest, date eleemosynam, &
ecce omnia munda sunt vobis. Itane hoc intellecturi sumus, ut Pha-
risæis non habentibus fidem Christi, etiam si non in eum credide-
rint, nec renati fuerint ex aqua & Spiritu sancto, munda sint omnia,
tantum si eleemosynas dederint, sicut isti eas dandas putant: cum
sint immundi omnes, quos non mundat fides Christi, de qua scrip-
tum est, Mundans fide corda eorum: & dicat Apostolus, Immun-
dis autem & infidelibus nihil est mundum, sed polluta sunt eorum
Ioan. 3.
& mens & conscientia? Quomodo ergo Phariseis omnia munda
essent, si eleemosynas darent, & fideles non essent? Aut quomodo fi-
deles essent, si in Christum credere atque in eius renasci gratia no-
luissent? Et tamen verum est quod audierant, Date eleemosynam, &
ecce omnia munda sunt vobis.

17 ET capite septuagesimo sexto: Qui autem vult eleemosynam
ordinatè dare, à seipso debet incipere, & eam sibi primum dare. Est
enim eleemosyna opus misericordiæ, verissimèque dictum est, Mi-
serere animæ tuæ placens Deo. Propter hoc renascimur, ut Deo pla-
ceamus.

nn cea-

eamus, cui meritò displicet quod nascendo contraximus. Hæc est prima eleemosyna quam nobis dedimus. ET capite septuagesimo-septimo: Non ergò se fallant, qui per eleemosynas quaslibet largifimas fructuum suorum vel cuiusq; pecuniæ, impunitatem se emere existimant, in facinororum suorum immanitate ac flagitiorum nequitia permanendo. Non solum enim hæc faciunt, sed ita diligunt, ut in eis semper optet tatum, si possint, impune versari. Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam: & qui odit animam suam, non est misericors, sed crudelis. Diligendo eam quippe secundum seculum, odit eam secundum Deum. Si ergò vellet ei dare eleemosynam, per quam munda illi essent omnia, odisset eam secundum seculum, & diligeret eam secundum Deum.

psalm. 10.

Lucæ 11.

Eleemosyna non mundat non credentes aut impunitentes.

Animæ proprietæ primùm dâda est eleemosyna.

Eccel. 30.

Iudicium & misericordiâ facere, ad eleemosynâ animæ pertinet.

Matth. 22.

18 I D E M Augustinus sermone trigesimo de verbis Dñi: Quomodo eis dicit, Date eleemosynam, & ecce oia munda sunt vobis? Si audirent illi Pharisei, & darent eleemosynas, iam secundum verbum eius munda illis essent oia, qd opus esset ut crederet in eum? Si aut mundari non possent, nisi credentes in eum qui fide mundat cor, quid est, Date eleemosynâ, & ecce oia munda sunt vobis? Quid est, facite eleemosynam? Facite misericordiâ. Quid est, facite misericordiâ? Si intelligis, à te incipe. Quomodo enim es misericors alteri, si crudelis sis tibi? Date eleemosynam, & oia munda sunt vobis. Facite verâ eleemosynam. Quid est eleemosyna? Misericordia. Audi scripturâ, Miserere animæ tuæ placens Deo. Fac eleemosynâ. Miserere animæ tuæ placens Deo. Mendicat à te anima tua: redi ad conscientiam tuâ. Quicumq; malè viuus, quicumq; infideliter viuus, redi ad conscientiam, & ibi inuenis mendicantem animam tuâ, inuenis egen-tem, inuenis pauperem, inuenis ærumnosam, inuenis fortè nec egen-tem, sed egestate obmutescentem. Nam si mendicat, esurit iustitiam. Quando inuenis animam tuâ talè, intus in corde tuo sunt illa. Fac prius eleemosynâ, da illi panem. Quem panem? Si Phariseus interrogaret, diceret illi Dñs: Fac eleemosynam cum anima tua. Hoc enim illi dixit, sed ille non intellexit, quando illis enarrauit eleemosynas quas faciebant, & putabant latere Christum, & ait illis, Noui quid facitis: decimatis mentham & anethum, cuminum & rutam. Sed ego alias eleemosynas loquor. Contemnitis iudiciu & charitatem. In iudicio & charitate fac eleemosynâ cum anima tua. Quid est iudicium? Respice & inueni, displice tibi, pronuncia in te. Et quid est charitas? Dilige Dominum in toto corde tuo, & tota anima tua, & tota mente tua: dilige proximum tanquam teipsum, & fecisti misericor-

ricordiam prius cum anima tua, in conscientia tua. Hanc autem eleemosynam si prætermittis, de quanto vis dona, quantum vis retrahere de fructibus tuis, non decimas, sed dimidias: nouem partes da, & vnam tibi dimitte: nihil facis, quando tecum non facis, & tecum pauper es.

19 ET sermone vigesimo quinto de verbis Domini: Diues & pauper duo sibi sunt contraria, sed iterum duo sunt sibi necessaria. Nullus indigeret, si inuicem supportarent: & nemo laboraret, si se ambo iuuarent. Diues propter pauperem factus est, & pauper propter diuitem. Pauperis est orare, & diuitis erogare. Dei est pro paruis magna pensare. De misericordia eius parua, magna nascitur copia. Fœcundus est ager pauperum, citò reddit donantibus fructum. Via cæli est pauper, per quam venit ad patrem. Incipe ergò erogare, si non vis errare. Patrimonij tui, quo es ligatus, compedem in hac vita resoluere, ut liberè ad cælum possis accedere. Abijce abs te diuitiarum onera, abijce vincula voluntaria, abijce anxietates & tardia, quæ te pluribus in annis inquietant. Da petenti, ut possis ipse accipere: tribue pauperi, si non vis flammis exuri. Da in terra Christo, ut tibi reddat in cælo. Obluiscere quod es, & attende quid futurus es. Præsens vita fragilis est, & in mortè procliuus. Nemo potest stare, sed omnes cogimur transire. Nolentes imus, inuiti eximus, quia mali sumus. Si autem ante nos aliquid mitteremus, non ad inane hospitium veniremus. Quod enim pauperi damus, ante nos præmittimus: quod autem rapimus, hæc totum dimittimus.

Diues & pauper sunt sibi mutuo necessaria.

Pauper est via cæli.

20 S E R M O N E trigesimo quinto de verbis Domini: Recens euangelica lectio admonuit facere amicos de mammona iniquitatis, ut eos qui faciunt, recipiant & ipsi in æterna tabernacula. Qui sunt qui habebunt tabernacula æterna, nisi sancti Dei? Et qui sunt qui ab ipsis accipiendi sunt in tabernacula æterna, nisi qui eorum indigentia seruiunt, & quod eis opus est, hilariter subministrant? Quando vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Minimi ergò qui sunt Christi? Hi illi sunt, qui omnia sua dimiserunt, & secuti sunt eum, & quicquid habuerunt, pauperibus distribuerunt, ut Deo sine seculi cõpede expediti seruiret, & ab oneribus mudi liberatos, velut pennatos sursum humeros tollerent. Quod Hebræi dicunt mammona, Latine diuitia vocantur. Ut ergò Latine totum dicamus, hoc ait Dñs noster Iesus Christus, Facite vobis amicos de diuitijs iniquitatis. Hoc quidam malè intelligendo rapiunt res alienas, & aliqd indè

Luc. 16.

Qui nos recipiant in æterna tabernacula. Matth. 25. Minimi qui dicantur.

Luc. 16.

Mammona
iniquitatis.

De iustis la-
boribus ele-
emosyna fa-
cienda.

Nō de vsuris
& iniuste ac-
quisitis eleemo-
syna facien-
da, sed resti-
tutio.

Vide B. Thō.
2. 2. quæst. 32.
artic. 7.
Lucæ 19.

Mammona
iniquitatis.

Iob. 1 & 2.

Diuitiæ licet
iuste acquisi-
tæ, veræ diui-
tiæ non sunt.

Quæ sint ve-
ræ diuitiæ.

Matth. 6.

pauperibus largiuntur, & putant se facere quod præceptum est. Dicunt enim, rapere res alienas, mammona est iniquitatis: erogare inde aliquid, maximè egentibus sanctis, hoc ità est facere amicos de mammona iniquitatis. Intellectus iste corrigendus est, immò de tabulis cordis vestri omninò delendus est. Nolo sic intelligatis. De iustis laboribus facite eleemosynas: ex eo quod rectè habetis, date. Non enim corrupturi estis iudicem Christum, vt non vos audiat cum pauperibus quibus tollitis. Noli velle eleemosynas facere de foenore & vsuris. Et post pauca: Ait Zachæus: Dimidium rerum mearum do pauperibus. Ecce quomodò currit, qui currit facere amicos de mammona iniquitatis. Et nè reus aliundè teneretur, si cui aliquid tuli, ait, quadruplum reddam. Infixit sibi condemnationem, nè incurteret damnationem. Ergò qui habetis de malo, facite inde bonum. Qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. Esto bonus tu qui bonum facis de malo, & cum coeperis boni aliquid facere de malo, noli remanere tu malus, Nummi tui conuertuntur in bonum, tu autem remanes malus? Est quidem & alius intellectus, nec ipsum tacebo. Mammona iniquitatis, diuitiæ sunt seculi omnes, vnde cunquè sint. Vnde cunquè congregentur, mammona iniquitatis est, id est, diuitiæ sunt iniquitatis. Quid est, diuitiæ sunt iniquitatis? Pecunia est, quam nomine diuitiarum appellat, iniquitatis. Si enim veras diuitias quæris, aliæ sunt. Talibus Iob nudus abundabat, quandò in Deum cor plenum habebat, & laudes Deo, perditis omnibus rebus, tanquàm gemmas preciosissimas proferebat. Habes illas diuitias? non reprehendo, hæreditas venit, pater tuus diues fuit, & dimisit tibi. Honestè acquisiisti, de iustis laboribus plenam domum habes, non reprehendo. Tamen etiam sic non illas dices diuitias: Nam si dices illas diuitias, amabis illas. Et si amaueris illas, peribis cum illis, perde nè pereas, dona vt acquiras, semina vt metas. Has diuitias noli appellare, quia veræ non sunt. Paupertate plenæ sunt, & semper obnoxia casibus. Quales diuitiæ sunt, propter quas latronem times, propter quas times seruum tuum, nè te occiso auferat & fugiat? Si veræ diuitiæ essent, securitatem tibi darent. Ergò illæ sunt veræ diuitiæ, quas, cum habuerimus, perdere non possumus. Et nè fortè propter illas furem timeas, ibi erunt vbi nullus auferet. Audi Dominum tuum: Thesaurizate vobis thesauros in cælo, quòd fur non accedat. Tunc erunt diuitiæ, quandò eas migraueris. Quandò in terra sunt, diuitiæ non sunt: sed diuitias vocat illas mundus, iniquitatis

tatis vocat Deus. Idem mammona iniquitatis, quia diuitias vocat iniquitatem.

21 AMBROSIVS sermone trigésimo, & Maximus Episcopus sermone primo de eleemosynis: Dicit scriptura diuina, Sicut aqua extinguit ignem, ità eleemosyna extinguit peccatum. Magna planè & cunctis ambienda sententia, quæ hominibus iam mortuis & peccatorum suorum incendio arefactis redimium quoddam beneficium pollicetur, vt interueniente eleemosyna, sicut aqua inter mortuis, succus refrigerium arefcentibus infundatur, hoc est, vt miseri homines qui in mortem peccatis aruerant, ad vitam eleemosynis reuiuiscant: sicut illis misericordia fons salutis, quibus auaritia fuerat mortis incendium, vt flammam quas sibi peccando incenderant, largiendo restinguant, atque viliore commercio, qui pecuniam quondam dederat vt adulterium perpetraret, nunc pecuniam erogat vt adulter esse iam desinat, & emat sibi quodammodò innocentiam, qui sibi emerat aliquandò peccatum. Dicit enim Dominus ad discipulos suos: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Quauis ergò pollutus, quauis multis criminibus circumseptus, si eleemosynas feceris, innocens esse coepisti. Abstergit enim eleemosyna quod auaritia polluebat, & maculam, quam res alienas diripiendo cõtraxeras, tuas erogando purificas. Vide ergò quæ sit misericordie gratia, quæ vna & sola virtus, cunctorum est redemptio peccatorum.

22 ITEM sermone trigésimo primo, & Maximus sermone secundo de eleemosynis: Munditiis planè misericordia, quàm puteus, detergit maculas: quia putei aqua tantum corporis cutem abluunt, misericordie autem bonitas animæ interna purificat. Et sub finem: Ità igitur eleemosyna extinguit peccata, sicut aqua baptismi gehennæ extinguit incendium. Ergò eleemosyna quodam modo animarum aliud est lauacrum, vt si quis fortè post baptismum humana fragilitate deliquerit, superfit ei vt iterum eleemosynis emundet, sicut ait Dominus: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Nisi quidd, salua fide dixerim, indulgentior est eleemosyna, quàm lauacrum. Lauacrum enim semel datur, & semel veniam pollicetur. Eleemosynam autem quoties feceris, toties veniam promereris. Hi ergò duo misericordiarum fontes sunt, qui & vitâ tribuunt, & peccata cõdonant. Qui vtrunq; custodierit, regni cælestis is honore ditabitur. Qui autem maculato fonte viuo, ad misericordie fluentia conrulerit, & ipse misericordiam consequetur.

Eccl. 3.
Peccatorum
remedium
eleemosyna.

Luc. 12.

Misericordie
operibus ani-
ma purgatur.

Eleemosyna
aliud quoddam
modo est la-
uacrum ani-
marum.
Luc. 12.

23 IDEM Ambrosius in libro de Helia & ieiunio, capite vigesimo: Habemus etiam plura subsidia, quibus peccata nostra redimamus. Pecuniam habes, redime peccatum tuum. Non venalis est Dominus, sed tu ipse venalis es. Peccatis tuis venundatus es, redime te operibus tuis, redime te pecunia tua. Vilis pecunia, sed preciosa est misericordia. Eleemosyna, inquit, à peccato liberat. Et alibi dicit: Redemptio viri, diuitiæ eius. Et in Euangelio Dominus dicit: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Et veneno frequenter antidotum temperatur, hoc est, venenum veneno excluditur. Veneno mors repellitur, vita seruat. Fac & tu quasi bonus dispensator de instrumento auaritiæ subsidium misericordiæ, sinceritatis gratiam de corruptionis illecebra.

24 LEO Magnus sermone primo de collectis: Multis diuinarum scripturarum testimonijs edocemur, quantum eleemosynarum meritum, & quanta sit virtus. Certum est enim, vnumquenque nostrum animæ suæ benefacere, quoties misericordia sua inopiæ succurrit alienæ. Prompta ergo & facilis, dilectissimi, apud nos largitas esse debet, si credimus sibi vnumquenque id præstare, quod indigentibus tribuit. Thesaurum enim suum condidit in cælo, qui Christum pascit in paupere. Benignitatem itaque in hoc & dispensationem diuinæ pietatis agnosce. Idcirco enim te abundare voluit, vt per te alius non egeret, & per ministerium operis tui, pauperè ab egestatis labore, teq; à peccatorum multitudine liberaret. O mira prouidentia & bonitas creatoris, vt vno facto duobus vellet esse succursum.

SERMO secundo: Scientes præter illud regenerationis lauacrum, in quo vniuersorum ablutæ sunt maculæ peccatorum, hoc remedium infirmitati humanæ diuinitus esse donatum, vt si quid culparum in hac terrena habitatione contrahitur, eleemosynis deleatur: Eleemosynæ enim opa charitatis sunt, & scimus quod charitas operit multitudinem peccatorum.

SERMO tertio: Et si non est omnium æqualis facultas, debet esse par pietas: quoniam fidelium largitas non de muneris pensatur pondere, sed de beneuolentiæ quantitate. Habent in hoc misericordiæ commercio etiam pauperes lucrum, & ad sustentationem egentium de quantacunque substantia aliquid, quod eos non contristet, excerpant. Sit diues munere copiosior, dum

dum pauper animo non sit inferior. Quauis enim maior speretur reditus de maiore semente, potest tamen de exigua satione multus fructus prouenire iustitiæ. Iustus enim est iudex & verax, qui neminem fraudat mercede meritum.

SERMO quarto: Misereantur pauperum, qui sibi volunt parcere **CHRISTVM**. Faciles sint in alimenta miserorum, qui cupiunt ad societatem peruenire fidelium. Non sit vilis homini homo, nec in quoquam despiciatur illa natura, quam rerum conditor suam fecit. Cui enim laborantium licet negare, quod **CHRISTVS** sibi proficitur impendi? Inuatur conferuus, & gratiam refert Dominus. Cibus egeni, regni cælestis est precium: & largitor temporalium, hæres efficitur æternorum. Vnde autem exigua ista impendia, tanta estimari taxatione meruerunt, nisi quia pondera operum charitatis lance pensantur, & quum amatur ab homine, quod **DEVS** diligit, meritò in eius ascenditur regnum, in cuius transitur affectum? Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Ad quem intelligendum, dilectissimi, solita benignitate vigilandum est, vt quem modestia regit, & verecundia præpedit, inuenire possimus. Sunt enim qui palam poscere ea, quibus indigent, erubescunt, & malunt miseria tacitæ egestatis affligi, quam publica petitione confundi. Intelligendi ergo isti sunt, & ab occultata necessitate subleuandi, vt hoc ipso amplius gaudeant, quum & paupertati eorum consultum fuerit & pudori. Rectè enim in egeno & paupere, ipsius Iesu Christi Domini nostri persona sentitur, qui cum esset diues, sicut dicit **Apostolus**, inops factus est, vt nos sua paupertate ditaret. Et nè deesse nobis sua præsentia videretur, ita humilitatis & gloriæ suæ temperavit mysterium, vt quem regem & Dominum in maiestate patris adoramus, eundem in suis pauperibus pascere, liberandi ab hoc in die mala à damnatione perpetua, & pro intellecti pauperis cura, regni cælestis consortijs inferendi.

SERMO quinto de collectis: Non solum spiritalis opes & dona cælestia **DEO** donante capiuntur, sed etiam terrenæ & corporeæ facultates ex ipsius largitate proueniunt, vt meritò rationem eorum quaesiturus sit, quæ non magis possidenda tradidit, quam dispensanda commisit. Muneribus igitur **DEI** iuste & sapienter vtendum est, nè materia boni operis

Mercede meritum nemo fraudatur.

Ad eleemosynam hortatio.

Operum pondera, charitatis lance pensantur.

Psalm. 40. Quid sit intelligere super egenum & pauperem.

2. Cor. 8.

Facultates diuitibus non tantum possidendas, quam dispensandas commisit Deus.

ris

Diuitiæ per se male non sunt.

Sine misericordia virtute ceteræ prodesse non possunt.

March 5.

Quanti æstimabitur misericordia in die iudicij.

Peccata delicta & pœnâ perpetui ignis extinguunt eleemosynæ. Prouer. 21.

Tob. 4.

Iacob. 2.

Galat. 6.

Animorum magis quàm impenditorum mensura taxabitur.

ris fiat causa peccati. Nam diuitiæ quidem, quantum ad ipsas species earum atque substantias pertinet, bonæ sunt, & humanæ societati plurimum profunt, cum à beneuolis habentur & largis, nec illas aut luxuriosus prodigit, aut auarus abstrudit, vt tam pereant malè conditæ, quàm insipienter. Sed fortè sunt aliqui diuitum, qui licet nullis largitionibus pauperes Ecclesiæ soleant adiuuare, alia tamen mandata Dei custodiunt, & inter diuersa fidei & probitatis merita, venialiter sibi æstimant vnam deesse virtutem. Verùm hæc tanta est, vt sine illa ceteræ, etsi sint, prodesse non possint. Quauis enim quis fidelis sit, & castus, & sobrius, & alijs moribus ornatus insignibus, misericors tamen si non est, misericordiam non meretur. Air enim Dominus: Beati misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus. Illo magno summòque iudicio tanti æstimabitur vel largitatis benignitas, vel tenacitatis impietas, vt pro plenitudine omnium virtutum, & pro summa omnium commissorum, & per vnum bonum isti introducantur in regnum, & per vnum malum illi mittantur in ignem æternum. Nemo igitur, dilectissimi, de vllis sibi bonæ vitæ meritis blandiatur, si illi defuerint opera charitatis: nec de sui corporis qualitate securus sit, qui nulla eleemosynarum purificatione mundatur. Eleemosynæ enim peccata delent, mortem perimunt, & pœnam perpetui ignis extinguunt. Sed qui ab earum fructu fuerit vacuus, erit ab indulgentia retribuentis alienus, dicente Salomone: Qui obturat aures nẽ audiat imbecillum, & ipse vocabit Dominum, & non erit qui exaudiat eum. Vndè & Tobias filium suum præceptis pietatis instituens: Ex substantia, inquit, tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab vllò paupere: ita fiet, vt nec à te auertatur facies Dei. Hæc virtus omnes facit vtiles esse virtutes, quæ ipsam quoquẽ fidem, ex qua iustus viuunt, & quæ sine operibus mortua nominatur, sui admixtione viuificat. Quia sicut in fide operum ratio est, ita in operibus fidei fortitudo. Dum ergò tẽpus habemus, sicut ait Apostolus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemur. Præsens itaque vita tempus est sationis, & retributionis tempus est mensis, quandò vnusquisque secundum fructus secundum sationis suæ percipiet quantitatem. De prouentu autem istius segetis nemo fallatur, quia animorum ibi magis, quàm impenditorum mensura taxabitur: & tantum reddent exigua de exiguis, quantum magna de magnis.

25 CHRYSOSTOMVS homilia vigesima in Acta Apostolorum: Nunc autem & nos & pauperes fame laboramus. nam illi quidem necessario alimento egent, nos verò rarissimè misericordiam sumus dediti. Hoc autè alimento nullum magis necessarium. Nihil pulchrius, nihil suauius anima quæ sic pascitur, omni superior est morbo, omni fame, omni intemperie & ægritudine, nullus illa poterit rapere, sed sicut adamantinum corpus nec ferrum cedere valet, nec aliud quiddam, ita & animam ob eleemosynam confirmatam nihil tollere potest. Quid enim, dic oro, hæc rapere vnquam possit? Paupertas? minimè. habitat enim in regalibus promptuarijs. Num latro & fur? sed illos parietes nullus perfodere valet: num vermis? sed etiam hoc incommodo superiorem habet thesaurum. Num inuidia & odium? sed neq; ab illis capitur. num calumnia & insidia? neq; illæ. Indepdabilis enim thesaurus est, sed foedum fuerit, si hæc sola demonstraro quæ eleemosynæ accidunt, & non contraria. Non enim ab inuidia solum liberata est, sed etiã multa benedictione fruitur etiam ab his, quibus non est benefactum. Nam quemadmodum crudeles ac inhumani nõ eos duntaxat habent aduersarios, quos afflixerunt, sed etiã eos qui nihil passi, illis condolent: nam & isti accusant & vituperant: Sic qui multa bona fecerunt, non solum eos quibus bene fecerunt, sed etiã eos quibus nullum beneficium impenderunt, inueniunt laudatores. Quid dicam liberos ab inuidia & insidiatoribus, & latronibus, & parietum effractoribus? Non hoc solum bonum habet, sed adhuc cum eo quoddam imminuuntur, crescunt etiã opes, & multiplicantur. Quid Nabuchodonozore turpius? quid deformius? quid iniquius? Impius homo erat, plurima signa & iudicia vidit, & noluit resipiscere, sed seruos Dei in caminum iniecit, & postea adorauit. Quid igitur propheta? Rex, ait, consilium meum placeat tibi: peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas miserationibus pauperum: forsan erit venia delictis tuis. Hoc sic dixit, nõ ambigens: valde enim persuasum erat propheta. sed volens illum amplius terrere, & cogere vt hoc faciat. Si enim affirmando hoc dixisset, negligentior factus esset illis tuis. Itã & nos tunc maximè quosdam vrgemus, quãdò dicimus, obsecra illum: & non adijcimus omnino auditurum, sed fortè audirum. Metus enim à dubitatione profectus, magis impellit. & propter hoc, certum & manifestum istud nõ fecit. Quid dicis? tantisne impietatibus erit venia? Etiã nõ est peccatum, quod nõ possit purgare eleemosyna, quòdve non possit extinguere. Omne peccatum eleemosyna.

Anima misericordiam nihil pulchrius & fortius.

Eleemosynæ præstantia.

Dan. 4. Cur dixit Daniel, Forstan Deus ignoscet delictis tuis.

Non est peccatum quod non possit purgare eleemosyna.

infra illam stat. Remedium est ad omne vulnus vitale. Quid publicano deterius? omnino iniustitiæ fomes est avaritia, sed hæc omnem abluuit Zachæus. Vide quomodo & Christus hoc monstrat, dum curavit & marsupium habere, & portare ea quæ immittebantur. Paulus autem dicit: Tantum ut memores pauperum essemus. Et per omnem ubique scripturam super hac re sermo est. Precium animæ viri, ingratum, diuitiæ propriæ. Et Christus: Si vis perfectus esse, vende tuas facultates, & da pauperibus, & veni, sequere me: hæc merito perfectio est.

26 AMBROSIVS sermone decimo quinto: Si mulierculæ solent aliquas susceptorum, maculas vestium suarum aqua diluere, cur non magis nos accepturi natalem Domini, maculas animarum nostrarum fletibus abluamus? Et illæ quidem frædæ infectæ & obscuræ sordibus fuerint, ut maculas sola aqua non purget, adducunt mollitiem olei, saponis etiam acrimoniam: nos quoque si tam graue peccatum fuerit, ut minimè solis fletibus abluatur, addamus misericordiam oleum, acrimoniamque ieiunij. Nullum enim tam graue delictum est, quod non purgetur abstinentia, eleemosynis extinguatur.

Eccl. 3. Nullum tam graue delictum quod non purgetur abstinentia & eleemosynis extinguatur.

Eccl. 3. Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Magna ergo est eleemosyna, quæ ardentium criminum globos beneuolentiæ suæ fonte refrigerat, & quodam irriguo largitatis obruit incendia delictorum, ut quantum offensus Deus, quantum criminibus prouocatus, cogatur liberare eleemosynis, quem disposuerat punire peccatis. Cogitur enim à nobis quodammodo, dum compellitur pro actibus nostris mutare sententiam, & in vno eodemque homine nunc seueritate iudicis pronoueri, nunc patris pietate blandiri. Pater enim nobis Deus est, cum bene agimus: iudex noster est, cum peccamus. Compellitur ergo operibus nostris Dominus, ut nobis suam misericordiam largiatur: atque ideo ipse in euangelio sancto dicit, A diebus Ioannis Baptistæ regnum cælorum cogitur.

27 CHRYSOSTOMVS homilia trigesima quarta in Genesis. Hic erudiamur, ut magna in dandis eleemosynis largitate utamur, quod datis paruis, adipiscamur magna. Quo modo enim parua sunt, dic obsecro, dare paruum argenti, & obtinere peccatorum remissionem? pascere esurientem, & in die illa horribili fiduciam assequi, & audire verba nulli regno conferenda: Esuriui, & dedisti mihi quod comederem? num qui tibi tantam rerum dedit vbertatem, potuit & illius inopiam leuare & solari? Hac de causa reliquit illum inopia vexari, ut & ipse patientia multam mercedis acquireret, & tu per eleemosynam tibi fiduciam materiam illuc promitteres. Vidisti misericordiam Domini, quo modo propter nostram salutem dispensat omnia? Itaque diuin

cogitas, quod propter te & propter tuam utilitatem, ille cum inopia constitutus fame perit, ne absque misericordia transeas, sed esto fidelis eorum, qui tibi à Domino concessa sunt, bonorum dispensator, ut adiutus illius penuria, tibi supernam concilies gratiam. Et glorifica Dominum tuum, quod propter te & propter salutem tuam permittat illum in paupertate versari, ut tibi via pateat, per quam peccata possis abluere: & dispensatis bene ijs quæ à Domino tibi sunt concessa, laudes illas mereare, quæ omnem sermonem & rationem transcendunt. Audies enim: Eugène serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredi in gaudium Domini tui. Talia animaduertentes, ita respiciamus pauperes, quasi operarios, quod occasiones salutis dare nobis possunt, & eis largiter, hilariter, promptitudine comunicemus, nunquam renuentes dare, sed magna lenitate cum eis colloquentes, & multa mansuetudine declarantes: Inclina, ingratum, pauperi auram tuam, & responde ei pacifice in mititate, ut & antequam des, verborum clementia deiectionem eius animam erigas. Ad eum etiam verbum animam roborare, consolationemque multa afferre solet. Igitur non tantum attendentes eum qui accipit, in dandis eleemosynis simus liberales: sed ratiocinantes potius, quod si ille sit qui ea quæ in pauperem collocata, ut tibi facta, vindicat, & pro datis solutionem pollicetur. Atque ita animo illum intuentes, magna promptitudine dare studeamus, & largamur, dum adhuc tempus est, sementem faciamus, ut & vbertim metamus. Nam qui seminat parcam, ingratum, parcam & metet. Manu igitur minimè parcam, semina illa bona spargamus, ut suo tempore multum metamus. Nunc enim seminandi tempus est, quod ne pretereamus, obsecro: ut in die retributionis pro ijs quæ hic seminauimus, fructus percipiamus, & Domini misericordiam assequamur. Nullum enim omnino aliud bonum sic poterit restringere peccatorum nostrorum incendium, ut eleemosynæ largitas: ista & peccatorum nostrorum abolitionem operatur, & magnam nobis fiduciam conciliat & præparat, ut ineffabilibus illis bonis frui tunc liceat.

28. PROSPER in libro de promissionibus & predictionibus Dei parte secunda, capite 7. Scribis & pharisæis singulare sacrificium ostendit, dicens: Veruntamen dico vobis, date eleemosynam, & ecce vobis munda sunt omnia. Omnia breue compendiosumque sacrificium, quod intrinsecus atque extrinsecus totumque hominem mundat. Eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat peccata. Eleemosyna munus bonum est omnibus facientibus eam coram summo Deo. Hæc est qui perpetuos ignes extinguit: hæc est qui resistit peccatis. Hæc est qui Christum pascit esurientem in pauperibus. Hæc vestit nudum: hæc visit infirmum: hæc peregrinum hospitio accipit: hæc, qui omnem angustiam carceris tollit: hæc omnem inopiam finit: hæc diuitibus confert

remedia: hæc vitam æternam comparat: hæc con-
tinet regnum cælorum: hæc est quæ discernit agnos ab hoedis: hæc
est quæ ad dexteram collocat iudicis, hæc angelis sociat: hæc ex fer-
uis filios Dei fieri præstat. Cōcurrere omnes ex vitij erroribusq; leprosi: concurrere omnes quo-
libet flagitio maculati atq; immundi pœnitentes vouentesq; con-
currere ad tam magnum, compendiosum, vitileq; sacrificium, cum
omni lætitia offerentes. Hilarem enim datorem diligit Deus. Pro-
ut quisq; quod offerat habuerit, hoc offerat munus. Quod ita no-
ster princeps sacerdotum instituit, acceptumq; præ omnibus esse
mandauit, vt vsq; ad duo minuta calicemq; aquæ frigidæ mensuras
huius perduxerit sacrificij: pacem promittens, & si hæc defunt, ho-
minibus bonæ voluntatis.

Magnū, vitile
& compen-
diosum sa-
crificium.

2. Cor. 9.

Mar. 12.
Matt. 10.
Luc. 2.

Voluntas bo-
na & animus
potius spe-
ctatur q̄ elee-
mosynæ quā-
titas.

Luc. 19.
Matt. 4.
Luc. 21.
Matt. 10.
Regnum Dei
tantum valet,
quantum ha-
bes.

Luc. 2.

Psal. 55.

Nihil ditius
bona volun-
tate offertur
Deo.

29 GREGORIVS homilia quinta in Euāgelia: Exteriora no-
stra Domino, quamlibet parua, sufficiunt: cor nanq; & non substā-
tiam, pensat. Nec perperdit quantum in eius sacrificio, sed ex quan-
to proferatur. Nam si exteriorem substantiam perpendamus, eccē
sancti negociatores nostri perpetuam angelorum vitam, datis reti-
bus & nauī, mercati sunt. Aestimationem quippe precij rectē nō ha-
bet: sed tamen regnum Dei tantum valet, quantum habes. Valuit
nanq; Zachæo dimidium substantiæ: quia dimidium aliud ad hoc
quod iniuste abstulit, restituendum in quadruplum seruauit. Va-
luit Petro & Andree dimissis retibus & nauī. Valuit viduæ duobus
minutis. Valuit alteri calice aquæ frigidæ. Regnum itaque Dei, vt
diximus, tantum valet quantum habes. Pensate igitur fratres, qd
vilius, cum emitur: quid carius, cum possidetur? Sed forsasē nec
calix aquæ frigidæ suppetit, qui indigenti præbeatur: etiā tunc secu-
ritatē nobis promittit sermo diuinus. Redemptore etenim nato,
cæli ciues ostensi sunt, qui clamarent: Gloria in excelsis Deo, & in
terra pax hominibus bonæ voluntatis. Ante Dei nanq; oculos nunq̄
est vacua manus à munere: si fuerit arca cordis repleta bona volun-
tate. Hinc etenim Psalmista dicit: In me sunt, Deus, vota tua: quæ
reddam laudatiōes tibi. Ac si aperte dicat: Etsi exteriūs munera of-
ferenda non habeo, intrā memetipsūm tamen inuenio quod in ara
tuæ laudis impono: quia qui nostra datione non pasceris, oblatiōe
cordis meliūs placaris. Nihil quippe offertur Deo ditius volunta-
te bona.

30. AMBROSIVS in libro de viduis: Non professione, sed
meritō videtur vnaquæque præstare, & hospitalitatis apud Deum
grati-

gratiam nō perire, qui potum aquæ frigidæ, sicut in Euangelio ipse
memorauit. præmio æternitatis remuneret amplissimo, & farina
breuis oleiq; mensuram indeficienti affluentem copiatum vber-
tate compenset. Et postea: Liberalitas non cumulo patrimonij, sed
largitatis definitur affectu. Denique Dñica voce illa, vidua omni-
bus antefertur, de qua dictum est: Vidua hæc plus omnibus misit.
In qua moraliter Dominus instituit vniuersos, nē quis à collatione
ministerij, paupertatis pudore reuocetur: nec sibi diuites blandi-
antur, quod plus videantur conferre, quàm pauperes. Vberior est
enim nummus è paruo, quàm thesaurus è maximo: quia nō quan-
tum detur, sed quantum resideat, expenditur. Nemo plus tribuit,
quàm qui sibi nihil relinquit. Quid tu diues egeni comparatione
te iactas, & cum tota oneraris auro, preciosam per humum trahens
vestē, quasi inferior tuis & parua, diuitijs honorari desideras, quia
inopem collatione vicisti? Et flumina superfluunt cum redundant.
Gratior tamen hauitus è riuulo est. Spumant & musta dum fer-
uent, nec damnū putat agricola quod defluerit. Gementibus
areis dum cæditur messis, frumenta defolliunt. Sed deficienti-
bus messibus, non deficit de hydria farina, & plena olei testa desu-
dat. Exinaniuit tamen dolia diuitum siccitas, cum viduæ pauillu-
lum oleariū redundaret. Non ergo quid fastidio expuas, sed quan-
tum deuotione conferas, æstimandum est. Deniq; nulla plus tribu-
it, quàm illa quæ de filiorum alimentis pauit Prophetam. Et idē
quia nulla plus contulit, nulla plus meruit.

31 L E O Magnus sermone quarto de Quadragesima: Non time-
atur inter opera misericordiæ terrenarum diminutio facultatum.
Semper diues est Christiana paupertas, quia plus est quod habet,
quàm quod non habet. Nec pauet in isto mundo indigentia labo-
rare, cui donatum est, in omnium rerum Domino omnia posside-
re. Operantibus ergo quæ bona sunt, non est omninō metuendum,
nē eis desit facultas operandi, quum & in duobus nummis euange-
licæ illius viduæ sit laudata deuotio, & pro calice aquæ frigidæ præ-
mium habeat gratuita largitio. Ex affectibus enim piorum, beni-
gnitatis mensura taxatur, & nunquàm eum miserendi efficacia
deserit, in quo misericordia ipsa non deficit. Experta est hoc vidua
de Sarepta.

32 E T sermone sexto: Rationabilibus sanctisq; ieiunijs nulla vti-
lius, quàm elemosynarum, opera copulantur, quæ vno misericor-
diæ nomine multas laudabiles pietatis cōtinent actiones, vt omni-

Matth. 10.

Ex affectu &
animo iudi-
catur liberat.
litas.
Luc. 21.

3. Reg. 17.

Luc. 21.
Matth. 10.
Ex affectu be-
nignitatis
mensura ta-
xatur.
3. Reg. 17.

Bona vo-
luntas.
Lucæ 2.

Lucæ 21.
Marc. 12.

Math. 10.

Fides efficit
preciosa quæ
per se sunt
vilia.

Lucæ 6.

um fidelium pares animi esse possint etiam inter impares facultates. Dilectio enim quæ simul Deo hominibus debetur, nullis unquam impeditur obstaculis, ut non ei semper bene velle sit liberum. Dicentibus quippe angelis, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: non solum virtute benevolentiam, sed etiam pacis bono beatus efficitur, quicumque alijs quacunque miseria laborantibus, charitate comparitur. Lausissima enim sunt opera pietatis, quæ ipsa sui varietate id veris conferunt Christianis, ut in distributione eleemosynarum non solum diuites & abundantes, sed etiam mediocres & pauperes, suas habeant portiones: & qui largitatis sunt viribus inæquales, mentis tamen affectione sint similes. Nam cum sub oculis Domini multi in gazophylacio ex opulentia sua multa conferrent, vidua quædam duos intulit nummos, & tali Iesu Christi testimonio meruit coronari, ut in tam paruo muneris modo, omnium fuerit collationi condigna præferri: quia inter magna eorum dona, quibus multa residebant, illius quod fuit exiguum, fuit totum. Si verò aliquis tantæ paupertatis coarctatur angustijs, ut nec ad duo æra inopi impartienda sufficiat, habet in præceptis Domini, unde impleat bonæ voluntatis officium. Siquidem qui sitienti pauperi calicem aquæ frigide ministrarit, mercedem est sui operis adepturus: tanta seruis suis Domino ad obtinendum regnum suum præparante compendia, ut etiam præbitio aquæ, cuius usus gratuitus atque communis est, præmio non careret. Quod ne vlla includeret difficultas, de aqua frigida forma est proposita pietatis, ne putaret se mercede cariturum, cui de calefactione potius lignorum impendium defuisset. De quo tamen calice frustrâ non admonet Dominus, ut in nomine ipsius præbearur: quia hæc, quæ per se sunt vilia, fides efficit preciosa: & quæ ab infidelibus ministrantur, & si fuerint sumptu magna, omni tamen iustificatione sunt vacua.

33 ITEM sermone 6. de ieiunio decimi mensis: Efficacissima est ad exorandum Deum postulatio, cui pietatis opera suffragantur. Quoniam quæ suum ab inope non auertit animum, citò ad se Domini conuertit auditum, dicente Domino: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Dimittite, & dimittetur vobis. Quid hac iustitia benignius? Quid hac retributione clementius, ubi sententia iudicaturi, in potestate ponitur iudicandi? date, inquit, & dabitur vobis. Quam citò diffidetiæ sollicitudo & auaritiæ est amputata cunctatio, ut quod redditur a se, permittit veritas, secunda expendat humanitas. Cõstans esto Christiane largitor: da quod accipias, sere quod metas, sparge quod colligas. Noli metuere dispendum, noli

noli de dubio suspirare prouentu. Substantia tua cum bene erogatur, augetur: & concupiscere iustum misericordiam lucrum, æterni quaestus est sectari commercium. Munerator tuus vult te esse munificum, & qui dat ut habeas, mandat ut tribuas, dicens: Date, & dabitur vobis. Amplectenda est tibi promissionis istius gratulanda conditio. Quauis enim non habeas, nisi quod acceperis, non potes tamen non habere, quod dederis. Qui ergo pecunias amat, & multiplicare opes suas immodicis optat augmentis, hoc potius sanctum foenus exerceat, & hac usurarum arte ditescat.

XII

*Quibus exemplis Eleemosynæ Virtus & fructus
declaratur?*

In sacris quidem literis Abraham^a & Lot^a propter hospitalitatem & deo placuisse, & angelos^b hospitio excepisse dicuntur. Tobias^c & Centurionis eleemosynæ tantum valuerunt, ut in memoriam ascenderint in conspectu Dei, & non solum testes, sed etiam collaudatores habuerint sanctos Angelos. Zachæus Christi verbis permotus, & ex principe Publicanorum speculum misericordiam factus, dimidium bonorum dat pauperibus, et mox Abrahamæ filius à Christo ipso^e pronunciat. Tabitha, f vt plena operibus bonis & eleemosynis, quas viduis præsertim faciebat, à Luca celebratur. Sic piæ matronæ laudem habent in Evangelio singulari, quæ cum Magdalena & Martha Christo Domino eiusque pauperibus disci-

^a Genes 18 a 19. a

^b Hebræ 13. a

^c Tob. 12. c. 1. d

^d Act. 10. a Exepla

Ioanis Eleemosy-

narij & aliorum vide

apud Leostium in ei-

us vita: Mart apud

Sulpitium: Paulæ

apud Hic. Paulini

apud Turonens de

gloria Cõfess. c. 107.

& apud Gre. 3. dial.

cap. 1. Tiberij apud

Turõ 1. 5. hist. Frac.

ca. 19. Bened. apud

Greg. 2. dial. c. 28. &

29. Mart. apud eun-

dè hõ. 19. in euãg.

Gre. apud Ioa. diac.

l. 1. vitæ eius c. 10. &

l. 2. c. 22. & 13. Oual.

apud Bedam hist.

Angl. lib. 3. cap. 6.

e Luc. 19. ab

f Ac 9. fg Vide etiã

Pratũ Spirituale So-

phronij cap. 175.

185. 195. & 201.

g Lu 8. a & 10. g Ioa.

12. a 3. Reg. 17. b c d

4. Reg. 4. b c f

^h Ambr. 11.2.
off. cap. 28.

^a Psalm. 111. b
Chrysoft. h. 6.
55. in Genes.

scipulis liberaliter de suis facultatibus inferuiebant. Et de ^h Laurentio Leuita & martyre iustissimi canitur: ^a *Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi.*

S C R I P T V R A E.

GENESIS decimo octauo: Apparuit autem ei (Abraham) Dominus in conualle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso seruore diei. Cumque eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram. Et dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum: sed afferam pauxillum aque, & lauentur pedes vestri, & requiescite sub arbore. Ponaque buccellam panis, & confortetur cor vestrum: postea transibitis: idcirco enim declinastis ad seruum vestrum. Qui dixerunt: Fac ut loquutus es. Festinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria sata simile commisce, & fac subcineritios panes, &c.

ET capite decimonono: Veneruntque duo angeli Sodomam vespere, sedente Lot in foribus ciuitatis. Qui cum vidisset eos, surrexit, & iuit obuiam eis: adorauitque pronus in terram, & dixit: Obsecro, Domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi: Lauate pedes vestros, & mane proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt: Minimè, sed in platea manebimus. Compulit illos oppido vt diuertent ad eum. ingressisque domum illius, fecit conuiuium, & coxit azyma, & comederunt, &c.

AD Hebræos decimotertio: Caritas fraternitatis maneat in vobis. Et hospitalitatem nolite obliuisci: per hanc enim pla-

placuerunt quidam, angelis hospicio receptis.

T O B I A E duodecimo: Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, et mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

ET capite primo: Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, & consolabatur eos, diuidebatque vnicuique, prout poterat, de facultatibus suis. Esurietes alebat, nudisque vestimenta præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat.

A C T O R V M decimo: Vir autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, centurio cohortis que dicitur Italica, religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper: is vidit in visu manifestè, quasi hora diei nona, angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi: Corneli. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quis es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei, &c.

L V C A E decimonono: Et ingressus, perambulabat Iericho. Et ecce vir nomine Zachæus, & hic princeps erat publicanorum, & ipse diues, &c. Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquè defraudaui, reddo quadruplum. Ait Iesus ad eum, Quia hodie salus domui huic facta est, eò quod & ipse filius sit Abraham.

A C T O R V M nono: In Ioppe autem fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis quas faciebat. Factum est autem in diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam cum lauissent, posuerunt eam in cœnaculo. Cum

pp au.

autem propè esset Lydda ab Ioppe, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Nè pigriteris venire vsque ad nos. Exurgens autem Petrus, venit cum illis. Et cum aduenisset, duxerunt illū in cœnaculum: et circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, et ostendentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas. Eiectis autem omnibus foràs, Petrus ponens genua, orauit: et conuersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: et viso Petro, resedit. Dans aut̃ illi manum, erexit eam. Et cum vocasset sanctos et viduas, assignauit eam viuam.

L V C A E octauo: Et factum est deinceps, et ipse iter faciebat per ciuitates et castella, prædicans & euangelizans regnū Dei: et duodecim cum illo, et mulieres aliquę quæ erant curatæ à spiritibus malignis et infirmitatibus, Maria quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant, et Iohanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, et Susanna, et aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

E T capite decimo: Factum est autem dum irent, et ipse intrauit in quoddam castellum: et mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam, &c.

I O A N N I S duodecimo: Iesus ergò ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, vb̃ Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit Iesus. Fecerunt aut̃ ei cœnam ibi, et Martha ministrabat. Lazarus verò vnus erat ex discumbentibus cum eo.

T E R T I I Regum decimosextimo: Factus est sermo Domini ad Eliam, dicens: Surge, et vade in Sareptha Sidoniorum, et manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ vt pascat te. Surrexit, et abiit in Sareptha. Cumq; venisset ad portam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua colligēs ligna, et vocauit eam, dixitq; ei: Da mihi paululum aquæ in vase, vt bibam. Cumq; illa pergeret vt afferret, clamauit post tergum eius,

eius, dicēs: Affer mihi, obsecro, et buccellam panis in manu tua. Quæ respondit: Viuit Dñs Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantū pugillus capere potest farinæ in hydria, et paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna, vt ingrediar, et faciam illud mihi et filio meo, vt comedamus, et moriamur. Ad quam Elias ait: Noli timere, sed vade, et fac sicut dixisti: veruntamen mihi primū fac de ipsa farinula subcineritium panē paruulum, et affer ad me: tibi aut̃ et filio tuo facies postea. Hęc aut̃ dicit dominus Deus Israel: Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur vsq; ad diem in qua Dñs daturus est pluuiam super faciē terræ. Quę abiit, et fecit iuxta verbū Elię: et comedit ipse, et illa, et domus eius: et ex illa die hydria farinæ nō defecit, et lecythus olei nō est imminutus, iuxta verbum Dñi quod locutus fuerat in manu Elię, &c. Et post pauca: Et exaudiuit Dominus vocem Elię: et reuersa est anima pueri intrā eum, et reuixit. Tulitq; Elias puerum, et deposuit eum de cœnaculo in inferiore domum, et tradidit matri suæ, & ait illi: En viuit filius tuus.

Q V A R T I Regum quarto: Facta est autem quædam dies, et transibat Eliseus per Sunam: erat autem ibi mulier magna quæ tenuit eum vt comederet panem: cumque frequenter indè transiret, diuertebat ad eam, vt comederet panem. Quæ dixit ad virum suum: Animaduerto quod vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter. Faciamus ergò ei cœnaculum paruulum, et ponamus ei in eo lectulum, et mensam, et sellam, et candelabrum, vt cum venerit ad nos, maneat ibi, etcæt. Et concepit mulier, et peperit filium in tempore, et in hora eadem qua dixerat Eliseus. Creuit autem puer. Et cum esset quædam dies, et egressus esset ad patrem suum ad messorum, ait patri suo: Caput meum doleo,

caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle, duc eum ad matrem suam. Qui cum tulisset, & duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua usque ad meridiem: & mortuus est. Ascendit autem, & collocavit eum super lectulum hominis DEI, & clausit ostium: & egressa vocavit virum suum, &c. Ingressusque clausit ostium super se & super puerum: & oravit ad Dominum. Et ascendit, & incubuit super puerum: posuitque os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius: & incurvavit se super eum, & calefacta est caro pueri. At ille reuersus, deambulabat in domo semel huc atque illuc: & ascendit, & incubuit super eum: & oscitavit puer septies, aperuitque oculos. Et ille vocavit Giezi, & dixit ei: Voca Sunamitidem hanc. Quæ vocata, ingressa est ad eum.

PsALMO centesimo vndecimo, vt in textu.

EX PATRIBVS EXEMPLA.

Widetur auctoritas commendationem in 2. synodo Nicæna, actione 4.

Zachariæ eleemosynarij exemplum.

LEONTIVS Episcopus Neapoleos infulæ Cypri, in vita S. Ioannis Eleemosynarij patriarchæ Alexandrini: Humilis Zacharia, (inquit patriarcha ad ministrum suum) esto misericors, & verbum promissionis habe ex Deo per infirmitatem meam, quia neque in vita mea, neque post mortem deerit tibi Deus, quod seruat usque hodie. Multas enim benedictiones mittit ei Deus, sed non dimittit quidquam, quod non statim det pauperibus, propemodum constringens & in nihilum redigens domum suam. Multoties in exultatione inuenerunt eum quidam, dicentem Deo: Sic sic, aut tu mittendo, aut ego dispergendo, videbimus quis vincat. Lique enim quoniam tu diues Domine, & vitæ nostræ miserator es. Porro autem quando iuxta euentum non habet, ad horam aliquid quod det à se petenti, contristatus, dicit ad tabernarium aut ad negotiatorem, Da mihi vnum tremissem, id est, tertiam partem solidi aurei, & seruiam tibi vno mense vel duobus, vt vis, & vbi vis, quoniam esuriunt valde qui in domo mea sunt. Et sumens dat egenti, rogans vt nemini dicat. Ibidem: Non iustum est (ait ipse Ioannes in die

Ioannis eleemosynarij cura & sollicitudo erga pauperes.

die, cum in patriarcham electus esset) ò fratres, antè alterius cuiusquam curam habere, quàm Christi. Omni verò multitudine quæ conuenerat, audito verbo cõpuncta ac sustinente, dicit iterum ille beatus: Eunte ergò per totam ciuitatem, conscribite mihi usque ad vnum omnes Dominos meos. Illis autem non intelligentibus qui hi Domini essent, sed rogantibus dicere, & mirantibus, quoniam patriarchæ Domini existerent, respondit rursus angelicum illud os, & ait: Quos vos egenos & mendicos vocatis, illos ego Dominos & auxiliares prædico. Ipsi enim nobis verè & auxiliari, & cælorum regnum donare poterunt. Et cum hoc multa velocitate vidisset factum Christi imitator, præcepit eis, per singulos dies stipendia tribui, & per proprium dispensatorem præberi eis sufficientem necessitatem: plus autem erant, quàm septem millia quingenti. Tunc quasi pastor verus & non mercenarius, cum sacrosancto ouili, & cum conuenientibus sanctis viris episcopis ad Ecclesiam sanctam pergehs, consecratus est de diuino iudicio.

CVM essem (inquit patriarcha) adhuc in Cypro iuuenis quasi annorum quindecim, vidi vna noctium in somnis puellam quandam, cuius species supra solem splendebat, ornatam supra omnem humanum sensum, quæ venit & stetit ante lectum meum, & pulsavit me in latere. Expergefactus verò, vidi eam in veritate stantem, & æstimavi eam esse mulierem. Figura igitur crucis signatus, dixi ei: Quæ es tu? & quomodo ausa es intrare ad me dum dormire? Habebat autem & coronam de oliuarum ramis super caput suum. Tunc illa hilari vultu & subridendo dicit mihi, Ego sum prima filiarum Regis. Cum hæc audissem, statim adoravi eam. Tunc dicit mihi: Si me possides amicam, ego te duçam in conspectu Imperatoris. Etenim nemo habet potestatem apud eum, sicut ego. Ego, quippe feci eum in terris hominem fieri, & saluare homines. Et hæc dicens, disparuit. Ego verò in memetipsum reuersus, intellexi visionem, & dixi: Credo, compassio ac eleemosyna est, & idè habet in capite ex oliuæ folijs coronam. Etenim veraciter compassio & benignitas erga homines, Deum carne vestiri fecit. Statim ergò vestij me, & nullum domus meæ excitans, in Ecclesiam abij. Erat enim iam aurora. Et cum irem obuiam fratri frigore vexato, expoliani me indumento caprino, & dedi ei, dixique intra me: Eccè in hoc sciam, si utique vera est visio quæ vidi, an dæmoniaca. Et veritate testante, nondum Ecclesiam comprehenderam, & subito obuians mihi quidam, albis indutus vestimentis, dat mihi ligaturam

Visio eius.

centum numismatum, dicens: Accipe hæc frater, & dispensa vt vis. Ego autem præ gaudio statim hæc suscipiens, reuersus sum, volens reddere ei ligaturam illam, quasi nihil indigens, & amplius non vidi aliquem. Tunc dixi, veraciter non esse phantasiam. Ex illa verò hora sæpè dabam confratri aliquid, & dicebam: Videbo si mittat Deus mihi, vt dixit, centupla. Et cum tentassem Dominum, malè faciens, & satisfactum mihi esset diuersis modis per eas res, dixi: Cessa misera anima, tentando intentabilem. Ad rione existente eadem populi multitudine in ciuitate, quidam peregrinorum videns tantam compassionem eius, voluit tentare eum, & indutus vestimèta vetera, accessit ad eum, eunte ad visitandos q̄ in Nosocomio, id est, in Infiruario iacebant: (bis enim per hebdomadam vel ter ibat illuc) Et dicit ad eum: Miserere mei, quoniam captiuus sum. Dicit datori, da ei sex numismata. Deinde cum hæc accepisset, vadit & mutat habitum, & obuiat ei aliud, & prociat ei, dicens: Miserere mei, quia coactor. Dicit denuò patriarcha datori: Da ei sex nummos aureos. Cum verò esset, dicit ille distributor ad aurem illius patriarchæ: Per orationes tuas Domine, idem ipse accepit secundo. Fecit verò seipsum patriarcha tanquam nesciret. Venit itaque tertio iterum accipere, & tetigit dator patriarcham qui aurum ferebat, significans quòd ipse esset. Tunc respondit ei DEI amicus, ille veraciter misericors: Da ei duodecim numismata, nè fortè Christus meus sit, & tètet me. Referebat semel coram omnibus iste sanctus, dicens: Habebam, inquit, quandam ministrum in apotheca mea in Cypro, fidelem valde, & virginem vsque ad obitum suum. Hic ergò narrabat mihi, quia in Africa existente me, facta est res huiusmodi: Permanebam enim, ait, cum quodam Telonario, diuite vehementer & immisericordi. Semel ergò pauperibus in hyeme sedentibus ad solem, seq̄ calefacientibus, coeperunt singuli domos Eleemosynatorum collaudare, & pro eis orare per singulos eorum: similiter & domos eleemosynam non facientium vituperare. Inter quæ venit in medium eorum & nomen senioris mei Telonarij, & coeperunt singuli interrogare proximum: Verè tu frater accepisti aliquandò de domo illa benedictionem? Et omnibus interrogatibus inuicem, nullus inuentus est accepisse aliquandò de domo eius aliqd. Dicit ergò vnus ex eis: Quid dabitis mihi, & ego accipiã hodiè ex eo benedictione? Et facietibus cū eo pactum, venit, & stat foris portam domus, expectans quandò ad domum suam reuerteretur. Ex dispensatione DEI peruenerunt simul, ipse

Ab aduena quodam tentatur Ioanes eleemosynarius.

Historia de Petro publicano siue telonario.

ingre-

ingrediens portam, & animal portans filigines à mancipio causa prandij ipsius. Videns igitur egenum, non inueniens lapidem, per furorem arripit filiginem de clutella, & iactauit in faciem eius. Ille verò suscepit eam, & abiit vt satisfaceret confratribus suis, quod ex eisdem manibus accepisset eam. Itaque post duos dies agrotauit infirmitate ad mortè idem Telonarius, & vidit in somnis seipsum rationem ponentem, & omnes actus suos super stateram appendi. In vna quidem acie congregabantur mauri quidam deformes, altera autem acies aliorum quorundam erat candidatorum & terribilium specie. Qui nihil inuenientes boni, vt & ipsi appenderent econtra aduersum mala opera, quæ collecta erant à mauris, in acie ipsorum nimis turbabantur & tristabantur, & mente consternabantur ad alterutrum, & dicebant: Ergò nihil nos hic habemus? Tunc dicit vnus eorum: Verè nihil habemus, nisi vnam * filiginem, quam dedit ante duos dies Christo, & ipsam non voluntariè. Et mittentibus eis filiginem, æqualitas facta non est. Tunc dicunt Telonario hi, qui apparuerant ei candidati: Vade, & auge ad filiginem hanc: alias verè mauri isti te apprehendent. Euigilans ergò, agnouit, quæ visa sunt ab eo, non esse mendacia, sed vera. Omnia verò quæ à iuuentute sua commiserat, & quorum ipse erat oblitus, videbat Aethiopes illos congregare, & deportare ad libram, & dicebat: Papè, si vna filigo quam iactaui per furorem, ita profuit: à quantis malis se liberat, qui dat in simplicitate sua bona indigentibus? Et deceterò ita modestus & prudens atque summus eleemosynator factus est, vt etiam corpori proprio non parceret. Hæc sunt beatissimi à Deo honorati Ioannis Patriarchæ narrationes. Non solum enim de vita sua contentus erat volentem proficere ædificare, verum etiam de Deo acceptis & veracibus relationibus suis, & dicebat semper hæc audientibus: Si proprio sanguini non pepererunt quidam hominum, sed hunc dederunt in manus fratrum, immò Christi, quomodò putas nos cum alacritate & humilitate debemus de facultatibus nostris dare C H R I S T O, & egenis atque pauperibus, vt recompensationem recipiamus à iusto & mercedum redditore D E O, in illa timenda & horrenda retributionis die? Qui nunc seminat parcè, parcè & metet: quòd qui seminat in benedictionibus, id est, largè & magnanimiter, multipliciter & metet, hoc est, bona illa hæreditabit, quæ omnem mentem transcendunt.

Actus hominum velut in trutina ponderatur. Vide Damasceni in oratione de defunctis.

* panem

2. Cor. 9.

POSTEA de Troilo agès author, qui à Ioane monitus, inuitus Troilum ep̄ ele-

304
scopum auarum quomodo ab auaritia morbo curatur Ioannes.

DE ELEMOSYNA

eleemosynam dederat, & ided cœperat ægrotare: Igitur (inquit) cum hoc audisset Patriarcha, mox agnouit causam, quia propter exitum viginti librarum infirmatus est ille inuitus eleemosynator. Erat enim (vt prædictum est) valde immisericors, & amator pecuniæ. Non sufferens ergo beatus se quidem super mensam reficere, illum autem super lectum cruciari grauiter, peruenit celeriter ad eum ille verè sine superbia, & dixit ad eum hilariter vultu: Fac charitatem fili Troile. Aestimās quod in veritate dixerim tibi, fratribus huiuscemodi dare, crede mihi, per iocum dixi tibi dare. Ego enim volui præstare eis singula humilimata propter sanctā festiuitatem: sed quia non habebat distributor meus secum sufficientem quantitatem, huius rei gratia mutuam dedisti eam mihi, & ecce artuli tibi illas triginta libras. Vt verò vidit quantitatem Episcopus amator pecuniæ, in honorabili manu sapientis existentis medici & pastoris, febris quidē subitò disparebat, frigus etiam recedebat, fortitudo quoque, & corporis eius calor ad eum reuertebantur, vt ex hoc non possent latere, hanc esse causam repentē comprehendentis eum commutationis. Suscipiens verò aurum ab honorandis manibus Patriarchæ, & nihil omninò contradicens, expectabat ab eo Patriarcha conscriptionem abrenunciationis mercedis earum, quæ datæ sunt, triginta auri librarum. Fecit autē hoc cum gaudio Troilus episcopus, scribens proprijs manibus ita: Deus, Domino meo Ioanni beatissimo Patriarchæ huius Alexandrinorum magnæ ciuitatis, da mercedem triginta librarum, quæ datæ sunt tibi, quoniam ego recepi mea. Hoc scriptum itaque sanctus accipiens, sumpsit secum & eundem Episcopum ad prandium, vt enim iam dictum est, statim sanus factus est. Volens ergo mercedis redditor Deus corripere eum, simul autem & ad miserationem contributorum & compassiōem erigere, ostendit eadem die dormienti post prandium Patriarchæ in somnis, qua mercede priuatus esset. Vidit enim (vt ait) domum, cuius pulchritudinem atque magnitudinem non potest ars hominum imitari, & ianuam huius totam auream & super ianuam titulum conscriptum, Mansio æterna, & requies Troili episcopi. Cumque hoc, inquit, legissem, gauisus sum: sciebam enim donandam mihi ab Imperatore talis domus epulationem. Nondum autem huiusmodi tituli superscriptionem perlegeram, & ecce quidam regius cubicularius, habens secum & alios obsequij diuini, & cum peruenisset ad talem nitentis domus ianuam, dixit ad proprios officiales: Deponite titulum istum. Et cum

depo-

DE ELEMOSYNA

305

deposuissent, iterum dixit: Mutate eum, & ponite quē misit orbis terrarum rex. Et attulerunt, & affixerunt aliud, adspiciente me, superscriptum ita, Mansio æterna ac requies Archiepiscopi Alexandriæ, empta libris triginta. Et cum hoc vidisset, surrexit à somno, & magno summoque pastori, quæ visa sunt ei in somnis, enarrauit, perficiens ea de causa Troilus episcopus, factus extunc eleemosynator magnificus.

Ad extremam paupertatem peruenienti cuidam de domesticis ministris, propria manu iste sanctus, vt nullus sciret, duas libras auri dedit: & audiens ab accipiente, quoniam hæc accipiens, domine (inquit) ulterius non habeo vultum intendendi in honorabile & angelicam faciem tuam: verè dignum laude, vt sapiens, locutus est verbum: Nondum, inquit, inquit, sanguinem meum pro te frater effudi, sicut mandauit mihi Dominus meus Christus.

Aliud exemplum.

Si verò aliquandò audiebat sapientissimus, quoniam eleemosynarius est talis, adducebat eum in hilaritate seorsum, & dicebat ei: Quomodo factus es eleemosynator? naturaliter, an te ipsum cogens? Unde quidam eorum qui ab eo interrogabantur, verecundati, occultabant se: quidam autem dicebant ei. Propter quod vnus interrogatus à sancto, respondit ita: Crede mihi Domine, quia nihil do aut facio boni, veruntamen ipsum quod facio & præbeo, ex quibus & orationes tuæ largiuntur, ita facere assueui. Eram prius valde immisericors & crudelis, & semel damna pertuli, & in subtilitatem deueni: Cœpit autem cogitatio mea dicere mihi: Verè si esses eleemosynator, non relinqueret te Deus. Statui ergo per singulos dies dare quinque æreos nummos pauperibus, & cum cœpisset dare, statim satanas prohibebat me, dicens: Verè quinque nummi sufficiunt domui tuæ ad olera aut ad balneum percipiendum: & statim, tanquam sicut de faucibus natorum meorum priuarem eos, nihil dabam. Cum verò vidissem quod superarer à vitio, dico puero meo: Per singulos dies furare, me nesciente, quinque nummos, & da eleemosynam. Sum enim ego trapezita, Domine. Ille verò, benè faciens, cœpit furari denarios. Erat autem aliquandò & filius. Cum ergo vidisset, quia benedicebamur, & diuitijs abundabamus, cœpit & tremisses furari & dare. Semel itaque admirans benedictiones Dei, dixi ei: Verè multum profuerunt illi quinque nummi illi, volo ergo vt des decem. Tunc dicit mihi & puer subridendo: Vade, ora furtis meis. Nam verè hodie non haberemus quem manducassemus panem, sed si est fur iustus, ego sum. Tunc ergo di-

Modus quo trapezita quid tentantem de auaritia demonem superauit.

99

xix,

xit, quoniam tremisses dabat & filiquas, & iam ex fide illius, assue-
 ui dñe ex animo dare. Aedificatus ergò sanctus valde, dixit ad eum:
 Crede mihi, multas cōuersationes patrū legi, tale aliquid nō audiui.
 2 SEVERVS Sulpitius in vita sancti Martini: Quodā tempore
 cū iam nihil præter arma & simplicem militiæ vestem haberet
 media hyeme, quæ solito asperior in horruerat, (ad eū vt plerosque
 vis algoris extingueret) obuium habuit in porta Ambianensium ci-
 uitatis pauperem nudum. Qui cū prætereuntes, vt sui miserentur,
 oraret, omnesq; miserum præterirēt, intellexit vir Deo plenus
 sibi illum, alijs misericordiam non præstātibus, reseruari. Quid ta-
 men ageret? Nihil præter chlamydem, qua indutus erat, habebat.
 Iam enim reliqua in opus simile consumpsert. Arrepto itaq; ferro,
 quo erat accinctus, mediam diuidit, partemq; eius pauperi tribuit:
 reliqua rursus induitur. Interea de circumstātibus ridere nonnulli,
 quia deformis esset, & truncatus habitu videretur. Multi tamen q-
 bus erat mens sanior, aliud gemere, qui simile nihil fecissent, cū
 vtiq; plus habentes, vestire pauperem sine sua nuditate potuissent.
 Nocte igitur insecuta, cū se sopori dedisset, vidit Christum chla-
 mydis suæ, qua pauperem texerat, parte vestitum. Intueri diligen-
 tissimè Dominum, vestemq; quam dederat, iubet agnoscere. Mox
 ad angelorum circumstantium multitudinem audiuit Iesum clara
 voce dicentem: Martinus adhuc catechumenus hac me veste con-
 textit. Verè memor Dominus dictorum suorum, qui antè prædixe-
 rat: Quā diū fecistis hæc vni ex minimis istis, mihi fecistis: se in pau-
 pere professus est fuisse vestitum. Et ad confirmandum tam boni
 operis testimonium, in eodem se habitu, quem pauper acceperat,
 est dignatus ostendere.

HIERONYMVS ad Eustochium in epitaphio Paulæ, epi-
 stola vigesima septima: Si pauperem videbat, sustentabat, si diuites,
 ad benè faciendum hortabatur. Liberalitas sola excedebat modū.
 Et vsuras tribuens, vsuram quoq; sapiens faciebat, vt nulli stipem
 rogantium denegaret. Fateor errorem meum: cū in largiēdo es-
 set profusior, arguebam, illud proferens de Apōstolo: Non vt alijs
 refrigerium, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate in hoc tem-
 pore, vt vestra abundantia sit ad illorum inopiam, & illorum abun-
 dantia sit ad vestram inopiam. Et hoc de Euāgelio Saluatoris: Qui
 habet duas tunicas, det alteram non habenti. Et prouidendum es-
 se, nē quod libenter faceret, semper facere non posset: multa q; hui-
 usmodi, quæ illa mira verecundia & sermone parcissimo dissol-

ue,

uebat, testem inuocans Deum, se pro illius nomine cuncta facere,
 & hoc habere voti, vt mendicans ipsa moreretur, & vnum num-
 mum filix nō dimitteret, & in funere suo aliena sindone inuolue-
 retur. Ad extremum inferebat: Ego si petiero, multos inueniā, qui
 mihi tribuant: iste mendicans si à me non acceperit, quæ ei possum
 etiam de alieno tribuere, & mortuus fuerit, à quo eius anima re-
 quiretur? Ego cautiorem in re familiari esse cupiebam: sed illa ar-
 dentior fide, toto Saluatori animo iungebatur: & pauperem Do-
 minum pauper spiritu sequebatur, reddens ei quod acceperat, pau-
 per pro ipso effecta. Deniquè consecuta est, quod optabat, & in
 grandi ære alieno filiam dereliquit: quod hucusq; debens, non suis
 viribus, sed Christi se confidit misericordia reddituram. Solent
 plerq; matronarū buccinatoribus suis dona conferre, & in paucos
 largitate profusa, manum à cæteris retrahere: quo illa omninò ca-
 rebat vitio: Itā enim singulis suam pecuniam diuidebat, vt singulis
 necessariū erat, non ad luxuriam, sed ad necessitatem. nemo ab
 ea pauperum vacuus reuersus est: quod obtinebat non diuitiarum
 magnitudine, sed prudentia dispensandi, illud semper replicans: Matt. 5.
 Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam cōsequuntur: Et, Ecc. 3.
 Sicut aqua extinguit ignē, itā eleemosyna extinguit peccatum. Et,
 Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiāt in æter-
 na tabernacula: Et, Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt
 vobis. Et verba Danielis, regem Nabuchodonosor monentis, vt
 eleemosynis redimeret peccata sua.

4 GREGORIVS Turonensis in libro de gloria Cōfessorum, S. Paulini Nolani exemplum,
 capite centesimo septimo: Fuit vir venerabilis Paulinus Nolanæ
 vrbis ex nobili stirpe ortus. Tarasiam similem sibi sortitus est cōiu-
 gem, habens diuitias multas: & tam in fundorū possessiōe, q̄ in p-
 sidio domorum valde diues erat ac locuples. Sed cū primū au-
 res eius euangeliorum lectio illa penetrauit, in qua Dominus ado-
 lescentem pro diuitijs arguit, dicens: Vade, vende omnia quæ ha-
 bes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, seque-
 re me: facilius est camelum per foramen acus transire, q̄ diuitē in-
 troire in regnum Dei: statim venditis omnibus quæ habebat, pau-
 peribus erogauit. Exoneratus à cūctis cupiditatibus, magistrū liber
 sequitur, per hæc se putans paradisi diuitijs locupletari, si videret-
 ur nihil de transitorijs possidere. Cui Maiestas diuina tribuit,
 vt quod impossibile dixerat per euangelium, hic possibiliter ad-
 implere mereretur per actum. Quadam verò die venit ad eum

99 2

qui

Liberalitas S.
Martini.

Matt. 25.

Paulæ viduæ
liberalitas
erga paupe-
res.

2 Cor. 5.

Luc. 3.

Matt. 5.
Ecc. 3.Luc. 16.
Luc. 11.
Dan. 4.S. Paulini
Nolani ex-
emplum.

Matt. 19.

qui stipem peteret, & ait coniugi: Vade, & da ei quod habet necessarium: quæ respondit, Non est nobis amplius quæ vnus panis: cui ille, vade, inquit, porrige eum: Dominus enim dabit nobis victum: sed illa quasi strenua reseruari cupiens, ne aliquid deesset, porrigere noluit. Interea aduenerunt quidam, dicentes, missos se à dominis suis, vt illi annonæ ac vini deferrent speciem: sed per hoc se moratos, quod orta tempestas, vnam eis cum tritico abstulerit nauem. Tunc vir Dei conuersus ad mulierem, ait: Intellige te nunc pauperi vnum panem fuisse furatum: & ideo hanc nauem esse merfam. Perrexit ergo cum coniuge quasi peregrinaturus in aliam regionem, nihil habens præter statum proprium.

Eiusdè Paulini exemplum aliud.

5 GREGORIVS Magnus libro tertio dialogorū, capite primo: Cūm sciantium Vuandalorū tempore fuisset Italia in Campania partibus depopulata, multiq; essent de hac terra in Africanam regionem traducti, vir Domini Paulinus, cuncta quæ ad Episcopi vsum habere potuit, captiuis indigentibusq; largitus est. Cūq; iam nihil omnino superesset quod petentibus dare potuisset, quodam die quædam vidua aduenit, quæ à regis Vuandalorum genero suum filium in captiuitatem fuisse ductum perhibuit, atq; à viro Dei eius precium postulauit, si fortè illius dominus hoc dignaretur accipere, & hunc concederet ad propria remeare. Sed vir Dei magnoperè petenti scemina quid dare potuisset inquirens, nihil apud se aliud nisi se inuenit, petentiq; scemina respondit, dicens: Mulier, quod possim dare, non habeo, sed memetipsum tolle, seruum me iuris tui esse profiteri, atq; vt filium tuum recipias, me vice illius in seruitium trade. Quod illa ex ore tanti viri audiens, irrisionem potius credidit, quæ compassionem. At ille, vt erat vir eloquentissimus, atq; apprime exterioribus quoq; studijs eruditus, dubitanti scemina citius persuasit, vt audita crederet, & pro receptione filij sui in seruitium Episcopum tradere non dubitaret. Perrexit igitur vtriq; ad Africam. Procedente autem regis genero, qui eius filium habebat, vidua rogatura se obtulit, ac prius petijt vt ei filium donare debuisset. Quod cūm vir barbarus, typo superbiæ turgidus, gaudio transitoria prosperitatis inflatus, non solum facere, sed etiam audire despiceret, vidua subiunxit, dicens: Ecce hūc hominem pro eo vicarium præbeo: solummodò pietatem in me exhibe, mihiq; vnicum filium redde. Cumq; ille venusti vultus hominem conspexisset, quā artem nō sset, inquisiuit. Cui vir Dei Paulinus respondit, dicens: Artem quidem aliquam nescio, sed hortum

benè

benè excolere scio. Quod vir gentilis valdè libenter accepit, cūm in nutriendis oleribus quia peritus esset, audiuit. Suscepit itaque seruum, & roganti viduæ reddidit filium. Quo accepto, vidua ab Africana regione discessit. Paulinus verò excolendi horti suscepit curam. Cumq; idem regis gener crebrò ingrederetur hortū, suumq; hortulanum quædam requireret, & sapientem valdè hominem videret, amicos cœpit familiares deserere, & sæpius cum suo hortulano colloqui, atque eius sermonibus delectari. Cui Paulinus quotidie ad mensam olera, virentesq; herbas deferre consueuerat, & accepto pane ad curam horti remeare. Cumq; hoc diutius ageret, quadam die suo domino secum secretius loquenti, ait: Vide quid agas, & Vuandalorum regnum qualiter disponi debeat, prouide: quia rex citius & sub omni celeritate est moriturus. Quod ille audiens, quia ab eodem rege præ cæteris diligebatur, ei minime tacuit, sed quid à suo hortulano, sapienti scilicet viro, agnouisset, indicauit: Quod dum rex audisset, ilicò respondit: Ego vellè hunc de quo loqueris, hominem videre. Cui gener eius, venerabilis Paulini temporalis dominus respondit, dicens: Virentes herbas mihi ad prandium deferre consuevit. Has itaque ad mensam eum, deportare facio, vt quis sit, qui mihi hæc est locutus, agnoscas. Factumq; est. Et dum rex ad prandendum discubuit, Paulinus ex suo opere olera quæq; & virentia delaturus aduenit. Cumq; hunc rex subito conspexisset, intremuit, atque accersito eius domino sibi per filiam propinquo, ei secretum, quod prius absconderat, indicauit, dicens: Verum est quod audisti. Nam nocte hac in somnio, sedentes in tribunalibus contra me iudices vidi, inter quos iste etiam simul sedebat, & flagellum quod aliquandò acceperam, eorum mihi iudicio tollebat. Sed percontare quisnam sit. nam ego hunc tanti meriti virum, popularem, vt conspicitur, esse non suspicor. Tunc regis gener secreto Paulinum tulit, & quisnam esset, inquisiuit. Cui vir Domini respondit: Seruus tuus sum, quem pro filio viduæ vicarium suscepisti. Cumq; instanter ille requireret, vt nō quis esset, sed quis in terra sua fuisset, indicaret, atque hoc ab eo iteratione frequentis inquisitionis exigeret, vir Domini constrictus, magnis coniurationibus, iam non valens negare quid esset, Episcopum se fuisse testatus est. Quod possessor eius audiens, valdè pertimuit, atq; humiliter obtulit, dicens: Pete quod vis, quatenus ad terrā tuā à me cum magno munere reuertaris. Cui vir Domini Paulinus ait: Vnum est, quod mihi impendere beneficium potes, vt omnes ciuitatis meæ

Paulinus captiuos suæ ciuitatis liberavit seruitu- te sua.

captiuos relaxes. Qui euncti protinus in Africana regione requisiti, cum onustis frumento nauibus pro venerandi viri Paulini satisfactione, in eius comitatu laxati sunt. Post non multos vero dies Vuandalorum rex occubuit, & flagellum quod ad suam perniciem, dispensante Deo pro fidelium disciplina, tenuerat, amisit. Sicque factum est, ut omnipotentis Dei famulus Paulinus vera predicaret: & qui se in seruitium solum tradiderat, cum multis à seruitio ad libertatem rediret: illum videlicet imitatus, qui formam serui assumpsit, ne nos essemus serui peccati. Cuius sequens vestigia Paulinus, ad tempus voluntarie seruus factus est solus, ut esset postmodum liber cum multis.

6 GREGORIVS Turonensis historix Francorum libro quinto, capite decimonono: Cum Iustinus Impator amisso sensu amens effectus esset, & per solam Sophiam Augustam eius imperium regeretur, populi Tiberium Cæsarem elegerunt, vtilem, strenuum, atque sapientem, eleemosynarium, inopumque optimum defensorem. Qui cum multa de thesauris quos Iustinus aggregauit, pauperibus erogaret, & Augusta illa eum frequentius increparet, quod rempublicam redigisset in paupertate: diceretque, Quod ego multis annis congregaui, tu infra paucum tempus prodigè dispersis, aiebat ille: Non deerit fisco nostro: tantum pauperes eleemosynam accipiant, aut captiui redimantur. Hic est enim magnus thesaurus, dicente Domino: Thesaurizate vobis thesauros in celo, vbi neque rugo, neque tinea corrumpit, & vbi fures non effodiunt, nec furatur. Ergo de quo Deus dedit, congregemus per pauperes in celo, ut Dominus nobis augere dignetur in seculo. Et quia, ut diximus, magnus & verus Christianus erat, dum hilari distributione pauperibus opem præstat, magis ac magis ei Dominus subministrat. Nam deambulans per palatium, vidit in pavimento domus, tabulam marmoream, in qua crux Dominica erat sculpta, & ait: Cruce tua Domine frontem nostram munimus & pectora, & ecce crucem sub pedibus conculcamus. Et dicto citius, iussit eam auferri, defossaque tabula atque erecta, inueniunt subter & aliam hoc signum habentem. Nunciosque iussit & illam auferre. Qua amota, reperiunt & tertiam: iussuque eius & hæc auferitur. Qua ablata, inueniunt magni thesaurum habentem supra mille auri centenaria. Sublatumque aurum, pauperibus adhuc abundantius, ut consueuerat, subministrat: nec ei Dominus aliquid deficere permittebat pro bona voluntate sua. Quid ei in posterum Dominus transmisserit, non omittebam, Narfes ille

dux

Tiberij erga
pauperes cle-
mentia.

Matth. 6.

Thesaurum
reperit.

dux Italiae, cum in quadam ciuitate domum magnam haberet, * in Italiam cum multis thesauris egressus, ad supra memoratam urbem aduenit: ibique in domo sua occultè cisternam magnam fodit, in qua multa millia centenariorum auri argentique reposuit: ibique interfectis conscijs, vni tantummodo seni per iuramentum condita commendauit. Defunctoque Narsete, hæc sub terra latebant. Cumque supra dictus senex, huius eleemosynas assidue cerneret, pergit ad eum, dicens: Si, inquit, mihi aliquid prodest, magnam rem tibi Cæsar edicam. Cui ille, dic, ait, quod volueris. Proderit enim tibi, si quiddam nobis profuturum narraueris. Thesaurum, inquit, Narsetis reconditum habeo, quod in extremo vite positus celare non possum. Tunc Cæsar Tiberius gauisus, mittit vsque ad locum pueros suos. Precedente vero sene, hi sequuntur attoniti. Peruenientesque ad cisternam, deopertamque ingrediuntur. in qua tantum aurum argentumque reperiunt, ut per multos dies vix euacuaretur à deportantibus. Ex hoc ille amplius hilari erogatione dispensauit egenis.

7 GREGOR. Magnus libr. 2. dial. in vita sancti Benedicti, capit. 28: Eo quoque tempore quo alimentorum inopia Campaniam grauiter affligebat, vir Dei diuersis indigentibus monasterij sui cuncta tribuerat, ut penè nihil in cellario, nisi parum quid olei in vitreo vase remaneret: Tunc quidam subdiaconus Agapitus nomine, aduenit, magno perè postulans, ut sibi aliquantum olei dari debuisset. Vir autem Domini qui cuncta decreuerat in terra tribuere, ut in celo oia reseruaret, hoc ipsum parum quod remanserat olei, iussit petenti dari. Monachus vero qui cellarium tenebat, audiuit quidam iubetis verba, sed implere distulit. Cumque post paululum, si id quod iusserat, datum esset, ingreteret, respondit monachus se minimè dedisse: quia si illud ei tribueret, omnino nihil fratribus remaneret. Tunc iratus, alij præcepit, ut hoc ipsum vas vitreum in quo parum olei remansisset videbatur, per fenestram proiceret, ne in cella aliquid inobedientiam remaneret. Factumque est. Sub fenestra autem eadem ingens præcipitium patebat, saxorum molibus asperum. Proiectum itaque vas vitreum, venit in saxa, sed sic mansit incolume, ac si proiectum minimè fuisset, ita ut neque frangi, neque oleum effundi potuisset. Quod vir Domini præcepit leuari, atque ut erat integrum, petenti tribui. Tunc collectis fratribus, inobedientem monachum de infidelitate sua & superbia coram omnibus increpauit.

8 ET capite vigesimo nono: Qua increpatione completa, sese cum eisdem fratribus in orationem dedit. In eo autem loco vbi cum fratribus orabat, vacuè erat ab oleo doli & coopertum. Cumque sanctus

* ex Italia est

S. Benedicti
misericordia
& liberalitas
in egenos.

Miraculum

Miraculum

vix

vir in oratione peristeret, cœpit operimentum eiusdem dolij oleo excrecente subleuari. Quo commoto atq; sublenato, oleum quod excreuerat, ora dolij transiens, pauimentum loci in quo incuberat, inundabat. Quod Benedictus Dei famulus vt adspexit, protinus orationem compleuit, atque in pauimentum oleum defluere cessauit. Tunc diffidentem inobedientemq; fratrem latius admonuit, vt fidem disceret & humilitatem. Idem verò frater salubriter correptus, erubuit: quia venerabilis pater virtutē omnipotentis Dei, quam admonitione intimauerat, miraculis ostendebat, nec erat iam vt quisquam de eius promissionibus dubitare posset: qui in vno eodemq; momento, pro vitreo vase penē vacuo plenum oleo dolium reddidisset.

9 IDEM homila trigesima nona in Euangelia: Sed quia ad amorem DEI & proximi plerunq; corda audientium plus exempla, quam verba, excitant: charitati vestræ indicare studeo, quod is qui præstō est filius meus, Epiphanius Diaconus, Isauria prouincia exortus, in vicina factum terra Lycaoniæ solet narrare miraculum. Ait enim, quod in ea quidam Martyrius nomine, vitæ valde venerabilis monachus fuit, qui ex suo monasterio visitationis gratia ad aliud monasterium tendebat, cui spiritalis pater præerat. Pergens itaque, leprosum quendam, quem densis vulneribus elephantinus morbus per membra scœdauerat, inuenit in via, volentem ad suum hospitium redire, sed præ lassitudine non valentem. In ipso verò itinere se habere perhibebat hospitium, quod idem Martyrius monachus ire festinabat. Vir autem DEI eiusdem leprosi lassitudine miseratus, pallium quo vestiebatur, in terram protinus proiecit & expandit, ac desuper leprosum posuit, eumq; suo pallio vndiq; cōstrictum super humerū leuauit, secumq; reuertens detulit. Cumq; iam monasterij foribus propinquaret, spiritalis pater eiusdē monasterij magnis vocibus clamare cœpit: Currite, ianuas monasterij citius aperite, quia frater Martyrius venit Dominum portans. Statim verò, vt Martyrius ad monasterij aditū peruenit, is qui leprosus esse putabatur, de collo eius exiliens, & in specie apparens, qua recognosci ab hominibus solet redemptor humani generis, Deus & homo Christus Iesus, ad cælum, Martyrio adspiciente, redijt, eiq; ascendens dixit: Martyri, tu me non erubuisti super terram, ego te non erubescam super cœlos. Qui sanctus vir mox, vt est monasterium ingressus, ei pater monasterij dixit: Frater Martyri, vbi est quē portabas? cui ille respondens dixit: Ego si scissem quis esset, pedes illius

Martyrij misericordia erga ægros.

Christus in forma leprosi portatur.

illius tenuissem. Tunc idē Martyrius narrabat: quia cum eum portasset, pondus eius minimē sensisset. Nec mirum: quomodo enim pondus sentire poterat, qui portantem portabat?

10 IOANNES Diaconus in vita Diui Gregorij Papæ, libro primo, capite decimo: Hunc de more quædam scribentem angelus Dei reperiens, misereri sibi flebiliter sub habitu naufragi postulabat. Cui Gregorius ex intimo corde compatiens, bis ternis numismatibus datis, abire præcepit. Nec multo post eadē die idem naufragus redijt, seq; multa pdidisse, pauca verò suscepisse perhibuit: à quo pari modo senis numismatibus sumptis, lætabundus abcessit. Sed die tertio rediens, identidem adiutorium naufragus impotuntis vocibus requirebat. Cui liberalissimus pater, accessito vestiario, alia sex numismata dari præcipiens, cognouit in vestiario nihil numismatum, vnde posset consolari naufragum, remansisse. Quid faceret, nesciebat. Aestuabat DEO deuoti pectoris pietas, non sufferens vacuum proximi reliquisse miseriam. Rursus in vestiariū suum, si fortē vas quodlibet aut vestimentū haberet interrogans, audiuit nil penitus remansisse, præter matris argenteam, quæ cum infusis leguminibus mitti solita erat, scutellam. Mox alacrior factus, Ergo, inquit, frater hanc defer: nē tristis abeat, qui cōsolari quæritur pauper. Itaque delatam scutellam Gregorio satis hilariter largiente, pauper qui putabatur, lætus amplectitur, non iam ad expetenda, sed ad conferenda suffragia rediturus. A quo videlicet angelicæ visitationis tempore tantis miraculis, tantis est virtutibus publicatus, vt omnibus secum viuentibus exemplo fuerit & terrori: quippe qui non solus, sed socialiter cum beato Andrea Apostolo, suo monasterio signis euidentibus sit præfuisse putatus.

11 ET libro secundo, capite vigesimo secundo: Tantæ hospitalitatis Gregorius in ipso etiam Patriarchio permanit, vt exceptis his quos tam per diuersas regiones, quam Romæ quoque Longobardorum perfidia gladio fugientes, ecclesiastica stipe misericorditer nutriebat, ad mensam suam quotidie peregrinos quoslibet inuitaret. Inter quos die quadam vnus accessit, in cuius manibus dum ipse ex humilitatis ministerio aquam fundere vellet, conuersus, vrceum accepit: sed repētē eum, in cuius manibus aquam fundere voluerat, inuenire non potuit. Cumq; hoc factum secum ipse miraretur, eadem nocte Dominus ei per visionem dixit: Cæteris diebus me in membris meis, hesternō autem die me in memetipso suscepisti.

S. Gregorij eleemosynæ.

Angelus in forma naufragi eleemosynam flagitat.

Hospitalitas Gregorij.

Christus in forma hospitii suscipitur.

Angelus fuit
coniua B.
Gregorij.

12 **ITEM** capite vigesimo tertio : Alio quoque tempore idem Gregorius iuxta consuetudinem suam præcepit facellario, vt duodecim peregrinos inuitaret. Qui pergens iussa compleuit, eosq; ad mensam pariter ordinauit. Dum aut simul discumbent, intuens Papa tredecim numerauit, & accersito facellario, cur contra iussionem suã tertiumdecimũ inuitare præsumperit, inquisiuit. Ille obstupescens, conuiuantes peregrinos curiosius numerauit: & duodecim solos inueniẽs, veluti securus respondit: Crede honorabilis pater, non sunt nisi duodecim, sicut ipse iussisti. Ergo dum conuictus sapiens duodecim idẽdem numeraret, ac tertiumdecimũ, quem solus Papa videre poterat, non videret: animaduertit spiritalis pater Gregorius virũ propius discumbentem, vultus crebro conuertente, & nunc adolefcentem, nunc verò se vetulum veneranda quadam canitie simulare. Finito conuiuio, duodecim quidẽ abire permisit: tertiumdecimum verò manu suscipiens, in cubiculum suum induxit, vehementer adiurans, vt ei sanomenq; suum simpliciter prodere dignaretur. Qui respondẽs, dixit: Et cur interrogas de nomine meo, quod est mirabile? Veruntamẽ scito memoria recognoscens, qa ego sum naufragus ille, qui quondam veni ad te quando scribebas in cella monasterij tui ad cliuum Scauri, cui dedisti duodecim numismata, & argenteam scutellam, quam tibi miserat cum infusis leguminibus beata Syluia mater tua. Et hoc tibi pro certo sit cognitum, quia ab illo die quo mihi hæc hilari animo tribuisti, destinauit te Dñs fieri præfulem sanctę suę Ecclesię, pro qua & proprium sanguinem fudit, & esse te successorem atq; vicariũ Apostolorum principis Petri, cuius & virtutem imitatus es, cum substantiam offerentiũ diuideret, prout cuiq; opus erat. Hęc audiens Gregorius, dixit: Et tu quomodo nõsti quodd tunc me Dñs præesse sanctę suę Ecclesię destinãrit? At ille, inquit, quoniam ego angelus eius sum, & tunc ab eo ad tuũ inquirendum propositum destinatus. Tunc Gregorius, quia nondũ manifestẽ viderat angelum, prorsus expauit: sibiq; hunc taliter dicentẽ audiuit: Nẽ timeas neq; formides. Eccẽ enim remisit me Dñs, vt sim tibi custos, quãdiũ fueris in isto mortali seculo: quatenus quãcunq; rem petieris, p me apud eum fiducialiter valeas impetrare. Illic Gregorius in faciem suam corruit, dieens: Si propter me paruitatis munusculum tanta mihi retribuit omnipotentissimus Dominus, vt & pontificẽ me sanctę suę Ecclesię faceret, & custodem mihi suum angelum deputaret: quanta purem mihi restitui, si in præceptis eius totis viribus,

per-

permanẽs, plura studuero de pluribus erogare? Vide etiam sequentia capita.

13 **BEDA** libro tertio Anglicanę historię, capite sexto: Huius antistitis Aidani doctrina rex Osuuald cum ea, cui præerat gente Anglorum instituitur: & non solum incognita progenitoribus suis regna cælorum sperare didicit, sed & regna terrarum plusquam vllus Maiorum suorum, ab eodem vno DEO, qui fecit cælum & terram, consecutus est. Denique omnes nationes & prouincias Britannię, quæ in quatuor linguas, id est, Britonum, Pictorum, Scotorum, & Anglorum diuisæ sunt, in ditione accepit. Quo regni culmine sublimatus, nihilominus (quod mirum dictu est) pauperibus & peregrinis semper humilis, benignus, & largus fuit. Denique fertur quodd tempore quodam, cum die sancto Paschæ cum præfato episcopo confedisset ad prandium, positusq; esset in mensa coram eo discus argenteus regalibus epulis refertus, iamq; essent manus ad panem benedicendum missuri, intrauit subitò minister ipsius, cui suscipiendorum inopum erat cura delegata, & indicauit regi, quia multitudo pauperum vndeunque adueniens maxima, per plateas federet, postulans aliquid eleemosynæ a Rege. Qui mox dapes sibi met appositas deferri pauperibus iussit: sed & discum confringi, atque eidem minutatim diuidi præcepit. Quo viso pontifex qui assidebat, delectatus tali facto pietatis, apprehendit dexteram eius, & ait: Nunquam inueterascat hæc manus. Quod & ita iuxta votũ benedictionis eius prouenit. Nam cum interfecto illo in pugna, manus cum brachio a cætero essent corpore resectæ, contigit vt hætenus incorruptæ perdurent. Deniq; in vrbe Regia, quæ a Regina quadã nomine Debba cognominatur, loculo inclusæ argenteo, in Ecclesia sancti Petri seruantur, ac digno a cunctis honore venerantur.

14 **IN** Prato spiritali Sophronij Archiepiscopi Hierosolymorum, capite centesimo septuagesimo quinto: Narrauit nobis quidam patrum de Zenone Imperatore, dicens: quodd mulierem quandam in filia ipsius iniuriosẽ tractauerit. Hęc autem vacabat in templo dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis, orans eam & deprecans, & cum lachrymis dicẽs: Vindica me de Zenone imperatore. Cum ergo multis diebus hoc faceret, apparuit ei sancta DEI genitrix, dicens: Crede mihi, mulier, vltionem tuam sapẽ facere volui, sed manus eius prohibet me. Erat enim valde misericors, & eleemosynas faciens,

Regis Osuualdi misericordia in pauperes.

Manus incorruptæ manet.

Huius libelli meminit Damascenus lib. 1. de imaginibus. & Synodus 2. Nicenensis actione 4. & plures alij.

Zeno Imperator eleemosynarius.

Festiva historia de ijs qui scenori dederant pecuniã suã Deo Christianorum.

15 **CAPITE** centesimo octogesimo quinto: Cùm in Samo insula essemus, narrabat nobis venerabilis pauperum cultrix Maria mater domni Pauli candidati, dicens: Cùm essem in ciuitate Nisibe, erat ibi Christiana mulier virum habes gentilem. Erant autem pauperes, habebant tamen quinquaginta numismata. Die verò quadam ait vir vxori suæ: Demus hæc numismata sceneratori, vt aliquod solatium ex eis capiamus. Ea enim singulatim consumimus, & deficiunt. Respondens autē illa bona vxor, ait viro: Si placet ea scenerari: veni, demus illa sub scenore Deo Christianorum. Dicit ei vir eius: Et vbi est Deus Christianorum, vt demus ei? Ait illa: Ego tibi ipsum ostendam. Si enim huic dederis illa, non solum nõ illa perdes, sed & vsurã tibi persoluer, & capitale duplum reddet. Qui ait illi: Eamus, ostende mihi illum, & demus ei. Illa verò assumens virum suum, duxit in sanctã ecclesiam. Habet autem ecclesia illa quinque magnas ianuas. Cùm ergò induxisset illum in ecclesie porticum, ostendit ei pauperes, dicens: Istis si præbueris, Deus Christianorum ipsa accipit. Isti enim omnes sui sunt. Qui mox cùm gaudio numismata cepit erogare pauperibus, Reuersiq; sunt in domũ suam. Cùm verò post menses tres necessitate sumptuum angustarentur, ait vir vxori suæ: Soror, nihil, vt video, daturus est nobis Deus Christianorum ex debito illo, & nunc angustamur inopia. Respondit mulier, & ait illi: Profectò dabit. Vade vbi illa dedisti, & exhibebit ea tibi cum omni alacritate. Quo audito, ille currēs abiit in sanctam ecclesiam, veniensq; in loco, vbi erogauerat numismata pauperibus, & circuiēs totam ecclesiam, neminem vidit, qui sibi debitũ redderet, nisi solos pauperes denuò sedentes. Cùm ergò cogitaret in seipso, cui diceret aliquid, vel à quo exigeret, adspexit ante pedes suos in marmore iacere numisma vnum ex illis, quæ pauperibus ipse erogarat: inclinansq; se, & accipiens illud, abiit in domum suam, & ait coniugi suæ: Ecce profectus sum in Ecclesiam, & crede mihi, mulier, quia Deum Christianorum non vidi, vt dixisti: nullusq; mihi aliquid dedit, nisi quòd hoc numisma ibi positum vidi, vbi ego prius erogaueram. Tunc ait ad eum mulier illa mirabilis: Ipse est, qui hoc tibi inuisibiliter præstitit. Ille enim inuisibili potestate manus suæ disponit hunc mundum. Sed vade, domine mi, eme nobis aliquid, vt comedamus hodiè, rursusq; ipse prouidebit nobis. Abiit ille, & emit sibi panẽ, & vinum, & piscem, & veniens domũ dedit vxori. Quæ accipiens piscem, cepit ipsum purgare, exenteransq; illũ, inuenit in visceribus eius lapidem valde

de mirabilem, ita vt miraretur mulier illius pulchritudinem. Non tamen sciebat quid esset. Seruatum autem ostendit reuertenti viro, dicens: Ecce hunc lapidem in pisce reperi. Videns autem & ipse miratus est quidem ipsius pulchritudinem, ignorabat tamen, quid esset. Cùm autem comedisset, ait vxori: Da mihi lapidem, vt vadam, & vendam illum, si quid fortassis precij de illo accipere contingat. Neque enim, vt dixi, nouerat & ipse, quid esset, vt potè simplex & rudis. Tulit itaque lapidem, & abiit ad trapezitam, cuius erat proprium talia emere, & vendere, inuenitq; illum iam clausis omnibus egredientem, (ad vesperum enim iam dies erat) & ait illi: Vis emere hunc lapidem? Ille verò considerans lapidem, dixit ei: Quid vis, vt tibi pro eo soluam? Ait autem ille: Da quicquid vis. Ad quem ipse: Accipe, inquit, quinque numismata. Putans autem venditor quia illuderet sibi, dicit ei: Et tantũ vis pro illo persoluer? Existimans trapezita, quòd ita ille per ironiam loqueretur, ait ipsi: Accipe decem pro eo numismata. Venditor iterũ se irrideri arbitrãs, tacuit. Dicit illi trapezita: viginti numismata accipe. Ille autem tacebat, nihil respondēs. cùm verò ad triginta, quadraginta, & quinquaginta numismata emptor ascenderet, & se daturum ea iuramento affirmaret, cepit ille ampliũ lapidem æstimare: paulatim verò emptor ascendens, vsque ad trecenta numismata peruenit, deditq; illa vendenti. Ipse igitur, dato lapide, acceptaq; pecunia, venit ad vxorem suam gaudens. Quæ cùm videret illum exultantem, dixit: Quanti illum vendidisti? Putabat autem, quòd illum quinque vel decem minutis vendidisset. Tunc ille trecenta numismata profereus, dedit illa vxori suæ, dicens, tanto se illum vendidisse. Illa verò summam diuinæ bonitatis clemẽtiã admirans, dixit ei: Ecce Deus Christianorum qualis est, quàm bonus, quàm gratus, quàm diues. Vides quia non solum quinquaginta numismata tibi reddidit, quæ tu illi mutuãsti, sed paucis diebus ipsa tibi sexuplicata restituit? Agnosce igitur, quia non est Deus alius, neque in terra, neque in cælo, nisi ipse solus. Ille verò miraculo admonitus, cùm experimento didicisset & ipse veritatem, effectus est repente Christianus, & glorificauit Deum, & Saluatorem nostrum Christum cum patre & Spiritu sancto, plurimas referēs gratias prudentissimæ vxori suæ, per quam vera Dei notitia ipsi in veritate concessa est.

16 **CAPITE** centesimo nonagesimo quinto Prati spiritualis: Cùm Alexandriæ essemus, Leontius Apameensis vir religiosus, ac fidelissimus, venit ex Pentapoli. multis enim iam annis Cyrenæ sopho q. chi-

Pulchra historia de Philo-

38
 rographi ab
 episcopo po-
 stulavit, quo
 testaretur re-
 tributionem
 futuram elec-
 mosynarū in
 vita æterna.

moratus fuerat. Venit autem diebus Eulogij sancti Alexandrini Pa-
 triarchæ, eiusdem Cyrenensis vrbis futurus Episcopus. Cumq; in
 familiari colloquio essemus, narrauit nobis, dicens: Fuit tempori-
 bus Theophili beatissimi Patriarchæ Alexandrini, Cyrene Episco-
 pus Synesius Philosophus. Qui cum venisset Cyrenen, reperit illic
 philosophum quendam, Euagrium nomine, qui sodalis suus in stu-
 dijs liberalibus fuerat, amicum sibi charissimum, sed religione
 gentilem, & culturæ idolorum maximè deditum. Eum Episcopus
 Synesius ab idololatria transferre ad culturam Christi satagebat,
 curamq; ingentem eius rei sibi assumpserat pro charitate, quam
 erga ipsum à principio habuerat. Ille verò minimè id patiebatur,
 neque illius doctrinam admittere volebat. Episcopus tamen præ-
 nimio ad illum amore, ne sic quidem tædio victus desisteret die-
 bus illum singulis hortari, & instruere, ac inducere, vt CHRIS-
 T O crederet, ipsiusq; sacramenta susciperet. Cumq; illi quoti-
 diè ista monita dare persisteret, dixit ad eum semèl Philosophus:
 Verè, mi Domine Episcope, cum cæteris, quæ mihi displicent in
 Christianis, hoc est, quòd consummationem seculi istius futu-
 ram dicunt, & post consummationem omnes, qui ab initio seculi
 fuerunt, homines, in isto corpore resurrecturos, carnemq; hanc in-
 corruptibilem recepturos & immortalem, atque ita in perpetu-
 um victuros, sicq; eorum, quæ in corpore gesserunt, præmia perce-
 pturos: eum etiam, qui miseretur pauperi, scenerari DEO: & qui
 dispergit in pauperes & inopes, in cælo sibi thesauros reponere, &
 centuplicata, quæ erogauerit, in regeneratione cum æterna vita à
 Christo esse reddenda. Quæ omnia cum dicuntur, deceptio & irri-
 sio & fabula mihi videntur. Episcopus autem Synesius asseuerabat
 omnia Christianorum vera esse, nihilq; omninò habere falsum,
 vel veritati contrarium, idq; multis documentis asserbat, & per-
 suadere illi nitebatur. Post multum verò temporis, cum illum in-
 duxisset Christianū fieri, baptizauit ipsum, & filios eius, cunctosq;
 domesticos illius. Cæterum non multò postea quàm baptizatus
 fuerat, dedit Episcopo auri tria centenaria in vsum pauperum, di-
 cens: Accipe aurum istud, & distribue illud pauperibus, & fac mihi
 cautionem manu tua, quòd Christus mihi ipsum reddet in futuro
 seculo. Qui suscepto auro, promptè illi, vt petebat, cautionem fe-
 cit. Vixit itaq; post baptismum annos aliquot philosophus, ac tan-
 dem infirmatus est ad mortem. Cum verò morti proximus esset,
 dixit filiis suis: Quandò curabitur funus meum, chartam istam in
 meis

meis manibus ponite, & me cum illa sepelite. Mortuo autem il-
 lo, fecerunt filij, sicut eis ipse præceperat, sepelieruntque eum
 cum chirographo. Tertia verò post sepulturam die, apparuit epi-
 scopo Synesio nocte quiescenti, dicens: Veni ad sepulcrum, vbi iac-
 ceo, & accipe chirographum tuum. Accepi enim debitum, satisf-
 factumq; mihi est, atque vt certior eius rei fias, propria mea sub-
 scripsi manu. Ignorabat autem Episcopus, quòd chirographum
 illud conspessissent ei. Manè autem facto, accersitis filiis eius, di-
 xit: Num aliquid cum patre vestro in monumento posuistis? Illi
 putantes, quòd eos de pecunijs interrogaret, dixerunt ei: Nihil,
 Domine, præter pannos consueros. Quid igitur? Nanquid vel
 chartam aliquam conspessistis ei? Tunc recordati illi (ignorabant
 enim, quòd de chirographo diceret) dixerunt ei: Ità sanè, Domine.
 Chartam enim quandam moriens dedit nobis, & ait: Quandò se-
 pelietis me, chartam istam mihi in manibus date, nullo penitus
 sciente. Tunc dixit illis Episcopus somnium, quod nocte illa vide-
 rat. sumensq; illos, cum clericis ac primarijs ciuitatis accessit ad
 philosophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philo-
 sophum, chirographumq; manu Episcopi conscriptum, suis mani-
 bus tenentem. Accipientes autem chirographum ex illius mani-
 bus, aperuerunt, inueneruntq; in eo nouiter manu philosophi sub-
 scriptum ita: Ego Euagrius philosophus tibi sanctissimo Domino
 Synesio Episcopo salutem: Accepi debitum in his literis manu tua
 conscriptum, satisfactumq; mihi est, & nullum contra te habeo ius
 propter aurum, quod dedi tibi & per te Christo DEO & Salua-
 tori nostro. Qui verò conuenerant, hoc videntes obstupuerunt, &
 per multas horas clamauerunt, Kyrie eleison glorificantes DE-
 VM, qui facit mirabilia, talemq; ac tantam promissionum sua-
 rum euidentiam dat seruis suis. Asserebat autem & hoc idem do-
 minus Leontius, cautionem illam manu philosophi subscriptam,
 seruari vsq; hodiè, atque in sacrario sanctæ Cyrenensis Ecclesiæ cu-
 stodiri, & quicumq; sacrarij custos ingrederetur, hanc illi cum cæ-
 teris vasis sacris assignari custodiendam cum omni diligentia, at-
 que eum deinceps successori suo integram illam, inuiolatamq; re-
 consignare.

17 E T capite ducentesimo primo: Narrauit quidam patrum,
 dicens: Ascendi aliquandò Constantinopolim cuiusdam neces-
 sitatis gratia. Cum que in Ecclesia sederem, ingressus est
 qui-

Filius eleemosynarij ad paupertatem redactus, quo modo diuina prouidentia diues effectus sit.

quidam secularis, maximè illustris atque fidelissimus. Is cum adspexisset me, accedens salutauit cum omni charitatis officio. Et post salutationem sedit iuxta me, & cœpit interrogare de his, quæ pertinent ad animæ salutem. Cumq; ego illi dicerem, quod his, qui ritè terrena disponunt, cœlestia quoque donantur: Benè, inquit, pater dixisti. Nam verè beatus est, qui spem suam in Deum ponit, & seipsum totum cõmittit Deo. Et dicebat: Ego filius fui cuiusdam secularis gloria clarissimi. Erat autè ipse pater meus eleemosynis maximè deditus, & plurima pauperibus distribuebat. Die ergò quadam vocauit me, & ostendit mihi omnes pecunias, dicens: Fili, quid tibi gratius est, vt dimittam tibi pecunias istas, an Christum curatorem tuum? Ego, cum placerent mihi, quæ faciebat, respondi me Christum malle. Ista enim omnia prætereunt, & hodiè sunt, & cràs non erunt, Christus autem manet in æternum. Quod ille cum audisset, omnia iam liberè & larga manu pauperibus erogabat, ita vt moriens pauca admodum mihi relinqueret. Ego autem iam pauper effectus, humilis procedebam, spem meam habens in Christum, cui me ille reliquerat. Erat autem alius quidam diues valdè & primarius, habens vxorem fidelem Christo, & timentem Dominum: Habebat autem & filiã vnicam. Dixit ergò illa viro suo: Hanc solam habemus filiam, tantaq; bona nobis largitus est Deus: cuius ergò rei indiget? Si quæsierimus dare illã alicui primario & diuiti, qui non sit bonis moribus, affliget eam semper. Queramus illi virum humilem, & timentem Dominum, qui secundum Deum illam diligat, & foueat. Qui dixit illi: Rectè dixisti. Perge ergò in Ecclesiam, & ora intensissimè, atque illic reside, & qui primus ingressus fuerit, hic illi à Domino missus est sponsus. Fecit igitur, vt iusserrat vir eius. Cumq; orasset & sederet, ingressus sum ego primus. Mittens ergò illa seruum suum, continuè accersiuit me, cœpitq; interrogare, dicens: Vndè es? Ego autem dixi illi: Ex hac ciuitate sum talis filius. Dixit autem mihi: Illius eleemosynarij? Et dixi: Ità, illius sum filius. Tunc ait mihi: Habes vxorem? Et dixi, Non. Narrauitq; illi, quæ mihi dixerat pater meus, & quæ ego responderam ipsi. Illa verò glorificans Dominum, ait: Ecce bonus curator tuus misit tibi vxorè & pecunias, vt vtaris vtrisque cum timore Dei. Deditq; mihi filiam suam & pecunias. Ego autem oro, vt patris mei viam vsque in finem teneam.

18 A M B R O S I V S libro secundo Officiorum, capite vigesimo octauo: Hoc maximum incentiuum misericordiæ, vt compa-

tiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorum, quantum possumus, iuuenimus, & plus interdum q̄ possumus. Melius est enim pro misericordia causas præstare, vel inuidiam perpeti, quàm præterdere inclementiam: vt nos aliquandò in inuidiam incidimus, qui confregimus vasa mystica, vt captiuos redimeremus: quod Arianus displicere poterat, neq; tam factum displicere, quàm vt esset quod in nobis reprehenderent. Huic muneri proficere debuit aurum redemptoris, vt redimeret periclitantes. Agnosco infusum auro sanguinem Christi, non solum irritum esse, verum etiam diuinæ operationis impressisse virtutem redemptiõis munere. Tale aurum sanctus martyr Laurentius Domino reseruauit, à quo cum quærerentur thesauri Ecclesiæ, promisit demonstraturum se. Sequenti die pauperes produxit. Interrogatus vbi essent thesauri quos promiserat, ostendit pauperes, dicens: Hi sunt thesauri Ecclesiæ: & verè thesauri, in quibus CHRISTVS est, in quibus CHRISTI fides est. Denique Apostolus ait: Habemus thesaurum in vasis fictilibus. Quos meliores thesauros habet CHRISTVS, quàm eos in quibus se esse dixit? Sic enim scriptum est: Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me. Et infra: Quod enim vni horum fecistis, mihi fecistis. Quos meliores Iesus habet thesauros, quàm eos in quibus amat videri? Hos thesauros demonstrauit Laurentius, & vicit, quod eos nec persecutor potuit auferre. Itaq; Ioachim qui aurum in obsidione seruabat, nec dispensabat alimonix comparandæ: & aurum vidit diripi, & se in captiuitatem perducì. Laurentius qui aurum Ecclesiæ maluit erogare pauperibus, quàm persecutori reseruare, p̄ singulari interpretationis viuacitate sacram martyrij accepit coronam.

19 CHRYSOSTOMVS homilia quinquagesima quinta in Genesim, vt supra in homilia trigesima quarta ad populum Antiochenum, autoritate 11. quæstione præcedenti.

XIII

Quid est misericordia?

A EST, sicut Augustinus affirmat, alienæ misericordiæ quædam in nostro corde compassio, qua
ff vtq;

Laurentius martyr ecclesiæ thesauros in persecutione pauperibus distribuit.

2. Cor. 4.

Matt. 25.

4. Reg. 25.
2. Para. 36.

a Lib. 9. de Ciuit Dei ca. 5 Ildorus de summo bono lib. 3. cap. 64. Greg. Nyss. in lib. de beatitudinibus.

vtiquè si possimus, subuenire cōpellimur. Quod misericordiæ nomen pro eleemosyna dici & accipi persæpè solet. *Omnis autem misericordia, teste diuina scriptura, faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum.*

B Eccl 16:b

e hom 12 in epist ad Heb. hom 9 de poenitent 53. in Matt. & 36 ad popu. Antio d Chrysoft. hom de misericordia & duabus. vidu as.

e in epist. r. ad Timo. ca. 4. Vide eundem in caput 3. Luc.

B HANC sæpè & mirificè commēdat ^c Chrysostomus, nec dubitat alicubi dicere, ^d Misericordia est salutis præsidium, fidei ornamentum, propitiatio peccatorum: Hæc est quæ iustos probat, sanctos roborat, Dei cultores ostentat. Quinetiam, si Ambrosio ^e credimus, omnis summa disciplinæ, in misericordia & pietate est.

SCRIPTURAE.

ECCLESIASTICI decimosexto, vt in textu.

PATRES.

Misericordia quid sit.

1 AVGVSTINVS libro nono de ciuitate Dei, capite quinto: Quid est autem misericordia, nisi alienæ miseræ quædam in nostro corde compassio, qua vtiquè, si possimus, subuenire cōpellimur? Seruit autem motus iste rationi, quandò ita præbetur misericordia, vt iustitia conseruetur: siue cùm indigenti tribuitur, siue cùm ignoscitur poenitenti.

Abentes diuitijs.

2 ISIDORVS libro tertio de summo bono, capite sexagesimoquarto: Grauitè in Deum delinquent, qui diuitijs à Deo concessis, non in rebus salutaribus, sed in vsibus prauis vtuntur. Nesciunt impartire pauperibus, oppressis subuenire despiciunt: & inde magis audent delicta, vnde redimere debuerunt. Hoc habet tantum bonum possessio presentium rerum, si vitam reficiat miserorum: Præter hoc tentatio est mundi lucrum, tantoq; maiora supplicia in futurum dabunt, quanto & ipsa maiora sunt. Potentes enim potenter tormenta patientur. Terrena omnia seruâdo amittimus,

Sap. 6.

largi-

largiendo seruamus. Patrimonium enim retentum perit, manet autem erogatum: Diu enim cum rebus nostris durare non possumus, quia aut nos illas moriendo deserimus, aut illæ nos viuentes deserunt. Pro diuersitate vsus alij de rebus mundanis pereunt, quas cupidius rapiunt: alij verò saluantur, dum in eorum pulchritudine conditoris pulcherrimam præuidentiam laudantes mirantur, vel dum pro misericordiæ operibus ex eis cælestia bona mercantur. Misericordia à compatiendo alienæ miseræ vocabulum sortita est. Nullus autem in alio misericors esse potest, qui prauè viuendo in se misericors non est. Qui enim sibi, nequâ est, cui bonus erit? Nulla scelerata eleemosynis posse redimi, si in peccatis voluntariè quis permanserit. Tunc autem fructus eleemosynarum indulgentiam consequitur, quæ ab scelerum opere definitur. Verum est quod peccata omnia misericordiæ operibus expurgantur, sed si iam caueat peccare, qui misericordiam impartitur. Cæterum nulla est delicti venia, quandò sic procedit misericordia, vt eam sequantur peccata. Non est eleemosyna, quæ gloriæ magis causa, quam misericordiæ largitione impartitur intuitu. Quali intentione ab vnoquoq; largitur, taliter & apud Deum recipitur. Qui ergò hîc de bono opere laudem præsentem appetit, spem perdit, & gloriam mercedis in futuro non recipit. Dum causa instantiæ pauper pascitur, etiam ipsum misericordiæ opus in peccatum conuertitur. Instantium eleemosynarum opera peccata extinguunt, atq; instantium ad regnum seculi futuri proficiunt, vt etiam iudex cælestis in futuro iudicio veniens, in dextera consistentibus dicat: Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus eram, & cooperuistis me. Quibus etiam benè promittit, dicēs: Venite benedicti patris mei, percipite præparatum vobis regnum. His autem quos nulla præcedentia eleemosynarum facta sequuntur, æterni iudicis voce sic dicitur: Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere. Quibus iustè dicitur: Discidite à me maledicti in igne æternum, qui paratus est diabolo & angelis suis. Qui hîc misericordiâ non impartit, illic pietatis fructum non inuenit: exëplo ardētis diuitis, qui in inferno ad tenuissima petenda cōpulsus est, qui hîc tenuissima negare studuit. Quid tribui subtilius, quod districtius petere poterit? Guttâ aquæ ardēs petijt, qui micæ panis negauit. Sed diuēs oculos aperuit, quândò Lazarum pauperem requiescentem vidit, quem iacentem ante ianuas videre despexit. Non solum qui esurienti & sitienti & nudo beneficium largitatis

Misericordiæ vnde dicta sit. Eleemosynarum qui in peccatis perseverantes

Intètio bona adesse in eleemosynarum largitione debet.

Eleemosynarum vis in die iudicij, & futura vita. Matt 25.

Immisericordes quid merentur. Luc. 16.

Eleemosynæ
quædam sunt
spirituales.

Simulacibus
inopiam, ele-
emosynæ etiã
tribuendæ.

Tribuendum
pro viribus
& pro cui-
usque facul-
tate.

Matt. 10.

Duplex elee-
mosynæ ge-
nus.

Libenter &
cum hilarita-
te præbenda
eleemosynæ.
2. Cor. 9.

Ex rapinis
vel alienis
rebus elee-
mosynam fa-
cere.
Ecc. 14.

Nimium da-
re.

impendit, vel si quid aliud indigenti largitur, sed & qui inimicū diligit, & qui lugenti affectum compassionis & consolationis impartit, aut errantem fratrem charitatiuè corrigendo, ad viam veritatis reuocat, aut in quibuslibet necessitatibus consilium dat, eleemosynam procul dubio facit. Nam & doctrinæ vel disciplinæ bonum, eleemosyna est, & misericordia carnali eminentior est. Quicumque egens poscit, etiam si indigentem se simulat, ex toto illi corde commisereri oportet. Et licet ille fortasse falsam indigentis speciem præferat, is tamen qui simpliciter impartit, fructum misericordiae non amittit. Quantunvis quis sit egens, nullus tamen vnde tribuat indigenti, excusationem inopiæ potest obtinere: quando ex præcepto Saluatoris etiam calicem aque frigidæ præcipiamur indigenti præbere. Nam si aliud non habentes, id ipsum benigne tribuamus, mercedem proculdubio non amittimus. Cæterum si amplius possumus, & egestatem simulando minus largimur, non egentem, sed Deum fallimus, cui conscientiam nostram abscondere non possumus. Duæ sunt eleemosynæ: vna corporalis, scilicet egesti dare quicquid potueris: Altera spiritualis, dimittere à quo læsus extiteris. Harum prima adhibenda est miseris, secunda malis. Erit ergo quod semper impartias, etsi non pecuniam, saltem vel gratiã. Non est eleemosyna cum murmuratione præbenda, nè comitante tristitia, merces pereat dispensata. Tunc autem benè tribuitur, quæ cum mentis hilaritate præbetur. Vnde & Apostolus: Hilarem, inquit, datorem diligit Deus. Metuendum est itaque, nè pauper aut cū tædio nostra oblata suscipiat, aut nè omnino prætermisus, moerens tristisque recedat. De rapinis alienis eleemosynam facere, non est officium miserationis, sed emolumentum magnum sceleris. Vnde & Salomon: Qui offert, inquit, sacrificium de rapina pauperum, tanquam si quis victimet filium in conspectu patris sui. Qui enim iniuste tollit, iuste nunquam distribuit: nec benè alteri præbet, quod ab alio male extorquet. Magnum scelus est, rem pauperum præstare diuitibus: & de sumptibus inopum, acquirere fauores potentum: arenti terræ aquam tollere, & flumina quæ non indigent, irrigare. Non nunquam largitas diuitum prodiga, non ad vtilitatem, sed ad elationem effunditur: comparata hypocritis, qui non ad ædificationem docent audientium, sed ad suæ gloriæ exaggerandum cothurnum. Repræhensibilis est superflua effusio largitatis. Nam qui modum seruat, avarus nulli est, sed omnibus largus est. Dispensator non debet esse prodigus, sed discretus: largiri enim debet quantum oportet.

ter.

ter, vt tenendo mensuram in vno sufficiat pluribus.

3. GREGORIUS Nyssenus in libro de beatitudinibus: Ac misericordia, vt eam aliquis definitione compræhensam interpretari & explicare possit, voluntaria tristitia est, quæ conflatur ob incommoda aliena. Quod si non plenè, quid per eam intelligatur, expressimus: forsitan alia ratione magis dilucidè ac planius explicari possit: Misericordia est erga eos, qui ob res aliquas tristes ac molestas sese discruciant, cum dilectione coniuncta affectio. Quemadmodum enim inhumanitas & feritas ab odio causam & originem habent, sic ex dilectione quodammodo misericordia enascitur: nec aliunde existeret, nisi ex hac. at si quis plenè misericordiae proprietatem, intentionem & vehemèntiam exquisierit, inueniet diligendi affectionem cum affectu tristitiæ commixtam. Nam participationem quidem bonorum omnes similiter appetunt & amici & inimici: at vt in commodorum, & rerum tristium atque acerbarum participes esse velint, eorum duntaxat proprium est, qui dilectione tenentur. Atqui ex omnibus rebus, quæ per vitam coluntur & exercentur, constat rem præstantissimam esse dilectionem. Dilectionis autem intentio atque incrementum, misericordia est. Et post pauca: Ergo misericordia, vt definitio quidem ostendit, benevolentia mater est, dilectionis pignus, vinculum omnis amicæ affectionis. Hac verò cautione atque securitate, quid in vita firmitus & tutius excogitari possit?

4. CHRYSOSTOMVS homilia trigesima secunda in epistola ad Hebræos: In ædificia cælestia studeamus nostras euacuare pecunias, nec fabris, nec structoribus, nec operarijs opus habebimus. Manus nanque pauperum, tales domos ædificant: claudi, cæci, vel debiles isti sunt, qui domos illas ædificant: & non mireris. Siquidem per istos nobis & regnum cælestis prouidetur, per istos etiam fiduciam accepimus apud Deum. Eleemosyna quippe artifex magna consistit, & auxiliatrix eorum, qui ipsam faciunt. Amica nanque Dei consistit, & semper ei propinqua est: pro quibuscumque voluerit, facile gratiæ munus impetrat: tantum si à nobis non lædatur, si nullam patiat iniuriam. Iniuriam autem patitur, cum ex rapinis eam volumus operari. Si verò fuerit munda, magnam præstat confidentiam tribuentibus eam, interuenit etiam pro delinquentibus. Tanta est eius virtus, tantaque potentia. Sed etiam vincula peccatorum ipsa dissoluit, fugat tenebras, extinguit ignem, mortificat vermem, expellit fridorem dentium. Huic cum multa

Misericordia
quid sit.

Oritur ex di-
lectione mi-
sericordia.

Misericordia
quid efficiat.

Eleemosynæ
vis in flecten-
do iudice cæ-
lesti.

ff 3

fi.

Misericordia
regina est, si
miles facien-
hoies Deo.
Luc. 6.

Psal. 67.

Misericordiae
pulchritudo,
& commen-
datio.

Psal. 145.

Psal. 102.

Psal. 50.

fidutiā portæ cæli aperiuntur, & veluti regina intrante, nullus in-
nitorum, nullus custodum, qui portis assilunt, audeat dicere: Quæ
tu es, vel vnde? sed omnes eam e regione suscipiunt. Sic etiam mi-
sericordia: regina nanque est, verè regina, similes faciens homines
Deo. Estote, inquit, misericordes, sicut & pater vester cælestis mi-
sericors est. Pennata nanq; est & valdè leuis, habens alas aureas &
volatum, qui angelos ipsos deceat. Scriptum est enim: Pennæ tuæ,
sicut pennæ columbæ deargèratæ, & collū eius in fulgore auri. Sic-
ut colūba quædam nitens, & aurea venustate decorata, mites & af-
fabiles oculos habens, per cuncta peruolat: sic & misericordia nitet
magno decore festiua: nihil est illis oculis melius. Pulcher quidem
est pauo, sed in illius comparatione deformis apparet. Ità enim hæc
avis quædam pulchra est & mirabilis, ab ipso initio per tempora
cuncta perdurans: & multa diuina gloria decoratur. Virgo est, ha-
bens alas aureas, circumspecta per omnia, venustèq; succincta, vul-
tum habens candidum atque mansuetum: pennata est & leuis, &
semper ante solium regale consistit. Quandò iudicamur, repente
subuenit: & nos à supplicijs liberat imminentibus, alis suis nos
contègens. Hanc ampliùs desiderat Deus, quàm sacrificia nume-
rosa: multa de illa loquitur, sic eam diligit. Scriptum est enim: Vi-
duam & pupillum & pauperem suscipiet Dominus. Ex eius voca-
bulo Deus desiderat appellari miserator & misericors, Deus lon-
ganimis, & multùm misericors, & verax. Misericordia nanque Dei
super omnem terram. Ista est quæ salutem humano generi contu-
lit. Si enim non miseretur nostrī Deus, irent prorsus cuncta per-
ditum. Ipsa nos quippe, cū inimici essemus, reconciliatos red-
didit: ipsa plura bona perfecit, ipsa filio DEI persuasit, vt fieret
feruus, & exinaniret semetipsum. Hanc igitur æmulemur, per
quam nos constat esse saluos. Hanc diligamus, hanc pecunijs præ-
ponamus vniuersis, & sine pecunijs vel diuitijs habeamus animam
misericordem. Nihil ità exprimit Christianam, sicut misericor-
dia: nihil sic & fideles & infideles simul admirantur, sicut quandò
nos vident eleemosynas impendere. In multis enim & nos indi-
gemus misericordia. Nam & ad Dominum clamamus: Secun-
dùm magnam misericordiam tuam miserere nostrī. Nos ergò ini-
tium faciamus, quanquàm nos non facimus initium, quando-
quidem iam nos ipse antecessit, & suam in nobis misericordi-
am

am reddidit manifestam: saltem posteriores sequamur. Si enim
homines eius, qui misericors est, etiam si innumera peccata com-
miserit, miserentur: multo ampliùs DEVS. Aduerte prophe-
tam dicentem: Ego autem sicut oliua fructifera in domo Domi-
ni. Tales ergò efficiamur: sicut oliua fructifera, ex omnibus par-
tibus misericordias germinemus. Non enim sufficit oliuam esse,
sed opus est eam esse fructiferam. Sunt enim misericordes, sed
modica per totum annum tribuentes, aut per singulas septimanas,
aut si quandò fortè fortuna progrediuntur: Isti oliuæ quidem
sunt, sed non fructifera, quinetiam aridæ: & quandoquidem mi-
serentur, oliuæ sunt: quoniam verò non largè, neque magnificè,
non sunt fructifera. Nos efficiamur oliuæ fructifera. Sæpiùs iam
dixi, & nunc quoquè dico, quoniam non mensura vel quantitate
datorum iudicatur misericordiae magnitudo, sed ex voluntate
largientis. Scitis enim illius viduæ factum. Commodum quip-
pe est, hoc proferre semper exemplum, vt neque pauper de opere
suo desperet, respiciens ad viduam duo minuta conferentem: ne-
que diues gloriatur, cū de magnis parua largitur. Obtulerunt
quidam etiam fetas, & pilos, & capillos, in templi constructio-
nem, & spreti penitus non sunt: sed hi, si aurum habentes, capillo-
rum munera deportassent, maledicti protinùs extitissent. Si verò
istud tantùm habentes obtulerunt, acceptabiles in suo munere fa-
cti sunt. Propterea & Cain culpatus est: non quia abiecta obtulit,
sed quia omnium quæ habebat, abiectiora obtulit DEO. Male-
dictus inquit scriptura, qui habet meliora, & sacrificat corrupta
DEO: non absolutè dixit: qui sacrificat corrupta Deo: sed qui ha-
bet, inquit, & auaritia compellente reuocatur. Si igitur quisquam
non habet, omni culpa caret, liber est: magis autem mercedem fa-
cile conquirat. Quid enim duobus minutis abiectius, vel quid ca-
pillis vilius, vel quid inferius parua similagine? Et tamen inuenies
ista similiter approbata, sicut vitulos & aurum quod diuites obtu-
lerunt. Secundùm quod quis habet, secundùm hoc acceptabilis
efficitur, non secundùm quod non habet. Quantum habet manu-
s tua, inquit, benefacito. Propterea obsecro, vt enacuemus cum
alacritate substantias nostras in pauperes: etiam si parua sint quæ
habemus, mercedem similem consequemur illis, qui plura vi-
dentur offerre. Vel potiùs maiorem, quàm illi, qui offerunt
multitudinem talentorum. Si hæc igitur faciamus, inestimabiles

Psal. 51.
Oliuæ fructi-
fera esse de-
bemus.

Misericordia
nō spectatur
ex datorum
quantitate.
Marc. 12.
Luc. 21.

Exod. 35.

Gene. 4.

Luc. 21.

Eccij.

Dei

Dei thesauros adipiscimur: si tamen non solum audiamus, verum etiam faciamus: si non tantum laudemus, sed etiam ipsis operibus ostendamus.

Eleemosyna inter pœnitentiæ fructus annumeratur. Vis eleemosynæ apud Deum.

Actor. 10. Peccata delēt eleemosynæ.

Matth. 25.

Ibidem.

Quanti ematur cælum.

Matth. 10.

for* quò vestes abluas: sic

5 I D E M homilia nona de pœnitentia: Agè, quartam proferamus pœnitentiæ viam. Et quænam ea est? Eleemosyna regina illa virtutum, homines celerrimè ipsorum in calorum axes adducet, aduocati optimi loco fungens. Magna res eleemosyna, præcidit ærem, transit lunam, solis radios cædit, ad ipsum venit calorum culmen, ipsos pertransiens cælos: & angelorum populos decurrens, archangelorumq; choros, & omnes superiores potestates, ipsi assisit regali throno. Quod ex ipsa discit scriptura: Corneli, eleemosynæ, inquit, & orationes tuæ ascenderunt in conspectu Dei. Tametsi multa habueris peccata, aduocatrix eleemosyna est, nè timeas. Nulla enim super omnibus virtutibus huic sese opposuerat. Christum requirit, quem ipsa lucrificet proprijs in manibus baiulans. Ipsius enim Domini est vox: Si quis fecerit vni ex minimis his, mihi fecit. Ità ergò quotquot talia habueris peccata, eleemosyna tua omnibus est grauior. Aut non intellexisti in Euangelio decem virginum parabolam, quòd eleemosynam non habentes, virginitati indulgentes, à nuptijs exclusæ sunt? Abeuntes, inquit, emite vobis à vendentibus. Qui nanque sunt mercatores olei huius? Pauperes ad eleemosynâ sedentes. & quanti emitur? quanti libuerit. Precium non appono, nè obijcias inopiam. Quanti potes, tâti eme. habes denarium, eme cælum: non quòd venale sit cælum, sed quòd clemens sit Dominus. Non habes denarium, da calicem frigidæ aquæ. Inquit enim: Quicumque dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ propter me, non perdet mercedem suam. Mercatura negotiatioq; cælum est, atque ipsi pigritamus: Da panem, & accipe paradysum: parua da, & magna suscipe. Da mortalia, & immortalia recipe: Da corruptibilia, & incorruptibilia accipe. Si celebritas adesset, epulum habens, atque in ea ciborum abundantia, multaq; paruo emerentur, num substantiam vendentes, cunctaq; postponentes, in partem eius negociationis veniretis? Et vbi quidem corruptio, tanto studio laboratis: vbi immortalis est negociatio, pigritatis, atque aded conciditis. Da inopi, quanuis tu taceris orare pro te, respondebunt infinita. Eleemosyna tua stante & declinante, precium redemptionis animæ eleemosyna est. Præterea pelues & lauacra cū aqua sunt, quò manus, laues * qua vestes aqua: sic & eleemosyna, quò per eam animæ manus diluas: Nè inopiam

opiam proferas. Vidua in vltimo cœnaculo Heliam hospitabatur, ac paupertas non affuit impedimento, sed eximio cum gaudio suscepit eum, quare & dignos recepit fructus, & metens eleemosynæ spicam legit. Sed fortassè auditor dicet, Da & mihi Heliam. Quis quæris Heliam? Dominum Helix do tibi, nec ipsum cibus: Heliam si inueneris, quo modo hospitaberis? Christi Domini sententia est: Quicumque vni ex minimis fecerit, mihi fecerit. Si fortè rex quempiam de populo appellauerit, atque ad seruos dixerit: Reddite gratias huic meo nomine quamplures, qui me inopia laborantem nutriuit, qui mihi beneficia in tempore permulta contulit: cum certatim quisque pecunias eius omnes apprehenderit, cui rex gratias dederit? Si ergò in hominem regem tantum honoris res ipsa tribuit, cogita Christum in illa die ad angelos dicentem: Hic me in terra suscepit hospitio, hic mihi innumera contulit beneficia, hic me peregrinum existentem confouit inducens. Cogita de cæterò fiduciam, inter angelorum populos gaudium. Igitur cui testimonium Christus perhibet, non fiduciam super angelos habuerit? Magna igitur res eleemosyna, fratres. Hanc amando faciamus, cui nihil æquale: potens est enim peccata alia delere, iudiciumq; propulsare. Te tacente, infinita pauperum ora gratias referunt: imò verò minùs verbo aut ore neccesse est, rebus ipsis clamantibus. Tam aded exuberans, tamq; magnum est eleemosynæ bonum, & ipsi pigritamus & concidimus? Da panem pro posse: non habes panem, da denarium, da vel frigidæ aquæ calicem: atqui neque id habes, vel malis oppresso compatere, atque appensam mercedem habes.

6 E T homilia quinquagesimatertia in Matthæum, vt suprâ homilia trigesimalatertia ad populum Antiochenum. autoritate 10. quæst. 11.

7 I T E M homilia trigesima sexta ad populum Antiochenum, vt suprâ autoritate 13. quæst. 11.

8 I D E M Chrysostomus in homilia de misericordia & duabus mulieribus viduis: Tria sunt quæ in misericordiæ opere optanda sunt Christiano, vt possit facere, vt velit, vt compleat. Vt possit, id est, vt substantia faciendi non desit: vt velit, hoc est, voluntas adsit qua faciat, quia substantia non deest qua fiat. Tertium est vt compleat, id est, quæ possit & velit, sine dilatione perficiat: his enim tribus opus tantum, tamq; præclarum impletur. Nam sunt qui possunt facere, sed nolunt: sunt qui volunt, & non possunt: sunt

Inopia nõ excusat ab eleemosyna. 3. Reg. 17.

Quod pauperibus tribuitur, hoc tribuitur Christo. Matth. 25.

Peccata delēt eleemosynæ & iudiciū propulsant.

Tria in opere misericordiæ requiruntur.

& qui volunt & possunt, sed differendo non faciunt. Ceterum qui potest facere, oret ut velit: & qui vult facere, oret ut possit: & qui in vitroque paratus est, det operam ut misericordiam instanter efficiat, ne quod vult & potest, differendo non compleat. Est enim misericordia salutis praesidium; fidei ornamentum, propiciatio peccatorum. Hæc est quæ iustos probat, sanctos roborat, Dei cultores ostendat: cuius exercitium lætum efficit Dominum, placatum exhibet Christum, dum cernit subsidijs huiusmodi foueri pauperes, inopem subleuari. Hæc misericordia cum à cunctis impleri precipitur, tum maximè ab his qui signati sunt, ut dent quæ accipiant, tribuant quam sumant, donec alijs qua ipsi indigeant.

Misericordiam commendatio.

9° AMBROSIVS in caput quartum epistolæ prioris ad Timotheum, ea D. Pauli verba exponens: Pietas ad oia utilis est, &c. Si quis ergo, quia misericordia magna res est, lubricum tamen carnis patiat, huiusmodi quid fiet? sine dubio vapulabit, quia illud oportuit fieri, & hoc minimè præmitti. Si autem solius corporis habuit exercitium, perennes poenas patietur, sicut in Euangelio Dñs repromisit. Ois enim summa disciplinae nostræ, in misericordia & pietate est.

Summa disciplinae Christianæ in misericordia & pietate consistit.

10° IDEM in Luca caput tertium: Singulis quoque generibus hominum conueniens tribuit sanctus Baptista Ioannes responsum, vnum omnibus, ita: Publicanis, ne ultra præscriptum exigant: militibus, ne calumniam faciant, ne prædam requirant. Docens idcirco stipendia constituta militiæ, ne, dum sumptus quaeritur, prædæ grassetur. Sed hæc & alia officiorum præcepta, propria singulorum, misericordiae communis est usus. Idem commune præceptum omnibus officijs, omnibus ætatibus necessaria, & ab omnibus deferenda. Non publicanus, non miles excipitur, non agricola vel urbanus, diues & pauper: oēs in commune admonentur, ut conferant non habenti. Misericordia enim plenitudo virtutum est. Et idem omnibus est propoſita perfectæ forma virtutis, ne vestimentis alimentisque suis parcant. Misericordiae tamen ipsius pro possibilitate conditionis humanæ mensura seruetur, ut non sibi vnusquisque totum eripiat, sed quod habet, cum paupere partiat.

Misericordia ad omnes pertinet.

ANNO TATIO. Quando Scriptura sacra vel S. Patres supra adducti, tribuunt elemosynas, ieiunio, alijsque pietatis operibus vim delendi aut redimendi peccata, præsertim lethalia, (nam de venialibus nulla est controuersia) aut aliquid simile id accipiendum est & intelligendum, quatenus ijs præparatur & disponitur peccator ad remissionem peccatorum in Sacramento poenitentiae consequendam, & amissam iustificationis gratiam

riam recuperandam. Est enim hoc Sacramentum lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, iuxta S. Tridentini Concilij sententiam, ut nondum regeneratis ipse Baptismus: Vel quatenus per ea opera post reconciliationem factam satisfacimus pro peccatis, quo ad poenam temporalem, quæ sæpe redimenda restat post culpam remissam. Quod S. Thomas his verbis expressit: Actus misericordiae operatur circa peccatum vel per modum satisfactionis, & sic sequitur iustificationem: vel per modum præparationis, in quantum misericordes misericordiam consequuntur: & sic etiam potest præcedere iustificationem, vel etiam ad iustificationem concurrere simul cum alijs virtutibus requisitis, secundum quod misericordia includitur in dilectione proximi. Et alio loco: Per opera pietatis ille qui lubricum carnis patitur, liberatur à perditione æterna, in quantum per huiusmodi opera disponitur ad hoc, quod gratiam consequatur per quam poeniteat: & in quantum per huiusmodi opera satisfacit de lubrico carnis commisso. Non autem ita, quod si in eo peccato perseveret impoenitens vsque ad mortem, per pietatis opera liberetur. Huc pertinet B. Augustini doctrina in enchiridio ca. 75. 76. & 77. & in serm. 30. de verbis Domini, quam habes supra quæst. 11. authorit. 16. 17. & 18.

Sess. 14. cap. 2.

1. 2. q. 113. art. 4. ad 1.

2. 2. q. 154. art. 2. ad 5.

XIII

Sunt ne vnus generis misericordiae opera?

A Duplicis ea generis esse inueniuntur: cum alia sint corporalia, alia spiritualia. Corporalia quidem dicta, quoniam ad corporalem miseriam proximi subleuandam exercentur: Spiritualia vero, quod in his saluti proximi spirituali benè consulamus atque operam demus.

a Aug. lib. de morib. Eccles. Cathol. c. 27. & 28. Item in enchirid. cap. 72. & serm. 203. de tempore.

B Huius multiplicis misericordiae clarum præbet exemplum Iob benignissimus, qui de seipso testatur: *Ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de utero matris meae egressa est mecum. c. Oculus fui caeco, & pes claudus: pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Conterebam mo-*

b Iob 31. b & ibidem Greg.

c Iob 29. c.

tt 2 las

las iniqui, & de dentibus illius auferebā prædam. Item,
 d Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori
 patuit.

SCRIPTURAE.

* præter-
euntem

I O B trigessimoprimum: Si negavi, quod volebant, pau-
 peribus, & oculos viduæ expectare feci. Si comedi buccel-
 lam meam solus, & non comedit pupillus ex ea? (Quia ab
 infantia mea crevit mecum miseratio, & de utero matris
 meæ egressa est mecum) Si despexi * pereuntē, eō quod non
 habuerit indumentum, & absque operimento pauperem?
 Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus oui-
 um mearum calefactus est? Si leuaui super pupillum ma-
 num meam, etiam cum viderē me in porta superiore? Hu-
 merus meus à iunctura sua cadat, et brachiū meum cum suis
 ossibus confringatur. Foris nō mansit peregrinus, ostiū me-
 um viatori patuit.

E T capite vigesimo nono: Auris audiens beatificabat
 me, & oculus videns, testimonium reddebat mihi. Eō quod
 liberāsem pauperem vociferantem, & pupillum cui non
 esset adiutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor
 viduæ consolatus sum. Iustitia indutus sum: & vestiui me,
 sicut vestimento & diademate, iudicio meo. Oculus sui cæ-
 co, & pes claudō. Pater eram pauperum: & causam quam
 nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Conterebam mo-
 las iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Si vo-
 luissem ire ad eos, sedebam primus: cumque federem
 quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium
 consolator.

PATRES.

A AVGVSTINVS in libro de moribus Manicheorum,
 ca-

capite vigesimo septimo: Homo igitur, vt homini apparet, anima
 rationalis est, mortali atque terreno vtens corpore. Partim ergo
 corpori, partim verò animæ hominis benè facit, qui hominem di-
 ligit. Ad corpus quod pertinet, medicina nominata est: ad animam
 autem, disciplina. Sed medicinam nunc voco, quidquid omnino
 corporis vel tuetur, vel instaurat salutem. Ad hanc itaque perti-
 nent non ea tantum, quæ ars eorum exhibet, qui propriè medici
 nominantur: sed etiam cibus & potus, tegmen & tectum, defensio
 denique omnis atque munitio, qua nostrum corpus aduersus eti-
 am externos ictus actusque seruatur. Nam & fames & sitis, & frigus
 & æstus, & quicquid extrinsecus grauitè infligitur, salutem de qua
 nunc agitur, manere non sinunt. Quarè illa omnia, quibus huius-
 modi malis incommodis ve resistitur, qui officiosè atque huma-
 niter præbent, misericordes vocantur, etiam si sapiètes vsque adeo
 sint, vt iam nullo animi dolore turbentur. Nam quis ignoret, ex eo
 appellatam esse misericordiam, quod miserum cor faciat condo-
 lentis alieno malo? Et quis non concedat, ab omni miseria liberum
 esse debere sapientem, cum subuenit inopi, cum esurienti cibū præ-
 stat, potumque sitienti, cum vestit nudum, cum peregrinum tecto re-
 cipit, cum oppressum liberat, cum denique humanitatem suam
 vsque ad sepulcrum porrigit mortuorum? Etiam si id faciat men-
 te tranquilla, nullis aculeis doloris instinctus, sed adductus officio
 bonitatis, misericors tamè vocandus est. Huic enim nihil obest no-
 men, cum absit miseria.

2 E T capite vigesimo octauo: Quod autem attinet ad discipli-
 nam, per quam ipsi animo sanitas instauratur, quæ si absit, nihil ad
 depellendas miseras salus ipsa corporis valet, difficilima omnino
 res est. Atque vt in corpore dicebamus, aliud esse morbos & vulne-
 ra curare, quod pauci homines benè facere possunt: aliud autem,
 famem sitimque sopire, & cætera in quibus subuenire hominem ho-
 mini vulgò passimque conceditur: Sic in animo sunt quædam, in
 quibus excellentia illa & rara magisteria non admodum deside-
 rantur: vt cum hortamur & monemus, vt hæc ipsa indigētibus ex-
 hibebantur, quæ corpori exhibenda esse diximus. Cum enim hæc
 facimus, ope corpori: cum autem docemus vt fiant, disciplina ani-
 mo subuenimus. Sunt verò alia, quibus multimodi varijque morbi
 animorum magna quadam & prorsus ineffabili ratione sanantur.
 Hæc tamen disciplina, de qua nunc agimus, quæ animi medicina
 est, quantum scripturis ipsis diuinis colligi licet, in duo distribui-
 tur,

Quia partim
 animo, partim
 corpori
 benè facimus,
 idcirco du-
 plicia sunt
 opera miseri-
 cordiæ.
 Corporalia.

Misericordia
 vnde dicta.

Spiritualia
 misericordiæ
 opera.

Animi medi-
 cina coerciti-
 one & instru-
 ctione perficitur.

tur, coercitionem, & instructionem. Coercitio timore, instructio verò amore perficitur, eius dico, cui per disciplinam subuenitur: nam qui subuenit, nihil horum duorum habet, nisi amare. Qui ergò diligit proximum, agit quantum potest, vt sanus corpore, sanusq; animo sit: Sed cura corporis ad sanitatem animæ referenda est. Agit ergò his gradibus, quòd ad animum pertinet, vt primò timeat, deindè diligit Deum. Hi mores sunt optimi, per quos nobis etiam ipsa prouenit, ad quam omni studio rapimur, agnitio veritatis.

Opera misericordiarum corporalia.

Spiritualia.

Multa bona inuitis præstantur.

Dimittere in nos peccantibus. Matth. 25. Spiritualia opera misericordiarum.

3 IDEM Augustinus in Enchiridio ad Laurentiũ, capite septuagesimo secundo: Non solum qui dat esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestimentum, peregrinanti hospitium, fugienti latibulum, aegro vel incluso visitationem, captiuo redemptionem, debili subuectionem, cæco deductionem, tristi consolationem, non sano medicinam, erranti viam, deliberanti consilium, & quod cuiq; necessarium est indigenti: verum etiam & qui dat veniam peccanti, eleemosynam dat: & qui emendat verbere in quem potestas datur, vel coercet aliqua disciplina, & tamen peccatum eius, quo ab eo læsus est aut offensus, dimittit ex corde, vel orat vt ei dimittatur: non solum in eo quod dimittit atq; orat, verum etiam in eo quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynam dat: quia misericordiam præstat. Multa enim bona præstantur inuitis, quando eorum consulitur vtilitati, non volutati: quia ipsi sibi inueniuntur esse inimici, amici verò eorum potius illi, quos inimicos putant, & reddunt errando mala pro bonis, cum reddere mala Christianus nõ debeat pro malis. Multa itaq; sunt genera eleemosynarum, quæ cum facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis nostra peccata.

4 ET sermone ducetesi motertio de tempore: Multa genera sunt miserationum, quæ cum facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis nostra peccata. Sed ea nihil est maius, qua ex corde dimittimus quod quisq; peccauit. Non solum enim qui dat esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestimentum, peregrinantibus hospitium, & cætera huiusmodi, verum etiam qui dat veniam peccanti, eleemosynam dat: & qui emendat verbere in quem potestas datur, vel coercet aliqua disciplina: & tamen peccatum eius qui ab illo læsus aut offensus est, dimittit ex corde, vel orat vt ei dimittatur: non solum in eo quod dimittit atque orat, verum etiam in eo quod corripit & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynam dat, quia misericordiam præstat.

1 B GRE.

1 B GREGORIUS in caput trigessimoprimum Iob scribens libro vigesimoprime Moralium, capite duodecimo: Si negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Per hæc dicta vir sanctus ostenditur non solum ad inopiam pauperibus, sed etiam ad habendi desiderium deseruisse. Sed quid si ipsa vellent pauperes, quæ fortasse accipere non expediret? An quia in scriptura sacra dici pauperes humiles solent, ea sola æstimanda sunt accipere pauperes, quæ humiles petunt? Et proculdubid oportet vt incunctanter detur, quicquid cum vera humilitate requiritur, id est, quod non ex desiderio, sed ex necessitate postulatur. Petentem se viduam expectare noluit, vt non solum ex munere, sed ex celeritate quoque muneris bonorum operum merita auget. Vnde aliàs scriptum est: Nè dicas amico tuo, vade & reuertere, & cràs dabo tibi, cum statim possis dare. Sed nonnulli solent exterius multa largiri: communis autem vitæ gratiam repellentes, habere pauperes socios in domestica conuersatione refugiunt. Vnde beatus Iob vt non solum se insinuet exterius multa præbuisse, sed apud se quosque inopes etiam in domestica conuersatione recepisse, protinus adiungit: Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea. Scilicet pietati se præiudicium facere æstimans, si solus comederet, quod Dominus omnium communiter creasset. Quæ profectò communio conuersationis esse cum talibus intrà domesticos parietes debet, ex quibus æternæ proficiant merita retributionis. Vnde sanctus vir non quemlibet, sed ad manducandum, socium pupillum se habuisse perhibet, sed tanta hæc pietatis viscera, vtrùm à semetipso habuerit, an conditoris sui gratia sit consecutus, innotescit: Quia ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Miseratio enim & si eius fuerit arbitrij, vt cum ipso proficeret: liquet tamen quia eius arbitrij non fuit, vt cum ipso de vtero exiret. Constat ergò quia suæ virtuti nihil tribuit, qui profectò testatur, quia hoc ex conditoris munere accepit. Bonum igitur quod à conditoris habuisse se intimat, liquet proculdubid, quia ad laudem conditoris narrat, indicans ab ipso se accepisse vt pius esset, à quo accepit vt esset: quia sicut suo opere in vtero conditus non fuit, ita nec sua virtute ab vtero pius fuit.

2 ET capite decimotertio: Quod pauperem non despexit, virtutem humilitatis exhibuit; quod autem operuit, pietatis.

Quanta Diuina Iob misericordia fuerit erga pauperes & afflictos.

Bonorum operum merita. Prou. 3.

Consuetudo cum pauperibus.

Merita æternæ retributionis.

336
Pietas humi-
litas sociat.

tis. Duæ quippe istæ virtutes ita sibi met connexæ esse debent, vt vicario semper opere fulciantur, quatenus nec humilitas, cum veneratur proximum, largitatis gratiam deferat: nec pietas, cum largitur, intumescat. Erga indigentiam itaque proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pietatem, vt cum indigentem, rebus necessarijs naturæ tuæ cõsortem videris, nec per impietatem desinas tegere, nec per superbiam negligas venerari quem tegis. Nam sunt

Contumelios
excipientes
pauperes an-
tequã donent
quicquam.

nonnulli qui mox, vt ab egenis fratribus fuerint necessaria postulati, post dona largituri, in eos prius contumeliosa verba iaculantur. Qui & si rebus ministerium pietatis perficiunt, verbis tamen gratiam humilitatis perdunt, ita vt plerunque videatur, quia illatæ iam iniuriæ satisfactionem soluunt, cum post contumelias dona largiuntur. Nec magni est operis quod postulata tribuunt, quia ipso donationis suæ munere, vix eundem excessum sermonis regunt. Quibus bene per Ecclesiasticum librum dicitur: Omni dato non des tristitiam verbi mali. Et rursùm: Adde verbum super datum bonum, & vtraque cum homine iustificato: videlicet vt datum exhiberi debeat per pietatem, & bonum verbum tribui per humilitatem. At contra alij egenos fratres non student rebus fulcire cum possint, sed blandis tantum sermonibus fouere. Quos vehementer Iacobi prædicatio sancta reprehendit, dicens: Si autem frater aut soror nudi sunt, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefiatini & saturamini, non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid vobis proderit? Quos Ioannes quoque Apostolus admonet, dicens: Filii mei, nõ diligamus verbo, nec lingua, sed opere & veritate. Dilectio nanque nostra semper exhibenda est & veneratione sermonis, & ministerio largitatis.

1. Ioan 3.

Luce 16.

Patronis potius munera largimur, quã egenis.
2. Cor. 8.

3. CAPIT E decimoquarto: Multum verò ad edomandam dantis superbiam valet, si cum terrena tribuit, verba sollicitè magistri cælestis penset, qui ait: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Si enim eorum amicitijs æterna tabernacula acquirimus, dantes proculdubid pensare debemus, quia patronis potius munera offerimus, quã egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur: Vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum. Vt videlicet sollicitè perpenciamus, quia eos quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoquẽ videbimus: & qui abundantes adspicimur, si largiri negligemus,

mus, quandoque inopes erimus. Qui itaque nunc temporale subsidium pauperi tribuit, ab eo postmodum perpetua recepturus, vt ita dicam, quasi ad frugem terram excolit, quæ quod acceperit, vberius reddit. Restat ergo vt nunquam elatio surgat ex munere, quando videlicet diues ex eo quod pauperi tribuit, agit vt in perpetuum pauper non sit. Beatus igitur Iob, vt diligenter ostenderet, humilitatem cum misericordia quanta in eo fuerit, consideratione sociata, ait: Si despexi prætereuntem, eò quod non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem, si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est. Ac si aperte diceret: In amore proximi, vno eodemque ordine & superbiam vitium, & impietatis premens, prætereuntem quempiam, & humiliter adspiciens non despexi, & misericorditer calefeci. Quisquis enim super eum cui aliquid tribuit, fastu se elationis extollit, maiorem culpam intrinsecus superbiendo peragit, quã extrinsecus largiendo, mercedem: fitque ipse bonis interioribus nudus, cum nudum despicit vestiens, eoque agit vt seipso deterior fiat, quo se indigenti proximo meliorem putat. Minus quippe inops est qui vestem non habet, quã qui humilitatem. Unde necesse est, vt cum naturæ nostræ confortes exteriora non habere conspiciamus, quã multa nobis desint bona interiora, pensemus, quatenus sese super inopes cogitatio nostra non eleuet, cum solerter videt, quia nos tanto verius, quanto & interiorius indigentes sumus. Et quia sunt nonnulli, qui pietatis suæ viscera tenere vsque ad incognitos nesciunt, sed solis quos per assiduitatē notitiæ didicerint, miserentur, apud quos nimirum plius familiaritas, quã natura valet, dum quibusdam necessaria, non quia homines, sed quia noti sunt, largiuntur, bene nunc per beatum Iob dicitur: Si despexi prætereuntem, eò quod non habuerit indumentum. Ignoto enim proximo misertum se indicat, quem prætereuntem vocat, quã videlicet apud piam mentem plius natura valet, quã notitia. Nam & vnusquisque qui indiget, eo ipso quo homo est, & iam incognitus non est. Sequitur: Si leuaui super pupillam manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorem. Mos apud veteres fuit, vt ad portam seniores sederent, qui certantium iurgia iudicialia examinatione discernere, quatenus urbem, in qua concorditer opereretur viuere, discordes minimè intrarent. Unde & per Prophetam Dominus dicit: Constituite in porta iudicium. Hoc itaque loco quid portæ nomine exprimitur, nisi id quod agebatur in porta? Sicut enim pugnare castra dicimus, pro eo quod pugnatur ex castris, ita indi-

Job humilitatem cum misericordia coniunxit.
Iob 31.

Quid cogitandum cum egres intuemur.

Ignotis etiã misericordia exhibenda.

Misericordia Iob erga pupillos, in iudicio causa cadentes.

Amos 5.

judicium quod in porta agi cōsueuerat, porta nominatur. In porta ergo se superiorem videt, qui se melioris partis esse in iudicio æquitatis merito conspicit. Beatus igitur Iob, quia nec tunc cōtra pupillum manum exercuit, cūm se etiam per iustitiæ meritum potentiorem vidit, nobis timoris regulam insinuans, dicit: Si leuavi super pupillum manum, cūm viderem me in porta superiorem. Ac si patenter dicat: Neq; tunc vtilitatis meæ negocia virtute contra pupillum exequi volui, quandò me in iudicio etiam ex iustitia potentiorem vidi.

XV

Quot sunt opera misericordie tum corporalia, tum spiritualia?

A SEPTEM in vtroq; genere numerantur. Ac primùm quidē corporalia hæc sunt: ^a Esurientes pascere, potum dare sitiētibus, operire nudos, captiuos redimere, ægros inuisere, hospitio pegrinos suscipere, ^b mortuos sepelire.

B SPIRITUALIA verò hæc: ^c Peccantes corrigere, ^d ignorantēs docere, ^e dubitantibus rectè consulere, ^f pro salute pximi Deū orare, ^g consolari mœstos, ^h ferre patienter iniurias, offensam ^a remittere. Quæ humanæ pietatis officia, hominibus præsertim Christianis, nec barbaris planè, tam aperta sunt, vt longa tractatione neutiquàm egeant.

SCRIPTURAE.

MATTHÆI vigesimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei

mei, possidete paratum vobis regnum à constitutiōe mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me &c.

TOBIAE primo: Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, & consolabatur eos, diuidebatq; vnicuiq; put poterat, de facultatibus suis: esuriētes alebat, nudisq; vestimenta præbebat, & mortuis atq; occisis sepulturā sollicitus exhibebat.

ET capite secundo: Post hæc verò cūm esset dies festus Domini, & factū esset prandiū bonū in domo Tobiae, dixit filio suo: Vade, & adduc aliquos de tribu nostra, timentes Deū, vt epulentur nobiscū. Cūq; abijisset, reuersus nūciauit ei, vnū ex filijs Israel iugulatū iacere in platea. Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandiū, ieiunus puenit ad corpus: tollensq; illud, portauit ad domū suam occultè, vt dum sol occubuisset, cautè sepeliret eū. Cūq; occultasset corpus, māducauit panē cū luctu & tremore, memorans illū sermonē quē dixit Dñs per Amos pphetam, ^{Amos 8.} dies festi vestri cōuertentur in lamentationē & luctū. Cū verò sol occubuisset, abijt, & sepeliuit eum. Arguebant autem eum omnes proximi eius, dicentes: Iam huius rei causa interfici iussus es, & vix effugisti mortis imperiū, & iterum sepelis mortuos? Sed Tobias plūs timens Deum quàm regē, rapiebat corpora occisorum, & occultabat in domo sua, & medijs noctibus sepeliebat ea.

CAPITE 12. ait Raphael: Quandò orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

a Mat. 25. d

b Tob. 1. d. 2. ab 12. c.
 a Re. 2. a Aug. li. 1. de ciuit. Dei cap. 13. & de cura pro mortuis cap. 3.
 c Mat. 18. b. 1. Tim. 5. c.
 d Eccl. 18. b. 2. Tim. 4. a.
 Esa. 52. b. Hier. 15. d.
 Dan. 12. a. Iaco. 5. d. Gal. 6. a. Chry. hom. 3. & 10.
 in Gene. Clemens Ale. a. Stromatum. Bernard. ferm. 36. in Cant. Greg. hom. 17. in Euang.
 e Prou. 27. b. Eccl. 5. c.
 f Mat. 5. g. Iac. 5. d.
 g Eccl. 7. d. 2. Cor. 1. a.
 h Tit. 3. a. 1. Thess. 5. c. Rom. 15. a.
 a Mat. 5. d. 6. b. 18. c. d. Marc. 11. c. Eccl. 28. a.

SECVNDI Regum secundo: Veneruntque viri Iuda, & vixerunt ibi Dauid, vt regnaret super domum Iuda. Et nunciatum est Dauid, quod viri Iabes Galaad sepelissent Saul. Misit ergo Dauid nuncios ad viros Iabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum Domino vestro Saul, et sepelivistis eum. Et nunc retribuatur vobis quidem Dominus misericordiam & veritatem: sed & ego reddam gratiam, eo quod fecistis verbum istud.

MATTHAEI decimo octavo: Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te et ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Peccantes, coram omnibus argue, vt et ceteri timorem habeant.

ECCLESIASTICI decimo octavo: Qui misericordiam habet, docet et erudit quasi pastor gregem suum. Misereatur excipiens doctrinam miserationis, et qui festinant in iudicijs eius.

PRIORIS ad Timotheum quarto: Prædica verbum, in-sta oportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt: sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes auribus.

ESAIAE quinquagesimo secundo: Quam pulchri super montes pedes annunciantis et prædicantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion, Regnabit Deus tuus?

HIEREMIAE decimo quinto: Propter hoc hæc dicit Dominus: Si conuerteris, conuertam te, et ante faciem meam stabis: et si separaueris preciosum à vili, quasi os meum eris. Cō-

uer-

uertentur ipsi ad te, & tu non conuerteris ad eos.

DANIELIS duodecimo ait angelus: Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant semper. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

IACOBI quinto: Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: scire debet, quoniam qui conuertit fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.

AD Galatas sexto: Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, nè & tu tenteris.

PROVERBORVM vigesimo septimo: Vnguento & varijs odoribus delectatur cor: & bonis amici consilijs anima dulcoratur.

ECCLESIASTICI quinto: Si est tibi intellectus, respõde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, nè capiaris in verbo indisciplinato, et confundaris.

MATTHAEI quinto: Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos: vt sitis filij patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.

IACOBI quinto: Confitemini ergo alterutrùm peccata vestra: & orate pro inuicem vt saluemini. multum enim valet deprecatio iusti assidua.

vv 3

Ee

DE OPERIBVS

ECCLESIASTICI septimo: Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, et in eternum non peccabis.

POSTERIORIS ad Corinthios primo: Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: ut possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur & ipsi à Deo.

AD Titum tertio: Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse, neminem blasphemare, nō litigiosos esse, sed modestos, omnē ostendentes mansuetudinem ad oēs homines.

PRIORIS ad Thessalonicenses quinto: Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Videte nē quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est, sectamini inuicem & in omnes.

AD Romanos decimoquinto: Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere. Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad ædificationē. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est, Improperia impropertium tibi, ceciderunt super me.

MATTHAEI quinto: Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, & vadē prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens, offeres munus tuum.

CA-

MISERICORDIAE.

CAPITE sexto: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

CAPITE decimo octauo: Sic & pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

MARCI vndecimo: Et cum stabitis ad orandum, dimitte si quid habetis aduersus aliquem: ut & pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Quod si vos non dimiseritis, nec pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra.

ECCLESIASTICI vigesimo octauo: Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini reseruat iram: & à DEO quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, reseruat iram: & propitiationem petit à DEO? quis exorabit pro delictis illius?

PATRES.

1 A AVGVSTINVS libro primo de ciuitate Dei, capite decimo tertio: Non idē tamen contemnenda & abiicienda sunt corpora defunctorum, maximeq; iustorum atque fidelium, quibus tanquā organis & vasis ad omnia bona opera, sanctus vsus est Spiritus. Si enim paterna vestis & annulus, ac si quid huiusmodi, tanto charius est posteris, quanto erga parentes maior extitit affectus: nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ utiq; multo familiarius atque coniunctius, quā quælibet indumenta, gestamus. Hæc enim non ad ornamentum vel adiutorium, quod exhibetur extrinsecus, sed ad ipsam naturam hominis pertinent.

Vndē

Corpora de-
functorū fi-
delium quæ
cum honore
sepelienda.

344
Gen. 23 & 25.
Sepultura &
exequiæ iu-
storum.
Tob. 2. & 12.

Matth. 26.
Ioann. 12.
Ioann. 19.

Deo placeat
officia pieta-
tis, quæ exhibentur mortuis.

Vnde & antiquorum iustorum funera officiosa pietate curata sunt, exequiæ celebratæ, & sepultura prouisa: ipsiq; dum viuerent, de sepeliendis vel etiam transferendis suis corporibus filijs mandauerunt. Er Tobias sepeliendo mortuos, Deum promeruisse, teste angelo, commendatur. Ipse quoque Dominus die tertio resurrectorus, religiosæ mulieris bonum opus prædicat, prædicandumq; commendat, quod vnguentum preciosum super membra eius effuderit, atque hoc ad eum sepeliendum fecerit. Et laudabiliter commemorantur in Euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum, diligenter atque honorificè tegendum sepeliendumq; curarunt. Verum istæ autoritates non hoc admonent, quod in fit vllis cadaueribus sensus: sed ad DEI prouidentiam, cui placeat etiam talia pietatis officia, corpora quoque mortuorum pertinere significant, propter fidem resurrectionis adstruendam. Vbi & illud salubriter discitur, quanta possit esse remuneratio pro eleemosynis, quas uiuentibus & sentientibus exhibemus, si neque hoc apud DEVM perit, quod ex animis hominû membris officij diligentiaq; persoluitur. Sunt quidem & alia, quæ sancti Patriarchæ de corporibus suis vel condendis, vel transferendis, prophetico spiritu dicta intelligi voluerunt.

2 IDEM in libro de cura pro mortuis gerenda, capite tertio, repetit eadem ad verbum ex supradicto libro de ciuitate Dei.

1 B. CHRYSOSTOMVS homilia tertia in Genesim: Nihil ita gratum est Deo, & ita curæ, vt animarum salus, sicut clamat Paulus, dicens: Qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Et iterum Deus ipse ait: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Et propter hoc etiam creaturam hanc omnem produxit, & nos formauit, non vt pereamus, neq; vt supplicijs nos torqueat: sed vt saluet, & ab errore liberatis, regnò frui nobis concedat. Talè igitur habentes Dominum, tam misericordem, tam benignû, tam mansuetum: cum nostræ, tum fratrum nostrorum salutis curam geramus. Nam & hoc nostræ salutis argumentum erit & occasio, si non solùm pro nobis ipsi solliciti, sed & proximo vtiles fuerimus, ipsum ad vitam veritatis manuducetes. Et vt sciatis quantum bonum sit, cum salute nostra & alios lucrari, audi prophetam ex persona Dei dicentem: Qui educit preciosum à vili, quasi os meum erit. Quid hoc est? Qui ab errore ad veritatem, ait, manuduxerit, vel à peccato ad virtutem proximum induxerit: pro virili humano me imitatur. Etenim ipse cum Deus sit, propter nihil

Animarû salutem quanti faciat Deus.
1. Timot. 2.
Ezech. 18.

Proximû ad salutem perducere, quam præclarû sit.
Hier. 15.

nihil aliud nostram induit carnè, & alia omnia humana sustinuit, & crucem quoque suscepit, nisi vt nos peccato obnoxios à maledicto liberaret. Et hoc quoque Paulus clamat, dicens: Christus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Si igitur ipse, qui Deus est ineffabilis essentiæ, ob misericordiam ineffabilem hæc omnia propter nos & salutem nostram suscepit: cur non & nos erga fratres iusti sumus, agnoscentesq; eos, vt membra nostra, & eripientes ex diaboli faucibus, in viam virtutis inducimus? Nam vt anima corpore melior est: ita his qui indigentibus pecunias & facultates suppeditant, maioribus præmijs digni sunt hi, qui admodum & continuè docendo, in viam rectam supinos & desides inducunt, monstrando eis diuinarum virtutum fragrantiam, & vitiorum maleuolentiam. Hæc omnia cum sciamus, præ omnibus alijs huius vitæ curis, de salute animarum loquamur proximis, eandem illis sollicitudinem ingerentes.

2 ET homilia decima in Genesim: Cuius studium est docere proximum, is non tam illi benefacit, quam sibi ipsi magnam mercedem parat: dupliciq; augetur lucro, dum maiorem à Deo retributionem assequitur, & dum fratrem docere aggreditur, docendo interim sibi ipsi memoriam eorum quæ audiuit, renouat. Igitur cogitantes tantum lucrum vestrum, nè inuideatis fratribus vestris, sed à vobis discant, quæ nunc à nobis dicuntur.

3 CLEMENS Alexandrinus libro primo Stromatum, in principio: Iam autem cernitur ipse seruator, qui ex redundantia copia, pro eius qui accipit viribus, quæ ex exercitatione seruis augentur, facultates distribuerat, reuersus cum eis rationem ponere, quando ijs quidem qui eius pecuniam auxerant, qui in modico fuerant fideles, exceptis, eos super multa constituturum pollicitus, in Domini gaudium iussit ingredi: ei autem qui pecuniam ad scenerandam creditam occultauerat, & eam ipsam quam acceperat, absq; vlllo emolumento reddebat: Serue, inquit, nequam & ignaue, oportebat te pecuniam meam dare numularijs, & ego veniens meam recepissem. Propter hæc seruus inutilis iniicietur in tenebras exteriores. Tu ergò fortis esto, ait quoque Paulus, in gratia quæ est in Christo Iesu, & quæ audisti à me per multos testes, ea committe fidelibus hominibus, qui quidem idonei erunt alios quoque docere. Et rursum: Stude te ipsum Deo probum exhibere operarium, inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Si ambo ergò verbum prædicant, hic quidem scripto, ille verò voce, quomodo

Galat. 3.

Animarû salutem quanti facienda.

Docere proximum.

Lucæ 19.
Matth. 25.
Talèta nobis cõcredita, bene collocata sunt, & expedita in utilitatè aliorum.

2. Tim. 2.

Ibidem.

non sunt ambo admittendi, qui effecerunt, vt fides operetur per dilectionem? A culpa autem eius, qui quod est optimum, non elegit, Deus est prorsus alienus, & minimè eius causa. Iam verò illorum quidem munus est, verbum scenerari: horum autem, probare, & aut accipere, aut non. Iudicium autem in ipsis iudicatur. Sed prædicandi quidem scientia, est quodammodò Angelica, vt rous modo iuuans, seu per manum, seu per linguam operetur: quoniam qui seminat in spiritu, de spiritu meret vitam æternam. Et paulò pòst: Operamini, inquit Dominus, non cibum qui perit, sed qui manet in vitam æternam. Sumitur autem nutrimentum & per cibos, & per verba: & reuera beati sunt pacifici, qui eos qui in hac vita & errore, ab ignorantia oppugnantur, contraria docendo transmouent, & traducunt ad pacem quæ est in Verbo, & vita quæ est ex Deo, & eos qui esuriunt iustitiam, panis distributione nutriunt.

4 BERNARDVS sermone trigesimo sexto in Cantica canticorum: Videar forsàn nimius in suggillatione scientiæ, & quasi reprehendere doctos, ac prohibere studia literarum. Absit. Non ignoro quantum Ecclesiæ profuerint & profint literati sui, siue ad refellendos eos qui ex aduerso sunt, siue ad simplices instruendos. Deniquè legi, Quia tu repulisti scientiam, repellam & ego te, vt nõ fungaris mihi sacerdotio. Legi, Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiã erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Et paulò pòst: Est autem (quòd in se est) omnis scientia bona, quæ tamen veritate subnixa sit: sed tu qui cum timore & tremore tuam ipsius operari salutem pro temporis breuitate festinas, ea scire prius amplius ve curato, quæ senseris viciniora saluti. Nõnne medici corporum, medicinæ portionem diffiniunt, eligere in sumendis cibis quid prius, quid posterius, & quæ admodum quidq; sumi oporteat? Nam et si bonos constat esse cibos, quos Deus creauit, tu tamen ipsos tibi, si in sumendo modum & ordinem non obserues, reddis planè non bonos. Ergò quod dico de cibis, hoc sentite & de scientijs. Sed melius mitto vos ad magistrum. Non est enim nostra ista sententia, sed illius: immò & nostra, quoniam veritatis. Qui se, inquit, putat aliquid scire, nõdum scit quomodò oporteat eum scire. Vides quoniã non probat multa scientem, si sciendi modum nescierit? Vides, inquam, quomodò fructu & utilitatè scientiæ in modo sciendi cõstituit? Quid ergò dicit modum sciendi? Quid, nisi vt scias, quo ordine, quo studio, quo sine quæq; nõsse oporteat? Quo ordine? vt id prius, quod maturius

Prædicandi verbi Dei scientia est quodammodò angelica. Ioan 6.

Ab errore ad veritatem reducere alios.

Scientia literarum, Ecclesiæ multum prodest. Osæ 4. Daniel. 12.

Quædam rerum scientia & cognitio in prius quæreda.

1. Cor. 8.

Modus sciendi est primis necessarius.

ad

ad salutem. Quo studio? vt id ardentius, quod vehementius ad amorem. Quo sine? vt non ad inanem gloriã, aut curiositatè, aut aliquid simile, sed tantum ad ædificationem tuam vel proximi. Sunt nanque qui scire volunt eo sine tantum, vt sciant: & turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt, vt sciatur ipsi: & turpis vanitas est. Qui profectò nõ euadent subsannantem Satyricum, & ei qui eiusmodi est, decantantem:

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter.

Et sunt item qui scire volunt, vt scientiam suam vendant, verbi causa, pro pecunia, pro honoribus: & turpis quæstus est. Sed sunt quæque, qui scire volunt vt ædificent, & charitas est. Et item qui scire volunt vt ædificentur, & prudentia est. Horum omnium soli vltimi duo nõ inueniuntur in abusione scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere vt beneficiant. Deniquè intellectus bonus omnibus facientibus eum. Reliqui omnes audiant: Scienti bonum & nõ facienti, peccatum est ei. Ac si per similitudinem dicat: Sumentibus, & non digerentibus, perniciosum est ei. Cibus siquidem indigestus, & qui bonam non habet decoctionem, malos generat humores, & corrumpit corpus, & non nutrit. Itã & multa scientia ingesta stomacho animæ, quæ est memoria, si decocta igne charitatis non fuerit, & sic per quosdam artus animæ, mores scilicet atque actus, transfusa atque digesta, quatenus ipsa de bonis quæ nouerit, vita attestante & moribus, bona efficiatur: Nõnne illa scientia reputabitur in peccatum, tanquam cibus conuersus in prauos noxiosq; humores? Et initio sermonis trigessimiseptimi: Non tamen dico contemnendam aut negligendam scientiam literarum, quæ ornat animam, & erudit eam, & facit vt possit etiam alios erudire. Sed in quibus summa salutis constituitur.

5 GREGORIUS homilia decima septima in Euangelia: Pensamus ergò, qui vnquam per linguam nostram conuersi, qui de peruerso suo opere nostra increpatione correpti, pœnitentiam egerunt, quis luxuriam ex nostra eruditione deseruit, quis auaritiã, quis superbiam declinauit? Pensamus quod lucrum Dei fecimus nos, qui accepto talento, ab eo ad negocium missi sumus. Etenim dicit: Negociamini dum venio. Ecce iam venit, ecce de nostro negotio lucrum requirit. Quale ei animarum lucrum de nostra negociatione monstrabimus? Quot eius conspectui animarum manipulos de prædicationis nostræ segete illaturi sumus? Ponamus ante

Quo sine scientiæ appetere debeamus? Abusus scientiæ 1. 2.

Perfusus scit tyra 1. 3.

Rectus usus 1. 2.

Psal. 110. Iacob. 4. Similitudo accomodata.

Scientia per se laude digna.

Ad pastores & concionatores qui nulas animas Deo lucrifecerunt. Luc. 12.

Apostoli
quos popu-
los conuerte-
rint, in die iu-
dicii videbi-
tur.

oculos nostros illum tantæ districtiōis diem, quo iudex veniet, & ratiōem cum seruis suis, quibus talenta credidit, ponet. Ecce in maiestate terribili, inter angelorum atq; archangelorum choros videbitur. In illo tanto examine, electorum omnium & reproborum multitudo deducetur, & vnusquisq; quid sit operatus, ostendetur. Ibi Petrus cum Iudæa conuersa, quam post se traxit, apparebit. Ibi Paulus, conuersum, vt ita dixerim, mundum ducens. Ibi Andreas post se Achaiam, ibi Ioannes Asiam, Thomas Indiam, in conspectū sui iudicis conuersam ducet. Ibi omnes Dominici gregis arietes, cum animarum lucris apparebunt, qui sanctis suis prædicationibus Deo post se subditum gregem trahunt. Cū tot pastores cum gregibus suis ante æterni pastoris oculos venerint, nos miseri quid dicaturi sumus; qui ad Dominum nostrum post negocium vacui redimus, qui pastorum nomē habuimus, & quos ex nutrimento nostro debeamus ostendere, non habemus? Hic pastores vocati sumus, & ibi gregem non ducimus.

XVI

Quomodo isthæc scripturis ostenduntur?

a Esaiæ 58. b

A Pulchrè quidem ac passim, sicut in primis illa Isaia verba, aut potius DE I præcepta commo-
strant: ^a *Frangere, inquit, esurienti panem tuum, egenos vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam nè despexeris.* Quorum officiorum ingens quoque fructus ibidem subijci-
tur: ^b *Tunc anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria Domini colliget te.* Et Ioānes, qui in charitate & misericordia fraterna nobis commendanda totus est, inter cætera docet: ^c *Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum neceßè habere, &*

e 1 Ioan. 3. c
Iac. 2. c Basil.
hom. 7. in di-
uites auu.

clau-

clausit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? *Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognoscimus, quoniam ex veritate sumus.*

ros. Amb. ser.
81. & apud
Grat. dist. 86.
Idē li. 3. Off. c.
6. & 7. Greg.
3. p. curæ past.
admonit. 22.
Itē Greg. Tu-
ron. in glor.
cōfess. ca. 108.

B Hæc sunt fidelium, vereque iustorum opera, quæ in ^d extremo illo iudicio Christus agnoscat, & palam approbabit: propter quæ regnum promissum decernet, iustitiæq; coronam reddet misericordibus, quos & ipse iustos prædicat.

d Matth. 25. d
Luc. 14. c

C Quæ ^e quidem opera tanto plus veræ laudis æterniq; præmij porrigunt, quanto fiunt ab animo Christiano sincerius, alacrius, liberalius, nimirum vt in illis humanæ vanitati atque cupiditati quàm minimum loci relinquatur: ea verò ad Dei gloriam proximique cui seruiunt, commodum propriè referantur. Hinc illæ scripturæ voces obseruandæ: ^f *Qui tribuit in simplicitate: qui miseretur in hilaritate.* ^g *Noli auertere faciem tuam ab vlllo paupere.* *Quomodo potueris, ita esto misericors.* ^h *Hilarem datorem diligit Deus.* ^a *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* ^b *Iucundus homo qui miseretur & commodat.* Ceterum Christus apud Lucam ^c talem depingit Samaritanum, qui præclarum exemplum præbeat summae humanitatis perfectæq; misericordiæ, ignotis etiam ^d & immerentibus vltro præstandæ. ^e *Qui verò parcè seminat, parcè & metet,* Apostolo teste, Sa-

e Greg. curæ
past. part. 3. ad
monit. 21. Am-
bro. li. 1. offi-
ciorū c. 30 &
l. 2. c. 21. & 25.
Chryl. hō. de
misericordia
& duabus vi-
duis. Itē hō.
30 in epist. ad
Corint.

f Rom. 12. b

g Tob. 4. b

h 2. Cor. 9. b

a Eccl. 35. b

b Psal. 111. a

c Luc. 10. f

d Naz. in ora.
de funere pa-
tris. Chryso-
hō. 21. in epi-
ad Rō. Itē hō.
35. & 37. ad po.
Antioch.
e 2. Cor. 9. b

tis autem hactenus de corporalibus precipue operibus misericordiae.

S C R I P T V R A E.

E S A I A E quinquagesimo octavo : Clama, nè cesses : quasi tuba exalta vocè tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Me etenim de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt : quasi gens quæ iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit, rogât me iudicia iustitiæ, appropinquare Deo volût. Quare ieiunauimus, & non adspexisti? humiliauimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, et percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare sicut vsq; ad hanc diem, vt audiatur in excelsis clamor vester. Nunquid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? Nunquid contorquere quasi circulum caput suum, et saccum et cinerem sternere? Nunquid istud vocabis ieiunium, et diè acceptabilem Dño? Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui fracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe : Frange esurienti panem tuum, et egenos vagosq; induc in domum tuam. cum videris nudum, operi eum, et carnè tuam nè despexeris. Tunc erumpet quasi manè lumen tuū, et sanitas tua citius orietur, et anteibit faciem tuam iustitia tua, & gloria Dñi colliget te. Tunc inuocabis, et Dñs exaudiet: clamabis, et dicet, Ecce adsum. si abstuleris de medio tuâ catenam, & desieris extendere digitū, et loqui quod non prodest. Cum effuderis esurièti animam tuam, et animam afflictam repleueris: orietur in tenebris lux tua, et tenebræ tuæ erunt sicut merides. Et requiem tibi dabit Dominus semper, & implebit

bit splendoribus animam tuam, et ossa tua liberabit, et eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cuius nõ deficient aquæ. Et ædificabuntur in te deferta seculorum: fundamenta generationis & generationis suscitabis: & vocaberis ædificator sepium, auertens semitas in quietem,

P R I M A E Ioannis tertio, vt in textu.

I A C O B I secundo: Iudicium sine misericordia illi qui non fecit misericordiam. Superexaltat autem misericordia iudicium. Quid prodest, fratres mei, si fidè quis dicat se habere, opera autè non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Si autè frater aut soror nudi sint, et indigeant victu quotidiano: dicat autem aliquis ex vobis, illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: nõ dederitis autè eis quæ necessaria sunt corpori: quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.

M A T H A E I vigesimo quinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnū à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: Sitiui, et dedistis mihi bibere: Hospes eram, et collegistis me, &c. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Dñe, quando te vidimus esuriètem, & pauimus: sitientem, & dedimus tibi potum? &c. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

L V C A E decimo quarto: Dicebat autem ei qui se inuitauerat: Cum facis prandium aut coenam, noli vocare amicos tuos, neq; fratres tuos, neq; cognatos, neq; vicinos diuites: nè fortè te & ipsi reinuient, & fiat tibi retributio. sed cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, et cæcos, et beatus eris, quia non habent retribuere: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

A D Romanos duodecimo, **Tobiae** quarto, **Posterioris ad Co-**

Corinthios nono, Ecclesiastici trigesimo quinto, & psalmo centesimo vndecimo, vt in textu.

L V C A E decimo: Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: & videns eum, misericordia motus est. Et appropians, alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum: & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcunque supererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi.

P A T R E S.

1 A B A S I L I V S homilia in diuites auaros, quae est septima inter homilias variorum argumentorum, vt supra in tertia parte de peccatis capitalibus, quaest. 4. A 2.

2 A M B R O S I V S sermone octogesimo primo, qui est idem cum homilia sexta Basilij in ditescentes auaros. Quod si difficile tibi putas, o homo, magnificentiam diuinæ largitionis imitari, imitare terram: si leuare sursum oculos non potes, saltem ea quae deorsum sunt, & in pedibus tuis, intueri. Affer tu fructum sicut terra, noli esse deterior insensibili elemento. Illa enim fructus quos affert, non suis visibus vindicat, sed suis ministrat obsequijs. Tu vero fructus illius solus inuadis, & tibi soli concludis. Quod si tantum auaritia te morbus adstringit, vt tua velis facere omnia, accipe & ad hoc salutare remedium: Beneficium largientis, praebenti magis permanet, quam suscipienti. Nam misericordia quidem ad indigentem peruenit, gratia autem multiplicatae mercedis permanet tribuenti. Esurienti dedisti panem: ille quidem pastus est & refectus, sed ad te redit, quod dedisti, cum fructibus & usuris. Quod si difficile putas, considera frumentum quod seminatur in terra, si non ad seminantis potius, quam ad suscipientis, lucra cedit: ita etiam dum cibus tribuitur indigentibus, cum multo saenore diuinæ gratiae restituetur in posterum. Sit ergo tibi finis agriculturæ huius initium caelestium sationum. Seminare enim, inquit, vobis ad iustitiam. Quid ergo afflictaris? quid temetipsum excrucias, luto & lateribus concludens humanæ vitæ subsidia? Scripsum non legis, Melius est nomen bonum super diuitias multas? Si ergo & tu gloriam

ex

ex diuitijs quæris, cognosce quia melius est mille filiorum, quod misericordiam filios adquisieris, patrem vocari, quam mille auroreorum dominum dici. Facultates namque relinquentur hic, etiam si nolimus bonorum vero operum conscientia nobiscum pariter pergit ad Deum. Et considera, quanta tibi tum erit gloria, cum te orans ille populus, qui ex promptuarijs tuis pastus est & refectus, pro tribunali magni illius & iustissimi iudicis caterua constipante circumdabit, pastorem te suum, ac tutorem pium, & misericordem patrem omni gratiarum voce testabitur. Quod si magistratus in theatris mimis & athleticis & gladiatoribus, alijsque huiusmodi generibus hominum totum penè patrimonium suum largitur ac prodigit, vt vnus horum fauorem, vulgi nimirum, acquirat, nihil sibi vltius profuturum: tu dubitas & cunctaris munificus esse in huiusmodi largitionibus, in quibus iudex residet Deus, fauentium & acclamantium vulgus est angeli: vbi omnes qui à seculo fuerunt sancti, laudatores & praedicatores tui sunt: vbi laus & fauor non simul cum die cessat, sed eum seculis permanet: vbi corona tibi non auri, sed iustitiæ dabitur: vbi non honores vnus vrbs, sed cælorum regna mereberis? Et hæc omnia acquiruntur, per misericordias pauperum, per dispensationes indigentium, in quibus tibi corruptibilis precio, incorruptibilem regni cælorum gloriam, æternamque mercaris. Et post pauca: Sicut ij qui per insaniam mente tralati sunt, non iam res ipsas, sed passionis suæ phantasias vident: ita etiam mens auari semel vinculis cupiditatis adstricta, semper aurum, semper argentum videt, semper reditus computat. Gratius aurum intuetur, quam solem videt. Ipsa eius oratio & supplicatio ad Dominum, aurum quærit, & vellet atque optaret vt omnia ei in aurum conuerterentur. Vos autem fratres, si mihi auscultatis, referate aditus promptuariorum vestrorum, & largior diuitijs vestris atque fluentior exitus procuretur, quam dudum fuerat quaestus ingressus, tanquam affluentissimus fluuius ad segetes rigandas multis deriuationibus trahitur per omnem terram misericordiae affluentia. An nescitis quia puteorum aqua, si frequentius hauriatur, & salubrior efficitur, & abundantior: quod si ociosa remanserit & immobilis, inutilior & corruptior sit: si moueatur & operetur, communè omnibus & vtilem proferet fructum? Mete ergo vberes pecuniæ tuæ fructus, orationes dico pauperum, intercessi-onemque sanctorum, qui pro te, officiorum tuorum memores apud iustum iudicem Deum dignis operum tuorum allegationibus pos-

y y

stulent.

Gloriam praestitit eleemosynæ in fatu- ra vita.

Corona iustitiæ dabitur & cælorum regna mereberis.

Auarorum cogitationes quæ sint.

Facultates nostræ erogando multiplicantur.

Similitudo pulchra.

Luc. 12. stultent. Caueamus exemplum diuitis istius, qui dum praesentes diuitias concludit, & de futuris sollicitudinem gerit, diuitijs pariter abreptus & vita, protrahitur ad tribunal horrificum, in quo accusatrix quidem huius assisit ipsa illa, quae & totius vitae eius comes extitit, auaritia: defensor verò & intercessor nusquam vllus apparet. Circumspectat namq; sanctorum multitudinem diuinis tribunalibus assistentem, & intentis ac sollicitis oculis circunlustrat, si quem fortè videat charum sibi ac familiarem in hac vita obsequio suo factum, nec vsquam tamen vllum iuuenit. Nullus est qui dicat: Domine, dignus est cui ignoscas: dilexit enim gentem nostram, & ecclesiam ipse aedificauit. Nulla vidua quae procedentes & flentes roget Petrum, ostendentes vestimenta sua, quae eis largitus est diues. Nullus ergò miserebitur ei qui non est misertus. Scriptum est enim: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et iterum: Date, & dabitur vobis. Et, Qua mensura mensi fueritis, eadem remetietur vobis: Et paulò post: Non oportebat te gratias agere Deo, exultare & lætari, quòd non ipse mendicans alienas circuis fores, sed alij ante tuas ianuas sedent, à te misericordiam postulantes? Tu verò difficilis es ad praebendum, contristaris ac declinas, nè quis tibi paulò molestior, cogente necessitate paupertatis, existat: quasi non potuisset fieri vt esses vnus ex ijs, qui ante ianuam tuam fame perdit iacent, & tu quidem satis dignè. Nam voto, mète, ac proposito pauper es, & totius boni egenus. Cùm enim non habes charitatem, cùm tibi desit humanitas, desit fides, desit spes in Deo, cùm tibi desit misericordia, quòd te egestuosius? quid mendicius? Pars tua cum tineis & muribus horreorum tuorū roforibus erit. Qui vtique si talia non videres, si nō corrumpi ea cerneres & consumi, quis tibi suadere posset aliquid inde largiri? Sed ais: Quid iniustum est, si cùm aliena non inuadam, propria diligentius seruo? O impudens dictum, propria dicitis? quae ex quibus receditis in hunc mundum derulisti? Quandò in hanc ingressus es lucē, quandò de ventre matris existi, quibus quæso facultatibus, quibusq; subsidijs stipatus ingressus es? Aduentum tuum in hunc mundum disce ab Apostolo Paulo, dicente: Nihil enim intulimus in hunc mundum, sed nec auferre quidem quid possumus: habètes autem victum & vestitum, his contenti simus. Terra communiter omnibus hominibus data est, proprium nemo dicat, quod è communi plus, quàm sufficeret, sumptum, & violenter obtentum est. Veruntamen nudus ex ventre matris existi: nudus nihilominus re-

In eos qui
difficiles se
praebent ad
largiendum.

In eos qui se
propria licite
seruare dicunt.

1. Tim. 6.

Iob. 1.

uertèris in terram. Et si quidem terrae elementum putas fortitò substituisse, impius es, qui ignoras conditorem Deum: si verò agnoscis beneficium largitoris, gratus esto creatori, & require apud temetipsum rationem, cur plus tibi quàm cæteris praestitit. Nunquid iniquus est Deus, vt nobis non aequaliter distribuatur vitæ subsidia, & tu quidem esses affluens & abundans, alijs verò deesset, & egerent? An idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis suae experimenta conferre, & alium per virtutem patientiae coronare: tu verò susceptis Dei muneribus, etsi in sinum tuum reductis, nihil te putas agere iniquum, si tam multorum vitae subsidia solus obtineas? Quis enim tam iniustus, tam auarus, quàm qui multorum alimenta, suum non vsurum, sed abundantiam & delicias facit? Neque enim minus est criminis, habenti tollere, quàm cùm possis & abundes, indigentibus denegare. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod tu recludis: miserorum redemptio est & absolutio, pecunia quam tu in terra defodis. Tot ergò scias inuadere bona, quot possis praestare quod velis.

3 IDEM Ambrosius apud Gratianum distinctione octogesima sexta: Pisce fame morientem, quisquis enim piscendo hominem seruare poteris, si non pascas, fame occidisti.

4 ET libro tertio Officiorum, capite sexto: Non vincat honestatem vtilitas, sed honestas vtilitatem. Hanc dico vtilitatem, quae aestimatur secundum vulgi opinionem. Mortificetur auaritia, mortuatur concupiscentia. Sanctus in negotiationem introisse se negat: quia preciorum captare incrementa, non simplicitatis, sed versutiae est. Et alius ait: Captans precia frumeti, maledictus in plebe est. Et post pauca: Cur ad fraudem conuertis naturae industriam & indulgentiam? Cur inuides vsibus hominum publicos partus? Cur populis minus abundantiam? Cur affectas inopiam? Cur optari facis à pauperibus sterilitatem? Cùm enim nō sentiant beneficia fecunditatis, te auctonante precium, te condente frumentum, optat potiùs nihil nasci, quàm te de fame publica negociari. Ambis frumentorum indigentiam, alimenterum penuriam, vberis soli partus ingemiscis, fles publicam fertilitatem, horrea frugum plena deploras, exploras quandò sterilior prouentus sit, quandò exilior partus: votis tuis gaudes arrisisse maledictum, vt nihil vsquam nasceretur. Tunc messem tuam venisse lætaris, tunc tibi de omni-

Cur Deus alios ditauit, alios pauperes esse voluit.

Diuitum bona sunt pauperum quo ad vsurum. Vide 3. Tho. 2. 2. q. 32. art. 5.

Occidit hominem, qui p fame morientem non pascit eum potest.

Famis tempore subueniendū communitati

Pro. 11.

In eos qui frumenta recondunt,

Latrocinij
comparatur
ea mercatorij
industria.

um miseria congeris opes, & hanc tu industriam vocas, hanc diligentiam nominas, quæ calliditatis versutia, quæ astutia fraudis est: & hoc tu remedium vocas, quod est commentum nequitia. Latrocinium hoc, an foenus appellem? Captantur tanquam latrocinij tempora, quibus in viscera hominum durus insidiator obrepas. Augetur precium tanquam sorte cumulatam scænoris, quo peticulum capitis aceruatur. Tibi conditæ frugis multiplicatur vsura, tu frumentum quasi scenerator occultas, quasi venditor auctioris. Quid imprecaris malè omnibus, quia maior futura sit fames, quasi nihil frugum superfit, quasi infœcundior annus sequatur? Lucrum tuum, damnû publicû est. Ioseph sanctus omnibus aperuit horrea, non clausit: nec precia captauit annonæ, sed perenne subsidium collocauit: nihil sibi acquisiuit, sed quemadmodum fames etiam in posterum vinceretur, prouida ordinatione disposuit. Legisti quæadmodum hunc frumentarij precij captatorem exponat in Euangelio Dominus IESVS, cuius possessio diuites fructus attulit, & ille quasi egens dicebat: Quid faciam? non habeo quo congregem. Destruam horrea mea, & maiora faciam: cum scire non posset, vtrum sequenti nocte anima sua ab eo repeteretur. Nesciebat quid faceret, quasi ei alimenta deessent, hærebat ambiguo. Nô capiebant horrea annonam, & ille se egere credebat. Rectè igitur Salomon: Qui continet, inquit, frumentum, relinquet illud nationibus, non heredibus: quoniam auaritiæ emolumentum ad successorum iura non peruenit. Quod non legitime acquiritur, quasi ventis quibusdam ita extraneis diripientibus dissipatur. Et addidit: Captans annonam, maledictus in plebe est: benedictio autem in capite eius qui participat. Vides ergo quod largitorem frumenti esse deceat, non precij captatorem. Non est igitur ista vtilitas, in quo plus honestati detrahatur, quam vtilitati adiungitur.

De diuite
Euangelico.
Luc. 12.

Pro. 11.

Peregrinos
tempore famis
vrbe non
arceados.

5 CAPITE septimo eiusdem libri: Sed & illi qui peregrinos vrbe prohibent, nequaquam probandi: expellere eo tempore, quo deberent iuuare, separare à commercijs communis parentis, fusos omnibus partus negare, inita iam consortia viuendi auerruncare: cum quibus fuerint communia iura, cum his nolle in tempore necessitatis subsidia partiri? Feræ nõ expellunt feras, & homo excludit hominem? Feræ ac bestię communem putant omnibus victum quem terra ministrat. Ille etiam conformem sui generis adiuuat: homo impugnat, qui nihil à se alienû debet credere quicquid humani est. Quâto ille rectius, qui cum iam prouecta pcessisset ætate,

& fa-

& famem toleraret ciuitas, atque (vt in talibus solet) peterent vulgò, vt peregrini vrbe prohiberentur, præfecturæ vrbane curam cæteris maiorem sustinens, conuocauit honoratos, & locupletiores viros poposcit, vt in medium consulerent, dicens: Quàm immanè esset peregrinos eijci, quàm hominem exueret, qui cibum morienti negaret. Canes ante mensam impastos esse non patimur, & homines extrudimus? Quàm inutile quoque tot populos mundo perire, quos dira conficeret tabes: quantos vrbi suæ perire, qui solerent adiumento esse, vel in conferendis subsidijs, vel in celebrandis commercijs, neminem fame aliena iuari: protrahere vt plurimum diem posse, non inopiam repellere: immò tot cultoribus extinctis, tot agricolis occidentibus, occasura in perpetuum subsidia frumentaria. Hos igitur excludimus, qui victum nobis inferre consueverunt? Hos nolumus in tempore necessitatis pascere, qui nos omni ætate pauerunt? Quanta sunt quæ ab ipsis nobis hoc ipso tempore ministrantur? Non in solo pane viuunt homo. Nostra illic familia, plerique etiam nostri parentes sunt. Reddamus quod accepimus. Sed veremur, nè cumulemus inopiam. Primum omnium misericordia nunquam destituitur, sed adiuuatur. Deinde subsidia annonæ, quæ his impartienda sunt, collatione redimamus, reparemus auro. Nunquid his deficientibus, non alij nobis redimendi cultores videntur? Quanto vilius est pascere, quàm emere, cultores? Vbi etiam repares? Vbi inuenias quam reformes? Adde: si inuenias quem ignarum, & alieni vsus: numero possis substatuere, non cultui. Quid plura? Collato auro, coacta frumeta sunt. Ità nec abundantiam vrbis minuit, & peregrinis alimoniam subministrat. Quanta hoc commendationis apud Deum fuit sanctissimo seni? Quanta apud homines gloriæ? Hic magnus verè probatus, qui verè potuit imperatori dicere, demonstrans prouinciæ totius populos: Hos tibi omnes reseruauit, hi viuunt beneficio tui fenatus, hos tua curia iam morti abstulit.

Senis cuiusdã
oratio, qua
persuasit non
esse eos pel-
lendos.

Deut. 8.
Matth. 4.

6 GREGORIVS Magnus in tertia parte curæ pastoralis, admonitione vigesima secunda: Admonendi sunt qui nec aliena apperunt, nec sua largiuntur: vt sciant sollicitè, quod ea de qua sumpti sunt, cunctis hominibus terra communis est: & idcirco alimentum quoque omnibus commune profert. Incausum ergo se innocentes putant, qui commune Dei munus sibi priuatum vendicant: qui cum accepta nõ tribuunt, in proximorum nece grassantur: quia tot penè quotidie perimunt: quot morientium pauperum apud se

Ad eos qui
sua non lar-
giuntur.

Perimunt pau-
peres mo-
rientes.

358
Opus misericordiae, est iustitiae etiam opus.

Matth. 6.
Psalm. III.

Prover. 27.

Lucæ 13.
Per ficulneam infructuosam tenaces homines designantur.

Non est satis ab alienis abstinerere, sed etiam sua eroganda alijs.
Lucæ 16.

Ad tenaces.

Psalm. 48.

Lucæ 3.

subsidia abscondunt. Nam cum quælibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur: iustitiae debitum potius soluiamus, quam misericordiae opus implemus. Unde & ipsa veritas cum de misericordia cautè exhibenda loqueretur, ait: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Cui quoque sententiae etiam Psalmista concineas, dicit: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in æternum. Cum enim largitatem impensam pauperibus præmississet, non hanc vocare misericordiam, sed iustitiam maluit: quia quod à communi Domino tribuitur, iustum profectò est vt qui accipiunt, eo communiter vtantur. Hinc etiam Salomon ait: Qui iustus est, tribuit: & non cessabit. Admonendi sunt quoque vt sollicitè attendant, quòd ficulnea quæ fructum non habuit, contra hanc districtus agricola queritur quòd etiam terram occupauit. Terram quippe ficulnea sine fructu occupat, quandò mens tenaciù hoc quod prodesse multis poterat, inutiliter seruat. Terram ficulnea sine fructu occupat, quandò locum quem exercere alius per solem boni operis valuit, stultus per desidia vmbra premit. Hi autè dicere nonnumquam solent: Concessis vtimur, aliena non quarimus: & si digna misericordiae retributione nõ agimus, nulla tñ peruersa perpetramus. Quòd idcirco sentiunt: quia videlicet aurem cordis à verbis caelestibus claudunt. Neque enim diues in Euangelio, qui induebatur purpura & bysso, qui epulabatur quotidie splendide, aliena rapuisse, sed infructuose proprijs vsus fuisse perhibetur: eumque post hanc vitam vltix gehenna suscepit, non quia aliquid illicitum gessit, sed quia immoderato vsu totum se licitis tradidit. Admonendi sunt tenaces, vt nouerint quòd hanc primam iniuriã faciunt Deo: quia danti sibi omnia, nullam misericordiae hostiã reddunt. Hinc etenim Psalmista ait: Non dabit Deo placationem suam, nec precium redemptionis animæ suæ. Precium namque redemptionis dare, est opus boni præuenienti nos gratiæ reddere. Hinc Ioannes exclamat, dicens: Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor quæ non facit fructum boni, excidetur, & in ignem mittetur. Qui ergò se innoxios, quia aliena non rapiunt, æstimant: istum securis vicinæ præuideant, & torporem improuidæ securitatis amittant: ne cum ferre fructu boni operis negligunt, à præfenti vita funditus quasi ex viriditate radicis exsecentur.

6 GREGORIVS Turonensis in libro de gloria Confessorum, capite centesimo octauo: Sic & quodam loco in portu maris

864

gestum fuisse multorum confirmat relatio. Quidam pauper & senex marisuijs oneratus, venit ad litus maris: & accedens ad portu, petere eleemosynam à naucleris cœpit. Atque illi, qui primus carinæ erat, importunior adfistebat, dicens: Da mihi aliquid. Tunc ille commotus ait: Absiste quæso decerpere, & noli à nobis quarere quicquam: nihil enim hic aliud præter lapides habemus. At ille ait: si lapides dicis esse quæ in tuis ditionibus nauis hæc continet, omnia vertantur in lapides, & statim cunctum nauis onus quod mandati potuit, in saxum conuersum est. Ego enim ex his & dactylos vidi, & oliuas adspexi marmore duriores. Nam cum in lapidis duritiam conuersa fuissent, nunquam tamen colorem quem habuerunt, perdidērunt, nisi eadem forma eademque species erat. Dominus autem nauis poenitentia motus, inquisitum senem nunquam potuit reperire: & sicut ferunt, per multas ciuitates de ijs quæ in saxum mutata fuerant, ad videndum direxit, vt scilicet exemplum esset omnibus, ne similia perpetrarent. Ecce quid agis impudens avaritia: fecisti hominem pauperem, qui non porrigendo pauperi, putauit se posse fieri ditiorum.

1 C GREGORIVS Magnus parte tertia curæ pastoralis, admonitione vigesima prima: Admonedi sunt qui iam sua misericorditer tribuunt, vt à caelesti Domino dispensatores se positos subsidiarum temporalium agnoscant, & tanto humiliter præbeant, quanto & aliena esse intelligunt quæ dispensant. Cumque in illorum ministerio quibus accepta largiuntur, constitutos se esse considerant, nequaquam eorum metes tumor subleuet, sed timor premat. Unde & necesse est, vt sollicitè perpendant, ne commissa indignè distribuunt, ne quædam quibus nulla, ne nulla quibus quædam, ne multa quibus pauca, ne pauca præbeant, quibus impendere multa debuerunt: ne præcipitatione hoc quod tribuunt, inutiliter spargant: ne tarditate peccantes nociuè crucient, ne recipiendæ hinc gratiæ intentio subrepat, ne dationis lumen laudis transitorie appetitio extinguat, ne oblatum munus cõiuncta tristitia absorbeat, ne in benè oblato munere animus plusquam decet hilarescat, ne sibi quicquam, cum totum rectè impleuerint, tribuant, & simul oia postquam peregerint, perdant. Ne enim sibi virtutis suæ liberalitatis deputent, audiant quod scriptum est: Si quis administrat, tãquam ex virtute quã administrat Deus. Ne in benefactis immoderatus gaudeant, audiãt quod scriptum est: Cum feceritis hæc oia, quæ præcepta sunt vobis: dicite, serui inutiles sumus: quæ debuimus facere, fecimus. Ne largitate tristitia corrumpat,

Esculenta oia vertuntur in imprecatione pauperis in lapides.

Quid in eleemosynarum largitione obseruandum, quid cauendum.

Scripturis singula præbat. 1. Petr. 4.

Luc. 17.

audi-

2. Cor. 9. **audiant quod scriptum est: Hilarem enim datorem diligit Deus. Nè ex impenso munere transitoriam laudem quærant, audiant quod scriptum est: Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, id est, piæ dispensationis nequaquam se gloria vitæ præsentis admisceat, sed opus reëstitutionis, appetitionem ignoret fauoris. Nè impensæ gratiæ vicissitudinē requirant, audiant quod scriptum est: Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites, nè fortè te ipsi reuident, & fiat tibi retributio. Nè quæ præbenda sunt citius, serò præbeantur, audiant quod scriptum est: Nè dixeris amico tuo, Vade & reuertere, & cràs dabo tibi, cùm statim possis dare. Nè sub obtentu largitatis ea quæ possident, inutiliter spargant, audiant quod scriptum est: Sudet eleemosyna in manu tua. Nè cùm multa necesse sunt, parua largiantur, audiant quod scriptum est: Qui parcè seminat, parcè & metet. Nè cùm pauca oportet, plurima præbeant, & ipsi postmodum nimie inopiam tolerant, ad impatientiam erumpant, audiant quod scriptum est: Non vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestra inopia sit supplementum. Cùm enim dātis mens ferre inopiam nescit, si multa sibi subtrahit, occasionem contra se impatientiæ exquirat. Prius nanque præparandus est patientiæ animus, & tunc aut multa sunt, aut cuncta largienda, nè, dum minus equanimiter inopia irruens fertur, & præmissæ largitatis merces pereat, & adhuc metem deterius murmuratio subsequens perdat. Nè omninò nihil eis præbeant, quibus conferre aliquid paruū debet, audiant quod scriptum est: Omni petenti te tribue. Nè saltem aliquid præbeant, quibus omninò conferre nihil debent, audiant quod scriptum est: Da bono, & noli recipere peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio. Et rursum: Panem tuum & vinum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus. Panem enim suum & vinum peccatoribus præbet, qui iniquis subsidia, pro eo quod iniqui sunt, impendit. Vnde & nonnulli huius mundi diuites, cùm fame crucientur Christi pauperes, effusis largitatibus nutriunt histriones. Qui verò indigenti etiam peccatori panem suum, nō quia peccator, sed quia homo est, tribuit, nimirum non peccatorem, sed iustum pauperem nutrit, quia in illo non culpam, sed naturam diligit. Admonendi sunt etiam, qui iam sua misericorditer largiuntur, vt sollicitè sustodire studeant, nè, cùm commissa peccata eleemosy-**

emosynis redimunt, adhuc redimenda committant. Nè venalem Dei iustitiam æstimant, si cùm curant pro peccatis nummos tribuere, arbitrentur se posse inultè peccare. Melior quippe est anima quàm esca, melius corpus quàm vestimentum. Qui ergò escam aut vestimentum pauperibus largitur, sed tamen animæ vel corporis iniquitate polluitur, quod minus est iustitiæ, obtulit: & quod maius est culpæ, commisit, sua enim Deo dedit, & se diabolo.

2 AMBROSIVS libro primo Officiorum, capite trigésimo: Sed iam de beneficentia loquamur, quæ diuiditur etiam ipsa in benevolentiam & liberalitatem. Ex his igitur duobus constat beneficentia, vt sit perfecta. Non enim satis est benè velle, sed etiam benefacere. Nec satis est iterum benefacere, nisi id ex bono fonte, hoc est, ex bona voluntate proficiatur. Hilare enim dator diligit Deus. Nam si inuitus facis, quæ tibi merces est? Vnde Apostolus generaliter inquit: Si volens hoc ago, mercedem habeo: si inuitus, dispensatio mihi credita est. In Evangelio quoquè multas disciplinas accepimus iustæ liberalitatis. Pulchrum est igitur benè velle, & eo largiri consilio, vt prosis, non vt noceas. Nam si luxurioso ad luxuriæ effusionem, adultero ad mercedem adulterij largiendum putes, non est beneficentia ista, vbi nulla est benevolentia. Officere enim istud est, non prodesse alteri: si largiaris ei qui conspiret aduersus patriam, qui congregare cupiat tuo sumptu perditos, qui impugnent Ecclesiã. Non est probabilis liberalitas, si adiuues eum qui aduersus viduã & pupillos graui decernit iurgio, aut vi aliqua possessiones eorum eripere conatur. Nō probatur largitas, si quod alteri largitur, alteri quis extorqueat: si iniuste quærat, & iuste dispensandum putet: nisi fortè, vt ille Zachæus, reddas quadruplum prius ei què fraudaueris: & gentilitatis vitia, fidei studio & credentis operatione compenses. Fundamentum igitur habeat liberalitas tua. Hoc primùm quæritur, vt cum fide conferas, fraudem non facias oblati, nè dicas te plus conferre, & minus cōferas. Quid enim opus est dicere? Fraus promissi est: in tua potestate est largiri quod velis. Fraus fundamentum soluit, & opus corrui. Nunquid Petrus ita indignatiōe efferbuit, vt Ananiam extingui vellet, vel vxorem eius? Sed exemplo eorum noluit perire ceteros. Nec illa perfecta est liberalitas, si iactantiæ causa magis, quàm misericordiæ, largiaris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo. Quomodo à te proficiatur, sic æstimatur. Vides quàm moralem iudicem habeas? Te cōsultat, quomodo opus tuum suscipiat, mentem tuam

Non idèd triū
bueniæ elec.
mosynæ, vt li-
berius peccetur.
Matth. 6.
Luc. 12.

Non satis est
benè velle,
sed etiam be-
nè facere ex
bona volun-
tate.
1. & 2. Cor. 9.

Dare oportet
vt prosis, non
vt obfās.

Ex alieno nō
largiendum.

Sine fraude
largiendum.

Act. 5.

Non iactan-
tiæ causa.

Matth. 6.

Ordinata sit
liberalitas.

Domestici si
dei pferatur.

Iustus magis
bene facien-
dum quam alijs

Iob 29.

Manus ex af-
fectu, non ex
quantitate
spectatur.

Matth. 19.

Luca 21.
Marc. 12.

An liceat oia
simulero-
gare.

3. Reg. 19.

Cognatorum
etiā habenda
est ratio si
egeant.

Non ppter eā
se Deo dicāt
religiosi, vt
suos amicos
diuites faciāt,
sed facultatū
in pauperes di-
tributiōe pec-
cata redimāt,
& vitā aeternā
acquirant.

prius interrogat: Nesciat, inquit, sinistra tua quid faciat dextera tua. Non de corpore loquitur, sed etiam vniuersus tuus, frater tuus, quod facis, nesciat: ne, dum hic quæris mercedem iactantia, illic remunerationis fructum amittas. Perfecta autem est liberalitas, vbi silentio quis tegit opus suum, & necessitatibus singulorum occultè subuenit: què laudat os pauperis, & non labia sua. Deinde perfecta liberalitas fide, causa, loco, tempore commodatur, vt primum opereris circa domesticos fidei. Grandis culpa, si sciante te fidelis egeat, si scias eum sine sumptu esse, fame laborare, ærumnam perpeti, qui præsertim egere erubescat: si in causam ceciderit, aut captiuitatis suorum, aut calumniæ, & non adiuues: si sit in carcere, & pœnis & supplicijs propter debitum aliquod iustus excrucietur: (nam & si omnibus debetur misericordia, tamen iusto amplius:) si tempore afflictionis suæ nihil à te impetret, si tempore periculi quorapitur ad mortē, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morituri. De quo pulchrè Iob dixit: Benedictio perituri in me veniebat. Personarum quidem Deus acceptor non est, quia nouit omnia. Nos autem omnibus quidem debemus misericordiam. Sed quia plerique fraude eam quærunt, & fingunt ærumnam, idè vbi causa manifestatur, persona cognoscitur, tepus vrget, largitus se debet profundere misericordia. Non enim avarus Dominus est, vt plurimum quærat. Beatus quidem qui dimittit omnia, & sequitur eum. Sed & ille beatus, qui quod habet, ex affectu facit. Deniq; duo æra viduæ illius, diuitum muneribus prætulit: quia totū illa quod habuit, contulit: illi autè ex abundantia partem exiguam contulerunt. Affectus igitur diuitem collationem aut pauperem facit, & precium rebus imponit. Cæterum Deus nō vult simul effundi opes, sed dispensari, nisi fortè vt Helisæus qui boues suos occidit, & pauit pauperes ex eo quod habuit, vt nulla cura teneretur domestica, sed relictis omnibus, in disciplinam se propheticam daret. Est etiam illa probanda liberalitas, vt proximos feminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim, vt ipse subuenias tuis, quibus pudor est ab alijs sumptum deprecari, aut alicui postulare subsidium necessitati, nō tamè vt illi ditiores eo fieri velint, quod tu potes conferre inopibus. Causa enim præstat, non gratia. Neq; enim propter eā te Dño dicāsti, vt tuos diuites facias, sed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & precio miserationis peccata redimas tua. Putant se parū poscere? precium tuū querunt, vitę tuę fructū adimere contendūt. Et accusat q; eū diuitē non feceris, cum te

te ille velit aeternæ vitæ fraudare mercede. Et post quædam: Consideranda etiā in largiendo ætas atq; debilitas, nonnunq; etiam verecūdia, q̄ ingenuos prodit natales, vt senib; plus largiaris, q̄ sibi labore iam nō queūt victū quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc iuuanda promptius. Tum si qs ex diuitijs ceciderit in egestatē, & maxime si non vitio suo, sed aut latrocinijs, aut p̄scriptione, aut calumnijs q̄ habebat, amisit. Sed fortè dicat alijs: Cæcus vno loco sedet & p̄teritur, & iuuenis validus frequenter accipit. Verū est, q̄ obrepit propter importunitatem. Nō est illud iudicij, sed tædij. Nam & Dñs ait in Euāgelio, de eo q̄ iam clauserat ostium suū, si qs ostiū eius, p̄catis pulset, quia surgit & dat illi propter importunitatem.

3 ET lib. 2. officiorū, cap. 21. Adiuuat hoc quoq; ad profectū bonæ existimationis, si de potētis manibus eripias inopem, de morte damnatū eruas, quantū sine perturbatiōe fieri potest, nē videamur iactantię magis causa facere, q̄ misericordię, & grauiora inferre vulnera, dū leuioribus mederi desideramus. Iam si oppressum opibus potētis, & factiōe magis quam sceleris sui precio grauatū liberaueris, egregiē cōualefcit opiniois testimoniū. Cōmendat plerosq; etiā am hospitalitas. Est enim publica species humanitatis, vt peregrinus hospitio nō egeat, suscipiatur officiosè, pateat aduenienti ianua. In officijs autē hospitalibus omnibus q̄dem humanitas impartienda est, iustis autē vberior deferenda honorificētia. Quicumq; enim iustū recepit in nomine iusti, mercedem iusti accipiet, vt Dñs pronunciauit. Tanta autē est apud Deum hospitalitatis gratia, vt ne potus q̄dem aquæ frigidæ à præmijs remunerationis immunis sit. Vides quia Abraham Deum recepit hospitio dum hospites quærit? Vides quia Loth angelos suscepit? Qui scis an & tu, cum suscipis hospitem, suscipias Christū? Licet in hospite sit Christus, q̄a Christus in paupere est, sicut ipse ait: In carcere eram, & venistis ad me: nudus erā, & operuistis me. Suaue est igitur non pecuniæ, sed gratiæ studere. Et post pauca: Pulchra liberalitas, erga ipsos quoq; pauperes mensurā tenere, vt abundes pluribus, non conciliandi fauoris gratia ultra modū fluere: Quicq̄d ex affectu puro ac sincero p̄mitur, hoc est decorū. Non superfluas ædificatiōes aggredi, nec prætermittere necessarias. Et maxime sacerdoti hoc cōuenit, ornare Dei templū &c.

4 CAPITE vigesimo quinto: Quid autē tibi prodest fauere diuiti? An q̄a citius amantem remuneret? His enim fauemus frequentius, à quibus referendæ vicem speramus gratiæ. Sed eo magis infirmo & inopi nos studere conuenit, quia pro eo qui non habet, remun-

Consideranda
ætas, debilitas
& verecūdia in pau-
peribus.

Luc. 11.

Ex operibus
misericordiæ
vera laus cō-
paratur.

Ex hospiti-
litate.

Matth. 10.

Ibidem.

Gene. 18.

Gene. 19.

Matth. 23.

Beneficia ma-
gis in paupe-
res, quam
diuites con-
ferenda.

nerationem speramus à Domino Iesu : qui sub specie coniuuij generalis virtutis edidit formam, vt his potius nostra conferamus beneficia, qui nobis ea non possunt repræsentare, dicens, ad coniuuium atque epulas, non eos qui diuites sunt, sed pauperes inuitandos. Diuites enim rogari videntur, vt ipsi quoque nobis reddant coniuuium. Pauperes (quia non habent quod restituant) cum acceperint, remuneratorem nobis faciunt Dominum, qui se pro paupere obligandum obtulit. Ad ipsum quoque seculi vsus, collatio beneficij facta in pauperes, magis quam in locupletes, plus iuuat: quia diues dedignatur beneficium, & pudet eum debitorem esse gratiæ. Quinetiam id quod collatum est sibi, meritis suis arrogat, quod vel vt debitum acceperit, vel idem datum sit, eod quod is qui dedit, reddendum sibi à diuite vberius existimauerit. Ità in accipiendo beneficio, eo ipso quod acceperint diuites, dedisse se magis quam accepisse existimant. Pauper verò & si non habeat unde reddat pecuniam, refert gratiam. In quo certum est, quod plus reddat quam acceperit. Pecunia enim nummo soluitur, gratia nunquam exinanitur. Reddendo vacuatur pecunia, gratia autem & habendo soluitur, & soluendo retinetur. Deinde quod diues refugit, pauper fatetur, quod sit obligatus debito, sibiq; subuentum, non honori suo delatum, putat: donatos sibi arbitratur filios, vitam redditam, seruataam familiam. Quanto igitur melius, apud bonos, quam apud ingratos, locare beneficium? Unde Dominus ad discipulos ait: Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam, qua velut falce pullulante in pectoribus humanis succidit auaritiam. Petrus quoque claudo (qui ex vtero matris suæ portabatur) ait: Argētum & aurum non habeo: sed quod habeo, do tibi. In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Itaque pecuniam non dedit, famitatem dedit. Quanto melius est, salutem habere sine pecunia, quam pecuniam sine salute? Surrexit claudus, quod non sperabat: pecuniam non accepit, quam sperabat. Sed hæc vix in sanctis Domini reperiuntur, vt diuitiæ contemptui sint.

§ CHRYSOSTOMVS in homilia de misericordia & duabus viduis, vt supra, quæstione 13. auctoritate 8. Ibidem: Nullus miser est, nisi qui miserari noluerit: quia nec quisquam miserari desiderans, poterit non habere quod tribuat: nullus petentem pauperem poterit inanem relinquere, nisi qui ei noluerit commodare. Non enim misericordiarum definita sunt precia, aut nisi quis multum dederit, acceptabile esse quod datur, non poterit: aut inopes tantum à quo-

Lucæ 14.

Matth. 10.

Acto. 3.

Miser ille solus est, qui miserari non vult.

Non sunt definita precia misericordiarum.

à quoquam exposcunt, quantum qui poscuntur, dare non possunt: aut ex modico multum, aut de exiguo plurimum dare quisquam cogitur, cum libenter ex modico modicum attributum diuina pietas gratuletur. Dominus diuitum & viduarum operationes expendens, non quantum quisque obrulerit, sed quanto quis fecerit, singulorum animos & facultates ostendit, & viduam in opere perfecto laudauit. Certabat enim animo cum diuitibus vidua, cum locupletibus pauper, mediocris cum opulentissimis, fide ac deuotione certabat: sed vincit animo, deuotione superat, denique inuenitur potior, melior conspicitur, maior omnibus à iudice pronuntiat. Amen, inquit, dico vobis, vidua ista plus omnibus fecit. Prouocaris Christiane, prouocaris, & à vidua in certamen deducaris.

6 IDEM homilia trigesima in priorem epistolam ad Corinthios: Mendicis quid esse vilius potest? sed illi tamen ipsi, vsus Ecclesiæ, templorum foribus admoti, pulcherrimum quendam, & ornamentum maximum præstant, vt his sine, plenitudo Ecclesiæ perfecta esse non possit. Quod & Apostoli principio statim intelligentes, vt cætera quidem omnia, ità isthuc quoque viduarum vt essent, præclare constituerunt, tantam in eare diligentiam collocantes, vt illis ministros septem præficerent. Neque verò medicus quisquam ferro manu ve admotis sic accuratè putrida vulnera secat, vt pauper egenam manu porrecta stipem flagitando vulnere cicatrices tollit. Et quod mirum, citra dolorem, citra suspirium pulcherrimam conferunt medicinam. Neque minus ille, per silentium, soloq; conspectu, pro templi foribus mendicus sedens, suadendo potest, quam qui populum moderamur, & pro concione quotidie declamamus. Quid enim aliud nos vobis inculcamus quotidie docendo, nisi vt nè altum sapias o homo? Res est subito inclinans, & omnigenis casibus quam maxime obnoxia hominum natura: ad senectam iuuentus festinat, dilabitur gratia in deformitatem, ad imbecillitatem robur decrescit, sanitas in languorem deficit: in contemptum gloria, diuitiarum in penuriam, honor in despectum abit: præcipiti flumini nec vsquam consistenti, sed ad prona continuum & per omnia ruenti, nostra similia sunt. Hæc & his plura mendicus ille, non verbis & oratione ad hoc concinnata, sed res ipsa & vero vultu (quod genus hortationis potentissimum est) assidue contestatur.

7 GREGORIVS Nazianzenus in oratione de funere patris: Quis pauperibus, hoc est, naturæ pari honore præditæ, contem-

Mendici Ecclesiæ ornamentum.

Acto. 6.

Mendici ante fores Ecclesiæ sedentes, quid concionentur.

Liberalitas patris Gregorij Nazianzeni.

ptissime parti vel animo condolentior, vel manu liberalior ac munificentior? Sic enim haud dubie quasi alienorum bonorum procurator de bonis suis existimabat, pauperū inopiam, quantum poterat, subleuās, nec superflua duntaxat, sed necessaria quoq; in eam rem insumens, (id quod hominis amicissimè erga pauperes affecti clarissimum est argumentum) partemq; dans, non septem duntaxat, sicut Salomonis lex ferebat, sed ne octauo quidem accedente, sordidi tamen perparciq; animi specimen vllum edens, verum libentiūs sua profundens, quam alij amplificent, vinculum & electionem tollens, hoc est, vt quidem interpretor, illiberalitatem, atq; eius qui stipem accepturus est, explorationem, sit 'ne videlicet ea dignus, an indignus, nec murmuris verbum cum largitione coniungens: Quo vitio pleriq; laborant, qui quanuis largiantur, nequam tam en promptè & libenter tribuunt: quod quidem erogatione ipsa maius est & excellentius. Multò enim præstat, ob eos qui opem merentur, immerentibus quoque porrigere, quam dum metuimus, ne in indignos beneficiū conferamus, dignis etiam misericordiae officia denegare. Atq; eò pertinere videtur, quod Scriptura inquit, panem in aquam quoq; mittendam esse: vt potè nec defluxurum, nec periturum apud iustum harum rerum ponderatorem, sed eò perenturū, vbi omnia nostra collocabuntur, ac tempestiuè occurrent, vt cunq; aliter existimemus.

8 CHRY SOSTOMVS homilia vigesima prima in epistola ad Romanos & in sermone, Ne scrutemur pauperes curiosè: Quam multi diuites erant tēporibus prophetæ Elisæi, & tamen sola Sunamitis hospitalitatis fructū vindemiauit. Quemadmodum & Abraham suo tempore largiter ac promptè fecit. Et profectò potissimū est quod quis admiretur, quod ista fecerit cum ignoraret, qui essent, qui aduenerant peregrini. Itaque neq; tu pauperes curiosè inquiras. Propter Christum enim illos suscipis. Quod si perpetuò curiosè scrutaturus es pauperes, fiet, vt sæpenumerò probatū coram Deo virum prætergrediare, mercedemq; quam ex eo habiturus eras, perdas. Atqui etiam is, qui reprobum recipit, sine culpa erit, immò & mercedē habebit. Prophetam enim in nomine prophetæ recipiens, mercedem prophetæ accipiet. Qui verò intemptiua sua curiositate præcipiū quenquam neglexerit, poenas etiam dabit. Ne scrutaris igitur curiosè pauperū vitam atq; negocia: nam extremæ illud insolentiae est, pro vno pane totam hominis miseriam curiosè inquirere. Nam etiam si homicida, si latro, aut ali-

ud

Ecclesi. 11.

Exploratio
pauperum re-
prehenditur.

Ecclesi. 11.

4. Reg. 4.

Pauperes nō
curiosè inq-
rendi.

Matth. 10.

ud huiusmodi fuerit: an non videtur tibi vel pane, vel modico argento dignus? Et tamen Dominus tuus solem suum illi producit: tu verò quotidiano cibo indignum iudicas? Dominus tuus diligit, labijsq; osculando excipit eum, qui statim sanguinem illum suum preciosum fufurus erat: tu verò pauperem neq; planè dignaris, neque legè quam Christus dedit, reuereris? Per hæc enim, quæ recentisui, satis ostendit, quod non solum pauperes, sed & eos qui nos ad mortem vsque impellunt, auersari non oporteat. Ne dicas igitur mihi, quod vel hoc, vel illud operatus sit mali: sed perpende quid Christus fecerit, qui ad crucem vsq; proditorem suum osculo, quo tradendus erat, emendare studebat. Et in fine: Non succurris pauperati? Quid & conteris? Non erigis iacentem? vt quid & deijcis? Non tollis pauperis tristitiam? Quid & auges? Non das pecuniam? Cur verbis etiam conuicias? Non audisti quantam datura sint poenam, qui pauperes non pascunt? Quibus supplicijs condemnandi sint? Ite, inquit, in ignem, præparatum diabolo & angelis illius. Si ergò non pascentes ita condemnabuntur, quam putas poenam dabunt, qui non solum non pascunt, sed & conuiciantur? Quantum patientur supplicium? quantam gehennam? Ne itaque tanta mala erga nos ipsos incendamus: donèc facultas est, malum hunc morbum corrigamus, linguæq; frenum imponamus, non solum non conuicias, sed & consolantes tam verbis quam factis, quatenus multa nobis recondita in futurū misericordia, promissa bona apprehendamus.

9 IDEM homilia trigesima quinta & trigesima septima ad populum Antiochenum, vt supra quæstione vndecima, autoritate 12. & 14.

XVII

De spiritualibus quid porrò Scriptura testatur?

A Debemus, a inqt, nos firmiores imbecillitatē infirmorum sustinere, & nō nobis placere. Vnusq; vestrum pximo suo placeat in bonū ad adificationē. Etenim Christus nō sibi placuit, Ac rursus: b Estote inuicem benigni, misericordes, donates inuicē, sicut & Deus in Christo donauit vobis.

Maath. 5.

Luc. 22.
Matth. 26.In eos q pau-
peres offan-
dunt.

Matth. 25.

a Rom. 15. a

b Ephes. 4. g

e Ephes. 5. a

vobis. Item: ^c Estote ergo imitatores Dei, sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos. Præterea, ^d Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordie, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & ^e donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut Dominus donauit vobis, ita & vos. Iterum verò: ^f Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

d Coloff. 3. b

e Aug. in Enchir. ca. 73. & 74. hom. 6. 29. & 40. ex quinquaginta. & serm. 203 de tēp. Greg. 4. dialog. c. vlt. f 1. Thess. 5. c

g 1. Cor. 9. d

B Hæc aliaque id genus permulta passim inculcat Paulus: qui, vt omnes faceret saluos, omnibus omnia factus est: vt hinc ipse testetur: ^h Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vrer? Et iterum: ^a Tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. Tum alibi: ^b Ego libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligens, minus diligar.

h 2. Cor. 11. g

a Rom. 9. a

b 1. Cor. 12. c

SCRIPTURAE.

AD Romanos decimoquinto, ad Ephesios quarto quinto, ad Colossenses tertio, prioris ad Thessalonicenses quinto, prioris ad Corinthios nono, posterioris ad Corinthios vndecimo, ad Romanos nono, & posterioris ad Corinthios duodecimo, vt in textu.

PATRES.

1 A AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite

pite septuagesimo tertio: Postq̄ in fine præcedentis capituli dixisset, multa esse genera Eleemosynarum, quæ cum facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis nostra peccata: Sed ea, inquit, nihil est maius, qua ex corde dimittimus, quod in nos quisque peccauit. Minus enim magnū est, erga eum esse beneuolum, siue etiam beneficū, q̄ tibi mali nihil fecerit. Illud multo grādus & magnificentissime bonitatis est, vt tuum quoq; inimicum diligas, & ei qui tibi malum vult, & si potest, facit, tu bonum semper velis, faciasq; cum possis, illius memor exempli, qui in cruce pendens, pro suis exorat persecutoribus, suosq; admonuit, dicens: Diligite inimicos vestros, benefacite eis qui vos oderunt, & orate pro eis qui vos persequuntur. Sed quoniam perfectorum sunt ista filiorum Dei, quod quidem se debet omnis fidelis extendere, & humanum animum ad hūc affectum orando Deum, secumq; agendo iustandoq; perducere: tamen quia hoc tam magnum bonum tantæ multitudinis non est, quantam credimus exaudiri, cum in oratione Dominica dicitur: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: proculdubio verba sponsionis huius implentur, si homo qui nondum ita profecit, vt iam diligat inimicum, tamen quando rogatur ab homine qui peccauit in eum, vt ei dimittat, dimittit ex corde: quia etiam sibi roganti vult vtique dimitti, cum orat & dicit, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: id est, sic dimitte nobis debita nostra rogantibus nobis, sicut & nos dimittimus rogantibus debitoribus nostris.

Maxima eleemosyna est offensam remittere.

Matt. 7. Contēdendū ad perfectam dilectionem, quæ ad inimicos vsq; se extendat.

Matt. 6.

Vt minimum veniam petenti condonanda est culpa.

2 ET capite septuagesimo quarto: Iam verò qui eum in quē peccauit, hominem rogat, si peccato suo mouetur vt roget, non est adhuc deputandus inimicus, vt eum diligere sit difficile, sicut difficile erat quando inimicitias exercebat. Quisquis autem roganti & peccati sui poenitenti non ex corde dimittit, nullo modo existimet à Domino sua peccata dimitti, quoniam mentiri veritas non potest. Quem verò lateat euangelij auditorem siue lectorem, quis dixerit, Ego sum veritas? Qui cum docuisset orationem, hanc in ea positam sententiam vehemēter commendauit, dicens: Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Ad tam magnum tonitruum qui non expergiscitur, non dormit, sed mortuus est: & tamen potens est ille etiam mortuos suscitare.

Ioan. 14.

Matt. 6. Magno tonitruo comparatur Christi comminatio.

3 LIBRO quinquaginta homiliarum, homilia sexta: Potes mihi

aaa hi

Ab hoc ope
misericordiae
nihil nos ex-
cusat.

Luc. 6.
Eleemosyna
cordis & pec-
cuniae.

Eleemosyna
cordis facili-
ter tribuitur.

Matt. 6.

Luc. 6.

In nostra po-
testate positi
est, qualiter
iudicemur.
Matt. 6.

hi dicere, non habeo quod tribuam indigenti, non possum ieiuna-
re frequenter, & à vino & carnibus abstinere non possum. Nunquid
potes mihi dicere, charitatē te habere non posse? Ipsa est, cuius pos-
sessio tanto plūs augetur, quanto amplius erogatur. Dimitte ergò
quod tenebas, ne aduersus te ille teneat aliquid, cui non habes quod
dimittas. Dimittite, & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis. Sci-
tote fratres charissimi, quia duæ sunt eleemosynæ, Vna cordis, alia
pecuniae. Eleemosyna cordis est, dimittere ei à quo læsus es: Nam
dare aliquid indigenti aliquandò quæris, & non habes. Indulgere
peccanti quantum volueris, redundabit tibi. Aurum & argentum,
vestem, frumentum, vinum & oleum potest fieri vt aliquoties non
habeas, vndè pauperibus tribuas: vt autem omnes homines dili-
gas, & hoc alijs quod tibi ipse velis, & inimicis tuis indulgeas, nunquā
te poteris excusare. Quia si in cellario vel in horreo nō habes quod
dare possis, de thesauro cordis tui potes proferre quod tribuas. Et
quod omnibus hominibus, etiam si sola sit bona volūtas, sufficiat,
& eleemosyna cordis multo maior sit, quàm eleemosyna corporis,
quis est qui vel vmbram excusationis possit prætere? Et illud
attendite fratres, quia charitatis eleemosyna sine terrena substantia
sufficit sibi: illa verò quæ corporaliter datur, si non benigno corde
tribuitur, omninò non sufficit. Et quia sicut ipsi videtis fratres
charissimi, ad remissionem omnium peccatorum, si substantia ter-
ræ non fuerit, charitas & dilectio inimicorū satis abundetq; suffici-
unt, nulla nobis excusatio de hac re in die iudicij remanebit, nec di-
cere aliquis poterit non se habuisse vndè sua peccata redimeret. Et
idèd omnes homines studeamus toto corde diligere, orantes, vt q
boni sunt, meliores fiant, & in opere bono permaneant: qui mali
sunt, citò se corrigant, timentes illud quod Dñs comminatus est,
dicens: Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater ve-
ster dimittet vobis peccata vestra. Sed magis cum ipsius adiutorio
laboremus, vt illud in nobis possit impleri, Date, & dabitur vobis:
dimittite, & dimittetur vobis. Cum ergò secundum p̄fatam Dñi
sententiā, qua dixit, Si dimiseritis hominibus peccata eorū, dimit-
tat vobis pater vester cælestis peccata vestra: in potestate nostra po-
situm sit, qualiter in die iudicij iudicemur: dimittamus omnibus
inimicis nostris, vt libera conscientia possimus in oratione Dñica
dicere, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debi-
toribus nostris.

4 ET homilia vigesima nona: Ex illa eleemosyna qua ignoscis ho-
mini

mīni, nihil p̄dis. Ecce statim veniam petit, ignouisti, nihil amisisti.
Charitate amplior domū redisti. Illud aliud genus eleemosynarū,
vbi iubemur erogare indigentibus, graue videtur: quia quod quisq;
dederit, hoc ipsum quod dabit, non habebit.

5 ITEM homilia 40. Si mordet consciētia fragilitatis, & in hoc
seculo vbiq; abundat iniquitates: dic ergò, dimitte nobis debita no-
stra. Sed quod sequitur, vide. noluit enim dimittere peccatū fratris tui,
& dicturus es, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. An non
es dicturus? Si nō es dicturus, nihil es accepturus, si falsum es dictu-
rus. Ergò dic, & verū dic. Quō dicturus es verū, q̄a fratri tuo nolu-
isti laxare peccatum? Illū admonui, modò cōsulo. O quis es, si tū es,
q̄ dixisti fratri tuo: Dimitte mihi quod in te peccaui: si dixisti ex to-
to corde tuo, si vera humilitate, nō ficta charitate, quō Deus videt
in corde, vndè dixisti, sed ille noluit tibi dimittere, noli esse solici-
tus: Serui estis ambo, habetis Dñm: conseruo tuo debes, noluit tibi
dimittere, interpella Dñm amborū. Quod tibi dimiserit Dñs, si po-
test, exigit seruus. Dico aliud, Admonui ergò eū q̄ noluit dimittere
fratri suo, cum petat ille dimitti, vt sibi faciat quod nolebat, ne, quā
orat, nō accipiat quod desiderat. Admonui & illū, q̄ petiuit veniam
peccati sui à fratre suo, & non accepit, vt in eo quod non impetravit à
fratre suo, securus sit de Dño suo. Est & illud quod moneā: Peccauit
in te frater tuus, & noluit tibi dicere, Dimitte mihi quod peccaui
in te. Si abundant verba ista, vtinam Deus eradicet illa de agro suo,
hoc est, de cordibus vestris. Quam multi enim qui sciunt se peccā-
se in fratribus suis, & nolūt dicere, dimitte mihi. Nō erubuerūt pec-
care, & erubescūt rogare. Ipsos ergò in primis admoneo, quicumq;
habetis discordiā cū fratribus vestris, & reuocatis ad vos & confi-
deratis vos, & iustū iudiciū fertis in vobis, intūs in cordib⁹ vestris,
& inuenietis vos non debuisset facere quod fecistis, nō debuistis di-
cere quod dixistis. Petite veniā fratres à fratribus vestris, facite fra-
tribus quod ait Apostolus, donātes vobis ipsis, sicut & Deus in Christo
donauit vobis: facite, nolite erubescere veniā petere. Proindè omi-
bus dico viris & feminis, minoribus & maiorib⁹, laicis & clericis:
dico & mihi ipsi. Omnes audiamus, oēs timeamus, si peccauimus
in fratres nostros. Et post pauca: Sunt personæ humiles p̄ ordinē se-
culi huius, à quibus si petamus veniā, extolluntur in superbiā: hoc est
quod dico, aliquandò dominus peccat in seruum suū, quia si ille dñs
est, ille seruus: ambo tamē alieni serui sunt, quia ambo Christi san-
guine redēpti sunt. Tñ durum videtur vt etiā iubeā: hoc p̄cipiam,

Matt. 6.

De eo qui pe-
tuit ab alio
remissionem,
& non acqui-
escit.

De eo qui of-
fensus est ab
alio qui veni-
am non de-
preccatur.

Ad eos qui
erubescunt
veniā petere.

Eph. 4.

An ab inferi-
oribus petē-
da sit veniā.

Bláda appellatio, veniæ est postulatio

An qui læsus vel offensus est, offendentem accedere teneatur.

Repetitio breuis.

De expentibus vindictam.

vt si fortè dñs homo peccat in seruū suum iniustè litigandò, iniustè cadendo, dicat ille, Ignosce mihi, da mihi veniã. Nō ga nō debet facere, sed nē ille incipiat supbire, si pœniteat eū. Quid ergò? Ante oculos Dei pœniteat, ante oculos Dei puniat cor suum: & si non potest dicere seruo suo, quia non oportet, Da mihi veniam, blandè illum alloquatur. Bláda enim appellatio, veniæ est postulatio. Fortè cogitando loquimini, & dicitis vobis, Volo concordare: sed ille melæsit, ille in me peccauit, & non vult veniam postulare. Quid ergò dicturus sum? Vade ad illum, & tu pête veniam: Absit. Nolo mentiaris. Nolo dicas, Da mihi veniam, qui te nōsti nō peccasse in fratrem tuū. Quid enim pdest tibi, cū tu fueris tuus accusator? Quid expetis tu tibi ignosci ab eo, quem non læsisti, aut in quo non peccasti? Nihil tibi pdest, nolo facias, nōsti benè, discussisti, scisti, quia in te peccauit, non tu in illum. scito inquam, in tua scientia, scit tua scientia, noli venire ad fratrem tuū qui in te peccauit, & vtrò ab illo petere veniam. Debent inter vos esse alij pacifici qui illum obiurgent, vt à te prius veniam petat, tu tantum paratus esto ignoscere, prior paratus esto ex toto corde dimittere. Si paratus es dimittere, iam dimisisti: Habes adhuc quod ores. Ora pro illo, vt petat à te veniam, quia scis ei nocere, si non petat. Ora pro illo vt petat, dic Dño in oratione tua: Dñe, scis me non peccasse in illum fratrem meū, sed illum potiùs peccasse in me, & obesse illi q̄ peccauit in me, si veniã nō petat à me: Ego bono animo peto vt ignoscas ei. Ecce dixi vobis, q̄ maximè per istos dies ieiuniorum vestrorum, obseruationum quoq̄ vestrarū continētix vestræ mecū agere debeatis, vt cū fratribus vestris concordetis. Gaudeã & ego de pace vestra, qui contristor litibus vestris: vt omnes donātes vobismetipsis, si quis habet aduersus aliquem querelam, securi agamus pascha, securi celebremus eius pasioem, qui nihil cuiquā debebat, & precium quod pro debentibus soluit Dominus IESVS Christus, dico, qui in neminem peccauit, & propè in illum omnis mundus peccauit, nec exigit supplicia, sed promisit præmia. Habetis ipsum testē in cordibus vestris, quia si in aliquem peccauimus, vero corde veniã postulemus, si aliquis in nos peccauit, veniam dare parati sumus, & p inimicis nostris oremus, non expectemus vindicari fratres. Quid est vindicari, nisi malo alieno pâsci? Scito quotidie venire hominē, genua figere, fronte terram concutere, aliquandò vultum suum lachrymis rigare, & in ista tanta humilitate ac perturbatione, dicit: Domine, vindica me, occide inimicum meum. Planè ora vt occidat

dat inimicum tuum, & saluet fratrem tuum. Occidat inimicitias, saluet naturam. Sic ora vt vindicet te Deus, pereat qui te persequatur, sed maneat qui tibi reddatur.

6 IDEM Augustinus sermone ducentesimo tertio de tempore: Non potest peccator misericordiam à Deo sperare, qui misericordiam non facit peccantibus in se. Ergò dimittat homo temporale debitum, vt mereatur recipere æternale bonum. Si animas nostras cupimus peccatorum sordibus emundari, misericordiam in nos peccantibus non negemus, vt in die retributionis ad promerendam Dei misericordiam, misericordie operibus adiunemur. Quomodo misericordiam à Deo expectat vel sperat, qui crudelis est in cōseruos suos? Si quis cupiat Deum sibi misereri, ita & misereatur debitoribus suis. Certissimè indulgentiam sperare poterit, qui alijs indulgere nouit. Ad misericordix opus optimè nos in euangelio Dominus exemplo roborauit, vbi ait: Estote ergò misericordes, sicut pater vester cælestis misericors est: Qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Omnis misericordia faciet locum vnicuiq̄ secundum meritum operum suorum. Et paulò p̄st: Igitur ex nostro iudicio iudicat nos DEVS.

Quodammodò in potestate nostra est, quomodò iudicemur à iudice. Si misericorditer iudicemus in nos delinquentibus, misericorditer iudicat Deus de nobis in se peccantibus. Intendamus ergò in exemplum illius: sicut doctor gentium nos admonens, ait: Donate vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut Deus in Christo donauit vobis, ita & vos facite: hoc est, quomodò Deus in Christo nobis peccata donauit, sic etiam nos qui in nos peccant, dimittamus. Item alibi idem Apostolus ait: Nulli malum pro malo reddentes. Et alio loco: Noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Sciendum est certissimè, quod vnusquisq̄ talem indulgentiam accepturus est à Deo, qualem & ipse dederit proximo suo. Tunc oratio pro peccatis nostris ad aures omnipotentis Dei citò perueniet, si delinquentium preces in nostris auribus acceptabiles erunt. Qui clementer peccantibus ignoscere nouit, clementiam diuinæ pietatis certissimè accipiet. Vndè & scriptum est: Qui pronus est ad misericordiam, benedictus à Domino. Sic enim remittitur nobis, vt nos remiserimus eis, qui nobis quacunque malignitate nocuerūt. Multa itaq̄ genera sunt miserationum, quæ cum facimus, adiunamur vt dimittantur nobis nostra peccata. Sed ea nihil est maius, quæ ex corde dimittimus quod quisq̄ peccauit.

Remittēda est offensio.

Operibus misericordix iuuamur ad promerendam Dei misericordiam.

Indulgēdum alijs.

Luc. 6.
Matth. 5.
Ecccl. 16.

Coloss. 3.

Rom. 12.
Ibidem.

Prou. 27.

Miseratione iuuamur vt dimittantur nostra peccata.

Matth. 5.

Discordiae
fraternae cul-
pa quam ma-
gna sit.
Placandus est
proximus quem
offendimus.

Matth. 18.

Debita remis-
sa rursus exi-
guntur ab ijs qui
iniurias non
remittunt.
Vide S. Tho.
mā p. 3. q. 88.

Post mortem
quā saluta-
ri hostia non
egeant.

7 GREGORIVS Magnus libro quarto Dialogorum, ca-
pitate sexagesimo, eoque ultimo: Sed inter hæc sciendum est, quia ille
recte sui delicti veniam postulat, qui prius hoc quod in ipso delin-
quitur, relaxat. Munus enim non accipitur, nisi ante discordia ab
animo repellatur, dicente veritate: Si offers munus tuum ante al-
tare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduer-
sum te, relinque munus tuum ante altare, & vade prius reconci-
liari fratri tuo: & tunc veniens, offeres munus tuum. Quia in re pen-
sandum est, cum omnis culpa munere solvatur, quæ gravis est culpa
discordiæ, pro qua nec munus accipitur. Debemus itaque ad proxi-
mum, quantum longè positum, longèque disjunctum, mente ire: eiusque
animum subdere, humilitate illum ac benevolentia placare: ut sci-
licet conditor noster dum tale placitum nostræ mentis adspexerit,
à peccato nos solvat, qui munus pro culpa sumit. Veritatis autem
voce attestante didicimus, quia seruus qui decem millia talenta
debebat, cum pœnitentiam ageret, absolutionem debiti à Domi-
no accepit. Sed quia conseruo suo centum sibi denarios debenti,
debitum non dimisit: & hoc est iussus exigi, quod ei fuerat iam di-
missum. Ex quibus videlicet dictis constat, quia si hoc quod in nos
delinquitur, ex corde non dimittimus: & illud rursus exigitur,
quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus.
Igitur dum per indulti temporis spatium licet, dum iudex sustinet,
dum conuersationem nostram is qui culpas examinat, expectat:
conferemus in lachrymis duritiam mentis: formemus in proximis
gratiam benignitatis. Et audenter dico, quia salutari hostia post mor-
tem non indigebimus, si ante mortem Deo ipsi hostia fuerimus.

XVIII

*Quæ summa est doctrinæ omnis de misericordiæ
operibus præstandis?*

Galat. 6. a

Apostolus rem omnem hoc quasi vnico ver-
bo complexus est, ^a *Alter alterius onera portate, &*
sic adimplebitis legem Christi, Puta legem charitatis.

b Rom. 13. c
Galat. 5. g

De qua lege rursus idem: ^b *Si quod est mandatum, in*
hoc

*hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut te-
ipsum.* Et Petrus Apostolus: ^c *Ante omnia, inquit,* c. 1. Petr. 4. h
mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habent-
es: quia charitas operit multitudinem peccatorum.
Quod charitatis misericordiæque præstandæ præcep-
tum ac officium, ut est naturæ ac rationi maximè
consentaneum: sic ad omnes etiam se porrigit, ut
hinc scriptum legamus, ^d *Vnicuique mandauit Deus de* d. Eccl. 17. b
proximo suo. Ità verò mandauit, veluti Christus inter-
pretatur: ^e *Omnia quaecumque vultis ut faciant vobis homi-* e. Matth. 7. b
nes, ita & vos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ. Luor. 6. g

SCRIPTURAE.

Ad Galatas sexto, ad Romanos decimotertio, prioris Pe-
tri quarto, Ecclesiastici decimosextimo, Matthæi septimo,
ut in textu.

Ad Galatas quinto: Omnis enim lex in vno sermone im-
pletur: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

L. V. C. AE. sexto: Et prout vultis ut faciant vobis homines,
et vos facite illis similiter.

DE VIRTUTIBVS CARDI-
NALIBVS.

I

Quid sibi vult nomē & ratio Cardinaliū virtutum?

Cardinales quædam virtutes idcirco ^a dicuntur, quod sint tanquam aliarum fontes & cardines: & quem-
admodum ostium in cardine, sic omnis honestæ vitæ ratio

in

^a Vide Ambr.
in e. 6. Luc. &
li. 1. off. e. 24.
& sequent. Itē
Prosper. de vita
contemplatiua
lib. 3. cap. 18.

b. Greg. lib. 2.
moral. in Iob.
cap. 36.

c. Ambro. lib.
3. de virginib.
& lib. 2. off.
cap. 9.

d. Sapient. 8. b

e. Aug. lib. 1.
retract. ca. 7.

f. Prou. 8. b ed
Ecc. 24. a. c.

g. lib. 1. off.
cap. 25.

in illis versetur, ac boni operis vniuersa structura
eisdem inniti quodammodò videatur. Eiusmo-
di verò ^c quatuor numerantur: Prudentia, Iusti-
tia, Temperantia, & Fortitudo: de quibus ità scri-
ptum extat: ^d *Sobrietatem & prudentiam docet, &*
iustitiam, & virtutem: quibus vtilius nihil est in vita ho-
minibus. Vbi per sobrietatem ^c temperantia, per
virtutē fortitudo haud obscurè designatur: oēsq;
illæ nobis ità commendantur, vt ab æterna ^f Sapi-
entia, qui Deus est, eas propriè conferri, & ingen-
ti cum fructu humanæ salutis accipi atque exer-
ceri, certò intelligamus. Quæ virtutes etiam Offi-
ciales dictæ sunt, quoniam ab ijs, vt ^g Ambrosius
annotauit, nascuntur officiorum genera, cunctaq;
communis vitæ officia secundum suam cuiusq;
vocationem deriuantur.

S C R I P T V R A E.

S A P I E N T I A E octauo: Et si diuitiæ appetuntur in vi-
ta, quid sapientia locupletius, quæ operatur omnia? Si au-
tem sensus operatur: quis horum quæ sunt, magis quàm illa
est artifex? Et si iustitiam quis diligit, labores huius ma-
gnas habent virtutes: sobrietatem enim & prudentiam do-
cet, & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita
hominibus.

P R O V E R B I O R V M octauo: Ego sapientia habi-
to in consilio, & eruditus inter sum cogitationibus. Timor
Domini odit malum: arrogantiæ & superbiam & viam pra-
uam

uam, & os bilingue detestor. Meum est consiliū & æquitas,
mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant,
& legum conditores iusta decernunt. Per me principes im-
perant, & potentes decernunt iustitiam, Dominus possedit
me in initio viarum suarum, antequàm quicquam faceret à
principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiq; antequàm
terra fieret, &c.

E C C L E S I A S T I C I vigesimoquarto: Ego ex ore al-
tissimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam. Ego
feci in cælis vt oriretur lumen indeficiens, & sicut nebula
texi omnem terram. Ego in altissimis habitauī, & thronus
meus in columna nubis: gyrum cæli circuiui sola, & pro-
fundum abyssi penetraui, & in fluctibus maris ambulauī,
& in omni terra steti. Et in omni populo & in omni gen-
te primatum habui. Ab initio & ante secula creata sum,
& vsque ad futurum seculum non desinam, & in habita-
tione sancta coram ipso ministraui. Ego mater pulchræ
dilectionis, & timoris, & agnitionis, et sanctæ spei. In me
gratia omnis vitæ et veritatis, in me omnis spes vitæ et vir-
tutis.

P A T R E S.

1 A M B R O S I V S in caput sextum Lucæ: Quatuor tantum
beatitudines sanctus Lucas Dominicas posuit, octo verò sanctus
Matthæus: sed in istis octo illæ quatuor sunt, & in quatuor istis illæ
octo. Hic enim quatuor velut virtutes amplexus est cardinales, ille
in illis octo mysticum numerum referauit. Pro octaua enim multi
scribuntur psalmi, & mandatum accipis, octo illis partem dare for-
tasse benedictionibus. Sicut enim spei nostræ octaua perfectio est,
ità octaua summa virtutū est. Et post multa: Nunc dicamus quem-
admodum in quatuor benedictionibus sanctus Lucas benedictio-
nes octo sit complexus. Et quidem scimus virtutes esse quatuor
cardinales, Temperantiam, Iustitiam, Prudentiam, Fortitudinem.
Qui pauper est spiritu, auarus nō est. Qui flet, nō superbit: sed mitis
est & pacatus. Qui luget, humiliatur. Qui iustus est, nō negat quod
fit

Quatuor vir-
tutes Cardi-
nales.

b b b

fit

sit omnibus ad vsum communiter datum. Qui miseretur, largitur de suo. Qui suum donat, non quærit alienum, nec dolum proximo suo struit. Connexæ igitur sibi sunt concatenatæque virtutes, vt quæ vnâ habet, plures habere videatur : & sanctis vna cõpetit virtus, sed eius quæ fuerit vberior, vberius est præmium. Quanta hospitalitas in Abraham, quanta humilitas, quanta sanctitas, vt fratris filium ab hoste seruariet? & quanta abstinencia, vt nihil de præda quæreret? Sed quia fide præstitit, fidei præ cæteris meruit principatum. Ergo vnicuique plura præmia, quia plura incentiua virtutum. Sed quod in aliquo merito copiosius, hoc etiam in præmio redundantius. Beati igitur pauperes spiritu. Habes temperantiam, quæ à peccato abstinet, seculum calcat, illecebrosa non quærit. Beati qui esuriunt & sitiunt. Qui enim esurit, esurienti compatitur, compatiendo largitur, largiendo fit iustus : quia iustitia eius manet in æternum. Vndè & in Matthæo sitim & famem intelligimus spiritalẽ, quæ aibus iustitiæ desideratur aut potus : quæ virtus quasi materia quædam virtutum est, vt iustus æqualem se inferioribus præstet, dolum excludat, veritatem requirat. Beati qui nunç fletis, quia ridebitis. Habes prudentiam, cuius est flere occidua, & ea quæ æterna sunt, quærere, lugere secularia, quæ seipsa compungunt : D E V M pacis inquirere, qui stulta mundi efigit, vt confundat sapientes : & qui ea quæ non sunt destruat, vt quæ sunt, possit adipisci. Beati eritis cùm vos oderint homines. Habes fortitudinem, sed eam quæ non odium mereatur ex crimine, sed persecutionem patitur ex fide. Sic enim ad passionis peruenitur coronam, si gratiam hominum negligas, diuinam sequaris. Deniquè vt scias consummationem esse fortitudinis passionem : Secundam hæc, inquit, faciebant prophetis patres eorum : quia prophetas Iudæi vsq; ad mortem corporis persecuti sunt. Est etiam fortitudinis, iram vincere, indignationemque cohibere : ac per hoc fortitudo animum iuxta corpusque confirmat. Nec perturbari sinit timore aliquo vel dolore, quibus velut prauis interpretibus plerunquè percellimur. Ergo temperantia cordis habet, animique munditiam, iustitia misericordiam, pacem prudentia, mansuetudinem fortitudo.

I D E M libro primo Officiorum, capite vigesimo quarto : Quod his viris (Abraham, Iacob, Ioseph, Dauid) principalium virtutum officium defuit? Quarum primo loco constituerunt

prudentiam, quæ in veri inuestigatione versatur, & scientiæ plenioris infundit cupiditatem. Secundo iustitiam, quæ suum cuique tribuit, alienum non vendicat : vtilitatem propriam negligit, vt communem æquitatem custodiat. Tertio fortitudinem, quæ & in rebus bellicis excelsi animi magnitudine & domi eminet, corporisq; præstat viribus. Quarto temperantiam, quæ modum ordinemq; seruat omnium, quæ vel agenda, vel dicenda arbitramur.

3 P R O S P E R libro tertio de vita contemplatiua, capite decimo octauo : Videamus nunc, an vera sit philosophorum illa sententia, quæ quatuor virtutes, velut quosdam virtutum omnium fontes : vitia quoque quatuor, velut quosdam origines omnium malorum definiunt. Principales quatuor esse virtutes, non solum philosophi sentiunt, sed etiam nostri consentiunt. Sed quare quatuor, vel quæ sint operæ singularum, hoc Domino illuminante debemus breuiter demonstrare : Quaternarium numerum perfectioni sacratum, penè nullus ignorat. Siquidem totus orbis Oriente & Occidente, Aquilone & Meridie, quatuor determinari partibus siue angulis inuenitur : & ipse Adam qui est humani generis pater, vel generale nomen, quod dicitur homo, quatuor literis explicatur. Corpus quoque quatuor elementis extructum, quaternarij numeri in se continet sacramentum. Ipsijs etiam animæ quatuor esse affectiones, quibus vel ad bona vtimur, vel ad mala, & antiqui subtiliter inuenerunt, & eorum inuenta probantes posterij susceperunt. Sed & quatuor flumina, quæ de paradisi fonte procedunt, vel quatuor Euangelia, diuini curus rotæ quatuor & animalia, alæ eorum quatuor ac facies, dignitatem numeri huius abundè commendant : & idè virtutes istæ, quæ tantum continent perfectionis in numero, sollicitè considerare debemus, quantam sanctitatem conferant animo Christiano, & quàm nihil perfectionis vsquàm sit, quod in istis virtutibus non sit. Nam si temperantia facit temperantem, prudentia prudentem, iustitia iustum, fortitudo fortem : eo qui temperanter & iuste & prudenter agit ac fortiter, nescio quid possit esse perfectius. Itaque difficile quidem est nobis, nomina virtutum, quæ ex illis quatuor, quas principales diximus, oriuntur, ostendere : sed eum proprietates & actus earum cõperiri, ex ipsijs affectionibus.

Sunt Dei dona.

nibus singularum, quæ virtutes ex quibus existant, forsitan apparebit. Veruntamen hoc in primis nôsse, & tenere debemus, quod istæ quatuor virtutes, vel omnes quæ ex illis existunt, dona sint Dei: & quod nullus eas habet, habuit, aut habebit, nisi cui Deus, qui est omnium virtutum proprietas & origo, contulerit: quoniam quicumque, quocunque tempore, in quacunque gente in Deum credentes ex fide vixerunt, illius dono temperantes ac prudentes, iustitiam ac fortes fieri utique potuerunt. Qui autem nescientes Deum, vel etiam blasphemantes, sine fide vixerunt, nihil earum virtutum à Deo accipere, vel habere potuisse credendi sunt.

4 GREGORIVS Magnus libro secundo Moralium in Job, capite trigesimo sexto de tranquillitate conscientia loquens: In quatuor verò angulis domus ista consistit: quia nimirum solidæ mentis nostræ ædificium, prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia sustinet. In quatuor ergò angulis domus ista subsistit: quia in his quatuor virtutibus tota boni operis structura consurgit. Unde & quatuor paradisi flumina terram irrigant: quia dum his quatuor virtutibus cor infunditur, ab omni desideriorum carnalium æstu temperatur. Sed nonnunquam dum menti ignavia surrepit, Prudentia frigeat: nam cum fessa torpet, ventura non providet. Nonnunquam dum nonnulla menti delectatio surrepit, Temperantia nostra marcescit. In quantum enim ad delectationem præsentium ducimur, intantum minus ab illicitis temperamus. Nonnunquam se timor cordi insinuat, & vires nostræ fortitudinis turbat: & eo minores contra aduersa existimus, quo quædam perdere immoderatiùs dilecta formidamus. Nonnunquam verò amor sui se menti ingerit, eamque latenti motu à rectitudine iustitiæ diuertit: & quo se totam auctori reddere negligit, eo in se iustitiæ iuri contradicit. Ventus ergò vehemens quatuor angulos domus cõcutit, dum fortis tentatio occultis motibus quatuor virtutes quatit: & quasi quassatis angulis domus obruitur, dum pulsatis virtutibus conscientia turbatur. Intrà hos autem quatuor domus angulos filij conuiuuntur: quia intrà arcana mentis, quæ principaliter his quatuor virtutibus ad summæ rectitudinis culmen erigitur, virtutes cæteræ quasi quædam cordis soboles se inuicem pascunt: Donum quippe spiritus sancti in eis informant

In 4 virtutibus tota boni operis structura consurgit.

Prudentia quædo frigeat.

Temperantia quædo marcescit.

Fortitudinis vires quomodo turbantur.

Iustitia quædo enervatur.

Dona spiritus sancti in eis informant

tellestuni: contra præcipationem, consiliu: contra timorem, fortitudinem: contra ignorantiam, scientiam: contra duritiam, pietatem: contra superbiam, et timorem.

5 AMBROSIVS libro tertio de virginibus: In omni sapiente viro prudẽtes Græci esse memorauerunt λογιστικόν, θυμικόν, ἐπιθυμητικόν, ἡσυχαστικόν. Latini verò Prudentiam, Fortitudinem, Temperantiam, atque Iustitiam. Prudentia enim rationis humanæ est. Fortitudo vim quandam ferocientis virtutis habet, mortisque contemptum. Temperantia sacratę vinculo charitatis, mysteriorumque contemplatione cælestium negligit corporis voluptates. Iustitia in alto quodam suggestu locata videt exploratque omnia: quæ alijs potiùs nata quàm sibi, non tam suas vtilitates, quàm publica emolumenta rimatur.

Prudentia.

Fortitudo.

Temperantia.

Iustitia.

6 ET libro secundo Officiorum, capite nono: Est ergò indiuiduum sapientiæ atque iustitiæ contubernium, sed vulgi vsu diuiditur in quædam forma virtutum, vt temperantia sit in despiciendis voluptatibus: Fortitudo spectetur in laboribus & periculis, prudentia in delectu bonorum, sciens commoda & aduersa distingueret: iustitia quæ sit bona custos iuris alieni, & vindex proprietatis, suum cuique conferuans. Sit igitur nobis communis opinionis gratia, quadripartita hæc facta diuisio.

Temperantia,

fortitudo,

&c. in quibus consistant.

7 AVGVSTINVS libro primo retractationum, capite septimo: Codices veriores habent: Sobrietatem enim & sapientiam docet, & iustitiam & virtutem. His enim nominibus Latinus interpretes quatuor illas virtutes, quæ maximè in ore Philosophorum esse assolent, nominavit, sobrietatē appellans temperantiam, & prudentiæ imponens nomen, sapientiam: fortitudinem verò, virtutis vocabulo enunciãs, solam iustitiam suo nomine interpretatus est. Has autem quatuor virtutes in eodem libro Sapientiæ suis nominibus appellatas, sicut à Græcis vocantur, longè postea reperimus in codicibus Græcis.

Sap. 3.

8 AMBROSIVS libro primo Officioru, capite vigesimo quinto: Ab his quatuor virtutibus nascuntur officiorum genera.

II

Quomodo Cardinales Virtutes definiuntur?

bbb 3 A Pru

Definit eadē
Aug. 1. de li-
bero arbit. ca.
13. & 1. de mo-
rib. Eccl. Ca-
thol. ca. 15. De
his in libris
offic. dicitur
Amb. Prosp.
1. 3. de vita cō-
templ. c. 18. &
sequē. Bern.
ex paruis ser-
monib. ser. 35.
& in Cantica
serm. 22.

a Genes. 2 b

b Li. 2. de ge-
nesi cōtr. Ma-
nich cap. 10.
Item Amb. in
lib. de para-
diso cap. 3.
c Lib. 1. cōtra
Academicos
cap. 7.

A Prudentia est virtus, quæ secundum honesti-
rationem quid expetendum, quid ve fugiendū sit,
homini præscribit. Iustitia est virtus, qua cuiq; sua
tribuuntur. Temperantia est virtus, voluptatum
carnis, quæ gustu atq; tactu percipiuntur, mode-
ratrix. Fortitudo est virtus, qua labores mortisque
pericula constanter & suscipiuntur, & perferun-
tur.

B Hæc est nobilis quadriga Virtutum, qua in
cælum vehimur: hæc^a flumina quatuor paradisi,
vt^b Augustinus vocat, cuius & hoc dictum extat
memorable: Illa est, inquit, c^c humanarum rerum
scientia, quæ nouit lumen prudentiæ, temperan-
tiæ decus, fortitudinis robur, iustitiæ sanctitatem.
Hæc enim sunt, quæ nullam fortunam metuētes,
verè nostra dicere audemus.

SCRIPTURAE.

GENESIS secundo: Et fluuius egrediebatur de lo-
co voluptatis ad irrigandū paradysum, qui inde diuiditur in
quatuor capita. Nomen vni Phison: ipse est qui circuit omnē
terram Heuilath, vbi nascitur aurum: & aurum terræ illius
optimū est, ibique inuenitur bdellium, & lapis onychi-
nus. Et nomen fluuij secundi Gehon. ipse est qui circumit
omnem terram Aethiopiæ. Nomen verò fluminis tertij Ti-
gris: ipse vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus, ipse
est Euphrates.

PATRES.

A AV-

1 A AVGVSTINVS libro primo de libero arbitrio, capite
decimotertio: Considera nunc, vtrum tibi videatur esse prudentia
appetendarū & vitandarū rerū sciētia. **EVODIVS.** Viderur. **AVG.**
Quid fortitudo? Nonne illa est animæ affectio, qua omnia incom-
moda & damna rerum, non in nostra potestate constitutarum, cō-
temnimus? **EV.** Itā existimo. **AV.** Porro temperantia est affectio cō-
tērens & cohibens appetitum ab ijs rebus, quæ turpiter appetun-
tur. An tu aliter putas? **EV.** Immo itā, vt dicis, sentio. **AV.** Iam iusti-
tiam qd dicamus esse, nisi virtutem, qua sua cuiq; tribuuntur. **EV.**
Nulla mihi alia iustitiæ notio est.

2 ET in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ, cap. 15. Quod si vir-
tus ad beatam vitam nos ducit, nihil omnino esse virtutem affir-
mauerim, nisi summū amorem Dei. Namq; illud quod quadrupar-
tita dicitur virtus, ex ipsius amoris vario quodam affectu, quantum
intelligo, dicitur. Itaq; illas quatuor virtutes, quarū vtiā itā sit
in mentibus vis, vt nomina in ore sunt omnium, sic etiam definire
nō dubitem, vt temperantia sit amor, integrum se præbens ei quod
amatur: fortitudo amor, facile tolerans omnia propter quod ama-
tur: iustitia amor soli amato seruiens, & propterea rectē dominās:
prudentia amor, ea quibus adiuuatur, ab eis à quibus impeditur,
sagaciter seligens. Sed hunc amorem non cuiuslibet, sed Dei esse
diximus, id est, summi boni, summx sapientiæ, summxq; concor-
diæ. Quare definire etiam sic licet, vt temperantiam dicamus esse
amorem, Deo sese integrum in corruptumq; seruantem: fortitudi-
nem, amorē omnia propter Deū facile perferentem: iustitiā, amo-
rem Deo tantum seruientē, & ob hoc benè imperantē cæteris, quæ
homini subiecta sunt: prudentiam, amorē benè discernentē ea, qui-
bus adiuuetur in Deum, ab ijs quibus impedi potest.

3 PROSPER vt suprā, quæstione 1. authoritate 3.

4 BERNARDVS in paruis sermonibus, sermōe trigesimoquin-
to: Ad consiliū impiorum (dæmonis scilicet suggerentis, carnis
fese oblectantis, & spiritus consentientis) itur quatuor modis. Qui-
dam enim trahuntur inuiti, alij attrahuntur illecti, alij seducun-
tur ignari, alij sequuntur spontanei. Istitis necessariæ sunt quatuor
virtutes, per quas armati resistant, nē in consilio eant. Inuitis ne-
cessaria est fortitudo, qua resistant vsque ad mortem minis,
cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent tem-
perantia, quæ reprimat illicita desideria, nec cedit promissionibus,

Prudentia
quid sit.

Fortitudo.

Temperantia.

Iustitia.

Virtus est
sumus amor
Dei.

Quadruplex
virtus.

Temperantia,

Fortitudo.

Iustitia.

Prudentia.

Definitiones
carundem.

Ad consiliū
impiorum 4.
modis itur.

Fortitudo q-
bus necessa-
ria.

Temperantia
nec

Prudentia. nec emollitur blanditijs. Illis qui seducuntur ignari, est opus prudentia, quæ ab vtilibus inutilia discernit, & docet quid tenendum, quid ve reiiciendum sit. Iustitia indigent illi, qui sequuntur spontanei. Iustitia est rectitudo voluntatis, quæ nec amat peccare, nec peccato consentire. Iustitia & fortitudo sedem habent voluntatem: quia voluntas, iusta debet esse & fortis. Est autem iustitia ordinata hoc modo, scilicet mala respuens, bonis meliora præponens. Hanc non habuisse videtur Adam, qui malo consentiens, quod vtile erat deseruit. Prudentia & temperantia sedem habent in ratione, quia ratio prudens debet esse & temperata. Est quippe prudentia, ratio docta, scilicet à gratia, vitare contagia iniustitiæ propter iustitiam. Vitat quidem non solum iniustitiam apertam; sed etiam illa quæ sunt aliquo modo contra iustitiam, attendens non quod licet, sed magis quod expedit: vitans diuitias & quædam alia, non quia illicita, sed quia iustitiæ solent esse impedimenta. Sed propter quosdam qui ex hypocrisi hoc faciunt, additur, propter iustitiam. Iustitia est perfectio animæ rationalis. Aliæ virtutes sunt ad eius acquisitionem vel conseruationem, fortitudo, temperantia, prudentia: quæ iustitiam conseruant, ne amittatur aut minuat. Postquam verò perfecta est iustitia, & transit in affectum cordis, idem est quod illa tria: quia fortis est, prudens, temperata.

5 I D E M sermone vigesimo secundo in Cantica canticorum: Frustrâ huius seculi sapietes de quatuor virtutibus tam multa disputauerunt, quas tamen apprehendere omninò nequiuerunt, cum illum nescierint qui factus est nobis à Deo sapientia, docens prudentiam: & iustitia, delicta donans: & sanctificatio, in exemplum temperantiæ continenter viuens: & redemptio, in exemplum patientiæ fortiter moriens. Forsitan dicit aliquis: Cætera benè conueniunt, sed sanctificatio ad temperantiam minùs propriè referrî videtur. Ad quod respondetur primùm, id esse continentiam, quod temperantiam. Deindè, vsitatum in scripturis, sanctificationem pro continentia seu munditia poni. Deniquè quid illæ apud Moysen tam crebræ sanctificationes aliud erant, quàm quædam purificationes hominum, temperantium se à cibo, à poru, à concubitu, hisq; similibus? Sed audi ipsum præcipuè Apostolum, quàm familiarè habeat vel vti, vel vsurpare sanctificationem in hoc sensu: Hęc est, inquit, voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt sciat vnusquisque vestrum suum vas possidere in sanctificatione, & non in passione desiderij. Item: Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in

in sanctificationem. Liqueat q̄ sanctificationem pro tēperantia ponit. Educto itaque in lucem quod subobscurum videbatur, redeo ad id vnde digressus erā. Quid vobis cum virtutibus, qui Dei virtutem Christum ignoratis? Vbinam quæso vera prudentia, nisi in Christi doctrina? Vnde vera iustitia, nisi de Christi misericordia? Vbi vera temperantia, nisi in Christi vita? Vbi vera fortitudo, nisi in Christi passione? Soli ergò qui eius doctrina imbuti sunt, prudentes dicendi sunt: soli iusti, qui de eius misericordia veniam peccatorum consecuti sunt: soli temperantes, qui eius vitam imitari student: soli fortes, qui eius patientiæ documenta fortiter in aduersis tenent. In casum proindè quis laborat in acquisitione virtutum, si aliundè eas sperandas putat, quàm à Domino virtutū, cuius doctrina, seminarium prudentiæ: cuius misericordia, opus iustitiæ: cuius vita, speculum temperantiæ: cuius mors, insigne est fortitudinis.

Soli Christiani sunt prudentes, iusti, fortes, aut temperantes.

1 B AVGVSTINVS libro secundo de Genesi contra Manichæos, capite decimo: Flumen autem quod procedebat ex Eden, id est, ex delicijs & voluptate & epulis, quod flumen à Propheta significatur in psalmis, cum dicit: Torrente voluptatis tuæ potabis eos: hoc est enim Eden, quod Latine voluptas dicitur: diuiditur in quatuor partes, & quatuor virtutes significat: prudentiam, fortitudinem, temperantiā, iustitiam. Prudentia ergò quæ significat ipsam contemplatiōem veritatis, ab omni ore humano alienam, quia est ineffabilis: quam si eloqui velis, parturis eam potius, q̄ paris, quia ibi audiuit & Apostolus ineffabilia verba, quæ nō licet homini loqui. Hęc ergò prudentia terram circumit, quæ habet aurum, & carbunculum, & lapidem prasinum, id est, disciplinam viuēdi, quæ ab omnibus terrenis sordibus quasi decocta nitescit, sicut aurum optimum & verum, quod nulla falsitas vincit, sicut carbunculi fulgor nocte nō vincitur: & vitam æternam, quæ viriditate lapidis prasini significatur, propter vigorem qui non arescit. Fluvius autem ille, qui circumit terram Æthiopiā multum calidam atq; feruentē, significat fortitudinem calore actionis alacrem atq; impigrā. Tertius autem Tigris, vadit contra Assyrios, & significat temperantiā, quæ resistit libidini, multum aduersanti consilijs prudentiæ. Vnde plerumq; in scripturis Assyrij aduersariorum loco ponuntur. Quartus fluvius, non dictum est, contra quid vadat, aut quam terram circumbeat: iustitia enim ad omnes partes animæ pertinet, quia ipse ordo & æquitas animæ est, qua sibi ista tria concorditer copulatur,

4 flumina paradisi, 4 virtutes significat.

Prudentia de Phison.

2. Cor. 12.

Fortitudo per Gehon.

Temperantia per Tigrim.

Iustitia per Euphratem.

prima prudentia, secunda fortitudo, tertia temperatia, & in ista tota copulatione atq; ordinatione perficiunt iustitiam.

2 AMBROSIVS in libro de paradiso, capite tertio: Sicut ergo fons vitæ est sapientia, fons gratiæ spiritualis: ita fons virtutum est cæterarum, quæ nos ad æternæ cursum dirigunt vitæ. Ex hac igitur anima quæ culta est, non ex ea quæ inculca est, fons iste procedit, ut irriget paradisum, hoc est, quædam diuersarum fruteta virtutum, quarum sunt quatuor initia, in quæ sapientia ista diuiditur. Quæ sunt quatuor initia virtutum, nisi vnum prudentiæ, aliud temperantiæ, tertium fortitudinis, quartum iustitiæ, quæ etiam sapientes istius mundi ex nostris assumpta, in suorum scripta librorum trãtulerunt. Itaq; sicut fons sapientiæ, ita etiam flumina ista quatuor, quædam ex illo fonte manantia sunt fluentia virtutum. Phison igitur prudentia est &c. Sic per Gehon temperatiã, per Tigrim fortitudinem, & per Euphratem iustitiam intelligi docet Ambrosius.

Sapientia veluti fons est virtutum.

Prudentiam designat Phison.

Temperantiã Gehon, iuxta Amb. Fortitudinem Tigris iuxta Amb. Iustitiã Euphrates.

Humanarum rerum scientia quæ sit.

Et paulo post: In his ergo fluminibus quatuor, virtutes principales quatuor exprimuntur, quæ veluti mundi istius incluserunt tempora. Primum igitur tempus ex mundi principio vsq; ad diluuium, prudentiæ fuit: quo in tempore iusti numerantur, Abel à Deo iustus dictus &c.

3 AVGVSTINVS libro primo contra Academicos, capite septimo, agens de definitione Sapientiæ, qua dicitur, Sapientiam esse rerum humanarum diuinarumq; scientiam, ait: Res humanas esse vt concedam res hominum, quicquam tu existimas nostrum esse, quod nobis vel dare, vel eripere casus potest? Aut cum rerum humanarum scientia dicitur, ea dicitur, qua quisquam nouit vel quot, vel quales fundos habeamus: quid auri, quid argenti, quidq; deniq; alienorum carminum cogitemus? Illa est humanarum rerum scientia, quæ nouit lumen prudentiæ, temperantiæ decus, fortitudinis robur, iustitiæ sanctitatem. Hæc enim sunt quæ nullam fortunam meruentes, verè notastra dicere audemus, &c.

III

Quo pacto Prudentia nobis sacris literis commendatur?

Pru.

PRVDENTER monet Ecclesiasticus in hunc modum: ^a Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis. Item, ^b Sapiens cor & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit. Tū fons ^c omnis sapientiæ prudentiæq; Christus, verus ille ^d Salomon, ita docet: ^e Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: vt intelligamus, ad perfectã prudentiã vtrunq; coniunctim requiri, columbinam videlicet simplicitatem, quæ innocentes mitesq; facit: & serpentinã prudentiã, quæ homines cautos ac puidos reddit, vt nec fallant ipsi, neque ab vilo fallantur. Id fiet, si Paulinæ doctrine nos accommodemus: ^f Videte fratres, inquit, quomodo cautè ambuletis: non quasi insipientes, sed vt sapientes, redimentes tēpus, quoniã dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Dei, & bona scilicet & beneplacens & pfecta. Atque huc pertinet dictum Salomonis, ^h Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur. Et illud, ^a In facie prudentis lucet sapientia. Demū quod idē affirmat, ^b Cor prudentis possidet scientiam, & auris sapientū quærit doctrinam.

Basil. in cõstit. monast. cap. 15 & homil. 12. in principium Prouerborum. Bernard. ser. 49. in Cantica. a Ecc. 32. d. 37. c. Prou. 12. c. 13. b Ecc. 1. d. 18. d. 33. a. Pro. 14. b. Job 28. d. Deu. 4. a. 32. d. Vide Pro. 3. b. 8. b. Sap. 6. a. c. d. 7. a. b. d. c. Ecc. 1. a. d. Matt. 12. d. Luc. 11. d. e. Matt. 10. b. & ibidem Theophylact. & Hiero. Item Aug. quæst. 8. ex Matthæo. Greg. 1. mora. cap. 2. & hõil. 30. in Euã. Prosper lib. 3. de vita contempl. cap. 29. & 30.

f Ephe. 5. d. Coloff. 4. 1. Pet. 4. b. Prou. 4. d. Ecc. 5. 2. c.

g Rom. 12. a. 1. Theff. 4. a.

h Prouer. 13. d. Ecc. 6. d.

a Pro. 17. d. Ecc. 3. a.

b Pro. 18. c.

ECCLESIASTICI trigefimosecundo, vt in textu.

ET trigefimoseptimo: Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.

PROVERBIORVM duodecimo: Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia.

ET capite decimotertio: Inter superbos semper iurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.

ECCLESIASTICI tertio, vt in textu.

CAPITE decimo octauo: Homo sapiens in omnibus metuit, & in diebus delictorum attendet ab inertia.

CAPITE trigefimotertio: Sapiens non odit mandata & iustitias, & non illidetur quasi in procella naui. Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis.

PROVERBIORVM decimo quarto: Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit & confidit.

I O B. vigefimooctauo: Et dixit homini, Ecce timor Domini, ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia.

DEUTERONOMII quarto ait Moyles: Scitis quòd docuerim vos præcepta atque iustitias, sicut mandauit mihi Dominus Deus meus: sic facietis ea in terra quam possessuri estis, & obseruabitis, & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersi præcepta hæc, dicant: En populus sapiens & intelligens, gens magna.

ET trigefimosecundo: Gens absque consilio est, & sine prudentia. Vtinàm saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent.

PROVERBIORVM tertio: Beatus homo qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia: melior est acquisitio eius

ne-

negociatione auri & argenti: primi & purissimi fructus eius. Preciosior est cunctis opibus: & omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari. Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra illius diuitiæ et gloria. Viæ eius viæ pulchræ, et omnes semitæ illius pacificæ.

CAPITE octauo: Melior est sapientia cunctis opibus preciosissimis: & omne desiderabile ei non potest comparari. Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. Meum est consilium & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Ego diligentes me, diligo: & qui manè vigilant ad me, inuenient me. Mecum sunt diuitiæ & gloria, opes superbæ & iustitia. Melior est enim fructus meus auro & lapide precioso, et gemina mea argento electo.

SAPIENTIAE sexto: Melior est sapientia, quàm vires: & vir prudens, quàm fortis. Clara est, & quæ nunquàm marcescit sapientia, & facile videtur ab his qui diligunt eam, & inuenietur ab his qui quærunt illam. Præoccupat qui se concupiscunt, vt illis se prior ostendat. Qui de luce vigilauerit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inueniet. Cogitare ergò de illa, sensus est consummatus: & qui vigilauerit propter illam, citò securus erit. Si ergò delectamini sedibus & sceptris, ô reges populi, diligite sapientiam, vt in perpetuum regnetis. Diligite lumen sapientiæ omnes qui præestis populis. Multitudo autem sapientum, sanitas est orbis terrarum: & rex sapiens, stabilimentum populi est.

CAPITE septimo: Propter hoc optaui, & datus est mihi sensus: & inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ:

ccc 3 &

& præposui illam regnis & sedibus, et diuitias nihil esse duxi in comparatione illius. Nec comparavi illi lapidem preciosum: quoniam omne aurum, in comparatione illius, arena est exigua, et tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. Super salutem et speciem dilexi illam, & proposui pro luce habere illam: quoniam inextinguibile est lumen illius. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cū illa, et innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum in omnibus: quoniam antecedebat me ista sapientia, et ignorabam quoniam horum omnium mater est. Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem ubiq; propter suam munditiam. Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera: & idè nihil inquinatum in eam incurrit. candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius. Et cū sit vna, omnia potest: & in se permanens, omnia innouat, et per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & prophetas constituit. Neminem enim diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia inhabitat. Est enim hæc speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum, luci comparata, inuenitur prior. Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia.

ECCLESIASTICI primo: Omnis sapientia à Domino Deo est, et cū illo fuit semper, et est ante æuum. Sapientiam Dei præcedentem omnia, quis inuestigauit? Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo. Fons sapientiæ verbū Dei in excelsis, et ingressus illius mandata æterna. Vnus est altissimus creator omnipotēs, et rex potens et metuendus nimis, sedens super thronum illius et dominās Deus. Ipse creauit illam in Spiritu sancto, et vidit, et di-

nu-

numerauit, & mensus est. Et effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundum datum suum, & præbuit illam diligentibus se.

MATTHÆI duodecimo: Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, et ecce plus quàm Salomon hic.

LVCÆ vndecimo: Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit illos: quia venit &c. vt apud Matthæum.

MATTHÆI decimo: Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergò prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

AD Ephesios quinto, vt in textu.

AD Colossenses quarto: In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt, tempus redimentes. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus: vt sciatis quomodò oporteat vos vnicuiq; respondere.

PRIORIS Petri quarto: Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.

PROVERBIORVM quarto: Oculi tui recta videāt, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.

ECCLESIASTIS secundo: Transiui ad contemplandam sapientiam, erroresq; & stultitiam, (quid est, inquam, homo, vt sequi possit regem factorem suum?) & vidi quòd tantum præcederet sapientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris. Sapientis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat.

AD Romanos duodecimo: Et nolite conformari huic seculo: sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.

.PRIO-

PRIORS ad Theſſalonicenſes quarto: Hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra: vt abſtineatis vos à fornicatione.

PROVERBIORVM decimo tertio, vt in textu.

ECCLESIASTICI ſexto: Fili, ſi attenderis mihi, diſces: & ſi accommodaueris animum tuum, ſapiens eris. Si inclinaueris aurem tuam, excipies doctrinam: & ſi dilexeris audire, ſapiens eris. In multitudine preſbyterorum prudentium ſta, & ſapientiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei poſſis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et ſi videris ſenſatum, euigila ad eum, & gradus oſtiorum illius exterat pes tuus. Cogitatum tuum habe in præceptis DEI, & in mandatis illius maximè aſſiduus eſto: & ipſe dabit tibi cor, & concupiſcentia ſapientiæ dabitur tibi.

PROVERBIORVM decimo ſeptimo: In facie prudētis lu-
cet ſapientia: oculi ſtultorum in finibus terræ.

ECCLESIASTIS octauo: Sapiētia hominis lu-
cet in vultu eius, & potentiffimus faciem illius commutabit.

PROVERBIORVM decimo octauo, vt in textu.

P A T R E S.

1 BASILIVS in conſtitutionibus monaſticis, capite decimo quinto: Cæterum in omni, quæ ſuſcipitur, actione antecedere prudentia debet. Nam prudentia remota, nihil cuiuſvis generis eſt, quod licet bonum videatur, non in vitium recidat, ſi aut alieno tempore, aut non adhibita moderatione fiat. Ratio verd & prudentia, vbi rebus bonis idoneum tempus ac modum definiunt, mirabile eſt, quantus ex earum vſu cum ad dantes, tum in recipientes fructus redundet.

2 E. T. homilia in principium Prouerborum, quæ eſt duodecima inter homilias variorum argumentorum: Prudentiam igitur vnam ex virtutibus præclaris exiſtere palam eſt, qua bonorum & malorum & indifferentium nos homines ſcientes reddimur.

Prudentia quæ
ſit in omni
actione ne-
ceſſaria.

dens verd vtique à prudentia per denominationem dictus eſt. Sed quando ſerarum prudentiffimus ſerpens eſſe Domini teſtimonio dicitur: Eſtote, inquit, prudentes ſicuti ſerpentes: item prudens œconomicus iniuſtitia, manifeſtum, quod duplex eſt Prudentia nomen. Vna quidem proprij commodi cuſtos, & alieni doli obſeruatricis, qualem ſerpens habet. Ille ſi quid periculi incurrere viderit, caput ante omnia cuſtodit. Ea videtur eſſe verſutia illa, quæ prona eſt ad proprium commodum, & ſimpliciores defraudandos. Quali prudentia fuit ille ſeculi prudens & iniuſtitia œconomicus apud Euangelium: Vera autē prudentia, eorum quæ agenda & non agenda ſunt, cognitio eſt: quam ſi quis ritè ſectatus fuerit, nunquam ab officio virtuteq; abſcedet, nunquam vitiorum peſtem incurret.

3 BERNARDVS ſermone quadrageſimono in Cantica: Importabilis abſque ſcientia eſt zelus. Vbi ergo vehemens æmulatione, ibi maximè diſcretio eſt neceſſaria, quæ eſt ordinatio charitatis. Semper quidem zelus abſque ſcientia minus efficax minusq; utilis inuenitur, plerumque autem & pernicioſus valde ſentitur. Quo igitur zelus feruidior, ac vehementior ſpiritus, profuſiorq; charitas: eo vigilantiori opus ſcientia eſt, quæ zelum ſupprimat, ſpiritum temperet, ordinet charitatem. Diſcretio quippe omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem, etiam & perpetuitatem. Denique ait: Ordinatione tua perſeuerat dies: diem, virtutem appellans. Eſt ergo diſcretio non tam virtus, quam quædam moderatrix & auriga virtutum, ordinatrixq; affectuum, & morū doctrix. Tolle hæc, & virtus vitium erit, ipſaq; affectio; naturalis in turbatione magis conuertetur, exterminiumq; naturæ.

4 THEOPHYLACTVS in caput decimum Matthæi: Volo vos manſuetos eſſe, ſicut oues, & ſic magis vincere. Eſtote igitur prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices velut columbæ. Vult diſcipulos etiam prudentes. Idcirco cum audieritis Chriſtianos dici oues, non intelligas quod oporteat eos ſtupidos eſſe. Nam & prudentes oportet eſſe, & ſcire quomodo verſandū ſit in medio multorum inimicorum. Sicut enim ſerpens totum corpus obijcit vt percutiatur, caput autem ſeruat: ita & Chriſtianus, inquit, omnia ſua det, atque etiam corpus ſuum, percutientibus: caput autē quod eſt Chriſtus, & ſidem in illum ſeruet. Et ſicut ſerpens in anguſtam quandam cauernam circungyrat ſe, & trāſiens pellem veterē exponit: ita & nos per anguſtam viā incedamus, veterem exuamus hominem. Veruntamen quia & ſerpens nociuus eſt, iubet nos ſimpliciter

Matth. 10.
Luc. 16.

Prudentia carnis ſine mundana.

Prudentia vera.

diſcretio quæ ſit neceſſaria.

Pſalm. 118.

Matth. 10.

Serpentis prudentia in quo imitanda.

Simplicitas columbæ in quo imitanda.

ddd

ces

ces esse, hoc est, synceros, & absque malitia, nullumque offendentes, sicut columbæ. ille enim, cum auferuntur eis foetus, & persecutionem patiuntur, rursus ad dominos suos reuertuntur. Esto igitur prudens sicut serpens, ita vt ne deridearis ob vitam ab alijs, sed oia tua citra labem perficias. Erga alios autem, ne illis noceas, sis velut columba, hoc est, neutiquam malignus.

Serpentis astutia & columbæ simplicitas imitanda.

1. Cor. 14.

Matth. 10.

Serpentis astutia.

Matth. 7. Ephe. 4.

Matth. 10. Colubæ simplicitas.

Simplicitati coniungenda est prudentia.

Rom. 16. 1. Cor. 14.

Matth. 10.

5 HIERONYMVS in caput decimum Matthæi: Estote ergo prudentes &c. Vt per prudentiam deuitent insidias, per simplicitatem non faciant malum. Serpentis astutia ponitur in exemplum: quia toto corpore occultat caput: & illud in quo vita est, protegit. Ita & nos toto periculo corporis caput nostrum, qui Christus est, custodiamus. Simplicitas columbarum ex spiritus sancti specie demonstratur. Vnde dicit & Apostolus: Malitia paruuli estote.

6 AVGVSTINVS in libro quaestionum ex Matthæo, capite octauo: Estote ergo prudentes sicut serpentes: ad cauendum malum, in capite custodiendo, quod est Christus. Nam serpens totum corpus pro capite obijcit persequenti. Vel quod per angustias se coarctas, veteri tunica exutus innouetur. Quod imitantur quibus dictum est, Intrate per angustam portam, cum vetere homine exiuntur. Nam si cauendum malum ita moneret, vt violenter resistendum esset malis, non supra dixisset, Mitto vos sicut oves in medio luporum. Simples autem sicut columbas esse voluit, ad nulli nocendum. Nam hoc genus auis nullum omnino animalium necat, non solum grandium, contra quæ vires non habet, sed etiam minutissimorum, quibus etiam perparui passeris aluntur. Est autem omnibus irrationabilibus animantibus vna quædam inter se societas, sicut etiam rationabilibus sua, id est, hominibus, non solum secum, sed etiam cum angelis. Discunt ergo ex similitudine columbarum nulli prorsus nocere ad societatem suam pertinenti participatione rationis.

7 GREGORIUS libro primo Moralium in Iob, capite secundo: Nonnulli ita sunt simplices, vt rectum quid sit, ignorent: sed eò vere simplicitatis innocentiam deserunt, quo ad virtutem rectitudinis non assurgunt: quia dum cauti esse per rectitudinem nesciunt, nequaquam innocentes persistere per simplicitatem possunt. Hinc est quod Paulus discipulos admonet, dicens: Volo vos sapientes esse in bono, simplices autem in malo. Hinc rursus dicit: Nolite pueri effici sensibus sed malitia paruuli estote. Hinc per semetipsum veritas discipulis præcipit, dicens: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Vtraque enim necessariò in admonitione coniunxit: vt & simplicitate columbæ astutia serpentis instrueret, & rursus serpentis

astutia columbæ simplicitas temperaret. Hinc est quod sanctus Spiritus presentiam suam hominibus, non in columba solummodo, sed etiam in igne patefecit. Per columbam quippe simplicitas, per ignem verò zelus indicatur. In columba ergo, & in igne, sanctus Spiritus ostenditur: quia quicumque illo pleni sunt, sic mansuetudini simplicitatis inferuiunt, vt contra culpas delinquentium etiam zelo rectitudinis accendantur.

Act. 22.

8 IDEM homilia trigesima in Euangelia: In columba Spiritus sanctus & in igne monstratus est: quia oes quos repleuerit, simplices & ardentes facit: Simples puritate, ardentes emulatione. Neque enim placere Deo, aut simplicitas sine zelo, aut zelus sine simplicitate potest. Hinc ipsa veritas dicit: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Qua in re notandum est, quod discipulos suos, nec de columba sine serpente, nec de serpente sine columba voluit Dominus admonere: quatenus & columbæ simplicitate astutia serpentis accenderet, & serpentis astutiam columbæ simplicitas temperaret. Hinc Paulus ait: Nolite pueri effici sensibus. Ecce prudentiam serpentis audiuius, nunc de simplicitate columbæ moneamur. Sed malitia paruuli estote. Hinc de beato Iob dicitur: Erat vir simplex & rectus. Quæ est autem rectitudo sine simplicitate, aut quæ simplicitas sine rectitudine? Quia ergo & rectitudinem docet iste Spiritus, & simplicitatem, & in igne monstrari debuit, & in columba, quatenus omne cor quod eius gratia tangitur, & mansuetudinis lenitate tranquillum, & zelo iustitiæ accensum fiat.

Matth. 10.

1. Cor. 14.

Iob 1.

9 PROSPER lib. 3. de vita contemplatiua, cap. 29. Prudentiam ac sapientiam plerique in indagacione veri & inuentione constituunt: Credo propterea, quod nec sapiens recte dici possit, cui prudentia, nec prudens, cui sapientia deficit. Quapropter, si nihil aliud prudentiæ ac sapientiæ munus accipitur, nisi inquisitio & comprehensio veritatis: qui veritatem prudenter querere, & sapienter inuenire poterit, is prudens, is sapiens iure vocabitur. Hoc idcirco præmiserim, vt quicquid de prudentia fuerit disputatum, id totum etiam de sapientia dictum possit intelligi: quia ita sibi hæc duæ virtutes implicatae sunt & unitæ, vt vnaque libet earum sine altera non possit esse: vt nec imprudens sapientia, nec insipiens possit dici prudentia. Si ergo tota humana vita perfectio in actione & cognitione consistit: sicut in plerisque actione repetitiue, ac fortitudinis, atque iustitiæ consummatione præbauimus: ita cognitionem rerum, prouenire consecutione prudentiæ comprobemus. Cognitio rerum, quæ de prudentiæ fonte confertur, spirituales

Prudentia sapientia connexta est.

Rectum de rebus iudicium ad prudentiam pertinet.

omnes à carnalibus vitijs defæcatis illustrat, & ab omni defectati-
one noxiæ curiositatis auersos, desiderio contemplandæ virtutis
inflammant, vt humanarum rerum, diuinarumq; scientiam conse-
cuti, prudentes ac sapientes veraciter fiant, prospiciant imminen-
tia mala simul & caueant: nec putent vlla esse mala, nisi ea quæ ma-
los efficiant: nec eis vllæ perturbationes, velut ignaris earum, mo-
destiæ aliquid, aut tranquillitatis excutiant: inter fallentia & solida
bona discernant: nihil in hoc mundo casu aut iniuste, sed omnia,
Deo volente ac permittente fieri, prudenter accipiât: aliter intelli-
gentes aut doceant sapienter, aut arguant: dolores varios ac diuer-
sas infirmitates, quæ mortaliter viuentes affligunt, nõ semper pec-
catis præcedentibus sequi, sed plerunquè ex ipsa conditione mor-
talitatis accidere corruptibiliter natis intelligant: & scientes, se non
damnari aduersis præsentibus, sed probari ex ipsa tolerantia passi-
onum, occasionem comparandæ sibi patientiæ viriliter agentes ar-
ripiant: nec ipsi alijs noceant, nec sibi nocere permittant. Tales Do-
minus in Euangelio fieri præcepit: Estote prudentes, sicut serpen-
tes, & simplices sicut columbæ: quia nec simplices circumuenire
aliquos possunt, nec prudentes se circumueniri permittunt. Cæte-
rùm si in contractu quolibet, siue in colloquio, vel in alia quaque
re, se decipi quisque non sinit, & alium tamen ipse decipiat: iste non
habet prudentiam, quæ salutis magis quàm perditionis est causa,
sed simulat. Quoniam quidem hæc virtus à vitio distat, quod illud
corrumpit sana, hæc sanat vitij accessiõe corrupta: ac sic, aut omni-
bus quibus potest, prodesse festinat veraciter prudens, vt eius me-
ritis omnium, qui per eum Deo adgruntur, fructus accrescat: aut si
cogitat de perditione cuiuspiam, vel de casu pereuntis exultat, ne-
cessè est vt prius pereat ipse, quàm alium perdat: & ab ipso ea per-
ditio, qua perire alium cupit, incipiat.

10 CAPITË trigesimo: Hi ergò, qui prudentiæ participes,
prudentes effecti, Deo suo non pedibus, sed sanctis moribus appro-
pinqnant: ex ea parte, qua sunt dono Dei prudentes, nec suo perire
possunt, nec alieno peccato. Ex eo autem quòd necdùm ita est, eo-
rum perfecta prudentia, sicut in illa vita erit, vbi perfectè viuenti-
bus vllus error obrepere omninò non poterit, etiam prudentes ali-
quotiès peccatis fallentibus acquiescunt: non voluntate deprauati,
sed humano errore, vt homines, lapsi, nec adhuc tota prudentiæ ac
sapientiæ perceptione perfecti, sicut ibi erunt, vbi nec ignorare ali-
quid, nec peccare iam poterunt.

III

IIII

De Iustitia quid porro Scriptura
tradit?

*Iustitia^a eleuat gentem: ^b Iusti-
tia firmatur solium. Melius est pa-
rum cum iustitia, quàm multi fructus
cum iniquitate. Cuius quidem iu-
stitiæ officium nobis per Apo-
stolum his verbis explicatur:
^c Reddite omnibus debita: cui tri-
butum, tributum: cui vestigal, vesti-
gal: cui timorem, timorem: cui ho-
norem, honorem: Huc spectant iu-
sti & beati viri partes, sic in psal-
mo^d decantatæ: Qui non egit do-
lum in lingua sua, nec fecit proximo
suo malum, & opprobrium non acce-
pit aduersus proximos suos: Qui iu-
rat proximo suo, & non decipit: qui
pecuniam suam non dedit ad^e vsu-
ram, & munera super innocentem
non accepit. Ex quo facilè constat,
iustitiæ nomen contractiùs hîc
accipi, quàm vbi generatim de
Iustitia Christiana differimus.*

ddd 3 SCRI

Matth. 10.
Simplices &
prudẽtes nos
esse oportet.

Prudentia fi-
mulata.

In hac vita
non habetur
omninò per-
fecta pru-
dentia.

a Prouer. 14. d 15. b 21. c Eccl. 4. d

b Pro. 16. b 25. a Aug lib. 4. de ciuit. Dei ca.
4. & lib. 19. cap. 21. Gregor. lib. 7. epist. 120.
ad reges Franciæ Theodorium &
Theobertum.

c Rom. 13. c Matth. 22. c 17. d Luc. 2. a 3. e
1. Tim. 5. c Bernar. serm. 3. de aduentu Do-
mini Aug. serm. 19. de verb. Domini & lib.
22. contra Faustum cap. 74. & 45. Theo-
phylactus in cap. 13. ad Roman.

d Psalm. 14. a b Matth. 5. a Chrysof. homil.
15. in Matth. Ambros. lib. 1. Offic. cap. 28. &
29. & serm. 16. in Psalm. 118. & in lib. de pa-
radiso cap. 3. August. lib. 4. de doct. r.
Christ. cap. 18. Vide septimum & 8.
præceptum decalogi.

e Exod. 22. d Leuit. 25. e Deute. 23. e Ezech.
18. b c d 22. c Luca. 6. e Leo serm. 6. de ie-
iunio decimi mens. Bernardus epist. 322.
ad Spirenses. Ambros. de Tobia cap. 14.
& 15. Hieron. in 18. cap. Ezechiel. Concil.
Lateranense sub Alexandro 3.
parte 1. capite 25.

DE VIRTUTIBVS
SCRIPTURAE.

PROVERBIORVM decimoquarto, vt in textu.

CAPITE decimoquinto: Abominatio est Domino via impij: qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.

CAPITE vigesimo primo: Gaudium iusto est facere iudicium: & pauor operantibus iniquitatem: Qui sequitur iustitiam & misericordiam, inueniet vitam, iustitiam et gloriam.

ECCLESIASTICI quarto: Pro iustitia agonizare pro anima tua, et vsq; ad mortem certa pro iustitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

PROVERBIORVM decimosexto: Melius est parum cum iustitia, quam multi fructus cum iniquitate. Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam iustitia firmatur solium. Voluntas regum, labia iusta: q; recta loquitur, dirigitur.

CAPITE vigesimo quinto: Aufer impietatem de vultu regis, et firmabitur iustitia thronus eius.

AD Romanos decimotertio, vt in textu.

MATTHAEI vigesimo secundo: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

ET capite decimosextimo: Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, et dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma? Ait, Etiam Et cum intrasset in domum, præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? à filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum: et eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis pro me & te.

LVC. 2. Factum est autem in diebus illis exijt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Hæc descriptio

CARDINALIBVS.

ptio prima, facta est à præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes vt profiterentur, singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam, ciuitatem David, q; vocatur Bethlehem: eò q; esset de domo et familia David, vt profiteretur eum Maria desponsata sibi vxore, pgnante.

LVCÆ tertio: Venerunt & publicani vt baptizarentur, & dixerunt ad Ioannem: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quam quod constitutum est vobis, faciatis. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem cõcutiatis, neq; calumniam faciatis: & contenti estote stipendijs vestris.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Qui benè præsumt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim scriptura: Nõ infrenabis os boui trituranti. & Dignus est operarius mercede sua.

PSALMO decimoquarto, vt in textu.

MATTHÆI quinto: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

EXOUDI vigesimo secundo: Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes.

LEVITICI vigesimo quinto: Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu, & susceperis eum quasi aduenam & peregrinum, & vixerit tecum, nè accipias vsuras ab eo, nec amplius q; dedisti. Time Deum tuum, vt viuere possit frater tuus apud te. Pecuniã tuã nõ dabis ei ad vsurã, & frugum supabundantiã nõ exiges. Ego Dñs Deus vester, q; eduxi vos de terra Aegypti, vt darẽ vobis terrã Chanaan, et essem vester Deus.

DEUTERONOMII 23. Non scenerabis fratri tuo ad vsurã pecuniã, nec fruges, nec quamlibet aliã rem: sed alieno. Fratri autem tuo absq; vsura id quo indiget, comodabis: vt benedicat tibi

tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra ad quam ingredieris possidendam.

EZECHIELIS decimo octavo: Et vir si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, &c. ad vsuram non commodauerit, & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum: in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatem: hic iustus est, vita viuet, ait Dominus Deus. Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, & fecerit vnum de istis &c. ad vsuram dantem, & amplius accipientem: Nunquid viuet? non viuet. Cum vniuersa hæc detestanda fecerit, morte morietur: sanguis eius in ipso erit. Quod si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit, et non fecerit simile eis &c. à pauperis iniuria auerterit manum suam, vsuram et superabundantiã non acceperit, iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita viuet.

ET vicesimo secundo: Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, et super montes comederunt in te, scelus operati sunt in medio tui etc. Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: vsuram et superabundantiam accepisti, et auarè proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus. Ecce, complo si manus meas super auaritiã tuam quam fecisti, et super sanguinem qui effusus est in medio tui. Nunquid sustinebit cor tuum, aut præualebunt manus tuæ in diebus quos ego faciam tibi? Ego Dominus locutus sum, et faciam. Et dispergam te in nationes, et ventilabo te in terras, et deficere faciam immunitiam tuam à te.

LV CAE sexto: Veruntamen diligite inimicos vestros: Bene-

benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: et erit merces vestra multa, et eritis filij altissimi, quia ipse benignus est super ingratos et malos.

PATRES.

1 AVGVSTINVS libro quarto de Ciuitate Dei, capite quarto: Regna sine Remota iustitia, qd sunt regna, nisi magna latrocinia? Quia & ipsa latrocinia, quid sunt, nisi parua regna? Manus etenim ipsa hominũ cum imperio principis regitur, pacto societatis adstringitur, placiti lege præda diuiditur. Hoc malum si intantum perditorum hominum accessibus crescit, vt & loca teneat, sedes constituat, ciuitates occupet, populos subiuguet, euidentius regni nomen assumit, quod ei iam in manifesto confert non adempta cupiditas, sed addita impunitas. Eleganter enim & veraciter Alexandro illi magno quidam comprehensus Pirata respondit: Nam cum idem rex hominem interrogasset quid ei videretur, vt mare haberet infestum? ille libera contumacia, quid tibi, inquit, vt orbem terrarum? Sed gaudeo ego exiguo nauigio facio, latro vocor: quia tu magna classe, imperator.

Regna sine latrocinia, si remoueat iustitia.

Ex Cicerone li. 3 de republ. teste Nonio Marcello de genere nauigiorum.

2 Et libro decimonono, capite vigesimoprimo: Quapropter nunc est locus, vt quam potero breuiter ac dilucidè expediam, quod in secundo huius operis libro me demonstraturum esse promisi: secundum definitiones, quibus apud Ciceronem vitur Scipio in libris de republica, nunquam Rempublicam fuisse Romanam. Breuiter enim Rempublicam diffinit esse rem populi: quæ diffinitio si vera est, nunquam fuit Romana Respublica, quia nunquam fuit res populi: quam diffinitionem voluit esse reipublicæ. Populum enim esse diffiniuit cœtum multitudinis, iuris consensu & vtilitatis cœntunione sociatum. Quid autem dicat iuris consensum, disputando explicat: per hoc ostendens, geri sine iustitia non posse Rempublicam. Vbi ergo iustitia vera non est, nec ius potest esse. Quod enim iure fit, profectò iustè fit. Quod autem fit iniustè, nec iure fieri potest. Non enim iura dicenda sunt, vel putanda iniqua hominũ constituta, cum illud etiam ipsi ius esse dicant, quod de iustitiæ fonte manauerit: falsumq; esse, quod à quibusdam non rectè sententibus dici solet: id esse ius, quod ei, qui plus potest, vtile est. Quocirca vbi non est vera iustitia, iuris consensu sociatus cœtus hominũ non potest esse, & idè nec populus: iuxta illam Scipionis vel Ci-

Vbi iustitia non est, Rempublicam nō esse.

ceronis diffinitionem. Et si non populus, nec res populi: sed qualiscunq; multitudinis, quæ populi nomine digna non est: ac per hoc si Respublica res populi est, & populus non est, qui consensu non sociatus est iuris. Non est autem ius, ubi nulla iustitia est: proculdubio colligitur, ubi iustitia non est, non esse Rempubicam. Iustitia porrò ea virtus est, quæ sua cuiq; distribuit. Quæ igitur iustitia est hominis, quæ ipsum hominem Deo vero tollit, & immundis demonibus subdit? Hòccine est sua cuiq; distribuere? An qui fundum aufert eius, à quo emptus est, & tradit ei, qui nihil in eo habet iuris, iustus est: & qui seipsum aufert dominanti DEO, à quo factus est, & malignis seruit spiritibus, iustus est?

Apud ethnicos non est vera iustitia.

Regum officium maximum proprium.

Prover. 9. Iustitia & iudicio paratur sedes sapientia.

Psal. 88. Iustitia in quo consistat.

Quid superiori reddendum.

Rom. 13.

Quid reddendum æqualibus.

3. GREGORIVS Magnus libro septimo, epistola centesima vigesima ad Theodoricum & Theobertum reges Fræciæ: Summum in regibus bonum est, iustitiam colere, ac sua cuique iura seruare: & subiectis non sinere quod potestatis est fieri, sed quod æquum est custodire.

4. BERNARDVS sermone tertio de Aduentu Domini: Beatus in quo sapientia ædificat sibi domum, excidens columnas septem: beata anima quæ sedes est sapientia. Quanam illa? Anima utique iusti. Meritò planè, quia iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ. Quis in vobis est, fratres, qui desiderat in anima sua sedem parare Christo? Ecce quanam illi serica, quæ tapetia, quod puluinar oporteat præparari. Iustitia, inquit, & iudicium præparatio sedis tuæ. Iustitia virtus est, quod suum est, unicuique tribuens. Tribue ergò tribus quæ sua sunt: Redde superiori, redde inferiori, redde æquali, cuique quod debes, & dignè celebra aduentum Christi, parans ei in iustitia sedem suam. Redde, inquam, reuerentiam prælato & obedientiam, quarum altera cordis, altera corporis est. Nec enim sufficit, exterius obtemperare Maioribus nostris, nisi ex intimo cordis affectu sublimiter sentiamus de eis. Quod etsi tam manifestè innotuerit indigna prælato alicuius vita, ut nihil omnino dissimulationis, nihil excusationis admittat, propter eum tamè à quo est omnis potestas, ipsum quem modò talem nouimus, excelsum reputare debemus, non præsentibus personæ meritis, sed ordinationi Diuinae, & dignitati ipsius officij deferentes. Sic & fratribus nostris inter quos viuimus, ipso iure fraternitatis & societatis humanae, consilij sumus & auxiliij debitores. Hæc enim volumus, ut & ipsi nobis impendant consilium quo erudiatur ignorantia nostra, auxilium quo iuuetur infirmitas nostra. Sed fortè erit inter

vos

vos qui tacitus respondeat, dicens: Quod ego consilium dabo fratri, cui nec vnuna quidè dicere verbum fas est absq; licetia? Quod ei auxilium impendere est, cum nec minimum aliquid agere liceat absque obedientia? Ad quod ego: Non deerit certè quod facias: tantummodò charitas fraterna non desit. Nullum ego consilium melius arbitror, quàm si exemplo tuo fratrem docere studeas quæ oporteat, quæ non oporteat fieri, prouocans eum ad meliora, & consulens ei non verbo neque lingua, sed opere & veritate. An verò vtilius aut efficacius auxilium aliquod est, quàm vt ores deuotè pro eo, vt non dissimules redarguere culpas eius: vt non modò nullum ei offendiculum ponas, sed & sollicitus sis, quantum præuales, tanquam angelus pacis, de regno Dei scandala tollere, & occasiones scandalorum penitus dimouere? Si talem te fratri auxiliarium & consiliarium exhibes, reddis ei quod debes, nec habet unde causetur. Porrò si cui fortè prælatus es, huic sine dubio teneri debitor sollicitudinis amplioris. Exigit à te & ipse custodiam & disciplinam. Custodiam quidem, vt possit cauere peccatum: disciplinam verò, vt quod minus cauit, minimè maneat impunitum. Quod etsi nemini fratrum præesse videris, habes tamen sub te cui custodiam hanc & disciplinam oporteat exhiberi. Dico autem corpus tuum, quod sine dubio regendum accepit spiritus tuus. Debes ei custodiam, vt non regnet in eo peccatum, nec membra tua arma fiant iniquitati, debes & disciplinam, vt dignos faciat poenitentia fructus castigatum, & subditum seruituti. Longè tamen grauiori & periculofiori debito tenentur adstricti, qui pro multis animabus reddituri sunt rationem. Et in fine: Audi deniq; manifestius à te iudicium exigi post iustitiam: Cum feceritis, inquit, omnia in oculos debemus. Luc. 17. quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus. Hæc planè, vt & iustitiæ mandata studeat obseruare, & semper indignum sese & inutilem arbitretur.

Quid reddendum inferioribus.

Quo iudicari debemus. Luc. 17.

Militare vel Remp admistrare quòd cum peccato sint còiuncta.

5. AVGVSTINVS sermone decimonono de verbis Domini, (& Ambrosius sermone septimo:) Non, militare, delictum est: sed propter prædam militare, peccatum est. Nec Rempubicam gerere criminofum est: sed ideò agere Rempubicam, vt rem familiarem potiùs augeas, videtur esse damnabile. Propterea enim prouidentia quadam militantibus sunt stipendia constituta, nè, dum sumptus queritur, præda grassetur. Illud autem quale est, cum

... 2

ob

404
Excusatio mi-
litiū quādo de
rapinis &
alijs crimini-
bus repræhē-
duntur.

Lucæ 3.

Vestigalia
iusta.

Iniqua exa-
ctio dānatur.
Matth. 22.

Milites sunt
varij.

Clerici etiam
sunt milites.

a. Tim. 2.

ob errorem aliquem à senioribus arguuntur, & imputatur alicui de illis cur ebrius fuerit, cur res alienas peruaserit, cædem cur turbulentus admiserit. statim respondeat, quid habebam facere, secularis aut miles? nunquid monachum sum professus aut clericum? quasi omnis qui clericus nō est aut monachus, possit ei licere quod non licet. Cunctis igitur officijs sacris literis præscribitur norma viuendi, omnis ad benè viuendum prouocatur sexus, ætas & dignitas. Igitur nemo se excuset publicis actibus, nemo de occupatione militiæ conqueratur. Apud omnem Christianum prima honestatis debet esse militia. Nam vt id quod dicimus, auctoritate euāgelica cōprobemus, videamus lectionē quæ paulō antè decursa est: ait enim Euangelium: Venerunt autem & publicani ad Ioannem, vt baptizarentur ab eo, & dixerunt ad eum: Magister, quid faciemus? At ille dixit: Nihil amplius exigatis, quàm quod constitutum est vobis. Honeſta planè publicanorum interrogatio, ac sancti Prophetæ iusta responsio. Illi enim sollicitè interrogant, nē aut ignorant, plus exigendo in peccatum incidant, aut cessantes, publicam decipiant functionem. Hic autem moderatè præcipit, vt & iniquitas locum non habeat, & constitutum habeat vestigal effectum. Non enim dixit, Nihil exigatis: sed, nihil amplius exigatis. Vnde intelligimus quōd apud Deum non tam exactio, quàm exactio iniqua damnetur: Dicit enim ipse Dominus, Reddite quæ Dei sunt, Deo: & quæ Cæsaris, Cæsari. Igitur quod Cæsar præcipit, ferendum est: quod Imperator indicit, tolerandum est: sed sit intolerabile, dum illud præda exactiois accumulatur. Et post pauca: Interrogauerunt illum & milites, Quid faciemus & nos? Ait illis Ioannes: Neminem conculcatis, neq; calumniam faciatis, sed contenti estote stipendijs vestris. Hic iam cognoscere se debet omnis homo qui militat. non enim tantum de his militantibus scriptura loquitur, qui armata militia detinentur, sed quisq; militiae suæ cingulo vtitur, dignitatis suæ miles ascribitur, atq; idēdē hæc sententia potest dici: Verbi gratia, militibus, protectoribus, cunctisq; rectoribus: Quicumque stipendia sibi publicè decreta consequitur, si amplius quarit, tanquàm calumniator & concussor, Ioannis sententia condemnatur. Hæc autem diuina sententia quæ ad milites loquitur, potest etiam ad Clericos retorqueri, quia etiam si non militare videamur seculo, tamen DEO & Domino militamus, sicut ait Apostolus: Nemo militans DEO, obligat se negocijs secularibus. Videmur, inquam, non militare remissis ac

Auen-

fluentibus tunicis, sed habemus militiae nostræ cingulum, quo castimoniam interiora constringimus: de quo cingulo dominus ait ad discipulos suos: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Milites igitur Christi sumus, & stipendium ab ipso donumq; percipimus, sicut dicit Apostolus: Qui dedit nobis pignus spiritus, hoc est, qui spiritus sancti nos remuneratione ditauit. Si quis ergo Christianorum hoc donatio contentus forte non fuerit, & quarit amplius, incipit hoc ipso carere quod meruit. Et in fine: Nec interest apud Deum, vtrū vi an circunventionē quis res alienas occupet, dummodò quoquo pacto teneat alienū. Aliena restituenda sunt. 6 IDEM libro vigesimo secundo contra Faustum Manichæum, capite septuagesimo quarto: Quid culpatur in bello? An quia moriuntur quandoq; morituri, vt dominantur in pace victuri? Hoc reprehendere, timidorum est, non religiosorum: nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus atq; implacabilis animus, sceditas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt quæ in bellis iure culpantur, quæ plerumq; ita culpantur, vt etiam iure puniantur. Aduersus violentiam resistentium, siue Deo, siue aliquo legitimo imperio iubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis, cum in eo rerum humanarum ordine inueniuntur, vbi eos vel iubere tale aliquid, vel in talibus obedire iuste ordo ipse constringit. Alioquin Ioannes, cum ad eum baptizandi milites venirent, dicit: Et nos quid faciemus? responderet eis, Arma abijcite, militiam istam deserite, neminem percutite, vulnerate, prosternite neminē. Sed quia sciebat eos, cum hæc militando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis, & non ultores iniuriarum suarum, sed salutis publicæ defensores, respōdit eis: Neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrum. Sed quia Manichæi Ioannem apertè blasphemare consueuerunt, ipsum Dominum IESVM Christum audiant, hoc stipendium iubentem reddi Cæsari, quod Ioannes dicit debere sufficere militi: Reddite, inquit, Cæsari quæ Cæsaris sunt, & Deo quæ Dei sunt. Ad hoc enim tributa præstantur, vt propter bella necessario militi stipendium præbeatur. Meritò & illius Centurionis, dicentis: Et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit: fidem laudauit, non illius militiæ desertiōem imperauit. Sed de iustis quidem iniustisq; bellis nunc disputare longum est, & non necessarium.

Luc. 12.

2. Cor. 1.

Aliena resti-
tuenda sunt.

An bellū ge-
nere licitū sit.

Luc. 1.

In iusto bel-
lo q. occidunt
homines, nō
sunt homici-
dæ.

Luc. 3.

Matth. 22.

Cur tributa
principibus
præstantur.

Mat. 8. Luc 7.

De iustis
bellis.

7 ET capite septuagesimo quinto: Interest enim quibus causis, quibusque authoribus homines gerenda bella suscipiant: ordo tamen ille naturalis, mortalium paci accommodatus hoc poscit, ut suscipiendi belli authoritas atque consilium penes principem sit: exequendi autem iussa bellica ministerium, milites debeant paci salutisque communi. Bellum autem, quod gerendum Deo auctore suscipitur, recte suscipi, dubitare fas non est: vel ad terrendam, vel ad obrerendam, vel ad subiugandam mortalium superbiam: quando ne illud quidem, quod humana cupiditate geritur, non solum incorruptibili Deo, sed nec sanctis eius obesse aliquid potest: quibus potius ad exercendam patientiam, & ad humiliandam animam, ferendamque paternam disciplinam etiam prodesse inuenitur. Neque enim habet in eos quisquam ullam potestatem, nisi cui data fuerit desuper. Non est enim potestas, nisi à Deo, siue iubente, siue sinente. Cum ergo vir iustus, si forte sub rege homine etiam sacrilego militet, recte possit, illo iubente bellare ciuicæ pacis ordinem seruans: cui, quod iubetur, vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel vtrum sit, certum non est: ita ut forsasse reum regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi: quanto magis in administratione bellorum innocentissimè diuersatur, qui Deo iubente belligerat, quem malè aliquid iuhere non posse, nemo qui ei seruit, ignorat?

Magistratus
quantum pro-
sit Reipub.Tributorum
solutio.

8 THEOPHYLACTVS in caput decimum tertium epistolæ ad Romanos: Plurimum profunt Rebus publicis magistratus: per ipsos enim vita nostra consistit. Qui nisi essent, iam olim omnia periissent, potentioribus imbecilliores deuorantibus. Conscientia igitur tua persuadeat tibi, ut suo honore tanta tibi bona donantes, nunquam non digneris. Ided enim & tributa præstatis. Tu, inquit, testaris, quod à magistratu beneficio afficeris, quatenus mercedem ei pendis, ut ei videlicet qui rebus tuis prospiciat. Non enim principid tributum soluissemus, nisi agnouissemus, nostrum nobis lucrum, adeoque commodum ex huiusmodi præfectura sanè accrescere. Siquidem ipsi nos, citra curam ducentes vitam, principes habemus pro nobis excubias agentes. Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum incumbentes. Quare Deo etiam placet, ut ipsius ministris tributa pendamus: vult enim DEVS pacem in republica versari, nec non virtutem, vitium autem profligari. Atque in hoc principes ministrant voluntati DEI, pro communi constitutione & salute laborantes, inque id ipsum perseueranter incumbentes,

vt

ut nos in pace ac tranquillitate ætatem quisque suam transigamus. Sin quisquam malè magistratu suo & publica functione abutatur, id nihil aduersus rei ipsius pulcherrimæ elegantiam facit. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Irrefragabiliter, inquit, debes impositam tibi erga magistratum gratitudinem & benevolentiam. Redde igitur, quæ debes ijs, quibus varij magistratus sunt commissi: cui tributum debetur, siue exactio, capitum ve census, ei tributum da: cui vectigal, vectigal: vel pro terra censum. Nec solum pecunias reddite, sed timorem etiam, hoc est, reuerentiam atque verecundiam atque eximium honorem. Quare infert, Cui honorem, honoré. Est enim duplex metus: alter, quo terrentur scelera patrantés, ex mali conscientia profluens, quem iam antea reiecit Apostolus: alter verò, quo diligentes erga dilectos rapiuntur, hoc est, excellens & eximius honor, quem admodum dictum est: Non est inopia timentibus eum. Et, Timor Domini permanens in seculum seculi. Pietatem enim hinc siue reuerentiam subindicat.

Psal. 33. & 118.

9 CHRYSOSTOMVS homilia decima quinta in Matthæum: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Quam verò iustitiam? an in genere virtutem ipsam, an speciem illam iustitiæ, quæ ex aduerso avaritiæ collocatur? Quia enim comendaturus erat misericordiã, ostendens quo modo misereri oporteat: id est, non ex avaritia, nec rapina, opportunè beatificat iustitiam acquirentes. Et considera quanta id ipsum exaggeratiõe cumulauerit. Non enim dixit, Beati qui iustitiam seruant: sed, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam: ut non vtiq; mediocriter, sed cum omni illam cupiditate teneamus. Quia enim hoc est avaritiæ proprium, neque sic cibum desideramus ac porum ut possidere latius, induiq; preciosius: concupiscentiam istam quæ habendi amore flagrat, iubet in meliora conuertere: deinde rursus sensibile præmium statuens, ait: Quoniam ipsi saturabuntur. Quia enim plurimos diuites facere putatur avaritia, dicit hoc esse contrarium, magisque id præstare iustitiam. Noli igitur iustitiam exercens, formidare pauperiem, neque famem timere, cum certè illi magis omnibus bonis excidant, qui aliena diripiunt: ut ex aduerso ille qui iustitiam diligit, tutissimè omnia bona possidet. Si verò qui aliena non inuadunt, tanta rerum vbertate potiuntur: quanto magis, qui propria fideliter largiuntur?

Iustitiæ nomē
aliàs genera-
le, aliàs mi-
nus latè pa-
tens.Iustitiæ præ-
mium.

10 AMBROSIVS libro primo officiorum, capite vigesimo octavo: Magnus iustitiæ splendor, quæ alijs potius nata quam sibi, communitatem & societatem nostram adiuvat, excelssitatem tenet, vt suo iudicio omnia subiecta habeat, opem alijs ferat, pecuniam conferat, officia non abnuat, pericula suscipiat aliena. Quis non cuperet hanc virtutis arcem tenere, nisi prima auaritia infirmaret atque inflecteret tantæ virtutis vigorem? Etenim dum augere opes, aggerare pecunias, occupare terras possessionibus cupimus, præstare diuitijs, iustitiæ formam exuimus, beneficentiam communem amittimus. Quomodo enim potest iustus esse, qui studet eripere alteri quod sibi querat? Potentiæ quoque cupiditas, formam iustitiæ virilem effeminat. Quomodo enim potest pro alijs interuenire, qui alios sibi subijcere conatur: & infirmo aduersus potentes opem ferre, qui ipse grauem libertati affectat potentiam?

Iustitiæ dignitas.

Num. 31.

Iosue 9.

4. Reg. 6.

Belli æquæ ac pacis tempore iustitiæ seruanda.

ET capite vigesimonono: Quanta autem iustitia sit, ex hoc intelligi potest, quod nec locis, nec personis, nec temporibus excipitur, quæ etiam hostibus reseruat: vt si constitutus sit cum hoste aut locus aut dies prælio, aduersus iustitiam putetur, aut loco præuenire, aut tempore. Interest enim, vtrum aliquis pugna aliqua & cõsictu graui capiatur, an superiore gratia, vel aliquo euentu. Siquidem vehementioribus hostibus & infidis, & his qui amplius læserint, vehementior refertur vltio: vt Madianitis, qui per mulieres suas plerisque peccare fecerant ex plebe Iudæorum, vnde & Dei in populum Patrum iracundia effusa est. Et ided factum est, vt nullum Moyse victor superesse pateretur: Gabaonitas autem qui fraude magis quam bello tentauerant plebem Patrum, non expugnaret Iesus, sed conditionis impositæ afficeret iniuria: Syros verò Helisæus, quos obsidentes in ciuitatem duxerat, momentanea cæcitate percussos, cum, quod ingrederentur, videre non possent, volenti regi Israel percüttere non acquiesceret, dicens: Non percüties quos non captiuasti in lancea & in gladio tuo. Pone eis panem & aquam, vt manducent & bibant, & remittantur, & eant ad Dominum suum: vt humanitate prouocati, gratiam repræsentarent. Denique postea in terram Israel venire Piratæ Syriæ destiterunt. Si ergo etiam in bello iustitia valet, quanto magis in pace seruanda est? Et post pauca: Liqueat igitur, etiam in bello fidem & iustitiam seruari oportere, nec vllum decorum esse posse, si violetur fides.

11 I T E M in psalmum centesimum decimum octauum, sermo-

ne

ne decimosexto: Hoc est ergo, Feci iudicium & iustitiam: in iudicio non contempsi pauperem, non oppressi viduam, personam diuitis non recepi, in omnibus operibus iustitiam seruauit. Iudicij finis iustitia est. In altero veritatis custodia, in altero fructus est æquitatis: vtraque tamen non priuata virtus, sed publica. Nam immaculatum corpus à virili permixtione seruare, & palmam castimonie limoso in corpore vsque ad angelorum conuersationem custodia integritatis euehere, vtilitas priuata, laus publica est. Frugi esse ac modestum, & sobriæ parcitatis tenere mensuram: probatur à pluribus, sed sibi soli proficit. Fortitudo in prælijs eminet, in ocio friget: cuius opus in tempore necessarium, in voto aduersum. Maligni enim homines non pugnare, quam vincere. Sola iustitia est, quæ omnibus temporibus alijs potius nata quam sibi, quotidiano vsu & fructu, publico suo damno alienas custodit vtilitates, quæ nihil habeat vtilitatis, & plurimum laudis.

Iustitia in quo cæteri virtutibus præset.

12 I D E M Ambrosius in libro de paradiso, capite tertio: Quartus est fluuius Euphrates, qui Latine fecunditas atque abundantia fructuum nuncupatur, præferens quoddam insigne iustitiæ, quæ omnem pascit animam. Nulla enim abundantiores videtur habere fructus virtus, quam æquitas atque iustitia, quæ magis alijs quam sibi prodest, vtilitates suas negligit, communia emolumenta præponens. Plerique Euphratem ἀπὸ τῆς ἰσχυρῆς ἰσότητος dictum putant, hoc est, à lætando, eò quod hominum genus nullo magis, quam iustitia & æquitate, lætetur. Causam autem, cur, cæteri quæ commeant fluuij, describuntur regiones locorum: quæ Euphrates commeat, non describatur: illam accipimus, quia aqua eius vitalis afferitur, & quæ foueat atque augeat. Vnde Auxen eum Hebræorum & Assyriorum prudentes dixerunt: contra autem fertur esse aqua aliorum fluminum. Deinde quia vbi prudentia, ibi & malitia: vbi fortitudo, ibi iracundia: vbi temperantia, ibi intemperantia plerumque est, aut alia vitia sunt. Vbi autem iustitia, ibi concordia virtutum est cæterarum: ided non ex locis quæ fluit, hoc est, non ex parte, cognoscitur. Non enim pars est iustitia, sed quasi mater est omnium.

Iustitiæ fructus vberes.

vbi iustitia, ibi concordia est cæterarum virtutum.

13 AVGVSTINVS libro quarto de doctrina Christiana, capite decimo octavo: In istis autem nostris (negocijs Ecclesiasticis) quædoquidem omnia, maximè quæ de loco superiore populis dicimus, ad hominum salutem, nec temporariam, sed æternam referre debemus: vbi etiam cauendus est æternus interitus, omnia ma-

fff

gna

gna sunt quæ dicimus: vsque ad eum, vt nec de ipsis pecuniarijs rebus vel acquirendis, vel amittendis parua videri debeant, quæ doctor Ecclesiasticus dicit, siue sit illa magna, siue parua pecunia. Neque enim parua est iustitia, quam profecto & in parua pecunia custodire debemus, dicente Domino: Qui in minimo fidelis est, & in magno fidelis est. Quod ergo minimum est, minimum est: sed in minimo fidelem esse, magnum est. Nam sicut ratio rotunditatis est, vt à puncto medio omnes lineæ pares in extrema ducantur, eadem est & in magno disco, quæ in nummulo exiguo: ita vbi parua iustitè geruntur, non minuitur iustitiæ magnitudo. De iudicijs denique secularibus, quibus vtique nisi pecuniarijs cum loqueretur Apostolus, Audet quisquam vestrum, inquit, aduersus alterum habens negocium, iudicari ab iniquis, & non apud sanctos? & cæter. Quid est quod sic indignatur Apostolus, sic corripit, sic exprobrat, sic increpat, sic minatur? Quid est quod sui animi affectum tam crebra & tam aspera vocis mutatione testatur? Quid est postremo, quod de rebus minimis tam granditer dicit? Tantum ne de illo negocia secularia meruerit? Absit. Sed hoc facit propter iustitiam, charitatem, pietatem, quæ nulla sobria mente dubitante, etiam in rebus quamlibet paruulis magna sunt.

DE VSURA

14 LEO Magnus sermone sexto de Ieiunio decimi mensis: In iusta & impudens avaritia, quæ beneficium se dicit prestare cum decipit, non credit DEO veraciter promittenti, & credit homini trepidè paciscenti: dumque certiora existimat presentia, quam futura, meritò in hoc frequenter incurrit, vt ei cupiditas iniusti lucri, non iniusti causa sit damni. Vnde quilibet sequatur euentus, mala semper est ratio scelerantis, cui pecuniam & minuisse & auxillis peccatum est: vt aut miser sit, amittendo quod dedit, aut miserior, accipiendo quod non dedit. Fugienda prorsus est iniquitas sceleris, & lucrum, quod omni caret humanitate, vitandum est. Multiplicatur quidem facultas iniustis & tristibus incrementis, sed mentis substantia contabescit: quoniam sceleris pecuniæ, funus est animæ. Quid enim de huiusmodi sentiat DEVS, sacratissimus propheta Dauid manifestat. Qui cum diceret: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? responso diuinæ vocis instruitur, & eum ad æternam requiem pertinere cognoscit, qui inter alias piæ conuersationis regulas

Iustitia custodia est etiam in parua pecunia. Luca 16. In minimo fidelem esse, magnum est.

Iustitia, charitas, pietas, etiam in rebus paruulis magna sunt.

Iniquitas sceleris. Lucrum omni humanitate carens: Nota. Sceleris pecuniæ, funus est animæ. Psalm. 14.

gulas, pecuniam suam non dedit ad vsuram: & à tabernaculo Dei ostenditur alienus, & sancto monte eius extraneus, qui dolosum quæstum de pecuniæ suæ caprat vsuris: & dum per aliena cupit damna ditari, æterna dignus est egestate puniri.

15 BERNARDVS epistola trecentesima vigesima secunda ad Episcopum, clerum & populum Spirensis: Sicubi desunt Iudæi, peius iudaizare dolemus Christianos sceleratores, si tamen Christianos, & non magis baptizatos Iudæos conuenit appellari.

16 AMBROSIVS in libro de Tobia, capite decimo quarto: Non nouum, nec perfunctorium hoc malum est, quod veteris atque diuinæ præscripto legis inhietur. Populus qui despoliauerat Aegyptum, qui pede transferat mare, monetur à sceleris pecunia cauere naufragia. Et cum de alijs peccatis semel aut multum iterata admonitione præscriperit, de scelere sapiens intimaui. Habes in Exodo: Quod si pecuniam sceleraueris pupillo, orphano, pauperi apud te, non suffocabis eum, non impones illi vsuram. Ostendit quid sit suffocare, id est, vsuram imponere. Strangulat enim, & quod peius est, animam laqueat creditoris. Quo sermone & prædonis violentiam, & deformis nodum mortis expresserit. Quod si pignus acceperis vestimentum proximi tui, ante solis occasum restitues. Illud est enim oportorium eius tantum, hoc vestimentum turpitudinis eius in quo dormiet. Quod si itaque proclamauerit ad me, exaudiam eum. Audistis sceleratores quid lex dicat, de qua dixit Dominus: Non veni legem soluere, sed adimplere? Quam Dominus non soluit, vos soluitis? Vsuram, inquit, petere, suffocare est. Hoc quoque foris sermo est dictum à quibusdam eorum prudentibus: Quid est, inquit, scelerare? Hominem, inquit, occidere. Sed vtique non Cato prior, quam Moyses qui legem accepit. Multo ille posterior. In Deuteronomio quoque scriptum est: Non exiges à fratre tuo vsuram pecuniæ, & vsuram escarum, & vsuram omnium rerum quascunque sceleraueris fratri tuo. Si alienigenæ credideris, vsuram exiges ab eo, à fratre autem tuo non exiges. Vides quantum pondus in verbis sit: Noli, inquit, exigere vsuram à fratre tuo, hoc est, cum quo habere debes oia communia, ab eo tu vsuram exigis? Frater tuus confors naturæ & coheres gratiæ. Noli ab eo exigere amplius, à quo durum est repetere quod dederis, nisi cum habuerit vnde dissoluat. Et plerique refugientes præcepta legis, cum dederint pecuniam

Vsurarij, scelerati baptizati Iudæi appellantur.

Exod. 22. Vsurarij suffocant & strangulant homines.

Matth. 5. Vsuram petere suffocare est.

Catonis dictum. Deut. 23.

Vfura nō committitur tantum in pecunijs. Ibidem.

negociatoribus, non in pecunia vfuras exigunt, sed de mercibus eorum tanquam vfurarum emolumenta percipiunt, idēd audiunt quid lex dicat: Neque vfuram, inquit, escarum accipies, neq; omnium rerum quas fceneraueris fratri tuo. Fraus enim ista & circumscripcio legis est, non custodia. Et putas te piē facere, quia à negotiatore velut mutuum suscipis? Indē ipse fraudem facit in mercium precio, vndē tibi soluit vfuram. Fraudis illius tu author, tu particeps: tibi proficit quicquid ille fraudauerit. Et esca vfura est, & vestis vfura est, & quodcunque sorti accedit, vfura est. Quod velis ei nomen imponas, vfura est. Si licitum est, cur vocabulum refugis? cur velamen obtexis? Si licitum est, cur incrementum requiris?

17 **E T** capite decimoquinto: Sed fortē dices, quia scriptum est: Alienigenā fcenerabis: & non consideras quid Euangelium dicat, quod est plenius. Sed hoc interim sequestremus: legis ipsius verba considera: Fratri tuo, inquit, non fcenerabis ad vfuram, sed ab alienigena exiges. Quis erat tunc alienigena, nisi Amalech, nisi Amorrhæus, nisi hostes? Ibi, inquit, vfuram exige. Cui meritō nocere desideras, cui iure inferuntur arma, huic legitimē indicantur vfuræ. Quem bello non potes facile vincere, de hoc citō potes centesima vindicare te. Ab hoc vfuram exige, quem non fit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui vfuram flagitat: sine gladio & de hoste vlciscitur, qui fuerit vfurarius & exactor inimici. Ergō vbi ius belli, ibi etiā ius vfuræ. Frater autem tuus omnis fidei primūm, deindē Romani iuris est populus. Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te. Deniq; in Leuitico præscripsit etiā lex, vfuram à fratre non esse postendam. Sic enim habes: Et viuet frater tuus tecum, pecuniam tuam non dabis illi in vfuram, & in amplius recipiendū non dabis illi escas tuas. Generaliter hæc sententia Dei omne fortis excludit augmentum. Vndē & Dauid & benedictum æstimauit, & dignum habitatione cælesti, qui pecuniam non dedit in vfuram. Si ergō q nō dedit, benedictus: sine dubiō maledictus qui ad vfuram dedit. Cur ergō maledictionem potiūs eligis, quā benedictionem? Potestis enim benedicti esse, si velitis, potestis iusti esse. Homo enim iustus, secundūm Ezechiel, qui pignus debitori reddiderit, & pecuniam suam in vfuram non dederit, & superabundantiam non acceperit, & ab iniustitia auerterit manum suam. Iustus est, inquit, iste: vita viuet, dicit Dominus. Qui autem pignus non reddidit, & in simulacra apposuit oculos suos,

ini-

iniquitatem fecit, cum vfura dedit, & superabundantiam accepit, hic vita non viuet. Omnes iniquitates istas fecit, morte morietur, sanguis eius super ipsum manet. Vide quomodō fceneratorē cum idololatra copulauit, quasi crimen æquaret.

18 **HIERONYMVS** in caput decimum octauum Ezechielis: Duodecimum numerum in catalogo virtutum patris tenet: Et ad vfuram non commodauerit, siue vt LXX. transtulerunt, pecuniam suam ad vfuram non dedit. In Hebraico, cunctarum specierū vfura prohibetur: in LXX, tantūm pecuniæ. Iuxta quod & in quatuordecimo psalmo scriptum est: Qui pecuniam suam non dedit ad vfuram. Et quomodō dicitur, Fratri tuo non fcenerabis, alieno autem fcenerabis. Sed vide profectum: In principio legis, à fratribus tantūm fcenus tollitur, in propheta ab omnibus vfura prohibetur, dicente Ezechiele: Pecuniam suam non dedit ad vfuram. Porro in Euangelio virtutis augmentum est, præcipiente Domino: Fcenera mini his à quibus non speratis recipere. Sequitur in tertio decimo loco: Et amplius non acceperit. Putant quidam vfuram tantūm esse in pecunia. Quod præuidens scriptura diuina, omni rei aufert superabundantiam, vt plus non recipias, quā dedisti: Solent in agris frumenti & milij, vini & olei, cæterarumq; specierum vfuræ exigi: siue (vt appellat sermo diuinus) abundantia: Verbi gratia: vt hyemis tempore demus decē modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est, ampliūs partem mediam. Qui iustissimum se putauerit, quartam plūs accipiet portionem, & solent argumentari ac dicere: Dedi vnū modium, qui satius, fecit decem modios. Nōne iustum est, vt medium modium de meo plūs accipiam, cūm ille mea liberalitate nouem & semis de meo habeat? Nolite errare, inquit Apostolus, Deus non irridetur. Respondeat enim nobis breuiter fcenerator misericors, vtrum habenti dedit, an non habenti. Si habenti, vtiquē dare non debuerat, sed dedit quasi non habenti. Ergō quare plus exigit quasi ab habente? Alij pro pecunia fcenerata

19 **CONCILIUM** Lateranense sub Alexandro tertio celebratum, parte prima, capite vigesimoquinto: Quia in omnibus ferē locis tantum vfurarum itā inoleuit, vt multi alijs negocijs prætermisissis, quasi licitē vfuras exercent, & qualiter vtriusque testamenti pagina condemnentur, nequaquam attendant: idēd con-

Morte morietur, q superabundantiam acceperit. Fcenus cum idololatria comparatur.

Psal. 14.
Deut. 15 & 23.
In Ezechiele] phibetur vfura nō tantūm à fratribus, sed ab omnibus.
Lucæ 6.

Vfura non est tantūm in pecunia.

Nō est ampliūs recipiendum, quā mutuum datum est.

Galat. 6.

Vfuræ & superabundantiæ nomine appellatur, quod recipitur amplius supra sortem.

Vfura phibita in nouo & veteri testamento.

Vfurarij manifestis communio & Christiana sepultura negatur. **stuitimus, vt vsurarij manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam. Sed nec eorum oblationem quisquam accipiat. Qui autē acceperit, aut eos Christianæ tradiderit sepulturæ: & ea quæ acceperit, reddere compellatur, & donèc ad arbitrium sui Episcopi satisfaciatur, ab officij sui maneat executione suspensus.**

Vide plura in tit. de vsuris lib. 4. de cretal. Item in 6. & in Clementinis.

V

Quomodo Temperantiam Scriptura docet?

A Ad vitandam intemperantiam, hoc Scriptura nobis iniungit, ^a nè carnis curam in desiderijs faciamus, ^b nè ve per gulam corda nostra in crapula & ebrietate aliquadò grauemus. Cæterùm ad exercitandam temperantiam hortatur, ubi ^c vult nos esse sobrios & vigilare, hoc est, ^d sacris vigilijs & orationibus aptos esse, vt nulum Sathanæ locum ^d demus. Monet igitur & Ecclesiasticus: ^e *Vtere quasi homo frugi his, quæ tibi apponuntur, vt non cum manducas multū, odio habearis. Neque tacet idem de fugienda ebrietate. ^f Vinum quippe multum potatum, iritationem & iram & ruinas multas facit. Quin etiam, vt idem ait, ^g Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes.* Igitur de potu vini temperatè sumèdo, hoc etiam addit: ^h *Exultatio animæ & cordis, vinum moderatè potatum. Sanitas est animæ et corpori sobrius potus.* Quare alibi quoq; scriptum legimus: ^a *Beata terra,*

cui

^a Rom 13 d 1. Pet. 2. c Galat 5. c 2. Corinth. 9 d

^b Lu. 21. g Vide supra de Gula, & de Ieiunio.

^c 1. Pet. 5. c 1. Theff. 5. b 1. Timo 3. a c 2. Tim. 4. a Tit. 1. c 2. a b c Leuit. 10 b

^d Ephes. 4. f

^e Ecc 31. b

^f Ibidem d

^g Ecc 19. a

^h Ecc 31. d

^a Ecc 10. c

cuius principes comedunt in tempore suo ad reficiendum, & non ad luxuriam. ^b Qui autem abstinens est, adiiciet vitam.

B Sed hæc temperantiæ virtus etiam ^c latius, quàm ad moderatam cibi potusq; sumptionem, se porrigit: ^d Ioannes Baptista, si quis vnquam alius, temperantiæ, abstinentiæ, immò & continentiæ omnis exemplum se nobis absolutum præbuit, cum luxum omnem in victu habituque sibi præscidit, & summa frugalitate contentus, vitā in eremo traduxit.

SCRIPTURAE.

AD Romanos decimotertio: Sicut in die honestè ambulamus: non in comestationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicijs, non in contentione & æmulatione: sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam nè feceritis in desiderijs.

PRIORIS Petri secūdo: Charissimi, obsecro vos tanquàm aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desiderijs quæ militant aduersus animam.

AD Galatas quinto: Dico autem: Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur: vt non quæcunque vultis, illa faciatis.

PRIORIS ad Corinthios nono: Omnis autem qui in agone cōtendit, ab oibus se abstinet: & illi quidem, vt corruptibile coronā accipiāt: nos autē incorruptā. Ego igitur sic curro, non quasi in incertū: sic pugno, non quasi aërē verberans: sed

^c Vide Prosp. l. 3. de vita cōtempl. c 19. & Ambr. li. 1. de Iacob & vita beata cap 2. Hier. in c. 44. Ezechielis. ^d Mat. 3. a 11. a c Mar 1 a Lu. 1. b 7. d e Bernar. in ser. de natiuit. Ioan. Bapti. & Gre. homil. 6. in Euangelia.

sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, nè fortè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

LV CAE vigesimoprimo: Attendite autem vobis, nè fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ: & superueniat in vos repentina dies illa: tanquàm laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis.

PRIORIS Petri quinto: Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Cui resistite fortes in fide.

PRIORIS ad Thessalonicenses quinto: Omnes enim vos, filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus & sobrij simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrij simus, induti lorica fidei & charitatis, & gauleam spem salutis.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Oportet ergò Episcopum irreprehensibilem esse, vnus vxoris virum, sobrium, &c. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectâtes. Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministeriũ tuum imple. Sobrius esto.

AD Titum primo: Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorè: non superbum, non iracundum, non vinolentum, &c. sed hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem.

CA-

CAPITE secundo: Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam. Senes, vt sobrij sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in paciẽtia. Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino seruientes: benè docentes, vt prudentiam doceant adolescentulas, vt viros suos ament, filios suos diligant, prudentes, castas, sobrias, &c. Iuuenes similiter hortare vt sobrij sint.

LEVITICI decimo: Dixitque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne quod inebriare potest, non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum testimonij, nè moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras. Et vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum: doceatisque filios Israel omnia legitima mea, quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moyfi.

AD Ephesios quarto: Nolite locum dare diabolo.

ECCLESIASTICI trigesimoprimo: Supra mensam magnam sedisti? non aperias super illam faucem tuam prior. Non dicas, si multa sunt, quæ super illam sunt. Nè extendas manum tuam prior, & inuidia contaminatus erubescas. Nè comprimaris in conuiuio. Vtere quasi homo frangi his quæ tibi apponuntur, vt non cum manducas multum, odio habearis. Cessa prior, causa disciplinæ: & noli nimis esse, nè fortè offendas. Et si in medio multorum sedisti, prior illis nè extendas manum tuam: nec prior poscas bibere. Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum: & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorẽ. Diligentes in vino noli prouocare: multos enim exterminauit vinum. Ignis probat ferrum durum: sic vinum corda superbiorum arguet in ebrietate potatum. Aequa vita hominibus, vinum in sobrietate: si bibas illud moderatè, cris-

ggg

fo-

sobrius. Quæ vita est quæ minuitur vino? Quid defraudat vitam? Mors. Vinum in iucunditate creatum est, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & cordis, vinum moderate potatum. Sanitas est animæ & corpori sobrius potus. Vinum multum potatum, iritationem, & iram, & ruinas multas facit. Amaritudo animæ, vinum multum potatum. Ebrietatis animositas, imprudentis offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera. In conuiuio vini non arguas proximum: & non despicias eum in iucunditate illius. Verba improprij non dicas illi, & non premas illum in repetendo.

CAPITE decimonono: Operarius ebriosus non locupletabitur: & qui spernit modica, paulatim decidet. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes, & arguent sensatos.

CAPITE trigessimoprimo, vt supra.

ECCLESIASTIS decimo: Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes manè comedunt. Beata terra, cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriam.

ECCLESIASTICI trigesimo septimo: Noli auidus esse in omni epulatione, & nō te effundas super omnem escam. in multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad choleram. Propter crapulam multi obiērun: qui autem abstinens est, adiiciet vitam.

MATTHÆI tertio: Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem eius erat locustæ & mel syluestre.

CAPITE vndecimo: Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Venit Ioannes neque manducans,

neque bibens: & dicunt, Dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia à filiis suis.

MARCI primo: Et erat Ioannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius: & locustas & mel syluestre edebat.

LUCÆ primo: Erit enim magnus coram Domino: & vinum & ficeram non bibet: & Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ, & multos filiorum Israel conuertet ad Dominum Deum ipsorum. & ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam. Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu, & erat in desertis vsque in diem ostensionis suæ ad Israel.

CAPITE septimo: Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce, qui in veste preciosa sunt & delicijs, in domibus regum sunt. Venit Ioannes Baptista neque manducans panem, neque bibens vinum: & dicitis, Dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & cæt.

P A T R E S.

1 B Prosper libro tertio de vita contemplatiua, capite decimonono: Temperantia temperantem facit, abstinentem, parcum, sobrium, moderatum, pudicum, tacitum, serium, verecundum. Hæc virtus si in animo habitat, libidines frenat, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, omnia intrā nos confusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, inferit sanctas. ignem libidinosæ voluptatis extinguit, animi teporem desiderio futuræ remunerationis accendit, mentem placida

tranquillitate componit, & totam semper ab omni vitiorum tempestate defendit. Temperantia intemperantiam nostram ad honestum modum redigit in cibo ipso vel potu, vt contenti simus appositis, ne poscamus impudenter, quod aut ille qui poscitur, forte non habeat: aut alios, quod desiderio nostro placet, offendat: aut gula nostrae intemperans appetitus appareat: nec iudicemus eos, qui volunt cibis, quos ipsi percipimus, abstinere: nec eis verecundiam faciamus, qui ea quibus ipsi abstinemus, forte percipiunt, & Deo gratias agunt: certi quod satis miserum sit, aliquos de cibi vel potus perceptione damnare, aut nobis arrogare per abstinentiam sanctitatem. Temperantia est, quod reuerentiam senioribus exhibemus, aequales germanitibus honoramus, iunioribus gratiam paternae dilectionis impendimus, quod praestamus loquenti seniori silentium, quod ipsius ad loquendum praestolamur imperium, quod non attollimus immoderatum in colloctionibus sonum, quod risui prorumpere non permittimus in cachinnum, quod nulli detrahimus, nec detrahentes aequanimiter sustinemus: scientes quod tam illi qui detrahunt, quam illi qui detrahentibus acquiescunt, vanitatis morbo corrupti sunt. Qui ad hoc alios viles videri volunt, vt se commendent eorum comparatione quos carpunt, & videantur ea vitia non habere, quae malitiose in alijs reprehendunt: quod malum temperantia tollit: cui qui seruire voluerit, non quod reprehendat in fratribus, sed vnde Deum laudet, attendit. Ac per hoc, ipsius temperantiae est, quod non solum temperantes in omnium membrorum officijs sumus: sed etiam quod omnia libenter, quae nos moderatos ac sobrios faciunt, obseruamus.

Passiones sine affectu praecipui.

2 AMBROSIVS libro primo de Iacob & vita beata, capite secundo: Passionum autem velut duces sunt naturalis delectatio & dolor, quas sequuntur caeterae. Illae enim complectuntur vniuersas, quarum vtraque non solum corporis, sed etiam secundum animam passiones sunt. Et quia diximus subesse his alias passiones, ante delectationem concupiscentia, post delectationem gratulatio est. Ante dolorem autem est timor, post dolorem tristitia. Commotio autem animi, communis passio & delectationis & doloris est. Transcurram alias, id est, superbiam, auaritiam, ambitionem, contentionem, inuidiam, quae sunt secundum animam passiones: transcurram etiam in explebilem vorandi libidinem, effusionemque luxuriae atque lasciuiae, quae vitia nexa sunt corpori, & secundum illud operantur. Meritoque temperantia quam maximè istarum passionum re-

Temperantia quas passiones potissimum sedet.

stringit ardorem, quae primum sobrietate atque moderamine animum temperat, mentem informat. Deinde etiam deliciarum abstinentia restringit habenas corporalis ferocitatis. Ideo lex recidit ciborum licentiam, epularum copias, non solum vt rescaret luxuriam, verum etiam vt inhibentis contemplatione praecipui viam tractationi rationis aperiret, quae iramenta gulae caeterasque recideret cupiditates, corporeas passiones motusque cohiberet. Temperantia est igitur correctionis praeuia, disciplinae magistra. Ab hac profectus Iacob sanctus, primatus a fratre quos non habebat, accipit: eiusque praelatus assensu, docuit in reliquum intemperantes proprio sibi viles esse iudicio. Ab hac profectus Ioseph & calorem iuuentutis edomuit, & tentatum adulterinis animum illecebris, re-cta rationis inductione firmavit. Et post pauca: Nam de excludendo vel mitigando iniuriae dolore quis melior magister quam patri, archa Iacob, qui prius coarguens filios Simeon & Leui, ait: Odiosum me fecistis, ita vt saeuus videar. Et vti que viti fuerant sororis iniuriam, quae contra instituta patria violato fuerat pudore temerata: nec potuit Iacob praceptor disciplinae, custos pudoris, stuprum probare commissum, sed maluit insolentes ratione cohiberi, sciens quod indignationem ratio temperare posset. Temperantia est igitur, quae refecat cupiditates. Hanc primis hominibus tenenda mandauit Deus, dicens: De fructu autem ligni quod est in paradiso, non edetis, neque tangeatis illud, ne moriamini. Et quia non est tentata, ideo transgressores virtutis egregiae, paradisi exules facti sunt, & immortalitatis exortes. Hanc lex docet, & vniuersorum infundit affectibus.

Gene. 25. Temperantia Iacob & Ioseph.

Gene. 39.

Gene. 34.

In paradiso praecipua temperantia. Gene. 2.

3 HIERONYMVS in caput quadragesimum quartum Ezechielis super ea verba: Omnis alienigena incircuncisus corde, & incircuncisus carne, non ingredietur sanctuarium meum: Sin autem coeperint Iudaei & Hebraei circumcissionem aurium interpretari, quando nihil turpe & inhonestum audire nos patimur: & circumcissionem labiorum, quando nihil indecens loquimur: dicamus eis, Eandem expositionem etiam in corde & in carne seruare debetis. Cor circumcidimus cultello DEI, & aufertur de corde nostro praepitium: quando turpes cogitationes nequaquam exeunt de corde nostro, nec de nobis dicitur: Impinguatum est cor populi huius, & auribus suis grauius audierunt. Ergo & caro similiter circumciditur, vt nequaquam faciamus terrena opera, quae pro necessitate corporis facere compellimur: cibum capere, & potum, & so-

Circumcisio & moderatio aurium, labiorum, cordis & carnis quomodo fiat.

Acto 28.

Temperantia cibi, potus, so-

1. Tim. 5.

Proue. 3.

1. Cor. 7.

Iosue 5.

Psal. 62.

Lucæ 3.

Ioannis baptista
temperantia.
1. Tim. 6.
Math. 23.Lucæ 7.
Malach. 3.In eos q. feri-
as natalicias
S. Ioannis ma-
læ celebrant.

inum, & vti vestibus: quæ tunc circumcidimus, si non ad delicias, & ad luxuriam & ad inertiam, sed ad necessitatem naturæ & corporis istius sustentaculum cuncta faciamus. Qui bibit vinum modicum propter stomachû & frequentes infirmitates, & odit ebrietatem, circumcidit carnem suam. Qui dormit quantum natura patitur, audiet a Salomone: Si federis, absque timore eris: si dormieris, sita uiter dormies, & non timebis pauorem superuenientem tibi, neque impetus impiorum superuenientes. Et qui fugit fornicationem, & vxori debitum reddit, reuertens ad id ipsum, nẽ tentet eum satanas: audiet cum populo Israel, In hac die abstuli opprobrium Aegypti à vobis. Vestibus quoque vterur, quæ frigus repellant, non quæ tenuitate sui corpora nuda demonstrent. Attenuata ieiunij caro & circumcisa continentia, fugit opprobrium Aegyptiorum qui sunt magnis carnibus: & illud potest dicere, quod in plerisque iuxta editionem Septuaginta legitur: Quomodo contabuit caro mea: in terra deserta, inuua, & in aquosa sic in sancto apparui tibi. Si quando ergo alienigenas introducere voluerimus in templum Dei, circumcidamus aures eorum, & labia, & cor, & omnẽ carnẽ, oculosq; gustû & odoratû, vt oia cû Dei timore & ratioẽ faciamus.

4 BERNARDVS in sermone de natiuitate sancti Ioannis Baptistæ: Considera hominem angelico promissum oraculo, conceptum miraculo, sanctificatum in utero, & nouum in nouo homine penitentiæ mirare feruorem. Victum & vestitum (ait Apostolus) habentes, his contenti simus. Apostolica perfectio ista est, sed Ioannes etiam hæc contempsit. Denique audi Dominum in Euangelio: Venit (inquit) Ioannes non manducans, nec bibens: planè nec vestiens. Sicut enim non est locusta cibus, nisi aliquorum fortè, irrationabilium animalium, sic nec pilus cameli hominum est indumentum. Quid tu camele pilos tuos deposuisti? Vtinam gibbum magis deposuisses. Quid vos irrationabiles feræ & reptilia deserti, cibos exquiritis delicatos? Ioannes sanctus homo missus à Deo, immo angelus Dei, sicut ait pater: Ecce mitto angelum meum ante te. Hic ergo Ioannes, quo nullus maior in natis mulierum, innocentissimum illud corpus sic castigat, sic extenuat, sic affligit: vos indui festinatis bysso & purpura, & splendide epulari. Heu hic est præsentis totus honor diei, hæc Baptistæ reuerentia tota, hæc natiuitatis eius prophetata quondam læticia est? Cuius enim memoriam agitis nimis delicati cultores? cuius celebratis natalem? Nonne illius, qui in eremo fuit hirsutus veste, confectus inedia? Quid existis in de-

desertum videre filij Babylonis? arüdinem vento agitatã? Quid igitur? Homine molliibus vestitum? Nutritum molliibus? In his nempe tota versatur hæc vestra celebritas: in popularis fauoris aura sectanda, in gloria vestiu & voluptate ciboru. Sed quid hæc ad Ioannem? Neque enim Ioannes fecit sic, aut talibus vnquam potuit delectari. Multi (inquit angelus) in natiuitate eius gaudebunt. Verum id quidem: multi in natiuitate eius gaudent: & pagani ipsis (vt audiimus) læta est & solennis. Illi celebrant quod ignorant, sed non ita debuerant Christiani. Nunc verò & ipsi in hac beati Ioannis Baptistæ natiuitate gaudent: sed vtinam de natiuitate, nõ de vanitate.

5 GREGORIVS homilia sexta in Euangelia: Camelorum pilis contextis, vt scitis, vestitus Ioannes fuisse describitur. Et quid est dicere, Ecce qui molliibus vestiuntur, in domibus regum sunt: nisi aperta sententia demonstrare, quia non cælesti, sed terreno regi militant hi, qui pro Deo perpeti aspera fugiunt, & solis exterioribus dediti, præsentis vitæ mollitiem & delectationem quærunt? Nemo ergo existimet in fluxu atque studio preciosarum vestium peccatum deesse? quia si hoc culpa nõ esset, nullo modo Ioannem Dominus de vestimeti sui asperitate laudasset. Si hoc culpa non esset, nequaquam Paulus Apostolus per epistolam fœminas à preciosarum vestium appetitu compesceret, dicens: Non in veste preciosa. Pensate ergo quæ culpa sit, hoc etiam viros appetere, à quo curauit Pastor Ecclesiæ & fœminas prohibere.

Lucæ 1.

Math. 23.

In precioso
vestitu nõ de-
est peccatû.

1. Tim. 2.

1. Petr. 3.

VI

De Fortitudine quid Scriptura monet?

A Ad hanc colendam satis hortatur, cum timorem improbum nobis adimit, et Christiane mentis fidutiã, alacritatẽ, cõstantiã atq; magnanimitatẽ cõmendat. *Fugit impius nemine psequente*, inquit Salomon: *Iustus aut quasi leo cõfidens absq; terrore erit.* Et petrus de fidei ac pietatis hostibus hoc admonet: *Timorem eorum nõ timueritis, neque conturbemini. Quis est, inquit, qui vobis noceat, si boni emulatores fueritis? Sed & si quid patimini*

a Mat. 13. c. 8. c. Lu-
12. a d. Esa. 8. c. 35. a
41. c. d. 43. a. 44. a. 57.
c. d. Hier. 10. a. Eccl.
7. a. 34. b. Proue. 3. c.
Psal. 3. b. 22. a. 26. a.
55. b. 117. a. Esa. 12.
Hebr. 12. a. b. c. d.
b. Pro. 28. a. Iob. 15. c.
6. c. Pro. 29. d. Eccl.
22. c. Pf. 13. c. 104. 12.
f. Ap. 21. b. 2. Cor. 2.
c. Matt. 11. a. Gal. 3. a.
Prouer. 15. a. 27. b.
Eccl. 27. b.
c. 1. Petr. 3. c.
d. Ibidem & a. d. 4. c.

e Matt 5. a Luc. 6. c

f 1. Cor. 4. c. 2. Cor.

4. b c 6. a b 11. f 12. c

A. 1. Cor. 20. e 21. c

2. Tim. 4. b Rō 8. fg

g 1. Cor. 15. g 16. c

9. d Rō. 11. c gal. 6. e

2. Thef. 3. c Tob. 2. c

Eccēs 10. a Eccē 4.

d 5. c 11. c 2. Par. 15. b

Iaco. 5. h Hebr. 10. f

Mat. 13. c 24. b Ber.

epi. 129. ad Ianuen.

h Eph 6. b Ef. 40. g

Pro. 14. c 2. Par. 16. c

Iaco. 4. b 1. Petr. 5. c

Vide Prosp. li. 3. de

vita cōtēpl. c 20. &

Ambr. lib. 1. offic.

ca 35. & sequentib.

a Psalm. 55. a c

b Psalm. 26. a

c Psalm. 22. a

d Roman. 8. g

e Philip. 4. d

f 1. Re. 17. d e 2. Re.

14. d 16. b c 17. b

23. a Psalm. 17. c

g Psalm. 30. d

h Psal. 107. d Heb.

11. fg Daniel. 3. b

1. Machab 2. b fg

2. Mach. 7. a f Act.

4. c 5. fg Apocal.

2. b c g 3. a c d

a Bernard. lib. 2.

de cōsideratiōe.

mini propter iustitiam, c beati. Paulus verò, cūm
esset ipse Christi miles f inuictus, ad veram &
Christianam fortitudinem alios sæpè excitat
Fratres, inquit, s mei dilecti, stabiles estote & im-
mobiles, abundantes in omni opere Domini semper,
scientes quòd labor vester non est inanis in Domino.

Ac rursùm : h Fratres, confortamini in Domino, &
in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei,
vt possitis stare aduersùs insidias Diaboli, & resiste-
re in die malo, & in omnibus perfecti stare.

B Fortis viri voces hæ sunt propria: a In Deo
speraui, non timebo quid faciat mihi caro. b Dominus
protektor vitæ meæ: à quo trepidabo? Si consistant ad-
uersùm me castra, non timebit cor meum. c Si ambu-
lauero in medio vmbrae mortis, non timebo mala, quo-
niam tu mecum es. d Quis nos separabit à charitate
Christi? e Omnia possum in eo qui me confortat. Hoc
est quod Rex f fortissimus Dauid ad omnes Dei
filios suosque commilitones, veluti classicum
canens, dixit: s Viriliter agite, & confortetur cor
vestrum, omnes qui speratis in Domino. h In Deo fa-
ciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet tribu-
lantes nos.

C Ea verò demùm vita homine Christiano
digna est, qua prudenter, iuste, temperatè, for-
titerque viuitur. Hinc aurea a mediocritas con-
stat,

stat, vt nè quid nimis, & nè quid minus. Hoc est,
quod Scriptura loquitur: b Nè declines ad dexteram, b Pron. 4. b
neque ad sinistram.

SCRIPTURAE.

M A T T H A E I decimo: Et nolite timere eos qui occi-
dunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed po-
tius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in
gehennam.

E T capite octauo: Et accesserunt ad eum, & suscita-
uerunt eum, dicentes: Domine, salua nos, perimus. Et
dicit eis: Quid timidi estis modicæ fidei? Tunc surgens im-
perauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.

L V C A E duodecimo: Dico autem vobis amicis meis,
Nè terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non
habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem
timeatis: timete eum qui postquam occiderit, habet potesta-
tem mittere in gehennam.

E S A I A E octauo: Hæc ait Dominus ad me: Sicut in ma-
nu forti erudiuit me, nè irem in via populi huius, dicens:
Non dicatis, coniuratio. omnia enim quæ loquitur populus
iste, coniuratio est, & timorem eius nè timeatis, neq; pauca-
tis. Domnium exercituum ipsum sanctificate: ipse pauor ve-
ster, & ipse terror vester.

C A P I T E trigesimoquinto: Confortate manus disso-
lutas, & genua debilia roborate. Dicite pusillanimis: con-
fortamini, & nolite timere. Eccè Deus vester vltionem ad-
ducet retributionis: Deus ipse veniet, & saluabit vos.

C A P I T E quadragessimoprimo: Et tu Israel serue me-
us, Iacob quem elegi, semen Abraham amici mei, in quo
apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis eius voca-
ui

h h h

ui te, & dixi tibi: Seruus meus es tu, elegi te, & nō abiecitē. Nē timeas, quia ego tecum sum: nē declines, quia ego Deus tuus: cōfortaui te, & auxiliatus sum tibi, & suscepi te dextera iusti mei. Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi: Nē timeas, ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis ex Israel: ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus, & redemptor tuus sanctus Israel.

CAPITE quadragesimotertio: Et nunc hæc dicit Dominus, creans te Iacob, et formans te Israel: Noli timere, quia redemi te, et vocaui te nomine tuo: meus es tu. Cū transieris per aquas, tecum ero, et flumina nō operient te: cū ambulaueris in igne, non comburēris, et flamma nō ardebit in te. Ex quo honorabilis factus es in oculis meis et gloriosus, ego dilexi te, et dabo homines pro te, et populos pro anima tua. Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente ducam semen tuum, et ab Occidente congregabo te.

CAPITE quadragesimoquarto: Hæc dicit Dominus, faciens et formans te, ab vtero auxiliator tuus: noli timere serue meus Iacob, & rectissime quē elegi. Et paulopōst: Nolite timere, neq; conturbemini.

CAPITE quinquagesimo primo: Audite me qui scitis iustū, populus meus, lex mea in corda eorū, nolite timere opprobrium hominum, et blasphemias eorum nē metuatis. Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic deuorabit eos tineas. Salus autē mea in sempiternum erit, et iustitia mea in generationes generationum.

HIEREMIAE decimo: Hæc dicit Dominus, iuxta vias Gentium nolite discere: & à signis celi nolite metuere, quæ timent Gentes: quia leges populorum vanæ sunt.

ECCLESIASTICI 7. Noli esse pusillanimis in animo tuo.

CA-

CAPITE trigesimoquarto: Qui timet Dñm, nihil trepidabit, & non pauebit: quoniam ipse est spes eius.

PROVERBIORVM tertio: Nē paueas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum. Dñs enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum nē capiaris.

PSALMO tertio: Non timebo millia populi circumdantis me: exurge Domine, saluum me fac Deus meus. Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa: dentes peccatorum contriuisi.

PSALMO vigesimo secūdo: Nam et si ambulauero in medio vmbrae mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.

PSALMO vigesimo sexto: Dominus illuminatio mea & salus mea: quem timebo? Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo? Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum: Si exurgat aduersum me praelium, in hoc ego sperabo.

PSALMO quinquagesimo quinto: In Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo.

PSALMO centesimo decimo septimo: Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Dñs mihi adiutor: & ego despiciam inimicos meos.

ESAIAE duodecimo: Eccè Deus saluator meus, fidutialiter agam, & non timebo: quia fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem.

HEBRAEORVM duodecimo: Ideoq; & nostantā habētes impositā nubē testiū: deponentes omne pondus & circumstantans nos peccatū, p patientiā curramus ad propositū nobis certamen, adspicientes in authorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucē, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet. Recogitate enim eum qui talē sustinuit à peccatoribus aduersum

hhh 2 fe-

semetipsum contradictionem: vt nē fatigemini, animis vestris deficientes. Nondū enim vsque ad sanguinem resistitis, aduersus peccatum repugnantes: & obliuiscitis consolationis, quæ vobis tanquā filijs loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris. Omnis autem disciplina in præsentī quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam, reddet iustitiæ. Propter quod remissas manus & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris: vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

PROVERBIORVM vigesimo octauo, vt in textu.

IOB decimo quinto: Cunctis diebus suis impius superabit, & numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Sonitus terroris semper in auribus illius: & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur. Non credit quod reuerti possit de tenebris ad lucem, circumspectans vndiq; gladium. Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem q̄ præparatur ad prælium.

CAPITE sexto: Qui timent pruina, irruet super eos nix.

PROVERBIORVM vigesimo nono: Qui timet hominem, citò corruet: qui sperat in Domino, subleuabitur.

ECCLESIASTICI vigesimo secundo: Cogitatus sensati in omni tempore vel metu non deprauabitur. Sicut paleæ in excelsis, & cæmenta sine impensa posita contra faciem venti non permanebunt: sic & cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistet. Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet: sic & qui in præceptis Dei permanet semper.

Psalmo decimo tertio: Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.

Io-

IOANNI sduodecimo: Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Phariseos non confitebantur, vt è synagoga non eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quā gloriam Dei.

APOCALYPSIS vigesimo primo: Qui vicerit, possidebit hæc, & ero illi Deus: & ille erit mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis, & omnibus mendacibus, pars illorū erit in stagno ardenti igne et sulphure, quod est mors secunda.

POSTERIORIS ad Corinthios primo: Cum ergo hoc voluissem, nunquid leuitate vsus sum? Aut quæ cogito, secundum carnem cogito, vt sit apud me Est, & Non? Fidelis autem Deus, quia sermo noster qui fuit apud vos, non est in illo Est, & Non, Dei enim filius Iesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me & Syluanum & Timotheum, non fuit Est & Non, sed Est in illo fuit.

MATTHÆI vndecimo: Illis autē abeuntibus, coepit Iesus dicere ad turbas de Iohanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

AD Galatas tertio: Sic stulti estis, vt cum spiritu coeperitis, nunc carne consummemini?

PROVERBIORVM decimo quinto: Domus iusti plurima fortitudo: & in fructibus impij conturbatio.

CAPITE vigesimo septimo: Sicut avis transmigras de nido suo, sic qui derelinquit locum suum.

ECCLESIASTICI vigesimo septimo: Homo sanctus in sapientia manet sicut sol: nam stultus sicut luna mutatur.

PRIORIS Petri tertio, vt in textu.

CAPITE secundo: Hæc est enim gratia, si propter Dei

h h h 3 con-

conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè. Quæ enim est gloria, si peccantes, et colaphizati suffertis? Sed si benè facientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia et Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.

CAPITE quarto: Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, et virtutis Dei, et qui est eius Spiritus, super vos requiescet. Nemo aut vestrum patiat ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si aut vt Christianus, nõ erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine.

MATTHÆI quinto: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum. Beati estis cum maledixerint vobis homines, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum aduersum vos, mentientes, propter me: gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

LVCÆ sexto: Beati eritis cum vos oderint homines, et cum separauerint vos, et exprobrauerint, et eiecerint nomen vestrum tãquàm malum, propter filium hominis. Gaudete in illa die et exultate: eccè enim merces vestra multa est in cælo. Secundum hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.

PRIORIS ad Corinthios quarto: Puto enim quod Deus nos Apostolos nouissimos, ostèdit tanquàm morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, & angelis, et hominibus. Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles. Vsq; in hanc horã et esurimus, et siti-

sitimus, & nudi sumus, et colaphis cedimur, & instabiles sumus, & laboramus operãtes manibus nostris. maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus. tanquàm purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsèma vsque adhuc.

POSTERIORIS ad Corinthios quarto: In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur: persecutionem patimur, sed non delinquimur: deijcitur, sed non perimus: semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. Semper enim nos qui viuimus, in morte tradimur propter Iesum: vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali.

CAPITE sexto: Aduuantes autè exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. nemini dantes vllam offensionem, vt nõ vituperetur ministerium nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in sciètia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute DEI, per arma iustitiæ à dextris et à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam et bonam famam: vt seductores, & veraces: sicut qui ignoti, & cogniti: quasi morientes, & eccè viuimus: vt castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egen-tes, multos autem locupletantes: tanquàm nihil habètes, & omnia possidentes,

CAPITE undecimo: Ministri Christi sunt, & ego: (vt minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequen-

quenter. A Iudæis quinquies quadragenas, vna minus, accepi. Tër virgis cæsus sum, semellapidatus sum, tër naufragium feci, nocte & die in profundum maris fui, in itineribus sæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & erumna, in vigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate, pter illa quæ extrinsecus sunt: instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum.

CAPITE duodecimo: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutiõibus, in angustijs p Christo. Cùm enim infirmor, tunc potens sum.

ACTORVM vigesimo: Et nunc eccè (ait Paulus) alligatus ego spiritu, vado in Ierusalem: quæ in ea ventura sint mihi ignorans, nisi quòd Spiritus sanctus per omnes ciuitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula & tribulationes Hierosolymis me manent. Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam preciosiorè quàm me, dummodò consummam cursum meum & ministerium quod accepi à Domino Iesu, testificari euangelium gratiæ Dei.

Et capite vigesimo primo: Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego enim nõ solùm alligari, sed et mori in Ierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Ego enim iam delibor: & tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi Dominus

minus in illa die, iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius.

AD Romanos octauo: Quid ergò dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Quis ergò nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? (sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis.) Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos, Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neq; fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neq; creatura alia poterit nos separare à Charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

PRIORIS ad Corinthios decimo quinto, vt in textu.

CAPITE decimo sexto: Vigilate, stete in fide, viriliter agite, & confortamini. omnia vestra in charitate fiant.

CAPITE nono: Nescitis quòd ij qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? Sic currite, vt comprehendatis.

AD Romanos vndecimo: Vide ergò bonitatem & seueritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem: in te autem bonitatè Dei, si permanferis in bonitate, alioquin & tu excideris.

AD Galatas sexto: Bonum autem facientes, non deficiamus. Tempore enim suo metemus non deficientes.

POSTERIORIS ad Thessalonicenses tertio: Vos autem fratres nolite deficere benefacientes.

TOTIÆ secundo: Filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quã Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo.

ECCLESIASTIS decimo: Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum nē dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.

ECCLESIASTICI quarto: Pro iustitia agonizare pro anima tua, & vsq; ad mortem certa pro iustitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

CAPITE quinto: Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam. Sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua. Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientia: & prosequatur te verbum pacis & iustitiæ.

CAPITE vndecimo: Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veterasce. Nē maneris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo.

SECUNDI Paralipomenon decimoquinto: Azarias autē filius Obed, factus in se spiritu Dei, egressus est in occursum Afa, & dixit ei: Audite me Afa, & omnis Iuda & Benjamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quasi fueritis eum, inuenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos, &c. Vos ergo confortamini, & non dissoluantur manus vestræ: erit enim merces operi vestro.

IACOBI quinto: Patientes igitur estote, fratres, vsq; ad aduentum Domini. Ecce agricola expectat preciosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum & ferotinum: patientes estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam aduentus Domini appropinquabit. Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, vt non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam assistit. Exemplum accipite, fratres, laboris & patientiæ, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt, Sufferētiam Iob
audi-

audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est & miserator.

AD HEBRÆOS decimo: Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est: vt voluntatem Dei faciētes, reportetis promissionem.

MATTHÆI decimo: Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perseverauerit vsq; in finem, hic saluus erit.

ET capite vigesimoquarto: Qui autē perseverauerit vsq; in finem, hic saluus erit.

AD EPHESIOS sexto, vt in textu.

ESAIAE quadragesimo: Nunquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creauit terminos terræ, non deficiet, neq; laborabit, nec est inuestigatio sapientiæ eius. Qui dat lassio virtutem: & his qui non sunt, fortitudinem & robur multiplicat. Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. Qui autem sperant in Dño, mutabunt fortitudinē, assumēt pennas sicut aquilæ, current & nō laborabunt, ambulabunt & nō deficient.

PROVERBIORVM decimoquarto: In timore Domini fiducia fortitudinis, & filijs eius erit spes.

SECUNDI Paralipomenon decimosexto ait Hanani propheta ad Asam regem Iuda: Oculi Dñi contemplantur vniuersam terrā, & præbent fortitudinē his qui corde perfecto credūt in eum. Stultē igitur egisti, & propter hoc ex præsentis tempore aduersum te bella consurgent.

IACOBI quarto: Subditi estote Deo, resistite autē diabolo, & fugiet à vobis.

PRIORIS Petri quinto: Sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanq̄ leo rugiens circuit, quærens quē

deuoret. Cui resistite fortes in fide: scientes eandem passionem ei quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri. Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passus ipse perficiet, confirmabit, solidabitque.

B P S A L M O quinquagesimo quinto, vigesimosexto, & vigesimosecundo: Item ad Romanos octauo, & Philippenfes quarto, vt in-textu.

P R I M I Regum decimosextimo: Audita sunt autem verba quæ locutus est Dauid, & annunciata in conspectu Saul. Ad quem cum fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cuiusquam in eo: ego seruus tuus vadam, & pugnabo aduersus Philisthæum. Et ait Saul ad Dauid: Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare aduersus eum: quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua. Dixitque Dauid ad Saul: Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo vel vrsus, & tollebat arietem de medio gregis: & persequerbar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum: & illi consurgebant aduersum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos. Nam & leonem & vrsum interfeci ego seruus tuus: erit igitur & Philisthæus hic incircuncisus, quasi vnus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium populi, quoniam quis est iste Philisthæus incircuncisus? qui ausus est maledicere exercitui Dei viuentis. Et ait Dauid: Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrsi, ipse me liberabit de manu philisthæi huius. Dixit autem Saul ad Dauid: Vade, & Dominus tecum sit, &c.

S E C V N D I Regum decimoquarto ait mulier Thecutis ad Dauid: Dicat ergo ancilla tua, vt fiat verbum Domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim angelus Domini,

ni, sic est Dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur: vnde & Dominus Deus tuus est tecum.

C A P I T E decimosexto: Venit ergo rex Dauid vsque Bahurim: et ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, & maledicebat. Mittebatque lapides contra Dauid, & contra vniuersos seruos regis Dauid: omnis autem populus, & vniuersi bellatores à dextro & à sinistro latere regis incedebant. Ità autem loquebatur Semei, cum malediceret regi: Egredere, egredere vir sanguinum, & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinem domus Saul: quoniam inuastisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom filij tui: Et ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es. Dixit autem Abisai filius Saruiæ, regi: Quare maledicit hic canis moriturus Domino meo regi? vadam, & amputabo caput eius. Et ait rex, Quid mihi & vobis est filij Saruiæ? dimittite eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid: & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Et ait rex Abisai, & vniuersis seruis suis: Ecce filius meus qui egressus est de utero meo, querit animam meam: quanto magis hic filius Iemini? dimittite eum, vt maledicat iuxta præceptum Domini, si forte Dominus respiciat afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac, die hodierna. Ambulabat itaque Dauid & socij eius per viam cum eo. Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittebat lapides aduersum eum, terramque spargens.

C A P I T E decimosextimo: Non est bonum consilium quod dedit Achitophel hac vice. Et rursum intulit Chu-

lai : Tu nōsti patrem tuum, & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo, veluti si vrsa raptis catulis in saltu sæuiat : sed & pater tuus vir bellator est, nec morabitur cum populo.

CAPITE vigesimotertio : Hæc nomina fortium Dauid. Dauid sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno. Post hunc Eleazar filius patris eius Aholites inter tres fortes, qui erant cum dauid, quando exprobrauerunt Philisthijm, & congregati sunt illuc in prælium, &c.

P S A L M O decimosextimo : Quoniam in te eripiar à tentatione, & in deo meo transgrediar murum.

P S A L M O trigesimo, & psalmo centesimo septimo, vt in textu.

A D Hebræos vndecimo : Et quid adhuc dicam ? Deficiet enim me tempus enarratem de Gedeon, Barac, Samson, Iephte, Dauid, Samuel, & Prophetis : qui per fidem deuicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum : acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos : alij autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem. Alij verò ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres : lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occasione gladij mortui sunt, circuiērunt in melotis, in pellibus caprinis, egenes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ.

DA

DANIELIS tertio : Respondentes Sidrach, Misach & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor : Non oportet nos de hac re respondere tibi, Eccè enim Deus noster quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardētis, & de manibus tuis, ô rex, liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream quam erexisti, non adoramus.

PRIMI Machabæorum secundo : Et respondit Mathathias : & dixit magna voce : Etsi omnes gētes regi Antiocho obediunt, vt discedant vnusquisq; à seruitute legis patrum suorum, & consentiant mandatis eius : ego & filij mei, et fratres mei obediemus legi patrū nostrorum. propitius sit nobis Deus : non est nobis vtile relinquere legem & iustitias Dei, non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostræ mandata, vt eamus altera via, &c. Et appropinquauerunt dies Mathathie moriendi, & dixit filijs suis : Nunc confortata est superbia, et castigatio, et tempus euersiois, et ira indignatiois. Nunc ergo, ô filij, æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum, et mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis : & accipietis gloriam magnam, & nomen æternū. Abrahā nōne in tentatiōe inuētus est fidelis, et reputatū est ei ad iustitiā? Ioseph in tempore angustia suæ custodiuit mandatū : et factus est Dominus Aegypti. Phinees pater noster zelado zelum Dei, accepit testamentū sacerdotij æterni. Iesus dum impleuit verbū, factus est dux in Israel. Caleb dum testificatur in ecclesia, accepit hereditatē. Dauid in sua misericordia cōsecutus est sedem regni in secula. Elias dum zelat zelum legis, receptus est in cælum. Ananias et Azarias et Misael, credentes, liberati sunt de flamma. Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum. Et ita

CO-

cogitate per generationem & generationem : quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur. Et à verbis viri peccatoris nè timueritis : quia gloria eius, stercus & vermis est : hodiè extollitur, & cràs non inuenietur : quia conuersus est in terram suam, & cogitatio eius perijt. Vos ergò filij confortamini, & viriliter agite in lege : quia in ipsa gloriosi eritis.

S E C V N D I Machabæorum septimo : Contigit autem septem fratres vnà cum matre sua apprehensos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos. Vnus autem ex illis qui erat primus, sic ait : Quid quæris, & quid vis discere à nobis? parati sumus mori magis quàm patrias Dei leges præuaricari. Iratus itaque rex, iussit sartagine & ollas æneas succendi, &cæt. Ait mater adolescentiori : Peto te nate, vt adspicias ad cælum & terram, & ad omnia quæ in eis sunt : & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus & hominum genus : ità fiet vt non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus participes, suscipe mortem, vt in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam. Cùm hæc illa adhuc diceret, ait adolescens : Quem sustinetis? non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, quæ data est nobis per Moysem. Tu verò qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei, &c.

A C T O R V M quarto : Videntes autem Petri constantiam & Iohannis, comperto quòd homines essent sine literis & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos quoniam cùm Iesu fuerant: hominem quoquè videntes stantem cum eis qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere. Et vocantes eos, denunciauerunt, nè omninò loquerentur, neque docerent in nomine Iesu. Petrus verò & Ioannes respon-

den-

dentes, dixerunt ad eos : Si iustum est in conspectu D E I, vos potius audire quàm D E V M, iudicate. Non enim possumus, quæ vidimus & audiuius, non loqui.

C A P I T E quinto : Et cùm adduxissent illos, statuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps sacerdotum, dicens : Præcipiendo præcepimus vobis, nè doceretis in nomine isto : & ecce replèstis Ierusalem doctrina vestra, & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius. Respondens autem Petrus & Apostoli, dixerunt : Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus, &cæt. Et conuocantes Apostolos, cæsis denunciauerunt, nè loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

A P O C A L Y P S I S secundo : Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesijs : Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei. Et angelo Smyrnæ ecclesiæ scribe : Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus, & viuit : Scio tribulationem tuam & paupertatem tuam, sed diues es : & blasphemaris ab his, qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ. Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem, vt tentemini : & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs : Qui vicerit, non lædetur à morte secunda. Et qui vicerit, & custodièrit vsque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquàm vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à patre meo : & dabo illi stellam matutinam.

kkk

E T

Et capite tertio: Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, et non delebo nomen eius de libro vitæ, et confitebor nomen eius coram patre meo, et coram angelis eius. Ecce venio citò: tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo DEI mei: & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem, quæ descendit de celo à Deo meo, & nomē meum nouum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius.

PROVERBIORVM quarto, vt in textu.

PATRES.

1 A BERNARDVS epistola centesima vigesimanona ad Ianuenses: Et nunc quid restat, charissimi, nisi vt admoneamini de perseuerantia, quæ sola meretur viris gloriam, coronam virtutibus? Prorsus absq; perseuerantia, nec qui pugnat, victoriam, nec palmam victor consequitur. Vigor virium, virtutum consummatio est, nutritrix ad meritum, mediatrix ad præmium. Soror est patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanctitatis. Tolle perseuerantiam: nec obsequium mercedem habet: nec beneficium gratiam: nec laudem fortitudo. Deniq; nõ qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finē, hic saluus erit. Saul cūm esset paruulus in oculis suis, rex est super Israel constitutus: non perseuerans in humilitate, & regnum amisit & vitam. Si cautela Samson, si Salomonis deuotio perseuerantiam retinissent: nec is pfectò priuaretur sapientia, nec ille viribus. Hoc summæ honestatis insigne, hanc totius probitatis vnicam fidamq; custodem, custodiri à vobis firmiter hortor & precor.

2 PROSPER libro tertio de vita contemplatiua, capite vigesimo: Animi fortitudo ea debet intelligi, quæ nõ solū diuersis pulsata molestijs, inconcussa permaneat, sed etiam nullis voluptatū illecebris resoluta succumbat. Alioquin si impetus quidem malorū sequentium frangat, si calamitatibus quibuslibet impactis obsistat, si inter iniuriarum sæua, inter procellas argentium pressurarum, inter inimicitias ac damna præsentia, atque multimodas persecutiones infatigata persistat: & tamen de ipsa se aduersariorum fir-

Perseuerantia laus.

Mat. 10. & 24.

1 Reg. 15.

Iud. 16.

3. Reg. 11.

Ad animi fortitudinem quod pertineat.

stinentia iacet, nec de dono Dei, quo illustratur, exultet: sed carnaliter se de vulgi fauore, quo prædicatur, oblectet: plusq; gaudeat ex eo quòd laudatur, quàm ex eo quòd habet vnde laudetur: & p hoc humanam laudem diuinis muneribus anteponat: quis dubitet, hanc animi intentionem virtutem dici non posse? Quæ si virtus esset, fortiter etiam blandimentis talibus repugnaret, nec acquiesceret mollibus, quæ adiuuante Domino, dura quæque vel aspera superasset. Quosdam nanque insuperabiles asperis passionibus facit mundi cupiditas: in quibus non patientia laudanda est, sed ^{Aliud est patientia, aliud duritia.} duritia. Eos verò quos ad tolerantiam passionum fortes Dei Charitas reddit, nulla delectatio carnis, nulla voluptas malè blanda corrumpit: quoniam si non quid, sed propter quid patiamur, plurimum refert, non in eis patientia est, qui æquanimitè patiuntur agentia, sed in eis tantum, quos fortiter facit sustinere ^{Matth. 5.} iustitia. Denique Dominus non ait, Qui persecutionem patiuntur, & tacuit: sed adiecit, Propter iustitiam: vt euidenter ostenderet, quòd patientiam veram non facit pœna, sed causa: & ideò beatitudinem, non persecutionem patientibus, sed propter iustitiam patientibus, repromisit. Quod si irà est, superadorum malorum sustinentia, tunc est vera patientia, si fuerit iusta: & in eis iusta est patientia, quorum nec doloribus, nec voluptatibus cedit mentis inuicta constantia. Sed hæc animi fortitudo ab illo est nobis, cui cum ^{Author veræ fortitudinis.} propheta cætamus: Fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Fortitudo nostra est, quia irà nos contra omnia vitia inuicta protectione corroborat, vt animum nostrum nec blanda dissoluant, nec aduersa deiciant: & tunc laus nostra Dominus fit, si non nos de muneribus Dei, sed diuina in nobis cupiamus munera prædicari. Nec illi suam possunt iactare virtutem, quibus Dominus factus est in salutem. Is ergò cui Dominus est animi fortitudo, nullis carnalibus desiderijs cedat, nullis voluptatibus acquiescat, ambitionem ac popularem gloriam vincat. Non eum pecuniæ amor addicat, non acerbitas passionum damnorumque subiciat. Sit illi DEVS laus tota, perfecta gloria, delectatio pura, spes certa, securitas firma, possibilitas sana, sanitas incorrupta: vt ei quicquid carnalibus placet, in hoc mundo displiceat: quicquid preciosum videtur esse, vilescat: quicquid nitidum, futurorum contemplatione sordescat: nec ab his quæ iam per gratiam Dei elisit, se patiat elidi: quia & turpius videtur, animum ab his vitijs vinci, quæ vicerat: & nihil ei proferat aliqua superasse, si alicui, quod negle-

Veram patientiam non facit pœna, sed causa.

Author veræ fortitudinis. Esaiæ 12.

Verè fortes quales esse debeant.

ixerit superare, subiaceat: quandò non ille fortis haberi solet, qui in adeundis laboribus periculisq; claruerit, aut frenandis voluptatibus ac do mandis infiterit: sed ille magnus & sublimis, ille potens atq; dignus fortitudinis appellatione censendus est, qui nihil sibi vitij rebellare, aut dominari permiserit, modò absit ignauia, nè nos id desperemus posse, quod possumus: absit præsumptio vitiosa, nè nobis hoc quoq; per Dei gratiam possumus, ascribamus: quia siue de munere Dei, quo fortes efficimur, desperemus: siue nos de nostra possibilitate iactemus, idonei ad resistendum vitij esse nõ possumus. Et vtique animi fortitudo tam desperandi ignauiam debet excutere, quàm iactantiæ contraire.

Fortitudinis
partitio.

3 AMBROSIVS libro primo Officiorum, capite trigesimo quinto: Nunc de fortitudine tractemus, quæ velut excelsior cæteris, diuiditur in res bellicas & domesticas. Sed bellicarum rerum studium à nostro officio iam alienum videtur, quia animi magis quàm corporis officio intendimus, nec ad arma iam spectat vltus noster, sed ad pacis negocia. Maiores nostri, vt Iesus Naue, Hierobol, Samson, Dauid, summam rebus quoque bellicis retulere gloriam. Est itaque fortitudo velut excelsior cæteris, sed nunquàm in-comitata virtus. Sed non hæc sola præclara fortitudo est, sed etiam illorum gloriosam fortitudinem accipimus, qui per fidem magnitudine animi obstruxerunt leonem ora, extinxerunt virtutè ignis, effugerunt aciè gladij, conualuerunt de infirmitate fortes, qui non comitatu & legionibus succincti, communem cum multis victoriam, sed nuda virtute animi singularem de perfidis retulerunt triumphum. Quàm insuperabilis Daniel, qui circa latera sua rugientes non expauit leones, Fremebant bestia, & ille epulabatur.

Hebræ. 11.

Daniel 14.

Fortitudinè
maximè in
animo sitam
esse.

4 CAPITE trigesimo sexto: Non igitur in viribus corporis & lacertis tantummodò fortitudinis gloria est, sed magis in virtute animi. Neque in inferenda, sed in depellenda iniuria lex virtutis est. Qui enim non repellit à socio iniuriam, si potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit. Et paulò pòst: Et reuerà iure ea fortitudo vocatur, quandò vnusquisque seipsum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur atque inflectitur, non aduersis perturbatur, non extollitur secundis, & quasi vento quodam variarum rerum circumfertur mutatione. Quid autem excelsius & magnificentius, quàm exercere mentem, afficere carnem, & in seruitutem redigere, vt obediatur imperio, consilijs obtemperet, vt in adeundis laboribus impigrè exequatur propositum animi ac voluntatem? Hæc igitur pri-

Seipsum vin-
cere, viri for-
tis est.

prima vis fortitudinis, quoniam in duobus generibus fortitudo spectatur animi. Primo, vt externa corporis pro minimis habeat, & quasi superflua despicienda, magis quàm expetenda ducat. Secundo, vt ea quæ summa sunt, omnesq; res in quibus honestas & illud $\pi\epsilon\rho\rho\nu$ cernitur, præclara animi intentione vsq; ad effectum perfequatur. Quid enim tam præclarum, quàm vt ita animum tuum informes, vt neque diuitias, neque voluptates, neque honores, in maximis constitutas, neque in his studium omne conteras? Quod cum ita affectus animo fueris, necesse est, vt illud honestum ac decorum præponendum putes, illique mentem ita intendas tuam, vt quicquid acciderit quo frangi animi solent, aut patrimonij amissio, aut honoris imminutio, aut obretractio infidelium, quasi superior non moueant. Hæc vera fortitudo est, quam habet Christi athleta: qui nisi legitimè certauerit, non coronatur.

Duobus per-
ficitur animi
fortitudo.Rerum labè-
tium cõceptus.Periculorum
despiciencia.

2.Tim. 2.

5 CAPITE trigesimo septimo: Sed quia in omnibus quæ agimus, non solum quid honestum, sed etiam quid possibile sit quærimus, nè fortè aggrediamur aliquid quod non possumus exequi: vnde nos tempore persecutionis de ciuitate in ciuitatem cedere, immò vt ipsius verbo vtatur, fugere vult Dominus: nè temerè aliquis dum martyrij desiderat gloriam, offerat se periculis, quæ fortasè caro infirmior, aut remissior animus, ferre ac tolerare nõ queat.

Fortitudo nõ
fit temeraria.

Matth 10.

6 CAPITE trigesimo octauo: Nec rursus propter ignauiam cedere quis ac deferere fidem debet metu periculi. Qua gratia præparandus est animus, exercenda mens, stabilienda ad constantiam: vt nullis perturbari animus possit terroribus, nullis frangi molestijs, nullis supplicijs cedere. Quæ difficile quidem sustinentur. Sed quia omnia supplicia grauiorum suppliciorum vincuntur formidine, idè si consilio firmes animi tuum, nec à ratione discedendū putes, & proponas diuini iudicij metum, perpetui supplicij tormenta, potes animi subire tolerantiam.

Media quibus
animi constantia
paratur.

7 CAPITE trigesimo nono: Non est mediocris nec discreta à cæteris animi fortitudo, quæ bellum cum virtutibus gerat, sed quæ sola defendat ornamenta virtutum omnium, & iudicia custodiat, & quæ inexpabili prælio aduersus omnia vitia decernat, iniusta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, dura aduersus illecebras, quibus aurè deferre nesciat, nec (vt dicitur) Auedicat, pecuniam negligat, auaritiam fugiat tanquàm labem quandam,

Fortitudo ad
uersus omnia
vitia dimicare
debet, & præ-
cipuè contra
auaritiam.

dam, quæ virtutem effœminet, Nihil enim tam contrarium fortitudi, quàm lucro vinci. Fortitudo igitur tam immanem pestem repellat & proterat, nec têtetur cupiditatibus, nec frangatur metu, quia virtus sibi constat, vt fortiter omnia persequatur vitia, tanquàm virtutis venena: iracundiam velut quibusdam propulset armis, quæ tollit consilium, & tanquàm ægritudinem vitet. Gloriæ quoquæ, caueat appetentiam, quæ frequenter nocuit, immoderatiùs appetita, semper autem vsurpata. Quid horum sancto Iob, vel in virtute defuit, vel in vitio obrepfit? Quomodò laborem ægritudinis, frigoris, famis pertulit? Quomodò despexit salutis periculum? Nunquid rapinis diuitiæ coaceruata, de quibus tanta in opibus affluebant? Nunquid auaritia, census aut voluptatis studia cupiditatesq; excitauit? Nunquid trium regum iniuriosa cõtentio, vel feruorum contumelia in iram excusit? Nunquid gloria sicut leuem extulit, qui imprecabatur grauias sibi, si vnquam vel non voluntariam celauisset culpam, vel reueritus esset multitudinem plebis, quò minùs annunciaret eam in conspectu omnium? Neq; enim consentaneæ sunt vitij virtutes, sed sibi constant. Quis igitur tam fortis, quàm sanctus Iob? Cui secundus adiudicari potest, qui parem vix reperit?

§ CAPIT E quadragesimo & quadragesimo primo profert ex sacris literis petita exempla fortitudinis bellicæ, & eius quæ in tollerandis rebus aduersis cernitur.

C BERNARDVS libro secundo de consideratione: Tene medium, si non vis perdere modum. Locus medius tutus est. Medium, sedes modi: & modus, virtus. Omnem extra modum habitationem, sapiens exilium reputat. Propterea non est illi habitare in longo, quod ultra modum sit, sed nec in lato quidem quod extra sit: porro nec in alto vel imo, quod alterum supra, alterum infra sit. Deniq; & longitudo exterminium habere solet, & dilatio scissuram, & altitudo ruinam, & profundum absorptionem. Dico hæc planiùs, nè me putes ea loqui quæ Apostolus comprehendere hortatur cum omnibus sanctis, longitudinem, latitudinem, sublimitatem, & profundum: quod alterius erit & disputationis, & temporis. Nunc autem longum dico, cum sibi homo longiorem promittit vitam. Latum, cum in superfluas animus distenditur curas. Altum, cum de se plus præsumit. Profundum, cum se plus deiecit. Qui ergò longa sibi metitur tempora, nonne verè ingreditur iter exterminij, transiens vitæ terminos productiori sollicitudine? In d. e.

Fortitudo
beati Iob.

Iob 1. & seq.

Iob 31.

Mediocritas
tenenda.

Ephes. 3.

est, quod homines in præsentia sese exules per obliuionem †, in alia per inanem sollicitudinem migrant secula, non profutura, immò nec futura. Similiter animus distentus in multa, multis laceretur curis necesse est. Nempe immoderata extensio extenuationem, & extenuatio nimia scissionem facit. Iam verò alta præsumptio, quid nisi ruinosà præcipitatio est? Legisti nanque: Ante ruinam exaltatur cor. Quid eregionè nimie pusillanimitatis delectio, nisi desperata quædã absorptio est? In hanc fortis nõ deijcietur. Prudens longioris vitæ non abducetur incerto. Modestus moderabitur curas, remperabit à superfluis, non deerit necessarijs. Porro iustus altiora se non præsumet, sed loquetur cum iusto: Si iustus fuero, non leuabo caput. Tu ergò in hac consideratione tuè cautè ambules, & tota æquitate verferis: vt nec plus vero tibi tribuas, nec plus iusto parcas.

Prouer. 16.

Qui fortis,
prudens, tẽpe-
rans & iustus
est, mediũ fa-
cilè tenet.

Iob 10.

DE DONIS ET FRUCTIBVS SPIRITVS

S AN C T I.

I

Quot sunt dona Spiritus sancti?

EA septem apud Esaiam ^a Prophetam & Ecclesiæ Patres inueniuntur: Spiritus sapientiæ, Intellectus, Consilij, Fortitudinis, Scientiæ, Pietatis, ac demùm Spiritus timoris Domini.

B Quæ quidem dona, vel Spiritus in Christo Iesu Domino nostro ^b perfectiùs, quàm in villo alio, reperiuntur. Is enim plenus ^c est gratiæ & veritatis: *In illo inhabitat omnis plenitudo Di-*

uini-

^a Esa. 11. a & ibidè Hierò. Ambr li. 1. de Spiritu sancto c. 20. Aug ser 209. de temp. & 17. de sanctis. Itè li. 1. de ser. Dom. in monte ca. 9. & lib. 2. de doct. Christ. ca. 7. Gre. h. 6. 19 in Eze. & li. 1. mora. ca. 28. Bern. in Ser. de donis Spirit. sancti. ^b Orig. homi 3. in Esa. & hom. 6. in Numeros. ^c Ioan. 1. b

d Coloss. 2. b
e Ioan. 1. b
f i. Ioan. 4. c
g Rom. 8. b

uinitatis^d corporaliter. De plenitudine^e eius nos omnes accepimus: ^f qui & de Spiritu sancto suo dedit nobis. ^g Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est eius, si Apostolo credimus.

S C R I P T V R A E.

E S A I A E vndecimo: Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiae & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiae & pietatis. Et replebit eum spiritus timoris Domini.

I O A N N I S primo: Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis, (& vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre) plenum gratiae & veritatis.

A D Colossenses secundo: Videte nè quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam: secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum. quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.

I O A N N I S primo: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

P R I M A E epistolae Ioannis quarto: In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

A D Romanos octauo, vt in textu.

P A T R E S.

H I E R O N Y M V S in caput vndecimum Esaiæ prophetae: Super hunc florem, qui de trunco & radice Iesse per Mariam virginem repente consurget, requiescet Spiritus Domini, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem diuinitatis habitare corporaliter:

Coloss. 2.
Spiritus san-

ter: nequaquam per partes, vt in cæteris sanctis, sed iuxta euangelium eorum quod Hebræo sermone conscriptum legunt Nazaræi: Descender super eum omnis fons Spiritus sancti. Dñs autem Spiritus est: & vbi spiritus Domini, ibi libertas. In eodem Matthæi volumine legimus illud, quod in cõsequētibus scribitur: Ecce puer meus quem elegi: electus meus in quo complacuit animæ meæ: ponam spiritum meum super illum: iudicium gentibus proferet: ad saluatoris referri intelligentiam, in quo requieuit spiritus Domini, id est, æterna habitatione permansit: non vt auolaret, & rursum ad eum descenderet: sed iuxta Ioannis Baptistæ testimonium, iugiter permaneret, qui ait: Vidi spiritum descendentem quasi columbam de cælo, & manentem in eo, & ego nesciebam illum: sed qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem in eo, ipse est qui baptizat in Spiritu sancto. Porro in euangelio, cuius supra fecimus mentionem, hæc scripta reperimus: Factum est autem cum ascendisset Dominus de aqua, descendit fons omnis Spiritus sancti: & requieuit super eum, & dixit illi: Fili mi, in omnibus prophetis expectabam te, vt venires, & requiescerem in te. Tu es enim requies mea, tu es filius meus primogenitus, qui regnas in sempiternum. Qui spiritus Domini appellatur & spiritus sapientie: Omnia enim per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil, quod factum est. Et in psal-
m^o canitur: Quam magnificata sunt opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti. Et Apostolus scribit: Christus DEI virtus & DEI sapientia. Et in Prouerbijs legitur: DEVS in sapientia sua fundauit terram, & parauit cælos in prudentia. Et quomodo idem sermo Dei vocatur lux, & vita, & resurrectio: sic spiritus sapientiae & intellectus, consilij & fortitudinis, & scientiae, & pietatis, & timoris Domini nuncupatur: nõ quod diuersus sit iuxta differentias nominum, sed vnus atq; idem cunctarum virtutum fons sit atq; principium. Absq; Christo igitur nec sapiens quis esse potest, nec intelligens, nec consiliarius, nec fortis, nec eruditus, nec pius, nec plenus timoris Dei. Et hoc notandum, quod spiritus Domini sapientiae & intellectus, consilij & fortitudinis, & scientiae, & pietatis, & timoris Domini: id est, septenarius numerus, qui septem oculi in vno lapide dicuntur in Zacharia: requiescat super virgam & florem, qui de Iesse, ac per hoc Dauid stirpe surrexit: Specialiter autem spiritus timoris Domini impleuerit eum, propter eos qui timore Domini indigent: quia paruuli sunt, quem foras mittit per-

ctus aliter in Christo, q̄ in cæteris habitat.

2. Cor. 3.
Matth. 12.

Ioan. 1.

Ioan. 1.
Spiritus sapientiae.

Psal. 103.
1. Cor. 1.
Prouer. 3.

Vnus idemq; spiritus est spiritus sapientiae, intellectus & cetera. Sine Christo nemo sapiens, intelligens & cetera.

Zacha. 3.

Spiritus timoris domini cur est impleuisse dicatur.

s. Ioan. 4.
Rom. 8.
Malach. 1.
Psal. 33.

fecta dilectio. Qui enim timet, poenam habet, & non est perfectus. Vnde & Apostolus loquitur ad credentes: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus, abba pater. Et in Malachia legimus: Si pater ego sum, ubi est gloria mea? & si Dominus ego sum, ubi est timor meus? de quo timore cantatur in psalmo: Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos.

Ioan. 7.
Spiritus sanctus flumini comparatur.

2 AMBROSIVS libro primo de Spiritu sancto, capite vigesimo: Discant non solum aquam, sed etiam flumen dictum Spiritum sanctum, secundum quod lectum est: Flumina de ventre eius fluunt aqua viva. Hoc autem dicebat de Spiritu sancto, quem accepturi erant qui credituri erant in eo. Ergo flumen est Spiritus sanctus, & flumen maximum, quod secundum Hebræos de Iesu fluxit in terris, ut ore Esaiæ sepè accepimus prophetatum. Magnum hoc flumen quod fluit semper, & nunquam deficit. Nec solum flumen, sed etiam profusus impetus, & magnitudinis redundantis, sicut etiam David dixit: Quia fluminis impetus lætificat civitatem Dei. Neque enim

Psal. 43.

civitas Dei illa Ierusalem meatu alicuius fluvij terrestris abluitur, sed ille ex vitæ fonte procedens Spiritus sanctus, cuius nos brevis fatiamur haustu, in illis cælestibus, thronis, dominationibus, & potestatibus, angelis & archangelis redundantius videtur effluere pleno septem virtutum spiritalium feruens meatu. Si enim fluvius riparum editis superfluis exundat, quanto magis Spiritus omnem supereminens creaturam, cum reliqua tanquam inferiora nostræ mentis arua perstringat, cælestem illam creaturarum naturam, effusiore quadam sanctificationis vbertate lætificat? Nec moveat quod vel hic dixit, flumina: vel alibi, septem spiritus: his enim sanctificationibus septem spiritalium (sicut Esaias dixit) significatur plenitudo virtutum, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij atque virtutis, spiritus cognitionis atque pietatis, spiritus timoris Dei. Vnū ergo flumen, sed multi spiritalium donorum meatus.

Esa. 11.
Septem spiritalium virtutum plenitudo.

Multi spiritalium donorum meatus in vno flumine.
Ioan. 6.
Marth. 15.
Esa. 11.

3 AVGVSTINVS sermone ducentesimo nono de tempore: Ibi quinque panes fuerunt, hoc est, quinque libri Moyfi. Hic verò septem panes, qui sunt septiformis Spiritus dona, sicut ait sanctus Esaias propheta: Spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Ibi duodecim cophini pleni spiritu sancto, hic septem Ecclesiæ, siue septem candelabra aurea. Ibi duo pisces, qui sunt duo testameta, siue vnus liber omnium prophetarum, vel sancti Ioannis predicator:

1. Cor. 12.
Esa. 40.
Acto. 4.
Septiformis Spiritus sancti gratia.
Esa. 11.

catio: hic indefinitus numerus ponitur, quæ sunt dona gratiarum, sicut ait Apostolus. Alij per Spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij prophetia, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum, omnia verò hæc operatur vnus atque idem Spiritus. Ibi super fœnum recumbunt, & hic super terram. Vtrinque vna conuersatio, vna gratia, vna virtus, vna Deitas. Ibi super fœnum discumbunt, hoc est, mortificata opera carnis: quia omnis caro fœnum, ait propheta. Hic super terram discumbunt, id est, opera terrena conculant. Ibi quinque millia refecti, qui numerus pertinet ad Iudæos. Nam post ascensionem Domini, loquente sancto Petro, quinque millia sunt baptizati. Hic autem quatuor millia, hoc est, de tota terra omnes gentes à quatuor cardinibus cæli, de septiformis sancti Spiritus gratia esse repletas in vitam æternam. Et idem, dilectissimi, nos qui non per legem, sed per fidem credimus in Domino nostro Iesu Christo, qui non ex operibus, sed ipsius gratia sumus redempti, qui non ex quinque panibus, id est, ex quinque libris Moyfi, sed ex septiformis gratia Spiritus sancti sumus repleti, sicut beatus Esaias prophetauerat, dicens: Spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. In hac ergo septiformi Spiritus sancti gratia maneamus, in qua vocati sumus, repleti dono spiritus sancti.

4 ET sermone decimo septimo de sanctis, qui est primus de annunciatione Dominica: Esaias propheta cum septem illa notissima dona spiritalia commendaret, incipiens à sapientia, peruenit ad timorem DEI, tanquam de sublimi descendens ad nos, ut nos Dominus doceret ascendere. Inde ergo cœpit, quod volumus peruenire: & illuc peruenit, vnde debemus incipere. Requiescet in eo, inquit, spiritus Dei, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris Domini. Sicut ergo ille non deficiendo, sed docendo à sapientia usque ad timorem descendit, sic nos non superbiendo, sed proficiendo à timore usque ad sapientiam oportet ascendere. Initium enim sapientiæ timor Domini. Ipsa est enim illa conuallis plorationis, de qua psalmus dicit: Ascensiones in corde eius disposuit in conualle plorationis. Per conuallem quippe humilitas significatur. Quis est autem humilis, nisi timens Deum? & eo timore conterens cor in lachrymis confessionis & poenitentię, quia cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Ergo ille cum proposuisset sapientiam, lumē scilicet mentis indeficiens, adiunxit intellectum, tanquam quærentibus, vnde ad sapientiam veniretur,

Ordo inter septem dona Spiritus sancti.

Esa. 11.

Ecclesi. 1.

Psal. 83.

Psal. 50.

responderet, ab intellectu: vnde ad intellectum, à consilio: vnde ad consilium, à fortitudine: vnde ad fortitudinem, à scientia: vnde ad scientiam, à pietate: vnde ad pietatem, à timore. Ergo ad sapientiam à timore, quia initium sapientiae timor Domini.

Ecc1. 1.

Matth. 5.

Septiformis operatio Spiritus sancti, gradibus beatitudinum respondet. Esaiæ 11. Ecc1. 1. & Psalm. 110.

Panperibus timor respondet.

Roman. 11. Mitibus pietas.

Lugentibus congruit scientia.

Efuriens timor.

Miseri cordibus consiliu.

Mundis corde intellectus. Esaiæ 64. 1. Cor. 2.

Pacificis sapientia.

5 IDEM libro primo de sermone Domini in monte, capite nono, comparans beatitudines cum donis Spiritus sancti: Septem sunt, inquit, quæ perficiunt: nam octaua clarificat, & quod perfectum est, demonstrat, vt per hos gradus perficiantur & cæteri, tanquam à capite rursùm exordiens. Videtur ergo mihi etiam septiformis operatio Spiritus sancti, de qua Esaias loquitur, his gradibus sententijsq; congruere. Sed interest ordinis. Nam ibi enumeratio ab excellentioribus cœpit, hinc verò ab inferioribus. Ibi nanque incipit à sapientia Dei, & desinit ad timorem Dei: sed initium sapientiae timor Domini est. Quapropter si gradatim tanquam ascendentes numeremus, primus ibi est timor Dei, secunda pietas, tertia scientia, quarta fortitudo, quintum consilium, sextus intellectus, septima sapientia. Timor Dei congruit humilibus, de quibus hic dicitur: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: id est, non inflati, non superbi, de quibus Apostolus dicit: Noli altum sapere, sed time: id est, noli extolli. Pietas congruit mitibus. Qui enim piè quærit, honorat sanctam scripturam, & non reprehendit quod nondùm intelligit, & propterea non resistit, quod est mitem esse. Vnde hic dicitur: Beati mites, quoniam ipsi hereditate possidebunt terram. Scientia congruit lugentibus, qui iam cognouerunt in scripturis, quibus malis vinciti teneantur, quæ tanquam bona & vtilia ignorantes appetierunt, de quibus hic dicitur, Beati qui lugent nunc. Fortitudo congruit efuriensibus & sitientibus. Laborant enim desiderantes gaudium de veris bonis, & amorem à terrenis & corporalibus auertere cupientes. De quibus hic dicitur: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Consilium congruit misericordibus: hoc enim vnũ remediũ est de tantis malis euadendi, vt dimittamus sicut nobis dimitti volumus: & adiuuemus, in quo possumus alios, sicut & nos, in quo nõ possumus, cupimus adiuuari. De quibus hic dicitur: Beati misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus: & reliqua. Intellectus congruit mundis corde, tanquam purgato oculo, quo cerni possit quod corporeus oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. De quibus hic dicitur, Beati mundicordes: & reliqua. Sapientia congruit pacificis, in quibus iam ordinata sunt omnia, nullusq; motus ad-

aduersus rationem rebellis est, sed cuncta obtemperant spiritui hominis, cum & ipse obtemperet Deo, de quibus hic dicitur, Beati pacifici: vnum autem præmiũ quod est regnum cælorum, pro his gradibus variè nominatum est. In primo, sicut oportebat, positum est regnum cælorum, quod est perfectæ summæq; sapientiae animæ rationalis. Sic itaque dictum est, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: tanquam diceretur, Initium sapientiae timor Domini.

Ecc1. 1.

LIBRO secundo de doctrina Christiana, capite septimo: Ante omnia igitur opus est Dei timore conuerti ad cognoscendam eius voluntatem, si quid nobis appetendum fugiendumq; præcipiat. Timor autem iste cogitationem de nostra immortalitate, & de futura morte necesse est incutiat, & quasi clauatis carnibus omnes superbiq; motus ligno crucis affigat. Deindè opus est mitescere pietate, neque contradicere diuinæ scripturæ, siue intellectæ, si aliqua vitia nostra percutit, siue non intellectæ, quasi nos melius sapere meliusq; percipere possimus: sed cogitare potius & credere id esse melius & verius quod ibi scriptũ est, etiam si lateat, quam id quod nos per nosmetipsos sapere possumus. Post istos duos gradus timoris atque pietatis, ad tertium venit scientiæ gradum, de quo nunc agere statui. Nam in eo se exercet omnis diuinarum scripturarum studiosus, nihil aliud in eo inueniens, quam diligendum esse Deum propter Deum, & proximũ propter Deum: & illum quidem ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente diligere, proximũ verò tanquam seipsum, id est, vt tota dilectio proximi, sicut etiam nostri, referatur in Deum. Necesse est ergo, vt primò se quisque in scripturis inueniat amore huius seculi, hoc est, temporalium rerum implicatum, longè seiunctum esse à tanto amore Dei, & tanto amore proximi, quantum scriptura ipsa præscribit. Tum verò ille timor quo cogitat de iudicio Dei, & illa pietas qua non potest nisi credere & credere authoritati sanctorum librorum, cogit eum seipsum lugere. Nam ista scientia, bonæ spei hominem se non iactantem, sed lamentantem facit. Quo affectu impetrat sedulis precibus consolationem diuini adiutorij, nè desperatione frangatur, & esse incipit in quarto gradu, hoc est, fortitudinis, quo esuritur & sititur iustitia. Hoc enim affectu ab omni mortifera iucunditate rerum transeuntium sese extrahit, & indè se auertens, conuertit ad dilectionem æternorum, incommutabilem scilicet vnitatem, eandemq; trinitatem. Quam vbi adspexerit quãtũ potest, in longinqua radian-

Timor in primis necessarius.

Tum pietas.

Deindè scientia succedit.

Summa diuinarũ literarũ. Matth. 22. Luc. 10.

Esaiæ 11.

Scientia rerum diuinarũ lamentatè facit.

Fortitudo.

Consilium
 Intellectus.
 1. Cor. 13.
 1. Cor. 15.
 Philip. 3.
 Sapientia.
 Per septiformem Spiritus gratiã aditus regni cœlestis aperitur.
 Eſaiã 11.
 Proue. 9.
 1. Ioan. 4.

diantem, ſuiq; adſpectus infirmitate ſuſtinere ſe illam lucem non poſſe perſenſerit, in quinto gradu, hoc eſt, in conſilio miſericordiæ purgat animam tumultuantem quodammodo atque obſtrepentem ſibi de appetitu inferiorum conceptis ſordibus. Hinc verò ſe in dilectione proximi gnauiſſime exercet, in eaq; perficitur, & ſpe iam plenus atque integer viribus, cum peruenerit uſque ad inimici dilectiõem, aſcendit in ſextum gradum, ubi iam ipſum oculum purgat, quo videri Deus poteſt, quantum poteſt ab ijs qui huic ſeculo moriuntur quantum poſſunt. Nam intantum vident, in quantum moriuntur huic ſeculo. In quantum autem huic viuunt, non vident. Et ided quauis iam certior & non ſolum tolerabilior, ſed etiam iucundior ſpecies lucis illius incipiat apparere, in ænigmate tamen adhuc & per ſpeculum videri dicitur, quia magis per fidem quam per ſpeciem ambulatur, cum in hac vita peregrinamur, quauis conuerſationem habeamus in cœlis. In hoc autem gradu ita purgat oculum cordis, vt veritati ne ipſum quidem præferat aut conferat proximum: ergo nec ſeipſum, quia nec illum quem diligit ſicut ſeipſum. Erit ergo iſte ſanctus tam ſimplici corde atque mundato, vt neque hominibus placendi ſtudio detorqueatur à vero, nec reſpectu deuitãdorũ quorumlibet incõmodorum ſuorũ que aduerſantur huic vitæ. Talis filius aſcendit ad ſapientiã q̄ vltima & ſeptima eſt, qua pacatus tranquilluſq; p̄fruitur. Initiũ enim ſapientiæ timor Dñi. Ab illo enim uſq; ad ipſam p̄ hos gradus tẽditur atq; puenitur.

7 GREGORIVS Magnus homilia decimanona in Ezechielem: Septẽ gradibus ad portam aſcenditur, quia per ſancti Spiritus ſeptiformem gratiam aditus nobis regni cœleſtis aperitur. Quam ſeptiformem gratiam Eſaiã in ipſo noſtro capite, vel in eius corpore quod ſumus, enumerans dicit: Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Quos gradus, de cœleſtibus loquẽs, deſcendẽdo magis quam aſcendẽdo numerauit, videlicet ſapientiã, intellectum, conſilium, fortitudinem, ſcientiam, pietatem, timorem. Et cum ſcriptum ſit, Initiũ ſapientiæ timor Domini: conſtat proculdubid, quia à timore ad ſapientiã aſcenditur, non autem à ſapientiã ad timorem reditur, quia nimirum perfectam habet ſapientiã charitatem. Et ſcriptum eſt: Perfecta charitas forã mittit timorẽ. Propheta ergo, q̄ de cœleſtibus ad ima loquebatur, cœpit magis à ſapientiã, & deſcendit ad timorem. Sed nos q̄ à terrenis ad cœleſtia tendimus, eodem

dem gradus aſcendẽdo enumeramus, vt à timore ad ſapientiã peruenire valeamus. In mente etenim noſtra primus aſcendiõis gradus eſt timor Domini: ſecundus, pietas: tertius, ſcientia: quartus, fortitudo: quintus, conſilium: ſextus, intellectus: ſeptimus, ſapientiã. Eſt enim timor Domini in mente. Sed qualis eſt iſte timor, ſi cum eo pietas non eſt? Qui enim miſereri proximo ignorat, qui compati ei tribulationibus diſſimulat: huius timor ante omnipotẽtis Dei oculos nullus eſt, quia non ſubleuatur ad pietatem. Sed ſæpẽ pietas per inordinatam miſericordiam errare ſolet, ſi fortãſe pepercit quæ parcenda non ſunt. Peccata etenim quæ feriri gehennæ ignibus poſſunt, diſciplinæ verbera ſunt corrigenda. Sed inordinata pietas cum temporaliter parcit, ad æternũ ſupplicium pertrahit. Vt ergo vera & ordinata ſit pietas, ad gradum eſt alium ſubleuãda, id eſt, ad ſcientiam, vt ſciat vel quid ex miſericordia puniat, vel quid ex pietate dimittat. Sed quid ſi ſciat quid agere quis debeat, virtutẽ verò agendi non habeat? Scientia ergo noſtra creſcat ad fortitudinem: vt cum videt quid agendum ſit, hoc agere per mentis fortitudinem poſſit, nè timore trepidet, & pauore collapſa, non valeat bona defendere q̄ ſentit. Sed ſæpẽ fortitudo ſi improuida fuerit, & minus circa vitia circunſpecta, ipſa ſui præſumptione in caſum ruit. Aſcendat ergo ad cõſilium, vt prouidendo præmuniat omne quod agere fortiter poteſt. Sed eſſe conſiliũ non poteſt, ſi intellectus deeſt: quia qui non intelligit malum quod agentem grauat, quomodo poteſt bonum ſolidare quod adiuuat? Itaq; à cõſilio aſcendamus ad intellectum. Sed quid ſi intellectus magno acumine vigilet, & moderari ſe nesciat per maturitatem? Ab intellectu ergo aſcendamus ad ſapientiã: vt hoc quod acutẽ intellectus inuenit, ſapientiã maturẽ diſponat. Quia igitur per timorẽ furgimus ad pietatem, per pietatem ad ſcientiã ducimur, p̄ ſcientiã ad fortitudinẽ roboramur, per fortitudinẽ ad conſiliũ tẽdimus, per conſiliũ intellectu p̄ficimus, per intellectu ad maturitatem ſapientiæ peruenimus: ſeprem gradibus ad portã aſcendimus, per quã nobis aditus vitæ ſpiritalis aperitur.

8 ITEM lib. 1. Moral. ca. 28. Nati ſunt Iob ſeptẽ filij & tres filia. Septem q̄pe filij nobis naſcuntur, cum per conceptionẽ bonæ cogitationis, ſancti Spiritus ſeptẽ in nobis virtutes oriũtur. Hanc nanq; internã prole Propheta dinumerat, cum ſpiritus mentẽ fœcũdat, dicens: Regeſcet ſuper eũ ſpiritus Dñi, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus cõſilij & fortitudinis, ſpiritus ſciẽtiæ & pietatis, & replebit eũ ſpiritus timoris Dñi. Cũ ergo p̄ aduentũ Spiritus ſancti, ſapientiã,

Gradus ſeptẽ per quos aſcenditur.

Timori iungenda eſt pietas.

Deinde ſcientia.

Fortitudo.

Conſilium.

Intellectus.

Sapientia.

Concluſio.

Iob 1.

Eſa. 11.

intellectus, consilium, fortitudo, scientia, pietas ac timor Domini in animo vniciuique nostrum gignitur: quasi mansura posteritas in mente propagatur, quæ supernæ nostræ nobilitatis genus eo ad vitam longius seruat, quo amor æternitatis sociat. Sed habent in nobis septem filij, tres proculdubio sorores suas, quia quicquid virile hi virtutum sensus faciunt, spei, fidei, charitatisq; coniungunt: Neque enim ad denarij perfectionem septem filij perueniunt: nisi in fide, spe, & charitate fuerit omne quod agunt.

Septenarij
numeri mys-
terium.

4. Reg. 4.

Iob 42.

Primum do-
num Spiritus
sancti.
Psal. 118.

Prou 8.
Prou 3.
Iob 1.
Timor Do-
mini q̄ ne-
cessarius.

Ecc127.

Prou 23.

9 I T E M libro trigesimo quinto Moralium, capite septimo: Septenario numero sanctæ Ecclesiæ vniuersitas designatur. Vndè Ioannès in Apocalypsi septem Ecclesijs scribit, sed per eas quid aliud quàm vniuersalem Ecclesiam intalligi voluit? Quæ nimirum vniuersalis Ecclesia vt plena septiformis gratiæ spiritu signaretur, Helisæus super puerum mortuum septiès oscitasse describitur. Super extinctum quippe populum Dominus veniens, quasi septiès oscitavit: quia ei dona spiritus septiformis gratiæ misericorditer tribuit. Quia igitur sæpè septenario numero sanctæ Ecclesiæ vniuersitas figuratur, veniant ad beatum Iob amici illius, & iussum diuinitus offerant holocaustum. Sed vigilanter omnino septenarij numeri arcana custodiant, vt videlicet hi qui extrà sunt positi, prius se vniuersitati sanctæ Ecclesiæ misceant, & tunc demum veniam de reatu pristinæ elationis exquirant: pro culpa sua septem sacrificia offerant, quia reatus sui ablutionem non accipiunt, nisi gratiæ septiformis spiritu vniuersali paci, à qua excisi fuerant, aggregentur.

10 BERNARDVS in sermone seu tractatu de donis Spiritus sancti, capite primo: Prima gratia est timor Domini. Qui hanc habet gratiam, omnem odit iniquitatem, iuxta illud psalmistæ: Iniquitatem odio habui, & abominatus sum. Et alio loco, Omnem viam iniquitatis odio habui. Scriptum namq; est: Timor Domini odit malum. Et iterum: Time Deum, & recede à malo. & de Iob dicitur: Vir timens Deum, & recedens à malo. Sine hac gratia prima gratiarum, quæ totius religionis exordium est, nullum bonum pullulare vel manare potest. Sicut enim securitas vel desidia, causa est & mater omnium delictorum: sic timor Domini, radix est & custos omnium bonorum. Vndè scriptum est: Si non in timore Domini tenueris te instanter, citò subuertetur domus tuâ. Omne nanque virtutum ædificium ilicò vergit in præcipitiũ, si huius gratiæ amiserit præsidium. Vndè Salomon ait: In timore Domini esto quoridiè, quia habebis spem in nouissimo, & p̄solatio tua nõ auferetur.

Hinc & Apostolus: Cum metu & tremore vestram salutem operamini. Et quid plura? Connexa sunt timor & religio, nec manere potest alterum absque altero. Vndè Cornelius vir religiosus ac timens Deum, & Simeon iustus & timoratus. Vndè Salomon: Deum, inquit, time, & mandata eius obserua. Hunc verò sic habere debemus quomodo se asserit habuisse Iob beatissimus: Semper quasi tumētes super se fluctus Deum timuit. Per hunc timorem Dei vniuersa deserimus, mundo abrenunciamus, nosq; ipsos, sicut Dominus ait, abnegamus nobis: Si qs vult post me venire, abneget semetipsum. Iste ergò diuinus timor qui eum quem perfectè imbuit, paupertati subijcit, & à malo diuidit, ita est primus in ordine gratiarum, sicut paupertas in serie beatitudinum. De qua Dominus in cæterarum fundamento virtutum eam ponēs, ait: Beati pauperes spiritu, quoniam ipforum est regnum cælorum.

E T capite secundo: Secundum charisma est spiritus pietatis, illi secundæ, quæ in euāgelio ponitur, beatitudini simile, de qua Dominus sic ait: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. De talibus Dominus in Esaia ait: Spiritus Domini super me, ad annuntiandum mansuetis misit me. Moyses quoque mitissimus erat super omnes homines qui morabantur in terra. De talibus Iob dicit: Dominus ponit humiles in sublime: & mcerentes erigit sospitate. Vndè illud de Domino dicitur: Humiles spiritu saluabit. Econtra de superbis dicitur: Dominus superbis resistit. Ante ruinam exaltatur cor. Superbia de supernis ad ima præcipitat, humilitas de imis ad superna eleuat. Angelus enim in cælo superbiens, ad tartara corruit: homo in terra se humilians, ad cælos ascēdit. Tanto verò quisque debet esse humilior, quanto est sublimior. Vndè scriptum est: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Hinc ipse Dominus ad discipulos ait: Qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Item cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus. Item ipse dicit: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Sine hac humilitatis virtute, reliquæ virtutes nequeunt prodesse. Vndè beatus Gregorius ait: Qui virtutes sine humilitate cōgregat, est quasi qui in ventum puluerem portat. Sicut enim puluis venti validi flatu dispergitur, sic omne bonum sine humilitate, inanis vèto gloriæ rapitur. Multo etiam melius est, peccatorem esse humilem, quàm iustum arrogantem. Quod à Domino euidenter ostenditur, vbi publicanus & pharisæus in exemplum adducuntur, sicut quidam sapiens

Philip. 2.

Astor. 10.
Lucæ 2.
Ecc12. 12.

Iob 31.

Matth. 16.
Lucæ 9.

Cōgruit pri-
mum donum
primæ bea-
titudini.
Matth. 5.

Secundū donū
secundæ.

Matth. 5.
Esaia 61.

Num. 12.
Iob 5.

Psal. 33.
Iacob 4.
Prou. 16.

Ecc1. 3.

Matth. 20.
Luc. 17.

Matth. 11.
Homil. 7. in
euangelia.

Luc. 18.

m m m

ait:

ait: Melior est in malis factis humilis confessio, quàm in bonis factis superba gloriatio.

CAPVT tertium: Tertium donum est spiritus scientiæ, de quo Salomon ait: Qui addit scientiam, addit & dolorem. Vera namq; scientia est, scire nos mortales & caducos & fragiles esse, & in hoc exilio, & in hoc ergastulo, in hac peregrinatione, in hac valle lachrymarum dolendum & lugendum esse. Vnde dicitur in tertia beatitudine, huic tertio dono congruenti: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Item: Vx vobis qui nunc rideris, quia plorabitis. Hinc Salomon ait: Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat.

CAPVT quartum: Quarta gratia est spiritus fortitudinis, quartæ in euangelio beatitudini similis, de qua dicitur: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Qui enim iustitiam esurit & sitit, contra quælibet aduersa fortis, insuperabilis, & imperterritus existit. Vnde Salomon ait: Iustus vt leo confidit, & absq; terrore erit. Item: Non contristabitur iustus quicquid ei acciderit. Hoc spiritu erant pediti omnes de quibus loquitur Apostolus: Sancti ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, fessi sunt, tentati sunt, in occasione gladij mortui sunt. Circuièrunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ. Hæc & Apostolus ipse, qui ait: Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio? &c. Iste spiritus omnem alienam malitiam sustinet, & aduersus hostiles infidias instruit & munit. Vnde sponsus in sponsæ præconio ait: Pulchra es amica mea, suavis & decora sicut Hierusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata.

CAPVT quintum: Quintum donum est consilij spiritus, qui alijs facit compati & misereri, illi competens de qua dicitur, quintæ beatitudini: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Hinc & Salomon ait: Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur. Hanc principaliter trifariam exercemus, vel quandò sex eius, quæ in euangelio leguntur, opera implemus, vel quandò delinquentes corrigere, & ad bonum reducere studemus: vel quandò iniurias nobis illatas, facile indulgemus. Iste secundus clementiæ modus, siue consilij spiritus, D E V M fecit semetipsum exinanire, formam serui accipere, scilicet vt sic posset quem

quem errantem corrigere, & ad proprium ouile reducere. Vnde Apostolus ait: Semetipsum dedit pro peccatis nostris, vt nos eriperet de præsentis seculo nequam. Huic consulendi modo sic oportet insistere, vt iniungitur ab Apostolo monente: Insta opportunè, improprietè. Est & alius consulendi modus, scilicet discretions virtus, qua veras à palliatis atq; simulatis virtutibus discernimus, qua etiam ipsum satanam hypocritis authorem dignoscimus. Ipse enim satanas (vt ait Apostolus) transfiguratur se in Angelum lucis: & iuxta B. Cypriani dictum, ministros iniustitiæ subornat, noctem offerentes pro die, interitum pro salute. Ista quidem cæterarum virtutum magistra ac domina, omnes alias proinde temperat, ac supernè gubernat, & nè vltra vel citrà euagentur licenter, imperialiter ac discretè conseruat. Vnde Boethius: Virrutes medium tenent. Si vel vltra vel infra quàm oportuerit fiat, à virtute disceditur.

CAPVT sextum: Sexta gratia est spiritus intelligentiæ, illi sextæ beatitudini congruus: Beati mundo corde, quoniam ipsi D E V M videbunt. Nisi enim mentis intuitus diligenter purificatus fuerit, mystica ac diuina liquidè intelligere nequit. Nam scriptum est: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Vnde Salomon: Abominatio Domini, cogitationes male. Pueruæ cogitationes separant à Deo. Qui ergò vult sincerum ac lucidum intellectum habere, prauarum cogitationum phantasias ac nebulas studeat effugare, & omni diligentia & cautela cor seruare. Vnde Salomon: Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit.

CAPVT septimum: Septimum donum est spiritus sapientiæ, quidam internus sapor, ac suauissimus gustus. Vnde psalmista: Gustate & videte quoniam suavis est Dominus. Et item: Vacate & videte. Et iterum: Accedite ad eum, & illuminamini. Hoc diuinæ sapientiæ interno gustu superna prælibamus, videlicet contemplantes quàm amœnum sit angelicis cœtibz interesse, vbi nil poterit quod displiceat esse, nil quod placeat abesse. Ista septima gratia illi veræ beatitudini congruit, de qua ait Dominus: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Qui enim mentem pacificam & serene

nam habent, de supernis dulcius sapiunt, & subtilius vident. Nam quisquis patientior, eo probatur esse sapientior. Vnde Salomon: Doctrina viri per patientiam dignoscitur. De talibus alibi dicitur: Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis

m m m 2 scan-

Scientia donum 3. beatitudinis congruus. Ecclesi. 1.

Matt. 5. Luc. 6. Prou. 14.

Donum fortitudinis cum 4. beatitudine. Matt. 5.

Prou. 28. Prou. 12.

Hebræ. 11.

Rom. 8.

Canti. 6.

Consilij donum cum quinta.

Matt. 5. Prou. 22.

Matt. 25. Ephe. 4. Colof. 3. 1. Thessal. 5.

Philip. 2.

Gal. 1.

1. Tit. 4.

2. Cor. 11. lib. de vnitate ecclesie.

Donum intellectus cum 6. Matt. 5.

Sapi. 1.

Prou. 15. Sapi. 2.

Prou. 4.

Donum sapientiæ cum 7. beatitudine congruus. Psal. 33. Psal. 45. Psal. 33.

Matt. 5.

Prou. 19. Psal. 118.

Septē donorum figuræ.
Esa. 4. 11.
Exo. 23. 37.
Apocal. 1

scandalum. Hæ septem gratiæ sunt septem mulieres virum vnum apprehendentes, septem spiritus super florem quiescentes, septem in candelabro lucernæ fulgentes, septem in lapide oculi, septem Spiritus ante thronum Dei.

Esa. 4.
Per septē mulieres defignatur septē spiritus.
Esa. 11.

11 ORIGENE S homilia tertia in Esaiam: Septem mulieres patiuntur opprobrium, & circumeunt quærentes eum recipere, qui possit auferre opprobrium earum. Septem mulieres vna sunt. Spiritus enim DEI est spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & virtutis, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris Domini. Ista sapientia patitur opprobrium à multis sapientijs insurgentibus in se. Iste verus intellectus sustinet opprobrium ab intellectibus falsis. Istud magnum consilium opprobatur à multis cōsilijs non bonis. Ista virtus maledicatur à quadam, quæ cum non sit virtus, repromittit se esse virtutem. Ista scientia patitur opprobrium à quasi falsi nominis scientia, nomen suum surripiente. Ista pietas exprobratur ab ea, quæ cum se dicat esse pietatem, impietas est, & impios instruit. Iste timor patitur opprobrium ab eo qui putatur esse timor. Multi em pollicentur diuinum metum, sed non cum scientia metuunt. Exijt virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & quiescent super eum septem mulieres spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus quiescet super eum. Spiritus enim sapientiæ non requieuit in Moyse, spiritus sapientiæ non requieuit in Iesu Naue, spiritus sapientiæ non requieuit in singulis prophetarum, in Esaiâ, in Hieremia. Nec verò quasi blasphemantem me lapidatis, dum velim glorificare Dominum meum Iesum Christum: sed sustinentes considerate quod dicitur, & videbitis quia in nullo eorum requieuit spiritus, non quod ad nullum eorū venerit, sed quod in nullo requieuerit. Venit super Moysen, & non credidit Moyses post spiritum sapientiæ qui venit ad eum. Audite enim, ait, contumaces. Nunquid ex petra ista educam vobis aquam? Venit super omnes iustos, venit & super Esaiam, sed quid ait? Immunda labia habens, & in medio populi immunda labia habentis, ego habito. Venit spiritus sapientiæ post illā forcipem, & ignem, venit ad immūda labia habentem, sed non requieuit. Ministro quidem eo vsus est, non autem requieuit. Tribulatur ad quemcunque venerit hominem. Peccat enim omnis homo, nec est iustus super terram qui faciat bonum, & non peccet. Nemo mundus à fordibus, neque si vna dies sit vita eius, numerati autem menses eius. Igitur super nul-

Esa. 11.

In solo Christo proprie requieuit Spiritus Domini.

Numer. 20.

Esa. 6.

Iob 15.
Eccles. 7.
Iob 14. iuxta
L. X X.

lum

lum requiescit. Possumus & de euangelio probare, quia venit spiritus super multos, & non mansit in eis. Ante paululum lectum est: Non permanebit spiritus meus in hominibus istis in æternum. Non ait, Non erit: sed, Non permanebit. Vnde vidit Ioannes solum in quo permansit, & signum hoc erat: Super quem videris spiritum descendentem, & manentem in eo, iste est filius DEI. Et in fine: Reuerà abstulit opprobrium Iesus. Idcirco surgentes, oremus DEVM qui hunc misit hominem, vt septem mulierum spiritus in eo quiesceret, vt & nobis iste homo tribuat communionem harum mulierum: vt assumentes eas, fiamus sapientes, intelligentes in Deo & hominibus, virtutibus adornantes animam nostram in Christo Iesu.

12 ITEM homilia sexta in librum Numerorum: Quod dixit, quia assumens de spiritu Moyse, dedit septuaginta senioribus spiritum: non ita intelligas, quasi materialem aliquam corporeamque substantiam auferens Deus à Moyse, in septuaginta secuerit portiones, & ita vnicuique seniorum exiguum particulam dederit. Impium est ita intelligere naturam Spiritus sancti. Sed hoc modo figurâ mystici huius sermonis aduerte, quasi Moyses, & spiritus qui erat in Moyse, clarissimi cuiusdam luminis fuerit lucerna, ex qua alias septuaginta lucernas accenderit Deus, ad quas ita principalis illius luminis splendor peruenerit, vt origo ipsa luminis nihil damni ex cōmercio deriuationis acceperit. Et hoc modo piè intelligitur quod scriptum est, quia abstulit Dominus de spiritu Moyse, & dedit septuaginta senioribus. Sed videamus quid est quod ait in consequentibus: Et requieuit, inquit, super eos spiritus, & prophetarunt omnes. Requiescere spiritum non in quibuscunque hominibus legimus, sed in sanctis & beatis. Requiescit enim spiritus Dei in ijs qui mundo sunt corde, & in ijs qui purificant animas suas à peccato: sicut e contrariò non inhabitat in corpore subdito peccatis, etiam si habitauit aliquandò in eo. Non enim potest Spiritus sanctus cōsortium pati & societatem spiritus mali. Certū est enim, peccati tempore adesse in corde vniuscuiusque spiritum malum, & agere partes suas. Cui utiq; cum locus datur, & recipitur à nobis per cogitationes malas, & concupiscentias pessimas, contristatus, & (vt ita dicam) coangustatus fugatur de nobis Spiritus sanctus. Propter quod & Apostolus sciens hæc ita accidere, monebat, dicens. Nolite contristare Spiritum sanctum, in quo signati estis in die redemptionis. Igitur peccantes, contristamus spiritum

Num. 11.
Quomodo dominus auferens de Spiritu qui erat in Moyse, dedit 70. viris.

In qbus Spiritus sanctus requiescat.

Sapient. 1.

Ephes. 4.

m m m 3 san-

sanctum: iuste verò agentes & sanctè, requiem ei paramus in nobis: Vnde & quod nunc ait de septuaginta presbyteris, quia requieuit in eis spiritus, laudem vitæ eorum, & virtutes exposuit. Deniquè quia pro puritate cordis eorum, & synceritate mentis, atq; intelligentiæ capacitate requieuit Spiritus sanctus, continuo & operatur in eis, nec ocium patitur, vbi operandi materia digna suppeditat. Ait enim scriptura: Et requieuit in eis spiritus, & prophetarunt. In omnibus ergò qui prophetarunt, requieuit Spiritus sanctus. nec tamè in aliquo ipsorù ità requieuit, sicut in Salvatore. Propter quod & scriptum est de eo, quia exiit virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Dei, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & virtutis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Sed fortassè dicit aliquis: Nihil ampliùs ostèdisti scriptum de Christo, quàm de reliquis hominibus. Sicut enim de cæteris dictum est, quia requieuit super eos spiritus, ità & de Salvatore dictum est, requiescet super eum spiritus Dei. Sed vide quia super nullum alium spiritus Dei requieuisse septèplici hac virtute describitur, per quod sine dubio ipsa illa diuini spiritus substantia, quæ quia vno nomine non poterat, diuersis vocabulis explanatur, requiescere super virgam, quæ de stirpe Iesse procederet, prophetatur. Habeo & aliud testimonij, quo docere possum, in Domino & Salvatore meo Spiritum sanctum eximio quodam genere, & longè aliter requieuisse, quàm refertur in cæteris. Dicit enim Ioannes Baptista de eo: Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem in eo, ipse est. Si dixisset spiritum descendentem, & non addidisset, manentem in eo: nihil præcipuum præ cæteris habere videretur. Nunc autè addidit, & manentem in eo, vt esset hoc signù in Salvatore, quod in nullo alio posset ostendi. De nullo enim scriptum est, quia manserit in eo Spiritus sanctus. Et nè quis me putet in hoc derogare prophetis, sciunt ipsi quia nõ eis derogo, præferens eis Dñm meum Iesum Christum. Recolunt enim singuli dicta sua, & inueniunt quòd de nullo alio dictum est, quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Et post nonnulla: Sed in hæc per excessum quendam incurrimus, dum ostendere volumus, super solum Dñm & Salvatorem meum Iesum, mansisse semper spiritum Dei: in cæteri s autè oibus sanctis, sicut & in LXX. senioribus, à quibus verbi huius processit exordium, requieuisse tantum spiritum Dei, & operatum esse in tempore eo, quo expediebat ijs per quos operabatur, & vtile erat ijs, quibus ministrabatur.

Num. 11.
Aliter in Salvatore quam in alijs requieuit Spiritus sanctus.
Esaia 11.

Ioan. 1.

1. Petr. 2.
Esaia 55.

II

Quot sunt fructus spiritus?

Ab eodem Apostolo^a Paulo duodecim numerantur: Primus est^b CHARITAS, fructus quidem generosissimus, ac radix etiam bonorù omnium: sine^c qua non possunt prodesse cætera bona, & quæ ipsa non potest haberi sine cæteris bonis, quibus homo efficitur bonus, vt inquit^d Augustinus. Alter fructus est^e GAVDIVM, hoc præstans, vt homo spiritualis alacriter læteque seruiat Deo. Tertius^f PAX, quæ eò spectat, vt in huius mundi procellis animi seruetur tranquillitas. Quartus^g PATIENTIA, quæ in duris ferendis est sita. Quintus^h LONGANIMITAS, quæ magnitudinem animi in futuris bonis expectandis declarat. Sextus^a BONITAS, quæ nulli nocet, sed benè vult omnibus. Septimus^b BENIGNITAS, inuitans ad familiaritatem, dulcis alloquio, moribus temperata. Octauus^c MANSVETVDO, quæ omnes iræ motus sedat & mitigat. Nonus^d FIDES, in proximum, vt fideles, pactorumque ac promissorum obseruatores simus. Decimus^e MODESTIA, quæ omnem fastus & arrogantia suspicionem excludit. Vndecimus^f CONTINENTIA, qua non solum ab escis, sed etiam ab omni nequi-

^a Gal 5. d & ibidem Hier. Chryf. Theophylact. &c.
^b Coloff 3. c
^c 1. Ioann. 4. c
^d Aug. traç. 87. in euag. Ioan. Hier. in cap. 5. ad Galat. c. 1. Cor. 13. a
^e Aug. in epist. Ioan. tract. 5. d In Euang. Ioan. tract. 87. c Philip 4. a

^f Lucæ 2. b
^g Philip 4. b
^h Psal. 118. x
^a Lucæ 21. d
^b Iacob. 1. a
^c h Abacuc 2. a
^d 2. Cor. 6. b
^e Matth. 10. c

^a Ephes 5. b

^b Coloff 3. b

^c Mat. 5. a 11. d
^d Prouerb. 3. d

^d 1. Tim. 3. c
^e Prou. 12. d

^e Philip. 4. a

^f Eccl. 37. d
^g Tobia 1. b
^h 1. Thess. 5. d

nequitia abstinemus. Duodecimus & CASTI-
TAS, quæ mentem castam in corpore casto con-
seruat.

S C R I P T V R A E.

AD Galatas quinto: Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continetia, castitas. Aduersus huiusmodi non est lex.

AD Colossenses tertio: Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.

P R I M A E Ioannis quarto: Et nos cognouimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

P R I O R I S ad Corinthios decimotertio: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam: factus sum veluti æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero: nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero: nihil mihi prodest.

AD Philippenses quarto: Gaudete in Domino semper: iterum dico, gaudete.

L V C A E secundo: Gloria in altissimis Deo: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

AD Philippenses quarto: Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras in Christo Iesu.

P S A L-

P S A L M O centesimo decimo octauo: Pax multa diligentibus legem tuam: & non est illis scandalum.

L V C A E vigesimoprimo: In patientia vestra possidebitis animas vestras.

I A C O B I primo: Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis: scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habeat, vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.

A B A C V C secundo: Et respondit mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & explana eum super tabulas: vt percurrat qui legerit eum. Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. si moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce, qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso: iustus autem in fide sua viuet.

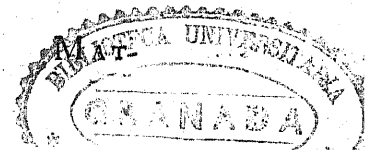
P O S T E R I O R I S ad Corinthios sexto: Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta.

M A T T H A E I decimo: Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Qui autem perseverauerit vsq; in finem, hic saluus erit.

AD Ephesios quinto: Eratis aliquandò tenebræ, nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate, (fructus enim lucis, est in omni bonitate, & iustitia, et veritate) probantes quod sit beneplacitum Deo.

AD Colossenses tertio: Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam.

n n n

MATTHAEI 5. Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram.
CAP. II. Tollite iugum meum super vos, & discite a me quia mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus vestris.

PROVERB. 3. Ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.

PROVERB. 10. 11. Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

AD PHILIPPENSES quarto: Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus prope est.

ECCLESIASTICI trigesimo septimo: Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adiuciet vitam.

TOBIAE primo: Cum verò Tobias factus fuisset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua: genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei, quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato.

PRIORIS ad Thessal. 5. Ab omni specie mala abstinete vos.

SAPIENTIAE quarto: O quam pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius, quoniam et apud Deum nota est, & apud homines. Cum presens est, imitatur illam.

PRIORIS ad Corinthios septimo: Et mulier in nupta & virgo, cogitat quae Domini sunt: ut sit sancta & corpore & spiritu.

P A T R E S.

AVGVST. tract. 87. in euang. Ioannis: Posuit nos ut fructum afferamus, hoc est, inuicem diligamus: quae fructum sine illo afferre non possumus, sicut palmites facere sine vite nihil possunt. Charitas ergo est fructus noster, quae definit Apostolus, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Hac diligimus inuicem, hac diligimus Deum: neque enim vera dilectione diligeremus inuicem, nisi diligentes Deum. Diligit enim unusquisque proximum suum tanquam seipsum, si diligit Deum: nam si non diligit Deum, non diligit seipsum. In his enim duobus preceptis charitatis, tota lex pedet & prophetarum: hic est fructus noster. De fructu itaque nobis mandas, Hec mando, inquit, vobis, ut diligatis inuicem: unde & Apostolus Paulus, cum contra opera carnis comedere fructum spiritus velleret, a capite hoc posuit: Fructus, inquit, spiritus charitas est: ac deinde ca-

Boham. 15.

5. Tim. 1.

Matth. 22.
Charitas est
primarius
fructus Spi-
ritus.
Galat. 5.

rerat tanquam ex isto cap. exorta & religata contextit, quae sunt: gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas. Quis autem bene gaudet, qui bonum non diligit unde gaudet? Quis pacem veram nisi cum illo potest habere, quem veraciter diligit? Quis est longanimis in bono opere perseveranter manendo, nisi ferueat diligendo? Quis est benignus, nisi diligat cui opitulatur? Quis bonus, nisi diligendo efficiatur? Quis salubriter fidelis, nisi ea fide quae per dilectionem operatur? Quis utiliter mansuetus, cui non dilectio moderetur? Quis ab eo continet unde turpatur, nisi diligat unde honestatur? Merito itaque magister bonus dilectionem sic saepe commendat, tanquam sola praecipienda sit, sine qua non possunt prodesse caetera bona, & quae non potest haberi sine caeteris bonis, quibus homo efficitur bonus.

2 HIERONYMVS in caput quintum ad Galatas: Quae alia inter fructus spiritus debuit tenere primatum, nisi charitas: sine qua virtutes caeterae non reputantur esse virtutes: & ex qua nascuntur universae quae bona sunt? Siquidem & in Lege, & in Euangelio, ipsa obtinet principatum: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua: & diliges proximum tuum sicut teipsum.

3 AVGVSTINVS in epistolam primam Ioannis, tractatu quinto: In hoc manifestati sunt filij Dei & filij diaboli: Omnis qui non est iustus, non est a Deo, & qui non diligit fratrem suum. Certum iam manifestum est unde dicat, Et qui non diligit, inquit, fratrem suum. Dilectio ergo sola discernit inter filios Dei & filios diaboli. Signent se omnes signo crucis Christi: Respondeant omnes, Amen. Cantent omnes halleluia: Baptizentur omnes, intrent omnes Ecclesias, faciant parietes basilicarum, non discernuntur filij Dei a filiis diaboli nisi charitate. Qui enim diligit alterum, legem implevit, ait Apostolus. & plenitudo legis, charitas. Puto istam margaritam esse illam. Homo negociator describitur in Euangelio, qui inuenit unam margaritam, & vendidit omnia quae habebat, & emit eam: haec est margarita preciosa charitas, sine qua nihil tibi prodest quodcumque habueris. Quam si solam habeas, sufficit tibi.

ITEM in Euangelium Ioannis tractatu 87. ut supra, paulo ante.

III

Quomodo doctrina de donis & fructibus
spiritus rite vtemur?

nnn 2 A Ita

Charitas quae sit
utilis & ne-
cessaria.

Charitas cur
primatum te-
net inter fru-
ctus Spiritus.
Deut. 6.
Matth. 22.

Dilectio sola
discernit in-
ter filios Dei
& filios dia-
boli.

Rom. 13.
Matth. 13.
Sine charita-
te nihil pro-
dest, sola suf-
ficit.

a. Iacob. 1. c.

b. Tit. 3. b.

c. Rom. 5. a.

d. Ioan. 7. f.

e. In caput.
Esaia. 11.f. Psal. 142. c.
30. c. Sap. 1. a. b.

A Ità videlicet, si gratis animis, vnde illa nobis proueniant, agnoscamus, ac eorundem virtutem & vsum in nobis efficacem sentiamus, exprimamus, atque conseruemus. Proueniunt certè ab omnis gratiæ fonte Patre^a illo luminum, qui nobis suam bonitatem & charitatem immensam in his commendat, dum per Christum in nos^b tam abundè Spiritum suum effundit.^c *Charitas enim Dei, vt Apostolus testatur, Diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, secundum hanc gratiam scilicet septiformem, Christo nobis ità promerente.*^d *Qui credit in me, inquit, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aque viuae. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum, vt ipse explicat Euangelista. Alioquin absque Christo, sicut Hieronymus^e dixit, nec sapiens quis esse potest, nec intelligens, nec consiliarius, nec fortis, nec eruditus, nec pius, nec plenus timoris Dei.*

B Virtus autem & vsus horum donorum spiritualium eò spectat, vt virtutes Theologicæ simul & Cardinales, quas diximus, suam in nobis vim & operationem legitimam expediant, & expedite perficiant. Efficiunt quoquè, vt homines prorsus lubentes & habiles, ducem^f Spiritum sanctum vbiquè sequantur, atque eodem incitati & cõfir-

mati,

mati, in via^g mandatorum Dei indefessè procurant, verequè spirituales & Dei filij efficiantur.^g *Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei,*^h Rom. 8. e. Apostolo teste.

C De his donis prolixum esset nunc agere singularitè: Indè porrò suauissimi fructus Spiritus consequuntur, qui nos veluti frugiferas^a arbores in Ecclesiæ agro commendant atque ostendunt, secundum illud: ^b *Omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Qui fructus etiam illud commodi afferunt, vt homo Christianus aduersus carnis opera, velut spirituali quadam armatura, sit instructus & confirmatus. Nunquàm enim fallet Canon Apostolicus: ^c *Spiritu ambulante, & desideria carnis non perficietis.* Et alibi scriptum est: ^d *Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.*^e

S C R I P T V R A E.

I A C O B I primo: Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descèdens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

A D Titum tertio: Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum salua-

n n n 3 to-

torem nostrum: vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.

AD Romanos quinto, & Ioannis septimo, vt in textu.

PSALMO centesimo quadragesimo secundo: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.

PSALMO quinquagesimo: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum in noua in visceribus meis. Nè proicias me à facie tua, & Spiritum sanctum tuum nè auferas à me. Redde mihi lætitiã salutaris tui, & Spiritu principali confirma me.

SAPIENTIAE primo: Quoniam in maleuolam animam non introibit sapietia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus discipline effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripitur à superueniente iniquitate. Benignus est enim spiritus sapientiæ, & non liberabit maledictum à labijs suis: quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius auditor. Quoniã spiritus Dñi repleuit orbem terrarum: & hoc quod cõtinet omnia, scientiam habet vocis. Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens iudicium.

PSALMO centesimo decimo octauo: Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatãsti cor meum.

AD Romanos octauo, vt in textu.

PSALMO quinquagesimo primo: Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei, speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi.

MATTHÆI septimo, ad Galatas quinto, ad Romanos octauo, vt in textu.

PA.

1 HIERONYMVS in caput vndecimum Esaiæ vt in textu, & vt supra quæstione prima, A 1.

2 IDEM in caput quintum ad Galatas: Illud quoquẽ quod Matt. 7. à Salvatore dicitur: Non potest arbor bona fructus afferre malos: neque arbor mala, fructus afferre bonos: non tam de hominibus, quàm de fructibus carnis & spiritus, arbitror pronunciatũ: quia nec spiritus vnquam potest ea vitia, quæ in carnis operibus numerata sunt, facere: nec caro his fructibus, qui oriuntur ex spiritu, redundare. Potest autem fieri per negligentiam possidentis: vt spiritus qui versatur in homine, fructus non habeat suos: & e contrariõ carõ, operibus suis mortificatis, peccare desistat. Non tamen illõ vsque procedunt, vt & neglecta arbor spiritus, opera carnis afferat: & arbor carnis exulta, fructus germinet spirituales.

IIII.

Quæ sunt carnis opera?

Ea sunt, de quibus Apostolus ita differit: ^a Manifesta sunt opera carnis: quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comestationes, & his similia: quæ prædico vobis, sicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum DEI non consequentur. Et subiungit: ^b Qui autem CHRISTI sunt, carnẽ suam ^b Ibidem. d

^c Qui

c Rom 8 b
Aug. de verb.
Apost. ser. 6.

d Galat. 6 b

Qui in carne sunt, vt secundum carnis videlicet desideria ambulent, Deo placere non possunt. Monet igitur idem Apostolus: Nolite errare: Deus non iridetur. Quae enim seminauerit homo, haec & metet: quoniam qui seminat in carne sua, de carne metet & corruptionem. Qui autem seminat in Spiritu, de Spiritu metet vitam aeternam.

S C R I P T V R A E.

AD Galatas quinto, ad Romanos octauo, & ad Galatas sexto, vt in textu.

P A T R E S.

Secundum carnem
viuere, angustiae aut luxuriae deditis
solum conueniat.
Galat. 5.

1 AVGVSTINVS libro decimoquarto de ciuitate Dei, capite secundo: Cum igitur multis modis, quos perscrutari & colligere longum est, diuina scriptura nuncupet carnem, quid sit secundum carnem viuere: quod profecto malum est, cum ipsa carnis natura non sit malum, vt indagare possumus: inspicimus diligenter illum locum epistolae Pauli Apostoli, quam scripsit ad Galatas, vbi ait: Manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt adulteria, fornicationes, immunditiae, luxuriae, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, haereses, inuidiae, ebrietates, commestiones, & his similia, quae praedico vobis, sicut & praedixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Iste totus epistolae Apostolicae locus, quantum ad rem praesentem satis esse videbitur, consideratus, poterit hanc dissoluere quaestionem, quid sit secundum carnem viuere. In operibus namque carnis, quae manifesta esse dixit, eaque commemorata damnauit, non illa tantum inuenimus, quae ad voluptatem pertinent carnis: sicut sunt fornicationes, immunditiae, luxuriae, ebrietates, commestiones: verum etiam illa, quibus animi vitia demonstrantur a voluptate carnis aliena. Quis enim seruitutem, quae idolis exhibetur, veneficia, inimicitias, contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, haereses, inuidias, non potius intelligat animi vitia esse, quam carnis? Quandoquidem fieri potest, vt propter idololatriam, vel haeresis alicuius errorem a voluptatibus carnis

Inter opera
carnis numerantur etiam
animi vitia.

nis temperetur: & tamen etiam tunc homo quamuis carnis libidines continere atque cohibere videatur, secundum carnem viuere hac Apostolica autoritate conuincitur: & in eo quod abstinet a voluptatibus carnis, damnabilia opera carnis agere demonstratur. Quis inimicitias non in animo habeat: aut quis ita loquitur, vt inimico suo, vel quem putat inimicum, dicat, malam carnem, ac non potius, malum animum habes aduersum me? Postremo sicut carnalitates, vt ita dicam, si quis audisset, non dubitaret carni tribuere: ita nemo dubitat animositates ad animum pertinere. Cur ergo haec omnia, & his similia, doctor gentium in fide & veritate, opera carnis appellat, nisi quia eo locutionis modo quo totum significatur a parte, ipsum hominem vult nomine carnis intelligi?

2 ET capite tertio: Haec autem vitia (superbia & inuidia) quae tenent in diabolo principatum, carni tribuit Apostolus, quam certum est diabolus non habere. Dicit enim inimicitias, contentiones, emulationes, animositates, inuidias, opera esse carnis: quorum omnium malorum caput & origo superbia est, quae sine carne regnat in diabolo. Quis autem illo est inimicior sanctis? Quis aduersus eos contentiosior, animosior, & magis emulus, atque inuidus inuenitur? Et haec omnia cum habeat sine carne, quomodo sunt ista opera carnis, nisi quia opera sunt hominis: quem, sicut dixi, nomine carnis appellat? Non enim habendo carnem, quam non habet diabolus, sed viuendo secundum seipsum, hoc est, secundum hominem, factus est homo similis diabolo: quia & ille secundum seipsum viuere voluit, quando in veritate non stetit, vt non de Deo, sed de suo mendacium loqueretur, qui non solum mendax, verum etiam mendacij pater est. Primus est quippe metitus, & a quo peccatum, ab illo coepit esse mendacium.

3 ITEM sermone sexto de verbis Apostoli: Quid est secundum carnem ambulare? Carnalibus concupiscentijs consentire. Quid est secundum spiritum ambulare? Adiudari spiritu in mente, & concupiscentijs carnis non obedire. Sic ergo impletur in nobis lex, impletur in nobis iustitia Dei: modo interim impleatur, Post concupiscentias tuas non eas. Post concupiscentias tuas, cum audis, illicitas accipe. Post concupiscentias tuas non eas, debet impleri ex voluntate nostra. Adiuta gratia Dei debet impleri, Post concupiscentias tuas non eas. Quicquid enim illa concupiscentia carnis egit in nobis praeteritorum peccatorum, siue in factis, siue in dictis, siue in cogitationibus, totum deletum est sacro baptisinate, omnia de-

Quomodo
carnis opera
dicantur ea
quae Aposto-
lus enumera-
uit.

Galat. 5.

Opera carnis
dicuntur, quia
sunt opera
hominis.

Ioan. 8.

Secundum car-
nem ambulare,
est consentire
carnalibus con-
cupiscentijs.

Ecc. 18.

Baptismi vit.

Concupiscen-
tia post ba-
ptismum.

Qui dicantur
esse in carne
apud Paulū.

Ioan. 5.

bita delēuit vna indulgētia. Restat ergō cū carne cōflictus, q̄a delecta est iniquitas: sed manet infirmitas, inest, titillat delectatio illicitæ concupiscētiæ: pugna, resiste, noli cōsentire, & impletur hīc, Post concupiscētiās tuas non eas: quia & si q̄n surrepūt, & vsurpant sibi oculum, aurem, linguam, volaticam cogitationem, nec sic despere. mus de salute nostrā. Et post pauca: Qui autē in carne sunt, id est, qui in carne confidunt, qui concupiscētiās suās sequuntur, qui in his habitant, qui earum voluptatibus oblectantur, qui in earum delectationibus beatam felicemq̄ vitā constituunt, ipsi sunt in carne, Deo placere non possunt. Non enim sic dictum est, Qui autem in carne sunt, DEO placere non possunt: quasi dictum esset, in hac vita cū sunt homines, Deo placere non possunt. Ergō non placuerunt sancti Patriarchæ? Ergō non placuerunt sancti Apostoli? Non placuerunt sancti martyres, qui antequā corpus patiendo depōnerent Christum confitendo, non solū voluptatem contemnebant, sed dolores quoque patientissimē perferebant? Placuerunt, sed in carne non fuerunt. Portabant carnem, non portabantur à carne. Iam enim paralytico dictum erat, Tolle grabatū tuum. Qui enim in carne sunt, quemadmodū dixi, quemadmodū iam exposui, non in hoc seculo viuendo, sed carnis concupiscētijs cōfentiendo, Deo placere non possunt.

DE OCTO BEATITVDINIBVS.

I

Quenam sunt en angelicæ legis Beatitudines?

Vide Aug. li. 1. de ser. Domini in monte ca. 2 & sequēt. Chromatiū Episcopū in declamatiōe de octo Beatitudinib. Greg. Nyssē de beatitudinib. Leonē in homil. omniū Sanctōrū. Itē Bern. ser. 1. de Festo omniū Sanctōrū & ser. 4. de Aduentu Domini. a Ambros. in 6 cap. Lucæ. b Matth. 5. a & ibid. Hilar. Chrysof. Hierō. Chromatius, Theophylact. Euthymius, Anselmus & ceteri.

Illæ sanè sunt, quas & Dominicas Beatitudines & Benedictiones Ambrosius^a vocat, quæ apud^b Matthæum Euangelistam octonario numero recensentur in hunc modum:

1. *Beati*

1. *Beati^c pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.*
2. *Beati^d mites: quoniam ipsi possidebunt terram.*
3. *Beati qui^e lugent: quoniam ipsi consolabuntur.*
4. *Beati qui^f esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur.*
5. *Beati^g misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.*
6. *Beati^h mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.*
7. *Beati^a pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.*
8. *Beati qui^b persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum.*

c Luc. 6. c. Esa. 66. a
Iac. 2. a Mat. 18. a

d Psal. 36. b Matth. 11 d Psal. 26. d
e Luc. 6. c r 6. f
f Reg. 15. g Ios. 16. c
Esa. 61. a. Mat. 26. g
g Sap. 1. a Psal. 15. b
16. d Esa. 65. b

h Psal. 40. a Proue. 11. c Eccl. 29. b
Luc. 6. e

i Psal. 23. a. Psal. 50. c

a Psal. 36. d Ioann. 14. d
b Luc. 6. c r. Pet. 3. c
c Timoth. 3. c. Act. 14. d
d Augu. de ser. Domini in monte lib. 1. cap. 9.

SCRIPTVRAE.

MATTHÆI quinto: Videns autem turbas, ascendit in montem: & cū sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius: & aperiens os suum, docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum, & cetera, vt in textu.

LVCÆ sexto: Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos, dicebat: Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei.

ESAIÆ sexagesimosexto: Omnia hæc manus mea fecit, & facta sunt vniuersa ista, dicit Dominus. ad quem autē respiciam, nisi ad paupculum, & contritū spiritu, et tremētem sermones meos?

IACOBI secundo: Audite fratres mei dilectissimi: nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?

MATTHAEI decimo octavo: Quicumq; humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno caelorum.

PSALMO trigesimo sexto: Mansueti autem hereditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.

MATTHAEI undecimo: Tollite iugum meum super vos, & discite a me quia mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus uestris.

PSALMO vigesimo sexto: Credo videre bona Domini in terra uiuentium.

LVCAE sexto: Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.

ET capite decimo sexto: Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu uero cruciaris.

PRIMI Regum decimo quinto: Et non uidit Samuel ultra Saul usque; ad diem mortis suae: ueruntamen iugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum poenitebat quod constituisset regem Saul super Israel.

IOANNIS decimo sexto: Amen amen dico uobis, quia plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit: uos autem contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia uenit hora eius: cum autem pepererit puerum, iam non meminit pressurae propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et uos igitur, nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem uidebo uos, & gaudebit cor uestrum: & gaudium uestrum nemo tollet a uobis.

ESAIAE sexagesimo primo: Spiritus Domini super me, eo quod uinxerit Dominus me: ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & praedicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem: Ut praedicarem

an-

annum placabilem Domino, et diem ultionis Deo nostro: ut consolarem omnes lugentes. Ut ponerem lugentibus Sion, & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu inuicioris: & uocabuntur in ea fortes iustitiae, plantatio Domini ad glorificandum. Pro confusione uestra duplici & rubore laudabunt partem eorum: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, laetitia sempiterna erit eis.

MATTHAEI vigesimo sexto: Et egressus Petrus foras, fleuit amare.

SAPIENTIAE primo: diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quaerite illum.

PSALMO decimo quinto: Notas mihi fecisti uias uiae: adimplebis me laetitia cum uultu tuo: delectationes in dextera tua usque; in finem.

ET psalmo decimo sexto: Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua.

ESAIAE sexagesimo quinto: Propter hoc haec dicit Dominus Deus: Ecce serui mei comedent, & uos esurietis: ecce serui mei bibent, & uos sitietis: ecce serui mei laetabuntur, & uos confundemini: ecce serui mei laudabunt pro exultatione cordis: & uos clamabitis pro dolore cordis, & pro contritione spiritus ululabitis.

PSALMO quadragesimo: Beatus uir qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conseruet eum, & uiuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorum eius.

PROVERBIORVM undecimo: Benefacit animae suae uir misericors: qui autem crudelis est, etiam propinquos abijcit. Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitiam

ooo 3

mer-

merces fidelis. Clementia præparat vitam: & sectatio malorum mortem.

ECCLESIASTICI vigesimonono: Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit: & postea resurget, & retribuet illis retributionem unicuique in caput illorum.

LVCÆ sexto: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Date, & dabitur vobis, mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis.

PSALMO vigesimotertio: Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutaris suo.

PSALMO quinquagesimo: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum in noua in visceribus meis.

PSALMO trigesimosexto: Custodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico. Iniusti autem disperibunt simul: reliquiæ impiorum interibunt.

IOANNIS decimoquarto: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet.

LVCÆ sexto: Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum, propter filium hominis.

PRIORIS Petri tertio: Et quis est qui vobis noceat, si bo-
ni

ni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati.

POSTERIORIS ad Timotheum tertio: Et omnes qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutione patientur.

ACTORVM decimoquarto: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei, aiut Paulus & Barnabas.

P A T R E S.

1 AMBROSIVS in caput sextum Lucæ: Quatuor tantum beatitudines sanctus Lucas dominicas posuit, octo verò sanctus Matthæus: sed in istis octo illæ quatuor sunt, & in quatuor istis illæ octo & cæt. Beati, inquit, pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum. Primam benedictionem hanc vterq; Euangelista posuit. Matt. 5. Octo benedictiones. Ordine enim prima est, & parens quædam generatioq; virtutum: Meretur sempiterna, qui secularia contemnunt. quia qui cõtempserit secularia, ipse merebitur sempiterna: nec potest quisquam meritum regni cælestis adipisci, qui mundi cupiditate possessus, emergendi non habet facultatem. Secunda benedictio: Beati, inquit, mites. Tertia: Beati qui lugent. Quarta: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Quinta: Beati misericordes. Sexta: Beati mundo corde. Septima. Beati pacifici. Et bene septima, quoniã eo die ab omnibus mundi operibus requieuit Deus. Dies enim quietis & pacis est. Octaua: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.

2 AVGVSTINVS de sermone Domini in monte, libro primo, capite nono: Non ista perpeti fructuosum est, sed ista pro Christi nomine non solum æquo animo, sed etiam cum exultatione tollerare. Nam multi hæretici, nomine Christiano animas decipientes, multa talia patiuntur. Sed ideò excluduntur ab ista mercede, quia non dictum est tantum, Beati qui persecutione patiuntur: sed additum est, propter iustitiam. Vbi autem sana fides non est, non potest esse iustitia. Quia iustus ex fide viuuit. Neq; schismatici aliquid ubi ex ista mercede promittant, quia similiter ubi charitas non est, non potest esse iustitia. Dilectio enim proximi malum non operatur. Quã si haberet, non dilaniaret corpus Christi quod est Ecclesia. Hæretici & schismatici non patiuntur persecutione propter iustitiam. Vbi sana fides non est, non potest esse iustitia. Abaeuc 2. Rom. 13. Charitate non habet, q. Ecclesia dilaniant. Et post pauca: Quid est sanè q; etiã hoc non est nudè positum, vt dicetur, Et dicet omne malum aduersum vos: sed additum est, metientes: additum est etiã, ppter me: Propter eos additum puto, qui volunt de perse-

† ficta

Hæretici non
ppter Chri-
stum malè
audiunt.

persecutionibus & de famæ suæ turpitudine gloriari: & ideò dicere ad se pertinere Christum, quia multa de illis dicuntur mala: cum & vera dicantur, quandò & de illorum errore dicuntur: etsi aliquã. dd etiam nonnulla † facta iactantur, quod temeritate hominũ ple- runquè accidit, non tamen propter Christum ista patiuntur. Non enim Christum sequitur, qui nõ secundum veram fidem & Catho- licam disciplinam Christianus vocatur.

II

*Quarè hæc de Beatitudinibus doctrina est ob-
seruanda?*

a Esaiæ 33. d
Iacob. 4. c
Matth. 5. a

b 2. Tim. 4. b

e 2. Ioã. epi. c
Luca 6. c
d 1. Cor. 3. b
Matth. 11. b
Luca 16. d
e Iacob. 1. b

Quoniã prima & maxima pars est legis Euan- gelicæ, quam Christus^a Legifer noster in monte tradidit ore suo sacrosancto, vt considerarent omnes, quid Christiana iustitia vltra fidem com- plectatur & postulet: deindè scirent, quomodò iustis corona iustitiæ, vt Paulus^b vocat, vel mer- ces^c plena æternaque non sine^d labore obuেনiat. Nam hinc etiam Iacobus affirmat: *Beatus vir qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.*

SCRIPTURAE.

ESAIÆ trigésimotertio: Dominus iudex noster, Do- minus legifer noster, Dominus rex noster: ipse saluabit nos.

IACOBI quarto: Vnus est enim legislator, & iudex qui po- test perdere & liberare.

MATTHÆI quinto: Videns autem turbas, ascendit in montè: & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius &c.

Po.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: In reliquo, re- posita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius.

IN secunda epistola Ioannis: Videte vosmetipsos, nè perdatis quæ operati estis: sed vt mercedem plenam acci- piatis.

LVCAE sexto: Date, & dabitur vobis: mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.

PRIORIS ad Corinthios tertio: Vnusquisq; autem pro- priam mercedem accipiet secundum suum laborem.

MATTHÆI vndecimo: A diebus autem Ioannis Ba- ptistæ vsque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

LVCAE decimosexto: Lex & prophetæ, vsque ad Io- annem: ex eo regnum Dei euangelizatur, & omnis in illud vim facit.

IACOBI primo, vt in textu.

III

*Quid verò circa hæc de Beatitudinibus doctrinam
præcipuè notandum est?*

A Primùm quidem obseruari debet, gradus in- ter eas distinctos esse, vt ex ipso tum numero, tum ordine perspicitur.

B Deindè quolibet in gradu coniunctim duo

ppp pro-

Ambrosius
in sextum ca-
put Luc.

proponuntur, quorum alterum ipse sit actus virtutis, seu meritum, & Beatitudo (vt nuncupant) huius vitæ: alterum verò, æternæ vitæ præmium suo merito congruens, quam beatitudinem patriæ licet appellare. Sicuti autem prior pars laborem & difficultatem offert credentibus: ita posterior quæ statim in singulis gradibus adijcitur, magnitudine propositi præmij consolationem admiscet, lenitque labores, sudores & agones in Christiana militia omnibus perferendos. ^a *Non enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.* ^b *Vnufquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* ^c *Quæ seminauerit homo, hæc & metet, vt constanter gentium doctor asseuerat. Quamobrem Dominus priusquam ^d tremendum se iudicem orbi sistat, ad expectationem aduentus sui nos omnes his verbis excitat: ^e *Eccè venio citò, inquit, & merces mea mecum est, reddere vnicique secundum opera sua.* ^f *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: quæ demùm summa, æterna & absoluta est Beatitudo.**

C At ^g vana est prorsus mundi de beatitudine sententia, quæ permultos interim fallit ac perdit. Nam beati ferè vulgò putantur diuites, præpotentes, gloria & authoritate clari, bonis fortunæ affluentes, voluptatibus indulgentes.

Verùm

Verùm Christus ^h væ væ istis opponit, & liberè sic Esaias ^a acclamat: *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.* ^b *Beatus populus, cuius Dominus Deus eius, nimirum vt authorem suum benè beateque viuendo semper prædicet.*

SCRIPTVRAE.

POSTERIORIS ad Timotheum secundo, prioris ad Corinthios tertio, & ad Galatas sexto capite, vt in textu.

AD Hebræos decimo: Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem, (fidelis enim est qui repromisit) & consideremus inuicem in prouocationem charitatis & bonorum operum: non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam: sed consolantes, & tanto magis quanto videritis appropinquantem diem. Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio iudicij & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Mihi vindictâ, ego retribuam. Et iterum: Quia iudicabit Dominus populum suum. Horrendum est incidere in manus Dei viuientis. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est: vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc modicum aliquantulumque, qui venturus est, veniet, & non tardabit.

ACTORVM decimoséptimo ait Paulus: Et tempora quidem huius ignorantie despiciens Deus, nunc annunciat hominibus, vt omnes vbique pœnitentiam agant, eò quòd

ppp 2 sta

^h Luc. 6 d
ⁱ Esai. 5 b c d
⁶⁵ b e
^a Amos 6. a b
^a Esai. 3 c

^b Psal. 143 d
³² c Et ibidè
^{Aug. conc. 2.}
& in Psal. 118.
concione 1.

^{a2} Tim. 2. a

^{b1} Cor. 3. b

^c Galat. 6. b

^d Heb. 10. e g
^{Act. 17. g}

^e Apoc. 22. c

^f Apoc. 3. d
^{Matth. 19. d}
^{Luc. 22. e}

^g Eccès. 2. a b
^{3. c. 11. c d} Psal.
143. c d Sa-
pient. 2. a b

statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in viro in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.

A P O C A L Y P S I S vigesimosecundo & capite tertio, vt in textu.

M A T T H A E I decimonono : Iesus autem dixit illis, Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum : centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

L V C A E vigesimosecundo : Vos autem estis qui permanistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut ut disposuit mihi pater meus, regnum : vt edatis & bibatis super mèsam meam in regno meo, & sedeat is super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.

E C C L E S I A S T I S secundo: Dixi ergò in corde meo, Vadam, & affluam delicijs, & fruam bonis. Et vidi quòd hoc quoquè esset vanitas. Risum reputaui errorem : & gaudio dixi, Quid frustra deciperis? Cogitauit in corde meo abstrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapientiam, deuitaremqu; stultitiam, donèc viderem quid esset vtile filijs hominum, quo facto opus est sub sole numero dierum vite suæ. Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas: feci hortos & pomaria, & cõfeci ea cunctigenis arboribus. Et extruxi mihi piscinas aquarum, vt irrigarem syluam lignorum germinantium. Possedi seruos & ancillas, multamque familiam habui: armenta quoquè & magnos ouium greges ultra omnes qui fue-

fuerunt ante me in Ierusalem. Coaceruaui mihi argentum & aurum, & substantias regum & prouinciarum. Feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos, & vrceos in ministerio ad vina fundèda. Et supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in Ierusalem. sapientia quoquè perseuerauit mecum. Et omnia quæ desiderauerunt oculi mei, non negaui eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his quæ præparaueram : & hanc ratus sum partem meam, si vterer labore meo. Cumqu; me conuertissem ad vniuersa opera quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus frustra sudaueram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.

C A P I T E quinto : Auarus non impletur pecunia : & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. & hoc ergò vanitas. Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quòd cernit diuitias oculis suis?

C A P I T E vndecimo : Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrofi temporis, & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita. Lætare ergò iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium. Aufer iram à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua. Adolescentia enim & voluptas, vana sunt.

P S A L M O centesimo quadragesimo tertio : Eripe me, & erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem : & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua.

Filiæ eorum compositæ, circumornatæ vt similitudo templi. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis: boues eorum crassæ. Non est ruina maceræ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt: beatus populus, cuius Dominus Deus eius.

S A P I E N T I A E secundo: Dixerunt impij, cogitantes apud se non rectè: Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquàm non fuerimus: quoniã fumus flatus est in naribus nostris, & sermo scintillæ ad commonendum cor nostrum: quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquàm mollis aër, & transibit vita nostra tanquàm vestigium nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est radijs solis, & à calore illius aggrauata: & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum. Vmbræ enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri: quoniam consignata est, & nemo reuertitur. Venite ergò, & fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tanquàm in iuuentute celesiter. Vno precioso & vnguentis nos impleamus, & non prætereant nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequàm marcescant: nullum pratium sit quod non pertranseat luxuria nostra, Nemo vestrum exors sit luxuriæ nostræ: vbi què relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est fors nostra.

L V C A E sexto: Veruntamen væ vobis diuitibus, quia

quia habetis consolationem vestram. Væ vobis qui saturati estis: quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis. Væ cum benedixerint vobis omnes homines. secundùm hæc enim faciebant pseudoprophetae patres eorum.

E S A I A E quinto: Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci. Nunquid habitabitis vos soli in medio terræ? In auribus meis sunt hæc, dicit Dominus exercituum: Nisi domus multæ desertæ fuerint grandes & pulchræ, absque habitatore. Decem enim iugera vinearum facient lagunculam vnã, & triginta modij sementis facient modios tres. Væ qui confurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiujs vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles eius interièrunt fame, & multitudo eius siti exaruit, &cæte. Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustrum iniquitatem. Qui dicitis, Festinet, & citò veniat opus eius vt videamus: & appropiet & veniat consilium sancti Israel, & sciemus illud. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes. Væ qui potètes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem. Qui iustificatis impium pro muneribus, et iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter

pter hoc sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum quasi fauilla erit, et germen eorum vt puluis ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, et eloquium sancti Israel blasphemauerunt, etc.

CAPITE sexagesimoquinto: Numerabo vos in gladio, et omnes in cæde corruetis: pro eo quod vocaui, et non respondistis: locutus sum, et non audistis, et faciebatis malum in oculis meis: et quæ nolui, elegistis. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce serui mei comedent, et vos esurietis: ecce serui mei bibent, et vos sitietis: ecce serui mei lætabuntur, et vos confundemini: ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis: et vos clamabitis præ dolore cordis, et præ contritione spiritus ululabitis.

AMOS sexto: Væ qui opulenti estis in Sion, et confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientiæ pompaticè domum Israel. Qui separati estis in diem malum, et appropinquatis solio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis agnū de grege, et vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterij: sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici. Bibentes vinum in phialis, et optimo vnguento delibuti: et nihil patiebantur super contritione Ioseph. Quapropter etc.

ESAIÆ tertio, et psalmo centesimo quadragesimotertio, vt in textu.

PSALMO trigesimo secundo: Beata gens cuius est Dominus, **DEVS** eius: populus quem elegit in hæreditatem sibi.

PATRES.

I AM-

AMBROSIVS in caput sextum Luca: Veni Domine Iesu, doce nos ordinem beatitudinum tuarum. Neque enim sine ordine dixisti, primò beatos pauperes spiritu, secundò beatos mites, & tertio beatos qui lugent. Et post nonnulla: Vsq̄ ad finem te ducit, vsq̄ ad martyrium profequitur, & constituit beatitudinum palmam. Vide igitur ordinem. Oportet te pauperem fieri spiritu. Humilitas enim spiritus, diuitiæ virtutum sunt. Nisi pauper fueris, mitis esse non poteris. Qui mitis est, potest lugere præsentia: qui inferiora luget, potest desiderare meliora: qui superiora quærit, inferiora deuitat, vt & ipse à superioribus adiuuetur: qui miseretur, cor suum mundat. Quid enim est mundare animum, nisi sordem mentis abluere? Eleemosyna enim à morte liberat: patientia verò, perfectio est charitatis. Qui autem patitur persecutionem, in ultimo certamine constitutus probatur aduersis, vt cum legitime certauerit, coronetur. Hos quidem gradus volunt esse virtutum, per quos ab ultimo ad superiora possimus ascendere. Deniq̄ sicut incrementa virtutum, ita etiam sunt incrementa præmiorum. Plus est enim, Dei esse filium, quàm possidere terram, & consolationem mereri. Sed quia & primum præmium regnum cælorum est, & vltimum præmium regnum cælorum est: nunquid æquale præmiū incipientibus atque perfectis est? Ne fortè mysticè docemur, quia est primum regnum cælorum, illud Apostolicum, Dissolui & esse cum Christo? Habes primum regnum, quandò sancti rapiuntur in nubibus obuiam Christo in aëra. Multi enim dormientium surgent, isti in vitam æternam, illi in opprobrium. Primum ergò regnum cælorum sanctis propositum, est in absolute corpore: secundum regnum cælorum est, post resurrectionem esse cum Christo. Cum fueritis in regno cælorum, tunc processus est mansiōum: & si vnum regnum, diuersa tamen merita sunt in regno cælorum. Post resurrectionem terram tuam incipies possidere, absolutus à morte. Absolutus per Dominicam crucem, si tamen intrà iugum Domini fueris inuentus, consolationem in ipsa possessione reperies: consolationem sequitur delectatio, delectationem diuina miseratio. Quem autem miseratur Dominus, & vocat: qui vocatur, videt vocantem: qui Deū viderit, in ius diuinæ generationis assumitur: tunc demum quasi Dei filius, cælestis regni diuitijs delectatur. Ille igitur incipit, hic repletur. Nam & intrà hoc seculum multi in imperio Romano sunt: sed maiorem imperij gratiam, qui proprio- res imperatori sunt, consequuntur.

Ordo beatitudinum.

Tob. 12.

2. Tim. 2.

Præmiorū incrementa repræsentat incrementi virtutum.

Phillip. 1.

1. Thess. 4.

Dani. 12.

Duplex status regni cælorum: alter statim post mortem, alter post

generale resurrectionē.

Ioan. 14.

Diuersitas meritorū in regno cælorum.

Gen. 3.

C AVGVSTINVS in psalmum trigefimumsecundum

Beatitudinē amat omnes tam mali quā boni.

concione secunda: Amant omnes beatitudinem, & idēd peruersi sunt homines, qui mali volunt esse, miseri nolunt. Et cū sit malitiā indiuidua comes miseria, isti peruersi non solum mali esse volunt, & miseri nolunt, quod fieri non potest: sed idēd volunt mali esse, nē miseri sint. Quid est hoc quod dixi, idēd volūt mali esse, nē miseri sint? Considerate hoc paululum in omnibus hominibus qui malē faciunt, beati semper esse volunt. Furtum facit, quāris quārēd propter famem, propter necessitatem. Ergō, nē miser sit, malus est: & idēd miserior est, quia malus est. Depellendā ergō miserīā causa, & acquirendā beatitudinis causa, faciunt omnes homines quicquid vel boni faciunt, vel mali. Semper ergō beati esse volunt. Siue malē viuētes, siue bonē viuētes, beati esse volunt, & non contingit omnibus quod omnes esse volunt. Omnes enim beati esse volunt, non autem erunt nisi illi, qui iustē esse voluerint. Et ecce nescio quis vt malē faciat, beatus vult esse. Vndē? Ex pecunia, ex argento & auro, ex prādijs, fundis, domibus, mancipijs, pompa seculari, honore volatīco & perituro: habendo aliquid volunt beati esse. Quāre ergō qd habes, vt beatus sis. Cū enim beatus fueris, melior vti quē eris, quā cū miser es. Fieri autem non potest, vt res deterior te faciat meliorem. Homo es: deterius te est, quicquid cupis quo beatus esse desideras. Aurum, argentum, quālibet corpora, quibus inhias acquirendis, possidendis, fruēdis, inferiora sunt te. Tu melior es, tu fortior es: & vtiq; vis melior esse quā es, cū beatus esse vis, quia miser es. Melius est enim vtiq; beatū esse, quā miserum. Vis esse melior te: & quāris & perquiris, per quā id fiat, deteriora sunt te. Quicquid quēsieris in terra, deterius est quā tu. Hoc omnis homo optat amico suo, sic eum adiurat: sic melior sis, sic meliorē te videamus, sic de te meliore gaudeamus. Quod optat, hoc & ipse vult. Accipe ergō fidele consilium. Melior te vis esse, noui: omnes nouimus, omnes volumus: quāre quod est melius te, vt indē efficiaris melior te. Intuere nunc cælum & terram: non tibi sic hęc pulchra corpora placeant, vt eis fieri beatus velis. In animo est quod quāris. Beatus enim esse vis. Ipso animo tuo quāre quid sit melius. Cū enim duo sint quādam, hoc est, animus & corpus, eō quōd istis duobus illud melius sit, quod animus dicitur, potest corpus tuum melius fieri per meliorem, quia subiectum est corpus animo. Potest ergō melius fieri corpus tuum per animum tuum, vt cū fuerit iustus animus tuus, sit postea immortale etiam

Corpus fit melius per animum.

Id in quo beatitudo ponenda est, oportet vt sit homine melius.

Omnis actio humana inquitur vel beatitudinis acquirēdā causa, vel miserīā depellendā.

Beatitudinē suā in quo cōstituant filij huius seculi.

corpus tuum. Per animi enim illuminationem meretur corpus incorruptionem, vt fiat inferioris reparatio per meliorem. Si ergō corporis tui bonum animus est, quia corpore tuo melior est, cū quāris bonum tuum, illud quāre quod melius est animo tuo. Quid est autē animus tuus attende, nē fortē contemnens animum tuum, & putas nescio quid esse vile & abiectum, & viliora quāras quibus beatificetur animus tuus. In animo tuo est imago D E I, mens hominis capit eam: Accepit eam, & inclinādo se ad peccatum, decolorauit eam. Ipse ad eam venit reformator, qui erat eius antē formator: quia per verbum facta sunt omnia, & per verbum impressa est hęc imago. Venit ipsum verbum, vt audiremus ab Apostolo: Reformamini in nouitate mentis vestrā. Iam ergō superest, vt quāras quid sit melius quā animus tuus. Quid erit, obsecro, nisi Deus tuus? Non inuenis aliquid melius animo tuo, quia cū fuerit perfecta natura tua, angelis æquabitur. Iam suprà non est nisi creator. Erige te ad illum, noli desperare, noli dicere, multum est à me. Magis multum est ad te, habere aurum quod quāris. Aurum & si volueris, fortē non habebis: D E V M, cū volueris, habebis: quia & antequā velis, venit ad te: & cū multa voluntate esses, vocauit te: & cū conuersus esses, terruit te: & cū territus confitereris, consolatus est te. Iste qui tibi prāstitit omnia, iste qui fecit te vt esses, qui his qui tecum sunt, etiam malis, prāstat solem, prāstat pluuiam, prāstat fructus, fontes, vitam, salutem, tantas consolationes, seruat tibi aliquid quod non det, nisi tibi. Quid est autem quod tibi seruat, nisi se? Pete aliud, si melius inueneris, se tibi seruat Deus. Auare, quid inhias cælo & terrā? Melior est qui fecit cælum & terram: ipsum visurus, ipsum habiturus es. Quāris vt tua sit illa villa, & transiens per illam, dicis: Beatus cuius est possessio ista. Hoc dicunt quā multi qui transeunt per illam, possunt caput agitare & suspirare, nunquid & possidere? Sonat cupiditas, sonat iniquitas, sed non concupiscas rem proximi tui. Beatus cuius est villa illa, cuius est domus ista, cuius est ager iste. Compesce iniquitatem, audi veritatem. Beata gens cuius est. Quid? Iam nōstis quid diciturus sum. Ergō desiderate vt habeatis, tunc demum beati eritis. Hac sola beati eritis, re meliore quā vos estis, meliores eritis. D E V S est, inquam, melior te qui te fecit. Beata gens, cuius est Dominus Deus eorum. Hoc ama, hoc posside: hoc cū vis, habebis, hoc gratis habebis.

Gene. 1.

Ioann. 1.

Rom. 12.

Matth. 22.

Deus melior animo.

Dei, cū volueris, habebis.

Matth. 5.

In auaros.

Sola remeliorē nobis, erimus beati.

ET in psalmum centesimum decimum octauum concione prima: Ab exordio suo magnus psalmus iste, charissimi, exhortatur nos vt quæramus beatitudinem, quam nemo est qui non experat. Quis enim vnquam vel potest, vel potuit, vel poterit inueniri, qui esse nolit beatus? Quid igitur ea exhortatione opus est ad eam rem, quam sua sponte appetit animus? Nam profectò qui exhortatur, id agit, vt excitetur volūtas eius cum quo agit, ad illud propter quod exhortatiōis adhibetur alloquium. Vt quid ergò nobiscum agitur, vt velimus quod nolle non possumus, nisi quia omnes quidem beatitudinem concupiscunt, sed quomodò ad eam perueniatur, plurimi nesciunt? Ideoq; hoc docet iste qui dicit: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Tanquam diceret: Scio quid velis: beatitudinem quæris. Si vis ergò esse beatus, esto immaculatus. Illud enim omnes, hoc autem pauci volunt, sine quo non peruenitur ad illud quod omnes volunt. Sed vbi erit quisque immaculatus, nisi in via? in qua via, nisi in lege Domini? Ac per hoc, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: non superflud vobis dicitur, sed exhortatio necessaria vestris mentibus adhibetur. Quid enim boni sit, ad quod multi pigri sunt, id est, immaculatos ambulare in via quæ lex est Domini: sic ostenditur, cum beatos esse qui hoc faciunt, indicatur, vt propter illud quod omnes volunt, etiam hoc fiat quod plurimi nolunt. Beatum quippe, esse, tam magnum est bonum, vt hoc & boni velint, & mali. Nec mirum est, quod boni propterea sunt boni: sed illud est mirum, quod etiam mali propterea sunt mali, vt sint beati. Nam quisquis libidinibus deditus, vt luxuria stuprisq; corrumpatur, in hoc malo beatitudinem quærit, & se miserum putat, cum ad suæ concupiscentiæ voluptatem, latitiamq; non peruenit: beatum verò non dubitat se iactare, cum peruenit. Et quisquis auaritiæ facibus inardescit, ad hoc congregat quocunque modo diuitias, vt beatus sit. Quicunque moitur inimicorum sanguinem fundere, quicunque desiderat dominationem, quisquis affectat crudelitatem suam explere, quisquis alienis cladibus pascitur, in omnibus sceleribus beatitudinem quærit. Nos igitur errantes, & veram miseriam falsam beatitudinem requirentes, reuocat ad viam: si audiatur vox ista diuina, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: tanquam dicens, Quid itis? Peritis, & nescitis. Non illac itur quò pergitis, quò peruenire desideratis. Nam vtrique beati esse cupitis, sed misera sunt, & ad maiorem miseriam ducunt itinera ista quæ curritis.

Nemo non vult esse beatus.

Quomodò perueniatur ad beatitudinem, ignorat multi. Psalm 118.

Mali propterea sunt mali, vt sint beati.

Vera miseriam falsam beatitudinem requirentes.

ris. Tam magnum bonum quærere per mala nolite. Si ad illud peruenire vultis, huc venite, huc ite. Via peruersa relinquitte malignitatem, qui non potestis relinquere beatitudinis voluntatem. Frustrà tendendo fatigamini, quò perueniendo inquinamini. Non autem beati inquinati in errore, qui ambulant in peruersitate seculi: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Et paulò post: Quomodò ergò iam beati, cum adhuc testimonia eius scrutantur, & exquirunt eum, cum hoc facere possint & impij & iniqui? Beatos autem esse impios & iniquos, quis vel impius dixerit aut iniquus? Ergò spe beati, sicut, Beati q; persecutionem patiuntur propter iustitiã: nõ propter quod adest, quò mala patiuntur, sed propter quod aderit, quoniam ipsorū est regnū cælorum. Et, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam: non quia esuriunt & sitiunt, sed propter quod, sequitur, quoniam ipsi saturabuntur: & Beati qui plorant, non quia plorant, sed propter quod, sequitur, quia ridebunt. Proindè, Beati qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum: non quia scrutantur & exquirunt, sed quia inuenturi sunt quod exquirunt. In toto enim corde, non negligenter, exquirunt.

Spe beati sumus in hac vita. Matt. 5.

DE CONSILIIIS EVANGELICIS.

I

Quæ dicuntur euangelica Consilia?

EA^a videlicet, quæ cum ad salutem consequendam simpliciter necessaria non sunt, tamen vt parandæ salutis ratio expeditior habeatur ac facilior, à Christo proponuntur atq; consuluntur.

a Aug ser 61 de tēp. & in enchirid. cap. 12. Itē lib. 1. de adulterinis cōiugijs cap 14. & li. de sancta virginitate cap. 14. Idem lib. 2. quæst. euāg. cap 19 & Paulinus ad Severū epist. 4.

B Vndè discrimen, quod Scriptura inter
 qqq 3 præ-

DE CONSILIIIS

præcepta, & consilia ^b statuit, est sedulo retinendum, ut illa quidem, tanquam obseruatu necessaria, præscribi: hæc verò, ut perfectam præceptorum obseruationem promouentia, suaderi ac ^c spontè suscipi intelligamus. Hinc Apostolus, quum de obseruando cælibatu docere vellet, ita pronunciat: ^d *De virginibus præceptum Domini non habeo: Consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à Deo, ut sim fidelis.*

C Quò spectat quod Augustinus perspicuè dixit: ^e Aliud est consilium, aliud præceptum. Consilium datur, ut virginitas conseruetur, ut à vino & à carnibus abstinèatur, ut vendantur omnia, & pauperibus erogentur: Præceptum verò datur, ut iustitia custodiatur, ut omnis homo diuertat à malo, & faciat bonum. Et rursùm: ^f Consilium qui libenter audièrit, & fecerit, maiorem habebit gloriam: Præceptum qui non impleuerit, nisi pœnitentia subuenerit, euadere pœnam non poterit.

D Augustino consonat Ambrosius, cum ita scribit: Non præcipitur quod supra legem est, sed magis dato suadetur consilio, & quod tutius est, demonstratur. Item: Consilium inuitat voluntarios: præceptum etiam adstringit inuitos.

E Neque aliter sensit Hieronymus, ut hæc eius verba

e. i. Cor. 9. b. c
Matth. 16. a
Marci 14. a
3 Reg. 8. b
Genes. 8. d
Num. 6. a
d. i. Cor. 7. d
Cyprian. in
ser. de natiuitate
Christi.

e. Serm. 16. de
temp.

f. Ibidem.

g. Amb. epist.
82. ad ecclesiã
Vercellensem.
Vide eundem
in libro de
viduis.

EVANGELICIS.

verba ^h declarant: Vbi consilium datur, offerentis arbitrium est: vbi præceptum, necessitas est feruentis. Sed maioris est mercedis, inquit, ^a quod nõ cogitur, & offertur.

SCRIPTURAE.

PRIORIS ad Corinthios septimo: De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, &c. Beatior autem erit, si sic permanferit secundum meum consilium.

MATTHAEI decimonono: Si vis perfectus esse, vade: vende omnia quæ habes, &c.

ET capite decimosexto: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, &c.

LUCAE decimo: Et altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcunq; supererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi.

PRIORIS ad Corinthios nono: Si nos vobis spiritualia seminauimus: magnû est, si nos carnalia vestra metamus? Si alij potestatis vestræ participes sunt: quare non potius nos? Sed non vsi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, nè quod offendiculum demus Euangelio Christi. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participant? Ità & Dominus ordinauit ijs qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere. Ego autem nullo horum vsus sum. Non aut scripsi hæc, ut ita fiant in me: bonum enim est mihi magis mori, quàm ut gloriã meam quis euacuet. Nam & si euangelizauero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: Væ enim mihi est, si non euangelizauero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem inuitus, dispen-

a. Epist. 22. ad
Eustochiũ de
virginitatis
custodia.

dispensatio mihi credita est, Quæ est ergò mercès mea? Vt Euangelium prædicans, sine sumptu ponam Euangelium, vt non abutar potestate mea in Euangelio. Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, vt plures lucrifacerem.

MATTHÆI vigesimo sexto: Cùm autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis Leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum vnguenti preciosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autem discipuli, &cæ. Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me. Nam semper pauperes habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis. Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me, fecit. Amen dico vobis, vbicunquè prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit, in memoriã eius.

MARCI decimo quarto: Iesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me. Amen dico vobis, vbicunquè prædicatum fuerit Euangelium istud in vniuerso mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriã eius.

TERTII Regum octauo ait Salomon: Voluitque Dauid pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israel: & ait Dominus ad Dauid patrem meum, Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, benè fecisti, hoc ipsum mente tractans.

GENESIS octauo: Aedificauit autem Noc altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucris mundis, obtulit holocausta super altare. Odoratusque est Dñs odorem suauitatis, & ait ad eum: Nequaquam vltra maledicam terræ propter homines.

Nv-

NUMERORVM sexto: Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere ad filios Israel, & dices ad eos: Vir siue mulier cùm fecerint votum vt sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare: à vino & omni quod inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, & ex alia qualibet potione, & quicquid ex vua exprimitur, non bibent: vvas recentes siccasque; non comedent cunctis diebus, quibus ex voto Dño consecrantur: quicquid ex vinea esse potest, ab vua passa vsque; ad acinum, non comedent.

P A T R E S.

1 A AVGVSTINVS sermone sexagesimo primo de tempore: Aliud est consilium, aliud præceptum. Consilium datur, vt virginitas conseruetur, vt à vino & à carnibus abstineatur, vt vendantur omnia, & pauperibus erogentur. Præceptum verò datur, vt iustitia custodiatur, vt omnis homo diuertat à malo, & faciat bonum. Denique de virginitate dicitur: Qui potest capere, capiat. De iustitia verò non dicitur: Qui potest facere, faciat: sed, Omnis arbor quæ nõ facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Consilium qui libenter audierit & fecerit, maiorem habebit gloriam. Præceptum qui non impleuerit, nisi pœnitentia subuenierit, eua- dere pœnam non poterit.

2 IDEM in Enchiridio ad Laurentium, capite centesimo vigesimo primo: Quæcunque ergò mandat Deus, ex quibus vnum est, Non mœchaberis: & quæcunque non iubentur, sed speciali consilio monentur, ex quibus vnum est: Bonum est homini mulierem non tangere: tunc rectè fiunt, cùm referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum.

ITEM libro primo de adulterinis coniugijs ad Pollentium, capite decimo quarto: Multa sunt autem facienda non iubente lege, sed libera charitate: & ea sunt in nostris officijs gratiora, quàm cùm licerent nobis etiam non impendere, tamen causa dilectionis impendimus. Vnde prior ipse Dominus cùm se tributum non debere monstrasset, soluit tamen, ne scandalizaret eos, quibus ad æternam salutem gerens hominem consulebat. Iam verò Apostolus quem admodum ista commendat, eius verba testantur, vbi dicit: Cùm enim liber sim ex omnibus, omnium seruum me feci, vt plures

Consilij & præcepti discrimen.

1. Cor. 7.
Rom. 14.
Matth. 19.
2. Tim. 2.
Psalm. 33.
Matth. 19.
Matth. 3. & 7.

Exod. 20.
Consilia à mandatis distincta.
1. Cor. 7.
Finis consiliorum.

Gratiora sunt quæ nõ tenemur impedire, & tamen impendimus ex charitate.
Matth. 17.
Exempla scripturæ de opibus liberis.
1. Cor. 9.

rrr lu-

lucrifacerem. Cùm paulò superiùs dixisset, Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi? Nunquid non habemus licentiam sororem mulierem circuducendi, sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? An ego solus & Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? Quis militat suis stipendijs ynquam? Quis plantauit vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit, &cæ. Item alio loco de quibusdam, quæ ad escã pertinent.

1. Cor. 6.

Omnia, inquit, mihi licita sunt, sed nõ oia expediunt: Omnia mihi licita sunt, sed ego sub nullius redigar potestate. Escã ventri, & venter escis: Deus autè & huc & has euacuabit. Itè alibi de hoc ipso: Omnia licita sunt, sed nõ omnia expediunt. Oia licita sunt, sed nõ oia ædificant.

2. Cor. 10.

Nemo quod suũ est quærat, sed id quod alterius est. Atq; vt ostenderet vnde loqueretur: Omne, inquit, qd in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Et tamen alibi dicit, Non manducabo carnem in æternum, nè fratrem meũ scandalizem. Itemq; alibi, Omnia quidem munda, sed malum est homini qui per offensionem manducat.

1. Cor. 8.

Quid est, omnia licita sunt? ipsum est, sed non omnia expediunt? ipsum est, sed malum est homini qui per offensionem manducat. Ità ostendit ea quæ licita sunt, id est, nullo præcepto Domini prohibentur, sicut expedit potius esse tractanda non præscripto legis, sed consilio charitatis. Hæc sunt quæ amplius erogantur fauore, qui curandus ad stabulum Samaritani illius miseratione perductus est. Et idè dicuntur non à Domino præcipi, quanuis à Domino moneantur offerri, vt tanto intelligantur esse gratiora, quanto magis ostenduntur indebita.

Rom. 14.

Opera supererogationis. Luc. 10.

Tanto gratiora, quanto magis indebita. 1. Cor. 7. Consilij & præcepti discrimen.

Maiorè gloria consequuntur, q; amplectuntur consilia: Vouerere liberã, consilij est.

1. Cor. 7.

ni prohibentur, sicut expedit potius esse tractanda non præscripto legis, sed consilio charitatis. Hæc sunt quæ amplius erogantur fauore, qui curandus ad stabulum Samaritani illius miseratione perductus est. Et idè dicuntur non à Domino præcipi, quanuis à Domino moneantur offerri, vt tanto intelligantur esse gratiora, quanto magis ostenduntur indebita.

4. ET libro de sancta virginitate, capite decimoquarto: De virginibus, inquit, præceptum Domini non habeo. Præcepto enim quisquis non obtemperat, reus est & debitor pœnæ. Proinde quia vxorem ducere vel nubere, peccatum non est: si autem peccatum esset, præcepto vetaretur: propterea præceptum Domini de virginibus nullum est. Sed quoniam deuotatis remissisve peccatis, adenda est vita æterna, in qua est quedam egregia gloria, non omnibus in æternum victuris, sed quibusdam ibi tribuenda, cui confectur quendè parum est, liberatum esse à peccatis, nisi aliquid ipsi liberatori voueatur, quod nõ sit criminis non vouisse, sed vouisse ac reddidisse sit laudis: Consiliũ, inquit, do, tanq̃ misericordiã consecutus à Deo, vt fidelis essem. Neq; enim inuidere debeo fidele consiliũ, qui non meis meritis, sed Dei misericordia sum fidelis. Existimo itaque

que

que hoc bonum esse propter præsentem necessitatem. Hoc est, inquit, vnde præceptum Domini non habeo: sed consilium do, hoc est, de virginibus existimo bonum esse propter præsentem necessitatem. Noui enim quid præsentis temporis, cui coniugia seruiunt, necessitas cogat, vt ea quæ DEI sunt, minus cogitentur, quam sufficit adipiscendè illi gloriæ, quæ non erit omnium, quanuis in æterna vita ac salute manentium. Stella enim ab stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum. Bonum est ergò homini sic esse.

5. ITEM libro secundo quæstionum euangelicarum, capite decimo nono: Stabulum est Ecclesia, vbi reficiuntur viatores de peregrinatione redeuntes in æternam patriam. Altera dies est post resurrectionem Domini. Duo denarij, sunt duo præcepta charitatis, quam per Spiritum sanctum acceperunt Apostoli ad euangelizandum cæteris, vel promissio vitæ præsentis & futuræ. Secundum enim duas promissiones dictum est, Accipiet in hoc seculo centies tantum, & in seculo futuro vitam æternam consequetur. Stabulario ergò est Apostolus. Quod supererogat, aut illud est consilium quod ait, De virginibus autem præceptum Domini non habeo, cõsiliũ autè do: aut quod etiam manibus suis operatus est, nè infirmorum aliquem in nouitate euangelij grauaret, cùm ei liceret pasci ex euangelio.

6. PAVLINVS Nolanus epistola quarta ad Seuerum Sulpitium: Hic Samarites hominem suum prætermisum à præuijs, nec curatum, miseratus accessit, & iumento suo, hoc est, verbi incarnatione suscepit, & oleo gratiæ & vino passionis suæ commendatum stabulario, profecto illi magistro gentium in duobus testamentis denarij mercede sanauit, redditurus illi & beatæ virginitatis de innumeris huius boni fructibus vberes gratias, & innumerabiles coronas, quia hoc consilium præcepto adijciens, de suo supererogauit.

B. CYPRIANVS in sermone de natiuitate CHRISTI: De virginibus, ait Apostolus, præceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus. Vult & laudat ex imperio Domini, vt quæ nupserint, sic permaneant: quæ verò virgines sunt DEI, cumulatione castitatis integritatem exhibeant CHRISTO: & in hunc modum quæcunque authoritate diuina immobilia constant, sic maneant: quæ verò in alterutrum potest libertas arbitrij flectere, locũ eligant priorem: quia etsi bona sunt, & à Deo instituta coniugia, melior tamen est continentia

rrr

2

&

Virginitas maior gloria in vita æterna. 1. Cor. 15. 1. Cor. 7.

Luc. 10.

Matt. 19.

Opera supererogationis. 1. Cor. 7. 2. Thess. 3.

Luc. 10.

Virginitas opus supererogationis.

1. Cor. 7.

Cõiugio melior & excellentior virginitas.

Virginitatem
suadet perfecti-
onis consiliū.

Matt. 11.

& virginitas excellentior : quam non cogit necessitas aut manda-
tum, sed perfectionis suadet consilium. Quod si diuinis consilijs
obuiauerint tentamenta, & liberas mentes ad carnales reuocau-
erint appetitus, adest Deus fortis, nec spem ponat homo in homi-
ne, nec in brachio carnis suæ confidat, quia qui mundum vicit,
victoriam suis promittit militibus : & qui victores sunt sui, cælo
vim inferunt, quoniam sicut scriptum est : Regnum cælorum vim
patitur, & violenti rapiunt illud.

C AVGVSTINVS sermone sexagesimo primo de tempore,
vt in textu, & vt supra.

1. Cor. 7.

D AMBROSIVS epistola octogesima secunda ad Ecclesi-
am Vercellensem : Qua reuerentia virginitatis locutus est sanctus
Apostolus, De virginibus præceptum Domini non habeo, consili-
um autem do, tanquam misericordiam consecutus à Domino.
Præceptum non habes, consilium habet. Non enim præcipitur

Cōsulitur, nō
præcipitur,
virginitas.

quod supra legem est, sed magis dato suadetur consilio. Nec au-
thoritas præsumitur, sed demonstratur gratia : nec à quocunque
demonstratur, sed ab eo qui misericordiam Dei meruit. Horum
ergo meliora, quam Apostolorum, consilia? Apostolus dicit, Con-
siliū do, isti dissuadendum putant, nē qua studeat virginitati. Et
paulopōst: Bonum ergo consilium, quia in consilio utilitas est, & in
præcepto laqueus. Consilium inuitat voluntarios, præceptum ad-
stringit inuitos. Si qua ergo secuta fuerit consilium, & eam non pœ-
nituerit, acquisiuit utilitatem. Si quam verò pœnituerit, non ha-
bet quod accuset Apostolum. Ipsa enim de infirmitate sua iudicare
debit, & idē sibi voluntatis suæ rea est, cuius grauiore, quam fer-
re posset, laqueo se ac nodo ligauit. Itaque tanquam bonus medi-
cus, qui & fortibus stabilitatem virtutis conseruare cupiat, & infir-
mis salubritatem dare, alijs dat consilium, alijs demonstrat reme-
dium. Qui infirmus est, olera manducet, accipiat vxorem: qui vali-
dior est, fortiozem virtutis cibum expectet. Meritoq; adiunxit : Nā
qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potesta-
tem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo
seruare virginem suam, benē facit : & qui non iungit, meliūs facit.
Mulier vincita est legi, quanto tempore vir eius viuūt. Quod si dor-
muerit vir eius, libera est : cui vult nubat, tantūm in Domino. Bea-
tior autem erit, si sic permanferit, secundūm meum consilium. Pu-
to enim quod & ego spiritum Dei habeam. Hoc est consilium Dei
habere, explorare diligenter omnia, & quæ meliora sunt suadere,
&

Rom 14.
1. Cor 7.

Meliora sua-
det & tutiora
demonstrat
Paulus cum
virginitatem
cōsulit, & ma-
trimonium
permittit.

& quæ tutiora demonstrare. Prouidus doctor multas ostendit vias,
vt qua vult vnusquisq; quam sibi accommodatam arbitratur, in-
cedat, dummodò occurrat quod possit incaptus ꝑ prætere. Bona
virginitatis via, sed sublimis & ardua, validiores requirit. Bona
etiam viduitatis, non tam difficilis vt superior, sed confragosa &
aspera cautiore exigit. Bona etiam matrimonij, plana & directa,
longiore circuitu ad castra sanctorum peruenit: ea plurimos reci-
pit. Sunt ergo virginitatis præmia, sunt merita viduitatis, est etiam
coniugali pudicitia locus. Gradus singularum sunt & incrementa
virtutum.

2 IDEM in libro de viduis: Honorabile coniugium, sed hono-
rabilior integritas: nam & qui matrimonio iungit virginem suam,
benefacit: & qui non iungit, meliūs facit. Quod igitur bonum est,
non vitandum est: & quod est melius, eligendum est. Itaq; non im-
ponitur, sed præponitur. Et idē benē Apostolus dixit: De virgini-
bus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do.
Etenim præceptum in subditos fertur, consilium amicis datur.
Vbi præceptum est, ibi lex est: vbi consilium, ibi gratia est. Præce-
ptum vt ad naturam reuocet, consilium vt ad gratiam prouocet.
Et idē lex Iudæis lata est, gratia autem electioribus referuata est:
lex, vt à naturæ finibus culpæ studio demeantes, ad naturæ obser-
uantiam pœnæ terrore reuocaret: gratia autem, vt electos tum stu-
dio honorum, tum propositis etiam præmijs prouocaret. Et vt in-
telligas distantiam præcepti atq; consilij, illum recorderis, cui in
Euangelio antē præscribitur, nē homicidium faciat, nē adulterium
admittat, nē falsum testimonium dicat. Præceptum etenim ibi est,
vbi est pœna peccati. At verò cum se pœpta legis memorasset im-
plēsse, consilium ei datur vt vendat omnia, & sequatur Dominum.
Hæc enim non præcepto imperantur, sed pro consilio deferuntur.
Duplex nanq; forma mandati est: vna præceptiua, altera volunta-
ria. Vndē & Dominus in alia dicit: Nō occides, vbi præcepit. In alia:
Si vis perfectus esse, vende omnia tua. Ergo hic liber est à præcepto,
cuius defertur arbitrio. Itaq; qui præceptum impleuerint, possunt
dicere: Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus. Hoc
virgō non dicit. Non dicit ille, qui bona sua vendidit, sed quasi re-
posita expectat præmia, sicut sanctus Apostolus ait: Ecce nos reli-
quimus omnia, & secuti sumus te. Quid ergo nobis erit? Sunt enim
spadones, qui seipos castrauerunt propter regnum cælorum. Sed
hoc non omnibus imperatur, sed ab omnibus flagitatur. Ete-

ptēdere.
Cōparat vir-
ginitatis viā
cum viduita-
tis & matri-
monij via.

Per viā matri-
monij lōgio-
re circuitu
ad castra san-
ctorum per-
uenitur.

Heb. 13.
1. Cor. 7.

Virginitatis
& cōtinentiæ
consilium.

Præcepti &
consilij di-
scrimen.

Matth. 19.

Consilium
voluntariæ
paupertatis.
Duplex for-
ma mandati.

Luc. 17.

Liber est à p-
cepto, cuius
defertur ar-
bitrio.

Luc. 17.

Matth. 19.

nina qui mandata dat decretorum, semper tenere debet mensuram: & qui pensa distribuit, æquitatem debet examinis reservare. Et ita dividet virtutem, vt vires æstimet singulorum. Et ided dicit: Qui potest capere, capiat. Scit enim creator omnium, affectus esse varios singulorum. Et ided præmijs virtutem prouocauit, non infirmitatem vinculis alligauit. Scit & ille gentium Doctor, bonus moru auriga nostroru, & quidam interioru rector affectuum, q de seipso didicerat, legi metis legē corporis repugnare, eandē tamen Christi gratiæ cedere. Scit, inquā, varios cursus metiu repugnare. Et ided neq intatūm adhortationē integritatis intēdit, vt aboleret gratiam nuptiarū: neq ita coniugiū prætulit, vt studia integritatis extingueret. Sed à continentia persuasione incipiēs, ad incontinētiæ remedia descendit. Et cūm brauium supernæ vocationis fortioribus demonstrasset, deficere tamen in via neminem passus est, ita plaudens prioribus, vt non despiceret & sequentes. Didicerat enim & ipse, quia Dominus Iesus alijs panem hordeaceum, nē in via deficerent, alijs corpus suum, vt ad regnum contenderent, ministravit. Nec Dominus ipse præceptum imposuit, sed voluntatem inuitauit. Nec Apostolus præceptum statuit, sed consilium dedit. Virgo prouocatur consilijs, non vinculis alligatur. Sed nec vidua præceptum accipit, sed consilium: consilium autem non semel datum, sed sæpè repetitum. Et primò dixit: Bonum est enim mulierem non tangere. Et iterūm: Volo sic omnes homines esse, sicut & meipsum. Et tertio: Bonum est illis, si sic maneat sicut & ego. Et quartò: Bonum est propter instantem necessitatem: & hoc placere Domino, & hoc honestum est. Postremò beatiorem esse in viduitate perseuerantem, non tantūm suo consilio, sed etiam DEI spiritu definiuit. Quænam igitur talis consiliarij benignitatem recuset, qui & volūtati habenas indulgeat, & id suadeat alijs, quod in se experrus vtile iudicauit, non facile compræhendi, nec fastidiosius æquari? Quænam igitur refugiat sancta fieri corpore & spiritu, cūm supra laborem sit præmium, supra vsū gratia, supra opus merces?

E H I E R O N Y M V S libro primo aduersus Iouinianum, & epistola vigesima secunda ad Eustochium de custodia virginitatis, vt in textu.

Rom. 7.
Discretio &
prudencia
D. Pauli.

1. Cor. 7.

Ioann. 6.
Math. 26.
Christus tur-
bæ panē hor-
deaceū, Apo-
stolis verò
corpus suum
ministravit.
Cōsiliū D.
Pauli de con-
tinentia.
1. Cor. 7.

Supra laborē
præmium, &
supra vsū
gratia.

II

Quot

Quot sunt euangelica consilia?

A Omnia enumerare hoc loco non attinget: principalia verò tria sunt, de Paupertate, Castitate, & Obedientia complectenda, sicut è sacris literis Patres intellexerunt.

a Paupertas ad eos pertinet, qui semel omnia relinquunt, vt Christum exemplo Petri & Apostolorum perfectè sequantur. **b** Castitas eorum est, qui seipso castrauerunt propter regnum cælorum, & vt Tertullianus

c dixit, se voluntarios probant spadones. Obedientiam verò præstant, qui vt seipso plenè **d** abnegent, non solum à cupiditatibus, verumetiam voluntate sua, quod Scriptura **e** admonet, prorsus auertuntur, dum eius, quem sibi superiorem Christi loco elegerunt, voluntati sese totos subijciunt.

B Huiusmodi consilia Christus perfectionis Euangelicæ absolutum exemplar, nō verbo tantum docuit, vt mox ostēdemus, sed etiam exemplo vite sue sanctissimæ confirmavit: qui cūm **f** diues esset, propter nos pauper factus est, non **g** habens vbi caput reclinaret: qui virgo etiam ex virgine **h** natus, & sanctarum virginum **a** sponsus perseuerat: qui tam sedulus demum in præstan-

da

a Mat. 19. c. d. Act. 4. g. Vide vitam S. Marci, Cypriani, Antonij, Hilarionis, Chryostomi, Paulini, Augustini, Benedicti, Gregorij, Iosaphat, Damalceni & cæ.
b Mat. 19. b. Euseb. lib. 2. histo. cap. 16. & Nicepho. lib. 2. cap. 16. ex Philone de vita contemp.

c Lib. 1. ad vxorem.

d Mat. 16. d. Luc. 9. e

e Eccl. 18. d. Galat. 5. c. Basilio in regulis breuioribus, questione 69.

f 2. Corinth. 8. b

g Mat. 8. e

h Esaiæ 7. c

a Hieron. epist. 22. ad Eustoch. Ambros. lib. 1. de Virginibus, & sermo. 90.

b Luc. 2 g.
Matth. 17. d
c Philip. 2. b
Matth. 26. d
Rom. 5. d
d Ioan. 6. d
4. c 3. e

da obedientia fuit, vt ^b matri virgini adeoque fa-
bro subditus, & ad ^c mortē vsque crucis obediens
factus, de seipso testetur: ^d *Descendi de caelo, non vt
faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui mi-
sit me.*

S C R I P T V R A E.

M A T T H A E I decimonono: Si vis perfectus esse, &c.
vt infrā quæstione 3. Eccē nos reliquimus omnia, &c.

A C T O R V M quarto: Quotquot enim possessores agrorū,
&c. vt infrā quæst. 3.

M A T T H A E I decimonono: Sunt enim Eunuchi, &c. vt
infrā quæst. 4.

E T decimosexto: Si quis vult post me venire, abneget se-
metipsum, &c. vt infrā quæst. 5.

L V C A E nono: Si quis vult post me venire, &c.

E C C L E S I A S T I C I decimo octauo: Post concupi-
scentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes
animæ tuæ concupiscentias eius, facies te in gaudium ini-
micis tuis.

A D Galatas quinto: Vt non quæcunq; vultis, illa faciatis.

P O S T E R I O R I S ad Corinthios octauo: Scitis enim gra-
tiam Domini nostri Iesv Christi, quoniam propter vos ege-
nus factus est, cum esset diues: vt illius inopia vos diuites
effetis.

M A T T H A E I octauo: Vulpes foueas habent, & volu-
cres cæli nidos: filius autem hominis nō habet vbi caput su-
um reclinet.

E S A I A E septimo: Eccē virgo concipiet & pariet filium, et
vocabitur nomen eius Emmanuel.

L v-

L V C A E secundo: Et descendit cum eis, & venit Nazareth:
& erat subditus illis.

M A T T H A E I decimosextimo: Et cum venissent Ca-
pharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Pe-
trum, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma?
Ait, Etiam. Et cum intrasset in domum, præuenit eum Ie-
sus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus
accipiunt tributum vel censum? à filijs suis, an ab alienis? Et
ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij.
Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte
hamum: & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: &
aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis pro
me & te.

A D Philippenses secundo: Humiliauit semetipsum, fa-
ctus obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis.

M A T T H A E I vigesimosexto: Pater mi, si possibile
est, transeat à me calix iste. Veruntamen non sicut ego vo-
lo, sed sicut tu. Iterum secundo abiit, & orauit, dicens: Pater
mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum: fiat vo-
luntās tua.

A D Romanos quinto: Sicut enim per inobedientiam vni-
us hominis, peccatores constituti sunt multi: ita & per vnius
obedientiam, iusti constituentur multi.

I O A N N I S sexto, vt in textu.

C A P I T E quarto: Dicit eis Iesus: Meus cibus est vt
faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus
eius.

C A P I T E quinto: Iudicium meum, iustum est: quia
non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius qui
misit me.

P A T R E S.

III

I A SAN-

1. A SANCTI Marci vitam habes apud Hieronymum in catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum : vbi inter cætera sic ait de Marco: Assumpto Euangelio, quod ipse confecerat, perrexit Aegyptum, & primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit Ecclesiam, tanta doctrina & vitæ continentia, vt omnes sectatores Christi, ad exemplum sui cogeret. Denique Philo, disertissimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam ecclesiam adhuc iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit. Et quomodo Lucas narrat, Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia : sic & ille, quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Latius autem hæc profequitur Hieronymus in eodem catalogo, cum Philonem describens, ait : Philo Iudæus, natione Alexandrinus, de genere Sacerdotum, idcirco à nobis inter Scriptores Ecclesiasticos ponitur, quia librum de prima Marci Euangelistæ apud Alexandriam scribens ecclesia, in nostrorum laude versatus est, non solum eos ibi, sed in multis quoque prouincijs esse memorans, & habitacula eorum dicens monasteria. Ex quo apparet, talem primò Christo credentium fuisse Ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur & cupiunt, vt nihil cuiusquam proprium sit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonium egentibus diuidantur, orationi vacetur & psalmis, doctrinæ quoque & continentia, quales & Lucas refert, primùm fuisse Hierosolymæ credentes.

2. CYPRIANI vitam conscripsit Pontius eius Diaconus, in qua sic ait : Inter fidei suæ prima rudimenta nihil aliud credit D. E. O. dignum, quam si continentiam tueretur : tunc enim posse idoneum fieri pectus, & sensum ad plenam veri capacitatem peruenire, si concupiscentiam carnis robusto. atque integro sanctimoniam vigore calearet. Quis vnquam tanti miraculi meminit ? Nondum secunda natiuitas nouum hominem splendore toto diuinæ lucis oculauerat, & iam veteres ac pristinas tenebras sola lucis paratura vincebat. Deindè quod maius est, cum de lectione diuina quædam iam non pro conditione nouitatis, sed pro fidei festinatione didicisset : statim rapuit quod inuenit promouendo Domino profuturum. Distractis rebus suis ad indigentiam pauperum sustentandam, tota prædia precio dispensans, dubona simul iunxit, vt & ambitionem seculi sperneret, qua perniciosius nihil est, & misericordiam, quam Deus etiam sacrificijs suis

præ-

prætulit, quam nec ille qui legis omnia mandata seruasse se dixerat, fecit, impleteret: & præpropere velocitate pietatis, penè antè cœpit perfectus esse, quam disceret.

3. IN vita sancti Antonij beatus Athanasius : Post mortem parentum, annorum circiter decem & octo, seu viginti, cum sorore admodum paruula derelictus, & domus & sororis honestam curam gerebat. Necdum verò sex fluxerant menses, quibus ad Ecclesiam (vt solebat) occurrens, recordabatur quomodo & Apostoli, omnibus speris, secuti fuissent Saluatorem : & multi, vt legitur in Actis Apostolorum, facultatibus suis venditis, præcia ad pedes eorum detulissent egentibus partienda, quæ' ve, aut quanta spes ipsidem reposita esset in cælis. Talia secum voluens, intrauit Ecclesiam : & accidit vt tunc legeretur Euangelium, in quo Dominus dicit ad diuitem : Si vis perfectus esse, vade: vende omnia tua, quæcunque habes, & da pauperibus : & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cælo. Quo audito, quasi diuinitus huiusmodi ante memoriam concepisset, & veluti propter se hæc esset scriptura recitata, ad se Dominicum traxit imperium : statimque regressus, possessiones, quas habebat, vendidit. Erant autem ei trecentæ palmæ vberes, & valde optimæ, quas vicinis largitus est, nè in aliquo aut sibi, aut sorori molestia gigneretur. Cætera verò, quæ in mobilibus possidebat, vniuersa vendidit, & aggregato non exiguo precio, indigentibus dedit, paucis tamen ob sororem referuatis, quæ & sexu, & ætate videbatur infirmior. Rursus autem ecclesiam ingressus, cum audisset Dominum in euangelio dicentem, Nolite cogitare de crastino, reliquam quoque portionem pauperibus distribuit: neque se versari passus est domi, sed sorore fidelibus ac notis virginibus commendata, vt earum nutrire- tur exemplo, ipse iam omnibus seculi vinculis liber, asperum atque arduum arripuit institutum.

4. IN vita sancti Hilarionis Hieronymus : Parentibus iam defunctis, partem substantiæ fratribus, partem pauperibus largitus est, nihil sibi omnino referuans, timens illud de Actibus Apostolorum, Ananiæ & Saphiræ vel exemplum, vel supplicium, maximeque Domini memor, dicentis : Qui non renunciauerit omnibus quæ habet, non potest meus esse discipulus. Erat autem tunc annorum quindecim. Sic nudus & armatus in CHRISTO, solitudinem, quæ in septimo milliario à Maioma, Gazæ

III 2 em-

Omnia cosa inter discipulos S. Marci. A. 2. & 4. Philonis liber.

Monasteria tempore S. Marci. Nihil proprium apud Monachos, sicut & apud S. Marci discipulos, & primos Christianos.

Continentia Cypriani.

Matt. 19.

Cyprianus ex euangelio edocuit, sua pauperibus distribuit.

Ose. 6. Matt. 9. & 12. Matt. 19.

Matt. 4. Act. 4.

Matt. 19.

Matt. 19.

Dominicum imperii sine consilio ad se traxit Antonius & possessiones suas vendidit, & præcia pauperibus distribuit.

Matth. 6.

Hilarionis exemplum.

Acto. 5. Luc. 14.

Ex hac vita Damascenus citat ad verbum historiam de imagine D. Pauli libro 1. de veneratione S. Imaginū aduersus Iconomachos. Vixit fortē author circa annū Domini 620. videturq; is esse Georgius qui successit Ioanni eleemosynario. Chrysostrōmus sua partem in pauperes dispersit, partem ad usum ecclesiarū & ornatum S. reliquiarū confert.

Chrysostrōmus monachus factus.

emporio, per litrus euntibus Aegyptum, ad leuam flestitur, ingressus est.

5 IN vita sancti Ioannis Chrysostrōmi Georgius Patriarcha Alexandrinus: Excursio nō itā multo post tempore, & ipsius beata mater vitæ finem accepit, relictis ei diuitijs permultis in auro, argento, veste preciosa, prædijs, mancipijs, iumentis, alijsq; id genus peculijs, ac perquam multis facultatibus. Matrem igitur vt primūm decenti funere ac religiosè extulit, in cōditorio deposuit beati patris iuxta sanctæ matris præscriptum. Sanè quidem aurum in pauperes & indigos incunstanter dilargitus est. quod autem nulla insigni nota erat percussum, in ecclesias dispersit, ac finitima monasteria proximè adiacentia ciuitati ad exornandas preciosas reliquias. Seruos & ancillas ad vnum omnes seruitutis vinculo emancipatos asseruit libertati. His tandem exolutus vinculis negociorū, superflue mentem vrgentium, quicquid resederat è suis facultatibus, in vsum ciuitatis distribuit, vt vacuus maximè esset ab omni intemperie & molestia exactorum publici tributū. Veritatis concenterator hic sua hæc omnia ad hunc modum dispensabat. Proinde in perquam amœna requie vitam transmittēbat, iugi meditationi & assiduæ lectioni diuinarum scripturarum aduigilans, custos peruigil sui ipsius corporis factus, studio fugitans & à se quàm longissimè submouens iritamenta gulæ, turpiumq; concupiscentiarum indecoras permissiones propellens, in corpore suo quasi in templo quopiam sancto locum tribuebat capacem virginitatis ac sanctimoniam. Porro is cum probè nõsset extimulante conscientia, præsertim vigente ætatis flore, (tametsi saluo esset & incolumi sensu peditus) se haud quaquam esse parem tot sustinendis molestijs, quas facescit Respublica suis administratoribus, finitima ciuitati inuisit monasteria. A suæ cognationis hominibus, à ciuitate quum se sequestrasset, in numerū adscitus ciuiū supernæ Hierusalem, studio festinabat, ac flagranti desiderio vrebatur, vt vel ibi innotesceret. Illic igitur cœpit primordia iacere monasticæ exercitationis, ac tenaciū tueri.

6 IN vita sancti Paulini Nolani episcopi Gregorius Turonensis libro in gloriam Confessorum, capite centesimo septimo: Fuit vir venerabilis Paulinus Nolanæ vrbs ex nobili stirpe ortus. Tarasiam simile sibi sortitus est coniugem, habens diuitias multas, & tam in fundorum possessione, quàm in præsidio domorum valde diues erat ac locuples. Sed cum primūm aures eius euangeliorum lectio illa

illa penetrauit, in quo Dominus adolescentem pro diuitijs arguit, dicens: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me: facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem introire in regnum Dei: statim venditis omnibus quæ habebat, pauperibus erogauit. Exoneratus à cunctis cupiditatibus, magistrum liber sequitur, per hæc se putās paradisi diuitijs locupletari: si videretur nihil de transitorijs possidere. Cui maiestas diuina tribuit, vt quod impossibile dixerat per euangelium, hic possibiliter adimplere mereretur per actum.

D E eodem itā scribit D. Ambrosius epistola trigesima sexta ad Sabinum episcopum: Paulinum splendore generis in partibus Aquitaniam nulli secundum, venditis facultatibus tam suis quàm etiam coniugalibus, in hos se induisse cultus ad fidem comperi, vt ea in pauperes conferat, quæ rededit in pecuniam, & ipse pauper ex diuite factus, tanquàm deoneratus graui sarcina, domui, patriæ, cognationi quoque valedicebat, quo impensius Deo seruiat. Elegisse secretum affirmatur Nolanæ vrbs, vbi tumultum fugitans æuū exigat. Matrōna quoque virtuti & studio eius proximè accedit, neque à proposito viri discrepat. Denique transcriptis in aliorum iura suis prædijs, virum sequitur, & exiguo illic coniugis contenta cespite, solatur se religionis & charitatis diuitijs. Soboles eis nulla, & ided meritorum posteritas desiderata. Hæc vbi audierint proceres viri, quæ loquētur? Ex illa familia, illa profapia, illa indole, tanta præditum eloquentia migrasse à senatu, interceptam familiæ nobilis successione? ferri hoc non posse. Et cum ipsi capita & supercilia sua radant, si quandò Isis suscipiunt sacra, si fortè Christianus vir attentior sacrosanctæ religioni vestem mutauerit, indignum facinus appellant. Equidem doleo tantam esse in mendacio obseruantiam, in veritate negligentiam, vt confundantur plerique attentiores ad sacrosanctam religionem videri, non considerantes vocem dicentis: Qui me confusus fuerit coram hominibus, &c.

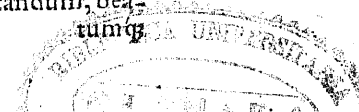
E T de sancto Martino scribit Seuerus Sulpitius: Sermo Martini non alius apud nos fuit, quàm mundi huius illecebras, & seculi onera relinquenda, vt Dominum Iesum liberi expeditiq; sequeremur. Præstantissimumq; nobis præsentium temporum illustris viri Paulini exemplum ingerebat, qui summis opibus abiectis, Christum secutus, solus penè his temporibus euangelica præcepta complēset. Illum nobis sequendum, illum clamabat imitandum, be-

Mart. 19. Paulinus, audito euangelico cōsilio, facultates suas pauperibus erogauit.

Ambrosij testimonium de Paulino.

Luc. 69.

Martini testimonium de eodē Paulino.

Matth. 19.

tumq; esse præsens seculum tantæ fidei, virtutisq; documento: cum secundum sententiam Domini diues, & possidens multa, vendendo omnia & dando pauperibus, quod erat factum impossibile, possibile fecisset exemplo.

Mundum contemnit Augustinus.

7 IN vita sancti Augustini Possidonius, vel Possidius Calamensis episcopus, capite secundo: Mox (post baptismum) ex intimis cordis medullis ad Deum conuersus, ipem omnem quam habebat in seculo, dereliquit: iam non uxorem, non filios carnis, non diuitias, non honores seculi quærens: sed soli Deo cum suis seruire statuit, & in illo & ex illo pusillo grege esse studens, quem Dominus alloquitur, dicens: Nolite timere pusillus grex, quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum: Vendite quæ possideris, & date eleemosynam: Facite vobis sacculos non veterascetes, thesaurum non deficientem in cælis. Et illud quod iterum dicit Dominus, idem vir sanctus facere cupiens: Si vis esse perfectus, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis: & veni, sequere me, & cæt. DEINDE capite quinto: Factus ergo presbyter, monasterium intra ecclesiam mox instituit, & cum Dei seruis viuere secundum modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam: Maximè, vt nemo quicquam proprium in illa societate haberet, sed eis essent omnia communia, & distribueretur unicuique prout cuiq; opus erat, quod iam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua remeasset. ET capite trigesimo-

Lucæ 12.

Augustinus de amplexu da perfectione euangelica cogitauit Monasterium instituit Augustinus.

Lege vtrunq; sermonem de comuni vita Clericorum. Act. 2. & 4. Oia communia in Societate Augustini. Renunciauit Augustinus proprietati. Pauper Christi.

Matth. 19.

Augustinus facetur se consiliu euangelicu de voluntaria paupertate amplexum fuisse.

Alios totis viribus ad id propositum exhortabatur.

primo: Testamentum nullum fecit, quia vnde faceret, pauper Christi non habuit. ITEM de seipso scribens Augustinus, ait epistola octogesima nona ad Hilarium: Ego qui hæc scribo, perfectionem de qua Dominus locutus est, quando ait diuiti adolescenti: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me: vehementer adamaui, & non meis viribus, sed gratia ipsius adiuuante sic feci. Neque enim quia diues non fui, ideo minus mihi imputabitur. Nam neque ipsi Apostoli, qui priores hoc fecerunt, diuites fuerunt. Sed totum mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit. Quantum autem in hac perfectionis via profecerim, magis quidem noui ego, quam quisquam alius homo: sed magis Deus, quam ego. Et ad hoc propositum quantis possum viribus alios exhortor, & in nomine Domini habeo consortes, quibus hoc per meum ministerium persuasum est: sic tamen, vt præcipue sana doctrina teneatur, nec eos qui ista non faciunt, vana contumacia iudicemus.

8 IN

8 IN vita sancti Gregorij Magni Ioannes Diaconus libro primo, capite quinto: Tandem patre orbatus, vbi liberam disponendarum rerum suarum nactus est facultatem, sex monasteria in Sicilia fabricans, sufficientibus fratribus cumulauit: quibus tantum prædiorum contulit, quantum possit ad victum quotidianum Deo illic militantiu sine indigentia suffragari. ET capite sexto: Septimum intra Romanæ vrbis mœnia sub honore sancti Andreæ Apostoli iuxta basilicam sanctorum Ioannis & Pauli ad cliuum Scauri, monasterium in proprio domate fabricauit. In quo relictis sericis, auro gemmisq; radiantibus togis, simulq; supellectilibus reliquis, in usum pauperum erogatis: ex huius naufragio nudus euasit, diuque desideratum monachicum capiens indumentum, primum sub Hilarionis, deinde sub Maximiani venerabilium patrum regimine, multis sibi sociatis fratribus, regulari tramite militauit. Post verò, cum subesse mallet, fratrum votiua concordia imminente, præesse non renuit.

SIMILITER Gregorius Turonensis libro decimo historiae Francorum, capite primo: Gregorius de senatoribus primis, ab adolescentia deuotus Deo, in rebus propriis sex in Sicilia monasteria congregauit: septimum intra vrbis Romæ muros instituit: quibus tantam delegans terrarum copiam, quanta ad victum quotidianum præbendum sufficeret, reliqua vendidit cum omni præsidio domus, ac pauperibus erogauit: & qui antè serico cõtextu ac gemmis micantibus solitus erat per vrbem procedere trabeatus, nunc vili contextu vestitu, ad altaris Dominici ministeriu consecratur. septimusq; leuita ad adiutorium Papæ adsciscitur.

9 IN vita Iosaphat & Barlaam duorum Christi militum Ioannes Damascenus de rege Iosaphat, Auenniri regis Indiæ filio loquens: Octaua die (post mortem patris) ad palatium regressus, cunctas diuitias & pecunias indigentibus distribuit, ita vt nullus iam relinqueretur inopiam patientium. In paucis ergo diebus huiusmodi perficiens ministerium, & omnes thesauros euacuans, quatenus per angustam intraturam portam, non impediret pondus pecuniarum: quadraginta dies obitus patris sui memoriæ ei perficiens, conuocauit oes principes & militari præcinctos balteo, & vrbani populi non paucos, sedensq; pro tribunali, ait in audientia omnium: Ecce sicut videtis, rex Auénir pater meus, quasi vnus de pauperibus mortuus est: neq; diuitiæ, neq; regalis gloria, neq; ego dilectus filius illius, neque aliquis de cæteris amicis suis & cognatis, adiuuare illum præua-

Gregorius Magnus ex suis facultatibus sex aut septem monasteria fabricauit.

Omnibus relictis, monasticam vitam & habitum monasticum assumpsit.

Turonensis æqualis Gregorij, idè de eo testatur.

Iosaphat rem cuncta indigentibus distribuit.

luc.

luerunt, vt ineuitabilem sententiam præteriret: sed abiit ad illa iusta iudicia, rationem redditurus conuersationis præsentis vitæ, nullum de omnibus ducens secum adiutorem, nisi tantum, quæ egit opera, qualiacunq; sint. Et post pauca: iam ergo tempus est, vt decæterò compleam, quæ promissi Deo, opera. Tempus est eundi, quod ipse deducet me, & reddam vota mea, quæ voui ei. Nunc ergo vos considerate, quemcunq; velitis præesse vobis & regnare.

10 IN vita Ioannis Damasceni Ioannes Patriarcha Hierosolymitanus: Verum cum duo in manibus haberet, vnum, vt iuxta mandatum Domini venderet omnem substantiam suam, & distribueret pauperibus: alterum, vt dimitteret agròs, domos, & alia omnia propter nomen Domini, in vtroque diligens fuit, & circa primum quidem, nè mora in periculo esset: circa secundum vero, nè (vt fieri solet) prætextu aliquo iuris orirentur lites ac pugnæ consanguineorum, dum varias quisque causas afferunt, quasi iusti hæredes sint ipsi. Facultates enim, vt potuit, diuisit pauperibus, captiuis, seruis suis, quos cognatis, templisq; sanctis obtulit, libertatèq; donauit. Ipse verò sicut exiit nudus de ventre matris suæ, ita nudus exiit mundum, exceptis his, quæ maximè necessaria erant. Et primum profectus Hierosolymas, factaq; in venerabilibus locis adoratione decenti, mox velut ceruus sitiens Deum, in deserta abiit, & ad beati Sabbæ monasterium perrexit, comite, eiusdemq; instituti socio, beatissimo Cosma, qui ei antea & conuictu, & disciplinatu cõiunctus fuit. Rectè diceres ipsos sacrum par, currere ad iugum Dei, ceruicibus suis ferendum.

11 E V S E B I V S Cæsareensis libro secundo historiæ Ecclesiasticæ, capite decimo sexto, ex libro Philonis Iudæi de vita contemplatiua siue de supplicibus, quædam commemorans de Christianis Alexandriæ degentibus sub disciplina Diui Marci, ait: Cùm temperantiam quasi quoddam fundamentum in animis suis iecerint, alia virtutum genera suprâ ædificant. Ista Philonis tam perspicua tamq; rata testimonia, de nostræ religionis viris solùm tradita esse pro certo arbitramur. Quòd si quisquam aded obstinato animo sit, vt hisce etiam voluerit refragari, sic tamen euidentioribus argumentis (quæ apud nullos alios præterquam solos Christianos, religionis evangelicæ professores reperiuntur) obsecutus, de contumacia & incredula mentis sententia tandè desistat. Nam Philo cum illis viris, de quibus habetur oratio, mulieres etiam vnâ viuere ait: quarum complures ad extremam senectutem virgines per-

Votù de re.
Inquædo se
culo emise-
rat rex.

Damascenus
sua paupibus
distribuit an-
teq; mundum
relinqueret.

Peregrinatio
ad loca sancta

Temperantia
tanq; virtutù
fundamentù

Philonem Io-
qui de Chri-
stianis.

permanent. Quæ quidem non necessitate, (sicut non pauca Græcorum ac gentilium sacerdotum faciunt) sed sua voluntate adductæ, castitatem propter incredibilem sapientiæ cupiditatem & desiderium, quo incéduntur, summa cura & cogitatione amplexantur obseruantq;. In cuius peruestigatione, dum ætatem terere student, voluptates, quibus corpus titillari solet, penitèns respuunt: neq; mortales scærus & caducos, sed immortales & perpetuò duraturos edere cupiunt: quos quidem certè sola anima, Dei amore inflammata, ex se potest procreare.

12 NICEPHORVS libro secundo historiæ ecclesiasticæ, capite decimo sexto, eadem quæ Eusebius ex Philone recitat.

13 TERTULLIANVS libro primo ad vxorem: Voluntarijs spadonibus pro cupiditate cælesti saluo matrimonio, abstinencia toleratur, quanto magis adempto? & cæt.

14 BASILIVS in regulis breuioribus, quæstione nonagesima-sexta: Cùm Apostolus dicat, vt non quæcunq; vultis, illa faciatis: in vnaquaque re quicquid ex voluntate propria optabile est, id si alicuius arbitrio permittatur, calumitosum est. Contraq; quicquid antistites rectum statuerint, in eo manere vnusquisq; debet, etiam si contra voluntatem ipsius sit.

1 B HIERONYMVS epistola vicecima secunda ad Eustochium virginem: Hæc idcirco, domina mi Eustochium, scribo, (dominam quippe vocare debeo sponsam Domini mei) vt ex ipso principio lectionis agnosceres, & cæt. Ibidem: Nolo habeas consortium matronarum: nolo ad nobilium domos accedas: nolo te frequenter videre, quod contemnens, virgo esse voluisti. Sic sibi solent applaudere mulierculæ de iudicibus viris, & in aliqua positæ dignitate. Si ad imperatoris vxorem cõcurrit ambitio salutantiù, cur tu facis iniuriam viro tuo? Ad hominis coniugem Dei sponsa quid speras? Disce in hac parte supbiã sanctã: scito te illis esse meliorè.

2 AMBROSIVS libro de virginibus: Nec immeritò virginitas viuendi sibi vsus quasiuit è cælo, quæ sponsum inuenit in cælo. Hæc nubes, aëra, angelos, sideratq; transgrediens, verbum Dei in ipso sinu patris inuenit, & toto hausit pectore. Nam quis ratum, cùm inuenierit, relinquat boni? Vnguentum enim exinanitum est nomen tuum. Propterea adolescentulæ dilexerunt te, & attraxerunt te. Postremò non meum est illud, quoniam quæ non nubunt neque nubentur, erunt sicut angeli Dei in cælo. Nemo ergo miretur, si angelis comparentur, quæ angelorum Domino copulantur. Quis igitur

Virgines
anus, voluntã
riè amplectẽ-
tes castitatẽ.

Gal 5.
Abnegatiõ
proprie vo-
luntatis.

Virgo sacra,
spõsa est Do-
mini: sed Lu-
terus in
spurco suo
Epithalamio
appellare nõ
dubitat spon-
sam diaboli.

Dei sponsa.

Virgo spon-
sum habet in
cælo.

Cant. 1.
Matt. 22.
Angelorum
Domino co-
pulantur vir-
gines.

Ioan. 1.

Sacrari vir-
ginis sponfus
quis sit.
Pfal. 44.

tur neget hanc vitam fluxisse de cælo, quam non facile inuenimus in terris? Nisi postquam Deus in hæc terreni corporis membra descendit, tunc in vtero virgo concepit, & verbum caro factum est: vt quod caro factum est, caro fieret Dei. Et post nonnulla: Quod nupturæ præ cæteris concupiscunt, vt sponfi decore se iactent, eo necesse est impares sacris se fateantur esse virginibus, quibus solis contingit dicere: Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis. Quis est iste sponfus? Non vilibus additus obsequijs, non caducis superbus diuitijs, sed cuius sedes in seculum seculi, filiarum regum in honore eius. Adstitit regina à dextris eius in vestitu deaurato, varietate circumamicta virtutum. Audi igitur filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui, quoniam concupiuit rex speciem tuam, quia ipse est Deus tuus. Et aduerte quantum tibi spiritus sanctus scripturæ diuinæ testificatione derulerit: Regnum, aurum, pulchritudinem, Regnum, vel quia sponsa es regis æterni, vel quia inuictum animū gerens, ab illecebris voluptatum non captiua habetis, sed quasi regina dominaris. Aurum, quia sicut illa materies examinata igne preciosior est, ita corporis species virginalis spiritu consecrata diuino, formæ suæ acquirit augmentum. Pulchritudinem verò quis potest maiorem existimare decore eius, quæ amatur à rege, probatur à iudice, dicatur Domino, consecratur Deo, semper sponsa, semper innupta, vt nec amor finem habeat, nec damnum pudor? Hæc profectò vera pulchritudo est, cui nihil deest.

3 ITEM in sermone nonagesimo dū agit de passiōe beatæ Agnetis virginis: Discede à me, (ait B. Agnes ad præfecti filium) quia iam alio amatore præuenta sum, qui mihi satis meliora te obtulit ornamenta, & annulo fidei suæ subarrauit me, longè te nobilior & genere & dignitate. Ornauit me inestimabili dextrocherio. Dexteram meam & collum meum cinxit lapidibus preciosis. Tradidit auribus meis inestimabiles margaritas, & circumdedit me vernantibus atq; coruscantibus gemmis. Posuit signū in facie mea, vt nullum præter ipsum amatorē admittam. Induit me cyclade auro texta, & immensis monilibus ornauit me. Ostēdit mihi thesauros incomparabiles, quos mihi se daturū, si ei perseuerauero, repromisit. Non ergò potero ad cōtumeliā prioris amatoris vel adspicere aliū, & illum derelinquere, cū quo sum charitate deuincta. Cuius generositas celsior, possibilitas fortior, adpectus pulchrior, amor suauior, & omni gratia elegantior. A quo mihi iam thalamus collocatus est, cuius

Sponfus B.
Agnetis vir-
ginis, quis &
qualis sit.

cuius mihi organa modulatis vocibus cantat. Iam mel & lac ex ore eius suscepi. Iam amplexibus eius castis adstricta sum, iam corpus eius corpori meo sociatū est, & sanguis eius ornauit genas meas. Cuius mater virgo est, cuius pater fœminā nescit. Cui angeli seruiūt, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur, cuius odore reuiuiscūt mortui, cuius tactu fouentur infirmi, cuius opes nunquam deficiunt, cuiusq; diuitiæ nō decrescunt: Ipsi soli seruo fidem, ipsi me tota deuotione committo. Quem cū amauero, casta sum: cū tetigero, munda sum: cū accepero, virgo sum. Nec deerūt nuptijs filij, vbi partus sine dolore succedit, & fœcunditas quotidiana cumulat. Audiens hæc infans iuuenis, amore corripitur cæco, & c. Abnegat Agnes beatissima, & se nullo pacto prioris asserit sponfi fœdera violare. Cumq; pater diceret, in fascibus præfecturę se agere, & idcirco non sibi quemuis illustrissimū virū etiam posse præferri: cœpit tamen vehemētissimè inquirere, q̄s esset sponfus, de cuius se Agnes potestate iactaret. Tunc extitit quidam ex parasitis eius, qui diceret **Christus sp. 8.** hæc Christianā esse ab infantia, & magicis artibus ita occupatam, vt **ius 9. Agnetis** dicat Christum suum sponsum.

III

Vbi consilium Paupertatis Euangelicæ à Christo docetur?

A Apud ^a Matthæum in eo loco ^a Matth. 19. e ostenditur, qui sequitur diuinorum præceptorum eumeratiōem: de quibus præceptis vnicique citra exceptionem dictum est: *Si vis ad vitam ingredi, serua mādata.* Ac deindè consilium de voluntaria ^b paupertate sectāda proponitur, addita verborum formula singulari, quæ illud capessentis arbitrio relinqueret. Ait enim Dominus: ^c *Si vis perfectus esse, vade,*

^b Hier. ad Heliod. Itē in ca. 19. Matt. & ad Demetriadē de seruanda virginitate. Quæst. 1. ad Hedibiam & ad Pamachiu super obitu Paulinæ. Basil. quæst. 9. in regulis suis disputatis. Damasc. in hist. Barlaam & Iosaphat. Chrysost. in illud Pauli, Salutate Priscam & Aquilam.

^c Ibidem. Luc. 18. e Marc. 10. d & ibidem Beda & Theophylact.

Et vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me.

B. Vbi non solum ita cõsulit Dominus, verum etiam quasi calcar addit, & vt homines ad consilium hoc amplectendum lubentiores faciat, premij proponit magnitudinẽ, quo eos alliciat atq; consoletur. Sic enim fore promittit, vt qui omnibus propter Christum relictis pauper est, is habeat thesaurum in cælo, accipiat ^d cõtuplum, & possideat vitam æternam, quæ diuitibus alioquin aditu est ^e perdifficilis.

C. Huiusmodi paupertatis ^f cultores ac ^g professores erant Apostoli, quorum nomine fidẽter dixit Petrus ad Christum: ^h *Eccẽ nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.*

D. His accedunt nascentis Ecclesiæ Christiani, qui, vt Lucas ^a testatur, vendebant possessiones, & pecuniam ex his conflata, in communem vsu conferebant, ita vt nemo suũ esse diceret aliquid, quoniam

^d Matt. 19. 1. & ibidẽ Hier. Euthym. & Anselmus Item Theophylact & Beda in Marcũ & Lucã. Cassian. collat. 24. c. 26. Gregor. homil. 18. in Ezechielem. Bernard. in declamat. de deferendis facultatibus. Damianus in sermone de S. Benedicto.

^e Matth. 19.

^f Luc. 6. c. & ibid. Amb. Leo. in ser. de omnib. Sanctis. Chromat. in c. 5. Mat. Bernar. ser. 1. de festo omnium Sanct. Tertulij lib. 4. contra Marcionem.

^g August. lib. 17. de ciuit. Dei cap. 4.

^h Matth. 19. d.

^a Acto. 4. g. 2. g. Hieron. ad Demetriad. dem. & in catal. virorum illustri de Philone August. in epist. 89. ad Hilarium Possidon in vita August. cap. 3. Cassian. libr. 7. & collat. 3.

niam indiscreta & communia apud ipsos manebant omnia.

E. Quæ paupertas demum requirit, vt voluntaria plenaq; sit abdicatio facultatum, quarum nulla ^b proprietas retineatur.

F. Atque hinc locum habet celebris & antiquis probata ^c sententia: Bonum est, facultates cum dispensatione pauperibus erogare: melius est, pro intentione sequendi Dominum in simul donare, & absolutum à solitudine, cum Christo egere.

SCRIPTURAE.

MATTHAEI decimonono: Et ecce vnus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata. Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Non homicidium facies, Non adulterabis, Non facies furtum, Non falsum testimonium dices, Honora patrem tuum & matrem tuam, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodiui à iuuentute mea: quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si vis perfectus esse, vade: vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis,

ttt 3. quia.

^b Act. 5. a. Hier. ad Demetriad. Basil. ser. 1. de instit. monach. & in cõstitut. monast. ca. 19. & 35. Itẽ quæst. 85. in regulis breuiorib. Aug. epist. 109. & ser. 1. de cõmuni vita cler. Itẽ lib. de morib. eccl. cathol. c. 31. Hier. ad Eustoch. Greg. 4. dialo. ca. 55. & lib. 10. epist. 22.

^c Lib. de eccl. dogmatib. cap. 71. Ambros. 1. Officiorũ cap. 30. & Hier. aduersus Vigilantium. Prosp. lib. 2. de vita contemplat. cap. 9. August. libr. de bono coniug. cap. 8.

quia diues difficilè intrabit in regnum cælorum. Et iterum dico vobis : facilius est, camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Auditis autem his, discipuli mirabantur valdè, dicentes : Quis ergò poterit saluus esse? Adspiciens autem Iesus, dixit illis : Apud homines hoc impossibile est : apud Deum autem omnia possible sunt. Tunc respondens Petrus, dixit ei : Eccè nos reliquimus omnia, & secuti sumus te : quid ergò erit nobis? Iesus autem dixit illis : Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum : centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

L V C A E decimo octauo : Et interrogauit eum quidam princeps, dicens : Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? Dixit autem ei Iesus : Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus. Mandata nòsti : Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies, Non falsum testimonium dices, Honora patrem tuum & matrem. Qui ait : Hæc omnia custodiui à iuuentute mea. Quo audito, Iesus ait ei : Adhuc vnum tibi deest : omnia quæcunque habes, vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo : & veni, sequere me. His ille auditis contristatus est : quia diues erat valdè. Videns autem Iesus illum tristem factum, dixit : Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt. Facilius est enim, camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum Dei. Et dixerunt qui audiebant : Et quis potest saluus fieri? Ait illis : Quæ impossibilia sunt apud homines, possible sunt apud Deum. Ait

Ait aut Petrus : Eccè nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. Qui dixit eis : Amen dico vobis, nemo est qui reliquit domum aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei, & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in seculo venturo vitam æternam.

MARCI IO. Et cum egressus esset in via, percurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum : Magister bone, quid faciã vt vitam æternam percipiam? Iesus aut dixit ei : Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi vnus deus. Præcepta nòsti, Nè adulteres, Nè occidas, Nè fureris, Nè falsum testimonium dixeris, Nè fraudè feceris. Honora patrem tuum & matrem. At ille respondens, ait illi : Magister, hæc omnia obseruaui à iuuentute mea. Iesus aut intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei : Vnum tibi deest : vade, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo : & veni, sequere me. Qui contristatus in verbo, abiit mœrens, erat enim habens multas possessiones. Et circumspiciens Iesus, ait discipulis : Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt? Discipuli autem obstupescabant in verbis eius. At Iesus rursus respondens, ait illis : Filioli, quàm difficile est, confidentes in pecunijs, in regnum Dei introire. Facilius est, camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum Dei. Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos : Et quis potest saluus fieri? Et intuens illos Iesus, ait : Apud homines impossibile est, sed non apud DEVM. omnia enim possible sunt apud Deum. Et cœpit ei Petrus dicere : Eccè nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. Respondens Iesus, ait : Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me & propter Euangelium : qui non accipiet ceteris tantum nunc in tempore hoc : domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, &

& agros cum persecutionibus : & in seculo futuro vitam eternam.

A C T O R V M quarto : Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna : nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri : & gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant precia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autem singulis prout cuique opus erat. Ioseph autem qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis, (quod est, interpretatum, filius consolationis) Leuites, Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit precium, & posuit ante pedes Apostolorum.

E T capite secundo : Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Possessiones & substantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat.

C A P I T E quinto : Vir autem quidam nomine Ananias, cum Sapphira vxore sua vendidit agrum, & fraudauit de precio agri, conscia vxore sua : & afferens partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit. Dixit autem Petrus : Anania, cur tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de precio agri ? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate ? Quarè posuisti in corde tuo hanc rem ? Non es mētītus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit. Et factus est timor magnus super omnes qui audierūt. Surgentes autem iuuenes, amouerunt eum, & efferentes sepeliēerunt.

erunt. Factum est autem quasi horarum trium spatium, & vxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introiuit. Respondit autem ei Petrus : Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidistis ? At illa dixit : Etiam tanti. Petrus autem ad eam, Quid utique conuenit vobis tentare Spiritum Domini ? Ecce pedes eorum qui sepeliēerunt virum tuum, ad ostium, & efferent te. Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Intranses autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam : & extulerunt, & sepeliēerunt ad virum suum. Et factus est timor magnus in vniuersa Ecclesia, & in omnes qui audierunt hæc.

P A T R E S.

1 A H I E R O N Y M V S ad Heliodorum epistola prima :

Sed forsitan dicturus es : Quid ergò ? quicumque in ciuitate sunt, Christiani non sunt ? Non est tibi eadem causa, quæ cæteris. Dominum ausculta dicentem : Si vis perfectus esse, vade: vende omnia

Matt. 19.

tua, & da pauperibus : & veni, sequere me. Tu autem perfectum te fore pollicitus es. nam cum derelicta militia, te castrasti propter regna cælorum: quid aliud quam perfectam secutus es vitam ? Perfectus autem seruus Christi, nihil præter Christum habet: aut, si quid præter Christum habet, perfectus non est : & si perfectus non est, cum se perfectum fore Deo pollicitus sit, ante Deum mentitus est.

Votum perfectionis.

Os autem quod mentitur, occidit animam. Igitur ut concludam: si perfectus es, cur bona paterna desideras ? Dominum sefellisti, si perfectus non es. Diuinis Euangelium vocibus contonar: Non potestis

Matt. 6.

duobus Dominis seruire: & audet quisquam mendacem Christum facere, mammonæ & Domino seruiendo ? Vociferatur ille sæpè : Si

Luc. 9.

quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et ego onustus auro, arbitror me Christum sequi ? Qui dicit se in Christum credere, debet, quo modo ille ambulauit, & ipse ambulare. Quòd si nihil habes, ut te responsurum scio: cur, tam benè paratus ad bella, non militas ?

2 I D E M in caput decimumnonum Matthæi super ea verba, Si vis perfectus esse &c. In potestate nostra est, vtrum velimus esse perfecti. Tamen quicumque perfectus esse voluerit, debet vendere

In nostra potestate est perfectio.

quæ habet: & non ex parte vendere, sicut Ananias fecit & Sapphira, &c.

Act. 5.

Non pars, sed totum vendere, & pauperibus dandum.

sed totum vendere: & cum totum vendiderit, omne dare pauperibus: & sic sibi preparare thesaurum in regno caelorum. Et hoc ad perfectionem non sufficit, nisi post contemptas diuitias saluatore sequatur: id est, relictis malis, faciat bona. Facilius enim sacculus contemnitur, quam voluptas. Multi diuitias relinquentes, Dominum non sequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator eius est, & per vestigia illius graditur. Et in illud: Ecce nos reliquimus &c. Grandis fiducia: Petrus piscator erat, diues non fuerat: cibos manu & arte quaerebat: & tamen loquitur confidenter, reliquimus omnia. Et quia non sufficit tantum relinquere, iungit quod perfectum est: & secuti sumus te. Fecimus quod iussisti, quid igitur nobis dabis praemij? Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit &c. Non dixit, qui secuti estis omnia: hoc enim & Socrates fecit philosophus, & multi alij diuitias contempserunt: sed, qui secuti estis me: quod proprie Apostolorum est atque credentium. Deinde in illud, Et omnis qui reliquerit domum &c. Locus iste cum illa sententia congruit, in qua Saluator loquitur: Non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem a patre suo, & matrem a filio, & nurum a socru: & inimici hominis, domestici eius. Qui ergo propter fidem Christi, & praedicationem Euangelij omnes affectus contempserint, atque diuitias & seculi voluptates: isti centuplum recipient, & vitam aeternam possidebunt.

Matt. 19.

Non satis est oia relinquere, sed & Christus sequendus est.

Matt. 10.

Apostolici fastigij perfectaeque virtutis.

Libertas relinquitur circa desertionem facultatum.

Matt. 19.

Preponitur palma, & ostenditur premia. Non parte, sed omnia vende.

Da pauperibus, non diuitibus, aut propinquis, nisi sint pauperes.

3. ITEM ad Demetriadem de seruanda virginitate epistola octaua: Apostolici fastigij est, perfectaeque virtutis, vendere omnia, & pauperibus distribuere, & sic leuem atque expeditum, cum Christo ad caelestia subuolare. Nobis, immo tibi, diligens credita est dispensatio, quamquam in hoc omni aetate omnique personae libertas arbitrij relicta sit. Si vis, inquit, esse perfectus. Non cogo, non impero: sed pono palmam, ostendo premia: tuum est eligere, si volueris in agone, atque certamine coronari. Et consideremus quam sapienter sapientia sit locuta: Vende, quae habes. Cui ista praecipuntur? nempe illi, cui dictum est: Si vis esse perfectus. Non partem honorum tuorum, sed omnia vende. Cumque vendideris, quid sequitur? Et da pauperibus. Non diuitibus, non propinquis, non ad luxuriam, sed ad necessitatem. Siue ille sacerdos sit, siue cognatus, & affinis, nihil in illo aliud consideres, quam paupertatem. Laudent te efurientium viscera, non ructantium opulenta conuiuia. In Actis Apostolorum, quando Domini nostri adhuc calebat cruor, & feruebat recens in credentibus

fidem,

fidem, vendebant omnes possessiones suas, & precia earum ad Apostolorum deferebant pedes, ut ostenderet pecunias esse calcandas: Act. 4. dabaturque singulis, prout cuique opus erat. Ananias & Sapphira, dispensatores timidi, immo corde duplici, & ideo condemnati, quia post votum obtulerunt quasi sua, & non eius, cui semel ea vouerant: partemque sibi iam alienae substantiae referuarunt, metuentes famam, quam vera fides non timet: praesentem meruere vindictam, non crudelitatem sententiae, sed correptionis exemplo. Denique & Apostolus Petrus nequaquam imprecatur eis mortem, ut stultus Porphyrius calumniatur, sed Dei iudicium prophetico spiritu annunciat, ut poena duorum hominum sit doctrina multorum. Ex eo tempore, quo virginitati perpetuae consecrata es, tua non sunt, immo verè perpetuae consecratae tuae, quia Christi esse coeperunt, quae aui viuentem vel matrem, ipsarum arbitrio dispensanda sunt. Sin autem obierint, & somno sanctorum requieverint: scio enim & hoc illas optare, ut te habeant superstitem, cum aetas maturior fuerit, & voluntas grauior, firmiorque sententia: facies quod tibi visum fuerit, immo quod Dominus imperat, scitura nihil te habitura, nisi quod in bonis operibus erogaueris.

4. IDEM Hieronymus quaestione prima ad Hedibiam, epistola centesima quinquagesima: Interrogas quo modo perfectus esse possit, & quo modo viuere debeat vidua, quae sine liberis derelicta est. Hoc idem in Euangelio legis doctor interrogat: Magister, quid faciens, vitam aeternam possidebo? Cui respondit Dominus: Mandata nosti? Dicit ille: Quae? Iesus autem dixit: Non homicidium faciens, non adulterium, non furtum, non falsum dices testimonium: honora patrem & matrem, & diliges proximum tuum sicut teipsum. Et illo dicente, Haec omnia feci, Dominus intulit: Vnum tibi deest: Si vis perfectus esse: vade, & vende omnia, quae habes, & da pauperibus: & veni, sequere me. Itaque & ego tibi Domini nostri respondebo sermonibus: Si vis esse perfectus, & tollere crucem tuam, & sequi Dominum saluatorem, & imitari Petrum dicentem: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te: vade, & vende omnia quae habes, & da pauperibus, & sequere saluatorem. Non dixit, da filiis, da fratribus, da propinquis: quos etiam si haberes, iure ipsius Dominus praefertur: sed da pauperibus, immo da Christo, qui in pauperibus pascit: cum diues esset, pro nobis pauper factus est. Et paulo post: Dicunt Apostoli se oia quae sua fuerant, dimisisse: & mercedem pro hac virtute audacter exposcunt. Quibus respondit Dominus: Omnis qui relinquit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros,

Act. 4.

Act. 5.

Votum paupertatis violatum Ananias & Sapphira,

Ibidem.

Virginitati consecratae coepta Demetriades.

Matt. 19.

Non dixit, da filiis, da fratribus, da propinquis, sed da pauperibus.

2. Cor. 8. Marc. 10. Matt. 19.

Pro paruis magna recipere, & habere Dominum debitorem.

Vidua dives Christū faciat suorum liberorum cohæredem.

Matt. 19. Non præcipit, nec iugū necessitatis imponit.

Christus. Primū dignitatis fastigiū, omnia pauperibus dare. Secundus virtutis gradus, dare propinquis &c.

2. Cor. 8.

Luc. 3. & 6. Act. 5. Ananias & Sapphira cupiunt.

Cēuplicato scēnore Christi promissa redduntur.

Gene. 26. Matt. 19.

In audientū arbitrio grādia ponitur, consiliū paupertatis scilicet & castitatis.

1. Cor. 7.

propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. O quanta beatitudo, pro paruis magna recipere, æterna pro breuius, pro morituris semper viuētia, & habere Dominum debitorem. Si qua autem vidua habet liberos, & maximè si nobilis familiæ est, egentes filios non dimittat, sed ex æqualitate eos amet; vt & meminerit primū animæ suæ, & ipsam putet esse de filiis, & partiatur potius cum liberis, quàm omnia filijs derelinquat: immò Christum liberorum suorum faciat cohæredem. Respondebis: Difficile est, durum est, & contra naturam. Sed Dominum audies tibi respondentem: Qui potest capere, capiat. Et si vis esse perfecta, non tibi iugum necessitatis imponit, sed potestati tuæ liberū concedit arbitrium. Vis esse perfecta, & in primo stare fastigio dignitatis: fac, quod fecerunt Apostoli: vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & sequere Saluatorem, & nudam solamq; crucem nuda sequaris & sola. Non vis esse perfecta, sed secundum vis tenere gradū virtutis: dimitte omnia, quæcunque habes, da filiis, da propinquis, nemo te reprehendit, si inferiora seceris, dummodò illam scias tibi iure prælatam, quæ elegerit prima. Dices: hoc Apostolorum est, & virorum: mulierem autem nobilem non posse omnia vendere, quæ multis adiumentis huius vitæ indigeat. Audi igitur Apostolū commonentem: Non vt alijs refrigerium, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate, vestra abundantia illorum sustentet inopiam: vt & illorum abundantia, vestra inopia sit supplementum. Vnde, inquit, Dominus: Qui habet duas tunicas, det alteram non habenti. Ananias & Sapphira Apostoli meruere sententiam, quia sua timidè referuârunt. Ergone, inquires, puniendus est, qui sua non dedit? Minimè: idèd puniti sunt, quia mentiri voluerunt Spiritui sancto, & referuantes necessaria victui suo, quasi perfectè seculo renunciantes, vanam gloriam sectabantur. Alioquì licet liberè dare, vel nō dare. quanquàm ei, qui cupiat esse perfectus, præfens paupertas futuris diuitijs compensanda sit.

5. ID EM in consolatione ad Pammachium super obitu Paulinæ vxoris, epistola vigesima sexta: Parua dimisimus, & grandia possidemus. Centuplicato scēnore CHRISTI promissa redduntur. In tali & Isaac quondam agro seuerat: qui paratus ad mortem, ante euangelium euangelicam portauit crucem. Si vis, inquit, perfectus esse, vade: vende omnia, quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me. Si vis perfectus esse. Semper grandia in audientium ponuntur arbitrio. & idèd virginitatem Apostolus non imperat, quia

quia Dominus disputans de eunuchis, qui se castrassent propter regna calorum, ad extremum intulit: Qui potest capere, capiat. Non est enim volentis, neq; currentis, sed miserentis Dei. Si vis perfectus esse. Non tibi imponitur necessitas, vt voluntas præmium cōsequatur. Si vis ergò esse perfectus, & desideras esse quod propheta, quod Apostoli, quod Christus est: vende nō partem substantiæ, nē timor penurię infidelitatis occasio sit, & cum Anania & Sapphira pereas, sed vniuersa quæ possides. Cumq; vendideris, da pauperibus, non locupletibus, nō superbis: da quo necessitas sustentetur, nō augeantur opes. Pars sacri legij est, rem pauperum dare non pauperibus. Et tamen non est satis perfectò & consummato viro opes contemnere, pecuniam dissipare, & proijcere, quod in momento & perdi, & inueniri potest. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes, fecerunt plurimi, quos vitiiosissimos legitimus. Plus debet Christi discipulus præstare, q̄ mundi philosophus, gloria animal, & popularis aure, atq; rumorū venale mancipium. Tibi non sufficit opes cōtemnere, nisi Christum sequaris. Christum aut sequitur, qui peccata dimittit, & virtutū comes est. Christū scimus sapientiam. Hic thesaurus in agro scripturarū nascitur: hæc gemma multis emittur margaritis. Sin autè adamaueris captiuā mulierem, id est, sapiētiam secularem, & eius pulchritudine captus fueris, decalua eam, & illecebras criniū atq; ornāmēta verborū cum emortuis vnguibus seca. Laua eam prophetalī nitro, & tunc requiescens cū illa, dicito: Sinistra eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me, & multos tibi foetus captiuā dabit, ac de Moabitide efficietur Israelitis. Christus sanctificatio est, sine qua nemo videbit faciē Dei. Christus redemptio, idem redemptor, & precium. Christus omnia, vt, qui omnia propter Christum dimiserit, vnum inueniat pro omnibus, & possit liberè proclamare: Pars mea Dñs.

6. BASILIVS in regulis fusiùs disputatis, interrogatiōe nona: Cū Dominus noster Iesus Christus dixerit, Vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurū in celo, & veni, sequere me: & item, Vendite quæ possidetis, & date elemosynam: Equidem ex hoc colligo, qui hac mente à suis discedat, hunc huiuscemodi curam de parte patrimonij sua nullo modo oportere negligere, contraq; illud accurare, vt cū eam omnem diligentissimè secum abstulerit, eam veluti rem iam Domino consecratam, summa cum religione distribuatur, vel ipse per se, si huiuscemodi muneri scienter administrando esse ipse par possit, vel per alios, quos antè maxima

Matt. 19. Rom. 9.

Vede nō partē substantiæ. Act. 5.

Da pauperibus, non locupletibus.

Ethnici philosophi cōtē. pferūt pecuniam.

Thesaurus.

Matt. 13.

Dent. 21.

Secularium literarū vsus.

Hier. 2.

Cant. 2.

Psal. 15.

Matt. 19.

Luc. 12.

Quita diligētia patrimonij distribuendū ei, q̄ consiliū paupertatis amplecti statuit.

adhibita diligentia delegerit, quiq; certissima dederint doctrinam, posse se illam fideliter ac prudenter distribuere, cum illud persuasum sit, non vacare periculo, siue propinquis suis illam relinquant, siue in ea distribuenda, cuiusvis, nulla adhibita delectatione, opera usus sit. Etenim si, qui praefectus est procurandae regiae pecuniae, esto de rebus istis, quae partem iam sunt, nihil interuerterit omnino, ad seque transferat: tamen, si quae praeterea acquiri potuerant, negligentia sua non acquisierit, sed passus sit deperire, nihilominus tamen utique in crimine est: quam graue tandem censere debemus iudicium illis imminere, qui in rebus Dei nomini iam consecratis, vindicandis, lente ac negligenter se gesserint? An non in eadem cum illis iudicij causa futuros, de quibus scriptum est, Maledictus homo, qui facit opera Domini negligenter?

7 DAMASCENVS in historia duorum Christi militum Barlaam & Iosaphat: Iosaphat vero ait: Cum contra ergo despiciere, & istam laboriosissimam assumere vitam (sicut dixisti superius) traditio est antiqua, ab Apostolorum descendens doctrina: an modo nouiter vobis sic visum est, mentis vestrae scientia quasi melius eligentibus istud? Respondens senex, ait: Non legem recenter introductam doceo te, (absit hoc a me) sed ab antiquo nobis traditam. Dixit enim Deus cuidam diuiti, qui interrogabat eum, quid faciendo, vitam aeternam possideret: & gloriantia omnia se custodisse quae scripta erant in lege: Vnum (inquit) tibi deest. Vade, & quaecunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo: & veni, sequere me, tollendo crucem. Ille vero hoc audiens, tristis effectus est. Erat enim diues valde. Videns eum contristatum Dominus, dixit: Quam difficile, qui pecunias habent, intrabunt in regnum caelorum. Facilius enim est, camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum caelorum. Hoc ergo mandatum cuncti audierunt sancti, & separari ab omni tali diuitiarum difficultate studuerunt, cuncta sua dispergentes in pauperum erogationem, & diuitias sibi aeternas reponentes, tulerunt crucem, & secuti sunt Christum. Alij quidem martyrio, sicut iam dixi tibi, consummati sunt. Alij vero eremitice agonizantes, & nihil eorum quae ad conuersationem huius veracis philosophiae pertinent, emiserunt. Mandatum igitur hoc esse noueris Christi regis nostri & Dei, quod nos ab amore temporalium retrahit, & aeternorum participes efficit. Cum igitur, inquit Iosaphat, sic antiqua & necessaria huiusmodi sit philosophia, cur non hodie hanc multi sequuntur?

Senex

Senex vero ait: Multi quidem imitati sunt, & imitantur: plurimi vero pigri remanent, & negligentes. Pauci enim sunt (sicut ait Dominus) qui strictam & arctam pergant viam, amplam vero & latam plures. Qui enim semel ab auaritia & voluptate malorum capiuntur, inani ac vanae dediti gloriae, inextricabiliter ipsis adstricti remanent, & quasi seruos semetipsos voluntarie verundantes alieno Domino, & ex aduerso stantes, ista praecipiente Deo, & vinciti ab eo tenentur: Anima enim quae semel de sua salute desperat, habenasque suas irrationabilibus laxat cupiditatibus, ubique fertur.

8 CHRYSOSTOMVS homilia in locum Pauli ad Romanos, Salutate Priscam & Aquilam: Cum dicit, Si vis perfectus esse: consulendo & admonendo dicit. Non est autem idem consulere, & legem ponere. Nam qui legem statuit, modis omnibus fieri vult, quod praecipit. Qui vero consulit & adhortatur, sententiae & arbitrio auditoris permittit, ut ex dictis quod voluerit eligat, sicque faciendorum dominus auditor relinquitur. Propterea non simpliciter dixit, Vade, vende facultates tuas: sed ut discas, quod in arbitrio audientium res sitae sint.

9 BEDA in caput decimum octauum Lucae: Non est putandus hic princeps, cum legis se mandata custodisse dicebat, esse mentitus, sed simpliciter, ut vixerit, esse confessus. Quia si mendacij noxa reus teneretur, nequaquam Marcus Euangelista de illo scribens adijceret: Iesus autem intuitus eum, dilexit eum. Et dixit illi: Vnum tibi deest. Vade, quaecunque habes, vende, & c. Diligit enim Dominus eos, qui legis mandata, quantum minora, custodiunt: sed nihilominus quod in lege minus fuerat, istis qui perfecti esse desiderant, ostendit. Omnia quaecunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo: & veni, sequere me. Quicumque perfectus esse voluerit, debet vendere quae habet, & non ex parte vendere, sicut Ananias fecit & Sapphira, sed totum vendere: & cum vendiderit, dare omnia pauperibus, & sic sibi preparare thesaurum in regno caelorum. Nec hoc ad perfectionem sufficit, nisi post contemptas diuitias Salvatore sequatur, id est, relictis malis, faciat bonum. Facilius enim sacculus contemnitur, quam voluntas.

10 ITEM in caput decimum Marci: Non est putandus homo iste vel voto tetantis (ut quidam putauerunt) Dominum interrogasse, vel de sua esse vita mentitus, cum se legis mandata custodisse dicebat, sed simpliciter, ut vixerit, esse confessus: Quia si mendacij aut simulationis noxa reus

Hier. 48.

Doctrina de consilio Paupertatis euangelicæ, verum recens an antiqua sit.

Matth. 19.

Christi consilium amplexi sunt Sancti.

Cur non ita multi amplectantur.

Matth. 7.

Matth. 19. Consulit Dominus, non scilicet facultatum distributionem

Non esse meritum adolescentem diuitem de observatione mandatorum, probat ex Marco. Marc. 10.

Consilia sunt supra mandata.

Act. 5.

Respexit eorum sententiam ex euangelio, qui aiunt adolescentem fuisse mentium de observatione mandatorum.

teneretur, nequaquam intuitus arcana cordis eius, eum diligere dicere. tur Iesus. Diligit enim Dominus eos, quae mandata legis quavis minora cunctis odijunt: sed nihilominus quod in lege minus fuerat, iis quae perfecti esse desiderant, ostendit: quia non venit solvere legem aut prophetas, sed adimplere. Ad quam profectio adimplerionem pertinet, quod hic consequenter adiungatur: Vade, quaecumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo: & veni, sequere me.

11 THEOPHYLACTVS in caput decimum octauum Lucae: Postquam autem adolescens se omnia haec seruasse dixit a iuuentute, praescripsit ei Dominus paupertatem, caput omnium virtutum. Vide autem legem Christiana vita dignam: Omnia quaecumque habes, vende, inquit. Nam si quid reliqueris, illius seruus es. Et distribue non diuitibus cognatis, sed pauperibus. Habet autem & distribuendi verbum emphasim quandam, ut cum diiudicatione, & non fortuito, dispergantur bona. Quoniam autem cum paupertate & alias habere virtutes Christianum oportet, propterea dicit: Et veni, sequere me: hoc est, & in omnibus alijs esto discipulus meus, & semper sequere, non hodie quidem, cras autem non: Et paulo post: Postquam diues audiit abijciendas diuitias, mœroris affectus est. Unde dicit Dominus admirabili figura, quomodo difficile sit, habentes pecunias in regnum caelorum ingredi. Non dicit quod impossibile sit eos ingredi, sed difficile. Non enim impossibile est saluari tales. possibile enim expendere pecuniam, & superna assequi. Et difficile quidem hoc. Tenaciores enim visco adhærent pecuniae, & difficile abstrahitur, qui a talibus est comprehensus. Ibidem: Quae impossibilia apud homines sunt, possibilia sunt apud Deum. Qui enim habent mentem humanam, quae ad inferiora vergit, & terrena desiderat, saluari non possunt, sicut dictum est. Deo autem possibile hoc est, quando quis consiliarium habet Deum, & iustificationes Dei, & mandata Magistri de paupertate suscipit, & illius inuocat auxilium. Possibile enim est hoc. Nostrum est enim velle hoc: Dei autem perficere. Et aliter, Si quidem transcenderimus humanam illam infirmitatem diuitum, & voluerimus nobis facere amicos ex mammona iniustitiae, saluabimur per eas, & recipiemur in aeterna tabernacula. Nam melius quidem fuerit dimittere omnia. Hoc autem si minus, saltem facere partiaros pauperes, & sic impossibile fiet possibile. Impossibile quidem esset non omnibus dimissis saluari, veruntamen & est propter misericordiam Dei, si partes deriderimus in usum congruum.

Perfectione appetitibus ostendit, quod lege minus erat.

Paupertas caput omnium virtutum.

Distribue non diuitibus cognatis, sed pauperibus.

Prior modus quo diuites possunt ingredi in regnum caelorum, nimirum dimitte omnia: Alter modus per eleemosynas.

Lucæ 12. Melius est dimittere omnia, quam pro partibus ex bonis suis eleemosynas dare.

1 B HIERONYMVS in caput decimum nonum Matthæi, in ea verba, Centuplum accipiet: Ex occasione huius sententiae, quidam introducunt mille annos post resurrectionem, dicentes tunc nobis centuplum omnium rerum quas dimisimus, & vitam aeternam esse reddendam: non intelligentes, quod si in caeteris digna sit repromissio, in vxoribus appareat turpitudine: ut qui vnam pro Domino dimiserit, centum recipiat in futuro. Sensus ergo iste est: Qui carnalia pro saluatore dimiserit, spiritualia recipiet: quae

2 EUTHYMIVS in caput decimum nonum Matthæi: Marcus & Lucas manifestius de his recitantes, centuplam retributionem hoc tempore rependi dicunt, in hoc videlicet seculo, vitam aeternam in venturo siue futuro. Centupla verò, hoc est, variè multiplicata, aut multo plura, sicut dixit Lucas. Sed quomodo variè multiplicatam accipiet quis hanc retributionem in praesenti seculo? Quomodo? Sicut acceperunt Apostoli & Martyres, caeterique omnes iusti. Vide enim quod omnium fidelium domus sibi habebant apertas: fratres etiam & sorores parauerunt omnes sanctos & sanctas: patres verò, omnes ipsos colentes, ipsorumque curam habentes, ac erga ipsos compansionis affectu tactos: nam haec sunt propria patris: matres quoque, omnes pari modo se habentes: vxores verò, omnes ministrantes, subseruientes ac curantes eos: haec siquidem vxoris sunt opera: filios praeterea, omnes discipulos. Ad haec omnes fidelium agros in sua potestate habebant: quodque omnium est maxime admirabile, omnia haec habebant cum persecutionibus, prout addidit Marcus, hoc est, à fidei inimicis persecutionem sustinentes. Potest etiam esse multiplicatio, gratia sanctorum, aut prophetia, aut aliud quippiam simile.

3 ANSELMVS in caput decimum nonum Matthæi: Sic illud centuplum intelligendum est: qui reliquerit carnalia, recipiet spiritualia. Centenarius enim numerus ad caelestia pertinet, quia centenarius de laeva in dexteram translatus est in computatione: sicut autem laeva ad temporalia, sic dextera ad caelestia refertur. Cum ergo centenarius dexterae accidat, meritò caelestia significat. Quod autem subdit, & vitam aeternam possidebit: expositio est & determinatio: vel centuplum accipiet, id est, voluntatem nihil habendi.

Per centuplum quid intelligatur.

Spiritualia ad carnalia comparatur, sicut centenarius numerus ad paruum numerum.

Centupla retributio in praesenti seculo.

Apostoli quas domos in hac vita receperunt.

Fratres & sorores. Patres & matres.

Quas vxores. Quos filios & agros.

Cum persecutionibus.

Marc. 10. Dona spirituum alia nomine centupli etiam intelliguntur.

Spiritualia nomine centupli intelliguntur.

Voluntas nihil habendi, nomine centupli intelligi potest.

4 THEOPHYLACTVS in caput decimum nonum Matthæi: Nè quis suspicetur quod dictum est, solis congruere discipulis: dilatat promissionem ad omnes qui similia faciunt. Habebunt enim pro carnalibus cognatis, familiaritatem & fraternitatem cum Deo, pro agris paradysum, & pro lapideis edibus supernam Hierusalem, pro matre presbyteram ecclesiam, pro patre presbyteros, pro vxore omnes fideles mulieres: num nuptijs? absit, sed spirituali affectione, & misericorde erga se cura.

5 ET in Marci caput decimum: Cumq; solus Petrus rogasset, omnibus generaliter loquitur Christus, dicens: Omnis qui relinquit vxorem vel patrem. Hæc dicit, non vt velit parentes auxilio destitui, & ab vxoribus separari, sed docet nos præferre pietatem erga Deum omnibus carnalibus. Quia enim verè bellum à prædicatione accensum erat, & negaturi erant pueri parentes propter pietatem, dicit: Quisquis reliquerit cognatos quos sibi natura dedit, & in summa, corporalia omnia propter Euangelium: centupla omnia accipiet in præsentem seculo, & in futuro vitam æternam. Nūquid ergo & mulieres centum accipiet? Etiam. Tamen si maledictus Iulianus hoc irriserit. Quid confert vxor domui viri? Omnino curat, vt vir habeat quod edat, quibus induatur, & horum omnium curam adimit viro. Vide itaq; hoc etiam in Apostolis. Quot mulieres fuere, quibus cura erat de amictu & esu illorū, & quæ ministrarunt eis, qui nihil horum curabant, sed solū sermonem & doctrinam? Similiter matres & patres multos habuerunt Apostoli, qui diligenter, & amico affectu erga se essent. Et Petrus qui vnā domum reliquerat, postea omnium discipulorum suorum domos habebat. Et nunc quoque vbiq; terrarum erecta sunt templa in nomine eius, quæ sunt claræ domus. Et quod maius, hæc omnia in persecutionibus, id est, persecutionem passi, & malè affecti atque afflicti.

6 IN Lucæ caput decimum octauum: Tuguriola quidem reliquerant Apostoli omnes, & nunc habent fulgentissima templa, & res familiares, & agros, & vxores multas, quæ illis feruore fidei adhærent, aliâque omnia. In futuro autem seculo, non agros tales multiplices & corporales retributiones, sed vitam æternam.

7 B E D A in caput decimum Marci: Sensus iste est: Qui pro-

Cognatos quos recipient.

Quos agros, domos, parentes, aut vxores.

Pietas erga Deum, oibus carnalibus præferenda est.

Quomodo centū mulieres receperūt Apostoli.

Matres & patres Apostolorum. Domos quales receperūt.

Domus Apostolorū sunt templa.

pter euangelium CHRISTI carnalia reliquerit, spiritualia bona recipiet: quæ comparatione & merito sui ita erunt, quasi paruo numero centenarius numerus comparetur. Quia nimirum à fratribus atque confortibus propositi sui, qui ei spirituali glutino colligantur, multo gratiorem etiam in hac vita recipiet charitatem. Lege Actus Apostolorum, quod multitudinis credentium erat cor vnū & anima vna, & erant illis omnia communia, nullusq; egens erat inter eos qui sua pro Domino reliquerant. De quibus & Apostolus ait: Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Potest sanè hoc quod ait, Accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus, per significationem altius intelligi. Centenarius quippe numerus de læua translatus in dexteram, licet eandem in flexu digitorum videatur tenere figuram quam habebat denarius in læua, nihil tamen quantitatis magnitudine supercrescit: Quia videlicet omnes qui propter regnum Dei temporalia spernunt, etiam in hac vita persequutionibus plenissima, eiusdem regni gaudium fide certa degustant, atque in expectatione patriæ cælestis (quæ iure in dextera significatur) omnium pariter electorum sincerissima dilectione perfruuntur.

8 ET in caput decimum octauum Lucæ: Sensus iste est: Qui propter regnum DEI acquirendum omnes affectus contempserit, omnes seculi delicias luxusq; calcauerit, multo plura in præsentem recipiet, quia à fratribus atq; confortibus propositi sui, qui ei spirituali glutino colligantur, multo gratiorem etiam in hac vita recipiet charitatem. Hanc siquidem quam inter parentes, ac filios, atq; germanos, coniuges vel propinquos siue societas copulæ, seu consanguinitatis necessitudo coniungit, satis breuem esse constat ac fragilem. Deniq; interdum etiam honesta causa interueniente diuellitur. Soli perpetuæ coniunctionis retinent vnitatem, atque indiscretè possident vniuersa, qui omnia sua esse quæ fratrum, oia fratrum credunt esse quæ sua sunt. Lege Actus Apostolorum, quia multitudinis credentium erat cor & anima vna, & erant illis omnia communia, nullusq; egens erat inter eos, qui sua pro Domino reliquerunt. De quibus & Paulus ait: Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Recipietur sanè etiam de continentia coniugali multo maior suauitas ab illa, quæ eis inuicem per commixtionem

Spiritualia bona quæ in hac vita pro carnalibus recipiuntur. Charitas fraterna.

Act. 4.

2. Cor. 6.

Alia expositio de centuplo.

Degustatio gaudij cælestis, & expectatio cælestis patriæ.

Gratior charitas recipitur in hac vita.

Act. 4.

2. Cor. 6.

sexuum præbeatur. Vxorê antè in lasciuâ passione desiderij possidebam, hanc eandem in honore sanctificationis & vera Christi dilectione possideo. Vna est mulier, sed centuplum creuit meritum castitatis. Nam quod secundum Marcum dicitur, accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus: potest altius accipi. Centenarius quippe numerus, &c. vt supra in Marco.

9 CASSIANVS Collatione vigesima quarta Abbatis Abraham, capite vigesimosexto: Multo credibilis, multoq; manifestius est, eum qui aliquid secularium vel affectuum vel bonorum Christo suadente contempserit, à fratribus atq; consortibus propositi sui, qui ei spiritali glutino colligantur, centuplo gratiorem etiam in hac vita recipere charitatem. Hanc siquidem quam inter parentes ac filios atque germanos, coniuges vel propinquos, siue societas copulæ, seu consanguinitatis necessitudo coniugit, satis breuem esse constat ac fragilem. Deniq; etiam boni ac pii cum adoleuerint filij, à parentum domibus nonnunquam ac substantijs excluduntur, communio quoque consortij coniugalis interdum etiam honesta causa interueniente diuellitur, fratrum dirimit charitatem contentiosa diuisio. Monachi soli perpetue coniunctionis retinent vnitatem, atq; indiscretè possident vniuersa, qui omnia sua esse quæ fratrum, omnia fratrum credunt esse quæ sua sunt. Si ergo istis diebus quibus carnalis copulatur affectio, dilectionis nostræ gratia conferatur, profectò centuplo hæc dulcior atque sublimior est. Recipietur sanè etiam de continentia coniugali maior centuplo suauitas, ab illa quæ eis inuicem per commixtionem sexuum præbeatur.

Pro lætitia quoque illa, quam in vnius agrici domus possessione quis habuit, centuplo maiore diuitiarum gaudio perfruetur, qui in adoptionem transiens filiorum Dei, vniuersa quæ æterni sunt patris, vt propria, possidebit, & affectu atque virtute ad imitationem veri illius filij proclamabit: Omnia quæ habet pater, mea sunt: nec iam cum vlla pœnali distensionis ac sollicitudinis cura, sed securus ac lætus velut in proprijs vbiq; succedit, audiens quotidie sibimet ab Apostolo prædicari, Omnia enim vestra sunt, siue mundus, siue p̄sentia, siue futura. Et à Salomone: Fidelis viri totus mūdus diuitiarum est. Habes ergo ista cētupli retributione, in magnitudine meriti, & in discretionem tam incōparabilis qualitatis expressam. Neq; enim si pro aris, aut ferri, aut vilioris cuiusquam metalli certo pondere, tantundem ponderis, sed auri quispiam reddidisset, non etiam amplius

Centuplum
creuit meri-
tū castitatis.

Cētuplo gra-
tior charitas
recipitur, qui
secularē affe-
ctū propter
Christum re-
linquit.

Pro agrorū &
domorū pos-
sessione quid
recipiat.

Ioan. 17.

1. Cor. 3.

Centupli re-
tributio in
magnitudine
meriti.

plius quam centuplum restituisse videretur: ita cum pro contemptu voluptatum atque affectuum terrenorum, spiritale gaudium & preciosissimæ charitatis iocunditas repensatur, etiam si ipse sit numerus, centuplo tamen hæc maior atque præclarior est. Et post pauca: Nunc ad quantitatem earum rerum, quas pro contemptu mūdialium commodorum nobis in hoc seculo Christus restituit, transeamus, præcipuè secundum euangelium Marci ita dicentis: Nemo est qui relinquit domum, aut fratres, aut sorores, aut matrem, aut filios, aut agros propter me & propter euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc, domos, fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus, & in seculo futuro vitam æternam. Centuplam nanque fratrum, parentum, & recipiet quantitatem, quisquis patris vnius vel matris seu filij pro Christi nomine charitate cōtemptra, in omnium quæ Christo deseruiunt, dilectionem sincerissimam transit, pro vno scilicet tot inueniens patres fratresq; feruentiore ac præstantiore sibi affectione deuinctos. Multiplicata etiam domorum atque agrorum possessione ditabitur, quisquis vna domo pro Christi dilectione reiecta, innumera monasteriorum habitacula tanquam propria possidebit, in quacunque orbis parte velut in suâ domus iure succedens. Quomodo enim non centuplum, & si Domini nostri sententiæ superadijci aliquid fas est, plus quam centuplum recipit, qui decem vel viginti seruorum ministeria infida & coactitia derelinquens, tot ingenuorum ac nobilium spontaneo fulcitur obsequio? Quod ita esse etiam vestris experimentis probare potuistis, qui singulis patribus matribusq; ac domibus derelictis, quamlibet mundi partem fueritis ingressi, patres, matres, fratresq; innumeros, domos quoque & agros seruosq; fidelissimos, absque vllò sollicitudinis labore conquiritis, qui vos vt proprios dominos summis suscipiunt, amplectuntur, fouent, venerantur officijs. Sed hoc, inquam, sancti ministerio merito ac fidentialiter perfruentur, qui prius in seruitutem fraternitatis semetipsos suaq; omnia voluntaria deuotione subdiderint. Quisquis autem hæc humilitate sincera confortibus suis nõ detulerit, quomodo deferri sibi ab alijs patienter admittit, cum grauari se eorum obsequijs intelligat potius quam foueri, qui accipere mauult fratrum, quam deferre, famulatum? Hæc tamen omnia non cum remissa securitate, nec cum inerti oblectatione percipiet, sed secundum verbum Domini, cum persecutionibus, id est, cum pressuris seculi huius, ac summis angoribus passi-

Gaudij spiri-
tale pro con-
temptu volu-
ptatum terre-
narum repen-
ditur.
Marc. 10.

Centupla re-
tributio mo-
nachorū & re-
ligiosorū, pro
parentum &
fratrum di-
missione.
Pro dimissis
possessio-
nibus.

Pro dimissio-
ne seruorum
& ministrorū

Cum perfe-
ctionibus.

onum. Et sub finem: Postremò, vt iam disputationis huius sermò claudatur, nónne obsecro etiam in hoc centuplam gratiam euidentissimè, qui fideliter Christo deseruiunt, consequuntur, dum pro nomine eius à summis principibus honorátur, ac licet ipsi humanam gloriam non requirant, venerabiles tamen etiam in perfectionum angustijs iudicibus cunctis ac potestatibus fiunt, quorù vilitas etiá mediocribus forsitan despiciabilis esse potuisset, vel pro obscuritate natalium, vel pro conditione seruili, si in seculari conuersatione mansissent.

10 GREGORIVS homilia decimaò staua in Ezechielem: Denarius numerus per semetipsum multiplicatus, in centenariù surgit. Vnde rectè per centenariù magna perfectio designatur, sicut de electis dicitur: Omnis qui relinquit domù vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorè, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Neque enim sanctus quisque idèò terrena deserit, vt hæc possidere in hoc mundo multipliciùs possit: quia quisquis terreno studio terrã relinquit, terram non relinquit, sed appetit. Nec qui vnã vxorem deserit, centum recepturus est, sed per centenariù numerum perfectio designatur. Quia quisquis pro Dei nomine temporalia atq; terrena contemnit, & hic perfectionem mentis recipit: vt iam ea non appetat, quæ contemnit, & in sequenti seculo ad æternæ vitæ gloriam peruenit. Centiès itaq; recipit quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiens, terrenis non indiget, etiam si hæc non habet. Ille aut pauper est, qui eget eo quod nō habet. Nam qui & non habens, habere nō appetit, diues est. Paupertas quippe in inopia mentis est, non in quantitate possessionis. Nam cui in paupertate benè conuenit, non est pauper.

11 BERNARDVS in declamationibus de deserendis facultatibus super Euangelium, Eccè nos reliquimus omnia: Sed audiui, ait homo, qui perditiois sumit occasiõem, & (vt vulgò dicitur) festucam quærit vnde sibi eruat oculù: audiui, inquit, de illo & illo, qui reliquerãt omnia, & ad vomitù suũ sunt reuersi. Quomodò illi acceperant centuplum? Exurge Domine, iudica causam tuam, & istorum nempe calumniam, & murmur ipsorù qui fortè omnia relinquere visi sunt, & minimè tamen centuplum acceperunt: Non contra nos, sed contra te est, qui dixisti: Omnis qui reliquerit patrem &c. centuplum accipiet. Quid tamen dicimus? An ex collegio discipulorù reprobari quis potest, nisi oculos habens? Sunt enim

10.

loculi non modò pecuniæ, sed propriæ voluntatis. Scrutetur proinde vias suas & studia sua, qui promissam cētupli gratiam sibi desesse causatur: nec dubium quin inueniat angulum & diuerforiũ reclinatoriumq; non quidem filij hominis, sed aut foueam vulpis, aut volucris nidum. Magis autem perfectiũs, obsecro, relinquat omnia: & solum sequatur Christum, iactans cogitarum suũ in Deo, enutriẽdus ab eo, & centuplum sine dubio percepturus. Neq; enim potest solui scriptura, quæ tam certa veritate subnixa, omnibus id sine exceptiõne pmittit. Nihil sibi retineat, nihil suis, nè modicũ fermentum totã massam corrumpat. Sunt enim qui sibi retinent aliquid, Dominicæ vocis obliti, qui non suã venit facere voluntatè: & in ipsis quoq; sanctorũ collegijs proprio, aut desiderio, aut fortassè consilio importuniũs adherentes, sciolos sese faciunt, de se sibi aliqd retinentes: quos penitẽs abnegãsse, & diuinę puidentiæ, ac obedientiæ patrũ, consilijs quoq; spiritualiũ virorum debuerant commisisse. Sunt enim qui ppinquis retinent & amicis, quod abijciũt à seipsis, pro eorũ prosperitate p̄senti, inani pr̄sũs & seculari solitudine æstantes: Crudeles planè, qui nequaq; proximis diligant tanq; se. crudeles, inquã, vel in se, vel in suos: immò quod verius est, in vtrosq;. Nemo ergò cum se vider non oĩa reliquissè, centuplũ nō accepissè miretur. Preciosa siquidẽ diuina consolatio est, nec omnino tribuitur admittẽtib; alienam. Et post pauca: Sic nimirũ, sic vsq; hodiè, dilectissimi, cuius ad alias cōsolationes mens inhiat, & penitẽs in caducis & trãsitorijs nō reuinit cōsolari, ipse sibi p̄fectò cælestis subtrahit gratiã cōsolationis. Quã si digna deuotiõne, pleno affectu, desiderio vehemẽti petere, q̄rere, pulsare satageret, sine dubio petens acciperet, q̄rens inueniret, pulsanti aperiretur. Alioquin si fortè (quod absit) pudendũ illũ apostasiæ saltũ p̄sumperit, certũ omnino sit testimoniũ veritatis accipiẽtibus, aut nunq; eum omnia reliq;sse: aut ipsum quoq; postea deseruissè cētuplũ quod acceperit: Nonnulli siquidẽ cum spiritu cæperint, heu carne postea consummantur. Centuplũ, inquit, accipiet, & vitã æternã possidebit. Illud enim in via, hæc in patria est. Immodè hæc patria, illud via. Illud cōsolatio p̄sentis laboris, hæc futuræ felicitatis cōsummatio est. Sic nimirũ & oparijs huius seculi solet cibus in ope, merces in sine dari. sic militãtib; & stipendia ministrantur pro necessitate laboris, & nouissimè donatiũ maius erogatur pro quantitate laboris. Sic & filijs Israel donèc terrã p̄missionis intrarent, in deserto manna nō desuit. Et ab ecclesia post quæsitũ regni cælestis aduentũ, q̄tidianus

Propriam voluntatè nō relinquẽs, non dimittit oĩa.

Matth. 8.

Cōsolatio diuina non tribuitur admittẽtib; alienam.

Pudẽdus apostasiæ saltus.

Quidam postea deserunt cētuplũ quod acceperunt. Galat. 3.

pa.

Matth. 19.

Nō sunt terrena deserenda vt terrena recipiamus. Per cēteneriũ numerũ perfectio mentis designatur.

Volũtas & desiderũ nihil habendi.

Paupertas in quo cōsistat.

Apostata à Religione, an acceperint centuplũ pro dimissis patribus &c.

Matth. 19.

panis petitur in oratione, quam ipse Saluator instituit. Habes hanc duplicem promissionem, & in propheta euidenter expressam, ubi ait: Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum. & deducet illos in via mirabili. Ipsa est enim via testimoniorum Domini, in qua propheta alius sicut in omnibus diuitijs delectatum se esse testatur. Vt quid ergo in incredulitate moriemini filij hominum? At forte adhuc secularis ad hæc quispiam dicat: Ostende mihi centuplum quod promittis, & libens vniuersa relinquo. Vt quid ostendam? Fides enim non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. An potius homini ostendenti, quam veritati crederes promittenti? Deficis scrutans scrutinio. Nisi credideris, non intelliges. Manna absconditum est, quod in Apocalypsi Ioannis victori promittitur. Nouum nomen est, quod nemo scit nisi qui accipit. Videtur enim forte nonnullis, præsentem sanctorum communio-nem facultatum pariter & voluntatum, hoc loco centupli nomine designari. Et magna quidem hæc ipsa consolatio, sed non adeo generalis, vt possit vniuersaliter omnibus conuenire. Quantos enim sanctorum, aut voluntariè eam deseruisse, vt Anachoretas: aut violentia persecutionis, vt martyres exilio relegatos, humana consolatione nouimus caruisse? Datum optimum est centuplum hoc, desursum descendit à patre luminum. An non denique omnia possidet, cui omnia cooperantur in bonum? An non centuplum habet omnium, qui impletur Spiritu sancto, qui Christum habet in pectore? Nisi quod longè plus, quam centuplum, est visitatio paracleti spiritus, & præsentia Christi. Quàm magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti eis qui sperant in te. Vides quomodo memoriam abundantia suauitatis huius eruictuet anima sancta: quomodo exprimere gestiens verba multiplicet? Quàm magna, inquit, multitudo. Hoc ergo centuplum, adoptio filiorum est, libertas & primitiæ spiritus, delicia claritatis, gloria conscientia, regnum Dei quod intrà nos est, non utique esca vel potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto. Gaudium sanè non modò in spe gloria, sed etiam in tribulationibus. Hic est ignis quem voluit Christus vehementer accendi. Hæc virtus ex alto, quæ Andream fecit amplecti crucem, Laurentium ridere carnificem, Stephanum pro lapidantibus flectere genua ad orationem. Hæc illa pax quam suis reliquit Christus, quandò dedit & suam. Siquidem donum & pax est electis Dei: pax utique præsentis, & donum futuræ. Illa superat omnem sensum, sed

Sap. 10.
Psal. 118.

Quid dicatur
centuplum.
Esa. 7 iuxta
LXX.
Apoc. 2.
Nō tã externa
q̄ interna
consolatio &
visitatio Spi-
ritus sancti,
nomine cen-
tupli intelli-
gitur.
Iacob. 1.
Rom. 8.

Psal. 30.

Scriptura fa-
cra q̄ varijs
modis appel-
lat hoc cen-
tuplum.
Rom. 8.
2. Cor. 3. & 1.
Acto. 17.
Rom. 14. & 5.
Luc. 12.
Act. 7.
Sap. 3.

sed & hinc quicquid sub sole placet, quicquid in mundo concupiscitur, non poterit comparari. Hæc gratia deuotionis, & vnctio docens de omnibus, quam expertus nouit, in expertus ignorat: quoniam nemo scit, nisi qui accipit.

1. Ioan. 2.
Expertus no-
uit, in exper-
tus ignorat.

12 P E T R V S Damianus in sermone de S. Benedicto Abbate: Quid est centuplum istud, nisi consolationes, visitationesq; & primitiæ Spiritus, qui super mel dulcis est, nisi testimonium conscientia nostra, nisi læta & iucundissima expectatio iustorum, nisi memoria abundantia suauitatis Dei, & magna verè multitudo dulcedinis eius, quã nec expertis necesse est dicere, nec in expertis vllis verbis exprimere quisquam potest?

Centuplū qd
significet.

1 C A M B R O S I V S in caput sextum Lucae: Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Primam benedictionem hanc uterque Euangelista posuit. Ordine enim prima est, & parens quaedam generatioq; virtutum: ga qui contempserit secularia, ipse merebitur sempiterna: nec potest quisquam meritum regni caelestis adipisci, qui mundi cupiditate possessus, emergendi non habet facultatem. Et paulo post: Non omnes beati pauperes. Paupertas enim media est, possunt & boni esse & mali pauperes. Nisi forte ille intelligendus pauper beatus, quem Propheta describit, dicens: Quia melior pauper iustus, quam diues mendax. Beatus pauper qui clamauit, & Dominus exaudiuit eum. Pauper à crimine, pauper à vitijs, pauper in quo mundi princeps nihil inuenit. Pauper illius æmulus pauperis, qui cum diues esset, propter nos pauper factus est. Vnde plenè Matthæus aperuit, dicens: Beati pauperes spiritu. Pauper enim spiritu non inflatur, nō extollitur mente carnis suæ. Quid enim mihi prodest carere secularibus, nisi fuero mitis atq; mansuetus?

Pæ pauperes
spiritu, quos
intelligat
Ambrosius.
Qui contemp-
secularia, me-
rebitur æter-
na.

Prouer. 19.
Psal. 33.

2 Cor. 8.
Matth. 5.

2 L E O Magnus in homilia de festo omnium Sanctorum: De quibus pauperibus Veritas loqueretur, forte esset ambiguum, si dicens, Beati pauperes, nihil adderet de intelligenda pauperum qualitate: & sufficere videretur ad promerendum regnum caelorum ea sola inopia, quam multi sub graui & dura necessitate patiuntur. Sed cum dicit, Beati pauperes spiritu: ostendit eis regnum caelorum tribuendum, quos humilitas commendat animorum, magis quam indigentia facultatum. Dubitari autem non potest, quod humilitatis istius bonum facilius pauperes, quam diuites assequantur, dum & illis in tenuitate amica est mansuetudo, & istis in diuitijs familiaris elatio. Beata illa paupertas, quæ rerum temporalium amore

Matth. 5.
Qui pauperes
beati.

yyy non

Apostolica-
les fuere pau-
peres.
Matth. 4.

Item nascen-
tis Ecclesie
Christiani.
Actor. 4.

Illi pauperes
beati, qui co-
tempis diui-
tijs, student
Deo fieri
diuites.

Exeplu pau-
peris dede-
runt Apostoli,
oia propter
Christum re-
linquentes.

Actor. 4.
Et primi Chri-
stiani.
2 Cor. 6.

Actor. 3.

Psal. 21.
Psal. 71.
Psal. 33.
Qualiu pau-
perum est re-
gnu celoru.

non capitur, nec mundi opibus augeri appetit, sed caelestibus bonis ditescere concupiscit. Huius nobis magnanimae paupertatis exemplum primi post Dominum Apostoli praeberunt, qui omnia sua sine differentia relinquentes, ad vocem caelestis magistri, a captura piscium in piscatores hominum alacri conuersione mutati sunt, & multos sui similes fidei suae imitatione fecerunt, quando illis primi

3 **CHROMATIUS** Romanus, episcopus Aquileiensis in dissertatione super caput quintum Matthaei: Hos utique pauperes significat esse beatos, qui contemptis mundi diuitijs, spretaque seculi facultate, ut Deo fierent diuites, mundo esse pauperes voluerunt. Hi tales, pauperes quidem seculo videntur, sed Deo diuites sunt, egentes seculo, sed Christo locupletes. Cuius beatae paupertatis exemplum nobis primum se Apostoli praeberunt, qui contempta omni facultate, statim sequuti Domini vocem, ipsius esse discipuli meruerunt. Hos tales pauperes etiam Apostolorum temporibus inuenimus, qui primi credentes, vniuersis rebus suis possessionibusque distractis, sub hac deuota paupertate Domini diuitias quaesierunt. Vnde & Apostolus in tali paupertate diuitias inesse caelestes ostendit, dicens: Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Inde denique Petrus, cum ascendens ad templum, a claudo eleemosynam peteretur, ait: Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, in nomine Domini Iesu **CHRISTI** surge & ambula. O vere beata paupertas, quae cum nihil de mundi facultate habeat, tantum de caelo largitur. Non dat quidem argentum vel aurum, sed quod plus est diuitijs omnibus, reddit corporis sanitatem: imaginem Caesaris in nummo, quam dare non habuit, sed Christi imaginem in homine reformauit. De huiusmodi pauperibus in presenti loco Dominus loquitur, de quibus & Dauid multis locis testatur, dicendo: Edent pauperes, & saturabuntur, & viuunt cor eorum in seculum seculi. Et iterum: Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum: Ille pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum. Talium ergo pauperum Dominus docet esse regnum caelorum, qui se causa religionis ac fidei, seculo pauperauerunt, ut locupletem sanctum Spiritum possiderent: vel certe beatos pauperes dicit, qui nulla superbia diaboli instantur, nulla am-

bitione seculi extolluntur, sed humilitatem spiritus cum fidei deuotione custodiunt.

4 **BERNARDVS** sermone primo in festo omnium Sanctorum: Aperiens os suum, docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu. Vere apertus est os eius, in quo oes thesauri sapientiae & scientiae sunt reconditi. Et vere eius haec doctrina, quae in Apocalypsi loquitur: **Eccē noua facio omnia, qui per prophetam antequam praedixerat: Aperiā os meū, & eructabo abscondita a constitutione mundi. Quid enim tam absconditum, quod paupertate esse beatā? Attamen veritas loquitur, quae nec falli nec fallere potest: & ipsa est quae dicit, quoniam beati pauperes spiritu. Sic vos insensati filij Adā diuitias quaeritis, diuitias desideratis vsque adhuc, cum iam beatitudo pauperum diuinitus commendata, praedicata mundo, credita sit ab hominibus? Querat eas paganus, quae sine Deo viuunt. Querat Iudaeus, qui terrenas promissiones accepit. Sed qua frater magis aut qua mente Christianus diuitias quaerit, postquam Christus beatos esse pauperes praedicauit? Quousque filij alieni, quousque vanitatem loquetur os vestrum, ut beatum dicatis populum cui haec sunt, haec uisibilia, haec praesentia: cum filius Dei os suum aperiens, locutus sit ueritatem, beatos esse pauperes, & uere diuitibus? Sed diligenter attende quod non simpliciter pauperes nominat, propter plebeios pauperes necessitate miserabili, non laudabili uoluntate. Spero equidem praefuturam eis apud diuinam bonitatis misericordiam hanc ipsam afflictionis suae miseriam: scio tamen Dominum hoc in loco non de humiliter sacrificabo tibi. Attamen nec uoluntaria quidem paupertas ois, laudem habet apud Deum. Nam & Philosophi omnia sua reliquisse leguntur, ut expediti mundialibus curis, studio uanitatis possent vacare liberius, & nolebant censu abundare terreno, ut abundaret magis in sensu suo. Hos discernit quod dictum est, spiritu, id est, spirituali uoluntate. Beati uero pauperes spiritu, spirituali scilicet intentione, desiderio spirituali, propter solum beneplacitum Dei, & animarum salutem: quoniam ipsorum est regnum caelorum. Et attende quod sapienter ordinauerit sapientia, contra peccatum primum, remedium primum opponens. Ac si apertius dicat: Vis obtinere caelum, quod perdidit superbiens angelus, quod consilius est in uirtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum? Paupertatis uilitate amplectere, & tuum erit. Et in fine sermonis: Veruntamen quod sibi uult, quod eadem promissio facta est pauperibus & martyribus, nisi quae uere martyrij genus paupertas uoluntaria est? Beatus uir, ait, propheta, quod post aurum non abiit, nec sperauit in thesauris pecuniae. Quis est hic,**

Apoc. 21.
Psal. 77.

In eos qui ad huc diuitias quaerunt, cum pauperes beati praedicentur.

Psal. 143.

Luc. 6.
Soli uoluntarij pauperes beati.

Psal. 53.

Non ois uoluntaria paupertas beatos efficit, sed uoluntaria paupertas spiritualis siue euangelica.

Paupertas uoluntaria, martyrij genus est.
Ecclesi. 31.

& laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua. Quid mirabilius, aut quod martyrium grauius est, quàm inter epulas esurire, inter vestes multas & preciosas algere, paupertate premi inter diuitias, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster iste appetitus? An non meritò coronabitur qui sic certauerit, mundum abiciens promittentem, irridens inimicum tentantem, & (quod gloriosius est) de semetipso triumphans, & crucifigens concupiscentiam prurientem? Deniq; propterea pauperibus pariter, & martyribus regnum caelorum promittitur, quia paupertate quidem emitur: sed in passione pro CHRISTO absque omni dilatione percipitur.

Paupertate emitur regnum caelorum.

Christus appellat apud Lucã cap. 6. mendicos beatos. Μακάριοι οἱ πτωχοί. Gene. 1. Psal. 44.

Psal. 112. Matt. 19. 1. Reg. 2. Apostoli uouerunt votum paupertatis.

5 TERTULLIANVS libro quarto aduersus Marcionem: Beati mendici (sic enim exigit interpretatio uocabuli, quod in graeco est) quoniam illorum est regnum Dei. Iam hoc ipsum quod à benedictionibus coepit, creatoris est: qui uniuersa prout edidit, nulla alia uoce quàm benedictionis dedicauit. Eructauit, inquit cor meum sermonem optimum. Hic erit sermo optimus, benedictionis scilicet, qui & noui quoque testamenti initiator agnoscitur de veteri exemplo. Quid ergò mirum, si & ab effectibus creatoris ingressus est per huiusmodi dictionem, semper mendicos, & pauperes, & humiles, ac uiduas, & pupillos usque diligentis, consolantis, afferentis, vindicantis? ut hanc Christi quasi priuatam benignitatem, riuulum credas de fontibus saluatoris.

6 AVGVSTINVS libro decimo septimo de ciuitate Dei, capite quarto: De terra ergò suscitatus est supra omnes diuites ille pauper, & de illo stercore erectus est supra omnes opulentos ille inops, ut sedeat cum potentibus populi, quibus ait: Sedebitis super duodecim sedes. Et sedem gloriae hereditatem dans eis. Dixerant enim potètes illi: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te: hoc uotum potentissimi uouerant. Sed unde hoc eis, nisi ab illo, de quo hinc continuò dictum est: Dans uotum uouenti? Alioquin ex illis essent potentibus, quorum infirmatus est arcus, dans, inquit, uotum uouenti. Non enim Domino quisquam quicquam ratum uoueret, nisi qui ab illo acciperet quod uoueret.

1 D HIERONYMVS epistola octaua ad Demetriadem de uirginitate seruanda, ut supra A 3.

2 ITEM in catalogo scriptorũ Ecclesiasticorum siue in libro de uiris illustribus, ut supra quaestione 2. A 1.

3 AVGVSTINVS in epistola octogesima nona ad Hilarium, qua-

quaestione quarta: Audi iam pauca de diuitibus, quod in epistola tua sequitur inquirendum. Hoc enim posuisti quosdam dicere: Diuites manentem in diuitijs suis, regnũ Dei non posse ingredi, nisi omnia sua uendiderit: nec ei prodesse, si fortè ex ipsis diuitijs mandata fecerit. Magister bonus mandata legis ab ista excellentiore perfectione distinxit. Ibi enim dixit: Si uis venire ad uitam, serua mandata: hic autem, Si uis perfectus esse, uade: uende omnia quae habes, &c. Cur ergò negamus diuites, quauis ab illa perfectione absint, venire tamen ad uitam, si mandata seruauerint, & dederint, ut detur illis, & dimiserint, ut dimittatur illis? Et post nonnulla: Hac lege & conditione, non illi tantum qui mentis excellentia perfectionis consilium receperunt, ut uendita sua, pauperibus distribuerent, & humeris ab omni seculi huius sarcina liberioribus leuem Christi sarcinam ferrent: sed etiam quisquis infirmior, & illi gloriosissimae perfectioni minus idoneus, qui tamè se meminit ueraciter esse Christianum, cum audierit sibi proponi, quod nisi haec omnia dimiserit, dimissurus est Christum: apprehendet potius turrim fortitudinis à facie inimici &c. Ac profectò renunciat etiam diuitijs suis, si quas habet: aut sic, ut eas omninò non diligens, totas distribuat indigentibus, & superfluis exoneretur sarcinis: aut sic, ut pius diligens Christum, spem ab eis transferat in ipsum, atque ita uatur illis, ut facillè tribuens & communicans, thesaurizet in caelo: paratusq; sit quemadmodum parentes & filios & fratres & uxorem, hoc modo & istas relinquere, si talis conditio proposita fuerit, ut nisi dimisso Christo, eas habere non possit. Nam si aliter huic seculo renunciat, quando accedit ad fidei sacramentum, facit quod de lapsis beatus Cyprianus ingemuit, dicès: Seculo solis uerbis renunciantes, & non factis. Er post pauca: Multi quos rerum suarum uenditione piguerat antè perfici, Christi imitata passione, sunt repente perfecti: & qui nonnullam infirmitatem carnis & sanguinis suis diuitijs perfecerunt, subito aduersus peccatum pro fide usque ad sanguinem certarunt. Quibus autè non prouenit corona martyrij, neque illius perfectionis de uendendis rebus suis, consilium tam grãde, tamq; præclarum receperunt, & tamen à damnabilibus immunes criminibus, esurientem Christum pauerunt, sitienti potum dederunt, nudum uestierunt, peregrinatem susceperunt non sedebunt quidem cum Christo sublimiter iudicaturi, sed ad ipsum dexteram stabunt misericorditer iudicandi. Beati enim misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus. Er iudicium sine misericordia.

Contra eos qd asserit esse pceptis oibus diuitibus, ut oēs facultates uendant.

Matth. 19. Luc. 6.

Consiliũ perfectionis.

Quo casu tenetur unusquisq; Christianus oĩa sua dimittere

Martyrum perfectio. Martyrum, & euãgelic. paupertatē amplectentiũ priuilegium.

Consiliũ grãde & pclarum de uendendis rebus suis. Matt. 25. & 19. Diuites Christiani et boni, nõ iudicabũtur cum Christo, sed iudicabũtur. Marth. 5. Jacob. 2.

Ad maiora sic excitet, vt minora non damnent. Augustinus euangelicum hoc consiliu amplexus est. Match. 19.

Alios ad idē propositum exhortatur.

Contra monachos, p̄prietarios, vt vocat. Primus auaritia morbus.

Secundus.

Tertius.

4. Reg. 5. Exemplum Giezi.

Exemplū Iudæ p̄ditoris. Match. 27. Actor. 1.

cordia fiet illi, qui non fecit misericordiam. Superexultat autem misericordia iudicio. Proinde isti desinant contra scripturas loqui, & in suis exhortationibus ad maiora sic excitent, vt minora nō damnent. Ego qui hæc scribo, p̄fectionē de qua Dñs locutus est, quando ait diuiti adolescenti: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me: vehementer adamaui, & non meis viribus, sed gratia ipsius adiuuante sic feci. Neque enim quia diues non fui, ideo minis mihi imputabitur. Nam neque ipsi Apostoli qui priores hoc fecerunt, diuites fuerunt. Sed totum mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit. Quantum autem in hac p̄fectionis via profecerim, magis quidem noui ego, quam quisquam alius homo: sed magis Deus, quam ego. Et ad hoc p̄positum quātis possum viribus alios exhortor, & in nomine Dñi habeo consortes, quibus hoc per meū ministerium persuasum est: sic tamen, vt præcipuē sana doctrina teneatur, nec eos qui ista non faciunt, yana contumacia iudicemus.

4 POSSIDONIVS in vita Diui Augustini, capite quinto, vt supra quæstione secunda, A 7.

5 CASSIANVS libro septimo de institutis cœnobiorum, capite decimoquarto: Triplex itaq; est huius valetudinis morbus, qui ab vniuersis patribus æquali detestatione damnatur. Vnus hic, cuius superius descripsimus labē, qui decipiēs miserabiles quoq; ea quæ ne antea quidem, cū in seculo degerent, possidebant, cōgregare persuadet. Alius, q̄ hæc quæ in primordijs suæ renunciatiōis abiecerāt, postea resumere, ac rursū desiderare cōpellit. Tertius, qui initio malo vitio sōq; contractus, & ab imperfectione incipiēs, eos quos semel hoc tepore mentis infecerit, paupertatis ac diffidentia timore perterritos: spoliare se cunctis mundi facultatibus non sinit: eosq; pecunias vel substantias, quas utiq; renūciantes abijcere debuerant, reseruantes, ad euangelicam p̄fectionem nunq̄ peruenire concedit. Quarum trium ruinarum exempla, in scripturis sanctis etiam inuenimus non leui pœna fuisse damnata. Nam Giezi ea quæ ne antea quidem possederat, volēs acquirere, nō modo gratiam prophetiæ non meruit possidere, quam per successiōnem velut hæreditariam à suo habuit magistro suscipere: verū etiam cōtrario æterna lepra, sancti Helisæi maledictione, perfunditur. Iudas autem volens resumere pecunias, quas antea Christum secutus, non solum ad prodicionem Domini lapsus, Aposto-

latus

latus perdidit gradum, sed etiam vitam ipsam communi exitu finire non meruit, eamq; violenta morte conclusit. Ananias verò & Sapphira reseruantes partem quandā ex his quæ possederant, Apostolico ore morte mulctantur.

Ananias & Sapphira ex: emplum. Actor. 5.

ET capite decimosextimo: Quasi verò illi qui Hierosolymis cū essent possessores agrorum vel dōmorum, vendentes omnia, & nihil sibi penitus ex his reseruantes, afferebant precia eorum: & ponebant ante pedes discipulorum, non potuerint necessitatem corporis sui facultatibus proprijs sustinere: si hoc p̄fectius fuisset ab Apostolis iudicatum, vel ipsi esse vtilius probauissent? sed vniuersas simul abijcientes substantias, maluērunt labore proprio vel collatione gentium sustentari. De quorum sumptu sanctus Apostolus ad Romanos scribens, suūq; eis in hoc ministerium prædicans, ac subtiliter eos ad hanc collationem prouocans, ait: Nunc autem proficiscar Hierusalem ministrare sanctis. Complacuit enim Macedoniæ & Achaia, collationem aliquam facere in pauperes sanctorum qui sunt Hierusalem: placuit enim eis, & debitores sunt eorum. Quoniam si spiritualium eorum participes facti sunt gentes, debent & in carnalibus ministrare eis. Ad Corinthios quoq; horum sollicitudinem similiter gerens: monet eos, vt antea duentum suum collationem, quam ad vsus eorum mittere disponebāt, sollicitius præparent. De collectis autem quæ fiunt in sanctis, sicut ordinavi ecclesijs Galatiæ, ita & vos facite. Vnusquisque vestrum per vnam sabbati thesaurizet apud semetipsum, recondens quod ei bene placuerit, vt non cū venero, tunc collectæ fiant. Cū autem venero, quos probaueritis per epistolas, hos transmittam perferre gratiā vestram in Hierusalem. Et vt eos ad largiorē collationem prouocaret, infert: Quod si dignum fuerit vt & ego eam, mecum ibunt, id est, si talis fuerit oblatio vestra, quæ mea quoque mereatur prosecutione deferri. Ad Galatas quoque dum prædicationis ministerium cum Apostolis partiretur: in hoc idem se destinatum à Iacobo, Petro & Ioanne testatur, vt licet prædicationem susciperet gentium, pauperum tamen qui erant Hierosolymis, nequaquam sollicitudinem curamque respueret, qui propter CHRISTVM vniuersis rebus suis renūciantes, spontaneam subiērant egestatem. Et cū vidissent, inquit, gratiam DEI quæ data est mihi, Iacobus & Cephas & Ioannes qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ

fo.

societatis, vt nos inter gentes prædicaremus, ipsi autem in circumsione, tantum vt pauperum memores essemus. Quam rem omni sollicitudine se testatur implēsse, dicens: Quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere. Qui igitur sunt beatiore, vtrumnam hi qui nuper de numero gentium congregati, nec prævalentes euangelicam perfectionem conscendere, adhuc suis substantijs inhærebant, in quibus magnus fructus ab Apostolo ducebarur, si saltem ab idolorum cultura, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine reuocati, fidem Christi cum suis facultatibus suscepissent, an illi qui euangelicæ satisfaciētes sententiæ, crucem Domini quotidie portantes, nihil sibi de proprijs facultatibus superesse voluerunt? Cumq; ipse beatus Apostolus vinculis & carceribus obligatus, seu vexatiōe itineris impeditus, & ob hoc consuetam victus substantiam parare, vt erat solitus suis manibus, non occurrens, à fratribus qui de Macedonia venerunt, supplementum suę necessitatis se asserit accepisse. Nam quod mihi, inquiens, deerat, suppleuerunt fratres qui venerunt à Macedonia. & ad Philippenses ipse referens, Scitis enim & vos Philippenses, quia in principio Euangelij quandò profectus sum à Macedonia, nulla ecclesia mihi communicauit in ratione dati & accepti, nisi vos soli: quæ & Thessalonicæ & semel & bis in vsum mihi misistis: erunt secundum istorum sententiam, quam mēte tepida conceperunt, & isti beatiore Apostolo, quia de suis inueniuntur ei substantijs impartisse? Quod amens quilibet dicere non audebit?

6 IDEM in collatione tertia, quæ est Abbatis Paphnutij, capite sexto: Nunc de abrenunciationibus dicendum est, quas tres esse, & patrum traditio, & scripturarum sanctarum demonstrat auctoritas, quasque vnumquē nostrum omni studio oportet implere. Prima est, qua corporaliter vniuersas diuitias mundi facultatesq; contēnimus: Secunda, qua mores ac vitia affectusq; pristinos animi, carnisq; respuimus: Tertia, qua mentem nostrā de præsentibus vniuersis ac visibilibus euocantes, futura tantummodò contēplamur, & ea quæ sunt inuisibilia, concupiscimus. Quæ tria vt simul perficiantur, ad Abrahā legimus à Domino fuisse præcepta, cum dicit ad eum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Primum dixit, de terra tua, id est, de facultatibus mundi huius, opibusq; terrenis: secundò, de cognatiōe tua, id est, de conuersatione & moribus vitijq; prioribus, quæ nobis à nostra natiuitate coherentia, velut affinitate quadam & consanguinitate videntur

Perfectiores, erāt Christiāi Hierosolymitani, q; inter Gentiles habitabāt. Vi. de Aug. lib. 3. de doctrina Christi cap. 6. Lucæ 9. a. Cor. 11.

Philip. 4.

Triples est abrenunciatio.

Genes. 12.

tur esse cognata: tertio, de domo patris tui, id est, omni memoria mundi huius, quæ oculorum occurrit obtutibus.

1 E HIERONYMVS epistola octaua ad Demetriadem de seruanda virginitate, vt supra A 3.

2 BASILIVS sermone primo de institutiōe monachorum: Danda omnino nobis sedulo opera est, ne quid quoquo pacto professione nostra indignum faciamus, neve simili atque Ananias, iudicio efficiamur obnoxij. Licebat enim in initio Ananias, professiunculam suam Deo non polliceri atque vouere: sed postquam humanæ gloriæ cupiditate inductus, quicquid in bonis habebat, per professionē Deo consecrauit, q; videlicet egregio istiusmodi facto hominum de se admirationē excitaret, de precio autem callidè postea nescio quid interuertit: eiusmodi aduersum se indignationem Dei prouocauit, cuius Petrus minister fuit, vt ne ad penitentiam aditum inuenire potuerit. Quocirca ante religiosæ istius vitæ professionem liberum est unicuique, quatenus per Dei indulgentiam leges permittunt, communem cum cæteris viuendi morem sequi, sibiq; vxorem adiungere. Vbi verò iam quis sponte sua ipse profectus est, hic Deo custodire seipsum debet, veluti eorum aliquid, quæ dicata sunt Deo, ne sacrilegij iudiciū incurrat, cum videlicet corpus, quod semel Deo consecrauit, ministerio rursum communis vitæ contāmet:

3 IDEM Basilius in constitutionibus monasticis, capite decimonono: Perfectissimam ego vitæ communionem illam appello, à qua priuata omnis rei cuiusque exclusā possessio est & eliminata: itēque vnde dissensio omnis, ac perturbatio omnis, contentio omnis abest, & rixæ: contraq; vniuersa communia, animi, mentes, corpora, eaq; quibuscunq; necessariū ad victum cultumq; vtimur: communis Deus, communis pietatis mercatura, communis salus, communia certamina, communes labores, communia præmia & certaminum exantlatorum coronæ, vbi multi vnus, & vnus non solus, sed in pluribus. Huic vitæ instituto, quid est tandem quod iure æquiparari possit? quid eo beatius dici? quid hac cōiunctione, vnitatem, & necessitudine aptius excogitari? Quid mutua inter se morum, animorumq; contemperatiōe gratiosius fingi? Homines ex diuersis nationibus ac regionibus profectos, per exactam morum ac disciplinæ similitudinem, aded in vnum veluti coaluisse, vt in pluribus corporibus vnus modò esse animus videatur, vicissimq; plura corpora, mentis vnus instrumenta cernantur. Et paulopost:

Ananias votum. Actor. 5.

In votifragos

Priuata possessio exclusā est à vita communi.

Vitæ communis laus.

Religiosi in
cōmuni viuē-
tes, Christi &
Apostolorū
vitam imita-
tur.

Angelorū vi-
tā imitantur.

Paup̄tas eua-
gelica ppriū
excludit.

Proprietas
cur monacho
& religioso
vitanda.
Corruptit
disciplinam.
Diffidentia
signum.

Rsal. 36.

Matt. 18.

Hi liberatoris nostri, eiusq; vitæ, dum inter nos versaretur, institu-
torum, veri perfectiq; imitatores existunt. Quemadmodum enim
ille coacto discipulorum choro communia cuncta, sc̄p̄ ipsum cō-
munem apostolis præbuit, item hi quoque ancti sui obtempe-
rantes (qui modò vitæ suæ præscripta rectè conseruant) genus vi-
uendi Apostolorum ac Domini imitantur. Hi vitæ diligenter com-
munitate retenta, angelorum viuendi ritum æmulantur. Nulla est
inter angelos lis, nulla contentio, nulla controuersia: sed cum ha-
beat quisque quæ omnium sunt, omnes tamen integras apud se su-
as diuitias conseruant. Et post pauca: Hi perfectè rerum omnium
paupertatem tenent, in quibus nihil proprium cuiusquam sit, sed
communiam omnium omnia.

4 E T capite trigesimo quinto: Debet autem pietatis cultor, qui
eam, quam suprā exposuimus, in vita communitatem amplexus
sit, ab omni priuata rerum, quæ in materia consistunt, possessione
liber esse. Etenim nisi hoc facit, primùm quidem societatis exactā
disciplinam priuata possessione corrumpit: tum ipse etiam ma-
gnoperè de se indicio est, vt qui Deum perpetuè ijs alimenta sup-
peditaturum diffidat, qui in nomine ipsius congregati sint, neque
illud audiuerit, quod dicitur à propheta: Iunior fui, etenim senui,
& non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panes, vel
eos nimirum, qui intelligentia percipiuntur, prudentiæ scilicet,
vel qui sensu, quibus corpus alitur. Nam si vbi duo vel tres congre-
gati sunt in nomine Christi, ibi ipse in medio illorum est: multo
certè verisimilius ibi idem esse credendus est, vbi multo copiosior
ac frequentior hominum congregata multitudo sit. Aut igitur ne-
cessarium nihil nobis deerit, si Christus nobiscum affuerit: si qui-
dem neque Israëlitis in vasta illa solitudine ipsorum vsui necessa-
rium quicquam defuit: aut si etiam defuerit, ad probationem no-
stram, satius est inopia laborare, & cum Christo esse, quàm disjunc-
tos ab eius societate, in rerum vitæ huius omnium affluentia ver-
sari. Porro incommodum, quod ex istiusmodi possessione nasci-
tur, nequaquam hic tantum resistit, sed ulterius etiam progredi-
tur. Etenim qui proprium habere studet, is sine dubio nihil aliud,
quàm disjunctionem ac defectionem à cæteris meditatur. Nam
cui hoc in animo non est, quid est tandem quod ipse possidere se-
orsum velit? cum id certum sciat, CHRISTI beneficio seruos
ipsum in necessariorum rerum copia assidue versari. Proindè per-
spicuum est, qui talis sit, eum de præcidenda ac morte afficienda
ani-

Proprietarij
meditantur
disiunctionē
& defectionē
à cæteris.

Animæ mor-

tē meditatur.

anima sua meditari, qui exiguis obolis salutem suam addicere ac
prodere paratus sit, & (liceat mihi quæso per vos aliquantulum lo-
qui audacter, quod sentio) alter Iudas efficiatur, nempe qui à fur-
to exordiat, (Furtum est enim priuata possessio) & in perditio-
nem definat: quando vt ille Dominum, sic iste etiam veritatis ver-
bum prodit. Quando enim instituti nostri regula hoc habet, non
licere nobis neque ab ea societate, ad quam aggregati sumus, dis-
iungi, neque priuatam vllam pecuniam acquirere, neque deniq;
clancularium quiduis moliri, aut eiusmodi, quod exempli peruer-
sitate reliquorum fratrum saluti possit obesse, dum neglecto ali-
quis Dei timore, & legibus Spiritus sancti violatis, societatem pri-
mum expilare, (societatis enim expilatio est, rei cuiuscunq; & vn-
decunq; in priuatum vsu seuocatio) deindè defectionem etiam
ac separationem cogitauerit: quī defendi potest, hunc non ver-
bum veritatis prodidisse, & alterum Iudam factum esse? qui, quan-
tū in ipsa re sit, veritatem prodat? Quocircā omni modo fugi-
endum nobis est, nè priuatim quicquam possideamus, præter ea,
quæ promiscuè omnibus simul comparantur. neque hac ratione
solum integram ab omni labe mentem nostram conseruemus, sed
internum etiam hominem ab omnibus sordibus expurgemus: ni-
mirum impuris ac prauis primùm cogitationibus, quæ interius
spiritus domicilium sua intemperie exagitant & conturbant, idq;
contingit à dolo, simulatione, inuidia, cōtentione, q̄ vitia & cha-
ritatē radiciter euellūt, & Deū ex eorū animis, in quibus sunt, fugāt.

5 I T E M quæstione octogesima quinta in regulis breuioribus:
Nunquid priuatim aliquid haberi cōueniat in societate fratrum? Re-
sponso: Hoc contrarium est testimonijs his, quæ habentur in Actis,
de ijs qui crediderant: in quibus scriptum est, Neq; quisquam eorū,
quæ possidebat, aliquid suū esse dicebat. Quare qui dicit suum ali-
quid esse, is seipsum alienum reddit ab ecclesia Dei & charitate Do-
mini: qui quidem & verbo & re docuit ponendam esse animā pro
amicis, nedum res externas.

6 AVGVSTINVS in epistola centesima nona ad Monachas:
Hæc sunt q̄, vt obseruetis, p̄cipimus, in monasterio constitutę. Pri-
mum propter quod estis in vnum congregatę, vbi vnanimis ha-
bitetis in domo, & sit vobis cor vnum & anima vna in DEO. Et
non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia,
& distribuatur vnicuique vestrum à Præposita vestra victus & te-
gumentum: nō æqualiter omnibus, quia non equaliter valetis oēs,

Iudæ p̄ditori
cōparantur
Religiosi p̄-
prietarij.

In fratrum soci-
etate priua-
tim nihil pos-
sidentium.
Act. 4.

Ioan. 15.
Rom. 5.

Regula B.
Augustini.

Nihil pprij
habere pote-
rāt S̄c̄t̄imo-
niales D. Au-
gust. t̄p̄ort.

Act. 2. & 4.

sed unicuique sicut opus fuerit. Sic enim legitis in Actibus Apostolorum: Quia erant eis omnia communia, & distribuebatur singulis prout cuique opus erat. Quæ aliquid habebant in seculo, quando ingressa sunt monasterium, libenter velint illud esse commune. Quæ autem non habebant, non ea querant in monasterio, quæ nec foris habere potuerunt: sed tamen earum infirmitati quod opus est tribuatur, & si pauperies earum quando foris erant, nec ipsa necessaria poterat inuenire.

7 I T E M in sermone primo de disquisitione & communi vita Clericorum suorum, ad populum Hipponensem: Nostis omnes aut penè omnes, sic nos viuere in ea domo, quæ dicitur domus episcopi, vt quantum possumus, imitemur eos sanctos, de quibus loquitur liber Actuum Apostolorum: Nemo dicebat aliquid proprium, sed erant illis omnia communia. Quia fortè aliqui vestrum non sunt tam diligètes vitæ nostræ scrutatores, vt hoc sic nouerint quomodo volo vos nōsse: dico quod frequenter dixi. Ego, quem Deo proprio videtis Episcopum vestrum, iuuenis veni ad istam ciuitatem, vt multi vestrum nouerunt, & quærebam vbi constituerè monasterium, & viuerem cum fratribus meis. Spem quippe omnè seculi reliqueram, & quod esse potui, esse nolui: nec tamen quæsiui esse quod sum. Et post pauca: Et quia hic disponebam esse in monasterio cum fratribus, cognito instituto & voluntate mea, beatæ memoriæ senex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc est monasterium. Cæpi boni propositi fratres colligere cōpares meos nihil habentes, sicut nihil habebam, & imitantes me: vt quomodo ego tenuem paupertatem meam vendidi, & pauperibus erogauit, sic facerent & illi qui mecum esse voluissent, vt de communi viueremus. Commune autem nobis erat magnum & vberimū prædium ipse Deus. Perueni ad Episcopatum, & vidi necessè habere Episcopum exhibere humanitatem assiduam quibusque venientibus siue transeuntibus. Quod si non fecissem, episcopus inhumane diceret. Si autem consuetudo ista in monasterio permiffa esset, indecens esset. Et ideo volui habere in ista domo episcopi mecum monasterium clericorum. Eccè quomodo viuimus. Nulli licet in societate nostra habere aliquid proprium: sed si fortè aliquid habet, nulli licet: & q habuerint, faciūt quod nō licet. Et paulo post, plangēs Ianuariū presbyterū, q referuatā pecuniā moriens Ecclesiæ legauerat, ait: Testamentū fecit presbyter, socius noster, nobiscum manens, de Ecclesia viuens, communem vitam profitens: testamē-

tum

Eundem sermonē habes in Concilio Aquisgranēsi celebrato anno 816 tēpore Ludouici Impatoris, filij Caroli Magni.
Act. 2. & 4.
Augustinus monasterium constituit.

Paupertas euāgelica, in cōmuni viuere.

Nulli licebat in societate Augustini habere aliquid proprium.

tum fecit, hæredes instituit. O dolor illius societatis: ò fructus natus non de arbore quam plantauit Dominus. sed Ecclesiam scripsit hæredem. Nolo munera ista: non amo amaritudinis fructum. Ego illum Deo quærebam, Deo societatem professus erat: hanc tenerer, hanc exhiberet, nihil haberet, testamentum non faceret: habeat aliquid, non senosrum socium quasi Dei pauperem fingeret. Magnus inde mihi dolor est, fratres.

ET in eodem sermone: Qui societatem communis vitæ iam susceptam, quæ laudatur in Actibus Apostolorum, deserit, à voto suo cadit, & à professione sancta cadit, Obseruet iudicem, scilicet Deum, non me. Ego scio quantum mali sit, profiteri sanctum aliquid, nec implere: Vouete, inquit, & reddite Domino Deo vestro. Et melius est non vouere, quàm vouere, & non reddere. Virgo & si nunquam fuit in monasterio, & virgo sacrata est, illi nubere nō licet, quanuis esse in monasterio non compellitur. Si autem cœpit esse in monasterio, & deseruit, & tamen virgo est, dimidiata ruit. Sic & clericus duas res professus est, & sanctitatem, & clericatum: Interitū sanctitatem: nam clericatum propter populum suum DEVS imposuit ceruicibus ipsius, cui magis onus est quàm honor. Sed quis sapiens, & intelliget hæc? Ergo professus est sanctitatem, professus est communiter viuendi societatem: & professus est, quàm bonum & quàm iucundū habitare fratres in vnū. Si ab hoc proposito cecidit, & extrà manēs clericus fuerit, dimidius & ipse cecidit. Quid ad me? non eum iudico. Si foràs seruat sanctitatem, dimidius cecidit. Si verò intūs habuerit simulationem, totus cecidit. Nolo quòd habeat necessitatē simulandi. Scio quomodo homines ament clericatum, nemini eum tollo nolenti mecum communiter viuere, sed habet Deum qui mecum manere vult. Si paratus est pasci à Deo per Ecclesiam ipsius, non habere debet aliquid proprium, sed aut erogare pauperibus, aut in commune mittere: maneat mecum. Qui hoc non vult, habeat libertatem, & videat vtrum habere possit felicitatis æternitatem.

8 I D E M Augustinus in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ, de monachis cœnobitis agens: Contemptis, inquit, atque desertis mundi huius illecebris, in communem vitam castissimam sanctissimamq; congregatis, simul ætatem agunt &c. Nemo quicquam possidet proprium.

9 H I E R O N Y M V S ad Eustochium de custodia virginittatis, epistola vigesima secunda: Quid ante non plures an-

Eum plangit, qui tanquam propriū aliquid referuaret.

Societate cōmunis vitæ deserentes, à voto & professione sancta cadunt.
Act. 2. & 4.
Votū paupertatis violare.
Psal. 75.
Eccès 5.
Virgini sacræ nubere non licet.

Deut. 32.
Clerici Augustini profitentur communem vitam.
Psal. 132.

Clerici Augustini nō debent habere aliquid proprium.

Cœnobitæ monachi nihil proprium possidebant.

nos Nitriæ gestum sit, referemus. Quidam ex fratribus parcius magis, quàm auarior, & nesciens triginta argenteis Dominum venditum, centum solidos, quos lino texendo acquiserat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos consilium, (nam in eodem loco circiter quinque millia diuisis cellulis habitabant) quid facto opus esset. Alij pauperibus distribuendos esse dicebant, alij dandos ecclesiæ, nonnulli parentibus remittendos. Macarius verò, & Pambo, & Isidorus, & cæteri, quos patres vocant, sancto in eis loquente spiritu, decreuerunt infodiendos esse cum eodem, dicentes: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Nec hoc crudeliter quisquæ putet factum. Tantus cunctos per totam Aegyptum terror inuasit, vt vnum solidum dimisisse sit criminis.

10 GREGORIUS Magnus libro quarto Dialogorum, capite quinquagesimo quinto: Neque hoc silendum puto, quod actum in meo monasterio ante hoc triennium reminiscor. Quidam nauque monachus, Iustus nomine, medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monasterio constituto, sedulè obsequi, atque in assiduis ægritudinibus meis excubare consueuerat. Hic itaq; languore corporis puentus, ad extremum deductus est. Cui in ipsa sua molestia frater germanus, nomine Copiosus, seruiabat, qui ipse quoq; nunc in hac vrbe per eandem medicinæ artem temporalis vitæ stipendia sectatur. Sed prædictus Iustus cum iam se ad extremum peruenisse cognouisset, eidem Copioso fratri suo, quia occultatos tres aureos haberet, innotuit. Quod nimirum fratribus nõ potuit celari, sed subtiliter indagantes, atque illius omnia medicamenta perscrutantes, eosdem tres aureos inuenerunt abscondos in medicina. Quod mox vt mihi nunciatum est tantum malum de fratre, qui nobiscum communiter vixerat, æquanimiter ferre non valui: quippe quia eiusdem mei monasterij semper regula fuerat, vt cuncti fratres ita communiter viuerent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc nimio mœrore percussus cogitare cœpi, vel quid ad purgationem morientis facerem, vel quid ad exemplum viuentibus fratribus præuiderem. Precioso igitur eiusdem monasterij præposito ad me accersito, dixi: Vide vt nullus ex fratribus se ad eum morientem iungat, nec sermonem consolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat: sed cum in morte constitutus fratres exquirit, ei suus carnalis frater dicat: Quia propter aureos quos occultatos habuit, à cunctis fratribus abomina-

Matth 26.
Nota penam
monacho p-
prietario spi-
ritus sancti
instinctu in-
flctam.

Actor. 8.

Aliud exem-
plū de mona-
cho pprieta-
rio, quali ille
dedecore af-
fectus est an-
te & post mor-
tē, B. Grego-
rij iussu.

Monasterij
regula prohi-
bebat pro-
prium.

tus sit: vt saltem in morte de culpa sua mentem ipsius amaritudo transuerberet, atq; à peccato quod perpetravit, purget. Cum verò mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur, sed quolibet in sterquilinio fossam facite, & in ea corpus eius projcite: ibiq; super eum tres aureos, quos reliquit, iactate, omnes simul clamantes: Pecunia tua tecum sit in perditione, & sic eum terra operite. In quibus vtriusq; rebus, vnam morienti, alteram verò volui prodesse fratribus viuentibus: vt & illum amaritudo mortis à culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tanta damnatio terreret, atq; à culpa phiberet: quod ita factum est. Nam cum idem monachus peruenisset ad mortem, atque anxie se quæreret commendari fratribus, & nullus è fratribus ei applicari & loqui dignaretur, ei carnalis frater, cur ab omnibus fratribus esset abominatus, indicauit. Qui protinus de reatu suo vehementer ingemuit, atque in ipsa sua tristitia è corpore exiuit. qui ita est sepultus vt dixeram. Sed fratres omnes ex eadem eius sententia conturbati, cœperunt singuli extrema quæque & vilia, & quæ eis habere regulariter semper licuerat, ad mediū proferre, vehementerq; formidare, nè quid apud eos esset, vnde reprehendi poruissent.

11 I D E M libro decimo, epistola vigesima secunda ad Ioannem Subdiaconum Rauennæ: Cognoui quod Constantius peculiaritati studeat. Quæ res maximè testatur, eum cor monachi non habere. Et pauld post: Hoc autem prædicto fratri & Cœpiscopo nostro omninè dicere stude, vt peculiaritatem à quatuor aut quinque monasterij monachis, in quibus corrigi hætenus minimè potuit, studiosissimè cōpescat, & hoc ipsum monasterium à tali peste mundare festinet: quia si ibi peculiaritas à monachis habetur, nec concordia, nec charitas in congregatione eadem poterit permanere. Quid est autem habitus monachi, nisi contemptus mundi? Quomodò igitur mundum despiciunt, qui in monasterio positi aurum quærunt?

1 F L I B E R de Ecclesiasticis dogmatibus, capite septuagesimo primo, vt in textu.

2 A M B R O S I V S libro primo Officiorum, capite trigesimo: Beatus quidem qui dimittit omnia, & sequitur eum: & c. Affectus diuitem collationem aut pauperem facit, & precium rebus imponit. Cæterum D E V S non vult simul effundi opes, sed dispensari, nisi fortè vt Helisæus, qui boues suos occidit, & pau-

Actor. 8.

Causa facti.

Peculiaritati
studens, cor
monachi nõ
habet.

Incommoda
quæ secum
affert.

Relinquere
omnia.
Luc. 21.

3 Reg. 19.

sed

In distribuendo seruadus est ordo.

Non ideo dimittunt sua religiosi, vt amicos ditē.

Vigilātiana doctrina de facultatum distributione.

Matt. 19.

Matth. 4. Melius est oīa simul relinquere, quā paulatim in vsus pauperū suas facultates dissipare

Apta responsio.

Matt 20.

Episcopi qui oīa dimiserūt ecclesiastico rēi bonorum dispensatores scēbant.

sed relictis omnibus, in disciplinam prophetiā daret. Est etiam illa probanda liberalitas, vt proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas. Melius est enim, vt ipse subuenias tuis, quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitati: non tamen vt illi ditiores eo fieri velint, quod tu posses conferre inopibus. Causa enim præstat, non gratia. Neque enim propterea te Domino dicāsti, vt tuos diuites facias, sed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & precio miserationis peccata redimas tua. Putant se parūm poscere? precium tuum querunt, vitæ tuæ fructum adimere contendunt. Et accusat quōd eum diuitem non feceris, cum te ille velit æternæ vitæ fraudare mercede?

3 HIERONYMVS aduersus Vigilantium: Quōd autem afferis eos melius facere, qui vtuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum suarum pauperibus diuidunt, quā illos, qui possessionibus venundatis, semel omnia largiuntur: non à me eis, sed à Domino respondebitur: Si vis esse perfectus, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me. Ad eum loquitur, qui vult esse perfectus, qui cum Apostolis patrem, nauiculam & rete dimittit. Iste, quem tu laudas, secundus & tertius gradus: quem & nos recipimus, dum modò sciamus, prima secundis & tertijs præferenda. Nec à suo studio monachi deterrendi sunt à te lingua viperea, & morsu sæuissimo, de quibus argumentaris, & dicis: Si omnes se clauerint, & fuerint in solitudine, quis celebrabit Ecclesias? quis seculares homines lucrifaciet? quis peccantes ad virtutes poterit cohortari? Hoc enim modo, si omnes tecū fatui sunt, sapiens quis esse poterit? & virginitas non erit approbanda. Si enim omnes virgines fuerint, nuptiæ non erunt: interibit humanum genus: infantes in cunis non vagient: obstetrices absq; mercedibus mendicabunt, & grauisimo frigore, solus, atq; contractus Dormitantius vigilabit in lectulo. Rara est virtus, nec à pluribus appetitur. atq; vtinam hoc oēs essent, quod pauci sunt, de quibus dicitur: Multi vocati, pauci autē electi. vacui essent carceres.

4 PROSPER libro secundo de vita Contemplatiua, capite nono: Quisquis omnibus quæ habuit, dimisisit aut venditis, sit rei suæ contemptor, cum præpositus fuerit factus Ecclesiæ, omnium quæ habet Ecclesia, efficitur dispensator. Deinde sanctus Paulinus (vt ipsi melius nōstis) ingentia prædia, quæ fuerūt sua, vendita pauperibus erogauit: sed cum postea factus esset Episcopus, non contem-

tempit Ecclesiæ facultates, sed fidelissimè dispensauit. Quo factis ostendit, & propria debere propter perfectionem contemni, & sine impedimento perfectionis, posse quæ sunt communia Ecclesiæ, possideri. Quid sanctus Hilarius? nōne & ipse omnia bona sua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogauit? Is tamen cum merito perfectionis suæ fieret ecclesiæ Arelatensis episcopus, quod illa tunc habebat ecclesia, non solūm possedit, sed etiam accepit fidelium numerosis hæreditatibus ampliavit.

5 AVGVSTINVS in libro de bono coniugali, capite octauo: Bonum erat quod faciebant, qui de substantia sua Christo ac discipulis suis necessaria administrabāt: sed melius, qui omnem substantiā suam dimiserunt, vt expeditiores eundē Dñm sequerentur.

Luc. 8. Melius fecerūt qui oīa dī miserunt, quā q Christo de suis facultatibus ministrarunt.

IIII

Vbi Castitatis consilium commendatur?

Tum in Euangelicis, tum in Apostolicis literis. Laudat enim^a Christus illud genus Eunuchorum, qui propter Regnum cælorum seipso castrauerunt. Et nē præceptum hoc esse magis quā consilium putarem, mox subiicit: *Qui potest capere, capiat.* Quæ vox quasi hortantis est Domini, vt rectè^b Hieronymus interpretatur, & milites suos ad pudicitia præmium concitantis: perinde ac si dicat, Qui potest pugnare, pugnet, superet, ac triumphet. Id ille potest, cui^c datum est: datur autem omnibus qui, vt^d Hieronymus idem testatur, petierint, qui voluerint, qui, vt accipiant, laborauerint. Omni enim petenti^e dabitur,

^a Matth. 19. b Esa. 56. b & Ibidem Hier. Itē lib. 1. aduersus Iouinian. Basil. de virgini. Epipha. hæres. 58. cōtra Valesios. Augu. de sancta virginit. cap. 25. & 26.

^b Hieronymus in cap. 19. Matt. & lib. 1. aduer. Iou. Cypria. in tract. de disciplina & habitu virginū.

^c Sapient. 8. d

Ibidē & Orige. tract. 7. in Matt. Aug. lib. 6. confess. cap. 11. Chryl. homi. 63. in Matt. Nazianze. in orat. in dictum euangelij. ^e Matt. 7. a Luc. 11. b Trid. sess. 24. cano. 9.

aaa

tur,

tur, & quærens inueniet, & pulsanti apè-
rietur.

f Sap. 3. e. 4. a. Eccl. 26. c
Matth. 13. a. c. 22. c. Marc.
12. c. Lucæ 20. f

g Apocal. 14. a. Efa. 56. b
Psal. 44. c. d. Cyril. catech.
4. 12. & 15. illumin. Mar-
tialis in epi. ad Tolofan.
cap. 8. 9. & 10. Hieron. in
epist. ad Philemoné. Au-
gust. in lib. de sancta vir-
ginit. cap. 14. 27. & sequé-
tib. Grego. in 3. parte. cu-
ræ past. admonit. 29.

h 1. Corinth. 7. a

a Ibidem e. Vide Hieron.
libr. 1. aduers. Iouinian.
Ambr. in 1. Cor. 7. & ibi-
dem Theodoretum. Item
eundem in epit. diuin. de-
cret. ca. de virgini. Chryf.
in libro de virginitate.

b Ibidem g. Iudith. 8. a
13. c. Luc. 2. e

e Ambr. in epist. 81. ad
Syrrium papam, & 82.
ad Vercellenfes.

f 1. Cor. 7. g. Legatur idem
Amb. de viduis & in 3. li-
bris de virginib. Item in ex-

B Cui quidem castitati præmium^f Diui-
na scriptura decernit, singulare autem vir-
ginum castitati. Etenim^g qui cum mulieri-
bus nõ sunt coinquinati, sed virgines per-
manferunt, sine macula ante thronum Dei
assistunt, cantantque nouum canticum
coram Deo & Agno, ac sequuntur agnum
quocunq; iërit.

C Apostolus verò planissimè dixit: ^h *Bonum est homini mulierem non tangere*: Ac rur-
sum: ^a *De virginibus præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à Deo, vt sim fidelis. Existimo enim hoc bonum esse propter instantem necessitatem: quoniam bonum est homini sic esse. Atque iterum de vidua scribens, Cui vult, ^b inquit, nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium: Puto autem, quod & ego Spiritum Dei habeam.*

D Apostolo pulchrè suffragatur ^c Am-
brosius, vbi in hæc verba scribit: Iure lau-
datur bona vxor, sed meliùs pia virgo præ-
fertur, dicente Apostolo: ^d *Qui iungit virgi-
nem suam, benè facit: & qui non iungit, meliùs fa-*

ciat

cit: Hæc enim cogitat quæ DEI sunt, illa quæ mundi: illa coniugalibus vinculis col-
ligata est, hæc libera vinculorum: illa sub le-
ge, ista sub gratia. Bonum coniugium, per
quod est inuenta posteritas successiõis hu-
manæ: sed melior virginitas, per quam re-
gni cælestis hæreditas acquisita, & cælesti-
um meritorum reperta successio. Per mu-
lierem cura successit, per Virginem salus
euenit. Ità Ambrosius.

E Requirit autem isthęc Castitas, vt quis
consilio deliberato^e atq; cõstanti ab omni
carnis sorde, seu Venerea voluptate, incor-
ruptus viuere studeat, atque vitam cælibem
agat continenter: vt sit sanctus^f & corpo-
re, & spiritu propter Christum. Eoque spe-
ctans Apostolus dixit: ^g *Qui statuit in corde
suo firmus, non habens necessitatem, potestatem
autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicat in
corde suo seruare virginem suam, benè facit.*

SCRIPTURAE.

MATTHÆI decimonono: Dico aut vobis, qui quicumq;
dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationé, & aliam duxe-
rit, mœchatur: et qui dimissam duxerit, mœchatur. Dicunt
ei discipuli eius: Si ità est causa hominis cum vxore, non ex-
pedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum
istud,

aaaa 2

istud,

hortat ad virgines & in
institutione virginis. Es
Damasceus l. 4. orthod.
fidei c. 25. Præterea Atha-
nastus, Basilius, Nazian-
August. Niff. de virgini-
tate. Itè Fulgentius epist.
3. ad Probam. Hier. ad Eu-
stoch. & lib. 1. contra Io-
uin. Itè in apologia pro
libris contra Iouin. Igna-
tius ad Philadelphien.
Cypri. de bono pudici-
tæ. Isidorus li. 2. de sum-
mo bono, cap. 40.

e Basil. in præfatione in
Ascetica & in constitui-
onibus monasticis, cap.
1. Cassian. collat. 12.
cap. 4. & 7.

f 1. Corinth. 7. f

g 1. Corinth. 7. g. Basil.
homil. in Psalm. 44.

istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi qui de matris vtero sic nati sunt: & sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui seipso castrauerunt propter regnum caelorum. Qui potest capere, capiat.

ESAIÆ quinquagesimosexto: Et non dicat eunuchus, Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus eunuchis: Qui custodièrint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint foedus meum: dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomē melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.

SAPIENTIAE octauo: Et ut sciui, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum: adij Dominū, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordijs meis, &c.

MATTHÆI septimo: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur.

LVCÆ vndecimo: Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, &c. ut apud Matthæum.

SAPIENTIAE tertio: Felix est sterilis & incoinquinata quæ nesciuit torum in delicto, habebit fructum in resurrectione animarum sanctarum, & spado qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit aduersus Deum nequissima. dabitur enim illi fidei donum electum, & fors in templo Dei acceptissima. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quæ non concidit radix sapientiæ.

CAPITE quarto: O quam pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius: quoniam apud Deum nota est, & apud homines. Cum præsens est,

imi-

imitantur illam: & desiderat eam cum se eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat, incoinquinatorum certaminum præmium vincens.

ECCLESIASTICI vigesimosexto: Omnis aut ponderatio non est digna continentis animæ.

MATTHÆI decimotertio: Alia autem ceciderunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Et post nonnulla: Qui verò in terram bonam seminatus est: hic est qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert: & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum.

CAPITE vicesimosecundo: In resurrectione neque nubent, neque nubentur: sed sunt sicut angeli Dei in caelo.

MARCI duodecimo: Cum enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli in caelis.

LVCÆ vigesimo: Et ait illis Iesus, Filij huius seculi nubunt, & traduntur ad nuptias: illi verò qui digni habentur seculo illo & resurrectione ex mortuis, neque nubunt, neque ducunt vxores, neque ultra mori poterunt: æquales enim angelis sunt: & filij sunt Dei, cum sint filij resurrectionis.

APOCALYPSIS decimoquarto: Et vidi, & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadragintaquatuor millia, habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui vocem de caelo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitruui magni: & vocem quam audiui, sicut citharodorum citharizantium in citharis suis. Et cantabant quasi

aaaa 3 can-

canticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadragintaquatuor millia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocunquè ièrit.

PSALMO quadagesimoquarto: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populū tuum, & domum patris tui, Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum. Et filia Tyri, in muneribus vultum tuum deprecabuntur, omnes diuites plebis. Omnis gloria eius filia regis abintus, in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus. Adducentur regi virgines post eam: proximæ eius afferentur tibi. Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis.

PRIORIS ad Corinthios septimo: De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini, mulierem non tangere. Propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum habeat. Volo autem omnes homines esse sicut meipsum: sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius verò sic. Dico autem non nuptis & viduis: bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego. Quòd si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quàm vri. Ijs autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari, &cæ. De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquàm misericordiã consecutus à Domino, vt sim fidelis. Existimo ergò hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Alligatus es vxori? Noli querere solutionem. Solutus es ab vxore? noli querere

querere vxorem. Si autem acceperis vxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccauit. tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco. Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodò placeat Deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodò placeat vxori. & diuisus est. Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Domini sunt: vt sit sancta & corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi: quomodò placeat viro. Porrò hoc ad vtilitatem vestram dico: non vt laqueum vobis iniiciam, sed ad id quod honestū est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum * obser- ^{* obsecrandi.} uandi. Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quòd sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat. non peccat, si nubat. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicat in corde suo, seruare virginem suam: benè facit. Igitur & qui matrimonio iungit virginem suam, benè facit: & qui non iungit, melius facit. Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit. quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino. Beatior autem erit, si sic permanescit secundum meum consilium. Puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam.

IUDITH octauo: Erat autem Iudith relicta eius (Manassis) vidua iam annis tribus, & mensibus sex. Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: & habes super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata & neomenias, & festa domus Israel.

CAPITE decimoquinto: Ioachim autem summus pontifex de

de Ierusalem, venit in Bethuliam cum vniuersis presbyteris suis, vt videret Iudith. Quæ cum exisset ad illum, benedixerunt eam omnes vna voce, dicentes: Tu gloria Ierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri, quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eò quòd castitatem amaueris, & post virum tuum, alterum nescieris: ideo & manus Domini confortauit te, & ideo eris benedicta in æternum.

L V C A E secundo: Et erat Anna prophetissa, filia Phaeluel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et hæc vidua erat vsque ad annos octogintaquatuor: quæ non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruens nocte ac die.

P R I O R I S ad Corinthios septimo, vt supra.

P A T R E S.

1 A H I E R O N Y M V S in caput quinquagesimum sextum Esaiæ, vt supra de sacramento Matrimonij, quæst. 5. B 5.

2 I D E M libro primo aduersus Iouinianum, qui docebat virgines, viduas & maritatas, quæ semel in Christo lotæ sunt, si non discrepent cæteris operibus, eiusdem esse meriti: Dominus tentatus à Phariseis, vtrum secundum legem Moyse vxores liceret dimittere, omninò fieri prohibuit. quod discipuli considerantes, dixerunt ei: Si talis est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. Quibus ille respondit: Non omnes capiunt verbum, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de vtero matris ita sunt: & sunt eunuchi, qui ab hominibus eunuchizati sunt: & sunt eunuchi qui se castrauerunt propter regnum cælorum. Qui potest capere, capiat. In propatulo est, cur Apostolus dixit: De virginibus autem præceptum Domini non habeo. profectò quia præmiserat Dominus: Non omnes capiunt verbum, sed quibus datum est: & qui potest capere, capiat. Proponit *αὐτοῖς* præmium: inuitat ad cursum: tenet in manu virginitatis brauium: ostendit purissimum fontem, & clamitat: Qui sitit, veniat, & bibat: qui potest capere, capiat. Non dicit,

Marc. 10.
Matth. 19.

1. Cor. 7.

Qui potest
capere, capi-
at: quomodo
intelligatur.
Ioan. 7.

Qui sitit, veniat & bibat: qui potest capere, capiat. Non dicit, velitis nolitis, bibendum vobis est, atque currendum: sed qui voluerit, qui potuerit currere, atque potare, ille vincet, ille satiabitur. Et ideo plus amat virgines Christus, quia spontè tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum. Maioristq; gratia est, offerre quod non debeas, quàm reddere quod exigaris. Apostoli, vxoris onera contemplati, si talis est, inquirunt, causa hominis cum vxore, non expedit nubere. Quorum Dominus sententiam probans, Restè quidè sentitis, ait, quòd non expedit homini, ad cælorum regna tendenti, accipere vxorem: sed difficilis res est, & non omnes capiunt verbum istud, verùm quibus datum est. Alios eunuchos natura facit, alios vis hominum: mihi illi eunuchi placent, quos castrauit non necessitas, sed voluntas. libenter illos in meos sinus recipio, q se castrauerunt propter regnum cælorum: & ob mei cultum noluerunt esse, quod nati sunt. Simulq; tractanda sententia: Qui se, inquit, castrauerunt propter regnum cælorum. Si castrati mercedem habent regnum cælorum: ergò, qui se non castrauerunt, locum non possunt accipere castratorum. Qui potest, inquit, capere, capiat. Grandis fidei est, grandisq; virtutis, Dei templum esse purissimum, totum se holocaustum offerre Domino: & iuxta eundem Apostolum, esse sanctum corpore & spiritu. Hi sunt Eunuchi, qui se lignum aridum ob sterilitatem putantes, audiunt per Esaiam, quòd pro filijs & filiabus locum habeat in cælis paratum. Horum typus est Abde-melech eunuchus in Hieremia, & spado ille reginæ Candaces in Actis Apostolorum: quòd ob robur fidei, viri nomen obtinuit. Ad hos & Clemens, successor Apostoli Petri, cuius Paulus Apostolus meminit, scribit epistolas, omnemq; penè sermonem suum de virginitatis puritate contexit: & deinceps multi Apostolici, & martyres, & illustres tam sanctitate quàm eloquentia viri, quos ex proprijs scriptis nôsse perfacile est.

3 B A S I L I V S in libro de vera virginitate, vt supra de Sacramento Matrimonij, quæst. 5. B 6.

4 E P I P H A N I V S hæresi quinquagesimo octaua contra Valesios: Et sunt, inquit, eunuchi qui seipfos castrauerunt propter regnũ. Quinam igitur hi fuerunt, quàm generosi Apostoli, ac monasticam vitam degentes, & deinceps virgines. Ioannes quidem & Iacobus filij Zebedæi, qui manserunt in virginitate, neque tamen proprijs manibus membra refecerunt, neque nuptias contraxerunt, sed proprio corde decertarunt, & mirabiliter gloriam coronæ huius

Impar pmissi
conuicti &
incontinentiæ

1. Cor. 7.

Esa. 56.

Esaias de Eunuchis euangelicis agit.

Hier. 38.

Acto. 3.

Clemens pater scripsit de virginitate, & præterea multi alij.

Philip 4.

Matt. 19.

Eunuchi euangelici fuerunt Apostoli & monachi.

Ioannes & Iacobus virgines.

Multitudo continentiu & virginum.

Helias & Paulus caelibes & continentes. 1. Cor. 7.

Mundo iam referto hominibus, suadet continentia. Matt. 19. Ioan. 14. Maius pmiu virginum in caelestibus.

Matt. 19.

Explicat illud, No. oes capiut verbu

certaminis abstulerunt. Post ipsos vero quot millia in mundo solitariam vitam degentes, & a monasterijs, & a virgineis conuentibus huius certaminis gloriam abstulerunt? qui corporibus mulierum non mixti sunt, sed in perfectissimo certamine decertauerunt. Veluti etiam Helias in veteri testamento reperitur, & Paulus dum dicit: Dico autem inconiugatis, bonum est ipsis si manserint sic, vt & ego. Si vero se non continent, contrahant matrimonium. Quomodo igitur ipse mansit? Siquidem enim refectus erat, & secundum ipsum manserunt assimilati ipsi, vt impleret hoc, sicut & ego. Quomodo exectus aliquis potest matrimonium contrahere, si se non continet? Sed & matrimonium contrahant, & ne vrantur: vides quomodo de continentia dicit, & non de membrorum ablatione.

5 AVGVSTINVS in libro de sancta virginitate, capite vigesimoquinto & vigesimo sexto, vt supra de Sacramento matrimonij, quaest. 5. B. 7.

6 HIERONYMVS in caput 19. Matthaei, vt supra de Sacramento matrimonij, quaest. 5. C. 7.

7 IDEM libro primo aduersus Iouinianu, vt supra in hac quaest.

8 CYPRIANVS in tractatu de disciplina & habitu virginum: Prima sententia crescere & generare praecipit: secunda continentiam suavit. Cum adhuc rudis mundus & inanis est, copiam fecunditate generates, propagamur & crescimus ad humani generis augmentum. Cum iam refertus est orbis, & mundus impletus, qui capere continentiam possunt, spadonum more viuentes, castrantur ad regnum. Nec hoc iubet Dominus, sed hortatur: nec iugum necessitatis imponit, quando maneat voluntatis arbitrium liberum. Sed cum habitatioes multas apud Patrem suum dicat, melioris habitaculi hospitia demonstrat: habitacula ista meliora vos petitis, carnis desideria castrantes, maioris gratiae praemium in caelestibus obtinetis.

9 ORIGENES tractatu septimo in Matthaei caput decimumnonum, vt supra de Sacramento Matrimonij, quaest. 5. C. 6.

10 AVGVSTINVS libro sexto Confessionum, capite vndecimo: Ibidem 4.

11 CHRYSOSTOMVS homilia sexagesimatertia in Mattheum: Ibidem 8.

12 GREGORIVS Nazianzenus in dictu illud Euangelij, Quis consummasset Iesus hos sermones, & car. Non omnes, inquit, capiunt verbum hoc, sed quibus datum est. Cum audis hoc, Datum est, ne

ne heretica vlla opinione inficiaris, ne naturas comminiscaris & introduceas, ne terrenas, & spirituales, & medios. Sunt enim quidam ita peruersi affecti, vt alios omnino perditae naturae esse, alios beata & saluanda, alios autem, prout eos vel ad virtutem, vel ad vitium libera voluntas duxerit, ita se habere arbitrentur. Ego vero aptitudinem quidem alios alijs vel maiorem, vel minorem habere fateor: caeterum ad perfectionem adipiscendam nequaquam aptitudinem solam sufficere contendo: rationem enim esse, quae eam exciter, vt natura in opus prodeat, quemadmodum flex ferro pulsatus, atque ita ferru fiat. Cum audieris, Quibus datum est: adde, Volentibus datum est, atque ijs qui animi inclinatione ita feruntur. Etenim cum illud audis, Non est volentis, neque currentis, sed miserantis Dei: idem tibi existimandum cenfeo. Quoniam enim nonnulli sunt, qui ob recte facta ita animis efferuntur, vt id totum sibi ipsis ascribant, nec quicquam Creatori, sapientiaeque eorum auctori, ac bonorum omnium suppeditatori, his verbis eos docet Paulus, quod ipsam etiam recte velle, diuino auxilio indiget: inamodo, vt rectius loquar, propositum quoque ipsum atque electio eorum, quae recta & cum officio coniuncta sunt, diuinum quoddam beneficium est, atque a Dei benignitate manans. Idcirco ait, Non volentis, id est, non solum volentis, nec currentis solum, sed etiam miserantis Dei. Ita, quoniam niam velle quoque ipsum a Deo est, optimo iure totum Deo assignauit. Et paulo post: Illic quoque his verbis, Et quibus datum est: hoc adiunge, qui dignisunt, quique vt tales sint, non modo a Patre acceperunt, sed sibi ipsis etiam dederunt. Ibidem paulo ante: Bonum est matrimonium: sed quod virginitate praestantius sit, dicere non possum. Neque enim magnum aliquid esset virginitas, nisi re aliqua bona melior & praeclearior esset. Nolite hoc molestè ferre, qui matrimonij iugo subditae estis. Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Quae coniugio mancipata est, aliqua ex parte Christi sit: quae virginitate amplexata est, tota Christi sit. Illa mundo non prorsus adstringatur: haec nullo modo animum mundo addicat. Quod enim coniugata est pars, id virgini totu est. Angelorum vitam elegisti, in eorum ordinem te aggregasti, qui iugum nesciunt: ne in carnem prolabaris, ne in materiam crassitiaeque deijciaris, ne cum materia matrimonio iungaris, etiam si alioqui in calibatu perites. An non plane angelicum, eam, quae carnis vinculis alligata sit, non secundum carnem viuere, sed natura ipsa excelsores esse?

13 CONCILIVM Tridentinum sessione vicesimaquarta, can. bbbb 2 none

hoc, sed quibus datum est.

Volentibus datum est. Rom. 9.

Voluntatis cum Dei gratia cooperatio.

Matrimonij non est virginitate praestantius.

Act. 5.

Angelorum vitam eligunt virgines.

Calibatus Clericorū & Religioforū.

Castitatis donum non habentes. Matt 7. 1. Cor. 10.

Virgines vitā æquale angelis ducunt. Corona virginitatis magna. Hebr. 12.

Heb. 13.

Virginitatis corona. Castitatis monachorū gloria.

Angelica corona.

Virgines eū Maria habebunt partem.

none nono: Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumq; validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto: & oppositum nil aliud esse, quàm damnare matrimonium, posseq; omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam voverint, habere donum: anathema sit: cūm Deus id recte petentibus non deneger, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.

1. B. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi quarta illuminatorum: Ac præcipue de temperantia sermonē audito, secundum ordinem solitariam vitam agentium, ac virginum vitam æqualem angelis ducentium. Magna vobis reposita est, fratres, corona. Nè parua voluptate vendatis magnam dignitatem. Audite quid dicat Apostolus: Est ne aliquis impurus sicut Esau, qui pro esca vendidit primogenita sua? Sed tu in libros Euangelicos inscriptus cūm sis, propter institutū continentie, caue igitur, nè delearis ppter scortationem. Neq; rursus cūm magnoperè studes temperantia, sis infatus aduersus illos, qui occupati sunt nuptijs: nam & hi mundi sunt. Honorabile enim coniugium, & torus immaculatus, dicit Apostolus. & tu quid ignoras, nunquid nō ex nuptijs natus es? Non ergò ided, quod aurum possides, argentum reprobas.

2. CATECHESI duodecima illuminatorum: Adoretur qui de virgine natus Christus, & agnoscant virgines sui status vel dignitatis coronam. Agnoscat eorum ordo & institutum, qui vitam solitariam agunt, castitatis gloriam: neq; enim priuamur castitatis dignitate. In ventre enim Virginis fuit nouem mensium tempore Saluator. Itaq; si veneratur virgo propter nouem mēsiū tempus, multo magis nos, propter multorum annorum tempus. Omnes autem castitatis cursum, Dei gratia curramus iuuenes & virgines, senes cum iunioribus: non intemperantias exercentes, sed laudantes nomen Domini. Non ignoremus castitatis gloriam: angelica enim est corona, & supra hominem hæc perfectio: parcamus corporibus, quæ lucere debent sicut sol. Nè propter paruam voluptatem, tantum ac tale corpus polluamus. Paruum enim est ad horā peccatum, longæua autem est ex eo & æterna verecundia. Angeli obambulantes in terra, sunt castitatis operatores. Virgines cum Maria virgine habebunt partem.

3. CATECHESI decimaquinta illuminatorum: Inscripta est oīs tua oratio, & psalmodia: descripta est tua omnis elemosyna: inscri-

scriptū est omne ieiuniū: inscriptū est omne coniugiū recte custoditū: inscripta est cōtinētia, ppter Deū instituta. Præcipuā em coronam in scripturis habet virginitas & castitas, cuius gratia lucebis sicut angelus.

4. MARTIALIS Apostolus in epistola ad Tolosanōs, capite octauo: Virgo Valeria sponsa regis terrestris, sed melius sponsa regis cælestis, quæ per meam prædicationem virginitatem mentis & corporis Deo deuouerat, gladio decollata, dum vitam temporalem contempserit, æternam inuenit, & temporalem mortem pro Christo suscipere non recusans, æternam mortem deuicit. Et paulo dicit: Sponsus autem virginis aded est effectus testis passionum Christi, vt in corpore suo cælestem conuersationem iam præbeat subditis, desideria carnis suæ crucifigēs, regnum diaboli minuens: nec solūm Christo cui credidit, Ecclesias per suum regnum, secundum quod Spiritui sancto & nobis visum est disponere, & fabricare gaudeat, sed antiqua templa dæmoniorum, & spurcissima fana idolorum destruere perfectus in fide videatur. Cui etiam obedire debetis in omnibus, quia princeps à Deo vobis est constitutus, à quo omnis potestas & paternitas in cælis & in terra originem ac fortitudinem sumpsit. Quem principem bonum ad hoc tantum munus perduxit grauem & nouellæ fidei, per quam nouus homo factus, nouo homini coniunctus est, vt pro sua uitate quoque præmij futuri electus, copulam carnalium nuptiarum deuita uerit per meam prædicationem, quatenus liberior Deo famulari possit, & multas cateruas populorum subdere fonti regenerationis.

5. CAPITE nono: Nec ided tamen prohibemus nubere legitimo connubio, cūm & hoc coniugiū honestum concessum sit & cōstitutum à DEO ab initio mundi in multiplicationem generis humani. Ultra hunc autem gradum homini licitè concessum, viduitatem in præmio maiori constituit. Sed & tertium excellentem gradum honestatis in virginitate demonstrauit nobis perfectum, & per omnia similem angelicæ dignitati. Ad quem inuitabat nos, dicens: Non omnes capiunt uerbum hoc: sed qui potest capere, capiat.

6. CAPITE decimo: Ided prædico vobis, quicumque in uobis uiduitatem propter recompensationem elegerint, non fraudabuntur munere claritatis Dei. Qui uerò in sublimitate excelliori permanserint, virgines esse eligentes, centuplicatam in perpetua benedictione gloriam consequentur. Nam qui in uirginitate

Valeria sponsa regis cælestis, uirginitatem uouit.

Ecclesiarum fabricatio.

Castitas sponsa sancta ualerie.

Castitas conjugalis. Gene. 1. Vidualis.

Virginitas similis angelicæ dignitatis. Matth. 19.

Virginum centuplicata gloria.

tate singulari virginitatem matris suæ, elegit, qui mortuus & resurrexit primogenitus ex mortuis, magnificentissis secum, qui tales esse elegerint, in benedictione & regno patris exaltabit.

Virginu gloria sublimior

Laus virginu.

Deo se vouet virgines.

Opus magno premio destinatum.

Apoc. 14.

Premiu virginitatis cuiusmodi sit.

Lucæ 20.

Psal. 18. Plus facies q̄ præceptu est. Lucæ 17. Virginitas cur maiori premio coronetur.

7 **CYPRIANVS** in tractatu de disciplina & habitu virginum: Nunc nobis ad virgines sermo est, quaru quo sublimior gloria est, maior & cura est. Flos est ille ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum, Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi, &cæ. Quæ se Christo dicauerint, & à carnali concupiscentia recedentes, tam carne quam mente se **DEO** vouerint, consumment opus suum magno præmio destinatum: nec ornari iam aut placere cuiquam, nisi Domino suo, studeant, à quo & mercedem virginitatis expectant, dicente ipso: Non omnes capiunt verbum, sed illi quibus datum est. Sunt enim spadones &c. Denud quoque per hanc angeli vocem continentia munus ostenditur, virginitas prædicatur: Hi sunt qui cum mulieribus se non coinquinauerunt, virgines enim permanserunt: hi sunt qui sequuntur Agnum quocunquē ierit. Ibidem: Si præmium pollicitationis attendas, minus est quod laboras. immortalitas perseveranti datur, perpetua vita promittitur, regnum Dominus pollicetur. Seruate virgines, seruate quod esse coepistis, seruate quod eritis. Magna vos merces manet, præmium grande virtutis, munus maximum castitatis. Domini vox est illa, dicentis: Filij seculi huius generant & generantur: qui autem habuerint dignationem seculi illius & resurrectionis à mortuis, æquales enim sunt angelis Dei, cum sint filij resurrectionis. Quod futuri sumus, iam vos esse coepistis: vos resurrectionis gloria in isto seculo iam tenetis: per seculu sine seculi cõtagione transitis. Cum castæ perseveratis & virgines, angelis Dei estis æquales: tantu maneat & duret solida & illæsa virginitas, & vt coepit fortiter, iugiter perseveret.

8 **HIERONYMVS** in cõmentarijs super epistolâ ad Philemonē: Si aut Philemon hæc ad hominis præceptum facit: quãto magis faciet ob dilectione Dei? Vnde meritò Apostoli voce laudatur, q̄ madata eius opere p̄uertat, & possit dicere: Voluntaria oris mei cõplaceant tibi Domine: plusq̄ faciens q̄ præceptum est, vincat eos qui tantu modò impata fecerunt, & iubentur dicere: Servi inutiles sumus: qd̄ debuimus facere, fecimus. Virginitas quoq̄ p̄pterea maiori præmio coronatur, quia præceptum Dñi nō habet: & ultra imperata se tendit.

9 **AVGVSTINVS** in li. de sancta virginitate, capite decimo quarto: Sed quonia deuitatis remissis ve peccatis, adeunda est vita æterna, in qua est quædã egregia gloria, nō oibus in æternu victuris, sed quibusdã ibi tribueda, cui cõsequeda partim est liberatu esse à peccatis, nisi aliqd̄ ipsi liberatori voueatur, qd̄ nō sit criminis non vouisse, sed vouisse ac reddidisse sit laudis. Consiliu, inquit, do. Noui enim quid p̄sentis tẽporis, cui cõiugia seruiunt, necessitas cogat, vt ea quæ Dei sunt, minus cogitetur, quam sufficit adipiscenda illi gloria, quæ nō erit omnium, quãuis in æterna vita ac salute manentium. Stella enim ab stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum. Bonum est ergo homini sic esse.

10 **ET** capite vigesimo septimo: Pergite itaq̄ sancti Dei, pueri ac puellæ, mares ac fœminæ, cœlibes & innuptæ, p̄gite p̄seueranter in finem. Vos afferetis ad nuptias agni canticu nouum, quod cantabitis in citharis vestris, hoc est, in cordibus dicatis laudibus. Nō utiq̄ tale, quale cãtat vniuersa terra, cui, dicitur: Cantate Dño canticu nouum, cãtate Dño vniuersa terra: sed tale, quale nemo poterit dicere nisi vos. Et post pauca: Quòd ire putamus hunc agnũ? Quòd nemo eũ sequi vel audeat, vel valeat, nisi vos. Quòd putamus eũ ire? In quos saltus & prata? Vbi credo sunt *gramina gaudia, non gaudia seculi huius vana, insanie mēdaces, nec gaudia qualia in ipso regno Dei ceteris nō virginibus erunt, sed à cæterorũ omniũ gaudiorũ sorte distincta: gaudiu virginu Christi, de Christo, in Christo, cū Christo, post Christum, per Christum, propter Christum: gaudia propria virginum Christi: Non sunt eadem non virginum, quanuis Christi. Nam sunt alijs alia, sed nullis talia.

11 **CAP. vigesimo octauo:** Sequantur itaq̄ agnũ cæteri fideles, qui virginitate corporis amiserunt: nō quocunq̄ ille ierit, sed quousq̄ ipsi potuerint. Possunt aut vbiq̄, p̄ter cū in decore virginitatis incedit.

12 **CAP. 29.** Vos itaq̄ sequimini eũ, tenendo p̄seuerãter qd̄ vouistis, ardentem facite cum potestis, Nè virginitatis bonu à vobis peat, cui facere nihil potestis vt redeat. Videbit vos cetera multitudo fidelium, q̄ agnũ ad hoc seq̄ nō potest. videbit, nec inuidebit: & collatado vobis, qd̄ in se nō habet, habebit in vobis. P̄sumite itaq̄, si dicitis, roboramini, p̄manete q̄ vouetis, & redditis Dño Deo vestro vota p̄petuæ continentiæ, nō p̄pter p̄sens seculu, sed p̄pter regnu cœlorũ.

13 **CAPITE** trigesimo: Vos etiam qui hoc nondum vouistis, qui potestis capere, capite: perseveranter currite, vt comprehendatis. Tollite hostias quisq̄ suas, & introite in atria Domini, nō ex necessitate.

Singularis gloria eorum in cœlis, qui Deo virginitatem vouerunt. 1. Cor. 7.

Quædã gloria nō erit omnium beatorũ. 1. Cor. 15. 1. Cor. 7.

Apoc. 14. Canticu virginum singulare. Psal. 95.

* grandia Gaudiu virginu in cœlo à cæterorum gaudiorũ sorte distinctu. Sũt alijs alia, sed nullis talia gaudia.

Votum virginitatis.

Votu p̄petuæ cõtinentiæ nō p̄pter p̄sens seculu, sed p̄pter regnu cœlorum. Matt. 19. 1. Cor. 9. Psal. 85.

Exodi 20.

Supererogationis opus, vouere castitatem. Lucæ 10.

Esaia 56. Gloria virginis singularis. Transuolare coniugia.

Premia castitatis.

Esaia 36.

Eunuchi euangelici q sint.

Continentiu & virginu peculiaris gloria in vita. Apoc. 14.

Canticum singulare.

Scopus capit 7. prioris epistolæ ad Corinthios.

fitate, sed potestatem habentes vestrae voluntatis. Neque enim, sicut Non moechaberis, Non occides: ita dici potest, Non nubes. Illa exiguntur, ista offeruntur. Si fiant ista, laudantur: nisi fiant illa, damnantur. In illis Dominus debitum imperat vobis: in his autem si quid amplius supererogaueritis, in redeundo reddet vobis. Cogitate quicquid illud est, in muro eius locum nominatum, meliorem multo quam filiorum atque filiarum. Cogitate illic nomen æternum. Quis explicat quale nomen erit? Quicquid tamen erit, æternum erit. Hoc credendo & sperando & amando, potuistis coniugia non deuitare prohibita, sed transuolare concessa.

14 GREGORIVS, in tertia parte curæ pastoralis, admonitione vigesima nona: Admonendi sunt, peccata carnis ignorantes, vt incessanter præmia suspiciant: & libenter proculdubio tentationum quas tolerant, labores calcabunt. Si enim attendatur felicitas, quæ sine transitu attingitur, leue fit quod transeundo laboratur. Audiant quod per Prophetam dicitur: Hæc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ volui, & fœdus meum tenuerint: dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus. Eunuchi quippe sunt, qui compressis motibus carnis, affectum in se prauis operis abscindunt. Quo autem apud patrem loco habeantur, ostenditur, quia in domo patris, videlicet æterna mansione, etiam filijs præferuntur. Audiant quod per Ioannem dicitur: Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt: & sequuntur agnum quocunque ierit. Et quodd canticum cantant, quod nemo potest dicere, nisi illa centum quadraginta quatuor millia. Singulariter quippe canticum agno cantare, est cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de incorruptione carnis gaudere. Quod tamen electi ceteri canticum audire possunt, licet dicere nequeant: quia per charitatem quidem in illorum celsitudine læti sunt, quanuis ad eorum præmia non assurgant.

1 C H I E R O N Y M V S libro primo aduersus Iouinianum, explicatur caput 7. prioris ad Corinthios, inter cætera inquit: Corinthij per literas quæsierant, vtrum post fidem Christi cælibes esse deberent, & continentia causa, quas habebant, vxores dimittere: an si virgines credidissent, inirent matrimonia: & cum è duobus ethnicis vnus credidisset in Christum, vtrum vnâ credens relinqueret non credentem: & si essent ducendæ vxores, Christianas tantum accipi iuberet, an & ethnicas. Et post nonnulla: Noli igitur

ad

admirari, si inter titillationem carnis, & incentiua vitiorum, angelorum vitam non exigimur, sed docemur. Quia vbi consilium datur, offerentis arbitrium est: vbi præceptum, necessitas est seruientis. Præceptum, inquit, Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à Domino. Si non habes præceptum Domini, quare audes dare consilium, de quo non habes iussione? Respondebit mihi Apostolus: Et vis vt ego iubeam quod Dominus obtulit potius, quam præcepit? Ille creator, & figulus, sciens fragilitatem vasculi, quod operatus est, virginitatem in audientis potestate dimisit: & ego doctor gentium, qui omnibus oia factus sum, vt omnes lucrificerem, onus perpetuæ castitatis statim in principio credentium imponam ceruicibus infirmorum? Et postea: Quid ergo cogitat in nuptia & virgo? Quæ Domini sunt: vt sit sancta & corpore, & spiritu. Vt nihil aliud esset, vt nulla merces virginem amplior sequeretur: sufficeret ei hæc sola prælatio, cogitare quæ Domini sunt. Statimque docet quæ sit ipsa cogitatio, vt sit sancta & corpore, & spiritu. Nonnullæ quippe sunt virgines carne, non spiritu: quarum corpus integrum est, & anima corrupta. Sed illa virginitas hostia Christi est, cuius nec mentem cogitatio, nec carnem libido maculauit. Ac, ne forsitan putaretur onus grauissimum castitatis nolentibus imponere, statim iungit causas suadendi, & ait: Hoc autem ad vtilitatem vestram dico: non vt laqueum vobis iniiciam, sed vt ad id, quod honestum est, & intentè facit seruire Domino absq; vlla distractione, vos adhorter. Et paulopost: Et qui non iungit, melius facit. Nisi illaturus esset, melius facit: nunquam præmisisset, bene facit. Vbi autem bonum, & melius est, ibi boni & melioris non vnum est præmium: & vbi non vnum præmium, ibi vtique dona diuersa. Tantum igitur est inter nuptias & virginitatem, quantum inter non peccare & benefacere: immo vt lenius dicam, quantum inter bonum & melius. Finita disputatione coniugiorum, & virginitatis, & inter vtrunque cauto moderamine præceptorum, vt nec ad sinistram, nec ad dexteram diuertet, sed via regia graderetur, & illud impleret: Ne sis iustus multum: rursùm monogamiam digamiae comparat: & quomodo nuptias subdidit virginitati, ita digamiam prius nuptijs subijcit, & ait: Mulier alligata est, quanto tempore vir eius viuat, quod si dormierit vir eius, libera est: cui vult, nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit, secundum consilium meum. Puto autem, quod & ego spiritum DEI habeam. Concedit

Cōsiliū virginitatis, non præceptū datur. 1. Cor. 7.

1. Cor. 9.

1. Cor. 7. Cogitare quæ Domini sunt, magna dignitas est.

Differētia & distācia inter nuptias & virginitatē. Eccl. 7. Monogamia melior digamia.

1. Cor. 7.

ccc secun-

secundas nuptias, sed volentibus, sed ijs, quæ se continere non possunt, ne luxuriatæ in Christo, nubere velint, habentes damnatione, q̄ primam fidẽ irritam fecerint: & hoc concedit, q̄ multæ abiærunt retrò post sathanam. Cæterùm beatiore, inquit, erũt, si sic permãserint: continuoq; subiungit apostolicam authoritatem, secundùm meũ cõsilium. Porrò nẽ authoritas Apostoli, quasi hominis, leuior videretur, addidit: Puto aut, quòd & ego spiritũ Dei habeam. Vbi ad continentia prouocat, ibi non hominis, sed spiritus Dei consiliũ est: vbi aut nubendi concedit veniam, spiritum Dei non nominat, sed prudentia librat consilium, ita singulis relaxans, vt vnusquisq; ferre potest. Quam sancta sit digamia, hinc ostenditur, quòd digamus in Clerum eligi non potest: & idẽd Apostolus ad Timotheum: Vidua, inquit, eligatur non minũs sexaginta annorum, quæ fuerit vnus viri vxor. Hec omne præceptum de his est viduis, quæ ecclesiæ pascũtur eleemosynis. Nõ dãnõ digamos, immò nec trigamos, & si dici potest, octogamos. plus aliqd inferã, etiã scortatorẽ recipio pœnitentem. Quicqd æqualiter licet, æqua lance pensandũ est.

IBIDEM: Ac de Adam quidem & Eua illud dicendum, quod ante offensam in paradiso virgines fuerint, post peccatum autem & extra paradysum protinũs nuptiæ. Nuptiæ terram replent, virginitas paradysum. Sicut legimus, quòd Moyses, id est, lex, habuerit vxorem: ostende mihi Iesum Naue vel vxorẽ habuisse, vel filios: & si potueris mõstrare, victũ me esse fatebor. Item: Obsecro te leãtor, & id ipsum sæpẽ cõmoneo, vt scias me, quæ loquor, necessitate dicere: nec detrahare ijs, qui in lege præcesserint, sed seruissẽ eos tẽporibus & conditionibus suis, & illã Dñi implẽsse sententiam: Crescite, & multiplicamini, & replete terram: & quod his maius est, futurorum typos præbuisse: nobis aut, quibus dicitur: Tempus in collecto est: superest, vt q̄ habent vxores, sic sint, quasi non habeant, aliud præcipi, & virginitatẽ à saluatore virgine dedicari. Eliam, & Elisã quã stultẽ Iouinianus in Catalogo posuerit maritorum, me tacente manifestum est. Si enim Ioannes Baptista venit in spiritu & virtute Elię, & Ioãnes virgo est: vtiq; nõ solũ in spiritu eius venit, sed etiã in corporis castitate. Superfluũ autẽ est de Daniele dicere, cum Hebrai vsq; hodiẽ autument, & illũ, & tres pueros fuisse eunuchos, ex illa Dei sententia, quã Esaias loquitur ad Ezechia: Et de filiis tuis, qui nascẽtur ex te, tollẽt, & faciẽt eunuchos in domo regis. Et post pauca: Venit Iouinianus ad euangeliũ, & pponit nobis Zacharia & Elizabeth, & Petrũ & socrũ eius: & cõsuetã vecordia nõ intelligit istos, quoq; inter eos, q̄ legi seruiert, debuisse numerari. nec enim euã-

1. Tim. 5.

Digamus eligi nõ potest in Clerum. 1. Tim. 5.

Digamia non damnat Hieronymus.

Isue caelebs vixit.

Cur in lege veteri nõ ita viguit cælibatus & cõcinentia. Genes. 1. 1. Cor. 7.

Eliã & Elisã cælibes fuisse Luca 1.

Danielis castitas. Esaiã 39.

gelium ante crucẽ Christi est, qd passiõẽ & sanguine ipsius dedicatur. Iuxta q̄ regulam Petrus, & cæteri Apostoli, vt ei ex supfluo interim concedã, habuerunt quidẽ vxores, sed quas eo tẽpore acceperãt, quẽ euangeliũ nesciebãt. qui assumpti postea in apostolatũ, relinquũt officiu cõiugale. Nã cum Petrus ex psona Apostolorũ dicit ad Dñm: Ecce nos reliquimus oĩa, & secuti sumus te: respondet ei Dñs, Amen dico vobis, quoniã nemo est, q̄ dimiserit domũ, aut parentes, aut fratres, aut vxorẽ, aut filios, ppter regnum Dei, qui nõ recipiat multo plura in seculo isto, & in seculo futuro vitã æternã. Si aut illud nobis opposuerit, ad pbandum quòd oēs Apostoli vxores habuerint: Nunquid non habemus potestãtẽ mulieres, vel vxores circuducendi, (quia *γυνή* apud Græcos vtrunq; significet) sicut cæteri Apostoli, & Cephas & fratres Dñi? iungat & illud, qd in Græcis codicibus est: Nunquid nõ habemus potestãtẽ sorores mulieres, vel vxores circuducẽdi? Ex quo appãret, eũ de alijs sanctis dixisse mulieribus, quẽ iuxta morẽ Iudaicũ, magistris de sua substãtia ministrabãt, sicut legimus ipsi quoq; Dño factitatũ. nam & ordo verborũ hoc significat. Nunquid nõ habemus potestãtẽ manducãdi, & bibẽdi, aut sorores mulieres circuducẽdi? Vbi de comedẽdo, & bibẽdo, ac de administratiõẽ sumptuũ pmittitur, & de mulieribus sororibus inferi: pspicuum est, nõ vxores debere intelligi, sed eas vt diximus, qd de sua substãtia ministrabãt. qd & in veteri lege de Sunamitide illa scribitur, qd solita sit Elisẽũ recipere, & ponere ei mẽsam & panẽ, & candelabrũ &c. Aut certẽ, si *γυνή* vxores accipimus, nõ mulieres: id qd additur, sorores, tollit vxores, & ostẽdit, eas seu germanas in spiritu fuisse, nõ cõiuges. Quanq̄ excepto Apostolo Petro non sit manifestẽ relatũ de alijs Apostolis, qd vxores habuerint: & cũ de vno scriptũ sit, ac de cæteris tacitũ, intelligere debemus, sine vxorib; eos fuisse, de qbus nihil tale scriptura significet. Et tñ ille, qd nobis obiecit Zacharia & Elisabeth, Petrũ & socrũ eius: sciat de Zacharia & Elisabeth Ioãnẽ fuisse generatũ, id est, de nuptijs virginẽ, de lege euãgelii, de matrimonio castitatẽ: vt à ppheta virgine, virgo Dñs & annũciaretur, & baptizaretur. Ioãnes, vnus ex discipulis qd minimus traditur fuisse inter Apostolos, & quẽ fides Christi virginẽ reperat, virgo pmanst: & idẽd plũs amatur à Dño, & recũbit sup pectus Iesu. Et qd Petrus qd vxorẽ habuerat, interrogare nõ audeat, illũ rogat vt interroget &c. Dicit Petro Dominus: Si eũ sic volo esse, qd ad te? Vndẽ & sermo exiuit inter fratres, illum discipulum non moriturũ, Ex quo ostenditur, virginitatẽ non mori, nec sorores nu-

Apostoli ante euangeliũ vxores suas duxerant: postea verbõ reliquerunt officiu cõiugale. Matth 19. Marc. 10. Luc. 13.

1. Cor. 9. An ex Pauli verbis cõiugatur, omnes Apostolos vxores habuisse. Luc. 8.

An vxores circuducebãt Apostoli. 4. Reg. 4.

Vox græca nõ admittit hoc loco significatiõẽ vxoris. Vide etiã Augu in lib. de opere monachi. cap 4. Luc. 1.

Ioãnes baptista virgo. Luc. 4. Ioãnes Apostolus virgo. Ioan. 13. Ioan. 21. Virginitas nõ moritur.

Ob virginita-
tem Ioannes
plius amatus.

Castitas vidu-
arum superat
castitatem con-
iugii, & à vir-
ginitate super-
peratur.

Obiectio de
Clericis na-
scentis eccle-
siae.

1. Tim. 3.
1. Cor. 7.

Paulus in se-
ptimo capite
omnia agit, vt
virginitatem
pferat matri-
monio.

Cur in initio
Ecclesiae in
Episcopos co-
iugati etiã or-
diabantur.

Ineptũ est af-
ferere nõ nisi
maritos epi-
scopos esse
deberẽ.

1. Cor. 7.
Virginibus tã-
q̃ gemis orna-
tur Ecclesia.

Rara virgi-
nitas.
Matth. 20.
Matth. 19.
1. Cor. 7.

Castitatis p̃-
cepta.
Ioan. 16.

ptiarum abluu cruore martyrij, sed manere cum Christo, & dormi-
tionem eius transitum esse, non mortem. Si autem obnixè contem-
derit, Ioannem virginem non fuisse, & nos amoris præcipuè cau-
sam, virginitatem diximus: exponat ille, si virgo non fuit, cur cæte-
ris Apostolis plius amatus sit.

I B I D E M : Non nego beatas esse viduas, quæ ita post bap-
tismum manserint: nec illarum detraho merito, quæ cum viris in ca-
stitute perdurant: sed, sicut hæ maioris apud Deum præmij sunt,
quàm nuptæ coniugali officio seruientes, ita & ipsæ æquo animo
patiantur virginitatem sibi præferri. Si enim illas sera pudicitia,
post desumptas corporis voluptates, erigit contra maritatas: cur
non infra perpetuam castitatem esse se nouerint? Frustrà, inquit,
hæc loqueris: quia & Episcopi, & Presbyteri, & Diaconi vnus vxor-
is viri, & habentes filios, ab Apostolo cõstituuntur. Quo modo de
virginibus Apostolus dicit se non habere præceptum: & tamen dat
consilium, quasi misericordiam consecutus à Domino: & hoc agit
in omni illa disputatione, vt virginitatem præferat matrimonio:
& suadet, quod imperare nõ audeat, nõ iniicere videatur laqueum,
& plus imponere ponderis, quàm hominum potest sustinere natu-
raritã & in Ecclesiastico ordine constituendo, quia rudis ex genti-
tibus constituebatur Ecclesia, leuiora nupèr credentibus dat præ-
cepta: nõ territi ferre non possent. Sed & ipsa episcopalis electio me-
cum facit. Nõ enim dicit, eligatur Episcopus qui vnã ducat vxor-
em &c. vt supra de Sacramento Matrimonij, quæst. 4. C. 15. Alio-
qui si iuxta sententiam Apostoli, non erunt episcopi nisi mariti,
ipse Apostolus episcopus esse non debuit, qui dixit: Volo autem
dõs sic esse, sicut ego sum. Et Ioannes indignus hoc gradu existima-
bitur, & omnes virgines & continentes, quibus quasi pulcherrimis
gemmis Ecclesiae monile decoratur. Noli metuere, nõ omnes vir-
gines fiant. difficilis res est virginitas: & ided rara, quia difficilis:
Multi vocati, pauci electi. incipere, plurimorum est: perseuerare,
paucorum. Vndè & grande præmium eorum, qui perseuerauerint.
Si omnes virgines esse possent, nunquã & Dominus diceret: Qui
potest capere, capiat: & Apostolus in suadendo non trepidaret: De
virginibus autem præceptum Domini non habeo. Et post multa
ex Paulo allata testimonia: Dies, inquit, me deficiet, si voluerõ
omnia castitatis de Apostolo præcepta memorare. Ista sunt, de
quibus ad Apostolos Dominus loquebatur: Adhuc multa habeo
vobis dicere: sed non potestis ea portare modò. Cùm autem ve-
ne-

merit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Trans-
eamus ad Iacobum, qui frater Domini dicebatur, tantæ sanctita-
tis, tantæq̃ iustitiæ, & perpetuæ virginitatis, vt Iosephus quoque
historicus Iudæorum, propter huius necem Hierosolymam sub-
uersam referat. Et ex Apocalypsi citans: Si virgines, inquit, pri-
mitiæ DEI sunt: ergò viduæ, & in matrimonio continent, erunt
post primitias, id est, in secundo & tercio gradu: nec prius perdi-
tus populus saluari poterit, nisi tales hostias castitatis DEO ob-
tulerit, & immaculatum agnum purissimis victimis reconcilia-
uerit. Infinitum est, de euangelio decem virginum exponere sa-
cramentum, quinque stultarum, & quinque sapientum. Hoc so-
lùm nũc dico, quod quo modo absque cæteris operibus virginitas
sola non saluat, sic omnia opera absque virginitate, puritate, conti-
nentia, castitate, imperfecta sunt. Et concludens ait: Satis abun-
dèq̃ Christianæ pudicitia & virginitatis angelicæ de diuinis libris
exempla præbuimus: sed quoniam intellexi in commentarijs ad-
uersarij, prouocari nos etiam ad mundi sapientiam, quod nun-
quàm hoc genus in seculo sit probatum, & nouum dogma contra
naturam religio nostra prodiderit, percurram breuiter Græcas, &
Latinas, barbarasq̃ historias: & docebo virginitatem semper tenu-
isse pudicitia principatum. Referunt fabulæ, &c.

2 A M B R O S I V S in caput septimum prioris epistolæ
ad Corinthios: Non diceret, Bonum est inuuptis vt sint sicut &
ego, nisi esset integer corpore. Nec diceret, Omnes homines vo-
lebam esse sicut me ipsum. Si enim habuerit vxorem, & hoc dixit,
virgines esse noluit: sed absit. Sic enim à pueritia spiritui seruiuit,
vt huius rei studium non haberet: quippe cùm iuenculus anti-
cipatus sit à gratia DEI. Et paulò post: Bonum dicit esse, virgi-
nem permanere. Et vt hoc absolutius ostenderet, propter præsen-
tem necessitatem, ait: quia optimum est, vt inter bonum & opti-
mum, nihil tam præclarum atque vile esse cognosceretur, quàm
est virginitas: quia non solùm apud DEVM virginitatem com-
mendatiorem docet, sed & apud vitam præsentem, dum neces-
sitates temporis nescit, quas patitur coniugatio & mœroris par-
tus, simulque orbitates filiorum ignorat. Vt ergò ad hanc affe-
ctandam hortaretur, præsentis necessitatis exitia lucrari docet
has quæ illam dilexerint, vt cùm non solùm hanc apud DEVM
locum meliorem habere discunt, verum etiam in præsentem, omni
industria hanc appetent. Et in fine: Apostolus his loquitur, qui
cccc 3 mira

Jacobus per-
petuæ virgi-
nitas fuit.

Apoc 14.
Gradus con-
tinentia con-
iugum, vidua-
rum, & virgi-
num.
Matth. 25.

Opera omnia
absq̃ conti-
nentia imper-
fecta sunt.

Ex p̃fanis au-
thoribus p̃-
bat virginita-
tẽ semper tenu-
isse pudici-
tia principa-
tum.

Pauli cæliba-
tus & conti-
nentia.
1. Cor. 7.

Virginitas &
apud Deũ &
apud vitam
præsentem
commen-
datior.

Per virginitatem tanquam compedium quoddam citius itur ad Deum.

mira deuotione obsequi desiderant caelestibus praecceptis, ostendens & docens quo compedio citius itur ad Deum: quia qui propter Deum pmerendum virgo manere vult, sciens quale premium possit accipere, qui a licito temperat: vt melior fiat, simul omnia impedimenta carnis spernit, non nescius hanc esse, quae gressum currentis velut oneribus compedum detinent.

Matth. 19.

3 THEODORETUS in caput septimum prioris ad Corinthios: De virginibus autem praecceptum Domini non habeo. Dominus enim, cum dixissent Apostoli, Si ita est lex vxoris, respexit vxorem non ducere: respondit, Non omnes capiunt verbum hoc. & rursus, Qui potest capere, capiat. Propterea diuinus quod dicitur dixit Apostolus, Praecceptum Domini non habeo. Si ergo legem non accepisti, quid sibi vult quod dicis, Consilium autem do? Non legem fero, sed consilium affero. Etenim Deus cum quae sunt secundum naturam praecipisset, adhortatur ad ea quae sunt supra naturam. Quoniam autem verisimile erat futurum, vt quidam huic rei tanquam rei nouae contradicerent, consilio adiecit: Tanquam misericordiam consecutus a Domino, vt sim fidelis. Cum solita modestia Apostolica auctoritatem ostendit. Sum consiliarius fide dignus, inquit, per multam Domini misericordiam vocatus, & cui credita est praedicatio. Quid autem consulis? Existimo enim hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est sic esse: Alligatus es vxori? noli quaerere solutionem. Solutus es ab vxore? noli quaerere vxorem. Illud, Existimo, adiecit, non dubitans virginitatem esse bonum & bonorum optimum ac praestantissimum: sed ne adhortatio lex fieret, adiecit dubitationem. Legem enim consequitur obseruatio & transgressio, & eorum qui transgrediuntur, punitio: & ideo quae magna sunt, non praecipit, sed ad ea hortatur. Et paulo post in ea verba, Qui sine vxore est, &c. Ostendit breuiter differentiam sollicitudinis eius qui eligit iugum matrimonij, & eius qui caelibatum amplectitur. Facile autem scire potest qui vult, eorum qui in vita versantur, labores & sollicitudines. Eas autem nos quoque suscipimus ostendimus, dum de virginitate orationes scriberemus, & ad eius opes bonorum amatores adhortaremur.

Praecceptorum & consilij differentiam.

Consiliarius fide dignus.

Virginitas bonorum optimum ac praestantissimum.

Theodoreus scripsit orationes de virginitate.

I B I D E M super ea verba: Volo autem omnes esse sicut me ipsum: In continentia & perfectionem indicauit, & quae minora sunt, concessit: & imbecillitati quidem operam ferentia medicamentata oratio protulit, ad ea autem quae sunt optima & praestantissima

eli-

eligenda, archetypum exemplar excitat: seipsum autem exemplar proposuit, suae castitatis thesaurum nobis reuelare coactus. Dico autem non nuptis & viduis: Bonum est illis, si sic permanserint sicut ego. Ostendit rursus se esse ex ordine caelibum & eorum qui vxores non duxerunt. Neque enim quis eum iure inter viduos collocet, cum adhuc esset adolescens, quoniam vocatio dignus est habitus.

Pauli caelibatus.

4 I D E M in epitome diuinarum decretorum, capite de virginitate: Dominus autem Deus non tulit quidem leges de virginitate: intellexit enim esse rem supra naturam: eam autem laudibus prosequendo, eos qui vellent, ad certamen adhortatus est. Cum enim dixissent Apostoli: Si ita est causa hominis cum vxore, non expediet vxorem ducere: respondens Dominus, dixit: Non omnes &c. & sunt Eunuchi qui castrauerunt seipsum propter regnum Dei. Hoc autem non de testium, sed de prauarum cogitationum dixit amputatione. deinde subiunxit: Qui potest capere, capiat. Qua de causa diuinus etiam Apostolus, de virginitate loquens, dixit: Praecceptum autem Domini non habeo. De virginitate enim legem non tulit Dominus. Consilium autem do, &c. Huic nempe, sic esse, addidit illud, existimo: non dubitans de ijs quae consulebat, sed orationem moderans, vt non esset lex. Lex enim habet etiam transgressionem, transgressio autem inducit etiam supplicium. Ea autem de causa adiecit illud, Puto: vt ostenderet id quod dicitur, non esse legem, sed consilium. Hoc autem, Non peccat si nubat: dicit de ijs, qui virginitatis pacta, conuenta seu vota nondum fecerant.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

Cur dixit, existimo.

5 C H R Y S O S T O M V S in libro de virginitate, capite decimo: Mihi ipse persuadeo, virginitatem coniugio multo esse praestantior: neque tamen propterea connubium in malis pono, quin etiam ipsum magnis laudibus afficio. C A P I T E vndecimo: Virginitas est bonum, id ego quoque fateor. Atque nuptijs etiam melior. & istud tibi assentior: ac, si liber, illud adiungam, tanto nuptijs eam praestare, quanto caelum terrae, quanto hominibus angeli antecellunt: ac, si quod propterea audendum est, etiam magis. Nam si neque nubunt angeli, neque vxorem ducunt, non etiam carne & sanguine coagmentati sunt, in terris praeterea non commemorantur: non cupiditatum aut libidinum perturbacionibus sunt obnoxij, non cibi indigent aut potus: non sunt eiusmodi, vt eos dulcis sonus, aut cantus mollire, aut praecleara species possit allicere: nulla denique eius generis capiuntur illecebra: sed quemadmodum caelum summo meridie, nullis perturbatum nubibus, purum & lucidum apparet, sic angelorum natura, nullis

Virginitas quae voto adstricta non sunt, nubere licet.

Meminit huius libri Nicephorus lib. 13. hist. eccle. cap. 2.

Virginitas coniugio praestantior.

Angelis praefertur virgines. Luc. 20.

com-

commota perturbationibus, necessariò clara permanet, & illustri.

Virgines qua
in re angelo-
rum imiten-
tur mores.

CAPITE duodecimo: At humanum genus cum natura beatis illis mentibus inferius sit, omni vi, studioq; contendit, vt, quoad eius fieri potest, illas assequatur: quomodo? non nubunt angeli, neque vxorem ducunt: ac neq; etiam virgo. assidentes illi semper ad Deum, eidem inferuiunt: & istud ipsum virgo. Quamobrem Paulus ab omnibus curis eas auocat, vt attentè & assidue Deo seruire, neq; vlla indere distrahi possint. Vides ne virginitatis præstantiam? quo modo terrarum incolas sic afficiat, vt eisdem illi, quibus cælitibus, muneribus perfungatur, & qui corpore vestiti sunt, eos incorporeis mentibus exæquet, & homines ipsos æmulos studij efficiat angelorum? Piji autem virginibus multa & maxima præstò erunt bona, & planè ea, quæ non modò supra sunt oculorù & aurium sensum, sed omnem hominum mentem, & cogitationem superant.

Inexplicabilis virginum merces.

Pulchritudo virginittis.

CAPITE vigesimoprimo: Quid virginitate suauius? quid pulchrius? quid illustrius? etenim ipsis solis radijs fulgorem splendidiore emittit: nos verò ab omnibus terrenis rebus auocans, sic afficit, vt solem iustitiæ puris & intentis oculis intueamur.

1. Cor. 7.

CAPITE vigesimooctauo: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. quæ cum de nuptijs videatur dicere, re tamè vera tanquam hamum vtitata piscator esca circunuestiens, sic ipse in audientium aures inserit orationem, eo consilio, vt illo ipso sermone de nuptijs, eosdem à nuptijs deterreat: nam qui illud audit, se per coniugium non in sua, sed in vxoris esse potestate: confessim operam dabit, vt ab acerbissima seruitute liberetur, vel potiùs id primùm cauebit, nè ipsum subeat iugum seruitutis.

Inter nuptias & virginitatè magnum interuallum.

CAPITE trigesimoquarto: Etiam ne, quæso, nuptias quisquam cum virginitate conferre, vel omninò in eius conspectu ponere audeat? at non id permittit diuus Paulus, qui magnum inter vtrunque ponit interuallum. hæc enim, inquit, cogitat, quæ Domini sunt: illa autem cogitat, quæ sunt mundi. Et paulò post: Quo magis virginitas, diutiusq; feruatur, eo maiorem habet laudem: coniugio verò cum quis ad satietatem abutitur, tum maximè omni laude priuatur. Hoc autem, inquit, dico secundum indulgentiam. at cui indulgentia tribuitur, nullus ipsi in ea re locus ad laudem relinquatur. De virginibus autem cum differeret, Præceptum, inquit, Domini non habeo, consilium autem do. An igitur coniugium propterea virginitati confert? Minimè is quidem: nam de virginitate consilium dat, hic tri-

tribuit indulgentiam, neutrum certè iubet. Quòd si eius sententiam nõ esse vis, audi quæ dicat ipse: Volo, inquit, omnes homines, sicut me ipsum, continentés esse. Si igitur vis, omnes vt se contineant, neminem vis iungi coniugio. At enim eos qui connubio iungi volunt, neque propterea prohibeo, nec accuso: omnes tamè oro, & exopto ab omnibus, vt similes mei sint. concedo illis connubium, propter fornicationes: quòd verò illud mihi optatius est, propterea dixi initid, Bonum esse homini mulierem non tangere.

Pauli cõsiliatus.

CAPITE trigesimo sexto: Cum illud acceperis ab eo, Vnusquisque proprium donum habet, nè concidas animo, ne ve sic tecum loquaris: nihil mihi ad hanc re laborem aut studio meo opus est: donum enim eam Paulus vocauit. Neque enim ita dixit, quòd continentiam in numerum cælestium munerum vellet referre, sed modestiæ causa donum appellauit. non enim ad eò & à se ipse, & à Christo dissentiret, cuius illud est, Sunt eunuchi qui seipso castrauerunt propter

Virginitatis doni non ita datur, vt homo p eo adipiscendo aut conseruando laborare non debeat.

Matth. 19.

regnum cælorum: & illud, Qui potest capere, capiat. Sibi certè ijs condemnatis, quæ cum viduitatem elegerint, non manserunt in sententia, minùs ipse constaret, nam si donum id est, quid ipsis ominaris? Habentes damnationem, qui primam fidem irritam fecerunt. nusquam enim Christus in eos animaduertit, q; dona non habuerunt: at illos semper pœna afficit, qui honestè vitam non agunt. Atque illud, quod ab ipso maximè quæritur, optima vitæ ratio est, & actiones eiusmodi, quæ nullam habeant ansam reprehensionis:

1. Tim. 3.

Bonam vitam requirit Christus.

partes verò facere diuinorum munerum, eaq; distribuere, non accipientis est optio, sed dantis iudicium. Non miraculis, sed honestis actionibus tribuuntur beatitudines, quemadmodum nec cessationi, sed prauis actibus supplicia proponuntur. Sed quid opus fuit in eiusdem rei admonitione permanere, si nostri illa non sit arbitrij, si, præter diuinæ gratiæ momenta, non etiam opera ac studium nostrum nobis sint ad eius facultatem necessaria? cum enim dixisset, Volo omnes homines, sicut ego sum, continentés esse: rursus inquit, Dico autem non nuptis, & viduis: bonum est ipsis, si sic permanserint, sicut & ego.

Matth. 5.

1. Cor. 7.

CAPITE trigesimo nono: Cum dixit virginem, quia nupsit, non peccare, de ea non est locutus, quæ coniugium renunciãrit, quippe quam deliquisse, & intolerabili scelere se adstrinxisse perspicuum est omnibus, sed de illa, quæ expers adhuc nuptiarum, nihil dum statutum habet, verum etiam nunc inter vtrunque ancipiti cogitandi cura distrahitur. Et post pauca: Viduè omninò, si voluerit, potestatem nubedi faciat eam,

Quænam virgo si nubat, non peccat.

Cui viduæ licet de nouo nubere.

ddd

quæ,

1. Tim 1.

que, coniuge mortuo, se in reliquum tempus Deo castam fore præfessa sit, si postea nupserit, vehementer accusat, ut quæ pacta, quæ cum Deo fecerat, tanquam obtrita neglexerit. non his ergo, quæ illis dixit, Si se non continent, nubant: melius est enim nubere, quam vri. Non dixit, si quadam libidinis vi coguntur, si transfuersi aguntur, si non possunt: nihil omnino posuit eiusmodi, quod aut vim allaciam ostendat, aut venia dignum sit: verum quid is inquit? Si verò se non continent, nubant. quod eorum voluntati tribuendum est, qui propter pigritiam nolunt elaborare. Demonstrat enim ipsos rei facultatem habentes, ob id minus eam perficere, quod laborem defugiant. **CAPITE** quadragesimo: Quemadmodum virgini, viuo eius viro (immortalis autem is est) nunquam licet nubere: sic nuptæ, tantum coniuge mortuo. **CAPITE** quadragesimo primo: Illud, Qui potest capere, capiat, liberam dat auditori optionem eligendi. **CAPITE** quadragesimonono: Virgo, si nupserit, non illa quidem peccauit, sed ipsa se virginitatis corona priuauit, nempe magnis muneribus, & inexplicabilibus. Quid verò bona non exposuit ea, quæ, certamine confecto, ipsis sunt reseruatæ? quo modo sponso obuiam prodeunt, quo modo fulgentes gestabunt lam padas, quo modo gloriose admodum, fidentesque vnâ cum Rege spòso in thalamum introeant, quo modo ad regium solum accedentes, omnium maximè fulgeant? At de illis ne verbum quidem fecit, passim verò meminit vacuitatis molestiarum, quas vita hæc habet. Ad Corinthios loquebatur, apud quos se nihil scire iudicauit, præter Christum, & eum crucifixum: quibus cum agere tanquam cum ijs, qui rebus cælestibus dediti essent, minimè potuit: ac, quod hærent in corpore, & in cura terrenarum rerum essent defixi, lac etiam tum illis adhibuit: ad quos cum illa mitteret, sic est locutus: Lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis: sed he nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis, & secundum hominem ambulatis. Idcirco terrenarum rerum commemoratione, & eorum, quæ sub oculos & sensus cadunt, eos & ad virginitatem cohortatur, & à coniugio deterret. At non idem fecit Dominus noster Iesus Christus, cum de virginitate disseruit: sed in illis quidè cælestis regni meminit: Sunt enim eunuchi, qui seipos castrauerunt propter regnum cælorum. **CAPITE** septuagesimo octauo: Christum loquentem attende: Neque nubent, neque vxorem ducet, sed sunt sicut angeli in cælo. Vide interuallum, quam in excelsum locum virginitas, cum eiusmodi est, mortale corpus

Nemo cogitur ad incontinentiam.

Quod quidam se non continent, voluntati tribuendum est & pigritiæ.

Virgini sacre nubere non licet.

Matt 19.

Corona virginitatis inexplicabilis.

Cur Paulus non meminit coronæ virginis, sed tantum vacuitatis molestiarum huius vitæ.

1. Cor. 2.

2. Cor. 3.

Christus verò meminit.

Matt 19.

Luc. 20.

extol-

extollat. **CAPITE** septuagesimonono: Qua enim, quæso, re differebant ab angelis Helias, Helisæus, Ioannes, veri virginitatis amatores? nulla, nisi quod mortali natura constabant. nam cætera si quis diligenter inquirat, hi nihilo minus affecti reperietur, quam beatæ illæ mentes: & id ipsum, quo inferiore conditione videntur esse, in magna est eorum laude ponendum. Ut enim terrarum incolæ, & ijs, qui essent mortali natura, possent ad illam virtutem vi & contentione peruenire, vide, quanta eos fortitudine, quanta virtutis ratione præditos fuisse oporteat. Virginitatem autem fuisse, quæ tales eos reddiderit, ex eo perspicuum est. nam si vxores habuissent & liberos, haud facile adducti essent, ut & in solitudine viuerent, & suas familias contemnerent, & reliqua, quæ necessaria essent ad vitam, non cõpararent. Nunc verò his omnibus soluti vinculis, tanquam in cælo, sic in terris diuersantes, non parietibus, non tecto, non lecto, non mensa, non alijs eius generis rebus indigebant: quin illis cælum erat pro tecto, solum pro strato, pro mensa solitudo, & quæ sterilitas solitudinis, alijs famis effectrix videtur, sanctis illis viris suppeditabat rerum omnium copiam. **CAPITE** octogesimotertio: Quod initio dixi, id repetam etiam in præsentia, non eundem à nobis, & ab illis virtutis modum requiri. neque enim nunc quisquæ perfectus esse potest, nisi vendiderit omnia, nisi omnibus renunciauerit, neque pecuniæ solum, aut domus, sed propriæ etiam vitæ curam abiecerit, at nullum tantæ perfectionis tum specimen fuit. Quid ergo est? perfectior 'ne, inquit, nostræ huius vitæ ratio est, quam tum Patriarchæ Abraham fuerit? deberet quidem, & ea lege sumus adstricti: sed hac viuendi regula non vtinamur.

1. **DAMBROSIVS** epistola octogesimaprima ad Syricium Papam: Agrestis vlulatus est, nullam virginitatis gratiam, nullum castitatis ordinem seruare, promiscuè omnia velle cõfundere, diuersorum gradus abrogare meritorum, & paupertatem quandam cælestium remunerationum inducere, quasi Christo vna sit palma quam tribuit, ac non plurimi abundant tituli præmiorum. Simulant se donare coniugio. Sed quæ potest laus esse coniugij, si nulla est virginitatis gloria? Neque verò nos negamus sanctificatum à **CHRISTO** esse coniugium, diuina voce dicente: Erunt ambo in carne vna, & in vno spiritu. Sed prius est quod nati sumus, quod effecti, multoque præstantius diuini operis mysterium, quam humanæ fragilitatis remediū. Iure laudatur bona vxor &c. ut in textu. Et in fine: Iouinianum, Auxentium, Germinatorem,

Helias, Helisæi & Ioannis virginitas, ijsdèq; angelis cõferuntur.

Virginitas eos cœcitat.

Nō idē virtutis modus in veteri & nouo testamēto.

Inter castitatis & meritum gradus nō discernere, agrestis vlulatus est.

Gene. 2. Matt. 19.

Iouinianus & c. damnati.

dddd 2 Feli-

Felicem, Proinum, Genialem, Martianum, Ianuarium, & Ingenio-
sum, quos sanctitas tua damnauit, scias apud nos quoq; secundum
iudicium tuum esse damnatos.

2 IDEM in epistola octogesima secunda ad Ecclesiam Verce-
lensem : Audio venisse ad vos Sarmationem & Barbatianum vani-
loquos homines, qui dicunt nullum esse abstinentiæ meritum, nul-
lum frugalitatis, nullam virginitatis gratiam, pari omnes æstimari
precio. Et post nonnulla: Quid autem loquar quanta sit virginitatis
gloria, quæ meruit à Christo eligi, vt esset etiam corporale Dei tē-
plum, in qua corporaliter (vt legimus) habitauit plenitudo diuini-
tatis? Virgo genuit mundi salutem, virgo peperit vitam vniuerso-
rum. Sola ergò non debet esse virginitas, quæ omnibus in Christo
profuit? Virgo portauit, quem mundus iste capere aut sustinere nō
potest. Deniq; qua reuerentia virginitatis locutus est sanctus Apo-
stolus, &c. vt suprā, quæstione 1. D 1.

3 IN libro de viduis, vt suprā quæst. 1. D 2.

4 IDEM Ambrosius in libro primo de virginibus: Inuitat nūc
integritatis amor, & tu soror sancta vel mutis tacita moribus, vt
aliquid de virginitate dicamus, nē veluti transitu quodam præ-
stricta videatur, quæ principalis est virtus. Non enim ideò laudabi-
lis virginitas, quia in martyribus reperitur, sed quia ipsa martyres
faciat. Quis autem humano eam possit ingenio compræhendere,
quam nec natura suis inclusit legibus? Aut quis naturali voce com-
plecti, qd supra vsum naturæ sit? E cælo accersit, qd imitaretur in
terris. Nec immeritò viuendi sibi vsum &c. vt suprā quæst. 2. B 2. di-
cet aliquis : Sed etiam Helias nullis corporei coitus fuisse pmixtus
cupiditatibus inuenitur. Ided ergò curru raptus ad cælum, ided cū
Domino apparet in gloria, ided Dominici venturus est præcursor
aduentus. Et post nonnulla: Ego licet laudationem non susceperim
virginitatis, sed expressiōem, ad rem tamen pertinere arbitror, vt
quæ sit ei patria, quis author, appareat. Ac prius vbi sit patria, desi-
niamus. Si enim ibi est patria, vbi genitale domiciliū: in cælo pro-
fecto est patria castitatis. Itaq; hic aduena, ibi incola est. Quid autē
est castitas virginalis, nisi expers contagionis integritas? Atque eius
authorem quem possumus existimare, nisi immaculatum Dei fili-
um, cuius caro non vidit corruptionem, diuinitas non est experta
contagionem? Videte igitur quanta virginitatis merita sint. Con-
feramus, si placet, bona mulierum cum vltimis virginum. Iacet
licet sœcundo se mulier nobilis partu, quo plūs generauerit, plūs
la-

Virginitatem
deprimūt va-
niloqui ho-
mines.

Virginitatis
gloria.

Virginitas
principalis
est virtus.

4 Reg 1.
Helias virgo
Malach. 4.

Virginitatis
& castitatis
patria in cæ-
lo est.

Virginalis ca-
stitas qd sit.
Author eius
est Dei filius.

Cōfert virgi-
nū felicitatē
cum bonis
soniugum.

laborat: Numerat solatia filiorum, sed numeret pariter & mo-
lestias. Nubit, & plorat. Qualia sunt vota quæ flentur? Et post pau-
ca: Audistis parentes, quibus erudire virtutibus, quibus instituere
disciplinis filias debeatis, vt habere possitis quarum meritis vestra
delicta redimantur. Virgo Dei donum est, in unum parentum, sacer-
dotium castitatis. Virgo matris hostia est, cuius quotidiano sacrifici-
cio vis diuina placatur. Non vtique dissuadeo nuptias, si fructus sa-
cræ virginitatis enumero. Paucarum quippe hoc munus est, illud
omnium. Nec potest esse virginitas, nisi habeat vndē nascatur. Bo-
na cum bonis comparo, quò facilius, quid præstet, eluceat. Neque
meam sententiam affero, sed eam repeto, quam edidit spiritus san-
ctus per Prophetam, Melior est, inquit, sterilitas cum virtute Vo-
bis virgines sanctæ speciale præsidium est, quæ intemerato pudore
sacrum Domini seruatis cubile. Neque mirum, si pro vobis angeli
militant, quæ angelorum moribus militatis. Meretur eorum præ-
sidium castitas virginalis, quorum vitam meretur. Et quid pluri-
bus exequar laudem castitatis? Castitas enim angelos fecit. Qui
eam seruauit, angelus est: qui perdidit, diabolus. Nam de resurre-
ctione quid dicam, cuius præmia iam tenetis? In resurrectione au-
tem neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli, inquit,
in cælo. Quod nobis promittitur, vobis præstō est, votorumq; no-
strorum vñs apud vos est. Dicit aliquis: Tu nobis quotidie vir-
ginum canis laudes: quid faciam, qui eadem quotidie cantito,
& proficio nihil? Sed non mea culpa. Denique de Placentino sa-
crandæ virgines veniunt, de Bononiensi veniunt, de Mauritania ve-
niunt, vt hīc velentur: magnam rem videtis: hīc tracto, & alibi per-
suadeo. Si ita est, alibi tractemus, vt vobis persuadeamus. Quid, qd
etiam qui me non audiunt, sequuntur: qui audiunt, nō sequuntur?
Nam plerasq; virgines cognoui velle, & prohiberi etiam prodire à
matribus, & quod grauius est, viduis, cum quibus hic mihi sermo
est. Nempe si hominem amarent filia vestra, per legem possent eli-
gere quem vellent. Quibus igitur hominem eligere licet, Deum nō
licet? Contuemini quàm dulcis pudicitia fructus sit, qui Barbari-
cis quoq; inoleuit effectibus. Ex vltimis infra vltraq; Mauritaniam
partibus deductæ virgines hic sacrari gestiunt. Bonum est, si virgi-
num studia parentum quasi stabra pudoris adspirent. Sed illud glo-
riosius, si teneræ ignis atatis, etiam sine veteribus nutrimentis spō-
tè se rapiat in fomitem castitatis. Dotem negabunt parentes? sed
habes diuitem sponsum, cuius contenta thesauro, patriæ successio-
nis

Meritis filia-
tū virginū re-
dimuntur pa-
rentū delicta.

Sap. 4.

Virginalis
castitas mere-
tur angelorū
præsidium.
Castitas an-
gelos fecit.
Matt. 22.

Ad Ambrosi-
um cōfluebāt
virgines ex
alijs provin-
cijs, vt ab eo
velarentur.

Cōtra paren-
tes, qd filiabus
in amplectēdo
virginitatis
statu obfi-
stunt.

Vide Cōcil.
Trid sess. 25
de Regulari.
& monialib.
cap. 18.

Laudat filias,
quæ parenti-
bus in uitis
ample cūtur.

nis emolumenta non quæras. Quanto dotilibus præstat compendijs casta paupertas. Vince prius puella pietatem. Si vincis domum, vincis & seculum. Memoriam nostram puella dudum nobilis in seculo, nunc nobilior Deo, cum virgeretur ad nuptias à parentibus & propinquis, ad sacrosanctum altare confugit. Quid enim melius virgo recurreret, quam ubi sacrarium virginittatis offertur? Ne is quidem finis audaciæ. Stabat ad aram Dei pudoris hostia, victima castitatis, nunc capiti dexteram sacerdotis imponens, precem poscens, nunc iustæ impatiens moræ, ac summum altari subiectans verticem. Num melius, inquit, mater tu me quam altare velabis, quod significat ipsa velamina? Plus talis decet flammeus, in quo caput omnium Christus quotidie cõsecratur. Quid agitis vos propinqui? quid exquirẽdis adhuc nuptijs sollicitatis animum? Iam dudum puias habeo. Sponsum offertis? meliorem reperi. Quaslibet exaggarate diuitias, iactate nobilitatem, potetiam prædicate. Habeo eum cui nemo se comparet, diuitem mundo, potentem imperio, nobilem cælo. Si talem habetis, non refuto optionem: si non reperitis, non prouidetis mihi, sed inuidetis. Silentibus cæteris, vnus abruptus: Quid si, inquit, pater tuus viueret, innuptam te manere pateretur? Tum illa maiori religione, moderatiore pietate: & ideò fortasse defecit, nè quis impedimentum posset afferre. Quod ille responsum de patre, de se oraculum, maturo sui probauit exitio. Ità cæteri eadem quisque metuentes, fauere cõeperunt qui impedire quærebant: nec dispendium debitarum attulit virginitas facultatum, sed etiam emolumetum integritatis accepit. Habetis puellam deuotionis præmium, parentes caute offensionis exemplum.

5 ET libro secundo de virginibus: Superiore libro, quatum virginittatis munus sit, euoluimus, (non enim potuimus explicare) vt per se cælestis gratia muneris inuitet legentem. Secundo libro virginem institui decet, & tãquam competentium præceptorum magisterijs erudiri.

6 LIBRO tertio de virginibus: At certè ipsis gentilibus inter aras & focos venerabilis solet esse virginitas: & in quibus nulla est meritorum pietas, nulla mentis integritas, in ijs tamen carnis virginittas prædicatur. A prophanis igitur cæremonijs virgines nemo prohibebit, ab Ecclesia Dei virginittas arcebitur? Illic coguntur, qd non docentur: hinc interdicitur, quod nõ licet non doceri. Illic præmijs reuocantur à nuptijs, hinc ad nuptias coarctabuntur iniurijs? Illic violentia fit vt capiantur, hinc fiet violentia nè profiteantur? Et

po-

Exemplu de virgine nobili, quæ parentibus & amicis inuitis cõfugit ad altare, vt virgo cõsecraretur.

Sponfus Christus.

Nota vindictam Dei.

Virginittatis munus quodammodo inexplicabile.

Virginittas venerabilis apud Gẽtiles.

Contra eos qui prohibet virginittatẽ, aut impediunt virginittatis obligationem.

potest esse patientia sacerdotum, vt non vel morte oblata, si ita necesse est, integritatis sacrificium vindicetur. Accusati sumus: & nisi fallor, accusatores nostri plerique de vobis sunt. Horum ego affectus redarguere malo, quam personas prodere. Criminis autem inuidia hæc est, quia suadeo castitatem. Qui hoc nõ libenter accipit, ipse se prodit. Virginittatem, inquit, doces, & persuades plurimis. Vtinam conuincerer, vtinam tanti criminis probaretur effectus. Non vererer inuidiam, si efficaciam recognoscerem. Atque vtinam me exẽplis potiùs argueretis, quam sermonibus cæderetis. Sed vereror nè præuaricatores mihi apposuisse videar, qui me alienis cõmendent laudibus. Initiatas, inquit, sacris mysterijs, & consecratas integritati puellas nubere prohibes. Vtinam potuiffem reuocare nupturas. Vtinam possem flammeum nuptiale pio integritatis velamine mutare. An indignum videtur, vt sacratæ virgines à sacrosanctis altaribus non abducantur ad nuptias? Et quibus licet sponsum eligere, non licet Deum præferre? In me ergò facti conditio mutatur, vt pro opprobrio mihi cedat, quod semper spectauit ad gratiam sacerdotum, iacere semina integritatis, & virginittatis studia prouocare. Quæro enim, virum quasi improbum hoc, an quasi nouum, an quasi inutile reprehendatur? Si quasi improbum, improba ergò vota sunt omnium, improba vita est angelorum, quam gratia resurrectionis imitatur. Qui enim non nubunt neque nubentur, erunt sicut angeli in cælo: qui hoc vtrique reprehendit, resurrectionis vota condemnat. Itaque improbum videri non potest, quod hominibus pro præmio constitutum est. Nec potest eius rei species displicere, cuius veritas & in fructu est, & in voto. Sed esto, non sit improbum, nunquid nouum est? Nos enim noua omnia quæ Christus non docuit, iure damnamus, quia fidelibus via Christus est. Si igitur Christus non docuit quod docemus, etiam nos id detestabile iudicamus. Discutiamus ergò, vtrum Christus integritatem docuerit, an repudiandam putauerit. Et sunt, inquit, spado-nes, qui seipfos castrauerunt propter regnum cælorum. Est ergò p- clara militia, quæ regno cælorum militat. Itaque iam tunc Dñs docuit, esse debere intemerata studia castitatis. Vnde & Apostoli eam ceteris præeminere cernentes, si ita est causa, aiunt, viri cum vxore, nõ expedit nubere. Quo dicto & grauiora iudicauerunt onera vincula conjugalis, & veræ integritatis gratiam prætulērunt. Sed Dominus qui sciret prædicandam omnibus integritatem, imitandam paucis: Nõ omnes, inquit, capiunt verbum istud, sed quibus datum est,

Ambrosius accusatus fuit eò qd virginittatem suaderet.

Responso accommodata.

Ad Sacerdotes pertinet virginittatis studia prouocare. Vita angelorum. Matth. 22. Luc. 20.

Nõ est nouum docere vel consulere castitatem.

Christus cõsuluit integritatem. Matth. 19.

hoc

hoc est, non est communis plurimis, & vulgaris integritas, nec pro infirmitate permittitur, sed pro virtute conceditur. Denique cum dixisset, Et sunt spadones qui seipso castrauerunt propter regnum caelorum: ut ostenderet hoc non mediocri esse virtutis, Qui potest, inquit, capere, capiat. Et ideo post hoc verbum offeruntur pueri ad benedicendum, qui corruptelae expertes, integritatis munus immaculata aetate seruant. Talium enim est regnum caelorum, qui in puerilem castimoniam tanquam in naturam infantium corruptelae ignoratione remeauerint. Est ergo etiam caelesti voce probata virginitas, Dominicisque expetenda preceptis. Et post nonnulla: Si quis putat consecratione virginum minui genus humanum, consideret quia ubi paucae virgines, ibi etiam pauciores homines: ubi virginitatis studia crebriora, ibi numerum quoque hominum esse maiorem. Discite, quantas Alexandrina, totiusque Orientis & Africae prodeunt, quam illic virgines consecrantur. Aiunt etiam plerique maturioris aetatis virgines esse velandas. Neque ego abnuo, sacerdotalis esse cautionis debere, ut non temere puella veletur. Spectet plane, spectet aetatem sacerdos, sed fidei vel pudoris. Spectet & maturitatem verecundiae, examinet grauitatis canitiam, morum senectam, pudicitiae annos, animos castitatis. Tum deinde si matris tuta custodia, comitum sobria sedulitas, si haec praesto sunt, non deest virgini longaeua canities. Si haec desunt, differatur puella moribus quibus annis adolescentior. Non ergo aetas rejicitur florentior, sed animus examinatur. Et certe Teclam non senectus, sed virtus probauit. Et hinc quid plura contexam, cum omnis aetas habilis Deo, perfecta sit Christo? Denique non virtutem aetatis appendicem dicimus, sed virtutis aetatem. Nec mirere in adolescentulis professionem, cum legeris in paruulis passionem &c.

7 IDEM Ambrosius in exhortatione ad virgines, cum citasset D. Paulum de virginitate, Esaiam & Matthaeum de Eunuchis: Audistis, inquit, filiae, quantum sit premium integritatis. Regnum acquirit, & regnum caeleste, vitam angelorum exhibet. Hoc vobis suadeo, quo nihil pulchrius, ut inter homines angeli sitis, qui nulla sibi ligantur nuptiali copula. Quoniam quae non nubunt, & vxores non ducunt, sicut angeli in terris sunt, ut tribulationem carnis non sentiant, seruitutem ignorent, a mundanae cogitationis abluentur contagio, diuinis rebus mentem intendat: ut tanquam exuti corporis infirmitate, non quae hominis sunt, sed quae Dei sunt, cogitet. Quis vobis potest melius

con-

Cur pueri benedicendi offeruntur post consilium castitatis.

Virginum consecratione non minuitur genus humanum.

Multitudo sacrata virginum in Oriente, Aegypto, & Africa. De aetate virginum quae consecrandae sunt & velandae. Vide concilium Tridentinum sess. 25. de Regularibus & Monial. c. 17.

1. Cor. 7. Esaiam 56. Matt. 19.

Inter homines angeli. Lucae 20. 1. Cor. 7.

consilium dare, quam ille vas Dnae electionis? Quid igitur dicat, percipite auribus: Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum. Et iterum dicit de non nuptis & viduis: Bonum est illis, si sic manent, sicut & ego. Volo vos imitatrices esse tanti Apostoli, ut vitam eius sequamini, qui coniugij vinculum refugit, ut vincus esset Christi Iesu. Non potuisset ad tantam Apostolatus sui peruenire gratiam, si fuisset alligatus coniugij contubernio. Quod si ille qui & doctrina praestantissimus erat, & tantum Christi donum habebat, iudicauit tanti momenti esse, si abstineret ab usu copulae coniugalis, & ideo sic mansit, ne plurimum suo muneri decerperetur: quod neque orationi vacare semper liceret, neque semper diuinis intendere mandatis, quem coniugij cura reuocaret ut placere vxori esset necessesse: quid vtiq; vos eligere oportet, quibus sola virginitas potest libertatem dare? Quoniam quae nupsit, ad seruitutem pecunia sua venditur.

8 IN institutione virginis, capite sexto: Nulli Dominus vberiora quam virginitati deputauit munera, sicut scriptura nos docet. Si enim per Esaiam Dominus locutus est: Ne dicat spado & castrata. CAPITE decimoquinto: Christi Iulja sunt specialiter sacratae virgines, quarum est splendida & immaculata virginitas.

CAPITE decimo septimo: In virginibus sacris angelorum vitam videmus in terris, quam in paradiso quondam amiseramus. Haec quoque famula tua ad huiusmodi virtutis gratiam laesisset, tuis assisit altaribus, non rutilanti caesarie flauum deferens crinem, flammeo nuptiali dicatum: sed illum crinem, quo euangelica illa mulier sancta Maria pedes Christi sedula pietate deterfit, & domum totam effuso impleuit unguento, sacro offerens velamine consecrandum.

9 IOANNES Damascenus libro quarto orthodoxae fidei, capite vigesimo quinto: Detraherent carnali virginitati, & in testimonium citant voluptatis adamatore, quod maledictus omnis homo qui non suscitatur semen in Israel. Nos autem respondemus, Deo verbo ex virgine incarnato freti, quod virginitas desuper est, & a principio insita naturae hominum. Ex virgine enim terra, homo plasmatus est: ex solo Adam, Eva creata est. Dicit enim diuina scriptura &c. Helias qui igneo curru in caelum sublatus est, nonne nuptias valere permisit, & in sublimatione super homines testimonium accepit? Quis caros clausit? quis mortuos suscitauit? quis Iordanem diuisit? nonne virgo Helias? Heliasus vero huius affectator, aequalis

eeee virtutes.

1. Cor. 7.

S. Pauli castitatis.

Virginitati vberiora prima deputata.

Esa. 56. Angelorum vita cernitur in virginibus.

Luc. 7. Ioan. 12. Sacro velamine consecrandum.

Contra Iouianianos. Deut. 25.

Virginitas desuper est. Gen. 1. 4. Reg. 2. 3. Reg. 17. 4. Reg. 2. Helias & Heliasus virgines ac caelestes.

4. Reg. 2. Tres pueri virgines. Daniel 7. Daniel virgo. Daniel 6. Exod. 19. virtutē preferens, nōne cūm duplari gratiam Spiritus sancti petiisset, hæreditauit? Quid autē, nōne tres pueri virginitatem colētes, igne superiores euasēre, per virginitatem corporibus ab igni inexugnabilibus factis? Nōne Danielis corpōri, virginitate solidato, ferarū dentes infigi non potuerunt? Nōne cūm videndus esset Deus ab Israëliticis, castum corpus esse præcepit? Nōne etiam sacerdotes seipfos castos seruabant, & ita adyta intrabant, offerebantq; hostias? Nōne lex magnum votum castitatem appellauit? Virginitas angelorum conuersatio est, hæc omnis incorporeæ naturæ proprietas. Hæc enim dicimus, non nuptijs derogantes: Absit enim.

Exod. 28. Virginitas angelorum conuersatio.

Ioann. 2. Hebr. 13. Cælibatus angelorum est imitatio.

Virgo contines Dominus agglutinari debet.

Continentiæ castitatis & virginitatis laus.

10 ATHANASIVS de virginitate siue de meditatione: Si illi qui se mundo copulant, relinquuntq; patrem & matrem, mortalibus hominibus copulantur: quanto magis virgo continens relinquere debet terrestria omnia, & Domino soli agglutinari? A quo tempore statuisi Deo casta esse, corpus tuū sanctificatum, & templum Dei est. Et in fine: Magna virtus continentia, ingens gloria puritas, magna encomia virginis: o virginitas opulenta indeficiens, o virginitas corona immarcescibilis, o virginitas templum Dei, & domicilium sancti Spiritus: o virginitas margarita speciosa, vulgo inconspicua, & quæ non nisi à paucis inuenitur: o continentia amica Dei, & à Sanctis deprædicata: o continentia apud multos odiosa, sed apud dignos spectata: o continentia mortem & infernum profligans, & quæ ab immortalitate possidetur: o continentia gaudium Prophetarum, & Apostolorum gloriatio: o continentia, Angelorum vita, & Sanctorum corona: Beatus est qui te tenet, beatus qui obdurat in tolerantia, quoniam paucillulūm fatigatus, multūm in te gaudebit.

11 BASILIVS in libro de vera virginitate, in principio: Magnum reuera quiddam ac præclarum, virginitas est: quæ (vt totum simul explicem) hominem incorruptibili DEO similitudinem facit. Hæc autem profectō non à corporibus ad animas manat: sed cūm incorporalis animæ propria & præcipua sit, eius preciosissima integritate corpora quoque incorrupta seruantur. Et post

post libri medium: Virginitas vitam nostram de corruptiōe ad sanctitatis gloriam colligit. Præoccuparunt virtutis opere virgines, quod in regeneratione per eam corporum mutationem, quæ in resurrectione continget, in ipsis DE I virtute perficiendum est: hæc enim angelorum instar, neque nubent, neque nubentur: verūm & virtute animæ, & corporis integritate angelis æquales sunt. Nulquam Dominus virginitatē inter veteris vel noui testamenti mandata constituit. Voluit quippe eximia virtutis meritum non iustitiam necessitati obnoxium fieri: sed egregij ac singularis animi specimen atque indicium esse, dum sponte sua, nulla imperij necessitate cogente, quod mandata omnia excellit, & supra humanæ naturæ modum est, desiderio affectūque virtutis efficeret. Coniugium quippe naturale est, vbi etiam lex conuenientia naturæ disponit. Virginitas verō supergressa naturam, legis vinculis non tenetur adstricta, quæ incorruptionis excellentem virtutem creatori & auctori legis iure preciosi muneris offert, Et post multa: Quocirca quoniam hæc integerrima castitas preciosissima omnium est, maximaq; possessio, hisq; qui hanc fuerint adepti, reposita sunt gloriosissima præmia, doctrinæ Domini obtemperantes, ea ratione sabbatizare studeamus, impollutamq; & ab omni macula intactam asidue naturalē diuinæ effigiei seruemus pulchritudinem. Et Esaiæ verba de eunuchis interpretatus, ait: Pro humano, inquit, nomine, angelorum immortalium eis nomen dabo, quod non deficiet, vt cælum & cæli pulcherrimam partem habeant ad immorandum, atque in cæli pulcherrima sede, hoc est, in domo mea intrā septa habitantes, non angelorum iam naturā tantūm, ac dignitatem perpetuæ successione accipiant, ipsi sibi in æterna vita pro successione generis sufficientes, verūm & locum inter angelos habeant illustrem, atque insignissimum, nomenq; pro eximiæ virtutis splendore indelebile.

12 GREGORIVS Nazianzenus in carmine de virginitate:

*Salve virginitas, diuino tradita dono,
Mater inoffensæ vitæ, bona maxima fundens,
Christi pars, & spiritibus sociata supernis
Ignaris thalami: nam magnus coniugis expers
Est Deus, atque Dei rutilans chorus omnipotentis.*

13 AVGVSTINVS in libro de sancta virginitate, capite scilicet secundo: Cum ipsa igitur vniuersa Ecclesia virgo sit, desponsata vni viro Christo, sicut dicit Apostolus: quanto digna sunt honore membra eius: quae hoc custodiunt, etiam in ipsa carne, quod tota custodit in fide? Proinde cum Ecclesia vniuersa sit sancta & corpore & spiritu: nec tamen vniuersa sit corpore virgo, sed spiritu: quanto sanctior est in his membris, vbi virgo est & corpore & spiritu? CAPITE quarto: Quomodo, inquit Maria, fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quod profecto non diceret, nisi Deo virginem se ante vouisset. Virginitatem Deo dicauit, cum adhuc, quid esset conceptura, nesciret: vt in terreno mortaliq; corpore, caelestis vitae imitatio, voto fieret, non praecipio, amore eligendi, non necessitate seruandae: ita Christus nascendo de virgine, quae antequam sciret, quis de illa fuerat nasciturus, virgo statuerat permanere, virginitatem sanctam approbare maluit, quam imperare. Ac sic etiam in ipsa femina, in qua formam serui accepit, virginitatem esse liberam voluit. CAPITE octauo: Nulla carnis foecunditas sanctae virginitati etiam carnis comparari potest. Neque enim & ipsa quia virginitas est, sed quia Deo dicata est, honoratur, quae licet in carne seruetur, spiritus tamen religione ac deuotione seruetur. Ac per hoc spiritalis est etiam virginitas corporis, quam vouet & seruat continentia pietatis. CAPITE vndecimo: Nec nos hoc in virginibus praedicamus, quod virgines sunt, sed quod Deo dicatae pia continentia virgines. CAPITE decimotertio: Virginalis integritas & perquam continentiam ab omni concubitu, immunitas, angelica portio est, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuae meditatio. Cedat huic omnis foecunditas carnis, omnis pudicitia coniugalis: illa non est in potestate, illa non est in aeternitate: foecunditatem carnalem non habet liberum arbitrium, pudicitiam coniugalem non habet caelum. Profecto habebunt magnum aliquid praeter ceteros in illa communi immortalitate, qui habent aliquid iam non carnis in carne. Vnde mirabiliter desipiunt, qui putant huius continentiae bonum non esse necessarium propter regnum caelorum, sed propter praesens seculum: quod scilicet coniugia terrenis curis pluribus atque arduioribus distenduntur, quam molestia virgines & continentia carent: quasi ob hoc tantum melius sit non coniugari, vt huius temporis relaxentur angustiae, non quod in futurum seculum aliquid profit. Hanc vanam sententiam ne cordis propria vanitate protulisse videantur, adhibent ex Apostolo testimonium, vbi ait, &c.

Con-

2. Cor. 11. Inter Ecclesiae membra dignitate praestat virgines.

Luca 1. Virginitatem vouerat B. Maria.

Virginitas quae Deo dicata est, honoratur.

Virgines Deo dicatae, potissimum commendantur.

Virginalis integritas angelica portio est.

Præuium singularare.

Virginitas propter regnum caelorum seruatur, non autem propter vacuitatem molestiarum tantum huius vitae. Vanasententia.

Confutat autem postea Augustinus ex professo hanc sententiam capite vigesimo secundo, & sequentibus: & contrarium probat ex ijs scripturae verbis: quomodo placeat Deo: castrauerunt seipsos propter regnum caelorum. CAPITE vigesimo primo: Nos secundum scripturarum sanctorum fidem sanamque doctrinam, nec peccatum esse dicimus nuptias, & earum tamen bonum non solum infra virginalem, verum etiam infra vidualem continentiam constitutum: praesentemque necessitatem coniugatorum, non quidem solum ad vitam aeternam, verum etiam ad excellentem gloriam & honorem, qui perpetuae continentiae reseruatur, impedire eorum meritum dicimus, neque hoc tempore, nisi eis qui se non continent, nuptias expedire: & tribulationem carnis ex affectu carnali venientem, sine quo nuptiae incontinentium esse non possunt, nec tacere voluisse Apostolum veram continentem, nec plenius explicare hominum infirmitati parcetum.

CAPITE vigesimo quarto: Ita ne tanta dementia quisquam est contrarius veritati, vt in carne factos eunuchos meliorem quam coniugatos locum in domo Dei habere credat, & pio proposito continentes, corpus vsque ad contemptas nuptias castigantes, seipsos non in corpore, sed in ipsa concupiscentiae radice castrantes, caelestem & angelicam vitam in terrena mortalitate meditantem, coniugatorum meritis pares esse contendat? CAPITE trigesimo sexto: Respice agmina virginum, puerorumque, puellarumque sanctarum: in Ecclesia tua eruditum est hoc genus, illic tibi a maternis vberibus pullulauit, nomen tuum ad loquendum linguam soluit, nomen tuum velut lac infantiae suae fuxit infusum. Non potest quisquam ex hoc numero dicere, Qui prius fui blasphemus & persecutor & iniuriosus, sed misericordiam consecutus sum, quoniam ignorans feci in incredulitate: immo etiam quod non iussisti, sed tantummodo volentibus arripendum proposuisti, dicens: Qui potest capere, capiat: arripuerunt, vouerunt, & propter regnum caelorum seipsos, non quia minatus es, sed quia hortatus es, castrauerunt. CAPITE quadragesimo quarto: Quis nesciat obedientem mulierem, inobedienti virgini praeposendam? Sed cum ambae sint obediens praecipio Dei, ita ne trepidabit sanctam virginitatem etiam castis nuptiis, & continentiam praefere conubio, fructum centenum praere triceno? Immo verum non dubitet, hanc rem illi rei praeposere. Hic tamen vel haec virgo obediens & Deum timens, illi vel illi mulieri obediens & Deum timenti se anteferre non audeat: alioquin non erit humilis, & Deus superbis resistit. CAPITE quinquagesimo sexto, eoque ultimo: Pro

1. Cor. 7. Matt. 19. Esa. 56. Doctrina sana de continentia virginum, viduarum, & coniugum.

Nuptiae non expediunt, nisi eis qui se non continent. 1. Cor. 7.

Dementia est veritati contraria dicere virgines & coniugatos meritis pares esse.

Innocentia virginum sacrarum D. Augustini tempore.

1. Tim. 1.

Matth. 19. Votum castitatis.

An quaeuis virgo, cuius coniugata praeferebitur, quae admodum securae praefertur virginitas castis etiam nuptiis. Matth. 13. Iacob 4.

Sanctimoniales à sanctitate dictæ.

modulo itaque nostro & de sanctitate qua sanctimoniales propriè dicimini, & de humilitate qua conseruatur quicquid magnum dicimini, satis locuti sumus.

14 **FVLGENTIVS** Ruspensis Episcopus epistola tertia ad Probam: Veruntamen vtriusque rei congrua discretione momenta pensantes, tantum dicimus à sanctis nuptijs, vbi nubunt qui se continere non possunt, sanctam virginitatem merito potiore distare, quantum distant à bonis meliora, ab humilibus celsa, à terrenis cælestia, à beatis beatiora, à sanctis sanctiora, à mundis mundiora, à mortali connubio immortale connubium, à carne spiritus, ab infirmitate virtus: à foetu trāsfititiæ prolis, permanfuri germinis fructus: à tribulatione securitas, à perturbatione tranquillitas, à bono quod est cum angustia momentaneum, melius quod est cum lætitia sempiternum. Nec dubitamus dicere, tantum à sancta virginitate carnis & spiritus, fidelium coniugatorum (licet à Deo concessum) infirmæ mortalisq; carnis huius distare concubitum, quantum similitudo pecorum, ab imitatione discernitur angelorum.

15 **HIERONYMVS** epistola vigesima secunda ad Eustochium de custodia virginitatis: Dicat aliquis: Et audes nuptijs detrudere, quæ à Deo benedictæ sunt? Non est detrudere nuptijs, cum illis virginitas antefertur. Nemo malū bono comparat. Gloriantur & nuptæ, cum à virginibus sint secundæ: Crescite, ait & multiplicamini, & replete terram. Crescat, & multiplicetur ille, qui impleturus est terram. Tuum agmen in cælis est. Laudo nuptias, laudè coniugium: sed quia mihi virgines generant, lego de spinis rosam, de terra aurum, de concha margaritum. De virginibus, inquit Apostolus, præceptum Domini non habeo. cur? quia & ipse vt esset virgo, non fuit imperij, sed propriæ voluntatis. Neque enim audiendi sunt, qui eum vxorem habuisse constringunt: cum de continentia differens, & suadens perpetuam castitatem, intulerit: Volo omnes esse sicut me ipsum. Et infra: Dico autem innuptis, & viduis: Bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego. Et in alio loco: Nunquid non habemus potestatem circuducendi mulieres, sicut & cæteri Apostoli? Quarè ergò non habet Domini de virginitate præceptum? Quia maioris est mercedis, quod non cogitur, & offertur: quia, si fuisset virginitas imperata, nuptiæ videbantur ablatæ: & durissimum erat contra naturam cogere, angelorumq; vitam ab hominibus extorquere, & id quodā modo damnare, quod conditum est. Alia fuit in veteri lege felicitas, ibi dicitur beatus, qui

Inter virginitatem & castitas nuptias quanta sit differentia.

Non detrahit nuptijs, qui anteponit ijs virginitatē. Genes. 1.

1. Cor. 7. Paulus virgo.

1. Cor. 9.

Angelorum vita.

qui habet semen in Sion, & domesticos in Hierusalem. Et maledicta sterilis, quæ non pariebat. Et filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Nunc eunuchis dicitur: Nè te lignum arbitris aridum. Habes locum pro filijs & filiabus in cælestibus sempiternū. Virgo Helias, Helisee virgo, virgines multi filij prophetarū. Statim vt filius Dei ingressus est sup terram, nouā sibi familiā instituit, vt, q ab angelis adorabatur in cælo, haberet angelos in terris.

16 **ET** libro primo contra Iouinianum: Neque verò nos Marcionis & Manichæi dogma sectantes, nuptijs detrahimus: nec Tatiani principis Enkratitarum errore decepti, omnem coitum spurcum putamus: qui non solum nuptias, sed cibos quoq; quos Deus creauit ad vtendum, damnat, & reprobat. Scimus in domo magna non solum vasa esse aurea & argentea, sed & lignea, & fictilia: & super fundamentum Christi, quod Paulus architectus posuit, alios ædificare aurum, argentum, lapides preciosos, alios è contrario scenum, ligna, stipulam. Nō ignoramus honorabiles nuptias & totum immaculatum. Legimus primam Dei sententiam: Crescite, & multiplicamini, & replete terram: sed ita nuptias recipimus, vt virginitatem, quæ de nuptijs nascitur, præferamus. Nunquid argentum non erit argentum, si aurum argento preciosius est? aut arboris & segetis contumelia est, si radici & folijs, culmo & aristis, poma præferantur & fructus? Vt poma ex arbore, frumentum à stipula, ita virginitas è nuptijs. Centesimus & sexagesimus & tricesimus fructus, quanquam de vna terra & de vna semente nascatur, tamen multum differt in numero. Triginta referuntur ad nuptias: Nam & ipsa digitorum coniunctio, quasi molli se complexans osculo & fœderans, maritum pingit & coniugem. Sexaginta verò ad nuptias, eò quòd in angustia & tribulatione sunt positæ: vnde & superiori digito deprimuntur: quantoq; maior est difficultas expertæ quondam voluptatis illecebris abstinere, tanto maius est præmium. Porrò centesimus numerus, diligenter quæso lector attende, de sinistra transfertur ad dexteram, & eisdem quidem digitis, sed non eadem manu, quibus in læua nuptiæ significantur & viduæ, circulum faciens, exprimit virginitatis coronam.

17 **IDEM** in apologia pro libris aduersus Iouinianum ad Pammachium: Reprehendunt me quidam, quòd in libris, quos aduersus Iouinianum scripsi, nimis fuerim vel in laude virginum, vel in suggillatione nuptiarum: & aiunt condemnationem quodam modo esse matrimonij, intantum pudicitiam prædicare, vt nulla videatur

Esa. 31. Psal. 127. Esa. 56. Helias & Heliseus cum multis filijs pphetarum virgines fuerunt.

Hieronymi sententia de nuptijs & virginitate. 1. Tim. 4. 2. Tim. 2. 1. Cor. 3.

Heb. 13. Gen. 1.

Per centesimū fructū virginitas, p sexagesimum viduitas, p tricesimū verò coniugium significatur.

Purgat se Hieronymus.

Iouiniani & Hieronymi sententiæ discrepantes de nuptijs & virginitate. Hieronymus non dānasse nuptias. Matt. 13.

Antiquiores patres minus tribuisse vili sunt nuptijs, quā Hieronymus tribuit. Hieronymi protestatio.

Ex scriptura hausit Virginitatis commendationē tantam. Continentia Apostolorū & Clericorū.

Virgines veteris & noui testamenti.

Pudicitia laus.

Triplex castitas. Virginitatis laus.

deatur inter vxorem & virginem comparatio derelinqui. Ego si benè problematis memini, inter Iouinianum & nos ista contentio est, quòd ille exaquet virginitati nuptias, nos subijciamus: ille parum, vel nihil, nos multum interesse dicamus. Deniq; idcirco, te post Dominum faciēte, damnatus est, quòd ausus sit perpetuè virginitati matrimonium comparare. Et pauld post: Aurum virginitatem, argentum diximus matrimonium, centesimum & sexagesimum & tricesimum fructum de vna terra exposuimus, & de vna semente generari, licet multum differat in numero. & quisquam tam iniquus lector erit, vt non ex meis dictis, sed ex suo mensu iudicet? Et certè multo clementiores erga coniugia fuimus, omnibus penè latinis & græcis tractatoribus: qui centesimum numerum ad martyres referunt, sexagesimum ad virgines, tricesimum ad vi-
 18 **IGNATIUS** in epistola ad Philadelphenses: Virgines, solum Christum præ oculis habete, & cæt. Vtinam fruatur vestra sanctitate, sicut Helix, sicut Iesu Naue, sicut Melchisedec, Helixai, Hieremias, Ioānis Baptistæ, dilecti illius discipuli, sicut Timothei, Titi, Euodij, Clementis, qui in castitate de vita exierunt.
 19 **CYPRIANVS** in libro de disciplina & bono pudicitia: Pudicitia est honor corporum, ornamentum morum, sanctitas sexuum, vinculum pudoris, fons castitatis, pax domus, cōcordiæ caput. Hæc nos commendat Domino, connectit Christo: hæc expugnat omnia de membris illicita desideriorum prælia, pacem nostris corporibus inducit: beata ipsa, & beatos efficiens apud quoscūque habitare dignatur. Sedenim pudicitia locum primum in virginibus tenet, secundum in continentibus, tertium in matrimonij. Et post pauca: Virginitas æquat se angelis: si verò exquiramus, etiam excedit, dum in carne luctata, victoriam etiam contraturam refert, quam non habent angeli: Virginitas quid aliud est, quam

quàm futuræ vitæ gloriosa meditatio? Virginitas neutri sexus est: virginitas est perseverans infantia: virginitas est voluptatum triumphus: virginitas filios non habet, sed quod plus est, filiorum contemptum habet: non habet fecunditatem, sed non habet orbitatem. Et sub finem: Nihil animum fidelem sic delectat, quàm integra immaculati pudoris conscientia. Voluptatem vicisse, voluptas est maxima: nec vlla maior est victoria, quàm ea quæ de cupiditatibus refertur. Qui hostem vicit, fortior fuit, sed altero: qui libidinem repressit, seipso fortior fuit: qui inimicum prostravit, externum hostem percussit: qui cupiditatem depresso, hostem domesticum superavit. Malum omne facilius vincitur, quàm voluptas: quia illud quicquid est, horridum est: hoc blandum est.

20 **ISIDORVS** libro secundo de summo bono, capite quadragesimo: A Deo datur continentia, sed petite, inquit, & accipietis. Tunc autem tribuitur, quandò Deus gemitu interno pulsatur. Prælatam virginitatem esse nuptiarum coniugio. Illud enim bonum, hoc optimum. Coniugium concessum est, virginitas admonita tantum, non iussa. Sed ideò tantum admonita, quia nimis excelsa: Geminum est bonum virginitas, quia & in hoc mundo sollicitudinem seculi adimit, & in futuro æternum castitatis præmiū percipit. Virgines feliciores sunt in vita æterna, Esaia testante: Hæc dicit Dominus eunuchis: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum: & nomē melius à filijs & filiabus, nomen sempiternum dabo eis quod non peribit. Nec dubium, quòd qui casti perseverant & virgines, Angelis Dei efficiuntur æquales. Amanda est pulchritudo castitatis, cuius degustata delectatio dulcior inuenitur, quàm carnis. Castitas enim fructus suauitatis est, & pulchritudo inuiolata sanctorum. Castitas securitas mentis est, & sanitas corporis: vnde & aliquos gentilium gymnicos legimus perpetuā Veneris abstinentiam exercuisse, nè virtutem libidine frangerent. Luxuriosa namq; vita carnem citò debilitat, fractamq; celeriter ducit ad senectutē. Omne peccatum per poenitentiam recipit vulneris sanitatem: Virginitas autem si labitur, nullatenus reparatur. Nam quanuis poenitendo veniæ fructum percipiat, incorruptionem tamen nullatenus recipit pristinam.

1 **BASILIVS** Magnus in præfatione in Ascetica (alijs Propositum est sermo primus exercitamentorū pietatis) sic ait: Non te vlla impediatur, illigetq; de coniuge cupiditas: non de filijs sollicitudo, quāddò alienum hoc est penitus à cælestis militiæ disciplina. Siquidem
 ffff arma

Victoria virginum.

Vnde & quomodo obtineatur continentia. Virginitas præstat nuptijs.

Virginitatis & castitatis commendatio. Esa. 56.

Matt. 23: Luc. 20.

Propositum corū q castitate & castitatis amplexu voluit.

Propositum
eorū q̄ casti-
tate & cæli-
tatis ample
cōvolunt.

arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia DEO. Corporis te natura non vincit, neque vim affert inuito: Non te de soluto constrictum facit. Non enim tu id quæris, vt sobolem in terris relinquant, sed vt in cælum sursum educas: non vt attingentibus te corpus connubijs adglutines, sed vt quæ spiritui conuenientia sunt, persequare: vt animabus videlicet præsis, & spiritualiter hberos gignas. Imitare sponsum cælestem: insurgentes aduersum te crebro inuisibiles hostes in fugam dato: bellum cum potestibus illis ac principibus gerito: studetoq; vt eos ex animo primum expellas tuo, neque omnino illis quicquam sit apud te loci.

2 IDEM in Constitutionibus Monasticis, capite primo (secundum alios in præfatione Constitutionum exercitiorum) ita ait: Qui à mundi vinculis esse liber gliscit, hic coniugium veluti compedes quasdam profugit, & DEO vitam suam consecrauit, & castitatem professus est ea re, nè sibi amplius liberum esset vxorem ducere, sed assidue vsque pro tenenda castitate aduersus naturam decertaret, & naturæ impetus illos qui omnium habentur acerrimi. Qui enim eiusmodi est, hic cum DEVM vnice sibi amandum proposuerit, & eius ab omnibus perturbationibus vacuitatem aliquatenus saltem, quantum possit, cupiat consequi, & spirituales puritatem tranquillitatemq; mentis, & ab omni intemperie submotam placiditatem, & quæ ex his nascuntur, lætitiā & gaudium optet degustare, in eo elaborat, vt ab omni concretionem materiæ, corporaliq; affectione animum turbulenter exagitante, longissimè cogitationes abducatur suas, & cælesti lumine citra vllam fatietatem largiter hausto, puro, neque vmbra vlla præpedito mentis oculo res diuinas vndique contemplatur. Is autem vbi ad huiusmodi habitum, statumq; hoc modo animum suum iugi exercitio deduxerit: Deo, quatenus DEI similitudinem mortalis potest attingere, similis efficitur, ab eoque summè & diligitur, & charus cum primis habetur: vt qui factu difficilimum certamen confecerit, & mente ab omni penitus materiæ contagione ac corporea labæ expedita, atque pura affectionum istarum effecta, familiariter cum DEO congradi poterit. Proinde qui per eam, quam dixi, exercitationem, ad huiusmodi habitum peruenerit, hic flagitiosissimè ac perniciosissimè fecerit, si voluptatum blanditijs delinuit,

Castitatem p̄
seffurus qui
sibi proposi-
tū habeat.

Ad Dei simi-
litudinē pdu-
cit perfecta
castitas.

Deijs qui ad
carnis vitia
zelabuntur.

nitus, ad carnis vitia denuò delabatur, & si suscipiendis quæ inde sursum ascendunt, exhalationibus animi oculos sibi veluti crassissima quadam nebula offusos esse patiat, vellicatæque ab libidinum fumo mentis acie, excidat à contemplatione rerum diuinarum.

3 CASSIANVS in collatione duodecima, quæ est Abbatis Cheremonis, capite quarto: Certos tamen esse nos conuenit, quod licet omnem continentia distinctionem, famem scilicet ac sitim, vigiliis quoque & operis iugitatem, atque incessabile subeamus studium lectionis, perpetuam tamen castimoniam puritatem horum laborum merito contingere nequeamus, nisi in his iugiter desudantes, experientia magisterio doceamur incorruptionem eius diuinæ gratiæ largitate concedi. Ob hoc sanè solummodò se vnusquisque infatigabiliter in his exercitijs perdurare debere cognoscat, vt per illorum afflictionem misericordiam Domini consecutus, de impugnatione carnis ac dominatione præpotentium vitiorum diuino mereatur munere liberari, non quo adepturum se per illa confidat istam, quam cupit, inuolatam corporis castitatem. Tanto autem erga acquisitionem castimoniam desiderio atque amore inflammemur, quanto quis pecuniarum cupidissimus appetitor, vel qui summa honorum ambitione distenditur, vel qui intolerabili pulchræ mulieris amore raptatur, desiderium suum impatientissimo ardore optat expleri.

4 ET capite septimo: Primus pudicitia gradus est, nè vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, nè mens illius voluptuarijs cogitationibus immoretur. Tertius, nè femineo nec tenuiter ad concupiscentiam moueatur ad spectu. Quartus, nè vigilans vel simplicem carnis perferat motum. Quintus, nè cum memoria generationis humanæ, vel tractatus ratio, vel necessitas lectionis ingesserit, subtilissimus mentem voluptuariæ actionis perstringat assensus, sed velut opus quoddam simplex ac ministerium humano generi necessariò contributum, tranquillo ac puro cordis contempletur intuitu, nihilq; amplius de eius recordatione concipiat, quam si operationem laterum vel cuiuslibet alterius officinæ mente pertractet. Sextus castimoniam gradus est, nè illecebrofis phantasmatis feminarum vel dormiens illudatur.

Castitas p̄fe-
cta an solis
opibus cōpa-
rari possit.

Desideriū ac-
quiritur casti-
tatis.

Castitatis
gradus sex.

5 BASILIUS Magnus homilia in psalmum quadagesimum
ffff 2 quar-

Psal. 44.

quartum: Audiant hæc quæ virginitatem Domino vouerunt, quod virgines regi adducentur, virgines planè quæ proximæ sunt Ecclesiæ, nempe ponè ipsam affectantes, nusquam aberrantes ab Ecclesiastica disciplina. Hæ porro virgines in lætitia & exultatione adducentur, ducentur in templum regis. Non quæ virginitatis voto se subtraherunt vi adactæ, non item quæ ex tristitia aut necessitate vitæ virginalis sanctimoniam susceperunt: sed quæ in lætitia & exultatione gaudent, & se exhilarant, tali officio perficiendæ virtutis addictæ: Hæ demùm adducentur regi, & adducentur, non in vnum plebeium & vulgarem locum, sed in templum regis. Vasa nanque sacerdotalia, quæ humanus vsus nõ commaculauit, in sancta sanctorum adducentur, & ad adyta accedendi potestatem habebunt, vbi contaminati pedes non ambulabunt.

Votum virginitatis liberè nuncupari Deo debet.

Singularis virginum locus in celo.

V

Quomodò consilium Evangelicum de Obedientia nobis proponitur?

De Obedientiæ laude & perfectione vide Aug lib. 14. de ciuitat. Dei cap. 12. Hieron. episto 8. ad Demetriad: Greg lib. 35. moral. ca. 12. Item in primum Regum lib. 2. cap. 4. lib. 4. cap. 5 & lib. 6. cap. 2. Cass. lib. 4. cap. 10. Collat. 2. cap. 11. & collat. 4. cap. 20. Bernar. in sermone de 3. ordinib. ecclesiæ. Item ad milites templi cap. 13. & in sermone de virtute obed.

a. Ioann. 6. d. 4. e. 5. e.

b. Lucæ 2. g. Bernard. sermone 3. de circumcis. Domini.

c. Matth. 20. d. Lucæ 22. c.

d. Philip. 2. b.

A CHRISTVS Dominus primum exemplo vitæ sanctissimæ, sicut antè meminimus, deindè verbo suo huius Obedientiæ rationem perfectam nobis proposuit atque commendauit. Venit enim non suam ^a facere voluntatem, sed patris, & eorum quibus fuisse ^b subditus legitur: venit idem ^c ministrare, & non ministrari, adè vt humiliarit semetipsum, factus ^d obediens vsq; ad mortem, mortem autem Crucis.

B Tum ad suam imitationem nos

ver-

verbo excitans, dixit: ^e *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Quæ verba, vt generatim ad omnes dicta, rectè quidem possunt accipi, sed peculiariter tamen atque perfectiùs ad eos pertinēt, qui pro suo modulo se Christo ita cõformāt, vt nulla in re suū esse iuris velint, & alieno potiùs, quàm suo arbitratu viuere satagūt, dum alterius, quem Christi loco sibi præposuerunt, voluntatem & imperium vltro sequuntur.

C Horum præfectus, vt Basiliius ^f docet, Christi personam obtinet, ac veluti mediator Dei & hominū factus, salutem obedientium, Deo sacrificat. Vndè quæadmodum oues pastori obediūt, ea pergentes via, qua pastor ipsas duxerit: ita conuenit huiusmodi pietatis exercitatores suis obedire præfectis, non curiosè inuestigando præcepta, vbi à peccato aliena fuerint, sed cum omni alacritate ac studio explendo ea quæ demandantur. De quo præfecto sic etiam post Basilium Bernardus ^g affirmat: Ipsum quem pro Deo habemus, tanquam deum in his, quæ non sunt apertè contra Deum, audire debemus.

^e Matth. 16. d. Lucæ 9. c. Hiero ad Rusticum monachum epistola 4. Basil. in sermone de abdicacione rerum & in sermone de institutione monachorum & quæst. 96. in regulis breuioribus. Item in constitutionibus monasticis cap. 23. Gregor lib. 32. Moral. capit. 21. Niceph. libr. 11. ecclesiast. histor. cap. 37.

^f Basil. in constitutionibus monasticis cap. 23. 1. Reg. 15. e. Eccês 4. d. Lucæ 10. c. Ephes. 6. a. Coloss. 3. d.

^g Bernardus in tractatu de præcepto & dispensatione. Vide eundem in epistola 7. ad Adam monachum.

h Philo in lib. de vita cō-
templatiua & ex eodem
Euseb. & Nicepho. Iose-
phus lib. 18. antiquitat.
ca. 2. & lib. 2. de bello fu-
daico ca. 7. Epiphani. hæ-
resi 29. Hier. ad Eustocho.
de custod. virg. Item de
viris illust. in Philone &
Marco. Dionys. de eccle-
siast. hierarch. cap. 6. Eu-
seb. lib. 1. demonstrat. eu-
angel. cap. 8. Aug. in psal.
132. & de morib. eccles.
Cathol. cap. 31 & 33. Item
lib. 8. confess. ca. 6. Amb.
epist. 82. Cass. Collat. 18.
ca. 4. & sequentib. Nazia.
in vita Basil. Athanas. in
vita Antonij Sulpit. in
vita Martini. Isidor. li. 2.
de eccl. off. ca. 15. Sozom.
li. 1. hist. ca. 12. Greg. li. 2.
dialog. & lib. 1. epist. 33.
Chryso. aduersus vitup.
monast. vitæ & homil. 56.
ad pop. cū sequentib. Itē
homil. 14. in 1. ad Timot.
Bernard. in apol. ad Gui-
liel. ab & homil. de bo-
nis margaritis.

D Huiusmodi^h autem fideles & excel-
lentes Christi imitatores, qui dictis consi-
lijs obseruandis serio vacarent, vt veteres
ostendunt annales, Ecclesia semper habu-
it, & in his delectos probatosque coetus
piorum ac religiosorum hominum, qui su-
pra vulgi morem ac exemplum, abdicatis
semel bonis omnibus & relictis carnis ille-
cebris, ex professo studerent sanctæ obedi-
entiæ: eò videlicet spectantes, vt ad Christi
obedientis exemplar, & ad Euāgelicæ nor-
mæ perfectionem sese totos componerēt,
nullumq; propriæ voluntati locum relin-
querent.

E Cuius rei testes perquam idoneos ha-
bemus Basilium, Augustinum, Hierony-
mum, Benedictum, Gregorium, Cassia-
num, Bernardum, aliosque innumeros
Euāgelicæ perfectionis professores, & mo-
nastici instituti tum defensores, tum obser-
uatores integerrimos.

S C R I P T V R A E.

IOANNIS 6. 4. & 5. Lucæ 2. & ad Philipp. 2. vt supra quæst. 2.

MATTHÆI vigesimo: Filius hominis non venit mini-
strari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem
pro multis.

L V-

LVCAE vigesimo secundo: Quis maior est, qui recumbit,
an qui ministrat? Ego autem in medio vestrum sum sicut
qui ministrat.

MATTHÆI decimosexto, vt in textu.

LVCAE nono: Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post
me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suā quo-
tidie, & sequatur me.

PRIMI Regum decimo quinto: Et ait Samuel: Nūquid vult
Dñs holocausta et victimas, et non vt potius obediat voci
Dñi? Melior est enim obedientia quàm victima: & ausculta-
re, magis quàm offerre adipem arietum: quoniam quasi pec-
catum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ,
nolle acquiescere.

ECCLESIASTIS quarto: Multo melior est obedientia, quàm
stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

LVCAE decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos sper-
nit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui mi-
sit me.

AD Ephesios sexto: Serui, obedite dominis carnalibus,
cum timore & tremore in simplicitate cordis vestri, sicut
Christo: nō ad oculū seruietes, quasi hominibus placetes:
sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cū
bona voluntate seruietes, sicut Dño, & non hominibus:
scientes quoniam vnusquisq; quodcunque fecerit bonum,
hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber.

AD Colossenses tertio: Filij, obedite parentibus per
omnia. Hoc enim placitum est in Domino. Serui, obe-
dite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum serui-
etes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cor-
dis, timentes DEVM. Quodcunque facitis, ex ani-
mo operamini, sicut Domino, & non hominibus: scientes
quòd

quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Christo seruite.

P A T R E S.

- 1 A A V G V S T I N V S** libro decimoquarto de ciuitate Dei, capite duodecimo: Obedientia commendata est in præcepto, quæ virtus in creatura rationali mater quodammodò est omnium custosq; virtutum.
- 2 H I E R O N Y M V S** epistola 8. ad Demetriadem de seruanda virginitate: Bonum est obedire maioribus, parère præfectis, & post regulas scripturarum, vitæ suæ tramitem ab alijs discere, nec præceptore vti pessimo, scilicet præsumptione sua.
- 3 G R E G O R I V S** Magnus libro trigesimo quinto Moralium in Iob, capite duodecimo: Sola virtus est Obedientia, quæ virtutes ceteras menti inserit, insertasq; custodit. Obedientia victimis iurè pponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur.
- 4 I T E M** in librum primum Regum, libro secundo, capite quarto: Vera Obedientia nec præpositorum intentionem discuit, nec pcepta discernit: quia qui omne vitæ suæ iudicium maiori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur, operatur. Nescit enim iudicare, quisquis perfectè didicerit obedire.
- 5 E T** libro quarto, capite quinto: Victimæ sunt obsequia obedientium, quia cum hominibus pro Deo subijcitur, superbos spiritus superamus. Cæteris quidè virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergò sunt qui obediunt: quia dum voluntatem suam alijs perfectè subijciunt, ipsi lapsis per obedientiam angelis dominantur.
- 6 L I B R O** sexto in eundem primum librum Regum, capite secundo: Inobedientes dum tument corda Maiorum iussa non faciunt, cum meliorare, quod eis iniungitur, conantur, sua opera Deo offerre dum cupiunt, semetipsos tollunt. Nam per alias virtutes nostra ei impendimus, per obedientiam nosmetipsos exhibemus. Omnia bona opera postponenda sunt his bonis quæ iubentur. Melior est obedientia quam victimæ &c. Quia longè altioris meriti est, propriam voluntatè alienæ semper voluntati subijcere, quam magnis ieiunijs corpus atterere: aut p cõpunctionem se in secretiori sacrificio mactare: quia qui perfectè voluntatem præceptoris sui implere didicit, in cælesti regno & abstinentibus & fletibus excellit.

7 CAS-

- 7 C A S S I A N V S** libro quarto de institutis cœnobiorum, capite decimo, loquens de Tabennensiotarum monachorum, in Thebaide commorantium, obedientia: Post hæc tanta (inquit) obseruantia obedientiæ regula custoditur, vt iuniores abique præpositi sui scientia vel permisso non solum non audeant extra cellam progredi, sed ne ipsi quidem communi ac naturali necessitati satisfacere sua autoritate præsumant. Sicq; vniuersa complere, quæcunque fuerint ab eo præcepta, tanquam si à Deo sint cælitus edita, sine vlla discussione festinant, vt nonnunquam etiam impossibilia sibi met imperata, ea fide ac deuotione suscipiant, vt virtute ac sine vlla cordis hæsitacione, perficere ea aut consummare nitantur, & nec impossibilitatem quidem præcepti pro senioris sui reuerentia metiantur. De quorum obedientia speciatim nunc dicere prætermitto. Exemplis enim eam ipsis paulò post tradere suo loco disponimus.
- 8 I T E M** in Collatione secunda, quæ est Abbatis Moysis, capite vndecimo: Hoc igitur modo ad scientiam discretionis veræ peruenire facillimè poterimus, vt seniorum vestigia subsequentes, neque agere quicquam noui, neque discernere nostro iudicio præsumamus: sed quemadmodum nos vel traditio eorum, vel vitæ probitas informarit, in omnibus gradiamur. Qua institutione firmatus non modò ad perfectam discretionis rationem quisque perueniet, verum etiam munitus à cunctis insidijs inimici & tutissimus permanebit. Nullo nanque alio vitio tam præcipitem diabolus monachum pertrahit ac perducit ad mortem, quam cum eum neglectis consilij seniorum, in suo iudicio persuaserit ac definitione doctrinave confidere.
- 9 C O L L A T I O N E** quarta, quæ est Daniëlis abbatis, capite vigesimo: Vnum sanè atque idem inobedientiæ genus est, vel propter operationis instantiam, vel propter ocij deliderium, senioris violare mandat: tamq; dispèdiosum est pro somno, quam pro vigilantia monasterij statuta conuellere: Tantum denique est, Abbatibus transire præceptum vt legas, quantum si contempnas vt dormias.
- 10 B E R N A R D V S** in sermone de tribus ordinibus Ecclesiæ, ad patres in Capitulo facto: Quisquis vel apertè vel occultè fatagit, vt quod habet in voluntate, hoc ei spiritualis pater iniungat, ipse se seducit, si fortè sibi quasi de obedientia blandiatur. Neque enim in ea re ipse prælato, sed magis ei prælatus obedit.
- 11 I N** sermone ad milites templi, capite decimo tertio: Sanè non

Obedientiæ pfecta antiquo rri monachorum & religiosorum.

Vide cap. 24. & sequentia eiusdè lib. 4.

Discretionis veram paradi ratio.

Iudicij pprij abnegatio quæ sit Religioso necessaria.

Neq; in spiritualibus & pijs operibus discedendum est à voluntate Superiorum.

Voluntas subditi, voluntati Superioris subiecta & cõformis esse debet.

ggg

omni-

Ioan. 11. & 12. omnino debeo transire silenter domum obedientie, Bethaniam vnde deliger, castellum Mariæ & Marthæ, in quo Lazarus est resuscitatus, vbi nimirum & vtriusque vitæ figura, & Dei erga peccatores mira clementia, nec non & virtus obedientiæ vnâ cum fructibus penitentiae commendatur. Hoc ergo in loco breuiter intimatum sufficiat, quod quidem nec studium bonæ actionis, nec otii sanctæ contemplationis, nec lachryma penitentis, extra Bethaniam accepta esse poterunt illi, qui tantam habuit obedientiam, vt vitam, quam ipsam, perdere maluerit, factus obediens patri vsq; ad mortem.

12. I T E M in sermone de virtute obedientie, & eius gradibus: Inter summe mala & summe bona, quædam media sunt, ad alterutrum se habentia, & boni maliq; nomen assumunt. Media sunt, ambulare, sedere, loqui, tacere, comedere, ieiunare, vigilare, dormire, & si qua sunt similia: quæ si pastoris licentia fiant, summam expectant retributionem. In his igitur medijs subditi esse & obediens debemus ad nutum prepositorum, nihil interrogantes, propter conscientiam: quia in his nullum prefixit opus Deus, sed prelatorum dereliquit imperio disponenda. Non autem te moueat magister impitius, indiscreta potestas, sed memento quia non est potestas nisi à Deo: & resistit potestati, resistit Dei ordinationi. Hæc est propria hominis obedientia, quam homini debemus, & homini subditi sumus. Communis est etiam ista inter Deum & hominem, quæ quicquid obedientie prelati exhibetur, ei exhibetur & dicit: Qui vos audit, me audit. Cum magna igitur cautela hoc tramite dicimus incedendum: quia & multi gradus ibidem delitescunt, quorum quæ vnus reliquerit, ceteros sine retributione tenebit. Primus gradus obedientie est, obedire libere. Hoc est libere obedire, prelatorum voluntatem voluntarie adimplere. Secundus obedientie gradus est, obtemperare simpliciter. Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. Multos videmus post precipiens imperium multas facere questiones: cur, quare, quamobrem, sapienter interrogare: crebras ingeminare querelas: quærere, quare hoc precipit, vnde hoc venit, quis hoc adinuenit consilium. Inde murmuratio, inde verba murmurationem & indignationem sonantia, & redolentia amaritudinem. Inde freques excusatio, simulatio impossibilitatis, aduocatio amicorum. Non sic Abraham. Audi quid Dominus de simplici populo protestetur: In auditu (inquit) auris obediuit mihi, vt videlicet ostenderet vno eodemque momento precessisse & imperantis imperium, & obsequium obsequentis. Tertius gradus est, hilariter obedire. Hilariter enim dator diliget Deus. Non ex tristitia (inquit Apostolus) aut ex necessitate. Serenitas in vultu,

Circa quas actiones verificatur potissimum obedientia quæ prestat homini.

Rom. 13.

Luc. 10.

Obedientiæ gradus. Primus.

Secundus. Pro. 10.

Gen. 12. 22. Psal. 71.

Tertius. 2. Cor. 9.

tu, dulcedo in sermonibus, multum colorat obedientiam obsequentis. Quartus gradus est, obsecundare velociter. Fidelis obediens nescit moras, fugit crassum, ignorat tarditatem, precepit precipientem, parat oculos visui, aures auditui, linguam voci, manus operi, itineri pedes, totum se colligit, vt impantis colligat voluntatem. Quintus gradus est, adimplere viriliter. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino. Sextus gradus est, humiliter obedire. Sed primus gradus est, indefinenter obtemperare. Non qui inceperit, sed qui perseverauerit, saluus erit. Incipere, multorum est: perseverare, paucorum. Perseuerantia, singularis est filia summi regis, virtutum fructus, earumque consummatio, totius boni repositorium, virtus sine qua nemo videbit Deum, nec à Deo videbitur. Sola est quæ amatorem obedientie ad regis cubiculum introducit, vt eum videat in decore suo, in quem desiderant angeli prospicere.

13. I D E M Bernardus sermone tertio de Circumcisione Domini: Cum eligit homo esse in congregatione multorum, nunquid eliget esse magister, qui nondum discipulus fuit, & docere quod didicit nunquam? Eligit abiectus esse in domo Dei sui, & subiectus esse magistro, sub quo frangatur eius voluntas, & obedientie freno concupiscentia reprimatur: sicut quod ait propheta: Imposuisti homines super capita nostra. Nec dedignandum seruo, quod præcessit in Domino. Siquidem non est seruus maior domino suo. Ille enim cum iam creuisset ætate & sapientia, & gratia apud Deum & homines: cum iam duodecim annorum esset, & remansisset in Hierusalem, inuentus à beata virgine & Ioseph, cuius filius putabatur, in medio doctorum, audiens illos & interrogans: tamen descendit cum illis, & erat subditus illis. Et tu ergo subditus esto propter illum. Sed iam tibi in obedientie via, aliqua fortassis dura & aspera occurrere possunt, vt accipias interdum præcepta nonnulla, quæ licet salubria sint, minus tamen suaui videantur. Hæc si molestè cœpisti sustinere, si dijudicare prælatum, si murmurare in corde, etiam si exterius impleas quod iubetur, non est hæc virtus patientie, sed velamentum malitie. Necessè est ergo vt illucescat dies patientie, per quæ omnia dura & aspera tacita amplectaris conscientia. Et in fine: Ergo ne incurrat qui currit, illuminari necessè est lumine discretionis, quæ mater virtutis est & consummatio perfectionis. Hæc nimirum docet, ne quod nimis. At verò, quia omnino rara ista auis est in terris, huius discretionis locum in vobis fratres suppleat virtus obedientie, vt nihil plus, nihil minus, nihil aliter quam imperatum sit, faciatis.

Quartus.

Quintus.

Psal. 30.

Sextus &

Septimus.

Matt. 10. &

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

24. Perseuerantia.

1 B HIERONYMVS ad Rusticum monachum epistola quarta: Nulla ars absque magistro discitur. Etiam muta animalia, & ferarum greges, ductores sequuntur suos. In apibus principes sunt. Grues unam sequuntur ordine literato. imperator vnus, iudex vnus prouinciae. Roma, vt condita est, duos fratres simul habere reges non potuit, & patricio dedicatur. In Rebecca ytero Esau & Iacob bella gesserunt. Singuli ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi, & omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In naui vnus gubernator: in domo vnus dominus: in quauis grandi exercitu, vnus signum expectatur. Et, ne plura replicando fastidium legenti faciam, per haec omnia ad illud tendit oratio, vt doceam te, non tuo arbitrio dimittendum, sed viuere debere in monasterio sub vnus disciplina patris, consortioque multorum, vt ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam: hic te silentium, ille doceat mansuetudinem, non facias quod vis, comedas quod iuberis, vestiare, quod acceperis, operis tui pensum persoluas, subijciaris cui non vis, lassus ad stratum venias, ambulansque dormires, & necdum expleto somno, surgere compellaris. Dicas psalmum in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis, sed mentis affectus quaeritur, dicente Apostolo: Psallam spiritu, psallam & mente: Et, Cantantes in cordibus vestris Domino. Legerat enim esse praecipuum: Psallite sapienter. Seruias fratribus, hospitum laues pedes, passus iniuriam taceas: praepositum monasterij timeas vt dominum, diligas vt parentem. Credas tibi salutare, quicquid ille preceperit, nec de maiorum sententia iudices, cuius officij est obedire, & implere quae iussa sunt, dicente Moyse: Audi Israel, & tace.

2 B A S I L I V S in oratione de abdicatione rerum, siue renunciatione seculi istius & spirituali perfectione: qui alijs est sermo secundus exercitamentorum pietatis: Si igitur DE I munere talem quempiam virum inuenieris (prorsus autem si peruestigare volueris, inuenies) magistrum bonorum operum, hoc apud te constanter teneto, vt nihil omnino quicquam praeter illius sententiam facias. Quicquid enim eo nesciente facis, id furtum ac sacrilegium est, tibi que exitium, non autem vtilitatem vllam apportat. Esto, tu id bonum iudices. Et in fine: Violentorum est regnum caelorum, & violenti rapiunt illud. Verba haec euangelij sunt. Violentiam appellauit assiduam & acrem corporis in laboribus fatigationem: quod nullius impulsu, suapte sponte, Christi discipuli faciunt: cum & voluntatem propriam, & corporis laxamentum ab-

Vnus rector &c.

Genes. 25.

Obedientia monastica.

1 Cor. 4. Ephes. 5.

Psal. 46.

De maiorum sententia non iudicandum. Deut. 6. 7.

Nihil praeter superioris sententiam faciendum.

Matth. 11.

Voluntate propriam abne-

abnegant omne, & magistri sui praepcepta omnia conseruant. Quocirca si tibi in animo est rapere regnum Dei, violentiae te dato, certices tuas Christi seruitutis iugo submitto & eius loris collum tuum arcte circumquaerque cohibeto.

3 I T E M in sermone de institutione Monachorum, qui alijs est sermo quintus exercitamentorum pietatis: Vera perfecta que obedientia est sermo quintus exercitamentorum pietatis: Vera perfecta que obedientia in eo certice quo consistat. subiectorum aduersus moderatorem ordinis obedientia in eo certice, si quis ex eius consilio non a rebus modo flagitiosis abstineat, sed si, ne ea quidem, quae laudabilia sunt, sine sententia illius faciat. Nam abstinentia, & omnis corporis incommodorum perpetuo, vtiliter haec quidem comparata ad aliquid sunt: at si quis propria obsequens voluntati, spreto consilio antistitis sui, id facere voluerit, quicquid ipsi collibitum sit, hic plus erit, quod faciet mali, quam quod boni. Qui enim potestati resistit, DEI ordinationi resistit: & praemium obedientiae maius debetur, quam recte factum continentia.

4 I N regulis breuioribus, interrogatioe nonagesimasexta: Cum Apostolus dicat, vt non quaecunque vultis, illa faciatis: in vnaquaque re quicquid ex voluntate propria optabile est, id si alicuius arbitrio permittatur, calamitosum est, Contraque, quicquid antistites rectum statuerint, in eo manere vnusquisque debet, etiam si contra voluntatem ipsius sit.

5 I N constitutionibus monasticis, capite vigesimo tertio: Animaduerte quid in Euangelij Dominus dicat, cum de obedientia aduersum seruos suos adhibenda legem sanciret: Qui vos recipit, inquit, me recipit. Et item alio in loco: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Quod Apostolus dixit, intelligendus est in commune legem sanxisse in posteros, qui aliorum futuri erant moderatores. id ex multis iisdemque certissimis diuinarum literarum testimonijs, manifestissimisque argumentis probari potest. Et paulo post, de obedientia Apostolorum loquens, ait: Dixit eis Iesus, cum rudes adhuc in eius disciplina essent, ac tantum non iam iam regnaturum illum putarent, & in ea spe essent, se nullis laboribus aditis, nullisque periculis susceptis, ac se nullis molestijs exantlatis, Christi regni consortes futuros, atque in regalis gloriae, cultus, honorisque societatem venturos. Quod igitur haec expectantibus illis & sperantibus dixit? Ecce ego mitto vos, sicut oves in medio luporum. Porro illi, re audita spe sua summe contraria, nequaquam dixerunt: Alia adducti spe ad

gates, vim faciunt regno caelorum. Matt. 11.

Obedientia est sermo quintus exercitamentorum pietatis: Vera perfecta que obedientia in eo certice quo consistat.

Ne bona quidem opera praeter superioris sententiam facienda. Rom. 13.

Obedientiae praemium.

Galat. 5. Propriae voluntatis abnegatio.

Matth. 10. Luc. 10.

Qui vos audit, me audit: pertinet ad oes moderatores aliorum.

Obedientia Apostolorum quam perfecta fuerit. Matt. 20.

Matt. 10.

te accefferamus, & tu contraria nobis, atque sperauimus, imperasti. Nos quietem sperauimus, & tu nos in pericula protrudis: honores nobis proposuimus, & tu ex transuerso ignominias ingeris: regnum expectaueramus, & tu ut exagitemur, & omnium seruisimus iubes. Horum nihil omnino dixerunt, licet his, quae memorauimus, plura & grauiora etiam audissent, veluti illud, Tradent vos in tribulationes, & occident vos, & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et ad praesides & reges ducemini propter me. His igitur illi omnibus auditis, submissa mentis ceruice, obedientiae iugum subiierunt, alacrique animo in pericula, in fora, in contumelias, in lapidationes, in ignominias, in cruces, in varias neces processere: tantaque hac alacritate sustinebant, vt magnifice laetitia efferrentur, cum digni habitus sunt, qui pro CHRISTI nomine illa paterentur. Gaudebant enim, inquit, quod digni habitus sunt pro nomine ipsius contumeliam pati. Hanc obedientiam is qui secundum DEVM verè est monachus, antistiti suo praestet oportet. Siquidem (vt iam diximus) discipulos Christus in hoc elegit, qui hoc vitae institutum amularentur, vt per eos formam relinqueret eandem securitatis posteritati. Nihil est enim aliud antistes, (qui modò diligenter munus exequatur, cui praepositus sit, pietatem videlicet) quam is qui personam Christi sustinet, & sequester est inter DEVM & homines, eorum, qui in ipsius officio sunt, salutem sacrificans Deo. Et post pauca: Quemadmodum igitur pastori suo oues obtemperant, & viam, quamcunque ille vult, ingrediuntur: sic qui ex DEO pietatis cultores sunt, moderatoribus suis obsequi debent, nihil omnino illorum iussa curiosius perscrutantes, quando libera sunt à peccato: contraque, ea summa animi alacritate, summoque studio conficere. Quemadmodum enim faber aedificator, ve singulis artis instrumentis pro arbitrio vititur suo, neque vnquam vili inuentum est instrumentum, quod ad quemcunque ille vsum voluisset, non se facile tractandum praebuerit, ac moderatoris manus cesserit: ita quoque conuenit verum pietatis cultorem, perinde vt instrumentum quoddam vtile opifici ad compleendam spiritualem fabricam, omnibus in rebus parere, in quibus vt operam suam nauet, rectum esse antistes iudicari, ne si id facere recusauerit, impedimento sit, quo minus spirituale opus compleatur. Et vt instrumentum non sibi ipsi deligit, quod factum

facto vsus sit ad artem iuuandam: eodem modo pietatis cultorem quoque nequaquam conuenit ipsum esse, qui sibi iudicio suo opus deligat, sed gubernationem sui, artificis prudentiae debet consilioque concedere.

6 GREGORIVS libro trigesimo secundo Moralium, capite vigesimo primo, agens de astutis consilijs & callidis tentationibus daemones. Alius quoque (inquit) non solum decreuit terrena commoda non querere, sed etiam cunctis quae possidet, renunciare, vt in discipulatu caelestis magisterij tanto se liberior exerceat, quanto & expeditior redditus, ea quae possidentem premere poterant, deferens calcat. Huius cor hostis insidians occulta suggestione alloquitur, dicens: Vnde haec temeritatis tanta surrexit audacia, vt credere audeas, quod omnia relinquendo submissas? Aliter te creator condidit, atque aliter tu te ipsum disponis, valentior te robustiorque faceret, si sequi te sua vestigia cum inopia necessitate voluisset. An non plerique & terrena patrimonialia nequaquam deserunt, & tamen ex his per misericordiae opera supernae sortis bona aeterna mercantur? Haec blandiens suggerit, seorsum verò in eisdem rebus quas retinere admonet, ante retinentis oculos delectationes pestiferas decipiens apponit, quatenus seductum cor ad blandimenta exteriora pertrahat, & intima perfectionis vota peruertat. Ossa itaque eius sic fistulae aëris sunt, quia dolosa eius consilia dum blandum de exterioribus sonum reddunt, perniciosum dispendium de interioribus ingerunt. Alius relicta omnibus quae exterius possederat, vt ordinem sublimioris discipulatus apprehendat, etiam intimas frangere voluntates praesertim, vt rectoribus se alterius voluntatibus subdens, non solum prauis desiderijs, sed ad perfectionis cumulatum etiam in bonis votis sibi metipsum renunciet: & cuncta quae sibi agenda sunt, ex alieno arbitrio obseruet. Hunc hostis callidus tanto mollius alloquitur, quanto ab excellentiori loco deicere ardentius conatur, moxque virulenta suggestione blandiens dicit: O quanta per te metipsum miranda agere poteris, si nequaquam te iudicio alterius subdis. Cur profectum tuum sub studio meliorationis imminuis? Cur intentionis tuae bonum, dum vltra quam necesse est, extendere niteris, frangis? Quae enim dum voluntate propria vsus es, peruersa perpetrasti? Qui ergo tibi plene ad bene viuendum suffi-

Mat. 24. & 10.

Actor. 5.

Obedientia
Monastica.Personam Christi
sustinet
antistes.Superiorum
iussis simpliciter
obsequendum
sine discussione
quod à peccato
libera sunt.Verè obediens
comparatur
instrumento
artificis.

Tentatio daemones, qua aggreditur eum qui delibet omnia relinquere.

Iob 40.

Intimas voluntates frangere.

Tentatio daemones aduersus eum qui constituit se obedientiae Superioris totum committere.

sufficis, alienum super te iudicium cur requiris? Hæc blandiens in-
timat, seorsum verò in voluntatibus eius proprijs exercendæ sug-
biæ causas parat : & dum laudat cor de intestina reſtitutione, inue-
ſtigat callidè vbi ſubruat in prauitate.

7 NICEPHORVS libro vndecimo eccleſiaſtica hiftoriæ, ca-
pite trigefimo ſeptimo : Pior admodùm adoleſcens monaſticam
philoſophiam complexus, quum paternam relinqueret domum,
votum Deo nuncupauit, nunquàm ſe propinquoſum ſuorum cui-
quam in conſpectum venturum eſſe. Poſtquàm verò quinquageſi-
mo anno poſt ſoror eius viuere illum accepit, cõtinere ſeipſam nõ
potuit: atque iudicio, quod ei præter opinionem omnem accide-
rat, in immenſam ſublata lætitiã, ſummoperè, vt eum videret,
expetiuit. Quapropter loci eius epiſcopum ſuens atque vociferans
rogauit, vt in ſcetin literas daret, quibus efficeret, vt frater ad eam
mitteretur. Ille ſceminæ ſenectutem miſeratus, monachorum anti-
ſtitibus, vt Pior veniret, ſcripſit. Is, vt hoc faceret, iuſſus, quum cõ-
trãhiti non poſſet, (non enim Aegyptijs, immò etiã alijs monachiſ-
as eſt, imperata non facere) in patriam venit, fratre alio ſecum du-
cto. Atque vbi pro foribus paternarum ædium fuit, præſentiam ſu-
am ſorori inſinuauit. Et quum ſtrepitum pedum eius ſentiret, &
ianua aperta ſtrideret, oculis cõiuës, de nomine ſororem compel-
lans: Ego, inquit, Pior ſum, frater tuus: conſpectu meo, ſicuti viſum
tibi eſt, fruere. Atque illa quidem fratrem ſatis intuita, Deo, qui de-
ſiderium eius impleuiſſet, gratias egit: ipſe autem ad fores precati-
one habita, rurſum diſceſſit, & in regione ſolitam reuertit.

Vouit ſe non
viſurũ ppin-
quũ aliquem.

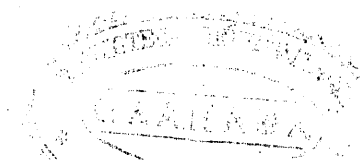
Monachorũ
obedientia.

Non minũs
homini quã
Deo obtẽpã-
dũ, quãdò ni-
hil Deo con-
trariũ p̄cipit.
Act. 5.
Nisi certũ ſit
Deo diſplicere,
ita Supio-
riſuſcipiẽdũ
eſt mandatuũ,
ac ſi p̄cipiat
Deus.
Obiectio, q̄
homines cir-
ca Dei volun-
tatẽ falli poſ-
ſint.
Reſponſio.

1 C BASILIVS in conſtitutionibus monaſticis, capite vi-
geſimo tertio, vt in textu, & vt ſuprà paulò antè.
2 BERNARDVS in tractatu de præcepto & diſpenſatione: Si-
ue Deus, ſiue homo vicarius Dei mandatum quodcunq; tradide-
rit, pari proſectò obſequendum eſt cura: pari reuerentia deferen-
dum: vbi tamen Deo contraria non præcipit homo. Quod ſi conti-
gerit, pergendum indubitanter conſulo in Petri ſententiam: quia
obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Quicquid vice Dei
præcipit homo, quod non ſit tamen certum diſplicere DEO: haud
ſecũs omninò accipiẽdum eſt, quàm ſi præcipiat Deus. Quid enim
inter eſt vtrum per ſe, an per ſuos miniſtros, ſiue homines, ſiue an-
gelos, hominibus innotefcat ſuum placitum Deus? Sed homines,
inquis, facilè falli in Dei voluntate de rebus dubijs percipiẽda, &
in præcipiẽda fallere poſſunt. Sedenim quid hoc refert tua, qui cõ-
ſcius

ſcius non eſt: præſertim cum teneas de ſcripturis, quia labia ſacer-
dotis cuſtodiant ſcientiam, & legem ex ore eius requirunt: quia Malach. 2.
angelũ Domini exercituum eſt? Requirit, dixerim, legem: non
quam vel authentica vlla ſcriptura tradiderit, vel ratio manifeſta
probauerit. De huiusmodi quippe nec præceptor expectandus, nec
prohibitor auſcultandus eſt: ſed quod itã latere aut obſcurum eſſe
cognõſcitur, vt in dubium venire poſſit, vtrumnam Deus ſic aut
aliter fortè velit, ſi non de labijs cuſtodientibus ſcientiam, & ex ore
angeli Domini exercituum certum reddatur. A quo denique diui-
na potiũs conſilia requiruntur, quàm ab illo cui credita eſt diſpen-
ſatio myſteriorum Dei? Ipſum proindè quem pro Deo habemus, ſ
tanquàm Deum in his, quæ apertè non ſunt contra Deum, audire
debemus. Et paulò poſt: Imperfecti cordis, & infirmæ prorsũs vo-
luntatis iudicium eſt, ſtatuta ſeniorum ſtudioſũs diſcutere, hæcere
ad ſingula quę iniunguntur, exigere de quibuſque rationem, & ma-
iõrũ iuſſa
lẽ ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa lætuerit, nec vnquàm li-
benter obedire, niſi cum audire contigerit quod fortè libuerit: aut
quod non aliter licere ſeu expedire monſtrauerit vel aperta ratio,
vel indubitata authoritas. Delicata ſatis, immò nimis moleſta eſt
huiusmodi obedientia. Non planè hæc illa eſt, quæ ex regula tra-
ditur, obedientia ſine mora. Et ſub ſinem reſpondens ad quaſtionẽ
quandam: Audire, inquit, & hoc vultis à me, vnde inter cætera pœ-
nitentię inſtituta, monaſterialis diſciplina meruerit hanc præroga-
tiuam, vt ſecundum baptiſma nuncupetur. Arbitror ob perfectam
mundi abrenunciationem, ac ſingularem excellentiam vitæ ſpiri-
tualis, qua præeminens vniuerſis vitæ humanæ generibus huiusce-
modi conuerſatio, profeſſores & amatores ſuos angelis ſimiles, diſ-
ſimiles hominibus facit, immò diuinam in homine reformat
imaginem, configurans nos Chriſto inſtãr baptiſmi. Et quaſi deni-
què ſecundò baptizamur, dum per id quod mortificamus mem-
bra noſtra, quæ ſunt ſuper terram, rurſum Chriſtum induimus,
complantati denudò ſimilitudini mortis eius. Sed & quomodò in
baptiſmo eruimur de poteſtate tenebrarum, & in regnum tranſfe-
rimur claritatis æternæ: itã & in ſancti huius ſecundã quadam rege-
neratione propoſiti, de tenebris æquè non vnius originalis, ſed
multorum actualium delictorum, in lumen virtutum euadimus,
reaptantes nobis illud Apoſtoli: Nox præceſſit, dies autem appro-
pinquauit. Rom. 13.

3 IDEM in epiſtola ſeptimã ad Adam monachum: Igitur face-
h h h h re

In quibus nō
sicut homini-
bus obedi-
endum.

In quibus obe-
dientia ver-
setur.

Pura bona.

Pura mala

Media.

A subditis
nullatenus
potest malè
obediri in
medijs.

Quaedam non
manēt media
sive indiffe-
rentia.

Monacho nō
licet posside-
re proprium.
Philo scripsit
de Essæis se-
cularibus &
religijs.

re malum quolibet etiā iubente, constat non esse obedientiam, sed potius inobedientiā. Sanè hoc aduertendum, q̄ quædā sunt pura bona, quædam pura mala, & in his nullam deberi hominibus obedientiam: quoniā nec illa omittenda sunt etiā cūm prohibetur, nec ista vel cūm iubentur, committenda. Porrò inter hæc sunt media quædam, quæ pro modo, loco, tempore vel persona, & mala possunt esse, & bona: & in his lex posita est obedientiæ, tanquā in ligno scientiæ boni & mali, quod erat in medio paradisi. In his profectò fas non est, nostrum sensum sententiæ præscribere magistrorum. In his omninò prælatorum nec iussio, nec prohibitio cōtinnenda. Videamus nē fortè tale fuerit, quod arguimus in vobis: & ob hoc forsitā argui non debuerit. Quod euidentius elucebit, si præmissa diuisionis exempla subiecero: Fides, Spes, Charitas, & cætera huiusmodi, pura sunt bona: quæ quia malè non possunt vel iuberi, vel teneri, benè non possunt vel prohiberi, vel non teneri. Pura mala sunt: furtum, sacrilegium, adulterium, & cætera talia, quæ utique nec vel benè præcipi, vel perfici possunt, nec malè prohiberi, vel non fieri. Aduersus huiusmodi non est lex. Nullius quippe prohibitio valet obuiare præceptis: nullius iussio præiudicare prohibitis. Sunt deinde media, quæ quidem per se nec bona esse noscuntur, nec mala: possunt tamen indifferenter & benè pariter & malè vel prohiberi vel iuberi, sed malè nullatenus in his à subditis obediri. Ex his sunt, vt exempli gratia ponam, ieiunare, vigilare, legere, & quæque talia. Sciendum verò, quia media quædam in purorum plerunquè bonorum seu malorum transeunt rationem. Nam coniugium cūm & fieri liceat, & non fieri: factum iam solui non licet. Quod ergò ante nuptias medium esse liquebat, in iam coniugatis puri boni vim obtinet. Itē, ppria possidere, seculari quidè homini mediū est, quoniā & non possidere licet: monacho verò quia possidere non licet, purum malum est.

1. D. PHILLO Iudæus in libro de vita contemplatiua, siue de supplicibus virtutibus: Postquā de Essæis differuimus, qui vitam actiuam exercent omnibus, aut quod minus inuidiosum dictū est, plerisq̄ felicitus: ordo postulat vt deinceps dicamus, q̄ dicēda sunt de contemplationi deditis, nihil affingendo rei ornandæ gratia, sicut poëtæ & c. q̄ ex eodē libro Eusebius & alij summātīm cōprehensa citārūt, & ad Christianos & religiosos D. Marci discipulos pertinere docuerunt. Ac de Marco quidè sic scribit Eusebius Cæsarensis libro secundo ecclesiasticæ historiæ, capite decimo quinto: Aiunt hunc

hunc Marcum primum in Aegyptū traiecisse, & euangelium, quod ipse conscripserat, illic prædicasse, primumq̄ ecclesiarū Alexandria institutarum authorem exitisse. Atque tanta hominum & mulierum fidem Christi amplexantium ex prima aggressione & conatu, per graue in primis sanctum & seuerum eius viuendi exemplum ibi cogebatur multitudo, vt Philo ipse eorum studia, exercitationes, mores, frequentes congressus, communem inter ipsos viētus rationem, omnem deniquè viuendi institutionem, suis scriptis persequi operæ precium existimaret. Quem Romæ sub Claudij dominationu, fama est in colloquium Petri, qui Romanis eodem tempore verbum Dei prædicabat, venisse. Atq̄ illud quidem est planè verisimile: quippe opus, quod deinceps post aliquod tēporis spatium ab eo dicitur elaboratū, ecclesiæ reuerā canones, ad nostram vsq̄ memoriam obseruatos, complectitur.

2. EVSEBIUS Cæsarensis libro secundo historiæ Ecclesiasticæ, capite decimo sexto de Philone agens: iam verò, cūm eorum viuendi rationem, qui apud nos ἀσκηταί, id est, monachi, religiosiq̄, virtutis studio & exercitatiōi maximè dediti appellati sunt, quā accuratissimè percenseat, cumq̄ eos viros, qui eius ætate tam piā, tamq̄ Apostolicā vitam agerent, quicq̄ ab Hebræis, vt videtur, ducerent originem, & propterea permulta vetera instituta propius ad Iudæorum consuetudinem accedentia obseruarent, diuina laude & prædicatione efferat: satis constare poterit, illum eandem nō oculis vidisse solum, sed sententia & opinione vehementer approbasse. Primum ergò in eo libro, què de vita in cōtēplatione posita, siue de supplicibus inscripsit, simulatq̄ se nihil à veritate alienum, nihil suo Marte, & suo te ingenio confictū his rebus, quas esset narraturus, adiecturū asseuerarit, eos curatores vel cultores nuncupatos, atq̄ mulieres eandē cū illis vitæ consuetudinē secutas, curatrices vel cultrices vocatas tradit: talesq̄ eius appellationis causas refert: vel qd tanq̄ medici, curatiōe adhibita, eorū mentes, q̄ ipsos adirēt, à vitij & turpitudinis morbo ereptas, ad integrā valetudinē restituerēt: vel q̄ sincero ac puro cultu, religiōe q̄ erga sacrū Dei numē ipsi imbuerēt. Siue igitur Philo ipse, dum ppriam & apposita hominū moribus appellationē attribuere volebat, suo ipsius arbitratu & iudicio illis istud nomen imposuerit: siue reuerā ab initio authores eius religionis, cūm adhuc Christianorū appellatio nusq̄ penè locorū diuulgata esset, eos ita nominarit, lōga oratiōe disquire nō est opus. Verūm vt ad rē redeamus, principio illos facultates

Philo descri-
psit institutū
Christianorū
Alexandri-
norum.

Philonis cum
D. Petro col-
loquium,

Philo descri-
psit mōacho-
rū & religio-
sorum mores.

Christiani ex
Iudæis cōuer-
si, adhuc iu-
daizabant in
multis.

Summa eorū
quæ Philo in
libro de vita
cōtēplatiua
tradit tum de
viris, tum de
scæminis reli-
gijs.

Cur heparit-
tas & hepa-
ritas idcirco
appellauerit.

Facultates
desertio.

Secessus ab hominū aliorum consuetudine.

Ecclesiarū & oratoria ipsorum. Monasteriū.

Exercitationes eorum.

Temperantia

Abstinētia.

suas opesq; abijcere, & simulac in hanc diuinam viuendi rationem se abdere incipiunt, suis se bonis & fortunis omnibus prorsus exire testatur: deinde quibusque vitæ curis depositis, depulsiq; extra vrbiū mœnia progressos, in locis solitarijs, & hortis à populi conspectu remotis, domicilia rerum suarum collocare. Deinceps vbi eorum domicilia quænam sint, descripserit: de ecclesijs in varijs locis extructis sic loquitur: Est in quoque ferè agro ædes sacra, quæ appellatur *εκκλησια*, id est, angustum templum, vel *μνασθηριον*, quod Latine locus solitarius separatusq; dici potest: in quo illi ab alijs separati seiunctiq; vitæ piæ, & propter virtutem augustæ mysteria obeunt, nihilq; eò vel cibi, vel portionis, vel aliarum rerum, quæ ad corporis vsus necessariæ sunt, omninò secum apportant: sed leges & oracula à prophetis diuinitus edita, hymnosq; ibi recolunt, & alias deniq; res, quibus diuina scientia, & vera erga Deum pietas crescat & perficiatur. Post ista, alia etiam subiūgit: Totum temporis spatium, quod inter auroram & vesperam intercedit, in pia quadam exercitatione collocant. Nam sacras literas inter se perlegere, autumq; sapientiæ studium commentari aggrediuntur &c. Cùm temperantiã quasi quoddam fundamētum in animis suis iecerint, alia virtutū genera suprâ ædificant. Cibus aut potionem ante solis occasum nemo illorū capit. Quippe diuinę sapientię studium, quo se inuoluunt, lucem promereri indicant: corporis aut necessitates, tenebras solū meritò sibi vendicare. Vndè illis quidem totum diem, his aut exiguam quandam noctis particulam largiuntur. Quidam porrò, quorum animis ardentius sciētia desiderii insidet, vix semel toto triduo cibi recordantur. Nonnulli illecebris sapientiæ (quæ salubria virtutis & doctrinæ pcepta tā affatim & copiosè supeditat) quodammodò inuitati, sic oblectantur, indeq; tales carpunt delicias, vt duplo plus temporis inediã facillè sustineant, & vix tantum sex diebus expletis, alimentū necessarium degustent. Ista Philonis tam perspicua &c. vt suprâ, quæstione 2. A 11.

3. NICEPHORVS libro secundo historiæ ecclesiasticæ, capite decimo sexto. ex Philone refert eadem quæ Eusebius.

4. IOSEPHVS libro decimo octauo antiquitatum Iudaicarum, capite secundo: Miranda etiam est Essæorum iustitia, qua omnes Græcos & Barbaros, longè superant, multis iam seculis triti in eius continuis studijs. Facultates in cōmune possidēt, nec aliquis diues magis vititur suis bonis, q̄ quiuis nihil possidens. Atq; hoc instituto viuūt virorū supra quatuor millia, nec vxores habētū, nec seruos, quod

Essæorū viuendi modus in cōmuni.

Celibes viuunt.

quod alterum ad iniuriam communis naturæ pertinere sentiant, alterum tranquillitati vitæ parū commodum. Quare per se ipsi viuentes, inuicem sibi ministrāt. Quæstores creant viros probos ex sacerdotum numero, qui ex agrorum redditibus & frugum prouentu cibos eis conficiant, & cæt.

5. ET libro secundo de bello Iudaico, capite septimo: Tria sunt apud Iudæos genera philosophiæ, Horum vnum Pharisei profitentur: alterum Sadducæi, tertium verò, quod etiam probabilius habetur, Essæni colunt, gente quidem Iudæi, verum inter se mutuo amore coniunctissimi: & qui præter cæteros, voluptates quidem quasi maleficia vitarent: continentiam verò seruare, neque cupiditati succumbere, virtutem maximam ducerēt. Itaque nuptias quidem fastidiunt, alienos verò filios, dum adhuc molles sunt, eruditioni traditos, pro cognatis habentes, suis moribus diligenter instituant: non quia coniugia vel humani generis successionem censent perimendam: sed quia cauendam putent intemperantiam femininarum, nullam earum vni viro fidem seruare credentes. Quin & diuitiarum contemptores sunt, rerumq; apud eos communicatio admirationi habetur, neq; inuenias alteri alterum opulentia præstare: legemq; sibi dixerunt, vt qui disciplinam suam sectari vellent, bona contubernio publicaret. Itā enim fore, nè vel paupertatis humilitas, vel diuitiarum dignitas appareret: sed permixtis facultatibus, velut inter fratres, vnum esset omniū patrimonium. Et post nonnulla: Sectæ verò suæ studiosis non statim cum eis vna collectio: sed per annum integrum extrinsecus commoranti cuiq; eundem victus ordinem tribuunt: dolabellam quoq; & quod prædictum est perizoma, & albam vestem tradentes. Cùm verò processu temporis experimentum continentia dederit, accedit etiam ad communem cibum: & purioribus, ob castificationē scilicet, aquis participat: neque tamen in conuictum assumitur. Post ostensionē quippe cōtinentiæ duobus annis alijs mores eius probatur. Cùmq; dignus apparuerit, tunc demum in consortium assumitur. Viuunt autem quàm longissimè, itā vt plurimi eorum vsq; ad centenariam proferantur ætatem, propter simplicitatem victus, vt equidem puto, & institutionem benè in omnibus ordinatā. Sunt etiam contemptores aduersorum &c.

6. EPIPHANIVS hæresi vigesima nona Nazoræorum: Et tunc sanè omnes Christiani Nazoræi similiter vocabantur. Contigit autem vt modico tempore appellati sint Iessæi, priusquam in Antio-

Essæni quales sint.

Celibatus eorum.

Viuunt in cōmuni.

Probatio notitiorum.

Iessæi dicti sunt primi Christiani vel à Iesse, vel à Iesu.

chia initium sumerent discipuli, vt appellarentur Christiani. Vocabantur autem Iessæi, propter Iessè opinor. Quandoquidem Dauid ex Iessè, ex Dauid autem per successionem seminis Maria. Et siue ex Iessè, siue ex nomine Iesu Domini nostri, appellati sunt Iessæi, propterea quod ex Iesu procederent, quum discipuli eius essent, aut propter nominis Domini etymologiam: Iesus enim in Hebraica lingua curator appellatur, aut medicus, & saluator: nihilominus hoc nomen habuerunt, priusquam ipsi Christiani vocarentur. Ab Antiochia autem, velut supra meminimus, & sicut veritatis ratio habet, discipuli & vniuersa ecclesia Dei, Christiani vocari cœperunt. Repereris autem ô studiose, etiam hoc argumentum in commentarijs Philonis, in libro de Iessæis ab ipso inscripto. Qui horum cōuersationem, & laudes horum exequens, & monasteria ipsorum in vicinia circum Mariam paludem recensens, nō de alijs quibusdam narravit quàm de Christianis &c. Tunc igitur vocabantur Iessæi per modicum tempus, post assumptionē Saluatoris, & Marco in Aegyptiorum regione Euangelium prædicante.

7 HIERONYMVS ad Eustochium de custodia virginittatis epistola vigesima secunda: Tria sunt in Aegypto genera monachorum. Primum Cœnobites, quod illi Saules gentili lingua vocat: nos, in communi viuentes, possumus appellare. Secundum Anchoritæ, qui soli habitant per deserta, & ab eo, quod præcūl ab hominibus recesserint, nuncupantur. Tertium genus est, quod Remoboth dicunt, deterrimum, atque neglectum, & quod in nostra prouincia aut solum, aut primum est &c. His igitur, quasi quibusdam pestibus, exterminatis, veniamus ad eos qui plures sunt, & in commune habitāt, id est, quos vocari Cœnobitas diximus. Prima apud eos confœderatio est, obedire maioribus, & quicquid iusserint, facere: diuisi sunt per decurias atque centurias, ita vt nouem hominibus decimus præsit: & rursus decem præpositos sub se centesimus habeat. Manent separati, sed iunctis cellulis, vsque ad horam nonam, vt institutum est. nemo pergit ad aliam, exceptis his decanis, quos diximus, vt, si cogitationibus forte quis fluctuat, illius consoletur alloquijs. post horam nonam in commune concurrunt: psalmi resonant, scripturæ recitantur ex more, & completis orationibus, cunctisq; residentibus, medius, quem Patrem vocant, incipit disputare: quo loquente, tantum silentium fit, vt nemo alium respicere, nemo audeat excreare. dicentis laus in fletu est audientium.

Act. II.

Philo scripsit de Iessæis Christianis, eorumq; monasterijs.

Tria monachorū genera in Aegypto:

Cœnobitarū viuēdi ratio.

Obedientia.

Præfecti eorum.

Habitatio.

Conuentus cuius rei gratia fiant.

tium. tacitæ voluntur per ora lachrymæ, & ne in singultus quidem erumpit dolor. Cū verò de regno Christi, & de futura beatitudine, & de gloria cœperit annunciare futura, videas cunctos modesto suspirio & oculis ad cælum leuatis, intrā se dicere: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Post hæc concilium soluitur, & vnaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant. Nullus in cibo strepitus est: nemo comedens loquitur. vitur pane, leguminibus, & oleribus, quæ sale solo condiuntur: vinum tantum senes accipiunt, quibus & paruulis sæpè fit prandium: vt aliorum fessa sustentetur ætas, aliorum non frangatur incipiens. Dehinc consurgunt pariter, & hymno dicto, ad præsepia redeunt: ibi vsque ad vesperam cum suis vnusquisque loquitur, & dicit: Vidistis illum, & illum? quanta in ipso sit gratia? quantum silentium? quàm moderatus incessus? Si infirmum viderint, consolantur: si in DE I amore feruentem, cohortantur ad studium. Et quia nocte extra orationes publicas, in suo cubili vnusquisque vigilat, circum eunt cellulas singulorum, & aure apposita, quid faciunt, diligenter explorant: quem tardiozem deprehenderit, non increpant, sed dissimulato quod nōrunt, eum sæpius visitant, & prius incipientes, prouocant magis orare, quàm cogunt. Opus diei statum est: quod Decano redditum, fertur ad œconomum: qui & ipse per singulos menses patri omnium cum magno tremore reddit rationē, à quo etiam cibi, cū facti fuerint, prægustantur: & quia non licet dicere cuiquam: Tunicam, & sagum, textaq; iuncis strata non habeo: ille ita vniuersa moderatur, vt nemo quid postulet, nemo non habeat. Si quis verò cœperit ægrotare, transfertur ad exedram latiore, & tanto senum ministerio consoletur, vt nec delicias vrbium, nec matris quærat affectum. Dominicis verò diebus orationi tantum & lectionibus vacant: quod quidem & omni tempore, completis opusculis, faciunt. Quotidiè aliquid de scripturis discitur. Ieiunium totius anni æquale est, excepta quadragesima, in qua sola conceditur districtius viuere, à pascha ad pentecosten cœnæ mutantur in prandia: quo & traditioni ecclesiasticae satisfiat, & ventrem cibo non onerent duplicato. Tales Philo, Platonici sermonis imitator, tales Iosephus, Græcus Liuius, in secunda Iudaicæ captiuitatis historia Essenos refert. Verum Philo & Iosephus sub Essænorū nomine cœnobitarum vitam describere.

Refectiois modus.

Quibus occupatibus & exercitiis onibus diem transigant.

Cura & charitas pfectorum.

Ieiunij quadragesima.

Philo & Iosephus sub Essænorū nomine cœnobitarum vitam describere.

Anachoritarū vita quos auctores habuit.

Luc. 1.

Tren. 3.

Verūm quia nunc, de virginibus scribens, penē superfluum de monachis disputauī, ad tertium genus veniam, quos Anachorita: vocant: qui & de cenobijs exeuntes, excepto pane & sale, ad deserta nihil perferunt amplius. huius vitæ author Paulus, illustrator Antonius, & vt ad superiora conscendam, princeps Ioannes Baptista fuit. Talem verò virum Hieremias quoquē propheta describit, dicens: Bonum est viro, cūm portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, & tacebit, quoniam sustulit super se iugum, & dabit percutienti se maxillam: saturabitur opprobrijs: quia non in sempiternum abijciet Dominus.

§ IDEM in libro de viris illustribus, siue in Catalogo scriptorū Ecclesiasticorum, de Philone sic scribit: Philo Iudæus, natione Alexandrinus, de genere sacerdotum, iccirco à nobis inter scriptores ecclesiasticos ponitur, quia librum de prima Marci euangelistæ apud Alexandriam scribens ecclesia, in nostrorum laude versatus est, non solūm eos ibi, sed in multis quoquē prouincijs esse memorans, & habitacula eorum dicens monasteria. Ex quo apparet, talē primūm Christo credentium fuisse ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur & cupiunt, vt nihil cuiusquam proprium sit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonium egentibus diuidatur, orationi vacetur & Psalmis, doctrinæ quoquē & continentix, quales & Lucas refert, primū Hierosolymæ fuisse credentes. Aiunt hunc sub Caio Caligula Romæ periclitatum, quōd legatus gentis suæ missus fuerat. Cūm secunda vice venisset ad Claudium, in eadem locutum esse cum Apostolo Petro, eiusq; habuisse amicitias, & ob hanc causam etiam Marci, discipuli Petri, apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus.

ET de Marco: Assumpto itaque euangelio, quod ipse confecerat, perrexit Aegyptum, & primus Alexandriæ Christum annunciāns, constituit ecclesiam, tanta doctrina, & vitæ continentia, vt oēs sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Deniquē Philo, disertissimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam ecclesiam adhuc iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ, librum super eorum conuersatione scripsit. Et quomodō Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia: sic & ille, quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit.

9 DIONYSIVS Areopagita ecclesiasticæ Hierarchiæ capite sexto, parte prima: Porrō initiandorum omnium excellentior ac sublimior ordo, monachorū est sancta distinctio, expiatione omni,

tota

tota virtute, atque exactissima suarum operationum castitate mūdata: omnis item (quantūm sibi licet inspicere) sacræ operationis spiritualiter speculari & particeps facta, pontificumq; consummantibus virtutibus tradita: quorum diuinis fulgoribus & pontificalibus traditionibus, cōspecta pro ordine suo sanctorū mysteriorum sacrificia ediscens, à sacra eorum scientia ad exactissimā perfectionem diuina ratione subuehitur. Vndē sancti præceptores nostri, diuinis eos appellationibus sunt profecuti, partim therapeutas, id est, cultores, à sincero DEI famulatu atque cultu: partim monachos, ab indiuidua & singulari vita appellantes, vt quæ illos sanctis diuisibilium complicationibus, in diuinam & Deo gratam monadem perfectionemq; promoueat. Et parte secunda: Stat quidem sacerdos ante sacrum altare, monasticam imprecationem psallens: ille autem post sacerdotem adstat, non vtrunq; ponens genus, non alterum, non habens imposita sacra eloquia capiti, verūm solum sacerdoti adstant, mysticam super illum inuocationem prosequenti. Ea verò finita, sacerdos ad eum accedens, interrogat primūm, an renunciet diuisibilibus omnibus, non solūm vitis, verūm etiam imaginibus quoquē ac phantasijs. Deindē exponit illi perfectissimā vitam, illud apertē cōtestans, oportere illum medio longē antecellere. Vbi verò ille ista omnia intentē promiserit, consignans eum crucis signo sacerdos, tondet, trias diuinæ beatitudinis personas inclāmans: exutumq; veste omni, aliam induit, & cum sanctis alijs (qui adstant) viris ipsum salutans, diuinorum mysteriorum participem efficit.

10 EVSEBIUS Cæsariensis libro primo de demonstratione euāgelica, capite octauo: Christi discipuli ad magistri sui nutum auribus multorum doctrinam suam commodantes, quæcunque quidem veluti ultra habitum progressis, à perfecto ipsorum magistro præcepta fuerant, ea ijs qui capere poterant, tradiderunt: quæcunque verò ijs conuenire arbitrabatur, qui animas adhuc affectibus obnoxias gerent, curationisq; indigētes, ea ipsi ad imbecillitatem multorum se demittentes, partim literis, partim sine literis, quasi iure quodam non scripto seruanda, commendauerunt. Quocirca in ecclesia Dei duo etiam viuendi modi instituti sunt: alter quidem naturam nostram, & communem hominum vitæ rationem excedens, non nuptias, non iobolem, non substantiam, non opum facultatem requirēs: totus autem prorsus à communi & consueta cunctorum hominum vita abhorrens, & solo diuino cultui, ex im-

Apostoli vocant eos partim Therapeutas, partim Monachos.

Modus benedicendi & consecrandi monachum.

Renunciatio vitæ secularis, & professio vitæ perfectioris.

Tondetur, & alia veste induitur.

Apostolorū industria.

Duo viuendi modi in Ecclesia ab Apostolis instituti.

iiii mensis

Philo de Christianis scripsit. Vita primorū Christianorū imitantur monachi.

Aet. 4.

Cū Petro locutus dicitur Philo.

Philo de quibus scripsit.

Luc. 2.

Monachorū ordo laudatur.

mēso rerum cælestium amore addictus. Qui hunc modum ample-
xi sunt, quasi ab hac mortali vita seiuuati, ipsumq; dūtaxat corpus
in terra gerentes, cogitatiōe verò atq; animo in ipso cælo degentes,
quasi quidam cælitres, reliquorum hominū vitam despiciūt: quippe
qui pro vniuerso genere, supremo omnium Deo sacrati sunt: idq;
non bonū macerationibus, nō cruoribus, nō libationibus, aut nido-
re villo, neq; fumo, aut ignis deuoratione, consumptione ve corpo-
rum, sed reātis verē pietatis sentētijs, & purgati animi affectiōe, ad
hæc operibus quoq; ac verbis, quæ à virtute proficiuntur: quibus
rebus diuinitatem ipsam placantes, suam & pro seipsis, & pro alijs,
qui eiusdem sint generis, administrant sacerdotium. Et talis qui-
dem existit in Christianismo perfectus vitæ modus. Alter verò re-
missior atque humanior, hic & modesto coniugio, & sobolis pro-
creatione implicatur, & rei familiaris curam assumit, & iustè mili-
tantibus, quæ sunt agenda, describit: agros quoque, & mercatu-
ram, aliumq; magis ciuilem viuendi morē, adiuncta religione, non
negligit.

11 AVGVSTINVS in psalmum centesimum trigessimum secū-
dum: Ista verba psalterij, Ecce quàm bonū & quàm iucundū habi-
tare fratres in vnū, iste dulcis sonus, ista suavis melodia, tam in cā-
tico q̄ in intellectu, etiā monasteria peperit. Ad hūc sonum excitati
sunt fratres, qui habitare in vnū concupierunt. Iste versus fuit tuba
ipsorum. Ipsi primò habitauerūt in vnū, qui oīa quæ habebāt, ven-
diderūt, rerumq; suarum precia ad pedes Apostolorū posuerūt. Ex
voce huius psalmi appellati sunt & monachi, nè quis vobis de isto
nomine insultet Catholicis. Dicere cōsueuerunt: quid sibi vult no-
men monachorum? Quanto meliùs dicimus nos: quid sibi vult no-
men Circellionum? Fortè Circuncelliones vocantur, non Circelli-
ones. Planè si hoc vocantur, exponāt quid sint. Nam Circuncellio-
nes dicti sunt, quia circum cellas vagantur: Solent enim ire hac atq;
illac, nusquam habētes sedes, & facere quæ nōstis, & quæ illi nōrūt,
velint nolint. Verūtamenē charissimi, sunt & qui monachi falsi sunt.
Et nos nouimus tales, sed nō periit fraternitas pia ppter eos qui p-
fitentur quod nō sunt. Tam sunt enim monachi falsi, quam & cleri-
ci falsi, & fideles falsi. Fortalsè dicturi sunt, Nostri nō vocantur Cir-
cuncelliones: vos illos ita appellatis cōtumelioso nomine: nam nos
eos ita non vocamus. Dicant quid eos vocent, & audietis. Agonisti-
cos eos vocant. Fatemur & nos honesto nomine, si & res conueni-
ret. Sed interim illud videat sanctitas vestra: Qui nobis dicūt, ostē-
dite

Quidā se to-
ros Deo con-
sectāt, & celi-
bas viuunt.

Alij cōiugio
vtuntur, & se-
cularibus ne-
gocijs vacāt.

Psal. 137.

Monasteria
vndē excitata

Actor. 4.

Monachorū
nomen ex sa-
eris literis
manauit.
Contra here-
ticos qui no-
men mona-
chorum inse-
riantur.

Non propter
malos mona-
chos mona-
chismus im-
bandus est.

dite vbi scriptum sit nomē monachorum, ostendant vbi scriptum sit nomē Agonisticorum. Hi etiam insultare nobis audent, quia fra-
tres cūm vident homines, Deo gratias dicunt. Quid est, inquit, Deo gratias? Itane surdus es, vt nescias quid sit Deo gratias? Qui di-
cit, Deo gratias, gratias agit Deo. Vide si non debet frater Deo gra-
tias agere, quandò vider fratrē suum. Num enim non est locus gra-
tulationis, quandò se inuicē vident qui habitant in Christo? Et ta-
men vos, Deo gratias nostrum rideris, Deo laudes vestrum plorat
homines. Sed certè reddituri estis rationem de nomine, quare ap-
pelleris Agonisticus. Itā fiat vt appellatis: itā fiat, omninò fauemus.
Præter Dñs, vt illo contra diabolū certent, & non contra Christū,
cuius persequantur ecclesiam. Tamen quia certant, dicitis Agoni-
sticos, & inuenistis vndē appelleris, quia dixit Apostolus, Bonum
agonem certavi. Quare ergò & nos non appellemus monachos,
cūm dicit Psalmus, Ecce quàm bonum & quàm iucundum habita-
re fratres in vnum? *vnus* enim vnus dicitur, Et nō vnus quomodo-
cunq; nam & in turba est vnus, sed vnā cū multis vnus dici potest:
vnus nō potest, id est, solus: *vnus* enim vnus solus est. Qui ergò sic vi-
uunt in vnum, vt vnum hominē faciant, vt sit illis verè quomodo-
scriptum est, vna anima & vnum cor, multa corpora, sed nō multe
animæ: multa corpora, sed non multa corda, rectè dicitur *vnus*, id
est, vnus solus. Vndē & ille vnus sanabatur in piscina. Respōdeant no-
bis & exponāt, qui insultant nomini monachorū, quare ille q̄ inuē-
tū est triginta octo annos habēs in infirmitate, hoc respōdisset Dñs:
Cūm cōmota fuerit aqua, nō habeo qui me deponat, alius ante me
descēdit. Descenderat vnus, iā alius nō descēderat. Vnus solus sana-
batur, vnitatē Ecclesie figurabat. Meritò insultāt nomini vnitatis, q̄
se ab vnitatē præciderunt. Meritò illis displicet nomen monacho-
rum, quia illi nolunt habitare in vnum cūm fratribus, sed sequētes
Donatum, Christum dimiserunt.

12 IDEM in libro de moribus Ecclesie Catholice, capite trige-
simoprimo; iam accipite Manichæi perfectorum Christianorum, Perfecti Chri-
stiani. quibus summa castitas nō laudanda tantūm, sed etiam capeffenda
visa est, mores & continētiā singularē: nè vos impudenter iactare
apud animos impitorū quasi difficilima rerū abstinentia, si qd̄ in vo-
bis pudoris est, audeatis. Nec ea dicā, quæ vos ignoratis, sed q̄ nobis
occulatis. Quis enim nescit summæ cōtinentiæ hominū Christia-
norū multitudinē p̄ totū orbē indiēs magis magisq; diffundi, & in
in Oriente maxime atq; Aegypto, qd̄ vos nullo modo potest latere?

Hæretici qui
rebant, Vbi
scriptum sit
nomē mona-
chorum?
Deo gratias.

1. Tim. &

Monachus
vndē dicitur.

Actor. 4.

Ioann. 5.

Hæreticis me-
ritò displicet
nomē mona-
chorū, quod
est nomen
vnitatis.

Anachoretarum vita.

Nihil de ijs dicam, quos paulò antè commemoravi, qui secretissimi penitus ab omni hominum conspectu, pane solo qui eis per certa intervalla temporum affertur, & aqua contenti, desertissimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæserunt, & eius pulchritudinis contemplatione beatissimi, quæ nisi sanctorum intellectu percipi non potest. Nihil, inquam, de his loquar. videntur enim nonnullis res humanas plusquam oportet deseruisse, non intelligentibus quantum nobis eorum animus in orationibus proficit, & vita ad exemplum, quorum corpora videre non sinimur. Sed si hoc excedit nostram tolerantiam, quis non illos miretur & prædicet, qui contemptis atque desertis mundi huius illecebris, in communem vitam castissimam sanctissimamq; congregati, simul ætatem agunt, viuentes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus: nulla superbia tumidi, nulla peruicacia turbulenti, nulla inuidia liuidi: sed modesti, verecundi, pacati, concordissimam vitam & intentissimam in Deum, gratissimum munus ipsi offerunt, à quo ista posse meruerunt. Nemo quicquam possidet proprium, nemo cuiquam onerosus est. Operantur manibus ea, quibus & corpus pasci possit, & à Deo mens impediri non possit. Opus autè suum tradunt eis, quos decanos vocant, eò quòd sint denis præpositi, vt neminem illorum cura sui corporis tangat, neque in cibo, neque in vestimento, neque si quid aliud opus est vel quotidianæ necessitati, vel mutatæ, vt afolet, valetudini. Illi autem decani cum magna sollicitudine omnia disponentes, & præstò facientes quicquid illa vita propter imbecillitatem corporis postulat, traditionè tamen etiam ipsi reddunt vni, quem Patrem vocant. Hi verò patres non solum sanctissimi moribus, sed etiam diuina doctrina excellentissimi, omnibus rebus excelsi, nulla superbia consulunt ijs quos filios vocant, magna sua in iubendo authoritate, magna illorum in obtemperando voluntate. Conueniunt autem diei tempore extremo de suis quisque habitaculis, dū adhuc ieiuni sunt, ad audiendum illum Patrem, & conueniunt ad singulos patres terna, vt minimum, hominum millia: nam etiam multo numerosiores sub vno agunt. Audiunt autem incredibili studio, summo silentio, affectiones animorum suorum, prout eos pepulerit differentis oratio, vel gemitu, vel fletu, sed modesto & clamore vacuo, gaudium significantes. Corpus deinde reficitur, quantum salutis & salubritati sat est, coercente vnoquoque concupiscentiam, nè se profundat vel in ea ipsa quæ præstò sunt, parca & vilissimi.

ma.

Quid profint alijs Anachoretæ.

Conobitarum vita.

Nemo possidet proprium.

Præfectorum.

Obedientiæ: simplicitudo.

Terna hominum millia.

Refectio.

ma. Ità non solum à carnibus & vino abstinent pro sufficientia domandarum libidinum, sed ab ijs etiam, quæ tanto concitatius ventris & gutturis prouocant appetitum, quanto mundiiora nonnullis videntur. Et paulò post: Non opus est plura de re notissima dicere. Hæc est etiam vita foeminarum Deo sollicitè seruientium, quæ habitaculis segregatæ ac remotæ à viris, quàm longissimè decet, pia tantum illis charitate iunguntur & imitatione virtutis: ad quas iuuenum nullus accessus est, neque ipsorum quantum grauissimorum & probatissimorum senum, nisi vsque ad vestibulum necessaria præbendi, quibus indigent, gratia. Lanificio nanque corpus exercent atque sustentant, vestesq; ipsas fratribus tradunt, ab ijs inuicem quod victui opus est, refumentes. Hos mores, hanc vitam, hunc ordinem, hoc institutum si laudare velim, neque dignè valeo, & vereor nè iudicare videar per seipsum tantummodo expositum placere non posse, si super narratoris simplicitatem cothurnum etiam laudatoris addendum putauero. Hæc Manichæi reprehendite, si potestis. Nolite cæcis hominibus & discernere inualidis, ostendare nostra zizania.

13. CAPITULE trigesimotertio: Nec idèd tamen laudabile Christianorum genus contempserim, eorum scilicet qui in ciuitatibus degunt, à vulgari vita remotissimi. Vidi ego diuersoria Sanctorum Mediolani, non paucorum hominum, quibus vnus presbyter præerat vir optimus & doctissimus. Romæ etiam plura cognoui, in quibus singuli grauitate atque prudentia & diuina scientia præpollentes, cæteris secum habitantibus præfunt, Christiana charitate, sanctitate, & libertate viuentibus, Ne ipsi quidem cuiquam onerosi sunt, sed Orientis more & Pauli Apostoli autoritate, manibus suis se transigunt. Ieiunia etiam prorsus incredibilia multos exercere didici, non quotidie semel sub noctem reficiendo corpus, quod est vsquequaque vsitatissimum, sed continuum triduum vel amplius sæpissimè sine cibo ac potu ducere. Neque hoc in viris tantum, sed etiam in foeminis. Quibus item multis viduis & virginibus simul habitantibus, & lana ac tela victum quaritantibus, præfunt singule grauissimæ probatissimæq; non tantum in instituendis componendisq; moribus, sed etiam instruendis mentibus perita ac parata.

14. LIBRO octauo Confessionum, capite sexto: Indè sermo Fottitiani deuolutus est ad monasteriorum greges, & mores suauolentiarum, & ybera deserta eremi, quorum nos nihil sciebamur. Et erat mo-

Abstinencia à vino & carnibus.

Monacharum vita.

Contra hæreticos Manichæos.

Religiosorum collegia in ciuitatibus.

Abstinencia mirabilis.

Monasteria.

um sub Am-
broſio.

naſterium Mediolani plenum bonis fratribus extra vrbs mœniâ sub Ambroſio nutritore, & non noueramus.

15 **A M B R O S I V S** epiſtola octogefima ſecunda ad eccleſiam Vercellenſem: Quod ſi in alijs eccleſijs tanta ſuppetit ordinandi ſacerdotis conſideratio, quanta cura expetit in Vercellenſi Eccleſia, vbi duo pariter exigi videntur ab epiſcopo, monaſterij continentia, & diſciplina eccleſiæ? Hæc enim primus in Occidentis partibus diuerſa inter ſe Eufebius ſanctæ memoriæ coniunxit, vt & in ciuitate poſitus inſtituta monachorū teneret, & eccleſiâ regeret ieiunij ſobrietate. Multū em̄ adiuuētū accedit ad ſacerdotis gratiam, ſi ad ſtudiū abſtinētix, & normâ integritatis, iuuetutē adſtringat, & verſantes intrâ vrbe, abdicet vſu vrbs & cōuerſatione. Hinc illi p̄ceſſerunt viri, Heliaſ, Heliaſus, Ioannes, Elizabeth, qui pelliceis &c.

16 **C A S S I A N V S** collatione decimo octaua, quæ eſt Abbatibus Pyramonis, capite quarto: Tria ſunt in Aegypto genera monachorum, quorum duo ſunt optima, tertium tepidum atque omnimodis euitandum. Primum eſt cœnobarum, qui ſcilicet in congregatione pariter conſiſtentes, vniſ ſenioris iudicio gubernantur, cuius generis maximus numerus monachorum p̄ vniuerſam commemoratur Aegyptum. Secundum Anachoritarum, qui priuſ in cœnobijs inſtituti, iamq̄ in actuali conuerſatione perfecti, ſolitudinis elegere ſecreta, cuius profeſſionis nos quoque optamus eſſe participes. Tertium reprehenſibile Sarabaitarum eſt: de quibus ſingularit̄ per ordinem plenius differemus.

17 **C A P I T E** quinto: Itaq̄ Cœnobarum diſciplina à tempore prædicationis Apoſtolicæ ſumpſit exordium. Nam talis extitit in Hieroſolymis omnis illa credentium multitudo, quæ in actibus Apoſtolorum ita deſcribitur: Multitudinis credentium &c. Talis inquam erat tunc omnis eccleſia, quales nunc p̄paucos in cœnobijs inuenire difficile eſt. Sed cum poſt Apoſtolorum reſeſſum tepeſcere cœpiſſet credentium multitudo, ea vel maximè quæ ad fidem Chriſti de alienigenis ac diuerſis gentibus cōſtuebat, à quibus Apoſtoli pro ipſis fidei rudimentis ac inueterata gentilitatis cōſuetudine nihil ampliùs experebāt, niſi vt ab immolatijs idolorum & fornicatione & ſuffocatis & ſanguinis temperarent: atque iſta libertas quæ gentibus propter infirmitatē primæ credulitatis indulta eſt, etiam illius eccleſiæ quæ Hieroſolymis conſiſtebat, perfectionem paulatim contaminare cœpiſſet, & creſcēte quotidie vel indigenarū numero, vel aduenarū, primè illius fidei refrigeret feruor,

uor,

nor, non ſolū hi qui ad fidē Chriſti confluxerant, verū etiam illi qui erāt eccleſiæ principes, ab illa diſtinctione laxati ſunt. Nōnulli enim exiſtimātes id quod videbāt geribus pro infirmitate cōceſſum, ſibi etiam licitū, nihil ſe detrimenti perpeti crediderūt, ſi cum ſubſtantijs ac facultatibus ſuis fidem Chriſti cōfeſſionemq̄ ſequerentur. Hi autē gbus adhuc apoſtolicus inerat feruor, memores illius priſtinaſ p̄fectionis, diſcedētes à ciuitatibus ſuis, illorumq̄ cōſortio qui ſibi vel eccleſiæ Dei remiſſioris vitæ negligentia licitā eſſe credebāt, in locis ſuburbanis ac ſecretioribus commanere, & ea quæ ab Apoſtolis per vniuerſum corpus eccleſiæ generaliter meminerūt inſtituta, priuatim ac peculiariter exercere cœperūt: atq̄ ita incaluit iſta, quam diximus, diſcipulorum, q̄ ſe ab illorū cōtagio ſequeſtrauerant, diſciplina. Qui paulatim tēpore, p̄cedente ſegregati à credentiū turbis, ab eo q̄ à cōiugijs abſtinerēt, & à parentū ſe cōſortio mūdiq̄ iſtius conuerſatione ſecernerent, monachi ſive monozētes, à ſingularis ac ſolitaria vitæ diſtinctione, nominati ſunt. Vnde cōſequens fuit, vt ex cōmunionē cōſortij, cœnobit̄: cellęq̄ ac diuerſoria eorū, cœnobia vocarentur. Iſtud ergo ſolū fuit antiquiſſimū monachorū gen⁹, qd nō modò tēpore, ſed etiā gratia primū eſt, quodq̄ p̄ annos plurimos ſolū inuiolabile vſq̄ ad abbatibus Pauli vel Antonij durauit ætate. Cui⁹ etiā nūc in diſtictis cœnobijs cernim⁹ reſidere veſtigia.

18 **C A P I T E** ſexto de Anachoretis, capite ſeptimo de Sarabaitis, & capite octauo de quarto quodā genere monachorum agit.

19 **G R E G O R I V S** Naziāzenus in oratione funebri in laudē Baſilij Magni: Nobiscū ex patria p̄fugus, in Pōtum ſecedit, pietatisq̄ Gymnaſia, q̄ in illis locis erāt, moderatur: atq̄ cū Helia & Ioāne ſummis philoſophis ſolitudinē amplectitur. Et poſt multa: Eximia res eſt virginitas & cœlibatus, atq̄ in angelorū naturæq̄ ſingularis ordine cœſeri. Quis igitur vel virginitatē maiori honore p̄ſecutus eſt, vel carnē legib⁹ frenauit, idq̄ nō ſuo tātūm exēplo, ſed ijs etiā ſtudijs, gbus incubuit? Cui⁹ ſunt virginū cœnobia? cui⁹ p̄cepta illa literis cōſignata, gbus cum oēs ſenſus cōercebat, tū mēbra oīnd cōponebat, ac virginitatē verè ſeruare p̄ſuadebat. Ergo cum ſolitaria vita, & cœnobia q̄ ſocietate gaudet, vt plurimū inter ſe diſiderēt, ac pugnarēt, neutraq̄ oīnd vel cōmoda vel incōmoda ſua pura & immixta haberet, verū illa trāgillior qdē eſſet, magisq̄ ſedata & cōſtituta, Deoq̄ cōiūgens: cæterū qa in eo inſtituto nec explorari, nec ex cōparatōe cognōſci virt⁹ poterat, fact⁹ nō oīnd exps eſſet: hæc cōtra occupatior qdē & fructuoſior, verū à tumultib⁹ min⁹ libera: p̄clarè eas inter ſe

Cœnobarū origo.

Cur monachi diſticti

Baſilius cœnobarū moderator. Virginitatis & cœlibatus laus.

In libro de vera virginitate.

Baſilius cōpulauit vitā ſolitaria cum ſociali vita

9 Eufebius Vercellenſis primus in occidentē introduxit monaſteria in ciuitates.

Tria monachorum genera in Aegypto.

Cœnobarū vita vnde ſuſcepit initium. Act. 4. & 2.

Act. 15. Cauſa cur nō oēs Chriſtiānorum Chriſtianorū q̄ ex Iudeis cōuerſi erāt, veſtigia imitari iſtā.

Monasteria fabricauit.

De hoc Basilio refert Hieronimus in Catalo quod inter reliquos libros elaborauerit etiam.

CONTINEND.

Monasteria tempore Antonij, & quæ monachorum vita.

reconciliauit, ac permiscuit, pietatis nimirum Gymnasia & monasteria extruens, non tamen longo interuallo ab ijs, qui in sodalicio viuunt, remota, nec velut muro quopiam interiecto ea distinguens, atque à se inuicem separans, verum propè coniungens ac dirimēs: vt nec contemplatio communicationis expers esset, nec actio tranquillitate & speculatione careret: sed quemadmodum terra & mare, ita etiā hæc duæ vitæ cōmoda inter se comunicātes, ad vnicam Dei gloriam concurrerent.

20 ATHANASIVS in vita Diui Antonij: Erant igitur in monte monasteria tanquam tabernacula plena diuinis choris psallentium, legentium, orantium, tantumque ieiunandi & vigiliarum ardorem cunctorum mētibus sermo eius afflauerat, vt futuræ spei auiditate, ad charitatem mutuam & misericordias indigentibus exhibendas, iugis studio laborarent, qui infinitam regionem quandam, & oppidum à mundana conuersatione seiunctum, plenum pietatis & iustitiæ videbantur incolere. Quis tantum monachorum agmen adspiciens, quis virilem illum concordia cœtum cernens, in quo nullus nocens, nulla detractio susurrionis, sed multitudo abstinentium & certamen officiorum erat, non in hanc statim erumperet vocem? Quam bonæ domus tuæ Iacob, tabernacula tua Israel, tanquam nemora obumbrantia, tanquam paradus super fluuios, tanquam tabernacula, quæ fixa sunt à Domino, tanquam cedri Libani circa aquas. Et post multa: Postulanti duci vt paulo largiūs Antonius eidem suam præsentiam indulgeret, ait, nō posse se diutiūs ibidem morari, grato vsus exemplo, quod sicuti pisces ab aqua extracti, mox in arenti terra morerentur: ita & monachos cum secularibus retardantes, humanis statim resolui conuulsationibus. Ob id ergo, inquit, cōuenit vt pisces ad mare, ita nos ad montem festinemus, ne tardantibus nobis aliqua propositi succedat obliuio.

21 SEVERVS Sulpitius in vita Diui Martini: Cū intra Gallias quoque discessu Sancti Hilarij, quem ad exilium hæreticorum vis cōegerat, turbatam ecclesiam comperisset, Mediolani sibi monasterium statuit. Ibi quoque eum Auxentius, auctor & princeps Arrianorum, grauissimè insectatus est: multisque affectum iniurijs de ciuitate exturbauit. Cūque ab Hilario iam reuerso grauissimè esset susceptus, haud longè sibi ab oppido monasterium collocauit. Iam verò sumpto episcopatu Turonico, qualem se, quantumque præstiterit, non est nostræ facultatis euoluere. Idem enim

S Martinus monasteriū sibi statuit Mediolani. Apud Picta- uorū urbem similiter.

enim constantissimè perseuerabat, qui prius fuerat. Eadem in corde eius humilitas, eadem in vestitu eius vilitas erat. Atque ita plenus authoritatis & gratiæ, implebat episcopi dignitatem, vt non tamen propositum monachi, virtutemque desereret. Aliquando ergo adherenti ad ecclesiam cellula vsus est. Deinde cū inquietudinem se frequentantium ferre non posset, duobus ferè extra ciuitatem millibus monasterium sibi statuit. Qui locus tam secretus, & remotus erat, vt eremi solitudinem nō desideraret. Ex vno enim latere præcisā montis excelsi rupe ambiebatur, reliquam planitiem Liger fluuius reducto paululum sinu clauserat. Vna tantum eademque arcta admodum via adiri poterat. Ipse ex lignis contextam cellulam habebat, multique ex fratribus in eundem modum. Plerique saxo superiecti montis cauato receptacula sibi fecerant. Discipuli verò octoginta erant, qui ad exemplum beati magistri instituebantur. Nemo ibi quicquam proprium habebat, omnia in medium cōferebantur. Non emere, aut vendere (vt plerisque monachis moris est) cuiquam licebat. Ars ibi, exceptis scriptoribus, nulla habebatur, cui tamen operi minor ætas deputabatur. Maiores orationi vacabant. Rarus cuiquam extra cellulam suam egressus, nisi cū ad locum orationis conueniebant. Cibum vnā omnes post horam ieiunij accipiebant. Vinum nemo nouerat, nisi quem infirmitas cōegisset. Plerique camelorum fetis vestiebantur: mollior ibi habitus pro crimine erat. Quod eō magis sit mirum, necesse est, quod multi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati, ad hanc se humilitatem & paciētiam cōegerant. Pluresque ex his postea episcopos vidimus. Quæ enim esset ciuitas, aut ecclesia, quæ non sibi de Martini monasterio cuperet sacerdotem?

22 ISIDORVS Hispalensis Episcopus de ecclesiasticis officijs libro secundo, capite decimo quinto: Primum genus monachorum est Cœnobitarum, id est, in commune viuentium, instar sanctorum illorum, qui temporibus Apostolorum Hierosolymis vendita ac distributa omnia sua dabant indigentibus, qui habitabant in sancta communionem vitæ, non dicentes aliquid proprium, sed erant illis omnia communia, & anima vna, & cor vnum in Deum. Horum igitur institutione monasteria sumpsere principium. Secundum genus est eremitarum, qui procul ab hominibus recedentes, deserta loca, & vastas solitudines sequi atque habitare perhibentur, ad imitationem scilicet Helix & Ioannis Baptistæ, qui eremi secessus penetrauerunt. Hi quippe incredibili mundi con-

Tertium monasterium.

Habitatio fratrum qualis fuerit.

Nemo quicquam propriū habebat.

Abstinentia.

Cœnobitarū origo & vita.

Eremitæ.

temptu sola solitudine delectantur, herbis tantum arescentibus vitantes, aut pane solo (qui eis per certa temporum intervalla defertur) vel aqua contenti: sicque secretissimi penitus & ab omni hominum conspectu remoti, diuino tantum colloquio perfruuntur, cui puris mentibus inhæserunt, cuius amore non solum mundum, sed etiam hominum consortia reliquerunt. Tertium genus est Anachoritarum, qui iam cœnobitali conuersatione perfecti, includunt semetipsos in cellis, procul ab hominum conspectu remotis, nulli præbentes accessum, sed in sola contemplatione diuina viuentes perseverant, id est, theoria. Sed isti examinatione cœnobiorum probati in omnibus disciplinis monasterij per triginta annos, ad hanc contemplationem, per obedientiam eliguntur.

23 **S O Z O M E N V S** historiae Ecclesiasticae libro primo, capite duodecimo, cum monachorum viuendi rationem mirifice commendasset, ita subiungit: Hanc præclaram viuendi rationem primus, uti quidam memorant, instituit propheta Helias, & Ioannes Baptista. Philo porro Pythagoreus tradit, Hebræorum facile præstantissimos vndique in locum ad lacum Mariam in colle situm coactos, se pio & seuerio vitæ generi dicasse. Quorum domicilia, victus rationem & institutionem vitæ talem perhibet, qualem nos etiam hoc tempore à monachis in Aegypto obseruatam videmus. Scribit enim eos, cum in hoc sanctum & seuerum vitæ genus primum ingrediuntur, sua bona cognatis concedere, & quo commercia cum hominibus, aut consuetudinem habere deuitent, extra muros vrbium in agris solitarijs & hortis ætatem degere: sacras ædes illis esse, quæ vocantur monasteria: in quibus ab alijs separati, sanctæ & seueræ vitæ mysteria obeunt: Deum præterea psalmis & hymnis assidue colere, & ante solis occasum nullum gustare cibum. Nonnullos eorum toto triduo aut amplius nihil comedere: statis diebus humi cubare, à vino prorsus & carnibus animalium, quæ sanguinem habet, abstinere. Obsonia illis esse, panem, saleem, & hysopum: potum autem, aquam. Mulieres porro cum illis viuere, quæ virgines manent ad extremam usque senectutem, easque propter amorem pietatis & sapientiæ suæ sponte vitam cælibem excolere. Quæ dum ad hunc modum narrat Philo, videtur eos significare Hebræos, qui sua ætate religionem quidem Christianam professi fuerant, adhuc tamen morem Iudæorum aliquantulum in vita sequebantur, & eorum instituta seruabant. Nam apud alios hoc genus vitæ non repe-

ri-

ritur. Vnde cōiunctio apud Aegyptios ex eo tempore hoc ipsum floruisse.

24 **GREGORIVS** Magnus libro secundo dialogorum, describit vitam sancti Benedicti Abbatis. Et capite primo quidam ait, Romanum monachum ei sanctæ conuersationis habitum tradidisse. **CAPITE** vigesimo quinto autem ita scribit: Quidam eius monachus mobilitati mentis deditus erat, & permanere in monasterio volebat. Cumque eum vir Dei assidue corripere, & frequenter admoneret, ipse verò nullo modo consentiret in cōgregatione persistere, atque importunis precibus ut relaxaretur innueret, quadam die idem venerabilis pater nimietatis eius tædio affectus, iratus iussit ut discederet. Qui mox ut monasterium exiit, contra se assistere apertore draconem in itinere inuenit. Cumque eum idem draco qui apparuerat, deuorare vellet, cœpit ipse tremens & palpitans magnis vocibus clamare, dicens: Succurrite, succurrite: quia draco iste me deuorare vult. Currentes autem fratres draconem minimè viderunt, sed trementem atque palpitantem monachum ad monasterium reduxerunt. Qui statim permisit nunquam se esse à monasterio recessurum, atque ex hac hora eadem in sua promissione permansit. Quippe qui sancti viri orationibus contra se assistere draconem viderat, quæ prius non videndo sequebatur. **CAPITE** trigesimo sexto: Hoc autem nolo te lateat, quod vir Dei inter tot miracula quibus in mundo claruit, doctrinæ quoque verbo non mediocriter fulsit. Nam scripsit monachorum regulam, discretione præcipuam, sermone luculentam. Cuius si quis velit subtilius mores vitamque cognoscere, potest in eadem institutione regulæ omnes magisterij illius actus inuenire: quia sanctus vir nullo modo potuit aliter docere quam vixit.

25 **IDEM** libro primo, epistola trigesimalertia ad Venantium Italiae Cancellarium, qui habitum monasticum dimiserat: Multi hominum stulti putauerunt, quod si ad ordinem episcopatus eueherer, vos alloqui ac per epistolas frequenter recusare. Sed non ita est, quia ipsa iam loci mei necessitate compellor, ut tacere non debeat: scriptum quippe est, &cæ. Hac igitur consideratione compulsus, velis nolis locuturus sum, quia omni virtute aut te cupio saluari, aut de tua morte me eripi. In quo enim habitu fueris, recolis, & supernæ distributionis animaduersione proposita, ad quid sis delapsus, agnoscis. Culpam ergo tuam pensa, dum vacat: distributionem futuri iudicis, dum vales, exhorresce: ne tunc illam amarum sententiam audias, cum iam nullis fletibus euadas. Pensa quod

kkkk 2 scri-

Anachoritzæ.

Vitæ monasticæ institutores primi.

Philo quod scribat de Christianis Alexandrinis.

Virginitatem perpetuam seruantes.

Habitum monasticum.

Monasterium relinquere volenti draco appareret, qui eum deuorare conabatur.

Monachorum regulam scripsit S. Benedictus.

Legant hanc epistolam apostatae Monachi & Religiosi. Esaiæ 58. Ezech 3. Actor. 20.

Mat. 24. scriptum est: Orate ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. Ad ambulandum quippe in hyeme torpor frigoris obfistit, & iuxta preceptam legis, ambulare in sabbato non licet. In hyeme ergo vel sabbato fugere conatur, qui iram districti iudicis tunc appetit fugere, quando etiam non licet ambulare. Dum vacat ergo, dum licet, animaduersionem tanti terroris fuge. Pensa quod scriptum est: Omne quod potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia, sunt apud inferos, quod tu properas. Teste Euangelio, scis quia diuina seueritas de ocioso sermone nos arguit, & de verbo inutili rationes subtiliter exquirat. Pensa ergo quid factura est de peruerso opere, si quosdam in iudicio suo reprobatur de sermone? Ananias pecunias Deo vouerat, quas post diabolica victus persuasionem, subtraxit. Sed qua morte mulctatus est, scis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos quos dederat nummos Deo abstulit: considera, quanto periculo in diuino iudicio dignus eris, qui non nummos, sed temetipsum Deo omnipotenti, cui te sub monachali habitu deuoueris, subtraxisti? Considera iudicium Dei quod mereatur qui temetipsum Deo vouit, continuoque mundi desiderijs irretitus, mentitus est quod vouit. Si mihi credideris, si correptionis meae verba secuturus audieris, quam sint blanda & dulcia in fine cognosces. Ecce fateor, moerens loquor, & facti tui tristitia adstrictus, edere verba vix valeo, & tamen animus tuus actionis suae conscius, vix sufficit ferre quod audit: erubescit, confunditur, auersatur. Si ergo non valet verba ferre pulueris, quid facturus est ad iudicium conditoris? Fateor tamen, quia supernae gratiae esse misericordiam maximam credo, quod te effugere vitam conspicit, & tamen ad vitam adhuc referuat: quod superbi-entem te videt: & tolerat, quod per indignos famulos suos verba tibi increpationis & admonitionis administrat. Tantum est ut pensare sollicitudine debeas, quod Paulus ait: Exhortamur vos fratres, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. ait enim: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis. Sed scio cum epistola mea suscipitur, protinus amici conueniunt, literati clientes vocantur, & de causa vitae consilium a fautoribus mortis quaeritur, qui dum non te, sed res tuas diligunt, nulla tibi nisi quae ad tempus placeat loquuntur. Tales enim fuerunt sicut ipse reminisceris, dudum consilij, quae te ad tanti facinus perduxerunt delicti. Ut tibi aliquid secularis authoris loquar: Cum amicis omnia tractanda sunt, sed prius de ipsis. Si vero in causa tua hominem consilia-

consilium quaeris, consilium rogo me suscipe. Nullus tibi fidelior esse ad consilium potest, quam qui non tua, sed te diligit. Omnipotens Deus cordi tuo indicet, cor meum: quanto te amore, quantoque charitate amplectitur, in quantum tamen diuina gratia non offendatur. Nam sic culpam tuam insequor, ut te diligam. Sic personam diligo, ut culpae vitium non amplectar. Si igitur a me amari te credis, Apostolorum liminibus praesentare, meque consiliario utere. Si autem esse fortasse in causa Dei minimus credor, & pro zeli mei ardore suspectus sum, cunctatim simul Ecclesiam in consilio huius disceptationis adhibeo, & quicquid omnibus fieri salubriter placet, ego in nullo contradico: sed quod in commune decernitur, laetus impleo & subscribo. Implentem quae monui, gratia diuina te custodiat.

26 CHRYSOSTOMVS Sedidit tres libros aduersus vituperatores monasticae vitae. In secundo sic ait: Non sum ignarus complures esse, qui patribus quidem ita affectis facile ignoscendum putant, nec propterea valde admirari dicunt: suffocari autem se ac penam disrumpti iracundia, cum videant eos, qui neque patres sint, neque amici, neque propinqui, neque vlla penitus alia ex parte necessarij, quin & frequenter ignoti, aduersus eos qui philosophari instituerunt hoc ipsum pati, atque ipsis patribus magis angere & dolere, eosque qui illos hortati sunt, & ad eius vitae amorem traduxerunt, oppugnare, infimulare, ac maledictis omnibus persequi. Mihi vero longe aliam mens est. Eos enim qui nullum paterni affectus privilegium, nullum ius amicitiae ac familiaritatis habent, alienis in bonis angere, nihil profecto nouum, aut mirum videri debet, partim inuidiae stimulis concitatos, partim malitiae suae, atque vitij aliorum perditionem solatio, & excusationi esse arbitantes. Miserè id quidem & infeliciter, arbitantes tamen. At vero qui genuerunt, qui educauerunt, qui diebus singulis natos suos proficere, sibi ipsi & ad virtutem, & ad gloriam praecellere & cupiunt, & optant: qui propterea cuncta & patiuntur & faciunt, eos quadam veluti ebrietate correptos repente mutari, angereque, ac dolere vehementius, cum ab se liberi ad philosophiam abducuntur: hoc profecto est, quod vnum omnium ego maxime admiror, quodque omnia iam corrupta sint & perdita, satis firmum & validum argumentum esse duco. Hoc enim prioribus temporibus vnumquam contigisse, nemo qui potest dicere, & cetera.

27 ET libro tertio aduersus vituperatores monasticae vitae: Pri-

Quis sit fidelior consiliarius.

Judicium & consilium totius Ecclesiae seque paratus est Gregorius.

Verum magis mirandum sit quod amici & parentes à Monastica vita aut religionis proposito filios retrahunt, an alieni id faciant.

Gradus malitiae.

Exod 23.

Deut 22.

Primus gradus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

Quintus.

Sextus.

Septimus.

Octauus.

Nonus.

Christianis malis quarè maiora supplicia debentur q̄ Iudæis.

De monachorum vita.

Meum & tuum eliminata sunt.

mus malitiae gradus est, amicos aspernari, quin vt ad inferiora ferri monem reducamus: nescio enim quo pacto id penè me effugerat: prior illa lex Iudæis tradita, ne iumenta quidem inimicorum despici permittit: sed siue illa deciderint, simul erigere: siue oberrauerint, reducere iubet. Est itaq; primus malitiae & crudelitatis gradus, ab infimis ascendendo, iumenta & pecora inimicorum & errantia, vel lapsa negligere. Secundus ille superior, inimicos ipsos negligentiùs curare. Quanto enim homo mutis animantibus ad honorem præstat, tanto peccatum istud maius, q̄ illud est. Tertius deinceps, fratres aspernari, si fuerint ignoti. Quartus, familiares quoque despiciere. Quintus, cum non solum corpore, verum anima quoque fratrum pereunte, desidemus. Sextus, si non familiaribus modo, verum ipsi quoque liberis nostris pereuntibus, negligimus. Septimus, cum nec alios quibus illi curæ esse possint, prouidemus. Octauus, cum & eos, qui id à seipsis facere instituerunt, prohibemus atque arcemus. Nonus, cum non tantum prohibemus, verum oppugnamus quoque. Itaque si primus & secundus, & tertius eiusce facinoris gradus tanto supplicio afficiendus est: quantos ille meretur ignes, qui cunctos eos gradus ascendit? Quod profectò modò vos facitis, qui nonum illum à primo gradum transcendistis: quiniimò si quis eum non tantum nonum, verum & decimum & vndecimum dixerit, profectò non peccabit. Cur id? Quia non natura solum id peccatum multo maius est, verum ex ipsa quoque ratione temporum durius multo & grauius fit. Quid ita? Quia eodem modo peccantibus nobis, quæ vetus lex damnat, non eadem supplicia debentur: verum tanto acerbiora & diriora, quanto maiori gratia potiti, excellentiorisque doctrinæ participes effecti, maioribus item honoribus affecti sumus. Cum igitur & natura, & tempore scelus hoc adeò immane fit & vehemens, considera iam quantas flammæ, quantosque cruciatu in eorum capita, qui id perpetrare non metuunt, exaggerabit. Et postea de monachis loquens: Conuersationem planè caelestem elegerunt, nihilque deterius angelis affecti sunt. Vt enim illis nulla inest inæqualitas, nec alij successibus, secundisque rebus elati gloriantur, alij extremis malis & incommodis oppressi gemunt, sed omnes pariter in gaudio & quiete, summâque illa & caelesti gloria exultant: ita fieri quoque perspicias in monasterijs, nullus ibi paupertatem exprobrat, nullus diuitijs honestior est. Indè id quod omnia peruertit & perturbat, Meum & Tuum, penitus eliminatum est. Cuncta quippe illis communia sunt, mensa, do-

mus,

mus, indumentum, & quod sanè mirabilius est, vnus etiam idemque animus omnibus est. Omnes eadem sunt nobilitate nobiles, omnes eadem seruitute serui, eadem libertate liberi, vnæ illic omnibus diuitiæ, quæ veræ diuitiæ sunt: vna gloria, quæ verè gloria est. Non enim in appellationibus, sed in ipsis rebus bona eorum consistunt. Vna ibi voluptas &c.

28 AD populum Antiochenum homilia quinquagesima sexta & tribus sequentibus, describit & commendat egregiè vitam monachorum.

29 I T E M homilia decima quarta in priorem epistolam ad Timotheum, quæ eadem habentur homilia quinquagesima nona ad populum Antiochenum.

30 B E R N A R D V S in apologia ad Guillelmum Abbatem:

Heu me miserum qualemcumque monachum. Cur adhuc viuo? videre ad id deuenisse ordinem nostrum, ordinem scilicet qui primus fuit in ecclesia, immò à quo cœpit Ecclesia, quo nullus in terra similio angelicis ordinibus: nullus vicinior ei quæ in cælis est Hierusalem mater nostra, siue ob decorè castitatis, siue propter charitatis ardorem: cuius Apostoli institutores, cuius hi quos Paulus tam sæpè sanctos appellat, inchoatores extiterunt? Et quidè inter illos, cum nihil quod suum esset, quispiam retinuisset, diuidebatur (vt scriptum est) singulis prout cuique opus erat.

31 I D E M in homilia super ijs verbis Domini: Simile est regnum cælorum homini negociatori quærenti bonas margaritas. Sed quæ est ista, quæso, fratres mei charissimi, hæc tam preciosa margarita, pro qua vniuersa dare debemus, id est, nosmetipsos: quia totum Deo dedit qui seipsum obtulit, vt possimus eam habere? Nonne hoc est religio sancta, pura & immaculata, in qua homo viuit purius, cadit rariùs, surgit velociùs, incedit cautiùs, irroratur frequentiùs, gescit securiùs, moritur fiduciùs, purgatur citiùs, præmiatur copiosiùs?

VI

Quid summam de Consilijs Euangelicis est sentiendum?

A Hoc nimirum, quòd sint incitamenta, & subsidia quædam commoda admodum, quæ infirmis aduersus mundi, carnisque illecebras

arma

Religiosi ordo primus in Ecclesia & angelicis ordinibus persimilis.

Apostoli institutores. Rom. 15. 1. Cor. 16. 2. Cor. 9. Act 2. & 4.

Religiosa vita commendatio.

a i. Jo. 2. c. Luc. 14. d efg 3. b Matt. 19. b e 13. c 1. Cor. 7. f Eccl. 5. a Pro 29. e Iudic. 17. c 21. d Galat. 5. b

arma præbeant: quæ bonorum conatus in cur-
su veræ pietatis ad meliora prouehant: quæ
spiritum ad præstanda Religionis Diuiniq̄ue
cultus officia expeditiorem reddant, & quæ in-
super, vt ostendimus, ad æternæ vitæ merce-
dem, ac gloriâ in celo^b pleniorē consequen-
dam conferant.

B Ac summa quidem Euangelicæ perfectio-
nis in eo versatur, vt, quàm maximè possis, ad
charitatem contendas, Christumq̄; ^d imiteris.
Imitaris autem, si Christo & ^e pauperi, & ^f vir-
gini, & alijs^g subdito, & ad mortem vsque Cru-
cis^h obedienti, pro tua virili te studeas^a confor-
mare: si cum Apostolo itidem^b Paulo, negle-
ctis ijs, quæ retrò sunt, indefesso labore ad an-
teriora contendas, & ad supernæ vocationis
brauium te extendas in dies, voluntate inte-
rim propria in totum, quo ad eius fieri potest,
abdicata, ac homini propter Deum subiecta,
vt ^c æmuleris vsque meliora Charismata, ^d par-
temq̄; optimâ tum eligas, tum bona fide in fi-
nem^e vsque conferues.

S C R I P T V R A E.

A P R I M A E epistolæ Ioannis secundo capite: Noli-
te diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si
quis diligit mundum, non est charitas patris in eo: quo-
niam

^b Matth. 19. b. c. d.
Grego. lib. 26. Mo-
ral. cap. 25.

^a 1. Cor. 13. a. 1. Ioã.
2. a. 4. c. Coloss. 3. c.
Aug. de morib. ec-
cl. Cathol. ca. 33.
^d Lucæ 9. c.
^e 2. Corinth. 8. b.
Matth. 8. c.
^f 1. Petri 1. c.
^g Lucæ 2. g.
^h Philip. 2. b.
^a 1. Petri 2. d.
^b Phil. 3. c. Psal. 83. c.
Bern. epist. 253. ad
Garinũ Abbate &
epist. 341. ad mona-
chos S. Bertini. Itẽ
serm. 2. de purific.
B. Mariæ. August.
epist. 137. ad Hip-
ponenscs.

^c 1. Corinth. 12. d.

^d Lucæ 10. g.
^e Apocal. 2. c.

niam omne quod est in mundo; concupiscentia carnis est,
& concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est
ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concu-
piscentia eius. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in
æternum.

L V C A E decimoquarto: Et cœperunt simul omnes ex-
cusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire,
& videre illam: rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit:
Iuga bouum emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe
me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non pos-
sum venire. Si quis venit ad me, & non odit patrem suum &
matrem, & uxorem & filios, & fratres & sorores, adhuc au-
tem & animam suam, nõ potest meus esse discipulus. Et qui
non baiulat crucem suam, & venit post me: non potest me-
us esse discipulus. Sic ergo omnis ex vobis qui non renunci-
at omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

E T capite octauo: Quod autem in spinas cecidit, hi sunt
qui audièrunt, & à solitudinibus & diuitijs & voluptati-
bus vitæ, euntes suffocantur, & non referunt fructum.

M A T T H A E I decimonono: Dicunt ei discipuli eius:
Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere.
Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed qui-
bus datum est &c. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen di-
co vobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cælorum.
Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramẽ acus
transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.

E T capite decimotertio: Qui autem seminatus est in
spinis: hic est qui verbum audit, & sollicitudo seculi isti-
us & fallacia diuitiarum suffocat verbum, & sine fructu ef-
ficatur.

P R I O R I S ad Corinthios septimo: Volo autem vos
lllll sine

sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodò placeat Deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodò placeat vxori: & diuisus est. Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Domini sunt: vt sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ mundi sunt: quomodò placeat viro.

ECCLESIASTICI trigessimoprimum: Beatus diues qui inuentus est sine macula: & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunia & thesauris. Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.

PROVERBIORVM vigesimonono: Virga atq; correptio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur voluntatis suæ, confundit matrem suam.

IUDICVM decimosextimo & vigesimoprimum: In diebus illis non erat rex in Israel, sed vnusquisq; quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

AD Galatas quinto: Vos enim in libertatem vocati estis: fratres: tantùm nē libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus seruite inuicem.

MATTHÆI decimonono, vt supra quæstione 3. & 4.

B PRIORIS ad Corinthios decimotertio: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam: factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens, &c.

PRIMÆ epistolæ Ioannis secundo: Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est: in hoc scimus quoniã in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo.

Et

Et capite quarto: In hoc perfecta est charitas Dei nobiscū, vt fidutiam habeamus in die iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

AD Colossenses tertio: Induite vos ergò sicut electi Dei, sancti, & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, &c. Super omnia autē hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.

LVCAE nono: Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

POSTERIORIS ad Corinthios octauo, Matthæi octauo, Lucæ secundo, & ad Philippenfes secundo, vt supra quæstione 2.

PRIORIS Petri primo: Scientes quòd non corruptilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis: sed precioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati.

Et capite secundo: In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplū, vt sequamini vestigia eius.

AD Philippenfes tertio: Fratres, ego me non arbitror compræhendisse. Vnum autem: quæ quidem retrò sunt obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.

PSALMO octogesimo tertio: Etenim benedictiones dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus Deorum in Sion.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Aemulamini autem charisimata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

IIII 2 LV.

LVCÆ decimo: Et respondens, dixit illi Dominus: Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima. Porro vnū est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

APOCALYPSIS secundo: Esto fidelis vsq; ad mortem. & dabo tibi coronam vitæ.

P A T R E S.

A G R E G O R I V S Magnus libro vigesimo sexto Moralium, capite vigesimo quinto: Alij non iudicantur & regnant: qui etiã præcepta legis perfectione virtutum transcendunt, qui nequaquam hoc solum quod cunctis diuina lex præcipit, implere contenti sunt, sed præstantiori desiderio plus exhibere appetunt, quàm præceptis generalibus audire potuerunt. Quibus Dominica voce dicitur: Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue, sedebitis & vos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel. Et de quibus propheta ait: Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Et de quibus Salomon, cum de sanctæ Ecclesiæ sponsa loqueretur, intulit dicēs: Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Hi itaque in extremo iudicio non iudicantur, & regnant: quia cum auctore suo etiam iudices veniunt. Relinquentes quippe omnia, plus prompta deuotione executi sunt, quàm iuberi generaliter audierunt. Speciali nanque iussione paucis perfectioribus, & non generaliter omnibus dicitur hoc, quod adolescens diues audiuit: Vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & habebis thesaurum in celo: & veni, & sequere me. Si enim sub hoc præcepto cunctos iussio generalis adstringeret, culpa profectò esset aliquid nos de hoc mundo possidere. Sed aliud est, quod per sacram scripturam omnibus generaliter præcipitur: aliud, quod specialiter perfectioribus imperatur. Hi ergò rectè sub generali iudicio non tenentur, qui & præcepta generalia viuendo vicerunt. Sicut enim nõ iudicantur, & pereunt: qui suadente perfidia legem tenere contemnunt: ita non iudicantur & regnant, qui suadente pietate, etiam ultra generalis diuinæ legis præcepta proficiunt. Hinc est quòd Paulus etiam specialia præcepta transcendens, plus opere exhibuit, quàm institutione permissionis accepit. Cum enim accepisset vt Euangelium prædicans, de Euangelio viueret, & Euangelium audientibus

Singularis honor eorū qui ultra præcepta seruauerunt etiã consilia.

Matth. 19.

Esaiæ 3.
Prou. 31.

Paupertatis & perfectionis euangelicæ sectatores cum Christo iudicabunt, & non iudicabuntur iudicio discussionis.
Matth. 19.
Marc. 10.
Lucæ 18.

Ultra generalis diuinæ legis præcepta quidam proficiunt.
1. Cor. 9.

con-

contulit, & tamen Euangelij sumptibus sustentari recusauit. Cur ergò iste iudicetur, vt regnet, qui minus quod seruet, accepit: sed maius quod viueret, inuenit? Dicatur igitur rectè: Iudicium pauperibus tribuit: quia quanto huic mundo magna humilitate despecti sunt, tanto tunc acceptis sedibus maiore culmine potestatis excrefcunt.

1 B A V G V S T I N V S de moribus ecclesiæ Catholicæ, capite trigesimo tertio, loquens de religiosis simul viuentibus Mediolani Romæ & alibi: Caritas præcipuè custoditur: caritati victus, caritati sermo, caritati habitus, caritati vultus aptatur: coitur in vnam conspiraturq; charitatem: hanc violare tanquam Deum nefas ducitur: huic si quis resistit, expurgatur atque vitatur: hanc si quis offendit, vno die durare non finitur. Sciunt hanc ita commendatam esse à Christo & Apostolis, vt si hæc vna absit, inania: si hæc absit, plena sint omnia.

2 B E R N A R D V S epistola ducentesima quinquagesima tertia ad Abbatem Garinum Alpensem: Itaq; indefessum proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur. Quòd si studere perfectioni, esse perfectum est: profectò nolle proficere deficere est. Vbi ergò sunt qui dicere solent, sufficit nobis, nolimus esse meliores quàm patres nostri? O monache, non vis proficere? Non. Vis ergò deficere? Nequaquam. Quid ergò? Sic mihi, inquis, viuere volo, & manere in quo peruēni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergò vis, quod esse non potest. Quid enim stat in hoc seculo? Et certè de homine specialiter dictum est: Fugit velut umbra, & nunquàm in eodem statu permanet. Ipse deniq; hominis seculiq; auctor, quandiu in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, nunquid stetit? Et quidem, teste scriptura, pertransijt benefaciendo & sanando omnes. Pertransijt ergò sicut non infructuose, ita non remissè: non pigre, non lento gressu, sed quemadmodum item de eo scriptum est: Exultauit vt gigas ad currendam viam. Porro currentem non apprehendit, qui & ipse pariter non currit. Et quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? Ideò Paulus aiebat: Sic currite vt comprehendatis. Ibi tu Christiane fige tui cursus profectusq; metam, vbi Christus posuit suam. Factus est, inquit, obediens vsq; ad mortem. Quantumlibet ergò cucurreris: si vsq; ad mortem non perueneris, brauium non apprehendis. Brauium Christus est. Quòd si illo currente, tu gradum fistis: non Christo appropias, sed te magis elongas: timendumq; tibi

Ad Charitatem omnia referuntur. Vide Thomam Aquinatē in 2. 2. q. 184. & in 186 & in opusculo de perfectione vitæ spiritualis.

Studere perfectioni, est esse perfectum. Continenter proficiendū est: alioquin enim deficimus.

Iob. 14.

Act. 10.

Psal. 18.

1. Cor. 9.

Philip. 2.

Pfal. 72.

est quod ait Dauid: Ecce qui elongant se à te Dñe, peribunt. Itaq; si proficere currere est: vbi proficere, ibi & currere desinis. Vbi verò non currere, ibi & deficere incipis. Hinc planè colligitur, quia nolle proficere, non nisi deficere est. Vidit scalà Iacob, & in scala angelos, vbi nullus residens, nullus subsistens apparuit, sed vel ascendere, vel descendere videbantur vniuersi: quatenus palàm daretur intelligi, inter profectum & defectum in hoc statu mortalis vitæ nihil medium inueniri: sed quomoddò ipsum corpus nostrum continuè aut crescere constat, aut decrescere, sic necesse sit & spiritum aut proficere semper, aut deficere.

Gene. 28.

Scala Iacob.

3 IDEM in epistola trecentesima quadragesima prima ad monachos sancti Bertini: Discipulus proficiens, gloria est magistri. Quisquis in schola Christi nò proficit, eius indignus est magisterio, præsertim tamen vbi sumus, vbi nihil in eodem statu permanet: & non proficere, sine dubio deficere est. Nemo proinde dicat, satis est: sic volo manere: sufficit mihi esse sicut heri & nudius tertius. In via residet qui eiusmodi est: in scala subsistit, vbi neminem patriarcha vidit non ascendentem aut descendentem. Dico ergò: Qui se existimat stare, videat nò cadat. Ardua & angusta est via: & non híc, sed in domo patris mansiones sunt multæ. Itaq; qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Iesus enim (vt ait Euangelista) crescebat & proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum & homines. Ille non restitit ergò, sed exultauit vt gigas ad currendam viam: & nos quoq; si non desipimus, curremus post eum: trahemur in odore vnguentorum ipsius. Alioquin si elongari contigerit, erit pigritanti animæ & laboriosior & periculosior via: dum nec odore recreari, nec certa possit agnoscere vestigia longius abeuntis. Sic ergò currite fratres, vt comprahendatis. Quod sanè ita fiet, si nequaquam arbitramini vos comprahendisse: sed obliti quæ retrò sunt, extenditis vos in anteriora: si apprehendatis disciplinam, nò quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta. Qui edit me, (ait sapientia) adhuc esuriet: & qui bibit me, adhuc sitiet: vt nò erit piger, qui dignè prorsus lapidatur stercoribus bouum, fastidium sibi non de satietate, sed de inedia generari. Denique quia oia cooperantur in bonum his, qui secundum propositum vocati sunt sancti: moueat nos ipsum quoquè secularis cupiditatis exemplum. Quem enim ambitiosum vidimus aliquandò contentum adeptis dignitatibus ad alias non anhelare? Sic & curiosi cuiusque non satiatur oculus visu, nec auris impletur auditu. Quid? eorù qui aua-

fi.

Nò proficere, deficere est. Gene. 28. 1. Cor. 10. Ioan. 14. 1. Ioan. 2. Lucæ 2. Psal. 18. De continuo proficiendi studio.

1. Cor. 9. Phil. 3.

Psal. 2. Eccl. 24. Ibidem 22. Rom. 8. Diligentia filiorum huius seculi, arguit piorum negligentiam.

ritiæ seruiunt, aut amatores sunt voluptatù, seu vanas sectantur hominum laudes: nòne & ipsorum infatigabiles desideria arguunt nos negligentia & tepiditatis? Pudeat certè spiritualium nos bonorù minus cupidos inueniri. Erubescat anima conuersa ad Dominum, minori affectu sectari iustitiam, quàm iniquitatem antea sectaretur. Est enim causa quoquè valde dissimilis. Stipendiù quippe peccati, mors: fructus autem spiritus, vita æterna. Pudeat proinde negligentius nunc in vitam, quàm priùs in mortem ire: & minori studio salutis acquirere, quàm perditionis, augmentum. Nam vt oindò simus inexcusabiles, in via vitæ quo citius, eo facilius curritur: & leue saluatoris onus quo crescit amplius, eo portabilius est. Nòne & auiculas leuat, non onerat, pennarum siue plumarum numerositas ipsa? Tolle eas, & reliquù corpus pondere suo fertur ad ima. Sic disciplinam Christi, sic suaue iugù, sic onus leue, quo deponimus, eo deprimimur ipsi: quia portat potius, quàm portatur.

4 SERMONE secundo in purificatione beatæ Mariæ: Si quis forsan proficere dissimulat, & proficisci de virtute in virtutem, noverit quisquis huiusmodi est, in statione, non in processione se esse, immò verò & in regressione: quoniam in via vitæ non progredi, regredi est, cum nihil adhuc in eodem statu permaneat. Porro profectus noster in eo consistit, (vt sapiens me dixisse memini) vt nunquam arbitremur nos apprehendisse, sed semper extendamur ad anteriora, incessanter conemur in melius, vt imperfectum nostrù diuinæ misericordiæ obtutibus iugiter exponamus.

5 AVGVSTINVS epistola centesima tricesima septima ad Hipponenses: Simpliciter autem fateor charitati vestræ corà Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo DEO seruire cœpi, quomoddò difficile sum expertus meliores quàm qui in monasterijs profecerunt, ita nò sum expertus peiores, quàm qui in monasterijs ceciderunt, ita vt hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum: Iustus iustior fiat, & sordidus sordescat adhuc. Quapropter et si contristamur de aliquibus purgantibus, consolamur tamen etiam de pluribus ornamentis. Nolite ergò propter amurcam, qua oculi vestri offenduntur, torcularia detestari, vnde apothecæ Dominicæ fructu olei luminosioris implentur. Domini Dei nostri misericordia vos aduersus omnes insidias inimici, in sua pace custodiat dilectissimi fratres.

Rom. 6.

Similitudo pulchra. Iugù Domini leue.

In via vitæ non progredi, regredi est.

Qui in monasterijs proficiunt, optimi euadunt: sic contra qui desiciunt.

Apoc. 22.

In eos qui propter quosdam malos religiosos, alios execrantur.

DE

64° DE QVATVOR
HOMINIS NOVISSIMIS.

I

Quæ dicuntur quatuor hominis nouissima?

A HAEC videlicet: Mors, Iudicium, Infernus & Regnum cælorum: dicta quidem^a nouissima, quòd inter cætera omnia quæ ho-

^a Eccl. 7. d. 28. a
^b Deu. 32. d
Prouer. 19. c
Bernardus in ser.
de primordiis, medijs & nouissimis.

mini accidere possunt, extremum planè locum sibi vendicet. Mors enim, vt dici solet, est vltima rerum linea. Mortè sequitur Iudicium Dei, sicut & Paulus his verbis ostendit: ^b *Statutum est hominibus semel*

^b Hebr. 9. g

mori: post hoc autem Iudicium, tum ^c *singulare scilicet, quod vnusquisque moriens excipit, tum illud extremum & vniuersale, quod omnes ad mundi finem expectat, vt supra* ^d *indicauimus.*

^c Aug. li. 2. de anima & eius origine ca. 4.
Itè tract. 49. in Ioannem.
Chrysost. h. 6. 14. in Matth. d. In symbolo

B Iudicantur autem alij, quos in mortali peccato mors opprimit, vt ^e pœnis apud inferos perpetuis addicantur: alij, quos ex hac vita migrantes ornat^f nuptialis illa vestis charitas, vt vita in cælesti regno perbeata fruantur. Hoc est quod Euangelica veritas asserit: ^g *Procedent qui bona fecerunt, in vitam æternam: qui verò mala, in supplicium æternum.*

^e Luc. 16. e
Matth. 25. d

^h *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum*

^f Matth. 22. b
Aug. lib. post collat. contra Donat. ca. 20.
Greg. homil. 38. in Euang.
g Ioan. 5. c
Matth. 25. d
h Matth. 16. d

^h *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum*

cum

cum angelis suis: & tunc reddet vnique secundum opera eius.

SCRIPTURAE.

ECCLESIASTICI septimo: Gratia datus in conspectu omnis viuentis, & mortuo non prohibeas gratiam. Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

CAPITV vigesimo octauo: Memento nouissimorum, & desine inimicari.

CAPITV trigesimo octauo: Memento nouissimorum, noli obliuisci. neque enim est conuersio, & huic nihil proderis, & te ipsum pessimabis. Memor esto iudicij mei: sic enim erit & tuum. Mihi heri, & tibi hodiè. In requie mortui requiescere fac memoriam eius, & consolare illum in exitu spiritus sui.

DEUTERONOMII trigesimo secundo: Gens absq; consilio est, & sine prudentia. Vtinàm saperent, & intelligerèt, ac nouissima prouiderent.

PROVERBORVM decimonono: Audi consilium, & suscipe disciplinam, vt sis sapiens in nouissimis tuis.

AD Hebræos nono, vt in textu.

LVCAE decimo sexto: Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem & diues: & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius: & ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam

m m m me-

meam, quia crucior in hac flamma.

MATTHAEI vigesimo quinto: Tunc dicet & his qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.

MATTHAEI vigesimo secundo: Intrauit autem rex, ut videret discumbentes: & vidit ibi hominem non vestitū veste nuptiali. Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus & pedibus eius, mitte eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium.

IOANNIS quinto: Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius: & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

MATTHAEI vigesimo quinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, & cæt. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem, in vitam æternam.

Et decimosexto, ut in textu.

PATRES.

BERNARDVS in sermone de primordijs, medijs, & nouissimis nostris: Habes iam primordia, habes etiam media: sed nouissima quæ sunt? Nam de eis dicitur, quod eorum memor non peccabis. Ipsa sunt mors, iudicium, gehenna. Quid horribilius morte? quid iudicio terribilius? Nam gehenna nihil potest intolerabilius cogitari. Quid metuet, si quis ad ista non trepidat, non expauescit, non timore concutitur? O homo si pudorem perdideras ad nobilem creaturam pertinentem, si dolorem non sentiebas afflictionis, quod est etiam carnalium: vel timorem nō omittas, quoniam ille est etiam iumentorum. Oneramus asinum & fatigamus in laboribus plurimis, & nō curat, quia asinus est. At si in ignem im-

*Eccles 7.
Eria nouissima quæ metū inijciunt, mors, iudicium, gehenna.*

A fini exemplum.

pellere, si in foueam præcipitare velis, cauet quantum potest, quia vitam diligit, & mortem timet. An nō tibi ergo iustum videtur, ut qui non modò iumentis insensibilior fuerit, post iumenta ipsa cōpellatur abire, & in tormentis positus, locum teneat posteriorem? Time ergo o homo, quod in morte separandus es à bonis omnibus huius corporis, & tam dulce carnis & animæ vinculum amarissimo secundum diuertio erit. Time quod in terribili iudicio ei præsentandus es, in cuius manus horrendum est incidere: & eo examine quem nihil latet, si quidem inuenta fuerit in te iniquitas, alienandus ab vniuersitate quietis & gloriæ, & segregandus à numero beatorum. Time quod in gehenna cruciatus æternis & immensis exponendus es, in sorte diaboli & angelorum eius, in igne æterno, qui præparatus est eis. Hic ergo timor initiū sapientiæ dicitur, non pudor, non dolor: quia neuter eorum sic inchoat ad sapientiam, neuter tantam habet efficaciam. Vnde est quod non dicitur, memorare primordia, aut media, sed nouissima, & non peccabis. Validior enim est & vehementior spiritus timoris ad resistendū peccato, quàm pudor & dolor. quia pudor de multitudine, & dolor de qualicunque huius mundi consolatione capit solatium, timor verò non inuenit vnde consoletur. Nam in morte non magnum, non paruum aliquid de bonis huius mundi tecum delaturus es: in iudicio nec fallere nec resistere possibile erit: in gehenna penitus nulla consolatio, sed perpetuum væ, ululatus, & fletus & stridor dentium.

AVGVSTINVS libro secundo de anima & eius origine, capite quarto: Rectissime & valde salubriter creditur, iudicari animas cum de corporibus exierint, antequàm veniant ad illud iudicium, quo eas oportet iam redditis corporibus iudicari, atque in ipsa qua hic vixerunt, carne torqueri, siue gloriari. Quis aduersus Euangelium tanta obstinatione mentis obsurdit, ut in illo paupere qui post mortem oblatu est in sinum Abrahæ, & in illo diuite cuius infernus cruciatus exponitur, ista non audiat, vel audita non credat?

ITEM tractatu quadragesimonono in Euangelium Ioannis: in ea verba scribens, Lazarus amicus noster dormit, & cæter. Dormit omnis mortuus, & bonus & malus: sed quomodo interest in ipsis qui quotidie dormiunt & exurgunt, quid quisque videat in somnis, alij sentiunt læta somnia, alij torquentia, ita ut euigilans dormire timeat, nè ad ipsa iterum redeat: sic

m m m m 2 vnus

Mors cur timenda.

Curi iudicij metuendum.

Gehenna cur metuenda.

Matt 25.

Timor nouissimorum, est initium sapientiæ.

Timor plus valet ad resistendū peccato, quàm pudor aut dolor.

Iudicij priuatū animarū quando de corporibus exierint.

Luc 16.

De statu animarum post mortem.

vnusquisque hominum cum causa sua dormit, cum causa sua surgit, & interest quali quisque custodia recipiatur, ad iudicem postea producendus: nam & receptiones in custodia pro meritis causarum adhibentur: alios iubentur custodire liſtores, humanò & miti officio atq; civili: alij traduntur optionibus: alij mittuntur in carcerem, & in ipſo carcere non omnes, sed pro meritis causarum in imcarceris contruduntur. Sicut ergò diuerſa custodia agentium in officio, sic diuerſa custodia mortuorum, & diuerſa merita resurgentium: receptus est pauper, receptus est diues: sed ille in sinu Abraham, ille vbi ſitiret, & guttam non inueniret. Habet ergò omnes animas, vt ex hac occasione instrua charitate vestra, habent omnes animas cum de seculo exierint, diuerſas receptiones suas: habent gaudium boni, & mali tormenta. Sed cum facta fuerit resurrectio, & honorum gaudium amplius erit, & malorum tormenta grauiora, quando cum corpore torquebuntur. Recepti sunt in pace sancti patriarcha, propheta, Apostoli, martyres, boni fideles, omnes tamen adhuc in fine recepturi sunt, quod promisit Deus: promissa enim est resurrectio etiam carnis, mortis consumptio, vita aeterna cum angelis, hoc omnes simul accepturi sumus: nam requiem quae continuò post mortem datur, si ea dignus est, tunc accipit quisque cum moritur. Priores acceperunt patriarcha, videte ex quo requiescunt. Posteriores propheta, recentius Apostoli, multo recentiores sancti martyres, quotidie boni fideles: & alij in ista requie tam diu sunt, alij non tandiu, alij paucioribus annis, alij recenti tempore.

Diuerſa custodia mortuorum. Luc. 16. Post mortem recipiunt gaudium boni & tormenta mali: quod non nisi iudicio Dei ſcedente fieri poteſt. Post resurrectione maiora recipiunt.

Reques animae post mortem non aequè diuertur a oibus.

Post mortem animae ad tribunal iudicis ducuntur.

Matt. 22.

Boni & mali simul bibunt corpus & ſan. Domini. Phil. 2.

4. CHRYSOSTOMVS homilia decimaquarta in Matthaeum: Sicut illi qui è carceribus educuntur, vnà cum ipſis catenis ad iudicium protrahuntur: sic oēs animas, cum hinc emigrauerint, varijs peccatorum catenis implicite, ad terribile illud ducuntur tribunal. 1. B. AVGVSTINVS in libro contra Donanistas post collationem, capite vigesimo: Posteaquam dixit, Ligat illi manus & pedes, & proijcite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium: còtinuò subiecit, Multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Quomodo hoc veru est, cum potius vnus è multis fuisset proiectus in tenebras exteriores, nisi quia in illo vno grande corpus figurabatur omnium malorum ante Domini iudicium còiuio dominico permixtorum? A quibus se boni corde interim ac moribus separant, simul manducantes & bibentes corpus & sanguinem Domini, sed cum magna distinctione: quia isti in honore sponsi induti sunt veste nuptiali, non sua quærentes, sed quæ Iesu Christi: illi autem non

non habet vestem nuptialem, hoc est, fidelissimam sponsi charitatem, sua quærentes, non quæ Iesu Christi.

2. GREGORIVS homilia trigesimo octaua in Euangelia: Si vestem nuptialem, baptisma vel fidem dicimus, quis sine baptisinate & fide has nuptias intrat? Eo enim ipſo foris est, quò necdum credidit. Quid ergò debemus intelligere vestem nuptialem, nisi charitatem? Intrat enim ad nuptias, sed cum nuptiali veste non intrat, qui in sancta Ecclesia assistens, fidem habet, sed charitatem non habet. Rectè enim charitas, nuptialis vestis vocatur, quia hanc in se conditor noster habuit, dum ad associandam sibi Ecclesiae nuptias venit. Sola quippe dilectione Dei actum est, vt eius vnigenitus mentes sibi electorum hominum vniret. Vnde & Ioannes dicit: Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium suum vnigenitum daret pro nobis. Qui ergò per charitatem venit ad homines, eandem charitatem innotuit vestem esse nuptialem.

Vestis nuptialis charitatem significat.

Veste nuptiali ineptè significamus fidem aut baptismum. Charitatem significat vestem nuptialem.

Ioan. 3.

II

Quomodo nos Scriptura de Morte docet?

A Sicut^a per vnum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, ita in omnes homines mors pertransiit, vt Paulus affirmat. Igitur etsi^b hora mortis nihil sit nobis incertius, Nescit^c enim homo finem suum, Morte tamen ipsa certius nihil esse potest. Vnde scriptum est & res ipsa quotidie docet.^d Omnes morimur, & quasi aquae dilabimur in terram, quae non reuertuntur. Idque confirmans Ecclesiasticus, Et Rex hodie est, inquit, & cras morietur, Cum morietur autem homo, hereditabit serpentes, & bestias, & vermes.

^a Rom. 5. b Sap. 1. d. Conc. Mileuita. can. 1. Aug. de p̄dest. & gratia cap. 3.

^b Greg. hom. 13. in euag. Aug. in psal. 144. hom. 27. ex 50 & cap. 2. soliloqorū animae. Hugo Victorinus libr. 1. de anima cap. 3.

^c Eccles. 9. c. Jac. 4. d. Eccl. 11. c. 14. b. Luc. 12. c.

^d 2. Re. 14. c. Eccles. 2. c. Psal. 89. b. 101. a. b. 102. c. Job. 8. b. 14. a. 1. Pet. 1. d. Aug. lib. 13. de ciuit. Dei. c. 10. & 11. Ser. 21. de verb. Dom. Innoc. 3. de contemptu mundi lib. 3. cap. 24. e. Eccl. 10. b. Job. 17. d. psal. 48. b. d. Baruc. 3. b. Eccl. 41. a. Aug. sentēt vlt. apud Prosperum.

m m m m 3

B Cum

B Cùm verò plurimùm referat, quomòdò & quàm parati moriamur, toties in Euangelio nobis repetitur illud: **VIGILATE.** Item, **Estote parati: quia quæ hora non putatis, filius hominis veniet.** Parati verò & vigilantes mortem excipiemus, si seriò & in omni vita pro se quisq; meditetur quod scriptum est, **Ante obitum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos inuenire cibum:** sicut & Christus dixit, **Venit nox quando nemo potest operari.** **Ambrulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ compræbendant.**

C Pulchrè autè Propheta inter iustorum malorumq; mortem discreuit. Nam de his quidem dicit, **Mors peccatorum pessima,** illorum scilicet, qui velut peruicaces Iudæi, in peccato sine pœnitentia moriuntur, ac proindè sic pereunt, vt semper apud inferos cum epulone diuite sint excrucianti. De illis verò testatur: **Preçiosa in cõspectu Domini mors sanctorum eius.** Talibus quippe mors ista corporis nihil est aliud, quàm terrenæ huius peregrinationis & ærumnarum mortalis vitæ terminus, somnus quietus, & secunda ob-

f Mat. 27. a Mar. 13. d Aug. epi. 80. ad Hefychium. & quæst. 59 lib. 83. quæstionum.

g Luc. 12. e Apoc. 3. a 16. c Cyprianus lib. 4. epi. 2. ad Antonianũ. Aug ser. 3. de Innocentibus, & tractat. 33. in Ios. Greg lib. 16. moral. cap. 31.

h Eccl. 14. c Ecces. 9. c 12. a Galat. 6. c Aug. de disciplina Christiana ca. 2. Concil. Lateran. can. 22. Trident. sess. 14. Nannetense cap. 4. Gregor. 4. dialog. cap. 58. Possid. in vita Augustini.

a Ioan. 9. a Aug. in enchir. ca. 110. & tract. 44. in Ioan. b Ioan. 12. c Luc. 18. e

e Psal. 33. d Pro. 11. a Sap. 5. b c Psal. 10. b Aug. ser. 48. & 57. d fratres in eremo. Hugo Victorinus lib. 1. de aniina ca. 2. lib. 3. ca. 23. & li. 4. ca. 13. Innocent. 3. de contemptu mundi lib. 2. cap. 42.

d Lu. 16. e f Greg. 4. dial. c. 38. & hom. 12. in euang. Beda lib. 5. hist. Anglorum ca. 14. & 15. e Psalmo 115. a

f 2. Cor. 5. a b Gregor 4. dial. cap. 11. & seq. Cyprianus de mortalitate. Ambrosius in libro de bono mortis.

dormitio, veræ vitæ principium, & optabilis transitus ad beatam immortalitatem: Cuius desiderio Apostolus flagrans, & huius vitæ pertæsus, **Cum pio,** inquit, **dissolui, & esse cum Christo.** **h Beati serui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes.** **Et, a Beati mortui, qui in Domino moriuntur. b Iustus autem si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.**

S C R I P T V R A E.

A AD Romanos quinto, vt in textu.

SAPIENTIAE primo: Deus mortem non fecit.

ECCLESIASTIS nono: Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplò superuenerit.

IACOBI quarto: Ecce nunc qui dicitis, Hodie aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus, (qui ignoratis quid erit in crastino. Quæ est enim vita vestra? Vapor est, ad modicum parens, & deinceps exterminabitur) pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit: & Si vixerimus, faciemus hoc aut illud.

ECCLESIASTICI vndecimo: Est qui locupletatur parçè agendo, & hæc est pars mercedis illius in eo quod dicit: Inueni requiem mihi, & nunc mâducabo de bonis meis solus. & nescit quòd tempus prætereat, & mors appropinquet & relinquat omnia alijs, & morietur.

CAPITE decimoquarto: Memor esto, quoniam mors non tardat, & testamētum inferorum quia demonstratū est tibi: testamētum enim huius mundi morte morietur. Omnis caro

caro sicut foenum veterascet, & sicut folium fructificans in arbore viridi. Alia generantur, & alia deiiciuntur: sic generatio carnis & sanguinis, alia finitur, & alia nascitur. Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.

L V C A E duodecimo: Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam diuitis huberes fructus ager attulit: & cogitabat intrà se dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam, Destruam horrea mea, & maiora faciam: & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autè illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetût à te: quæ autem parâsti, cuius erunt?

S E C V N D I Regum decimoquarto ait mulier Thecutis ad Regem Dauid: Omnes morimur &c. vt in textu.

E C C L E S I A S T I S secundo: Moritur doctus simul & indoctus.

P S A L M O octogesimo nono: Quoniam omnes dies nostri defecerunt: & in ira tua defecimus. Anni nostri sicut aranea meditabuntur: dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Si autem in potentatibus, octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor.

P S A L M O centesimo primo: Quia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa mea sicut cremium aruerunt. Dies mei sicut umbra declinauerunt, & ego sicut foenum arui.

P S A L M O centesimo secundo: Quoniam ipse cognouit figmentum nostrum. Recordatus est quoniam puluis sumus, homo sicut foenum dies eius: tanquàm flos agri sic efflorescit. Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non subsistet:

stet: & non cognoscet ampliùs locum suum.

I O B octauo: Ait Baldad Suhites: Hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniã sicut umbra dies nostri sunt super terram.

C A P I T E decimoquarto: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs. Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquàm in eodem statu permanet. Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est: constituisti terminos eius qui præteriri non potuerunt.

P R I O R I S Petri primo: Quia omnis caro vt foenum, & omnis glòria eius tanquàm flos foeni: exaruit foenum: & flos eius decedit.

E C C L E S I A S T I C I decimo: Omnis potentatus breuis vita. Languor prolixior grauat medicum. Breuem languorem præcidit medicus: sic & rex hodiè est, & cràs morietur. Cràs enim morietur homo, hæreditabit serpentes & bestias, & vermes.

I O B decimo septimo: Putredini dixi, Pater meus es: Mater mea, & soror mea, vermibus.

P S A L M O quadragesimo octauo: Simul insipiens & stultus peribunt, & relinquent alienis diuitias suas & sepulcra eorum domus illorum in æternum. Nè timueris cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius: quoniam cum interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius.

B A R V C H tertio: Vbi sunt principes gentium, & qui dominantur super bestias quæ sunt super terram? qui in auiibus cæli ludunt, qui argentum thesaurizant, & aurum in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant, & solliciti sunt, nec est inuen-

n n n n tio

tio operum illorum? exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, & alij loco eorum exurrexerunt.

ECCLESIASTICI quadragesimo primo: O mors, quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis: viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum? O mors, bonum est iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, defecto ætate, & cui de omnibus cura est, & incredibili qui perdit sapientiam. Noli metuere iudicium mortis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ superuentura sunt tibi: hoc iudicium à Domino omni carni: & quid superueniet tibi in beneplacito Altissimi? siue decem, siue centum, siue mille anni. Non est enim in inferno accusatio vitæ.

MATTHÆI vigesimo quinto: Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.

ET capite vigesimo quarto: Vigilate ergò, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamiliàs qua hora fur venturus esset, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Ideò & vos estote parati: quia qua nescitis hora filius hominis venturus est. Quis, putas, est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus suus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore? Beatus ille seruus, quem, cum venerit Dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, Morã facit Dominus meus venire: & cœperit percutere conseruos suos, māducet aut & bibat cum ebriosis: veniet Dominus serui illius in die qua nō sperat, et hora qua ignorat, et diuidet eum, partemq; eius ponet cum hypocritis. Illic erit fletus et stridor dentium.

MAR.

MARCI decimo tertio: Videte, vigilate, & orate. nescitis enim quandò tempus sit. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum suam: & dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, & ianitori præcepit vt vigilet. Vigilate ergò (nescitis enim quandò Dominus domus veniat: serò, an media nocte, an gallicantu, an manè) nè, cum venerit repente, inuenerit vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.

LVCAE duodecimo: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quandò reuertatur à nuptijs: vt cum venerit & pulsauerit, confestim aperiat ei. Beati serui illi, quos, cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, q̄ præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiēs ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit: beati serui illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamiliàs, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati: quia qua hora nō putatis, filius hominis veniet. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam: an & ad omnes? Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille seruus, quem, cum venerit Dominus, inuenerit ita facientem. Verè dico vobis, quoniam supra omnia quæ possidet, cōstituet illum. Quòd si dixerit seruus ille in corde suo, Moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere seruos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: veniet Dominus serui illius in die qua nō sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemq; eius cum infidelibus ponet.

nnnn 2 AEO.

APOCALYPSIS tertio: In mente ergò habe, qualiter acceperis & audieris: & serua, & pœnitentiam age. Si ergò non vigilaueris, veniam ad te tanquàm fur, et nescies qua hora veniam ad te.

CAPITE decimosexto: Eccè venio sicut fur: Beatus qui vigilat, et custodit vestimenta sua, nè nudus ambulet, et videant turpitudinem eius.

ECCLESIASTICI decimoquarto: Ante mortem benefac amico tuo, et secundùm vires tuas exporrigenis da pauperi. Non defrauderis à die bono, et particula boni domini nõ te prætereat. Nonne alijs relinques dolores et labores tuos in diuisione fortis? Da et accipe, et iustifica animam tuam. Ante obitum tuum operare iustitiam: quoniam non est apud inferos inuenire cibum.

ECCLESIASTIS nono: Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.

CAPITE duodecimo: Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequàm veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas, non mihi placent, antequàm tenebescant sol, et lumen, et luna, et stellæ, et reuertantur nubes post pluuiam, etc.

AD Galatas sexto: Bonum autem facientes, non deficiamus. tempore enim suo metemus non deficientes. Ergò dũ tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.

IOANNIS nono et duodecimo, vt in textu.

LVCÆ decimonono: Negociamini dum venio.

C PSALMO trigésimotertio, vt in textu.

PROVERBIORVM vndecimo: Mortuo homine impio

impio nulla erit vltra spes, & expectatio sollicitorum peribit.

SAPIENTIAE quinto: Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquàm vmbra, & tanquàm nuncius præcurrens, & cæt. Sic & nos nati continuo desuimus esse, & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere, in malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt: quoniam spes impij tanquàm lanugo est, quæ à vento tollitur: & tanquàm spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tanquàm fumus qui à vento diffusus est: & tanquàm memoria hospitis vnus diei prætereuntis.

PSALMO decimo: Dominus interrogat iustum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam. Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.

LVCÆ decimosexto: Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso: & epulabatur quotidie splendide, & cæt. Mortuus est autem & diues: & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius: & ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma, & c.

PSALMO centesimo decimoquinto, vt in textu.

POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis, & cæt. Audentes igitur semper, & scientes quoniam dum sumus in corpore, per-

egrinamur à Domino (per fidem enim ambulamus, & non per speciem) audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & praesentes esse ad Dominum.

AD Philippenſes primo, vt in textu.

LVCAE secundo: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace.

PSALMO quadragesimo primo: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei.

PSALMO octogesimo tertio: Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.

PSALMO centesimo quadragesimo primo: Educ de custodia animam meam, ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi.

NUMERORVM vigesimo tertio ait Balaam: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia.

P A T R E S.

1 A CONCILIVM Mileuitanum capite primo: Quicunque dicit, Adam primum hominem mortalem factum, ita vt siue peccaret, siue non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturae, anathema sit.

2 AVGVSTINVS in libro de praedestinatione & gratia, capite tertio: Mors non naturae conditio, sed poena peccati est.

3 GREGORIVS homilia decimatertia in euangel. Horam vltimam Dominus noster idcirco voluit nobis esse incognitam, vt semper possit esse suspecta: vt dum illam prauidere non possumus, ad illam sine intermissione praeparemur: Proinde fratres mei in conditione mortalitatis vestrae mentis oculos figite, venienti vos iudici per fletus quotidie, & lamenta praeparate Et cum certa mors maneat omnes, nolite de temporalis vitae providen-

tia.

tia incerta cogitare. Audite quid sapiens Salomon dicat: Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec scientia, nec ratio, nec sapientia erunt apud inferos, quod tu properas. Quia ergo & venturae mortis tempus ignoramus, & post mortem operari non possumus, superest, vt ante mortem tempora indulta rapiamus. Sic enim, sic mors ipsa cum venerit, vincetur: si priusquam veniat, semper timeatur.

4 AVGVSTINVS in psalmum centesimum quadragimum quartum: Magna est Dei misericordia, & in hoc quod diem vitae tibi incertum fecit, vt nescias quando hinc emigrabis, & cum quoridie speras, te aliquando conuertas: & in hoc eius magna misericordia. Caeterum si statuisset diem, oibus faceret abundare peccata de securitate. Dedit ergo spem veniae, ne desperando amplius pecces. Deus conuersioni tuae indulgentiam promisit, sed dilationi tuae diem castinum non promisit.

5 IDEM libro quinquaginta homiliarum, homilia vigesima septima, siue in tractatu de vtilitate poenitentiae, in fine: Ne desperando augeamus peccata, propositus est poenitentiae portus. Rursus, Ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus.

6 IN libro soliloquiorum animae ad Deum, capite secundo: Importuna mors mille modis quotidie miseros homines rapit. Hunc necat febribus, illum opprimit doloribus: hunc consumit fam es, illum sitis extinguit: hunc suffocat aquis, illum interimit laqueo: illum perimit flammis, alium dentibus bestiarum ferocium vorat: hunc trucidat ferro, illum veneno corrumpit, alterum tantum repentino terrore miseram vitam finire compellit. Et nunc super haec omnia magna miseria, quia cum nihil sit certius morte, ignorat tamen homo finem suum. Et cum stare putat, colliditur & perit spes eius: nescit enim homo quando vel vbi, vel quomodo moriatur: & tamen certum est quod eum mori oporteat.

7 HVGO à sancto Victore, libro primo de anima, capite tertio: Certum est quod morieris: sed incertum est quando aut quomodo, vel vbi. Quoniam mors te ubique expectat: tu quoque, si sapiens fueris, ubique eam expectabis. Idem habet D. Bernardus cap. 3. meditationum: Nam illi tribuunt nonnulli hunc I. librum.

8 AVGVSTINVS libro decimotertio de ciuitate Dei, capite decimo: Ex quo enim quisque in isto corpore morturo esse coeperit, nunquam in eo non agitur, vt mors veniat. Hoc enim agit eius mutabilitas toto tempore vitae huius, si tamen vita dicenda est, vt veniatur in mortem.

mor-

Eccles. 9. Preparatio ad mortem.

Quod mortis tempus incertum sit, magna est Dei misericordia.

Incertus dies mortis contra presumptionem valet.

Quam varijs modis homines tollit à medio.

Nihil certius morte & tamen vitam terminus ignoratur.

Incerta mortis conditio.

mortem. Nemo quippe est, qui non ei post annum sit, quàm ante annum fuit, & cràs quàm hodiè, & hodiè quàm heri, & paulò post quàm nunc, & nunc quàm paulò antè propinquior: quoniam quicquid temporis viuunt, de spatio viuendi demitur: & quotidie fit minus minusq; quod restat: vt omninò nihil sit aliud tempus vitæ huius, quàm cursus ad mortem.

Mortis molestia inexpligabilis.

Verbū mori, apud grammatikos nō declinatū vt cetera talia verba.

Mors declinari nō potest, sicut nec verbum mori.

Mors secūda quæ pessima est, declinari potest. Nunq̄ mortui & sine fine morientes.

Necessitas moriēdi pœna est. Pœna certa, hora incerta. Cū ferè alia oīa fortuita sint, mors tamē certa est.

9 ET capite vndecimo: Vtinam in paradiso benè viuendo egissemus, vt re vera nulla esset mors. Nunc autem non solūm est, verūm etiam tam molesta est, vt nec vlla explicari locutione possit, nec vlla ratione vitari. Et post pauca: Non importunè, neq; incongruè arbitror accidisse, et si non humana industria, iudicio fortassè diuino, vt hoc verbū qd est, moritur, in Latina lingua nec Grammatici declinare potuerint, ea regula qua cetera talia declinantur. Nanque ab eo quod est, oritur, fit verbum præteriti tēporis, ortus est: et si qua similia sunt, quæ per temporis præteriti participia declinantur. Ab eo verò quod est, moritur, si quæramus præteriti temporis verbum, responderi solet, mortuus est, v, litera geminata. Sic enim dicitur mortuus, quomodò fatuus, arduus, carduus, conspicuus, & si qua similia, quæ non sunt præteriti temporis: sed quoniam nomina sunt, sine tempore declinantur. Illud autem quasi vt declinaretur, quod declinari nō potest, pro participio præteriti temporis ponitur nomen. Conuenienter itaque factum est, vt quemadmodū id quod significat, non potest agendo, ità ipsum verbum declinari loquendo non possit. Agi tamen potest in adiutorio gratiæ redemptoris nostri, vt saltem secundam mortem declinare possimus. Illa enim est grauior & omnium malorum pessima, quæ non fit separatione animæ & corporis, sed in æternam pœnam potiùs vtriusque complexu. Ibì è contrario non erunt homines ante mortem atque post mortem, sed semper in morte: ac per hoc nunquàm viuentes, nunquàm mortui, sed sine fine morientes. Nunquàm enim erit homini peius in morte, quàm vbi erit mors ipsa sine morte.

10 IDEM de verbis Domini, sermone vigesimoprimo: Quis nescit quia pœna est, necesse esse vt moriamur, & quod est grauius, quandò nescimus? Pœna certa est, hora incerta: & de ista pœna sola certi sumus in rebus humanis. Cetera nostra & bona & mala incerta sunt, sola mors certa est. Quid est quod dico? Conceptus est puer, fortè nascitur, fortè abortum facit. Ità incertum est, fortè crescit, fortè non crescit. Fortè senescit, fortè non senescit. Fortè diues erit,

erit, fortè pauper. Fortè honoratus, fortè humiliatus. Fortè habebit filios, fortè non habebit. Fortè ducet vxorem, fortè non ducet. Quicquid aliud nominaueris in bonis, respice & ad mala. Fortè ægrotat, fortè non ægrotat. Fortè à serpente percutitur, fortè non percutitur. Fortè à bestia deuoratur, fortè non deuoratur. Et respice omnia mala, vbiq; est, fortè erit, fortè non erit. Nunquid potes dicere, fortè moritur, fortè non moritur?

11 INNOCENTIVS tertius de contemptu mundi, siue de miseria humanæ conditionis libro primo, capite vigesimoquarto, vel iuxta alios vigesimo secundo: Semper vltimus dies primus, & nunquàm primus dies vltimus reputatur: cū tamen ità semper viuere deceat, tanquàm mori semper oporteat. Scriptum est enim: Memor esto, quia mors non tardat. Tempus præterit, & mors appropinquat. Mille anni ante oculos morientis, tanquàm dies hesternæ, quæ præterijt. Semper enim futura nascuntur, semper præsentia moriuntur, & quicquid est præteritum, est mortuum totum. Morimur enim, dum viuimus, semper: & tunc tantūm desinimus mori, cūm desinimus viuere. Melius est ergò mori vitæ, quàm viuere morti. Quia nihil est vita mortalis, nisi mors viuēs. Vndè Salomō: Laudauit magis mortuos quàm viuentes, & vtroq; feliciorē iudicauit qui necdūm natus est. Vita velociter fugit, & retineri non potest: mors autem instanter occurrit, & impediri non valet: hoc est illud mirabile, quod quanto plūs crescit, tanto magis decrescit: Quia quanto plus vita procedit, tanto magis ad finem accedit.

12 AVGVSTINVS in sententijs à Prospero collectis, sententia vltima: Diuitijs flores, & maiorum nobilitate te iactas, & exultas de patria & pulchritudine corporis, & honoribus qui tibi ab hominibus deferuntur? respice te ipsum, quia mortalis es: & quæ terra es, & in terram ibis. Circumspice eos, qui ante te similibus splendoribus fulsere. Vbi sunt quos ambiebant ciuium potentatus? Vbi insuperabiles Imperatores? Vbi qui conuentus disponebant, & festa? Vbi equorum splendidi inuectores, Exercituum duces, Satrapæ, Tyranni? Non omnia puluis? non omnia fauilla? non in paucis ossibus eorum vitæ memoria est? Respice sepulcra, & vide quis seruus, quis dominus, quis pauper, quis diues? Discerne, si potes, vincitū à rege, fortem à debili, pulchrum à deformi. Memor itaq; naturæ, non extollaris aliquandò. Memor autem eris, si te ipsum respexeris.

1 B AVGVSTINVS in epistola octogesima ad Hesychium:

o o o o Vnuf.

De vicinitate mortis.

Eccel. 14.

Vita mortalis nil est aliud q̄ mors viuens. Eccel. 4.

Mortis memoria supbia calcatur.

In ossibus mortuorum nulla distinctio diuitis & paupis &c.

Nō solum de die nouissimo mundi: sed etiā de suā vitæ nouissimo die quēq; formidare debere.

Mar. 13.

Vnusquisque debet etiam de die huius vitæ suæ nouissimo formidare. in quo enim quenque inuenit suus nouissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi nouissimus dies: quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo iudicabitur. Ad hoc pertinet quod in euangelio secundum Marcum ita scriptum est: Vigilate ergo, quia nescitis quando Dominus domus veniat, sero, an media nocte, an gallicantu, an matremē, cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate. Quibus enim omnibus dicit, nisi electis & dilectis suis ad corpus eius pertinentibus, quod est Ecclesia? Non solum ergo illis dixit, quibus tunc audientibus loquebatur, sed etiam illis qui fuerunt post illos ante nos, & ad nos ipsos, & qui erunt post nos vsque ad eius nouissimum aduentum. Nunquid autem omnes inuenturus est dies ille in hac vita, aut quisquam dicitur est, quod ad defunctos etiā pertineat quod ait: Vigilate, ne, cum repente venerit, inueniat vos dormientes? Cur itaq; omnibus dicit, quod ad eos solos pertineat quod tunc erunt, nisi quia eo modo ad oēs pertinet, quo modo dixi? Tūc enim vnicuique veniet dies ille, cum venerit ei dies, vt talis hinc exeat, quālis iudicandus est illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Christianus, ne imparatū inueniat eū Domini aduentus. Imparatū autē inueniet ille dies, quem imparatum inuenit suæ vitæ huius vltimus dies. Certē enim hoc saltē manifestum erat Apostolis, non eorum temporibus cum hīc in carne viuerent, Dominum esse venturū: & tamen quis dubitet eos precipuē vigilasse & seruasse, quod omnibus dixit, ne imparatos repente veniens inueniret?

Matt. 25.

Quisq; inuenitur paratus in hora mortis, idē etiam paratus in die resurrectionis inuenietur. Indigni in morte solatiū accipere qui sint.

Eze. 18.

2 LIBRO octogintatruū quæstionū, quæstione quinquagesimo prima: Vigilate, inquit, quia nescitis diē neq; horā. Nō modō illius vltimi tēporis quo venturus est sponus, sed suæ quisq; diē dormitionis & horam nescit. Quisquis autem paratus est vsque ad somnum, id est, vsq; ad mortem quæ omnibus debetur, paratus etiam inuenitur, cum illa vox media nocte sonnerit, qua omnes euigilaturi sunt.

3 CYPRIANVS libro quarto, epistola secunda ad Antonianū: Nec dignus est in morte accipere solatiū, qui se non cogitauit esse moriturum.

4 AVGVSTINVS sermone tertio de sanctis Innocētibus, qui est decimus de Sanctis: Percutitur etiā hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur suū, qui dum viueret, oblitus est Dei.

5 TRACTATV trigesimo tertio in euangelium Ioannis: In quo Propheta mihi legis, quia promisit DEVS correcto indulgentiam.

gentiam: non mihi legis, quia promisit tibi Deus longā vitam. Propter illos qui desperatione periclitantur, proposuit indulgentiæ portum: propter illos qui spē periclitantur, & dilatiōibus illuduntur, fecit diem mortis incertum.

Cur dies mortis incertus.

6 GREGORIUS libro decimo sexto Moralium in Iob, capite trigesimo primo: Omnipotentis Dei misericordia obliuisci eius dicitur, qui omnipotentis DEI iustitiæ fuerit oblitus: quia quisquis eum nunc iustum non timet, postea inuenire non valet misericordem.

7 AVGVSTINVS in libro de disciplina Christiana, vel de domo disciplinæ, capite secundo: Quomodo stimulat, quomodo metus iste mortis interpellat? Quomodo nomen ipsum à me commemoratum, omnium corda percussit? Quomodo timorem vestrum teste gemitu declarastis? Audiui, audiui, gemuistis, mortem timetis. Si timetis, quare non cauetis? Mortem timetis. Quid timeatis? Ventura est. Timeam, an non timeam, venire habet: sero an cito, ventura est. Si timeas, non efficies vt non sit quod times. Illud potius time, quod si nolis, non erit. Quid? Peccare. Peccare time, quia si amaueris peccata, in aliam mortem irrues, quod posses non venire, si non amares peccata. Modō autem peruersus plūs amas mortem, quàm vitam? Absit, inquis. Quis est hominum, qui plūs amet mortem, quàm vitam? Fortē cōuincō te, quia plūs amas mortem quàm vitam. Eccē vndē te cōuincō: Amas tunicam tuam, bonam eam vis. Amas villam tuam, bonam eam vis. Amas filium tuum, bonum eum vis. Amas domum tuam, bonam eā vis. Quid est quod etiam bonam vis habere mortem? Quotidiē enim rogas, vt quoniam mors ventura est, bonam mortem det tibi DEVS, & dicis: DEVS auertat à me malam mortem. Plūs ergo amas mortem tuam, quàm vitam tuam. Mori malē times, & malē viuere non times. Corrige malē viuere, time malē mori, sed noli time- re: Non potest malē mori qui benē vixerit. Prorsus confirmo, audeo dicere, Credidi propter quod locutus sum: non potest malē mori qui benē vixerit. Num multi iusti naufragio perierunt? Certē non potest malē mori qui benē vixerit. Num multos iustos gladius peremit hostilis? Certē non potest malē mori qui benē vixerit. Num multos iustos latrones occiderunt? Num multos iustos bestia lanauerunt? Certē non potest malē mori qui benē vixerit. Et ego respondeo. Hæc enim tibi videtur mala mors, naufragio perire, gladio percuti, à bestijs laniari, mors tibi mala esse vide-

Mortē nosse terrorē inijcit & metum.

Verūm mors timenda.

Quidam plūs amat mortē, quàm vitam.

Contra eos qui cupiunt benē mori, & tamē malē viuere nō reformidant.

Malē viuere & benē mori pugnans.

tur? Nonne has mortes martyres subierunt, quorum natalitia celebramus? Quod genus mortis non subierunt? Et tamen si Christiani sumus, si in domo disciplina nos esse meminimus, vel cum hic sumus, vel cum hic audimus, si exeuntes hinc non obliuiscimur, si meminimus quod hic audimus, nonne martyres beatificamus?

Martyres par-
eum malè, par-
tim benè mor-
tui sunt.
Psalm. 115.

Lucæ 6.
Mors diuitis
& Lazari
qualis.

Quære mortes martyrum. Oculos carnis interroga: Malè mortui sunt. Oculos fidei interroga: Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Quicquid ergò est quod exhorres in morte, omnino non exhorreas, si eos imitaris. Id age vt bonam vitam habeas, & quæcunque occasio fuerit, vt exeas de hoc corpore, exis ad requiem, exis ad beatitudinem, quæ nõ habet timorem nec finem. Nam quasi bona mors diuitis in purpura & bysso, sed mala mors sitientis & inter tormenta guttã aquæ desiderantis. Quasi mala mors iacentis pauperis ante ianuam diuitis, inter linguas canum, in fame & siti micæ de mensa desiderantis. Mala mors, auersanda mors, finem respice: Christianus es, fidei oculum intende. Contigit mori inopem illum, & deferri ab angelis in sinum Abrahæ. Quid proderat diuiti sepulcrum marmoreum, sitienti apud inferos? Quid obierant pauperi panni cum sanie vlcerum eius, requiescenti in sinu Abrahæ? Longè vidit eum requiescentem, quem contempserat iacentem. Modò elige mortem. Dic mihi, Quis benè mortuus est? quis malè? Puto quæ meliùs ille pauper quàm ille diues: An vis aromatibus sepeliri, & apud inferos sitire? Respondes: Absit à me. Puto quòd hïc dices: Disces ergò benè mori, si didiceris benè viuere. Merces enim bonæ vitæ æterna est.

8 CONCILIVM Lateranense sub Innocentio tertio, capite vigesimo secundo: Cùm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proueniat, dicente Domino languido quem sanauerat: Vade, & amplius noli peccare, nè dererius aliquid tibi contingat: decreto præsentis statuimus, & districtè præcipimus medicis corporum, vt cum eos ad infirmos vocari contingerit, ipsos ante omnia moneant & inducant, q̄ medicos aduocet animarum, vt postquam infirmis fuerit de spiritali salute prouisum, ad corporalis medicine remediũ salubrius procedatur, cum causa cessante cesset & effectus. Hoc quidem inter alia huic causam dedit edicto, quòd quidam in egritudinis lecto iacètes, cum eis à medicis suaderetur, vt de animarũ salute disponat, in desperationis articulum incidunt, vnde facilius mortis periculum incurrunt. Si quis autè medicorum huius nostræ constitutionis, postquam per prælatos locorum fuerit publicata, trans-

Ioan. 5.
Medicorũ of-
ficium apud
ægotates, vt
medicos ani-
marũ vocari
eurent.

transgressor extiterit, tam diũ ab ingressu Ecclesiæ arceatur, donèc pro transgressione huiusmodi satisfecerit competenter. Cæterum cum anima sit multo preciosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, nè quis medicorum pro corporali salute aliquid ægroti suadeat, quod in periculum animæ conuertatur.

Nihil p̄ cor-
poris salute
suscipiendum
vel agendum,
quod vergat
in animæ pe-
riculum.

9 CONCILIVM Tridentinum sessione decima quarta in doctrina de Sacramento extremæ Vnctionis: Clementissimus redemptor noster, qui seruis suis quouis tempore voluit de salutari- bus remedijs aduersus omnia omnium hostium tela esse pro- spectum, quemadmodum auxilia maxima in Sacramentis alijs præparauit, quibus Christiani conseruare se integros, dum viuerent, ab omni grauiore spiritus incommodo possint, ita extremæ Vnctionis Sacramento finem vitæ, tanquam firmissimo quodam præsidio, munivit. Nam etsi aduersarius noster occasiones per omnem vitam quærat & capter, vt deuorare animas nostras quoquo modo possit: nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutiæ neruos intendat ad persequendos nos penitus & à fiducia etiam, si possit, diuinæ misericordiæ deturban- dos, quàm cum impendere nobis exitum vitæ perspicit. ET Capite secundo: Res & effectus huius sacramenti, gratia est Spiritus sancti: cuius vnctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit: & ægroti animam alleuiat, & confirmat, magnam in eo diuinæ misericordiæ fiduciam excitando: qua infirmus subleuatus, & morbi incommoda, ac labores leuius fert, & tentationibus Dæmonis, calcaneo insidiantis, facilius resistit, & sanitatè corporis interdum vbi salutis animæ expedierit, consequitur.

Mortuis p̄
spexit Deus
Vnctionis
sacramento.

Dæmonis im-
portunitas
circa horam
mortis.

Effectus ex-
tremæ Vncti-
onis.

Iacob. 5.

10 CONCILIVM Nannetense capite quarto: Cùm sacerdos audierit aliquè infirmari in sua plebe, quam citius ad eum pergat: & ingressus cubiculum, aquam benedictam sup eum & per omne cubiculũ adspersat cum antiphona, Asperges me Domine: & versu. Exurgat D E V S. Deindè dicat orationem, Deus qui sacerdotibus tuis totam præ cæteris gratiam contulisti, &c. Deindè cantet septè psalmos cum precibus pro infirmis. Post hæc omnes inbeat extra cubiculum secedere, & appropinquans lecto quo infirmus decumbit, eum blandè leniterq; alloquatur, vt omnem spem suam in Deo ponat, vt flagellum Dei patienter toleret, vt hoc ad purgationem & castigationem suam prouenire credat, vt peccata sua confiteatur, vt emendationem promittat, si Dominus vitam concesserit: pe-

Ægroti à pa-
rocho visita-
tio.

Aquæ bene-
dictæ aspsio.

Septè psal-
morũ lectio.
Exhortatio
ad infirmum.

Peccatorum
confessio.
Testamētum.

dum adhuc sensus & ratio in eo vigent, disponat: vt peccata sua elemosynis redimat: vt his qui in se peccauerunt, indulgeat: vt rectam fidem & credulitatem teneat: vt de DEI misericordia nunquam desperet. Cùm his & huiusmodi allocutionibus fuerit mens infirmi releuata, data benedictione recedat sacerdos, non post multum reuerfus, detq; locum, vt ægrotus de peccatis suis possit cogitare.

11 GREGORIVS libro quarto dialogorum, capite quinquagesimo octauo: Tumor est via, vt bonum quod quisq; post mortem suam sperat agi per alios, agat ipse dum viuuit, per se. Beatius quippe est liberum exire, quàm post vincula libertatem querere.

12 POSSIDONIVS vel Possidius in vita sancti Augustini, capite trigesimo primo: Dicere nobis inter familiaria colloquia consueuerat, post perceptum baptismum etiam laudatos Christianos & sacerdotes absq; digna & competenti poenitentia exire de corpore non debere. Quod etiam ipse fecit vltima qua defunctus est ægritudine. Nam sibi iusserat psalmos Dauidicos, qui sunt paucissimi de poenitentia scribi, ipsosq; quaterniones iacens in lecto contra parietem positos diebus suæ infirmitatis intuebatur, & legebat, & iugiter ac vbertim flebat. Et ne intentio eius à quoquam impediretur, cauebat. Ante dies ferme decem quàm exiret de corpore, à nobis postulauit presentibus, ne quis ad eum ingrederetur, nisi ijs tantum horis quibus medici ad inspiciendum intrarent, vel cùm ei inferretur refectio. Et ita obseruatum ac factum est, & omni illo tempore orationi vacabat. ET Capite vigesimo septimo: Indicauerat quoque nobis, se prædicti beati viri Ambrosij in vltimo vitæ constituti audisse sapientissimum & pijsimum responsum, & multum laudabat & prædicabat. Nam cùm ille, inq; venerabilis vltima iaceret ægritudine, & à fidelibus honoratis lecto eius adstantibus, & videntibus eum de seculo migraturum ad Deum, & ob hoc moerentibus, tanti scilicet ac talis Antistitis morte Ecclesiam posse priuari, verbi & sacramenti Dei dispensatione, & rogaretur cum lachrymis, vt sibi à Domino vitæ posceret commeatum, eum illis dixisse, Nō sic vixi, vt me pudeat inter vos viuere: sed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus. Et hæc noster Augustinus senex, elimata ac librata admirabatur & laudabat verba. Ided enim eum dixisse intelligendum est, nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus, ne crederetur præfens de suis purgatissimis moribus præsumpsisse: Non sic vixi, vt me

Sine poenitentia nō migrandum ex hac vita.

Psalmos poenitentiales sibi scribi iussit Augustinus ante mortem.

Orationi potissimum vacat Augustinus moriturus.

Ambrosij dictū in morte.

pudeat inter vos viuere. Hoc enim dixerat ad illud, quod homines de homine nōsse poterant. Nam sciens examen æquitatis diuinæ, de bono Domino se dicebat magis, quàm de meritis suis, confidere. Cui etiam in oratione quotidiana dicebat: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Cuiusdam quoque Coepiscopi & familiarissimi sui amici in extremis vitæ de talibus frequentissimum referebat dictum. Ad quem cùm visitandum iam morti propinquatem ventitasset, & ille manum gestu se de seculo exiturum significaret, atque à se illi esset responsum, adhuc eum Ecclesie necessarium viuere posse: illum, ne putaretur huius vitæ teneri cupiditate, respōdiffe ei: Si nunquam, bene: Si aliquandō, quare non modō? Et talem sententiam mirabatur & laudabat hominem protulisse, Deum quidem timentem, veruntamen in villa natum & nutritum, sed non multa lectionis eruditum scientia. Illud etiam cuiusdam egrotantis dictum afferebat Episcopi, de quo sanctus in Epistola sua quā de mortalitate scripsit, martyr Cyprianus ita retulit, dicens: Cùm quidam de collegis & confacerdotibus nostris infirmitate defessus, & de appropinquante morte sollicitus commeatum sibi precaretur, adstitit deprecanti & iam penē morienti iuuenis honore & maiestate venerabilis, statura celsus, & clarus adpectu, & quem adstantem sibi vix posset humanus adpectus oculis carnalibus intueri, nisi quōd talē videre iam poterat, de seculo recessurus. Atq; ille non sine quadam animi & vocis indignatione infremuit, & dixit, Pati timetis, exire non vultis: quid faciam vobis?

13 AVGVSTINVS in enchiridio ad Laurentium, capite centesimo decimo: Quocircā hīc omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam releuari quispiam vel grauari. Nemo autem se speret quod hīc neglexerit, cū obierit, apud DEVM promereri.

14 ET tractatu quadragesimo quarto in Euangelium Ioannis, super ea verba, Venit nox quāndō nemo potest operari: Quid igitur? qd dicemus de nocte ista? quāndō erit, quāndō nemo poterit operari? Nox ista impiorum erit, nox ista eorum erit, quibus in fine dicetur, Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius: sed nox dicta est, non flamma, non ignis? Audi quia & nox est: de quodam seruo dicit, Ligatē illi manus & pedes, & projicite eum in tenebras exteriores. Operetur ergō homo dum viuuit, ne illa

Matth. 6.

Cuiusdā alterius morietis dictū ab Augustino laudatum.

Ex Cypriano visio quædam.

In eos q inuiti moriuntur.

Ante mortem omne meritū comparatur.

Nox in qua nemo potest operari, est impiorum post iudicium extremum.

Matth. 25.

Matth. 23.

noctē

Matth. 28.

nocte præueniatur, vbi nemo possit operari. Modò est vt operetur fides per dilectiõem: & si modò operamur, hic est dies, hic est Christus: audi promittentem, & nê arbitrêris absentem. Ipse dixit, Ecce ego vobiscum sum. Quàm diu: non sit in nobis sollicitudo qui viuimus, si fieri posset, de hac etiam voce posteros qui futuri sunt, securissimos faceremus: Ecce, inquit, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Dies iste qui circumitus solis huius adimpletur, paucas horas habet: dies præsentia Christi, vsque in consummationem seculi extenditur. Post resurrectionem verò viuorù & mortuorum, cùm positus ad dexteram dixerit, Venite benedicti patris mei, percipite regnum: positus autem ad sinistram dixerit, Ite in igne æternù, qui paratus est diabolo & angelis eius: ibi erit nox, ibi nemo potest operari, sed recipere qd operatus est. Aliud est tempus operationis, aliud receptionis: reddet enim Dominus unicuique secundùm opera sua, cùm viuus & mortuus sic facturus est: erit enim tunc nox valida, quæ inuoluat impios. Sed & modò omnis infidelis quandò moritur, illa nocte suscipitur, & non est vt illic aliquid operetur. In illa nocte diues ardebat, & stil- lam aquæ de digito pauperis requirebat, dolebat,angebatur, fatebatur, nec ei subueniebatur, & conat⁹ est benefacere: ait enim Abra-

Matth. 25.

hæ, Pater Abraham, mitte Lazarum ad fratres meos, vt dicat illis quid hic agatur, nê & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. O infelix, quandò viuebas, tunc erat tempus operandi: modò iam in nocte es, in qua nemo possit operari.

Matth. 16.

Est etiam malis statim post mortem nox in qua nemo potest opari.

Lucæ 16.

hæ, Pater Abraham, mitte Lazarum ad fratres meos, vt dicat illis quid hic agatur, nê & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. O infelix, quandò viuebas, tunc erat tempus operandi: modò iam in nocte es, in qua nemo possit operari.

De differenti- bus peniten- tiâ vsq; ad ho- ram mortis.

1 C A V G V S T I N V S sermone quadragesimo octauo ad fratres in eremo: Cùm in extrema ægritudine fueritis, ô quàm forte, ô quàm durum, ô quàm pœnosum, ô quàm lachrymabile erit vobis penitere & dolere de malis commissis, & de bonis omisissis. Quare hoc erit, nisi quia illic capitur tota intentio mentis, vbi est vis doloris? Multa enim occurrunt impedimenta cordi. Nam corpus dolet, pœna affligit: q̃a mors appropinquat, intrare filios quos patres summè dilexerunt, pro quibus etiam se damnatos existimant, tenebroso oculo adspiciunt: vxores iam lachrymantes considerant, mundus adhuc eis fidutiam præstat: Diabolus, nê de peccatis doleant, fidem tribuit, & chiographum infirmantibus præbet: caro nò deficere adhuc satis sperat: medici, vt lucentur, ipsi sunt confortant: parentes applaudunt, sacerdotes alliciunt, & sic diuites moriuntur in inferno. O homo, audisti quid locutus sum: omninò crede quod hæc omnia citò experieris. Obscuro igitur te, vt ante- quam

Impedit verâ conversione dolor. Alia conuer- sionis impe- dimenta.

quàm infirmitate graueris, agas pœnitentiam, disponas domum tuam. Fac quod flendum est, fac testamentum dum sanus es, dum sapiens es, dum tuus es: Nam si expectaueris infirmitatem, omninò minis vel blandimentis duceris quò tu non vis.

Tempore cõ- uersio insti- tuenda est, & cõdendum te- stamentum.

2 E T sermone quinquagesimo septimo: Item in libro de vanitate seculi, capite primo: Quod si vultis scire charissimi, quàm magno metu magnisq; doloribus anima separatur à corpore, diligenter aduertite. Veniunt enim angeli assumere eam ante Deum, vt perducant illam ante tribunal iudicis metuendi. & tunc illa memorans opera sua mala & peruersa, quæ die noctuq; gessit, contremiscit, & quærit ea fugere, induciasq; petere, dicens: Date mihi vel vnus horæ spatium. Tunc quasi loquentia simul opera eius, dicet: Tu nos egisti, opera tua sumus, non te deseremus, sed tecum semper erimus, tecumq; pergemus ad iudicium. Hęc quidem cum peccatoris anima aguntur, quæ cùm horrendo timore separatur à corpore, & pergit plena peccatis & ingenti confusione: iusti verò anima cùm separatur à corpore, non timet, nec expauescit, sed magis cum magno gaudio egreditur, & cum exultatione pergit ad Deum, deducuntibus se sanctis angelis. Illam horam fratres modò time- te, vt non tunc timeatis: illam nunc præcauete, vt tunc securi esse possitis.

De separatio- ne animæ à corpore.

Mors peccato- ris & iusto- rum quid di- fferat.

3 H V G O à sancto Victore, libro primo de anima, capite secundo: Dum liberè ac iucundè moratur homo in mundo, diuq; se viturum arbitratur, ac multa in longum disponit tempus agenda: subitò rapitur in mortè, & ex improviso anima auferitur à corpore: tuncq; cum magno metu magnisq; doloribus anima separatur à corpore. Veniunt enim angeli assumere illâ, vt perducant eam ante tribunal iudicis metuendi. & tunc illa memorans opera sua mala & pœsima, quæ die noctuq; gessit, contremiscit & quærit illa fugere, induciasq; petere, dicens: Date mihi vel vnus horæ spatiu. Tunc quasi loquentia simul opera dicent: Tu nos egisti: opera tua sumus: nò te deseremus, sed tecum semper erimus: tecum pergemus ad iudicium. Vitia quoq; multis & multiplicibus criminibus eam accusabunt: multaq; falsa testimonia aduersùs illam inuenient, quâquam vera ad damnationem eius possent sufficere. Dæmones verò terribili vultu & horribili aspectu eam terrebut: ingenti furore eam persequentur & cõprehendent tam terribiliter quàm horribiliter, volentes eam retinere & possidere, nisi sit qui eripiat. Tunc anima inueniens oculos clausos, & os aliosq; corporis sensus per quos sole-

Eadem habet Bernard. c. 2. meditatione.

De separatio- ne animæ à corpore.

Dæmoni ter- ror & furor.

bat egredi & delectari in his exterioribus, reuertetur ad se: & videns se solam & nudam, ingenti horrore concussa, de desperatione deficiet in se, & cadet sub se. Quia enim pro amore mundi & carnis voluptate Dei amorem dereliquerat, derelinquetur à Deo misera in hora tantæ necessitatis, atque dæmonibus tradetur in inferno crucianda. Sic anima peccatoris in die qua ignorat, & hora qua nescit, rapitur à morte & segregatur à corpore: pergitq; miserijs plena, tremens & dolens: & cum nullam excusationem habeat, quam pro peccatis suis possit obtendere, contabescit & pertimescit ante Deum apparere. Ingenti horrore concutitur, & multiplicibus cogitationum æstibus agitur: cum vrgente solutione carnis & subductis è medio omnibus, se & illum terminum considerat cui appropinquat: & post paululum hoc inuenit, quod in perpetuum mutari non poterit. Considerat planè, quam districtus veniat æternus iudex, & ante severitatem tantæ iustitiæ quas rationes vitæ suæ ponat. Si enim cuncta opera quæ intelligere potuit, deuotaui: ventura tamen coram districto iudice, illa magis quæ in semetipsa non intelligit, pertimescit. Crescit pavor cum cogitat, quod viam vitæ huius nequaquam sine culpa transire potuit.

Habet eadem Bernardus in libro de iniquioribus, cap. 32. Consideratio morientis hominis. Dæmonum presentia.

Colloqui inter Prudentiam & timorè vel memoriam mortis.

In morte presentes sunt dæmones, libros, vncos & catenas habentes.

4 ET libro 3. cap. 23. Considera quomodo morieris, quãdò aliqua graui infirmitate vexatus, & ad extrema deductus: & ibi ad terram proiecetus inter longa suspiria & difficiles singultus, inter diuersos dolores & timores animam expirabis. Tunc veniet corpus in pallorè & horrore, in sanie & fetorem: erit vermis & cibus vermiu: animã verò mox capient & rapient laruales ille facies, quæ eam in exitu præstolatur. Et ex omni parte terrebunt eam dæmones terribiles, & horribiles. Cogita quæ eam defendet ab illis rugietibus, præparatis ad escã: quæ consolabitur eã, cum teterrima illa môstra dæmonioru occurrantia sibi cateruatim ruere videbit: aut quæ deducet per ignotã regiõem?

5 ET lib. 4. de anima, cap. 13. Introducere debet prudentia aliquos nuncios qui aliqua narrèt, quæ ad exercitationè valeat. Itaq; nuncius mortis ingressum postulã, admittit. Qui rogat? vt dicat quæ sit, vndè veniat, quod viderit: se respõdet nõ aliter quæquã dicturũ, nisi summu fiat silentium. Quo impetrato, sic incipit: Ego sum timor mortis: & mortè vobis venire nuncio. Prudentia loquitur per oibus, & interrogat, sic dicès: Vbi est mors? MEMORIA MORTIS. Scio quæ nõ tardat venire & ppè est. Sed diè & horã aduentus eius ego nescio. PRVDENTIA. Et quæ veniunt cum illa? MEMORIA. Mille dæmones ferètes secum libros grandes & vncos ferreos, & igneas catenas, PRVDENTIA.

Quid

Quid præstendunt his omnibus? MEM. In libris scripta sunt omnia peccata hominum: & quorum ibidem peccata scripta sunt, illos sui esse dicunt iuris. Vncos ferunt, vt quæ sui esse iuris cõuicerint, eorũ animas violenter extrahant, & ligatas catenis in infernum pertrahant.

6 INNOCEN. tertius lib. 2. de cõtempnu mundi, siue de miseria humane cõditionis, cap. 42. Mali quatuor dolores patiuntur in morte. Primus dolor est angustia corporea, tanta & tam grauis, quanta vel qualis nec fuit, nec est in præsentia vita ante dissolutionem illam. Quod in quibusdam, etsi non in omnibus apparet, præ nimio dolore seipos discerpentibus. Fortis enim & incomparabilis est violentia, quandò nexus illi & vitales nodi inter corpus & animam disrumuntur. Vndè propheta lamentando ait: Circudederunt me dolores mortis. Non enim est membrum, non articulus in corpore, quod penitus nõ inuoluatur illo inexplicabili dolore. Secundus dolor est, quandò iam penè defatigato corpore & suis exhausto viribus, anima multo liberius videt tunc in momento occurrere omnia opera bona, vel mala quæ fecit, quæ omnia reducuntur ante oculos interiores. Dolor iste est tantus, & retractatio ista tam grauis est, quod anima plurimum turbata, cogitur quasi seipsam odisse. Vndè dicitur in psalmo: Torretes iniquitatis corrubauerunt me. Nam torretes enim multo impetu veniunt, & videntur diruere omnia: ita in morte videbit malus omnia subito, quæ fecit opera bona vel mala. Tertius dolor est, quandò anima iam incipit tam tristè dijudicare, & sibi per suis iniquitatibus singulis omnia & debita gehennæ tormèta videt imminere. Vndè dicitur in psalmo: Circudederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me. Quartus dolor est, quandò anima adhuc in corpore posita, videt spiritus malignos, ad rapiendũ se paratos: vbi tantus dolor est & timor, quod misera anima licet à corpore egressura, quãdiũ potest refugiat, vt tẽpus suæ captiuitatis redimat, anteq; de corpore exeat. Propter quod dicit Sophonias propheta: A prima porta exit clamor, & à secunda ululatus. Prima porta dicitur, quandò anima mala quæ citò egreditur à corpore, tam citò rapitur à malignis sequentibus ad æterna supplicia. Secunda porta dicitur, quandò post diè iudicij punientur in corpore, & anima sine fine. Puniuntur enim mali in anima tantum in prima separatione corporis & animæ, post iudicium verò in anima & corpore punietur. Vndè dicitur: Duplici contritione contere eos.

7 GREGORIVS libro 4. dialogorum, capite trigesimo octauo: Chrisorius, sicut Probus propinquus illius, cuius iam superius emplum.

Qua duplex dolor quæ in morte sustinent mali. Corporis dolor quantus.

Psalm. 114.

Anima dolor triplex in morte. Aspectus operum bonorum & malorum. Alias recogitatio. Psalm. 17.

Consideratio gehennæ. Psalm. 114.

Aspectus dæmonum.

Sophon. 2.

Terribile exemplum.

memoriam feci, narrare consuevit, vir in hoc mundo valde idoneus fuit, sed tantum plenus vitij, quantum rebus, superbia tumidus, carnis suæ voluptatibus subditus, in requirendis rebus auaritiæ facibus accensus. Sed cum tot malis DOMINVS finem ponere decreuisset, corporali hunc tantum molestia percussit. Qui ad extremum veniens, eadem hora qua iam de corpore erat exiturus, apertis oculis vidit teterrimos viros & nigerrimos spiritus coram se assistere, & vehementer imminere, vt ad inferni claustra eum raperent. Cœpit tremere, pallefcere, sudare, & magnis vocibus inducias petere, filiumq; suum nomine Maximum, quæ ipse iam monachus monachum vidi, & nimis & turbatis vocibus vocare, dicens: Maxime curre. Nunquam tibi mali aliquid feci, in fide tua me suscipe. Turbatus mox Maximus adfuit, lugens ac perstrepsens familia conuenit. Eos autem quos ille insistentes sibi grauer tolerabat, ipsi malignos spiritus videre non poterant, sed eorum presentiam, in confusione, & pallore, & tremore illius qui trahebatur, videbant. Pauore autem tetræ eorum imaginis huc illucq; vertebatur in lectulo: iacebat in sinistro latere, ad spectum eorū ferre non poterat: vertebatur ad parietem, ibiq; aderant. Cumq; constrictus nimis, relaxari se iam posse desperaret, cœpit magnis vocibus clamare: Inducias vel vsque ad manē, inducias vel vsque ad manē. Sed cum hæc clamaret, in ipsis vocibus de habitaculo suæ carnis euulsus est. De quo nimirum constat, quia pro nobis ista, non pro se, viderit, vt eius visio nobis proficiat, quos adhuc diuina pietas longanimitate expectat. Nam illi tetros spiritus ante mortem vidisse, & inducias petijse quid profuit, qui easdem inducias quas petijt, non accepit?

8 IDEM in homilia duodecima in euangelia, eandem refert historiam de Chrisorio.

9 BEDA libro quinto historiarum Anglorum, capite decimo quarto: Fuit quidam in prouincia Merciorum, cuius visiones ac verba, nec non & conuersatio plurimis, sed non sibi met profuit. Fuit autē temporibus Coenridi, qui post Edilredum regnauit, vir in laico habitu atque officio militari positus: sed quantum pro industria exteriori Regi placens, tantum pro interna sui met negligentia displicens. Admonebat ergo illum sedulo, vt confiteretur, & emendaret ac relinqueret scelera sua, priusquam subito mortis superuentu tempus omne pœnitendi & emendandi perderet. Verum ille frequenter licet admonitus, spernebat verba salutis, seseq; tempore se-

quen-

quenti pœnitentiam acturum esse promittebat. Hæc inter, tactus infirmitate, decedit in lectum, atq; acri cœpit dolore torqueri. Ad quæ ingressus rex, qui diligebat eum, multum hortabatur, vt vel tunc anteq; moreretur, pœnitentiã ageret commissorū. At ille respōdit, nō se tūc velle cōfiteri peccata sua, sed cum ab infirmitate sua resurgeret, nē exprobrarent sibi sodales, q̄ timore mortis faceret ea, quæ sospes facere nolebat, fortiter quidem, vt sibi videbatur loquutus, sed miserabiliter, vt post patuit, dæmoniaca fraude seductus. Cūq; morbo ingrauescente, denuo ad eum visitandum ac docendum rex intraret, clamauit statim miserabili voce: Quid vis modò? quid huc venisti? non enim mihi aliquid vtilitatis, aut salutis potes vltra conferre. At ille, nolī ita loqui. Vide vt sanum sapias. Non, inquit, infanio, sed pessimam mihi conscientiam certus præ oculis habeo. Et quid, inquit, hoc est? Paulò antè, inquit, intrauerunt domum hanc duo pulcherrimi iuuenes, & resederunt iuxta me, vnus ad caput, & vnus ad pedes, protulitq; vnus libellum perpulchrum, sed vehemēter modicum, ac mihi legendum dedit, in quo omnia quæ vnquam bona feceram, intuens scripta reperi, & hæc erāt nimium pauca & modica. Receperunt codicem, neque aliquid mihi dicebant. Tunc subito mihi superuenit exercitus malignorum & horrendorum vultu spirituum, domumq; hanc & exterius obsedit, & intus maxima ex parte residens impleuit. Tunc ille qui & obscuritate tenebrose faciei, & primatu sedis maior esse videbatur eorum, proferens codicem horrendæ visionis, & magnitudinis enormis, & ponderis penè importabilis, iussit vni ex satellitibus suis mihi ad legendum deferre. Quem cum legissem, inueni omnia scelera, non solum quæ opere & verbo, sed etiam quæ tenuissima cogitatione peccavi, manifestissimè in eo terris esse descripta literis. Dicebatq; ad illos, qui mihi adföderant, viros albatos & præclaros: Quid hic sedetis, scientes certissimè quia noster est iste? Responderunt, Verum dicitis, accipite, & in cumulum damnationis vestræ ducite. Quo dicto, statim disparuerunt, surgentesq; duo nequissimi spiritus, habentes cultros in manibus, percusserunt me, vnus in capite, & alius in pede: qui videlicet modò cum magno tormento trāsodiūt viscera mea, & interiora corporis mei penetrāt, moxq; ad inuicem peruenient, moriar, & paratis ad rapiendum me demonibus in inferni claustra prahar. Sic loquebatur miser desperans, & non multò post defunctus, pœnitentiã, quam ad breue tempus cum fructu veniæ facere superfedidit, in æternum sine fructu pœ-

Dæmonum
ad spectus.

Noster causa
hæc vidit
Chrisorius.

Aliud terri-
bile exempli
de differenti-
bus cœuet-
sionē ad mor-
tem vsque.

Admonitio
ad cōfessionē
& vitæ emen-
dationem.

In 4. dialog.

De codicibus quos angelus tibi bonum mali morturo exhibuerunt.

nis subditus facit. De quo constat, quia, sicut B. Papa Gregorius de quibusdam scribit, non pro se ista, cui non profuere, sed pro alijs viderit: qui eius interitum cognoscentes, differre tempus poenitentiae, dum vacat, timerent, ne improprio mortis articulo praeventi, impenitentes perirent. Quod autem codices diuersos per bonos, siue malos spiritus sibi vidit offerri, ob id superna dispensatione factum est, vt meminerimus facta & cogitationes nostras, non in ventum diffluere, sed ad examen summi iudicis cuncta seruari, siue per amicos angelos in sine nobis ostendenda, siue per hostes. Quod verò prius candidum codicem protulerunt angeli, deinde atrum daemones, illi perparuum, isti enormē, animaduertendum est, quod in prima etate bona aliqua fecit, quae tamen vniuersa praene agendo iuuenis obnubilauit: Qui si e contrario errores pueritiae corrigere in adolescentia, ac benefaciendo à Dei oculis abscondere curasset, posset eorum numero sociari, de quibus ait Psalmus: Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Hanc historiam, sicut à venerabili antistite Pethelmo didici, simpliciter ob salutem legentium siue audientium, narrandam esse putauit.

Psal. 31.

Exemplum terribile de eo qui vidit infernum apertum, & locum apud inferos sibi paratum.

10 ET capite decimo quinto: Noui autem ipse fratrem, quem vtinam non nossem, cuius etiam nomen, si hoc aliquid prodesset, dicere possem, positum in monasterio nobili, sed ipsum ignobilitate viuentem. Corripiebatur quidem sedulo à fratribus, ac à maioribus loci ad castigationem vitam conuerti admocebatur: Et quamuis eos audire nolisset, tolerabatur tamen ab eis longanimiter ob necessitatem operum ipsius exteriorum. erat enim fabrilis arte singularis. Seruiebat autem multum ebrietati, & caeteris remissioris vitae illecebris, magisque in officina sua die, noctuque residere, quam ad psallendum aut orandum in ecclesia, audiendumque cum fratribus verbum vitae consueuerat. Unde accidit illi, quod solent dicere quidam: Quia qui non vult Ecclesiae ianuam sponte humiliter ingredi, necesse habeat ianuam inferni non sponte damnatus introduci. Percussus enim languore, atque ad extrema perductus, vocauit fratres, & multum moerens ac damnato similis, coepit narrare, quia videret inferos apertos, & Sathan demersum in profundum tartari, Caiaphamque cum caeteris, qui occiderant DOMINVM, iuxta eum flammis vtricibus contraditum. In quorum vici-

Vicina, inquit, heu misero mihi locum adspicio aeternae perditionis esse praeparatum. Audientes haec fratres, coeperunt diligenter exhortari, vt vel tunc positus adhuc in corpore, poenitentiam ageret. Respondebat ille desperans: Non est mihi modò tempus mutandi vitam, cum ipse viderim iudicium meum iam esse completum. Talia dicens, sine viatico salutis obiit: & corpus eius in viti-
 missas facere, vel psalmos cantare, vel saltem orare praesumebat. O quam grandi distantia diuisit Dominus lucem à tenebris. Beatus protomartyr Stephanus passurus mortem pro veritate, vidit caelos apertos, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei: & vbi erat fururus ipse post mortem, ibi oculos mentis ante mortem misit, quò latior occumberet in mortem. At contra faber iste tenebrosae mentis & actionis, imminente morte, vidit aperta tartara, vidit damnationem diaboli, & sequacium eius, vidit etiam suum infelix inter tales carcerem, quo miserabilius ipse desperata salute periret, sed viuentibus, qui haec cognouissent, causam salutis sua perditione relinqueret. Factum est hoc nuper in prouincia Berniciorum, ac longè lateque diffamatum, multos ad agendam, & non differendam scelerum suorum poenitudinem prouocauit. Quod vtinam ex hac etiam nostrarum lectione literarum fiat.

11 GREGORIVS libro quarto dialogorum, capite vndecimo mortem Vrsini presbyteri describens: Cum magna coepit
 In morte quā videt Apostolos.
 lætitia clamare, dicens: Benè veniant Domini mei, benè veniant Domini: quid ad tantillum seruulum vestrum estis dignati conuenire? Venio, venio. Gratias ago, gratias ago. Cumque hoc iterata crebra voce repeteret, quibus hoc diceret, noti sui qui illum circumsteterant, requirebant. Quibus ille admirando respondit, dicens: Nunquid hic conuenisse sanctos Apostolos non videtis? B. Petrum & Paulum primos Apostolorum non adspicitis? Ad quos iterum conuersus, dicebat: Eccè venio, eccè venio: atque inter haec verba animam reddidit. Et quia veraciter sanctos Apostolos viderit, eos etiam sequendo testatus est. Quod plerumque contingit iustis, Cur quidam in morte sanctos videant praesentes.
 vt in morte sua sanctorum praecellentium visiones adspiciant, ne ipsam mortis suae poenalem sententiam pertimescant, sed dum eorum menti internorum ciuium societas ostenditur, à carnis suae copula sine doloris & formidinis fatigatione soluantur.

12 SEQUENTIBVS capitibus plures alias similes apparitiones iustorum commemorat.

13 CYPRIANVS in libro de mortalitate, inter alia quæ adfert de non timenda morte: Quæ cæcitas, inquit, animi, quæ ve dementia est, amare pressuras & pœnas, & lachrymas mundi, & non festinare potiùs ad gaudium quod nunquam possit auferri? Hoc autem fit, fratres dilectissimi, quia fides deest, quia nemo credit vera esse

Amare vitam presentem, quæ fatuum sit.

Phillip. 1. Per mortem a quibus calamitatibus & periculis liberemur.

Quibus sit meritò mors timenda.

Quales morimur, tales iudicamur.

Voluntati Dei parèdum est.

Pertinacibus seruis cõparantur ij, qui moriuntur inuiti.

Exempli cuius etiã meminit Possidonius in vita D. Augustini.

quæ promittit Deus. Apostolus Paulus in epistola sua ponit & dicit: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Lucrum maximum computans iam seculi laqueis non teneri, iam nullis peccatis & vitijs carnis obnoxium fieri, exemptum pressuris argentibus, & venenatis diaboli faucibus liberatum, ad lætitiã salutis æternæ, Christo vocante, proficisci. Et post nonnulla: Mori planè timeat, sed qui ex aqua & spiritu non renatus, gehennæ ignibus mancipatur: mori timeat, qui non Christi cruce & passione censetur: mori timeat, qui ad secundam mortem de hac morte transfibit: mori timeat, quem de seculo recedètem, perennibus pœnis æterna flamma torquetur: mori timeat, cui hoc mora longiore confertur, vt cruciatus eius & gemitus interim differatur. Qualem te inuenit Dominus cum vocat, talè pariter & iudicat. Meminisse debemus voluntatem nos, non nostram, sed Dei facere debere, secundum quod nos Dominus quotidie iussit orare. Quàm præposterum est, quamq; peruersum, vt cum Dei voluntatem fieri postulemus, quando euocat nos & accersit de hoc mudo Deus, non statim voluntatis eius imperio pareamus. Obnitimur & reluctamur, & peruicacium more seruorum ad conspectum Domini cum tristitia & mœrore perducimur, exeuntes istinc necessitatis vinculo, non obsequio voluntatis: & volumus ab eo præmijs cælestibus honorari, ad quem venimus inuiti? Quid ergò oramus & petimus vt adueniat regnum cælorum, si captiuitas terrena delectat? Quid precibus frequenter iteratis rogamus & poscimus, vt accelleret dies regni, si maiora desideria, & vota potiora sunt seruire istic diabolo, quam regnare cum Christo? Deniquè vt manifestiùs diuinæ prouidentie indicia clarescerent, quòd Dominus præsciis futurorum suis cõsulat ad veram salutem, cum quidam de collegis & confacerdotibus nostris iam infirmitate defessus, & de appropinquante morte sollicitus cõmeatum sibi precaretur, adstitit deprecandi, & iam penè morieti iuuenis honore & maiestate venerabilis, statu celsus, & clarus adspectu, & quem assistentem sibi vix posset humanus adspectus oculis car-

na-

nalibus intueri, nisi quòd talem videre iam poterat de seculo recessurus. Atque ille non sine quadam animi & vocis indignatione infremuit, & dixit: Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis? Incepantis vox & monentis est: qui de persecutione sollicitus, de accertione securis non consentit ad præsens desiderium, sed consulit in futurum. Audiuit frater noster & collega moriturus, quod cæteris diceret. Nam qui moriturus audiuit, ad hoc audiuit vt diceret: audiuit non sibi ille, sed nobis. Nam quid disceret iam recessurus? Didicit immò nobis remanentibus, vt dum sacerdotem DEI qui com meatum petebat, increpitum esse comperimus, quid cunctis expediat agnosceremus. Et paucis interiectis: Quod interim morimur, ad immortalitatem morte transgredimur: nec potest vita æterna succedere, nisi hinc contigerit exire: non est exitus iste, sed transitus, & temporali itinere decurso ad æterna transgressus. Quis non ad meliora festinet? Quis non mutari & reformari ad Christi speciem, & ad cælestis gratiæ dignitatem venire citius exoptet? Paulo Apostolo prædicante: Nostra autem conuersatio, inquit, in cælis est, vnde & Dominum expectamus & cæt. Eius est in mundo diu velle remanere quem mundus oblectat, què seculum blandiens atque decipiens, illecebris terrenæ voluptatis inuitat. Porro cum mundus oderit Christianum, quid amas eum qui te odit, & non magis sequeris Christum, qui te redemit, & diligit? Et sub finem: Quis non peregrè constitutus properet in patriam regredi? Quis non ad suos nauigare festinans, ventum prosperrum cupidius optaret, vt velociter charos liceret amplecti? Patriam nostram paradisum computamus, parentes patriarchas habere iam cœpinus, quid non properamus & currimus, vt patriam nostram videre, vt parentes salutare possimus? Magnus illic nos charorù numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens nos & copiosa turba desiderat, iam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra salute sollicita.

14 AMBROSIVS in libro de bono mortis, capite secundo: Mortis tria sunt genera. Vna mors peccati est, de qua scriptum est: Anima quæ peccat, ipsa morietur. Alia mors mystica, quando quis peccato moritur, & Deo viuit, de qua ait idem Apostolus: Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem. Tertia mors qua cursum vitæ huius & munus explemus, id est, animæ corporisq; secessio. Aduertimus igitur quod vna mors sit mala: si propter peccatum moriamur: alia mors bona sit, qua is qui fuerit mor-

Non sibi, sed nobis audiuit.

Per mortem transitur ad immortalitatem.

Phillip. 3. Cuius sit desiderare & vnicè amare vitæ presentis.

Per mortem reditur in patriam.

Sæcili in cælis sunt de nobis solliciti.

Mortis tria sunt genera.

Ezech. 18. Rom. 6.

Quædam mors mala quædam bona, & quædam media.

q q q q tuus,

Cur mors paucos deleat, vitiū infirmitatis est. **tuus, iustificatus est à peccato. Tertia mors media fit. Nam & bona iustis videretur, & plerisq; metuēda. Quæ cūm absoluat omnes, paucos deleat. Sed nō hoc mortis est vitium, sed nostræ infirmitatis, q̄ voluptate corporis, & delectatiōe vitæ istius capimur, & cursum hunc consummare trepidamus, in quo plus amaritudinis q̄ voluptatis est. Et post pauca: Quid tantoperē vitam istam desideramus, in qua quanto diutiū quis fuerit, tanto maiore oneratur sarcina peccatorum? Ipse Dominus ait: Sufficit diei malitia sua.**

Matt. 6.

Phil. p. 1.

Anima post mortem ad Christum vadit.

Mors mystica iustorum.

Mortem esse bonā, & idcirco non timendam.

Sap. 2.

Mors est finis peccati.

Mors quibus amara fit.

Mors impiorum quodāmodo bona est.

Nō tam mors quam opinio de morte, terribilis est.

15 CAPITE tercio: Mors igitur solutio est animæ & corporis. Deniq; & in Apostolo docuimus lectum, Dissolui & cum Christo esse, multo melius. Solutio autem ista quid aliud agit, nisi vt corpus resoluatur & quiescat, anima autem conuertatur in requiem suam, & fit libera, quæ si pia est, cūm Christo futura sit? Quid igitur in hac vita aliud iusti agunt, nisi vt exuant se huius corporis cogitationibus, quæ velut vincula nos ligant, & se ab his molestijs separare contendāt, renuncient voluptatibus suis atq; luxuriæ, fugiant flammās libidinum?

16 CAPITE quarto: Omnifariām igitur mors est bonum, & quæ compugnantia diuidit, nē se inuicem impugnent, & quia portus quidam est eorum qui magno vitæ istius iactati sālō, fidæ quietis stationem requirunt. Et quia deteriore statum non efficit, sed qualem in singulis inuenerit, talē iudicio futuro reseruat, & quiete ipsa fouet, & præsentium inuidiæ subducit, & futurorum expectatione cōponit. Accedit eō, quod frustra homines mortem timent, quasi finem naturæ. Nam si recolamus quod Deus mortē non fecerit, sed postquā homo lapsus in flagitium est, præuaricationis & fraudis sententia compræhenderit, vt in terram suam terra remearet, inueniemus mortem finem esse peccati, nē quo esset vita diuturnior, eo fieret culpa numerosior.

17 CAPITE septimo: Non amara mors, sed impio amara, & tamen amarior vita quā mors. Grauius est enim ad peccatum viuere, quā in peccato mori, quia impius quā diū viuūt, peccatum auget: si moriatur, peccare desinit. Pleriq; criminum suorū absolutiōe lætantur: si emēdaturi sunt, rectē: si perseueraturi in eis, stultē: quæ lōgē illis plūs dānatio p̄fuisset, nē incremēta facerēt peccatorū.

18 CAPITE octauo: Quod si terribilis apud viuentes æstimatur, non mors ipsa terribilis est, sed opinio de morte, quā vnusquisq; pro suo interpretatur affectu, aut pro sua cōscientia perhorrescit. Sux igitur vnusquisq; conscientiæ vulnus accuset, nō mortis acerbitate.

bitatem. Deniq; iustis mors quietus est portus, nocentibus naufragiū putatur. Certē ijs quibus grauis est timor mortis, non est graue mori, sed graue est viuere sub metu mortis. Non ergo mors grauis, sed metus mortis. Nō habemus quod in morte metuamus, si nihil quod timendum sit, vita nostra commisit. Insipientes autem mortem quasi summū malorū reformidant, sapientes quasi requiem post labores & finem malorum expetunt.

19 CAPITE duodecimo: His igitur freti, intrepidē pergamus ad redemptorem nostrū Iesum, intrepidē ad patriarcharū cōciliū, intrepidē ad Abraham patrē nostrū, cūm dies aduenerit, proficiscamur: intrepidē pergamus ad illum sanctorū cœtum, iustorumq; cōuentū. Ibim⁹ em̄ ad patres nostros, ibim⁹ ad illos nostræ fidei p̄ceptores, vt etiā si opera desint, fides opitulet, defendat hereditas.

III.

Quomodò scriptura de iudicio admonet?

A Horrendum^a est incidere in manus Dei viuentis, Christi que iudicis, b ante cuius tribunal nos omnes oportet manifestari, & c vnumquenque rationem pro seipso reddere. d Cuncta enim que fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum sit. Quarē non modò peccatoribus, sed etiam sæpē e sanctis iudicij huius terribilis est f expectatio. Timuit hinc Dauid, vt sollicitè roget: s Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine. Timuit & Iob, quantunuis h innocens, suumque timorem his verbis ostendit: a Quid faciam, cū surrexerit ad iudicādū Deus? & cūm quæsierit, quid

Timor mortis potius grauis est, q̄ mors ipsa.

Vita inculpatamortē non timet.

Per mortem itur ad Sanctorum confortia.

a Hebr. 10. f Bernar ser. 8. in psalmum, Qui habitat.

b 2. Cor. 5. b

c Rom. 14. b. d Ecces. 12. d 11. d 1. Corint. 4. a Rom. 2. a b c Sap. 1. c Eccl. 11. c Mat. 12. c 16 d Apoc. 20. d 22. c psal. 61. b 2. Tim. 4. b Damasc. in ser. de defunctis. Cyril. de exitu animæ. Leontius de vita Eleemosynarij.

e 1. Pet. 4. d Soph. 1. c Psal. 74. a Bern. ser. 55. in Cantica Grego. lib. 8. moral. cap. 13. f Hebr. 10. c

g Psal. 142. a

h Iob. 1. a

a Iob. 31. b

b Ibidē c. Greg. 21. moral. cap. 15 & 16.

c Job 9. d 24 b Eccē. 9. a
1. Cor. 4. a

d Aug. in lib. de decē chordis
cap. 1. & 2. Prosper lib 3 de vita
contēp. cap. 12 Bernard epist.
1 Innocentius 3. lib. 3. de con-
tempu mundi cap. 15.

e Prouer. 6. d

f Psal. 84. a Bernard. ferm. 55. in
Cant.
g Hieremias 17. b 11. d 20 e 31 c
Prou. 16 a Heb. 4. d 1. Para 28. b
Mal. 3. a Psal. 7 b 43 d
h Esa. 66. f Iudæ Apost. c.
Mats. 10. c.

a Aug. 20. de ciuit. Dei ca. 1 a.
30. & lib 18 cap. 53. Itē epist 78.
& 80. ad Hesyeh. Hippol. de
consum mundi Damaf. lib. 4.
ortho. fidei, cap. 28.
b Soph. 1. d Iohel. 2. a c g 3. a
Esa. 13. bc 24. c d 66. e Hie. 23. d
Mal. 3. a 4. a b Dan 7. c d Apoc.
20 d 6. d Psal. 96 a 49 a Mat 24.
& 25. e d 13. f 3 e Sap 5 a d

respondebo illi? *Semper^b quasi tumentes super
me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre
non potui. ^c Verebar omnia opera mea, sciens
quod non parceres delinquenti.*

B Ac verò metuendus est Iudex ^d il-
le, cuius non licet potestatem effugere,
sapientiam fallere, æquitatem flectere,
iudicium retractare. De quo ita scri-
ptum extat, ^e *Zelus & furor viri* (Christi
iudicis scilicet) *non parcet in die vindictæ,
nec acquiescet cuiusquam precibus, nec susci-
piet pro redemptione dona plurima.* Qui de
seipso etiam suoque iudicio (nè quis
sit inscius) hoc omnibus prænucliauit:

^f *Cum accepero tempus, ego iustitias iudica-
bo. & Ego Dominus scrutans cor & probans
renes: qui do unicuique iuxta viam suam, &
iuxta fructum adinventionum suarum.* ^h *Ego
opera eorum & cogitationes eorum venio vt
cogregem, cum omnibus gentibus & linguis:
& venient, & videbunt gloriam meam.*

C Cæterum de iudicij ^a extremi die
qui & ^b dies Domini, dies iræ, dies ma-
gnus & horribilis in scriptura dicitur,
Apostolus Petrus docet in hunc mo-
dum:

dum: ^e *Adueniet dies Domini sicut fur, in
quo celi magno impetu transient, elementa
verò calore soluentur: terra autem & omnia
quæ in ipsa sunt opera, exurentur. Cum igitur
hæc omnia dissoluenda sint, quales oportet
vos esse in sanctis conuersationibus & pieta-
tibus: expectantes & properantes in aduen-
tum diei Domini, per quem celi ardentes sol-
uentur, & elementa ignis ardore tabescent?*

D Vt verò tunc clementem iudi-
cem Christum, ac diem illum, quo cæ-
lum & terra ^d transibunt, nobis lætum
habeamus, præclarum hoc est consili-
um Sapientis, ^e *Ante languorem adhibe
medicinam, & ante iudicium interroga te-
ipsum, & in conspectu Dei inuenies propitia-
tionem.* ^f *Si enim nosmetipsos dyjudicaremus,
non vtiquè iudicaremur.* ^g *Timenti Dominum
benè erit in extremis, & in die defunctionis
sue benedicetur.*

SCRIPTURAE.

A AD Hebræos decimo, vt in textu.

POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Omnes nos manife-
stari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria
corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.

AD Romanos decimoquarto: Omnes stabimus ante tribunal
Christi, scriptum est enim, Viuo ego, dicit Dominus, quoniam

qqqq 3 mihi

e 2. Pet. 3 c Aug lib. 20 de ciui.
Dei cap 16 & 18. Chryso. hom.
46. ad pop. Anti. & seq Ephrē.
in lib de iudicio extremo. & li.
de vera penitent. Aug. ser 67.
de temp. lisd. de summo bono
lib 1. ca 30. Cyril. Cate. 15. illū.
Hie. ad Heliōdo. Greg. hom. 1.
& 12. in Euang. Itē lib 26 mora.
cap. 24. & 25 Aug. cap 4. medi-
tat Ansel. de miseria hominis.
Bern. de interiori domo. ca. 38.

d Luc. 21. f. 1. Cor. 7. f. Apoc. 21. a

e Eccē. 18 c 2. Pet. 3. c Luc. 21. g.
Tit. 2. d 1. Theff. 5. a Luc. 17 f
Chrysof. hom. 5. de penitent.

f 1. Cor 11. g.
g Eccē 1 b Greg lib. 31. moral.
cap 21. Aug. ser. 120 de tempo.

mihi flectetur omne genu: & omnis lingua confitebitur Deo. Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet deo.

L V C A E decimosexto: Redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris villicare.

E T capite duodecimo: Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo.

C A P I T E decimonono: Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait: Et tu esto super quinque ciuitates. Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua quam habui repositam in sudario. Timui enim te, quia homo auferus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti. Dicit ei: De ore tuo te iudico serue nequam. Sciebas quod ego homo auferus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminavi: & quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens cum vsuris utique; exegissem illam? Et adstantibus dixit, Auferite ab illo mnam &c.

E C C L E S I A S T I S duodecimo, ut in textu,

C A P I T E vndecimo: Lætare ergo iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quod pro omnibus his adducet te deus in iudicium.

P R I O R I S ad Corinthios quarto: Itaque nolite ante tempus iudicare, quoad usque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à deo.

A D Romanos secundo: Propter quod inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas. Eadem enim agis quæ iudicas. Scimus enim quoniam iudicium **D E I** est secundum veritatem in eos qui talia agunt. Existimas autem hoc o homo, qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium **D E I**? An diuitias bonitatis ei-

us,

us, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas **D E I** ad penitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iusti iudicij **D E I**, qui reddet unicuique secundum opera eius: ijs quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam: Ijs autem qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primum & Græci, gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primum & Græco. Non enim est acceptio personarum apud **D E V M**. Quicumque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iusti sunt apud **D E V M**: sed factores legis iustificabuntur. Cum enim Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt: eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium, in die cum iudicabit deus occulta hominum, secundum Euangelium meum per Iesum Christum.

S A P I E N T I A E primo: In cogitationibus impij interrogatio erit: fermonum autem illius auditio ad **D E V M** veniet, ad correptionem iniquitatum illius.

E C C L E S I A S T I C I vndecimo: Facile est coram **D E O** in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas. Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis derudatio operum illius.

M A T T H A E I duodecimo: Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddet rationem de eo in die iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condēaberis.

C A

CAPITE decimosexto: Filius hominis venturus est in gloria patris sui cū angelis suis: & tūc reddet vnicuiq; secundū opa eius.

APOCALYPSIS vigesimo: Et vidi mortuos magnos, & pueros stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundū opera ipsorum. & dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant, & iudicatum est de singulis secundū opera ipsorum.

CAPITE vigesimosecundo: Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere vnicuique secundū opera sua.

PSALM o sexagesimo primo: Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia: quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Ego enim iam delibor: & tempus resolutionis meæ instat, Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit. In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius.

PRIORIS Petri quarto: Quoniam tempus est vt incipiat iudicium à domo Dei. Si autem primū à nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei euangelio?

SOPHONIAE primo: Et erit: in tempore illo scrutabor Ierusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in facibus suis: qui dicunt in cordibus suis, Non faciet benè Dominus, & non faciet malè.

PSALM o septuagesimo quarto: Cūm accepero tempus, ego iustitias iudicabo.

AD Hebræos decimo: Voluntariè peccatibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio iudicij & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios.

PSAL-

PSALM o centesimo quadagesimosecundo: Et non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

IOB primo: Vir erat in terra Hus, nomine Job: & erat vir ille simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.

CAPITE trigesimo primo, vt in textu.

CAPITE nono: Si fortitudo queritur, robustissimus est: si equitas iudicij, nemo audeat pro me testimonium dicere. Si iustificare me volueris, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, prauum me comprobabit. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.

CAPITE vigesimo quarto: Deus inultum ire non patitur.

ECCLESIASTIS capite nono: Nescit homo vtrum amore an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta.

PRIORIS ad Corinthios quarto: Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicet, aut ab humano die: sed neq; me ipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum: sed nō in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, dominus est.

B **PROVERBIORVM** sexto: Psalmo septuagesimo quarto, Hieremiæ decimosextimo, vt in textu,

HIEREMIAE vndecimo: Tu autem Domine Sabaoth, qui iudicas iustè, & probas renes & corda, &c.

CAPITE vigesimo: Et tu Domine exercituum probator iusti, qui vides renes & cor, &c.

CAPITE trigesimosecundo: Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatē patrum in sinum filiorum eorū post eos. Fortissime, magne & potens, Dominus exercituum nomen tibi. Magnus consilio, & incōprehensibilis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, vt reddas vnicuiq; secundū vias suas, & secundū fructum adinventionum eius.

rrrr PRO-

PROVERBIORVM decimosexto: Omnes viæ hominis patent oculis eius: spirituum ponderator est Dominus.

AD Hebræos quarto: Et non est vlla creatura inuisibilis in cōspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.

PRIMI Paralipomenon vigesimo octavo: Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & serui ei corde perfecto, & animo voluntario: Omnia enim corda scrutatur Dominus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, inuenies, si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum.

MALACHIAE tertio: Et accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis & adulteris, & perituris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum: Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filij Iacob non estis consumpti.

PSALMO septimo: Consumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum, scrutans corda & renes Deus.

PSALMO quadragesimo tertio: Si obliti sumus nomen Dei nostri, & si expandimus manus nostras ad Deum alienum? Nōne. Deus requirit ista? ipse enim nouit abscondita cordis.

ESAI AE sexagesimo sexto, vt in textu.

IN epistola Iudæ Apostoli: Prophetauit autem de his septimus ab Adam, Enoch, dicēs: Ecce venit Dominus in sanctis milibus suis, facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios, de omnibus operibus impietatis eorum quibus impiè egerunt, quæ locuti sunt contra eum peccatores impij.

MATTHAEI decimo: Nihil est opertum, quod non reuelabitur: & occultum, quod non scietur.

C. SOPHONIAE primo: Iuxta est dies Domini magnus, iuxta est & velox nimis: vox diei Domini amara. Tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulatiōis & angustie, dies calamitatis & miseræ,

miseræ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulae & turbinis: dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas & super angelos excelsos. Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt: & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercore. Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

IOELIS secundo: Venit dies domini, quia propè est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi manè expansum super montes populus multus & fortis: similis ei non fuit à principio, & post eum non erit vsque in annos generationis & generationis. Ante faciem eius ignis voras, & post eum exures flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum. A facie eius contremuit terra, moti sunt celi, sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suū. Et dominus dedit vocē suam ante faciē exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia & facientia verbū eius. Magnus enim dies domini, & terribilis valdè: & quis sustinebit eū? Et dabo prodigia in cælo, & in terra, sanguinē, & ignē, & vaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem: anteq̃ veniat dies domini magnus & horribilis.

CAPITE tertio: Cōgregabo oēs gentes, & deducā eas in vallē Iosaphat: & disceptabo cū eis ibi sup populo meo, & hæreditate mea Israel, quos disperūt in nationibus, & terrā meā diuiserūt. Et paulò post: Cōsurgant, & ascendant gentes in vallē Iosaphat: quia ibi fedebō, vt iudicē oēs gentes in circuitu. Mittite falces, quoniam maturauit messis: venite, & descendite, quia plenū est torcular, exuberāt torcularia: quia multiplicata est malitia eorū. Populi populi in valle cōcisiōis quia iuxta est dies Dñi in valle cōcisiōis. Sol & luna obtenebrati sunt: & stellæ retraxerunt splendorem suū. Et dñs de Sion rugiet,

& de Ierusalem dabit vocem suam: & mouebuntur cæli & terra, & Dominus spes populi sui, & fortitudo filiorum Israel.

ESAIÆ decimotertio: Ecce dies veniet crudelis & indignationis plenus, & iræ, furorisq; ad ponendam terram in solitudinem. & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam stellæ cæli, & splendor earum non expandent lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non spendebit in lumine suo. Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo. Preciosior erit vir auro, & homo mundo obrizo. Super hoc cælum turbabo: & mouebitur terra de loco suo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem iræ furoris eius.

CAPITE vigesimoquarto: Cataractæ de excelsis aperte sunt, & concutientur fundamenta terræ. Confractioe confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commouebitur terra: agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum vnius noctis: & grauabit eam iniquitas sua, & corruet, & non adiciet vt resurgat. Et erit: in die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelsis: & super reges terræ qui sunt super terram. Et congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere: & post multos dies visitabuntur. Et erubescet luna, & confundetur sol, cum regnauerit Dominus exercituum in monte Sion, & in Ierusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

CAPITE sexagesimo sexto: Ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius: reddere in indignatione furorem suum & increpationem suam in flamma ignis: quia in igne Dominus dijudicabit, & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino. &c.

HI EREMIÆ vigesimotertio: Ecce turbo dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens, super caput impiorum,

rum veniet: Non reuertetur furor Domini, vsq; dum faciat, & vsq; dum compleat cogitationem cordis sui, in nouissimis diebus intelligetis consilium eius.

MALACHIAE tertio: Ecce venit, dicit Dominus exercituum: & quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fulionum: & sedebit conflans & emundans argentum, purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia. Et placebit Domino sacrificium Iuda & Ierusalem sicut dies seculi & sicut anni antiqui.

CAPITE quarto: Ecce enim dies veniet succensa quasi caminus: & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula: & inflam mabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen. Et post pauca: Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis. Et couertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: nè fortè veniam, & percutiam terram anathemate.

DANIELIS septimo: Aspiciebam donè throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: vestimētum eius candidum quasi nix, & capilli capitis eius quasi lana munda: thronus eius flammæ ignis: rotæ eius, ignis accensus. Fluuus igneus rapidusq; egrediebatur à facie eius: millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei: iudicium sedit, & libri aperti sunt. Et paulò post: Aspiciebam ergò in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit: & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus & lingue ipsi seruiunt: potestas eius, potestas eterna quæ non aufertur, & regnum eius quod non corrumpetur.

APOCALYPSIS vigesimo: Et vidi thronum magnum can-

didum & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cælum, & locus non est inuentus eis. Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum, & dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant, & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus & mors missi sunt in stagnū ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuentus est in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAPITE sexto: Et vidi, cum aperuisset sigillum sextum: & ecce terræ motus magnus factus est, & sol factus est niger tãquàm saccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis & stellæ de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cum à vento magno mouetur: & cælum recessit sicut liber inuolutus: & omnis mons & insulæ de locis suis motæ sunt: & reges terræ & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis seruus & liber absconderūt se in speluncis & in petris montium. Et dicunt montibus & petris: Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronū, & ab ira agni, quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, & quis poterit stare?

P S A L M O nonagesimosexto: Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terræ: vidit, & commota est terra. Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra. Annunciauerunt cæli iustitiam eius, & viderunt omnes populi gloriam eius.

P S A L M O quadragesimonono: DEVS repulisti nos, & destruxisti nos: iratus es, & misertus es nobis. Commouisti terram,

ram, & conturbasti eam: sana contritiones eius, quia commota est.

M A T T H A E I vigesimo quarto: Sedente autem eo super montem Oliueti, accesserunt ad eum discipuli secreto dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui & consummationis seculi? Et respondens I E S V S, dixit eis: Videte nè quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum CHRISTVS: & multos seducant. Audituri enim estis prælia & opiniones præliorum. Videte nè turbemini. Oportet enim hæc fieri: sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt pestilentia & fames, & terræ motus per loca, hæc autem omnia initia sunt dolorum, & cæt. Et multi pseudoprophetae surgent, & seducant multos. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui autem perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus. Et tunc veniet consummatio, & cæte. Orate autem, vt non fiat fuga vestra in hyeme vel sabbatho. Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi vsque modò, neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic est CHRISTVS, aut illic: nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetae: & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi, & cæt. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit splendorem suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur: & tunc parebit signum filij hominis in cælo. & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & maiestate.

Et

Et mittet angelos suos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cælorum vsque ad terminos eorum, &c. Tunc duo erunt in agro: vnus assumetur, & vnus relinquetur: duæ molentes in mola: vna assumetur, & vna relinquetur. Vigilate ergò, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.

MATTHÆI vigesimo quinto: Cùm autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oves ab hœdis: & statuet oves quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris. Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, esuriui enim: & dedistis mihi manducare, sitiui: & dedistis mihi bibere, hospes eram: & collegistis me &c. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quandò te vidimus esurientem, & pauperem: sitiuentem, & dedimus tibi potum? &c. Et respondens rex, dicit illis: Amen dico vobis, quandiù fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet & his qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, esuriui enim: & non dedistis mihi manducare, sitiui: & non dedistis mihi bibere, &c. Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quandò te vidimus esurientem, aut sitiuentem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere: & non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis, quandiù non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem, in vitam æternam.

CAPITE decimotertio: Sicut ergò colliguntur zizania, & igni conburuntur: sic erit in consummatione seculi, mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala,

la, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminũ ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat. Sic erit in consummatione seculi, exhibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium.

CAPITE tertio: Cuius ventilabrum in manu sua, & permũdabit aream suam: & congregabit triticũ suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

SAPIENTIAE quinto: tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur insubitatione insperatæ salutis, dicentes intrà se, poenitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos habuimus aliquandò in derisum, & in similitudinem improperij. Nos infensati, vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorũ sine honore: ecce quomodò computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est: & cæt. Et accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum. Induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudicium certum: summet scutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarũ contra infensatos.

POSTERIORIS Petri tertio: Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant prius, & terra, de aqua, & per aquam, confistens Dei verbo: per quæ ille tunc mundus aqua inundatus periit. Cæli autem qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij & perditionis impiorũ hominum. Vnum verò hoc non lateat vos, charissimi, quia vnus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus. Non tardat Dominus, pmissionem suam, sicut quidã existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reuerti.

ffff

Ad

Adueniet autem dies Domini ut fur : in quo cæli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera, exurentur &c.

D L V C A E vigesimoprimum, ut in textu.

P R I O R I S ad Corinthios septimo: Præterit enim figura huius mundi.

A P O C A L Y P S I S vigesimoprimum: Et vidi cælum novum & terram novam. Primum enim cælum, & prima terra abiit, & mare iam non est.

E C C L E S I A S T I C I decimo octavo, ut in textu.

P O S T E R I O R I S Petri tertio: Novos vero cælos & novam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Propter quod charissimi hæc expectantes, satagite, immaculati & iniuncti ei inveniri in pace.

L V C A E vigesimoprimum: Attendite autem vobis, ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ: & superveniat in vos repentina dies illa, tanquam laqueus enim superveniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis.

A D Titum secundo: Erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & iuste, & piè vivamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri Iesu Christi.

P R I O R I S ad Thessalonicenses quinto: Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. Cum enim dixerint, pax & securitas: tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient. Vos autem fratres, non estis in tenebris: ut vos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim vos, filij

filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri: sed vigilemus & sobrii simus.

L V C A E decimo septimo: Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus filij hominis. Edebant & bibebant, uxores ducebant & dabantur ad nuptias usque in diem in qua intrauit Noe in arcam: & venit diluuium, & perdidit omnes. Similiter factum est in diebus Lot: Edebant & bibebant, emebant & vendebant, plantabant & ædificabant: qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cælo, & omnes perdidit: secundum hæc erit qua Dei filius hominis revelabitur.

P R I O R I S ad Corinthios undecimo: Quod si nosmetipsos &c. ut in textu.

E C C L E S I A S T I C I primo, ut in textu. Ibidem: Timenti Dominum bene erit, in diebus consummationis illius benedicetur.

P A T R E S.

I A B E R N A R D V S sermone octavo in psalmum, Qui habitat in adiutorio altissimi: Quid tam paucum, quid tam plenum anxietatis, & vehementissimæ sollicitudinis excogitari potest, quam iudicandum ad stare illi tam terrifico tribunali, & incertam adhuc expectare sub tam districto iudice sententiam? Horrendum est (ait Apostolus) incidere in manus Dei viventis. Iudicemur interim fratres, & terribilem illam expectationem præsentis studeamus declinare iudicio. Non iudicabit Deus bis in idipsum. Sanè ut quorundam peccata, sic & quorundam studia bona manifesta sunt præcedentia ad iudicium: ut illi quidem non expectantes sententiam, proprio statim pondere criminum in tartara deiciantur: isti vero eregione paratas sibi sedes tota libertate spiritus sine vlla cunctatione conscendant. Felix paupertas voluntaria omnia relinquuntium, & sequentium te Domine Iesu. Felix planè quæ tam securos, immodè tam gloriosos faciat in illo singulari fragore elementorum, & in illo tremendo examine meritorum, in illo tanto discrimine iudiciorum.

Iudicium Dei
terribile.

Hebr. 10.
Quomodo
declinetur.
1. Cor. 11.
1. Tim. 5.
Ioann. 3.
Matth. 19.

Paupertatis
voluntariæ
privilegium
in iudicio.

2 IOANNES Damascenus in sermone de defunctis, sive in sermone quod qui in fide hinc migrarunt, sacris operationibus & viuorum beneficijs multum iuuentur: Aiunt viri diuinitus illustrati, quod cum exhalamus spiritum, quasi in libra humana opera probantur. Et si lanx dextera alteram superexcedat, manifestum quod is cuius opera examinantur, in dextris refocillabitur. Sin vtraque æqualiter pendeat, vincet tamē omnino diuina misericordia: quinetiam vt Theologi referunt, si sinistra parum vergat, misericordia Dei totū adimplebit. Ecce tria diuina Domini iudicia, primum iustum, secundum verò misericors, tertium denique plus quam misericors. Addere licet ad hæc quartum, quando mala opera multum præponderant. Et paulo post: In ijs temporibus, in quibus venerabilis in primisq; sanctus Ioannes Eleemosynarius vixit, Petrus Telonearius aliquando & durus pauperibus ex plurimis opibus, ex inuidia, ex immisericordia, ad consummatam misericordiam & sanctitatem peruenit. Nam vt est in libro beatissimæ illius vitæ, dicitur quod factus in ecclasi, viderit opera sua ponderari, & inter cætera filigineum panem, quem pro lapide aliquando in faciem pauperis iracundus miserit, in dextra libræ lance: eaq; visioe communitus, tam pius postea euaserit.

3 CYRILLVS Alexandrinus in oratione de exitu animæ, vt supra de extrema vnctione, quæst. 3. C 1.

4 LEONTIVS Neapolitanus in vita Ioannis Eleemosynarij: Multum de memoria mortis & exitu animæ disputabat semper ille beatus, ita vt frequenter quidam ad eum superbo schemate intrarent, & ridente vultu, & inconsiderato oculo, & exirent humili more, & compuncta facie, & lachrymantibus oculis. Propter quod & dicebat, Quia (vt æstimo ego humilis) sufficit ad salutē assidue & dolenter cogitare, & solitudinem habere de mortē, quoniam nemo nobis in illa hora compatietur, aut comitabitur ex vita ista, nisi opera bona nostra. Et quomodo angelis venientibus & prope- rantibus non turbatur tunc anima, si inuenta fuerit bene præparata? aut quomodo rogat, vt addatur sibi modicum tempus vitæ, si audierit, Tempus quod vixisti, bene nō consumpsisti? Et iterum dicebat tanquam de semetipso: Quomodo humilis Ioannes transire poteris bestias arundineti, quādo obuiabūt tibi exactores? Væ qualis timor & tremor obtinet animam tunc rationem ponentem, tantis exquisitoribus, tam amaris & immisericordibus? Etenim sanctus iste in memoria semper retinebat, quod sancto Simeoni, qui

Examinatur
velut in libra
opera ho-
minum.

De Petro Te-
lonario.

Apud Leon-
tium.

Memoria
mortis quam
sit fructuosa

Vexatio de-
monū in mor-
te, & statim
post mortem.

qui in columnis stetit, per reuelationem factum est notum, quia (vt ait) exeunte anima è corpore, obuiant ei cum ascenderit à terra in cælum, chori dæmonum, singuli in proprio ordine. Obuiat & chorus dæmoniorum superbiz, inuestigat eam si habeat opera eorū. Obuiat chorus spirituū detractionis, adspiciūt si quādo oblocuta sit, & pœnitentiam non egerit. Obuiant iterum superius dæmones fornicationis, scrutantur si recognoscant in ea voluptates suas. Et quādo à terra vsque ad cælum misera anima positura rationē peruenerit, seorsum ab ea sancti angeli stabunt, & non adiuuabunt eam nisi bonitates suæ.

5 BERNARDVS sermone quinquagesimo quinto in Cantica: Verum tu qui aduentum desideras saluatoris, time scrutinium iudicis, time oculos capræ, time illum qui per prophetam dicit: Er erit, in die illa & ego scrutabor Hierusalem in lucernis. Acuto visu est, nihil in scrutariū relinquet oculus eius. Scrutabitur renes & corda, ipsaq; cogitatio hominis confitebitur illi. Quid tutum in Babylone, si Ierusalem manet scrutinium? Puto enim hoc loco prophetam Hierusalem nomine designasse illos, qui in hoc seculo vitam ducunt religiosam, mores supernæ illius Hierusalem cōuersatione honesta & ordinata pro viribus imitantes, & non veluti hi, qui de Babylone sunt, vitam in perturbatione vitiorum scelerumq; confusione vastantes. Denique illorum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium, & non egent scrutinio, sed supplicio: Mea autē (qui videor monachus & Hierosolymita) peccata certè occulta sunt, nomine & habitu monachi adumbrata. Et idcirco necesse erit subtili ea inuestigari discussione, & quasi ad motis lucernis de tenebris in lucem prodi. Possumus afferre aliquid & de psalmo ad confirmandum id, quod dicitur de scrutanda Hierusalem. ait namq; sub persona Domini: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Vias iustorum (nō fallor) & actus eorum discussurum se & examinaturum dicit. Verendum valde cum ad hoc ventum fuerit, ne sub tā subtili examine multæ nostræ iustitiæ (vt putantur) peccata appareant. Vnum est tamen, si nosmetipfos dijudicauerimus, non vtiq; dijudicabimur. Bonum iudicium, quod me illi districto diuinoq; iudicio subducit & abscondit. Prorsus horreo incidere in manus Dei viuentis. Volo vultui iræ iudicatus præsentari, non iudicandus. Spiritalis homo omnia dijudicat, & ipse à nemine iudicatur. Iudicabo proinde mala mea, iudicabo & bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lachymis, punire ieiunijs,

Iudicis in ex-
aminando se-
ueritas timē-
da.

Soph. 1.
Psal. 7.
Quid sit scruta-
riū Hierusa-
læ in lucernis.

1. Tim. 5.

Psal. 74.
Quid sit, iu-
stias iudica-
re.

Quomodo
Dei iudiciū
& seuerū exa-
men effugere
liceat.

1. Cor. 2.

Luc. 17.

cæterisq; sanctæ laboribus disciplinæ. In bonis de me humiliter sentiam, & iuxta præceptum Domini, seruum me inutilem reputabo, qui quod facere debui, tantum feci. Dabo operam nec lolia pro granis, nec paleas cum granis offerre. Scrutabor ego vias meas & studia mea: quod is qui scrutaturus est Hierusalem in lucernis, nihil inscrutatum in me siue indiscussum inueniat. Neq; enim iudicaturus est bis in idipsum.

Iusti timent
Dei iudiciũ.

6 GREGORIVS libro octauo Moralium in Iob, capite decimo tertio: Iustorum mens semper sollicita venturo examini intendit. Omne enim quod agunt metuunt, dum cautè considerant, ante quantum iudicem stabunt. Intuentur potentiam illius magnitudinis, & pensant quanto reatu constricti sunt propriæ infirmitatis. Enumerant mala proprii operis, & contra hæc exaggerant bona gratiæ conditoris. Considerant praua quàm districte iudicet, bona opera quàm subtiliter penset, & perituros se absq; ambiguitate præsciunt, si remota pietate iudicentur, quia hoc ipsum quoq; quod iuste videmur viuere, culpa est, si vitam nostram cum iudicet, hanc apud se diuina misericordia non excusat. Hinc enim in hoc eodem libro scriptum est: Astra non sunt munda in conspectu eius. Quia apud eum districte iudicati, ipsi quoque maculas iniquationis habent, qui per munditiam sanctitatis lucent.

Iob. 25.

7 ET libro vigesimo primo, capite decimo quinto: Sciunt sancti, quia omnis humana iustitia, iniustitia esse deprehenditur, si diuinitus districte iudicetur.

Iudicij confi-
deratio me-
tum affert.

8 CAPIT E decimo sexto: Bene subditur: & pondus eius ferre non potui, quoniam qui extremi iudicij aduentum intenta mente considerat, profecto videt, quia tantus pauor imminet, quantum non solum tunc videre, sed se etiam nunc præuidere pertimescat. Consideratione nanque tanti terroris metu animus palpitatur, & intentionis suæ oculos declinans, intueri quod præuidet, recusatur. Bene ergo dicitur: Et pondus eius ferre non potui, quia cum supernæ maiestatis vim ad iudicium venientis, terroremq; tanti examinis considerando animus conatur exquirere, mox ad seipsum refugiens, sese expauescit inuenire.

Iob. 31.

1 B AVGVSTINVS in libro de decem chordis, capite primo: Gaudeamus ad misericordiam Domini, sed timeamus ad iudicium Domini. Parcit dum tacet. Tacet, sed non semper tacebit. Audi dum nõ tacet in verbo, nõ non tibi vacet audire, dum non tacebit in iudicio.

Timèdũ Dei
iudicium.

2 CA-

2 CAPIT E secundo: Modò enim licet tibi causam tuam componere. Ante vltimum iudicium Dei tui compone causam tuam. Non est vnde præsumas, cum ille venerit, nec falsos testes adduces, quibus ille fallatur, nec patronos fraudulentis circumventionibus & linguis artibus adhibebis, nec ambies aliquo modo, vt iudicem possis corrumpere. Quid ergò ages apud talem iudicem, quem nec fallere, nec corrumpere poteris, & tamen est quod agas? Tunc enim ipse erit iudex causæ tuæ, qui modò est testis vitæ tuæ.

Falli in iudicio
Deus non
poterit, aut
corrumpi.

3 P R O S P E R libro tertio de vita contemplatiua, capite duodecimo: Age cum ad illud vltimum iudicium venerimus, ab eo iudice iudicandi, qui nec falli occultatione criminum potest, nec ad impunitatem promerendam muneris alicuius oblatione corrumpi: cum cœperint omnium secreta reuelari, & non solum actus ac verba, sed etiam ipsa cogitationes ostendi: quid faciemus sub tanti iudicis maiestate? quid excusationis obtendere poterimus? qua nos defensionis arte purgabimus? quæ nobis subuentura est pœnitentia, quam in hac carne contempsimus? Quæ nos defensura sunt opera bona, quæ in hac vita non fecimus? Ad quos Apostolos, aut ad quos alios sanctos confugitur sumus, quorum exempla simul ac verba despeximus? An fortè aliquos ibi fragilitas corporis excusabit? Sed excusationi eorum reclamabunt omnium sanctorum exempla, qui cum fragilitate carnis in carne viuentes, fragilitatem carnis in carne vincentes, quod fecerunt, vtique fieri posse docuerunt: maxime, quia nec ipsi peccato sua virtute, sed D O M I N I miserantis auxilio resistenterunt: qui se & non quærentibus, vt quæratur, atque in eum credatur, ostendit: & credentes in se, nõ à peccato vincantur, inuisa protectione defendit. Quid ergò responsuri sunt, si eis D O M I N V S dicat, Si potuistis, quare non restitistis desiderijs peccatorum? si non potuistis, quare meum contra peccata non quæstistis auxilium? aut vulnerati, quare pœnitendo non adhibuistis vulnere vestro remedium? Nõne ad hæc obmutescentes, & quid excusationis referant, non habentes, dicet: Ligat eos manibus & pedibus, & mittite in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium: vbi vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur?

Iudex falli
aut corrumpi
non poterit.Sera in iudicio
pœnitentia.
Frustrà im-
plorabuntur
Sancti.Excusationi
nullus erit
locus in iudicio.Matt. 22.
Esa. 66.
Mar. 9.

4 BER-

Iudicabit ma-
le iudicata.
Pfal. 145.

Esaie 11.
Pfal. 74.
Conscientie
pure vis in
iudicio.

4 BERNARDVS epistola prima ad Robertum: Veniet veniet, qui male iudicata re iudicabit: illicite iurata cofutabit: qui faciet iudicium iniuria patientibus: qui re iudicabit in iustitia pauperes: & arguet in equitate pro mansuetis terre. Veniet pro certo, qui per prophetam minatur in psalmo, dicens: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Quid faciet de iniustis iudicijs, qui ipsas quoque iustitias iudicabit? Veniet, inquam, veniet dies iudicij: vbi plus valebunt pura corda, quam astuta verba: & conscientia bona, quam mansupia plena: quandoquidem iudex ille nec fallatur verbis, nec fleteretur donis.

Iob 26.
Esaie 33.
1. Petr. 4.

Pfal. 142.

Pfal. 129.

Iudex potentissimus, sapientissimus, & iustissimus, quem nemo potest effugere: sapientissimum, quem nemo potest latere: iustissimum, quem nemo potest corrumpere. Si fortitudo queritur, robustissimus est, sapiens corde, & fortis robore. Si æquitas iudicij, nemo audebit pro me testimonium reddere. Si iustificare me voluerò, os meum condemnabit me. Si innocentem ostendero, prauum me comprobabit, etiam si simplex fuero. Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Qui vocat stellas, & dicunt: Adsumus. Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Cuius voluntati nihil omnino resistit.

Pfal. 32. 148.
Bar. 3.
Pfal. 103.
Rom. 9.
Luce 1.
Philip. 2.
Pfal. 138.
Hunc iudicè nihil latet.
Hierem. 17.
Hebr. 4.
Eccl. 1.
1. Reg. 2.

Hebr. 4.
Pfal. 7.

5 INNOCENTIUS tertius libro tertio de contemptu mundi, siue de miseria humanæ conditionis, capite decimo quinto: O quantus tunc erit timor & tremor, quantus erit fletus & gemitus? Nam si columnæ cæli contremiscunt, & pauent ad nutum eius, & angeli pacis amarè flebunt: peccatores autem quid faciet? Si iustus vix saluabitur, impius & peccatores vbi parebunt? Propterea clamat Propheta: Nè intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Si enim iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Quis enim non timeat iudicem potentissimum, sapientissimum, & iustissimum? Potentissimum, quem nemo potest effugere: sapientissimum, quem nemo potest latere: iustissimum, quem nemo potest corrumpere. Si fortitudo queritur, robustissimus est, sapiens corde, & fortis robore. Si æquitas iudicij, nemo audebit pro me testimonium reddere. Si iustificare me voluerò, os meum condemnabit me. Si innocentem ostendero, prauum me comprobabit, etiam si simplex fuero. Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Qui vocat stellas, & dicunt: Adsumus. Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Cuius voluntati nihil omnino resistit. Cui nullum verbum est impossibile, cui flebitur omne genu cælestium, terrestrium, & infernorum. Hunc ergò nemo potest fugere, sicut dicit Propheta: Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero ad infernum, ades. Ipse scrutatur renes & corda: cuius oculis oia nuda sunt & aperta. Qui pluuie guttas & arenam maris dinumerat. Deus scientiarum Dominus, præsciens omnium, & conscius singulorum, occultus occultorum omnium indagator. Hunc ergò nemo potest latere, sicut dicit Apostolus: Non est vlla creatura inuisibilis in còspectu eius. Ipse est iudex iustus, fortis & longanimis qui nec prece, nec precio, nec amore, nec odio declinat à semita re-

stitu-

Etitudinis, sed via regia semper incedens, nullum malum præterit impunitum, nullum bonum irremuneratum relinquit. Hunc ergò nemo potest corrumpere, iuxta quod dicit psalmus: Tu reddes singulis secundum opera sua.

Nullum ma-
lum præterit
impunitum, &
nullum bonum
irremunera-
tum relinquit.
Pfal. 65.

6 BERNARDVS sermone quinquagesimo quinto in Cantica, vt supra.

1 C A V G V S T I N V S libro vigesimo de ciuitate Dei, capite primo: Non igitur in hoc libro de illis primis, nec de istis medijs Dei iudicijs, sed de ipso nouissimo iudicio, quantum ipse tribuerit, disputabo: quãdò Christus de cælo venturus est viuos iudicaturus & mortuos. Iste quippe dies iudicij propriè iam vocatur, eò quòd nullus ibi erit imperitæ querelæ locus, cur iniustus ille sit felix, & cur iustus ille infelix. Omnium nanque tunc non nisi bonorum vera & plenissima felicitas, & omnium non nisi malorum digna & summa infelicitas apparebit.

Dies iudicij
quis propriè
dicatur, &
qua de causa.

2 C A P I T E secundo: Quauis nesciamus quo iudicio Deus ista vel faciat, vel fieri sinat: apud quem summa virtus est, & summa sapientia, summaque iustitia: nulla infirmitas, nulla temeritas, nulla iniquitas: salubriter tamen discimus non magnipendere seu bona seu mala, quæ videmus esse bonis malisque communia: & illa bona querere, quæ bonorum: atque illa mala maximè fugere, quæ propria sunt malorum. Cùm verò ad illud Dei iudicium venerimus, cuius tempus iam propriè dies iudicij, & aliquandò dies Domini nuncupatur: non solùm quæcunque tunc iudicabuntur, verumeriam quæcunque ab initio iudicata, & quæcunque ad illud tempus adhuc iudicanda sunt, apparebunt esse iustissima. Vbi hoc quoque manifestabitur, quàm iusto iudicio Dei fiat, vt nunc tam multa ac penè omnia iusta iudicia Dei sensus mentesque mortalium lateant, cùm tamen in hac re piorum fidem non lateat, iustum esse quod latet.

In die iudicij
cognosce-
mus quo iu-
dicio hæc aut
illa Deus mo-
dò faciat vel
permittat.

3 C A P I T E trigesimo siue vltimo: In illo itaque iudicio, vel circa illud iudicium, hæc res didicimus esse futuras: Heliam Thesbiten, fidem Iudæorum, Antichristum persecuturum, Christum venturum iudicaturum, mortuorum resurrectionem, bonorum malorumque diremptionem: mundi conflagrationem eiusdemque renouationem. Quæ omnia quidem ventura esse credendum est. Sed quibus modis, & quo ordine veniant, magis tunc docebit rerum experientia, quam nunc valet consequi ad perfectum hominum intelligentia. Existimo tamen eo, quo à me commemorata sunt, ordine esse ventura.

Ante & circa
iudicium ex-
tremum quæ-
nã còtinget.
Mala. 4.
Rom. 9. 11.
2 Theff. 3.
Dan. 7. 11. 12.
Apoc. 11. 13.
20. 21. Mat. 25.
2. Petr. 3.

4. ET libro decimo octavo de ciuitate Dei, capite quinquagesimo tertio: Frustrà annos, qui huic seculo remanēt, cōputare ac definire conamur, cūm hoc scire nō esse nostrū, ex ore veritatis audiamus. Quos tamen alij quadringentos, alij quingentos, alij etiam mille ab ascensione Domini vsque ad eius vltimum aduentum cōpleri posse dixerunt. Quemadmodūm autem quisque eorum adstruat opinionem suam, longum est demonstrare & non necessariūm. Coniecturis quippe vtuntur humanis, non ab eis certum aliquid de scripturæ canonicæ veritate profertur. Omnium verò de hac re calculantium digitos resoluit, & quiescere iubet ille qui dicit: Non est vestrum scire tempora, q̄ pater in sua posuit potestate.

5. IDEM in epistola septuagesimo octaua ad Hefychium: Tunc audierunt Apostoli. Nemo potest cognoscere tempora quæ pater posuit in sua potestate. Tempora ergò cōputare, hoc est, χρονοῦς, vt sciamus quandò sit finis huius seculi vel aduentus Domini, nihil mihi aliud videtur, quàm scire velle, quod ipse ait neminem scire posse. Opportunitas verò illius temporis profectò non erit antequàm prædicetur Euangelium in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus. Apercissima enim de hac re legitur sententia Saluatoris dicentis: Et prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet finis. Tunc veniet, quid est, nisi antè non veniet? Quanto pòst ergò veniat, incertum nobis est: antè tamen non esse venturum, dubitare vtique non debemus. Si ergò susciperent hunc laborem serui Dei, vt peragrato orbe terrarum, quantum possent colligerent, quod remanet gentium, vbi nōdūm est Euangelium prædicatum, hinc aduerrere vt cūquē possemus, quantum hoc tempus longè sit à fine seculi. Quod si propter quædam loca inaccessibleia & inhospita fieri posse non creditur, vt à seruis Dei peragretur orbis, & quot quanteq̄ sint adhuc gētes sine Christi Euāgelio, fideliter renūciatur: multo minūis existimo in scripturis posse cōphēdi, quāta vsq̄ ad finem futura sint tempora, quandoq̄dem in eis legimus: Nemo potest cognoscere tempora, quæ pater posuit in sua potestate. Vnde si iam nobis certissimè nunciatum fuisset omnib⁹ gētibus euāgeliiū p̄dicari, nec sic possem⁹ dicere quantū tēporis remaneret vsq̄ ad finē, sed magis magisq̄ iā app̄inquare merito diceremus.

6. ET ad eundem Hefychium epistola octogesima: Non quidem ille ait: Non est vestrum p̄dicare tempora, sed non est vestrū nōsse. Verūm si itā vis intelligi quod ait: Non est vestrum scire: ac si diceret, non est vestrum scientes facere, id est, non est vestrum hoc docere: quis nostrūm docere audeat, vel scire præsumat, quod Deus ille magister nec eos discipulos docuit, à quibus presentibus interrogatus est præsens, nec illi tam sancti magniq̄ doctores Ecclesiam docere potuerunt? Et post pauca: Noluit prædicari quod videbat non vtiliter sciri. Et post multa: Nescio tamen vtrūm intueri aliquid certius in hac quæstione possemus, si vlla ratione seu facultate possemus, quàm illud quod in epistola priore iam posui, quandò Euangelio mundus vninersus impleatur. Quod enim putat venerabilitas tua, iam hoc per ipsos Apostolos factum, non itā esse, certis documentis probaui. Sunt enim apud nos, hoc est, in Aphrica, Barbaræ innumerabiles gentes, in quibus nondūm esse prædicatum Euangelium, ex ijs qui ducuntur indè captiui, & Romanorum seruitijs iam miscētur, quotidie nobis addiscere in prōptu est.

7. HIPPOLYTUS Episcopus & martyr, in oratione quæ inscribitur de consummatione mundi, Antichristo, & secundo aduentu Domini, in primis adfert testimonia prophetarum: quibus productis ait inter cætera: Templi diuina domorū instar erūt: locis omnibus euersiones fiet ecclesiarū. scripturæ cōtemnentur: hostis illius cātica vbiq̄ decātabunt. Post hæc stupra, adulteria, periuria, incantationes diuinationes magno impetu studioq̄ sequētur. In summa, ex ijs qui Christiani videntur, tunc exurgent falsi prophetæ falsiq̄ Apostoli, homines impostores, corruptores, malefici, mentientes alius in alium, adulteri, stupratores, rapaces, auari, periuri, detractores. Pastores sicut quasi lupi: monachi expetent quæ sunt mundi: diuites animum expertem misericordiz induent: pauperi non succurrent principes & cetera. Deindè post euangelij & Apostolorum testimonia Daniele citat, Antichristum describentem. Quem ex tribu Dan nasciturū docet Hippolytus, & Hierosolymis suscitaturū templū lapideū. Ibidè: Prior Christi aduētus, inqt, p̄cursorē habuit Ioānē Baptistā, posterior aut, quo vērurus est in gloria, Enoch, Eliā & Ioānē Theologū exhibebit, q̄s interficiet bestia de mari ascēdens. Describit deindè Antichristi mores, hypocrisin, falsa miracula, fraudes, arrogatiā, ābitionē, regnū, q̄d tres annos & dimidiū p̄durabit, crudelitātē & grauissimā p̄secutionē. Qua inualescente, mox cūcti, inqt, ob ciborū penuriā accedēt, atq̄ adorabūt eū, q̄bus dabit characterē in dextra manu & frōte, nē quis dextra sua preciosam illam crucē pingat in frōte. Ex q̄ tēpore nō poterit vllū signare membrorū suorū, sed adherēbit seductori, eiq̄ seruiet, neq̄ ducet p̄mitudine. Et post nōnulla: Iugebūt mōres & colles, ac ligna cāpi p̄pter

Noluit p̄dicari quod nō vtiliter sciebat.

Tēpore Augustini nōdū erat euāgeliiū vbiq̄ p̄dicatum.

Esai. 1. Osee 13. Amos 5. Mich. 3. Antichristi tēpore tēpla Christi norū deuastrabūt & iniquitas inualescet.

Monachi expetent quæ sunt mundi. Matt 24. Luc 21. Pet 2. 3. 1. Ioā. 3. 4. Iudas. Phil. 3. Col. 2. Dan 7. Antichristus orietur ex tribu Dan. Luc 1. Enoch Helias & Ioannes euāgelista p̄cedēt aduētū Christi. Antichristus cōsignationē crucis in frōte phibeat. Apoc. 13.

Incertus an norū numerus vsque ad diē iudicij. Act. 1.

In eos q̄ conantur finem mundi p̄nunciare. Acto. 2.

Act. 1.

Scire velle finem seculi quid sit. Nō veniet dies iudicij priusquā euāgeliiū annūciatur toto orbe. Mat. 24.

Act. 1. Quauis euāgeliiū toto orbe nūc annūciaretur, incertus nihilominus remaneret iudicij dies.

Nō tantū noluit Christus ab Apostolis p̄dicari certū tēpus aduētus sui, sed nesciri quidem.

genus humanum: eò quòd omnes defecerint à sancto Deo, & cre-
diderint impostori illi, suscepto caractere impuri illius & hostis
Dei, loco viuificæ crucis Seruatoris. Lugebunt etiam ecclesiæ lu-
ctum magnum: quia nec oblatio, nec suscitatio fiat, nec cultus DEO
gratus. Sed ecclesiarũ ad es sacræ tugurij instar erunt, preciosumq̃
corpus & sanguis Christi non extabit in diebus illis, liturgia extin-
guetur, psalmorum decantatio cessabit, scripturarum recitatio nõ
audietur. Sed erunt apud homines tenebræ, lamentatio super la-
mentationem, væ super væ. Postremò describens Christi aduentũ
ad iudicium: Orietur, inquit, ab Oriente ad Occidentem vsq̃ signum
crucis superantis splendorem solis, denuncians aduentum & appa-
ritionem iudicis: vt reddat cuiq̃ secundũ opera sua. Et inducens
iudicem alloquentem impios, ait: Omnes qui neglexerint, nec mi-
sericordiam exercuerint hic benè merendo, nihil eis debetur, nisi
ignis qui non extinguitur. Humanus enim sum, at iustus quoq̃ iu-
dex. Nam omnes pro dignitate remunerabo, omnibus pro cuiusq̃
labore mercedem præstabo, omnibus pro suo certamine præmia
rependam. Misereri volo: sed oleum in vasis vestris non video. Cõ-
fessi estis me Dominum: sed verbis meis nõ paruistis. Signo crucis
meæ notati estis: sed hoc animi durtia deleuistis. Baptisma meum
recepistis: at præcepta mea non seruastis, at odium fraternum ex
animis vestris nõ excusistis. Non enim omnis qui dicit mihi, Do-
mine, Domine, saluabitur: sed qui faciet voluntatem meam. Et dis-
cedent hi in supplicium æternum: iusti verò in vitam æternam.
Audistis dilecti responsonem Domini, cognouistis sententiam iu-
dicis, didicistis quàm horrendũ iudicium & dies & hora nos ma-
neat: de eo solliciti cogitemus quotidie: hoc diũ noctuq̃ medite-
mur, in domibus, in plateis, in ecclesijs: nè in horrèdo illo iudicio,
in quo nulla est personarum acceptio, abiecti ac tristes adstemus
condemnati: sed cum actione, vita, conuersatione, confessione pu-
ra: vt nobis quoque dicat ille misericors hominumq̃ amãs Deus,
Fides tua te saluum fecit: vade in pace. Item illud, Eugè serue bone
& fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: in-
tra in gaudium Domini tui.

8 IOANNES Damascenus libro quarto orthodoxæ fidei, capi-
te vigesimo septimo. Nõ esse oportet, oportere antichristum venire.
Omnis enim qui non cõfiteretur filium Dei, & Deum venisse in car-
ne, & esse Deum perfectum, & factum esse hominem perfectum,
cũm hoc ipso quòd Deus est, antichristus est. Attamen peculiari
modo

Character
antichristi
loco viuificæ
crucis Chri-
sti.

Luctus Ec-
clesiarũ Chri-
stianarũ pro-
pter abroga-
tionẽ sacrifi-
cij Missæ, &
Eucharistiæ
&c. antichri-
sti tempore.
Signũ crucis
apparebit in
caelo ante
Christi adue-
ntum.
Impij cur da-
mnabitur in
die iudicij.

Matt. 7.
Matt. 23.

Iudiciũ Dei
ante oculos
ponendum.

Luc. 7.
Matt 25

Antichristus
communis
modo.
1. Ioana. 2.

modo ac præcipuo, antichristus dicitur, qui in consummatione se-
culi venturus est. Oportet ergò primũ prædicari euangelium
omnibus gentibus: quemadmodũ inquit Dominus, & tunc ve-
niet in redargutionem aduersariorum Dei Iudæorum. Dixit enim
illis Dominus: Ego veni in nomine patris mei, & non recepistis me:
veniet alius in nomine proprio, & illũ recipietis. Et Apostolus: Pro eo
quòd dilectionem veritatis non susceperunt, vt ipsi saluentur:
propter hoc mittet eis DEVS operationem erroris ad credendum
mendacio, vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed
approbauerunt iniustitiam. Iudæi igitur filium Dei, qui est Domi-
nus Iesus Christus & Deus, non receperunt: seductorem, seipsum
dicentem Deum, suscipient. Quòd autem seipsum vocabit Deum,
angelus Daniele docens, sic inquit: Aduersus Deos patrum suo-
rum non intelliget. Et Apostolus: Nè quis vos seducat vllò modo:
quonia nisi venerit discessio primũ, & reuelatus fuerit homo
peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollitur super omne
quòd dicitur Deus, aut quòd colitur, ita vt in templo Dei sedeat,
demonstrans seipsum quòd sit Deus. In templo quidem Dei, non
nostro, sed veteri Iudaico. Non enim nobis, sed Iudæis veniet: non
pro Christo, sed aduersus Christum, & eos qui sunt Christi: pro-
pter quòd & Antichristus dicitur. Oportet igitur primũ prædi-
catum esse euangelium in omnibus gentibus, & tunc reuelabitur
iniquus, cuius aduentus secundũ operationem Sathanæ in omni
virtute & signis & prodigijs mendacij, & in omni fallacia iniusti-
tiæ, ijs qui pereunt: quem Dominus interficiet verbo oris sui, &
dissoluet aduentu superapparitionis suæ. Non ipse igitur diabolus
fiet homo, instar Domini humanationis, (absit enim) sed nascetur
homo ex fornicatione, & suscipiet omnem operationem sathanæ.
Nam præsciens Deus irrationabilitatem futuræ eius voluntatis, p-
mittet vt illum inhabitet diabolus. Nascetur igitur ex fornicatio-
ne (ceu diximus) et educabitur occultè, & repente insurget, & ele-
uabit se, & regnabit. Et in exordijs regni sui, seu potius tyrannidis,
simulabit bonitatem: cũm verò dominator factus fuerit, perse-
quetur ecclesiam Dei, & manifestabit omnem malitiam suam. Et
veniet in signis & prodigijs mendacij fictis, & non veracibus. Et
eos qui debile & infirmum fundamentum mentis habent, decipiet
& separabit à Deo viuente, ita vt scandalizentur, si fieri potest, ele-
cti: Mittentur autem Enoch & Helias Thesbites, & conuertent cor-
da patrũ in filios, hoc est, synagogam ad Dominum nostrũ Iesum

Antichristus
pprie q̃ sit.

Mat 24.

Ioan. 5.
Iudæos deci-
piet Anti-
christus.
2. Thess. 2.

Seipsum vo-
cabit Deum.
Dan. 2.
2. Thess. 2.

In templo Iu-
daico sedebit
Antichristus

Mat. 24.
2. Thess. 2.
Erit magus &
diabolicus
homo.

Antichristus
erit verus ho-
mo, nõ aut di-
abolus incar-
natus.

Nascetur ex
fornicatioe.
Regnum An-
tichristi.

Prodigia me-
dacia.
Mat. 24.
Prædicatio

Enoch & He-
liæ.
Apoc. 11.
Mal 4.

A. 1. r. 1.
Interitus An-
tichristi.
2. Theff 2.

igne conflagrationis
qualis fiet mundi
purgatio.

2. Petr. 3.

Cæli aërij in-
terituri, &
quousquæ.

Genes 7.

Questio de
beatis, vbi il-
li futuri sint
tempore cō-
flagrationis.

Corpora bea-
torum.
Daniel 3.

Christum, & Apostolorum prædicationē, & ab illo interficientur. Et veniet Dñs ex cælo, quemadmodum Apostoli eum intuiti sunt euntē in cælū. Deus perfectus, & homo pfectus, cū gloria & virtute & interficiet hominem peccati, filium perditionis spiritu oris sui.

9 AVGVSTINVS libro vigesimo de ciuitate Dei, capite decimo sexto: Tunc figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione præteribit: sicut factum est mundanarū aquarum inundatione diluuij. Illa itaq; vt dixi, cōflagratione mundana, elementorum corruptibiliū qualitates, quæ corporibus nostris corruptibilibus cōgruebant, ardendo penitus interibūt: atq; ipsa substantia eas qualitates habebit, quæ corporibus immortalib; mirabili mutatione cōueniant: vt scilicet mundus in melius innouatus, aptē accommodetur hominibus, etiam carne in melius innouatis.

10 CAPITE decimo octauo: Apostolus Petrus cōmemorans factum ante diluuium, videtur admonuisse quodammodò quatenus in fine huius seculi mundū istum periturum esse credamus. Nam illo tempore perisse dixit, qui tunc erat, mundū: nec solū orbem terræ, verum etiam cælos, quos utiq; istos aërios intelligimus, quorum locū ac spatiū, tunc aqua crescendo superauerat. Ergò totus, aut penè totus aër iste ventosus, quod cælū vel potiùs cælos vocat: sed istos utiq; imos, nō illos supremos, vbi sol, & luna, & sidera cōstituta sunt, cōuersus fuerat in humidam qualitatem: atq; hoc modo quum terra perierat: cuius terræ utiq; prior facies deleta diluuiō. Qui autem nunc sunt, inquit, cæli & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reseruandi in diem iudicij & perditionis hominum impiorum. Proinde, qui cæli, & quæ terra, id est, qui mundus, pro eomūdo, qui diluuiō perijt, ex eadem aqua repositus est: ipse igni nouissimo reseruatur in diem iudicij, & perditionis hominum impiorum. Nam & hominum propter magnam quandam cōmutationem, non dubitat dicere perditionem futuram, cū tamen eorū, quanuis in æternis pœnis sit mansura natura. Quærat forsitan aliquis, si post factum iudicium mundus iste ardebit, antequam pro illo cælum nouum, & terra noua reponantur, eo ipso tempore cōflagrationis eius: vbi erunt sancti, quum eos habētes corpora in aliquo corporali loco esse necesse sit? possumus respōdere, futuros esse in superioribus partibus, quod ita non ascendet flamma illius incendij, quemadmodum nec vnda diluuij. Talia quippe illis inerūt corpora, vt illic sint, vbi esse voluerint: sed nec ignē conflagrationis illius pertimescent immortales, atque incorruptibiles facti: sicut

viro.

virorum trium corruptibilia corpora atque mortalia, in camino ardenti viuere illæsa potuerunt.

11 CHRYSOSTOMVS homilia quadragesima sexta ad populū Antiochenum: Ipsius itaq; misericordia confidamus, & sollicitam exhibeamus penitentiam, priusquam ingruat hora, quæ nos ex hoc lucrari nō permittat. Nam nunc quidem in nobis totum est positum, tunc verò iudicās solus est sententiæ Dñs. Preoccupemus itaq; faciem eius, confessione, ploremus & lugeamus. Si panq; Dominum orare possumus ante rationis diem peccata nobis remittere, nec ingressu iam erit opus. Sicut vicissim, nisi hoc fiat, palam p̄sente terrarū orbe, nostrorū vnusquisq; introduceretur, & nulla iam nobis supererit veniæ spes. Nullus enim eorum qui hīc peccata non dissoluerit, illuc migrans, eorum pœnas effugere poterit: sed sicut ex terrenis carceribus cum catenis ad tribunal adducuntur: sic omnes animæ cū hinc migrauerint, varijs peccatorum catenis circumdatæ, ad tremendum aguntur tribunal. Et sub finem: Nec ab omnibus hīc pœnas exigit, nē resurrectionem desperes, & iudicium definas expectare: quasi omnes hīc reddant rationem. Nec omnes rursū abire permittit impunitos, nē rursū omnia pro- uidentia carere putes: verūm & punit, & non punit. Et in quantum punit, ostendit quod hīc punitos & illic rationem exposcet: in quantum autem nō punit, facit vt credas quod est aliquod post p̄sentem peregrinationem tremendum tribunal.

12 HOMILIA quadragesima septima: Assistemur tribunali Christi, & omnium erit acris examinatio. Si quis verò futurum nō credit iudicium, quæ sunt hīc, videat, in vinculis positos, in metallis, in stercore, in dæmonibus obsessos, errantes, incurabilibus laborantes morbis, cum continua certantes paupertate, in fame viuentes, irreparabilibus cōsternatos luctibus, in captiuitate positos. Non enim hī nunc passi essent, nisi & omnes alios, qui talia peccarunt, vltio maneret atque supplicium.

13 HOMILIA quadragesima octaua ad populū Antiochenum, & homilia quinta in epistolam ad Romanos: Vnusquisq; vestrum, charissimi, suam ingressus conscientiam, & peccata reputans, diligenter à semetipso pœnas exigit, nē quandò cum orbe terrarum condemnemur. Tremendum enim illud subsellium, horrendum tribunal, tremore plena iudicia, ignis funditur fluuius, frater nō redimit, redimet homo? Recordare siquidem quæ dicuntur in euangelio, circuncurrentiū angelorum, sponsalis thalami clausi, extin-

Penitentia
agenda ante
diem mortis
& iudicij.

Psal 94.

Animæ mī-
grantes à cor-
pore ante tri-
bunal Christi
sistuntur.

Cur quosdā
non punit
Deus in hac
vita.

Vnde colligi
possit futurū
Dei iudiciū.

Horrendum
Dei iudiciū.

Matth. 13. 25.

cta-

Omnium peccata deteguntur.

Timor & dolor animarum in iudicio extremo.

Intolerabilis regni caelestis amissio.

In futuro iudicio p'sunt potissimum bona opera.

Reuelatio omnium cogitationum, verborum & actionum.

starum lampadarum, potestatum in fornaces detrahentium. Et illud pensa, quod si cuius ex nobis factum occultum in medium hodie coram sola produceretur ecclesia: quo modo non perire, & sibi terram hiscere precaretur, potius quam tot malitiae testes habere? Quid tunc ergo patiemur, cum in medium coram mundo cuncta promentur, in theatro tam claro & illustri, & nobis notis & incognitis omnia spectantibus? ET post nonnulla in eadem homilia quadragesimae octava: Si mille dixeris gehēnas, nihil illius par dices doloris, quem sustinet anima dum totus terrarum orbis conuoluitur, canentibus tubis, angelis praecurrentibus primis, tum secundis, mox tertijs, demum innumeris ordinibus in terram se fundentibus, insuper autem & Cherubin (multa verò sunt haec & infinita) & Seraphin, in illa ineffabili gloria ipso veniente, occurrentibus his qui venerint, ut in medium electos agant: Paulo cum socijs omnibus, & quicumque probabiles apud eum fuerunt, coronas, praemia & honores à rege suscipientibus coram toto caelesti exercitu. Nam si neque gehenna censeatur hos quidem honorari, illos verò contemni, quantum est? Intolerabilis gehenna, confiteor, & multum intolerabilis: tamen intolerabilior haec regni amissio, hoc cogitate. Cogitemus quanta priuamur gloria, cum liceat non priuari. Hoc enim graue est, quod cum Domini simus, ne hoc patiamur, patimur, cum hos quidem suscipiat, & ad patrem in caelos perducatur: Hos autem relinquat, & captos angeli quidam inuitos trahant, & lachrymis perfusos, & deorsum ruentes in gehennae flammam, prius coram toto terrarum orbe ad dedecus productos: quantum dolorem esse putas?

14 EPHRAEM Syrus in libro de iudicio extremo, capite primo: Nec quisquam nobis prodesse poterit in illa iudicij die, nisi conuersatio sancta & bona opera, quae hinc detulerimus nobiscum. Futurum est nanque, ut vnusquisque nostrum & actus suos & cogitationes ante tribunal tremendi iudicis deferat. Contremiscit cor meum, & renes mei resoluuntur quotiescunque recogito, quod reuelandae sint cogitationes & sermones atque actus nostri in die iudicij. Arbores fructiferae tempore suo primum intrinsecus concipiunt fructum: postea verò diuino nutu extrinsecus proferrunt, secundum suam naturam & fructum & folia. Sic in die illa terribili, omnes homines quicumque in hoc seculo quasi in tempore suo occulte intrinsecus siue bona siue mala gesserint, ibi quasi fructus proprios ante tribunal Domini proferent. Tunc iusti bonos

Fructus iustorum in die iudicij.

Peccatorum fructus.

Tremendum iudicium.

Matt. 17. Stupor & admiratio beatorum de sua gloria.

Humilitas iustorum.

Crucis apparitio in die iudicij.

Quae horrida contingunt in die iudicij.

nos & iucundos proferent fructus: sancti similiter fructus suauissimos, & omnibus gratiarum floribus exornatos: martyres verò suppliciorum & poenarum fructus patientiae gloriosos: monachi autem sanctae conuersationis suae, id est, continentiae, humilitatis, vigiliarum, orationum atque obedientiae, immarcescibiles proferent fructus. Peccatores verò, impij ac prophani, proferent fructus turpissimos & execrandos, plenos confusione, opprobrio, vlulatu, & luctu, vermium quoque immortalium, & ignis inextinguibilis cum gemitu. Tremendum est, dilectissimi fratres, ibi iudicium, in quo sine testibus omnia manifesta sunt. Ibi assistunt millia millium, & decies dena millia angelorum & archangelorum, Cherubin & Seraphin. Ibi iustorum chori circumstant, patriarcharum, prophetarum, apostolorum, & martyrum, & omnium omnino agrimina sanctorum. CAPITULO quinto: Beatus homo, qui inuenerit fiduciam in hora illa, & qui audierit beatam vocem illam: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Tunc iusti cum se in lumine viderint in illa memorabili gloria, intra semetipfos singuli obstupescunt, & dicent: Putas ipse ego sum? Et quomodo huic gloriae dignus inuentus sum? Angeli etiam accedentes cum gaudio magno ad sanctos, enarrant eis conuersationem eorum immaculatam, continentiam, vigilias, orationes, voluntariam paupertatem, frugalitatem perfectam, patientiam sitis, tolerantiam famis, orationis instantiam, & omnia quaecumque propter Christi perfectam charitatem æquanimiter pertulerunt. Haec autem omnia sanctis angelis dicentibus cum exultatione, respondebunt omnes iusti, dicentes: Omnino constituti in terris, nec vnquam die perfectae correctionis viximus, nec vllum opus bonum à nobis gestum est. Iterum verò angeli commemorare eos faciunt locum & tempus: & admirantes eorum humilitatem, glorificant Deum, videntes in caelis corpora sanctorum super lumen fulgentia.

ITEM in libro de vera poenitentia, capite tertio: Sancta crux rursus in consummatione seculi, cum secundus illuxerit Domini Saluatoris aduentus, prima, cum gloria ingenti & angeli eorum exercituum infinita multitudine, apparebit in caelo, inimicos quidem terrenis ac vexans, fideles autem illuminans atque laetificans, aduentumque caelestis imperatoris annuncians.

CAPITULO quarto: Quae verò post haec futura sunt, cum illa radiare in caelis coeperit, putas qualia erunt? Tanta enim & tam ingen-

tia, tamq̄ horrenda mirabilia, neq̄ facta sunt in omnibus à secusō generationibus, neq̄ futura sunt. Et modò quidem sæpè cūm sit coruscatio & tonitrus vastior, omnes sui formidine terret, cunctiq̄ horrore percussī, solo procumbunt. Quomodò ergò sustinebimus, cūm audierimus tubæ vocē de cælo nimio cū metu resonātem, omnesq̄ à seculo defunctos iustos & iniustos, bonos & malos, pios atq̄ impios excitātem? Tunc oīa ex tumulis humanæ conditionis ossa, vbi vox tubæ insonuerit, exilient, atq̄ discurrunt, artus suos iuncturasq̄ cū festinatione requirētia. Cūm viderimus omne hominum genus exurgere, quemlibet ex loco suo, congregariq̄ ad iudicium: Cælestis nempe regis iussu, terra suos mortuos reddet, mare iridēm suos, quicquid item humanorum corporum vel bestia rapuit, vel vorauit piscis, auis ve discerpit, in priorem statum remeabit, omnesq̄ in ictu oculi resurgent, & ante tribunal adstabunt, itā vt ne vnus quidē capillus capitis desit: cūm viderimus igneum fluuium ab ortu solis, vsq̄ ad occasum emanantem, ac veluti sæuiens fluctibus mare, montes ac valles deuorātem, terramq̄ omnem, & quæcunq̄ sunt in illa, exurentē: tūc dilectissimi mei, ab illo igne deficient fontes, vanescunt flumina, mare siccabitur, agitabitur aer, sidera vt folia de cælo cadent, deficiet sol, luna verteretur in sanguinem, cælum vt liber complicabitur: cūm viderimus angelos missos hincindē cum festinatione discurrere, electosq̄ DEI seruos ab ortu solis vsq̄ ad occasum, in vnum cogere: cūm viderimus cælum nouum & terram nouam, in quibus iustitia inhabitat: cūm viderimus terribile solium, sedentemq̄ super illud omnium Deum, infinitaq̄ angelorum millia cū tremore circumstantia: cūm viderimus signum filij hominis, preciosam scilicet ac viuificā crucem in cælo lucentem, omnesq̄ fines orbis terræ, vltra solis claritatem illustrantem. Vbi verò viderint omnes regium istud ac tremendum sceptrum in cælo reuelari, iam tunc agnoscent singuli continuò ipsum quoque regem reuelandum, qui in illo clavis affixus est. In illa hora quisq̄ pauidus tractabit, quomodò iturus sit obuiam Christo, quam rationem redditurus. Ac si quidem peccatorum conscientia prematur, stabit tristis, mœrens, afflictus, atque anxius, expectans sententiam cōtra se ferendam. Vnusquisq̄ enim cernet ante faciem suam exposita opera sua, siue bona illa, siue mala præmisit. Et post nonnulla: Magnus in hora illa pavor erit, fratres mei, grandis tremor, cūm libri illi formidabiles aperientur, in quibus scripta sunt opera nostra, & actus, & verba, & quæcunq̄ egimus.

1 Theff. 4.
1. Cor. 15.
Resurrectio
mortuorum

Apoc. 20.
1. Cor. 15.
Ignis confa-
grationis.
2. Pet. 3.

Apoc. 6.
Ioel. 2.
Esa. 34.
Mat. 13. 24. 25.
Apoc. 21.

Matt. 25.

Matt. 24.
Crucis in cæ-
lo splendor.

Timor ho-
minū in iudij-
eis aduentu.

Operum de-
nudatio.
Librorum
apertio.
Apoc. 10.

in hac vita putantes latere Deum, qui scrutatur renes & corda. Illic enim non solum actus, verum & cogitationes & intentiones cordis scriptę erunt. O quātus erit gemitus, quā miserabiles lachrymæ, quū oculis nostris intuebimur hinc ineffabile cælorum regnum, indē rursus æterna supplicia, pauendosq̄ cruciatus reuelari, medium verò adfistere omne mortalium genus, à primo Adam vsq̄ ad vltimum hominum, omnesq̄ cadentes in faciem atq̄ adorantes. Tunc omne humanum genus inter cæleste regnum æternūq̄ cruciatum, inter gaudium & mœsticiam, omnes demissis in humum vultibus adstabit, metu & expectatione solliciti. **CAPIT E** quinto: Tunc requiretur in singulis Christianis baptismatis sigillum illibatum, exigeturq̄ ab vnoquoq̄ fides integrā, & nulla hæretica colluione maculata. Tunc o fratres mei & Christi amatores, omnis humanitatis effigies media inter iudicium & regnū, vitam ac mortem, gaudiumq̄ ac mœrorem, statuetur. Et requiretur à quolibet regium signū, ex qua die Catholicā & orthodoxam Ecclesiam ac fidem nostram per baptismum suscepit: exigeturq̄ à singulis fides in pace illibata, sigillumq̄ infractū, & tunica incoïnquinata, secundum pulchram illam confessionē quam coram multis testibus professi sunt, dicentes: Abrenuncio tibi satana & omnibus operibus tuis. Huiusmodi clara abrenunciatio, requiretur à nobis in illa hora. Hanc abrenunciationē angeli in hora baptismatis scribunt. Hæc à nobis omnibus Christianis confessio exigitur iudicij tempore. Examinantur Pastores, Episcopi scilicet de conuersatione sua, efflagitaturq̄ à singulis rationales oues, quas à pastore summo Christo acceperant. Ac si quidem per pastoris negligentiam, ouem deesse contigerit, sanguis eius de manu illius requiretur. Similiter & abbas pro seipso & pro grege suo rationem reddet. Pariter & presbyter, pro sibi creditæ Ecclesiæ populo rationem redditurus est. Diaconi item ac lectores, fidelesq̄ omnes, rationem pro animabus, quæ sunt in domo sua, reddent, pro vxore, pro filijs, pro seruis & ancillis. An illos enutrierint in timore & disciplina & correctione Domini, sicut admonet Apostolus Paulus. Tunc & reges & principes, & diuites & pauperes, pusilli ac magni, interrogantur de operibus proprijs. Scriptum enim est, quia omnes sistemur ante tribunal CHRISTI, vt recipiat vnusquisque secundum opera sua quæ per corpus gessit siue bona, siue mala. Item alio in loco scriptum est: Quia non est qui eruat de manibus meis.

CAPIT E octauo: Tunc segregantur ab inuicem, iterq̄ con-

Hier. 17.

Exigetur si-
des integra &
nulla hæresi
maculata.

Professio in
baptismo fa-
cta.

Examinatio
Episcoporum
& aliorū præ-
latorum.
Ezech. 3.
Singuli rati-
onem dabunt
sui officij.

Ephes. 6.

2. Cor. 5.

Deus. 32.

Separatio lu-
ctuosa in die
iudicij.

ficiunt, omni spe reuersionis destitutum. Quis ad eod lapideo corde sit, qui iam hinc diem illam non amarissimè fleat? Tunc separantur episcopi à cœpiscopis, diaconi à condiaconis, subdiaconiq; atq; lectores à socijs suis. Tunc separabuntur hi, qui aliquandò reges fuere, plorabuntq; velut infantes, atq; vt mancipia pellentur. Tunc ingemiscunt principes & diuites & immisericordes, pgentq; nudi atq; desolati, huc illucq; intuentes. Angustiabuntur quærentes adiutorium, & nullus erit adiutor. Neque enim diuitiæ & cæt. Vt autem breuiter dixerim, tunc iam impelluntur miseri ab angelis terribilibus acti, cæsi atq; flagellati, perguntq; ad mugientes ac stridentes dentibus, crebriusq; post tergum adspicientes, si quo pacto iustos & illud gaudium, vnde ipsi separati sunt, intueri queant. Vident autem lucem illam ineffabilem: Adspiciunt amœnitates paradisi, vident magna illa & præclara munera, quæ perceperunt à rege gloriæ, qui legitime certarunt. Intuentur notos dudùm ac familiars suos æternis illis gaudijs fruentes, quæ ipsi percipere non meruerunt, & lamentantur, ingemiscuntq; grauiter. Deindè paulatim sequestrantur à sanctis omnibus & notis suis, atq; à Deo ipso absconduntur, ita vt iam retrò adspicere non possint, neq; intueri gaudium illud immensum & meracissimam lucem, cum iam loco illi mœroris ac doloris appropinquauerint, vbi repositi sunt illis æterni cruciatus. Illic autem rursus disseminantur atq; disperguntur, dirimunturq; ab inuicem miseri, varijsq; deputantur cruciatibus, quisq; scilicet iuxta operum suorum merita. Vide plura in sermone de resurrectione & iudicio futuro. Item in libro de resurrectione, iudicio, regno cælorum, & munditia animæ.

16 A V G V S T I N V S sermone sexagesimo septimo de tempore: Quid faciemus, charissimi, in illò metuendo iudicij die, cum tremente mundo, Dominus præcinentibus angelorum buccinis, in illo maiestatis suæ throno circumdatus cælestis militiæ luce cõfederit: ibiq; de terræ gremio & antiquo puluere suscitato humano genere, adstante testimonio conscientia singularum, positus in conspectu peccatorum pœnis iustorumq; præmijs, rationem vitæ cœperit postulare, & plus iam iustus quàm misericors, seueritate iudicis contemptæ misericordiae reos cœperit accusare & dicere: Ego te, ò homo de limo manibus meis feci, ego terrenis artub; &c. Irridentium palmas & sputa suscepi, acetum cum felle bibi: flagellis cæsus, vepribus coronatus, cruci affixus, vulnere perfossus, vt tu eripereris morti, animã in tormētis dimisi. En clauorū vestigia; gibus

Cruciatu &
pœnarū in in-
ferno diuer-
sitas.

Iudicij extre-
mi terribilis
memoria.

Ingratitudo
malorū erga
Saluatorem.

bus affixus pepēdi. En perfossus vulneribus latus. Suscepi dolores tuos, vt tibi gloriam darem: Suscepi mortem tuam, vt in æternum viueres. Conditus iacui in sepulcro, vt tu regnares in cælo. Cur quod pro te pertuli, perdidisti? Cur ingrata redemptionis tuæ munera renuisti? Et quia post omnia mala tua ad medicamenta pœnitentiæ confugere noluisti, ab auditu malo non mereberis liberari. Qui tunc erit stridor dentium, cum sanctorum multitudine ad dexteram regis & ad gloriam segregata, peccati populus in profundo tartari sine vlla miserationis ac veniæ spe demersus, excludi se tenebris suis à beata sanctorum luce viderit, & in profundi sinu sine fine descendens, vrgente os suum puteo, æterna supplicia & ppetuam mortem non moriturus adspexerit? Vt ergò hæc tam dura & tam terribilia ante illud tribunal æterni iudicis audire nō mereamur, dum adhuc licet, & cum Dei adiutorio in potestate nostra est, consideremus conscientias nostras, & si aliqua crimina vel peccata capitalia necdùm elemosynis & orationibus purgata, nobis adhuc dominari cognoscimus, portum pœnitentiæ deuētis peccatorum fluctibus, Christo iuuante, festinemus intrare: & si quid in nauicula animæ nostræ multis tempestatibus peccatorum, aut per superbiam fractum, aut per auaritiam ruptum, aut per luxuriosum esse cognoscimus, componere vel reparare bonis operibus festinemus.

17 ISIDORVS libro primo de summo bono, capite trigesimo: Iudicij diem nouit Christus, sed in Euangelio dicere & scire discipulos noluit. Nam dum dicit idem Dominus per Prophetam: Dies ultionis in corde meo, indicat se non nescire, sed nolle indicare. In iudicio reprobis humanitatē Christi in qua iudicatus est, videbunt, vt doleant: diuinitatem eius verò non videbunt, nē gaudeant. Quibus enim diuinitas eius ostenditur, vtiq; ad gaudium demonstratur. Pro diuersitate cõscientiarū & mitis apparebit in iudicio Christus electis, & terribilis reprobis. Nam qualem quisq; conscientiam tulerit, talem & iudicem habebit: vt manente in sua tranquillitate Christo, illis solis terribilis appareat, quos conscientia in malis accusat. Duæ sunt differentia vel ordines hominum in iudicio, hoc est, electorum & reproborum, qui tamen diuiduntur in quatuor. Perfectorum ordo vnus est, qui cum Domino iudicat, & alius qui iudicatur: vtriq; tamen cum Christo regnabunt. Similiter ordo reproborum partitur in duobus, dum hi qui intrā Ecclesiam sunt mali, iudicandi sunt & damnandi: qui verò extra Eccle-

Segregati be-
ni à malis.

Adhortatio
ad pœnitentiã.

Diem iudicij
noluit Chri-
stus indicare.
Esa. 63.
Impij diuini-
tatem Christi
non videbūt.

Apparebit
mitis & terri-
bilis, p diuer-
sitate consci-
entiarum.

Differentia
hominum in
iudicio.

siam inueniendi sunt, non sunt iudicandi, sed tantum damnandi.
 18. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi decimaquinta illu-
 minatorum: Sicut cum antea ipse incarnari deberet, & nasci de vir-
 gine, expectatus Deus, decipiebat diabolus, malus artifex in idolo-
 latria, proferens deos falsos, generantes & genitos de mulieribus,
 vt præmissa falsitate, non credatur postea veritati: sic cum verus
 Christus secundò venturus sit, prætextum capiens simplicium ex-
 pectatione, ille aduersarius, & maximè eorù, qui sunt ex circuncisi-
 one, inducet quendam magnù hominè, veneficijs & incantationibus,
 & malis artibus instructissimù: vsurpantem sibi potestatem Romani
 Imperij, falso autè Christum seipsum vocantem: ac per hanc Christi
 appellatione Iudæos, qui venturù expectant, decipientem: Gentes
 verò per magicas imposturas seducet. Veniet autè hic prædictus
 Antichristus, cum impleta fuerint tempora imperij Romani, & mû-
 di cõsummatio appropinquabit. Decem simul reges Romanorum
 excitabuntur in diuersis quidè locis, eodem tamè tempore regnan-
 tes: Post istos autè vndecimus Antichristus, per magicù maleficium
 Romanorù potestatem rapiens. Tres quidè ante se reges deprimet,
 reliquos autè septem sibi subijciet. Ac primùm quidè tanq̃ prudens
 aliq̃s ac intelligens, temperantiã & humilitatè simulabit, signisq̃ &
 portentis, magica impostura decipiet Iudæos, tanq̃ is esset Christus
 ab illis expectat⁹. Deceptos verò, deinceps ois generis inhumanita-
 tis & iniquitatis malis, oēs circūscribet: ita vt omnes, q̃ ante illa
 improbi & impij fuerat, excellat malitia. Mentèq̃ habebit homici-
 diariam, præfractam, immisericordem, & variam, cum cõtra alios
 oēs, tum verò maximè contra nos Christianos. Tribus autè annis &
 sex mensibus talia audès, à secundo de celis glorioso aduentu vni-
 geniti filij Dei, & Dño saluatorèq̃ nostro Iesu Christo deprimetur.
 Qui tollens Antichristù spiritu oris sui, igni gehènæ illù tradet. Hęc
 autè docemus, non cõminiscentes, sed è scripturis diuinis colligen-
 tes, & ex ea maximè, quę nupèr lecta est, ex Daniele, ppheta edocti:
 sicut Gabriel Archangelus interpretatus est, dicès sic: Quarta bestia,
 quartù est regnù in terra, quod maius erit alijs omnibus regnis: hoc
 autè esse Romanorù, Ecclesiastici interpretes tradiderunt. Primum
 enim erat regnù Assyriorù: alterù Medorù simul & Persarù: tertiù
 postea Macedonù: Quartù est nunc regnù Romanorù. Deinceps ve-
 rò Gabriel interpretas dicit: Decè cornua ipsius, decè regna cõsur-
 gēt: post ista alter cõsurgit, q̃ oēs ante se, malis vincet: neq̃ solùm il-
 los decè reges, sed oēs q̃ ante se fuerūt. Et tres reges deprimet. Ma-
 nife-

Antichristus
 pcedet Chri-
 sti aduentù.

Quandò ve-
 niet.

Inuadet Ro-
 manum im-
 perium.
 Eius fraudes
 & hypocrisis.

Improbitas
 quanta.
 Tribus annis
 & sex mensi-
 bus.
 Interitus
 eius.
 2. Theff. 2.
 Apoc. 19.
 Doctrina
 hæc de Anti-
 christo in
 scripturis
 fundata est.
 Dan. 7.
 Quartum re-
 gnù apud Da-
 nielè est im-
 più Romano-
 rù quod An-
 tichristus sub
 finè mudi in-
 uadet.

nifestù, aut est, q̃ ex istis decè tres opprimet, prorsus, vt ipsemet octa-
 uus regnet: & verba faciet cõtra altissimum, vir blasphemus & ini-
 quus: non à patribus accipiens regnù, sed arte magica principatum
 vsurpabit. Et paulò post: Idola odio habitur⁹ est antichristus, vt ipse
 in templo Dei sedeat. Quale autè templù dicit? In templo quod reli-
 quū est Iudæorù. Absit enim, vt in hoc id fiat, in quo sumus. Et post
 nõnulla: Sed quod tandem aduentus illius signù est, quod non aude-
 at virtus contraria imitari? Et tunc, inquit, apparebit signù filij ho-
 minis in celo. Signum autè verum & propriù Christi, est crux. Luci-
 dum crucis signù pcedens regem, atq̃ demonstrans eum qui priùs
 fuerat crucifixus: vt videntes q̃ antea illù pupugerūt, & illi insidiati
 sunt Iudæi, certent tribus cū tribubus, dicentes: Hic est alapis per-
 cussus: hic est in cuius facie spuebant illi: hic est, què ligarūt: hic est,
 què antea crucifixù spreuerūt: quò fugiem⁹ à facie iræ illius, dicēt.
 cū angelicis exercitibus circūdabuntur, nusquam sanè fugere pote-
 runt. Tremor est inimicis, signù crucis, & gaudiù amicis in illù cre-
 dētibus, vel q̃ predicarunt, vel q̃ passi p̃ illo. Et post quẽdã: Iam igitur
 incipe hæc opari, & pseueres in fide: nẽ sicut stultæ virgines, em-
 pturus oleù, excludaris. Non in hoc cõfidas, q̃ solam lampadè ha-
 bes, sed custodi illã ardentè. Nõ in hoc solùm cõfidas, q̃ credis, sed
 fidè ardentè cõserua, vt luceat lux tua corã hominib⁹ p̃ bona opera,
 nè blasphemetur ppter te Christus. Feras quoq̃ indumentù incor-
 ruptiõis in operibus bonis, quod te deceat, & quod accipis à Deo,
 vtiliter gerens negocium: pecuniã tibi credite sunt, dispensa, benè.
 19. HIERONYMVVS ad Heliodorù epistola prima: Delicatus
 es frater, si & hęc vis gaudere cum seculo, & postea vis regnare cum
 Christo. Veniet, veniet illa dies, qua corruptiũ hoc & mortale, in-
 corruptiõne induat & immortalitatem. Beatus seruus, quem Do-
 minus inuenerit vigilantem. tunc ad vocem tubæ pauebit terra cū
 populis, & tu gaudebis. Iudicatio Domino lugubre mundus im-
 mugiet, tribus ad tribù pectora ferient: potentissimi quondam re-
 ges, nudo latere palpitabunt: exhibebitur cū ple sua verè tunc igni-
 tus Iupiter: adducetur & cū suis stultus Plato discipulis: Aristorelis
 argumeta nõ pderūt. Tūc tu rustican⁹ & paup exultabis, & ridebis,
 & dices: Ecce crucifixus De⁹ me⁹: ecce iudex, q̃ obuoluit⁹ pãnis in p-
 sepio vagijt. Hic est ille oparij & quæstuarij fili⁹: hic, q̃ matris gesta-
 tus sinu, hominè fugit Deus in Aegyptum: hic vestitus coccino: hic
 sentibus coronatus: hic Magus, demoniũ habès, & Samarites. Cer-
 ne manus Iudæe quas fixeras: cerne latus Romane, quod foderas.
 Vide-

In templo Iu-
 dæorù fede-
 bit Antichri-
 stus.

Matt. 24.
 Crux signum
 aduentus Do-
 mini.
 Apoc. 1.

Matth. 25.
 Non satis est
 habere fidè.
 Matth. 5.
 Rom. 14.

1. Cor. 15.
 Luc. 12.

Iudicij hor-
 ror.

Iustorum &
 pauperũ ex-
 ultatio in die
 iudicij.

Videte corpus an idem sit, quod dicebatis clam nocte sustulisse discipulos.

20 GREGORIVS homilia prima in euangelia: Distinctionem venturi iudicis Paulus considerans, ait: Horrendum est incidere in manus Dei viventis. Hanc Psalmista exprimit, dicens: Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. Distinctionem quippe tanti iudicis, tempestas ignescens comitabuntur, quia tempestas examinat, quos ignis exurit. Illum ergò diem fratres charissimi, ante oculos ponite: & quicquid modò graue creditur, in eius comparatione lenigatur. De illo etenim die per prophetam dicitur: luxa est dies Domini magnus, iuxta & velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis: dies iræ, dies illa, dies tribulationis & angustiarum, dies calamitatis & miseriarum, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. De hac die Dominus iterum per prophetam dicit: Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed etiam cælum. Ecce ut prædiximus, aëra mouit, & terra non substitit. Quis ergò ferat, cum cælum mouerit? Quid autem terrores quos cernimus, nisi sequentis iræ præcones dixerimus? Undè & considerare necesse est, quia ab illa tribulatione vltima tantò sunt istæ tribulationes dissimiles, quantum à potentia iudicis persona præcòis distat. Illud ergò diem fratres charissimi tota intentione cogitate, vitam corrigite, mores mutate, mala tentantia resistendo vincite, perpetrata autem sceleribus punite. Aduentum namque æterni iudicis tanto securiores quandoquè videbitis, quanto nunc distinctionem illius timendo præuenitis.

21 ET homilia duodecima in euangelia: Pensate fratres charissimi, ante conspectum tanti iudicis, qui in illo die terror erit, quando iam in pœna remedium non erit? Quæ illa confusio, cui reatu suo exigente continget in conuentu omnium angelorum hominumque erubescere? Qui pavor, eum quem & tranquillum mens humana capere non valet, etiam iratum videre? Quem diem benè propheta intuens ait: Dies iræ, dies illa, dies tribulationis & angustiarum, dies calamitatis & miseriarum, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. Pensate ergò fratres charissimi, extremi diem iudicij super corda reproborum qua asperitate vidit propheta amarescere, quem tot appellationibus non valet explicare. Quanta verò tunc erit electorum lætitia, qui de eius merentur visione gaudere, de cuius conspectu vident & elementa

omnia

Hebr. 10.
Psalm. 46.

Dies iudicij
ante oculos
ponendus.
Sophon. 1.

Aggæi. 1.

Terror, pudor,
& pavor
malorum in
die iudicij.

Sophon. 1.

Electorum
lætitia.

omnia contremiscere, cum eo simul ad nuptias intrare: qui & in sponsi nuptijs gaudent, & tamen ipsi sunt sponsa, quia in illo æterni regis thalamo visioni nostræ Deus coniungitur. Quæ scilicet visio nunquam iam in perpetuum ab amoris sui amplexibus euellitur. Tunc regni ianua lugentibus claudetur, quæ modò quotidie pœnitentibus aperitur. Erit namque & tunc pœnitentia, sed fructuosa iam non erit: quia nequaquam tunc veniam inuenit, qui modo aptum tempus vitæ perdit. Hinc etenim Paulus dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Hinc propheta ait: Querite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum propè est.

22. I T E M libro vigesimo sexto Moralium in Iob, capite vigesimo quarto: Vel certè iudicium pauperibus tribuit: quia hi qui nunc nequiter opprimuntur, ipsi tunc super oppressores suos iudices veniunt. Dux quippe sunt partes, electorum scilicet, atque reproborum. Sed bini ordines eisdem singulis partibus continentur. Alij namque iudicantur & pereunt, alij non iudicantur & pereunt. Alij iudicantur & regnant, alij non iudicantur & regnant. Iudicantur & pereunt, quibus Dominica voce in damnatione dicitur: Esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me: æger & in carcere, & non visitastis me. Quibus præmittitur: Descendite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Alij verò in extremo iudicio non iudicantur & pereunt, de quibus Propheta ait: Non resurgunt impij in iudicio: & de quibus Paulus ait: Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Resurgunt ergò etiam omnes infideles, sed ad tormentum, non ad iudicium. Non enim eorù tunc causa discutitur: quia ad conspectum disticti iudicis iam cum damnatione suæ infidelitatis accedunt. Professio- nem verò fidei retinentes, sed professio- nis opera non habentes, redarguuntur ut pereant. Qui verò nec fidei sacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in extrema examinatione non audiunt: quia præiudicati infidelitatis suæ tenebris, eius quem despexerant, inuectione redargui non merentur. Illi saltem iudicis verba audiunt: quia eius fidei saltem verba tenuerunt. Isti in damnatione sua æterni iudicis nec verba percipiunt: quia eius reuerentiam nec verbote- nus seruare voluerunt. Illi legaliter pereunt: quia sub lege positi peccauerunt, istis in perditione sua de lege nihil dicitur: quia nihil legis habere conati sunt.

Pœnitentia
inutilis.

2 Cor. 6.
Esa 55.

Iob 36.

Electorum &
reprobòrum va-
ria distinctio
in iudicio.
Iudicantur &
pereunt.
Matt. 25.

Nò iudicantur
& pereunt.
Psal. 1.
Rom. 2.

Quomodò
infideles ad
iudicij non
resurgere di-
cantur.

Rom. 2.

Aliter civis aliter punitur hostis.

23 **CAPITE** vigesimo quinto: Princeps namq; terrenam Rem publicam gerens, aliter punit ciuem interiùs delinquentem, atque aliter exteriùs hostem rebellantem. In illo iura sua consulit, eumq; sub verbis dignæ inuectionis addicit: cõtra hostem verò bella mouet, instrumenta perditionis exercet, dignaq; eius malitiæ tormëta retribuit, de malo verò eius quid lex habeat, non requirit. Neque enim lege necesse est perimi, qui lege nunquam potuit teneri. Ità ergò in extremo iudicio & legalis illum inuectio percutit, qui ab eo quod profensione tenuit, actione declinauit: & iste sine iudicij inuectione perimitur, qui lege fidei non tenetur. Ex electorù verò parte alij iudicantur & regnant, qui vitæ maculas lachrymis tergunt, qui mala præcedentia factis sequentibus redimentes, quicquid illicitum aliquandò fecerunt, ab oculis iudicis elemosynarum superductione cooperiunt. Quibus iudex veniens in dextera consistètib; dicit: Esuriui, & dedistis mihi mâducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. Quibus præmittit, dicens: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Alij autem nõ iudicantur & regnant: qui etiam præcepta legis perfectione virtutum transcendunt, qui nequaquam hoc solum quod cunctis diuina lex præcipit, implere contenti sunt, sed præstantiori desiderio plus exhibere appetunt, quam præceptis generalibus audire poterunt. Quibus Dominica voce dicitur: Vos qui reliquistis & cæt. vt supra de consilijs euangelicis, quæstione 6. D.

Iudicantur & regnant.

Matth. 25.

Non iudicatur & regnat.

Matth. 19.

Psal. 49.

Detectio peccatoris.

24 **AVGVSTINVS** libro meditationum, capite quarto: Deus Deorum Domine præstabilis super malitia, noui quia manifestus venies, noui quia non semper filebis, cum in conspectu tuo ignis exardescet, & in circuitu tuo tempestas valida ingruerit, cum aduocaueris cælum desupèr & terram discernere populum tuum. Et ecce coram tot millibus populorum nudabuntur omnes iniquitates meæ, tot agminibus angelorum patebunt vniuersa scelera mea, non solum actuum, sed etiam cogitationum simulq; locutionum. Tot iudicibus inops adstabo, quot me præcesserunt in opere bono: tot arguentibus confundar, quot mihi præbuerunt benè viuendi exēpla: tot conuincar testibus, quot me monuerunt proficuis sermonibus, scq; inuitandos iustis dederunt actionibus.

25 **ANSELMVVS** Cantuariensis in libro de miseria hominis:

minis: In toto me angustia, hinc erunt accusantia peccata, indè terrens iustitia. subtrùs patens horridum chaos inferni, desupèr iratus iudex, intùs vrens conscientia, foris ardens mundus. Iustus vix saluabitur, peccator sic depræhensus in quam partem se premet? Cõstrictus vbi latebo, quomodò apparebo? Latère erit impossibile, apparère intolerabile.

Impius in die iudicij vndiq; affligetur & terribitur.

26 **BERNARDVS** in libro de interiori domo, capite trigesimo octauo, vel Hugo à sancto Victore, libro tertio de anima, capite vicesimo tertio: Ipse iudex erit districtus accusator tuus. Oēs etiam spiritus boni & mali coram Deo te accusabunt cum eo. Boni, quia Deo debent æquitatem: mali, quia tuam seruant iniquitatem. Tot iudicibus & populis adstabis, quot præcesserunt te in opere bono. Tot arguentibus confundèris, quot tibi præbuerunt benè viuendi exemplum. Tot conuincèris testibus, quot te monuerunt bonis sermonibus, & iustis actionibus. Omnibus populis nudabuntur iniquitates tuæ: & cunctis agminibus patebunt vniuersa scelera tua, non solum actuum, verum etiam cogitationum & locutionum. Multa verò peccata tunc proruent ex improuiso, quasi ex insidijs: quæ modò non vides: & forsità plura & terribiora his quæ nunc vides. Vndiq; erunt tibi angustia, hinc erunt accusantia peccata: indè terrens iustitia: subtrùs patens horridum chaos inferni, desupèr iratus iudex: intùs vrens conscientia, foris ardens mundus. Si iustus vix saluabitur, peccator sic depræhensus, in quam partem se premet? Latère erit impossibile, apparère intolerabile.

Accusatores in iudicio Dei.

Operum denudatio.

Vndiq; angustia & terror.

In tanto discrimine torquebit te tua conscientia malè sibi conscia: cruciabunt cordis arcana. Cogente etiam conscientia, tu ipse eris accusator & iudex tuus. Conuictus teste propria conscientia: & testibus oculis ipsius iudicis, fugere non poteris: sed tremens & anxius stabis suspensus ad grauissimam sententiam in angusto periculo, & in periculosa angustia: tanquam ilicò recepturus quod in perpetuum amittere non poteris. Iudex tunc erit vehementer iratus, & terribiliter districtus: sententia eius semel lata, erit immutabilis: tortores horribiles, qui nunquã misentur, erunt parati, vt data sententia te damnatum ad tormenta rapiant. Tormenta erunt sine interuallo & sine temperamento: timor conturbabit te, cum terra aperietur corã te, & tu ruës & cades in stagnù sulphuris ardètis & fetentis. Ignis exteriùs carnè tuã cõburet: vermis interiùs conscientia corrodet, ibi eris sine fine, sine spe veniæ & miseri-

Cõscientia testimonium & vermis. Terribilis sententiæ expectatio.

Parati tortores ad executionem latæ sententiæ.

Cruciatu in inferni.

cordiæ. Omnia verò gehennæ supplicia superabit, Deum non videre, & bonis carere, quæ in potestate habuisti obtinere.

1 D CHRYSOSTOMVS homilia quinta de pœnitentia:

Præueniendū
est iudicium
Dei.

Responde iudici priusquam in prætorium veniat. Aut ignoras eos qui iudicem mitigare volunt, non ipso in examine causæ, sed priusquam iudicij ingrediatur locum, beneuolum sibi faciunt, vel amico mediatore vel præfule, aut modo alio sibi iudicem conciliant? Igitur & Deo non sessionis tempore suadendum erit iudici, ante verò iudicij tempus mitigabilis est iudex. Quarè dicit Dauid, Præoccupemus faciem eius. Illic magnum iudicem ars rhetoris nulla decipiet, & nullius potentia mitigatur, dignitati non condescendit, non veneratur personam, sed tremendum & implacabile iusti iudicium. Hic verò iudicem exorabimus, & placabimus non pecunia: magis autem (si verum dicere oportet) clemēs ipse piusq; pecunia suadetur, non ipse manu, sed per inopes accipiens. Da inopi pecuniam, & iudicem mitigaueris.

Psal. 49.
Iudex flecti
& decipi ne-
quis.

2 GREGORIVS libro trigesimo primo: Moralium, capite vicesimo primo: Visionem districti iudicis, quam iustus vehementer expectat, iniustus venire formidat. Ille namq; labores suos considerans, mercedem retributionis quarit: & causæ suæ meritum sciens, presentiam iudicis expetit: eumq; vt veniat in flamma ignis dans vindictam impijs: & contemplationis suæ speciem in retributione deferens, pijssimo ardore concupiscit. Ille verò qui iniustitiæ suæ meminit, venire iudicium perhorrescit, actusq; suos examinari metuit: quia damnari, si examinentur, nouit. Gloria ergò narium eius, terror est: quia iustus indè gloriatur, vndè peccator pœnæ addicitur. Videamus equum, quomodò de his quæ adhuc non videt, iam per nares spiritum trahit. Videamus quanta gloria attollitur, cum iam futura præstolatur. Ecce labores suos intuēs prædicator egregius, dicit: Ego iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Bonū certamen certavi: cursum consummaui: fidē seruauī. De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ: quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Vbi & aptè subiungit: Non solūm autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum eius. Ac si dicat: Sed & omnibus q sibi de bona operatione sunt consciij. Aduentum enim iudicis non diligunt, nisi qui in causa sua se habere iustitiæ meritum sciunt.

Iusti expectat
iudicem,
cuius aduentum
timent
impij.

Iob 39.

a. Tim. 4.

3 AVGVSTINVS sermone centesimo vigesimo de tempore: Irremediabile periculū est, sic aliquem vitij & cupiditatis

bus frena laxare, vt se rationem Deo non meminerit redditurum: Puto quia magna sit iam peccati pœna, merum ac memoriam futuri perdidisse iudicij.

IIII.

Quid verò de inferno eiusq; pœnis?

A Vt morte quidem nihil miserabilius, vt iudicio etiā nihil est terribilius, præsertim filijs huius seculi obstinatè peccantibus: sic inferno eiusq; pœna nihil intolerabilius ac infelicius potest excogitari. Ibi em̄

Vide Chrys. epi. 7 ad Theod. Iasum & Cyril. Alexā de exitu animæ. Prof. lib. 3. de vita contēpl. cap. 12. Itē Gre. lib. 4. dial. cap. 28. 29. 42. & seq. Irido. de summo bono lib. 1. cap. 31. & 32.

(teste^a Scriptura diuina) *fletus est & stridor dentium: ibi^b vermis eorum non*

a Mat. 8 b 13. fg 22. b 24 d 15. e Luc. 13. f b Mar 9 g Esa. 66. g 14. c Eccl. 7 b Judith 16. e

moritur, et ignis non extinguitur: ibi^c tenebrosa

c Iob 10. d Iudæ c Greg lib. 9. moral. cap. 45. & seq. Cassia. in eō fest. Theologica. p. 3 Ephrām in li. de vera pœnitent cap 7. & 8.

& operta mortis caligine: ibi^d vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat: ibi^d pars illo-

d Apoc 21. e. 14. b e 18 b 19 d 20 c d Psal 10 b 20 b Deu 32 c Iob 24. c. Rō. 2. b Esa. 13. d prbu 19. d Eccl. 21 b

rum in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda: ibi^e cruciabūtur

e Apoc 20 c 9. a Iob 7 b 20 c d Psal. 48 c Esa. 33 b Matr. 3. c 25 d 2 Thes. 1. e 2 Pet. 2. a b

die ac nocte in secula seculorum. Ibi de-

mum verum esse cōperietur, quod

f Esa. 67. c Luc. 6. d 16. f Cyril. Alexā. in orat. de exitu anim. Aug in Ench. cap. 111. & seq. Itē ser. 181. de tēp cap. 18. lib. de triplici habitaculo. cap. 2. Cypr ad Demetriū & in ser. de Ascē. Christi Bern. epist. 257 & medit. cap. 3. Itē ser. 8. in psal. Qui habitat Hugo lib. 4 de anima cap 13 Innoc. 3 lib. 3. de contēp mundi cap 2. & seq. Conc. Florent.

omnibus apud inferos torquendis iustus iudex his verbis prædixit: Ec-

cē serui mei comedent, & vos esuriētis: Ecce serui mei bibent, & vos sitiētis: Ec-

cē serui mei letabuntur, & vos confun-

xxxx 3 de-

demini: *Eccè serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ cōtritione spiritus ululabitis.*

B Itaque Propheta Regius Reges & Principes omnes compellat, atque futuras malorum pœnas illis proponit cum hac graui admonitione. *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram.*

g Psal. 2. c

h Sap. 6 a b
Esaia 5. d

*(Fortioribus enim fortior instat cruciatio, & iudiciū durissimum in his qui præsunt, fiet) Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: Apprehendite disciplinā, nè quādō irascatur Dominus, & pereatis de via iusta, cum exarserit in breui ira eius. Hinc & Christus ipse dictum omnibus voluit, ^a *Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete.* Vt enim est momentaneum quod in hac vita delectat, ita sempiternū est quod in gehenna excruciat.*

a Luc 12. a
Matth. 10. c
Chryso. li. 1.
de prouidentia Dei. Item
hō. 5. & 55. ad
pop. Antioch.
Aug. in Psal.
49. Bernar. in
ser. de cōuer-
sione ad Cle-
ricos cap. 5.

S C R I P T V R A E.

MATTHAEI octauo: Dico autem vobis, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cælorum: filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium.

CAPITE decimotertio: Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic erit in consummatione seculi. mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Et paulò post: Iterum simi-

le

le est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti, &c. sic erit in consummatione seculi. Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium.

CAPITE vigesimo secundo: Intrauit autem rex vt videret discumbentes: & vidit ibi hominem nō vestitum veste nuptiali. Et ait illi: Amice, quomodò huc intrasti nō habes vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

CAPITE vigesimo quarto: Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, Moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis: veniet Dominus serui illius in die qua nō sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemq; eius ponet cum hypocritis. Illic erit fletus & stridor dentium.

CAPITE vigesimo quinto: Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores. Illic erit fletus & stridor dentium.

LVCÆ decimotertio: Et dicet vobis, Nescio vos vnde sitis: tunc incipietis dicere, Manducauimus coram te & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet vobis, Nescio vos, vnde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis. Ibi erit fletus & stridor dentium: cum videritis Abraham & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente & Occidente & Aquilone & Austro: & accumbent in regno Dei.

MARCI nono: Et si scandalizauerit te manus tua, abscinde illam. bonum est tibi, debilem introire in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum. bonum est tibi

clau-

claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem, mitti in gehennam ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Quòd si oculus tuus scandalizat te, eijce eum. bonum est tibi, luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentē mitti in gehennam ignis, vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

ESAIÆ sexagesimo sexto: Veniet omnis caro vt adoret coram facie mea, dicit Dominus. Et egredientur, & videbunt cadauera virorum qui præuaricati sunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt vsque ad satiætem visionis omni carni.

CAPITE decimoquarto: Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum: subter te sternetur tineæ, & operimentum tuum erunt vermes. Quomodò cecidisti de cælo lucifer qui manè oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes? qui dicebas in corde tuo, In cælum conscendam, super astra Dei exaltabo folium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo, Veruntamen ad infernum detrahèris in profundum lacu.

ECCLESIASTICI septimo: Humilia valdè spiritum tuum: quoniam vindicta carnis impij, ignis & vermis.

IUDITH decimo sexto: Væ genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotēs vindicabit in eis, in die iudicij visitabit illos. Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, vt vrātur & sentiant vsq; in sempiternum.

IOB decimo: Dimitte ergò me, vt plangam paululùm dolorem meum. Antequàm vadam, & non reuertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

IN epistola Iudæ Apostoli: Hi sunt in epulis suis, maculæ,

con-

conuiuantes & cæte. quibus procella tenebrarum seruata est in æternum.

APOCALYPSIS vicefimoprimo: Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.

CAPITE decimoquarto: Et tertius angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua: & hic bibet de vino iræ **DEI**, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni. & fumus tormentorum eorum ascendet in secula seculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerūt bestiam & imaginem eius: & si quis acceperit characterem nominis eius,

CAPITE decimo octauo: Quoniam peruenerunt peccata Babylon vsque ad cælum, & recordatus est Deus iniquitatum eius. Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate duplicia secundum opera eius. In poculo quo miscuit, miscete illi duplum. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit: tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo dicit, Sedeo regina, & vidua non sum, & luctum non videbo. Ideò in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis est Deus qui iudicabit illam.

CAPITE decimonono: Et apprehensa est bestia, & cum ea Pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestię, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis & sulphure.

CAPITE vigesimo: Et diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia & pseudopropheta

yyy cru-

cruciabūtur die ac nocte in secula seculorum. Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuentus est in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

P S A L M O decimo: Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.

P S A L M O vigesimo: Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt. Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.

D E V T E R O N O M I I trigesimo secundo: Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima: deuorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.

I O B vicesimo quarto: Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, & vsque ad inferos peccatum illius. Obliuiscatur eius, misericordia: dulcedo illius, vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.

A D R O M A N O S secundo: Qui reddet vnicique secundum opera eius: ijs quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam: ijs autem qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum.

E S A I A E decimo tertio: Et requiescent ibi bestia, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi: & respondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & sirenes in delubris voluptatis.

P R O V E R B I O R V M decimo nono: Parata sunt derisoribus iudicia: & mallei percutientes stultorum corporibus.

E C C L E S I A S T I C I vigesimo primo: Stupa col-

collecta synagoga peccantium, & consummatio illorum flamma ignis. Via peccantium complantata lapidibus, & in finem illorum inferi, & tenebræ, & poenæ.

A P O C A L Y P S I S vigesimo, vt supra.

C A P I T E nono: Et in diebus illis quærant homines mortem, & non inuenient eam: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

I O B septimo: Sicut confumitur nubes, & pertransit: sic qui descenderit ad inferos, non ascendet.

C A P I T E vigesimo: Respondens autem Sophar Naamathites, dixit: Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti. Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus. diuitias quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas **D E V S**. Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ. Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur: iuxta multitudinem adinventionum suarum sic & sustinebit. Cùm satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit, & omnis dolor irruet super eum. Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius: deuorabit eum ignis qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo. Reuelabunt celi iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris **D E I**. Hæc est pars hominis impij à Deo, & hereditas verborum eius à Domino.

P S A L M O quadragesimo octauo: Sicut oues in inferno positi sunt: mors depascet eos.

E S A I A E trigesimo tertio: Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus vester vt ignis vorabit vos. Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinæ congregatæ igni cõburentur. Audite q̄ loq̄e estis,

yyyy 2

estis, quæ fecerim, & cognoscite vicini fortitudinem meam. Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas. quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?

MATTHÆI tertio: Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiâ. qui autem post me venturus est, (fortior me est, cuius non sum dignus calceamēta portare) ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igni. Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

CAPITE vigesimo quinto: Tunc dicet & his qui à sinistris erunt, Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem, in vitam æternam.

POSTERIORIS ad Thessalonicenses primo: In flamma ignis dantis vindictam ijs qui non nouerunt Deum, & qui nõ obediunt euangelio Domini nostri Iesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini & à gloria virtutis eius.

POSTERIORIS Petri secundo: Si Deus angelis peccantibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium referuari. Et originali mundo non pepercit, sed octauum Noë iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens. Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigēs, euersione damnavit, exemplum eorum qui impiè acturi sunt ponens, & cæt. Nouit Dominus pius de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij referuare cruciandos.

ESAIÆ sexagesimo quinto, vt in textu.

LVCÆ sexto: Veruntamen vè vobis diuitibus, quia habetis

con-

consolationem vestram. Vè vobis qui saturati estis, quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ cum benedixerint vobis omnes homines. Secundum hæc enim faciebant pseudoprophetae patres eorum.

CAPITE decimo sexto: Mortuus est autem & diues: & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius: & ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris, & in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est: vt hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neq; inde huc transmeare.

BPSALM o secundo, vt in textu.

SAPIENTIAE sexto: Audite ergo reges & intelligite, discite iudices finium terræ. Præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum. Quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam cum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem iustitiæ, neq; secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum in his qui præsumunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio.

ESAIÆ quinto: Propterea dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque vlllo termino: & descendunt fortes eius & populus eius, & sublimes gloriosiq; eius ad eum.

yyyy

3

Lv-

LVCÆ duodecimo, vt in textu.

MATTHÆI decimo: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum qui potest animam & corpus perdere in gehennam.

P A T R E S.

A C H R Y S O S T O M V S in epistola quinta ad Theodorum lapsum: Hic habent tam iucunda, quàm tristia finem, eumq; celerrimum: illic seculis extenduntur vtraque immortalibus: nec dici potest quantum virtute & potentia differant à rebus præsentibus. Cùm ignem audis, nè arbitreris esse similem huic igni: accensus enim deferuescit, & mutatur: ille autem semel in flammam exurgens ardet perpetuò, nunquàm intermoritur. Qui peccauerunt, necesse est vt immortalitatem induant, non tamen ad honorem sibi, verùm vt continuum supersit viaticum illius supplicij. quod quàm sit horrendum, oratio nequit vnquàm explicare. Ab experimento rerum tenuium, fieri potest vt accipiamus de magnis aliquid coniecturæ. Si quandò in balneo fueris nimium efferuescente, tum gehennæ recorderis, & rursus si quandò febre acriore conflagraueris, ad flammam quæ tunc est, progredere: tum probè intelliges, quia balneum & febres ad eò nos affligant ac territât. quo animo futuri sumus, quandò in fluuium ignis inciderimus, qui ducitur ab illo horrèdo tribunali? Profectò frendemus dentibus propter labores & cruciatus illos indicibiles, nemo suppetias feret. Plorabim' oēs tristissimè, flamma nobis vehementius incumbente. Neminem videbimus præter condemnatos nobiscum, & immanem solitudinem. Quis potest verbis consequi, quàm formidabiles pauores à tenebris exorientur, quæ in animis nostris extabunt? Quemadmodum ignis illic non habet vim resoluendi, sic nec lucere potest: alioqui nõ essent tenebræ. Huiusmodi igitur pauorem à tenebris, tremorem, solutionem membrorum, attonitum stuporem adducere sufficit vna illius temporis ratio. Multa illic variaq; tormenta, grumuli pœnarum, ceu niuis inundât. Cæterum si quis fortè dubitat, quo pacto satis esse, ac æternum durare immortalis queat anima, confecta tanta vi pœnarum, is cognoscat quæ hic fiunt: quo modo non rarè multi ad morbum non minus acrem, quàm diuturnum suffecerint, nec anima dissoluta est: sed corpus est constrictum ac depressum, anima afflicti remanente in negotio,

non

non aliter, atquè si corpori non indita foret. Quarè postquam incorruptibile corpus, insolubileq; acceperit, nihil prohibet in infinitum protendi supplicium. Hic quidem non simul contingunt vehementia pœnarum & eorum diuturnitas. Altera enim cum altera pugnat, propter conditionem corruptibilis illius corporis nõ ferentis ea: immortalitate autem succedente soluitur hæc pugna, & magna potentia nos in infinitum vtraque mala possidebunt, nec excessus vllus tormentorũ perimet animam nostram. Sic, inquam, licet nos esse persuasos: neque enim hoc corpus poterit in illo tempore consumi cruciatibus: afflicto permanebit cum anima, nec finis vllus erit. Quàm exquisitas igitur delicias appetis, & quantum temporis opponi cupis illi supplicio & pœnæ? Vis ne centum annos, aut bis centum? Verùm quid hi sunt ad secula interminabilia? quod enim est somnium vnus diei per omnem vitam, id est fructus rerum præsentium, comparatus ad statum futurorum bonorum. Est 'ne qui propterea vt suaue somnium videat, per omnem vitam eligat ferre cruciatum? & quis sic stultus est, vt vltro ad talem mercedem aduolet? Nihil dum equidem delicias, nec amaritudinem quæ in eis occultitur, aperio: quando quidem loqui de his reb' adhuc est intemptiuum: vbi eas effugere valebis, tum locus erit eiusmodi tractandi. Nunc quia morbo illo detineris, videbimur tibi nugas agere, si quãdò voluptatem amarã nominauero: liberatus olim à morbo, Dei beneficio, mox planè intelliges malitiam. Quarè sermones illos in aliud tempus differamus, hoc nunc dicemus. Fingamus delicias esse delicias, & voluptatem voluptatè, nihilq; habere fellis: sed quid, obsecro, dicemus de imminente pœna? quid tum faciemus? qui modò læti gestimus velut in vmbra & imagine, opere quidem alibi persoluemus pœnam: & præterea quia exiguo tempore quæ tum futura diximus, aut etiam absurdiora effugere licet, fruiq; bonis adiacentibus. Hoc est enim opus clementiæ diuinæ, quòd nobis certamina non in longum tempus præscripsit, breui quidè & in momèto, & in ictu oculi finientur: nam tâtula est præsens vita, quæ omninò bello debetur, si eam ad infinita secula conferas. Num id animas damnatorum cõ-

Corpus cruciatibus non consumetur.

Auocat à delicijs huius mundi cõsideratio harũ pœnarũ sine carentiũ.

Tristabuntur animæ damnatorum potissimè de pœnitentiæ tẽpore neglecto. 2. Cor. 6.

Es

Ignis inferni nostro igni dissimilis. Immortalitas misera dānatorum.

Cruciatus inferni. Stridor dētiũ. Fletus. Societas dēmonum & damnatorum. Tenebræ interiores. Tenebræ exteriores. Varietas & copia pœnarum. Anima quomodò p̄durare queat in tātis pœnis.

Excidisse à
caelestibus
bonis, maxi-
mū dolorem
affert.

Gehennæ
metus.

Esaïæ 16.

Sophon. 1.
A dæmoni-
bus rapitur
anima ad in-
feros.

Iob 10.
Cruciatus in-
ferorum.

Clamât, & nō
exaudiūtur.

Terribilis
sententiæ
prolatio.
Matth. 25.

Ea enim quæ in gehenna noxijs parantur, multo sunt molestiōra: à tantis excidisse bonis tantum habet dolorem, tantam afflictio- nem, tantam angustiam, quantum vllum esse potest aliud flagel- lum: certè hīc debitum peccantibus, cuiusmodi per se sufficere, & quàm tormēta reliqua gehennæ acerbis mōdere, cōterereq; ani- mas nostras videtur.

2 CYRILLVS Alexandrinus in oratione de exitu animæ: Mihi amarulentam timeo gehennam, quippe interminatam. Ex- horreo tartarum, vt cui nimium insit caloris: Paueo tenebras, quo- niam nihil admittunt lucis. Formido pestiferum vermem, quoni- am est perennis. Et post nonnulla: Atquē si anima in ocioſo luxu vi- xisse fuerit depræhensa, durissimam illam vocem audit: Tollatur impius, nē videat gloriam Domini. Tunc eam detinet dies iræ, tri- bulationis, necessitatis, angustię, dies tenebrarum & caliginis. Tunc à sanctis Dei angelis destitutā inuadunt Aethiopes illi dēmo- nes, eamq; ferientes crudeliter, in terrarum opaca deducunt, & aperta tellure solidissimis compedibus reuinctam in terram tene- broſam & fuliginosam, in infimas infernorum carcerum partes, ac Erebi custodias deiciūt. Huc demerguntur animę peccatorum, in omne æuum crematuræ, quemadmodū Iob tradidit: In terram atram & obscuram, in terram noctis æternæ: Vbi non lumen, vbi nulla mortalibus vita, sed iugis ægritudo, sed mœror incessabilis, sed fletus iniquis, sed dentium stridor, nullo silentio intermissus, sed planctus pernoctes. Væ væ illic æternum. Illic heu me, heu me. Illic proclamant, & non est qui suppetias ferat: vociferantur, & ne- mo redimit. Non est illam commemorare necessitatem, linguæ non datur assequi cruciatus illic detentarum animarum, os nul- lum humanum potest horridum illum timorem planum facere, nequeunt hominis labia verbis vllis infortunium & ploratum earum exprimere. Ingemiscunt assidue, nec vllus miseretur. Clamant è profundis, at nemo flestitur. Lamentantur, at nullus eripit: Exclamant, & plangunt, at nemo compatitur. Tunc vbi mūdi hui- us iactantia? Vbi gloria inanis, vbi deliciæ, vbi voluptas, vbi petu- lantia, vbi ambitio? &c. Quàm densa obducentur caligine, quandō in ira sua verba ad eos faciet? quādō in furore suo perterrebit eos, inquiens: Ite à me maledicti in ignē æternū, diabolo & eius nuncijs præparatū. Eheu, quanta cum tribulatione, quāta mœstitia, quan- ta anxietate, timore, tremore implicabuntur spiritus eorum, cum cælestes vniuersæ potestates sublata voce conclamabunt: Auertan- tur

tur peccatores in tartarum. Væ væ, quale melos succinunt? collu- gentes, vvlantes, plangentes, dum sauisſimis tormentis nunquàm non excarnificandi abducuntur. Hei hei qualis illius loci facies? Vbi fletus & stridor dētium, quem tartarum appellant, quem ipse quoquē diabolus expauet. Væ væ, qualis est gehenna ignis inextin- cti, ardentis quidem, sed non lucentis, sed & luce carentis. Hei qua- lis est insomnis & virulentus vermis? Væ væ, quàm graues exterior- res illæ tenebræ & asiduz? heu heu quales sunt angeli infligendis pœnis destinati, truculenti & immites? etenim conuiciantur for- riter & increpant. Tunc rei conclamant vehementer, & nemo exi- mit. Conclamabunt enim ad Dominum, & non exaudiet eos. Tunc cunctas vitæ vanitates fluxas fuisse ac caducas cognoscent, quæq; hīc bona esse gaudijsq; plena videbantur, ea felle & veneno amari- ora reperientur. O temporis illius tribulationem, o necessitatem, o tempestatem. A sanctis graue dirimi, grauius à Deo dissociari. Ignominiosum tum manibus, tum pedibus colligari. Durum in exteriores tenebras amandari, horridum fremere, dentibus stri- dere, contabescere, acerbum iugibus pœnis atteri, laboriosum lin- gua flammam sustinere. Miserrimum est aquæ potcere guttulam, & repulsam accipere, peramarum in ignibus esse & vociferari, nec tamen subleuari: inaccessæ fauces, & immensum chaos. Neque fu- ga se subtrahere, quoniam ocluditur, abitum parare non potest, quoniam coërcetur. Custodiæ murus insuperabilis, inhumani ex- gastuli, tenebricosus carcer, insolubilia vincula, vi nulla refringen- dæ catenæ. Feri & intrastabiles flammæ illius ministri, graues illæ quæ ad supplicium adhibentur scuticæ, firmi vngues & infracti, prædura flagella, pix nebulosa & strepitans, sulphur grauē olens, atra cubilia, pyra semper ardens, foedus & olens vermis, terricum prætorium.

3 PROSPER libro tertio de vita contemplatiua, capite duo- decimo: Et quid est, obmutescētes manibus & pedibus ligari, nisi in inferno, vbi Deo nemo confitetur, actione priuari: sicut in exte- riores tenebras mitti, nihil aliud erit, nisi à Domino, qui est mēti- um lumen, expelli? Fletus autem & stridor dentium acerrimos eo- rum dolores ostendunt, qui supplicio æternæ mortis addicti, non videndi sensum habituri sunt, sed dolendi. Quorum continuus ge- mitus, cruciatus æternus, dolor summus, pœnalis sensus, torquent animas, nec extorquent, puniunt corpora damnata, nec finiunt. Quos idē sibi deputatos ignis inextinguibilis non extinguit, vt

Fletus & stri-
dor dentium.
Ignis ardens
& non lucēs.
Vermis im-
mortalis.
Tenebræ ex-
teriores
Tortores.

Clamor da-
mnatorum.

Separatio à
Deo & san-
ctis
Matt. 22.
Luc. 16.

Carceris in-
fernalis de-
scriptio.

Matt. 22.
Quid sit ob-
mutescētem
ligari, & in
tenebras ex-
teriores mit-
ti.

Fletus & stri-
dor dētium qd
designent.
Cruciatus in-
ferni.

Calamitosa
immortalitas

permanente sentiendi vita, pœna permaneat, & ad dolendum magis quàm ad viuendum æternis corporibus compeditos habeat, quos in flammis viuacibus immortalitas secundæ mortis occidat.

Marc. 9.
Vermis eorum
quomodo nō
moriatur.

Iam verò quod dicit: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, ad totam refertur damnati hominis pœnam, quem inefficacis pœnitentiæ ignis exurit, & consumentis conscientiæ vermis immortaliter rodit. Proinde omnes qui in gehenna dicuntur occidi, non id cum illis agitur, vt maximis consumpti doloribus, aliquandò deficiant, sed vt in illis pœnaliter viuant. Hęc & his similia libenter audire vel legere, iugiter ante oculos mentis adducere, futura credere, sine vlla perturbatione metuere, cogitare quale malum sit, ab illo gaudio diuinæ contemplationis excludi, beatissima sanctorum omnium societate priuari, fieri patriæ cælestis extorrem, mori vitæ beatæ, morti viuere sempiternæ, in æternum ignem cum diabolo & angelis eius expelli, vbi fit mors secunda damnatis exilium, vita supplicium, non sentire in illo igne quod illuminat, sentire quod cruciat, exundantis incendij terribiles crepitus pati, barathri fumantis amara caligine oculos obcæcari, profundo gehennæ fluctuantis immergi, edacissimis in æternum dilaniari vermibus, nec finiri. Hęc & multa similia cogitare, nihil est aliud, quàm vitijs omnibus repudium dare, & omnia blandimenta carnalia refrenare. Sed nos iam, si videtur, ab his terribilibus malis, quæ fidelium mentes salubri terrore concutiunt, atque ab omnibus vitiosis delectationibus abducunt, & quæ amatores voluptatum suarum tunc suæ damnationis experimentum probabunt, quandò iam, quod omni infelicitate est miserius, se emendare non poterunt: ab his inquam terrificis ac tristibus malis ascendamus ad illa sublimia, quibus proficientium mentes in spem promerendæ beatitudinis assurgunt, abiuratisq; terrenis, cælestia concupiscunt: & quoniam proficere cupientes à salubri timore incipiunt, & ad charitatem proficendo perueniunt, nos quoque sufficere iudicantes, quod de incipientium timore tractauimus, etiam de charitate, quod ipse, cuius munus est, donauerit, disputemus.

Recordatio
suppliciorū
gehennæ q̄ fructuosa sit.

Nō sentiūt in
igne quod illuminat, sed
quod cruciat.

Salubris timor iudicij
& gehennæ.

Iniquorum animæ sunt
in inferno.

4 GREGORIVS libro quarto dialogorū, cap. vicesimo octauo: Si esse sanctorum animas in cælo sacri eloquij satisfactiōe credidisti, oportet vt per oīa esse credas & iniquorum animas in inferno: quia ex retributione æternæ iustitiæ, ex qua iusti iam gloriātur, necessè est per oīa vt & iniusti cruciētur. Nam sicut electos beatitudo

læ

lætificat, ita credi necessè est, quod à die exitus sui ignis reprobos exurat. PETRVS: Et qua ratione credendum est, quia rem incorpoream tenere ignis corporeus possit?

5 CAPIT E vigesimo nono: GREGORIVS. Si viuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem, cum incorporeus sit spiritus, etiam corporeo igne teneatur? PETRVS: In viuente quolibet idcirco incorporeus spiritus tenetur in corpore, quia viuificat corpus. GREGORIVS: Si incorporeus spiritus Petre in hoc teneri potest qd viuificat: quare non pœnaliter & ibi teneatur vbi mortificatur? Teneri autem spiritum per ignem dicimus, vt in tormento ignis, videndo atq; sentiendo puniatur. Ignem nanque eo ipso patitur quod videt: & quia cremari se adspicit, crematur. Sicq; fit, vt res corporea incorporeā exurat, dum ex igne visibili ardor ac dolor inuisibilis trahitur: vt per ignē corporeum mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur: quantum colligere ex dictis Euangelicis possumus, quia incendium anima non solum videndo, sed etiam experiendo patiatur. Veritas enim voce diues mortuus in inferno dicitur sepultus. Cuius anima quia in igne teneatur, insinuat voce diuitis, qui Abraham deprecatur, dicens: Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguā meam: quia crucior in hac flamma. Dum ergo peccatorem diuitem damnatum veritas in ignem perhibet, quisnam sapiens reprobos animas teneri ignibus neget? PETRVS: Ecce ratione ac testimonio ad credulitatē flectitur animus, sed dimissus iterum ad rigorem redit. Quomodo enim res corporea incorporeā teneat, atq; affligere possit, ignoro. GREGORIVS: Dic, quæso te, apostatas spiritus à cælesti gloria deiectos, esse corporeos, an incorporeos suspicaris? PETRVS: Quis sanū sapiens, esse spiritus corporeos dixerit? GREGORIVS: Gehennæ ignē esse incorporeū, an corporeū fateris? PETRVS: Ignē gehennæ corporeū esse non ambigo, in quo certū est corpora cruciari. GREGORIVS: Certè reprobis veritas in fine dictura est: Ite in ignē æternū, q̄ paratus est diabolo & angelis eius. Si igitur diabolus eiusq; angeli, cū sint incorporei, corporeo sunt igne cruciadi: qd mirū, si animæ, & anteq̄ recipiant corpora, possint corporea sentire tormenta? PETRVS: Patet ratio, nec debet animus de hac vltimo quæstione dubitare.

6 CAPIT E quadagesimo secundo eiusdem libri quarti dialogorum: Cū ergo ad aperiendū librū nullus sub terra inuentus dignus dicitur, qd obftet nō video, vt sub terra infernus esse credatur.

Incorporeus
spiritus possit
ab igne corporeo teneri.

Corporeus
ignis cruciat
animā peccatoris: idque
tanq̄ diuinæ
iustitiæ instrumentum.

Luc. 16.

Matt. 27.

Sicut demones incorporei igne corporeo cruciantur, ita & animæ damnatorum.

Apo. 5.

Infernus sub terra esse creditur.

7 CAPIT E quadagesimo tertio: Vnus quidem est gehennæ ignis, sed non vno modo omnes cruciat peccatores. Vniuscuiusq; etenim quantum exigit culpa, tanta illic sentitur pœna. Nam sicut in hoc mundo sub vno sole multi consistunt, nec tamen eiusdem solis ardorem æqualiter sentiunt: quia alius plius æstuat, atque alius minus: ita illic in vno igne non vnus est modus incendij: quia quod hinc diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum, vt & igne nõ dissimilè habeant, & tñ eosdè singulos dissimiliter exurat.

Gehennæ ignis nõ vno modo omnes exeruciat.

Matt. 25. Tormenta impiõrum ppetuò duratura sunt. Nõ cõminãdi causa vocãbit Saluator igne æterni, sed ex veritate.

Cur culpa tẽporalis ppetuò puniatur.

Iustus & pius est Deus.

Fructus quẽ percipiunt iusti ex supplicijs impiorum.

Matt. 5

8 CAPIT E quadagesimo quarto: Cũ veritas dicat, Ibunt impij in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam: quia verum est quod promissit, falsum proculdubiò non erit quod minatus est Deus. PETRVS: Quid si quis dicat: Idcirco peccantibus æternam pœnam minatus est, vt eos à peccatorum perpetratione compesceret? GREGORIVS: Si falsum est quod minatus est, vt ab iniustitia corrigeret, etiam falsa est pollicitus, vt ad iustitiam prouocaret. Sed quis hoc dicere vel insanus præsumat? Et si minatus est quod non erat impleturus, dum asserere eum misericordem volumus, fallacem, quod dici nefas est, prædicare cõpellimur. PETRVS: Scire velim quomodo iustum sit, vt culpa quæ cum fine perpetrata est, sine fine puniatur. GREGORIVS: Hoc rectè diceretur, si districtus iudex non cõrda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ided cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Nam voluissent vtiquè, si potuissent, sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato semper viuere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare dum viuunt. Ad magnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato. Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia verò iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt, scilicet vt iusti omnes in DEO videant gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ euaserunt: quatenus tanto magis in æternum gratiæ diuinæ debitores se esse cognoscant, quanto in æternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio vicerunt. PETRVS: Et vbi est quod sancti sint, si pro inimicis suis, quos tunc ardere vident, non orabunt: quibus vtiquè dictum est: Pro inimicis vestris orate? GREGORIVS: Pro inimicis suis orante eo tempore, quo possunt ad fructuosam pœnitentiam eorum corda conuer-

uertere, atq; ipsa conuersatione saluare. Quid enim aliud pro inimicis orandum est, nisi hoc quod Apostolus ait: Vt det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendum veritatem, & respiciant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipsius voluntatem? PETRVS: Placet quod dicis: Et quomodo pro illis tunc orabunt, qui iam nullatenus possunt ad iustitiæ opera ab iniquitate commutari? GREGORIVS: Eadem itaque causa est, cur non oretur tunc pro hominibus igni æterno damnatis, quæ nunc etiã causa est vt non oretur, pro diabolo angelistq; eius æterno supplicio deputatis. Quæ nunc etiã causa est, vt non orent sancti homines pro hominibus infidelibus, impijsq; defunctis: quia pro eis vtiquè eos æterno deputatos supplicio iam nouerunt, ante illum iudicis iusti conspectum orationis suæ meritum cassari refugiunt. Quod si nunc quoq; viuentes iusti, mortuis & damnatis iniustus minimè compatiuntur, quando adhuc aliquid iudicabile de sua carne sese perpeti etiam ipsi nouerunt, quanto districtius tunc iniquorum tormenta respiciunt, quãdò ab omni vitio corruptionis exuti, ipsi iam iustitiæ viciniis atque arctius inhærebunt? Sic quippe eorum mentes p hoc quod iustissimo iudici inhærent, vis districtiõnis absorbet, vt omninò eis non libeat, quicquid ab illius æternæ regulæ subtilitate discordat.

Cur sancti nõ orant pro damnatis. 2. Tim. 2.

Nõ oratur p infidelibus impijsq; defunctis.

Misericordia minimè mouetur sancti erga dånatos.

9 ISIDORVS libro primo de summo bono, capite trigesimo primo: Duplex damnatorum pœna est in gehenna, quorum & mentem vrit tristitia, & corpus flamma t iuxta vicissitudinem: vt qui mente tractauerunt quod perficerent corpore, simul & animo puniantur & corpore. Ignem gehennæ ad aliquid lumen habere, & ad aliquid non habere, hoc est, habere lumen ad damnationem, vt videant impij vndè doleant: & nõ habere ad consolationem, nè videant vndè gaudeant. Aptã fit comparatiõ de camino trium puerorum ad exemplum ignis gehennæ. Nam sicut ille ignis non arsit ad trium puerorum supplicium, t sed arsit ad comburẽda ligamina vincolorum: ita ignis gehennæ & lucebit miseris ad augmentum pœnarum, vt videant vndè doleant: & non lucebit ad consolationem, nè videant vndè gaudeant. Inter huius vitæ & futuræ infelicitatis miseriam, multa discretio est. Illic enim & miseria est propter cruciationem dolorum, & tenebræ propter lucis auersionem: quorũ vnum in hac vita, id est, miseria est, aliud non est: in inferno autem vtrunque est.

Duplex dånatorum pœna. * aliã iuxta vicissitudinem ignis gehennæ an lumen habeat.

Dan. 3. * aliã &

Miseria & tenebræ sunt in inferno.

10 CAPIT E trigesimo secundo: Sicut fasciculi lignorum ad zzzz 3 com.

Alligabitur
in fasciculos,
similis culpæ
rei.

Discretio &
differentia
pœnarum.
Apoc. 18.
Luc. 16.
Psal. 108.
De gloria be-
atorum dole-
bunt damnati.

Iob 10.
Infernus di-
citur terra te-
nebrosa. &c.

Eccles. 1.

Non est transi-
toria vel phan-
tastica pœna
infernæ.
Ezech. 16.

Iob 10.
Terra mise-
riæ & tene-
brarum.

Flamma ignis
infernæ lumē
non habet.
Matt. 25.

combustionem de similibus colligantur, ita in iudicij die similibus culpæ rei, suis similibus iungentur: vt ex æquo pœna constringat quasi in fasciculum, quos actio similes fessit in malum. Sicut vnusquisque sanctus in futuro iudicio pro quantitate virtutum glorificabitur: & vnusquisque impius, pro quantitate facinorum condemnabitur: nec deerit in supplicio futuro damnationis ordo, sed iuxta qualitatem criminum, Propheta affirmante, discretio erit pœnarum. De charorum quoque suorum supplicijs, additur etiam pœna defunctis, sicut apud Inferos diuitis sermo prædicat Evangelicus, sicut pro augendo Iudæ supplicio, dicit etiam Psalmista: Cōmōtione moueantur filij eius & mendicent. Impij durius ex hoc in iudicio puniendi sunt mentis dolore, ex quo visuri sunt iustos gloriæ beatitudinem meruisse.

11 GREGORIVS Magnus libro nono moralium in Iob, capite quadragesimo quinto: Quid terræ tenebrosæ nomine, nisi terra tartari claustra signantur? Quæ æternæ mortis caligo operit, quæ damnatos quosque in perpetuum à vitæ luce disingit. Nec immeritò infernus terra dicitur: quia quicumque ab eo capti fuerint, stabiliter tenentur. Scriptum quippe est: Generatio præterit, & generatio aduenit, terra verò in æternū stat. Rectè igitur inferni claustra, tenebrosa terra nominantur: quia quos puniendos accipiunt, nequaquam pœna transitoria, vel phantastica imaginatione cruciant, sed vltione solida perpetuæ damnationi seruant. Quæ aliquando tam en laci appellatione signantur, propheta attestante, qui ait: Portauerunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum. Infernus ergò & terra nominatur, quia susceptos stabiliter tenet: & lacus dicitur, quia hos quos semel ceperit, semper fluctuantes & trepidos circumfluentibus absorbet. Nequaquam vltra misericordia parentis liberat: quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicis damnat.

12 CAPIT E quadragesimo sexto: Quæ adhuc subtilius loca describuntur, cum dicitur: Terram miseræ & tenebrarum. Misericordia ad dolorem pertinet, tenebræ ad cæcitatem. Ea ergò quæ à conspectu districti iudicis expulsos tenet, miseræ & tenebrarum terra perhibetur: quia foris dolor cruciat, quos diuisos à vero lumine, intus cæcitas obscurat. Natura ignis est, vt ex seipso & lucē exhibeat, & concremationem. Sed transactorum vltrix illa flamma vitiorum, concremationem habet, & lumē non habet. Hinc est enim quod reprobis veritas dicit: Discedite à me maledicti in ignē æternum, qui

qui paratus est diabolo & angelis eius. Quorum rursùm omnium corpus in vnus persona significans, dicit: Ligatē eius manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores. Si itaque ignis qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is qui repellitur, nequaquam mitti in tenebras diceretur.

13 CAPIT E quadragesimo septimo: Quomodo in supplicijs ordo non erit, dum damnatum quēque iuxta modum criminis, retributio sequitur vltionis? Hinc quippe scriptum est: Potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat eruciatio. Hinc in Babylonis damnatione dicitur: Quantum exaltauit se & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Si igitur iuxta modum culpæ pœna distinguitur: cōstat nimirum, quod in supplicijs ordo seruetur. Et nisi tormentorum summā, meritorum acta diri-

merent, nequaquam iudex veniens disturum se messoribus esse prohiberet: Colligite primū zizania, & ligatē ea in fasciculos ad comburendum. Si enim nullus in supplicijs ordo seruabitur, cur comburenda zizania in fasciculos ligatū? Sed nimirum fasciculos ad comburendum ligare, est hos qui æterno igni tradendi sunt, pares paribus sociare: vt quos similis culpa inquinat, par etiam pœna constringat: & qui nequaquam dispari iniquitate polluti sunt, nequaquam dispari tormento crucientur: quatenus simul damnatio conterat, quæ simul elatio subleuat, quosque non dissimiliter dilatauit ambitio, non dissimilis angustet afflictio: & par cruciet flamma supplicij, quos in igne luxuriæ par succendit flamma peccati. Sicut enim in domo patris mansiones multæ sunt pro diuersitate virtutis, sic damnatos diuerso supplicio gehennæ ignibus subijcit disparilitas criminis.

Quæ videlicet gehenna quantum cunctis vna sit, non tamen cunctos vna eademque qualitate succendit. Nam sicut vno sole omnes tangimur, nec tamen sub eo vno ordine omnes æstiuamus: quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris: sic damnatis & vna est gehenna quæ afficit, & tamen non vna omnes qualitate comburit: quia quod hinc agit dispar valetudo corporū, hoc illic exhibet dispar causa meritorū. Quomodo ergò nullus inesse ordo supplicijs dicitur, in quibus perfectior quisque iuxta modum culpæ cruciatur?

14 CAPIT E quadragesimo octavo: Quia ipsa quoque supplicia quæ ordinata per iustitiam veniunt, ordinata proculdubio in corde morientium non sunt. Vt enim & cæter. Infernum verò & vmbra mortis obscurat, & sempiternus horror inhabitat: quia eius ignibus traditi, & in supplicijs dolorem sentiunt, & in

Matt. 22.

Quomodo in inferno nullus sit ordo, cum tamē sit ordinata pœnarū p culpa rū diuersitate distinctio. Sap. 6. Apoc. 18.

Matt. 13.

Pares paribus sociabuntur.

Ioan. 14. Diuersitas pœnarū in inferno reperitur.

Dispar causa meritorū adfert suppliciorū differentiam. Responso.

Vmbra mortis & sempiternus horror.

Esaia 66.

Differētia inter pœnas & cruciatus huius vitæ & futuræ.

Dei iustitia & puidencia in punitione damnatorū.

Mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu.

Vna pœna implicat, quæ vnus reatus ligat. Recordatio suppliciorū infernalium, ad quid nos perimouere debet. Eccēs 9. Esaia 55. 7. Cor 6. Galat 6.

Descriptio pœnarum in.

doloris angustia pulsante se semper pauore feriuntur, vt & quod timent tolerant, & rursūm quod tolerant, sine cessatione pertimescant. De his etenim scriptum est: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Hic flamma quæ succendit, illuminat: illic, vt superius verbis Psalmistæ docuimus, ignis qui cruciat, obscurat. Hic metus amittitur, cūm tolerari iam cœperit quod timebatur: illic & dolor dilaniat, & pavor angustat. Horrendo igitur modo, erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obscuritate. Sic sic videlicet à damnatis sentiri pondus summæ æquitatis debet: vt qui à voluntate conditoris nequaquam sunt veriti discrepare dum viuerent, in eorum quandoquē interitu ipsa à suis qualitatibus etiam tormenta discordent: quatenus quo se impugnant, cruciatus augeat, & cūm variè prodeunt, multipliciter sentiantur. Quæ tamen supplicia in se demersos & vltra vires cruciant, & in eis vitæ subsidium extinguentes seruant: vt sic vitam terminus puniat, quatenus semper sine termino cruciatus viuat, qui & ad finem per tormenta properat, & sine fine deficiens durat. Fit ergo miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: quia & mors viuic, & finis semper incipit, & deficere defectus nescit. Quia igitur & mors perimit, & non extinguit: dolor cruciat, sed nullatenus pauorem fugat: flamma comburit, sed nequaquam tenebras discutit: quantum pernotitiam præsentis vitæ colligitur, supplicia ordinem non habent, quæ non suam per omnia qualitatem tenent, quanuis illic ignis & ad consolationem non lucet, & tamen vt magis torqueat, ad aliquid lucet.

15 C A P I T E quinquagesimo: Et quanuis angelorum atque hominum longè sit natura dissimilis, vnâ tamen pœna implicat, quos vnus in crimine reatus ligat. Sed quid prodest ista prænotisse, si non contingat euadere? Tora ergo intentione curandum est, vt cūm vacationis tempus accepimus, benè viuendi studio, malorum vlticia tormenta fugiamus: Hinc quippe per Salomonem dicitur: Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erit apud inferos, quod tu properas. Hinc Esaia ait: Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum, dum propè est. Hinc Paulus dicit: Eccè nunc tempus acceptabile, eccè nunc dies salutis. Hinc rursūm ait: Dum tempus habemus, operemur bonum.

16 I O A N N E S Casianus in confessione Theologica, parte tertia: Sed dicere quæ valeat, quæ impijs & malè viuentibus tormēta sint

ferri egregia.

sint præparata? In ipso enim continuæ mortis loco, qui infernus appellatur, quid aliud nisi iugis flamma, perseverans tribulatio, & perpetua pœna, atq; infinita totius mali calamitas esse potest? Igneus autem fluuius, & foeda palus complet omnia. Ibi sanè atrocēs angeli commorantur: quorum brachia sunt vt capita draconū: quorum oculi igneas ex se sagittas emittunt: quorum dētes vt elephantis prominent, & stimulant ad tormentum, vt caudæ scorpionum. Quorum adipectus tremorem inducit, & dolorem atque mortem Atq; vtinam mors possit in his subuenire angustijs: sed, quod est horribilius, ad hoc viuic in tormentis positus, vt cruciatibus gubernetur. Ad hoc redintegratur, vt rosus serpentibus, & iteratis subindè iterumq; repetitis moribus attrahatur. Ibi dracones blasphemantium labia vorant, & Regulus diris moribus miserorum pectora lacerat: atq; horribiles diuersi generis beluæ incredulorum animas multipliciter sine cessatione cruciant. Illic vlulatus & plangētus, gemitus & mugitus continuè sonant: simulq; clamor vbiq; confusus attollitur: quem dura vis tormentorum exagitat, & incendij arsura extorquet. Hæc autem ipsa tribulatio, quæ illic excipiet miseros, nullo termino finitur, nullo sine concluditur, sed flammarum atroci adustione consumitur, & ad rediuiua incendia iterum qui adustus fuerit, reparatur. Ibi enim vermis qui non moritur, & ignis qui nunquam extinguitur, atq; stridor dētiū semper sentitur. Gehēnæ Jethale frigus, & glacies indeficiens. Fames pessima, & sitis immensa. Dolor perpetuus, & continuus languor. Sæua pestis & indicibilis lues. Tenebræ densissimæ, & nox obscuritatis horrendæ. Nulla requies datur miseris, omnia ibi mala, & cuncta tormentorum genera. Mors immortalis, defectus indeficiens, finis infinitus. Quis ergo fidelium hæc audiens, & talia sciens, non contremiscat?

17 E P H R A E M in libro de vera pœnitentia, capite septimo: Interrogatio: In vnum omnes suppliciorum abibunt, an varij cruciatus sunt? Responsio: Varia sunt tormentorum loca, sicut in Evangelio audiuius. Sūt enim tenebræ exteriores, haud dubium, quin & aliæ interiores sint. Gehennæ ignis locus alius, stridori dentium proprius locus est, vermis item immortalis alio in loco est. Stagnū ignis locus est proprius, suoq; itidē loco, ignis inextinguibilis est. Inferi atque perditio suis terminis constant, & inferiora terræ alius locus. Infernus quod mittuntur peccatores, & inferni profundum, atrocior locus. Inter hæc suppliciorum loca, distribuuntur

Dæmonum tetra & horrida forma.

Qualis sit mors in inferno.

Blasphemiarū pœna.

Qualis symphonia.

Perpetuitas suppliciorū.

Matt. 22. Esa. 66. Marc. 9.

Dolor, languor, pestis, tenebræ.

Mors immortalis.

Locorum & suppliciorū varietas in inferno.

Matt. 22. 5. Marc. 9. Esa. 66. Apo. 19. 20. 21.

Mat. 3. Luc. 3. Mat. 9. Prou. 27.

Ephē. 4. Psal. 9. Prou. 9. Esa. 7.

a a a a a infe.

infelicissimi, vnusquisq; pro peccatorum suorum modo, siue mitius, siue vehementius, sicut scriptum est, quoniam spinis peccatorum suorum vnusquisque constringitur. Hoc autem est & id quod dicitur, Vapulabit multis & paucis. Sicut autem sunt peccatorum differentia, ita sunt & cruciatuum varietates. Dic, inquit, nobis, precamur, quæ sit cruciatus differentia. Et ille: Aliter, inquit, cruciatur adulter, aliter fornicator, aliter homicida, aliter fur, aliter ebriofus, aliter mendax, & aliter periurus. Qui autem odit fratrem suum, cum venefico & homicida iudicatur. Qui hæresibus inquinantur, audituri sunt: Tollatur impius, nè videat gloriam Domini.

CAPITE octauo: Tunc segregantur ab inuicem, iterq; cõficiunt, omni spe reuersionis destitutum. Quis aded lapideo corde sit, qui iam hinc diem illam non amarissimè fleat? Tunc separantur episcopi à cõepiscopis, diaconi à condiaconis, subdiaconi q; atq; lectores à socijs suis. Tunc separabuntur hi, qui aliquandò reges fuisse, plorabuntq; velut infantes, atq; vt mancipia pellentur. Tunc ingemiscet principes & diuites & immisericordes, perguntq; nudi atq; desolati, huc illucq; intuentes. Angustiabuntur quærentes adiutorium, & nullus erit adiutor. Neq; enim diuitiæ & cæ. Vt autem breuiter dixerim, & c. vt quæstione præcedenti, C. 15.

19 CYRILLVS Alexandrinus in oratione de exitu animæ: Væ peccatoribus, quoniam iusti glorificantur, & peccatores condemnantur. Væ peccatoribus, quoniam iusti in exultatione habentur, & peccatores probris impetuntur. Iusti in sanctificatione, peccatores in incendio: Iusti laudibus euehuntur, peccatores miseria deprimuntur: Iusti in sanctorum statione, peccatores in continuo exilio: Iusti quidem audient illud: Venite benedicti patris mei, possidete regnum vobis ab æterno paratum: Peccatores autem illud, Discedite à me maledicti in ignem æternum, diabolo & eius nuncijs paratum: Iusti autem in paradiso, peccatores in igne viuacissimo & inextincto: Iusti delicijs affluunt, peccatores labore conficiuntur: Iusti choros agitant, peccatores sunt in vinculis: Iusti concinunt, peccatores lugent: Iusti ter felices, peccatores ter miseri: Iusti in cantu, peccatores in specu: Iusti in sinu Abraham, peccatores in æstu Belial: Iusti in quiete, peccatores in pœnis: Iusti in fulgore, peccatores in caligine procellarum: Iusti cum angelis plaudunt, peccatores cum dæmõnibus lugent: Iusti in medio lucis, peccatores in medio tenebrarum: Iustos paracletus consolatur, peccatores cum dæmo-

Prou. 5.
Luc. 12.

1-Ioan. 3.

Esa 26. iuxta LXX.

Separatio miserabilis.

Differentia iustorum & peccatorum in futura vita.

Matt 25.

dæmõnibus pœnas luunt: Iusti adsistunt solio Domini, peccatores adsistunt vltimicibus tenebris: Iusti sine vlla tēporis intermissione faciem Domini intuentur, peccatoribus vultus diaboli semper aduersus: Iusti cum angelis viuunt, peccatores ad sociatur dæmonijs: Iusti preces effundunt, peccatores iuge lamentum: Iusti sursum, peccatores deorsum: Iusti in cælo, peccatores in abyssis: Iusti in perenni vita, peccatores in morte perditionis: Iusti in manu Dei sunt, peccatores in loco diaboli: Iusti cum DEO, peccatores cum Satana.

20 AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite centesimo vndecimo: Post resurrectionem verò facto vniuerso cõpletoq; iudicio, suos fines habebunt ciuitates duæ, vna Christi, altera diaboli: vna honorum, altera malorum, vtraq; tamen angelorũ & hominum. Istis voluntas, illis facultas non poterit vlla esse peccandi, vel vlla conditio moriendi. Istis in æterna vita verè feliciterq; viuentibus, illis infeliciter in æterna morte sine moriendi potestate durantibus, quoniam vtriq; sine fine. Sed in beatitudine isti alius alio præstabilius, in miseria verò illi, alius alio tolerabilius permanebunt.

21 CAPITE centesimo duodecimo: Frustrà itaq; nonnulli, in modò quàm plurimi æternam damnatorum pœnam, & cruciatus sine intermissione perpetuos, humano miserrant affectu, atq; ita futurum esse non credunt: non quidem scripturis aduersando diuinis, sed pro suo motu dura quæq; molliendo, & in leniorem flexendo sententiam, quæ putant in eis terribilius esse dicta quàm veriùs. Et post pauca: Si pœna sola esset, quanta in inferno minima cogitari potest, perire à regno Dei, exulare à ciuitate Dei, carere tam magna multitudine dulcedinis Dei, quam abscondit timentibus se, perfecit autem sperantibus in se, tam grandis est pœna, vt ei nulla possint tormenta quæ nouimus comparari, si illa sit æterna, ista autem sint quamlibet multis seculis longa finienda.

22 CAPITE cetero decimotertio: Manebit ergò sine fine mors illa perpetua damnatorum, id est, alienatio à vita Dei, & omnibus erit ipsa cõmuns, quamlibet homines de varietate pœnarũ, de dolorũ releuatione vel intermissione pro suis humanis motibus suspicetur, sicut manebit communiter omnium vita æterna sanctorum, quamlibet honorũ distantia concorditer fulgeant.

13 I T E M sermone centesimo octogesimo primo de tempore, siue sermone primo in vigilia Pentecostes, capite

aaaaa 2 deci-

Beatorum & damnatorum differentia. Præmiorũ & suppliciorũ imparitas.

Contra eos q; humano quodã affectu putat cruciatus malorum nõ fore ppetuos. Separari à deo & regno cælorũ, q; graue suppliciu sit. Vide etiam Chryostomi sententias supra de peccatis in genere, quæst 4. Sicut beati viuunt vita æterna, ita manebit sine fine mors ppetua damnatorum.

Gehennæ recordatio p̄dest contra libidinis flammam. Ignis gehennæ nec extingui, nec extinguet potest eos quos cruciat. 1. Cor. 15.

Inferni supplicia.

P̄r penitentiam has p̄enas effugere licet.

Duo principalia tormenta in inferno. Matt. 8. 13. 22. 24. 25. Luc. 13.

Tob. 24. Alia p̄narum genera ex his duobus pendent.

Privatio aspectus diuini p̄na quantitas sit.

Mart. 26.

decimo octavo: Hæc recordare, & ignem illum gehennæ his qui se nunc exagitant flammis libidinis & cupiditatis, opponere. Ignis hic qui in præsentia est vita, absumit cuncta quæ recipit: ille verò quos susceperit, semper cruciat, & p̄næ suæ semper integros seruat. Propterea enim & inextinguibilis dicitur, non solum quia ipse non extinguitur, sed quia nec eos quos susceperit, extinguet aut perimet. Scriptura etenim dicit, quia & peccatores induent incorruptionem, scilicet non ad honorem vitæ, sed ad diuturnitatem supplicij profuturam. Huius autem p̄næ & ignis illius potetiam, nulla vox exponere, nullus poterit sermo explanare. Nihil est enim in rebus corruptibilibus quod conferri possit incorruptilibus siue bonis siue malis. Ibi quid agemus? Quid respondebimus? Nihil erit nisi stridor dentium, nisi vlulatus & fletus, & sera p̄nitentia, cessantibus vndique auxilijs, & vndique inualescentibus p̄nis: sed solatiū quidem nullum. Nullus ibi occurret oculis nostris, nisi soli p̄narum ministri, & facies dira tortorum. Verum has p̄nas, hos cruciatus non solum euadere, sed etiam æternam beatitudinem, si modò de malis nostris p̄nitentiam agimus, possumus acquirere.

24 LIBRO de triplici habitaculo, capite secundo: Principalia duo sunt tormenta in inferno, frigus intolerabile, & calor ignis inextinguibilis: vnde in Euangelio legitur: Illic erit fletus & stridor dentium. Fletus nanque & liquefactio oculorum ex calore nascitur. Stridor verò dentium ex frigore nascitur: hinc etiam beatus Iob: De aquis, inquit, nitium transibunt ad calorem nimium. De quibus duobus innumera pendent p̄narum genera, videlicet sitis intolerabilis, p̄na famis, p̄na fœtoris, p̄na horroris, p̄na timoris, p̄na angustiarum, p̄na tenebrarum, seueritas tortoris, p̄sentia dæmonum, ferocitas bestiarum, crudelitas ministrantium, dilaceratio immortalium vermium, vermis conscientiarum, ignis lachrymarum, suspiria miseriarum, dolor sine remedio, vincula sine solutione, mors æterna, p̄na sine fine, absentia Christi quo ad visionem eius, quæ sola omnia supradicta superat, & omnibus p̄nis intolerabilior. Væ igitur illis qui perennè subire hæc omnia mala etiam sine fine merentur pro delectabili vnius horæ somno. Tanta etenim & talis est omnis huius mundi gloria, ad æternam comparata gloriam. Melius erit eis, quod dictum est de infelice Iuda, non nasci, quam malis suis meritis plagas inferni sustinere.

25 C Y P R I A N V S in libro ad Demetrianum: Cremabit addictos

dictos ardens semper gehenna, & viuacibus flammis vorax p̄na: nec erit vnde habere tormenta vel requiem possint aliquandò vel finem. Seruabuntur cum corporibus suis animæ infinitis cruciatus & dolorem.

26 ITEM in sermone de ascensione Christi: Continuus erit & superfluus illarum lachrymarum decursus, stridorem illum dentium flammæ inextinguibiles agitant. Immortales miseri viuent inter incendia, & inconsumptibiles flammæ nudum corpus allambent. Ardebit purpuratus diues, nec erit qui astuanti linguæ stillam aquæ infundat. In proprio adipe frixæ libidines bullient, & inter sartagine flammæas miserabilia corpora cremabuntur: & omni tormento atrocius desperatio condemnatos affiget. Non miserebitur vltra Deus, neq; tunc audiet p̄nitentes, sera erit illa confessio: & cum clausa fuerit ianua, frustra carentes oleo, acclamabunt exclusi. Nullum ibi refrigeriū, nullum remediū: semel Christus descendit ad inferos, vltimus nō descendet. Non vltra videbunt Deum in tenebris sigillati: irregressibilis erit illa sententia, & immutabile iudiciū, & stabit damnationis huius immobile constitutum.

27 BERNARDVS epistola ducentesima quinquagesima tertia ad Garinū abbatem: Ob hoc proculdubid inflexibilis & obstinata mentis punitur æternaliter malū, licet temporaliter perpetratum: quia quod breue fuit tempore vel opere, longū esse constat in pertinaci voluntate: ita vt si nunquam moreretur, nunquam velle peccare desineret: immò semper viuere vellet, vt semp peccare posset.

28 ET in libro meditationum capite tertio, siue libro primo de anima apud Hugonem, capite tertio: Procul à beata paradisi patria exulati, cruciabuntur in gehenna perpetua, nunquam lucem visuri, nunquam refrigerium adepturi, sed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec indè vnquam liberandi. Vbi nec qui torquet, aliquandò fatigatur: nec qui torquetur, aliquandò moritur. Sic enim ignis ibi consumit, vt semper reseruet: sic tormenta aguntur, vt semper renouentur. Iuxta verò qualitatem culpæ p̄nam sustinebit vnusquisque gehennæ, & similis culpæ rei suis similibus iungentur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur, nisi fletus & planctus, gemitus & vlulatus, mœrores, atq; stridores dentium: nihilq; ibi videbitur nisi vermes & laruales facies tortorum, atque teterrima monstra dæmonum.

Vermes crudeles mordebunt intima cordis.

Hinc dolor, indè pauper, gemitus, stupor, & timor horrens.

aaaaa 3

Ar-

Cruciatus p̄petuus.

Immortalitas damnatorū. Luc. 16.

Sartagine.

Desperatio.

Sera p̄nitentia. Matt. 25.

Immutabilis sententia scilicet. mel. lata.

Peccatū temporaliter perpetrati, cur in æternum puniatur.

Egregia descriptio suppliciorum gehennæ.

Quid ibi audiatur.

Quid videatur. Versus.

Ardebuntque miseri in igne æterno in æternum & ultra. In carne cruciabitur per ignem, in spiritu per cōscientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incōparabilis, mors animæ & corporis, sine spe veniæ & misericordiæ. Sic tamen moriantur, vt semper viuant: & sic viuent, vt semper moriantur. Itā anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciatur, aut in paradiso pro bonis meritis collocatur. Nunc ergo alterum de duobus eligamus, aut semper cruciari cum impijs, aut perpetualiter lætari cum sanctis. Bonum siquidem & malū, vita & mors, ante nos sunt posita: vt ad quod voluerimus, manum extendamus. Si tormenta non terrent nos, saltem inuitent præmia.

Qualis mors.

29 IDEM Bernardus sermone octauo in psalmum, Qui habitat in adiutorio altissimi: Attamen sicut videbit peccator & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet: (prius enim benedicti vocabuntur in regnū, quā maledicti in caminum deiiciantur ignis æterni, quō videlicet acrius doleant videntes quid amiserint) sic iusti quoque videbunt & lætabuntur cōsiderantes quid euaserint. In illa ergo tanta separatione quemadmodū hæc agnorum diuisio grauissimi liuoris occasio fiet, sic electis eregione cōsideratio reprobōrū, immanis quædam materia gratiarū actionis & laudis. Vnde enim iusti tam magnificè gratias agerent, nisi cū illa inexcogitabili felicitate, qua perfruuntur, ipsam quoque retributionem cernerent iniustorum, à quibus equidem sola misericordia redemptoris segregatos sese esse fidelissimè & deuotissimè recordantur? Vnde verò impij tanto animi furore tabescerēt, nisi in regnum summæ beatitudinis coram sese vidissent alios introduci, & tūc demū in illos sese fœtores, in illos horrores, in illos æterni incēdij cruciatus, in illas denique immortalis mortis miseras gement esse damnatos? Fletus quidem ob ignem qui non extinguitur. Stridor verò ob vermē qui non moritur. Planè fletus ex dolore, stridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, stridorem dentium vehementia ipsa tabescentis inuidiæ, & obstinata malignitas extorquebit. Itā ergo retributionem peccatorum videbis nē videlicet ignarus tanti periculi, ingratus aliquandō liberatori posse fieri videris. Non solūm autem, sed & securitas perfecta iustorum, erit visa retributio peccatorū quo videlicet nec humanam aliquandō, nec diabolicam vltra vereri malignitatem possit. Et post pauca: Non igitur tibi durum videatur fore quod dicitur, Oculis tuis considerabis: quandō & ridebis in eorum interitu: non quod

Alterutrum eligendum nobis.

Eccē 15.

In separatiōe iustorum & impiorum quod fiet.

Iusti ex malorum supplicij occasione sunt agendi gratias.

Impij furore tabescunt propter iustorum gloriam.

Fletus & stridor dentium vnde.

ve-

velut quædam immanitate crudelitatis in ipsa tibi vltione contumaceat, sed quod modus ipse pulcherrimus diuinæ ordinationis vltra quā credi possit, iustitiæ zelatorem & amatorem æquitatis oblectet. Vbi optimè omnia constituta, & suum cuique cessisse locum, immò in suam quemlibet cessisse, plenius & perfectius illustrante veritate cognosces: quomodò non omnia considerare, & in omnibus omnium moderatorem magnificare licebit? Itaque oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum videbis. Primum quidem ob tuam euasione, secundò ob omnimodam securitatem, tertio quoque ob comparationē, quarto ob ipsius iustitiæ perfectam æmulationē. Erit enim iam tunc non misericordiæ, sed iudicij tempus: nec vlla omnino credenda est erga impios futura illic miseria, vbi nec vlla speranda est correctio.

Quomodò gaudebit beati de malorum supplicij.

Nulla miseria erga impios.

30 HVG O à sancto Victore, libro quarto de anima, capite decimo tertio: Infernus latus est sine mensura, profundus sine fundo, plenus ardore incomparabili, plenus fœtore intolerabili, plenus dolore innumerabili. Ibi miseria, ibi tenebræ, ibi ordo nullus, ibi horror æternus, ibi nulla spes boni, nulla desperatio mali. Omnis qui est in eo, odit se & oēs alios. Ibi omnia genera tormentorum: quorum minimum est maius omnibus his tormentis quæcunque in hoc seculo fieri possunt. Ibi est fletus & stridor dentium: ibi trar situr à frigore niuium ad calorem ignium: & vtrunq; intolerabile. Ibi oēs cōburuntur, & vermibus corroduuntur, nec consumuntur. Vermis quorum non moritur, & ignis non extinguitur. Nulla ibi vox, nisi vah vah: vah habent, vah sonant: tortores diabolici torquent pariter & torquetur, & eorum nunquam finis erit aut remedium. Talis est infernus, & milliès peior.

Inferni & peccatorum eius breuis descriptio.

Oculum sui & omnium aliorum.

Taliās niuium.

Vah, vah illic perpetuo auditur.

31 INNOCENTIVS tertius libro tertio de contemptu mundi, siue de miseria humanæ conditionis, capite secundo: Vindicta carnis impij, vermis & ignis: Vterque duplex: interior & exterior. Interior quod rodit & vrit cor: exterior, quod rodit & vrit corpus. Vermis, inquit, eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Dabit Dñs ignem & vermes in carnes eorum, vt vrantur & sentiant vsque in sempiternum. Vermis cōscientiæ tripliciter lacerabit. Affliget memoria, fera turbabit penitentia, torquet angustia. Venient enim in cogitationē peccatorum suorum timidi, & traducēt illos ex aduerso iniquitates eorum, dicētes: quod pfuit nobis supbia? & iactantia diuitiarū quod contulit nobis? Trāserūt illa oīa tanquā vmbra, & sicut nauis que præterit fluctuantē aquā, cui quā præterierit, non est inuenire vestigium. Sic & nos nati, continuò

Eccē 7.

Vermis & ignis duplex. Esa vltimo. Iudith 16.

Taliās teporaliter. Sap 4. Sap 5.

defi-

desuimus esse. Virtutis quidem signum nullum valemus ostendere, sed in malignitate nostra consumpti sumus. Cum ingenti turbatione recogitabunt, quæ cum nimia delectatione gesserunt, vt stimulus memoriæ pungat ad pœnam, quos aculeus nequitiae stimulauit ad culpam.

CAPIT E tertio: Dicent intrà se, pœnitentiam agentes: Errauimus à via veritatis, & lumen iustitiæ non luxit nobis. Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos. Pœnitebunt ad pœnam, sed non conuertentur ad veniam. Iustum est enim, vt qui noluerunt cum benè potuerunt, quum velint, non possint.

CAPIT E quarto: Pœnæ autem infernales secundùm diuersa peccata sunt diuersæ. Prima pœna est ignis. Secunda frigoris. De ijs dixit Dominus: Ibi erit fletus & stridor dentium. Fletus, ppter fumum ignis. Stridor dentium propter frigus. Tertia erit fœtor. De his tribus dicitur in psalmo: Ignis, sulphur & spiritus procellarum, pars calicis eorum. Quarta, vermes indeficientes. Vndè Esaias: Vermis eorum nō morietur, & ignis eorum non extinguetur. Quinta, mallei percutientes. Vndè dicit Salomon: Parata sunt damnationis iudicia t̄ blasphematoribus, & percutientes mallei stultorum corporibus. Sexta, tenebræ palpabiles exteriores & interiores. Vndè Iob: Terra miseræ & tenebrarum, vbi vmbra mortis &c. Vadam ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine. Et in psalmo: In æternum non videbunt lumen. & alibi: Impij in tenebris conticescent. Septima, confusio peccatorum. Tunc enim, (vt legitur in Daniele) erunt libri aperti, id est, conscientiæ hominum erunt omnibus manifestæ. Octaua, horribilis visio dæmonum, qui videbuntur in excussione scintillarum de igne ascendentium. Nona, igneæ catenæ, quibus impij singulis membris confringentur. Prima pœna est concupiscentium: secunda malitiosorum: tertia luxuriosorum: quarta inuidorum & odium habentium: quinta eorum qui in hoc seculo per flagella nō meruerunt castigari, quia tentauerunt & exacerbauerunt Dominū in multitudine iniquitatum suarum. Vndè scriptum est: Exacerbauit Dominum peccator, secundùm multitudinem iræ suæ non requirit. Sexta, eorum qui in tenebris ambulantes, ad lumen verū, scilicet Christum, venire contempserunt. Septima, consentium peccata sua, & pœnitentiam contemnentium: Octaua, illorum qui in hoc seculo libenter vident mala, & faciunt: Nona, illorum qui p

singu-

singula vitia sunt defluxi, qui ambulant in desiderijs suis, & eunt post concupiscentias suas.

CAPIT E sexto: Ignis gehennæ nec lignis nutritur, nec flatu succenditur, sed à Deo creatus est inextinguibilis ab origine mundi. Scriptum est enim: Deus orabit eum ignis, qui non succenditur. Creditur autem esse sub terris, secundùm illud Esaiæ: Infernus subter conturbatus est in occursum aduentus tui. Sed & omnis locus reprobis est pœnalis, qui semper secū deferunt cruciatum, & vbiq; contra se tormentum incurrunt. Producam (inquit) ignem de medio tui, qui comedet te. Ignis autem gehennæ semper ardebit, & nunquàm lucebit: semper vret, & nunquàm consumet: semper afficiet, & nunquàm deficiet. Est enim apud inferos summa tenebrarum obscuritas, immensa pœnarum acerbitas, infinita miseriarum æternitas. Ligatis (inquit) manibus & pedibus eius, mitte eum in tenebras exteriores, vbi erit fletus & stridor dentium. Singula membra pro suis peccatis propria sustinebunt tormenta, vt in eo puniantur, in quo peccauerunt. Scriptum est enim: Per quæ peccat homo, per hæc & torquetur. Vndè qui in lingua peccauerat, cruciatur in lingua. Propter quod ipse clamabat: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Per digito intelligitur operatio. Digito enim operamur. Quasi dicat: Si minimum operum Lazari haberem, minorem pœnam sentirem.

CAPIT E septimo: Reprobi verò non solùm exterioribus, sed etiam interioribus tenebris inuoluentur: quia spirituali pariter & corporali luce carebunt. Scriptum est enim: Tollatur impius nē videat gloriam Dei, qui solus tunc erit in lucem sempiternam. Tantam autem in pœnis reprobis tolerabunt angustiam, vt vix aliquid cogitare valebunt præter pœnas: sed illuc dirigent impetum cogitationis, vbi sentient vim doloris. Sanè discipulus quidam fertur apparuisse magistro suo post mortem. Quem cum magister esse damnatum intellexisset, quaesuit ab eo, si aliqua quaestiones apud inferos verterentur. Qui dicitur respondisse: Apud inferos quaeritur solummodò, quid non sit pœna. Sed & Salomon ait: Nec opus, nec ratio, nec sciētia, nec sapiētia est apud inferos, quò tu properas. Erit enim tanta in reprobis mentis obliuio, tanta cecitas animi, tanta confusio rationis, vt rarè vel nunquàm ad cogitandum quicquam de Deo possint assurgere, nedùm ad confitendum valeant adspirare.

bbbbb re.

Sap. 5.
Luc. 23.
Apoc. 6.
Pœnitētia in-
fructuosa.

Diuerſitas
pœnarum.
Ignis.
Frigus.
Matt. 13.
Fœtor.
Psal. 10.
Vermes.
Esa. vltimo.
Mallei per-
cutientes.
Prou. 14.
t̄ aliàs de-
risoribus
Tenebræ pal-
pabiles.
Iob. 10.
Psal. 43.
1. Reg. 2.
Cōfusio pec-
catorum.
Dan. 7.
Horribilis
visio dæmo-
num.
Ignis catenæ.
Nouè p̄dictæ
pœnæ, quibus
peccatoribus
conueniāt.
Psal. 9.

Qualis sit
ignis gehē-
næ.
Ezech. 20.
Iob 20.
Infernus sub
terris esse
creditur.
Esa. 41.
Ezech. 28.
Ignis gehēnæ
an luceat.

Matt. 22.
Singula mē-
bra pro suis
peccatis pro-
pria tormēta
sustinebunt.
Luc. 16.

Duplices te-
nebræ dāna-
torum
Esa. 26. 60.
Præ dolore
vix aliud q̄
pœnas cogi-
tare poterūt.

Quaestio quæ
apud inferos
mouetur.
Eccles. 9
Obliuio quæ
ta in inferno.

re. Nam à mortuo tanquàm ab eo qui nō est, perijt confessio. Scriptum est enim: Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui descendunt in infernum. Non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te.

CAPITE octauo: Dimitte me Domine (dicit Iob) vt plangam paululūm dolorem meum, antequàm vadam ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine: terram miseræ & tenebrarū, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Ordo quidem erit in quantitate pœnarum, quoniam in qua mensura mensi fuerint, remetietur eis, vt qui grauius peccauerunt, grauius puniantur. Potentes enim potenter tormenta patientur. Sed ordo non est in qualitate rerum, quia de aquis niuium transibunt ad calorem niuium, vt subita contrariorum mutatio grauiorem inferat cruciatum. Experimento cognoui, quod adustus, si frigidū statim adhibeat, ardentiorē sentiat cruciatum.

CAPITE nono: Sicut oues in inferno positi sunt, & mors depascet eos. Dicitur hoc à similitudine iumentorum, quæ nō radicibus euellunt herbas, sed summitates solummodò carpunt, vt iterū herbæ renascantur ad partem. Sic & impij quasi morte pasci, reuiuiscunt ad mortem, vt æternaliter moriantur. Quidius:

Sic inconsumptum Tityj semperq; renascens,
Sic perit, vt possit sæpè perire, iecur.

Tunc erit mors immortalis, tūc viuēt mortui, qui vitæ sunt mortui. Quærent mortem, & non inuenient: quia vitam habuerunt, & perdidit. Audi Ioannem in Apocalypsi dicentem: In diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam: desiderabunt mori, & fugiet mors ab illis. O mors, quàm dulcis esses quibus tam amara fuisti. Te solam desideranter optabunt, qui te solam vehementer abhorrerunt.

CAPITE decimo: Nullus ergò sibi blandiatur, & dicat, quia Deus non in finem irascetur, neque in æternum indignabitur: sed miserationes eius super omnia opera eius. Quia cū iratus est, non obliuiscetur misereri, nec quicquam eorum quæ fecit Deus, odit. Assumens in argumentum erroris, quod ait Dominus per Esaiam prophetam: Congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur in carcerem, & post multos dies visitabuntur. Homo nanq; peccauit ad tempus, non ergò Deus puniet in æternū. O spes inanis, o fallā præsumptio. Non credat frustra errore deceptus, quod aliquo precio sit redimendus, quoniam in inferno nul-

Ecces. 17.
Psal. 113.
Esa. 38.

Iob. 10.

An in inferno futurus sit aliquis ordo.
Luc. 6.
Sap. 6.
Ordo nō erit in qualitate, sed in quantitate.
Iob 24.
Psal 48.
Mors immortalis.

Apoc 9.

Optabunt mortē, q̄ hīc eam solā abhorrerunt.
Obiectio.
Psal 102.
Psal 144.
Sap. 11.
Esa 24.

Responsio de nunq̄ terminandis pœnis.

la est redemptio. Congregabuntur ergò peccatores in lacū, & claudentur in carcerem, scilicet in inferno, in quo sine corporibus vsq; in diem iudicij torquebuntur, & post multos dies, postquàm videlicet resurgent cum corporibus suis in nouissimo die, visitabuntur, non ad salutem, sed ad vindictam: quia post diem iudicij grauius punietur. Sic & alibi dicitur: Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Prædestinatis ergò Deus irascitur temporaliter, quia flagellat omnem Deus filium quem recipit, de quibus illud accipitur: Non in finem irascetur &c. Reprobis autem Deus irascitur æternaliter, quia iustum est, vt quod impius in suo præuaricatur æterno, Deus vliscatur in suo æterno. Nam licet peccandi facultas illi dimittat, ipse tamen non dimittit voluntatem peccandi. Scriptum est enim: Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. Nam non humiliabuntur reprobi iam desperati de venia, sed malignitas odij tantum in illis excrescet, vt velint illum omninō non esse, per quem sciunt se tam infelicitate esse. Maledicent altissimo, & blasphemabunt excelsum, conquerentes eum esse malignum, qui creauit illos ad pœnam, & nunquàm inclinatur ad veniam. Audi Ioannem in Apocalypsi dicentem: Grado magna descendit de cælo in homines, & blasphemauerunt homines Deum propter plagam grandinis, quoniam magna facta est vehementer. Voluntas ergò damnati, licet amiserit potestatis effectum, semper tamen habebit malignitatis affectum, & ipsa erit in inferno supplicium, quæ fuerat in mundo peccatum: licet forsitan & ibi peccatum sit, sed non meritum pœnæ. Impius ergò quia semper habebit in se reatum ex culpa, semper sentiet contra se esse cruciatum ex pœna: quia quod ipse per pœnitentiam non deleuit, Deus per indulgentiam nō remittet. Ad magnam ergò pertinet iustitiam iudicantis, vt nunquàm careant in gehenna supplicio, qui nunquàm carere voluerunt in vita peccato. Ostendunt enim quòd in peccato semper viuere volunt, qui nunquàm desinūt peccare dum viuunt.

32 **CONCILIUM** Florentinum in conclusione, siue in literis vniōis: Item desinimus, si verè pœnitentes in DEI charitate decesserint, antequàm dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omisis, eorum animas pœnis purgatoris post mortem purgari, & vt à pœnis huiusmodi releuentur, prodesse eis fidelium viuorū suffragia, Missarū scilicet sacrificia, orationes

Exponit locū Esaiæ.

Psal. 88.

Heb 12.
Psal. 102.
Cur peccatū quod breui tēporis spatio pœtratum est, in æternū puniatur.
Psal 73.
Damnati blasphemant Deum.

Apoc. 16.

Habet voluntatē peccandi potestatem non item. Vide Aug. in ench. cap. 111.

Quorum animæ ad purgatorij migrēt. Quoniam odo iuuentur.

ones & eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri consueverunt, secundùm Ecclesiæ instituta: illorumq;

Quorum animæ ad cælum migrant.

animas, qui post baptismum susceptum, nullam omninò peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exuta corporibus (prout superius dictum est) sunt purgatae; in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & vnum, sicuti est, meritorum tamen diuersitate alium alio perfectiùs: illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.

Ad inferos quorũ animæ descendant. Suppliciorũ imparitas.

1. B. CHRYSOSTOMVS libro primo de prouidentia Dei: Quid autem dicam pressuras huius temporis, cum non minùs ipsa quoquè gehennæ comminatio, quàm promissio regni, ineffabilem ipsius clementiam commendet? Nisi enim ille gehennam minatus esset, non facilè quispiam cælestibus bonis potiretur. Neq; enim sufficit sola gaudiorum repromissio ad excitandos ad virtutem animos, nisi etiam eos pœnarum timor impellat, qui negligentiùs ad illam affecti sunt.

Comminatio gehennæ quàm fructuosa.

Gehennæ memoria quanta utilitatẽ fecerit.

2. ITEM homilia quinta ad populum Antiochenum: Itaque si quis gehennæ semper meminisse laboret, omnem mortem deridebit: & non præsentem tantùm angustiam liberabitur, sed & ab illa flamma eripietur. Gehennam enim continuè timens, nunquàm in Gehennæ ignem decideret, continuè hoc castigatus metu.

Comminatio gehennæ, Dei circa nos misericordiã & prouidentiam ostendit.

3. ET homilia quinquagesima quinta ad populum Antiochenum: Et propterea de gehenna iugiter audiamus, vt ex huius minis & timore multum emolumenti capiamus. Nam si Deus peccantes in eam deiecturus, huius minas non præmisset, in eam multi cecidissent. Si nunc enim timore animas nostras concurrente, sunt aliqui tam facilè peccantes, tanquàm nec ipsa sit: si nihil horum dictũ fuisset, neque intentatum, quid mali non fecissemus? Itaque quod semper dico, gehenna non minùs, quàm regnum, Dei circa nos curam ostendit. Gehenna nanque cum regno cooperatur, ad ipsum homines timore compellens: nè sæuitiæ, neque crudelitatis rem esse censeamus, sed misericordiæ, multaq; benignitatis & curæ, & dulcis erga nos amoris. Nisi per Ionam subuersio denunciata fuisset, non fuisset prohibita subuersio. Nisi dixisset, quòd subuertetur Ninive, Ninive non stetit: nisi fuisset intentata gehenna, in gehennam omnes cecidissemus: nisi prænnunciatus ignis fuisset, ignem fugisset nemo: Eorum quæ facere vult, contraria dicit, vt quæ vult

vult faciat. Non vult mortem peccatoris: & dicit mortem peccatoris, nè mittat in mortem.

4. A V G V S T I N V S in psalmum quadragesimum nonum: Si possemus facere, fratres, vt dies iudicij non veniret, puto quia nec sic erat malè viuendum. Si nõ veniret ignis diei iudicij, & sola peccatoribus immineret separatio à facie Dei, in qualibet essent affluentiâ deliciarum, non videntes à quo creati sunt, & separati ab illa dulcedine ineffabilis vultus eius, in qualibet æternitate & impunitate peccati, plangere se deberent. Sed quid loquar, aut quibus loquar? Hæc amantibus pœna est, non contemnētibus. Qui dulcedinem, sapientiæ & veritatis vtcunquè sentire cœperunt, nouerunt quod dico, quanta pœna est, tantummodò à facie Dei separari. Qui autem illam dulcedinem non gustauerunt, si nondùm desiderant Dei faciem, timeant vel ignem: supplicia terreant, quem præmia non inuitant. Vile tibi est quod Deus pollicetur? contremisce quod suspiras, non desideras, amplexaris peccata tua, & delicias carnis tuæ, stipulas ad te congeris? veniet ignis. Ignis in conspectu eius ardebit. Non erit iste ignis sicut focus tuus: quò tamè si manum mittere cogaris, facies quicquid voluerit qui hoc minatur. Si tibi dicat, scribe contra caput patris tui, scribe cõtra capita filiorum tuorum: nam si non feceris, manum tuam mitto in focum tuum: facies nè ardeat manus tua, nè ardeat ad tempus membrũ tuum, nõ semper in dolore futurum. Minatur ergò inimicus tam leue malum, & facis malum? minatur Deus æternum malum, & non facis bonum? Ad malum faciendum, nec minæ te compellere deberent, à bono faciendo, nec minæ te terrere deberēt. Minis enim Dei, minis æterni ignis prohiberis à malo, inuitaris ad bonum.

Separari à facie Dei, grauis pœna.

Supplicia terreant, quæ præmia non inuitant.

Psal. 49. Quam grauis sit ignis ille.

5. BERNARDVS in sermone de conuersione ad clericos, capite quinto: Habet malus hoc ipsum quod nunc ponit, quandoq; recipere corpus, non tamen ad pœnitentiam, sed ad pœnam. Vbi nimirum peccati ipsius & carnis quodammodò similis videbitur esse e conditio, vt quemadmodum culpa semper puniri poterit, nec vnquam poterit expiari. sic nec in corpore aliquandò tormenta finiri, nec corpus ipsum exinaniri valeat in tormentis. Meritò quidem vltio sempiterna desæuiet, quod nunquàm possit culpa deleri: & nec substantia carnis deficiet, nè simul cogatur etiam afflictio carnis terminari. Hæc fratres mei qui pauet, cauet: nam qui negligit, incidit.

Pœna perpetua

De regno Cælorum quid ex Scriptura
discimus?

a Matth. 25 e

b a Timoth. 4. d

c 2 Petri 1. c

d Lucæ 14 d August. sermo 37 de
sanctis. Cyprianus de moralitate.

e Roman. 8 d 2 Corinth. 4. d Aq.
14. d 2. Timoth. 2. a b 4. b

f 1. Corinth. 2. c Efa. 64. b

g Apocalyp. 21. a d e f g 22. a Matth.
13. f 22. c Sap. 3. a b 5. c Daniel. 12. a
1. Cor. 15. e f g Philip. 3. d Ioan. 14. a

h Apocalyp. 21. a 7. d 1. Corinth. 13. d
1. Ioan. 3. a Efa. 25. c 33. c d 49. c 51. a d
60. d 65. c 66. d Psal. 16. d 26. d 10. e
35. b 86. a 114. b 149. a Chrysostr.
epistol. 5. ad Theodor. lapsum An-
sel. episto. 2. & in libr. de similitudi-
nibus cap. 47. & seq. Hugo libr. 4. de
anima, cap. 15 & 16.

a Apocalyp. 19. a Psal. 83. a b d & ibi-
dem August. item libr. 10. de ciuitat.
Dei cap. 16 & lib. 22. c 29 & 30 item
lib. 3. de libero arbitrio ca. ultimo &
lib. 3. de symb. ad Catechu. cap. vlti-

A Parauit^a hoc Regnum Deus
electis ab origine mundi, ^b regnum
cæleste, ^c regnum æternum, ^d re-
gnum beatissimum, de quo Paulus
apertè fatetur: ^e *Non sunt cōdignæ pas-
siones huius temporis ad futuram gloriam.*

^f *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec
in cor hominis ascenderunt, quæ præpara-
uit Deus his qui diligunt illum.* ^g *O sanctā
ciuitatem Hierusalem nouam, descenden-
tem de cælo, à Deo paratam, sicut spon-
sam ornatam viro suo. De qua Ioannes
diuinorum optimè conscius, hæc
cælitus audiuit & scripsit: ^h *Eccè ta-
bernaculum Dei cum hominibus: & habi-
tabit cum eis: & ipsi populus eius erūt: &
ipse Deus cum eis erit eorum Deus: &
absterget omnem lachrymam ab oculis eo-
rum: & mors ultra non erit: neque luctus,
neque clamor, neque dolor erit ultra, quæ
prima abierunt. Illic auditur^a vox tu-
bæ magnæ, & sicut vox aquarum
multarū, & sicut vox tonitruorum**

mas

magnorum dicentium, *Alleluia: quo-
niā regnauit Dominus Deus noster omni-
potens. Gaudeamus & exulemus, et de-
mus gloriā ei, quia venerūt nuptiæ Agni.*

^b *Beati qui ad cœnā nuptiarū Agni
vocati sunt: Beatiores verò, qui ad eā
cœnam vocati, submotis impedi-
mentis omnibus, accedūt, vestemq;
d nuptialem adferunt, vt in cœ regno
Dei, cum Abraham, Isaac & Iacob
recumbant. Nec opus est rogare:*

^f *Domine, quis habitabit in tabernaculo
tuo? aut quis requiescet in monte sancto
tuo? Expedita est responsio, Qui ingre-
ditur sine macula, & operatur iustitiam.
Aut si verbo Christi magis delecta-
ris, ^g *Qui facit voluntatem Patris mei
qui in cælis est, ipse intrabit in regnum
cælorū. Sancta hæc est ciuitas, & san-
ctos etiam ciues requirit: ^h *nō intrabit
in eam aliquid coinquinatum.***

SCRIPTURAE.

A M A T T H A E I vigesimoquinto: Tunc dicet rex his qui à
dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum
vobis regnum à constitutione mundi. Et ibunt hi in supplicium
æternum: iusti autem in vitam æternam.

P o-

mo lib. 1. de Trinit. cap. 13. & de cate-
chizan. rudib. ca. 25. Tract. 4. in epist.
Ioan. lib. Meditat. ca. 22. & 25. Soliloq.
cap. 21. 35. & 36. Manual. ca. 6. 7. 16. 17.

b Apocalyp. 19. b

c Luc. 14 d Greg. homil. 36 & 37. in
Euang. Prosp. de vita cōtemplat. li. 1.
c 2. & seq. Itē li. 3. ca. 32. Bern. in ser. de
tripl. genere bonorū & c. 4. meditat.

d Matth. 22. b

e Matth. 8. b Luc. 13. f 22. c 12. e
Greg. homil. 13. in Euang.

f Psal. 14. a 23. a Efa. 33. c Rom. 2. b
Matth. 5. a Bernard. in serm. de con-
uersione ad clericos cap. 25.

g Matth. 7. e 19. c 25. b c Apocalyp.
2. b e g 3. b c d 7. d Bernard. serm. 2. de
verb. Apost. Non est regnum
Dei esca & potus.

h Apocal. 21. g

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Liberavit me Dominus ab omni opere malo: & saluum faciet in regnum suum cæleste.

POSTERIORIS epistolæ Petri capite primo: Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri & saluatoris Iesu Christi.

LVCÆ decimoquarto: Hæc cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in regno Dei.

AD Romanos octauo, vt in textu.

POSTERIORIS ad Corinthios quarto: Id enim quod in præsentem est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna.

ACTORVM decimoquarto: Confirmantes animas discipulorum, exhortantesq; vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

POSTERIORIS ad Timotheum secundo: Et quæ audistis à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Labora sicut bonus miles Christi Iesu. Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularibus: vt ei placeat cui se probauit. Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitimè certauerit. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus.

ET capite quarto: Bonum certamen certauit, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex: non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius.

PRIORIS

PRIORIS ad Corinthios secundo: Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante seculum in gloriam nostram, quam nemo principum huius seculi cognouit: si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sed sicut scriptum est, Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus ijs qui diligunt illum. Nobis autem Deus reuelauit per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.

ESAIÆ sexagesimoquarto: A seculo non audierunt, neq; auribus perceperunt: oculus non vidit Deus absq; te, quæ præparasti expectantibus te.

APOCALYPSIS vigesimoprimum: Et ego Iohannes vidi sanctam ciuitatem Hierusalem nouam, descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Et venit vnus de septem angelis habentibus phialas plenas de septem plagis nouissimis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi sponsam, vxorem Agni. Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi ciuitatem sanctam Hierusalem descendentem de cælo à Deo, habentem claritatem Dei. & lumen eius simile lapidi precioso tanquam lapidi iaspidis, sicut crystallum. Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim, & in portis angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel &c. Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa verò ciuitas aurum mundum, simile vitro mundo. Et fundamēta muri ciuitatis, omni lapide precioso ornata. Fundamentum primum, iaspis: secundum, sapphirus: tertium, chalcedonius: quartum, smaragdus &c. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt, per singulas: & singulæ portæ, erant ex singulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum. Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens, templum illius est & Agnus. Et ciui-

cccc tas

tas non eget sole neque luna, vt luceant in ea. nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna eius est Agnus.

Et capite vigesimo secundo: In medio plateę eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitę, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, Et folia ligni ad sanitatem Gentium. Et omne maledictum non erit amplius: & sedes Dei & Agni in illa erunt, & serui eius seruient illi. Et videbunt facię eius, & nomen eius in frontibus eorum. Et nox ultra non erit: & non egebunt lumine lucernę, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminat illos, & regnabunt in secula seculorum.

MATHÆI decimotertio: Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum.

CAPITE vigesimo secundo: In resurrectione neque nubent, neque nubentur: sed sunt sicut angeli Dei in cęlo.

SAPIENTIÆ tertio: Iustorum animę in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. Fulgebunt iusti, & tanquã scintillę in arundinetis discurrent. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum.

CAPITE quinto: Iusti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum apud Altissimum. Ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua reget eos, & in brachio sancto suo defendet illos.

DANIELIS duodecimo: Et multi de his qui dormiunt in terrę puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant semper. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellę in perpetuas æternitates.

PRIOR-

PRIORIS ad Corinthios decimo quinto: Alia claritas solis, alia claritas lunę, & alia claritas stellarũ. Stella enim à stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione: surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate: surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale: surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, & cęt. Ecce mysterium vobis dico. Omnes quidem resurgemus: sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba, (canet enim tuba) & mortui resurgent incorrupti: & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem. Cũ autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus?

AD Philippenses tertio: Nostra autem conuersatio in cęlis est: vnde etiam Salvatorem expectamus, Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrę, configuratum corpori claritatis suę, secundũ operationem quę etiam possit subijcere sibi omnia.

IOANNIS decimo quarto: In domo Patris mei mansiones multę sunt. si quo minus, dixissem vobis, Quia vado parare vobis locum.

APOCALYPSIS vigesimo primo: Et audiui vocem magnam de throno, dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erunt: & ipse Deus cum eis erit eorum Deus, &c. vt in textu.

CAPITE septimo: Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni. Ideo sunt ante thronum DEI, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos. non esu-

cccc 2 rient,

rient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque vllus æstus. quoniam Agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

PRIORIS ad Corinthios decimotertio: Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum.

PRIMÆ epistolæ Ioannis tertio: Charissimi, nunc filij Dei sumus: & nondùm apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

ESAIÆ vigesimoquinto: Præcipitabit mortem in sempiternum, & auferet Dominus Deus lachrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de vniuersa terra: quia Dominus locutus est. Et dicet in die illa, Ecce Deus noster iste, expectauimus eum, & saluabit nos: iste Dominus, sustinimus eum, exultabimus & lætabimur in salutari eius.

CAPITE trigesimotertio: Regem in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longè. Respice Sion ciuitatem solennitatis nostræ: oculi tui videbunt Hierusalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur clauis eius in sempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur: quia solummodò ibi magnificus est Dominus noster: locus fluuiorum riui latissimi & patentes: non transibit per eum naus remigum, neque trieris magna transgredietur eum.

CAPITE quadragesimonono: Non esurient; neq; sitient, & non percutiet eos æstus & sol: quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.

CAPITE quinquagesimo primo: Consolabitur ergò Dominus

nus Sion, & consolabitur omnes ruinas eius: & ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortum Domini. Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis. Et nunc qui redempti sunt à Domino, reuertentur, & venient in Sion laudantes, & lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & lætitiā tenebunt, fugiet dolor & gemitus.

CAPITE sexagesimo: Non audietur vltra iniquitas in terra tua, vastitas & contritio in terminis tuis, & occupabit salus muros tuos, & portas tuas laudatio. Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te: sed erit tibi Dñs in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet vltra sol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui. Populus autem tuus omnes iusti in perpetuum hæreditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum. Minimus erit in mille, & paruulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore eius subitò faciam istud.

CAPITE sexagesimoquinto: Ecce enim ego creo cælos nouos, & terram nouam: & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor. Sed gaudebitis & exultabitis vsq; in sempiternum in his quæ ego creo: quia ecce ego creo Hierusalem exultationem, & populū eius gaudiū. Et exultabo in Hierusalem, & gaudebo in populo meo, & non audietur in eo vltra vox fletus & vox clamoris.

CAPITE sexagesimo sexto: Quomodò si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Hierusalem consolabimini. Videbitis, & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Domini seruis eius, & indignabitur inimicis suis.

PSALMO decimo sexto: Ego autē in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cùm apparuerit gloria tua.

PSALMO vigesimo sexto: Credo videre bona Domini in terra viuentium.

PSALMO trigesimo: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te. Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum. Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.

PSALMO trigesimo quinto: Inebriabuntur ab inebriatione domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.

PSALMO octogesimo sexto: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

PSALMO centesimo decimo quarto: Conuertere anima mea in requiæ tuam: quia dñs benefecit tibi. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. Placebo domino in regione viuorum.

PSALMO centesimo quadragesimo nono: Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. Exultationes Dei in guttore eorū, & gladij ancipites in manibus eorum. Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis: Vt faciant in eis iudicium conscriptum: Gloria hæc est omnibus sanctis eius.

APOCALYPSIS decimonono: Et audiui quasi vocem turbæ magnæ, & sicut vocem aquarū multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia: quoniam regnauit dominus deus noster omnipotens, &c. vt in textu.

PSALMO octogesimo tertio: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum: concupiscit & deficit anima mea in atria Domini, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Beati qui habitant in domo tua: in seculum seculorum laudabunt te.

Et.

Etenim benedictiones dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur deus deorum in Sion. Quia melior est dies vna in atrijs tuis super millia. Elegi abiectus esse in domo dei mei: magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Quia misericordiam & veritatē diligit deus: gratiam & gloriam dabit dominus. Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocētia: Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te.

BLVCAE decimo quarto: Homo quidā fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Et misit seruum suū hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt simul oēs excusare. Primus dixit ei, Villam emi, & necesse habeo exire & videre illam: rogo te, habe me excusatum, &c.

MATTHAEI vigesimo secundo: Intrauit autem rex vt videret discumbentes: & vidit ibi hominem nõ vestitum veste nuptiali. Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit, &c.

CAPITE octauo: Dico autem vobis, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cælorum.

LVCAE decimo tertio: Ibì erit fletus & stridor dentiū: cum videritis Abraham, & Isaac & Iacob, & omnes Prophetas in regno dei, vos aut expelli foras. Et venient ab Oriente & Occidente & Aquilone & Austro, & accumbent in regno dei.

CAPITE duodecimo: Beati serui illi, quos, cum venerit dñs, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.

CAPITE vigesimo secundo: Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum: vt edatis & bibatis super mœsam meam in regno meo, & sedeatís super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.

PSALMO decimo quarto, vt in textu.

PSAL.

PSALMO vigesimotertio: Quis ascēdet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iuravit in dolo proximo suo.

ESAIAS trigessimotertio: Qui ambulat in iustitijs, & loquitur veritatem, qui projicit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere. qui obturat aures suas nē audiat sanguinem, & claudit oculos suos nē videat malum. Iste in excelsis habitabit, munimenta faxorum sublimitas eius: panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. Regem in decore suo videbunt oculi eius.

AD Romanos secundo: Qui reddet unicuique secundum opera eius, ijs quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam &c. Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum.

MATTHAEI quinto: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

MATTHAEI septimo, vt in textu

CAPITE decimonono: Ecce vnus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si vis autē ad vitam ingredi, serua mandata.

CAPITE vigesimoquinto: Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Dñe, quinque talenta tradidisti mihi: ecce alia quinque superlucratum sum. Ait illi dñs eius: Eugē serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituā: intra in gaudiū Dñi tui. Accessit autē & qui duo talēta acceperat, & ait: Domine, duo talēta tradidisti mihi: ecce alia duo superlucratum sum. Ait illi dominus eius: Eugē serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui.

APOCALYPSIS secundo: Qui habet aurem, audiat quid

quid Spiritus dicat Ecclesijs, Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso dei mei. Esto fidelis vsque ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ. Qui vicerit, non lædetur à morte secunda. Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo, nomen nouum scriptum, quod nemo scit nisi qui accipit. Et qui vicerit, & custodierit vsque in finem opera mea: dabo illi potestatem super Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi à patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

CAPITE tertio: Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei: & scribam super eum nomen dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouę Ierusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius.

CAPITE septimo: Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi, Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni. idē sunt ante thronum dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos.

CAPITE vigesimo primo: Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationē faciens & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

PATRES.

AVGVSTINVS sermone trigesimo septimo de sanctis, siue sermone primo de festo omnium Sanctorum, quem nonnulli tribuunt Alcuino: Dei ineffabilis & immensa bonitas etiam hoc prouidit, vt laborum tempus & agonis non extenderet, nec longum faceret aut æternum, sed breue, & vt ita dicam, momentaneum: vt

Labores breues sunt, meritōrū verō p̄mia æterna.

ddddd in

in hac breui & exigua vita agones essent & labores: in illa verò, quæ æterna est, coronæ & præmia meritorum sine fine durarent: vt labores quidem citò finirentur, meritorū verò præmia sine fine manerent. Et post pauca: Consideremus ergò inclytam vr̄bis illius felicitatem, in quantum cōsiderare possibile est. Vt enim verè est, cōprehendere nullus sermo sufficiet. Dicitur de ea in quodam loco sic, quòd aufugiet ibi dolor, & tristitia, & gemitus. Quid hac vita beatus, vbi non est paupertatis metus, non ægritudinis imbecillitas, nemo læditur, irascitur nemo, inuidet nemo: cupiditas nulla exardescit, nullum cibi desiderium, nullius honoris aut potestatis pulsat ambitio, nullus ibi diaboli metus, insidiarum dæmonū nullæ, terror gehennæ proed̄! Ibi mors neque corporis erit neque animæ, sed immortalitatis munere vita iucunda. Nulla erit tunc discordia, sed cuncta consona, cuncta conuenientia: quia erit omnium sanctorum vna concordia. Pax cuncta & lætitia continet, tranquilla sunt omnia & quieta, atque iugis splendor: non iste qui nunc est, sed tanto clarior quanto felicior, quia ciuitas (vt legitur) illa non egebit lumine solis & lunæ, sed Deus omnipotens illuminabit eam, & lucerna eius est agnus: vbi sancti fulgebunt vt stellæ in perpetuas æternitates, & sicut splendor firmamenti, qui ad iustitiam erudiunt multos. Quapropter nox ibi nulla, nullæ tenebræ, concursus nubium nullus, nec frigoris siue ardoris asperitas vlla: sed talis erit quædam rerum temperies, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, nisi illorum qui ea perfrui digni inueniuntur, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ, qui & lauerunt stolas suas in sanguine agni, & sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte. Non est senectus ibi, nec senectutis miseria, dum omnes occurrunt in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Verùm super hæc omnia est cōsociari angelorum & archangelorum cœtibus, thronis etiam & dominationibus, principatibus & potestatibus, omniumq; cœlestium supernarumq; virtutum contubernijs perfrui, & intueri agmina sanctorum splendidis sideribus micantia, patriarcharum fide fulgentia, Prophetarum spe lætantia, Apostolorum in duodecim tribubus Israel orbem iudicantia, martyrum purpureis victoriæ coronis lucentia, virginumque choros candentia ferta gestantes inspicere. De rege autem, qui horum agminum medius sedet, dicere vox nulla sufficit. Effugit enim omnem sermonem, atque omnem sensum humanæ mentis excedit decus illud,

Esaia 35.

Eadē ad verbum habet in manuali c. 17. Quæ non sint in vita æterna.

Pax & cōcordia omnium in beata vita. Claritas & splendor. Apoc 21. Daniel. 12.

Apoc 7.

Ephē 4.

Societas beatorum.

Dei pulchritudo & conspectus.

Illud, illa pulchritudo, illa virtus, illa gloria, illa magnificentia, illa maiestas. Ultra enim omnem sanctorum est gloriam, ipsius inestimabilem adipisci conspectum, & splendore maiestatis eius irradiari. Si enim quotidie oporteret nos tormēta perferre, si ipsam gehennam paruo tempore tolerare, vt Christum videre possemus in gloria venientem, & sanctorum eius numero sociari, nō erat dignum pati omne quod mœstum est, vt tantæ bonitatis gloriæ participes haberemur? Quæ erit illa, fratres charissimi, iustorum gloria, quàm magna sanctorum lætitia, cum vnaquæque facies lucebit vt sol, cum ordinibus distinctis populum suum Dominus in regno patris sui cœperit recensere, & meritis atque operibus singulorum præmia restituere, pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna præstare, adducere sanctos in visionem paternæ gloriæ, & facere in cœlestibus cōsedere, vt sit Deus omnia in omnibus, æternitatemq; suis amatoribus & immortalitatem largiri, ad quam eos sanguinis sui viuificatione reparauit, denuò ad paradysum reducere, & regna cœlorum in fide & veritate suæ pollicitationis aperire? Hæc hæreant firmiter sensibus nostris, hæc intelligentur plena fide, hæc toto corde diligantur, hæc indefinitum operum magnanimitate acquirantur. Res posita est in potestate facientis, quia regnum cœlorum vim patitur. Res ista, & homo, id est, regnum cœleste aliud non quærit precium, nisi te ipsum. Tantum valet, quantum es tu. Te da, & habebis illam. Quid turbaris de precio? Christus semetipsum dedit, vt acquireret te regnum Deo patri. Ità & tu te ipsum da, vt sis regnum eius, ac non regnet peccatum in mortali tuo corpore, sed spiritus in acquisitionem vitæ.

Gaudium beatorum.

Retributio præmiorum pro meritis.

Item in manuali cap 16. Matth. 11. Precium quo comparatur Regnum cœlorum. 1 Cor. 15. Rom. 6.

2 CYPRIANVS in libro de mortalitate: Patriam nostram paradysum computamus, parentes patriarchas habere iam cœpimus, quid non properamus & currimus, vt patriam nostram videre, vt parentes salutare possimus? magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum, fratres & amici nos expectat, & de nobis sunt solliciti. Ad horum conspectum & amplexum venire, quanta & illis & nobis in commune lætitia est? qualis illic cœlestium regnorum voluptas sine timore moriendi, & cum æternitate viuendi? quàm summa & perpetua felicitas? Illic Apostolorum gloriosus chorus: illic prophetarum exultantium numerus; illic martyrum innumerabilis populus ob certaminis

Societas Sanctorum.

d d d d 2 &

& passionis victoriam coronatus: triumphantes illic virgines, quæ concupiscentiam carnis & corporis, continentia robore subegerunt: remunerati misericordes, qui alimentis & largitionibus pauperum iustitiæ opera fecerunt, qui Dominica præcepta seruantes, ad cælestes thesauros terrena patrimonia transtulerunt. Ad hos, fratres dilectissimi, auida cupiditate properemus.

3 CHRYSOSTOMVS epistola quinta ad Theodorum lapsus: Concipe animo statum vitæ illius, quantum homini concipere datur: nam iuxta rei dignitatem nobis sermo nullus adesse potest: ex ijs tamen quæ audimus, ceu per ænigmata coniecturam quantulamcunque faciemus. Abiit, inquit, dolor, & tristitia & gemitus. Quid igitur ea vita beatius erit? Non est cur illic pauperiem metuas & morbum. Nemo videbit cõtumeliosum, nec iniquè oppressum, nec exasperatum, aut irascentem, aut inuidentem: nemo ardentem absurda concupiscentia, aut moerentem propter sumptum necessarium, aut à magistratu vapulantem. Omnis enim affectuum turba, quæ hic sedata est, perimetur: omnia erunt pax, læticia, gaudium, omnia serenitas & tranquillitas, omnia dies & splendor & lux: lux non quæ nunc est, sed planè alia, quæ hanc tantum excedit fulgore, quantum ea lumen lychni: neque enim occultitur illic aut nocte, aut cõgressu nubium, nec vrit, neq; inflammat corpora: nam nox non obumbrat, nec aderit vespera, nec frigora, nec æstus, nec alia huius generis immutatio: sed omninò alia est conditio, quam demùm ad hoc idonei reperiri intelliger: non est illic senium, nec senectæ mala, quæq; obnoxia sunt corruptioni, è medio & è pedibus, quod aiunt, tollentur. Omnia occupabit vbiq; incorruptibilis gloria: & quod omnium longè est maximum, continua fruuntur conuersatione cum Christo, ynà cum angelis, cum archangelis, cum superioribus potestatibus. Contemplare cælum, animaduerte permutatum fore habitum totius creaturæ: nihil enim huiusmodi, vt nunc est, manebit, sed multo pulchrius erit & præclarior: & quantum plumbo aurum vibrans aëra, tantum hac rarum præsentium specie futurus ille decor illustrior erit, quemadmodùm beatus Paulus ait: Quoniam & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis. Etenim nunc ceu corruptionis particeps multa patitur, quæ ferre corpus contingit: tum verò hæc vniuersa reijciat, nobisq; exhibebit elegantem & incorruptibilem habitudinem. Incorruptibile nanciscetur anima corpus, quæ & ipsa in melius formabitur. Vndè putas tum simultas? vndè pugna? Iucundus

nimi.

Vita æternæ
qualiscunque
descriptio.

Esa. 35.
Quæ absint à
vita beata.

Iucunda & læta
omnia.

Societas
Christi & san-
ctorum.
Corpori cæ-
lestium qua-
litas post iu-
dicii diem.

Rem. 8.

Nulla aduer-
sa timenda.

nimirum contentus erit in hoc, quod omnes sancti perpetuò inter se consentient: nullus illic calumniator timendus, nulla dæmonū insidiæ, nullæ minæ, nulla mors, nec ea qua hic extinguimur, nec altera quæ hac multo est acerbior: omnis harum rerum expectatio desijt. Et quemadmodùm puellus regius primùm alitur cibo non admodùm splendido, terretur minis pædagogi, nè per indulgentiam lapsus, paterna se indignum reddat hæreditate: mox nactus regiam potestatem, omnia hæc mutat, præsidet cum magna libertate, vestitus purpura, diademateq; ornatus, & stipatus numerofo satellitio, abiectis ab anima rebus humilibus ac subamaris, in quorū tunc locum omnia magnifica, omnia iucunda successerunt: sic tunc eueniet omnibus sanctis. Atqui sermonis elegantia, & vires nihil possunt: ad montem illum oratione pergamus, vbi Dominus transformatus est: contemblemur eum splendens, sicut resplenduit, quamquam ne sic quidem vniuersum nobis futuri seculi splendorem exhibuit, quia fuit quod tum apparuit, attemperatio quædam pro captu nostro, neutiquàm accurata rei demonstratio. quod à verbis Euangelistæ manifestum est. Quidnam ait? Splenduit, inquit, sicut sol. Cæterùm incorruptibilium corporum gloria nõ tantam lucem demittit, quantam illud corruptibile corpus: neq; talis eiusmodi oculi mortales capere sufficiunt. Ad hanc quidem visionem oculi requiruntur incorruptibiles & immortales. Verùm in monte tum aperuit tantū lucis, quantum ferre potuerunt citra læsionè aciei, atq; afflictionem oculorum contuentium in illud, quod tamen aliter cecidit: præciderunt enim in faciem. Dic, obsecro, si quis te in theatrum induceret, vbi magna multitudo hominum sederet amicta stolis aureis, & in medio omnium ostenderet alium quemdam adornatum eximie gemmis, regio vestitu insignem, coronam habentem in capite, deinde polliceatur te assumpturum in numerum eorum, num omnia faceres quæ ipse iusserit? Euola nunc in cælos animo, in illud intende theatrum, quod non coijt ex huiusmodi viris. Conuentus est illic eorum qui exuperant omne precium auri, lapidum preciosorum, radiorū solis, & omnis visibilis formæ, non hominum solum, sed eorum qui hominibus antecellunt, angelorum, archangelorum, thronorū, dominationum, principatū, potestatum. De rege ipso nihil satis idoneum dici potest, ad eum sermonem & metem excedit eius pulchritudo, formositas, splendor, gloria, maiestas, magnificentia. Tantum ne bonorum à nobis ipsis submouebimus, quo declinemus exigui temporis laborem? Quod

Similitudo.

Transfigura-
tio Domini
representauit
nobis splendore
futura
seculi.
Matt. 17.

Descriptio
cõfessus beatorū
simili.

Dei pulchritudo.

dddd 3 fi

si quotidie foret infinitiis moriendum, ferendum tanten esset. **Præ-**
tere à gehennam tormentarū omnia conuenit sustinere, vt videre
 queas Christum venientem in gloria sua, & conscribi ordini San-
 ctorum. Audi quid Petrus dicit, Bonum est nos hic esse. Si Petrus
 qui vidit obscuram quandam imaginem futurorum, omnia conti-
 nuò reiecit ab animo, propter voluptatem inditam animæ à tali
 ad spectu: quid dicemus quandò rerum veritas adierit, quandò re-
 gis cubiculis adaperis cõueri licebit ipsum Regem, non per æni-
 gma, nec per speculum, sed facie ad faciem: non ampliùs, inquam,
 per fidem, sed per speciem? Et post nonnulla: Quis vel delineabit
 voluptatē, quæ ex conuictu Christi extabit, aut vtilitatem, aut gau-
 dium? Etenim anima quæ in propriam redijt naturam, quæ in re-
 liquum tempus multa libertate Dominum suum suscipit, quantū
 ea fructum capiat, quantum dulcedinis, quantum lucrum, haud
 quisquam vnquam satis explicabit: nec solidū læta bonis præsen-
 tibus, sed secuta tutaq; erit, quòd tanta gaudiorum semina nequa-
 quam desitura sint. Eam itaq; iucunditatem vniuersam sermone q̄
 effinget, quis attinget cogitatione? Quòd si hæc fluxa suos possesso-
 res in tanta gaudia sustollunt, & animum, licet incerta subitāq; sint
 in iugem effundunt læritiam: quid putas futurum de animis illis
 accersitis ad infinita bona, quæ in cælis p̄os manent, quæ fixa fem-
 perq; duratura sunt, quæ virtute quoq; his præsentibus longè præ-
 stant, nedūm constantia sua nunquam desitura, & cuiusmodi haud
 quaquam ascenderunt in cor hominis?

Ad amorē vi-
 te beatæ quo
 modò excita-
 ri illiteratus
 possit.

Quicquid vo-
 les adierit, quic-
 quid nolis
 aberit.

Voluntati cõ-
 formitas, ac
 charitas mu-
 tua.

Singuli erunt
 p̄fecti reges.

4 ANSELMVS in epistola secunda ad Hugonem: Sic aliquem
 illiteratum & qui altiora non possit capere, ad beatitudinis æternæ
 desiderium existimo posse incitari. Frater charissime, regnum cæ-
 lorum clamat Deus se habere venale. Quod quidem regnum cælo-
 rum tale est, vt eius beatitudinem & gloriam, nec oculus hominis
 mortalis possit videre, nec auris audire, nec cor cogitare. Vt tamen
 aliquo modo illud possis cogitare: quisquis ibi regnare meruerit,
 quicquid ipse volet, hoc erit in cælo & in terra: quicquid verò no-
 let, non erit in cælo & in terra. Tanta enim erit dilectio inter Deum
 & eos qui ibi erunt, & inter seipsos inuicem, vt omnes se inuicem
 diligant sicut seipsos, sed plūs ament omnes Deum quàm seipsos.
 Et p̄pter hoc nullus ibi volet nisi quod Deus, & quod volet vnus,
 hoc volēt omnes, & q̄d vnus vel oēs, hoc ipsum volet Deus. Quæ p̄-
 pter quicquid vnusquisq; volet, hoc erit & de seipso, & de omnib;
 alijs, & de tota creatura, & de ipso Deo. Et sic singuli erūt p̄fecti re-
 ges,

ges, quia quod singuli volunt, hoc erit, & omnes simul cū Deo vnus
 rex & quasi vnus homo, quia omnes vnū volēt, & q̄d omnes volunt
 erit. Et post pauca: Ama Deū plusquam teipsum, & iam incipis te-
 nere q̄d ibi p̄fectè vis habere. Concorda cū Deo & hominib;, si tan-
 tum ipsi à Deo nō discordēt, & iam incipis cū Deo & cū omnibus
 sanctis eius regnare. Nā secundūm q̄d tu cōcordabis modò cū Deo
 & cū hominib; in voluntate illorū, concordabit tūc Deus & omnes
 sancti tecū in tua voluntate. Si ergò vis esse rex in cælo, ama Deum &
 homines sicut debes, & mereberis esse q̄d optas. Hūc amorē nō po-
 teris habere p̄fectū, nisi euacuaueris cor tuū ab omni alio amore.

5 IDEM in libro de similitudinibus, capite quadragesimo septi-
 mo: Multi homines quibus nonnunquam boni mores & iusta ope-
 ra proponuntur, vt & se in eis, seculi postposita vanitate, exercent,
 admonentur, inquirere solēt, quam obrem, quo premio, qua retri-
 butione. Respondetur itaq; illis quod scriptum est: Quia nec oculo
 vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præpara-
 uit Deus diligentibus se. Quod cūm illi nō clarè, quid sit, aduerte
 re possunt, repetitur hoc ipsum alijs verbis, & dicitur eis: præmiū
 quod his qui in hac vita Deo seruiunt, in futura vita recompēsatur
 vita æterna, beatitudo æterna, æterna iucunditas, sufficientia simul
 omnium commodorum secundūm voluntatem, & sine omni indi-
 gentia. Hæc ergò cūm illis hoc modo dicuntur, bona quidem &
 magna, vt sunt, videntur: sed quia non intelligunt, quid in ipsa vita
 habituri sint, nec subito quid sit omnium cōmodorum secundūm
 voluntatem sufficientia, & sine omni indigentia, percipere possunt,
 hæret animo, nec multūm efficaci sapore ad audita trahitur. Quid
 igitur agendum, vt hæc illis aliquatenus sapiant, & sic ad bona ope-
 ra euigilent? Puerorum more cibandos existimo eos, qui si aliquan-
 dō grossum aliquod pomum edendum percipiunt, illud ob denti-
 um teneritudinem & oris angustiam assumere nequeunt, si pro il-
 lorum capacitate prius non fuerit particulatim diuisum. Itaque
 diuidamus in partes magna quæ diximus, vt inde possint ad vitam
 nutriri, de quibus agimus. Quæ vt meliùs eluceant, consideremus
 quæ in hac vita mens auidius amet humana, & ex his prout pos-
 sumus, coniectemus illa eos habituros in vita æterna multo ex-
 cellentiùs, si quidem inter multimoda mundi pericula constitu-
 ti, Domini fuerint præcepta secuti: atque cum ipsi illius adepti fu-
 erint plenitudinē desiderij sui, se nequaquā fraudatos percipient. Hoc
 igitur vt prætaxauim;, faciam;, & à minimis paulatim p̄grediamur.

Quatu-

Principiū re-
 gni cælestis
 quòd hic ha-
 beatur.

Quid respon-
 dēt ijs, qui
 querūt de p̄-
 mio & mer-
 cede, quæ
 Deo seruien-
 tibus debe-
 tur.

Prima respō-
 sio generalior.

1. Cor. 2.
 Secunda mi-
 nis generalis
 & distinctior.
 Sufficientia
 omnium cōmo-
 dōrū secundū
 voluntatē, sine
 omni indi-
 gentia.

Simile à pue-
 ris deductū.

Ex his quæ in
 hac vita mēs
 humana magis
 amat, deduci possu-
 mus ad cogniti-
 onē qualē-
 cunq; eorum
 quæ sunt in
 vita æterna.

Quatuordecim igitur sunt beatitudinis partes, quas finito generali examine, perfectiūs omnes electi habebunt, totidemq; miseriarum genera, quæ mali tunc sustinebunt. Hæ autem beatitudinis partes atq; miseriarum, sic sibi inuicem omninò sunt contrariæ, quomodò & ipsi qui eas accipiunt, in remuneratione.

Partes beatitudinis quatuordecim.

Misericordiarum partes totidem.

Septem pertinent ad corpus, & alia 7 ad animam.

Solum in vita futura perfectè habetur predictæ partes beatitudinis & miseriarum.

Pulchritudo quæta beatorum & diuerso quanta deformitas damnatorum. Matth. 13. Velocitas iustorum.

Gravitas & pòdus corporum dånatorum. Matth. 22. Fortitudo beatorum. Imbecillitas damnatorum.

CAPITE quadragesimooctauo: Partes verò beatitudinis sunt, pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, longæuitas, sapientia, amicitia, concordia, honor, potestas, securitas, gaudium. Partes verò miseriarum, quatuordecim prælibatis beatitudinibus cõtrariæ, hæ sunt: **CAPITE** quadragesimonono: Turpitude, ponderositas, imbecillitas, seruitus, infirmitas, anxietas, vitæ breuitas, insipientia, inimicitia, discordia, dedecus, impotentia, timor, tristitia. Notandum quòd sicut septem priores illius beatitudinis partes ad corporis beatitudinem, septemq; posteriores ad animæ pertinent beatitudinem: sic quoque septem priores huius miseriarum partes, corporis: septemq; vltimæ, miseriam perficiunt mentis. Quicumque ergò illas omnes beatitudinis partes habere poterit, perfectam corporis & animæ beatitudinem possidebit. Quemcunque verò has omnes miseriarum partes tolerare contigerit, summæ corporis & animæ miseriarum subiacebit. Verùm in hac vita, nec vnam illius beatitudinis & huius miseriarum partem quicquam potest habere, nec rursus ex toto ea carere. In alia verò vita aut perfectam habens beatitudinem, miseriarum nullatenus subiacebit: aut summæ subiaccens miseriarum, omninò beatitudine carebit.

CAPITE quinquagesimo: In illa siquidem vita pulchritudo iustorum, solis pulchritudini, qui septemplexiter, quàm modò sit, splendidior erit, adæquabitur. Vnde scriptum est: Fulgebunt iusti sicut sol in conspectu Dei. Si verò iniustus fuerit, cœno & omni caduere foetidior erit, omniq; fuligine turpior erit. **CAPITE** quinquagesimoprimo: Velocitas quæ pulchritudine non minùs amatur, tanta nos comitabitur, vt ipsi angelis Dei æque celeres simus, qui à cælo ad terras & econuersò dicto citiùs dilabuntur. Malus verò tanto pœnarum pondere premetur, vt nec pedem quidem, vel manus vel aliquid sui corporis possit mouere. Vnde & illud in Euangelio: Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores. **CAPITE** quinquagesimosecundo: In futuro sic iustus fortis erit, vt etiam, si velit, terram commouere possit: & sic econuersò iniustus imbecillis, vt nec etiam vermes amouere queat ab oculis suis. **CAPITE** quinquagesimotertio: Sicut ang-

gelis nihil obstitit, nec aliquid eos impedire potest, vel constringere, quin pro velle suo cuncta penetrent liberrimè, ita non erit aliud quod obstaculum quod nos retardet, nulla clausula quæ nobis videntis obstat, non elementum, quod nobis ad velle nostrum paruuum omninò non exercet. In illa etenim vita si bonus fuerit, nihil patietur quod nolit, sed agere permittetur quæcunque voluerit. Si verò fuerit malus, ad omnia quæ noluerit, cogetur: & ab omnibus quæ voluerit, prohibebitur. **CAPITE** quinquagesimoquarto: Incunctanter, vt mea quidem fert opinio, adstruere licet, sanitatem vitæ futuræ ita vigere, & immutabilem ac inuiolabilem fore, vt ineffabili quadam dulcedine suauitatis totum hominem repleat, & omne quod alicuius in se vicissitudinis, mutabilitatis aut læsionis suspicionem præterequeat, procùl arceat atque repellat. Sic igitur iustus erit sanus. At verò quemlibet iniustum tanta ibi infirmitate scias infirmari, vt nullo postmodum medicine queat medicari. **CAPITE** quinquagesimoquinto: Post hanc vitam aut in omnimoda voluptate sunt, aut omninò replebuntur anxietate. **CAPITE** quinquagesimoseptimo: In illa futura vita delectatio quædam ineffabilis bonos inebriabit, & inestimabili dulcedine sui totos eos inenarrabili abundantia satiabit, quod dixi toros? oculi, aures, nares, os, manus, guttur, cor, iecur, pulmò, ossa, medullæ, extra etiam ipsa & cuncta singulatim, singulaq; membra eorum, in communi tam mirabili delectationis & dulcedinis sensu replebuntur, vt verè totus homo torrente voluptatis Dei potetur, & ab vbertate domus eius inebrietur. Verùm econtrariò, vt dictum est, credimus de iniusto. Sit enim ante oculos cordis positus exempli causa, homo aliquis, qui tam in ipsis oculorum suorum pupillis, quàm & in singulis membris ferrum ignitum & candens infixum habeat: ita vt nec medullæ, nec intestina, nec omninò quicquam in toto ipso cruciatu, immanitate illius careat vel eam leuius quàm in oculis aliquatenus sentiat. Quid dicam angustiat? Quis hunc æstimet sanæ mentis inter ista? **CAPITE** quinquagesimooctauo: Si benè vixerit nunc, tunc viuet quantum & Deus. Vnde scriptum est: Iusti autè in perpetuum viuent. Si verò malè vixerit, non nisi moriendo tunc viuere poterit. Nihil ergò breuius illa vita, cui mors fuerit semper iuncta. **CAPITE** quinquagesimonono: Sapientia quam omnes in hac vita non vtiliter amant, tãta in futura vita bonis erit, vt eorum quæ scire voluerint, nihil sit quod ignorent. Bonus enim perfecta, quæ Deus est, sapien-

Libertas beatorum.

Seruitus reproborum.

Sanitas sanctorum.

Mala valetudo dånatorum.

Voluptas & miseria futura vitæ.

Voluptas beatorum quæta, & diuerso miseria maiorum.

Longæuitas beatorum.

Sapientia vitæ breuitas maiorum.

Hactenus de beatitudine & miseria

corporis

Sapientia sanctorum quæta.

ria replebitur, eamq; facie ad faciem intuebitur. Quam dum ita p-
 spexerit, creatura totius naturā videbit, quā in Deo melius quā
 in seipsa consistit. Tunc etenim iusti omnia scient, quā Deus fecit
 scienda, tam ea quā prāterita, quā ea quā postmodū sunt fu-
 tura. Ibi ā singulis omnes, ibi ab omnibus singuli cognoscuntur,
 nec quenquam omninō latebit, qua patria, qua gente, qua stirpe
 quis editus fuerit, vel quid etiam in vita sua fecerit. **CAPITE**
 sexagesimoprimo: Si autem fueris malus, vera omninō sapientia
 priuatus, tantis vrgeberis doloribus, vt non solū insipiens, ve-
 rūm omninō fias & amens. **CAPITE** sexagesimosecundo: Bonū
 quēque sic Deus omnesq; alij diligēt boni, vt eum habere odio
 vltra non possint. Quantum nanque quisque seipsum, tantū & tam
 diū diliget & alterum. Malum autē quēq; sic Deus omnesq; bo-
 ni habebunt odio, v; nec filius quidem pietatem habeat de patre in
 pœnis conspecto. **CAPITE** sexagesimotertio: Corpus & anima
 cuiusq; sancti, immō concordia tantā erunt omnes iusti, quantā
 in prāfenti sunt oculi nostri. Sicut enim oculus vnus veri non po-
 test, quō non vertatur & alius, sed in eandem partem semper vol-
 uuntur: sic etiam corpus & anima, vel societas illa iustorum nihil
 poterunt velle diuersum, sed eandem semper voluntatem habe-
 bunt. Corpus enim vnū erimus, ecclesia vna erimus, spōsa Chri-
 sti erimus, quicunq; ibi erimus. Ipsa Dei voluntas non erit ā tua di-
 uersa, sed sicut tu quod ille, itā & ille volet in cūctis quod tu: caput
 nanq; ā suo corpore quomōdō discreparet? **CAPITE** sexagesi-
 moquarto: In illa admirabili & glorificata dispositiōe & æquē dis-
 posita glorificatione beatæ ciuitatis Dei, itā quisq; quod adeptus
 fuerit, amabit, vt statum suū potiori gradu immurari non velit.
 Quare? quia cuique satis erit sua felicitas & beatitudo, sibi pro me-
 ritis suis misericorditer impartita. Mali verō in discordia tanta p-
 sistent, vt eorum corpus & anima semper dissideant. Nam & cor-
 pus animam odio habebit, eō quōd malē vnquā cogitauerit, &
 anima corpus, eō quōd malē cogitata opera compleuerit, pro qui-
 bus omnibus torquentur in pœnis. **CAPITE** sexagesimosepti-
 mo: In illa beata superiorum ciuium societate quemadmodū hi
 qui summæ Deitati sunt propinquiores, & ob hoc alijs prāstanti-
 ores, dij dicentur, itā & qui illis sunt inferiores, quoniam vna & ea-
 dem qua & ipsi summæ Deitati pro sua capacitate participant, si-
 mili nomine deos dicendos esse necesse est. Talis honor, vt prāli-

Sciētia iusto-
rum.

Ignorantia &
insipientia
dammatorū.

Amicitia be-
atorum.
Inimicitia
malorum.

Concordia
quā sit in
vita æterna.

Discordia
quā sit in
ferno.

Honor in
æterna vita.

bauimus, iustis pro modo meritorum exhibebitur. Quisquis verō
 malus econtrā sic exhonorabitur, vt in omni fœtore deiectus, ver-
 mium etiam dominio subijciatur. **CAPITE** sexagesimo octa-
 uo: In futuro, aut verē prāpotens, aut erit quisque omninō sem-
 perq; impotens. Bonus autem quicquid voluerit facere pote-
 rit, quoniam ipsum omnipotentem in omnibus suā voluntati cō-
 cordantem habebit. Malus verō nihil quod velit, agere quibit.
CAPITE sexagesimonono: In futuro aut securitatem per-
 fectam, aut ē contra summum habebit timorem. Bonus autem
 quicquid voluerit habebit, & nihil ex eo se amissurum timebit,
CAPITE septuagesimo: Malus verō & semper tormen-
 ta quā patietur, pauebit, & nunquā ex eis euadere poterit.
CAPITE septuagesimoprimo: In seculo futuro aut læti-
 tia, aut tristitia quisq; replebitur summa. Bonus enim quisque
 omninō tunc poterit gaudere, quia prādictas omnis beatitudi-
 nis partes obtinebit perfectē. Quid ergō beatius isto, quo tunc
 replebitur iustus gaudio? adhuc tamen ad cumulum beatitudinis
 suā aliud habebit, vnde magis possit gaudere: quia enim quisque
 sic, vt se, alterum amabit: patet quia sic de illius felicitate, vt de sua
 gaudebit. O quot igitur & quanta gaudia quisque obtinebit, qui
 de tot & tantis beatitudinibus sanctorum iubilabit? Quōd si tan-
 tū de alijs, quos vt se diliget, gaudebit: quantum de Deo, quem
 supra se diliget, exultabit? Gaudium enim erit ei intūs & extra,
 gaudium sursūm atque deorsūm, gaudium circūcirca, vbiq;
 gaudium plenum. Malus verō econtrā tristitia replebitur sum-
 ma, quia omnes miserā partes, quibus nihilominus se circū-
 septum, sentiet, inuitabiliter sine fine patietur & indefinen-
 ter.
 6 H V G O libro quarto de anima, capite decimoquinto: Bea-
 torum omnium simul in communi actio septiformis est. Vi-
 uunt, sapiunt, amant, gaudent, laudant, veloces sunt, securi-
 sunt. Viuunt vita sine fine, sine molestia, sine diminutione, sine
 omni aduersitate. Vita eorum visio & cognitio beatæ Trinitatis:
 sicut DOMINVS ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te DEVM
 verum, & quem misisti IESVM CHRISTVM. Sapiunt con-
 filia atque iudicia DEI, quā sunt abyssus multa. Sapiunt cau-
 sas & naturas & origines omnium rerum. Amant DEVM in-
 comparabiliter: quia sciunt vnde & ad quid eos Deus prouexit.

Quāto dede-
core afficiantur
damaati.

Potestas bo-
norum.
Impotentia
malorum.
Securitas be-
atorum.
Timor dāna-
torum.

Gaudiū bo-
norum perfectū
& plenum.

Tristitia ma-
lorū summa.

Septiformis
actio beato-
rum.
Viuunt.

Ioan. 17.
Sapiunt.
Amant.

Gaudent. Amant singuli singulos sicut seipfos. Gaudent de Deo ineffabiliter. Gaudent de tanta sua beatitudine. Et quia vnusquisq; vnum quemque diligit sicut seipsum, tantum gaudium quisque habet de bono singulorum, quantum de suo: quoniam bonum quod non habet in seipso, possidet in altero. Cōstat igitur quod singuli tot gaudia habēt, quot socios: & singula gaudia tāta sunt singulis, quantum proprium singulorum. Cū autem quisque plūs amet Deum, quā seipsum, & omnes alios secum: plūs gaudet de Dei felicitate, quā de sua & omnium aliorum secum. Si ergo cor vnus cuiusque vix capit suum gaudium, quomodō capit tot & tanta gaudia? Ideō dicitur: Intra in gaudium Domini tui: non, Intret gaudium Domini tui in te: quia capi non possēt. Indē laudent Deum sine fine: sine fastidio, sicut scriptum est: Beati qui habitant in domo tua Domine: in secula seculorum laudabunt te. Veloces sunt, quia vbi cūque esse vult spiritus, ibi est etiam corpus. Omnes securi sunt. Securi sunt de tali vita, de tanta sapientia, de tanto amore, de tanto gaudio, de tali laude, de tali velocitate, quod nullum finem, nullam diminutionem, nullum detrimentum habebunt.

Matth. 25. Laudent.
Psal 83. Veloces sunt.
Securi sunt.

7 **CAPIT E** decimosexto: In ea cælesti patria est vita sine morte, Iuuentus sine senectute, Sanitas sine infirmitate, Requies sine labore, Gaudium sine tristitia, Pax sine discordia, Delectatio sine fastidio, Lux sine tenebris, Pulchritudo sine turpitudine, Agilitas sine ponderositate, Fortitudo sine imbecillitate, Libertas sine seruitute, Voluptas sine anxietate, Longæuitas sine vitæ termino; Sapientia sine insipientia, Amicitia sine inimicitia, Concordia sine discordia, Honor sine dedecore, Securitas sine timore.

8 **AVGVSTINVS** in psalmum octogesimum tertium: Beati qui habitant in domo tua. Possident Hierusalem cælestem sine angustia, sine pressura, sine diuerſitate & diuisione limitum: omnes habent eam, & singuli habent totam. Magnæ illæ diuitiæ, non angustat frater fratrem, nulla ibi indigentia est. Quid ergo ibi acturi? In secula seculorum laudabunt te. Hoc erit totum negocium nostrum, sine defectu, Alleluia. Non vobis fratres videatur, quasi fastidium ibi futurum: quia si modō hoc diū dicatis, non duratis ab illo gaudio, necessitas vos auertit. Securi ergo simus fratres, non nos satiabit nisi laus Dei. Si deficias ab amore, deficies à laude: si autem amor sempiternus erit, quia illa insatiabilis pulchritudo erit, noli timere ne non possis semper laudare, quem semper poteris amare.

Quid sit in vita æterna, & quid absit.

Quid agent beati in vita æterna.

Laudabunt Deū sine fastidio & labore.

Deficiens ab amore, deficiat à laude.

9 **IDEM** libro decimo de ciuitate Dei, capite decimosexto: Illa visio Dei, tantæ pulchritudinis visio est, & tāto amore dignissima, vt sine hac, quibuslibet alijs bonis præditum atq; abundantem, nō dubitet Plotinus infelicissimum dicere.

Visio Dei quantæ pulchritudinis.

10 **ET** libro vigesimo secundo de ciuitate Dei, capite vigesimo nono & trigesimo: Item libro tertio de libero arbitrio, capite vltimo, & libro tertio de symbolo ad Catechumenos, capite vltimo, vt supra de fide & symbolo, quæstione 21. A 1. 2. 3. 5.

De vita æterna.

11 **LIBRO** primo de Trinitate, capite decimotertio: Illa visio Dei qua cōtemplabimur incōmutabilem atq; humanis oculis inuisibilem Dei substantiam, quæ solis sanctis promittitur, quam dicit Apostolus Paulus, Facie ad faciem: & de qua dicit Apostolus Ioannes, Similes ei erimus, quoniā videbimus eum sicuti est: & de qua dicitur, Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt contempler delectationem Domini: & de qua dicit ipse Dominus: Ego diligam eum, & ostendam meipsum illi: & propter quam solam fide corda mundamus, vt simus beati mundi cordes, quoniam ipsi Deum videbūt, & si qua alia de ista visione dicta sunt, que copiosissime sparsa per omnes scripturas inuenit, quisquis ad eam quærendam oculum amoris intendit: sola est summum bonum nostrum, cuius ad piscendi causa præcipimur agere quicquid recte agimus.

Visio Dei est summum bonum nostrum.

1. Cor. 13.

1. Ioan. 3.

Psal. 26.

Ioan. 14.

Matth. 5.

12 **ITEM** in libro de catechizandis rudibus, capite vigesimo quinto: Fuge frater illa tormenta, vbi nec tortores deficiunt, nec torti moriuntur, quibus sine fine mors est, non posse in cruciatibus mori: & exardescere amore, atque desiderio sempiternæ vitæ sanctorum, vbi nec operosa erit actio, nec requies desidiosa: laus erit Dei sine fastidio, sine defectu: nullum in animo tædium, nullus labor in corpore, nulla indigentia, nec tua cui subueniri desideres, nec proximi cui subuenire testines. Omnes deliciae Deus erit, & societas sanctæ ciuitatis in illo & de illo sapienter beateq; viuentis. Efficiemur enim, sicut ab illo promissum speramus & expectamus, æquales angelis **DEI**, & cum eis pariter illa Trinitate fruemur iam per speciem, in qua nunc per fidem ambulamus.

Laudant Deū sancti sine labore & fastidio.

Matth. 22.

2. Cor. 5.

Matth. 5.

13 **TRACTATV** quarto in epistolam Ioannis: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Ergo visuri sumus quandam visionem fratres, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Visionem quandam, visionem præcellentem omnes pulchritudines terrenas, auri, argenti, nemorum atq; cam-

1. Cor. 2. Visio Dei quàm amena & iucunda.

porum, pulchritudinem maris & aëris, pulchritudinem solis & lunæ, stellarum, angelorum, omnia superantem, quia ex ipso pulchra sunt omnia. Quid ergo erimus, quando videbimus quod nobis promissum est? Similes ei erimus, quonia videbimus eum sicuti est.

14 IDEM Augustinus in libro meditationum, capite vigesimo secundo: O tu vita, quam præparauit Deus his qui diligunt eum, vita vitalis, vita beata, vita secura, vita tranquilla, vita pulchra, vita munda, vita casta, vita sancta, vita ignara mortis, nescia tristitiæ, vita sine labe, sine dolore, sine anxietate, sine corruptione, sine perturbatione, sine varietate & mutatione, vita totius elegantia & dignitatis plenissima, vbi non est aduersarius impugnans, vbi nulla peccati illecebra, vbi est amor perfectus, & timor nullus, vbi dies æternus, & vnus omnium spiritus, vbi Deus facie ad faciem cernitur, & hoc vitæ cibo mens sine defectu satiatur. O tu vita felicissima, o regnum verè beatum, carens morte, vacans sine, cui nulla tempora succedunt per æuum, vbi continuus sine nocte dies nescit habere tempus, vbi victor miles illis hymnicis angelorū sociatus choris, cantat Deo sine cessatione canticum de canticis Sion.

15 CAPITE vigesimo quinto: Dispar est gloria singulorum, sed communis est lætitia omnium. Plena & perfecta ibi regnat charitas, quia DEVS est ibi omnia in omnibus, quem sine fine vident, & semper videndo in eius amore ardent, amant & laudant, laudant & amant. Omne opus eorū laus Dei sine fine, sine defectu, sine labore.

16 SOLILOQUIORVM animæ ad Deum capite vigesimo primo: Si pro hoc corpore ignobili & corruptibili tam magna & innumera beneficia præstas à cælo & aëre, à terra & mari, à luce & tenebris, à calore & umbra, rore & imbre, ventis & pluuijs, volucris & piscibus, bestijs & arboribus, & multiplicitate herbarū & germinum terræ, & cunctarum creaturarū tuarum ministerio nobis successiuè per sua tempora ministrantium, vt alleues fastidium nostrum: qualia, quæso, & quam magna & innumerabilia erūt illa bona, quæ præparasti diligentibus te, in illa cælesti patria, vbi te videbimus facie ad faciem? Si tanta facis nobis in carcere, quod ages in palatio? Magna & innumerabilia sunt opera tua Dñe rex cælorum. Cùm enim sint hæc oia valde bona & delectabilia, quæ bonis pariter malisque communia tradidisti, qualia futura sunt illa, quæ solis bonis recondidisti? Si tam innumera & varia dona tua, quæ nunc amicis pariter tribuis & inimicis, quæ magna & innumerabilia, quam dul-

Vita beata
qualis vita
sit.

Dispar gloria.
Plena charitas.
Se opus laudare Deum

Si Deus tam
multa tribuit
moritur is
qualia & quæ
ta largietur
in æternū cū
eo victuris.

dulcia & delectabilia, quæ solis tuis es largiturus amicis? Si tanta solatia in hac die lachrymarum, quanta conferes in die nuptiarum? Si tanta delectabilia continet carcer, quæ, quæso, continet patria? Oculus non vidit DEVS absque te, quæ præparasti diligentibus te. Secundum enim magnam multitudinem magnificentia tua, est etiam multitudo magna dulcedinis tuae, quam abscondisti timentibus te: magnus enim tu es Domine Deus meus & immensus, nec est finis magnitudinis tuae, nec est numerus sapientia tuae, nec est mensura benignitatis tuae, nec est finis, nec est numerus, nec est mensura retributionis tuae: sed sicut magnus es tu, ita magna sunt donaria tua, quoniam tu ipse præmium & donum omnium legitimorum tuorum pugnantium.

CAPITE trigesimo quinto: Intra in gaudium sine tristitia, quod continet æternam lætitiā, vbi erit omne bonum, & non erit aliud quod malum: vbi erit quicquid voles, & non erit quicquid noles: vbi erit vita vitalis, dulcis & amabilis, semperque memorialis: vbi non erit hostis impugnans, nec vlla illecebra, sed summa & certa securitas, secura tranquillitas, & tranquilla iucunditas, iucunda felicitas, felix eternitas, æterna beatitudo, & beata trinitas, & trinitas vnitas, & vnitatis deitas, & deitatis beata visio, quæ est gaudium Dñi Dei tui. O gaudium super gaudium, gaudium vincens omne gaudium, extra quod non est gaudium: quando intrabo in te, vt videam Deum in te qui habitat in te? O æternū regnum, regnum omnium seculorum, vbi lumen indeficiens, & pax Dei quæ exuperat omnem sensum, in quo sanctorum animæ requiescunt, & lætitia sempiterna super capita eorū, gaudium & exultatione obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. O quam gloriosum est regnū, in quo recū Dñe regnāt oēs sancti, amici lumine sicut vestiarēto, habentes in capite suo coronā de lapide precioso. O regnū beatitudinis sempiternæ, vbi tu Dñe spes sanctorū & diadema gloriæ, facie ad faciem videris à sanctis, lætificās eos vndique in pace tua, quæ exuperat omnem sensum. Ibi gaudium infinitū, lætitia sine tristitia, salus sine dolore, via sine labore, lux sine tenebris, vita sine morte, omne bonum sine omni malo: vbi iuuentus nunquam senescit, vbi vita terminū nescit, vbi decor nunquam pallefcit, vbi amor nunquam tepescit, vbi sanitas nunquam marcescit, vbi gaudium nunquam decrefcit, vbi dolor nunquam sentitur, vbi gemitus nunquam auditur, vbi triste nihil videtur, vbi lætitia semper habetur, vbi malū nullū timetur, quonia ibi summū bonum possidetur, quod est videre semper faciem Domini virtutum.

Esa. 64.

Psal. 30.

Gaudium
quale.

Regni cælestis descriptio.
Philip. 4.

Videre facie
Dei.
1. Cor. 13.

CAPITE trigesimo sexto: Quid est videre facie ad faciem, nisi quod ait Apostolus, cognoscere sicut & cognitus sum, cognoscere veritatē tuam & gloriam tuam, hoc est cognoscere faciem tuam? Cognoscere patris potentiam, filij sapientiam, Spiritus sancti clemētiam, ipsius summæ Trinitatis vnam & indiuiduam essentiam. Videre enim faciem Dei viui, hoc est summum bonum, gaudium angelorum atque omnium sanctorum, præmium vitæ æternæ, gloria spirituum, lætitia sempiterna, corona decoris, brauium felicitatis, requies opulenta, pulchritudo pacis, intimum & externum gaudium, paradus Dei, Hierusalem cælestis, vita beata, plenitudo beatitudinis, gaudium æternitatis, pax Dei, quæ exuperat omnem sensum. Hæc est plena beatitudo, & tota glorificatio hominis, videre faciem Dei sui, videre eum qui fecit cælum & terram, videre eum qui fecit eum, qui saluauit eum, & qui glorificauit eum. Videbit eum cognoscendo, amabit diligendo, laudabit possidendo. Ipse enim erit hereditas populi sui, populi sanctorum, populi quem redemit. Ipse possessio felicitatis eorum, ipse præmium & merces expectationis. Ero, inquit, merces tua magna nimis: magnum enim magna decent. Et post pauca: Visio ergo tua, tota merces est, totum præmium, & totum gaudium quod expectamus. Hæc est enim vita æterna, hæc est, inquam, sapientia tua. Hæc est vita æterna, vt cognoscamus te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.

Genes. 17.
Visio Dei, tota merces & gaudium quod expectamus.
Ioan. 17.
Symphonia cælestis.

IN manuali capite sexto: Sonant ibi semper melliflua hymnorum organa, suauissima angelorum melodia, cantica canticorum mira, quæ ad gloriam & laudem tuam à supernis ciuibus decantantur. Amaritudo & omnis fellis asperitas in regione tua locum non habent. Non enim est ibi malus neque malicia, non est aduersarius & impugnans, nec est vlla peccati illecebra, nulla est ibi indigentia, dedecus nullum, rixa nulla, nullum improperium, causatio nulla, nullus timor, nulla inquietudo, nulla pœna, nulla dubietas, nulla violentia, nulla discordia: sed est ibi pax summa, charitas plena, iubilatio & laus Dei æterna, sine fine secunda requies, & gaudium semper in spiritu sancto.

Que à regno cælorum abfint.

Vitæ beatæ descriptio.

CAPITE septimo: O vita vitalis, vita sempiterna, & sempiternè beata, vbi gaudium sine mœrore, requies sine labore, dignitas sine tremore, opes sine amissione, sanitas sine languore, abundantia sine defectio, vita sine morte, perpetuitas sine corruptione, beatitudo sine calamitate. Vbi omnia bona in charitate perfecta, vbi species & visio facie ad faciem, vbi plena sciētia ad omnibus & per omnia

omnia, vbi summa Dei bonitas cernitur, & lumē illuminans à sanctis glorificatur, vbi præsens maiestas Dei conspicitur, & hoc vitæ cibo sine defectu mens intuentium satiatur. Vident semper & videre desiderant, sine anxietate desiderant, & sine fastidio satiatur. Vbi verus sol iustitiæ, mira suæ pulchritudinis visione omnes reficit, & ita vniuersos cælestis patriæ ciues illuminat, vt luceat ibi, lumen videlicet illuminatum, per diuinum lumē illuminans vltra omnē solis nostri splendorem, atque cunctorum stellarum claritatē, immortaliter adherentes Deitati, ac per hoc immortales & incorruptibiles facti, iuxta promissionem Domini saluatoris: Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam, & omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, & ipsi in nobis vnum sint.

Ioan. 17.

21 **CAPITE** decimo sexto: O felix iucunditas, & iucunda felicitas, sanctos videre, cum sanctis esse, & esse sanctum, Deum videre & Deum habere in æternum & vltra. Hæc sedula mente cogitemus, hæc toto desiderio desideremus, vt ad eos citò peruenire valeamus. Si querās, quomodo istud potest fieri, vel quibus meritis, quibus ve auxilijs: Audi res ista posita est in potestate facientis, quoniam regnum & cæt. vt supra in sermone trigesimo septimo de Sanctis.

Sanctorum in cælis cōfortium.

22 **CAPITE** decimo septimo: Quid hac vita beatius? vbi non est paupertatis metus & cæt. vt supra in eodem sermone trigesimo septimo. Verum super hæc omnia est, consociari choris angelorū & archangelorum, atque omnium cælestium virtutum, intueri Patriarchas & Prophetas, videre Apostolos atque omnes sanctos, videre etiam parentes nostros. Gloriosa sunt hæc: sed multo gloriosius est, præsentem Dei vultum cernere, incircumscriptum lumen videre. Superexcellens gloria erit, cum Deum videbimus in seipso, videbimus & habebimus in nobis, quem cernere finis non erit.

Dei vultum cernere.

1 **B GREGORIVS** homilia trigesima sexta in Euangelia: Hoc distare, fratres charissimi, inter delicias corporis & cordis folet, quod corporales deliciae cum non habentur, graue in se desiderium accendunt: cum verò auidè eduntur, comedentem protinus in fastidium per fatietatem vertunt. At contra spirituales deliciae cum non habentur, in fastidio sunt: cum verò habentur, in desiderio: tantoque à comedente amplius esuriuntur, quanto & ab esuriente amplius comeduntur. In illis appetitus placet, experientia

Differētia inter delicias corporis & cordis.

fffff displi-

displicet. In istis appetitus vilis est, & experientia magis placet. In illis appetitus saturitatem, saturitas fastidium generat: In istis autem appetitus saturitatem, saturitas appetitum parit. Augent enim spirituales deliciae desiderium in mente dum fatiant: quia quanto magis earum sapor percipitur, eo amplius cognoscitur quod audiendi ametur. Et idcirco non habitæ, amari non possunt: quia earum sapor ignoratur. Et post pauca: Et quia gustare intus nolumus paratam dulcedinem, amamus foris miseri famem nostram. Sed superna nos pietas nec deserentes se deserit. Contemptas enim illas delicias ad memoriam nostram oculos reuocat, easque nobis proponit: in promissione torporem excutit, atque ut fastidium nostrum repellere debeamus, inuitat. Ait nanque: Homo quidam fecit cenam magnam, & vocauit multos. Quis iste homo est, nisi ille de quo per prophetam dicitur: Et homo est, & quis cognouit eum? Qui fecit cenam magnam: quia satietatem nobis dulcedinis inter-næ præparauit. Qui vocauit multos, sed pauci veniunt: quia nunquam ipsi qui ei per fidem subiecti sunt, æterno eius conuiuio malè viuendo contradicunt. Et post nonnulla: Ad cenam ergo nos æterni conuiuij summus paterfamilias inuitat, sed dum alius auaritiæ, alius curiositati, alius voluptati carnis est deditus, nimirum reprobi simul omnes excusant: Dum hunc terrena cura occupat, illum alieni actus sagax cogitatio deuastat, alterius etiam mentem voluptas carnalis inquinat, fastidiosus quisque ad æternam vitam epulas non festinat. Et in fine: Nihil sit quod desiderium vestræ mentis retardet: nullius vos rei in hoc mundo delectatio implicet. Si bonum diligitur, mens in bonis melioribus, id est, in cælestibus delectetur. Si malum metuitur, mala animo æterna proponantur: ut dum illic esse conspicit & amplius quod diligit, & amplius quod pertimescat, hic omnino non hæreat.

Consideratio 2.
 bonorum cælestium adferre terrenarum reum contemp-tionem.
 Gaudij ciui-tatis supernæ.

HOMILIA trigesima septima: Si consideremus, fratres charissimi, quæ & quanta sunt, quæ nobis promittuntur in cælis: vilescunt animo omnia quæ habentur in terris. Terrena nanque substantia supernæ felicitati comparata, pondus est, non subsidium. Temporalis vita æternæ vitæ cõparata, mors est potius dicenda quam vita. Ipse enim quotidianus defectus corruptionis, quid est aliud quam quædam prolixitas mortis? Quæ autem lingua dicere, vel quis intellectus capere sufficit, illa supernæ ciuitatis quanta sint gaudia: angelorum choris interesse, cum be-

atissi-

atissimis spiritibus gloriæ conditoris assistere, præsentem Dei vultum cernere, incircunscriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari? Sed ad hæc audita inardescit animus: iamque illic cupit assistere, vbi se sperat sine fine gaudere: sed ad magna præmia perueniri non potest, nisi per magnos labores. Vnde & Paulus egregius prædicator dicit: Nō coronabitur nisi qui legitime certauerit. Delectat ergo mentem magnitudo præmiorum, sed non deterreat certamen laborum.

3. **PROSPER** de vita contemplatiua libro primo, capite secundo: Futura vita creditur beatè sempiterna, & sempiternè beata: vbi est certa securitas, & secunda tranquillitas, & tranquilla iucunditas: felix æternitas, æterna felicitas: vbi est amor perfectus, nullus timor, dies æternus, alacer motus, & vnus omnium spiritus de contemplatione Dei sui, ac de sua cum illo permanfione securus: vbi ipsa ciuitas, quæ est angelorum sanctorum & hominum congregatio beata, meritis fulgentibus micat, & æterna salus exuberat, veritas regnat, vbi nec fallit quisque, nec fallitur: vnde nullus eijcitur beatus, quod nullus miser admittitur.

CAPITE tertio: Angeli summum solidumque gaudium quod insatiabiliter perfruuntur, de diuina contemplatione percipiunt, ac Deo suo insatiabiliter & amanter inseruiunt, ita perfectè beati, vt nec cupiant beatiores fieri vltra, nec valeant.

CAPITE quarto: Hæc est contemplatiua vita beata, ad quam qui bonorum operum consummatione peruenierint, beatis angelis similes erunt, & simul cum Deo suo sine fine regnabunt. Quod hic crediderant, ibi videbunt, sui creatoris substantiam mundis cordibus contemplantes: æterna exultatione gaudebunt: diuina ac mutua dilectione possessi, **DEO** suo in æternum & inuicem sibi feliciter adhærebunt: receptis cum incorruptione atque immortalitate corporibus municipatum patriæ cælestis accipient, atque eius in æternum ciues effecti, promissa præmia reportabunt. Ibi eis exuberabit tanta læticia, tanta celestium gratia gaudiorum, vt & remuneratori suo pro tantis muneribus gratias agant, & nullum fastidium ex ipsa affluentium bonorum perceptione sustineant. Ibi ita patebunt singulorum singulis mentes, sicut corporalibus oculis subiacent facies corporales: quia humanorum pectorum tanta ibi erit & tam perfecta munditia, vt habeant vnde mundatori suo Deo gratias agant, non vnde offensi, aliquibus peccatorum sordibus erubescant: quia nec vlla

fffff 2 pecca-

peccata ibi nec peccatores erunt, & qui ibi fuerint, iam peccare non poterunt. Nec latebit iam perfecte beatos aliquid secretorum, qui, quod est longe praestantius, ipsum visuri sunt mundis cordibus Deum: quando quidem humana creatura ita perfecta erit, ut in melius aut deterius ultra mutari non possit. Cuius humanae substantiae ad conditoris sui similitudinem sublimatae, omnia bona, quae naturaliter accepta peccato corruperat, reparabuntur in melius: id est, intellectus sine errore: memoria sine obliuione: cogitatio sine peruagatione: charitas sine simulatione: sensus sine offensione: incolumitas sine debilitate: salus sine dolore: vita sine morte: facilitas sine impedimento: saturitas sine fastidio, & tota sanitas sine morbo: quoniam quidem quicquid hic corporibus humanis vitandis aut ferarum morsus ademerint, aut improuisi casus abstulerint, aut malarum valetudinum genera diuersa discerperint, aut humana crudelitas amputauerit, aut si ignis, vel quaelibet alia res aliquid debilitatis intulerit, aut ipsa selectus etiam sanis onerosa negauerit, haec & his similia corporum damna vna ibi resurrectio reparabit, atque ea corpora membris omnibus in saurata, incorruptibilis sanitas obtinebit. Propterea quicumque ibi erunt, & si differentibus meritis ab inuicem distabunt, omnes tamen vna perfectione beati erunt: quia singulis praemia sua sufficientia erunt, & capere amplius praemijs suis iam perfecti non poterunt. Sicut enim corporalis saturitas omnes saturatos aequaliter habet, quantum singuli cibum non aequaliter, sed pro possibilitate perceperint: ita omnes sancti & si fuerint aliqua graduum suorum diuersitate distincti, vna beatitudine perfecti erunt: quia & vna perfectione beati futuri sunt. Ceterum in illa tantae beatitudinis regione nec maioris meriti sibi aliquid quisque arrogabit, quia arrogantia ibi nulla erit: nec superiori inferior inuidebit, quia ibi inuidus nullus esse poterit. Et idem est ibi distantia mansionum, sunt in illis erit vnus perfectionis aequalitas, quibus erit regni caelestis vna felicitas.

Reparatio omnium donorum, quae per peccata amissa aut corrupta fuerant.

Corporum humanorum redintegratio in resurrectione.

Meritum diuersitas.

Praemia singulis sufficientia, licet inaequalia.

Inuidia nulla

Qui promerentur eam felicitatem.

CAPITE quinto: Cui felicitati promerenda ille suspirat, qui praesentibus omnibus futurorum contemplatione renunciat, atque a domesticis occupationibus, quae nonnumquam perfecte viuere cupientium processus impediunt, in illam diuinam sublimitatem contemplationis euectus, ipsos etiam suae carnis affectus exuperat: qui & infra se vniuersa despiciens, quae plerumque animas de praeterita vitae sanctitate securas in terrena dericiunt, ipsis etiam caelestibus appropinquat, tanto diuinis vicinior factus, quanto supra humana omnia

flu-

studio perfectionis ascendit, certus quod si contemplatiuam vitam hic incertis honoribus, diuitijs anxijis, & caducis delectationibus plena voluntate praetulerit, veros honores, securas diuitias, & delectationes aeternas inueniat, cum ad perfectionem contemplatiuae virtutis, in illa beata vita ubi futura est, DEO remunerante peruenerit. Et reuera quid erit honoratus eo, quem diuina clementia angelicae dignitatis aequalitate beauerit? Quid ditius eo, quem regni caelestis ineffabiliter affluens beatitudo ditauerit?

Ad angelicam dignitatem euehemur.

4. ET libro tertio de vita contemplatiua, capite trigesimo secundo: In illa vita beata, ad quam consumpta omni corruptibilitate ac mortalitate perueniunt, quicumque ibi futuri sunt, ubi nec fletus ullus potest esse, nec gemitus, habebunt omnes sancti amorem perfectum, timorem nullum, & gaudium sempiternum. Ibi eis erit voluntas recta, cupiditas nulla, quoniam fruendo caelestibus bonis, ad quae peruenire cupiebant, nihil eis deerit quod ulterius concupiscant: & in illa regione perpetuae securitatis ac pacis perfecte beati, nec timoris stimulos passuri sunt, nec doloris. Sed timor ille, non quem charitas fors mittit, sed quem charitas nutrit, ideo fortassis in seculum seculi permanebit: quia in seculum seculi permanebunt illa, ad quae timor ipse perduxerit.

Amor perfectus, timor nullus, gaudium sempiternum. Voluntas recta, cupiditas nulla. 1. Ioan. 4. Psal. 18.

5. BERNARDVS in sermone de triplici genere bonorum & vigilantia super cogitationibus: Sanctis animabus non iam imitatio, nec a sanctis angelis tantummodo quaerere debemus auxiliium, sed ardentem desiderare conspectum eorum, & esse cum illis, & videre quae sint illarum columnarum caeli quae sustinent orbem terrarum, in quibus rutilat & relucet tantum & tam excellens diuinitatis insigne. Et post pauca: Porro quidem aeterna bona, illa bona sunt, quae nec oculus vidit, nec auris audiuit, & quae nunquam exeunt ab illa patria, quae nescit nisi gaudium & iubilationem. Ibi nihil deerit: ecce abundantia qua impleatur humana cupiditas. Quae est ista copia, ubi nihil quod nolis sit, totum sit quod velis? Fiar pax (ait Propheta ad Hierusalem) in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. In illis inquam turribus, quae iuxta prophetam alium gemmis aedificabuntur, ubi adipe frumenti, non cortice sacramenti, satiabunt nos Deus. Quod si nihil deerit nobis, aliquid autem nos latuerit, nunquam erit gloria consummata? Ideo nihil latebit nos, & ecce sapientia qua curiositas hominis satietur. O sapientia, qua tunc omnia quae in caelo & quae in terra sunt, perfectissime co-

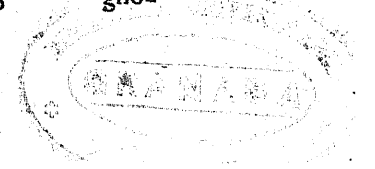
Desiderare debemus conspectum Sanctorum.

Aeternorum bonorum descriptio. 1. Cor. 2. Abundantia quanta. Psal. 122.

Qualis Sapientia & scientia erit in caelo.

fffff 3

gno-

Apoc. 21.

gnoscemus, in ipso fonte sapientiae rerum omnium cognitionem bibentes. Non metuem suspiciones, non timebo consilia, quia ciuitas illa (iuxta Ioannem) purissimo vitro similis erit, vt sicut per vitrum lucidissimè cernimus, sic aliorum conscientias clarissimè videamus. Quid si & nihil defuerit, & nihil latuerit, maneat autem timor & anxietas amittendi? Ideò nihil terret, & ecce potentia, qua humana infirmitas roboretur. Qui posuit, inquit, fines tuos pacem, & confortauit seras portarum tuarum, ita vt nullus inimicus intreret, nullus exire possit amicus. Vbi ergò summa abundantia, summa sapientia, summa potentia est, puro quòd nihil desit plenitudini beatitudinis, quantum spectat ad summam felicitatis humanæ.

Pœnitentia
qualis.
Psal. 147.

Premium
piorum.

Descriptio
beatitudinis
æternæ.

6 I D E M in meditationibus capite quarto, eadèmq̃ue habet Hugo Victorinus libro primo de anima, capite quarto: Præmium est videre Deum, viuere cum Deo, esse cum Deo, esse in Deo, qui erit omnia in omnibus: habere DEVM, qui est summum bonum. Et vbi est summum bonum, ibi est summa felicitas, summa iucunditas, vera libertas, perfecta charitas, æterna securitas, & secura æternitas: ibi est vera lætitia, plena scientia, omnis pulchritudo, & omnis beatitudo.

Est ibi pax, pietas, bonitas, lux, virtus, honestas,
Gaudia lætitiæ, dulcedo, vita perennis:
Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis.

Sic cum Deo homo beatus erit, in cuius conscientia peccatū inuentum non fuerit. Videbit DEVM ad voluntatē, habebit ad voluptatem, fruetur ad iucunditatem. In æternitate vigeat, in veritate fulgeat, in bonitate gaudeat. Sicut habebit permanendi æternitatem, sic cognoscendi facilitatem, & quiescendi felicitatem. Ciuis siquidem erit illius sanctę ciuitatis, cuius angeli ciues sunt. Deus pater templum, filius eius splendor, spiritus sanctus charitas. O ciuitas celestis, mansio secura, patria fertilis & ampla, totum continens quod delectat, populus sine murmure, incolę quieti, homines nullam indigentiam habentes. Quam gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei, sicut lætantium omnium habitatio est in te. Omnes lætantur in lætitia & exultatione, omnes delectantur de Deo, cuius adspæctus pulcher, facies decora, eloquiū dulce. Delectabilis est ad habendum, suavis est ad habendum, dulcis ad perfruedum. Ipse per se placet, & per se sufficit ad meritum, sufficit ad præmium, nec extra illum quicquam quæritur: quia totum in il-

Ciuitatis celestis & incolarū eius descriptio.

Psal. 86.

Frui Deo.

lo inuenitur quicquid desideratur. Semper libet eum adspicere, semper habere, semper in illo delectari, & illo perfrui. In illo clarificatur intellectus, & purificatur affectus ad cognoscendam & diligendam veritatem. Et hoc est totum bonum hominis, nōsse scilicet & amare creatorem suum. Quę ergò nos angit vesania, vitiorum sitire absinthium, huius mundi sequi naufragium, vitæ labentis pati infortunium, impię tyrannidis ferre dominium, & non magis conuolare ad sanctorum felicitatem, ad angelorum societatem, ad solennitatem supernæ lætitię, ad iucunditatem contemplatiuę vitæ, vt possimus intrare in potentias Domini, & videre superabundantes diuitias illas bonitatis eius? Ibi vacabimus & videbimus quàm dulcis est Dominus, & quàm magna multitudo dulcedinis eius. Videbimus glorię decorem, sanctorum splendorem, & regię potestatis honorem: cognoscemus patris potentiam: filij sapientiam: spiritus sancti benignissimam clementiam: & ita habebimus noticiam illius summę Trinitatis. Nunc corpora per corpus videmus: imagines etiam corporum spiritu cernimus: tunc verò ipsam Trinitatem puro mentis intuitu videbimus. O beata visio, videre Deum in seipso, videre in nobis, & nos in eo felici iucunditate, & iucunda felicitate. Quicquid desiderabimus, totum habebimus, nihil ampliùs desiderantes. Et quicquid videbimus, amabimus, ipso amore beati. Beati dulcedine amoris, & suauitate contemplationis. Hęc erit summa illius contemplationis, hęc erit summa illius felicitatis, quoniam intelligetur in suo puro esse sincera diuinitas, comprehendetur in ea incomprehensibilis Trinitas. Patebunt arcana diuinitatis: videbitur & amabitur D E V S: & hęc visio & delectatio totum cor hominis implens & satians, tota erit illius beatitudinis consummatio. Vna erit omnium lingua, iubilatio indefessa, vnus affectus, amor æternus. Patebit veritas, implebitur charitas, & erit integra corporis & animę societas. Fulgebit sicut sol humanitas glorificata. Quieta erit & concors carnis & spiritus societas. Angelorum & hominum vnum erit gaudium, vnum colloquium, vnum conuiuium, Non languebit amor, nec liquefiet dilectio. Præsentibus omnibus bonis, nulla erit dilationis afflictio, quoniam beatifica diuinę maiestatis præsentia omnibus erit omnia, & erit communis omnium omnipotentia, sapientia, pax, iustitia, & intelligentia. Non erit in illa pace diuersitas linguarum, sed pacifica & concors

Toti hominis bonū.

Quid agemus & videbimus in celo.

Videre Deū.

Iucunditas & charitas quę erit in vita æterna.

con...

concordia morum & affectuum. In torrente illius voluptatis nihil ultra appetet cumulatam fatietas, tanta erit felicitas. Ibi siquidem erit cumulus felicitatis, supereminens gloria, & superabundans letitia. Sed ad hanc quis idoneus? Perfecto verus poenitens, bonus obediens, amabilis socius, fidelis seruus.

Quis idoneus ad consequendum vitam æternam bona.

7 GREGORIUS homilia decimatercia in euangelia: Sed veniens Dominus quid seruis vigilatibus exhibeat, audiamus. Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet eos discumbere, & transiens ministrabit illis. Præcinget se, id est, ad retributionem præparabit. Et faciet illos discumbere, id est, æternam quiete refoueri. Discumbere quippe nostrum, in regno quiescere est. Unde rursum Dominus dicit: Venient & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob. Transiens autem Dominus ministrat, quia lucis suæ illustratione nos fatiat. Transire verò dictum est, cum de iudicio ad regnum redit. Vel certe Dominus nobis post iudicium transit, quia ab humanitatis forma, in diuinitatis suæ contemplationem nos eleuat. Et transire eius, est in claritatis suæ speculationem nos ducere, cum eum quæ in humanitate in iudicio cernimus, etiam in diuinitate post iudicium videmus. Ad iudicium quippe veniens, in forma serui omnibus apparet, quia scriptum est: Videbunt in quem transfixerunt. Sed cum reprobi in supplicium corruunt, iusti ad claritatis eius gloriam trahuntur, sicut scriptum est: Tollatur impius, ne videat gloriam Dei.

Luc. 12. Quid sit ministrare & discumbere in regno celorum. Matth. 8.

Ioan. 19. Zach. 12. Esa. 26.

8 BERNARDUS in sermone de conuersione ad clericos, siue de persecutione sustinenda, capite vigesimo quinto: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Magna promissio, fratres mei, & totis desiderijs affectanda. Hæc enim visio, confirmatio est, sicut Ioannes Apostolus ait: Nunc filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus: quia videbimus eum sicuti est. Hæc visio vita æterna est, sicut ipsa in euangelio veritas ait: Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Odibilis macula, quæ beatam nobis adimit visionem, & execrabilis negligentia, qua dissimulamur interim illius oculi mundationem. Ut enim corporeus nobis visus aut humore interiori, aut exterioris iniectioe pulueris impeditur: sic & intuitus spiritualis interdum quidem propriæ carnis illecebra, interdum curiositate seculari & ambitione turbatur. Et in fine: Beati ergo mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Nunc quidem per speculum in ænigmate, in futuro autem facie ad faciem, ubi nimirum faciei nostræ fue-

Matth. 7. Visio Dei quæ magna res sit. 1. Ioan. 3.

Ioan. 17.

Nota.

1. Cor. 13.

fuerit consummata mundities, ut sibi eam exhibeat gloriosam, non Ephes. 5. habentem maculam neque rugam.

9 IDEM sermone secundo de verbis Apostoli, Non est regnum Dei esca & potus: Quid ergo? Sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Attendis & intendis, quia gaudium in fine est? Sic fatui filij Adam, & præcipiti saltu iustitiam transilientes & pacem, rem finalem in principium conuertere & peruertere vultis? Nemo enim est qui gaudere non velit. Non stabit, & non erit istud: quia sicut non est pax impijs, sic nec gaudere impijs, dicit Dominus. Non sic impij, non sic. Prius est iustitiam facere, inquirere pacem, & persequi eam, & sic demum apprehendere gaudium: immo à gaudio comprehendendi. Sic angelicus ille conuentus prius iustitiam fecit, cum stetit in veritate, & veritatis deseruit desertorem. Post hæc illa pace firmati sunt, quæ exuperat omnem sensum: quia cum diuersis honoris primatibus ambiantur, nullus qui murmurat, qui inuideat nullus. Lauda tu Hierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filijs tuis in te, qui posuit fines tuos pacem. Lauda & laudes replica, quia munitissimis vestibibus & inconuulsibilibus feris clausæ sunt portæ tuæ, nullus inimicus intrat, nullus exit amicus, benedicti filij tui in te, omni benedictione spiritali in cælestibus cum Christo. Iam non est timor in finibus tuis, quia posuit fines tuos pacem, nullæ tibi tentationes, nulla sese tentationum turba confundit, quia versipellis ille & tortor longè est à muris tuis & à filijs tuis. Et ille qui idem est, omnia in identitate consolidat atque coniungit. Cuius participatio, inquit, in idipsum. Hoc iam tertio hauriunt aquas in gaudio de fontibus saluatoris, & nudis (ut ita dicam) oculis diuinitatis intuentur essentiam, nulla corporeorum phantasmatum imaginatione decepti. Ecce gaudium in fine, sed sine fine.

Rom. 14.

Præposterum studium filiorum Iulius feculi.

Esa. 48.

Psal. 33.

Pax cælestis

Psal. 147.

Gaudium in fine, sed sine fine.

VI.

Quis est vsus & fructus doctrine totius de quatuor nouissimis?

Vide Chryl. epistol. 5. ad Theo. lapsum & Damas. in hist. Barlaam & Iosaphat.

A. Primum hæc ipsa cognoscere ac seruo meditari, eo confert, ut à cura, studio & amore illarum

ggggg re-

rerum, quæ caducæ, fluxæ & vanæ sunt in hoc mundo, facilius auocemur. ^a Vanitas enim Vanitatum, dixit Ecclesiastes: Vanitas Vanitatum, & omnia vanitas. ^b Vidi cuncta que fiunt sub sole, & ecce vniuersa vanitas & afflictio spiritus.

B Deindè non solùm à cogitationibus vanis curisq; terrenis hæc animaduersa hominem reuocant, verùm etiam ab omni peccandi licentia, consuetudine & procliuitate deterrent. Hinc aurea illa sententia: ^d In omnibus operibus tuis memorare nouissimam tuam, & in æternum non peccabis.

C Prætereà monent sapientem, vt cunctis in rebus nihil temerè faciat, sed extrema primùm omnium sibi ^e proponat, si neq; prospecto, via regia progrediatur, vt neque ^f ad dexteram, neque ad sinistram à recto deflectat.

D Præcipuè verò huiusmodi rerum memoria & contemplatio id efficit, vt diuinus timor, ^g qui veræ sapientiæ fons, totius virtutis custos, ac in omni hominis vita necessarius est Pædagogus, in æqui bonique studio nos confirmet ac prouehat. Nam ^h timor Domini expellit peccatum, & qui sine timore

more est, non poterit iustificari. ^a Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei: præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Demùm ^b qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius, dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini.

E Cæterùm filij seculi huius, qui ^c vanitatè diligunt, & quærunt mendacium: qui ^d lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis, ante ^e quorum oculos non est timor Dei, nihil minùs illi quàm his de rebus cogitationem suscipiunt. ^f Gens absque consilio est, & sine prudentia: vtinàm saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent. His videmus, quod Iob sanctus aiebat, quotidie vsuenerire: ^g Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. ^h Sic risus dolore miscetur, & extrema gaudij luctus occupat.

S C R I P T V R A E.

ECCLESIASTIS primo, & Ecclesiastici septimo, vt in textu. DEUTERONOMII trigesimosecundo, vt suprà quaestione I.

ggggg

2

PRO-

^a Eccles. 1. a & ibi. Hier. Itē Greg. lib. 5. cap. 2. in 1. Re.

^b Ibidem. c.

^c Aug. lib. 1. de genesi cōtra Manich. cap. 28. & ser. 120. de tēp. Greg. homil. 39. in Euang. Iosid. lib. 3. de summo bono cap. vii. ^d Eccles. 7. d. Bern. ser. 1. in festo omnium sancto. Itē in ser. de primordijs, melijs. & nouissimis.

^e Deut. 32. d.

^f Prouer. 4. d.

^g Eccles. 1. b. Psal. 110. b. Prou. 9. b. Iob 28. d. Eccles. 7. c. Prou. 14. c. Chry. hom. 15. ad pop. Antioch. Itē hō. 2. in secundam ad Thess. Aug. tract. 9. in epist. Ios. & in Psal. 127. ^h Eccles. 1. e.

^a Eccles. 1. d. Aug. ser. 13. & 18. de verb. Apost. Itē lib. de sanct. Virgin. cap. 38. & ser. 214. de tempor.

^b Ibidem.

^c Psal. 4. a.

^d Prouer. 2. c.

^e Psal. 13. b.

^f Deut. 32. d. Bern. ser. 2. in die Apost. Petri & Pauli. Item epist. 292.

^g Iob 21. b.

^h Prouer. 14. b.

PROVERBIORVM quarto: Nè declines ad dexteram, neque ad sinistram: auerte pedem tuum à malo.

ECCLESIASTICI primo: Initium sapientiæ, timor Domini.

PSALMÒ centesimo decimo: Initium sapientiæ timor Domini.

PROVERBIORVM primo: Timor Domini principium sapientiæ. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt.

ET capite nono: Principium sapientiæ, timor Domini: & scientia sanctorum prudentia.

IOB vigesimo octauo: Et dixit homini, Eccè timor Domini, ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia.

ECCLESIASTIS septimo: Qui timet Deum, nihil negligit.

PROVERBIORVM decimo quarto: In timore Domini fiducia fortitudinis, & filijs eius erit spes. Timor Domini fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.

ECCLESIASTICI primo, vt in textu.

PSALMÒ quarto: Filij hominum vsquequò graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?

PROVERBIORVM secundo: Si intrauerit sapientia cor tuum, & scientia animæ tuæ placuerit: consilium custodiet te, & prudentia seruabit te, vt eruaris à via mala, & ab homine qui peruersa loquitur: qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas: qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis: quorum viæ peruersæ sunt, & infames gressus eorum.

PSALMÒ decimo tertio: Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt: non est timor DEI ante oculos eorum.

DEUTERONOMII trigesimo secundo, Iob vigesimo primo, & Prouerbiorum decimo quarto, vt in textu.

AP

PATRES.

1. A CHRYSOSTOMVS epistola quinta ad Theodorum lapsam, vt supra questione 4. A 1. & quest. 5. A 3.

2. DAMASCENVS in historia duorum militum Barlaam eremita & Iosaphat filij regis Indorum, capite quinto: Vidit regis filius die quadam, clam ministris, duos viros, quorum vnus qui-

dem leprosus, cæcus verò alter erat. Quos videns, contristatus est animo, & dicit his qui secum erant: Qui sunt isti, & qualis horum fœdus ad spectus? Illi non valentes quod ad ad spectum illius venerat, occultare, dixerunt: Passiones istæ sunt humanæ, quæ ex materia corrupta, & corporis mala complexionem, hominibus solent accidere. Et ait adolescens: Omnibus hominibus nunquid ista contingere solent? Dicunt illi: Non omnibus, sed quibus subuertitur sanitas ex humorum malorum abundantia. Rursus ergo interrogauit puer: Si non omnibus hominibus istud contingere solet, sed quibusdam: ergo noti sunt quos apprehensura sunt ista mala, an indefinitè & improuise superueniunt? Respondent illi: Et quis hominum futura præuidere potest, & diligenter cognoscere? Hoc enim humanam naturam supergreditur, solistq; hæreditariu est dijs immortalibus. Et cessauit quidem regis filius interrogare. Super hoc verò quod viderat, doluit corde, & immutata est species vultus eius propter inconuetudinem rei. Post multos verò dies, rursus

progre- diens, reperit senem inueteratum dierum multorum, rugosam habentem faciem, dissolutis brachijs, & dorsum inclinatum, & toto capite cano, carentem dentibus, & balburiendo lo-

quentem. Stupefactus igitur assumit eum, & propius adducens, interrogat, discere cupiens visionis miraculum. Præsentes autè dixerunt: Iste iam plurimorum existit annorum, paulatimq; imminuta sibi virtute, & ægrotantibus membris, ad hanc, quam cernis, peruenit miseriam. Quis est, inquit, huius finis? Illi autem dixerunt: Nihil aliud quàm mors istum suscipiet. Sed & omnibus, inquit, hominibus istud imminet, an aliquibus tantum? Responderunt ei: Nisi mors præueniens hinc transferat hominem, impossibile est annis succedentibus, non ad istius venire status experientiam. Et ait puer: Igitur in quot annis superuenit alicui? & si penitus mors imminet, & non est ars hanc euadendi, quin ad hanc perueniatur miseriam? Dicunt ei: In octoginta quidem vel centum annis ad hanc senectutem deueniunt homines, deinde moriuntur: non aliter fieri potest. Debitum namq; naturale mors est,

si ad spectus occasionem philosophandi præbet regis filio.

Senis ad spectus, mortis & nouissimum ingerit cogitationem.

Mortis vicinitas, & moriendi necessitas.

ab

ggggg 3

ab initio inditum hominibus, & inuitabilis huius aduentus est. Hæc omnia vt vidit & cogitavit sapiens ille & prudens iuuenis, in-

Incertus mortis aduentus. gemiscens de profundo cordis, ait: Amara est vita ista, & omni dolore & amaritudine plena. Si hæc ita se habent, quomodo securus

Mortis memoria à mundi voluptatibus auocat. poterit esse aliquis, mortem incertam præstolando, cuius aduentus non tantum inuitabilis, sed & incertus est, sicut dicitis? Et ab-
ist, ista intra se seruans, & incessanter cogitans, & frequenter habes de morte memoriam: & ob hæc in doloribus & defectionibus iu-

uenis continuam habebat tristitiam. Dicebat enim in semetipso: Ergone aliquando me mors apprehendet? Et quis erit memoriam mei faciens post mortem, tempore obliuioni omnia tradente? & si moriens in nihilum dissoluatur: aut est aliqua vita alia, aut alius mundus? Hæc & his similia incessanter cogitans, pallidus tabescebat.

C. A. P. I. T. E. duodecimo: Ait Barlaam: Diuina promissio à peccandi voluntate nos retrahit, & ad incorruptionem, quæ nobis in diuino mysterio baptismate data est, nos adstringit. Vnde sermones beatorum illorum sequentes, valde abhorremus incorru-

Nihil stabile in rebus mundanis.
Ecclesi 1.

ptibilia hæc & mortalia vitæ negotia, in quibus nihil potest inueniri firmum, neque planum, neque stabile in seipsis, sed vanitas sunt omnia & afflictio spiritus, multas in puncto ferentes transmutationes. Somno enim & umbra, & aura per aërem flante sunt fragiliora, minimaque inest eis gratia, & neque gratia, sed error quidam & seductio, malitiæ mundi, quæ non diligere, sed potius odire, ex corde præcipitur. Et est secundum veritatem odibilis iste mundus &

Cur mundus odibilis. abominabilis. Nam quantacumque donat amicis suis, cum ira denuo diripit ea, nudatosque omni bono, & confusione indutos, omnibusque grauius prægrauatos, æternæ transmittit tribulationi. Quos modo exultat, subito vltima miseria humiliat, subdens eos pedibus omnium inimicorum suorum. Tales ergo gratiæ ipsius, talia sunt & dona. Inimicus enim est amicorum suorum, & hostis omnium qui faciunt eius voluntatem. Discerpit crudeliter incumbentes super se, eneruat illos qui confidunt in eo. Fœdus posuit cum insipientibus, & promissiones falsas eis pollicitus est, ad hoc tantum, vt trahat eos ad se. Illis sibi acquiescentibus ingratus ipse & fallax demonstratur, nihil eorum complendo quæ promiserat. Hodie regem aliquem constituit: & cràs seruitutis iugo supponit. Hodie multis affluentem bonis, cràs mendicantem reddit. Hodie coronam gloriæ eius vertici imponit, sed vultum illius cràs in terram deprimit. Hodie exornat collum illius splendidis gemmis,

Mundus quam infidelis, & ingratus sit ac fallax.

di-

dignitatum torquibus, cràs humiliat ferreis vincum compedi- bus. Amabilem hunc ad modicum omnibus facit, odibilem vero paulo post facit & abominabilem. Hodie lætificat, & cràs lamentis eum & fletibus afficit. Qualem verò & his finem imponit audi: Habitatores gehennæ, dilectores suos perficit miserimè. Talem habet intentionem semper, taleque propositum. Neque recedentes hinc lamentatur, neque remanentium miseretur. Illos enim malè seduxit, & retribus conclusit: ad istos verò rursus artem suam transferre conatur, nolens aliquem suos sauos effugere laqueos.

Itaque qui tali seruiunt duro & maligno Domino, ac à bono & benig-

Mundi amatores & serui cui comparantur.

gocijs, & ijs tenentur adstricti, & nullam futurorum habent memoriam, sed delectationes corporales incessanter desiderant: animas vero suas dimittentes fame tabescere, & innumerabilibus affici malis, similes esse arbitror homini fugienti à facie furentis vnicornis, qui non ferens sonum vocis illius & terribilium mugituum, fortiter fugiebat, ne deuoraretur ab eo. Dum ergo velociter currebat, in

magnum quoddam decidit barathrum. Dum autem caderet, manibus extensis arbutulam quandam apprehendit, & fortiter tenuit, & in basi quadam pedibus impressis, visum est sibi in pace dereliquo fore & stabilitate. Respiciens ergo vidit duos mures, album quidem vnum, alterum verò nigrum, corrodetes incessanter radicem arbutulæ, quæ apprehēderat, & iam propè erat vt eam abscinderet. Considerans etià ipsius barathri fundum, vidit draconem ad spec-

tu terribilem, igne spirantem, & feralibus oculis adspicientem, osque terribiliter aperire, & deuorare eum cupientem. Intuens verò rursus basem illam, super quæ pedes habebat firmatos, contēplatus est quatuor aspidum capita de pariete prodeuntia, vbi consistebat. Eleuans aut sursum oculos, vidit de ramis arbutulæ illius exiguum mel distillare.

Dimittens ergo considerare quæ circumdederunt eum mala, scilicet quomodo sursum quidem vnicornis horribiliter insaniens, quærebat hunc deuorare: deorsum verò amarissimus draco inhiabat deglutire eum. Arbutula verò quam apprehēderat, post modicum erat excidenda, pedes super lubricam & infidelē basem statuerat. Et tantorum ac talium malorum oblitus, seipsum dulcedini modici illius mellis tradidit. Hæc similitudo est eorum, qui seductioni presentis

seculi adhæserunt. Cuius expositione mox dicā tibi: Vnicornis quæ figurā tenet mortis, quæ semper persequitur & comprehendere desiderat genus humanum. Barathrum verò mundus est iste, plenus oibus malis

Expositio similitudinis.

&

DE QUATVOR

& mortiferis laqueis. Arbutuscula autem, quae à duobus muribus incessanter incidebatur, quam apprehendimus, vitæ vniuscuiusque nostrum mensura est, quæ consumitur & diminuitur per horas diei & noctis, & incisioni paulatim appropriat. Quattuor verò aspides, de quatuor fragilibus & instabilibus elementis, constitutione humani corporis significant. Quibus inordinatis & conturbatis, compago dissolvitur. Cum his & igneus ille atq; crudelissimus draco, terribilem figurat ventrem inferni, cupiens suscipere eos, qui praesentes delectationes futuris proponunt bonis. Stilla verò mellis, dulcedinem significat delectationum mundi, per quam seductor ille suos amicos non finit propriam videre salutem.

CAPITE decimotertio: Hac ergò Iosaphat valde libenter suscepta parabola, ait: Quam verus est iste sermo, & quam bene coaptatus. Ne, quaeso, pigriteris tales semper mihi typos subrogare, vt sciam diligenter, qualis est praesens vita nostra, & quorum amicis suis auctor malorum sit. Senex verò dixit: Rursus similes sunt amatores secularium delectationum, & qui harum dulcedine illi-ciuuntur, atq; futuris & instabilibus fluida & fragilia praeferrunt, homini qui tres amicos habuit, quorum quidem duos praecordialiter & affectuose honorabat, ac vehementer eorum charitate afficiebatur, vsq; ad mortem pro ipsis agonizans, & periclitari desiderans. Adversus tertium verò multo ferebatur despectu, neq; honore, neq; decenti eum aliquando gratificans dilectione, nisi modicam quandam & exiguam ad eum simulans amicitiam. Venerunt ergò die quadam terribiles quidam ac praecipui milites, festinantes celeritate multa hunc ad imperatorem ducere, rationem redditorum pro debito decem millium talentorum. Coartatus verò ille, quarebat adiutorem ad subueniendum sibi in terribili rationis positione apud regem. Currès igitur ad primum suum, & praeter omnibus alijs charissimum amicum, dicit ei: Nosti ò amice, quomodo animam meam semper pro te posui: nunc autem indigeo auxilio tuo in die ista, detinente me necessitate. Quomodo ergò promittis mihi nunc auxiliari? Et quare apud te deposita mihi spes est dilectissime? Respondens ergò ille, ait: Non sum amicus tuus, ò homo, neq; scio quis sis. Habeo enim alios amicos, cum quibus oportet me hodie lxtari, & amicos istos amodo possidebo. Praebeat tantum ecce tibi ciliciola duo, vt habeas ea in via qua ambulas: quæ tamen nihil tibi proderunt, & nullam spem à me praestoleris. Hac audiens ille, & diffidens de auxilio quod sperauerat ab eo, ad secundum

Quibus similes sint amatores secularium delectationum.

NOVISSIMIS.

dum perrexit amicum. Cui & ait: Recordare amice, quantum à me recepisti honoris & gratiae. Hodie verò in tribulationem corruens & aduersitatem maximam, auxiliatore opus habeo. Quantum igitur vales mihi subuenire nunc, indica mihi. Ille verò ait: Non vacat mihi hodie, vt tecum subeam agonem. Curis enim & sollicitudinibus circundor, & in tribulatione sum. Modicum tamen tecum pergam, quauis non sit tibi profuturum, & statim domum reuersus, proprijs vacabo negocijs. Vacuis ergò manibus homo inde reuersus, & vndiq; destitutus, lamentabatur seipsum de vanâ spe ingratorum suorum amicorum, & de inutilibus laboribus, quos pro illorum sustinuit dilectione. Pergit etiam ad tertium amicum, de quo nunquam curam habuit, nec socium lxtitiae suae aduocauit. Et ait ad eum, confuso & in terram vultu demisso: Non habeo os loquendi ad te. Cognosco enim diligenter quod nunquam tibi benefeci, nec amicabiliter erga te me habui. Sed quoniam aduersitas me apprehendit dirisima, & nullam spem salutis in ceteris meis amicis reperi, veni ad te, rogans, si est tibi possibile, quod libet auxilium vel modicum impendere, nè tardes, memor ignorantiae meae. Tunc ille respondit ei hilaris & sereno vultu: Certè amicum meum charissimum confiteor te esse, & modici illius beneficij tui non immemor cum vsuris retribuam tibi. Nè timeas ergò neque formides. Ego enim praecedam te: Ego interueniam pro te apud regem, & non tradam te in manus inimicorum tuorum. Confide ergò, dilectissime, & nè tristeris. Tunc compunctus ille, dicebat cum lachrymis: Heu mihi, quid prius lamentabor, aut quid potius plangam? Vanum affectum meum reprehendam, quem ingratitis illis & falsis exhibui amicis: an amentiam meam plangam, quod huic vero & germano amico nullam ostendi familiaritatem? Iosaphat autem & istum cum admiratione sermonem suscipiens, expositionem requirebat. Tunc ait Barlaam: Primus amicus utiq; est diuitiarum possessio & amor pecuniarum, pro quibus homo multis subiaceret periculis, & plurimas sustinet miseras: veniente verò vltimo mortis termino, nihil ex omnibus illis, nisi qui ad sepulturam pertinent, inutiles accipit panniculos. Secundus autem amicus vocatur vxor, & filij & cognati, & ceteri amici, quorum affectui adherentes inseparabiliter tenemur, ipsam animam & corpus, propter illorum spernentes amorem. Sed nullam aliquis ex eis utilitatem consequitur in hora mortis, nisi quod tantum modò vsque ad monumentum secum pergunt: Deinde mox reuertentes,

Explicatio precedens similitudinis.

h h h h h Iuis

suis vacant curis ac solitudinibus, non minùs obliuione memoriam, quam corpus aliquandò amici operientes sepulcro. Amicus verò tertius, despectus & grauis, non familiaris, sed exotus & quasi aduersus, iustorum operam chorus est, videlicet spes, charitas, fides, elemosyna, humanitas, & cætera virtutum congregatio, quæ potest præcedere nos cum eximus de corpore, & pro nobis apud Deum interuenire, & de inimicis crudelibus exactoribus liberare, qui calumniam & amaram rationis exactorem nobis commouent, in aere nos comprehendere tentantes. Ille est gratus amicus & bonus, qui & modicum bonum opus nostrum in memoria fert, & cum vsura nobis integrum restituit.

Bonorum opum
auxilium in
morte & post
mortem.

Vanitas mundi
depingitur.

CAPIT E decimo quarto: Rursus ergò Iosaphat ait: Bene fit tibi à Domino Deo tuo, ò sapientissime hominum. Lætificasti namq; animam meam congruis ac dignis sermonibus tuis. Rogo etiam te, vt depingas mihi imaginem vanitatis mundi, & quomodo eum aliquis liberè ac sine impedimento transire valeat. Assumpto verò sermone Barlaam ait: Ciuitatem quandam didici fuisse magnam, cuius ciues talem habebant consuetudinem antiquitùs, vt assumerent extraneum aliquem & ignotum virum, nihil legem ciuitatis suæ & traditionum penitùs scientem, & hunc sibi regem constituebant. Qui omnem potestatem accipiebat, & suarum voluntatum perficiendarum facultatem habebat, vsq; ad completionem vnus anni. Deindè in omni securitate eo permanente, delicijsq; ac suauitatibus sine vlla formidine, & secum semper permansurum regnum existimante, repente surgentes ciues illi contra eum, regali ablata stola, nudum per totam trahentes ciuitatem, exulem transmittiebant in magnam ac longius remotam insulam. In qua neq; cibum inueniens, neq; vestimentum, in fame ac nuditate malè atterebatur, præter spem concessis sibi delicijs & gaudio, in tristitia rursus præter spem omnem & expectationem transmutatus. Interea iuxta morem consuetudinum ciuium illorum, ordinatus est quidam vir in regno, qui non exiguo mentis intellectu vigeat. Qui tanta ac tali ex improviso accedente sibi abundantia, mox non est dissolutus, nec ab ea raptus, neq; eorum, qui ante eum regnauerunt & miserimè eiectione fuerunt, incuriam secutus est, sed solitudinem gerebat, & laborabat animo, quomodo se & sua benè disponderet. Dum ergò assidua meditatione diligentius ista pertractaret, cognouit per quendam sapientissimum consiliarium suum, consue-

tu-

tudinem ciuium, & locum perennis exilij: & quomodo oporteret semetipsum custodire sine errore, edoctus est. Hoc ergò vt agnouit, & quia oporteret eum post paululum ad illam applicare insulam, hoc quoq; caducum regnum & peregrinum alienigenis rursus derelinquere: apertis thesauris suis, quorum tunc liberam habebat facultatem, & de illis quod vellet facere, accepit pecuniarum multitudinem, auri videlicet & argenti, & lapidum preciosorum amplissimum pondus, & fidelissimis committens famulis, in illam præmisit, ad quam ducendus erat, insulam. Peracto igitur anni termino, in seditionem versi ciues, nudum (sicut & illos qui ante eum fuerunt) in exilium transmiserunt. Tunc cæteri stulti & temporales reges malè fame cruciabantur. Ille verò qui diuitias antè ibi deposuerat, in abundantia perpetua viuens, & delicias infinitas habens, timoreq; prorsus incussò infidelibus & malignis ciuibus, sapientissimo seipsum beatificauit consilio. Ciuitatem ergò intellige vanum istum & deceptorem mundum. Ciues autem, principes & potestates dæmonum, mundi rectores tenebrarum seculi huius, qui illiciunt nos dulcedine voluptatù, & suggerunt vt corruptibilia & mortalia, ceu immortalia & semp nobiscum mansura consideremus. Sic ergò nobis seductis, & nullam solitudinem de stabilibus & æternis gerentibus, neq; nobis ipsis aliquid in illa vita recedentibus, repetè nobis imminet perditio mortis: Tunc iam nudos nos, hinc maligni & amari suscipientes tenebrarum ciues, cum quibus totum expendimus tempus, ducunt nos in terram tenebrosam & caliginosam, in terram tenebrarum æternarum, vbi non est lux, nec vita hominum. Consiliarium autem bonum, qui omnia vera fecit nota, & salutaria edocuit studia, sapientem & prudentem regem, meam æstima paruitatè, qui bonam & rectam vitam veni demonstrare tibi, introducens te in æterna & infinita bona, ibiq; te omnia consulens reponere, abstractum ab errore mundi huius, quem & ego aliquandò infeliciter diligebam, & ipsius delectationibus detinebar atque iucunditatibus, donèc veracibus mentis oculis consideravi, quomodo in istis omnis hominum vita atteritur, alijs quidè venientibus, alijs verò discedentibus, & nullis firmum statum habentibus, neque diuitibus in diuitijs, neq; potentibus in potentia, neq; qui prosperantur in prosperitate sua, neq; qui delicijs affluunt in iucunditate sua, neq; putantibus firmiter se viuere in vana sua & infirma stabilitate, neque in aliquo alio eorum, quæ laudantur

Explicatio
antecedentis
similitudinis.

h h h h 2 in

in hac vita, sed omnia similia sunt torrenti, impetu magno in profundum maris ruenti. Fluida nanque sic sunt omnia presentia & temporalia. Vide etiam capite sexto similitudinem de rege, qui turbam mortis misit ante domum fratris sui, à quo reprehensus fuerat, quòd ex regali curru desiliens, duos viros vilibus vestimentis indutos ceu mortis præcones, osculatus fuisset.

Vanitas vanitatum.

Psalma. 38.

Exod. 34.

2. Cor. 3.

3 HIERONYMVS in caput primum Ecclesiastæ, in ea verba Vanitas vanitatum &c. Si cuncta quæ fecit Deus, sunt valde bona, quomodo omnia vanitas: & non solum vanitas, verum etiam vanitas vanitatum? Ut sicut in Cantico canticorum inter omnia carmina, excellens carmen ostenditur: ita in vanitate vanitatum, vanitatis magnitudo monstratur. Tale quid & in psalmo scriptum est: Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Si viuens homo, vanitas est: ergo mortuus, vanitas vanitatum. Legimus in Exodo: glorificatum vultum Moyse intantum, ut filij Israel in eum adspicere non possent. Quam gloriam Paulus Apostolus, ad comparationem euangelicæ gloriæ, dicit esse non gloriam. Nam nec glorificatum est, inquit, quod glorificatum fuit in hac parte propter excellentem gloriam. Possumus igitur & nos in hunc modum cælum, terram, maria & omnia quæ in hoc circulo continentur, bona quidem per se dicere: sed ad Deum comparata, esse pro nihilo. Et quomodo si igniculum lucernæ videns, contentus esse lumine, & postea orto sole non cernerem quod lucebat, stellarum quoque lumina iubare viderem solis abscondi: ita adspiciens elementa & rerum multiplicem varietatem, admiror quidem operum magnitudinem, recogitans autem omnia pertransire: & mundum suo sine fenestere, solumque Deum illud semper esse quod fuerit: compellor dicere non semel, sed bis: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. In Hebræo pro vanitate vanitatum Havel haualim scriptum est: quod, exceptis Septuaginta interpretibus, omnes similiter trāstulerunt, ἀτμός ἀτμῶν: quod nos possumus vaporem fumi & auram tenuem, quæ citò resoluitur, appellare. Caducum itaque non nihil ex hoc verbo vanitatis ostenditur. Quæ enim videntur, ut ait Apostolus, temporalia sunt: quæ aut non videntur, æterna. Siue quia vanitati creatura subiecta est, & ingemiscit, & parturit, & prætolatur reuelationem filiorum Dei: & nunc ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Tam diu enim omnia vana sunt, donec veniat quod perfectum est. Quid superest &c. Post generalem sententiam quòd vana sint omnia, ab hominibus incipit: quòd frustra

in

in mundi istius labore defudent, congregantes diuitias, erudientes liberos, ambientes honorem: & ædificia construentes: & in medio opere subita morte subtracti, audiunt: Insiptens, hac nocte aufertur anima tua à te: quæ autem parasti, cuius erunt? maximè cum ex omni labore nihil secum ferant, sed nudi in terram redeant, de qua sumpti sunt.

Luc. 12.

4 GREGORIVS Magnus libro quinto, capite secundo in librum primum Regum: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. In comparatione etenim æternorum honorum, vana sunt omnia, etiam bona temporalia. Quicquid enim in hoc seculo letum, delectabile, sublimè, aut prosperum cernitur, vanum profectò est: quia difficile habetur, & citò amittitur. Repente quidem alta seculi corrunt, pulchra transeunt, lata & prospera euanescent. Nam cum stare in his floribus suis mundus blandiens cernitur, repentina fortuna turbatur: aut festina, & omnia deturbante morte concluditur. Vana ergo sunt gaudia seculi, quæ quasi manentia blandiuntur: sed amatores suos citò transeundo decipiunt.

Ecclesi. 1.
Quomodo omnia vana.

1 BAVGVSTINVS libro secundo de Genesi contra Manichæos, capite vigesimo octavo: Nihil sic reuocat homines à peccato, quemadmodum imminentis mortis cogitatio.

Memoria mortis à peccato reuocat maximè.

2 IDEM sermone centesimo vigesimo de tempore: Irremediabile periculum est, sic aliquem vitij & cupiditatis frena laxare, ut se rationem Deo non meminerit redditurum. Puto quia magna sit iam peccati pena, metum ac memoriam futuri perdidisse iudicij. Et post pauca: Sed nè forte charissimi aliquem nimis securum faciat aut remissum tam noua felicitas credulitatis, nè forte dicat aliquis in corde suo, Non me vsque adeò conturbet & cruciet rea conscientia, non me vsque adeò contristet culpabilis vita: video sub momento, video sub exiguo spatio latroni crimina sua donata, & mihi resoluta mente concipiuntur: Primum considerandum in latrone illo, non solum credulitatis compendium, sed deuotio, sed temporis illius sub quo hæc agebantur occasio, quo iustorum legitur titubasse perfectio. Deinde ante mihi fidem latronis ostende, & tunc tibi latronis beatitudinem pollicere. Immittit diabolus securitatem, ut inferat perditionem, neque dinumerari possunt, quantos hæc inanis spei umbra deceperit. Deterreant, quæso, nos ab hac persuasionem innumerabiles populi, sub tali securitate nudi & vacui bonis, & malis pleni, ex hac luce prærepti. Quotidiè expauescendo transitus nostri, & commigratio-

Judicij memoria & metum disposuisse, magna peccati pena est. Contra eos q latronis exemplo ad securitatem abutitur, & ad dilatiorem penitentiam.

hhhhh 3 nis

DE QUATVOR

nis incerta, quæ & modò vel inſperata vel ſubita ſunt, & in æter-
num remedijs caritura ſunt. Præueniendus eſt dies, qui præue-
nire conſuevit. Ipſe ſe ſeducit, & de morte ſua ludit qui hoc co-
gitat, poteſt mihi extremi temporis indulgentia ſubuenire. Non
eſt hoc, primum, quia periculoſiſſima eſt in vltimum diem pro-
miſſa ſecuritas: Deindè ſtultiſſimum eſt, vt cauſa quæ de neceſſi-
tatibus agitur æternis, in vtilitatibus vitæ deficientis committa-
tur extremis. Odibile eſt apud DEVM, quandò homo ſub fidu-
tia pœnitentiæ in ſenectutem reſeruata liberius peccat. Credi-
te chariſſimi, difficile eſt, vt callida diſſimulatio ordinandæ con-
ſummationis obtinere digna ſit facultatem. Apud illum cordis
interpretem, ars non admittetur ad ſalutem. Ille autem de quo
locuti ſumus, beatus ſatro, beatus inquam, non tam iuxta viam in-
fidias tendens, ſed viam ipſam in CHRISTO tenens, ac vitæ
prædam ſubitò rapiens, immutato genere, & noua ſpolia de mor-
te propria reportans, ille nec ſalutis tempora ſciens diſtulit, nec
remedia ſtatuſ ſui in momenta vltima infelici fraude poſuit, nec
redemptionis ſuæ ſpem in deſperationis nouiſſimum reſeruauit,
nec religionè antè, nec Chriſtū ſciuit. Quod ſi ſciſſet, fuiſſet forſitan
inter Apoſtolos non poſtremus in numero, qui prior factus eſt in
regno. Ergò etiam ex hoc in extremo placuit DEO, quia ad con-
ſequendam fidem, non fuit extrema hora illa, ſed prima. Opus eſt
ergò, vt ſibi homo quotidiano actu prouideat, & procuret cõſum-
mationè: opus eſt, vt tota vita noſtra talis ſit in cõuerſatione, vt li-
beri mereamur eſſe in fine. Inceſſabiliter diè tranſitus noſtri & tem-
pus iudicij cogitantes, nos quoq; cū latrone iugiter proclamemus:
Memento mei Domine cūm vèneris in regnum tuum.

Præparatio
ad mortem.

Lucæ 23.

Lucæ 19.

3 GREGORIVS homilia trigelimanona in Euange-
lia: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem ab-
ſcondita ſunt ab oculis tuis. Suam hîc diem, habet anima puer-
ſa, quæ tranſitorio gaudet in tempore. Cui ea quæ aſſunt, ad pa-
cem ſunt: quia dum rebus temporalibus lætatur, dum honori-
bus extollitur, dum in carnis voluptate reſoluitur, dum nulla
venturæ pœnæ formidine rerretur, pacem habet in die ſua, quæ
graue damnationis ſuæ ſcandalum in die habebit aliena. Ibî enim
affligenda eſt, vbi iuſti lætabuntur: & cuncta quæ modò ei ad pa-
cem ſunt, tunc in amaritudinem rixæ vertentur: quia rixari ſe-
cum incipiet, cur damnationem quam patitur, non expauit: cur
à proſpiciendis malis ſequentibus oculos mentis clauſit. Vndè ei
dici-

NOVISSIMIS.

dicitur: Nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Puerſa ap-
pe anima rebus præſentibus dedita, in terrenis voluptatibus reſolu-
ta, abſcondit ſibi mala ſequentia, quia præuidere futura reſugit,
quæ præſentem lætitiã perturbant: dumq; in præſentis vitæ ob-
lectationibus ſe deſerit, quid aliud quàm clauſis oculis ad ignem
vadit? Vndè benè ſcriptum eſt: In die bonorum nè immemor ſis
malorum. Et indè per Paulum dicitur: Qui gaudent, tanquam
non gaudentes ſint: quia & ſi qua eſt præſentis temporis, ita eſt
agenda lætitiã, vt nunquàm amaritudo ſequentis iudicij recedat
à memoria: quatenùs dum mens pauida extremæ vltionis timo-
re tranſigitur, quantum nunc præſentis lætitiã, tantum poſt ira
ſubſequens temperetur. Hinc nanque ſcriptum eſt: Beatus ho-
mo qui ſemper eſt pauidus. Qui verò mentis eſt duræ, corruet in
malum. Sequentis enim ira iudicij tanto tunc diſtictior porta-
bitur, quanto nunc & inter culpas minimè timetur. Sciendum
nobis eſt, quia veritatis verbis veraciter erudimur: ſi extrema
mala noſtra formidolose & indefinenter adſpiciamus: iuxta hoc
quod per quendam ſapientè dicitur: In omnibus opibus tuis memo-
rare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Penſare quip-
pe quotidie debemus, quod ex eiſdem voce noſtri redemptio-
ris audiuiſmus: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc
autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Dum enim diſtictus iu-
dex ſuſtinet, & adhuc manum non exerit in percutionem: dum à
retributione vltionis vltimæ eſſe quædam temporis ſecuritas vi-
detur: debemus penſare malum quod ſequitur, penſantes ge-
mere, gementes ea quæ commiſimus, peccata indefinenter adſpi-
cere, adſpicientes flere, & ſtentes abſtergere. Nulla nos proſpe-
ritas tranſitoria laudis, lætitiãque diſſoluat, nec mentis noſtræ
oculos ea quæ ſunt tranſitoria obſtruant, nè cæcos ad ignem du-
cant. Si enim diſtictè penſetur, cuius ſit ponderis improperi-
um, ex ore veritatis agnoſcitur: cūm negligentia, & futura non
proſpicientia, dicitur: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem
tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Nam cogitan-
dum valdè eſt, quantum nobis erit terribilis hora noſtræ reſolu-
tionis & cæc. vt ſuprà de Sacramento extremæ Vnctionis, quæſti-
one 3. C. 4.

4 ISIDORVS libro tertio de ſummo bono, capite vltimo:
Quauis ſancti ab huius vitæ ærumnis liberari ſe cupiant, citò vo-
lentes exire de corpore, DEI tamen diſpenſatione plerunq; diu in
hac

Obliuio no-
uiſſimorū
pœnitioſa.

Eccſ 11.

1. Cor. 7.

Amaritudo
iudicij à me-
moria non
recedat.

Prou. 28.

Nouiſſima

in memoriã

reuocanda.

Eccſ 7.

Hora mortis
terribilis.

hac vita versantur: vt per longa tolerantia experimenta, solidius eorum patientia roboretur. Multi odio vitam habent, & tamen mori timent: quod plerisque in angustia contingere solet: sicque contrario affectu, & viuendi habent tadium, & moriendi metum. Sollicitè debet vnusquisque viuere, & semper terminum vitæ suæ considerare, vt de contemplatione illius, animus se semper ad alta sustolat, & huius seculi blandicias cum timore caueat. Scriptum est enim:

Cur habenda est mortis memoria.

Ecclesi 7. Hora mortis incerta.

Mors repentina & impropria.

Iob 21. Iniquorum mors & pena quomodo alijs proficit. Psal. 57.

In hora mortis timet etiam iustus quandoque.

Matt. 12. Discretia inter mortem bonorum & malorum hominum. Tortores. Mortui an lugendi.

In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in eternum non peccabis. Venturi exitus ignorantia incerta est, & dum mori quis non existimat, tollitur. Vnde vnusquisque festinet, ne in iniquitatibus suis rapiatur, simulque finiatur vita cum culpa. Nam incensor diabolus eos, quos viuentes accendit ad vitia, subito morientes pertrahere molitur ad tormenta. Sæpe diuites in hac fallaci vita, dum de potentia gloria, vel rerum abundantia gestiunt, ab his repente, hora qua nesciunt, improviso exitu rapiuntur: atque absorbentur profundo, cruciandi æternis gehennæ incendijs deputantur. De quibus bene per prophetam dicitur: Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Iniquus moriens qui imitatione sua multos ad culpam traxerat delectatione peccati, multos à culpa reuocat terrore tormenti. Quod etiam Psalmista testatur, dicens: Lætabitur iustus cum viderit vindictam impiorum, manus suas lauabit in sanguine peccatorum. In peccatorum enim morientium sanguine iusti lauant manus: quia dum eorum pena conspicitur, conspicientis vita mundatur. Cuius enim talis tam crudelis exitus cernitur, non solum qui viderit refugit, sed alios etiam ab imitatione illius, quanta valuerit exhortatione, compescit. In exitu vitæ, animæ electorum nimio terrentur metu, incerti vtrum ad præmium, an ad supplicium transeant. Quidam autem electi in fine suo purgantur à leuibus quibusdam peccatis: quidam verò in ipso exitu suo hilarescunt ex æternorum contemplatione bonorum. Quauis quis in hac vita sit iustus, tamen dum ex corpore isto egreditur, pertimescit, ne dignus supplicio sit. Nullus est enim homo absque peccato, nec aliquis potest de Dei securus esse iudicio, cum etiam & de ociosis verbis reddenda sit ratio. Finem iustorum optimum, vocatio tranquilla commendat, vt ex eo intelligantur sanctorum habere consortium angelorum, ex quo ab hoc corpore sine vexatione dura tolluntur. Prauos homines apostatae angeli excipiunt morientes, vt eis sint ipsi tortores in pœnis, qui fuerunt suauiores in vitijs. Est pietas pro defunctis fidelibus flere iubeat, fides

tamen pro eis lugere vetat. Illi enim deplorandi sunt in morte, quos miseris infernus ex hac vita recipit: non quos caelestis aula Christi lætificandos includit.

5 BERNARDVS sermone primo in festo omnium sanctorum: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, mortis horrorem, iudicij tremendum discrimen, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miseriam, recogita annos tuos in amaritudine animæ tuæ: cogita vitæ humanæ pericula, cogita fragilitatem propriam: & in huiusmodi cogitatione si perseueraueris, dico tibi, parum senties quicquid foris videtur esse molestum, dum toto corde circa interiorum molestiam occuparis. Sed nec patietur Dominus sine consolatione te esse, quoniam pater misericordiarum est, & Deus totius consolationis, & complebitur omnino quod veritas pollicetur: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Concordat autem huic sententiæ etiam illud quod in Salomone legisti: Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij.

Ecclesi 7. Nouissimorum memoria habenda.

Matt. 5. Ecclesi 7.

6 ET in sermone de primordijs, medijs, & nouissimis nostris, vt supra quæst. 1. A 1

1 B CHRYSOSTOMVS homilia decimaquinta ad populum Antiochenum: Nisi bonus esset timor, filijs patres pædagogos non præponerent, non legislatores ciuitatibus illos magistratus. Quid gehenna grauius? Sed huius metu nil vtilius. Gehennæ namque timor regni nobis adfert coronam. Vbi timor est, liuor non est: vbi timor est, pecuniarum amor non vexat: vbi timor est, extinctus furor est, cupiditas improba correpta, omnis irrationabilis passio exterminata. Et sicut in domo stante milite semper armato non latro, non fur, non alius quis talia mala patrantium apparere propius audebit: sic & metu animas nostras detinente, illiberalium nulla perturbationum facile nobis subrepat, sed omnes fugiunt, & pelluntur, timoris imperio vndique exactæ. Nec hoc solum est quod ex timore lucramur, verum & aliud hoc multo maius. Non enim improbas tantum nostras expellit passiones, sed & omnem cum multa facilitate virtutem inducit. Vbi timor est, ibi & eleemosynæ studiū, & orationis intentio, & lachrymæ feruentes & continuæ, & gemitus multam habentes compunctionem. Nihil enim tantum peccata quidem consumit, virtutem verò crescere facit & germinare, quantum continui timoris natura. Propterea qui non viuunt in timore, rectè illum agere non est facile: sicut vicissim cum timore viuentem est im-

Timor penæ & gehennæ quæ sit utilis.

Omnis virtutem inducit & à peccato auocat timor.

*Ecclesi 7.
Ire ad domū
luctus cur
melius sit.*

possibile peccare. Audi verò & Salomonem omnibus innutritum delicijs, & multa potitum libertate. Quid igitur, inquit, ille? Melius est ire in domum luctus, quàm in domū conuiuij. Quid est, quæso, quod ait? Vbi luctus, & lachrymæ, & gemitus, & dolor, & tristitia tanta, melius accedere, quàm vbi choreæ, & cymbala, & risus, & deliciæ, & crapula, & ebrietas. Verùm inquis. Qua de causa, quæso, & quapropter? quoniam illinc quidem dementia, hinc verò modestia nascitur. Lugentium domum ingressus, statim lachrymis defunctum prosequitur, etiam si sit inimicus. Vidisti quanto melior hæc, quàm illa domus? Ille enim, etiam si amicus sit, inuidet: hic autem, etiam si inimicus sit, lachrymas dat: id quod omnium maxime Deus exquirat, vt non insultemus his, qui nos contristauerunt. Nō hæc autem sola datur hinc bona capere, verùm & alia his non minora. Etenim peccatorum quisq; suorum reminiscitur, & tremēdi tribunalis, & pœnarum, & iudicij, licet sit infinita ab alijs passus mala, & domi tristitias habeat, omnium ipsorum capiens medicinam, ita reuertitur. Cogitans enim quod & ipse paulò post hoc patietur, & quod transitoria cuncta presentia sunt, siue suauià sint, siue tristitia, tristitiam & inuidiam omnem deponens, & leuem reddens animam, & releuatus sic domum reuertitur: & hinc mansuetior erit in omnes iam & humanior, benignior & sapientior, futurorum timore ipsius animam subingresso, & omnes spinas absumente. Et hæc omnia cognoscens ille, dicebat, quod melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. Illinc torpor, hinc anxietas, nascitur: illinc contemptus, hinc timor ad omnem nos virtutem deducens. Nisi bonum esset timor, non multos impendisset Christus sermones & longos, de illa pœna & supplicio loquens. Timor nil aliud est, quàm murus, & munimentum, & turris inexpugnabilis.

*Timor murus est & turris inexpugnabilis.
Cuius rei intuitu rectè agendū sit, p̄miorum, an supplicij.*

Utilitas memoria nouissimorum.

2 ID E M homilia secunda in posteriorem epistolam ad Thesalonicensēs: Intuitu regni Dei incitemur ad virtutem. Qui quidem animo est vehementer dextro virtutiq; dedito, neque timoris, neque regni Dei intuitu ad virtutē inducitur ac permouetur, sed propter ipsum Christum, quemadmodum Paulus fecit. Nos verò vel hoc pacto consideremus, quæ in regno Dei sint bona, & quæ in gehenna mala, atq; ita nos ipsos corrigamus & instruamus, ita nos ipsos ad ea quæ faciēda sunt, incitemus & permoueamus. Si videris in presenti vita incundum quid ac magnificum, cogita regnum Dei, & istud nihil esse putabis: si terribile quid videris, cogi-

cogita gehennam, & illud etiam deridebis. Si quando te ceperit concupiscentia corporalis, cogita gehennæ ignem: cogita quàm planè nullius æstimanda sit peccati voluptas, quàm ne voluptatem quidem habeat. Si enim earum legum quæ in hoc seculo positæ sunt, tantum potest metus, vt à malis nos actibus cohibeat: multo magis poterit hoc recordatio futurorum, supplicium immortale, pœna sempiterna. Si metus terreni regis à tantis nos malis abducit, quanto magis regis æterni? Vnde poterimus ergò continuum habere timorem? Si continè scripturas audierimus. Etenim si ad spectus duntaxat mortui hominis mentem nostram aded pauore contrahit: quanto magis gehenna & ignis ille inextinguibilis? quanto magis vermis non moriens? Si perpetuò gehennam recogitaremus, nō statim in illam incideremus. Propterea supplicium minatus est Deus. Nisi aliquid profectus in se haberet gehennæ reputatio, vtiq; iam non esset illam minatus Deus. Verùm quoniam ipsius recordatio magna potest efficere, propterea comminationem illius quasi salutarem quoddam pharmacum animis nostris imposuit. Nē contemnamus itaque tantum lucrum quod hinc generatur, sed hanc gehennæ comminationem indefinenter versemus in prandijs & in conuiuijs. Sermocinatio quippe quæ de rebus est iucundis, nihil prodest animæ, sed debiliorem eam reddit: quæ verò de tristibus est & austeris, quicquid in illa dissolutum ac fluxum fuerit, amputat & immutat, laxamq; illam ac mollem contrahit. Nihil eam inuacit de theatris differens ac mimis, sed magis incendit & petulantiosem effecerit. Qui aliena curat & curiosè scrutatur, etiam pericula illi ex ea curiositate sæpenumerò infligit: qui verò de gehenna sermocinatur, is neque periculum aliquod habebit, & animam castigationem reddit. Sed vereris verborum grauitatem & molestiam? Num si de gehenna tacueris, hinc illā extinxisti? An incendisti, si de ea locutus fueris? Siue locutus de illa fueris, siue natus, feruebit omninò incendium. Indefinenter de illa dicto, nē quandoq; in eam incidas. Non potest fieri, vt anima de gehenna sollicitè cogitans, citò peccet. Etenim audi admonitionem optimam: Memor, inquit, esto nouissimorum tuorum, & in æternum non peccabis. Nequit anima pœnas mernens, nō esse ad delinquendum cūctabunda. Timor enim, si quidē robustius fuerit in animo ac flagrans, nihil in eo mūdani relinquet. Si enim sermo de gehenna factus, ita humiliat & pauidum reddit, an cogitatio de illa animis

Timor gehennæ quàm fructuosus sit.

Timor quomodo acquiritur.

Gehennæ cogitatio vtilis, siua est.

Inter epulas de gehenna discernendum.

Memoria gehennæ à peccato coercet, Ecclesi 7.

Timor sup-
pliciorū est
potentior p-
missioe prae-
miorum.

Nota.

Ionæ 3.

Gene 8.

Gene. 19.

De gehenna
loqui vtile
est admodū.
Psal. 17.

Contra deli-
catū auribus
præditos.

Ecc. 9.
Pueris incul-
candum Dei
iudicium &
gehennæ
supplicia.

perpetuū immorata, animam non quouis igne magis expurgabit? Regni non ita recordemur vt gehennæ. Timor enim promissione potentior est & efficacior. Et noui complures innumera bona promissa contempturos fuisse, si de supplicio securi fuissent ac liberati, quando quidem & nunc mihi satis est, supplicio aut pœna non affici. Nemo eorum qui gehennam ob oculos habent, in gehennam incidet: nemo gehennam contemnentiū, gehennam effugiet. Quemadmodū enim apud nos qui quidem iudicia metuent, iudicijs non damnabuntur: qui verò contemnunt, illi potissimum in ea incidunt: ita & hic. Nisi subuersionē veriti fuissent Niuiitæ, vtique subuersi fuissent. Quia verò illam metuebant, non subuertebantur. Si diluuium veriti fuissent qui temporibus Noë vixerunt, submersi sanè non fuissent. Et Sodomitæ si incendium metuissent, combusti non fuissent. Magnum malum est, contemnere minas. Qui minas contemnit, confestim re ipsa sentiet experientiam. Nihil ita est vtile, atquē de gehenna sermocinari. Quouis argento mundiores nobis animas facit. Audi nanque quid propheta dicat: Quoniam iudicia tua, inquit, in conspectu meo sunt semper. Et CHRISTVS quoquē de illa differit. Nam etiam si molestum sit auditori, plurimū tamen illi prodest. Sunt enim talia quæcunque vtilia sunt. Etenim & pharmaca & reliqua medicamēta ægrotum primū malè habent, & tunc demū vtilitatem adferunt. Si verò verborum grauitatem & molestiam non ferimus, manifestum est quòd rerum ipsarum afflictionem non feremus. Si nemo sermones eos qui de gehenna dicuntur, sustinet: liquet neminem, si persecutio nos occupasset, ad intentatum ignem ac ferrum vnquā persistiturum fuisse. Exerceamus auditum nostrum, nè aded mollescat. Nam ex eo & ad res ipsas veniemus. Si assueuerimus audire terribilia, assuescem⁹ etiam terribilia sustinere: si verò ita molles ac fracti fuerimus, vt ne verba quidem feramus, quāddo aduersum res ipsas persistemus? Et post pauca: Quapropter admonens quidam dicit: Omnis narratio tua sit in lege altissimi. Proinde obsecro, receptos à nutricibus liberos, nō anilibus fabulis assuefaciamus, sed ex primæua mox ætate discant esse iudicium Dei, infigatur animis eorum esse supplicium. Hic metus si radices egerit, magna bona operabitur. Animus enim ab ineunte ætate hac futurorū expectatiōe ad demissionē imbutus, nō statim hunc metum excutiet, sed quasi quidam obsequens equus, velut sefforē habēs, gehennæ cogitationē, cōpositē ingrediet, & q̄ vtilia sunt, loquet

ac

ac dicet, & neq; iuuetus, neq; diuitiæ, nec orphania, neq; aliud quicquā illi nocere poterūt, aded robusta habenti cogitationē, & omnibus resistere valentem. His sermonibus componamus & nos ipsos, & vxores, & seruos, & liberos, & amicos, si fieri queat & inimicos. poterimus enim istis sermonibus multa peccata amputare. Et melius fuerit tristibus immorari, quā iucundis. Nè fugiamus quæ de gehenna dicuntur, vt gehennam ipsam effugiamus. Nè fugiamus supplicij memoriā, nè supplicio puniamur. Si diues ille ignem hunc cogitasset, vtique non deliquisset: quia verò nunquā eius in mentem illi venit, propterea in illum incidit. Dic mihi homo: Tribunali Christi cū sistendus sis, omnia magis loqueris quā de isto? Et quidem si quāddo tibi cum iudice causa est, plerunq; verbotenus duntaxat, non nocte, non die, non aliquo temporis articulo, non aliqua hora aliud quid loqueris, sed semper de causa illa quam agendā habes. Cū verò de omni vita tua rationem redditurus, & pœnas daturus sis, neque alios etiam pateris qui te iudicij huius admoneant? Atquē propterea cuncta perire semper atque intercidere, quòd humano quidem tribunalī temporalium rerum gratia sistendi, neminem non mouemus, neminem non rogamus, indefinenter de illo solliciti sumus, omnia huius gratia facimus: ad tribunal verò Christi venturi, idq; breuē, neq; per nos ipsos aliquid, neque per alios facimus, iudicem non rogamus, quāuis multum spatij nobis ante iudicium permittat, nec in medijs nos abripiat peccatis, sed permittat vt illa exuere aggrediamur, & nihil eorum quæ ad ipsum recidunt, prætermittat bonitate illa sua & benignitate. At nihilo plus efficitur. Propterea maius erit supplicium. Sed absit vt hoc fiat. Proinde obsecro, vel amodò respicamus. Habeamus gehennam ob oculos, cogitemus pœnas illas inuitabiles, vt his reputatis & malitiam fugiamus, & virtutem eligamus, bonaq; diligentibus Deum promissa consequi valeamus.

3 AVGVSTINVS tractatu nono in epistolam Ioannis: Cœpit aliquis credere diem iudicij: si cœpit credere, cœpit & timere: sed quia timer, adhuc nondūm habet fiduciam in die iudicij, nondūm est in illo perfecta charitas. Nunquid tamen desperandum est? In quo vides initium, cur desperas finem? quod initium video, inquis? ipsum timorem: audi scripturam, Initium sapientiæ timor Domini. Cœpit ergò timere diem iudicij,

iiii 3 timen-

Memoria ge-
hennæ & iudi-
cij habenda.
Luc. 16.
Sermones ha-
bendi de iu-
dicio.

Ecc. 1.
Timor iudicij.

cij quid affi-
ciat boni.

Coloss. 3.

1. Ioan. 4.

Ecc1. 1.

Timor prę-
parat locum
charitati.

Nota simili-
tudinem.

Timor castus
manet cum
charitate.
1. Ioan. 4.
Psal. 18.

Timor mun-

timendo corrigit se, vigilat aduersus hostes suos, id est, peccata sua, incipit reuiuiscere interius, & mortificare membra sua quę sunt super terram: sicut Apostolus dicit, Mortificate membra vestra quę sunt super terram: spiritualia nequitię dicit membra super terram: nam sequitur & exponit, Auaritiam, immunditiam, & cętera quę illic exequitur. Quantum autem mortificat iste, qui timere cepit diem iudicij, membra sua super terram, tantum surgunt & corroborantur membra cęlestia. Membra autem cęlestia, omnia opera bona. Surgentibus cęlestibus membris, incipit desiderare quod timebat: timebat enim nę veniret CHRIS T V S, & inueniret impium quem damnaret: desiderat vt veniat, quia inuenturus est pium quem coronet. Iam cūm cęperit desiderare venientem CHRISTVM casta anima, quę desiderat amplexus sponsi, renunciat adultero, fit virgō interius ipsa fide, spe & charitate. Et post nonnulla: Timor non est in charitate. Quid ergō dicemus de illo, qui cęperit timere diem iudicij? Si perfecta in illo esset charitas, non timeret: perfecta enim charitas faceret perfectam iustitiam, & non haberet quare timeret, immō haberet quare desideraret vt transeat iniquitas, & veniat regnum D E I: ergō timor non est in charitate. Sed in qua charitate? non in inchoata. In qua ergō? Sed perfecta, inquit, charitas forās mittit timorem. Ergō incipiat timor, quia initium sapientię timor Domini. Timor quasi locum pręparat charitati. Cūm autem cęperit charitas habitare, pellitur timor qui ei pręparauit locum: quantum enim illa crescit, ille decrescit: & quantum illa fit interior, timor pellitur forās. Maior charitas, minor timor: minor charitas, maior timor. Si autem nullus timor, non est quā intret charitas. Sicut videmus per fetam introduci linum quandō aliquid fuitur: fera prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primō occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia idē intrauit, vt introduceret charitatem.

4 I N psalmum centesimum vigesimumseptimum: Non de omni timore dicitur, quōd mittitur forās à charitate: Habes enim psalmum dicentem, Timor Domini castus, permanens in seculum seculi. Alius ergō timor Domini permanet, alius excluditur. Timor qui excluditur, castus non est: qui autem permanet, castus est. Quis est timor qui excluditur? Dignamini aduertere. Aliqui propterea tantūm timent, nę aliquid mali in terra patiantur, nę illis ægritudo accedat, nę dampnum, nę orbitas, nę alicuius admissio cri-

danus & hu-
manus.

timinis, nę alicuius amissio chari, nę exilium, nę damnatio, nę carcer, nę aliqua tribulatio, propterea timent & tremunt. Adhuc timor iste non est castus. Adhuc audi: alius non in hac terra pati timet, sed gehennam timet. Vndē terruit & Dominus: Audistis cūm euāgelium legeretur, Vbi vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Audiunt hęc homines, & quia verē futura sunt impijs, timent, & continent se à peccato. Habent timorem, & per timorem continent se à peccato. Timent quidem, sed non amant iustitiam. Cūm autem per timorem continent se à peccato, fit consuetudo iustitię, & incipit timoris. quod durum erat, amari, & dulcescit D E V S: & iam incipit homo iuste viuere, propterea non quia timet pœnas, sed quia amat æternitatem. Exclusus ergō timor à charitate, sed succedit timor castus. Et post pauca: Castus ergō timor, fratres mei, hoc habet, quia venit de amore. Ille autem timor nondūm castus, pręsentiam Domini & pœnas timet, timore facit quicquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum. Non timet nę perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet nę mittatur in gehennam. Bonus est & iste timor, utilis est: non quidem permanebit in seculum seculi, sed nondūm iste est castus, permanens in seculum seculi.

5 I D E M Augustinus sermone decimotertio de verbis Apostoli: Iam ergō non in timore, sed in dilectione, vt non serui, sed filij simus. Qui enim adhuc idē benē agit, quia & pœnam timet, D E V M non amat, nondūm est inter filios: vtinam tamen vel pœnam timeat. Timor seruus est, charitas libera est: & vt sic dicamus, timor est seruus charitatis. Nę possideat diabolus cor tuum, pręcedat seruus in corde tuo, & seruet dominę venturę locum. Fac fac vel timore pœnæ, si nondūm potes amore iustitię. Veniet domina, & seruus abscedit, quia consummata charitas forās mittit timorem.

6 E T sermone decimo octauo de verbis Apostoli: Cūm mihi dicis, Gehennam timeo, ardere timeo, in æternum puniri timeo: Quid dicturus sum? Malē times? vanē times? Non audeo, quando quidem ipse Dominus, ablato timore, subiecit timorem, & ait, vbi dixit: Nolite timere eos qui corpus occidunt, & postea non habent quid faciant: sed eum timere, qui habet potestatem & corpus & animam mittere in gehennam ignis: ita

Timor serui.
lis aut d. ui-
næ iustitię.
Esa. 66.
Marc. 9.

Vtilitas eius
& incipit timoris.

Timor castus
& seruus, in
quo differās.

Psal. 18.

Timor ser-
uus Charita-
ti Domine
locū seruat.
1. Ioan. 4.

Timor gehē-
næ & suppli-
ciorum non
est malus.

Mat. 10.

Christus hor-
tatur ad ti-
morem pœnæ.

Ita dico vobis, hunc timete. Cùm ergò Dominus timorem incu-
ferit, & vehementer incusserit, & reperendo verbum, comminati-
onem ingeminauerit, dicitur ego sum, malè times ista? Non di-
cam, planè time, nihil meliùs times, nihil est qd magis timere de-
beas. Sed interrogo te: Si non te videret Deus, quandò facis, nec q-
quam te cõuinceret in iudicio illius, faceres? Tu te vide. Non enim
potes ad verba omnia mea respondere, inspicere te ipsum. Faceres?
Si faceres, ergò pœnam times, charitatem nondùm habes, serui-
lirer times: formido est mali, nondùm delectatio boni, sed time
etiam vt ista formido custodiat te, vt perducat ad dilectionem.
Timor enim iste quo gehennam times, & ided mala non facis,
continet te, & sic volentem peccare animò interiore non finit: est
quidam custos timor, quasi pædagogus legis, litera est minans,
nondùm gratia iuuans. Custodiat tamen timor iste dum non fa-
cis timendo, & veniet charitas, intrat in cor tuum, & quantum
illa intrat, tantum timor exit. Timor enim id agebat, nè face-
res: charitas hoc agit, vt nolis facere etiam si impunè possis ad-
mittere.

Timor gehē-
næ est quidā
custos & pæ-
dagogus
legis.

1. Ioan. 4.
Timorē qua-
lem expellat
charitas per-
fecta.
Rom. 11.

7 IN libro de sancta virginitate, capite trigesimo octauo: Timor
quidem non est in charitate, sed perfecta, sicut scriptura dicit, cha-
ritas foràs mittit timorem, sed timorem hominum, non DEI ti-
morem, temporalium malorum, non diuini in fine iudicij. Noli
altum sapere, sed time. Ama DEI bonitatem, time seueritatem:
vtrunque te superbum esse non finit. Amando enim times, nè ama-
tum & amantem grauitè offendas. Nam quæ grauior offen-
sio, quàm vt superbia illi displiceas, qui propter te superbis dis-
plicuit.

Timor pœnæ
utilis est.

1. Ioan. 4.

8 S E R M O N E ducentesimo decimo quarto de tempore:
Cùm timeretur pœna quam D E V S minatur, discitur amari præ-
mium quod pollicetur, ac sic per timorem pœnæ bona vita reti-
netur. Per bonam vitam bona conscientia comparatur, vt per
bonam conscientiam nulla pœna timeatur. Quapropter discat
timere, qui non vult timere. Discat ad tempus esse sollicitus, qui
semper vult esse securus: vt enim dixit Iohannes, Timor non est
in charitate, sed perfecta charitas foràs mittit timorem. Dixit
sanè, & veraciter dixit. Si ergò habere non vis timorem, priùs
vide vtrùm iam perfectam habeas charitatem, quæ foràs mittit
timorem. Si verò ante istam perfectionem timor excluditur, su-
perbia inflat, charitas ædificat. Nam sicut in bona valetudine fames
non

non fastidio, sed cibo pellitur: ita in bona mente timor non vanita-
te, sed charitate pellendus est.

2 E BERNARDVS sermone secundo in die Apostolorum Pe-
tri & Pauli: Studeamus fratres viuere vita iustorum, sed morte eo-
rum mori multo magis desideremus. Sapiētia enim iustorū nouis-
sima p̄fert: ibi nos iudicans, vbi nos inuenerit. Omnino necessè est,
vitæ præsentis finem futuræ cohærere principio, nec ibi tolerabilis
dissimilitudo est. Sicut enim si quis duo sibi (vt ita dixerim) cincto-
ria consuere, aut colligare voluerit, minùs de reliquis partibus cu-
rans, ipsa quæ sibi copulanda sunt capita vniformiter parat, nè dis-
sident à seipsis: ita dico vobis, quantumlibet exiterit conuersatio
spiritualis, si carnalis fuerit consummatio nostra, vitæ illi spirituali
penitenti non cohæret, nec caro & sanguis regnū Dei poterunt possi-
dere. Fili, (ait sapiens) memorare nouissima tua, & non peccabis.

De bono fine
maximè soli-
citos nos esse
oportet.

1. Cor. 13.
Nimirum quod hæc maximè recordatio faciat timoratum: ti-
mor expellat peccatum, negligentia non admittat. Hinc & Moyses

de quibusdam: Vtinam (ait) saperent & intelligerent, ac nouissi-
ma prouiderent. In quibus vtiq; verbis tria nobis video commen-
dari, sapientiam, intelligentiam, prouidentiam. Arbitror sanè tri-
bus eas assignari posse temporibus, vt æternitati quædam imago
reformari videatur in nobis, præsentia moderantibus per sapien-
tiam, præterita per intelligentiam, dijudicantibus, nouissima pro-
uidentibus ad cautelam. Hæc nempe spiritualis est exercitij sum-
ma: hæc forma studij spiritualis, vt sapienter disponamus præsen-
tia nostra: recogitemus in amaritudine animæ nostræ præterita,
futura quoque sollicitè prouideamus. Sobriè, & iustè, & piè viu-
mus in hoc seculo, (ait Apostolus) vt videlicet in præsentia sobrietas

Deut. 32.
Consideratio
præsentium,
præteritorū
& futurorū.

Tit. 2.

obseruetur, vt iusta satisfactione præterita, quæ nobis sine fructu
salutis præteriēre, tempora redimantur, vt pietatis clypeum, im-
minentibus de futuro periculis opponamus. Sola est enim quæ ad
omnia valet pietas, cultus scilicet Dei humilis & deuotus: nec ali-
ter nobis est prouidere nouissima, nisi vt vniuersa quæ nobis im-
minere videntur pericula, sedula nobiscum cogitatione versantes,
discamus de nostra omnino industria: magis autem de nostris dif-
fidere meritis, & soli diuinæ nos protectioni committere pio quo-
dam mentis affectu piæ intentionis in ipsum, cuius datum opti-
mum & donum perfectum est, consummatio felix, & mors præ-
ciosa. Habes in euangelio tria hæc, ipso tibi sermone Domini cõ-
mendata: Beati (inquit) pauperes, beati mites, beati qui lugent. Be-

1. Tim. 4.

Iacob. 1.

Matth. 5.

k k k k k

ati

ati qui futura sapiunt, præ desiderio cælestium interno quodam sapore mentis, præsentia respicientes. Beati qui nouissima prouident, in mansuetudine suscipientes insitum verbum, quod eorum saluare animas potest, & pietate cordis ad futuram tendunt hæreditatem. Beati qui pristinum intelligentes errorem, crebris lauant lachrymis lectum suum. Vides quid optat vir sanctus, quid obtinere cupit eis, pro quibus orat: Vtinàm (inquit) scirent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Ac si manifestius dicat, Vtinàm esset in eis spiritus sapientiæ & intelligentiæ atque consilij. Vtinàm hæc in nobis inueniantur, fratres, vt suaui omnia nostra per sapientiam disponamus, vt intellectu præterita peccata damnemus, vt prouideamus futura consilio. Vtinàm sapiamus ad præsentis vitæ moderationem: vtinàm intelligamus ad præteritæ correptionem: vtinàm deuota in Deum fide prouideamus, vt felicem habeamus (ipso miserante) consummationem. Hic enim est funiculus triplex quo trahimur ad salutem, ordinata conuersatio, rectum iudicium, fides deuota.

2 ITEM in epistola dicitur centesima nonagesima secunda ad quemdam, qui ausus est nouitium dehortari à proposito religionis: O vtinàm scires, & intelligeres, ac nouissima prouideres. Scires quæ Dei sunt, intelligeres quæ mundi sunt, prouideres quæ inferni sunt. Profectò inferna horres, superna appetes, quæ sunt ad malum, contemneres.

VII

Quæ est summa eorum quæ in hoc libro continentur?

A Summa totius operis duabus rebus continetur, **SAPIENTIA ET IUSTITIA CHRISTIANA**. Ad sapientiam hæc capita, videlicet de Fide & Symbolo Fidei, de Spe & oratione Dominica, de Charitate & decalogo referuntur. Nam **FIDES, SPES, CHARITAS,**
illæ

illæ virtutes sunt, quibus veram hominis sapientiam, vt Augustinus^a annotauit, Diuina scriptura concludit. Accessit porrò de præceptis Ecclesiæ, & de Sacramentis tractatio. Sicut enim prædictæ virtutes absque Sacramentis & præceptis Ecclesiæ, rectè obseruatis subsistere non possunt, ita eorum accessione efficaciter nobis inseruntur, insertæ confirmantur, augentur, & perficiuntur. Itaque in ijs, quæ ad sapientiam referimus, explicandis, prior libri pars absoluta est.

B Posterior, quæ circa Iustitiam versatur, duas eius partes tum^b ad mala fugienda, tum ad bona^b consecranda spectantes, breuiter enucleat. Etenim abstinere à malis, Chrysostr^c teste, non satis est nobis ad salutem, nisi adsit etiam bonorum possessio & virtutis actio. Vtrique igitur parti capita nonnulla, quæ præcipuè ad malorum bonorumque discrimen obseruandum pertinent, accommodata sunt. Totius autem iustitiæ vim & amplitudinem, Tobias vir æquè sapiens ac iustus, Tob 4. d succinctè compræhendit, vbi suum filium, adeoque in illo filios Dei omnes figillatim admonet in hæc verba: *Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.*
kkkkk 2 nè.

^a Lib. 2 retractat. cap. 63 & in Enchi cap. 2. & 3.

^b Psal. 33 c 36. e

^c Chrysostr. in Psal. 4 Plura vide supra.

Jacob. 1.

Deut. 32.

Deut. 32.

nè. Ità demùm discimus Christiani hominis integrum officium, quod non modò fidem, sed vitam etiam, quæ secundùm Sapièntiam & Iustitiam Christianam instituta sit, omninò requirat. *Sapiens autem cor & intelligibile, vt̄ scriptura testatur, abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.*

Ecc̄. 7. d

C Verùm enim uerò, nè institutę breuitatis terminos prætereamus, doctrinæ huius ad Christianos, eosque in primis simpliciores instituendos pertinentis, hic modus & finis esto. Quę omnia vno Ecclesiastis verbo, tanquàm totius humanę vitę illustri Sigillo, consignabimus, ità concludentes: *DEVM TIME, ET MANDATA EIUS OBSERVA. HOC EST ENIM OMNIS HOMO.*

Ecc̄. 12. d

Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.

Psal. 67. f

S C R I P T V R A E.

P S A L M O trigesimalotertio & trigesimalosexto, vt̄ suprâ quæstione I. de peccatis.

T O B I A E quarto, & Ecclesiastici tertio, vt̄ in textu.

P A T R E S.

1 AVGVSTINVS libro secundo retractationũ, capite sexagesimo tertio. & in Enchiridio, capite secundo & tertio, vt̄ in quæst. 2. de fide & Symbolo.

2 CHRYSOSTOMVS in psalmum quartũ, vt̄ suprâ quæst. 1. de peccatis.

F I N I S.

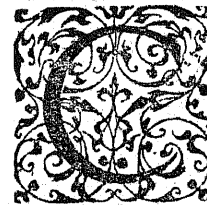
APPEN-

A P P E N D I X ³¹³

DE HOMINIS LAPSV ET
IVSTIFICATIONE SECVN-
dũm sententiam & doctrinam Con-
cilij Tridentini.

I.

De statu & lapsu primi hominis.

QUVM primus homo Adam a mandatum Dei in paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & iustitiam in qua fuerat constitutus, amisit: ac præterea p huiusmodi præuaricationis offensam, iram & indignationem Dei, atq; adeò mortem, quam antea comminatus illi fuerat Deus, incurrit: & cum hac ipsa morte in diaboli, qui b mortis deindè habuit imperium, captiuitatem incidit: de- mumque totus Adam per illam ipsam præuaricationis offensam, secundùm corpus & animam in deterius commutatus fuit.

Ex sess. 5. C6-
cilij Triden-
tini can. 1.
a Gen. 2. c. 3. e

b Hebr. a. d

II.

De peccato Adæ in omnes homines transfuso.

NEque verò Adæ præuaricatio sibi soli, sed etiam Neius propagini & toti posteritati nocuit, vt̄ qui acceptam à Deo sanctitatem & iustitiam sibi nobisq; perdidit, & per inobedienciæ peccatum inquinatus, non mortem & pœnas corporis tantùm, verum etiam peccatum (quod mors est animæ) in omne genus humanum transfudit. Id quod Apostolus confirmans dixit, *c Per unum hominem peccatum intravit in mun-*

Ex canone 2.
eiusdem sess.

c Rom 5. b

kkkkk 3 dum,

dum, & per peccatū mors: & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt.

Ex can. 3.
fess. 5.

d Ex cap. 1.
fess. 6.
e Eph. 2. a

f Ex appēdi-
ce fess. 5.
Vide extra-
uag. cōm. lib.
3. de reliq. &
venerat Sāc.

Vndē Adā peccatum, quod origine vnum est, & propagatione, non imitatione transfusum omnibus, inest vnicuiq; proprium, aliquo remedio expiari necessē est ad vitam æternam consequendam. Nam^d ex eo immundi, & vt Apostolus^e inquit, natura filij iræ, tum semen peccati, diaboli & mortis omnes efficiuntur, ^f excepta interim Beata & immaculata virgine Maria Dei genitrice, quam hoc loco vbi de peccato originali agitur, non compræhendimus.

III

De remedio originalis peccati.

Ex can. 3.
fess. 5.

a 1. Tim. 2. b
b Rom. 5. b
2. Cor. 5. d

c 1. Cor. 1. d
d Tit. 3. b

d Act. 4. c

f Ioan. 1. d
* Gala. 3. d

Ex canon 4.
fess. 5.

Peccatum hoc originis, quod inest vnicuique proprium, vt diximus, neque per humanæ naturæ vires, neque per aliud remedium tollitur, quàm per meritum^a vnius mediatoris Domini nostri Iesu Christi, qui nos Deo^b reconciliauit in sanguine suo, factus nobis^c iustitia, sanctificatio & redemptio. Huius verò meritum^d per Baptismi sacramentum in forma Ecclesiæ ritè collatum, tam adultis quàm paruulis applicatur: quia^e non est aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Vndē illa vox, ^f *Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata mundi.* Et illa, ** Quicumque baptizati estis, Christum induistis.*

Vndē errant grauiter, qui negant paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos esse, etiam si fuerint à baptizatis parentibus orti. Baptizantur certè etiam hi in remissionem peccatorum, vt qui ex Adamo peccatum traxerint originale, quod regeneratio-

nis

nis lauacro expiari necessē est ad vitam æternam consequendam, quoniam non aliter intelligendum est, ^a *Per vnum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt*: nisi quemadmodum Ecclesia Catholica vbiq; diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apostolorum, etiam paruuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, idè in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt. ^b *Nisi enim quis* ^b *renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

IIII

De reliquijs originalis peccati in baptizatis.

Præterea confitendum est, reatum originalis peccati per Iesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptisate confertur, remitti: & in baptizatis totū id quod veram & propriam peccati rationem habet, tolli, non radi tantum, aut non imputari. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil^a est damnationis ijs, qui verè^b consepulti sunt cum Christo per baptisma in mortem: qui non secundum carnem ambulant, sed ^c *veterem hominem exuentes, & nouū qui secundum Deum creatus est induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac DE O dilecti effecti sunt*: ^d *hæredes* ^d *quidem Dei, cohæredes autem CHRISTI, ita vt nihil prorsus eos ab ingressu cæli remoretur.* Ac interim fateri oportet, manere in baptizatis concupiscentiam vel fomitem: quæ cum ad agonem re-

Ex can. 5.
fess. 5.

a Rom. 8. a
b Rom. 6. a

c Eph. 4. e
Coloff. 3. b

d Rom. 8. e

licta

e2. Tim. 2. a

f Rom. 7. b

liſta ſit, nocere non conſentientibus, & viriliter per
Chriſti Ieſu gratiam repugnantibus non valet :
quinimò qui e legitimè certauerit, coronabitur.
Hanc concupiſcentiam quam aliquandò f Apoftolus
peccatum appellat, Eccleſia Catholica nunquam in-
tellexit peccatum appellari, quòd verè & propriè in
renatis peccatū ſit, ſed quia ex peccato eſt, & ad pec-
catum inclinat.

V

*De natura & legis ad iustificandos homines
imbecillitate.*

Ex ſeſſ. 6.
caput. 1.

a Ephe. 2. a

b Rom 6. c

VT iam propiùs ad Iuſtificationis doctrinam pro-
bè & ſyncerè intelligendam accedamus, illud
vnusquique agnoſcat & fateatur oportet, quòd cum
omnes homines in præuaricatione Adæ innocentiam
perdidiffent, facti immundi, & (vt a Apoftolus inquit)
natura filij iræ, quemadmodum eſt dictum, vſque ad eò
b ſerui erant peccati, & ſub poteſtate diaboli ac mor-
tis, vt non modò gentes per vim naturæ, ſed ne Iudæi
quidem per ipſam etiam literam legis Moyſi, indè li-
berari aut ſurgere poſſent : tametiſi in eis liberum ar-
bitrium minimè extinctum eſſet, viribus licèt atte-
nuatum & inclinatum.

VI

De diſpenſatione & myſterio aduentus Chriſti.

Caput. 2. ſeſ-
ſionis 6.
a2. Cor. 1. a

b Galat. 4. a

QVO factum eſt, vt cæleſtis pater, a pater miſeri-
cordiarum & Deus totius conſolationis, Chri-
ſtum Ieſum filium ſuum, & ante legem, & legis
tempore multis ſanctis patribus declaratum ac pro-
miſſum, cum venit beata illa b plenitudo temporis,
ad

ad homines miſerit : vt & Iudæos qui ſub lege erant,
redimeret, & gentes c quæ non ſectabantur iuſtitiam, e Rom. 9. g
iuſtitiam apprehenderent, atque omnes d adoptio- d Gaſa. 4. a
nem filiorum reciperent. Hūc e propoſuit Deus pro- e Rom. 3. d
pitiatorem per fidem in ſanguine ipſius pro peccatis
noſtris, non f ſolùm autem pro noſtris, ſed etiam pro f 1. Ioan. 2. a
rotius mundi.

VII

Qui per Chriſtum iuſtificentur.

VERùm etſi ille pro a omnibus mortuus eſt, non Caput. 1.
omnes tamē mortis eius beneficium recipiunt: ſeſſ. 6.
ſed ij duntaxat, quibus meritum paſſionis eius cōmu- a2. Cor. 5. a
nicatur. Nā ſicut re vera homines, niſi ex ſemine Adæ
propagati naſcerentur, non naſcerentur iniuſti, cum
ea propagatione per ipſum dum concipiuntur, pro-
prium iniuſtitiam cōtrahant: ità niſi in Chriſto rena-
ſcerentur, nunquam iuſtificarētur, cum ea renaſcen-
tia per meritū paſſionis eius gratia qua iuſti fiunt, illis
tribuat. Pro hoc beneficio b Apoftolus gratias nos b Coloſſ. 1. b
ſemper agere hortatur Patri, qui dignos nos fecit in
partem fortis ſanctorum in lumine, & eripuit de po-
teſtate tenebrarū, tranſtulitq; in regnum filij dilectio-
nis ſuæ : in quo habemus redemptionem & remiſſio-
nem peccatorum.

VIII

*Deſcriptio iuſtificationis impij, & modus eius in ſtatu
gratiæ.*

QVibus verbis iuſtificationis impij deſcriptio in- Caput. 4.
ſinuat, vt ſit trāſlatio ab eo ſtatu, in quo homo ſeſſ. 6.
naſcitur filius primi Adæ, in ſtatū gratiæ, & ad-
lilll opti.

optiōis filiorum Dei per secundum Adā Iesum Christum, saluatorem nostrum. Quæ quidem translatio post Euangelium promulgatum, sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non potest, sicut scriptum est: ^a *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

^a Ioan. 3. 5

IX

De necessitate preparationis ad iustificationem in adultis, & vnde illa sit.

Preterea ipsius iustificatiōis exordium in adultis, à Dei per Christum Iesum præueniente gratia sumendum est: hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis, vocantur: vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atq; adiuantem gratiam, ad conuertendum se ad suam ipsorū iustificationem, eidem gratiæ liberè assentiēdo & cooperando, disponantur: ita vt tangente Deo cor hominis per spiritus sancti illuminationem, neq; homo ipse nihil omninò agat, inspirationem illam recipiēs, quippe qui illam & abijcere potest: neque tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua volūtate possit. Vndè in sacris literis cū dicitur, ^b *Conuertimini ad me, & ego cōuertar ad vos: libertatis nostræ* ^c *admonemur. Cū respondemus: cōuerte nos Domine ad te, & conuertemur: Dei nos gratia præueniri confitemur.*

^b Zachar. 1. 3

^c Threno 5. d

X

Modus preparationis ad iustificationem quis.

Disponuntur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina gratia & adiuti, fidem ex auditu cōcipien-

cientes, liberè mouentur in Deum; credentes vera esse, quæ diuinitus reuelata & promissa sunt: atque illud in primis, ^a à Deo iustificari impium per gratiam eius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu: & dum peccatores se esse intelligentes, à diuinæ iustitiæ timore, quo vtiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se conuertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore: illumque tanquàm omnis iustitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea mouentur aduersus peccata per odium aliquod & detestationem: hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet: deniquè dum proponūt suscipere Baptismum, inchoare nouam vitam, & seruare diuina mandata. De hac dispositione scriptum est: ^b *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit.* Et, ^c *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Et, ^d *Timor Domini expellit peccatum.* Et, ^e *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.* Et, ^f *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, docentes eos seruare quaecunque mandauit vobis.* Deniquè, ^a *Præparate corda vestra Domino.*

^a Rom. 3. d

^b Hebræ. 11. b

^c Matth. 9. a
^d Eccl. 1. e

^e Act. 2. f

^f Matth. 28. d

^a 1. Reg. 7. a

XI

Quid sit iustificatio impij, & quæ eius causa.

Hanc dispositionem seu præparationem iustificationis ipsa consequitur: quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renouatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum, vndè homo ex iniusto fit iustus,

Caput 7. sectionis 6.

^a Tit. 3. b & ex inimico amicus, vt sit ^a hæres secundum spem vitæ æternæ.

Huius iustificationis causæ sunt: Finalis quidē, gloria Dei & Christi, ac vita æterna: Efficiens verò, misericors Deus, qui gratuito abluat & sanctificat, ^b signās & vngens Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ: Meritoria autem, dilectissimus vnigenitus suus Dominus noster Iesus CHRISTVS, qui cum ^c essemus inimici, ^d propter nimiam charitatem qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit. Instrumentalis item, Sacramentum Baptismi, quod est sacramentum fidei, sine qua nulli vnquam contigit iustificatio: demum vnica Formalis causa est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit: qua videlicet ab eo donati, ^e renouamur spiritu mentis nostræ: & non modò reputamur, sed verè iusti nominamur & sumus, iustitiam in nobis recipientes, vnusquisque suam, secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur ^f singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem & cooperationem. Quanquam enim nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis Domini nostri Iesu Christi communicantur: id tamen in hac impij iustificatione fit, dum eiusdem sanctissimæ passionis merito per Spiritum sanctum ^a Charitas Dei diffunditur in cordibus eorum qui iustificantur, atque ipsis inhæret. Vndè in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum cui inseritur, Fidem, Spem & Charitatē. Nam fides nisi ad eam spes accedat & charitas,

ritas, neque vnit perfectè cum Christo, neque corporis eius viuum membrum efficit. Qua ratione verissimè dicitur, ^a fidem sine operibus mortuam & ociosam esse: & ^b In Christo Iesu neque circumcisionem aliquid valere, neque præputium: sed fidem, quæ per charitatem operatur. Hanc fidem ante Baptismi Sacramentum ex Apostolorum traditione Catechumeni ab Ecclesia petunt, cum petunt fidem, vitam æternam præstantem: quam sine spe & charitate fides præstare non potest. Vndè & statim verbum Christi audiunt. ^c Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Itaque veram & Christianam iustitiam accipiētes, eam ceu primam stolam, pro illa quam Adam sua inobedientia sibi & nobis perdidit, per Christum Iesum illis donatam, candidam & immaculatam iubentur statim renati conseruare, vt eam perferant ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, & habeant vitam æternam.

XII

Quomodo intelligatur, impium per fidem & gratis iustificari.

CVM verò Apostolus ^a dicit, iustificari hominem per fidem & gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit & expressit: vt scilicet per fidem idèd iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis: ^b sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire: gratis autem iustificari idèd dicamur, quia nihil eorum quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur. Si enim gratia est, iam non ex

lllll 3 opi-

Rom. 11. a

operibus: alioquin vt idem c Apostolus inquit, gratia iam non est gratia.

XIII

Contra inanem hereticorum fiduciam.

Caput. 9
sect. 6.

Quanuis autem necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa vnquam fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia propter Christum: nemini tamen fiduciam & certitudinem remissionis peccatorum suorum iactanti, & in ea sola quiescenti, peccata dimitti, vel dimissa esse dicendum est: cum apud Hereticos & Schismaticos possit esse, immò nostra tempestate sit, & magna contra Ecclesiam Catholicam contentione prædicetur vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui verè iustificati sunt, absq; vlla omnino dubitatione apud semetipsos statuere se esse iustificatos, neminemq; à peccatis absolui & iustificari, nisi eum qui certò credat, se absolutum & iustificatum esse, atque hac sola fide absolutionem & iustificationem perfici: quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, deque mortis & resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nã sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: sic quilibet dum seipsum, suamq; propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest: cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

XIIII

De

De accepta iustificationis incremento.

Sic ergò iustificati, & amici Dei ac domestici facti, Caput. 10. sessionis 6. a Ephe. 2. d b Psal. 83. c c 2. Cor. 4. d d Rom. 6. b seuntur de virtute in virtutem, renouantur, vt Apostolus c inquit, de die in diem: hoc est, mortificando membra carnis suæ, & d exhibendo ea arma iustitiæ in sanctificationem, per obseruationem mandatorum Dei & Ecclesiæ, in ipsa iustitia per Christi gratiã accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt atque magis iustificantur: sicut scriptum est: e Apoc. 22. e f Eccl. 18. e *Qui iustus est, iustificetur adhuc.* Et iterum: f *Nè verearis vsque ad mortem iustificari.* Et rursus: a *Videtur quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum.* Hoc verò iustitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cum orat: *Da nobis Domine fidei, spei & charitatis augmentum.*

XV

De obseruatione mandatorum, deq; illius necessitate & possibilitate.

Nemo autem quantunuis iustificatus, liberum se esse ab obseruatione mandatorum putare debet, nemo temeraria illa & à Patribus sub anathemate prohibita voce vti, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuvat vt possis. Cuius a mandata grauiora non sunt, cuius iugum suaue a 1. Ioan. 5. a b Matth. 11. d est, & onus leue. Qui enim sunt filij Dei, Christum diligunt: qui autem diligunt eum, vt ipsemet c testatur, c Ioan. 14. e seruant sermones eius: quod vtiq; cum diuino auxilio præstare possunt. Licet enim in hac mortali vita, quã tunuis

tunius sancti & iusti, in leuia saltem & quotidiana, que etiam venialia dicuntur, peccata quandoquē cadant: non propterea desinunt esse iusti. Nam iustorum illa vox est & humilis & verax: ^d *Dimitte nobis debita nostra.* Quo fit, ut iusti ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via iustitię sentire debeant, quo liberati iam à peccato, serui autē facti Deo, ^f sobriè, iustè, & piè uiuentes, proficere possunt per Christū Iesum, per quē accessum habuerunt in gratiam istam. Deus nanque sua gratia semel iustificatos nō deserit, nisi ab eis prius deseratur.

Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet, putans fide sola se hæredem esse constitutum, hæreditatemq; consecuturum, etiam si Christo ^a non compatiatur, ut & conglorificetur. Nam & Christus ipse (ut inquit ^b Apostolus) *cum esset filius Dei, didicit ex ijs quæ passus est, obedientiam: & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.* Propterea Apostolus ipse monet iustificatos, dicens: ^c *Nescitis, quod ij qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit præmium? sic currite ut cōprehendatis. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans: sed castigo corpus meum & in seruitutem redigo: nè fortè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* Item princeps Apostolorū Petrus: ^d *Satagite, ut per bona opera, certam vestram uocationem & electionem faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquandò.*

Vndè constat, eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduersari, qui dicunt iustum in omni bono opere saltem venialiter peccare: aut, quod intolerabilius est, poenas æternas mereri: atque etiam eos, qui statuunt in omnibus operibus iustos peccare, si in illis su-

am

am ipsorum fœcordiam excitando, & sese ad currendum in stadio cohortando, cum hoc, ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoquē intuētur æternam, cum scriptum sit: ^a *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem.* Et de Moyse dicat ^b Apostolus, quod respiciebat in remunerationem.

XVI

Prædestinationis temerariam præsumptionem cauendam esse.

Nemo quoquē quàm diū in hac mortalitate uiuitur, de arcano diuinæ prædestinationis mysterio usq; ad eò præsumere debet, ut certò statuatur, se omnino esse in numero prædestinatorū: quasi verum esset, quod iustificatus aut amplius peccare nō possit: aut si peccauerit, certam sibi resipiscenciam promittere debeat. Nam nisi ex speciali reuelatione sciri nō potest, quos Deus sibi elegerit.

XVII

De perseverantiæ munere.

Similiter de perseverantiæ munere, de quo scriptū est: ^a *Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit: quod quidem aliundè haberi non potest, nisi ab eo qui potens est, eum qui stat, statuere, ut perseveranter stet: & eum qui cadit, restituere: nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur: tamen in Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent. Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut bœpit opus bonum, ita perficiet, c operans velle & perficere. Veruntamen qui se d existimant stare, videant nè cadant: & e cum timore ac tremore salutem su-*

m m m m m am

d Matth. 6. b

e Rom. 6. e.

f Tit. 2. d

a Rom. 8. c

b Hebr. 5. e

c 1. Cor. 9. d

d 2. Pet. 1. b

Caput 19.
sect. 6.Caput 13.
sect. 6.
a Matt. 10. e
24. bb Philip. 1. a
c Philip. 2. b
d 2. Cor. 10. d

e Philip. 2. c

ba. Cor. 6. ab am operentur, in ^b laboribus, in vigilijs, in eleemofynis, in orationibus & oblationibus, in ieiunijs & castitate. Formidare enim debent, scientes quod in ^c spem gloriae, & nondum in gloria renati sunt, de pugna quae superest cum carne, cum mundo, cum diabolo: in qua victoria esse non possunt, nisi cum Dei gratia. **Aposto.** lo obtemperant, dicenti: ^d *Debitorum sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

XVIII

De lapsis & eorum reparatione.

Caput 14.
sect. 6.

QVI verò ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt: cum excitare Deo, per poenitentiae Sacramentum merito Christi, amissam gratiam recuperare procuraverint. Hic enim iustificationis modus est lapsi reparatione: quam secundam post naufragium deperditae gratiae tabulam, sancti Patres aptè nuncuparunt. Etenim pro ijs qui post Baptismum in peccata labuntur, Christus IESVS Sacramentum instituit Poenitentiae, cum dixit: ^d *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Undè dicendum est, Christiani hominis poenitentiam post lapsum, multo aliam esse à Baptismali: eaque contineri non modò cessationem à peccatis, & eorum detestationem, aut ^e cor contritum & humiliatum: verum etiam eorundem sacramentalem confessionem sal.

Psal. 50. b

faltem in voto, & suo tempore faciendam, & sacerdotalem Absolutionem, itemque satisfactionem per ieiunia, eleemofynas, orationes, & alia pia spiritalis vitae exercitia: non quidem pro poena aeterna, quae vel sacramento, vel sacramenti voto unà cum culpa remittitur: sed pro poena temporali, quae, ut ^a sacrae literae docent, non tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur illis, qui gratiae Dei quam acceperunt, ingrati, ^b Spiritum sanctum contristauerunt, & ^c templum Dei violare non sunt veriti. De qua poenitentia scriptum est: ^d *Memor esto undè excideris: age poenitentiam, & prima opera fac.* Et iterum: ^e *Quae secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur.* Et rursus: ^f *Poenitentiam agite, & facite fructus dignos poenitentiae.*

a Num. 14. d
2 Reg. 12. c
24. b
b Ephe. 4. g
c 1. Cor. 3. d

d Apoc. 2. b
e 2. Cor. 7. e
f Matt. 4. e
a Luc. 3. h

XIX

Quolibet mortali peccato amitti gratiam, sed non fidem.

ADuersus etiam hominum quorundam callida ingenia, qui per ^b dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium, asserendum est non modò infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur: sed etiam quocumque alio mortali peccato, quantum non amittatur fides, acceptam iustificationis gratiam amitti: divinae legis doctrinam defendendo, quae à regno DEI non solum infideles excludit, sed & fideles quoque ^c fornicarios, adulteros, molles, masculorum concubitores, fures, avaros, ^e m m m m m 2 ebri-

Caput 15.
sect. 6.
b Rom. 16. e

c 1. Cor. 6. b
Gala. 5. c d

ebriosos, maledicos, rapaces, cæterosque omnes, qui lethalia committunt peccata: à quibus cum diuinæ gratiæ adiumento abstinere possunt, & pro quibus à Christi gratia separantur.

XX

De fructu iustificationis, hoc est, de merito bonorum operum, deq; ipsius meriti ratione.

Caput 16.
sect 6.

a 1. Cor. 15 g

b Heb. 6 b

c Heb. 10 g

d 1. Tim 4. b

e Ioan. 3. c

HAC igitur ratioe iustificatis hominibus, siue acceptam gratiam perpetuò conseruauerint, siue amissam recuperauerint, proponenda sunt Apostoli verba: ^a *Abiudate in omni opere bono, sciētes quòd labor uester nō est inanis in Domino.* ^b *Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis uestri & dilectionis, quā ostēdistis in nomine ipsius.* Et, ^c *Nolite amittere confidentiam uestram, quæ magnam habet remuneratiōē.* Atq; ideò benè operātibus vsq; in finem, & in Deo sperantibus, proponenda est vita æterna, & tanquàm gratia filijs Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tanquàm merces ex ipsius Dei promissione, bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddēda. Hæc est em̄ illa corona iustitiæ, quā post suū certamē & cursum repositā sibi esse aiebat ^d Apostolus, à iusto iudice sibi reddendam: non solūm autem sibi, sed & omnibus qui diligunt aduentum eius. Cū enim ille ipse Christus Iesus tanquàm caput in membra, & tanquàm vitis in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat: quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, comitatur & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent: nihil ipsis iustificatis ampliùs deesse credēdū est, quo minùs plenè illis quidē operibus quæ ^e in Deo sunt facta, diuinæ legi

legi pro huius vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, cōsequendam, verè promeruisse censeantur, cū Christus Saluator noster dicat: ^a *Si quis biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitā æternam.* Ità neq; propria nostra iustitia, tanquàm ex nobis propria, statuitur, neq; ignoratur aut repudiatur iustitia Dei. Quæ enim iustitia nostra dicitur, quia per eam nobis inhærentē iustificamur, illa eadem Dei est, quia à Deo nobis infunditur per Christi meritum.

Neq; verò illud omittendum est, quòd licet bonis operibus in sacris literis vsq; ad eò tribuatur, vt etiam qui ^b vni ex minimis suis potum aquæ frigidæ dederit, ^b *Matt. 10. d* promittat Christus eum non esse sua mercede cariturum: & Apostolus ^c testetur, id quod in p̄senti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modū in sublimitate æternum gloriæ pondus operari in nobis: absit tamen vt Christianus homo in seipso vel confidat, vel gloriatur, & non in Domino: cuius tanta est erga omnes homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia ^d in multis offendimus omnes, vnusquisque sicut misericordiam & bonitatem, ità seueritatem & iudicium ante oculos habere debet: neq; seipsum aliquis, etiamsi ^e nihil ^e *1. Cor. 4. a* sibi conscius fuerit, iudicare: quoniam omnis hominum vita, non humano iudicio examinanda & iudicanda est, sed Dei: ^f qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus ^f *ibidem* erit vnique à Deo, qui, vt scriptum est, ^a *reddet vnicuique secundum opera sua.* ^a *Matt. 16. d* ^b *Rom. 2. a* ^c *Psal. 61. b*

m m m m m 3 IN.

INDEX VERBORVM

AC RERVM, SENTENTIARVMVE, NON QUIDEM omnium, sed maximè cõmuniũ & familiarũ, in præcedentè III. Tomũ Authoritarum, è Sacris literis, sanctisq; & approbatis patribus in Catechismo Dn. Petri Canisij passim allegatarum: opella Bartholomæi Laurẽtis sedulo congestus, iuxtaq; Literarũ seu Casũ, Numerorum etiam alicubi ordinem, summa eiusdem cura digestus.

MONITIVNCVLA AD LECTOREM.

Nouerit studiosus Lector, Indicem qui sequitur, istum vsurpaturus, repetenda sibi hoc loco vniuersa ea, quæ superioribus Indicibus, monitionis seu Instructionis vice præfixa sunt, unico isto solùm excepto, quod pro numerorum aliquot illic restitutorum assignatione, substituantur hic numeri hi: videlicet, 59, 149, 165, 166, 167. suis in quarto hoc Tomo locis restituenti.

Aronis filij qui, quas vini gustati ab oratione arceri, morte tristius esse pœnas dederint 55.a 209.a
 Aaronitis qd quãdò bibere vetitũ 101.a
 à carne & vino ieiunare ecclesiam 55.b
 à carnibus & vino abstinere, quale sit ieiunium 57.b
 à cibus qui abstinendum 47.a
 à Deo quid aut que potissimũ petenda 171.b 175.b
 à Deo recedere, negligentes aut nolentes orare 167.a
 à quali misericordix opere nos nihil excuset 370.a
 à quibus in quadragesima abstinendũ 121. b
 à quibus alioqui licitis cur quandò abstinendum 123.b
 à se Christum ipsum grandia velle peti 171.b
 à vinis perindè ac carnibus olim in quadragesima fuisse abstentum 111.a
 Ab amore Dei deficientem, à laude eius deficere 772.b
 ab eleemosyna orationem & ieiunium roborari 273.a
 ab oratione arceri, morte tristius esse 209.a
 ab demelech quis quorũ eunuchorum sit typus 561.b
 abietem succidere, quibus philosophis quale sit scelus 98.a
 abluendi peccati via vndè qui nobis pateat 291.a
 abluendi post baptismum peccati vis vbi aut vndè sit 273.a
 abner quomoddò à Dauide sepultus ac desertus 136.a
 abnegatio quæ quibus à viris quanto-perè laudata 513.a
 abnegatio quæ q̄ cui sit necessaria 601.a
 abrahã & Lot hospitalitate qd sua cõsecuti 295.a
 abraham qui angelos hospitatus 296.a
 abrahæ quomoddò dicatur filij 257.b
 abrahæ cur vndè egredi iussum 9.b
 abrenunciatio quæ qualis aut quotuplex 544.b
 abscondetium frumẽta, potissimũ famis tempore, increpatio 355.b
 absentibus qui suis in locis presentes esse

I N D E X.

esse non possunt, quid agendum 183.a
 absq; ieiunio haud ferè quem euasisse insignem 51.a
 absque conditione & semper oranda à Deo quæ 175.b
 absque orationis præsidio impossibile quid sit 209.b
 absque eleemosynis orationes & ieiunia minus posse 256.b
 absque misericordia vitã constare non posse 273.a
 absq; eleemosyna quæ aliq; virtutes fiat sterile 278.b
 absq; fide & baptismo & cæt. num eleemosyna mundet hominem 281.
 absque misericordia virtutes alias nil posse 288.a
 absque vsura fratri, quo indiget, commodandum 399.b
 absque charitate nil quidquam proficere 467.b
 absq; Christo neminè sapientem, prudentem, &c. esse 449.b
 absq; continentia, opera omnia imperfecta esse 573.a
 absq; obedientia Christo nil esse acceptum 602.a
 absque pœnitentia neminem hinc tuto migrare 662.
 abstinere à carnibus, qd consequenter secum vehat 48.a
 abstinendum à quibus potissimũ potibus 55.a
 abstinendo iram Dei leniri 119.a
 abstinẽtia ethnicorum olim qualis aut quanta 39. 40.
 abstinẽtia quorundã olim quãta quæ qui instituenda 47.a
 abstinẽtia à carnibus & vinis, cur quãdò laudabilis & necessaria 90.
 abstinẽtia vnicè probanda quæ 90.a
 abstinẽtia hæreticũ faciens quæ 92.b
 abstinẽtia toti ecclesiæ iam olim cõmunis quæ 93.b
 abstinẽtia carniũ quæ qualis 112.b
 abstinẽtia p̄ sex dies ante pascha, qualis 108.b
 abstinẽtia à licitis, quò nobis maximè proficiat 121.b
 abstinẽtia quæ cur quibus vbi non sufficiat. 358.b
 abstinẽtia à carnibus & vino, quibus olim quã familiaris 621.a
 abstinẽtia religiosorũ iam olim quã mira 621.b
 abstinẽtiæ ofores iã olim q̄ quales 61.a
 abstinẽtiæ quotuplex finis 90.
 abstinẽtiæ catholicæ & hæreticæ differentia quanta 91.b
 abstinẽtiæ arma qualia aut quãta 114.b
 abstinẽtiæ cuius fructus qui 127.b
 abstinẽtia Laici & clerici differentia quanta 130.b
 abstinẽtiæ vis quanta 290.a
 abstinẽtiam abluere vitia 60.a
 abudãtia q̄ aut qualis vbi futura 781.b
 abundantiu vestibus nec pauperes vestientium increpatio 279.b
 abusers diuitiarum qui quã Deum offendant 322.b
 abusus scientiæ qui quales 347.a
 Accusatores in iudicio extremo q̄ 715.a
 acetũ ex vino, cur quibus olim bibi venturum 79.b
 achab alioqui maximè impius, qd suo vel ieiunio, vel humiliatione contentus 100.b 137.b
 acquisita iniuste, ijs quorum antè fuerunt,

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

runt, restituenda, non in eleemosy-
nam conuertenda 284.a
actio omnis humana quam diuerso in-
stituatur sine 490.a
actio beatorum qualis aut quotuplex
771.b 772.a
actio[n]i religiosæ quæ tria potissimùm
commoda 35.a
acturi in cælo visurive qd simus 783.a
actus hominũ quando aut qui velut in
trutina ponderandi 303.a
Ad angelicã dignitatẽ euehendi q 781.a
ad continentiam cogi neminem 578.a
ad vitam æternã cur quasi ad patriam
properandum 763.b
adam quid sua ieiunij transgressione
commeruerit 98.a
adam, quo tantum prouocante, Euam
cognouerit 118.b
adam quomoddò qd māducando ami-
sit, ieiunando repararit 118.b
adam quis aut quotus qd vel amiserit,
vel recuperarit 118.b
adæ quid de edendo iussum aut veti-
tum 79.a
adæ quò suum ieiuniũ quàm diũ pro-
fuerit 127.a
adæ peccatũ qui in omne genus huma-
num transfusum 813.b
adhortatio ad pœnitentiam 709.a
adhuc multa habeo vobis dicere, vn-
denam Christus Apostolis dixerit
572.b
administrare rēpub.an & quandò pec-
caminosum 403.b
adorandus qui & vbi Deus 154.b
adoratio quæ quomoddò aut qbus ge-
stibus faciendã 179.a
adspectus bonorum malorumq; ope-
rum & gehennæ, quis qualis 667.
adspectus diuini priuatio, quanto qui-
bus sit dolori 740.b
aduentus Domini quibus qui sit impa-
ratus 658.b
aduersa vbi nulla timenda 764.b
Aegyptiorũ sacerdotũ qualis olim re-
ligio & victus seu frugalitas 39.
æqualibus quid reddendum 402.b
æqtatis aut iustitiæ fructus quãti 409.a
aëriana hæresis 96.b
aërius quomoddò iam olim ieiuniorũ
dies reiecerit 95.b
aërii de ieiunio hæresis quæ 75.a
æratris consecrandarũ virginũ quæ ha-
benda ratio 584.b
æternæ vitæ ob gratiã, bona opera faci-
enda 26.a
æternæ vitæ statũ quomoddò hic ex par-
te aliqua intelligere possim⁹ 767.b
æternæ vitæ ad futura seu ab futura que
781.a
æternã vitam & stipendium & gratiam
esse 24.b
æternã ad vitã qui perueniatur 779.b
æterna in vita que sint aut nō sint 762.a
Affectus quantã vbi vim habeat 293.b
affligendus quomoddò in iudicij die im-
pius 715.a
affricam non oēm Augustini tempore
euangelio illustratam 699.a
Agnētis sponsus quis 514.b 515.a
agonistici olim qui dicti, aut dici volu-
erint 619.a
agros q̄s aut quales apostoli pro quo
aut quibus habituri 530.a
Alæ orationis quæ aut quot 36.b
alæ ieiunij quot aut quæ 127.a
alēdis animab⁹ vtile esse ieiuniũ 108.b
ale-

INDEX.

alexander Magnus quàm falsè à pirata
coram perstrictus 401.a
alieni occupatio, qualiscunq; etiam,
quàm sit periculosa 405.a
alienigenæ qui mysticè in templum in-
troducēdi, & circuncidendi 422.a
alij atq; alij verbis, quàm habet ora-
tio Dominica, petere nobis licere:
alia petere, non licere 203.a
alios cur Deus ditaret, alios non ditã-
rit 355.a
aliter ciuem, aliter hostẽ puniri, quid
sibi clãm velit 714.a
aliter atq; aliter peccatores alios atque
alios in tartaro torqueri 738.a
alligandi fasciculorum instar in tarta-
ro qui 734.a
alternis in quadragesima septimanis
ieiunare, quale 117.a
Amalec qui ab Israëlitis aliquandò vi-
ctus 146.a 161.b
amaritudo quæ cur à memoria nō de-
beat recedere 799.a
amatores q̄ cuienam fugaci comparandi
791.a
amatores seculariũ delectationũ qui-
bus similandī 792.a
amicitia beatorum quanta 770.a
amicorũ seculi huius depictio 792.b
amicos de mammona iniquitatis facere,
qui rectè intelligendum 283.b 284.
amore vitæ æternæ quis quomoddò ex-
citandus 766.b
ambianens vrbs quo S. Martini factò il-
lustrata 306.a
ambulare secundum carnem aut spiri-
tum, quid 473.b
ambrosi⁹ qd Augustino de qua ieiunã-
di consuetudine responderit 104.b
ambrosi⁹ qui nos creaturarũ exemplo
ad misericordiam prouocet 352.b
ambrosius quãtus fuerit cõmendator
virginitatis 581.b
ambrosius qd suis de virginitatis lau-
de obrectatoribus respõderit 583.a
ambrosij de ieiunij virtute seu vi sentẽ-
tia 59.b de abstinentiæ merito 61.a
de seruãdis ecclesiæ cuiuscq; morib⁹
indifferentibus apophthegma 105.a
107.b de ieiunio sabbati sententia
107. de quadragenario dierũ ieiu-
nij numero 113.a de oratiõẽ frequẽ-
ti 206.b de misericordiæ vi & lau-
de 239.b de eleemosynæ vi seu po-
tentia 285.a 290.a de hospitalitatis
aut misericordiæ merito 292.b 293.a
de maximo misericordiæ incentiuo
320.b 321. de misericordiæ p̄conio
322.a in abscondẽtes frumẽta inue-
ctio 355.b de benefaciendo 361. 362.
363. 364. de quatuor virtutib⁹ car-
dinalibus 377.b 378. 381. de sapien-
tiæ fonte 386.a de Euphrate paradisi
si flumine mysticatio 409.a de vsu-
ra seu scœnore sentẽtia 411. de forti-
tudine, eius ve diuisione 444. 445.
446. de cõparatiõẽ spiritus sancti
& fluij 450.a de quatuor seu octo
beatitudinibus 479.a de beatitudi-
nũ ordine 489. de partibus seu par-
titiõẽ fortitudinis 494.a de prece-
ptorũ & consiliorũ discrimine 494.
de virginitate sentẽtia 500. 501. de
S. Paulino Nolensi episc. testimoniũ
509.a de virginibus sacratis sentẽ-
tia 513.b de paupibus spiritu 537.a
de relinquendis oibus 551.b de vir-
ginitatis & cõiugij discrimine 554.b
nnnnn 555.a

IN PRÆCEDENTEM TOMVM III.

555.a de cælibatu aut virginitate angelorum Domino virgines sacras
 573.b de agresti quorūdā cōtra vir- copulari 513.b
 ginitatem vultu 579.b de Iouini- angelorū vitam qui religiosi quomo-
 anistis aliq̄ notatim expressis 579. dō imitentur 546.a
 b 580.a de virginitate apophthe- angelorū q̄ in terris vitā eligāt 563.b
 gma q̄d q̄le 580.a in impeditores vo- angelorum vita mysticē quid 586.b
 ti aut ppositi virginū inuectio 582. angelorū gaudiū vndē pmanēt 749. b
 b. erga sacrarū virginum promo- angelis præferri virgines 575.b
 tionem zelus 683.a de hominibus angelos Deo orationes nostras offerre
 inter angelos censendis 584. b. de 200.b
 Vercellenſis ecclesie laude testimo- angelos qui quomodō hospitio exce-
 nium 622.a iamiam morituri apo- perint 296.
 phthegma 662.b de triplici mortis angelos castitate fieri 581.a
 genere 673.b angustia & terror qualis vbi tandē
 ambrosium fuisse Augustino hominē aliquandō futurus 715.
 Dei 107.a anima quibus aut qualibus purgetur
 ambrosium de nimia virginitatis cō- operibus 285.b
 mendatione accusatam fuisse 583.a anima quī in tot tantisq̄ pœnis perdu-
 Anachoretæ quid alijs profint 620.a rare queat 726.b
 anachoretarum vita 620.a animæ cibus quis 53.b
 anachorismus quos olim habuerit au- animæ luxuriantis frenū q̄d quale 116.a
 thores 616.a animæ nerui quid 211.a
 anachoritæ qui & quales 626.a animæ à corpore separandæ timor &
 ananias & Sapphira votum q̄d quī vio- miseria qualis 666.a
 lārint, & cur puniti sint 523.a 524.b animæ dolor in separatione à corpore,
 ananias & Sapphiræ exemplum quod qualis 667.a
 cur meritō ob oculos ponēdū 543.a animæ qui nostræ danda elemosyna
 angelica ī terris cōuersatio q̄ q̄lis 112.a 281.b 282.b
 angelica corona 564.a anima miserizordi nil pulchrius aut
 angelica in quibus hominibus cerna- fortius esse 389.a
 tur vita 585.b animæ quæ vndē aut quī rapiantur ad
 angelica q̄bus obuētura dignitas 781.a inferos 728.a
 angelicā virgines amplecti vitā 587.a animæ vel ad cælum migrantes, vel ad
 angelicum opus esse, precibus cū Deo inferos descendentes, quæ 748.a
 agere 207.b animæ iniquorum vbinām sint 780.b
 angelum in forma naufragi elemosy- animarum remedium esse quadrage-
 nam flagitasse 313.a simale ieiunium 52.b
 angelorum cibus quis qualis 52.b animarū lucrum quāti faciendū 345.a
 angelorum vita quid 60.a aīarum separatarū stat⁹ q̄s 643. b 644. b
 ani-

INDEX.

animabus quibus vbi quomodō sub- ante obitum quid operandum 646.b
 ueniatur 747.b antichristus quæ ant qualia designatu-
 animas, eūm hinc emigrant, peccatis rus 699.a vndē proditurus seu ori-
 implicitas, ad terribile adduci tri- turus 699.b quis aut qualis proprie
 bunal 644.b futurus 700.b 701.a quos peculiariter
 animas ē corpore migrantes, Christi decepturus 701.a aduentū Chri-
 tribunal sistendas 703.b sti secundum quī præcessurus 710.a
 animas incorporeas corporeo igne quādō aut quomodō vcturus 710.a
 torqueri 731.b quo in templo sessurus 711.a
 animalia q̄ cur olim aut licita edi, aut antichristi interitus 702.a
 illicita 78. antichristi fraudes & hypocritis 710.b
 animalium olim edi aut nō edi licito- antichristi improbitas, dominatus q̄
 rū catalogus 78. breuis, & interitus 710.b
 animalis homo qualis aut quid 83.b antichristum crucis Christi figuram fi-
 animi vitia, etiam carni attribui 472.b eri prohibiturum 699.b
 animorum vbi magis quām impendi- antistes cuius personā sustineat 606.b
 orum mensura taxanda 288.b antonius qui Dominicum ad se præce-
 anna Helchanæ vxor, quid suo prome- ptum seu consilium traxerit 507.
 ruerit ieiunio 100.b antonij eremitæ qualis conuersatio
 anna Phanuelis vndē in euangelio lau- 507.a
 data 101.a antonij eremitæ tempore qualia iam
 annæ viduæ euangelicæ commendatio tum fuerint monasteria 624.b
 560.a anxietas seu timor damnatorum qua-
 anni totius decimæ quī soluantur 42.b lis 771.a
 anni decimæ quæ 48.b Apollonij de legitimis ieiunijs nō sol-
 annorum vsq̄ ad diem indicij nume- uendis sententia 48.a
 rus quām incertus 698.a apostasiæ saltus quis qualis 535.b
 anselmi Cantuarienſis episcopi, de oran- apostatæ qui an & quomodō centuplū
 do absq̄ intermissiōe sentētia 180.a recepturi 534.b
 de centupli illius euāgelici accepti- apostatæ quid Deo subtrahant 628.a
 one 529.b de iudicij extremi horro- apostolica ex traditione quānā ad nos
 re 715. a de excitatione ad aternæ profecta 71.a
 vitæ amorem 766.b apostolici fastigij, perfectæq̄ virtutis
 ante vespertini officij finem non licu- quid sit 522.b
 iffe olim soluere ieiunium 50.a apostoli Pauli cælibatum asseri 585.a
 ante solis occasum solui ieiuniū, olim apostoli quos quiq̄ populos conuer-
 inuſitatum fuisse 95.a rint, quī aut quādō videntur 348.a
 antelucani olim cœtus Christianorum apostoli quid pro his quæ hīc relique-
 quales 181.a rant, in hac vita receperint 529.b
 nnnnn 2 apo-

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

apostoli quid pro q̄ hic derelicto ad-
 pti, seu habituri 530. verò nudos relinquentium, accusa-
 apostoli, quales fuerint pauperes 537. b ardor & cruciatus quis quibus vbi fu-
 aut quale paupertatis exemplū de-
 derint 538. a turus 742. a
 apostoli, ne omnes vxoribus vsi 571. a arelateñ ecclesia, quanto illustrata iam
 apostoli quandò & aut quatenus vxo-
 ribus vsi 571. a areopagitæ de laudabili ordine mona-
 apostolorum canones q̄, quid quibus
 de cibis statuerint 88. a armatra ieiunij qualis 57. b
 apostolorum canon quis quid de q̄bus
 ieiunij statuerit 128. b arrhabonem qualem dederit nobis
 apostolorum quis qualia habuerit ex
 frequenti geniculatiōe genua 178. b ars artiū omniū quaestuosissima q̄ 191. a
 apostolorū patres & matres quot aut
 quales 530. b Asclepiadis Cyprij de abstinentia Ori-
 apostolorum & clericorū qualis olim
 continentia 592. b asini exemplum quod nobis sit
 apostolorum obedientia qualis aut q̄
 perfecta fuerit 605. b asmodæus quale sit dæmonium 145. a
 apostolis scire negata, frustrane à no-
 bis inquiri 698. a asiduitas beatorum operum quid q̄-
 apostolos paupertatem vouisse 540. b assyrij mysticè qui 385. b
 apostolos esse religiosorum in Ecclesia
 ordinis institutores 631. a astutia & simplicitas quorum animalium
 appellacionem blandam, esse tacitam
 veniæ postulationem 372. a Athanasij patriarchæ de laude ieiunij
 Aquæ frigidæ haustus qui datus quam
 habeat mercedem 245. a sententia 51. b de S. Antonij abstinē-
 aquæ putealis frequēs haustio ad elec-
 mosynę dationē lapidē collata 353. b horis 181. b de S. Antonij conuersati-
 aquæ benedictæ vis & vsus 661. b one 507. a de virginitate seu castita-
 aquatilia edi licita aut illicita q̄ 78. b te 586. de monasterijs Aegypti suo
 aquisgranensi concilij de Hæris cano-
 nicis sententia 185. b 186. 186. tempora 624. a
 Arauscani concilij de bonorum ope-
 rum mercede sententia 28. a athletæ quod oleum, id mystico pug-
 de ieiunio sabbati sancti 49. b li esse ieiunium 57. b
 arceas vestibus opulentium, pauperes
 aliquandò curata 304. a

INDEX.

avaritiæ morbus quotuplex, & quis
 qualis 542. b
 auaritia iustitiam corrumpi 408. a
 auarorum cogitationes quales 353. b
 auaris seu tenacibus qd suggerendum
 aut inculcandum 358. b
 audita quæ qui nobis, non audientibus
 ipsis, proficiant 673. a
 auditorum seu audientiū arbitrio quæ
 Christus libera dimiserit 524. b
 aues olim edi aut non edi licite, q̄ 78. b
 augustinus qui misericordiam definit
 321. b quomodò qd consilium euā-
 gelicū amplexus 810. b 542. a iam-
 iam moriturus, cui potissimum rei
 vacāit 662. b
 augustini de iustificatione Abraham, sen-
 tētia 5. a de sine præcepti & c. 21. de
 multis in domo patris mātionibus
 21. b de iustorū meritis 23. b de ope-
 ribus iustitiæ 28. b 29. a de mercede
 post hanc vitā p̄standa 36. a de elee-
 mosyna clam seu palam facta 36. b
 de ieiunio generali & magno 37. b 38.
 de vtilitate ieiunij 58. b 59. a de qui-
 busdam terrę fructibus 75. a de esu
 carniū, cōtra Manichæos 89. de Aë-
 rij puicacia & neq̄tia 96. b de Ioui-
 nianismo 104. a de varia ieiunādi in
 ecclesia cōsuetudine 104. b de ieiu-
 nio sabbati 105. a de quadragesima-
 li ieiunio 120. & de iñ. de quadrage-
 simalis ieiunij autoritate 127. b &
 de iñ. de carniū esu 132. a de effica-
 cia ieiunij 150. b 151. a de oratiōum,
 obsecrationū, postulationū & c. di-
 scrimine 168. 169. de oratiōis vi, &
 cur Deus orantē non semp exaudiat
 169. a de externis oratiōum gestibus
 177. b de semp orādo 179. b de ora-
 tiōis efficacia seu vi 198. b 199. 200.
 201. de medicitate mystica elegans
 tractatio 204. a de orationis neces-
 sitate & laude sentētia 234. de effi-
 cacia orationis S. Stephani, testimo-
 niū 235. de misericordia eiusq̄ lau-
 de sentētia 239. a de ijs quibus elee-
 mosyna profit, aut nō profit 281. de
 misericordia 322. b de duplicibus
 misericordiæ opibus 333. 334. 335. de
 sepeliendis mortuorū corporibus
 343. b de remittēda offensiōe 373. a
 de varijs cardinaliū virtutū nomi-
 nibus 381. b de quatuor virtutibus
 cardinalib⁹ disputatio 383. a de su-
 minū paradisi ad virtutes cardina-
 les collatione 385. 386. de sapientiæ
 definitiōe 386. b de astutia serpētis
 & simplicitate colūbæ 394. a de re-
 gnis iustitiæ destitutis 401. a de ge-
 renda repub. 403. b de custodienda
 etiā paruis in rebus iustitia, disputa-
 tio 409. b 410. a de quinq̄ aut septē
 panū mysticatiōe 450. b de septem
 spiritibus, aut septē spirit⁹ sancti do-
 nis 450. b 451. 452. 453. de fructu
 charitatis 466. b de filiorū Dei à dia-
 boli filijs discretione 457. q̄ de p̄se-
 cutione, p̄pter iustitiā 479. b de va-
 riorum vario beatitudinis appetitu
 490. a de consiliorū & præceptorū
 differētia 494. de consilij & p̄cepti
 discrimine 497. cōuersatio, pietas,
 & religio 510. de paupertate Aposto-
 lorū 540. b de quibusdā diuitibus
 541. a de regula à p̄ceptis monasti-
 cis 547. b monasteriū aut monachi-
 smus qualis 548. a

IN PRÆCEDENTEM TOMVM IIII.

augustini clericis quid quomodo pro-
fitendum 549.a
augustini de cœnobitis sententia 549.b
de virginis voto 567.a de beatorum gloria inæquali 567.a de præstantia virginum 588.a de obedientia 600.a de excitatione in ecclesia monasterijs 618. de quibusdā monasteriorum moribus 637.a de memoria mortis, & formidando cuius suæ vitæ nouissimo die 637.b 638.a de monachorum pfectu aut neglectu, virtute aut vicio 639.b de priuato aut singulari animarum iudicio 643.b de causa mortis 654.b de incerto mortis tempore 655.a de molestia mortis 656.b de impenitente seu impio indurato 658.b de horrore seu metu, quem mortis vocabulum inicit 659.a
augustini decubentis iussa & facta quæ qualia 662.a eiusdem de nō migrādo hinc absq̃ penitentiâ sententia 662.a de merito hic ante mortē comparando 663.b de prouahētibus penitentiam vsque ad mortis horam 664.b de dolore separatiōis anime à corpore 665.a de iudicij diuini timore 694.b de peculiari aut proprio iudicij die 697.a de incertitudine numeri annorum vsq̃ ad iudicij extremi diem 698.a de conflagrationis igne 702.a de terribili memoria iudicij extremi 708.b de horrore & detectiōe peccatorum in iudicio 714.b de summo peccati supplicio seu pœna 716.b 717.a de duab⁹ post resurrectionem futuris ciuitatibus 739.a de acerba seu dura separa-
tione à facie Dei 749.a de laborum præsentium breuitate, prætoriorumq̃ æternitate 761.b de beatorum in vita æterna actiōibus 772.b de vita beata, eiusq̃ commedatione 774.a de excellentia munerum beatis dandorum 774.b de mortis memoria 797.a de timoris, eiusq̃ vel seruilis fructu 807.b
augustino vitæ nostræ tempus cursum ad mortem esse 655.b
augustiniana nihil habendi regula qualis 548.b
augustinianis qd ab Augustino præcipue iussum aut præscriptum 548.b
auiculas pennis aut plumis suis non grauari, quid sibi velit 639.a
aurelianensis concilij de Rogationū ieiunio sententia 49.a item de annunciandis in ecclesia ieiunijs 50.b
authoris seu creatoris sui homo qui fit at imitator 242.b
auxes Hebræis & Assyrijs quid 409.b
Baptismatis secundi vocabulo cur quæ disciplina vocetur 609.b
baptismi & elemosynæ comparatio 285.b
baptista Ioannes quo exemplo penitentiam prædicarit 123.a quale fuerit temperantiz exemplum 415.a
baptistæ ferias alioqui sanctas qui male ferientur 422.b 423.a
bardeſanes (aut Bardezanes) Babylonius quid de Gymnosophistarum abstinentia scripserit 40.a
barlaam anachoreta qui regis Auenniri filium conuerterit 511.b 512.a
barlaæ & Iosaphat de paupertate euangelica colloquium 526.
basili

INDEX.

basilius Magnus ubinam fuerit cœnobiorum moderator, & quas duas vitas qui copularet 623.b
basilij de orationis laude seu virtute sententia 165.b de gemino orandi modo 170.b 171. 172. de varijs orandi horis 182. 183. 184.a de prudentiæ necessitate 392.a de propriæ voluntatis abnegatione 513.a de paupertatis professione & priuatis possessionibus 545. de proprietate aut proprietarijs 546.a de virginitatis laude 586.b ad virginitatem sine cælibatū hortatio 594.a de virginibus regi adducendis 596.a de proposito illorum qui cælibatū amplecti volunt 593.b 594.a de iussis aut dictis maiorū obseruadis 604.b 605. 606.
basilio Magno quid Hieronymus testimonij ferat 624.a
Beatus homo proprie quis 705.a
beati qua tantum re qui sint, esse queant 491.b
beati in hac vitā quomodo aut quare simus 493.a
beati & damnati, qua vna in re, alioqui dissimilimi, conferendi 739.b
beati quomodo supplicijs malorum gauisuri 743.a
beati quid in vita æterna vel agant, vel acturi sint 772.b
beati iuxta Bernardum qui beatorum omnium gloriam non esse æqualem 567.a
beatorum corpora quæ sint futura 702.b
beatorum de sua gloria stupor & admiratione 705.a
beatorum & damnatorum quanta differentia 739.a
beatorum gaudium 763.a
beatorum in cælo cōsensus descriptio 765.b
beatorum inter se voluntas qualis, & charitas quanta 766.b
beatorum pulchritudo quanta 768.b
beatorum actiones quales aut quotuplices 771.b 772.b
beatorum lætitia quanta 779.b
beatis, quicquid velint, coram adesse: quicquid nolint, prout abesse 766.b
beatitudo quæ quo sine constare non poterit 98.a
beatitudo summa quæ 482.b
beatitudo mūdana qualis 482.b 483.a
beatitudo quæ qua in re constituenda 490.b
beatitudo qui obtineatur, paucos scire 442.a
beatitudinis viam esse paucis cognitam 492.a
beatitudinis falsæ inquisitionē, veram esse miseriam 492.b
beatitudinis partes quæ aut quot 768.a
beatitudinis & miserie partes quæ vbi-nam perfecte habeantur 768.b
beatitudinis æternæ descriptio 782.
beatitudinē diligere ab omnibus non solum bonis, sed & malis 490.a
beatitudinem qui suā qua in re constituent 490.a
beatitudines qui per gradus distinguantur 481. 482.
beatitudines quæ quibus sancti spiritus donis respondeant 452.b 458.
beatitudines euangelicæ quæ quales aut quot 474.b 475.
beatitudinū gradus quibus opationibus spiritus sancti respondeat 452.a
bea-

IN PRAECEDENTEM TOMVM III.

beatitudinum quatuor Lucae, ad octo
 Matthæi, venusta collatio 479.a
 beatitudinum doctrina q aut cur ob-
 seruanda 480.
 beatitudinum ordo qui gradatim vel
 descendat, vel ascendat 489.
 beda qd de paupertate euangelica scri-
 prum reliquerit 527.b
 beda qui adolescentē illū euangelicū à
 quorundā calumnia defendat 527.b
 beda narratio & testimonium de libe-
 ralitate Osualdi regis 315.
 beda de spiritalib⁹ bonis quæ apostoli
 pro quibus receperint, sentētia 531.
 beda de morituri alicuius horrida vi-
 sione sententia 668.b 669.
 bellum gerere, an licitum 405.a
 bella q qualia & quā diuersa 406.a
 beluæ infernales quæ quos damnatos
 qui affligant 737.a
 bene mereri de alijs, quale qd sit 267.a
 bene velle vbinām satis non sit 361.a
 beniamitarū quanta aliquādō de Isra-
 elitis alijs victoria 134.b
 benedicēdi aut cōsecrandi monachi iā
 olim sub Areopagita, mod⁹ qs 617.a
 benedictiōes euāgelicæ Ambrosio quæ
 quales 474.b 475.
 benedictus abbas qd à Diuo Gregorio
 testimonij habeat 627.b
 benedicti abbatis misericordia & libe-
 ralitas qui illustrata 311.
 beneficij iusto impensū merces quæ aut
 quanta 10.b
 beneficia Dei in nos qualia aut quanta
 270.a
 beneficia quibus aut in qs potissimū
 conferenda 363.b 364.a
 beneficiorū omnium cardo quis 56.a

benignitas vndē qui æstimanda 293.b
 benignitas qualis aut quorū spiritus
 sancti fructus 463.b
 bernardus cur vndē abstineat 92.b
 bernardi de tribus quibusdā maximē
 necessarijs sententia 4.b de tribus
 alijs iustificādo oportunit 35.b de
 abstinētia ciborū hæretica 92.b de
 quadragesimalis ieiunij obseruati-
 one 124.d & quō tēpore Bernardi i
 quadragesima ieiunati 125.a de sciētia
 seu arte literarū sentētia 346.a 347.
 de conditione aut natura orationis
 173.b 174. 175. 176. de quatuor vir-
 tutibus cardinalib⁹ disputatio 383.b
 384.a de zelo seu æmulatione 393.a
 de sapientiæ sede 402. de vsurarijs
 Christianis 411.a de tēperātia S. Io-
 annis Baptistæ 422.b de pseueratiæ
 laude 442. de mediocritatis com-
 mēdatione 446.b de mysticatione
 donorum S. spiritus, tractatio 456.a
 de centupli receptiōe 534.b 535. de
 paupibus spiritu 539.a de volūtatis
 ppriæ resignatione 601.b 602. 603.
 de stricta et discreta obediētia 608.b
 de primo in ecclesia ordine 631.a de
 pfectiōis studio 637. de nouissimis
 merū injiciētib⁹ 642.b 643.a de in-
 certa mortis certissimæ hora 666.b
 de terrore seu horrore iudicij extre-
 mi 691.b de seueritate eiusdē 693.a
 de iudicatu malo iudicata 696.a
 de accusatoribus in die iudicij 715.a
 de peccato temporali in aternū pu-
 niendo 741. de ppetuitate culpæ &
 pœnæ 749.b de bonis æternis 781.b
 de visione Dei 784.b de nouissimis
 memorandis 801.a de viuētib⁹

vita

INDEX.

vita iustorum, eorumq; morte mo-
 riendo 809.a
 bestiarū olim edi aut non edi licitæ q 78.
 bestiarū vbi hominibus præferēde 356.b
 Biduo ante pascha non celebrari my-
 steria, quid præ se ferat 47.b
 bigamia seu digamia qualis 570.a
 bis in sabbato ieiunare, quid 44.b
 Blanda alicuius appellatio quid sibi ve-
 lit 372.a
 blasphemiarū damnatorum quales aut
 quæ 747.a
 blasphemorum apud inferos pœna q-
 lis 737.a
 Bona voluntas quantum vbiq; vim ha-
 beat 204.a
 bonam vitam requirere Christū 571.a
 bonam voluntatem, deficiente facul-
 tate, sufficere 262.b
 bona voluntate nil esse ditius 292.b
 bonitas qualis aut quocūq; spiritus san-
 cti fructus 483.b
 bonum nullum irremuneratum man-
 surum 697.a
 bonum hominis totum, quid 783.a
 bona opera ante fidem, qualia seu quā-
 tilla 5.b
 bona opera cur facienda 26.a
 bona cuicumque sua vndē cur tradita
 aut concredita 274.a
 bona qui aut quā multa dentur inui-
 tis 334.b
 bona opera vndē qua cautione facien-
 da 603.a
 bona malaq; purē aut merē, quæ aut q-
 lia 610.a
 bonorum laborum fructus quis 6.b
 bonorum operum tria maximē prin-
 cipalia quæ 29.b

bonorum operum gna quæ quod ma-
 ximē necessaria 35.b
 bonorum omnium causa quæ 53.a
 bonorum operum laus 260.b
 bonorum operum merita asseri & cō-
 mendari 335.b
 bonorum cælestium consideratio quod
 quibus conducat 778.b
 bonorum operum consummatione
 quod perueniatur 779.b
 bonorum æternorum descriptio 781.b
 bonorum opum in morte & post mor-
 tem auxilium 794.a
 bonos & malos simul corpus & san-
 guinem Domini sumere 644.b
 Braccarensis I. Concilij de carniū esu
 sententia 88.b
 braccarensis concilij de quadragesimali
 ieiunio statutum 128.b 129.a
 brauium ad quod vndē qui contendē-
 dum 121.a
 brutū seu pecude stolidior homo quis
 120.a
 Burchardi episcopi Vuormatiensis de
 ieiunio sententia 49.b 50.a
 Byzantini populi qnta olim sub Iusti-
 nian. abstinētia & religio 130.b 131.a
 Cabilonensis synodi de intempesti-
 Cuis ieiunij solutorib⁹ sentētia 49.b
 cæci & leprosi adspēctus, cui quā phi-
 losophandi ausam pbuerint 789.a
 cælesti regno quæ vel adsint, vel absint
 776.b
 cælibatus & virginitatis laus 623.b
 cælibatum esse angelorum imitatio-
 nis 586.a
 cælibes testamenti veteris qui quales
 aut quanti 570.b
 cælum quanti ematur 328.b

00000 ca.

IN PRAECEDENTEM TOMVM III.

caeli qui quousq; conflagrationis igne interituri	702.b	carni inesse, aut esse in carne, qui dicti seu dicendi	474.
caeremonialia veteris legis praecipua cur abrogata	68.a	carnium esus apud quas olim gentes vetitus	40.a
caeremoniarum apud infirmos vten- darum catalogus	661.b	cur quando interdicitur	93.b
cainis oblatio vnde culpata	327.b	carnibus & delicijs quãdò clericis ma- ximè abstinendum	47.a
calixti Papæ I. de ieiunio quatuor tẽ- porum sententia & decretum	47.b	carnibus qui cur abstineant	89.a 92.b
108.b		carnibus cur abstinuerit Diuus Ber- nardus	92.b
candaces reginæ spado quorum ennu- chorum typus	561.b	carnibus vesei quos & quandò mini- mè deceat	111.b
canonicae horæ quot aut quæ, & cur in- stituta	182.b	carnibus in Quadragesima vescenti- um reatus quantus	130.a
canonicae orandi horas obseruare, esse semper orare	180.a	carthaginesi concilij quarti de viola- toribus ieiunij sententia	129.a
canticum virginum quale	567.a	casiani de centupli receptione semen- tia	532. 533.
canticum singulare agno cantare, quid sit	568.b	de auaritiæ morbo tri- plici	542.b 543.
caput ieiunij quadragesimalis quod quid dicatur	49.a	de abrenunciatiõe triplici	544.b
carceris infernalis descriptio	729.b	de castitate solis ope- ribus comparãda	595.a
cardinales virtutes quæ, quales aut quot	375.b 376. 377.b	de perfecta monachorum obediẽ- tia	601.
cardinalium virtutum definitiões aut descriptiões quæ quales	382.b	de triplici monachorum in Aegypto genere	622.a
cardinalium virtutum quæ, quo para- disti fluuiio significetur	385.b	castitas, qualis aut quotus spiritus san- cti fructus	464.a
carnis & vini vsus quandonãm primũ cœperit	93.a	castitas que quid exigat aut regrat	555.
carnis demandæ gratia quibus vnde cur abstinendum	93.a	castitas quæ quam dignitate aut p̃mio superet	572.a
carnis opera quæ	471.b 472.b	castitas an & q̃ praecipua p̃betur	572.b
carnis operibus etiam animæ vitia an- numerari	472.b	castitas qualis aut quotuplex	592.b
carnis opera quæ cur ab Apostolo sic dicta	473.a	castitas quæ ad qd quem p̃ducatur	594.b
carni aut spiritui conuenienter ambu- lare, quid	473.b	castitatis meritum qui aut quàm cre- scat	532.a
		castitatis consilium qui & vbi à Chri- sto commendatum	553.
		castitatis coniugalis & vidualis com- mendatio	565.b
		castitatis & meritorum gradus nõ dif- cer-	

INDEX.

cernere, quale quid sit	579.b	variè appellet scripturã	586.b
castitatis laus	586.b	centuplum quid significet	537.a
castitatis & virginitatis commendatio	593.a	centupli receptio seu retributio quæ qualis	532.b
castitatis gradus quot & qui	595.b	centuplo gratior charitas vnde qui re- cipienda	532.
castitati cui quod aut quale decretum p̃mium	554.a	centuplo quid intelligatur	529.a
castitatem angelos facere	581.a	centurio q̃s quomoddò spiritum sanctũ adhuc gentilis accipe meruerit	101.b
castitatem profitens, quid sibi propo- situm habere debeat	594.a	cernere Dei vultum	777.b
castitate deserta, ad carnis vitia labi, quale quid sit	594.b 595.a	certandum pro iustitia qui sit	398.a
castra q̃ qui nobis mysticè seruãda	113.b	certum aut certissimum in rebus hu- manis quid	656.b
castrorũ & ieiuniorũ cõparatio	114.a	Character Antichristi vnde qui susci- piendus	700.a
catenæ tartareæ quales	744.b	charitas q̃ in re potissimũ cernat	267.a
catholici cur carnis abstinereant	89.a	charitas quàm sit necessaria & utilis, & cur primum inter spiritus fructus habeat	467.a
catholicis qd vnde falsò affictum	74.b	charitas quæ aut quãta cui p̃ ea quã hic reliquerit, obuentura	531.b
catilinæ illi seditioso quid cum Apo- stolis commune fuerit	89.b	charitas q̃ qualis, aut cui praestet	531.b
catonis in sceneratores apophthegma falsum	411.b	charitas vbi potissimum & maximè custodiatur	637.a
Centenarij aut cẽtupli mysticatio quæ qualis	531.a	charitatis laus & excellẽtia	456.b 463.a
centenario aut centuplo quæ signetur perfectio	534.b	464.	
centesimus in euangelio fructus my- sticè quid	591.b	charitatis expertes eos qui ecclesiã di- laniant, esse	479.b
centum mulieres quomoddò Apostoli pro suis derelictis receperint	530.	charitatem esse fructum Spiritus pri- marium	466.b
centupla retributio q̃ intelligẽda	529.a	charitatem sibi sufficere solam	467.b
centupla monachorum retributio que qualis	533.a	charitatem veste nuptiali signari	645.
centuplicatã virginum gloriam	565.b	charitate oia fieri oibus cõmunia	22.a
centuplicato scenore Christi promissa reddi	524.a	cheræmonis Stoici de frugalitate sa- cerdotum Aegypti, sententia	39.a
centuplum qui quomoddò acceptum derelinquãt	535.b	chirographa qualia seu qua de re nobis fecerit Deus	273.b
centuplum qd vel sit, vel dicatur	536.a	chirographum quale aut quàm mirũ qua de re q̃s philosophus & moriens	
centuplum illud euangelicum quàm			00000 2 sepe-

IN PRAEDECEDENTEM TOMVM IIII.

sepeliri secum voluerit, & mortuus aliud scriptum reliquerit 318.
 chrysolij (nisi fortasse Chrysaorij legendum sit) morituri visio horribilis 668.
 christiana infirmitas, qui sit Christianorum fortitudo 114.a
 christianæ iustitiæ verus vsus quis 1.b
 christianus pecude stolidior quis 120.a
 christiano nõ in se, sed in Domino gloriamdum 37.b
 christiano esse volenti, quid agendum 115.a
 christiano homine digna vita quæ 404.b
 christiani qui, cur baptizati Iudæi appellandi 411.a
 christiani nascentis ecclesiæ quales, & quam paupertatis studiosi 516.b 538.a
 christiani à Christo iudicandi, non cum ipso iudicaturi, qui 541.b
 christiani quibus, antè quàm dicti sunt Christiani, nominibus vocati 613.b 614.a
 christiani perfecti qui 619.a
 christiani ex gentibus, cur non omnes Christianorum ex Iudæis vestigia imitati 622.b 623.a
 christianorum alia, alia Iudæorum esse ieiunia 64.b
 christianorum ieiunium quod cur XL. sit dierum 113.a
 christianorum quanta olim Constantinopoli Quadragesimæ observatio vigerit 130.b 131.a
 christianorum in orando iam olim gestus qui quales 177.b
 christianorum olim sub tyrannis cæcus qui quales 181.a
 christianorum primorum vitam & mores imitari monachos 616.a
 christianis quis cibus initio ab apostolis vetitus 82.b
 christianis malis cur maiora, quàm ludæis, debeantur supplicia 630.b
 christianos aliquando quiduis pati, quæ cibus vetitis vesci, maluisse 131.a
 christianos solos esse prudetes, iustos, fortes, aut temperantes 385.a
 christianos ex Iudæis conuersos, initio Iudaizasse 611.b
 christus cur nos redemerit 1.b 2.a
 christus cur ieiunaret 62.a
 christus quid suo dierum xl. ieiunio nos docuerit 101.a
 christus quod ieiunium quod sanctificaret 102.b
 christus in deserto cur ieiunaret 118.b
 christus quomodo nobis bonum se medicum exhibuerit 118.b
 christus cur satanam post XL. dierum ieiunium vincere voluerit 114.b
 christus quomodo commedaret quadragesimale ieiunium 125.b
 christus cur inter Moysen & Heliam apparuerit medius 128.a
 christus cur XL. dies in deserto ieiunaret 133.b
 christus qui & ieiunaret ipse, & ieiunium laudaret 143.a 144.a
 christus quod versa facie crucifixus 179.a
 christus suo quod nos ad orandum exemplo excitaret 205.a
 christus cui se in leprosi forma portandum exhibuerit 312.b
 christus qui hospitis in forma cui Gregorio apparuerit 313.b
 christus quod aut quomodo cum quibus quando expostulaturus 708.b 709.a
 christi consilium qui & cur pauci amplectantur 526.b
 christi

INDEX.

christi sententia, Qui vos audit, me audit: ad quos potissimum spectet 805.b
 christi personam gerere antistite 606.b
 christo præstari, inopi quod præstatur 206.a
 christum inter Moysen & Heliam apparuisse medium, quod sibi velit 127.b
 christum, quod orauit, pro nobis, non pro se, orasse 205.b
 christum nil frequentius, quàm eleemosynam, præcepisse 257.a
 christum paupertatem & virginitatem nõ præcepisse, sed consuluisse 524.a
 christum à nobis requirere vitam bonam 577.b
 christum suasse aut consuluisse virginitatem 583.b
 christum in iudicio qui quomodo visuri, aut non visuri 709.b
 christo in solo spiritum Domini propriè requieuisse 480.b
 chromatij Aquileiesi episcopi de beatis pauperibus sententia 538.a
 chrysologi de tribus illis, oratione, ieiunio, eleemosyna, encomio 33. 34. 35.
 chrysoctomus qui sua distribuerit 508.
 chrysoctomi de voce aut vocabulo iustitiæ, sententia 4. b de mutua fidei & operum necessitate 6. a de laude ieiunij 52. b de stricta quadragesimæ observantia 131. a de ciborum delectu 132. b de ieiunio, crapula & ebrietate 151. b de orationis commendatione 166. b de horis orationi suo iam tempore distributis 184. b de vi & laude orationis 207. b 208. 209. 210. 211. &c. de misericordia seu eleemosyna 240. de diuina erga nos misericordia aut dilectione 270. b de misericordia aduersum immisericos 289. a de vi & vsu eleemosynæ 290. b de eleemosynarum vi 325. b 326. de tribus in ope misericordie optandis 329. b 330. de salute animarum, quàm ea sit Deo grata 344. b de his qui miseri potissimum sint 364. b de nõ curiosè scrutandis egenis 366. b 367. a in eos qui paupes offendunt innectio 367. a de virtutum discrimine 407. b qualis aut quàm religiosa conuersatio 508. monachismus 508. b de præcepti & consilij discrimine assertio 527. a de virginitatis laude sententia 575. b de amicis aut cognatis suos à profitenda religione detinentibus 629. de animarum post mortem ad tribunal iudicis adductione 644. b de penitentia non serò, sed tempestiuè agenda 703. a de horrendo Dei iudicio 703. b de iudicio Dei pueniendo 716. a de infernalis ignis & nostri dissimilitudine 726. a de statu vitæ æternæ 764. a de vtilitate seu fructu timoris 801.
 chrysoctomo quid qualè sit, orandi studio non affici 209. a
 Cibus mentis quid aut quis 60. a
 cibi gratia mortem nõ incurri, sed inordinata cupiditate 132. a
 ciborum delectus quod qualis aut quàm mirus 46. b
 ciborum delectus Ecclesiasticus quod aut quàm obseruandus 132. a
 cicatricem nullam eleemosynæ medicamen relinquere 275. b 276. a
 circelliones aut circuncelliones tempore Augustini qui 618. b

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

ciuitatis caelestis & incolarum eius
 descriptio 782.b
 ciuitatis alicuius mir^o in eligendo prin-
 cipe mos 794.795.
 ciuitatis supernae gaudium q̄le 778.b
 Clamor damnatorum qualis 729.a
 clādestini carnis esores in quadragesi-
 ma, vnde q̄ suis depicti colorib⁹ iii.a
 clavis celi, mysticē quid 198.b
 clementis I. papae de ieiunio quadrage-
 simae, sententia 40.b & deinde item
 de horis orandi varijs 180.b
 clericorum, quales sint milites 404.b
 clericorum & laicorum abstinentiae
 discrimen quantum 130.b
 clericis quibus qd habere vetitū 549.b
 clero quid prā vulgo accuratius ob-
 seruandum 47.a
 Codices aut libri quales morituris vn-
 de ostendantur 670.a
 coena magna quae aut quid, appara-
 torq̄ eius quis 778.a
 cenobitae qui 625.b
 cenobitarum in Aegypto viuendi ra-
 tio, obedientia, praefecti, habitatio,
 conuentus, &c. 614.b 615.
 cenobitarum vita 620.a
 cenobitarum vita vnde sumpserit in-
 itium 622.b 623.a
 cenobitarum origo & vita 625.b
 coenridi regis studium erga virum ali-
 quem iam iam moriturum, vt cōfi-
 teretur ac poeniteret, quale aut qua-
 rum 668.b 669.a
 cogitare quae Domini sint, quanta sit
 dignitas 569.a
 cogitatio quae cui quod proficit 802.b
 cogitationes & intentiones cordis cuius-
 q̄ vbi tandem diiudicandae 707.a
 cogitationes quae cui quod proficit aut
 conducant 801.a
 cogitationum & intentionum cordis
 quanta vbi habenda ratio 707.a
 cogitationes etiā, nō verba solūm & acta
 cuiusuis, cuius reuelandas 604.b
 cognatorum qualis qua in re haben-
 da ratio 362.b
 cognatos quos apostoli pro quibus de-
 relictis habituri 530.a
 cognitio quarum rerū in primis quae-
 renda 346.b
 cognitio beatorum qualis 779.b
 cognoscenda in die iudicij quae & qua-
 lia, modō ignota 697.a
 colloqui cum D E O quando aut qui
 nobis liceat 207.b
 colloqui inter prudentiam & mortis
 memoriam descriptio 666.b 667.a
 colossenses qd de eibis monuerit Pau-
 lus 77.b 78.a
 columbae simplicitas vbi imitanda 393.
 b 394.a
 columba quid mysticē indicetur 395.a
 comminatio quae quali tonitruo cō-
 paranda 369.b
 cōmoda ieiunij quadragesimalis olim
 seruati quanta 118.a
 commune aut inmundum an & quo-
 modō in cibo quid sit 102.a
 communio & sepultura Ecclesiastica
 quibus vsurarijs neganda 414.a
 cōmunio seu cōmunitas q̄lis olim in-
 ter apostolos aut discipulos Chri-
 sti 505.a
 conantium mundi sine certo tempora
 praenunciare increpatio 698.
 consiliorū a mandatis distinctio 497.b
 conclusio libri cuiusuis, non huius so-
 lius,

INDEX.

lūs, quae 812.b at 452.b
 concordia beatorum quanta 770.a consiliū qd quo egeat intellectu 455.b
 concupiscentia quae qui potissimū ex- concilium quoti sit inter spiritus sancti
 tinguntur 35.b dona gradūs 456.a
 concupiscentiae quae quales, aut qui post concilium aut praeptrū cur datū 494.
 eas non eundem 473.b 474.a consilij donum quorum, aut cui beati-
 tudini congruens 458.b
 cōstendū & orandū mutud q̄ sit 341.b
 conflagrationis igne qui mundus pur-
 gandus 702.a
 confusio apud inferos qualis 744.b
 cōgruitas ieiunij quadragesimalis se-
 cūddum tempus quae aut qualis 42.a
 coniugati cur initid in clerum & epi-
 scopos electi 572.b
 coniugio virginitatem praestare 499.b
 consanguineorum seu amicorū suos
 à religioe detinetiū increpatio 689.
 cōsciētiae bonae fiducia vnde pariat 7.a
 conscrandi se Deo modus olim in ec-
 clesia quis 618.a
 conscientiae purae quanta vbi vis futu-
 ra 696.a
 conscientiae testimonium & vermis, q̄-
 le vbi futurum tormentum 715.b
 consideranda in ipsis pauperibus seu
 egenis quae 363.a
 consideratio quae quod maximē conde-
 cat 183.b 778.b
 consideratio seu adspetus morituri
 iam iam hominis, qualis 666.b
 consideratio quae cur maximē necessa-
 ria 809.a
 consiliarius qualis qua in re Paulus
 Apostolus 574.
 consiliarius fidelis quis 629.a
 consiliarij qui quando vitandi 628.b
 consiliū impiorum quatuor adiri mo-
 dis 383.b
 consilium cui beatitudini responde-
 re 452.b
 consiliū qd quo egeat intellectu 455.b
 consilium quoti sit inter spiritus sancti
 dona gradūs 456.a
 consilium aut praeptrū cur datū 494.
 consilij donum quorum, aut cui beati-
 tudini congruens 458.b
 consilij & praeptri seu praeptrorū di-
 scrimen 498.b 500.b 574.a 697.a
 consilia euāgelica quae 493.b 494. 495.
 496. 593. quāti habēda, quid ve de
 his summam sententiū 631.b 632.
 consiliorum finis quis 497.b
 cōsilia amplectentiū gloria aut merces
 quanta 498.b
 consilia mandatis praestare 527.b
 consortium in caelis quale 777.a
 consolatio diuina quibus cur non ob-
 tingat 535.b
 consolatio cētupli vocabulo quae quo-
 modō accipiat 536.a
 cōstantinopolitanae synodi de ouorum
 & casei esu sententia 93.b
 constantinopolitanae plebis quanta ali-
 quando sub Iustiniano abstinentia
 aut religio 130.b 131.a
 consuetudo quae quā vim habeat 105.a
 contemptores qui, quid aut quantum
 mereantur 479.a
 cōtemptus quis quāre fit laudis 445.a
 continentia, qualis aut quorus spiritus
 sancti fructus 463.b
 continentia vnde aut quomōdō oran-
 da seu obtinenda 556.a 593.a
 cōtinētiae laus & excellētia 573.a 586.b
 continentia quam quis cui dabeat 4.b
 continentiam esse virtutū originē 71.a
 continentia supari vniuersa vitia 70.a
 eontinentia quali olim q̄ vfi 592.b
 601.

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

continentium & virginū quanta fuerit corporis morituri dolor quātus 667.a
 aliquandō copia, & qualis sit gloria corpora fidelium cur cum honore se-
 562.a 568.b peliēda 343.b
 conuallis mysticē quid 451.b corporum caelestium qualis post diem
 conuertiōes inter monachos quē olim iudicij status 764.b
 cur fierent 614.b corporum humanorum redintegratio
 conuersionis quæ tria potissimūm quī quāndō futura 780.a
 necessaria 4.b conuersionis vis quanta 706.a
 conuersio q̄ aut quādō institueda 665.a Crapulæ & ieiunij in quibus quā di-
 conuersionis in morte impedimenta uersus exitus 122.a
 quæ qualia 664.b crapulosi quīd assidue considerandū
 cōuersores q̄ qua gratia afficiēdi 341.a 274.b
 conuiuē habēdi qui 364.a creaturarum exemplo quī ad miseri-
 conuiuatoribus qbus quid assidue an- cordiam prouocemur 342.a
 te oculos habēdum 274.b creditor aut scenerator quis cur quā
 cor leuare cum manibus, quid 196.b felix 268.b
 cordis aut pecuniæ elemosyna quid cruciatus inferni quales aut quanti
 aut qualis 370.a 715.b 726.b 729.b
 cordis sapientis quid sit 812. cruciatus damnatorum quī quales, &
 cornelij cōturionis adhuc ethnici quā- quā diuersi 738.a
 ta pietas 297.a cruciatuum & pœnarum infernalium
 coronari Dei dona, meritis nostris co- diuersitas 708.b
 ronatis 24.a crux Domini terræ insculpta, quo ubi
 corona quæ vndē cui reposita 15.a miraculo ablata 310.b
 corona quæ quibus danda, aut quī me- crux quale aduētus Dñici signum 711.a
 reatur 353.a crucis in frōte consignationē phibere,
 corona q̄ quibus in cælo futura 564.b quid qbus dilucide portēdat 699.b
 corona virginū qualis aut quāta 564.b crucis in die iudicij apparitio 705.b
 corona q̄ quos aut quas maneat 578.a crucis in cælo splendor seu apparitio
 corona sanctorum mysticē quid 586.b 700.a 706.b
 coronæ virginalis mentionē à Christo cruce signādi se mos iam olim inter fi-
 fieri, etū à Paulo non fiat 578.b deles qualis 279.a
 corporalia misericordiæ opera q̄ 334.a crucifigēda quibus quā sua caro 83.b
 corporeo q̄ crucietur incorporeū 731.a crucifix⁹ quō uersa facie Christus 179.a
 corpus per animū melius fieri 490.b Cuiusnam rei intuitu benē faciēdum,
 corporis ieiunio, cur animi ieiunium prēmiorum ne, an supplicij 802.b
 iungendum 113.a cuiusque proprij & interni hostes quī
 corporis saluti quatenus cuique opera vincendi 114.b
 danda, yel non danda 660.b culpa temporalis quæ cur perpetuō
 pu-

I N D E X.

puniatur 732.b dæmones quomodō rapiant ad infe-
 culpam obtegi ieiunio 60.a ros animas 728.a
 culpæ quæ qui redimendæ 72.b dæmonia quæ quo tantūm expellan-
 cupidis vitæ æternæ quid quanto perē tur ex homine modo 143.b
 curandum 8.b dæmonia aliqua non nisi oratione &
 cur quidam in morte iam vicina san- ieiunio eiici, qd sibi velit 133.b 134.a
 ctos videant 672.a dæmonum apud iamiam morituros
 cur Deus hic quosdā non puniat 703.b importunitas 661.a
 curari ieiunio peccata 25.b dæmonum in morientes terror & fu-
 Cyprianus quī sua pauperibus distri- ror 665.b 666.b
 buerit 506.b dæmonum præsentia qui aut quæ quā-
 cypriani de assiduitate operandi benē dō potissimūm infestentur 666.b
 sententia 20.b de promerendo iu- dæmonum ad spectus qualis cui iam
 dice Deo 23.b de efficacia ieiunio- morituro visus 668.a
 rum 50.b 51.a de ieiunio quadrage- dæmonum vexatio in hominū exitu q̄
 simali 127.a de horis orandi certis lis aut quanta 692.b
 & obseruatis 181. a de laude & vi dæmonum infernalium qualis forma
 oratiōis Dominicę 204.b 205.206. 737.a
 in eos qui inter orandum vagabun- dæmones incorporeos corporeo igne
 do sunt animo 206.a de elemosy- cruciari 731.b
 nis 239.a 254.b 255. 256. &c. de vir- damasceni de adorandi moribus aut
 ginitate 499.b quanta iam tum ad- gestibus sententia 179.a de Barlaam
 huc catechumeni continētia 506. b & Iosaphat conuersione 511.b de
 de cælibatu sententia 562.b de vir- doctrina paupertatis euangelicæ 526.
 ginum gloria & laude 566.a de pu- de uirginitatis laude 585. b de ex-
 dicitia aut castitate 592.b de præ- halantibus spiritum 692.a de An-
 sentis vitæ amore 672.a de gehē- tichristo 700.b
 na, eiusq; pœnis aut flammis 740.b damnati vndē potissimūm tristandi,
 741.a de immortalitate damnato- sensus nean damni pœna 727.b
 rum, eorumq; tormentis 741.a damnati quomodō blasphemant Deū
 cyrenēsis vrbs quo miraculo illustra- 747.a
 ta 318.319. damnatorum quā sit misera immor-
 cyrilli de uirginitate sententia 564. de talitas 726.a
 gehennæ metu 728.a de iustorum damnatorum clamor qualis 729.
 & peccatorum discrimine futuro damnatorum de gloria beatorum do-
 738.b lor quantus 734.a
Dæmones quibus cum libris, vncis damnatorum qualis valetudo 769.a
 & catenis, quibus iamiam mo- damnatos miserabiliter clamare, & nō
 rituris insistent 666.b exaudiri 728.b
 p p p p p dāna-

IN PRÆCEDENTEM TOMVM IIII.

damnatos in tartaro, vix aliud q̄ pœnas cogitare posse	743.b	pendendum	354.
damni pœna quanto sensûs pœna grauior	727.b	dauid qd suo promeritus ieiunio	101.a
danda quæ quibus	525.a	dauid quàm tenerè filioli sui, alioquì ex adultera prognati, languorem tulerit	136.
dandi gradus qui quales	524.a	dauid quì de ædificandæ domûs Domini voluntate laudatus	496.b
dandum egenis qui sit	280.a	Deberi vitam æternam fideli	27.b
dandum quì aut cur sit	361.a	debilitatis cuius qualia aut quanta sint commoda	114.a
daniël què ecclesiæ præfigurârît ieiunium	55.b	debita quæ, alioquì remissa, vndè quì exigenda	374.b
daniël cur desideriorum vir dictus	123.a	debitor quì nobis sit Deus	27.a
daniël quid p̄ ieiunium cõsecutus	133.b	decalogus & psalterij decachordi comparatio	128.b
daniël qui Dominum in ieiunijs, sacco & cinere deprecatus	140.a	decani qui vndè sic dicti, & quam de sibi traditis rationem superiori suo redderent	620.b
daniël qui se in ieiunando gesserit seu habuerit	140.b	decembris ieiunium vndè aut quale	35.a 69.b
daniël quì in Chaldæa domi suæ Ierusalem versûs orârît	163.a	decimæ anni totius quæ, quandò aut quomodò soluantur	48.b 49.a
daniël quì aut quibus gestibus Deum orare solitus	222.b 223.a	decimas anni totius, q̄dragesimali ieiunio solui	42.b
daniël, eiusq̄ socij, quales	586.a	dedecus damnatorum quale seu quantum	771.a
danielis exemplo quid quibus agendum	112.e	defectus sine defectu, qualis aut vbi	736.a 737.b
danielis exemplo quid quomodò non timendum	259.a	deformitas quanta futura sit damnatis	768.b
danieli quid aut quò sua profecerit abstinentia	52.a 81.	de gustatio gaudij cœlestis q̄le qd	531.a
danieli quò suum profuerit aut profecerit ieiunium	100.b	delectus cibi & potûs apud quos olim quantus	46.b 94.a 95.a 96.a 132.a
danieli quid de Antichristo reuelatum & memoriæ mandatum	710.b	delicati qui quid secum assidue versare debeant	274.b
daniëlem & socios eius, eunuchos aut cælibes fuisse	570.b	delicatis auribus prædicatorum increpatio	404.b
dare cur differat postulata nostra Deus	166.b	deliciæ quæ quomodò aut quibus laboribus obrineantur	120.b
dare quod vis, quomodò sit dandum	523.b		de.
dari patronis, qd datur paupibus	336.b		
datori cui quid vbi cogitandû aut per-			

I N D E X.

deliciarum cordis & corporis discrimen quantum	777.b	dei præceptum primarium humano generi datum, quod	79.a
delicias mundi quomodò quis facillimè contemnat	727.a	dei placandi, eiq̄ satisfaciendi remedia certa quæ	256.a
delictum nullum abstinentia & elemosyna nõ extingui	290.a	dei erga nos benignitas	628.b
delicta quibus vestigijs admissa, eisde expianda	118.b	dei iudicium quàm sit timèdum	694.
delicta multa committi, quæ non intelligimus committi	171.a	dei iudicium quod quale	703.b
delictorum excidiû mysticè quid	60.a	dei iustitia & prouidentia in damnatorum punitiõe qualis	736.a
dementiam esse, virgines & coniugatos meritis pares facere	589.a	dei pulchritudo & conspectus	762.b
demetriadis virginis votum quod q̄le	523.a	dei quanta super omnes pulchritudo, maiestas, gloria, &c.	765.b
denudatio operum qualis in iudicio futura	715.a	dei faciem videre, quid sit	776.a
denarius quis quid significet	21.b 22.a	deo quibus tantummodò rebus prosequemur	119.b
denarij & centenarij mysterium	534.a	deo similes qui aut qua arte fieri queamus	172.a
desiderio castitatis acquirendè quò nos inflammari deceat	595.a	deo gratias, qui & vndè iam olim irrisum	619.a
despatio q̄lis vbinã q̄s afflictura	741.a	deum esse datorem indulgentiæ, sed debitorem coronæ	27.a
desperationis genus quod quale	120.a	deum ieiunio placari	50.a
detractores q̄ cur q̄bus conferèdi	62.a	deum nobis, postulata negando, beneficium præstare	166.b
deus qui potissimùm placetur	68.a	deum orationes nostras suo inscribilibro iubere	174.b
deus qui ad clementiam flectendus	151.a	deum nos Dei de dono pmereri	240.b
deus cur quæ oratur, dareq̄ vult, differat	204.b	deum s̄q̄ facillè habere possimus	491.a
deus à nobis quomodò rogari, cogi, vinciq̄ velit	217.b	deum in iudicio falli aut corrûpi haud posse	695.a
deus q̄ aut p qd à nobis cogatur	290.b	Diabolus q̄bus potissimùm infideli quò per nos aut debilitetur, aut psternatur	114.a
deus cur potissimùm à nobis glorificandus	291.a	quò itè aut vincatur à nobis, aut de nobis triumphet	114.b
deus à qua virtute potissimùm nominari desideret	326.b	vndè q̄ alieno pellat ieiunio, ibidè	
deus qualia aut quanta daturus sit suis secû ppetuò mansuris	774.b 775.a	diabolû nostras impedire oratiões	34.a
dei seueritas & iustitia ante oculos habenda	23.b	diabolum vincere qui potissimùm queamus	114.b

IN PRAEDECEDENTEM TOMVM IIII.

dicæarchi scriptoris antiquiff. de ab-
 stinentia ethnicorum sententia 39.a
 dies iudicij propriè quis 697.a
 diem iudicij extremi quomodò aut
 cur ne Apostolis quidem suis indi-
 care Christus voluerit 698.b
 diem iudicij quomodò Christus suos
 nescire voluerit 709.b
 diè iudicij ante oculos ponèdum 712.b
 dies qui quales, & quanta inter eos di-
 stantia 664.a
 differentia præceptorū & cōsiliorum
 euangelicorū qualis aut quāta 494.
 differentia inter nuptias & virginita-
 tem 569.b
 differentia hominum in iudicio quæ
 quandò aut quanta futura 707.b
 diffidentia, quale quantūve fit ora-
 tionis impedimentum 196.b
 diffisores aut diffidentes qui cur Pha-
 risæis comparandi 259.a
 digamū in clerum eligi nō posse 570.a
 dilaniantes ecclesiam, charitatis exper-
 tes esse 479.b
 dilectio perfecta quò se extendat 369.a
 dilectionem solam inter filios Dei &
 satanæ filios discernere 467.b
 diligentia seu studio filiorum huius se-
 culi, quæ aut quorum etiā piorum
 negligentia arguatur 638.b
 dimittendi sua modus quis cui præfe-
 rendus 528.b
 dimittendi seu relinquēdi omnia mo-
 dus aut ordo quis 552.a
 dimitti volentem sibi, oportere di-
 mittere 343.a
 disciplina monasterialis cur baptisma
 secundum vocetur 609.b
 disciplinæ Christianæ summa qua in
 re consistat 330.a
 discophorum qualem sua qui Daniel
 meruerit inedia 100.b
 discordia in inferno quanta 770.b
 discordiæ fraternæ quanta fit culpa
 374.a
 discretio quàm sit necessaria 393.a
 discretio qualis à Christo & Paulo
 inter continētiam & cōiugium ha-
 bita 502.
 discretionis vis, vsus & commendatio
 393.b 459.a
 discretionis veræ scientia qui paretur
 seu obrineatur 601.a
 discretionem esse virtutum omnium
 aurigam 393.b
 discretionem obediētia suppleri 603.b
 discretionem sublata, virtutem vitium
 esse 393.b
 discumbere super fœnum aut terram,
 quid 451.a
 discūbere in regno cælorū, quid 784.a
 disparem esse beatorum gloriā 774.b
 dispensatio sacerdotum in esu quo quā-
 tam vim habeat 130.a
 dispensatio qualis vndè nobis com-
 missa 274.a
 dispensatio & mysterium aduentus
 Christi, cuiusmodi 816.b
 dispergenda qui elemosyna 277.a
 dispergēdi modus quis cui p̄stet 552.b
 dissuadores ieiunij frequentis, à diabo-
 lo subornari 51.b 52.a
 distractio mentis quæ quā Deum non
 offendat 173.a
 distribuenda quæ quibus 528.a
 distribuendi modus quis cui præstet
 528.b
 distribuēdorum omnium modus aut
 or-

INDEX.

ordo quis 552.a
 distributio quæ cui præstet 553.a
 distributionis cuius iustitia qualis aut
 quàm diuturna 277.a
 distributionem facultatum suarū ne-
 mini à Christo præcipi 527.a
 ditis illius qui horrea sua amplificare
 volebat, increpatio 356.a
 diuersitatis meritorum in regno eæle-
 sti assertio 489.b
 diuersitas seu contrarietas poenarum
 inferni, qualis aut quanta 744.a
 diuinarum literarū summa, scopus ve
 quis 453.b
 diues & pauper quò sibi mutud necel-
 sarij 283.a
 diuites quibus aut quot modis intrare
 queant regnum cælorum 528.b
 diuitum bona, quatenus & pauperum
 sint 355.a
 diuitum erga pauperes immisericor-
 dium excusatio quæ qualis 280.a
 diuitibus cur opes concessæ 287.b
 diuitibus quomodò tractandi paupe-
 res 335.a
 diuitiæ qui aut quandò laqueo potiùs
 quàm lucro sint 322.b
 diuitiæ veræ quæ 284.b
 diuitiæ per se quales 288.a
 diuitiarum vsus aut commoditas qua-
 lis 485.b
 diuitias cur suas diuitibus non auferat
 Deus 274.b
 diuitias seculi omnes, mammonā ini-
 quitatis esse 284.a
 diuitias affectatium insectatio seu exi-
 bilatio 539.a
 diuitias etsi iustè adeptas, veras non
 esse diuitias 284.b
 Docere proximū, quale sit lucrū 345.a
 docti qui quomodò tandem fulsuri
 341.a
 doctrina de donis & fructibus spiritus
 quomodò ritè vtenda 468.
 doctrina de consilio paupertatis euan-
 gelicæ, qualis 526.
 doctrina de continentia virginum, vi-
 duarū & coniugum sana quæ 589.a
 doctrinæ de quatuor nouissimis, fru-
 ctus & vsus quis 785.b
 dolor separationis animæ à corpore,
 qualis aut quantus 665.a
 dolor à malis in morte sustinendus, q̄-
 tuplex 667.a
 dolor, fœtor, mors, timor qualis qua-
 libus vbi futurus 742.a
 dolorem amissi regni cælorum, ipsa
 gehenna grauiorem esse 704.a
 domestici qui, vbi aut quibus præferē-
 di 362.a
 dominicæ dici quale ieiunium 105.b
 dominicæ orationis breuiuscula ex-
 positio 201, b 202.a
 dominica oratiōe quid aut discamus,
 aut doceamur 170.a
 dominicorum dierum quale sit in ec-
 clesia priuilegium 108.a
 dominicos dies quadagesimales, ieiun-
 nio exemptos esse 120.b
 domus apostolorum quæ quales 530.b
 domorum & agrorum dimissiōe qua-
 quid quibus obuenerunt 532.b
 dona fructusq; spiritus qui nobis con-
 siderandi 468, 469.
 dona spiritus sancti q̄t aut quæ 447.b
 448.
 donorum spiritus sancti numerus &
 ordo quis 451.b

IN PRAECEEDNTEM TOMVM IIII.

dona spiritus sancti quibus beatitudi-
bus respōdeat 452.b 457.a 458. 459.
dona centupli nomine intellecta, quae
aut qualia 529.b
dona diuina quae quō obtingant 563.
Duo p̄cipalia inferni tormēta quae 740.b
duorum in ecclesia viuēdi modorum
olim sub Apostolis quis qualis 618.a
duos viuendi modos ab apostolis ipsis
institutos 617.b
duplicē esse regni caelorum statum 489.b
Ebrietas cur tantoperē vitāda 414.b
ebrietatis & crapulae exhibitio
418.b
ebriofī qui quid secum assidue per-
pendere debeant 274.b
ebrios in ecclesia ministrare, quale quid
fit aut portendat 101.a
Ecclesia cur ieiunet 55.b
ecclesia quid veteris legis obseruet, quid
non 66.a
ecclesia quantum S. Stephani debeat
orationi 235.
ecclesiae p̄cepta quae aut quae obseruāda 75.b
ecclesiae de ieiunijs sanctio quam aut quae
fit seruanda 76.a
ecclesiae quanta auctoritas 84.a
ecclesiae cuius mos quae ubi aut cui imi-
tandus 104.b
ecclesiae dilaniatores quales 479.b
ecclesiae nascentis Christiani qui 538.a
ecclesiae totius iudicium Gregorius
Magnus sequi paratus 629.a
ecclesiae cuiusnam praeter alios nos confor-
mari oporteat 44.a
ecclesiae vniuersali Manichaeismum &
Priscillianismum falsō ab inuidis
affingi 74.b
ecclesiam virginibus quasi gemmis or-
nari 572.b
ecclesiae septem quid 456.a
ecclesiarum vsus quibus in rebus va-
rius 43.b 44.a
ecclesiarum fabricatio quam non sit
hesteria aut nudius tertiana 565.a
ecclesiarum Christianarum luctus quin-
tus cur quando futurus 700.a
ecclesiastica violantium ieiunia cri-
men quantum 48.b
ecclesiasticum ieiunium quale 38.a
ecclesiasticorum ieiuniorum violato-
res qui quales 46.b
ecclesiasticis ieiunium quadragesi-
male quomodo praerueniendum 48.a
Eden quid sonet 385.a
Effusio largitatis quae qualis 324.b
Egenus vagusve quid inducendus 348.b
egeni seu pauperes qui quomodo con-
siderandi 363.a
egenos non curiosē scrutandos 366.b
egere cur finantur aliquando & probi
seu boni 263.b
egēssi (alij aliter id nomen profe-
runt) de Iacobo fratre Domini asser-
tio mira 178.b
Eleazarus quid cur sub Antiocho Hie-
rosolymis passus 84.b 85.a
electorum quanta quando futura sit
laetitia 712.b
electorū & reprobōrū distinctio varia 173.
eleemon Ioannes narrationibus quali-
bus vti solitus 303.b
eleemosyna qui faciēda 31.a quae vel corā
vel clā hoīb' fiat 36.b quō vel clam
non benē, vel palām haud malē fiat
36.b cur aut quae dāda 37.a quae operetur mi-
ra, quātaquae eius sit ars 172.a quae sit quātu-
ofa 191.a quid sit 236.a quātū oratiōi ac
ieiui-

I N D E X.

ieiunio conferat 236.b ipsi Chry-
sostomo quid 239.a orationi & iei-
unio quantum proficit 239.a qui sit
velut alter baptisimus 242.a qui nobis
per scripturam commendetur
244. & deī. qui a quoque etiam
pauperrimo praestanda 267.b qui
danda 269.b qualis aut quam utilis
sit medicina 275.b cur a Deo potis-
simū instituta 280.b quibusnam
primō omnium danda 281.b quosnā
haud mudet, alioquin certa mūda-
trix 282.a quibus de rebus aut la-
boribus danda 284.a quale quan-
tūve sit remedium 290.a cui qua
specie per visum ostensa 301. quid
quātūve apud quem regem pos-
sit 301.b qui danda, aut vnde nō dā-
da 324.b maxima quae 369.a quae qua-
lis aut quotuplex 370.a
eleemosynae vis 60.a 68.a quando nām
maximē apparitura 172.b virtus aut
vis quāta 285.a 291.b 328.a 329.b laus
240.a p̄ceptum quam aut cur tam
in scripturis frequēs 255.b retribu-
tio 263.b cur tam crebra in sacris li-
teris fiat mētio 267.b 268. erogāda
incitamenta quae qualia aut quāta 269.b
vis vnde potissimū estimāda 276.a
quāta qualisve sit recōpēsatio 276.b
quāta utilitas 277.b dator quid artis aut
comodi assequatur 278.a ad bap-
tisimū cōparatio 285.b sacrificiū quale
quantūque 292.a potius animum, quae
spectari quantitatē 292.a fructus &
virtus quibus scripturarū exemplis
potissimū declarētur 295. & mise-
ricordiae equalitas seu cōueniētia 322.a
vis qua cautione intelligenda seu re-
stringenda 330.b 331.a
eleemosynae quāto p̄ incūbendū 287.a
eleemosynae, ceteris paribus, ieiunio p̄-
stare 121.a facere, Augustino quid 239.a
qui nobis scripturā cōmendēt 244.
245. esse remediū peccatorū 268.b
vndenām fieri velit Deus 276.b esse
ianitorib' caeli notā 278.a esse mor-
tuorū suscitatione maiorē 278.b ex
rapinis, eleemosynae vocabulo indi-
gnam 279.a absque virtutib' alijs ho-
minē nō mūdare 281. esse quodāmo-
dō animae lauacrum 285.b esse vir-
tutum reginam 328.a velut alterum
esse baptisimum 286.b
eleemosyna ieiunium & orationem
condiri aut comi 237.
eleemosyna DEVM alicuius debito-
rem fieri 278.b
eleemosynae qui recōpēsantur 242.a
quibus solis ad peccata delenda p̄sint
264.a vnde potissimū danda aut fa-
ciēda 265.b ex furtis aut rapinis quales
265.b eorū qui in peccatis sunt, quales
323.a quāto p̄ spirituales quae
324.a vnde quae danda 324.a cur seu
ad quid nō dāda 361.a quibus dāda 522.b
eleemosynarū quāta utilitas 191.a lar-
giedarū quāta facilitas 191.b dādarū
hortatio 241.a remedio mortales
oēs egere 255.a ad delēda peccata vis
vnde mōstretur 261.b genera duo, et
inter haec quid quale 264.b faciēdarū
admonitio 266.a fructus & utilitas
273.b vis in die iudicij quanta 323.b
efficacia seu vis quales 325.b datori dis-
ficili quid quodandum 354.a fructus
qui aut in quem redudent 352.b
eleemosynis coronā iustitiae dari, 353.a
eleemo-

IN PRAEDECEDENTEM TOMVM IIII.

eleemosynas esse opera misericordiae
28. b ieiunio, caeteris paribus, praestare 121. a esse Christianorum, quo Deus propicietur aut placetur, sacrificium 264. a
eleemosynis gloriam in futurum pariter, caelorumque regna mereri 253. a ablui peccatorum sordes, flammamque delictorum sopiri 254. b condonari & redimi peccata 286. a deleri peccata, ignemque perpetuum extinguere 288. b
eleemosynarum mira de misericordia narratio & exempla 305
eleemosynarum alicuius filius, quomodo ex paupere diues euaserit 320.
eleemosynarum quid ubique obseruandum aut cauendum 359. b 360.
elenari mentem ieiunio 53. b
eleusiorum qualis olim in ethnicismo abstinentia 40. a
elias (aut Helias) ieiunio quid aut quantum meruerit 59. b
elias & Moses cur potissimum Christo in monte coniuncti 99. b
elias (seu Heli) vis in precando seu impetrando quanta 219. 220. a
elias & Elisae prerogatiuae quae 570. b
elibertini concilij de singulorum mensium ieiunijs sententia 48. a
Emi quomodo Paulus iubeat in macello venum exposita 102. a
empedoclis de cibis quibusdam non edendis sententia 98. a
Enkratitarum & Ecclesiasticorum abstinentiae discrimen 91. b
enoch & Eliam cum Ioanne euangelista praedicationibus suis Antichristo restitutos 701. b
eorum qui damnati sunt, adiacentia quae qualia 729.
Ephraem (seu Ephrem) Syri de iudicio extremo sententia 704. b
ephrem de tormetis infernalibus sententia 737. b
epicuri de schola haereticis iam olim, non hodie tantum, quae 61. a
epiphanius quid de fructibus terrae quibusdam sentiat 75. a
epiphanius de ciborum abstinentia & delictu sententia 95. de ieiunio quartae & sextae feriae 107. b de primae eorum qui post Christiani dicti, nuncupatione 613. b 614. a de eunuchis euangelicis primis 561. b
episcopi sua propter Deum relinquentes, quorum hic bonorum facti compositos 552. b
episcopi alicuius quamquam simplicis apophthegma quod quae ab Augustino laudatum 663. a
episcopi & summi praeslati quomodo in iudicio extremo examinandi 707. b
Equi exemplo quali quod quibus utendum 716. b
Eremitae qui 625. b
erogandane simul omnia 362. b
eroganda seu distribuenda quae quomodo, aut quibus usus futura 522. b
erubescendum veniam petere instructio & increpatio 371. b
Esaias an ieiunium corporale reprobet, ei spirituale praefertens 103. b
esaias qui Deum orandum seu adorandum asserat 155. b
esaias iussu quid quibus clamandum siue annunciandum 350. a
esaias de eunuchis euangelicis oraculum 561. b
esa-

INDEX.

esaias locus de damnatis in tartaro visitandis, quae intelligendus 746. b 747. a
esau cur aut qui sua perdidit primogenita 98. b
esculentorum mira in lapides conuersio 359. a
esdras quid ieiunando cum populo conuersus 138. b
esdras qualibus in orando gestibus aliquid quando sit usus 163. a
esseni quales aut qui 613. a
essenorum inter Iudeos quanta olim frugalitas 39. b
essenorum viuendi modus in communi, qualis 612. b
essenorum caelibatus & quidam quasi monachismus 613. a
esther qui se pro fratribus suis Israelitis liberandis gesserit 147. a
esurientibus quod spiritus sancti donum respondeat 452. b
esuries aut sitis sanctorum quibus cur non praesudicet 103. a
Ethnicus quidam vir, quam pia fraude per coniugem suam Christianam factus Christianus 316. 317.
ethnici cur quibus de virtutibus frusta philosophati 384. b
ethnici quarum virtutum descriptionem ex sacris libris hausierint 386. a
ethnici an veram habeant iustitiam 402. a
ethnici philosophi qui quomodo conuerserint pecuniam 525. a
ethnicorum qualis quanta ve olim abstinentia 39. 40.
Eua quomodo Adam ad se cognoscendam prouocauit 118. b
euagatones metis quae ubi potissimum vitandae 172. b
euagrij cuiusdam philosophi mirum chirographum 318. b 319.
euangelicae paupertatis consilium quosolatio a Christo traditum 516. a
euangelicae paupertatis affectatores quod habeant priuilegium 541. b
euangelica consilia quae aut quot 503. a
euangelicorum praecceptorum & consiliorum discrimen quale aut quantum 493. b 494.
euangelium ne in Africa quidem ubique Augustini tempore fuisse praedicatum 699. a
euangelio etiam ubique praedicato, adhuc incertum fore iudicij diem 698. b
euangelista Iohannes cur a Christo praesalutis dilectus 572. a
euangelistam Iohannem, Antichristi diem praecursorum 699. b
euantis Cyziceni de Orientalium frugalitate sententia 40. a
eubuli historici de Magorum Persicorum frugalitate sententia 40. a
eunuchi quales aut quot, aut quam diuersi 17. b 555. b 556. 560. b
eunuchi euangelici in ecclesiae exordio qui 561. b 568. a
eufrates vnde dictus, aut quid sonet 409. b
eufrates cur non ita, ut alia Paradisi flumina, describatur 385. b
euripidis de prophetarum Iouis in Creta frugalitate testimonium 40. a
eusebij papae de ieiunijs indicatis sententia 50. a
eusebij Caesareensis de S. Marci conuersione testimonium 512. b
eusebij Caesareensis de duobus vitandis in ecclesia primitiua institutis sententia 617. b
euthymij de centupli acceptione sen-

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

sentia	529.	ezechias quomodd se contra Senna-	
ex iniuste acquisitis an faciendæ elec-		cherib armârit	100.a
mosyne	284.a	ezechias quid suis aliquandò precibus	
exactiones quæ quales	404.b	miri obtinuerit	228.b
exagitatores pauperum vndè quomo-		ezechia sua quid sibi contulerit ora-	
dò exagitati	277.b	tio	167.b
examinâda quâ sint hominû opa	692.a	ezechieli prophetæ iustus quis	412.b
examinatio quæ seu quantorum vndè		F Acere iudicium & misericordiam,	
quandò futura, & quæ qbus feren-		quò spectet aut referatur	282.b
da	707.b	facere iudicium & iustitiam, quid sit	
exaudiat ne peccatores Deus	172.a	aut signet	409.a
exaudiri vbinam minus, quam non ex-		faciem Dei videre, quid	776.a
audiri, conducat	169.170.	facultates seu opes nostræ, cuius aut q-	
exaudiri nō facile, interdum vtile esse		rum sint	275.a
197.b		facultates aut opes cur quibus concess-	
excidisse à bonis cælestibus, quantum		se	287.b
doloris afferat	728.a	facultates nostras erogando multipli-	
excusationi nulli nullus vbi locus fu-		cari	353.b
rarus	695.b	facultatû dispensatio quæ cui p̄stet	517.a
exemplum terribile de morituro ali-		falli in iudicio Deum haud posse	695.a
quo, infernum sibi apertum videte		famelicos qui quò occidant	357.b
670.b 671.a		fames haud quævis acceptum reddit	
exemplum à Cypriano descriptum qd		ieiunium	60.b
quale	672.b 673.a	famis commoda quæ	119.a
exemplo latronis in cruce saluati, qui		famis tēpore quomodd seu per quos	
frustrâ nitantur	297.b	communitati subueniendum	355.b
exempla vis & fructus orationis vndè		fasciculorum more qui quomodd in	
colligenda	218.	tartaro colligandi	734.a
exhibatio eorum qui Maiorum iussa		fauus leniter gustatus, quanti confite-	
curiosè discutunt	609.a	rit Ionathæ	115.b
expectatio sententiæ cuius quàm sit ter-		fauus mysticè quid	115.b
ribilis	715.b	Felicitas eleemosynam largientium	
exptos nôsse, inexptos non nôsse	537.a	quanta	241.b
extraordinaria ieiunia nō phiberi	43.a	felicitatem æternam promerituri qui	
exultaturi in die iudicij qui	711.b	780.b	
ixtæ quid	168.b	feræ q̄ in re hominib̄ p̄ferendæ	356.b
ixtæ hæretici qui	179.b	feriæ quæ, alio qui sanctæ, qui malè ce-	
Ezechias ægrotans, quid à Domino p̄-		lebretur	422.b
preces obtinuerit	13.	feriæ q̄rtæ & sextæ ieiunium	48.a 71.a

INDEX.

73. a 96. a 109. b 110. a 127. a	finem seculi scire velle, quale aut quid	
feriæ sextæ & sabbati ieiunium	43. a	698. a
45. a 47. b	Flamma tartarei ignis, qualis	734. b
Ficta quæ quibus veris non præiudicēt	fletus & stridor detiū in tartaro qualis	
104. a	729. a quid aut vndè	729. b 742. b
ficulneæ cui qui cur meritò comparâ-	fletus ac stridoris dentium apud infe-	
di	ros, sexiès Matthæum, semel Lucâ	
358. a	mentionem facere	740. b
fideli cur vita æterna debeatur	27. b	florentini concilij de Purgatorio sen-
fidem esse in minimo, q̄nti sit	410. a	tentia
410. a	422. b	747. b
fidem absq̄ operibus, & opera sine fide,	qualia	6. a
6. a	fluminis & spiritû sancti collatio	450. a
fidem, qualis aut quotûs spiritus sancti	fluminum paradisi quatuor mystica-	
fructus	tio	382. b
463. b	Fœnerandum non esse	399. b
463. b	fœnerator aut creditor felix q̄s	268. b
463. b	fœnerator Dei quis quomodd sit aut	
463. b	fiat	273. b
463. b	fœneratores Christiani quo alio no-	
463. b	mine digni	411. a
463. b	fœnoris aut vsuræ quanta iniquitas	410. b
463. b	fœnus pecuniæ, esse funo animæ	410. b
463. b	fœnus cum idololatria conferrî	413. a
463. b	fons vitæ, fons gratiæ spiritalis, fons	
463. b	virtutum aliarum, quid	386. a
463. b	fortitan dubitâdi vocula, cur in re cer-	
463. b	ta Daniel vsus	289. b
463. b	forti aut fortitudini quid in primis	
463. b	cauendum	445. a
463. b	fortes verè qui sint	443. b 444. a
463. b	fortitudo vbi aut emineat, aut frigeat	409. a
463. b	fortitudo quibus necessaria	383. b
463. b	fortitudo quid sit	382. a 383. a
463. b	fortitudo vera vbi	385. a
463. b	fortitudo quæ quâ per Scripturam cõ-	
463. b	mendetur	423. b 424. & c.
463. b	fortitudo animi qualis aut quæ sit	
463. b	442. b	

IN PRAEDECEDENTEM TOMVM IIII.

fortitudo vera vnde 443.b
 fortitudo vbi potissimum sita 444.b
 fortitudo summa, aut potissima quæ 444.b
 fortitudo q̄ qbus duob' p̄ficatur 445.a
 fortitudo quæ cur q̄ cōsilio egeat 455.a
 fortitudo quæ quibus futura 768.b
 fortitudinis & aliarum virtutum cardinalium descriptio 381.a
 fortitudinis diuisio, quæ qualis 444.a
 fortitudinis partes quæ, vbiue eius sit locus 444.b
 fortitudini aduersus vitia omnia dimicandum 445.b
 fortitudini qualis aut quanta incurbar pugna 455.b
 fortuita cum ferè sint omnia, mortem certam, non fortuitam, esse 656.b
 Frenum quale aut cuius sit corpus exhaustum 116.a
 frequentia quæ qua in re maximè oportuna 206.b
 frigus & foetor inferni qualis aut quantus 744.a
 fructus iustitiæ Christianæ quis aut quotuplex 6.78.
 fruct' iustificatiōis q̄s aut qd̄ 827.828.b
 fructus operum quorum quales 35.a
 fructus qui vnde quò redundant 352.b
 fructus spiritus sancti quot, & nominatum qui 453.a
 fructus iustorum & peccatorum qui quales & quàm diuersi 705.a
 fructus ex impiorum supplicijs quos qui percipiant 732.b
 fructuū Spiritus sancti laus & vtilitas 464. 465.
 fructibus terræ quibusdam etiam in ieiunio abstinendum 74. 75.a
 fruges cur subindè in agris flagellantur 266.b
 frui Deo quibus vbi liceat 782.b
 Fugere in sabbato, quid 628.a
 fulgērij episcopi Ruspeni, de virginum & cōiugū discrimine sentētia 590.a
 funera quæ qui curari solita 344.a
 furis aut furti alicuius p̄ij mirum exemplum 305.b
 futura qui prouidenda 809.b
G Angrensis concilij, allegate luone, de ieiunio sentētia 50.b de ecclesiastici ieiunij contemptoribus 76.a de carnium esu 88.a de violatoribus ieiuniorum 129.a
 gaudium quod aut quale pro quibus aspernatis rependendum 533.a
 gaudium quibus post mortem futurū 644.a
 gaudium beatorum quādò & vbi quale aut quantum 763.a 766.a 771.a 775.a 785.b
 gaudij eius, qd̄ sancti spiritus fructus est, vis & vsus 463.a
 gaudiorū i cælo diuersitas qualis 567.b
 Gehenna cur metuenda 643.a
 gehennæ mentio quàm sit vtilis 404.a
 gehennæ & iudicij memoria cur habenda 405.a
 gehennæ consideratio qualis aut quàm vtilis 667.b
 gehennæ metus qualis 728.a
 gehennæ igni non vno omnes cruciari modo 732.a
 gehennæ ignis an lumen habeat 733.b
 gehennæ seu tartari poenam neq; transitoriam, neq; phantasticā esse 734.b
 gehennæ recordatio quò qb' p̄fit 740.a
 gehennæ ignis qualis 745.a
 gehennæ memoria quantum vtilitatis qualis 455.b
 adferat 748.a
 gehennæ comminatio quibus quò p̄ficiat seu conducatur 748.a
 gehennæ minas diuinam erga nos misericordiam ostendere 748.b
 gehennæ ignem cruciare potiùs quàm lucere 780.a
 gehennæ & iudicij timor quàm sit salubris 780.b
 gehennæ timor quàm sit vtilis aut fructuosus 801.a 803.a
 gehennæ cogitatio qualis 803.
 gehennæ cur etiam inter epulas reminiscendum 803.b
 gehennalis ignis vis ac proprietates quæ qualis 740.a
 gehon mysticè quid 385.b
 gehon quam virtutem cardinalem designet 385.b 386.a
 gemitum, orationi familiarem esse debere 195.b
 genibus flectendis qui olim & apostoli inter orandum studuerint 163.b
 gentiliū vox singularis iam olim quæ 26.a
 georgij patriarchæ Alexandrini de S. Chrysofomi conuersatione testimonium 508.
 gestus seu ritus in orando quæ quales aut quàm diuersi 153.
 gestus precantium qui quales 177.
 Giezi exemplum quos cur meritò terreat 542.b
 Gladius spiritus mysticè quid 191.a
 gloriam beatorum omnium non esse aut fore æqualem 567.a
 gloriandum vnde aut qui sit 30.b
 Gradatio donorum spiritus sancti quæ

INDEX.

gradus donorum spiritus sancti quomodo distincti aut distinguendi 453.
 gradus in dando qui quales aut quot 524.a
 gradus continētis qui, quales aut quot 573.a
 gradus pudicitie quot & qui 595.b
 gradus obedientie qui & quot 602.b 603.a
 gradus malitie quot aut qui 630.a
 graduum inter spiritus sancti dona quis ordo 455.a
 gratiæ radix quid 60.a
 gratiam operibus bonis augeri 7.a
 gratiæ vnde potissimum Deo agenda 16.a
 gratis non dari vitam æternam, etiāsi meritis non detur 24.a
 grauitas & pondus corporum damnatorum 768.b
 gregori' Magn' q̄lis, & quò ex quàm diuite etiaferit 511.a eius de strictiori sacerdotum aut clericorum ieiunio sententia 48.a de ieiunio quadragesimali 48.b de ieiunio sanctificando 149.b & deinde de orando in IESV nomine 215.b 216. 217. de voluntate bona & eleemosynæ quantitate 292.a pia de Paulini Nolē episcopi pietate narratio 308. 309. 310.a de S. Benedicti, aliorumq; aliq̄ liberalitate & misericordia 311.b 312. liberalitas quali miraculo insignita 313. de pastoribus nullas Deo animas lucrifacientibus sententia 347.b ad eos qui sua non largiuntur, monitio 357.b ad sua piè dispēntes submonitio 359.b de quatuor 99999 3 vir-

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

virtutibus cardinalibus disputatio 245.b
 380. de prudētiā & simplicitatis cō-
 iūctiōe sentētia 394.b 395.a de sum-
 mo Regū officio 402.a de precioso
 vestitu 423.a de septiformi spiritū
 sancti gratia 454.a monachismū 511.
 a de cētenarij aut centupli mystica-
 tiōe sentētia 534.a de pprietario q̄-
 dam 550.a de virginitate eiusq; p̄-
 miijs 568.a de obedientiā dignitate
 600.a de q̄busdā ab obediētia defi-
 ciētibus 607.b de habitu monasti-
 co eiusq; desertiōe 627.a de singu-
 lari illorū, q̄ p̄ter p̄cepta, etiam cōli-
 lia seruārūt, honore 636.a de incer-
 titudine horū mortis 654.b de obli-
 uiscentia misericordiā DEI, & sui
 cuiusq; 657.a de opibus post mortē
 alicuius faciēdis 662.a de horribili
 demōnū apud moriturū visiōe 667.
 b 668. de iucunda morituri alicui-
 us visiōe 671.b de iudicio Dei ante
 oculos ponendo 712.a de iudicio
 paupibus dādo 713.a de visiōe di-
 stricti iudicis 716. de tartaro aut te-
 nebrosa terrā nomine 734.a de di-
 scrimine deliciarū corporis & cor-
 dis 777.b de animabus dānatis, ea-
 rūm vel loco 780.b de p̄cinctu & dis-
 cubitu in regno caelesti 784.a de va-
 nitate vanitatum 797.a de hac die
 tua, quā ad pacem tibi &c. 798.b
 gregoriani monasterij regula quē qua-
 lis 550.b
 gregori Nazianzeni de largita caelitūs
 ad hoc vel illud aptitudine senten-
 tia 562.b 563. de coniugij & celi-
 batus collatione 563.b
 gregori Nysseni de misericordia sen-
 tentia 245.b
 gregori Turoñ de Paulini episcopi
 Nolēis pietate & misericordia nar-
 ratio 307.b de quodam mendico &
 nauta relatio lepida 358.b 359.a de
 S. Paulino Nolēn assertio 508.b de
 S. Gregorio Magno testimoniū 511.a
 Gustati vini p̄enas qui quas dederint
 55.a
 Gymnosophistarum qualis olim quā-
 tate continentia seu abstinentia 40.a
HAbacuc (seu Abacuc) quale cui q̄
 mirē attulerit prandium 100.b
 habitudinis bonā custos quis aut quā
 58.b
 haretica aduersūs ieiunium & absti-
 nentiam petulantia 97.a
 hereticę iam olim quęstionis, Vbi scri-
 ptum est, confutatio 619.a
 hareticam ciborum abstinentiam quō
 notārit aut reiecerit Paulus 101.b
 haretici aduersūs certos ieiuniorum
 dies argumenti confutatio 97.a
 hareticorum qualis in scriptura citan-
 da dolus 90.b
 hareticorum mala auditio qualis aut
 vndē 480.a
 hareticis cur monachi vocabulum in-
 uisum 619.b
 hareticos pati persecutionem, sed non
 propter iustitiam 479.b
 hariolis & magis quōd alienum profu-
 erit ieiunium 100.b
 hanel haualim quid 796.b
 Hebdomada ante Pascha, quā sit ie-
 iunio sacra 40.b
 hebdomadę sanctę &c. ieiunium 110.b
 hebdomadis sanctę quę olim habita
 propter ieiunium ratio 41.a
 he-

I N D E X.

hebdomadę quę aut quot cur abstine-
 rię potissimum dicatę 47.a
 hebdomadę sanctę abstinentia 95.b
 128.b
 hebdomadarum septem abstinentia q̄
 qualis, aut quibus propria 130.b
 helias quid quot dierum ieiunio ade-
 ptus 121.b
 helias quadragesimale ieiunium qui
 commendārit 125.b
 helias quantillo cibo quātum iter cō-
 fecerit 141.b
 helias & Paulus qua in re pares 562.a
 helias & Helisæus quales fuerint 585.b
 506. 591.a
 heliæ persona quid sibi velit 127.b
 helię exēplo q̄ penuria nō timēda 259.a
 heliæ virginitas 580.b
 heliæ q̄ suum p̄fuerit ieiunium 122.b
 Hieremię preces & afflictiones quę
 quales 222.
 hieronymus vndē qui se accusatū ex-
 purget 591.b
 hieronymi de abstinentia ethnicorū cla-
 ra testimonia 39. ad cauillos haretici-
 eos aduersūm statos ieiunij dies re-
 sponso 97.a de ieiunijs Deo gratis
 sentētia 98.a de quadragesimę ob-
 seruatiōe 131.b de flectēda p̄ ieiuniū
 ira Dei 151.a de orationis vi seu effi-
 cacia 176.b 177. de indubitata ad
 Deū fide 178.a tribus flectēdi genua
 temporib; 185.a de liberalitate S.
 Pauli 306.b 307.a de prudētia ser-
 pētis & simplicitate columbę 394.a
 de vsuris 413.a de spiritus sancti do-
 nis 448.b 449. de charitatis fructu
 467.a de fructib; spiritus 471.a de
 cōsiliij & p̄cepti discrimine 494.b
 495.a de vita & cōuersatiōe S. Mar-
 ci assertio 506.a de S. Hilariōe 507.b
 de sacratis virginibus 513.b 514. de
 voluntaria paupertate 521. de apprē-
 hendenda perfectione 523.b de mys-
 tica centupli acceptione 529.a de p̄-
 prietario q̄dam Nitriensi monacho
 550.a de relinquēdis omnibus 552.a
 de verbo Christi, Qui potest capere,
 capiat 553.b de inæquali virginū &
 coniugū statu & p̄mio 560.b de vir-
 ginitate, eiusq; corona 566.b de sco-
 po Apostoli ad Corinthios de virgi-
 nitate & cōiugio 568.b 569. de vir-
 ginitatis & nuptiarum collatione
 590.b 591.a 592.a de obediētia Ma-
 ioribus exhibenda 600.a de obedi-
 entia insigne elogium 604.a de tribus
 in Aegypto monachorum gene-
 ribus 614.b 615. 616. de horrore iu-
 dicij extremi 711.b de vanitate va-
 nitarum 796.
 hieronymum nuptias non damnāsse
 592.a
 hierusalem seu Ierusalem in lucernis
 scrutari, quid signet 693.a
 hilarionis adhuc adolescentis quanta
 abstinentia 94.b 95.a
 hilarionis eremitę cōuersatio qualis
 507.b
 hilarius quid pro rebus hīc derelictis
 aut distributis, etiam nūm hīc degēs
 consecurus 553.a
 hippolyti martyris de consummati-
 one mundi & iudicij die sententia
 699.
 Hodiernos ieiunij osores, ecclesiā vni-
 uersalem Manichæismi falsō infi-
 mulare 74.b
 homo

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

homo pecude solidior quis	120.a	hospitalitatis laus	296.363.
hominis iussum q̄ rigore aut cautela seruandum	608.b	hostia saluari quinā post mortem non egeant	374.b
homini qua in re nō minū quam Deo obtemperandum	698.b	hostis quis quandō potissimū aut magis sequat	72.a
hominem qd Deo similitudinē reddat 586.b	242.b	Hugonis Victorini de incerta mor- tis conditione sententia	655.b de
hominibus q̄ in re nō obediendū	610.a	incerta certissimae mortis. hora 665.b de accusatoribus in iudicij	die 715.a de inferni poenis 743.a de
honor in vita aeterna	770.b	septiformi beatorū actiōe	771.a de
hora quae cur & q̄ terribilis	299.b cur	pmio videndi Deum	782.a
& q̄ sit incerta	654.b 800.a	humanę voluntatis vis aut dos quan- ta	563.
horę orandi certę quę quales aut quid 179.b 180.a		humilis verē quis	451.b
horę quę aut quot olim ad orationem destinatę	181.a	humilitas & pietas quales inter se sint socię	336.a
horę quę quibus precibus destinatę	182.	humilitatis bonum quinam potissi- mū assequantur	537.b
horę canonicę quę quibus precib⁹ aut mysterijs aptatę	186.	humilitatis laus	457. b 537. b.
horę q̄ quibus operibus destinatę aut destinandę	183.	I Abite quam, sepeliendo Saule, adepti sint vnde gratiam	340.a
horarum orandi variarum distinctio q̄ conducat	184.a	iabitarum insigne facinus	135. b 138. a
horarum canonicarum cantatio q̄ non sit hesternā	185. b	iacobus apostolus contra quos suā po- tissimū scripserit epistolam	5. b
horis quot & quibus quotidie orandū 206. b 207. a		iacobi Adelphothei genua ex frequēti geniculatione qualia	178. b
hordeaceum turbę panem, discipulis verd suis corpus suū dedisse Chri- stum, quid mysticē velit	502.	iacobi apostoli de orationis vi sen- tentia	218. b 219. a
horrulanum se qualem Paulinus No- lesē episcopus cui prestiterit	309. a	iacobum adelphotheū perpetuę vir- ginitatis fuisse	573. a
hospitalium seu eleemosynariorum commendatio	297. 298.	iacobum & Ioannem apostolos, vir- gines fuisse	561. b
hospitalitas Abrahę & Lot, quō illos extulerit	296. a	iacrantia vbi aut cui potissimū vitā- da	197. a
hospitalitas quę aut cuius, quo illu- strata miraculo	313. b	ianuarius quis cur tantoperē ab Augu- stino desletus	548. b 549. a
		Idolothyta quī maculent aut non ma- culent edentem	132. d
			ido-

INDEX.

idoneus ad consequenda vitę aeternę bona quis	784. a	ieiunium qd quomodd à quibus pra- ueniatur, aut praueiendū sit	48. a
ieiunandum quī sit	18. a 31. b 123. b	ieiunium qd roboris cui qua in read- ferat	57. b
ieiunandum qui, cur, pro quo, aut vn- de potissimū	37. a 103. a 122. a	ieiunium verum quī estimandum aut meriendum	57. b
ieiunandum quī aut cur quibus	112. a	ieiunium quī ab Ambrosio commenda- tum	59. b 60.
ieiunandi mos quis quibus vbi absque scandalo obseruandus	105. a	ieiunium à vitijs, quale aut cuiam con- iungendum	58. b
ieiunadū quī velit aut nolit Esaias	350.	ieiunium quod cui praestet	64. a
ieiunantis orationem, dem onibus ter- ribilem esse	63. a	ieiunium qd cui pferatur, aut quō pfit	65
ieiunantium exempla quę qualia	41.	ieiunium cui assumatur purificatiōi	66. a
ieiunantium parcitas aut parsimonia quibus prodesse debeat	116. b 60-	ieiunium ad quem edendi modum re- feratur	66. b
rumq; oratio quā sit valida & fru- ctuosa	213. a	ieiunium quī ad Christianos, et si in ve- teri lege praceptum, pertineat	68. b
ieiunantibus quousquē ieiunandū olim fuerit	57. b	ieiunium quod cur institutum	72. b
ieiunantes, describi ab angelis	58. a	ieiunium quod qua distinctione obser- uandum	73. a
ieiunantes nō decere vesci carnib⁹	111. b	ieiunium quos vel impios iuuerit, vel iuuare potuisset	100. b
ieiunare cur seu ob quid quisque de- beat	120. a	ieiunium cuius quī profuerit etiā im- pijs nō ieiunantibus	100. b
ieiunare, bonū esse. eleemosynam da- re, melius	121. a	ieiunium quod quī à Christo sanctifi- catum	102. b
ieiunare quę membra oporteat	126. a	ieiunium quale Deo potissimū pla- ceat aut displiceat	103. b
ieiunium publicē iussum, an contrariū sit Christi praepro	37. a	ieiunium quī in testamento nouo pra- ceptum	105.
ieiunium qd & quotuplex	37. b 38. 116. a	ieiunium quartę & sextę ferię quī & cur vsitatum	106. a 107. b
ieiunium generale & magnum, Augu- stino quid	37. b 38. a	ieiunium qualis sit contra diabolum murus	114. a
ieiunium philosophicū qd aut quale	38. a	ieiunium, quale cuius sit frenum	116. a
ieiunium ante Pascha, quale	40. b	ieiunium quod quī à Christo cōsacra- tum	118. a
ieiunium quadragenariū cur aut pro quibus institutum	42. b	ieiunium mysticē quid sit, aut quomo- dō describatur.	123. b
ieiunium triduanum vnde suam habe- at originem	43. a		
ieiunium quod quī aut cur clero ob- seruandum	47. a		

IN PRAEDECEDENTEM TOMVM IIII.

ieiunium & oratio quid sibi mutuo conferant	126.b	ieiunij & pharmaci acris inter se collatio	61.a
ieiunium qui sanctificetur	133.a	ieiunij vis	63.b 67.b 68.71.a
ieiunium qui à scriptura sacra extollatur aut laudetur	133.134.	ieiunij sacrificio placari Deum	65.b
ieiunium qui sanctificandū	149.b 150.	ieiunij Septembris traditio seu vsus q̄lis	67.a
ieiunium quam & à medicis laudem habeat	151.b 152.a	ieiunij voluntarij & indicti ratio aut differentia qualis	67.b
ieiunium quo comite ad animæ curationem proficiat	239.b	ieiunij generalis quanta vis	69.b
ieiunij cuius vis aut merces quæ	30.a	ieiunij ecclesiastici legem contellentibus qd respōdendū	74.b 75.76.77.
ieiunij quatuor (vt vocāt) temporum ratio aut modus quis	35.b	ieiunij ofores cuius hodiē ecclesiā catholicam falsō infimulent	74.b
ieiunij vita quid	33.a	ieiunij Ecclesiastici obrectatoribus quid respondendum	74.
ieiunij magni & gñalis descriptio	38.b	ieiunij ofores seu abrogatores quid sibi expectandum habeant	77.
ieiunij quadragesimalis mysteria quæ quid sibi velint	42.	ieiunij laus & vtilitas	98.a
ieiunij laus aut laudatoria descriptio	43.b	ieiunij aduersus diabolū vis q̄nta	114.a
ieiunij & stationis differentia	44.a	ieiunij cuius causa quæ	118.b
ieiunij quatuor temporum auctoritas quanta	47.b	ieiunij alæ quot aut quæ	127.a
ieiunij effectus & fructus qui aut quales	52.a 54.a 55.a 56.b	ieiunij per scripturam sacram cōmendati ostensio	133.134. & deñ
ieiunij remedio homini ad animæ salutem opus esse	53.a	ieiunij vis & efficacia	114.b 122.a
ieiunij laus, vis, & vtilitas	53.b 54.a	ieiunij cēsura peccatorum maculas castigari	109.b
ieiunij tempus, propitiatiōis tempus esse	54.a	ieiunij cuius violatio quæ quanti sit peccati	115.a
ieiunij vis, & quarū rerū sit cardo	56.a	ieiunij cuius vis quanta	213.a
ieiunij quāta vetustas & efficacia	56.b	ieiunio qd & cur qd iungedū	34.b 113.a
58.a		ieiunio generali & magno qui satis fit at	38.b
ieiunij & olei comparatio	57.b	ieiunio quid Niniue debeat	119.b
ieiunij priuati fructus qui	58.a	ieiunio oratione opus esse	198.b
ieiunij fame aut siti qua quod perducatur	60.b	ieiunium esse orationis animam	33.a
ieiunij & voluptatis inter se collatio	60.b 61.a	ieiunium esse bonorum & virtutum omnium matrē & magistrā	53.a
		ieiunium esse angelorū imitationē	54.b
		ieiunium esse peccati remedium, & q̄s	ob

INDEX.

ob causas assumendum	55.b	dæmones terreri	100.b
ieiunium esse cōuersationem in terris angelicam	112.a	ieiunio qui vel in euangelio cōmendatur	101.a
ieiunium Deo placere, testimonia seu indicia quæ quanta	103.b	ieiunio ad terram promissionis citius perueniri	113.b
ieiunium alēdis aiabus cōducere	108.b	ieiunio quali quod q̄ euaserint	122.
ieiunium esse Christianorum aduersus diabolū murum	114.a	ieiunio breui ieiunia æterna redimi	126.b
ieiunium alienū etiā alienis p̄desse	114.b	ieiunio pelli peccata futura, deleri p̄terita	126.b
ieiunium publicè indicere, & non seruare, quale	120.b	ieiunio quid vel extirpetur, vel promereatur	126.b
ieiunium & corporis & animi vuneribus mederi	125.a	ieiunio orādi gratiā p̄mereri, ipsūmq̄ oratione sanctificari	126.b
ieiunio quæ qui recuperanda	34.b	ieiunio quid Daniel consecutus	133.b
ieiunio parsa, papperib⁹ spargenda esse	41.b	ieiunio qui se olim exercuerint apostoli	144.
ieiunio Deum placari	50.a	ieiunio non animā tantū, sed & corpus roborari	151.b
ieiunio ad paradysum obtineri posse	51.b 99.b	ieiunia quorūdam olim q̄ mira	46.b
ieiunio peccata curari	52.b	ieiunia quæ cui libera	46.b
ieiunio, Dei sententiam reuocari	55.b	ieiunia legitima quæ, aut quantoperè pes effici	56.a
ieiunio nos Christi passiōum participes effici	56.a	ieiunia seruanda	48.a
ieiunio extingui peccata	56.b	ieiunia quatuor temporum vnde	70.a
ieiunio quæ mala aut fuges, aut fugias	57.a	ieiunia quæ q̄ sint meritoria	75.b
ieiunio ora leonum obrurata	57.a	ieiunia qui apud Deum pro peccatis suppulentur	108.a
ieiunio sanctos ad vitam Deo dignam institutos	57.a	ieiunia cur instituta	108.a
ieiunio purgatis q̄ ad sint angeli	58.a	ieiunia quæ quantæ sint vel antiquitatis, vel auctoritatis	128.b
ieiunio cur carnem affligamus	59.a	ieiunia quomodō ex Tridentinæ Synodi iudicio seruanda	132.a
ieiunio q̄nta p̄fecerit Helias opa	59.b	ieiuniorum ecclesiæ statutorum auctoritas quanta	46.b
ieiunio extingui vim ignis	60.a	ieiuniorum vis aut efficacia	50.b
ieiunio cur vsus sit Christus	62.a	ieiuniorum frequens olim vsus & cōmoditas	51.a
ieiunio, cōtra hostes, Dei mereri auxiliū	62.b	ieiuniorum tempora cur certa lege instituta	65.a
ieiunio & oratione qui aduersum hostes pugnetur ac vincatur	100.a		
ieiunio Deum placari, leones mitigari,			

IN PRÆCEDENTEM TOMVM IIII.

ieiuniorum diuinitus institutorū vti- ignis conflagrationis quanta vis aut
litas 74.a vehementia 706.a
ieiuniorū dies qui vndē iam olim op- ignem quē qui Christus vocārit æter-
pugnati, vel abrogati 95.b 96.b num 732.a
ieiuniorum dies qui cur siue ob quos ignē gehennæ nec extingui, nec eos q̄s
instituti 97.b cruciat, extinguerē 740.a
ieiuniorum vtilitas 110.a igne quid mysticē indicetur 395.a
ieiuniorum ecclesiasticorum violato- igne corporeo tanq̄ iustitiæ Dei instru-
res anathemate feriendos 129.b mento animas cruciari 731.a
ieiunijs voluntarijs præmia debent in- ignorantia & insipientia damnatorum
dicta violantes, peccare 117. qualis 770.a
ieiunia cuiq̄ priuatim sua, libera esse ignotis etiam exhibenda misericordia
46.b 337.b
ieiunia priuata suam habitura merce- Illicita quā per abstinentiam à licitis
dem 46.b condonentur 126.a
ieiunia vtriq̄ue testamento congrue- Imago pietatis diuinæ quibus in ope-
re 65.b ribus agnoscat 243.a
ieiunijs vitia purgari 62.b imaginem pietatis diuinæ vndē potis-
ieiunijs iniquitatem redimi, Deit̄ irā simū agnoscamus 243.a
placari 124.a imbecillis quis, ad quæ sit vel maximē
iesu qui olim vndē cur dicti 613.b fortis 114.a
614.a imbecillitas damnatorū quanta 768.d
iesu nomine petere seu orare, propriē immeritis potius dandum, quā me-
quid sit 169.b ritis negandum 366.a
iesu aut Christi nomine petere qui di- immisericordes quā à Chrysostomo
camur 216.a increpati 270.b
Ignatij martyris de ieiunio quadrage- immisericordes quid mereantur 323.b
simali sententia 110.a immolata dijs seu idolis, quomōdō edi
aut non edi debeant 92.a
ignatij martyris de virginibus aliquor vtriusq̄ testamenti præconia 592.b immortalitas quæ aut quorum, quā
ignis inferni qualis 729.a sit infelix 726.a
ignis quis, quale sit iustitiæ diuinæ in- immortalitas quæ quā calamitosa
strumentum 731.a 729.b
ignis corporeus qui cruciet animam imparatus quibus sit aut fiat Domini
incorpoream 731.a aduentus 658.b
ignis gehennæ an luceat 745.a impediētes propositum aut votū vir-
ignis quis quā sit grauis 749.a ginum quā vndē increpiti 582.b
ignis conflagrationis quousq̄ in cælū impetrare petita, non semper salutare
ascensus 702.a aut vtile esse 203.b
impe-

INDEX.

impij qui quorum gloria tabefaciendi episcopum habere vxorem 572.b
242.b inferioribus quid reddendum 403.a
impiorum querimonia 436. infernus suis coloribus ad viuum de-
imploratio sanctorum frustranea quæ pictus 726.b
695.b infernus qualis dicatur terra 734.a
impoentia malorum quanta 771.a inferni miseria per Cyrillum Alexan-
improbritatem satanæ in altero non vi- drinum graphicē depicta 729.
cturum eum, qui suam in se nō vin- inferni cum suis adhærentijs descri-
cit 114.b ptio graphica 729.
In via vitæ non progredi, regredi esse inferni dolor, languor, pestis, caligo,
639.b qualis 737.b
incēdia q̄ q̄ mysticē restinguantur 291.b inferni pœnæ quæ quales aut speciatim
incertitudo momenti aut horæ iudicij quor 740.a 744.b
extremi quanta 698.b inferni pœnarumq̄ eius breuis p̄ Hu-
incertitudinem horæ mortis, magnæ gonem Victorinū descriptio 743.a
Dei misericordiæ iudiciū esse 655.a inferni accidentia q̄ qualia, aut quā
incertus mortis dies quod nobis condu- diuersa pœnosq̄ 744.a
cat 655.a inferni memoria vndē nos coërceat
incontinentiæ quorundam aut quarū- 803.b
dam causa quæ 578.a inferno ipsi quid insit 733.b
incrementa quæ quibus respondeant infernum sub terris esse. 731.b 745.a
489.a inferno, eiusq̄ pœna nihil intolerabi-
indebita quæ quibus debitis cur grati- lius aut infelicius 717.a
ora 497.b infernalis ignis quā sit nostro dissi-
indicti ieiunij violatio, q̄le quantumq̄ milis 726.a
peccatum sit 115.a infernalis pœnæ seu horroris descri-
indictio quadragesimalis ieiunij vndē ptio 717. 718.
qui fieri solita 129.a infideles quomōdō resurrecturi 713.b
indictorum ieiuniorū violatores ana- infirmitas quos vndē habeat excusa-
themate feriendos 129.b tos 48.b
indifferentia seu media quæ q̄lia 610.b infirmitate nostra diabolū p̄sterni 114.
indigni solatiū in morte accipere qui ingratitudo malorum erga suum Sal-
658.b uatorem qualis 708.b
indulgentia quæ q̄ obrineatur 240.b inimici qui quomōdō aut cur cuique
indulgentia quæ cui speranda 373.a prius vincendi 114.b
indulgētiam à Deo peccatori promissam, vitā longā non p̄missam 659.a inimici quō & cur diligendi 341.b
inedia nostra diabolū debilitari 114.a inimicorum petere à Deo mortem, q̄-
le quid 216.b
ineptia qualis aut quanta sit, oportere iniustitia malorum qualis 770.a
inno-

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

innocentia virginum sacrarum, q̄ aut
cuius tempore quanta 589.b
innocentij papæ de ieiunio sabbati sen-
tentia 47.b de vicinitate & certitu-
dine mortis 657.a de seueritate iu-
diciij extremi 696.a de duplici ge-
hennæ verme & igne 743.a
inobedientia filiarum aut filiorum in
parentes, laudanda quæ 581.b
inobedientiæ perniciēs qualis 600.b
inopia neminem excusat ab eleemo-
sina 329.a
inopiam ex eleemosynis non formi-
dandam 258.a
integritas quæ, qualis sit portio euan-
gelica 588.b
intellectus quotum inter quæ dona
gradum occupet 454.a
intellectus seu intelligentiæ donum,
cui beatitudini congruat 459.a
intelligere super egenum & pauperē,
quid sit 287.
intemperantia quanto perē vitāda 414.
intemperantiæ malum seu nocumen-
tum quantum 114.b
intentio hæreticorum & ecclesiastico-
rum qua in re quā sit diuersa 91.b
intentio qualis in eleemosynarum lar-
gitione esse debeat 323.a
interuallum inter nuptias & virgini-
tatem quantum 576.b
interuallis horarum cur certis oremus
200.b
intraturus regnum cæleste quis 19.a
inuectio in eos qui alienas preces con-
temnunt 215.a
inuectio in eos qui sua in rebus super-
fluis profundunt 266.a
inuectio in eos qui benè mori volunt,
benè viuere non volunt 659.b
inuectio in eos qui inuicē moriuntur
663.b
inuidia vbi nulla futura 780.b
Ioannes eleemosynarius qui ab adue-
na quodam tentatus 302.a
ioannes qui pœnitentiā prædicare ex-
orsus 123.a
ioānis Baptistæ victus & amictus qua-
lis 82.a
ioannis Alexandrini episcopi, cogno-
mento Eleemosynarij, cura erga
pauperes quæ 301.302.
ioannis eleemosynarij visio clara &
deuota 301.
ioānis eleemosynarij apophthegma in-
signe 305.a
ioannis Diaconi de S. Gregorij Papæ
misericordia narratio 313.
ioannis Baptistæ temperantia 412.b
ioannis Damasceni conuersatio & reli-
gio 512.a & qui sua distribuerit, mū-
dum relicturus 512.b
ioannem euangelistam sua prædicati-
one Antichristo restitutum 701.b
ioannem Apostolū cum Enoch & Elia,
Antichristi diē præcursum 699.b
iob quātā dederit misericordiæ & pu-
illis operam 332. 337.b
iob quanta fuerit erga pauperes seu
afflictos misericordia 335.a
iob quomōdō humilitatem cum mi-
sericordia iunxerit 337.a
iob vndē adēd aut potissimū lauda-
tus 446.a
ioēl propheta qui ieiunium commen-
det 133.a-139.a
ionas

INDEX.

ionas qui de ceto Dominum precans
exaudivit 231.b
ionæ qui tetus ædiū aut cameræ inflar
fuerit 167.b
ionathas quantum quātilla ieiunij fra-
ctiōe periculū incurrerit 100.a 115.b
ionathæ quantum institerit apud pa-
trem suum ex melle gustato pericu-
lum 86.
ionathæ exemplum qd̄ cur quos meri-
tō terreat 115.b
iosaphat quomōdō Ammonitas ali-
quandō profligārit 138.a
iosaphat quantum precibus aliquādō
nactus victoriam 229.a
ioseph ille Aegypto præfectus, vndē
sibi laudandus 356.a
iosephus & Philo quid de cœnobitis
scripserint 615.b
iosephi de Essænorū frugalitate, iusti-
tia, aut victu narratio 39.b 612.b 613.
iosephi Arimathæi laus 270.a
iosue qua in re Mosi quodamōdō p-
stiterit 570.b
iouiniani hæresis quæ 104.a
iouiniani, eius adherentium, demen-
tiæ demonstratio 589.a
iouiniani de nuptijs & virginitate sen-
timentum 592.a
Iram diuinam abstinendo leniri 119.a
ire cur melius ad domū luctus, quā
ad domum conuiuij 802.a
Isidori de quatuor ieiunij temporibus
sentētia 41.b de vini & carniū vsu
93.a de horis canonicis 187.187. de
orationū laude & vtilitate 195. 196.
197.198. de immisericordiis 322.b
de continētia à Deo data seu danda
593.a de varijs monachorum gene-
ribus 625.b de nouissimæ diei oc-
cultatiōe 709.a de gemina damna-
torum in tartaro pœna 733.b
israelitæ quō sua edendi petulantia tā-
dēm euaserint 98.b 99.a
israelitæ qui per ieiunium & oratio-
nem Beniamitas proteruos cecide-
rint 135.a
israelitarum de spontaneis sub Mose
oblationibus laus 154.a
israelitis quō cesserint ollæ & cibi
Aegypti 99.a
Itinera quæ quibus castris aut quomo-
dō conficienda, inueniendaq̄ 113.b
itio quæ cui præstet 801.a
Iucunditas & charitas vitę eterne qua-
lis aut quanta 783.b
iudæ proditoris exemplo qui cur me-
ritō terrendi 542.b
iudæ proditori cur vndē qui religiosi
comparati 547.a
iudæorum nomine quo q̄ inter Chri-
stianos vocandi 411.a
iudæis an & qui permissa fuerit vsura
412.
iudæos ab Antichristo propriè decipi-
tiæ demonstratio 701.a
iudaicarum obseruationum quæ nani
aut abrogatę, aut non abrogatę 69.a
iudaicē à cibis abstinere, Deo acceptū
non esse 127.a
iudex quis quandō qualibus quomo-
dō appariturus 709.
iudex nulla rhetoris arte flectēdus aut
fallendus, quis 716.a
iudex quis quibus aut expectādus, aut
formidandus 716.a
iudex quis quali aut quanta in exami-
nando seueritate vsurus 693.b
iudex

IN PRAEDECEDENTEM TOMVM IIII.

iudex in iudicio extremo qualis futurus	693.b	reliceat	693.b
iudicandi q quãdã aut quomodd	351.b	iudiciũ Dei etiã iustis timendũ	694.a
iudicandi & regnaturi qui	714.a	iudicium extremum præcessura, aut circa ipsum futura quæ	697.b
iudicare nos ipsos quõ debeam	403.b	iudicio in extremo quid potissimum vsui & opi futurum	704.b
iudicaturi cum Christo, & non iudicandi per eum, qui	636.b	iudicio extremo nil esse terribili	717.a
iudicium quod cui futurum	351.a	iudith quibus precibus quid quantũq; obtinuerit	231.a
iudicium cur metuendum	643.a	iudith viduæ laus	559.b 560.a
iudicium Dei quale, & quomodd declinetur	691.b	iugi Domini ad plumas auium venusta collatio	639.a
iudicium quod cur quibus ante oculos ponendum	700.b	iumentũ qd q mysticẽ refrenandũ	59.a
iudicium Dei extremum, vndẽ Chrysofotomi iudicio colligendum	703.b	iuonis Carnoten episcopi de quadragesimali ieiunio sententia seu authoritas	47.a
iudiciũ quod cur & q̄remendũ	705.a	iustitia Christiana circa quæ bona versatur	1.
iudiciũ qd qui & cur p̄ueniendũ	716.a	iustitia quæ quãtã latẽ pateat	1.a
iudicij finis quis	409.a	iustitia ex quot aut quibus consistetur virtutibus	4.b
iudicij proprij abnegatio quã sit religio necessaria	601.b	iustitia hominis Christiani quibus in rebus maximẽ consistat	36.a
iudicij cuius quĩ nos scripturæ admo- neant	675. 676. 677.	iustitia eadem quomodd & Dei, & nostra dicatur	23.a
iudicij cõsideratiõẽ metu afferri	694.b	iustitia vera vbi	385.a
iudicij extremi seueritas quæ aut qualis	696.a	iustitia quanto latius quãtã alia virtutes cardinales pateant	385.b
iudicij dies qua conditione haud venturus	698.a	iustitia quid sit	382.a 383.a 384.a
iudicij diem certũ prædici aut prædicari cur Christus noluerit	698.a	iustitia quomodd aut qua in re cæteris virtutibus præstet	409.a
iudicij die cur qui damnandi	700.a	iustitia vbi sit, ibi cæterarum concordiam esse virtutum	409.b
iudicij memoriam & metum, magnã peccati poenam esse	797.b	iustitia qualis sit virtus	402.b
iudicij timor quid commodi afferat	805.b 806.a	iustitia vbi consistat	402.b
iudicio extremo quæ & quãtã grauiã inerunt	715.	iustitiæ Christianæ verus vsus quis	1.b
iudicium nostrũ, penes nos esse	370.b	fructus quis aut quotuplex	6.7.8.
iudicium Dei quod quomodd effuge-		iustitiæ quid sit	397.
		iustitiæ præconia, officium, præmiũ	397.

I N D E X.

iustitiæ nomen quale, aut quãtã latẽ, aut minusq; latẽ pateat	407.b	iustorum gloria impios tabefaciendos	23.b
iustitiæ dignitas ac splendor qualis aut quantus	242.b	iustorum in die iudicij fructus & humilias	705.a
iustitiæ fructus quãtã sint vberes	408.a	iustis & pauperibus quãdã & vbi exultandum	711.b
iustitiam quam cui præualere aut præstare oporteat	409.	iustis quæ aut quorum supplicia quõ proficiant	742.b
iustitiam seipsum induere, qui nudum vestiat	31.b	iustos satisfacere legi diuinæ, & vitæ æternæ mereri	23.a
iustitiam ex eleemosyna comparari æternam	239.b	iustos iudicium Dei timere	694.a
iustitiam quã Scripturæ commendent	277.a	iustos expetere & expectare iudicem, quem iniusti timent venturum	716.
397. 398. &c.		L aborandũ qui sit, & quæ inde merces speranda	14.b
iustitiam auaritia corrumpi	408.a	labor quis qua potiturus mercede	20.a
iustitiam æquẽ belli, à pacis tempore seruandam	408.b	labor quis quãtã facile pereat	99.a
iustitiam esse in paruis etiam rebus custodiendam	410.a	labore temporali æternam emi aut parari requiem	26.a
iustitia Deum promereri	23.b	labores præsentis esse momentaneos, præmia eorum sempiterna	761.b
iustitia & iudicio quæ cui sedes paratur	402.b	lacedæmoniorum qualis olim frugalitas	39.a
iustitias iudicare, quid	693.b	lactinijs q quomodd abstineat	92.b
iustificari impium per fidem & gratis, qui intelligatur	821.a	læsus ne lædenti supplicare debeat	372.a
iustificatio qui seu vndẽ obtingat	2.	læticia quæ quanta	779.b
iustificatio impij quid, & quæ eius causa	819.b	laodicenæ synodi de quadragesimali ieiunio &c. sententia	128.b
iustificationis acceptæ incrementum quod aut quale	822.b 823.a	lapidis in ore piscis inuenti lepida miraq; historia	316.b 317.
iustificationis fructus quis	827.b	lapsum reparationis habenda quæ sit ratio	826.a
iustificationi quæ tria honorum operum genera maximẽ cõmoda	35.b	largiendum qui sit, aut vndẽ non sit	361.b
iustus quis sit aut propriẽ dicatur	2.a	largitas quæ vndẽ æstimanda	286.b
4.b		largitate hominem Deo similem fieri	242.b
iustus & pius quomodd aut qua in re sit Deus	732.b		
iustum esse qui superabundantiam nõ accipit	412.b		
iusti quid pro quibus operibus recipi-			

IN PRÆCEDENTEM TOMVM IIII.

lateranens concilij de vsura seu fœnore sententia	413.b	tio	300. 301. 302. &c.
lateranens concilij præceptum, medicis ægros curaturis iniunctum	660.b	leontij Neapolitani de memoria mor- tis sententia	692.b
latrocinia quò sibi nomen regni vendi- cent	401.a	lepra quis quali diuinitus vndè affe- ctus	542.b
latronis cuius, quanquam saluati, ex- emplo qui frustrà nitantur	297.b	leprosi in specie qui aut vndè se Chri- stus aliquàdò gestari pmiserit	312.b
latronibus cur qui mercatores similes	356.a	Liberalitas vndè potissimùm æstimã- da	293.a
laturarij seu latores nostri qui	261.a	liberalitas qualis esse debeat	362.a
lauacrum animarum post Baptismum quod quale	285.b	liberalitatis insignis exempla insignia	306.
laudaturi Deum sine fastidio & labore qui	772.b	liberalitatis in egenos faciendæ exhor- tatio	270.a
laurentij martyris laus ex eleemosynis quanta	296.a 321.a	liberalitate qui D E O simus similes	260.b
laus vera vndè comparanda	363.a	liber à præcepto quis	501.b
laxates ieiunia hodiè qui quales	76.b	liberij papæ (ex allegatione Iuonis) de ieiunio sententia	50.a
lazari & diuitis purpurati permutatio quanta	323.b 660.a	libertas quæ quibus qua in re à Chri- stis relicta	522.b
Legatio quæ quò mysticè legenda	119.b	libertas beatorum quanta	769.a
leo aliquis quo prodigio vatem afina in- sidentè occidès, a finã nò leserit	103.b	libidines quæ aut quorum, vbinàm pr- prio in adipe frigendæ	741.a
leonis papæ I. de tribus illis, ieiunio, oratione & eleemosyna, iudicium	35.a	libri qui quomodò & quibus cur ali- quandò aperiendi	706.b
de ieiunij obseruatione senten- tia	62.b 63. &c.	licere, aut licita esse quædam, non ta- men expedire	498.a
de certis quibus- dam ieiunij assertio	97.	litanij qui & quandò per basilicas agi solitæ, aut vndè qui agenda	129.a
de Pentecostes ieiunio	109.b	Longæuitas vitæ futuræ	769.b
de laude eleemo- synam	239.b	longanimitas qualis aut quotus spiri- tus sancti fructus	463.b
de misericordiæ lau- de	242.b	de lot qui angelos hospitio receperit	296.b
de vi aut merito eleemo- synam	286.a	de lot qui angelos hospitio receperit	296.b
de misericordia su- os cultores nò destituente	293.b	de vsura aut fœnore	410.b
de de pauperi- bus beatis	537.b	de vsura aut fœnore	410.b
de Leuceat ne ignis gehennæ, an non lu- ceat	733.b	de pauperibus beatis	537.b
de Leuceat ne ignis gehennæ, an non lu- ceat	733.b	de Leuceat ne ignis gehennæ, an non lu- ceat	733.b
mira de Zacharia quodam eleemo- synario & Ioanne Eleemone narra-	345.a	de Leuceat ne ignis gehennæ, an non lu- ceat	733.b
lucrum ex ieiunio quantum	54.b	de Leuceat ne ignis gehennæ, an non lu- ceat	733.b
lucrum quod quanti faciendum	345.a	de Leuceat ne ignis gehennæ, an non lu- ceat	733.b
lucrum	345.a	de Leuceat ne ignis gehennæ, an non lu- ceat	733.b

INDEX.

merum humanitate omni carens, qua- le aut quod	410.b	maledictionem quinam spontè eli- gant	412.b
iuustus quis aut quantus quandò eccle- sias Christi occupaturus	700.a	maledictos esse qui pecuniam ad vsurã exponunt	412.b
iuustus quis vbi quantum præstet gau- dio	802.a	malitiæ gradus qui & quot	630.a
iugentibus quod sancti spiritus donũ respondeat	452.b	mali cur aut mali sint, aut malitiæ stu- deant	492.b
iuporum rabies, cuius qui facta sit ori- go ieiunij	49.a	mali quomodò & quandò vndè im- pellendi	708.a
iurerus qui instar Aërij de ieiunio sen- ferit	95.b	mallei infernales quales	744.a
iuteri de sacratis virginibus blasphem- ia qualis	513.b	malum nullum manfurum impuni- tum	697.a
Machabæus quantam precibus vi- ctoriam adeptus	232.	malorum quãtus quandò faturus ter- ror, pudor & pauor	712.b
machabæicorum septem fratrum mi- ra sub Antiocho patientia & tor- menta	83.b	mammona quid	283.b 284.a
machabæorum exemplo quid quibus agendum	112.a	manasses rex alioqui pessimus, quan- tam orando gratiam consequutus	229.b
maestrationes quæ aut quorum quan- dò potissimùm cessent	54.a	mandati forma quod duplex	501.b
magistratũ mundani exemplo non ita liberali, quomodò ad benefaci- endum pauperibus incitemur	353.a	manducantem quomodò veter iudi- cari Paulus	102.a
magistratum vtilitas quanta	406.b	manichæi cur vndè abstineant	89.a
magorum olim apud Persas frugalitas quanta	40.a	manichæi cur in Baptistam blasphem- ia	405.b
magorum Christo munera offerenti- um exemplum quò nos agat	270.a	manichæi vndè quomodò confutati	621.a
maiora qui laudanda & amplectenda	542.a	manichæorum impudens contra vir- ginitatem scomma quod	90.a
maiorum iudicio aut sententiæ vndè qui deferendum	604.b	manichæismi hodiè à quibus falsò in- simuletur ecclesia	74.b
malachias qui Deum laudandum asse- rat	155.a	manichæismum, si dijs placet, ecclesiæ per hæreticos affingi	74.b
malè viuere, & benè mori, contraria esse	659.b	mansuetudo, qualis aut quotus spiri- tus sancti fructus	463.b
		manui cuius aut cui quid miri obtige- rit	315.b

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

marci euangelistæ qualis fuerit apud Alexandriam euagelij prædicatio, aut vitæ conuersatio	dam quæ media quæ qualia medicina quæ vndè conficienda medicina quæ quibus vulneribus ap- plicanda medicina quàm nihil aut parùm absq; ieiunio profit medicinale quî quale sit tempus medici boni exemplo qua in re q̄ Chri- stus sit vsus medici qui quibus apud quos meritò præferendi medicorum apud egrotos officium q̄- le sit, seu esse debeat mediocritatis laus mediolanum quid S. Martino debeat medium aut mediocritatem quis faci- lè teneat membris singulis pro suis peccatis pe- culiaria tormenta sustinenda memoria q̄ quàm sit fructuosa memoria extremi iudicij qualis aut q̄ terribilis memoria nouissimorum quàm sit vti- lis memoria gehennæ vndè nos arceat mendicitas quæ quos aut quàm mul- tos compræhendat mendici ante fores ecclesiæ sedètes, qd concionentur mendici qui cur vndè agnoscèdi mendicos qui nos Deus, vt se oremus, incitet mendici beati qui médicos, ecclesiæ ornamētū esse mensa quæ mysticè quî acgratur menses à ieiunio excepti aut liberi, quæ	445.b 610.b 333.b 124.a 53.a 122.a 118.b 660.b 660.b 446.b 624.b 447.a 743.a 692.b 708.b 803.b 803.b 204.a 365.b 204.b 204.a 204.a 540.a 365.a 69.b &
marci euangelistæ qualis fuerit apud Alexandriam euagelij prædicatio, aut vitæ conuersatio	506.a	
mardochæo quid ab Esther in summo periculo iniunctum	147.a	
mariam Dei genitricè, suam Deo ve- nisse virginitatem	588.a	
marfupio quid suo Christus monstrâ- rit	29.a	
martialis Apostoli de martyre & vir- gine Valeria iusigne testimonium	565.a	
martinus S. qualia & quot instituerit monasteria	624.b 625.a	
martini adhuc catechumeni liberale opus quod quale	306.a	
martini S. Turonèsi archiepiscopi de S. Paulino Nolano testimonium	509.b	
martyres qui partim malè, partim be- nè mortui	660.a	
martyrij cuiusdam pij monachi pie- tas, quo miraculo illustrior reddita	311.b	
martyrium & euangelicam paupertate- m amplectentium priuilegium	541.b	
matrimonium longiori circuitu ad san- ctorum castra venire	501.a	
matronæ quæ quam vndè habeant in euangelio laudem	295.b	
matutinæ horæ institutio cur aut quòd, facta	182.b	
matutinarum precum assertio & vetu- stas	187.a	
maximi Taurinèsi, episcopi de ieiunio eiusq; sanctificatione sententia	112.b 150.	
Media ad constantiam animi obtinen-		

INDEX,

& quot	48.a	causa	167.b
mensura quæ vndè qui sumenda	293.b	millia quinque aut quatuor, mysticè	
meo & tuo peruerti omnia	630.b	quid	451.a
merces quæ quibus vndè futura	9. 10.	minimi Christo seu apud Christum q̄ sint	283.b
merces quæ quibus post hanc vitam so- lummòdò obtingat	36.a	ministrare & discumbere in regno cæ- lorum, quid	784.a
mercedè iusti qs quâtillo habiturus	9.a	miracula quæ cui ob liberalitatè eue- nerint	311.b
mercedè bonis operibus deberi	28.a	miracula quæ cui Papæ cur aut quo- modò obtigerint	313. 314
mercedè q̄ quis non fraudandus	287.a	miseratione nostra ad quid quomòdò iuueimur	373.b
mercimonia quæ cur latrocinij simi- lia	356.a	miseratione quandò & cur nulla beati erga quos afficiendi	743.a
meritum quòd aut cuius, quantuplo crescat	532.a	miserendū aut tribuendum q̄ sit	349.b
merito respondere præmium	378.a	miser quis solus	364.b
meritum omne nostrum à gratia præ- fifici	23.b 24.a	miseria vera quæ sit	492.b
merita quæ qui vel nobis, vel nos eis applicemur	34.a	miseriæ partes quæ aut quot	768.a
merita quæ quanti habenda	335.b	miseriâ et tenebras inferno inesse	733.b
meritorū causam diuersam, diuersam suppliciorum adferre causam	735.b	miseriordia cui alij virtuti maximè iungenda	34.b 35.a
meritorū diuersitas q̄ aut quâta	780.a	miseriordia seu eleemosyna qui præ- standa	241.b
merita nostra, Dei munera esse	23.	miseriordia quale sit deitatis signum aut nota	243.b
merita nostra (rumpere liuor iners) mercedem accipere	23.b	miseriordia nobis q̄ quomòdò imi- tanda	270.b
messurus quæ quisq; sit	20.a	miseriordia cur cuius tanto perè ne- cessaria	273.
metus qs quid vtilitatis asserat	805.b 806.a	miseriordia quanti in iudicio extre- mò æstimanda	288.a
Mileuitani cõcilij de causa mortis sen- tentia	654.b	miseriordia quid sit	321.b 322.b 325.a
militare an & quandò peccaminosum sit	403.b	miseriordia q̄ & qui à Chrysofostomo laudata	322.a
milites qui quales, aut q̄ varij	404.b	miseriordia vndè nomen id suū ade- pta	323.a 333.a
milites an suo duci in omnib' obtem- perare oporteat	406.a	miseriordia vndè oriatur, aut quid efficiat	325.a
militem seu militantium excusatio quæ qualis	404.a		
millia armatorum quot sola oratione			

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

miseriordia vnde spectetur aut æstima- mari debeat 327.a	miseriordis & crudelis quantum di- scrimen 9.a
miseriordiarum opera quæ feminis vim habeant 29.a	miseriordibus quod sancti spiritus do- num respondeat 452.a
miseriordiarum laus & excellentia 236.b 240.a 267.a 289.a 326.a 330.a 351.a	missæ pro quibus non faciendæ 67.a
miseriordiarum aut immiseriordiarum cur adeo in iudicio extremo fiet mætio 261.a	mitibus quod sancti spiritus donum respondeat 425.a
miseriordiarum opera quod spectent aut conducant 262.a	Mobilia & viuentia omnia quæ nobis ad esum concessa 79.a
miseriordiarum opera cur in iudicio so- lùm commemoranda 264.a	modestia qualis aut quoruscumque spiritus sancti fructus 467.b
miseriordiarum vis quanta 266.b	modorum distribuendi duorum, vter alteri præstet 528.b
miseriordiarum opera quàm quibus sint necessaria 275.b	mercedem præsentis vitæ, quadragesi- mali tempore signari 128.a
miseriordiarum opera fructum adferre duplicem 275.a	moguntinæ synodi in violatores ieiunio- rum sententia 129.b
miseriordiarum operibus animam pur- gari 285.b	monacharum vita iam olim quælis 621.a
miseriordiarum opera quotuplicia 331.b 333.a 334.a & quæ qualia 338.	monachismum propter malos aliquot non reprobandum 618.b
miseriordiarum præcia nondùm definita esse 364.b	monachus vnde dicitur 619.a
miseriordiarum operibus misericordi- am mereri 373.a	monachi quæ & vnde primùm in ciui- tates introducti 622.a
miseriordiam cui homo debeat 5.a	monachi vnde cur dicti 623.a
miseriordiam esse velut deitatis notã & signum 243.b	monachi quomodo aut quando degeneratu- ri 699.b
miseriordiam nobis innatam aut in- fitam 273.a	monachorum abstinentia olim qualis aut quanta 61.b 94.a
miseriordiam esse reginam 326.a	monachorum ieiunia 108.a
miseriordiam ad omnes spectare 330.b	monachorum quot in Aegypto gene- ra 614.b 622.
miseriordiam solis præstari verbis, quale quid 336.	monachorum in Aegypto exercitia olim quæ qualia 615.a
miseriordia nos Deo similes fieri 240.a 326.a	monachorum nomen ex sacris manibus se literis 618.
miseriordis quod non est, eum desisse ho- minem esse 273.b	monachorum appellatio cur hereti- cis non placeat 619.b
	monachorum genera quot 625.b
	monachis omnibus quanto opere ma- iorum 410.

INDEX.

iorum iussa obseruanda 608.a	quàm differant 665.a
monachis non licere possidere proprium 610.b	mors quibus nos calamitatibus & pe- riculis eximat 672.a
monachos iam olim sub Marco euange- gelista nihil proprii habuisse 506.b	mors quæ qualis aut quid 673.b
monachos esse eunuchos illos euange- licos 561.b	mors mystica iustorum 674.a
monachos aut optimos esse quod proficiunt, aut pessimos quod degenerant 639.b	mors cur paucos delectet 674.a
monasticæ vitæ institutores quod 626.a	mors impiorum quæ quodam modo sit bona 674.b
monasterium seu monachismus S. Au- gustini qualis 510.a	mors quibus amara 674.b
monasterij quid 612.a	mors sine morte qualis aut vbi 736.a
monasterij desertor quis, quo miracu- lo conuersus 627.a	mors apud inferos qualis 737.b
monasteria iam olim sub Marco Euan- gelista 506.a	mors qualis qualibus vbi futura 742.a
monasteria à Basilio Magno extracta 624.a	mors à quibus queratur, & non inue- niatur 746.b
monasteria iam olim sub Ambrosio qualia 621.b 622.a	mors vnde optetur, nec obtineatur 746.b
monasteriorum S. Martini conuersa- tio aut descriptio 625.a	mors quàm sit cuiusque propinqua 789.b
monogamia qualis 569.b	mors quibus quàm sit repentina 800.a
mori verbum, quod sit apud grammaticos anomalous 556.a	mors & poena iniquorum quibus con- ducatur aut proficit 800.
moriendi quanta necessitas 789.b	mortis genera quot 673.b
morientes qui cur quibus pertinaciter conferatur 672.b	mortis certæ cur hora incerta 654.b
morientium huic seculo intellectus aut visus qualis 454.c	mortis timorem, ipsa morte grauiore esse 675.a
moriturus quo sacramento Deus pro- spexerit 661.a	mortis vicinitas & certitudo quanta 657.a
mors culpæ, mysticè quid 60.a	mortis memoria calcari superbos aut superbiam 657.b
mors cur quibus timenda 643.a 672.a	mortis cur suæ dies unicuique sit in- certus 659.a
& cur quibus non timenda 674.b 675.a	mortis memoria quàm quod sit fructu- osa 692.b
mors preciosa aut pessima quæ 646.b	mortis aduentus qualis 790.a
mors & mori, quæ sunt indeclinabilia 656.b	mortis memoria vnde auocet, aut quæ conducatur 790.a
mors peccatoris & mors iusti, quæ aut	mortis timor & ad eam præparatio quæ sit utilis 798.a
	mortis hora cur terribilis 799.b
	mortis cur habenda memoria 800.a
	mors

IN PRAEDECEDENTEM TOMVM IIII.

mortis bonorum & malorum differ-
 rentia quæ 800.b
 mortis in hora subindè & iustos time-
 re 800.b
 mortem adire potius, quàm carnem
 edere, quæ aliquandò vrbs malue-
 rit/ 130.b 13.a
 mortem non cibi, sed inordinatæ cu-
 piditatis, gratia incurri 132.a
 mortem qd quomoddò profiget 276.a
 mortem æternam, non temporalem,
 elemosynis redimi 279.b
 mortem, peccati pœnam esse 654.b
 mortem secundam declinari posse,
 primam non posse 656.b
 mortem quibusdã plùs amari, quàm
 vitam 659.b
 mortem non aded, àc opinionem de
 morte, terribilem esse 674.b
 mortem, peccati finem esse 674.b
 morte nil certius, tempore mortis nil
 incertius 655.b
 morte ad immortalitatẽ transiri 673.a
 morte nos in patriam redire 673.b
 morte consortia sanctorum adiri 675.a
 morte nil esse miserabilius 717.a
 mortalem vitam nil aliud esse, quàm
 mortem viuentem 657.a
 mortali peccato quolibet amitti gra-
 tiam, fidem non amitti 827.a
 mortui qui quomoddò per quos pro-
 phetas suscitati 299.b 300.a
 mortui nunquàm, & perpetuò mori-
 entes, qui 656.b
 mortuorum custodiæ diuersæ 641.a
 mortuis quæ exhibenda officia 344.a
 mos quis qui pro lege habendus 105.a
 moyses & Elias qua potissimùm causa
 cum Christo in monte visi 99.b
 moyses & Helias quid ieiunando me-
 ruerint 119.a
 moysis (aut Moysis) in prece fundenda
 vis quanta 220.
 moyses quid ieiunando adeptus 121.b
 moyses quid suo XL. dierum & noctiũ
 ieiunio consecutus 122.a
 moyses qui commendãrit quadragesi-
 male ieiunium 125.b
 moyses & Elias quid quo ieiunio asse-
 cuti 133.b
 moyses qui ab Aaronè & Hur in orati-
 one sustentatus 161.b
 moyses quàm efficax aut sedulus pre-
 cator 217.a
 moyses aut Helix persona, mysticè qd
 præ se ferat 42.a
 moysis in orando vis quanta 220.b
 moysis persona quid sibi mysticè velit
 127.b
 moysis & Helix ieiunia quæ, quantæ
 sint authoritatis 127.b
 moysi quò suum pfuerit ieiuniũ 142.
 moysi spiritus quomoddò ablatu &
 LXX. alijs distributus 461.a
 Mulam esse virginem, cur aut quò ia-
 sent Manichæi 90.a
 mulieres septem, quorum aliorum se-
 ptem, figuræ 460.a
 mulieres quot p qbus aut q paucis de-
 relictis adepti sint Apostoli 530.a
 mulieribus septem, septem designari
 spiritus 480.a
 multum loqui, & multum precari,
 quomoddò differant 201.b
 munda aut immunda quæ quibus quo-
 modò intelligenda 91.
 mundis corde aut mundicordibus qd
 sancti spiritus donũ respõdeat 452.b
 mun-

INDEX.

munda esse per elemosynam omnia, tur 71.b
 qui intelligendum 281.
 mundus cur odibilis 790.b
 mundus quàm infidelis, fallax & in-
 gratus 790.b
 mundi amatores cuienam fugienti si-
 miles 791.
 mundi amator quis cui fugitiuo ad
 amulsim conferendus 791.
 mundi vanitas qui à Damasceno depi-
 cta 794.
 mundanis in rebus nil stabile 790.a
 munus qui aut vndè spectandum 362.a
 murmuratoribus quibus quid notan-
 dum siue cauendum 603.b
 murus Christianorum aduersus dia-
 bolum qualis aut quid 114.a
Nannetẽ concilij de ægrotis à pa-
 rocho visitandis sentetia 661.b
 narsetis ex Italia in Graciam redeuntis
 thesauri quomoddò & absconditi, &
 pòst tamen proditi 311.a
 naturæ legisq; ad iustificandos homi-
 nes imbecillitas 816.a
 nautæ mendico insultantis miraculosa
 plaga 359.a
 nazianzeni de misericordiæ seu elee-
 mosynæ laude, earumq; præstatione
 sentetia 266.b 267. 366.a de aptitudi-
 ne aut ineptitudine hominũ ad hoc
 aut illud 563. a de virginitate laus
 carmine tõprahensa 587. b de Ba-
 filio Magno, Helix & Baptistæ imi-
 tatore 623.b
 nazoræi olim qui 613.b
 Necessitas operũ misericordiæ quan-
 ta 275. b
 necessitate moriedi, pœnam esse 636.b
 negligetia qui aut quo ieiunio diluan-
 tur 71.b
 nehẽmias quid lactu, fletu, ieiunio &
 oratione obtinere conatus 139.a
 neminem non velle heatũ esse 492.a
 nescire sinistra quid faciat dextra, qui
 intelligendum 37.a
 Nicephori de fame Byzantina & mira-
 populi tunc tẽporis abstinentia nar-
 ratio 130.b 131.a
 nicephori de pio miroq; Pioris facino-
 re sententia 608.a
 nicodemi laus qualis 270.a
 nihil in mundi rebus esse stabile 790.a
 nil amplius quàm mutuatum seu cõ-
 modatum sit, recipiendũ 413.
 niniue pitura, q p ieiuniũ seruata 119.a
 niniue quãta cinitas, & quomoddò à Io-
 na tandem conuersa 141.a
 niniuitæ q aliquñ iram Dei placãrit seu
 euaserint 100.a
 niniuitæ quid pœnitetia & ieiunio suo
 consecuti 141.
 Noctis mediæ & aurore tempus quò
 vtendum 184.a
 nocturnæ Dei laudes aut preces quàm
 vndè iam olim laudatæ 184.b
 noè q de ædificato altari Domino lau-
 datus 496.b
 non omnes capere verbum hoc, qui
 intelligendum 562. b 563. a
 nõ iudicãdi, & tñ regnaturi, qui 714. b
 nonæ & sequentium horarum vsus in
 precibus quis 183. b
 nostræ potestatis esse, quomoddò iudi-
 cari velimus 370. a
 nouissima cur memoranda 342. a
 nouissima hominis q & q̃t & q̃lia 640.
 nouissima ea quæ metum incutiunt,
 quot aut quæ 642. b

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

nouissima quæ suæ vitæ dies, quàm cuique timenda 658.a
 nouissima quæ cur homini omni in memoriam reuocanda 759.
 nouissima quæ tantummodò nobis prouidenda 809.b
 nouissimorum quatuor doctrina quod & quàm conducatur 785.b
 nouissimorum hominis cuiusq; obliuio quàm sit cuius perniciofa 799.a
 nouissimorum memoria cur habenda 801.a
 nouissimorum cur quanta habenda ratio 809.a
 nox media, quale cui rei destinatum sit tempus 182.e
 nox in qua nemo potest operari, quæ aut qualis 663.b
 nox quæ post mortem quibus obtingat 664.a
 Nubere cui virgini non liceat 549.a
 nudus quæ operiendus 348.b
 numerus quæ quibus abundet mysterijs 117.b
 nuptiæ quibus tantum expediant 589.a
 nuptijs quæ minus, quàm Hieronymus, tribuisse visi 592.a
 nuptias quæ Paulus occultè dissuasit 576.b
 nuptijs terram, virginibus cælum repleti 570.a
 Nyctazontes qui cur sic dicti 188.a
 nysseni Gregorij de orationis vi & utilitate sententia 166.b 167. de misericordia 325.a
 Obediendum quæ aut cuius exemplo 603.a
 obediens quis cui instrumento comparandus 606.b
 obedientia quæ quæ pie sit cæca 600.a
 obediētia quæ circa quas actiones potissimum versetur 602.a 610.a
 obediētia quæ opere Christo placeat 602.a
 obedientia monastica qualis sit, aut esse debeat 606.a
 obediētia consilium quæ nobis à Christo propositum 596. 597. 598.
 obedientia ex sacris literis assertio & testimonia 598.b 599.
 obediētia gradus qui & quæ 602.b 603.a
 obedientia præmium quod quale 603.a
 obedientia monastica specimē quale ab Hieronymo præscriptum 604.a
 obedientia perfectio in quæ consistat 605.a
 obedientia promptitudo apud quos olim quanta 620.b
 obedientiam esse matrem & custodem virtutum omnium 600.a
 obedientiam victimis præferri 600.a
 obedientiam alijs bonis operibus anteponendam 600.b
 obedientia molliri imperium 64.b
 obedientia impugnari & vinci demones 600.b
 obiectio blâma de poenis gehennæ miti-gandis, quæ confutetur 746.b 747.a
 obiectio de hominibus circa Dei voluntatem sciendam errore, quæ Bernardus dissoluat 608.b 609.a
 oblata quæ qui offerenda 154.a
 oblata quæ vnde qui æstimanda 327.a
 oblationis spontaneæ, & debitæ, quantitas differentia 561.a
 obliuio apud inferos quanta 745.b
 obliuio quæ quàm sit perniciofa 799.a
 obmutescētes ligari, & in tenebras exteriores mitti, quid 729.b
 obrectatoribus quibus quid respondendum 74.
 Occidentem versus facie versa crucifixa.

INDEX.

fixum esse Christum 179.a
 occidit hominem famelicum, qui mori ipsum præ fame permittat 355.
 occisores hominum in bello iusto, homicidas non esse 405.b
 occupationes seu exercitationes monachorum olim quæ quales 615.a
 Offendit pauperes increpatio 367.a
 officinula quæ qui cauenda 82.b 83.a
 offerenti munus ad altare, quid ante agendum 342.b
 offensus ne offendenti supplicare debeat 372.a
 officium sabbati paschalis, seu antepaschalis, quod spectet 48.a
 officia dierum quorum quæ qualia 46.b
 officia mortuis exhibita, qui Deo placeant 344.a
 officia quæ quibus gratiora 497.b
 Olera cum carnibus cocta, qui cur vel gustare cogendi 88.b
 oliuæ quales esse debeamus 327.a
 Omne beatorum opus, quid 774.b
 omni quarta & sexta feria olim fuisse ieiunatum 41.b
 omnia num simul eroganda 362.b
 omnia à Deo postulanda, oratione Dominica contineri 202.b
 omnia simul dimittere melius, quàm particulatim 528.b
 Operatione quali aut qua, orationi sit opus 196.b
 operis inspectorem, mercedem negare non posse 26.b
 opis nostri merita qualia, aut quod conducant 206.b
 operis boni structura quibus quatuor virtutibus constat 380.a
 opera quæ quanti sunt momenti 2.
 opera quæ cur & qui fiant aut sint memoratoria 22.b
 opera bona vnde sint 26.b
 opera bona quæ qui facienda 30. 31.
 opera bona omnia, ad quæ tria reducuntur 36.b
 opera poenitentiæ agendæ necessaria potissimum quæ 262.a
 opera quæ quàm sint necessaria 275.b
 opera quæ qualem aut quotuplicè adferant fructum 275.a
 opera misericordiæ quæ qualia aut quotuplicia 331.b 333.b 338. 334.a
 opera bona quæ, quanto plus habeant laudis 349.a
 opera carnis quæ 471.b 472.b
 opera carnis quæ cur dicta 473.b
 opera quæ cur quibus gratiora 498.b
 opera quæ qui examinanda 692.a
 operum bonorum quantoperè quis Apostolus fatigerit 6.b
 operum bonorum fructus qui 6.b 7.a
 operum bonorum, in quibus iustitia Christiana præcipuè cernitur & exercetur, genera quot 29.b 30.
 operum quorum merces quæ 32.
 operum quorum fructus qui 35.a
 operum misericordiæ vis aut momentum quantum 262.a
 operum pondera vnde aut qui pensanda 287.a
 opum quorum libertas quæ 497.b 498.a
 operum bonorum vis vbi quantum profutura 704.b
 operum omnium qualiumcunque denudatio 76.b
 operibus bonis mercedem deberi 28.a
 operibus quibus quid tibi potissimum compares 363.a
 ttttt 2 ope-

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

operibus quibus quid merédum 373.a
 opes cur suas non auferat opulentis
 Deus 274.b
 opprobrium quod vnde qui mysticé
 auferatur 422.a
 opranda in opere misericordie quot &
 quæ 329.b
 opus beatorum omne, quid 774.b
 opus misericordie, etiam iustitie opus
 esse 358.a
 Oranda quæ sint aut non sint 169.b
 orandi vis quanta & vtilitas, item ge-
 stus aut ritus qui 152.b 153.
 orandi modus, ex Basilij sententia, quod 170.b
 orandi horæ certæ quæ 179.b
 orandi horas hodiè plures quàm olim
 fuisse 181.b
 orandi horæ quæ, quibus mysterijs cla-
 rificatæ 182.a
 orandi horas diuisas cur habere debe-
 amus 185.b
 orandi sedulitas & assiduitas quàm sit
 necessaria & laudabilis 188.b 189.a
 orandi studio aut desiderio teneri, quid
 præ se ferat indolis 209.b
 orandi pro inimicis vbi non sit locus
 732.b 733.a
 orandum qui, vbi, p quibus, & potissi-
 mum quod sit 18.a 21.a 153.a 155.b 156.a
 170.b 195.b 210.b & quibus quoti-
 diè horis 206.b 207.a
 orandum & ante & post corporis refe-
 ctionem 214.a
 orandum pro quibus non sit 671.a 733.a
 oranti cuiusmodi sua nil oratio profit, si
 modò non noceat 172.b
 oranti quæ curæ & cogitationes arcèdè 195.b
 oranti quid vnicè vitandum 197.a
 orantes cur non semper exaudiuntur 169.a
 orantes qui cur tardius exaudiant 197.b
 orantes seu oratio qui quod quantum ve-
 impetrantur 218.
 orantium gestus externi qui 177.
 orantium Deum honor quod aut qualis 208.a
 orantibus quid vnde sperandum 188.b
 orare clauso apertoque officio 37.b
 orare qui nos Christus docuerit 156.a
 orare semper & sine intermissione, quid
 sit 179.b
 orare, & non operari, quale quid 196.b
 orare in abscondito, aut hypocriticè
 orare 197.b 198.a
 orare nos semper oportere, neque ta-
 men multiloquos esse, an sibi mu-
 tuo repugnet 199.a
 orare multiloquio, & diu orare, longè
 differre 201.a
 orare nolentes aut negligentes, amen-
 tes esse 208.b
 orare qui debeamus iuxta exemplum
 Davidis 213.a
 orare qui quos debeant 371.b 372.
 orari cur velit Deus, necessitatis no-
 stræ haud ignarus 200.a
 orari quid extra ecclesiam posse, fructu-
 osius quàm intrà, non posse 214.b
 orata aliquando negari, quàm dari, p-
 stare 169. 170.a
 orata multa differri, non negari 170.a
 orata imperrare, non semper condu-
 cere 203.b
 orati, alios non exaudiētis, increpatione
 371.a
 oratio quæ vnde quas vires habeat 29.b
 oratio vnde aut qui fiat pro peccatis
 efficax 69.a
 oratio & ieiunium quid sibi præstent
 mutuo 126.b
 oratio

INDEX

oratio quid, & quæ ei formam singula-
 rem Christus præscripserit 152.
 oratio quæ sit aut boni pset. 164.b 165.a
 oratio quàm cuique frequens esse de-
 beat 165.b 166.a
 oratio vnde exordièda 170.b
 oratio quæ quibus aut quæ cõstet 170.b
 oratio, iuxta Bernardi sententiam, quæ
 esse debeat 173.b 174.
 oratio cælum penetrans qualis 174.a
 oratio quale sit exercitiu, quale ve ha-
 beat in sacris literis præceptu 188.b
 oratio quæ aut cuius, cur execrabilis 196.b
 oratio quæ cui in peccatu vertatur 197.a
 oratio vocalis aut mentalis quæ 198.a
 oratio qua cura aut studio inchoanda
 214.a
 oratio in peccatu qui sit, aut fiat 216.b
 oratio vnde potissimum sit aut fiat bo-
 na 236.a
 oratio & ieiunium quàm & qui elee-
 mosyna condiantur 237.a
 oratio & ieiunium vnde qui roboren-
 tur 275.a
 orationis anima quid aut quæ 33.a
 orationis alæ quot aut quæ 36.b
 orationis vis 68.a
 orationis impedimentum quæ triplex, &
 quod quale 196.a
 orationis laus ac necessitas quænta 152.b
 orationis vtilitas quæ 165.a
 orationis neglectus, quantorū sit ma-
 lorum causa 167.a
 orationis differentia triplex, & quæ quæ-
 lis 174.a
 orationis refugium quale 174.b
 orationis exaudiendæ impedimenta quæ
 qualia 175.a
 orationis Dominicæ expositio breui-
 uscula 201.b 202.a
 orationis, quæ bonis operibus cingitur,
 vis quanta 207.a
 orationis ad vitam piam Deo quæ digna
 vis aut commoditas 208.b
 orationis vis quanta 210.a
 orationis laus aut commendatio 212.
 orationis vis & fructus, vnde aut qui
 maximè colligi possint 218.
 orationis vim per exempla ostèdi 234.
 orationis laus 234.b
 orationis sanctorum efficacia 235.a
 orationi quæ & quàm multa alia vel
 attineant, vel ad eam pertinere vi-
 deantur 152.
 orationi destinatæ horæ quæ 181.b 182.a
 orationi cur aut quò instandum 188.b
 orationi pfeuerantia opus esse 195.a
 orationi quæ sit opatio necessaria 196.b
 orationi quàm attento sit animo in-
 cumbendum 205.b
 orationi opera bona iungenda 206.a
 orationi quò accingere se quisque de-
 beat 208.a
 oratione esse colloquiū cū Deo 166.b
 orationem non solis consistere aut per-
 fici verbis 165.b
 orationem posse esse vitam nostram
 totam 166.a
 orationem esse conuersatione & col-
 locutionem cum Deo 167.b
 orationem haud nimis timidam esse
 debere 173.b
 orationem qui nostram suo inscribi li-
 bro Deus iubet 174.b
 oratione esse remediū tentationū 195.a
 oratione ieiunio adesse oportere 198.b
 oratione iusti, esse clauē cæli 198.b
 oratione esse peccatorū remediū 209.b
 ttttt 3 ora-

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

orationem esse bonorum omnium caput ac radicem 210.a
 orationem esse contra spiritus malignos munimentum 211.a
 oratione esse nervos & vitā aīæ 211.b
 orationem absque eleemosyna sterilem esse 278.b
 oratione quid maximè quærat aut impetretur 35.a
 oratiōe Dominica quid aut discamus, aut doceamur 170.b
 oratione feruētī spiritum sanctum aduocari 195.a
 oratiōe q̄topē nobis sit op' 210.b 213.b
 oratione extingui peccata 213.b
 oratiōe hoīem à peccatis cōtineri 213.b
 oratione aliena an quisquam non indigeat 215.a
 orationes iaculatoriæ quales 201.a
 oratiōes q̄ quib' potissimū p̄sint 214.b
 orationes q̄ aut quorum prophetarū maximè efficaces 217.a
 orationum vis aut vtilitas q̄, & quibus quā quō profuerit 167.b
 orationes potissimū quis impeditor potissimū quis 173.a 198.a
 orationes nostras ab angelis Deo offerri 200.b
 oratiōibus S. Petri adiutos, misericordiā Dei mereri 68.b 69. nostris petēda aut nō petēda q̄ 175.a
 oratores qui quibus aut qualibus sum commodēt patrociniū 172.b
 oratores seu precatores inter Israhēlitas olim summi qui 218.
 oratoria quæ vndē qui iam olim constructa 612.a
 ordinationi sacræ ministrorum ecclesiarū qui dies speciatim deputati 46.a
 ordo q̄ nullus in inferno, ordinata ibi dē p̄ culpæ varietate distinctiōe 735.a
 ordo an aliquis in inferno futurus, & qualis 746.a
 ordines iudicandorū & pereuntium, item non iudicandorū & tñ pereuntium, quā varij 713.a
 oremus cur verbis, idē certis horarū interuallis 200.b
 orientē versūs cur oremus seu adoremus, & qualis sit ea traditio 179.
 origenis de mulieribus sep̄ tem mysticē acceptis, sententia 460.a
 origenis aduersū Moysen pro Christo zelus quis 460.b
 origenicus de damnatis aliqñ liberandis error q̄ confutetur 746.b 747.a
 originalis peccati remedium 814.a
 orpheo vati esum carniū detestabilem fuisse 40.a
 Oscula quō aut vndē episcopis in templis dari solita 117.a
 ossa mortuorū diuitum & pauperum quā sint indistincta 657.b
 ostiualdi regis manui cur qd miri obtigerit 315.b
 Ouidij quale de tartari p̄enis testimonium 746.b
 ouis erga pastores officium 597.b
 ouo quid mysticē insinuetur 199.b
 ouis aut lacticiuijs quandō aut quo in ieiunio abstinendum 48.a
 ouis cur aut quomōdō abstineat Christiani 92.b
Pacifici cur beati pacificis quod sancti Spiritus donum respondeat 346.a 452.b
 pacis laus & vtilitas 459.b
 p̄dagogus aut custos quis qualis sit metus

INDEX.

metus 808.a
 palæstini aut Philistæi quomōdō aliqñ ab Israhēlitis cæsi 135.b
 palmes quis vndē tollendus 15.b
 panis quis quibus frangendus 348.b
 panis & lapidis expositio qd sibi clām velit 200.a
 panes qñq; aut septē, mysticē qd 450.b
 parabola tres panes noctū perentis & dantis, quid sibi velit 190.
 parabola iudicis iniqui & viduæ p̄fenerantis, quam vim habeat 190.a
 parabolārū iudicis impij & viduæ, itē importuni efflagitatoris noctū panes tres expetentis, tractatio 199.a
 paradisi quō per q̄s recupandus 99.b
 paradisi deliciae quibus aut qualibus rebus obtineantur 120.b
 paradisi flumina q̄t, & mysticē qd 382.
 paradisi fluminibus quatuor, quatuor virtutes cardinales significari 385.a
 paradysum gula amissum, ieiunio recuperandum 61.b
 paradiso eiectos, ieiunio illuc reduci 122.b
 parasceue qui olim per quos aut venerata, aut sp̄reta 95.b
 paratus ad diem nouissimum quis p̄prie inueniendus 658.b
 parentes qui cur ab Ambrosio increpiti 581.b
 pares in erebo paribus sociandos 735.b
 partum ex ieiunio, cui aut quibus debeat conferri 116.b
 pascha indici aut indicari vndē qui solitum 129.a
 pastores q̄ cur à Gregorio Magno increpiti 347.b
 patientia cur quibus necessaria 483.b
 patientia cui debeatur 5.a
 patientia quocumq; sancti Spiritus fructus, quibus ve in rebus sita 463.b
 patientiæ laus & vtilitas 459.b
 patientiā esse lōgē aliud q̄ duritiā 443.a
 patientiā verā causa, nō p̄cena, fieri 443.
 patrimonialia à quibus qd disp̄sanda 525.b
 patrociniari in iudicio extremo eleemosynam 265.b
 patrociniū pro nobis singulare apud Deum, quōd quale 33.b
 patronis dari, qd pauperibus damus 336.b
 patrum de bonis operibus testimonia aut sententiæ 4.b 5.6.a
 patrū de fructu opum bonorū testimonia 20.21.22.23.24.25.26.27.28.29.
 patrum de tribus bonorū operū generibus testimonia 33.34.35.36.37.
 patrum de ieiunio magno & generali sententiæ 38.b 39.40.41. &c. vsq; ad 74. inclusim.
 patrū in seruandis ieiunijs ardor olim quis 76.b
 patrū de rebellantibus ecclesiarū eiusq; legi aut catholicæ fidei, testimonia seu sententiæ 88.89.90.91. &c. vsq; ad 132. inclusim
 patrum de orationis descriptione, vtilitate &c. testimonia 164.165.166.167. &c. vsq; ad 188.a inclusim
 patrū de oradi sedulitate & necessitate testimonia 195.196.197. &c. vsq; ad 217. inclusim
 patrum de laudabilitate & necessitate orationum testimonia 234.235.
 patrū de misericordiarū aut eleemosynarū operibus testimonia 154.a 255. &c.
 paulæ viduæ quanta in pauperes liberalitas 306.b
 pauli-

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

paulinus Nolanus episcopus qui sese vidue afflictę seruu exhibuerit 308.b	soluū beati pauperum calliditas quę vndē qui excusata	539.a 277.b
paulini Noleñi episcopi mira pietatis & misericordię exempla 307.b 308. 309. 310.a	pauperum exploratio quę cur reprehensibilis	366.a
paulini Nolenſis episcopi qualis secundūm quos conuersatio 508.b 509.	pauperum quorum aut qualium sit regnum celorum	538.b
paulini seruitus quos aut quantos seruitute exemerit 309.b 310.a	pauperum quorum quę olim per Apostolos habita ratio	543.
paulus debitum vndē cur flagitet 28.a	pauperū ecclesię primitiæ perfectissimi qui	544.a
paulus Apostolus qd ex spiritu sancto de quibusdam pdixerit futurū 77.b	pauperibus quod datur, ipsi Christo dari	329.a
paulus eremita primus, qualib; in oratione vsus gestibus, & qua forma mortuus reperitus 178.b	pauperibus quod sancti spiritus donū respondeat	452.a
pauli Apostoli scripta seu verba, Christi mandata esse 84.a	pauperibus qui dandum	522.a
pauli consiliū de cōtinētia quale 502.b	pauperibus qui detur iudicium	713.a
pauli Apostoli cęlibatus 577.a	pauperes viam ad cælum esse	183.a
pauli Apostoli de virginitate scopus quis 572.a	pauperes vexantium exhibitio seu increpatio	277.b
paulum & Iacobum sibi de fide nō aduersari 5.b	pauperes simulatiōis accusantium obiurgatio	279.b
paulum ecclesia non haberet, nisi Stephanus orāset 235.	pauperes etiam posse largiri eleemosynas	329.a
paulum cōsulere virginitatem, & permittere coniugium 500.b	paupertas an ex eleemosynis timenda	258.a
paulum Apostolum, cęlibem aut virginem fuisse 590.b	paupertas quę quid requirat	517.a
pauper & diues quō sibi inuicē conducant 283.a	paupertas in quo cōsultat	534.b
pauperes quō à nobis tractandi 291.a	paupertas beata quę	537.b
paupes cuius episcopo dñi habiti 301.a	paupertas q. quale sit martyrij generis	539.b
pauperes quomodō à diuitibus tractandi seu fouendi 335.	paupertatis voluntarię consiliū	501.b
pauperes vndē quibus contumelijs afficiantur 336.a	paupertatis euangelicę consiliū vbi à Christo traditum	515.b
pauperes spiritu qui 537.a	paupertatis voluntarię priuilegium quod quale	691.b
pauperes beati qui 537.b 538.a & qui	paupertatē ab apostolis votā fuisse	540.b
	paupertate regnum celorum emi	540.a
	paupertate euangelica proprium excludi	546.a
		pax

I N D E X.

pax, spiritus sancti donum, quō spectet aut valeat 463.a	pecunia quantorum sit malorū occasio 278.a
pax cęlestis quę aut qualis 785.a	pecunię quisque suę qualis sit aut esse debeat dispensator 274.a
Peccare violantes ecclesiastica ieiunia 46.b	pecunię contemptus, q̄ sit salubris aut vtilis 278.a
peccandi liberius causa, eleemosynam dare non licere 361.a	pennę misericordię quales 326.a
peccandi voluntatem quibusdam esse, potestatem non esse 747.b	pentecostale ieiunium ad qd à Spiritu sancto institutum 70.b
peccatum momentaneū seu breue, cur æternū puniatur 741.b 747.a	pentecostale ieiunium cur quanto perire obseruandum 109.b
peccati post baptismum abluendi vis vndē aut vbi 273.a	perdita qui recuperanda 34.b
peccati nil esse, quod eleemosyna purgari non possit 289.b	peregrinari ad loca sancta, non ita nouum aut recens esse 512.b
peccati incēdium qui potissimū extinguitur 291.b	peregrinationes quę vbi sint periculosę 172.b
peccati cuiuslibet in iudicio extremo qualis futura sit detectio 714.b	peregrini an famis tempore vrbibus exigendi 356.b
peccati poena maxima quę 717.a	peregrini qui quid cui intercessori aut oratori debeant 357.a
peccatum, esse corporalis mortis causam 654.b	perfectio q̄ quomodō in nostra sit potestata 521.b
peccata quo potissimū tempore expientur 118.a	perfectio q̄ quo signetur numero 534.b
peccata omnium vbi tandē detegenda 704.a	perfectiois vię quę, quales, aut quōt 280.b
peccatorum venia seu indulgentia qui potissimū obtineatur 240.b	perfectiois votū quale, aut quid exigat 521.b
peccatorum remediū quod q̄le 285.a	perfectiois consiliū qd quale 541.a
peccata ieiunio curari & extingui 52.b 56.b 121.a	perfectioem desideranti qd à Christo præceptum 9.b
peccata præterita deleri ieiunio, pelli futura 126.b	perfectiores inter paupes ecclesię primitiæ qui 544.a
peccata eleemosynis deleri 328.a 329.a	perfectis esse volentibus quid necessarium agendum 525.a
pecus homine prudentior quę 120.a	periculorum despicientia quantę sit æstimationis 445.a
pecudibus quō conducatur aut proficiat quadragesima 52.b	persarum abstinentia olim qualis 39.a
peculiaritas quę cur vndē tantoperē vetita 531.b	persecutio q̄ qlis aut q̄ diuersa 479.b
	persecutiones quę quales, aut quid fi-

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

bi velint	533.b	philo cur ita ab Eusebio laudatus	512.b
perseuerantia vbi potissimum necessaria	171.b	philo quid quibus de Essais scripserit	610.b
perseuerantia quae quam Deo sit grata	217.b	philonis de Essanorum abstinentia & laude testimonium	40.a
perseuerantia quid, aut laus eius quantar	442.	philonis de vita contemplatiua operu summa quae	611.b
perseuerantie cui quae alia necessariu iungenda	172.a	philonis cum Dino Petro colloquium	611.a
perseuerantie momentu quantum	442.b	lone scriptum reliquerit	611.a
perseuerantie laus	603.a	philodem descripsisse monachorum & religiosorum mores	611.a
perseuerantie munus quale	825.b	philone de Iesseis Christianis, eorumque monasterijs scripsisse	614.a
petita cur aliquando non impetremus	173.a	philonem cum Petro Apostolo locutu Romae fuisse	616.b
petentibus quibus qd non negandu	369.a	philonem sub Essanorum vocabulo, cenobitarum vitam scripsisse	615.b
petitiones orationis Dominicae quae quid sibi velint	201.b 202.a	philosophi qui quid cur non edendum somnient	98.a
petitionibus orationis Dnice quibus quae nostrae preces applicade	202.b 203.a	philosophi cuiusdam mortui mirum & pium chirographum	318.
petrus Tetonarius, alioquin inhumanus, quae tandem compunctionis venerit	692.a	philosophiae apud Iudaeos genera olim quot aut quae	613.a
petri Apostoli orationes & merita nobis suffragari	66.b	phison mystice quid	385.b
petri Apostoli meritis & orationibus nos iuuari	67.	phison prudentiam signat	386.a
petri Apostoli cura & intercessio pro ecclesia Romana	69.a	Pictauum vnde quid S. Martino, debeat	624.b
petri Apostoli precum vis	70.b	pietas quae vbi quam necessaria	453.a
petri Damiani de significatione centupli, sententia	537.a	pietas inordinata qualis	455.a
petri Publicani mirus ex auaro in liberalem transitus	302.303.	pietas erga Deum, quanti sit vel precij vel momenti	530.a
Phariseis qua in re qui cur merito conferendi	259.a	pietas qd, & quanti sit ea momenti	809.b
philo Iudaeus quid de S. Marco, eiusque discipulis scriptum reliquerit	506.a 512. b	pinnularis piscibus quid olim pre alijs fuerit honoris	78.b
philo quid quibus de Christianis scripserit	611.a 626.b	pioris anachoretae mirum obedientiae seruatae aut seruatae exempli	608.a
		piratae alicuius capti ac in captorem scomma	401.a
		piscis	

INDEX.

piscis & serpentis oppositio quid sibi mystice velit	199.b	penitentiae vis ac vsus qualis	740.a
pisce quid mystice innuatur	199.b	penitentiam absque ieiunio, esse infrugiferam	56.b
piscis duo mystice quid	450.b	penitentiam vsque ad mortem differentium periculum quantum	664.b
piscibus quibus vesci licitum olim aut illicitum	78.b	penitentiales psalmos quomodo sibi decumbens Augustinus ob oculos poni iusserit	662.a
Placandus quis cui	374.a	potificis autoritate indici ieiunium	63.a
plinius Secundus quid de aut pro Christianis scripserit	180.b 181.a	pontij Diaconi de S. Cypriani continentia assertio	506.b
plus facere, quam praecipit est, quorum sit	566.b	portae vocabulum quid vbi significet	337.b 338.a
Poculu quod qua siti acquiratur	60.b	possessio quae & qualis vbi exclusa	545.b
poena cur quos vna implicet	736.b	possessions quae aut quales quis pro vna derelicta sit habiturus	533.b
poenae timorem esse vtilem	808.b	possidonium quid speciatim ex dictis Augustini scriptum reliquerit	662.a
poenae quae quibus inculcandae	404.b	possidonium quid de B. Augustini paupertatis studio scriptu reliquerit	542.a
poenae inferni quae cur quae diuersae	744.a	possidonium seu Possidij de S. Augustini conuersatione sententia	510.a
poenarum infernalium copia & varietas quanta	726.b	postuladu a Deo quid potissimum	171.b
poenarum infernalium consideratio, quod nobis conducat	727.a	postulari a se gradia velle Deum	171.b
poenarum in tartaro differentia aut differente qualis	734.a	potentia quorum vbi quanta futura	782.a
poenaru infernalium qualis diuersitas	735.b	potestas bonorum quanta	771.a
poenarum vitae praesentis & futurae differentia	736.a	potestatibus quibus qui obediendum	83.b
poenarum infernalium depictio	740.b	potus quis quibus in templo operaturis prohibitus	101.a
poenas gehennae nunquam terminandas	746.b 747.a	praecipiti & consilij discrimen	501.a
poenas inferni humanitatis leuigantium increpatio	739.b	praecipiti esse obseruatu necessaria, consilia ad obseruationem conducibilia	494.a
poenas inferni quomodo euadere possimus	740.a	praedestinationis temerariam praesumptionem esse cauendam	825.a
penitentia quibus opibus potissimum adornanda	262.a	praedicandi verbi Dei scientia, qualis aut quanta	346.a
penitentia sera quae	69.b	praefectorum monachis cura & charitas olim quae	615.b
penitentia quam sit vtilis	709.a	praemium quod quibus destinatum	588.b
penitentia quoad inutilis & sera	713.a		
penitentia vbi aut quando sera	741.a		
penitentia infructuosa quae	744.a		

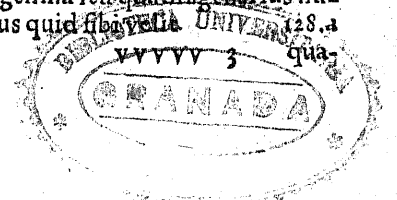
IN PRAEDECEDENTEM TOMVM IIII.

præmia q̄ gbus aut cui deputata 585.a
 p̄mia q̄ aut quorū q̄ sint diuersa 561.a
 præmiorū & poenarū disparitas 739.a
 præmiorum incrementa, virtutū incre-
 mentis respondere 489.a
 præmia ante meritū non poscēda 24.b
 præmia laborē nostrū supatura 502.b
 præparatio ad mortem, quā sit ne-
 cessaria 655.a
 præparationis ad mortem quanta vti-
 litas 798.
 p̄positis gbus vndē q̄ obscūdādū 132.a
 præsentatio nostrī apud Deum quī aut
 quādo potissimū fiat 176.a
 præsentia quī nobis disponenda 809.b
 præterita quī dijudicanda 809.b
 prærande in Quadragesima, ætate Ber-
 nardi inuisitatum fuisse 125.a
 præsanctores in Quadragesima, vndē quī
 olim habiti 116.b 117.a
 præteritū spirituale, qualis aut cuius sit
 libellus 315.b
 præteritū spiritualis mira lepidaq̄ aliquot
 exempla 316.317.318.
 præcantibus seu precibus quibus quā-
 ta largiatur Deus 212.a
 præcatiōum genera omnia, Dominica
 oratione compræhendi 205.a
 præces hominū gbus in cælum subue-
 hantur alis 57.a
 præces quæ ad quas oratiōis Domini-
 cæ partes referendæ 202.b 203.a
 præces quæ cur quādo non p̄sint 215.a
 præcem vis quanta 176.b 177.a 192.b
 præciū regni cælorū q̄le aut q̄ntū 763.b
 primogenita cur aut quī sua perdidit
 Esau 98.b
 principales virtutes q̄ aut quot, & qua-
 lem perfectionem in se compræ-

hendunt 379.a
 priscillianismū falsū ab hodiernis here-
 ticis vniuersali ecclesiæ affingi 74.b
 priuatio ad spectus diuini, quanta qua-
 lis ve sit poena 740.b
 priuatis pro ieiunijs suam cuiq̄ merce-
 dem esse aut fore 46.b
 profectui qui studendum 638.a
 professio quæ in iudicio quo vndē exi-
 genda 707.a
 proficiendum quī sit 637.a
 proficere quosdam vltra generalia di-
 uinæ legis præcepta 636.b
 p̄latio sententiæ cui q̄ sit terribilis 728.
 p̄mereri nos Deū viuēdo ex fide 27.b
 propheta q̄s cur, alioquī bonus, à leo-
 ne diuinitus occisus 54.b 87.b
 prophetarum aliquot insignium cæli-
 batus aut virginitas 579.a
 præperandum quī cur nobis ad vitam
 æternam 763.b
 propitiatio q̄ vndē q̄ obtineatur 71.b
 proprietates quæ quid mali designet, &
 cur quibus vitanda 546.a
 proprietarius qdam monachus q̄ à pa-
 tribus suis damnatus 550.a
 proprietarius quis quō & cur à S. Gre-
 gorio increpitus & damnatus 550.b
 551.a
 proprietarij monachi quales 542.b
 proprietarij qui cur proditori iudæ
 collati 547.a
 proprietariorum p̄ suos colores depi-
 ctio 546.b
 proprij nihil habere, qualis sit perfe-
 ctionis 543.a
 proprij nihil iā olim discipulos Apo-
 stolorum habuisse 506.b
 proprij possessio quibus vitata 620.b
 pro-

INDEX.

proprij cur prius, quā alieni, vincen-
 di hostes 114.b
 p̄p̄ositi quid 168.
 prosperi de vi aut virtute elemosynæ
 sententia 291.b de philosophica q̄-
 tuor virtutū & vitiorū principaliū
 descriptione 379. de sapientiæ ac
 prudentiæ inuestigatione 395.b de
 tēperantiæ effectu 409.b de forti-
 tudine animi 442.b de relinquēti-
 bus sua oīa episcopis 552.b de infal-
 libili aut incorruptibili iudicio Dei
 695.a de obmutescētibz qui ma-
 nibz & pedibz ligātur 729.b de sem-
 piternæ vitæ qualitate 779.a
 protoplasti nostrī quousquē virgines
 permanserunt 119.a
 proximū ad salutem adducere, quā
 sit opus præclarum 344.b
 prudentes verē qui sint 396.b
 prudentia quid 382.a 383.a 384.a
 prudentia vera vbi 385.a
 prudētia quī nobis p̄ sacras literas cō-
 mēdet 386.b 387.388.389.390.391.392.
 prudētia quā sit in actione omni ne-
 cessaria 392.b
 prudentia quotuplex, & q̄ qualis 393.a
 prudētia simulata aut p̄ncipiosa q̄ 396.b
 prudentiæ & sapiētīæ qualis connexio
 395.b 396.
 prudentiam in hac vita perfectam non
 esse 396.b
 Pfallendi vtilitas quanta 198.a
 p̄falliani hæretici qui 179.b
 p̄salmi qui quādo apud ægrotum le-
 gendi 661.b
 p̄salmorem vis & efficacia quæ 198.a
 p̄salmos poenitentiales quomōdō sibi
 ante oculos scribi iusserit æger Au-
 gustinus 662.a
 psalterij decē chordarum & decalogi
 comparatio aut conuenientia 128.b
 p̄p̄ositi beati qui 540.a
 Publici aut priuati ieiunij fructus q̄ 58.a
 puelli regij qualiscunq̄ ad beatos in cæ-
 lo degentes similitudo 765.a
 pueri cur Christo post suam castitatē
 vt benedicerentur, oblati 584.a
 pueris quid inculcandum 404.b
 puellis quam dederit Iob sanctus ope-
 ram 337.b
 purificatiōi quali assumat ieiuniū 66.a
 purpurati diuitis & Lazari mortes quī
 inter se differāt 660.b
 purgatorialibus animabus quomōdō
 subueniatur 747.b
 purgatorio quæ aīz fiāt obnoxie 747.b
 Quæ de re maximē solliciti esse de-
 beamus 809.a
 quadragenarij ieiunij mysterio qd̄ si-
 guretur 42.a
 quadragenarij numeri ieiunium vn-
 denam institutum 117.b
 quadragenarij numeri mysteria quæ
 qualia 117.b
 quadragenarij numeri mysteriū 124.a
 quadragenarium numerum diuinitus
 esse consecratum 117.b
 quadregesima quantoperē obseruāda
 48.b
 quadregesima quid gbus proficiat ani-
 malibus 52.b
 quadregesima quā à D. Bernardo lau-
 data 124.b & deīn
 quadregesima quod mysticē tēpus de-
 signet 125.b
 quadregesima seu quadragenarius nu-
 merus quid sibi significet 128.a
 qua-

IN PRÆCEDENTEM TOMVM IIII.

quadregesima qui seruanda	128.b	mereri	121.a
quadregesima qui ex quo concilio indici aut indicari iussa	129.a	quadregesimale ieiunium ex institutione apostolica ubiq; seruari	44.b
quadregesima qui secundum quod concilium transigenda	129.b	quadregesimale ieiunium quoniam & cur ante primam eius incipiatur dominica	48.b
quadregesima quam stricte Byzantij olim obseruata	130.b 131.a	quadregesimale tempus cur religiosius transigendum	72.b
quadregesime ieiunium, Apostolicum esse	40.b	quadregesimale ieiunium a Christo sanctificatum	102.b
quadregesimæ religiosa obseruantia quid inferat aut præ se ferat	72.a	quadregesimale ieiunium qua cura aut quam stricte seruandum	113.b
quadregesimæ ieiunium cur ab omnibus suscipiendum	73.a	quadregesimale ieiunium qui cur seruandum	116.a
quadregesimæ ieiunium, vniuersale esse	73.b	quadregesimale ieiunium quod Christus suo consecravit	116.b
quadregesimæ ieiunium cur ab Apostolis, vt ante pascha seruetur, institutum	73.b	quadregesimale ieiunium vnde qui consecratum	121.b
quadregesimæ ieiunium qui ab ecclesia obseruari solitum	108.b	quadregesimale ieiunium vnde quod publice indicari solitum	129.a
quadregesimæ tempore quæ commoda obuenire solita	118.a	quadregesimale tempus esse totius anni decimas	129.b 130.a
quadregesimæ ieiunium penitus non seruari, sacrilegium esse: violari ex parte, peccatum	118.a	quadregesimali ieiunio qui totius anni decimæ soluantur	42.b
quadregesimæ ieiunium, ex præcepto Christi indictum esse	119.a	quadregesimali ieiunio dilui negligentias	71.b
quadregesimæ ieiunium quo fructu a nobis obseruandum	121.b	quadregesimalis ieiunij vetustas & auctoritas	110.a
quadregesimæ ieiunium vnde qui commendatum	125.b	quadregesimalis ieiunij obseruatio quæ lis debeat esse	110.b
quadregesimæ dies, Christianis qui habiti aut habendi	127.a	quadregesimalis ieiunij violatores quoniam sint prauaricationis rei	116.b
quadregesimam non tam ex humano, quam Diuino præcepto obseruandam	117.b	quadregesimalis ieiunij diem vnum transgredi, quale	117.b
quadregesimam seu ieiunium quadregesimale consecrasset Dominum	118.a	quadregesimalis ieiunij obseruatione quid mereamur	119.a
quadregesimam non ieiunantes, poenam de		quadregesimalis ieiunij auctoritas & opportunitas quanta	127.b
		quadregesimalis ieiunij præceptum vnde	128.a
		quæ	

I N D E X.

quadregesimali tempore qui viuendum	71.b 72.a	quales morimur, tales etiam nos iudicatum iri	672.a
quadregesimales dies quibus aut salubres aut medicinales	120.b	qualia seu quanta per nos a Deo pendenda	171.b
quadregesimalium dierum salubritas quanta	124.a	qualitas vitæ futuræ	779.a
quadregesimalibus diebus qualis inter quos fiat discretio	124.b	qualiter iudicari velimus, penes nos esse	370.b
quadragies aut quater decies cur homo affligatur	139.a	quam horrenda in iudicij die euentura	705.b
quadraginta dierum integrorum ieiunium qui seruandum	105.b	quandonam orata non exaudiri, orandum	170.b
quadraginta cur dies ieiuent Christiani	113.a	quanta daturus sit Deus beatis dona	774.b 775.a
quadraginta dierum ieiunium quam sit integrè seruandum	117.a	quantilli cælum ematur	328.b
quadraginta dies ac noctes continuos quo fructu ieiunauerint	121.b	quartæ & sextæ feriæ ieiunium vnde institutum	107.b
quadriga virtutum quæ qualis	382.a	quas domos, quos patres, fratres aut filios apostoli per quibus hic receperint	529.b
quæ tria potissimum reis veniam promereamur	33.b	quatuor ieiunij tempora, quæ	41.b 42.a
quæ non dantur, et sola perire	264.b	quatuor (vt vocant) Temporum ieiunia, quot seu quos dies comprehendant	63.a
quæ tria nobis maxime commendata aut commendanda	809.a	quatuor temporum ieiunia quandò aut quibus diebus seruanda	64.a 65.b
quærentibus de premio & mercede feruentibus Deo debita, quid respondendum	767.a	quatuor temporum ieiunia cur vnde instituta	67.a
quæstio de beatis, vbinam sint sub consecrationis igne futuri	702.b	quatuor temporum ieiunia quos ad dies pertineant	68.b 69.70.
quæstio apud inferos familiaris, cuiusmodi	745.b	quatuor singulares viri veteris testamenti, Ambrosio qui	378.b
quæstuosissima artium omnium quæ	191.a	quaternarij numeri mysterium	379.a
quale debeat esse ieiunium, quibusque operibus coniunctum	112.b	quatuor hominis nouissima quæ & quælia	640.
quale quantum ve peccatum sit, quadregesimalis ieiunij violatio	115.a	quatuor mundi regna qui per Danielè depicta	710.b
qualem foras agat timorem charitas	808.b	quatuor nouissimorum doctrina quod conferat aut conducat	785.b 786.
		qua-	

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

quattuordecim partiū beatitudinis, se-
ptem ad corpus, septem ad animam
pertinere 768.a
quemadmodū Baptista Ioannes pri-
mum Christi aduentū p̄cucurrit, sic
Euāgelista Ioannes secundum eius-
dem aduentum p̄cucurrit 699.b
quercum succidere, quibus quanti sit
sceleris 98.a
querimoniarū quae quales 486.
qui potest capere, capiat: qualis cui sit
vox 553.b & quō intelligenda 560.b
qbus potissimū rebus placet Deus 68.a
qbus horis q̄tidie orādum 206.b 207.a
quibus aut qualibus ante omnia bene-
faciendum 362.a
quicquid sorti accedit, vsuram aut for-
nus esse 412.a
quid, dum egenos intuemur, cogitan-
dum 337.a
quid in eleemosynarum largitione ob-
seruandum 359.b
quid cui minimē negandum 369.a
quid apud inferos vel audiatur, vel vi-
deatur 741.b
quid vitæ æternæ vel adsit, vel absit 772.a
quid in cælo acturi visurive sim⁹ 783.a
quingagenarij numeri mystica signi-
ficatio 128.b
quingagesima, seu dies Paschales, qd
sibi clām velint 128.b
quiuis quo p̄mio donandus 19.b
quō nullus in tartaro sit ordo, cum ta-
men ordinata sit ibi pro culparum
diuersitate distinctio 735.a
quorum aut qualium sit, manere hic
diū velle 673.b
quosdam in extremo iudicio non iu-
dicandos, & tamen perituros 713.b
quos populos qui conuerterint Apo-
stoli, quando clarē liquebit 348.a
quotidiana symboli recitatio quomo-
dō aut cur fieri debeat 207.a
quotidie quando orandum 211.a
Rabani de ieiunio, potissimū q̄dra-
gesimali, sentētia 44.45.46.47.a
radix gratiæ quid aut quæ 60.a
radix malorum omnium quæ 258.b 259.a
Reatus vnus q̄s quomodo vna poena
implicet 736.b
rehabitarum abstinētia qualis, & quā
à Domino per Ieremiā laudata 80.
rehabitarum laus & abstinentia 101.a
reconciliatiōis sacrificiū qd aut q̄le 60.b
recordatio suppliciorum inferni quæ
quos quō promoueat 736.b
rectitudinis & simplicitatis cōiunctio
qualis 395.a
rectum de rebus iudicium quō spectet
aut referatur 395.b
redempti à Christo cur simus 1.b
reditus ad paradysum qui nobis hodie
parad⁹ 61.b vndē qui obtineat 99.b
refectiōis modus quis quibus olim in
Aegypto monachis 615.a
refectiōe quali qui iam olim sint vsi
monachi 620.b
regiū signū qd vndē requirendū 707.a
regnum Dei tribulationibus assequi,
non delicijs 14.b
regnum quod quibus pro operibus re-
cipiendum 28.b
regnū Dei quantū aut quāti valeat 29.a
regnum Dei quo precio ematur 29.a
regnum Dei, quantum aut quantillum
cuique valeat 292.b
regni cælorū cōmendatio siue descri-
ptio 750.751.952.& deim
regni

INDEX.

regni cælorum quale aut quātum pre-
cium 783.b principium quō hic ha-
beat 767.a descriptio 775.b
regna qui sint aut fiant latrocinia 401.a
regnorū mūdi quatuor q̄ qualia 710.b
regum officium sum mūm quod 402.a
religiosa vitæ encomium 631.b
religiosi cur se Deo dicent aut dedant
362.b cur sua relinquat oīa 552.a g,
quales Christi & Apostolorum imi-
tatores 545.a
religiosorum iam olim in ciuitatibus
collegia 621.b opa quæ q̄ apte par-
tita 185.a in ecclesia ordo quis aut
quantus 631.a
relinquere sua pauperibus, quomodo
fatis non sit 522.a
reliquiæ originalis peccati in baptiza-
tis quales 815.b
remediū peccati seu peccatorum qd,
aut quod quale 209.b 268.b 814.a
remedia ad propitiandum Deum cer-
tissima quæ 256.a
remissio peccatorū qui aut per q̄ p̄-
stetur, seu obtineatur 66.b 67.a 290.b
republicam, vbi iustitia non sit, non
esse 401.b
renunciatio vitæ secularis, & professio
vitæ perfectioris, qualis olim fieri
solita 617.a
reparatio quæ qui obtineatur 780.a
reparatiōis cuius aut quorum quæ ha-
benda cura 826.a
reparatiōi aīarum p̄desse ieiuniū 65.b
requies animæ post mortem, non equē
diurna omnibus 644.a
rerum labentium contemptus, quā
sit laudandus 445.a
res, qua beati esse queamus, qualis aut
quæ 491.b
res, per q̄s solas Deo propinquemus,
quot aut quæ 119.b
reficiffiores diuinæ legis qui, quales
quot 116.b
resurrectionis Dominicæ rei, seu ab ei-
us communionē alieni, qui 130.a
resurrectionis mortuorum ostensio &
assertio 706.a
retributionem in vita æterna non vnā,
sed disp̄arem futuram 22.a
retributiō quæ quibus p̄missa 23.a quæ
vndē aut quibus ex opibus speranda
seu obuētura 260.b 532.b p̄miorū
p̄meritis q̄ vbi quanta futura 763.a
reuelatiō quæ aut quorum vbi tandem
futura 704.b
Riuulus quis cur quantis meritō p̄-
feratur fluuijs 293.a
Robur ieiunij qd quale aut quātū 57.b
rogare & erogare, q̄rū maximē sit 183.a
rogationum ieiuniū vndē habeat ori-
ginem 49.a vndē & cur idem cele-
brari iustum 49.b
rogationū diebus q̄s ob res orādū 49.b
romanam ecclesiam aliarum omnium
esse matrem 109.a
romanum imperiū quomodo ab Anti-
christo inuadendum 710.a
Sabbatum sanctum quod, eiusq̄ ie-
iunium quale 49.b
sabbati ieiunium vndē 43.a quale aut
qui seruandum 47.b 105.
sabbati paschalis ieiunium quale 106.b
sabbato cur quædam ecclesiæ ieiuent,
quædam non ieiuent 106.b
sabbato fugere, quid 628.a
sabbata quæ & quot ordinandis eccle-
siæ ministris deputata 46.a
xxxxx
sabb

IN PRÆCEDENTEM TOMVM IIII.

sabbatorum quatuor ieiunium quod quale, aut quando eueniat	45.	tum aut quota	454. b
sabbatorū quorum officia q̄ q̄lia	46. b	sapientia sanctorum quanta	769. b
sacerdotū quid maximè inter sit	583. a	sapientia aut scientia qualis in celo futura	781. b
sacerdotibus qui & cur quadragesimale ieiunium præueniendum	48. a	sapiētīæ indigus, quem ob eam rogare debeat	191. b
sacrificium mysticè q̄d quale aut quantum	292. a	sapientīæ sedes q̄ parei, aut qd sit	402. b
salutis remedium quid	60. a	sapientīæ donum cui respondeat seu applicetur beatitudini	452. b 459. b
saluti corporis qua cautione incumbendum	661. a	sara quæ quid oratione sua gratiæ consecuta	230.
samaritanus quis cui imitandus	352. a	sareptha cuius propheta hospitiō nobilitata	298. b
samuels in orando quanta fuerit efficacia	217. e 221. b	sartagines inferni quales	741. a
sanctificandū quū ieiunium	150.	satanas vnde quū maximè aut minimè vinei queat	114. b
sanctificatio qui ad temperantiam referatur	384. b	satisfacere nos per ieiunium	56. b
sanctimoniales vnde dicte	590. a	saturnitatis incommoda quæ	119. a
quid vnde iustum aut veritū	547. b	saui cur quo rigore aliquandō erga Ionathā filium vsus	86. 87. qua in re ab Ambrosio laudatus
sancti cur ab aliquibus morti vicinis videantur	671. b	sauiis quanta erga Ionathā ob nō seruatum ieiunium seueritas	115. b
vbinām frustra implorādi	695. b	Scala q̄ qd sibi clam velit	638. a
cur pro damnatis nō orent	733. a	schismatici cur ob persecutionem passiuam non beati	479. b
quō laudent Deū	773. b	sciendi modus qualis aut quā necessearius	346. b
sanctorum preces, irē Dei resistere posse	176. b 177. a	scientia per se potissimum laude digna quæ	347. b
nobis merita quibus potissimū tribus applicentur	34. a	scientia rerum humanarum qd	386. b
preces quibus potissimū prosint	214. b 215. a	scientia quē q̄ in re maximè sit necessaria	393. a
erga damnatos affectus quis	733. a	scientia non inflatum, sed lamentantē faciens, quæ	453.
in cælis quale cōsortium	777. a	scientia quē quōd necessaria	455. a
quale cōsortium	777. a	scientia iustorum	770. a
aut quibus desiderandus	781. b	scientiæ vsus bonus aut malus, qualis aut quotuplex	347. a
sanctos p̄ ieiuniū p̄stantiores fieri	62. a		454. b
sanctos in celo sollicitos de nobis esse	673. b		455. a
sanitas sanctorum	769. a		770. a
sanitatis & habitudinis bonæ custos q̄s aut qualis	58. b		347. a
sapientia quid sit	386. b		454. b
sapientia inter dona spiritus sancti q̄-			455. a

INDEX.

scientiæ donum cui respondeat beatitudini	452. b 458. a	lijs euangelicis testimonia q̄ qualia	517. 518. 519. 520.
scientiam verbi Dei prædicandi, esse q̄dammodò angelicam	346. a	de morte agentium	641. 642.
scorpius & serpens quid sibi mysticè uelint	199. b	de morte aut moriendo sententiæ	645. b 646.
scriptura sacra q̄ varijs appellet modis centuplum illud euāgelicum	536. b	de iudicio extremo testimonia	647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654.
scripturarum de bonis operibus testimonia	2. b 3. 4. a	de inferno, eiusq̄ poenis testimonia	677. 678. 679. 680. 681. & deīn. 718. b 719. 720.
de fructu iustitiæ	8. b 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.	scrutari Hierusalem, quid	693. b
de triplici bonorū operum genere testimonia	31. 32. 33. a	Secessus ab aliorum hominum cōsuetudine qui quales	612. a
de resistentibus ecclesiæ aut desciscensibus à veritate fidei catholice testimonia	77. b 78. 79. 80. &c.	secularia sp̄nentē, mereri æterna	537. a
de orationis laudibus testimonia	154. 155. &c.	securarium literarum vsus	525. b
de orandi sedulitate & necessitate testimonia	189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. a	securitas beatorum qualis	773. a
de viribus & fructibus orationum testimonia	219. 220. 221. &c.	secundū carnem aut spiritum ambulare, quid	473. b
de elemosynæ vi & laude sententia	237.	segregatio quæ qualis q̄n futura	709. a
de elemosynæ laude testimonia	245. b 246. 247. 248. &c.	seipsum vincere, quantum aut quale quid sit	444. b
quæ commendant elemosynā, testimonia	245. b 246. 247. 248. &c.	seminatē parcē, parcē & messurū	349. b
de fortitudine agentium, eamq̄ cōmendantium, testimonia	423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. &c.	seuioris aut superioris voluntas q̄ cui sit obseruanda	601. b
de temperantia præcepta quæ qualia	415. 416. 417. &c.	senis alicuius præclara pro peregrinis oratio	357. a
de donis & fructibus spiritus testimonia	469. b 470.	senis decrepiti ad spectu mortis & nouissimorum ingeri memoriā	789. b
de beatitudinibus euangelicis testimonia	475. 476.	sennacherib q̄ ab Ezechia p̄figat	100. a
		sententia q̄ q̄ sit immutabilis	741. a
		separari à Deo, quātum sit supplicium	739. b 747. a
		separatio q̄lis in iudicio extremo futura	708. a 729. a 738. a 742. a
		separatiōis animæ à corpore dolor aut horror qualis	665. b
		sepeliendis mortuis quantam dederit Tobias operam	339.

IN PRAECEDENTEM TOMVM III.

septem virtutum spiritalium plenitudo qualis	450.b	fimeōis Srylitæ de animabus iam iam exeuntibus sententia	693.a
septem filij mysticè quid	455.b	simulantibus inopiam an eleemosynæ dandæ	324.a
septem mulieres	460.a	similitudines aliquot efficaces vani & caduci mundi	789. 791. 792. 793. 794. 795.
septembris qui & cur fuerit Israëlitis celeberrimus	85.b 86.a	simplices & prudentes quomodo nos esse oporteat	396.a
septēbris ieiunij omnibus indictū	63.a	simplicitas quibus alijs virtutibus necessariò iungenda	395.a
septembris ieiunij traditio aut vltus qualis	67.a	simplicitati prudentiam esse iungendam	394.b
septenarij mysterium	456.a	singuli quicq; vbi tandem futuri reges	766.b 767.a
septiformis spiritus sancti gratia quantoperè nobis curanda	451.a	singulos officij sui in iudicio extremorationem duros	707.b
septiformis operatio spiritus sancti quibus beatitudinum gradibus respondet	452.a	sitientibus quibus quod sancti spiritus donum respondeat	452.b
septiformis actio beatorum, quibus aut quæ	771.b	Sobrietas & vigilantia quantoperè nobis necessariæ	416.a
septiformi gratia spiritus sancti, cælestis regni aditum aperiri	454.b	sobrietatis laus & vis quanta	114.a
sera pœnitentia quibus aut quæ	695.b	sobrietatis quæ habenda sit cura	809.b
seruitium Paulini Nolei episcopi in Africa quale	308.b 309. 310.a	societas beatorum qualis	762.b
seruitus reproborum qualis	769.a	societas quæ vbi nos maneat	763.b 764.a
seruorum dimissio quæ, quot aut quantos lucratura	533.b	societas in vita æterna qualis	764.b
setæ & timoris lepida ad charitatē introducendam collatio	806.b	societatem vitæ communis deserentes, Augustino quales	549.a
seueri Sulpitij de S. Martino & Paulino episcopis assertio	509.b 510.a	societate in qua cur priuatim nihil possidendum	547.b
sexagesimus in euangelio fructus, mysticè quid	591.b	sodomitæ quomodo iram Dei, plagasq; meritam euadere quiuissent	100.b
sexta hora cui rei aut operationi addicta	183.b	soliciti de nobis in vita æterna quæ	763.b
Sibi soli viuētē, superuacuum quid, non hominem, esse	275.b	sophonij archiepiscopi Hierosolymitani de Zenonis imp. eleemosynario sententia seu testimonium	315.b
sicera & vinum cui aut quibus cur bibi vetita	79.b	sophonij episcopi Hierosol. historiola de dāibus scœnori pecuniam suam Christianorum Deo &c.	316.
siluerij papæ (teste Iuone) de ieiunio sententia	50.b		for-

INDEX.

fordes quæ quod aut quibus abluendæ	255.a	suffentati	543.a
fordidati post baptismum qui abluendi	255.a	Squamosi pisces quod olim præ alijs habuerint honoris	78.b
fortis augmentum omne vetari	412.b	Stadium quale sit vitæ nostræ tēp	121.b
forti accedens quiduis, vsuram aut fœnus esse	412.a	stati ieiuniorum dies hæreticis iam olim quales	96.b
fozomenus quod Monasticæ vitæ institutionem primam referat	626.a	stationis & ieiunij discrimen	44.a
Spadões aut steriles quæ cur felices spe nos hinc esse beatos	556.b 493.a	stationes quæ vnde sic dictæ, aut qui seruandæ	113.b 114.a
Spiritus sanctus cur suam præsentiam in columnæ & ignis specie patefecerit	395.a	status regni cælorum qualis aut quoruplex	489.b
Spiritus sanctus quæto aliter in Christo quæ in cæteris habet	448. b 449.a	status aiarum post mortem quæ	643.b
Spiritus timoris Domini cur Christum implēsse dicatur	449.b	status ac lapsus primi hominis quibus	813.
Spiritus quis quæ sit multiplex	449.b	stephanus qui pro se & lapidatoribus suis præcatus	224.a
Spiritus sanctus quantum quale ve sit flumē	450.a	stephanus nisi orasset, ecclesia Paulum non haberet	235.b
in quo solo propriè requeuerit	460. b	stephani protomartyris preces quæ quod obtinuerint	218.b
Spiritus sancti donis mentem informari	380.b	stipendium qui sit vita æterna	24. b
Spiritus sancti dona quæ aut quæ	447. b 448.	stipēdia quæ cur quibus constituta	403.b
Spiritus sancti fructus quæ & quæ	464.a	stoaicos quæ in re quod secutus hæreticus Iouinianus	104.a
Spiritum sanctum aliter in Christo, quæ in alijs requiescisse	462.a	stridor dentium quid designet	729.b
Spiritu pauperes qui	537.a	stridor dentium infernalis vnde	742.b
Spiritus qui vnde cur tanto timore afficiendi	728.b	stridoris dentium quæ in Euangelijs fiat mentio	740.b
Spiritus incorporeos à corporeo igne teneri posse	731.a	studere perfectioni quid sit	637.a
Spiritualia misericordiae opa quæ	334.b	studium quod quale esse oporteat	638.b
Spiritualium qualis sit ad corporalia collatio	529.a	sua felicitate seruate puratium, nec contentium, increpatio	354.b 357.b
Spiritualia centupli vocabulo accipi	529.b	sua omnia relinquentes propter Dominum, vnde sustentati	543.a
Sponsa regis æterni quæ	514.a	suadere castitatem, nouum non esse	583.b
Sponsa Christi quæ	513. b	subditi quibus in rebus obedire malè non possint	610.b
Sponsus virginum sacrarum quæ	582.a	substantia quæ qui erogando seu distribuendo augeatur	295.a
spōtanei pauperes qui vnde iam olim			

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

fui victorem, facile de hostibus suis triumphaturum 114.b
 sulphur de S. Martini liberalitate eiusq; monasterijs assertio. 306.a 624.b
 summa doctrinae de operibus misericordiae, qualis aut quae 374.b 375.a
 summa eorum quae hoc libro praesenti contenta sunt 810.b 811.
 summa cuius prophetae hospitio nobilitata 299.b
 suorum relictio quam ulterius imitationem exigat 522.a
 superabundantiam non accipientis benedictio 412.b
 superabundantiam accipientes, morte morituros 413.a
 superbia sancta, qualis aut quorum sit 209.b
 superbiae & humilitatis aduersatio qualis 457.b
 supererogationis opa quae quilibet 498.b 499.a
 supererogationis opus esse votum virginitatis 568.a
 superiori quid vnde reddendum 402.b
 superiores quomodo ab inferioribus veniam petere oporteat 371.b 372.
 superiorum iussis quomodo obsequendum 606.b
 supplicare quos quibus oporteat aut deceat 371. 372.b
 supplicium omnia gehennae supplicia superaturum, quod 716.a
 supplicia quae cur quibus etiam a teneris inculcanda 404.b
 supplicia inferni qualia 737.a
 supplicia inferni mitigantium exhibitio 739.b
 suppliciorum timorem esse promissione praemiorum potestiorum 404.a
 suppliciorum inferni egregia per Diuum Bernardum descriptio 741.b
 suppliciorum gehennae recordatio quae sit fructuosa 780.a
 suppliciorum terrorem iri, quos praemia non inuitant 749.a
 sursum corda, quid sibi in Missae officio velit 205.b
 susanna vnde quid sua oratione impetrarit 218.b 223.b
 Symboli recitatio quotidiana quod facienda 207.a
 symphonia inferni qualis 737.a
 symphonia caeli qualis 776.b
Tabenna qualibus olim in Aegypto monachis floruerit 601.a
 tabernacula in quae quos recipiant 283.b
 tabitha quod suis elemosynis vnde consecuta 795.b
 tabithae quod suae profuerint elemosynae 256.b
 tabithae laus ac pietas 297.b ac mortuus resuscitatio 298.b
 talenta quae quae expendenda 345.b
 tarasia mulier alioqui pia, cur a Paulino viro suo increpita 307.b 308.a
 Telesphori de abstinentia clericali & laicali iudicium 110.b
 telonarius quod inhumanus, quod tandem pietatis aut deuotionis venerit 692.a
 temperantia quid sit 382.a 383.a
 temperantia vera vbi 385.a
 temperantia quid efficiat 419.b
 temperantia, qualis aut quanta sit virtus 512.b
 temperantiae & aliarum virtutum cardinalium descriptio 381.a
 temperantiae exemplum quale fuerit Baptista 415.a
 temperantiam esse quandam quodammodo sanctificationem 384.b
 tempe-

INDEX.

temperantiam qui doceat aut commendat scriptura 414. 415.
 templa quae quibus pro domibus obtigerint 530.b
 templa DEI qui sint, quantis sit templum Dei esse 561.b
 tempus expiandis peccatis aptissimum quod 118.a
 tempora quae quae nobis redimenda 809.b
 temporalia num in IESV aut Salvatore nomine petenda 216.b
 temuleti quomodo aut quali periculo obnoxij 114.a
 tenebrae inferni quales 726.b 729.a 743.b 744.b
 tentationes daemonis quae quales 607.
 tentatori, de ieiunio tentanti, quid respondendum 59.a
 terra quid abunde nos suo exemplo doceat 352.b
 terra miseriae & tenebrarum quod 734.b
 terrena qui & cur vel deferenda, vel non deferenda 534.a
 terribilem diabolo ieiunantis orationem esse 63.b
 terror, pudor & pauper, quorum quis vbi futurus 712.b
 tertia diei hora, quo spiritus sancti opere insignita 182.b
 tertulliani de quibusdam orandi gestibus sententia 177.a de Plinij & Traiani pro Christianis decreto 180.b 181.a de spadonibus voluntariis 513.a de mendicis beatis 540.a
 testamenti condendi ratio & tempus 665.a
 testamenti veteris celibes qui aut quantis 750.b
 Theodericus quomodo virginitatem commendavit 574. 576.
 theodoretus de abstinentia Encratarum, & de abstinentia vini & carnis, sententia 91.b de consilio virginitatis 574.a
 theophili Alexandrini de quadragesimali ieiunio sententia 110.b
 theophrasti de frugalitate ethnicorum testimonium 39.a
 theophylacti de ouina mansuetudine sententia 393.b de magistratum utilitate 406.b de paupertate omnium virtutum capite 528.a de promissione centupli apostolis per Christum facta 530. 531.
 theophrasti & theophrasti quid 611.b
 therapeutarum Apostolis qui 617.a
 thesaurus quis vbi nascatur 525.a
 thesauri mira per Tiberium imper. inuentio 310.b
 Tiberij Imperatoris II. quanta in pauperes liberalitas, & quo ea miraculo recompensata 310.b 311.a
 tigris mystice quid 385.b
 timedane sit mors, an non timenda 659.a
 timendus Christi autoritate quae 807.b
 times quae quae sua membra mortificet 806.a
 timentes, non sine poena esse 450.a
 timor quae quae promissione potestior 404.a
 timor Domini, quanti sit aut esse debet momenti 451.b
 timor quae cui beatitudini respondeat 452.a
 timor quae quae opere necessarius 453.a
 timor sine pietate, qualis 455.a
 timor quae in re plus queat, quam pudor aut dolor 643.a
 timor quis qui aut cur initium sapientiae dicatur 643.a
 timor & dolor animarum in extremo iudicio qualis 704.a
 timor

IN PRAEDECEDENTEM TOMVM IIII.

timor hominum ad iudicis aduentum	qualis	706.a
qualis aut quantus		706.b
timor à charitate foràs expulsus, qualis		808.b
timor quis quàm sit salubris		780.b
timor Domini quàm sit vtilis aut necessarius		788. 801.
timor qs, q̄lis sit murus & turris		802.b
timor qs quomoddò acquiratur		803.a
timor cum charitate permanens in seculum seculi, quis		806.b
timor quis q̄lis, aut quàm vtilis		807.a
timor gehennæ qualis		807.b
timor gehennæ qualis sit custos aut pedagogus		808.a
timoris cuius quanta vtilitas		801.b
timoris laus & vtilitas		805.b
timoris casti & seruilis differentia quæ		807.a
timorem pœnæ etiam à Christo suggestum		808.a
timore charitati locū præparari		806.b
timotheo qui vinū bibere à Paulo permissum aut iussum		101.b
tityus quis quali apud inferos afficiatur pœna		746.b
Tobias quantoperè misericordiæ operibus studuerit		339.
tobiæ qualis pietas		297.a
toletanæ synodi de vescentibus in quadragesima carnisus sententia		76.b
toletanæ I. synodi de carnisus auium & pecudum sententia		88.b
toletanæ synodi octauæ in violatores ieiunij quadragesimalis sententia		129.b 130.a
tonderi, & veste alba indui monachos iam olim solitos		617.b
tonitrus vastioris terror aut formido		
	tormentum quibus post mortem futurum	644.a
	torméta perpetuò duratura quæ	732.a
	torméta apud inferos principalia quæ aut quot	740.b
	tortores & tormenta inferni q̄lia	715.b
	tortores in tartaro quales	729.a
	Traditio ecclesiastica quæ qualis	96.a
	traditionum quarum vis quanta	43.b
	traianus quid de aut pro Christianis statuerit	180.b 181.a
	transfiguratio Domini quomoddò futuri seculi statū representârit	765.a
	trāsitus ad immortalitatem, vnde qui fiat	673.a
	transitus Domini quis qualis aut quid	784.a
	trapezita aliquis quàm mirè diabolū de auaritia tentantem sugârît	305.b
	tres illi pueri in fornacem iniecti, quomoddò ab igne non læsi	223.a
	tres illi apud Daniele m pueri, quales fuerint	586.a
	tria conuersationi humanæ necessaria, & quod horum cui potissimùm debeamus	4.b
	tria quædam singularia, fidei, spei, & charitati accommoda, quæ	33.a
	tria ad religiosas actiões maximè pertinentia, quæ	35.a
	tria aliqua, quibus tantummodò Deo propinquemus, quæ	119.b
	tria quæ quibus tribus reddenda	402.b
	tria hominū millia vbi iam olim vnius congregationis aut conuentūs fuerint	620.b
	tria in euangelio singulariter tibi commendata, quæ	809.b
		tri-

INDEX.

tribunali Christi sistendi qui	703.a	inreputus	627.b
triburiense concilium quid de quibus diebus aut ieiunijs statuerit	129.a	vendenda q̄ quomoddò, & quibus communicanda	524.b 525.
tributa cur principibus p̄standa	405.b	vendere sua omnia quomoddò Christi-anus quisq̄ debeat	541.a
tributorū solutio cur necessaria	406.b 407.a	venditioni expositam vitā æternā	25.a
tricesimus in euangelio fructus mysticæ quid	591.b	venenum qui veneno excludatur	286.a
tridētini concilij de iustificatione sententia 21.a de abundando in omni opè bono 22.b 23. de statutis ecclesie & ciborum delectu 131.b 132.a de clericorum cælibatu	564.a	venix petendæ modi q̄ quales	371. 372.
triduani ieiunij mos vñ sumptus	43.a	verbis q̄ tantum p̄stet misericordia	336.a
triplex ieiunium esse	37.b 38.a	vercellensis ecclesia cur aded per Ambrosium laudata	622.a
triptolemi legibus olim apud Atticos esum carnis interdicitum	40.a	vermis inferni qualis	729.a
tristitia malorum quanta	771.b	vermis & ignis inferni quōduplex aut qualis	743.b
troilum episcopum auarum qui loan- nes Eleemon ab auaritia curârît	304.305.	vermis quis quō non moriatur	780.a
Tunica vna mysticæ quid	281.a	vermes qui vndè quō expellantur	61.a
Valeria martyr & virgo quomoddò à Martiali Apostolo commendata	565.a	vespertinæ horæ aut preces vndè sic appellatæ	186.b
valetudinē q̄lem habituri dānati	769.a	vestis nuptialis quid	645.a
vanitas mundi vndè quàm ad viuum depicta	794.	vestibus cui qualibus vtendum	422.a
vanitas vanitatum quid	796.	vestitūs superflui aut immoderati reprehensio	270.b
varietas locorum & suppliciorum infernalium qualis	737.b	vestitui precioso non deesse peccatum	423.a
Vbi iustitia non est, ibi rempublicam non esse	401.b	vexatio dæmonū q̄ q̄lis aut q̄ta	692.b
vbi sana fides non est, ibi iustitiam esse non posse	479.b	Via ad cælum, qui quomoddò sint	183.a
Vestigalium ratio quæ	404.a	via ad perfectionem suprema, secunda, tertia, quæ aut qualis	280.b
velocitatem quantam qui quandò habituri	768.b	via quæ quibus aut sequenda, aut relinquenda	493.a
venantius, quis cur à Dino Gregorio		viam ad beatitudinem paucis esse congnitam	492.a
		viarum virginitatis, viduitatis, & matrimonij, comparatio	501.a
		victori quid vndè promissum vel obuenturum	16.a
		victori seu vincenti cui qd præmij dandum	18.b
		victoria & laus virginum	593.a

YYYYY

vi-

IN PRÆCEDENTEM TOMVM IIII.

victoriam de hostibus mysticè speras, quò sibij ipsantè vincendus	114. b	vini & mulierum vis quanta	418. a
victus diei vnus, mysticè quid	281. a	vino qui vtendum	414. b
videre Dei faciem, quid	776. a	violatores ieiuniorum ecclesiæ qui aut quales	46. b
videre Deum, qualis sit visio	783. a	violatores qui quãtis sint periculis obnoxij	116. b
vidua duas tantummodò stipes offeres, oblatoribus quantis plata	293. a	violencia quali placetur, non offendatur, Deus	217. b
viduæ cuiam nubere demùm liceat	577. b	virgo ne quis coniugata cuius præferenda	589. b
viduis diuitibus qui eligendi hæredes	524. a	virginis alicuius sub Ambrosio ad altare propter virginitatem confugiens insignis exemplum	581. b 382. a
vienna Gallie vndená sic insignita	49. a	virgini cuiam licitum non sit nubere	578. a
vigilandum & orandum cur sit	189. a	virgini continentis quid curandū	586. b
vigilantia qua vbi præcipuè sit opus	176. a	virgines cur angelis ipsis præferantur	575. b
vigilantius qua de re quò ab Hieronymo confutatus	552. b	virgines quibus nubere liceat, quæ	575. b
vigilantij qualis de facultatum distributione sententia	552. a	virgines quò aut qua in re angelos imitantur	576. a
vigiliarum aut precum nocturnarum antiquitas	187. b	virgines nõ peccantes nubedo, quæ	577. b
vigiliarum ieiunium qui populo denunciandum	50. b	virgines quæ cur potissimùm cõmendabiles	588. b
vigilare cur toties moneat nos Christus	646. a	virginum vbi quanta futura sit gloria	499. a
vigilare quid sit, aut quæ debeam	414. b	virginũ quarũ sponsum quæ	513. b 514. a
vigilare qui & quantoperè à Christo præceptum	658. a	virginum corona quæ aut quanta	564. b
vindicta quali quis sacræ virginis impeditor percussus	582. b	virginum & Mariæ collatio	564. b
vinum quò ex Pauli apostoli consilio vtendum	83. a	virginum & coniugum inter se collatio	558. b 559.
vinum & inebriatum omne quibus potissimè vetitum	79.	virginum gloriam centuplicatam esse	565. b
vinum & mulieres quantoperè noceat etiam sapientibus	414. b	virginum laus & gloria	566. a 568.
vino etiam in quadragesima abstinendum	73. a	virginum excellentia quanta	575. a
vini vsus quis	418. a 422. a	virginum merces quanta	576. a 587. b
		virginum corona qualis	578. a
		virginum consecratio non minui genus humanum	584. a
		virginum	virginum

INDEX.

virginum quanta olim consecrarum copia	584. a	virginitatis hostes qui anathemate dantur	564. a
virginum laus & victoria	593. a	virginitatis præmium quale	566. a
virginum singularè in cælo locum esse	596. a	virginitatis votæ qualis aut gloria, aut præmium	567. a
virginibus quibus quæ præstituta aut promissa merces	554. a	virginitatis votũ quàm sedulo sit seruandum	567. b
virgines inter ecclesiæ membra dignitate præstare	588. a	virginitatis quanta apud Deum & homines laus	573.
virgines cū Maria partem habere	564. b	virginitatis decus aut pulchritudo quanta	576. b
virgines quod quale ve maneat in cælo præmium	562. b	virginitatis donum qui detur	577. a
virgines angelicam in terris vitam agere	564. a	virginitatis gloria, & qui eam deprimant	580. a
virginis coronæ cur Paulus de virginibus agens, non meminerit	578. b	virginitatis & nuptiarum collatio	580. b
virginali castitate præsidium angelicũ mereri	581. a	virginitatis munus quàm sit inexplicabile	582. b
virginis castitatis laus, patria, definitio, author	580. b	virginitatis studia promouere, quorum maximè interfit	583. a
virginitas in Adam & Eva quousque permanferit	119. a	virginitatis laus	586. b 592. b
virginitas cur maiori præmio coronetur	566. b	virginitatis laude nuptijs nil detrahi	590. b
virginitas quale sit ornamentũ aut decus ecclesiæ	572. b	virginitatis & nuptiarum etiam castarum differentia quanta	590. a
virginitas quos prophetas quò euexerit	579. a	virginitatis commendationem tantam vndè quis hauserit	592. b
virginitas vndè sit	585. b	virginitatis votum qui Deo faciendũ	596. b
virginitas qualis, quãtãve sit possessio	587. a	virginitatis perpetuæ seruatores qui quales	626. b
virginitas cur nusquam à Deo præcepta	587. a	virginitati qualia deputata sint præmia	585. a
virginitas quæ cur honorata	588. a	virginitatem esse superogationis opus	499. b
virginitas quæ cur seruanda, aut nõ seruanda	588. b	virginitatem esse consultam, non præceptam	494. a
virginitas cur in Testamento veteri nõ ita frequens	590. b 591. a	virginitatem consuli, non præcipi	500.
virginitatis & continentie consiliũ	501. a	virginitatem quæ mulieres qui olim amplexæ	513. a

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

virginitatem esse consultā aut persuasam, non iussam	554.b	virtutum 4. cardinalium, ad 8. alias le- pida collatio	377.b 378.
virginitatem dignitati angelicæ simi- lem esse	565.b	virtutes omnes, qualescunq; sint, Dei dona esse	380.a
virginitatem consilij, non præcepti, esse	569.a	virtutes eas tres, iustitiā, charitatem, pietatem, etiam paruis in rebus ma- gnas esse	410.a
virginitatem non mori	571.b	visā audita ve noxia quæ, qua cogitati- one repellenda	802.b 803.a
virginitatem etiam apud ethnicos sum- mo honore potitam	573.a	visio Petri Publicani quæ quomoddō eum conuerterit	303.a
virginitatem esse bonorum omnium præstantissimum	574.b	visio ex Cypriano contra inuitē mo- rientes, qualis	663.b
virginitatem præstare nuptijs	593.a	visio horribilis cuiusdā morituri, per Bedam descripta	668.b 669.
virginitatem etiam gentilibus venera- bilem fuisse	582.b	visio dæmonum apud inferos qualis	744.b
virginitatem à Christo consultam aut persuasam	583.b	visio Dei quantæ sit pulchritudinis seu oblectationis	773.a
virginitatem esse angelorum conuer- sationem	586.a	visio Dei, quale quantumve sit nostrū bonum	773.a
virginitate quasi compendio citius ad cælum veniri	574.b	visio Dei quælis quantave res	784.b
virtus quid sit	383.a	visio Dei, quale sit præmium & gaudi- um	776.a
virtutis non eundem in veteri & nouo Testamento esse modum	579.b	visiones quæ quibus aut cur proficiant	668.b
virtutem nullam per se ad salutem suf- ficere	210.b	visitatio damnatorum in tartaro, quæ intelligenda	746.b 747.a
virtutes quæ aut quàm sint concatena- tæ	738.a	visus aut intellectus in hoc seculo no- ster, quantillus aut qualis	454.a
virtutes principales quæ aut quæ 379.a	378.b	vita æterna quæ & merces & gratia di- catur	24.a
virtutes quæ quandō aut frigescant, aut marcescant, aut turbentur, aut eneruentur	380.b	vita æterna quæ & quale sit [præmium 24.b	
virtutes quæ in quibus consistant	381.a	vita quæ quid à nobis exigit	128.a
virtutes quæ quibus potissimum ne- cessariæ	382.b 384a	vita Christiano homine digna quæ	424.b
virtutes quæ vbi suam singulæ habe- ant sedem	384.a	vita mortalis quid	657.a
virtutum catenatio seu copulatio quæ quid valeat	213.a	vita hæc præsens à quibus tantoperè ametur aut petatur	673.b

I N D E X.

vitæ communis laus	545.b	voluntas nihil habendi, quantæ sit exi- stimationis	534.b
vitæ nostræ tempus quid sit	655.b	voluntas quantum qua in re habeat claritas & splendor qualis	762.a
vitæ æternæ seu beatæ pax, concordia, claritas & splendor qualis	762.a	voluntas quæ cui subiecta & cōformis esse debeat	601.b
vitæ beatæ quæ vel absint vel adsint	764.a	volūtatis bonæ vis quanta	262.b 294.a
vitæ æternæ qualiscunq; descriptio	764.a	voluntatis bonæ laus ac diuitiæ	292.
vitam æternam benè meritis & gratiā & mercedem esse	22.b	voluntatis propriæ abnegatio	603.a
vitam æternam esse venalem	25.a	voluntatis propriæ abnegatores, quam regno cælorum vim inferant	604.b
vitia quibus potissimum tribus extin- guantur	33.b	voluntatis quantum vbiq; sit momen- tum	747.b
vitia quæ qualis sint fauus	115.b	voluntati Dei quantoperè obtempe- randum	672.b
viuendum nobis quæ sit	3.b	voluntatem humanam Dei gratiæ co- operari	563.b
viuentium huic seculo visus, quæ illis aut quàm nullus	454.a	voluntate propria retenta, non dimitti omnia	535.a
viuere in communi, qualis sit pauper- tatis species	548.b	voluntariam paupertatem non omnē beare	539.b
viuere secundum carnem, quibus cō- ueniat solis	472.	voluntarios pauperes tantum beatos esse	539.a
Vlcera quæ quibus fomentis aut ma- lagmatis curanda	123.b	voluptas aut miseria vitæ futuræ	769.a
Vlcera quæ quomoddō per eleemosy- nam sanentur	275.b 276.a	voraginem quantam incidant, qui so- lam fidē ex Paulo pertinaciter asse- runt	5.a
Vmbra mortis & sempiternus honor vbi expectandus	735.b	votum quod quale, aut quid exigit	521.b
Vnditionis extremæ vis seu effectus quæ- lis	661.b	votum quod quæ ab Anania & Sapphi- ra violatum	523.a
vniuersale ieiunium quod	58.a	voti paupertatis violatores, Augustino quales	549.a
vnius ad centum comparatiōe, spiritua- lium ad carnalia collationem intel- ligi	529.a	votum perpetuæ continentię vnde cur fiat	567.b
Vocandi ad cenam aut prandium qui 17.a 351.b		votum quod quæ Deo nuncupandū	596.a
vocati ad Christum, quæ aut cur simus	3.b	vouentiū virginitatem qualis aut glo- ria, aut merces	567.a
volucres quæ cur edi aut non edi lici- tæ	78.b	vouere rem liberam, cōsilij esse	498.b
voluntas erga nos Dei quæ	3.a		
volūtas cētupli voce intellecta, quæ	529.b		

IN PRAECEDENTEM TOMVM IIII.

Vrfino cuidam presbytero apostolos iamiam morituro visos 671.b	vulnera quæ qui per eleemosynam etiam rentur 275.b 276.a
Vsura seu fenore suffocari & strangulari homines 411.a	vulneribus quibus quæ malagmata adhibenda 123.b
vsura quam multis aut varijs in rebus fiat 412.a	vxores, matres aut filias quas Apostoli pro quibus derelictis hinc receperint 529.b
vsuræ prohibitio 399.b 400.	Vxores ne suas Apostoli circumduxerint 571.b
vsuræ exibilatio & execratio 411.b	X enocratis de vetito carniū esu testimonium 40.a
vsuræ petitionē, suffocationē esse 411.b	xenophontis de Persarum abstinentia testimonium 39.a
vsuræ & idololatriæ comparatio 413.a	Z achæus vnde potissimum dictus sit Abrahæ filius 257.b
vsuræ & superabundantiæ nomine quod capiatur 413.b	zachæus avaritiā qui suā abluerit 290.a
vsuram pecuniæ, esse mortem animæ 410.b	zachæus quid sua Christo exhibita hospitalitate assecutus 295.b
vsuram non esse tantum in pecunia 413.a	zachæi laus ac pietas 297.b
vsuram in nouo & veteri testamento veritam 413.b	zachariæ eleemosynarij laus ac descriptio 300.b
vsuras ad eleemosynam faciendam inutiles 284.a	Zeli & simplicitatis quàm sit necessaria coniunctio 395.a
vsurarij Christiani quo alio nomine appellandi 411.a	zenoni imperatori eleemosynario quod miri obtigerit 315.b
vsurarij, quibus communio & sepultura ecclesiastica negetur, qui 414.a	
Vitis recētibus aut siccis vesci, quibus olim vetitum 79.b	

ERRATA CONTEXTVS.

Meminerit lector repetenda sibi hoc loco vniuersa ea, quæ primi Tomi Erratis sunt prefixa: excepto, quod pro restitutione numerorum aliquot illic assignatorum, hic solum memoria teneat id, quod paulo superius ante istius Tomi Indicem de numeris aliquos restituendus premonitum est.

25. 25. iudica 40. 2. Eantes 43. 38. quaq; 48. 3. ergo & 62. 28. tur vber 65. 6. quitia 66. 28. domina 73. 21. priuatiōe maxie vitiorū. 88. 14. inultā 91. 17. tran 102. 29. ausus est 116. 1. impinguat 119. 15. subuer. 126. 2. recalef 127. 38. passioni 128. 17. mudi illece 129. 9. Missis 170. 29. quādoctūq; 174. 13. sed & 177. 34. tes demem 187. 27. regio 207. 14. qui alijs 212. vlt. possunt 213. 13. incorpo 253. 7. rierit 255. 36. natiōis 272. 1. quod 278. 14. sequet 294. 25. potus 305. 36. filii 312. 25. tudini 322. 12. plin e Christianæ 323. 36. poterat 325. 12. tatē exquisuerit, intē, & vche. inu. dil. affectiōis 330. 16. solū 332. 30. moribus Ecclesiæ Catholicæ cap. 344. 34. viam 345. 13. malcolen 356. 29. qua

qua 402. 10. iniustus 19. est illa 444. 7. hoc quod 445. 4. 771. 777. 492. 34. Hos 493. 25. sint 500. 38. habeo 511. 11. huius mundi 513. 32. sponsum sibi 515. 22. co in 537. 1. huic 552. 21. dus est 571. 12. significat 579. 33. scista 585. 30. carnales 591. 27. ad viduas 618. penult. res 623. 32. omnia 631. 26. hæc 684. 3. dies Domini 685. 7. & pur. 691. 11. die 696. 3. qui indic. §10. 10. suauiter.

ERRATA ADNOTATIONVM MARGINALIVM.

3. 1. 2. Tim. 3. & lin. 4. Gen. 15. 6. 8. Gen. 12. a 48. 26. gesima. 65. 26. niūm 71. 20. luūtur 104. 15. tiam 107. 19. At 153. penul. Psal. 118. 178. ad lin. 1. rat homo ad orandū, & auget deuotio 245. 5. pditionib. 291. 16. Luc. 11. 295. 8. Martini lin. 18. Martyrij lin. 22. cap. 22. & 23. 397. 9. cap. 74. & 75. 469. 1. Psal. 118. 471. 7. cap. 2. 503. 16. quæst. 96. 509. 11. Luc. 9. 528. 4. in lege 532. 6. ab eo q 536. 26. Luc. 17. 555. 6. dele Niff. 566. 20. ta æterna 586. 19. foli agglu. 646. 18. Luc. 19. 647. 2. Luc. 2. 676. 22. cap. 27. 701. 11. Dan. 11. 716. 4. Psal. 94. 737. 32. Mar. 9. 745. 9. Esa. 14. 782. 2. Potētia 797. 11. deposuisse 825. penul. 1. Cor.

